Ex Rotulo clausarum cancellarie de anno xij° Regis Ricardi Secundi membrana 19 infra turrim London' habetur sic

Ricardus dei gratia rex Anglie et Francie et dominus Hibernie cancellario universitatis sue Oxon' salutem. Fama relatori divulgante nostris auribus iam noviter est intimatum quod quamplures opiniones nephande et allegaciones detestabiles in quodam libro ex compilacione Johannis Wyclyf Trialogus vulgariter nuncupato, hereses et errores notorie includentes, et sacris determinacionibus et canonicis sanctionibus sancte matris ecclesie, et maxime conservacioni sacramentali multipliciter repugnantes continentur et conscribuntur, ex quorum publicacione et nefanda doctrina populus christianus qui ex allectione et instigacione latentis inimici communiter proclivior est ad malum quam ad bonum, et presertim hiis diebus (quod absit) inficiri potest, et per consequens damnabiliter labi et decidere in errores, unde non modicum est condolendum. Nos zelo fidei catholice cuius sumus et esse volumus defensores salubriter commoti, volentesque huiusmodi hereses aut errores infra terminos nostre potestatis quatenus poterimus suffocare, immo eciam ad penitus resecandum et delendum brachium seculare apponere cupientes, vobis in fide et ligeancia quibus nobis tenemini, et sub forisfactura omnium que nobis forisfacere poteritis, iniungimus et mandamus, quatenus omnes et singulos doctores theologie eiusdem universitatis regentes et non regentes ad certos diem et locum per vos ex parte nostra prefigendum et statuendum convocari, et librum illum in presentia vestra et eorundem doctorum presentari, et publice et expresse presentari, perlegi, et examinari, necnon quascumque hereses et errores quos in libro predicto per vos et eosdem doctores reperiri contigerit, in scriptis redigi et intitulari faciatis. Et nobis de omnibus et singulis que in premissis feceritis seu inveneritis, una cum singulis attestacionibus et opinionibus doctorum predictorum in cancellariam nostram sub sigillo vestro distincte et aperte sine dilatione reddatis plenius certiores. Ut huiusmodi inspectis et mature ponderatis ulterius de avisamento consilii nostri ordinare valeamus quod pro fulcimento fidei catholice et defensione regni nostri fore viderimus salubriter faciendum. Teste meipso apud Ledes xxviij° die July anno regni nostri xij°.

per ipsum regem et consilium

Ex eodem Rotulo membrana 23 habetur sic

Ricardus dei gratia rex Anglie et Francie et dominus Hibernie cancellario universitatis sue Oxon' salutem. Cum nuper ex certa relatione sane didicerimus quod diverse iniquitatis filii sue salutis immemores in universitate predicta commorantes et scolatizantes

scolatizantes, et presertim Robertus Lynglade qui ex opposito conversari per-
mittitur in eadem, opiniones nepharias et conclusiones ac allegaciones
detestabiles fidei catholice multipliciter repugnantes in universitate illa
ac aliis locis clandestinis publicaverint, coniectaverint, et docuerint, et tanquam
zizania in populo seminaverint, et adhuc publicare, coniectare et docere
intendunt, dampnabiliter et iniquiter, in fidei catholice lesionem et universitatis
predicte subversionem evidentem nisi brachio regie maiestatis citius resistatur.
Nos ut populus regni nostri, cuius regimen nobis ab alto committitur,
per huiusmodi opiniones nepharias, et conclusiones ac allegaciones detesta-
biles, latentis inimici nequitia inde invalescente quomodolibet in-
ficiatur, et desiderantes universitatem illam que vere et deliciis scientie [illegible]
lateque [illegible] floruit [illegible]
et virtutis [illegible] reputari. Vobis precipimus firmiter iniungentes quod
omnes et singulos lollardos et alios pravitate heretica notorie suspectos
in universitate predicta commorantes, et presertim prefatum Robertum si per inqui-
sicionem vel alio modo luculentius ipsum talem coram vobis reperiri contigerit,
eandem universitatem [illegible] tanquam morbidum [illegible] formidatur
quam ab eadem universitate amoveri et expelli. Ac nobis de hiis que in hac
parte inveneritis, coram nobis et consilio nostro de tempore in tempus certio-
ri faciatis, ut inde ex post provideri ordinare valeamus prout de avisa-
mento dicti consilii nostri fore viderimus salubrius faciendum. Teste
meipso apud Leedes xviij die Julii anno regni nostri xiijo.

per ipsum regem et consilium

Marcel. Paling.

Historię placeant celebres, mihi credite vitã
Instituūt, quæ sint fugiēda sequēdaq; mōstrāt.
Fabula nō omnis spernēda est, recta legatur,
Ista iuuāt, eadē pariter sine crimine plane.

FLORES HISTORIARVM

PER MATTHÆ-
um Westmonasteriensem
COLLECTI,
Præcipuè de rebus Britanni-
cis ab exordio mundi vsque
ad Annum Domini.
1307.

LONDINI,
Ex officina Thomæ Marshij.
Anno Domini. 1570.

Cicero de Oratore.

¶ Historia testis temporum, lux veri-
tatis, vita memoriæ, Magistra vitæ,
et vetustatis nuntia.

PRÆFATIO AD LECTOREM.

HABES HIC STVDIOSE LECTOR MATthæum VVestmonasteriensem, Florilegum vulgo dictum, denuo reuisum, & innumeris penè mēdis, quibus prior editio scatebat, fideliter expurgatum. Huius recognitionis causam si desideras: hinc ortam intellige, quòd nuper incidimus in vetustissimum illius historiæ exemplar, nō solum elaboratius scriptum, sed in multis locis ita vndique absolutum, vt merito videri possit ab ipso authore primo sic emissum. Neq; hoc nouum videri debet, aut vlla admiratione dignum, quòd plerosque authores ea affici iniuria cernas, vt eorum scripta (posteritatis dolo) ab origine reddantur degenera: Cum eo impudentiæ prorupêre nonnulli, vt eisdem addendo & subtrahendo, quoslibet, licet pios, pro suo cuiusq; arbitrio, quæq; vel nephanda patrocinari cogerent. Quæ eorum impia fraus, (& si subtiliter obumbrata) tandem tamen veterum exemplarium, cum Neotericis collatione fit manifesta. Hæc codicum diligens examinatio, vt vbique locorum multum: ita nobis plurimum adferre lucis in hoc authoris ôpere, tute iudicabis, si oculis aliquantulum defixis in vtriusque editionis tenorem huius scripti, à communi (quod ferè in omnium manibus tenetur) inauditam discrepantiam, presertim ab anno. 1245. vsque ad. 1265. diligentius tecum consideraueris. Quos annos vt olim scriptos, sic iam integrè restitutos etiam author libri Roffensis, qui tam proximè Florilegū imitatur, luculentissimè testatur, in quibus videre licebit technas & fraudes quorundam, quamobrem tàm studiosè multa eraserunt, vt si solum annos. 1245. &. 1247. diligenter comparaueris, protinus apparebit quo animo tàm cōtractè in omnibus ferè examplaribus abusi sunt historia. Tanta enim fuit olim temporum nequitia, tam effrenata veritatis supprimendæ cuiusque libido, vt nihil dubitarint ad occecandas hominū mentes, veterum scriptorum, vel vniuersas periodos, multo minus verbula intrudere, extinguere, commutare, prout cuique libitum fuerat, quæ quidem mens mala & animus malus nō in istiusmodi solū Authorum veterū monumentis reperientur, sed in hiis etiam authoribus qui de rebus diuinis, maximè seriis & sacris scripsere. Quid queso hisce maioribus propositum erat, qui Rabani Magnentiï Mauri, natione Scoti, abbatis Fuldēsis, opera, adhuc ferè ante septingentos annos scripta, in publicum exponi decernentes, q̃ tenebris perstringere hominum mentes, in illius, quem edidit, libri de vniuerso siue de rerum naturis (adhuc ni fallor inexcusi) cap. xi. lib. 5. De ecclesiasticis officiïs? Qui nequiter, & iniuriosè ab hisce verbis (Sacramentum ore percipitur, virtute sacramenti interior homo satiatur,) hanc subsequentem sententiam. (Sacramentum enim in alimentū corporis redigitur, virtute aut sacramēti æternæ vitæ dignitas adipiscitur.) &c. quasi spuriam & illegitimam penitus abrasere. Cū tamen

tamen hæc sententia, priori coniuncta, in quolibet veteri exemplari (ante Gulihelmi conquestoris tempora edito) passim reperiatur: & communi etiã consensu Patrum illius temporis, pro orthodoxa veritate sit admissa. Sed ea semper fuit improborum quorundam nimis importuna nequitia, ea fraus & diabolica corruptio, vt nihil vnquàm minus ferre potuerint quàm, veritatis splendorẽ, et syncerae religionis integram puritatem. Cuius sententiæ lectionem, ingenuè testatur Gulihelmus Monachus ille de Malmesburia, qui quãuis reprehẽsione dignum præfatum dogma constituerat (quòd irritam fecerit de scholastica transubstantiatione opinionẽ) tamẽ ita primitus à Rabano scriptum esse apertè prodit, in exemplaribus illius monasterii, quæ tunc temporis ibidem adseruabantur. Ista si experiri animus est, Prologus in Amalarium de diuinis officiis, quem fratri suo Roberto dedicauerat, patefaciet: hoc enim opus fratris sui causa & rogatu in summam contraxit. Ita impiorum consilio, plerisque vsu venisse animaduertimus, vt quicquid reuerendi Patres diuino afflati numine, sanctè, & sobriè de cœna dominica sentiere, hi furtim eximendo, transferendo, immutando, finem nullũ faciunt, vsq; dum horum authoritatem Romanæ ecclesiæ & priuati cuiusque deliramentis turpiter inseruire faciant. Inde orta ita pernitiosa rerum omnium confusio, vt nisi magna esset quorundã diligentia (sed maior dei bonitas) nihil integri, nihil sinceri, nobis vnquam apparuisset. Eò siquidem impudentiæ progrediebatur quorundam ecclesiasticorum Patrum improbitas, vt dum honorẽ, lucrum, authoritatem, libidinem, & quiduis præterea auidè sectarentur, nihil curauerunt quàm populum densa caligine obrutũ, veluti in carcere detinere, quo minus, nefanda sua flagitia, & crudelem tyrannidem animaduerterent. Sed hæc quæ dicimus maximè iis perspicua erunt, qui non grauabuntur Matthei Paris, Angli historiographi (cuius hic scriptor acerrimus imitator fuit) lectioni incumbere. Is enim cum Romanorum Pontificum, incredibilẽ superbiam, ambitionem, auaritiam, impietatem (veluti ab humano genere aliena) perhorrescens: paulo liberius in eos inuexisset: boni Patres, eius scilicet & subsequentis ætatis, effecerunt, vt aut perq̃ paucissima exemplaria illius scripti in lucem emitterentur, aut exponerẽtur admodum mutila & lacera, ne dum eorum Pontificum Romanorum tyrannidem, quam in omnes exercuerunt, fortiter cõcusserint huiusmodi authores, principũ animos in illius contemptum, ita vndiq; deducerent. vt seruilis iugi (quo acerbius premebantur) pertesi, tandem libertatem quærerent. Hic est mos, hæc cõsuetudo, illius subdolæ & vulpinæ generationis, cui ita indesinenter inoleuit, vt non modo prioris ætatis Patrum scribentium operibus, pro sua cuiusque voluptate impiè abuterentur, sed pridem Concilii Tridentini publico decreto cautũ est, (vt per alphabeticũ suum ordinem commenti sunt) vt omnes omniũ scriptorum libri ab inquisitoribus denuò reuisantur, & vt liberè quicquid illis visum fuerit, ex illis eximatur, & repudietur, vt etiam quisque de ecclesia,

clesia, tanquam Ethnicus expungatur, qui Papale fastigium, qui illius vitã & religionem acriter defendere non laboret, qui denique Romanam ecclesiam pro Catholica non indubitãter adoret. Ita fit vt dum ille in omnes sine modo & ratione imperium foràs exerceat, dum domi stuprum, homicidium, idololatriam securè committat, dum liuore & inuidia turgens improbitatis suæ virus in pios eiaculetur, nos silentio, (quasi omnia rectè gerantur) sub Anathematis pœna, astringi diiudicauit. Nec aliundè proficiscuntur ista, q̃ ab insatiabili gloriæ retinendæ desiderio, cui metus, inseparabili nodo coniunctus, ad lucem extinguendam, & coercendam dicendi libertatem (quo securius in regum corda vim exerat) sine intermissione suadet. Hinc veterum monumentorum suppressio, extinctio, mutatio, & noua quædam (laute quidèm sed subtiliter) reformationis nomine, promulgarunt. Cum ergo tãta olim fuit & nunc sit temporum iniquitas: cum inuidorum rabies ita inhumaniter excandescat, cum furto & malo dolo, ita studeant passim, vt inter centum vnius vix opera, ad manus nostras peruenerint incorruptæ: non sine causa, salubre Iuonis episcopi Carnotensis consilium probandum & amplectendum iudico. Is enim episcopus (vt refert Petrus Cantor Parisiensis, in libro quem scripsit de verbo abbreuiato) cum causam quandam coram Alexandro tertio defendisset: videns eius in pronunciando mutabilitatem, nec (quamuis ex libro decretorum suam corroborauerit sententiam,) assensum eius potuisse obtinere: ex indignatione quadam, librum illum decretorum quasi vilem & abiectum, ante pedes Papæ proiecit: & cum omnia secum diligenter repetendo, nec ecclesiasticos Canones, nec principum placita, immo nec magistratuum decreta, quicq̃ continere in se firmum aut inuiolabile cerneret: sed in corde Papæ omnia fixa & refixa pro libito voluntatis suæ conspiceret, cum Esaia prorupit in hanc sententiam.

Recurrẽdum est inquit magis ad testimonium & legem diuinam, vt ex ea alleges, vel ex æquitate manifesta, vel viua ratione probes, quibus nullius vnq̃ authoritas potest refragari. Quomodocunq́ enim (ait Beda in libro de Ratione temporum, cap. 66.) Peruertantur hominum testimonia, corrumpantur, aut mutilentur: nihilominus Hæbraicam in diuinis codicibus veritatem, puram ad nos peruenisse, (etiam non refragantibus hostibus Iudæis) in confesso est. Horum consilium vt sanctum pium & salutare, multò (mea opinione) melius est suauiter amplecti q̃ hominum tam incerta testimonia ita auidè sectari, in quibus nec vis, nec veritas vlla, certò constare (per istos peruersos librorum ventilatores) possit. Ea namque est nostra fragilitas, vt errabundi, præcipites, sine discretione, nimis in horrenda dilabimur: ea inuidorũ peculiaris malitia, vt si quid spiritus bonitate absoluatur aut immersum obliuione teneat, aut calũnijs impetere, ac lacessere nunq̃ desinant. Ita ex huiusmodi scriptionibus, vel ex humanis traditionibus, qui fidei & cõscientiæ stabilimentum quærit, tantoperè à recto discedet tramite, vt nihil q̃ vanidam vmbram & fantastica deliramenta, assequi aliquando

Esay. 8. d.

vlli poterit.

poterit. Hanc inconstantem & abruptam scriptorum mutilationem, cùm multi ægrè ferãt, ita inter reliquos, olim ante aliquot annos, Vincentius Beluacensis, vir diligens & religiosus (in Prologo Speculi Historialis) grauiter accusat, dicens. Siquidem faciendi plures libros nullus est finis: & curiosi lectoris non satiatur oculus visu, nec auris impletur auditu. Ad istud ipsum prouocauit me (inquit) plurimùm falsitas & ambiguitas quaternorum, in quibus authoritates sanctorum adeò plerumq; mendaciter à scriptoribus vel notarijs inticulabantur, cum scribebantur: vt quæ hæc sententia vel cuius authoris esset omninò nesciretur. Dum (verbi gratia) quæ Augustini vel Hieronimi erat, ascribebatur Ambrosio vel Gregorio, vel Isodoro, vel contra. Aut verborum aliqua parte dempta vel addita, vel mutata, sensus authoris corrumpebatur, & sic de dictis philosophorum aut poëtarum, sic de narrationibus historicorum plerumque fiebat, dum vel vnius nomen pro alio sumebatur, vel dictorum veritas simpliciter euertebatur. Sed quid in calumniatorum, accusandis dolis, ita anxiè moramur? cum si eoúsque extenderetur oratio, quò duceret materiæ copia, historiographum potius æquaremus, qualem nunc in manibus habemus, q̃ præfatiunculam cõstituentis partes ageremus. Hoc ergo amputato dicendi genere, ad authorem propiùs accedemus, si prius admonuero qui libri sunt eius proprij, qui aliundè petiti, & quem præeuntem sit potissimum subsecutus. Mattheus Paris, Cœnobij Albanensis monachus, circa annum domini. 1286. Historiã binam, maiorem vnam, alteram minorem sedulo conscripsit. Maior vt vocatur, quæ nunc sub prælo est, & deo fauente propediem in publicum prodibit, ab Adamo originem trahens, ad Gulihelmi Neustrij victoriam, & hinc ad Henrici Tertij, annum 1287. est exporrecta. Hanc historiam ad Gulihelmum vsque prædictum ita propè expressit & sequutus est Florilegus: vt parùm aut nihil, ab eius scribendi methodo declinauerit, atque hæc eadem est prior pars Matthæi VVestmonasteriensis dicta historia, qui claruit circa annum domini 1375. quam nunc & in manibus habemus: et ipse author Florilegus appellatur. Sanè hanc priorem partẽ historiæ Albanensem monachum scripsisse, etiamsi aliæ deessent demonstrationes, ex scriptis quibusdam exẽplaribus non obscurè colligitur: quòd tam multus est in describendo Albanum, Britonum Prothomartyrem, et primum Cœnobij sui patrem, vt in anno gratiæ 330. & quod de fundatore illius Cœnobij (Offa scilicet) & de translatione dicti Albani tam officiosè cõmemorat, vt in anno. 794. vbi de fundatione Cœnobij VVestmonasteriensis ferè nihil ascripserit, vel in vita regis Aethelberti, cuius suasu primò fundatũ esse illam ecclesiam per ciuem quẽdam Londinensem, & ornatiùs factã, & quasi de nouo edificatã, per Edouardum cõfessorem scribunt quidam historiographi, quam certè occasionẽ, illam ecclesiã extollendi, non omisisset Mattheus VVestmonasteriensis, si verisimili esset eum fuisse illius historiæ primũ authorem. Quanq; aliquantulum

tulum se prodit in parte posteriore post Conquestū, videlicet in an.1222. de libertatibus ecclesiæ VVestmonasteriensis loquēs, & 19. anno regis Henrici tertij sumptus suos exponens, etsi Matthæū Paris & illic, vt in multis alijs annis, sequutus est. Sic etiā paucis mutatis verbis prologū prædicti Matthæi Albanensis suis scriptis vel ipse præfixit, vel alius quispiam incogitater, eius nomine abutens, assuebat. Minor vero Matthæi Paris historia à Gulihelmo exordium sumens nonnihil à maiore discrepat: authoris enim industria, in ea res gestæ & aliter reuisæ tractantur & cōtrahuntur magis: quod opus non alibi in antiquo charectere scriptū (quantū scio) q̄ in musæo clarissimi domini Comitis Arundelensis nunc temporis extat. Pars tamen libri sui posterior præsertim ab an.1250 ad an.1260. meritò reputatur pro nouissima portione prioris historiæ magnæ, vt ex manu ipsa & scriptionis genere certissimè apparet. Quæ in prædicto comitis libro subsequuntur, et extensa pertingūt ad vltimum Henrici Tertii annum videlicet.1274. non Matthæi Albanensis labor: sed fratris cuiusdam illius cœnobii (fortè Gulihelmi Risehanger) & methodo & scribendi ratione multò inferioris, erat. Absolutis hisce duabus historiis idē Matthæus Paris aliud fabricauit opus (cui, quod obscurioribus locis nonnihil adferret lucis, & sua scripta redderet locupletiora) Additamentorū tituū ascripsit, ad quē in vtraq; historia lectores relegare solet, vt Florilegus etiam eius imitator, alicubi facit. Hic Additamentorū liber (dignus certè qui orbi historiæ causa cōmunicetur) adhuc delitescit, sed quorum aut negligētia, aut inuidia, nescio. Extitisse eū, nō modo illius tituli, (in Matthæi Paris et Florilegi scriptis) frequēs repetitio, sed quod maius est, Roberti Talboti, theologiæ Bacchalaurii, manuscriptū testimoniū (quod in eius possessione illū tenebat) satis superq; confirmare debet. Hæc Matthæi Paris opera cum maiori eorū parte, quæ Additamentorū libro cōtinentur, studio et solertia, Thomæ VValsingham olim monachi Albanēsis, in ordinē digesta, publicè diuulgantur. Hic enim multorū tēporum gesta, vsq; ad an.1423. aliorū collectionibus addens in vnum et historicum cōtulit oīa librum, quē nomine regis Henrici Sexti illico consecrauit, hic in lucē p̄dit, sub nomēclatura historiæ magnæ. S. Albani (ni fallar) quod et ipse author patefacit in anno. 1384. illius auctarij, quod absoluēdæ historiæ causa, cōmuniter vocatæ Polichronicon, Ranulphi monachi Cestrensis, assui curauit. Nec rara est hæc Ranulphi historia, sed vndiq; tam scripta q̄ excussa, & Treuisæ interpretatione cum suis annotationibus elaborata, venalis, & in Anglicā linguam diuersis ætatibus translata, quem Ranulphum non dedignatus est imitari, Iohannes de Tinmouthe, cuius ordinem & modum scribendi sollicitè admodum exprimit, q̄uis alicubi fusius, alicubi contractius. Hoc opus vocatur Historia aurea in duobus magnis voluminibus extensa, quam historiam dominus Gulihelmus VVintershul, quondam. S. Albani monachus, conscribi fecit, & ad vsum Claustralium in libraria Conuentus illius seruari voluit.

Nec

Nec mireris (amice lector) quòd deprehendas hunc Florilegum, ita strictè Mattheum Paris imitari, vt illius quasi vestigia præmere cernas: cum populare hoc erat, & omnibus præsertim monasticis commune, acri monumentorum eruendorum desiderio (aliorum exemplo quos passim sequebantur) teneri. Cum hii (nec iniuria ad hoc moti) eò maiorem & gloriam, & gratiam ab Edouardo Primo quosque reportare viderunt, quò bibliothecarum suarum testimonia, magis illustria, pro testificanda subiectione Scotorum, quam Anglorum regibus præstiterunt, quidam abbates exhibuerunt, ad hoc ipsum præsertim publico regis & regni decreto euocati. Hanc imitationem obseruantes, Gualterus Couentrensis, Rogerum Houenden: scriptor monasterii de Abbington, Gualterum Hemingforde Canonicum Gisbornẽsem: Chronicum Roffense (hunc nostrum Florilegum) suis scriptis ad viuum deliniarunt, nisi vbi quæ peculiaria eidem Roffensi monasterio Chronicum Roffense tractauit, Florilegus intactũ prætermittit. Cæterum ne historiarum obruaris multitudine, & hinc ducaris in confusionem: (Anglus cum sis, & Anglorum gesta scire desideres) Matthæi Paris & Matthæi VVestmonasterii scriptis, præ ceteris incumbe: horum lectioni si operam adhibeas, non solum quæ domi suis temporibus gerebantur, sed quæ tractabantur foràs luculenter addisces. Barbaros esse fateor, nec renuo si dicas variè corruptos, at pro luminis scintilla, qua tum fruebantur, vtiles dei ministros assero, quos è profundis tenebris & obscura nocte suscitauit, ad retegendã plusq̃ monstrosam Romanorum Pontificum, vim & tyrannidem qua detinebamur miserè captiui. Ea est enim erga suos diuina clementia, vt ad vindicandam libertatem, quam suis est elargitus: è mortis vmbra, & inferorũ portis erigat eos, quibus (pro instrumentis) animus est vti. Cui credibile est adduci potuisse monachos (tàm parùm de vita & fortuna sollicitos) vt pro veritate propaganda, ne Papatum quidem (à quo immobiliter pendebant) insolentiæ & impietatis accusare non timescant? nisi quòd tàm impudens & ad cœlum vsque extensa Romanorum tyrãnis fuit, vt vel lapides ipsi (si omnes mortales tacuissent) vociferantes ipsam prodidissent. Diuina ergò hæc motio est, & cœlitùs erecta, qua, dum monachi oblatam iniuriam docent, ad eam propellendã, diuina maiestas nos inuitat. Nunc intelligis Cãdide lector, ad quos potissimum scopos scriptor VVestmonasteriensis opera sua digessit. Quæ reliqua sunt, tibi totum cõmittimus. Hoc iam restat, cuius te admonitũ esse velim, ne scribentis barbarie, à lectionis voluptate, immaturè auoceris. Neue attonitus admireris, quo animo, tàm absurda interdum deliramenta & insipida phantasmata, hic author scriptis suis interposuerit. Poteris equidẽ (& lubens fateor) tàm incredibilium animaduersione, ab omni, & spe boni, & veritatis opinione prorsus auocari. Sed si & temporum iniquitatem (in quibus is vixerat) & rerum omnium tumultuarium ordinem, diligenter consideraueris: nec tantum tibi mirari suberit, nec ita multum arguendus ille, quòd

ille, quod pro seculi sui vanitate cum alijs in religionis Christianæ misterijs aberrauerit. Ista si non incogitanter præterieris, magnæ commoditatis particeps discedes, & me inculpatum (vti spero) reputabis, qui fidelis officio functus, non destiti incredibilia inserere, dum authoris opera cum veris exponere potius, quàm illis prætereundis eius labores. & tempori & mihi, melius inseruire facerem. Si hæc prestiteris, vt tu fructum reportabis, ita, ego lubentius operam dabo, vt posthac pleniora cõgerantur quæ desunt ad historiæ complementum: quibus, & deo sua amplior reddetur gloria, regno maior securitas, cuique suauior consolatio, & diabolicæ machinæ facilius dissipabuntur. Hisce interim fruere, & vale.

PROLOGVS.

Emporũ summã, lineáq; descendentẽ ab exordio mundi, cũ successionib⁹ quorundam regnorũ, & regum, ad eruditionẽ futurorum duximus annotare, vt ex breuibus lector deuot⁹ plura colligere possit. Sed quid contra quosdã auditores pigros dicemus, qui obtrectando dicunt: quid necesse est vitas vel mortes, seu diuersos hominũ cas⁹ literis mãdare? Prodigia cœli & terræ vel aliorũ elementorũ scriptis impressa perpetuare? Nouerint isti, bonã vitã & mores præcedentiũ, ad imitationẽ subsequentiũ proponi: malorũ verò exẽpla, nõ vt imitentur, sed vt potiùs vitentur, describi. Prodigia autẽ, vel portenta præterita, famẽ, vel mortalitatẽ, vel alia supernæ vindictæ flagella fidelib⁹ innuũt. Ideò memorię per literas cõmendantur, vt si quando similia euenerint, peccatores, qui se irã dei in aliquo incurrisse meminerint, mox ad remediũ pœnitentiæ, per hæc deũ placaturi, festinent. Ob hanc itaq; causã (licet aliæ nõ desint) Moyses legislator in historia diuina, innocentiã Abel, Cain inuidiã, dolositatẽ Iacob, negligentiã Esau, simplicitatẽ Iob, maliciã vndecim filiorũ Israel, bonitatẽ duodecimi, scilicet Ioseph, pœnã quinque ciuitatũ per consũptionẽ ignis & sulphuris, manifestat: quatenus bonos imitemur, malorũ esse sequaces abhorreamus, vt peccati fomitem fugiendo, radicitùs extirpemus, & hoc non solùm Moyses, sed & omnes diuinæ paginæ tractatores, & in historicis, & in moralibus libris faciunt, virtutes commendando, vitia detestando, deum timere, simul & amare nos admonent. Non sunt igitur audiendi, qui Chronicorum libros, & maximè à Catholicis editos, dicũt esse negligendos, per quos quicquid humanæ sapientiæ & saluti necessarium est, per memoriam inuenire, per intelligentiam cognoscere, & per facundiam proferre studiosus valeat indagator.

Cap. 1. De primordiali opere sex dierum.

Sex diebus deus rerũ creaturã formauit. Primo, cõdidit lucẽ. Secundo, firmamentũ cœli in medio librauit aquarũ, ipsis aquis ac terra cũ cœlo superiore, ac virtutib⁹, quæ in ea cõditorẽ laudarẽt, ante horũ sex dierũ exordiũ creatis. Tertio, congregatis in suũ locũ aquis, quæ cuncta contexerant, aridam iussit apparere. Quarto, sydera in firmamento cœli posuit, qui nunc quantùm per coniecturam ęquinoctij colligitur. xij. kalendarum Aprilium dies vocatur. Quinto, natatilia, volatilia, & animantia creauit. Sexto, animalia terrestria & ipsum hominem Adã in agro Damasceno formauit, de cuius latere dormientis, matrem omnium viuentium Euam produxit, qui nunc (quantùm credibile videtur), x. Kalend. April. dies appellatur. Vnde meritò creditur (si non verior sententia vicerit) eodem. x. Kalend. April. die, dominum fuisse crucifixum. Decebat enim, vt vna eademq; non solùm hebdomadis, sed & mensis die, secundus Adam, pro generis humani salute viuifica, morte sopitus, productis ẽ latere suo cœlestib⁹ sacramentis, sponsã sibi sanctificaret ecclesiã, quo videlicet die primũ Adã humani generis patrẽ ipse creauerat, eiusq; de latere costã tollẽs, mulierẽ formauerat, cuius adiutorio, genus propagaretur humanũ.

Cap. 2. De peccato Adæ.

Adã in Paradisũ vnde quatuor flumina oriũtur, trãslat⁹, cùm vxori cæterisq; animantib⁹ ac reb⁹ nomina imposuisset: de pomo cõedendo, vxori suæ adquieuit. Vnde, pro verecundia nuditatis, factis† perizomatibus, à domino de Paradiso eiecti, de terra maledicta, in sudore vultus sui panẽ adquirũt. Deinde collocatis a domino ante ostiũ Paradisi Cherubin cũ gladio flãmeo, non solũ primi parentes, sed & tota ipsorũ progenies, a Paradisi delitiis sunt eiecti.

† Id est. Pudendorum velaminibus vel subligaculis.

Cap. 3. De generatione Adæ.

Adam cognouit vxorem suam, non in Paradiso, sed iam reus & eiectus. Et licet lator legis Moyses generationes Adæ, festinans ad tempora Abrahæ, patris Hebræorum, prætermiserit: plures tamen Adæ subiciuit filios & filias. Sed Methodius Martyr orauit, dum esset in carcere, & reuelatum est ei a spiritu sancto, de principio & fine mundi, & quod orauit, impetrauit. Et scriptum (licet simpliciter) reliquit, dicens, ꝙ virgines egressi sunt de Paradiso, scilicet Adam & Eua. Et anno vitæ Adam quinto decimo, natus est ei Cain, & soror eius Calmana. Post alios. xv. annos nat⁹ est ei Abel, & soror eius Delbora. Deinde vitæ suæ, id est. Adæ. Cxxx. Cain occidit Abel, & luxerunt eum Adam & Eua. C. annis, & tunc natus est ei Seth. xxx. anno primæ Chiliadis, id est, primæ ætatis.

Cain

CAin agricola, dolens sua munera, & non fratris, fuisse reprobata, licet à domino increpatus, fratrem, septiformi peccato puniēdus, interfecit. Posteà vagus & instabilis super terrā factus est, postquàm à domino est maledictus.

Cap. 4. De morte Abel, Primum homicidium

COgnouit Cain vxorem suam. Calmannam, quę peperit ei Enoc. Enoc genuit Irad. Irad genuit Maniael. Maniael genuit Matusael. Matusael genuit Lamech. Hic duas habuit vxores, Adan scilicet & Sellam. De Ada genuit Iabaal. De Sella verò Tubalcaim & Noeman. Iste Lamech primus hominum bigamiam introducens, cùm virum in vulnus, & adulescentē in liuore occidisset, vxoribus, ob hoc sibi pœnam in septuplum deberi, prædixit. Iabaal, adinuentis portatilibus pastorum tentorijs; primus greges secundum qualitatem, genus, & ætatem distinxit. Iabaal pater canētium in cythara & organo, id est, musicæ artis inuentor; in columna lateritia, & altera marmorea, contra incendium & diluuium ipsam artē sculpsit. Tubalcaim ferrariæ artis inuentor, sculpturæ operum in metallis fabricator fuit, cuius malleorū sonitu, Iabaal delectatus, proportiones vocum, primus ex eis perpendit.

Cap. 5. Generatio Cain.

Prima bigamia.

Musica ortā à pastore.

Ars ferraria reperta vnà cum sculptura.

ADam, vt superius dictum est, genuit Seth. Seth genuit Enos. Enos genuit Cainan. Cainan genuit Malalehel. Malalehel genuit Iareth. Iareth genuit Enoch. Iste Enoch placens deo, translatus in Paradisum, viuit cum Helia, qui quibusdam literis inuentis, librum (vt in epistola Iudæ continetur) scripsit. Sub quo etiam Adam creditur mortuus. Enoch genuit Matusalam. Matusala genuit Lamech. Lamech genuit Noë. Vixit autem Adam nongentis triginta annis. Seth nongentis xij. Enos nongentis v. Cainan nongentis x. Malalehel octingentis nonaginta quinque. Iareth nongentis sexaginta duobus. Enoch ccc. lxv. Matusale nongentis lxix. Lamech septingentis lxxvij. Noë vero cum quingentorum esset annorum, genuit Sem, Cham & Iaphet.

Cap. 6. De numero annorum primæ ætatis.

Hic terminatur prima ætas, habens secundum Hebræos annos M.D.lvi. secundum Septuaginta interpretes ij M.ccxlij.

ANno vitæ Noë. D. ij mundante diluuio, cum septem animalibus Arcam intrauit, quam spacio centum annorum, loquente sibi domino xx annis prius fecerat. Et crescentibus aquis super terram, quinquaginta diebus domino pluente xl. diebus & noctibus, vicesima septima die mensis septimi, cùm stetisset Arca super montes Armeniæ, & post quadraginta dies coruum emisisset, & posteà co-

Cap. 1. De Arca Noë & diluuio.

 lumbam

lumbã, ferentẽ ramum oliuæ, vicesima septima die. ij. mensis egressus est de Arca, eodẽ scilicet die, quo intrauerat anno reuoluto, cùm xvij. die secundi mensis intrasset. Et accepto sacrificio, cùm concessionem carnis comedendæ sine sanguine suscepisset, & in signum diluuij præteriti, non futuri, & incendij venturi, iris posita fuisset: vino, quod primus excoluerat, inebriatus, & à Cham irrisus, huic maledicens, & reliquis filijs benedicens, obijt.

Cap. 2. De tribus filijs Noë. Orbis diuisus inter filios Noah.

TRibus filijs Noë texuntur generationes septuaginta duæ, quindecim scilicet de Iaphet, triginta de Cham, viginti septem de Sem, qui dissseminati sunt per orbem. Sem obtinuit Asiam: Cham Africam: Iaphet Europam. Quorum genealogias veteres ita distinguunt. Primus de genere Sem in Asiam veniens, prouincias in hunc modum disposuit.

10

Cap. 3. De primis gentilium regnis.

CRescente post diluuium populo, exorta sunt quatuor principalia regna, Assiriorum ab Oriente, vbi primus regnauit Belus. Siciniorum ab Occidẽte, vbi Aegialeus. Scytharum ab Aquilone, vbi Tanus. Aegiptiorum à Meridie, vbi Myneus. Belo successit Simiramis vxor sua, quæ Babyloniam caput regni constituit. Cui Ninus, Idolorum inuentor, faciens imaginem Belo patri, successit. Tandẽ Sardanapalus sceptra tenuit: à quo Arbaces regnum ad Medos transtulit. Super quos tandem Astiages regnans, dedit filiam suam principi Persarum, de qua Cyrus ortus est, qui ipsum Astiagem superauit. Quo mortuo, regno ad Persas trãslato, Darius, filius Astiagis, cum eodem Cyro conregnauit.

20

Cap. 4. Orbis terrarum diuisio Asiæ regiones.

ORbis siue mundus noster habitabilis, qui vndique clauditur Oceano, tres habet partes principales, scilicet Asiam, Africam, & Europam. Asia autem capacissima est. Sũt autem in ea istæ regiones, India, Parthia, Syria, Persia, Media, Mesopotamia, Capadocia, Palestina, Armenia, Cilicia, Caldæa, Arabia, Bithinia, Lydia. In Africa hæ sunt prouinciæ, Lybia, Cyrenaica, Pẽtapolis, Aethiopia, Trypolitana, Aegiptus, Getulia, Mauritania, Numidia, Sirtes Maiores, & Minores. In Europa vero hæ sunt regiones, Italia, Hispania, Germania, Macedonia, Thracia, Dalmatia, Pannonia, Gallia, Achaia, Britannia Maior & Minor, Hybernia, Aquilonares insulæ infra Oceanũ. Primus homo de genere Iaphet venit ad Europã, Alanus nomine, cũ tribus filijs suis, quorũ nomina sunt hæc, Isicion, Armenio, Negrio. Isicion habuit quatuor filios. Hij sunt, Francus, Romanus, Alemãnus, Brito. Armeniõ habuit quinque filios, qui sunt hij, Gothus, Valagothus,

Africæ regiones.

Europæ regiones.

30

lagothus, Coebidus, Burgundus, Longobardus. Negno habuit. iiij. filios, quorũ hæc sunt noĩa, Vandalus, Saxo, Bogarus, Targus. Ab Isicione primogenito Alani, ortę sunt quatuor gentes, Latini, Frãci, Alemanni & Britanni. Ab Armenione, filio secundo, orti sunt Gothi, Valagothi, Coebidi, Burgundi, Longobardi. A Negnone aũt, filio tertio, exorti sunt Bogari, Vandali, Saxones, & Tharinci. Istæ autem gentes diuisæ sunt per totam Europam. Fuit autẽ Alanus, vt aiunt, filiꝰ Fretheuiri, filij Ogomuni, filij Thori, filij Boyb, filij Simeonis, filij Mairi, filij Atachi, filij Aurraachi, filij Ceihepti, filij Cozechi,
10 filij Abrech, filij Ra, filij Esra, filij Isram, filij Baith, filij Iohan, filij Iabath, filij Iaphet, filij Noë. De Asia autem & Affrica alibi dicetur.

Cap. 5. De generatione Sem. Salem ciuitas à quo condita. Hebræi vnde dicti.

Sem centũ annorũ erat quãdo genuit Arphaxat, biennio scilicet post diluuium Arphaxat genuit Sale vel Cainan. Sale condidit ciuitatẽ, quam de nomine suo Salem appellauit, qui genuit Heber, à quo dicti sunt Hebręi, vel ab Abraham, quasi Abrahęi. Heber genuit Phaleg, cuiꝰ tẽpore filij filiorũ Noë immemores pacti dei, quod pepigerat cum Noë de diluuio non futuro, composuerũt lateres ꝓ saxis, & bitumen pro cemento, vt ædificarent turrim, cuius altitudo tangeret coelũ: ꝙ si inundaret iterũ diluuiũ in summitate eius manerent securi. Et quoniã arte ꝓpria existimauerunt se euadere posse
20 diluuij periculũ & incendij, facta est ibidẽ in agro, scilicet Sennaar, linguarũ diuisio seu confusio, ita quidẽ vt nec vnus eorum intelligeret vocem proximi sui. Ideoque diuisit eos deus in diuersas regiones, & cessauerunt ædificare turrim. Vocatumq; est nomen loci illius Babel, id est, confusio, quià ibi confusum est labium vniuersæ terræ. Phaleg verò, in cuius familia remansit Hebræa lingua, omnium antiquissima, idcirco dictus est Phaleg, id est ab alijs diuisus. Phaleg genuit Ragau, Ragau genuit Saruch, qui genuit Nachor. Iste Nachor, cum exisset de Chaldæa, ducta in vxorem Melcha, filia fratris sui extincti, moratus est in Charram Mesopotamiæ. Mor-

In diuisione linguarum, quis retinuit Hebræam.

30 tuo ibi patre suo, & Abraham in terra Chanaan peregrinante, hos tres fratres, Hus, Bus, & Bathuel, cum alijs quinque genuit. De quorum vno, scilicet Bus, descendit Balaam propheta, qui secundũ Hebræos dicitur in Iob, Eliud Buzites. Iste Nachor genuit Thare, qui non valens ferre iniurias sibi illatas, de adorando igne in Chaldæa, vbi & filium suum primogenitum Aran extinxerunt, peregrinatus est cum Abraham & Nachor, & familia Aran in Charram Mesopotamiæ, vbi completis ducẽtis quinq; annis, Thare mortuus est,

Cap. 6. De Nino rege Magno Assyriorũ, et Semiramide matre eius.

TEmporibus Tharæ, regnauit Ninus, rex Assiriorum potentissimus, reginæ Semiramidis filius. Hæc sexum mẽtita .xxx. & duobus annis regnum Assyriorum potentissimè gubernauit. Quæ vt callidius sexum mentiretur, bracchia & crura veste virili, caput verò tyara tegebat: & ne fortè nouo habitu aliquid occultare videretur: eodem ornatu & populum vestiri iubet, quem morem vestis exinde gens illa vniuersa tenet. Magnas denique res gessit, nec contenta mulier, virilis animi, terminis, quos acquisitos à viro susceperat, Aethiopiam bello pressit, Indis bellum intulit, quos præter illam nullus antè subegerat. Hæc Babyloniam ciuitatẽ ædificauit, eamq; muro circundedit, & vt esset caput regni Assyriorũ instituit. Quæ tandem à filio suo interfecta est. Qui dum matri successisset, contẽtus elaborato à parentibus regno, belli studia deposuit, & velut sexum cum matre mutasset, rarò à viris visus, inter fœminarum turbas consenuit. Cuius exemplum eius posteri secuti, responsa gentibus per internuncios dabant. Post Ninum denique reges .xxxvi. regnum Assyriorum continua possessione tenuerunt, vsque ad Sardanapalum, per annos mille trecentos.

Regnum Assyriorum post Ninum reges habuit 36. durauit 1300. annis.

Cap. 7. De numero annorũ secundæ ætatis.

VIxit autem Noë post diluuium. cccl. annis. Sem. Dc. annis Arphaxat. cccxxxviij. annis. Sale. ccccxxxiij. annis. Heber. cccc. lxiiij. Phaleg. ccxxxix. annis. Ragau siue Reu. ccxxxix. Saruch. ccxxx. Nachor. cxxxix. Thare verò vixit. lxx. annis, & genuit Abram, anno videlicet. xliij. memorati Nini regis Assyriorum.

In Thare terminatur secunda ætas, habens secundum Hebræos annos. Mccxcij. secundumm septuaginta interpretes Mlxxij.

Cap. 1.

THare vt dictum est, genuit Abram, Aran, & Nachor. Aran genuit Melcha, Loth, & Saram Iste Loth cum exisset de Sodomis, subuersis quinque ciuitatibus, genuit hos duos, Moab & Amon, de filiabus suis ebrius factus. Nachor genuit Hus, Bus, & Batuel ex Melcha filia Aran. Batuel genuit Laban & Rebeccam. Abram habuit vxorem Saram nomine, filiam scilicet Aran fratris sui. Habuit etiam duas ancillas, Agar Aegiptiam, & Cethuram. Ex Sara genuit Isaac, ex Agar Ismael, ex Cethura Madan & Madian. Ismael genuit Nabaioth & Cædar. Iste Abram suffocato Aran fratre suo, adoptãs filium eius Loth, ducta in vxorem Sarai, cum patre peregrinatus est in Charram. Inde mortuo patre venit in Sichẽ, & inde Pentapolim. Posteà collocans tabernaculum inter Bethel et Hay, cùm in Aegipto vxorem simulasset sororem, rediens in conuallem Mambre, habitauit

bitauit confœderatus tribus fratribus. Abram Aegiptijs Arithmeticam & Astrologiā tradidit, à quibus ad Græcos posteà deuenerunt. Qui cùm de occasione quatuor regū veniens, à Melchisedech decimas accipiente honoratus fuisset: signū dandæ plis in pecudibus & auibus suscepit. Deindè cùm esset annorū.lxxv. & impugnaretur à Chaldæis & Mesopitamitis per inuidiā, eò quòd ipsi colerent ignē & effigies deorum, ipse aūt coleret Deum vnū creatorē cunctorū, & assereret illi solūmodo honorē cultus, & gratiarum deberi retributionem, creaturā autem virtute & administratione conditoris disponi, & nō propria virtute subsistere: ad imperium domini, relicta gente & patria sua, venit in terrā Chanaan, accipiens promissionē, quòd in gentem magnam excresseret nimis, mutato nomine ab Abram, in Abraham, quod interpretatur, pater multarū gentium, & quòd in semine eius benedicerentur omnes gentes. Deniq; diuinitus præceptum accepit, vt secum suā sobole circumcideret, non vt ipse de⁹ aliquid superfluum in homine creasset, quod posteà iuberet abscidi, sed vt inter alias gentes, hoc corporis signo, electi viri soboles noscerētur. Et cum esset iam senior nonaginta annorū secundum Iosephum, genuit Isaac. Præcedenti tamē tempore, vt dictum est, genuerat Ismael, vndè Arabes, & aliæ gentes se esse ex genere Abrahæ gloriantur. Circumcisus est etiam Isaac, natiuitatis sue die octauo. Præterea cum iam esset grandæuus Abraham, præcepit ei iterum deus præfatum filium suum Isaac cùm esset.xxv. annorum, sibi immolari in monte Morin. Quod quidē ille, creatori amplius, quàm suo effectui, cupiens deseruire, voluit adimplere. Sed nunquàm credentibus dura diuinitas, suspendit virum angelica voce à filij nece, ostendens ei quòd immolaret pro filio arietem, vt absq; pietatis dispendio tanti consummaretur viri sacrificium. Post hæc autem cùm esset Isaac iam sexagenarius, genuit Esau & Iacob, patriarchas Idumeæ & Israeliticæ gentis.

Arithmetica, Astrologia, quandò traditæ & quibus.

Circumcisio cur data.

Arabes ex Ismaele.

Idumæi ex Esau. Israelitæ à Iacob.

Cap. 2. De regno Argiuorum

Circa hos dies, ortum est regnum Argiuorum, vbi primus regnauit Inachus, cuius Io filia fuisse perhibetur, vxor Osyris: quæ, vt magna dea, est in Aegipto culta, eò quòd ibi iustè regnauerit, & homines ibidem literis informauerit.

Io, dea Aegypt. Rex instit.

Cap. 3. De Esau & Iacob, filijs Isaac, & generatione eorum.

Emoratus Isaac, cum laborāte in partu Rebecca, & oraculū audiēt de Esau seruituro Iacob, apud Abimelech in Geraris peregrinatus, cùm vxorem duxisset sororem suam, de semine centuplum colligēs, tribus puteis eruderatis, & quarto facto in Bersabee,

ibidẽ fœdere inito cũ Abimeleth & Phicol, Esau reprobato, ignar⁹ benedixit Iacob, qui fratre suo tùm in primogenitura, tùm in bñdictione supplãtato, in Mesopotamiã ꝓficiscẽs, cũ ꝑ visionẽ iuxta Luzam titulũ erexisset, & pro Rachel & Lia seruitiũ xiiij. annorũ apud Laban cõplesset, pacto de aliis septem annis pro gregibus, mutatione virgarũ, vix completo, cum vxoribus & filijs vndecim, à Laban furto sublatis idolis à Rachel, recedens in Galaad est cõprehensus. Inde cum Laban fœdere inito, & lapidibus ad Manaim, vbi castra angelorũ vidit, ꝓficiscens, ordinatis turmis, vadum Iaboch transiẽs, matutina lucta, læso neruo, cum angelo completa, mutatione nominis facta, præmissis muneribus, fratri suo tremebũdus occurrit. Cuius filia Dina à Sichem oppressa, & Sichemitis in dolo occisis, iussu dei ipse in Bethel altare erexit, & domum purgauit.

De Esau Idumæi erãt.

ESau Hispidus venator, venditis primogenitis à lenticula fulua dict⁹ Edõ, ductis vxorib⁹ Chananæis, Iuditha & Basemath, supplantatus à fratre in benedictione, redeũti Iacob de Mesopotamia cum quadringentis viris, pacificè occurrit. Matrem quoq; Esau & Iacob, scilicet Rebeccam, adduxit Eliezer, seruus Abrahæ Isaac, de Mesopotamia, sororem Laban, filiam Batuelis.

Cap. 4. De Iob & Balaam, & Asina.

TEmpore filiorũ Isaac, vt quidã tradunt, fuit secund⁹ rex in Edõ, Iob de genere Hus filij Nachor, post Balæ, qui & in Genesi dicitur Iobab, ꝓnepos Esau. Sed Hebræi dicunt eum, vt diximus, descendisse de Hus, primogenito Nachor. Eodem tempore Balaam, qui in Iob Eliud dicitur, descendit de Bus qui à Balac rege conductus, vt malediceret Israel, ei benedixit, loquente prius sibi asina, & de ortu stellæ, & Saluatoris prophetauit.

Cap. 5. De natiuitate duodecim patriarcharum.

MEmoratus autẽ Iacob, genuit duodecim Patriarchas, de quorũ stirpe duodecim tribus Israel, originẽ habuerunt. Habuit nãq; ex Lia, quæ Lippa dicebatur, Rubẽ, Simeon, Leui, Iudam, Isachar Zabulon, & Dinam filiã, quæ à Sichemitis legitur oppressa. Ex Bala genuit Dan & Neptalim. Ex Zelfa genuit Gad & Aser. Ex Rachel quæ pulchra dicebatur, genuit Ioseph & Beniamin. Iste Ioseph genuit Manassen & Effraim, quorum vterque facit tribum per se, remota tribu Leui à sorte hæreditatis.

Cap. 6. De Serape, deo Aegipti. Apis, alias Serapis, idolum Aegyptiorum.

CIrca hos dies Apis filius Phorcæi, rex Argiuorum, trãsuectus est nauibus in Aegiptum. Qui, cum ibi mortuus fuisset, appellatus est Serapis, omnium maximus Aegiptiorum deus. Serapis autem non Apis ideo appellatur, eò quòd Sarcophagum Aegyptij Soron appellant,

appellant, vbi eum ſepultum venerari cœperunt, priuſquam ei templum conderent. Huius filius fuit Argus, à quo ſunt Argi appellati.

Cap. 7. De Ioſeph & eius venditione.

IOſeph autem cum .xv. eſſet annorū, paſcebat gregem cum fratribus ſuis, adhuc puer, & erat cum filiſs Nalæ & Zelfæ, vxorū patris ſui. Cumq; fratres ſuos apud patrē accuſaſſet, & ſōnia plura fratrib' narrans ſomniaſſet: inuidebant ei, atq; Aegyptijs vendiderūt. Sed dum moraretur Ioſeph in Aegipto, anno ſecūdo ſteriliū annorum deſcendit eò etiam Iacob in animabus ſeptuaginta duabus, & habitauit ibi, & per ordinem filiſs ibidem benedicens, vitam finiuit.

Cap. 8. De Iuda & eius generatione.

IVdas fili' Iacob, ex vxore nomine Sue, genuit Her, Onā & Zela. Ex Thamar genuit Phares & Saram. Iſtam Thamar, cum dediſſet Iudas duobus filiſs ſuis, Her & Onam, & illi ignominioſū ſcelus periſſent: remiſit viduam in domum paternam, timens eam tradere Sela, quod fieri debebat ſecundum legem, cauſa ſuſcitandi ſeminis. De qua poſteà ſedente in biuio, mutato habitu, vadens Iudas cum Iram opilione, ad tondendas oues, Sue vxore ſua mortua, Phares & Zaram ad vnum concubitum genuit, ſuſpicans eſſe ſcortum. Quæ poſteà ad patibulum ducta, tanquam in adulterio deprehenſa per arrabonem anuli, baculi, & armillæ ſe liberauit.

Lex de ſuſcitanda ſemine fratris ante Moyſen.

Cap. 9. De morte Iſrael, & natiuitate Moyſi.

MOrtuo autem Iſrael in Aegypto vitæ ſuæ anno. cxlvij. & in terrā Chanaā translato, & ibidē ſepulto, creuit populus Hebræorū mirabiliter annis multis, vſq; dū incremētis ei' inuiderēt Aegiptij, & ipſa eorū fœcūditas, eis fieret importuna. Tūc cœperūt eos affligere laboribus multis, ſed tandē diuina miſeratio reſpexit populū. Egreſſus eſt namq; in dieb' illis de domo Leui, vir nomine Amram, qui accepta vxore ſtirpis ſuæ, nomine Iochabeth, genuit ex ea Aaron, Moyſen, & Mariam. Deniq; cum creuerat Moyſes, iubēte domino, eduxit populū de Aegipto in portētis & prodigijs magnis, & ſiccis veſtigijs tranſierunt rubrū mare. Quos cū pſequeretur rex Aegipti, pœnitentia ductus quòd eos abire ſiuiſſet, ingreſſus eſt ipſe cū curribus & equitib' ſuis mediū ſicci maris. Sed ſubitò refuſa eſt ſup ipſū à tergo oīs moles aquæ, & obrut' eſt ibi cū vniuerſo agmine ſuo. Vndè [illegible] nunc in eodē littore, huius ſigni certiſſima monumēta. Tract' rotarū & veſtigia equitū & peditum ibidē adhuc conſpiciuntur, & ſi caſu turbētur, ſolo vento [illegible], dictiſſime diuinit' reparantur. Verùm poſtquā tranſiuit mare rubrū populus Hebræorum, fuit in deſerto Sina annis quadraginta, quorum primo anno per manum Moyſi ſuſcepit legem à Deo. Inter illos tamē annos non calceamen-

Aaron, Moyſes, Maria.

De exitu populi Iſraelitici de Egipto duce Moyſe.

Indicia Pharaonis ac exercitus eiuſdem.

tum

tum aut veſtis illorum eſt attrita, nec vlla capillorum vel vnguium excretio eis eſt diminuta. Sed velut immortalitate iam reddita immutabilem hominis formam, eorum ſimplex ſeruauit integritas. Hos autem per noctem columna lucis tanquam dux itineris præcedebat, & eadem per diem nubis habens ſpeciem, ne feſſos ſolitudo vaſta conficeret, ab æſtus iniuria defendebat.

Cap. 10. De figmentis Poetarũ. Quo tẽpore Iſrael Aegipt. exijt. Athenæ à quo conditæ, & vnde ſic dictæ. Lanificij, vini & olei vſus, vnde.

EDuxit autem Moyſes eundem populum ex Aegipto, nouiſſimo tempore Cecropis regis Atheniẽſium, qui ipſam Athenienſium condidit ciuitatem in honorẽ Mineruæ, & ab eius nomine Atticos Atheniẽſes appellauit. Minerua quippè Græcè Athanathe Parthene, id eſt, immortalis virgo vocatur, quoniã ſapientia, cuius eſſe dea credebatur, nec mori poteſt nec corrumpi. Hæc Ogigij temporib' ad lacum qui Tritonis dicitur, virginali fertur apparuiſſe ætate. Vndè tanto procliuius Dea eſt credita, quo minus eius origo innotuit. Porro Atheniẽſes, lanificij, vini, & olei vſum primi finitimis populis tradidiſſe ferũtur. Fertur etiam de Cecrope, quòd primus bouem Ioui mactauerat. Hac præterea tempeſtate Prometheus fuit, quem propterià ferunt homines de luto formaſſe, quòd optimus ſapientiæ doctor extiterit. Huius frater fuit Atlas, qui & ipſe ſummus Aſtrologus fuit. Hijs etiam diebus reperitur fuiſſe Mercurius nepos Atlantis ex Maia filia ſua, homo multarum inuẽtor artium. Cecropi verò Carnau ſucceſſit, ſub quo Deucalionis diluuium fuit, tunc etiam Phaetontis fuit fabuloſum incendium.

Atlas. Mercurius. Deucalon. Phaeton.

Cap. 11. De numero populi Iſrael præter. Leuitas. Numer. 1.

DVm morarentur in deſerto Sina filij Iſrael, præcepit Dominus Moyſi & Aaron vt numerarent eos per cognationes & domos ac familias, & nomina ſingulorum à viceſimo anno, & ſupra, omne ſexus maſculini, qui poſſent ad bella procedere, & inuenti ſunt de tribu Ruben, filij Iſrael primogeniti. xlvi. millia quingẽti. De tribu Symeon lxx. M. ccc. De tribu Gad. xlv. M. ſexcenti. l. De tribu Iuda. lxxiiij. M. ſexcenti. De tribu Iſachar. liiij. M. cccc. De tribu Zabulõ. lvii. M. cccc. De tribu Ioſeph, ſcilicet filiorũ Effraim. xl. M. cccc. De tribu Manaſſe fratris Effraim. xxxij. M. cc. De tribu Beniamin. xxxv. M. cccc. De tribu Dan. lxij. M. Dcc. De tribu Aſer. xli. M. & quingẽti. De tribu Nepthalim. liij. M. cccc. Summa autem filiorum omniũ Iſrael, ſexcenta tria millia, quingenti, quadraginta. Leuitæ autem nõ ſunt numerati cum eis, ſed iubente domino conſtituti ſunt ad portandum tabernaculum teſtimonij, & omnia vtenſilia eius, & erant in miniſterio eius, ac per gyrum tabernaculi caſtra metabantur.

De

Primi anni, prima mansio populi Israel, in deserto fuit Ramesse, secunda, Sochot, tertia Etham, quarta Phiairoth, quinta Mara, sexta Helim, septima desertum Sin, octaua Dephca, nona Alus, decima Raphidim, vndecima desertũ Sinai. Secundi anni mãsio prima fuit, sepulchrum concupiscentiæ, secunda mons Sepher, tertia mons Seroch, quarta Rechima. v. Remõ Phares. vi. Lebna. vij. Ressa viii. Chelatha. ix. Arada. x. Maceloth. xi. Chaath. xii. Thare. xiii. Melcha. xiiii. Esmena. xv. Bameia Cham. xvi. mons Galgag. xvii. Rechebatha. xviii. Ebrona. xix. Asion Gaber. xx. Cades. Tertij anni prima mansio, mons Hor. ii. Salmana. iii. Phinon. iiii. Oboth. v. Ieabarim. vi. Dibongad. vii. Hemond. viii. Blataim. ix. Abarim. x. Campestria Moab.

Cap. 12. De quadraginta duab⁹ mansionibus Israelitici populi, dum fuerũt in deserto, per tres annos.

Mortuo Moyse, successit Iosue filius Nun, in Ducatu populi Israel, iubente domino, qui missis exploratoribus in Iericho de Sethim, post septem dies Iordanem siccis pedibus cum omni populo transiuit. Duodecem lapides de alueo in siccum tulit, aliis. xii. de alueo in siccum reportatis, populum in Galgala, secunda circumcisione, innouauit. Ciuitatem Iericho septem diebus, sacerdotibus clãgentibus buccinis, in septimo septies destruxit: Achorq; , qui de anathemate regulam auream, & chlamidẽ coccineam tulerat, propter quod dominus iratus in Hay. xxxvi. viros occiderat, lapidauit. Ciuitatem Hay per insidias accendit, Gabaonitas in seruos lignarios & aquarios recepit. Quinque reges, qui obsederant Gabaon, producto diei spatio, sole & luna stantibus. xxiiii. reges, qui erant cum Iabin, interfecit, Altari constructo in Ebal, benedictiones & maledictiones acclamari præcepit, terramq; aliis secundum concessionem, aliis secundum traditionem distribuit. Duas Tribus & dimidiam, quæ in reditu suo post. xiiii. annos, altare iuxta tumulos Iordanis construxerant, liberans dimisit, fœdus à populo de colendo deo, per aquæ effusionem initum in volumine scripsit.

Cap. 13. De Iosue, & exploratorib⁹ Iericho

Temporibus Iosue, Liber Pater fertur ostendisse vitem hospiti suo in Græcia. Et hiis iterum temporibus, rapta perhibetur Europa, cuius filij fuerunt, Radamanthus, Sarpedon, & Minos. Hiis quoq; diebus, Busyris filius Neptuni, ex matre Libia, Paphi filiã, suis diis, suos hospites immolabat. Phœnix & Cadmus de Thebis, Aegiptiorum ciuitate, in Syriam profecti, in regione Tyri & Sidonis regnauerunt. Sed Cadmo recedente in Græciam, terra à Phœnice, Phœnicia dicta est. Et Europæ filiæ Phœnicis Iupiter mixt⁹ est, & Danaus

Cap. 14. De figmẽtis gentiliũ tẽporibus Iosue. Bacchus. Europa. Radamanthus. Minos. Sarpedon.

Busyris.
Phœnix.
Cadmus.

& Danaus per quinquaginta filias, Aegisti fratris sui filios interfecit, vno tantum superstite, qui post eum regnauit. Sed in hiis temporibus Latona peperit Apollinem, non illum, cuius oracula solebant consuli, sed illum, qui cum Hercule seruiuit Admeto, qui tamen sic est deus creditus, vt plurimi illum, vnum eundemq; Apollinem fuisse opinentur. Hoc prætereà tempore, Liber Pater bellauit in India, qui multas legitur in exercitu fœminas habuisse, quæ Bacchæ sunt appellatæ, non tam virtute, quàm furore famosæ. Per idem quoq; tempus, Persius, & Andromeda vxor eius, in cœlum recepti esse referuntur.

Apollines duo.

Perseus & Andromeda.

Cap. xv. De iudicibus, qui post mortem Iosue iudicauerunt Israel.

POst mortem Iosue Ben Nun, qui Moysi successit, Hebræorum populus mansit sub iudicibus annis multis, quorum nomina sunt hæc, Othoniel, Aioth, Delbora, Gedeō, Abimelech, Thola, Iair, Iephte, Abesan, Abdon, Samson, Hely, Samuel, qui vnxit Saulem in regē. Memoratus autē Othoniel, percussit Cariath Sepher, vnde habuit vxorem Axam, quæ petiit à patre suo irriguum superius cum irriguo inferiori. Iudicauit autem Israel. xl. annis. Huic successit Aioth, qui cùm esset ambidexter, percusso Eglon, rege pingui, Israel liberauit, & ipse defendit Israel, & eodem anno vitam finiuit. Iudicauit Israel. lxxx. annis. Sangar occidit sexcentos viros vomere vno. Delbora vxor Barach vel Lapidoth, occiso Sisera, p Iahel vxorem Abner Cinei, dato poculo lactis, tandem Iabin interfecit, cuius princeps fuit Sisara, & canticum cecinit. Delbora iudicauit Israel quadraginta annis. Gedeon salutatus ab angelo, cui supra Petrā carnes obtulit, ab ara destructa dictus Ierobaal, suscepto signo in vellere, cum trecentis aquam more canum lambentibus, laternis fractis & tubis clangētibus, quatuor reges Oreb, Zeb, Zebe, & Salmana strauit. Abimelech filius Ierobaal de concubina, in Sichem factus rex super Sichimitas. lxx. fratres suos interfecit, superstite, qui parabolam de oliua, & ficu, & vite, & rhamno Sichimitis proposuit. Eandem etiam Sichem, cum principe suo Gaal, per Zebul destruxit, qui fragmine molæ per manū mulieris in opido Thesbe periit. Abimelech de Ierobaal, regnauit super Israel tribus annis. Thola succedens Abimelech, iudicauit Israel. xxiii. annis, & Iair annis. xxii. Iephte à filiis Israel vt spuri' abiectus, in regione Thob commorans, posteà super eos princeps factus, superatis Ammonitis voto alligatus, filiam post planctum virginitatis duorum mensium immolauit. Quadraginta duo millia de Ephraim per Schiboleth

Iosue. 15.

Barach.
Lapidoth.

10.
20.
30.

Schiboleth,& Sibboleth,Checholat,diiudicans ad vada Iordanis, trucidauit.Iephte iudicauit Israel.vj.annis.Abesan post eum iudicauit Israel.vij.annis.Ailon.x.annis.Abdon siue Labdon.viii.annis. Sampson xx.annis.Iste Sampson Manue filius, de stirpe Dan, cui natiuitas eius per angelum est prædicta,Nazareus, vxore ducta in thamnata, parabola de leone conuiuis proposita, & per dolum mulieris soluta, cum segetes hostium ligato igne ad caudas vulpium incendisset, & mille viros mandibula asini aquam dante in Ramothlesbi trucidasset,& portas Gazæ in montem tulisset,tandem dolo Dalidæ rasis crinibus à Phi-
10. listæis excæcatus,molæ deputatus, in Templo Dagon renascentib⁹ capillis,plures strauit mortuus quam viuus.

Cap. 16. De raptu Helenæ, & fabulis Poetarum.

INter annos illos quibus populus Hebræorum,post mortem Iehu,alternauit sub iudicibus & humilitates laborum & prosperitates consolationum,Alexander Paris Helenam rapuit, & regnum Argiuorum ad Micenas est translatum,vbi regnauit Agamemnon.Per idem etiam tempus celebres apud Grammaticos fabulæ sunt inuentę.Fabula scilicet de Triptolemo,quòd iubente Cerere, anguium portatus alis, indigentibus terris frumenta volando circumtulerit. De Minotauro, quod bestia fuerit inclusa laberintho,quo cum intrassent homines, in-
20. extricabili errore inde exire non poterant. De Centauris quòd equorum hominumq; fuerit natura coniuncta. De Tricerbero quod sit triceps inferorum canis.De Phrixo & Helle eius sorore,quòd vecti ariete volauerunt.De Gorgone quod fuerit crinita serpentibus, & aspicientes se conuertebat in lapides.De Bellerophonte,quòd equo pennis volante sit vectus,qui equus Pegasus dictus est. De Amphione,quòd cytharæ suauitate,lapides mulserit,& attraxerit.De fabro Dędalo,& filio eius Icaro,quòd sibi aptatis pennis volauerint.De Oedipo, quòd mōstrum quoddam,quod Spinx dicebatur humana facie quadrupes, absoluta,quæ ab illo proponi solebat,velut insolubili quęstione,suo pręcipitio perire cōpulerit.De Anthæo,quem necauit Hercules, quod filius
30. fuerit terræ, propter quod cadens in terram, fortior soleret assurgere. De Ganimede,puero ad stuprum rapto,quod nefas non Iubiter,cui ascribitur,sed rex Tantalus,fecisse refertur. Danaë etiam per imbrē aureum, ipsius Iouis fertur adepta fuisse concubitum, vbi subintelligitur mulieris pudicitia,auro fuisse corrupta.

Raptus Heleuæ. Regnum Argiuorum ad Micenas. Triptolemus. Minotaurus. Centauri. Cerberus. Phrix. Helle. Gorgon. Bellerophō. Amphion. Dædalus, Oedipus. Anthæus. Ganimedes. Danaë.

Cap. 17. De exidio Troiæ & natiuitate Bruti,

HAc tertia mundi ętate, cum iudicasset Labdon Israel tribus annis, factum est Troiæ exidium,expletis à mundi initio quatuor milib⁹ xix.a diluuio, mille.dcc,lxxvii. a natiuitate Abrahæ, quadragesimo

tertio anno Nini regis Aſſyriorum. dccc.xxxv. ante vrbem conditam annis,cccc.iiii.ante primam quoq;Olympiadẽ annis.cccc.vi. capta eſt Troia. De cuius excidio Aeneas veneris, & Anchiſæ filius,ad Italiam venit,poſt excidium anno tertio, Qui cum Turno Dauni Tuſcorum filio dimicans,eum interemit,eiuſq; ſponſam Lauiniam Latini regis filiam,in coniugium accepit. Regnauit autem Aeneas Latinus tribus annis,quo vita decedente regnum ſuſcepit Aſcanius, eiuſdem Aeneæ filius,quem apud Troiam ex Creuſa coniuge genuerat, & ſecum in Italiam veniens,adduxerat. Hic condidit Albã ſuper Tiberim genuitq; filium,cuius nomen erat Syluius. Hic furtiuę veneri indulgens, nupſit cuidam nepti Lauiniæ,eamq; fecit prægnãtem. Cumq; dies partus acceſſiſſet,edidit mulier puerũ,& in natiuitate eius mortua eſt. Traditur autẽ ille obſtetrici,& vocatur Brutus.Poſtremò cum ter quini anni eſſent emenſi,comitabatur iuuenis patrẽ in venãdo, & inopino ictu ſagittæ,patrẽ pro beſtia interfecit. Quo mortuo,expulſus eſt ab Italia, indignantibus parentibus ipſum tantum facinus commiſiſſe.

Aeneæ adductus in Italiam.

Aſcanius.

Alba.
Syluius.

Brutus.

Cap. 18.
Vt Brutus in exilium pulſus,ad regẽ Græcorũ diuertit.

Brutus exul in Græcia.

EXulatus ergo Brutus,adijt partes Græciæ,& inuenit ibi progeniem Heleni,filij Priami, qui ſub poteſtate Pandraſi regis Gręcorum,in ſeruitute tenebatur.Pirrus etenim filius Achillis,poſt euerſionẽ Troię, prædictum Helenum cõpluresq; alios ſecum in vinculis abduxerat, & vt necem patris ſui in ipſos vindicaret,in captionem teneri præceperat, Agnita igitur veterũ conciuium proſapia,morat⁹ eſt Brut⁹ apud eos. In tantum autem militia & probitate vigere cœpit, ita vt à regib⁹ & principibus præ omni iuuentute patriæ amaretur. Erat enim inter ſapiẽtes ſapiens,inter bellicoſos feruens,& quicquid auri vel argenti,ſiue ornamentorum adquirebat,totum militibus erogabat. Diuulgata itaq; per vniuerſas nationes ipſius fama. Troiani cœperunt ad eum confluere, orantes,vt ipſo duce,à ſeruitute Græcorum liberarentur.Quod leuiter fieri aſſerebant,cum in tantum iam intra patriam multiplicati eſſent,ita vt ſeptem millia(exceptis paruulis & mulieribus)computarentur. Erat præterea quidam nobiliſſimus iuuenis in Gręcia, nomine Aſſaracus, qui partibus eorum fauebat. Ex Troiana namque matre natus erat, fiduciamq; in illis habebat maximam, vt auxilio eorum inquietudini Græcorum reſiſtere quiuiſſet.Arguebat enim eum frater ſuus, propter tria caſtella,quæ ſibi moriens pater donauerat,& ei auferre conabatur, quia ex concubina natus fuerat.Erat autem frater eius, patre & matre Græcus,aſciueratque regem cæteroſque Græcos, parti ſuæ fauere. Inſpiciens ergo Brutus & virorum multitudinem,& Aſſaraci caſtella,

quæ

quæ sibi patebant, securius petitioni eorum adquieuit. Erectus igitur in ducem, conuocat vndiq; Troianos, & oppida Assaraci muniuit. Ipse autem, & Assaracus, cum tota multitudine virorum & mulierum quæ eis adhærebat, nemora & colles occupant. Deinde literas suas regi direxit, petens celsitudinem potentiæ suæ, vt sineret populum ad aliarum terrarum nationes accedere, vel in terra sua ad pristinam dignitatem redire. Pandrasus ergo vehemēti commotus ira, exercitum grandem collegit, vt Troianos persequeretur, & maiori subiiceret seruituti. Dum autem deserta, quibus eos adesse autumauerat, per oppidum Sparatinum peteret: egressus est Brutus cum tribus millibus virorum, ipsumq; nihil huiusmodi præmeditatum, ex improuiso inuasit, totumq; exercitum eius dispergens, maximam partem interfecit. Ad vltimum vero (Marte sibi existente ꝓpitio) Antigonum fratrē regis, & Anacletum eiusdem socium retinuit, atq; vinculis mancipauit.

Pandrasus.

Cap. 19. Vt Brutus regem Pandrasū bello ceperit,

BRutus vero potit⁹ victoria, oppidum sexcentis militibus muniuit, captiuosque suos custodibus tradēs, nemorum abdita iterum petiuit. At Pandrasus ob fugam suam, fratrisq; captionem anxius, populum dilaceratum resociare vacauit, oppidumq; cum resociato populo obsidere progressus est. Arbitrabatur enim Brutum immisisse se intra ipsum cum Antigono cęterisq; captiuis quos ceperat. Vt igitur mœnibus accessit, indixit vt alij egressum inclusis abnegarēt, alij cursus fluminis auerterent, alij crebris arietibus, cæterisque machinationibus, murorum compagem dissoluerent. Brutus vero obsessis opē subuectare affectans, nocte sequēte castra Græcorum inuadere disposuit, vt labore fessos, & pigros sōno, & quasi ab hostium incursione securos, miseranda cæde afficeret, affectosque suæ voluntati subiiceret. Dispositis ergo cateruis, Brut⁹ cum sociis suis hostium cuneos audacter penetrans, ad regis tentorium, quod super omnia adire æstuabat, peruenit. Quo facto, enses otius euaginant cubicula sopitorum ingrediuntur, letiferos ictus ingeminant, & nullam pietatem habentes, castra in hunc modum deambulant, quæq; sibi obuia crudeliter laniantes. Brut⁹ vero Pandrasum regē omni solatio destitutum, viuum retinuit, ipsumq; vinciri, & reuerenter conseruari præcepit.

Brutus Pandrasum capit.

Cap. 20 Vt Brutus filium Pandrasi regis duxerit in vxorem.

BRutus vero, tanta lætus victoria, quæsiuit à suis, quid à Pandraso petendū laudarēt. Illi vero, cum, diuersis affectib⁹, diuersa affectarent: surrexit Mempritius vir consilio magnus, indictoq; silentio ait. Regem interficere cupiditate dominandi, nefas mihi videtur. cum omnibus licitum sit pro patria pugnare. Sed laudo vt petamus ab illo

 filiam

filiam suam ad opus ducis nostri & cum ea aurum & argétum, naues & frumétum, & cætera itineri nostro necessaria, vt aliquam regioné desertá adire, vbi nos & tota nostra posteritas in ęuũ, soli regnare pos simus. Cumque omnib⁹, hæc sententia placuisset: Bruto iubente, rex in medium reueréter adductus est. Edoct⁹ vero de proposito eorum, demissa voce respondit. Quoniá aduersi dij, me, meumq; fratré Antigonum in manus vestras tradiderunt, parédum est petitioni vestrę, ne vitam, quæ vestro arbitrio mihi adimi vel concedi potest, amittam do duci vestro filiam meam Innogé, do aurum et argétum, frumétũ, vinum & oleum, & quicquid itineri vestro necessarium censueritis. Maritata itaq; filia Bruto, cęterisq; omnibus rite peractis, rex liber à carcere, & Troes ab eius potestate secundis ventis abcedunt.

Cap. 21. Vt Brutus nauigando mansionem quæsierit.

Ompletis igitur prospero ventorum flatu duob⁹ diebus & vna nocte, applicuerunt in quandam insulam Leogeciá vocatam, quę átiquit⁹ vastata, à nemine habitabatur. Exeuntes è nauibus, venerunt ad quandá ciuitatem desertam, in qua templũ Dianæ, & ipsi imaginé, respósa danté, si fortè ab aliquo peteretur, repererũt. Suggerũt duci commilitones, templum adire, atq; litatis donis à numine inquirere, quæ patria eis sedem certę mansionis præberet. At Brutus, consilijs eorum adquiescens, ante ará deę, vas sacrificij, plenum vino & sanguine candidæ ceruæ dextra tenens, vocem in hæc verba dissoluit.

Vt Brutus Dianam consuluerit.

Brutus consulit Dianá.

Diua potens nemorum, terror syluestribus apris,
Cui licet anfractus ire per æthereos,
Infernas que domos, terrestria iura resolue.
Et dic quas terras, nos habitare velis.
Dic certam sedem, qua te venerabor iu æuum,
Qua tibi virgineis, templa dicabo choris.

Hæc vbi nonies dixit, circuiuit aram quater, fuditq; sanguiné & vinum quod tenebat, in focum, atq; ꝓcubuit suꝑ pellé ceruæ, quam ante aram extenderat, inuitatoq; somno tandem obdormiuit. Erat tunc quasi tertia hora noctis, qua dulciore sóno mortales præmũtur. Tunc visum est illi, deam ante ipsam astare, & eum in hunc modum affari.

Responsio Dianæ.

Dianæ responsum. Angliæ descriptio.

Brute sub occasu solis, trans Gallica regna,
Insula in oceano est, vndique clausa mari,
Insula in oeceano est, habitata gigantibus olim,
Nunc deserta quidem gentibus apta tuis.

Hanc

Hanc pete, namque tibi sedes erit illa perennis,
Hic fiet natis, altera Troia tuis.
Hic de prole tua reges nascentur, & ipsis
Totius terræ, subditus orbis erit.

TAli itaque visione expergefactus dux, sodalibus, quæ audierat, indicauit. At illi maximo fluctuantes gaudio, ad naues illico reuertuntur. Sulcantes æquora, cursu triginta dierũ, venerunt ad Africam. Deinde ad aras Philænorum, & ad lacum Saliuarũ, & nauigauerunt inter Ruscitadam & montes Azaræ. Porro flumen Maluæ transeuntes, petierunt columnas Herculis, & Tirrenum æquor, vbi iuxta littora inuenerunt quatuor generationes de exulibus Troiæ, quæ Antenoris fugam fuerant comitatæ. Erat autem dux eorum Corinæus, vir magni consilij, audaciæ & virtutis. Hunc Brutus associauit sibi, & populum cui præsidebat. Venerunt inde ad aquitaniam, & ostium Ligeris ingressi, situm explorauerunt regionis. At Corinæus cum. cc. viris naues egrediens, victualia viriliter congerebat. Cumque id Goffario, qui tunc in Aquitania regnabat, nunciatum fuisset: cum Gallis & Aquitanis obuiam veniens, ereptioni prædæ vacabat. Inito tandẽ certamine, dira pugna committitur vtrobique. Sed Corinæ' intra turmas eorundẽ sese densa acie intromittens, hostes coëgit in fugam, & fortè amisso gladio, administrabat bipẽnem. Huic brachium cum manu amputat, illi scapulas à corpore separat, alij caput vno ictu detrũcat alterius crura à summo dissecat, omnes in illum, & ipse sol' in omnes ruebat. Quod Brutns aspiciens, motus amore viri, venit cum vna turma, & regẽ Goffarium cum Pictauensibus & Gallis, in fugam ꝑpellit Affuit ibi quidem Tros nomine Turnus, nepos Bruti, quo fortior siue audacior, nullus excepto Corinæo aderat. Hic solo gladio suo. dc. viros peremit, sed ab irruentibus Gallis citius q̃ debuerat, proh dolor interfectus est. De nomine verò ipsius Turonorum ciuitas vocabulum traxit, quia ibidẽ vt testatur Homerus, sepultus fuit. Et licet Bruto, tãta victoria maximum ingessisset gaudium, magno tamẽ angebatur dolore, ꝙ nepotem suum amiserat iuuenem tantæ probitatis. Nec mora, assensu suorum classẽ suam petiuit, replens eam vniuersis quæ adquisierat, nanesque ingressus, prosperis ventis, promissam adiens insulã, in Totonesio littore applicuit.

ERat tunc nomen insulæ Albion, quæ à nemine, exceptis paucis gigãtibus, inhabitabatur. Amœno tamẽ situ locorũ, & copia piscosorum fluminũ. nemorib' prælecta affectũ habitãdi Bruto socijsq; inferebat

Cap. 22 Vt Brutus Corinæum inuenerit.

Plinius Maluanam Appellat.

Corineus Bruto innectus.

Goffarius Aquitaniæ rex.

Turonorũ ciuitas vnde

Cap. 23. Vt Brutus ad insulam Albion veniens, terrã militibus suis affluenter distribuit.

ferebat, Peragratis ergo quibusque prouinciis, repertos gigátes ad cauernas montium fugant, patriá donante duce sortiuntur, agros incipiūt colere, domos ędificare, ita vt in breui tépore, terrá ab ęuo inhabitatam censeres. Deniq; Brutus de nomine suo, insulá Britanniá appellat, socios, suosq; Britones. Volebat enim ex deriuatione nominis memoriá habere perpetuá, vnde postmodū loquela gentis, quę prius Troiana, siue curuum Græcū nuncupabatur, dicta fuit Britannia. At Corinęus portioné regni, quę illū cōtingebat, ab appellatione sui nominis Corinæam vocat, populumq; suum Corinæensem, exemplum ducis insecutus. Ideo præcipuè illam regionem, quæ nunc a Cornu Britanniæ, Cornubia appellatur elegit, quia super omnia cum gigātibus congredi æstuabat. Plus enim ibi abundabāt, quam in vlla ꝓuinciarū, quę in consocios suos fuerunt distributæ. Népè vt in historia Britonum legitur, ipse luctamé inijt cum quodá gigáte, Goemagog nomine, cuius statura erat duodecim cubitorum, ipsumq; in humeris ponés, vsque ad littus maris detulit, atq; per abrupta saxorum, deorsum proiiciens, in multa frusta concidit.

Albió post Britannia, & britones a Bruto.

Cornubia vnde.

Diuiso tandem regno, affectauit Brutus ciuitatem ędificare. Affectum itaq; suum ęxequens, circuiuit totius patriæ sitū, donec ad Thamesim fluuium proueniés, locum nactus est proposito suo idoneum. Condidit itaque ciuitatem ibidem, eamque Troiam nouam vocauit. Quæ postea per corruptionem vocabuli, Trinouantum dicta fuit. Deinde ciuibus, iure victuris, eam dedicauit, deditque legé, qua pacificè tractarentur. Regnabant tunc in Troia filij Hectoris, expulsis posteris Antenoris. Regnabat etiam in Italia Syluius Aeneas, Aeneæ filius, auunculus Bruti, Latinorum tertius. Regnabat tunc in Iudæa Heli sacerdos, & arca testamenti à Philistæis capta est.

Cap. 24. Vt Brutus trinouantū condiderit. Troya noua Alias, Trinouantum, nunc Londinum, quādo cæpit ædificari.

Superius memoratum est, quòd iubéte domino, remota est tribus Leui, à sorte hęreditatis, vt ministraret in tabernaculo fœderis, & offerret sacrificia & hostias ꝓ peccatis. Iste Leui genuit Caath, Caath ex vxore Iochabeth, genuit Isnar & Amram. Isnar primogenit' genuit Core. Amram genuit Aaron & Moysen. Iste Moyses ducatum præbuit filijs Israel, ab Egyptia seruitute, vt superi' dictum est. Aarō genuit Nadab, Abiu, Eleazar, & Ithamar. Supra dict' Core, litigauit contra Aarō de sacerdotio in deserto, eò quòd ipse fuerat de primogenito Isnar, & ideo cum.cc.l. igne diuino perijt. Dathā quoq; & Abirō, Nadab & Abiu, tunc sunt absorpti. Ab Eleazar fuerūt sacerdotes descendentes vsq; ad tépora Christi, secundum originé iudicum, regum

Cap. 25. De Leuitis, & captione arcæ Philistæis. & de morte Heli sacerdotis

Filij Aronis

regum & prophetarum. Huic ſucceſſit Phinees,Phinees Abiſue,A- biſue Boezi,Boezi ſucceſſit Ozi,à quo tranſlatum ſacerdotium ab E leazar ad Heli,qui fuit de Thamar,& priuati ſunt ſacerdotio Azaria, Meraioth,Amarias,& Achitob. Heli vero in arguendis filiis tepid⁹, Ofni ſcz. & Phinees, qui cum eo ſacerdotio fungebātur, & ſacrificia altaris irreuerēter tractarēt,à domino legitur reprobatus. Qui audita ſtrage filiorum ſuorum,& arcā domini à Philiſtæis captā,de ſella retro cadēs.fractis ceruicibus,expirauit.Iudicauit autē Iſrael.xl.annis.

Translatio sacerdotij

FVit autē in dieb⁹ eius,vir nomine Helcana, ꝑ Core de Iſnar deſcendēs qui duas habuit vxores,Fenēnam fœcundam,& Annam ſterilem. Quæ votum faciens de maſculo,ſi deus ei daret,quòd faceret eum Nazaræum: peperit prophetam Samuelem & iudicem, qui liberauit Iſrael à Philiſtęis,ꝑ agnum immolatū in lapide adiutorij, in terminis poſito ad petitionē Iſrael.Saulē ſibi à domino oſtenſum, in regem vnxit,tribus ſignis confirmans vnctionē, præceptum ei dans, quod quia poſtea tranſgreſſus eſt,reprobatus à domino in tāta anguſtia eſt poſitus,vt Samuelē mortuum, magica arte ſuſcitaret per Phitoniſſam.Deſcendit autem per multas ſucceſſiones ex Abiel de tribu Beniamin,de cuius filio Cis,natus eſt rex Saul.Iſte Saul genuit Ionathā,Ieſui,Melchiſua,& Iſboſeth,cū duab⁹ filiabus,Merob & Michol.

Cap. 26. De Helcana & Samuele, & Saule.

Saulis filij & filiæ.

TEmpore quo regnauit Saul in Iudæa,Brutus Britannorum rex, ex vxore ſua Innogē,tres filios genuit,quib⁹ erant nomina, Locrin⁹,Albanactus,& Kamber,Hi poſtquā pater eorum in.xxiiij.anno regni ſui,ab hoc ſæculo migrauit,& in vrbe quā condiderat,ſepultus eſt,diuiſerunt regnum Britanniæ,& ſeceſſerunt vnuſquiſq; in locum ſuum.Locrinus,qui primogenitus fuerat, poſſedit mediam partē inſulæ,quæ poſtea de nomine ſuo appellata eſt Loegria. Kamber autē partē illam,quæ eſt vltra Sabrinum flumē,quæ de nomine ipſius poſt modum Cambria dicebatur,quæ regio modo VVallia nuncupatur. At Albanact⁹ iunior,poſſedit partē quæ nunc Scotia appellatur,& ex nomine ſuo Albaniam nominauit.Illis deinde concordi pace,diu regnantib⁹,applicuit Humber rex Hunnorum in Albaniā, & cōmiſſo prælio cum Albanacto,ipſum interfecit.Locrin⁹ ergo primogenit⁹ aſſociato ſibi Kābro fratre ſuo,venit obuiā Hunnorū regi citra flumē, quod nunc Humber vocatur,vbi inito congreſſu,Humbrum regem compulit in fugam,qui vſq; ad flumen diffugiēs, ſubmerſus eſt intra ipſum,& nomē ſuum flumini reliquit. Ab hac victoria Locrinus tres rapuit puellas,quarū vna miræ pulchritudinis erat, nomine Eſtrildis,

Cap. 27. De morte Bruti & ſucceſſione filiorum eius. Filij Bruti.

Cambria.

Scotia, ante Albania.

Humber, rex Hunnorum inuadit Scotiā alias, Albaniam.

filia cuiusdam regis Germaniæ. Cuius amore capt⁹, voluit eam maritali sibi thoro copulare. Quod cum Corinæo compertum fuisset: indignatus est vehementer, quoniã Locrinus pepigerat, sese filiã eius ducturum. Adiit ergo regem, & tam minis, q̃ blãditiis, Locrinum quod pepigerat, exequi coëgit. Duxit ergo filiam Corinæi, nomine Guendolœnam, nec tamen amoris Estrildis oblitus est, sed facto in vrbe Trinouãtum subterraneo specu, furtiuam Venerem cum illa ducere satagebat. Estrildis interea grauida facta, edidit filiam quam Habren vocauit. Guẽdolœna vero grauida facta, peperit filium quem vocauit Maddan. Defuncto tandẽ Corinęo, deseruit Locrinus Guendolœnã, & Estrildem in reginam erexit. Vnde Guendolœna supra modum indignans, adiit Cornubiam, vbi exercitu congregato, Locrinũ inquietare curauit. Conserto deniq; prælio, iuxta flumen Sturam, Locrinus ictu sagittæ percussus interijt, cum x. annis regnasset. At Guendolœna paterna furens insania, iubet Estrildem & filiam Habren, præcipitari in fluuium. Qui tunc de nomine eius Habren, nunc vero per corruptionem Sabrina nuncupatur. Volebat enim honorem æternitatis illi impendere, quia maritus suus eam genuerat. Tunc Homerus, clarus rhetor & poëta habebatur, & Samuel propheta floruit in Iudæa.

Nuptiæ coactæ.

Sabrina vnde dicta.

zelotypia muliebris.

Homerus quo tempore vixit.

Cap. 28. De Maddã, & filijs eius.

MAddan verò regni diademate insignitus, genuit duos filios, Mẽpriciũ & Malim, regnumq; pacificè annis xl. tractauit. Quo defuncto, discordia orta est inter predictos fratres, quia vterq; totam insulam possidere volebat. Mempricius vero, fratre interfecto, tãtam tyrannidem in populum exercuit, ꝙ ferè quenque nobilissimum regni perimere satagebat, sed vicesimo regni sui anno, dum venationem quæreret, iter faciens, & à sociis secedens, à multitudine rabiosorum luporum deuoratus est.

Mẽpricius tyrannus a lupis deuoratus.

Cap. 29. De genealogia Saluatoris.

LInea genealogiæ Saluatòris, in hac mundi ætate tertia, ad Abraham sumpsit exordium. Abrahã (vt dictum est) genuit Isaac, Isaac genuit Iacob, Iacob genuit Iudã & fratres eius, Iudas genuit Phares & Zaram de Thamar, Phares genuit Esrom, Esrõ genuit Aram, Arã genuit Aminadab, Aminadab genuit Naasson. Iste Naasson egress⁹ est de Aegypto, princeps in tribu Iuda, & ita verũ est, quod dixit domin⁹ ad Abraham in Genesi, quod quinta generatione, exierunt filij Israel de Aegypto, facta cõputatione, secundum tribum regiam, vt generationes vocemus, non personas, sed successiones, quod potes videre cõputãdo à Iuda ad Naassõ. Nã quinquies dicitur ibi genuit. Si vero in litera illa cõtineatur quarta generatione, in tribu sacerdotali, sumendus

mendus est ordo cõputãtibus à Leui ad Eleazar. Naasson autem genuit Salmõ. Iste Salmõ duxit Raab meretricẽ in vxorem, quæ recepit exploratores in Ierecho, & abscõdit in stipula lini sup murũ & liberauit domum suã p filum coccineum positum in fenestra, dum destrueretur Iericho. Salmon genuit Booz de Raab. In diebus Booz, Elimelech vir de Bethlehem, cum vxore sua Noemi, & filiis suis Maalon & Chelion, tẽpore famis peregrinatus est in Moab, vbi acceptis vxorib⁹ filiis suis, Ruth videlicet & Orpha, & mortuis filijs & patre, redijt Noëmi cum Ruth Moabitide, de qua Booz genuit Obeth, suscitãs semẽ propinquo defuncto. Obeth autem genuit Isai, vel Iesse. Binominis enim erat. Iesse autem genuit Dauid, & fratres eius. Istum Dauid, reprobato Saule propter inobedientiam, Samuel propheta vnxit in regem.

Raab.

10. Isai vel Iesse, pater Dauid.

In Saul terminatur tertia ætas, habens secundum Hebræos annos. dcccc.xlij. secundum septuaginta interpretes, duos minus.

Cap. 1. De regno Dauid.

DAuid, vt predictum est, minimus fratrum, in regem electus à domino, p Samuelẽ est inunctus in Bethlehẽ, in signum regis. Postea in Ebron in regẽ super tribum Iuda, septẽ annis & sex mensib⁹. Tertio super totum Israel. xxxiii. annis. Saulẽ psallẽdo mitigãs à morte Golię, animam Ionathe sibi conglutinans, gener regis factus est. Cuius inuidia, ob laudẽ virginum erga se suscitata, cum eius cautelã centum prępuția donando, frustrasset: ictum lanceę dum psalleret, manu declinauit, insidiasq; satellitum, astutia Michol statuã in lecto ponentis, euasit. Saulem in Naioth prophetantem, beneficio Samuelis illæsus vidit. Ionathæ excercenti se sagittis foedus iurauit. In Nobe, panes sacerdotales comedit, simulato furore apud Achis. Receptoq; Abiathar solo de sacerdotib⁹ à Doeg perẽptis, latrunculis occisis, Ceilã liberauit. Ciphum aquæ, & hastam Saulis, eo dormiente, clam tollẽs, transuadauit, ab irruentibus hostibus dominum suum regem liberans. Eiusdem postea persequentis, oram chlamydis pręcidit. Nabal viro stulto mortuo, Abigail vxorẽ duxit. Ab Achis in Siceleg rediẽs, Amalechitas percussit, nuntium mortis Saulis occidẽs, carmen lugubre plangens composuit. Mortuo Isboseth, solus in Ierusalem regnauit, de ea quæ pri⁹ Solima dicebatur. Iebuseum eiecit, & Mello ędificauit. Stratis Philisteis in Baalpharasim, arca domini in Ierusalem reducitur, saltans Dauid coram arca, à Michol irridetur, promissa prole domum domino ędificare prohibetur: Moab funiculis metiens, percussit

20.

30.

cussit, Philistæos & Idumęos in valle Saliuarum prosternens, Israel de manibus eorum liberauit. Officiales dignitates distribuit, Vriam manu Ammonitarum occidit: Absalon pri⁹ sibi reprobatum, postea se ꝑsequentem, fugit, quo perempto, & Achitophel suspenso, Ierusalem rediit, populo numerato, iram dei sibi obtinuit.

Isidorus cõmendans regem Dauid:

DAuid rex & propheta, ortus de genere Iuda, filius Iesse, natus in Bethleem, puer pastor ouium. inter fratres ætate iunior, sed mẽte præstantior, à domino in regno vocatus, à propheta in regem vnctus, belliger in acie, in certamine singularis, in triumpho gloriosus, vincẽdo veteranus, patiens in aduersis, prudens in periculis, in peccato proprio dolens, in alieno funere lugens, pronus ad penitentiam, velox ad veniam, in conuictu mitis, ad misericordiam facilis, qui inimico regi dum posset, non nocuit, nec tantum reseruauit traditum, sed & vindicauit occisum. Hic leonem & vrsum sine gladio interfecit, cytharæ suauitate immundum spiritum depulit, gygantes expugnauit. Igitur xl. regni, at. lxx. ætatis anno, diem vitæ suæ supremum consummauit, sepultusq; est in ciuitate sua Bethlehem, quæ alio vocabulo dicitur Ephrata, vbi etiam dominus noster Iesus Christus, secundum carnẽ est genitus, vbi etiam & Rachel, cum Beniamin peperisset, occubuit, vbi etiam sepulchrum Iesse, patris Dauid, ostenditur. Est autem hic locus in tribu Iuda, sexto ab Ierusalem miliario, positus contra meridiem, itinere, quo pergitur Ebron.

Cap. 2. De Ebrauco rege, qui condidit Eboracum.

TEmpore quo regnauit in Iudæa Dauid, defuncto Mempritio Britonum rege, Ebrancus filius eius regnũ suscepit, & annis. xl. in eo regnauit. Hic primus post Brutũ, classem in partes Galliarum dirigẽs, cum victoria reuersus est. Deinde trans Humbrum condidit ciuitatẽ, quam de nomine suo vocauit Kaerbranc, id est, ciuitas Ebranci. Tunc regnauit in Italia Siluius Latinus. Condidit etiam vrbem Alclud, versus Albaniã, & oppidum mõtis Agned, quod nunc castellum puellarum dicitur. Genuit etiam. xx. filios, &. xxx. filias, quas omnes in Italiã ad Syluium Albam, qui post Syluium Latinũ regnauit direxit, & ibi maritatæ sunt nobilioribus Troianis. Post illum, Brut⁹ cognomento viride scutum, regni gubernacula suscipiens, duodecim annis regnauit. Huic successit Leyl filius eius.

Cap. 3 De Salomone, & tẽpli constructione.

DEfuncto Dauid rege, iam quarta mundi ętate, Salomõ filius eius successit, inunct⁹ à Nathã propheta, et Sadoch sacerdote. Deinde occiso Ioab, & Semei, & Adonia fratre suo, & accepta à deo post immolationẽ sapientia, templum domino Hierosolymis ædificauit, re-

gni sui

gni sui anno quarto, & egressionis Israel de Aegipto, quingentesimo secundo, aduentus verò Abrahę de Mesopotamia Syriæ, ad Chananęo rum terrã, millesimo atq; vicesimo, & à tempore diluuij, millesimo & quadragintesimo. Hiis quoq; diebus memoratus Leyl rex Britonum, ædificauit ciuitatem, & eam de nomine suo Kaerleyl, id est, ciuitatem Leyl vocauit. Regnauit autem annis. xxv. Post hunc, regnum suscepit Rudhudibras filius eius, hic condidit Kaerkeynt, id est Cantuariam, & Kaerguyent, id est Guintoniam, atque oppidum montis Paladur, quod nunc Septonia vocatur.

Leyl.

Rudhud,

10 SAlomon filius Dauid, editus ex Bersabe, in Ierusalem, antequam nasceretur vocat⁹ sapientissimus omnium, dominici templi dedicator, fœlix imperio paternis meritis impar, dilectus à deo, discretus in iudicio, in sententia iustus, in regno pacificus, qui poposcit sapientiam, & impetrauit, ita vt sciret omnẽ dispositionem orbis terrarum, & virtutes elementorum, vires lapidum & herbarum, naturas animalium, & cogitationes hominum. Cuius principia fuerunt bona, nouissima mala. Nã post miram virtutum gloriam, amore deprauatus fœmineo, & acceptã sapientiam perdidit. & in profundum idolotriæ fluenta ruina demers⁹ xl. annis regnauit, lii. vitam peregit. Dehinc finem imperio & vitæ dedit, sepultusq; est in ciuitate patris sui Bethlehem.

De vita & morte Salomonis.

20. AEdificato, vt dictũ est, à Salomone templo. x. die Septembr is illud solenniter consecrauit. Domus saltus cũ domo regia mirabiliter cõstruitur. Regina Saba honorifice suscipitur. Sed vita laudabilis, amore illicito miserabiliter maculatur. Post Salomonem regnauit fili⁹ eius Roboam, contra quem exurrexit Ieroboã, de tribu Effraim, & segregauit decẽ tribus à Iuda, & à domo Dauid. Quod non casu, sed dei iudicio contigit, propter Salomonis offensam, qui postquam illud nobilissimum Hierosolymis construxisset templum, blandimento mulierum seduct⁹, in idolatriam est prolapsus. Sed noluit miserator & misericors dominus, eum patris sui regno priuare, donec deficeret, propter Dauid

Cap. 4. De Roboã, & segregatione decem tribuum, a regno Dauid & Salomonis.

Regina Saba.

Roboam.

30. seruum suum. Proinde postquã singulæ partes, sicut scriptũ est, singulos reges habere cœperunt: remãsit cum tribu Iuda, & tribu Beniamin, etiã trib⁹ Leui, quę sacerdotalis erat, & dei proprio seruitio mãcipata. Et ex eo tempore istę tres tribus regnum Iudæ, reliquæ verò tribus, regnum Israel cœpit appellari. Adheserunt quoq; Israelitico populo trib⁹ duæ, Manasses, scilicet & Effraim, quę non sunt de tribub⁹. xij. Nam Ioseph vnus de. xij. patriarchis, non vnam sicut cæteri patriarchæ singulas, sed duas, quas modò nominauimus, tribus fecit. Porro Ieroboam, mente

Diuisio Tribuum,

peruersa,

peruersa,in Samaria,& in toto regno suo,instituit idolotriam. Timuit enim,veniẽdo ad tẽplum dei,quod erat in Ierusalẽ, quò secundum diuinum mandatum sacrificandi causa, vniuersæ genti illi veniendum erat,popul' seduceretur,& stirpi Dauid tanquam regio semini,redderetur,vnde(sicut iam dictum est)populũ Israeliticum nephãda impietate maculauit.Nam ad suasionẽ Abdo prophetę, viam prauã non deserens Achiam Sylonitem,per vxorem,de salute pueri consulens,tristem nuncium suæ desolationis audiens,expirauit.Regnauit autem.xxii.annis.

Cap. 5. De regibus Israell.

DIuiso itaq; regno,post Ieroboã, regnauit super Israel in Samaria, Nadab filius eius,duob' annis synechdochicè. Iste Nadab obsidẽs Gebbethõ vrbem Philistinorum,occisus est à Baasa,& regnauit pro eo xxiiii.annis synecdochicè.Iste Baasa,licet correctus ab Iehu propheta, cum contra Asa ædificasset Rama, impeditus per Benhadab, mortuus est.Fuit autem iste Benhadab ex antiquioribus regibus Syriæ, qui infestauerunt regnum Israel.Huic Baasa,successit Hela filius eius, & duobus annis regnauit synecdochicè,qui temulentus siue ebrius factus, à Zamri interfectus est, & regnauit pro eo septem diebus. Nam obsessus ab Amri, succensus est in Thersa. Huic succedens Amri,regnauit pro eo duodecim annis,synecdochicè.Iste Amri, tribus annis antequam solus regnaret,contendit cum Thebin, & edificata Samaria,obiit.Post eum regnauit Achab, filius eius.xxii.annis synecdochicè.Hoc tempore floruerunt prophetæ,scilicet Helias,Micheas,& Abdias.

De vita & morte Helię prophitæ.

HElias Thesbites,sacerdos magnus & propheta, atque habitator solitudinis,fide plenus,deuotione summ',in laborib' fortis, in industria solers,excellenti ingenio præditus, in exercitatione disciplinæ strictus,in sancta meditatione assiduus,metuq; mortis intrepidus,verberauit tyrannos,interfecit sacrilegos, multisque virtutum signis effulsit,ac trienni siccitate,clausit imbribus cœlum. Orauit rursum,& cœlum dedit pluuias.Mortuum mulieris filium suscitauit,cuius virtute hydria farinæ non defecit,vas olei perpetuo fonte manauit. Cuius verbo super sacrificium, ignis de cœlo descendit. Hic duos quinquagenarios cum militibus,cœlesti igne combussit.Iordanem transiens, tactu melotæ abrupit.Post hæc, igneo curru in cœlum raptus ascendit, venturus iuxta prophetiam Malachiæ, in finem mundi, ac præcessurus Christum, & nunciaturus vltimum eius aduentum,cum magnis virtutibus prodigiisq; signorũ, ita etiam vt bellum gerat antichristus aduersus eum,& qui eum bello victurus est, & occidet. Cadauera quoque eorum in plateis insepulta iacebunt. Dehinc suscitata à domino plaga magna, regnum

antichristi

Antichristi percutiet. Post hęc veniet dominus, & interficiet Antichristum gladio oris sui, & eos qui adorauerunt eum, & regnabit dominus cum omnibus suis in gloria sempiterna. In diebus huius Heliæ prophetæ, Bladud, filius Rudhudibras regnū Britanniæ suscipiēs, tenuit viginti annis. Hic ædificauit vrbem Kaerbadun, quæ nunc Badonia nuncupatur, fecitq; in ea calida balnea ad vsus mortalium apta, quib' præfecit numē Mineruæ, in cui' ędes inextinguibiles posuit ignes, qui nūquā deficiūt in fauillas, sed quū tabescere incipiunt, in saxeos globos cōuertuntur. Docuit etiā necromātiam per regnum Britanniæ, nec præstigia facere quieuit, donec alis sibi paratis, ire per summitatem aëris tentauit, ceciditq; super templum Apollinis infra vrbem trinouantum, in multa frusta cōtritus. Huic successit Leyr, filius eius. & regnauit quadraginta annis. Hic ædificauit ciuitatē super flumē Sorā, quæ Britannicè Kaerleyr, Saxonicè vero Leyrcestre nuncupatur. Tempore vero quo Helias sacerdotes Baal interfecit, Achab regi Israel, successit Ochozias filius eius duobus annis. Ochoziæ vero successit Iorā fratereius, duodecim annis. Porro Iorā occidit Iehu, quē vnxit discipul' Elisei in dissipationem dom' Achab, secundū prophetiā Helię. Regnauit autē Iehu xxviij. annis. Cui successit Ioachā filius eius. xvij. annis, sub quo Helisæus prophæta defunctus est, vir vita præclarus, & miraculis gloriosus, & sepultus in Samaria.

De bladud Rege Britonum.

HElisæus Heliæ discipulus, ex Amelmoth oppido cognominat', ex tribu Ruben ortus est, in cuius ortu aurea vitula in Galgalis mugitū dedit, eiusq; vox in Hierosolymis personuit. Tunc quidē præsagus vates prędixit. Hodie in Hierusalē nat' est, qui cunctam destruet idolatriā. Hic gemino Heliæ glorificat' spiritu, plurimis atq; magnis virtutū signis, emicuit. Iordanē transitu suo diuisum, refrænatis vndis, retro cōuertit. Aquas Ierichо steriles, dimerso vasculo, ad fœcunditatē perduxit. Pueros insultātes sibi, verbo bestijs tradidit. Sanguineas aquas in necē hostiū decurrere fecit. Inter hæc, sterilē conceptionē verbo fœcundauit, eiusq; filiū mortuū suscitauit, ciborūq; amaritudinē tēperauit. Deniq; ex decē panib' plebe refecta, reliquias collegit, & Naaman lepræ stigmatib' lauacro Iordanis purgauit, lepra quoque maledictum discipulū aspersit. Ferrū securis in Iordanem insertum (ligno in aquis misso) supernatare fecit. Hostē Syriæ cæcitate percussit, mortē incredulo prædicauit, fragore quadrigarum hostem fugauit, obsidionem dispersit, famē repulit, post mortem exanimi cadaueri vitam dedit, cuius sepulchrum ho-

De Helisęo Prophæta.

die in Sebastia ciuitate ostenditur. honore satis dignum, & magna habitum veneratione. Ioacham vero regi Israel, successit Ioas filius eius xvj.annis. Post Ioas vero regnauit Ieroboam filius eius, xli.annis. Huius temporibus Oseæ, Amos, Ioël, & Ionas Prophetabant. Hieroboam regi successit Zacharias filius eius mensibus sex quē necauit Sellum seruus ipsius. Post Sellum, qui vno mense regnauit, suscepit regnum Manaen decem annis. Iste Manaen datis mille talentis argenti Phul regi Assyriorum, vt ab eo recederet, dono falsorum vitulorum, iram eius in se prouocauit. Post Manaen, regnauit Phaceias filius eius, duobus annis. Phaceię vero successit Phacee filius Romuliæ, sub quo prophetauit Naum, qui Phacee regnauit.xx.annis. Iste verò non restitit Teglatphalasar, quin captiuaret duas tribus & dimidiam, & de Tribu Zabulon & Nephtalim equipollens dimidiæ tribui. Huic successit Osee, quē captiuauit Salmanassar rex Assyriorum, trāsferens Israelitas in Assyrios, in vrbibus videlicet Medorum, iuxta flumen Gozam, Sub eodem Osee, licet dedisset licentiam eundi ter in Hierusalem, captiuatæ sunt decē tribus à Salmanassar, inter quas Tobias, cuius historia nota est, captiuatus. Obsessa tribus annis Samaria, Cutheis, vel Iacobitis, vel Samaritanis impleta est, qui ob timorē leonum, lege recepta, non abiecerunt idola.

Tobias.

Cap. 6.
De regno et regibus Iudę

QVi contemporanei fuere regib' Israel memorat' tractaturi, à Roboam, filio Salomonis, sumam' exordiū. Iste Roboā, cū diuisisset domin' regnū, decē tribubus secutis Ieroboam, duas tātum cum Leuitica retinuit, & dictum est illud regnū Iuda: quia peccatis suis exigentibus. Susach rēx Aegipti Hierosolimā veniens, tēplū domini spoliauit. Hic etiam pro scutis aureis sublatis, scuta ęrea substituit. Hac tēpestate prophetabāt Achias, Iehu, Amos, Ioel & Zacharias, & Helias translat' à domino nusquā comparuit. Roboam autē qui xvij.annis regnauit, successit Abias tribus annis. Abiæ successit Asa. Iste Asa munitis Gabaa & Masphat ciuitatib', de lapidib' & lignis quæ collegerat Baasa in Rama, redargut' est a Iehu, quod spē in Behadab posuisset, dolore pedū, quē prophetæ intulerat, ponēdo eū in neruū, obijt. Regnauit aūt.li.annis. Huic successit Iosaphat.xxv.annis, & post Iosaphat regnauit Iorā.vij.annis. Quo regnāte, recessit Edom, ne esset sub Iuda, & cōstituit sibi regē. Post eum regnauit Ochozias vno anno, qui & Ozias & Azarias vocabatur. Quē Azariā, cū filio suo Ioas, & nepote suo Amasia, euāgelista Matthæus à Christi genealogia seclusit. Post Azariam regnauit Athalia

Susach rex Aegypti spoliat Hierosolymam.

thalia vi.annis,& post illũ Ioas,qui bono vsꝰ principio, sed fine pessimo,interfecit Zachariã, filiũ Ioiadę sacerdotis,inter tẽplum & altare,& regnauit.xl.ãnis. Et post Ioas,Amasias, qui regnauit.xxix.ãnis. Apud Assyrios autem circa hos dies,regnauit Sardanapalus,homo muliere corruptior.Sẽper enin inter fœminarũ cõtubernia versabatur.Ad quẽ admitti cum quadã die præfectus eius Arbastus,præpositꝰ Medorũ obtinuisset:inuenit eum inter scortorũ greges, muliebri habitu,purpuram colo nẽtem, & inter virgines pensa diuidentẽ,cum & corporis mollitia,& oculorũ lasciuia, omnes secũ positas fœminas anteiret.Quo viso,regressꝰ ad socios,quod vidit refert,negatq; cõtinuo,illi se prorsus parere posse, qui se malit esse fœminã q̃ virũ.Et fit mox cõiuratio Medorũ aduersꝰ gentẽ Assyriorũ,& indicitur bellũ Sardanapalo. At ille, cum resistere rebellibus gentibꝰ nõ potuisset,in regiã se recepit:vbi extructa,& accensa pyra,se suasq; diuitias igne cremauit,sicq; defuncto Sardanapalo Assyriorum rege.xxxvi. translatum est in Medos Assyriorum regnum, per Arbastum Medorum pręfectum. Cucurritq; postmodum regnum Medorum per successiones temporum, atque regum vsque ad Astyagẽ auunculum Cyri,per trecẽtos quinquaginta annos. Verum reges Medorum non cõputantur in numero regum illustrium,vsq; ad memoratum Cyrum,quamuis fuerint & Chaldæorũ viribꝰ præditi,& Babiloniæ nomine clari.Et hoc pariter est notandũ,quòd eodem tẽpore, quo apud Latinos regnauit rex Procas,Amulij & Numitoris,pater,auus autem Rheę Syluię,quæ mater Remi & Romuli fuit,illo etiam tempore translatum est ad medos regnum Assyriorum per Arbastum predictum.

Sardanapalus.

Regnum Assyriorum translatum ad Medos.

Cap. 7. Qualiter Leyr rex Britonum, filias suas probauerit.

CIrca hos dies,Leyr rex Britonũ cum esset senio confectus,& filium nõ haberet tres filias,quas habuit,diuiso regno, nobilibꝰ copulare maritis disposuit Sed vt sciret quæ illarum potiore regni parte dignior esset,cõuenit singulas,sciscitãs ab eis,à qua fortiꝰ amaretur.Cui,cum duæ respondissent. ꝙ patrem magis quam seipsas diligerent,tertia quæ iunior erat,sororum adulationẽ intelligẽs,ait. Ego te semper vt patrẽ dilexi,& non aliter, & si a me magis extorquere desideras,dico tibi,quia quãtum habes,tãtum vales,& ego te tantum diligo.Quo audito,rex cum indignatione respondit. Quoniã in tantum senectutẽ meam spreuisti,quãto te plus cæteris dilexi, ego te diligere indignabor, nec vnquam partẽ in regno meo, cum sororibus tuis habebis.Hijs itaq; dictis, predictas duas puellas,ducibꝰ Cornubię & Albaniæ,cum medietate Britanniæ maritauit, ita

 videlice

videlicet,vt post morte eius,toti⁹ insulæ dominio fruerētur. Tandē cum huius fama ad aures Aganippi Francorum regis, peruenisset: continuò nuncios suos ad regem præfatum direxit,rogans vt filiam suam iuniorē,nomine Cordeillā,legitimo sibi matrimonio copularet.At rex in prenominata indignatione adhuc pseuerās, ita respōdit.Se illā libenter daturū,sed sine terra,pecunia,auro, vel argento, quod ita factum est.Deinde post aliquantulum temporis,cum Leyr rex cepit senio torpere,insurrexerūt in illum prædicti duces, quib⁹ Britanniam cum filiab⁹ diuiderat,& abstulerūt ei regnum, atq; regiam potestatē.Rex igitur ignar⁹ quid ageret, deliberauit tandem filias suas adire,quib⁹ regnū diuiserat,vt si fieri posset, sibi dum uiueret,&.xl.militib⁹ suis stipēdia ministrarent. Quæ,cū indignatione verbū ex ore ipsius capiētes,dixerunt eum senem esse, delirum, & mendicū,nec tanta familia dignum.Sed si vellet, relictis cæteris cum solo milite remaneret. At rex,cum ad memoriā pristinæ dignitatis reductus fuisset,cum fletu rugitū emisit,dicens. O Cordeilla filia,q̄ vera sunt verba illa, quæ mihi respōdisti?scz,quantū habes,tantū vales, tātumq; te diligo.Dum habui,valui.Modo nō habeo, ideo non valeo.Vnde constat,quòd non me,sed mea munera dilexistis. Hæc & his similia sæpius in animo reuoluens, disposuit tandē filiā suā,quæ erat in partibus transmarinis adire,vt illi⁹ animū,cuius gratiam penitus nō demeruerat,miser deiectusq; probaret. Mare igitur cum festinatione ingrediens, fœlici cursu applicuit in partibus trāsmarinis. Veniēs itaq; Cariciā,vbi filia sua erat, direxit ad illam nuncium suum,qui ipsum ad tantā pductū miseriā indicaret. Quo audito,cōmota est Cordeilla,& cum lachrymis quæsiuit,quot secū milites habuisset.Indicāte nuncio, ꝙ cum solo milite, & vno armigero aduētasset.Præcepit illico,vt patrē suum ad aliā ciuitatem perduceret,ipsumq; ibi balnearet,& foueret,& regalibus vestiret indumētis.Iussit etiā,vt.xl.milites cum nobili apparatu retinēs, Aganippo regi Francorū sese aduenisse nunciaret. Quo facto,indicauit p nunciū regi,& filiæ suæ,se a regno Britāniæ per generos suos fuisse expulsū,& ad ipsos venisse,vt auxilio eorum patriam suam recuperare quiuisset. At illi cum Cōsulib⁹ & proceribus,obuiā veniētes, honorificè illum susceperūt, legatos per vniuersam Galliā destinātes,præceperunt vt milites,& omnes qui possent ad bellū procedere,cum equis & armis quātotius cōuenirent,ad Britanniā ituri cum patre reginę.Quo facto,duxit Leyr secū filiā suā,cum collecta multitudine bellatorum,pugnauitq; cum hostib⁹, & victoria potit⁹ est.

Deinde,

Deinde, cum vtrosq; potestati suę submisisset, in tertio anno mortuus est. Mortuus est etiam Aganippus rex Francorum. Cordeilla ergo filia regis gubernacula regni Britonum adepta, sepeliuit patrem in quodā subterraneo specu, quod sub Sora fluuio intra Legecestriam, fieri pręceperat.

Cap. 8. De morte Cordeillæ.

CVm igitur Cordeilla regnum per quinquennium pacifice tractasset, ceperunt eam inquietare duo filij sororum suarum, Margan⁹ & Cunedagius, de quibus sororibus, illos genuerant Maglaurus & Henninus, duces Cornubiæ & Albaniæ, qui etiam iuuenes pręclarę probitatis famam habebant. Marganum autem genuit Maglaurus, Cunedagium verò Henninus. Hij itaq;, cum post obitum patrum in ducatibus eorundem successissent, indignati sunt Britanniam fœminę subditam esse. Collectis ergo exercitib⁹, in reginā surrexerunt, nec a seuitia sua desistere voluerūt, donec quibusq; prouincijs vastatis, prælia cum ipsa cōmiserunt. Eam quoq; ad vltimum captam, in carcerem posuerunt, vbi ob amissionē regni, dolore obducta sese interfecit. Exinde partiti sunt iuuenes insulā cuius pars illa quæ trans Humbrum extenditur versus Katanesiam, Margano cessit, alia vero quæ in alia parte fluuij ad occasum solis vergit, Cunedagio submittitur. Emenso deinde biennio, accesserunt quidam, quibus turbatio regni placebat, ad Marganum, animumque illius seducentes, aiebant turpè & dedecus esse, ipsum cum primogenitus esset, totius insulę non dominari. Cumq; his & *alijs pluribus* modis incitatus fuisset, duxit exercitum per prouincias Cunedagij ignemq; accumulare incepit. Orta igitur discordia, obuiauit ei Cunedagi⁹ cum omni multitudine sua, factoq; congressu, cædem intulit non minimam, & Marganum in fugam perpulit. Deinde secutus est eum fugientem à prouincia in prouinciam, tandemq; interfecit eum in pago Kambrię, qui post interfectionem, de nomine suo Margan, hucusq; à pagensibus appellatus est. Potitus itaque victoria Cunedagius, monarchiam totius insulæ adeptus est, eamq; triginta tribus annis gloriosè tractauit.

Cap. 9. De Roma & eius conditoribus.

EOdem tempore, condita est inclyta Roma à geminis fratribus, scilicet Remo & Romulo, cuius regni primordia, paucis expedire curabo ita tamen vt non modum propositæ breuitatis excedam.

Nota.

Ita quippe gens ipsa latè per orbem terrarum arma circumtulit, vt qui res, prout fuerunt, & vires eius legunt, non vnius gentis, sed humani generis facta discant. Nam ad construendum eius imperium, contendisse virtus, & fortuna videbantur.

De regibus Italiæ. Ianus. Saturnus. Iupiter.

PRimus in Italia, vt quibusdam placet, regnauit Ianus. Deinde Saturnus, Iouem filium suum è Græcia fugiens in ciuitatem, quæ ex eius no-

ius nomine Saturnia dicta est, cuius ruinæ, hactenus cernuntur in finibus Tusciæ, haud procul ab vrbe. Hic Saturnus, quia in Italia latuit, ab eius latebris, Latium appellata est. Ipse autem rudes adhuc populos, domos ædificare, terras incolere, plantare vineas docuit, atque humanis moribus viuere, cum antea semiferi glandium tantummodò alimentis vitam sustentarent, & aut in speluncis, aut frondibus, virgultisque contextis casulis, habitarent. Ipse etiam eis, nummos æreos primus instituit, pro quibus meritis, ab indocili & rustica multitudine, deus est appellatus.

De Pico.

POst Saturnum, in Italia regnauit Picus filius eius. De quo fabulose dicitur, quod à quadam famosissima maga, Circe nomine, ob contemptum eius amoris, in auem sui nominis, quæ pica dicitur, sit mutatus. Post Picum regnauit Faunus, filius eius, qui fuit pater Latini, cuius mater Carmeutis Nicostrata, creditur Latinas litteras reperisse, vnde quidam dixit.

Faunus. 10

Carmentis notulas inuenit callida nostras.

Latinus. Troia capta. Enæas.

Quibus regnantibus. cl. anni referuntur euoluti. Regnante tamen Latino, qui Latinam linguam correxit, & Latinos de suo nomine appellauit, Troia à Græcis capta est, à natiuitate Abrahã octingentesimo quadragesimo tertio anno. Nini regis Assyriorum annis octĩgẽtis. xxxv. ante vrbẽ conditam, annis quadringentis quatuor, ante primam Olympiadem, annis quadringentis sex. Capta igitur Troia, vt supra dictum est, Aeneas Veneris, & Anchisę filius, in Italiam venit. Anno tertio post Troiæ excidium, cum Turno dimicauit, eumq; interfecit. Erat autem Turnus Dauni Tuscorum regis filius, cuius sponsam Lauiniam Latini regis filiam, in coniugium accepit, de cuius etiam nomine Lauinium oppidum, quod construxerat, appellauit. Regnauit igitur Aeneas super Latinos tribus annis, postq̃ regnum obtinuit. Post hunc regnauit in Italia Ascanius, qui & Iulus, eiusdem Aeneæ filius, & Syluium posthumum hæredẽ reliquit, fratrem scilicet suum, Aeneæ ex Lauinia filium, quem summa pietate educauit. Deinde Ascanius Iulium procreauit, à quo familia Iuliorum exorta est, paruulum, qui nec dum regendis ciuibus idoneus erat. Ascanius autem cum. xxxviii annis regnasset, obijt, suscepitq; pro eo regnum Syluius Posthumus, & regnauit. xxix. annis. Qui ideo Posthumus est dictus, quia post mortẽ patris est editus, Siluius vero, quia rure & siluis fuerat educatus, a quo omnes Albanorum reges, Syluij vocati sunt. Post Syluium Posthumum, regnauit Aeneas Syluius, annis. xxxj. Post quẽ Latinus Syluius regnauit, annis. l. Tunc apud Hebræos Dauid regnauit. Latino Syluio successit Alba Syluius, annis. xxxix. Albæ Syluio successit Aegyptus

20

Ascanius. Syluius.

30

Enæas Syluius. Latinus Syluius. Alba Syluius.

gyptus siue Atis, filius eius, annis.xxiiij. Cui Capis Syluius, superioris regis filius, successit, & regnauit annis.xxviij. qui Capuã in Campania condidit. Cui Carpentus Syluius Capis filius successit, annis.xiij. Cui Tyberinus Carpenti filius successit, annis ix. Ab huius nomine Tyberis fluuius dictus est, eò quod in eum decidens, extinctus est, qui prius Albula dicebatur. Post hunc Agrippa Syluius regnauit annis.xl. Tunc Homerus in Grecia floruisse perhibetur. Huic successit Aremus Syluius, Agrippæ superioris filius, annis.xix. Hic præsidium Albanorum inter montes, vbi nunc Roma est, construxit, qui ob impietatem, fulminis ictu interijt. Huic Auentinus Siluius successit, annis.xxxvij. qui in eo monte qui nunc pars vrbis est, mortuus ac sepultus, æternum loco vocabulum dedit. Cui Procas Syluius Auentini filius successit, & regnauit annis. xxiij. & tunc Fidon Argiuus mensuras & pondera reperit, cum apud Hebræos Zacharias in Iudæa, & Ieroboã in Israel regnarent. Huic Procæ Syluio, successit Amulius eius natu maior filius, ãnis.xliij. Illi, Numitor Procæ regis iunior filius, qui à fratre Amulio, regno pulsus, in agro suo vixit. Rhea Syluia, filia Numitoris, adimendi partus gratia, virgo Vestalis electa est. Quæ cum septimo patrui anno, geminos edidisset infantes, iuxta Legem, quam tunc habebant, ĩn terra viua defossa est. Verum paruulos, prope ripam fluminis expositos Fastulus regij pastor armenti, ad Accam Laurentiam, vxorem suam detulit, quæ ob pulchritudinem & rapacitatem corporis quæstuosi, lupa à vicinis appellabatur. Vnde & ad nostram vsque memoriam cellulę meritricũ, lupanaria dicuntur. Pueri verò cum adoleuisset, collecta pastorum & latranum manu valida, interfecto apud Albam Amulio, auum suum Numitorem, in regnum restituunt.

Aegyptus. Capis Syl. Carpentus Syluius. Tyburis fluuius. Agrippa. Homerus. Aremus Syluius. Auentinus. Procas Syluius. Ponderum & mensurarum inuentor. Amulius. Numitor. Vnde Lupanar.

Romanum igitur imperium, quo, neque ab exordio vllum ferè minus neq; incrementis toto orbe amplius humana potest memoria recordari, à Romulo exordium habuit, qui Rheæ Syluiæ, vestalis virginis filius, &(quantum putatus est) Martis, cum Remo fratre, vno partu editus est. Romulus cum inter pastores latrocinaretur, decem & octo annos natus, vrbem exiguam in Palatino monte constituit, decimo Kalend. Maias, Olympiadis sextæ anno tertio, quadrigentesimo.xix, post Troyæ excidium siue vt placet Orosio, quadringẽtesimo quarto, ante sex annos, quam decem tribus Israel à Senacherib, rege Chaldæorum, tansferrentur in montes Medorum. Condita ergo ciuitate, quam ex suo nomine Romã vocauit, à qua & Romanis nomen inditum est, hæc ferè egit. Condito tẽplo, quod Asylum appellauit, pollicitus est cunctis ad id confugientibus, impunitatem, quam ob causam multitudinem finitimorum, qui aliquam

De Remo & Romulo coditioribus. Quo tempore codita sit Roma. Asylum.

apud suos ciues offensam contraxerant, ad se confugientem, in ciuitatem recepit. Latini, deniq; Tuscique pastores, & trāsmarini Friges, qui sub Aenea, Arcades, qui sub Euandro duce influxerant, eò conuenere, & ita quasi ex varijs elementis congregauit vnum corpus, vt vnum populum Romanum efficeret. Centum ex senioribus elegit, quorum consilio omnia ageret, quos senatores propter senectutem, patres ob similitudinem curę, nominauit. Mille etiam pugnatores delegit, quos à numero, milites appellauit. Tunc cum vxores ipse, & populus suus non haberent, inuitauit ad spectaculum Ludorum, vicinas vrbi Romæ nationes, atq; earum virgines rapuit, anno quarto ab vrbe Roma cōdita. Tunc vna virginum pulcherrima, cunctorum acclamatione rapientium, Thalasso duci dono Romuli decernitur, vnde in nuptiarum solemnitatibus, Thalasso vulgo clamitant, quòd scz. talis nupta sit, quæ Thalassum habere mereatur. Commotis bellis propter raptarum virginum iniuriam, Cecinenses vicit, Antēnates, Crustuminos, Sabinos, Fidenates, Bizantes, quę omnia oppida vrbem cingunt. Tunc etiam virgo Tarpeia, Sabinorum clypeis in monte obruta est, qui ab eius nomine Tarpeius est appellatus, in quo postea Capitolium est constructum. Pepigere tamē Romani fœdus cum Sabinis quorum filias rapuerant, & firmas amicitias adeo, vt Sabinorum rex Tatius, pariter regnaret cum Romulo. Sabini quoq;, & Romani vnus populus efficiebantur, quo tempore, Romani ad confirmandam coniunctionem, nomina illorum præponebant suis nominibus, & inuicem Sabinis Romanorum: & ex illo tempore, consuetudo tenuit, vt nemo Romanus sit, absq; prænomine. Propter hanc societatem, cum Sabinorū more, Romulus hastam ferret, quæ eorum lingua Quiris appellabatur, Quirinus est dictus. Romani vero siue à Quiribus id est, hastis, siue a Quirino, quirites, nominari cœperunt. Remus Romuli frater, deniq; à Fabio, duce Romuli, nescio an fratris voluntate, rastro pastorali extinctus est. Causa eius interitus hæc fuit, quód ad tutelam nouæ vrbis, vallum non posse sufficere increpauerit, eiusque angustias saltu transilierit. Romulus verò, cum apud paludem Capuę nusquam comparuisset, anno regni sui. xxxix. ad deos transisse creditus est, & Quirini nomine consecratus. Deinde Romæ per quinos dies senatores imperauerunt, & his regnantibus, vnus annus completus est.

Vnde Senatores. — Vnde militū appellatio. — Sabini & Romani vnus populus efficitur. — Vnde Romani. — Remus interficitur. — Romulus desperuit.

Cap. 10 — Numa Pompilius Rex creatur, qui leges Romanis, et mores constituit

POst Romulum Numa Pompilius, rex apud Romanos creatus est, cū apud Hebræos Ezechias regnaret. Qui bellum nullum gessit, sed nō minus ciuitati, quam Romulus profuit. Nam (sicut alter Moyses) leges Romanis moresque constituit, qui cōsuetudine pręliorum, iam latrones,

ac

ac semibarbari videbatur. Et descripsit annum in decem menses, pri⁹,sine aliqua supputatione confusum, & infinita Romę sacra ac templa cõstituit,vel,vt alijs placet,duos menses anno addidit, Ianuarium & Febriarium,cum antea decẽ tantum apud Romanos fuissent à Romulo instituti.Capitolium quoq; à fundamẽtis ædificauit, in religione sacrorum præcipuus,qui sacra & ceremonias, omneq; cultum deorum docuit.Pontifices, augures, cæteraq; sacerdotia,& secreta quędam imperij pignora descripsit, Ianumq; bifrontem. Ille primus,focum Vestę virginibus colẽdum tradidit,vt ad simulacrum,custos imperij,cœlestiũ siderũ flãma vigilaret. In tantũ enim vanitate est deceptus, vt plurima,diabolo dictante,cõscriberet,quæ postea, si ad hominum notitiã peruenirẽt,nimium obesse cognouit,sed quia ea incendere timuit,iuxta suum latẽter sepulchrum, vbi nemine accessurum credidit,sub humo abscõdit. Decedẽte vero tẽpore quidam rustic⁹,Dum in eodẽ agriculturam exerceret loco,aratro eradente, hæc scripta reperit, Prætori obtulit,Prætorq; senatui.Senat⁹ autẽ,vt vidit,nimium detestat⁹.exhorruit, incẽdioq; tradens,concremauit, ne aliqua curiositate, ad hominum notitiam tantum facinus,seu nefas diabolicum perueniret. Morbo decessit, imperij sui anno.xlj. Numa vero regnante,Glaucus primus, ferri inter se glutinum excogitauit, quo tẽpore Esaias & Osee Prophetauerunt Huic successit Tullus Hostili⁹,qui omnẽ militarẽ disciplinam,arteq; bellandi instituit,primusq; regum Romanorum,purpura & fascibus vsus est,Manasse in Iudæa regnante. Vrbẽ autẽ amplicauit adiecto Cęlio monte.Cum.xxxij.annis regnasset, fulminis ictu percussus,cum domo sua arsit.His tẽporib⁹,Bizantium ciuitas cõdita est,quæ postea Cõstantinopolis est appellata.Post hunc Ancus Martius Numæ Pompilij ex filia nepos,suscepit imperium,Iosia regnãte apud Hebræos.Ab vrbe milliaria.xvj.in ipso fluminis, marisq; confinio Hostiam ciuitatẽ condidit,contra Latinos dimicauit, Auentinũ montẽ ciuitati adiecit,& Ianiculũ.Eo regnante,Epidaur⁹ condita est,quæ postea Dyrrachiũ est appellata.Morbo perijt, anno imperij sui.xxiij.Post hũc regnauit Tarquini⁹ Priscus. Hic numerũ senatorũ duplicauit,Sabinos vicit,& non parũ agrorum eis sublatũ vrbis territorio copulauit,primusq; triumphans Romã intrauit,muros fecit,atq; cloacas,Capitolium inchoauit,duodecim Tusciæ populos subegit.Hic.xxxvij.anno imperij sui, per Anci superioris filiũ,occisus est.Eo regnãte Ario Methymnæ⁹ à Delphine in Tænarũ dicitur transportat⁹.Tunc fuit Massilia cõdita.Eodemq; tẽpore Hierusalem

A quo mensium inuentio.

Tullus Hostilius.

Bizantium, alias, Constantinopolis.

Ancus Martius.

Tarquinius Priscus.

Seruius Tullius.

lem à Nabugodonoser rege subuersa est. Post hunc Serui⁹ Tullius regnauit annis.xxxiiij.quo regnãte, Balthasar imperabat Chaldæis, sub quo Daniel scripturã misticam in pariete legit & interpretatus est. Hic Seruius Tullius Sabinos subegit, montes tres, scilicet Quirinalẽ, Viminalẽ, Esquilinum vrbi adiecit. Prim⁹ omnium, censum ordinauit. Sub eo tẽpore Romę cẽsu habito, inuẽta sunt capita bellatorum octoginta septem millia. Tandẽ idẽ Serui⁹ Tullius occisus est, scelere generi sui Tarquinij Superbi, filij eius regis, cui successerat ipse, & filiæ, quam Tarquinius habebat vxorem. Post hunc Luci⁹ 10

Tarquinius Superbus.

Tarquinius superbus, septim⁹ atq; vltim⁹ regum, inuasit imperium. Quo tẽpore ad relaxationẽ Cyri regis Persarum, reuersi sunt Hierosolymã Iudęi.xlii.m.cccc. Iste prim⁹ excogitauit diuersa genera tormẽtorum, vĩcula, taureas, fustes, laminas, carceres, cõpedes, cathenas, exilia, metalla. Tẽplũ Ioui in Capitolio ędificauit, postea Ardeã ciuitatẽ oppugnans, imperium ꝑdidit, expulsꝰ à Romanis. Nã cum filius eius Tarquini⁹ iunior, nobilissimã Romanæ ciuitatis matronã,

Lucretia.

nomine Lucretiã Collatini vxorẽ, & nobilissimi viri Bruti ꝓpinquam, violenter stuprasset, illaq; de iniuria sibi facta, Collatino marito, & patri suo, & Bruto propinquo, & cæteris amicis & parentib⁹ cõquesta fuisset, eosq; ad vindictã faciendã iuramẽto cõstrinxisset, 20 tandem fœditatem stupri in se commissam, in se vindicans, in conspectu omnium seipsam peremit. Sicq; Romæ regnatum est per septem reges, annis.cc.xliii.

Cap. II. De Consulibus.

Hinc consules cœpere, pro vno rege, duo, hac de causa creati, vt si vnus malus esse voluisset, eum alter habens potestatem similem, coerceret, & placuit, ne imperium diutius quam annum haberẽt, ne per diuturnitatẽ potestatis, insolentiores redderẽtur. Fuerunt igitur primo anno consules, Luci⁹ Iuni⁹, & Brut⁹, qui maximè egerat, vt Tarquinius pelleretur. Placuit ergo, ne quisquã in vrbe remaneret, qui Tarquini⁹ vocaretur. Anno nono post reges exactos, cũ 30 gener Tarquinij iunioris, Porsẽna rex Tuscię ad iniuriã soceri vindicandã, ingentẽ collegisset exercitum, noua Romæ dignitas creata

Dictator.

est, quę Dictatura appellatur, maior quã cõsulat⁹. Eodẽ an. etiã Magister equitũ fact⁹ est primo, qui Dictatori obsequeretur. Nec quicquã sublimi⁹ potest dici, quã Dictatura ãtiqua, huic imperij potestati, maximè quoq; cum Octauian⁹ August⁹, & ante eum Cai⁹ Cæsar dictaturę nomine atq; honore, regnauerũt. Dictator autẽ Rome primus fuit Larg⁹, Magister equitum, prim⁹ Spuri⁹ Cassius. Sextodecimo

mo anno post reges exactos. Seditioné populus Romæ fecit, tanquã à Senatu atq; Cõsulib⁹, opprimeretur. Tũ etiã ipse Spurius Cassius sibi Tribunos plebis, quasi proprios iudices & desẽsores creauit, per quos cõtra Senatũ & Cõsules tut⁹ esse posset. Eodẽ tẽpore, cõcedẽte Xerxe Persarũ rege, Nehemias Iudęam venit, muros vrbẽq; restituit. Anno. ccc. ii. ab vrbe cõdita, imperium cõsulare cessauit: & pro duob⁹ cõsulibus decẽ facti sunt, qui summã potestatẽ tenerẽt, ac decemuiri nominati sunt. Anno. ccc. xv. ab vrbe cõdita. Fidenates veniẽtes cõtra Romanos rebellauerũt. sed à Romanis victi defecerũt, ac deinde post. xx. annos iterũ veniẽtes rebellauerunt: sed Dictator
10 Furius Camill⁹ miss⁹ cõtra ipsos, vicit eos, & ciuitatẽ eorũ antiquissimam diu obsidens cepit, & postea cepit Faliscos non minus nobilem ciuitatem. Deinde Galli Senones Romam veniẽtes, eam ceperunt, nec quicquam defendi potuit præter Capitolium. Quod cum diu obsedissent, à Camillo, qui vicina ciuitate exulabat, Gallis supuentum est, & grauissimè victi sunt. Ita Camillus Romam ingress⁹ Romulus secundus est appellatus, quasi patrię liberator. Tunc Hester reg. clara habetur, & Plato philosophus floruit.

HEster regina, filia fratris Mardochæi, de stirpe Beniamin, captiua de Ierusalẽ in vrbẽ Susis trãslata, atq; ob aspectũ formę & pspicuã virginitatis excellentiã, regis Persarũ cõnubijs copulata est.
20 Hæc vt populũ suum liberaret à periculo, morti se obtulit: amicũq; regis, aduersus populũ dei nefatia persuadenten, cruci tradendũ psuasit, quã Mardocheo parauerat: gentemq; liberã ab excidio eruit. atq; à seruitute eripuit. Iacet sepulta in Susis vrbe Medorũ, in qua etiã regnauit. Anno. ccc. lxv. ab vrbe condita, pro duobus Cõsulibus facti sunt tribuni militares, sub quibus res Romana crescere cœpit. Sequenti anno, in medio vrbis, inferna subito patuerũt. quod cũ diuti⁹ ita maneret & cunctis terrorem inferret, tãdem interpretãtib⁹ a
30 ruspicibus, ꝙ viui hominis sepulturã expeteret, Marcus Curtius equũ cõscendens, se in id barathrũ armatus iniecit, sicq; conclusũ est. Interim Titus Quintius Dictator, aduersos Gallos, qui ad Italiã venerant, missus est. Galli autem, iiij. miliario ab vrbe, trans Anienem fluuiũ cõsederũt, vbi nobilissim⁹ de Senatorib⁹ iuuenis Lucius Mãlius, prouocantem Gallũ ad singulare certamen, pgressus occidit, & sublata torque aurea, colloq; suo imposita, in perpetuũ cognomen Torquati, & sibi & posteris, triumphaliter accepit. Tũc Galli fugati sunt, ac etiã mox victi per Caium Sulpitium. Alia vice, quidã ex Gallis, vnũ ex Romanis, qui esset optimus, prouocauit. Tunc se Marcus

Valerius tribunus militũ obtulit,& cũ processisset armatus,coruus ei supra dextrum brachium sedit. Mox cõmissa cum Gallo pugna, idẽ coruus alis & vnguibus Galli oculos verberauit,ne rectè possit aspicere.Ita à Tribuno Valerio interfectus,non solum victoriam ei, sed etiã nomen dedit. Nam postea idẽ Coruinus est dict⁹, ac propter hoc meritum,annorum.xx.& trium cum esset.consul factus est. Tunc quidem nox dilatata est, & vsq; ad plurimã diei partem tendi visa est,tunc etiam saxa de nubibus ceciderunt.Eodemq; tempore magnus Alexander natus est.Iam Romani potẽtes esse cœperũt. Bellum enim in centesimo & tricesimo milliario ab vrbe,apud Sãnites gerebatur,qui medij sunt inter Picenum, Campaniam, & Apuliã.Si ingentem illorũ opulentiam quæras:aureis & argenteis armis,& discolori veste,vsq; ad ambitũ,ornãtur. Si insidiarum fallaciã:noueris,gentẽ illam saltibus ferę,& montiũ fraude grassantem. Si rabiẽ ac furorem, sacrilegijs,humanisq; hostijs in exitium orbis agitatam.Si pertinaciã.sexies rupto fœdere, ipsis hostibus animosiorem.Romani igitur aduersum Samnites, pro Campanis & Fidicinis,bellum suscepere.Omnium siquidẽm non modo Italiatantũ, sed penè toto orbe terrarũ pulcherrima est Campaniæ plaga. Luci⁹ Papyri⁹ cursor,cũ honore dictatoris,ad illud bellũ profect⁹ est.Qui cum Romã redere rapuerat,Fabio Maximo Magistro equitũ, quẽ apud exercitũ reliquit, præcepit ne se absẽte pugnaret. Ille,occasione reperta,fœlicissimè dimicauit & Samnites deleuit,ob quã rem à Dictatore capite damnatus,quòd se vetãte pugnasset, ingẽti fauore militũ & populi liberatus est, tãta tunc Dictatori Papyrio seditione commota,vt penè ipse interficeretur. Postea Samnites, Romanos Tito Veturio,& Spurio Posthumio Cõsulib⁹,apud caudinas furculas angustijs locorũ ingẽti dedecore conclusos,vicerunt. Quorum dux Põtius,in tantũ vsus est victoriæ securitate,vt Herennium patrẽ cõsulendũ putaret:vtrum clausos occideret,an parceret subiugatis. Vt viuos tamen dedecori seruaret,elegit. Nam vniuersũ Romanũ exercitum turpiter captũ,armis etiã vestimentisq; nudatum,tantum singulis vilioribus operimentis ob verecundiã corporum tegendã concessis,sub iugo missum seruitioque subiectum longum agere pompæ ordinem coegerunt. Sexcentis autem equitibus Romanis in obsides receptis,oneratos ignominia cæteros, vacuosque Cõsules remiserunt,sub tali conditione pacis, qualis facienda Samnitib⁹ placuit.Sed si fidem fœderis q̃ sibi Romani seruari à subiectis volunt

Nalerius Coruinus.

Saxa de nubibus.

Alexander magnus.

10

20

30

lunt, ipsi subiecti Samnitibus seruauissent: hodie aut omnino nō essent, aut Samnio dominante seruirent. Posteriore autem anno, iubente Senatu, pax cum Sānitibus firmata, soluta est, Luciusq; Papyrius Cōsul aduersus eos directus est: qui adeo tunc apud Romanos bellicosus habebatur, vt cum diceretur in Italiam trāsgredi Alexāder rex Epirotarum, germanus Olympiæ matris Alexādri magni, Romani inter cæteros duces, hunc præcipuè eligerunt, qui Alexādri impetum sustineret. Congressi itaque Samnites cum Papyrio superati sunt, quorum septem millibus subiugo missis, Papyrius de Sānitibus triumphauit. Eodē tempore Appius Claudius censor aquā Claudiam induxit, & viam Appiā strauit. Circa hæc tēpora Iaddus apud Herosolymam pontifex extitit, cui[9] frater Manasses, templū in monte Garizi construxit. Samnites, reparato bello, Quintum Fabium Maximum vicerūt, tribus millibus hominum occisis. Postea cum pater eius Fabius Maximus, legatus datus fuisset, & Samnites vicit, & plurima ipsorum oppida cepit. Deinde, Publius Cornelius Rufinus, & Marcus Curius Dentatus, ambo Consules, contra Samnites missi, ingētib[9] prælijs eos vicere, ita ruinas ipsas vrbium diruentes, vt hodie Samnium in ipso Samnio requiratur, nec inueniri facile possit. Tum bellum cum Samnitibus per annos.xl. nouem actum, sublatum est, neq; vllus hostis fuit intra Italiam, qui Romanā virtutem magis fatigauerit. Eodem tēpore Tarētinis, qui iam in vltima Italia sunt, bellum à Romanis indictum est, quia legatis Romanorum iniuriam fecissent. Hi Pyrrhum regem Epiri contra Romanos in auxilium poposcerunt, qui ex genere Achillis originem trahebat. Iste mox ad Italiam venit. Tunc quoq; primum Romani cum transmarino hoste dimicauerunt. Missus est contra Pyrrhum, Consul Publius Valerius Leuinus, qui cum exploratores Pyrrhi cœpisset, iussit eos per castra duci, & ostendi omnem exercitum Romanorum, sicque eos dimitti, vt renuntiarent Pyrrho, quæ apud Romanos agerentur. Commissa mox pugna, cum iam Pyrrhus fugeret, Elephantorum auxilio Romanos vicit, quos incognitos Romani expauerunt. Sed nox prælio finem dedit: Leuinus tamen per noctem fugit. Pyrrhus vero Romanos mille octingentos cepit, & eos summo honore tractauit, occisos sepeliuit, quos cum aduerso vulnere, & truci vultu etiam mortuos iacere vidisset, tulisse ad cœlum manus dicitur, cum hac voce. Se totius orbis dominum esse potuisse, si tales sibi milites contigissent. Post id, Pyrrhus Romam

Pyrrus Epyrotarū Rex.

P. Valerius Leuinus a Pyrrho victus.

Pyrrhus de Romanis.

perrexit,omnia ferro ignique vastauit, Campaniam populatus est, atque ad Præneste venit decimò octauo milliario ab vrbe.Mox terrore exercitus,qui eum cum Consule sequebatur, in Campaniã se recepit.Legati ad Pyrrhum de redimendis captiuis missi,ab eo honorificè suscepti sunt,captiuosque sine precio Romanis misit,vnũ ex Legatis Romanorum Fabricium nomine,sic admiratus, cum eum pauperẽ cognouisset,vt.iiij parte regni sui promissa sollicitare voluerit,vt ad se transiret.Contẽptusq; est Pyrrhus à Fabricio,ob quę, cum Pyrrhus Romanorũ ingẽti admiratione teneretur, legatũ misit,qui pacem æquis conditionibus peteret,præcipiuũ virũ, nomine Cyneam,ita vt Pyrrhus partẽ Italiæ, quam iam armis occupauerat, obtineret.Cyneas Legatus,postero die,q̃ ingressus fuerat Romam, equestrem ordinem,& Senatum proprijs nominibus salutauit.Pax tamen quam offerebat displicuit,remandatumque est Pyrrho à senatu,eum cum Romanis pacem habere non posse, nisi ex Italia recessisset.Tunc Romani iusserũt captiuos omnes,quos Pyrrhus reddiderat,infames haberi, eo quòd armati capi voluissent, nec antea eos ad veterem statum suum posse reuerti,q̃ sibi spolia hostium occisorum bene nota retulissent.Ita Legat⁹ Pyrrhi reuersus est, à quo cum quæreret Pyrrhus,qualem Romam cõperisset, Cyneas Legat⁹ dixit,se regum patriã vidisse,scilicet tales illic ferè omnes esse, qualis vnus Pyrrhus rex apud Epirum & reliquã Græciam putaretur. Missi sunt iterum contra Pyrrhum,Publius Sulpici⁹,& Decius,Cõsules.Certamine cõmisso,Pyrrhus vulnerat⁹ est,elephãti interfecti, viginti millia hostiũ cæsa,& ex Romanis.v.millia, Pyrrhus Tarentum fugatus est.Interiecto anno,contra Pyrrhũ Fabrici⁹ missus est, qui prius inter legatos sollicitari non poterat,iiij. regni parte promissa,Tunc,cum vicina castra ipse & rex Pyrrhus haberent, medicus Pyrrhi,nocte ad eum venit,promittẽs veneno se Pyrrhum occisurũ,si sibi aliquid polliceretur,quẽ Fabricius vinctũ reduci iussit ad dominũ suum regẽ Pyrrhũ,eiq; dici quæ contra caput eius medic⁹ proditor spospõdisset.Tunc rex admiratus eum,fertur dixisse. Ille est Fabricius,qui difficilius ab honestate,quã sol a cursu suo, auerti potest.Tunc rex Pyrrhus ad Siciliã profectus est.Fabricius victis Tarentinis,triumphauit.Sed Pyrrhus ad patriã rediens, apud Argos ciuitatẽ Græciæ,est occisus.Apud Iudæos hoc tempore, põtifex maximus Simon Oniæ filius claruit,cui cognomentum Iustus fuit. Eo tẽpore pluribus in locis de fontibus cruor fluxit,& de nubibus in specie

Pyrrus fugatus,

Py-rhus de Fabricio.

Simon põt. max. Iudæorum.

Prodigia.

10 20 30

pluuiæ

pluuiæ lac descendit. Anno quadringentesimo septuagesimo.vij. cum iam clarum vrbis Romæ nomen esset, arma tamen extra Italiã mota non fuerant. Vt igitur cognosceretur, quæ copiæ Romanorũ essent, census est habitus. Inuenta autẽ sunt ciuium capita, ducenta nonaginta duo millia, trecenta triginta quatuor, quanquam à condita vrbe nunquã bella cessassent. Contra Afros bellum susceptum est, & de illis in Sicilia primo, & secundo, triumphatũ est. Duillius etiã commisso prælio, ducem Carthaginensiũ vicit. xxxij. naues cepit. xiiij. mersit, septem millia hostium cepit, tria millia occidit, neque 10 vlla victoria Romanis gratior fuit, quod inuicti terra, iam etiã mari plurimum possent. Inter hæc apud fluuium Bagradam Aulus Regulus, serpentem miræ magnitudinis occidit, cuius corium centum viginti pedum longitudinem habuit, Romãq; delatum, aliquandiu cunctis miraculum fuit. Hoc tẽpore, argẽteus nummus primum in vrbe Romæ signat⁹ est. Eodem tempore Afri commisso prælio cũ Romanis, Marcum Regulum Romanorum ducem, quẽ bello cœperant, petiuerunt vt Romã pergeret, & pacem à Romanis obtineret, ac permutationẽ captiuorum faceret. Ille Romã cum venisset, inductus est in Senatum, sed nihil quasi Romanus agere voluit. Dixit enim se ex illa die, qua in potestatẽ Afrorum venisset, Romanũ esse 20 desiisse. & vt dictum confirmaret, vxorem suam à complexu remouit, & senatui suasit, ne pax cum Afris fieret. *Illos namque* asseruit, tot casibus ita fractos, vt nullam spem recuperationis haberent, dixitq; non vtile esse Romanis, vt tot millia captiuorum, propter vnum se senem, & paucos alios, qui ex Romanis capti fuerant, redderentur, itaque obtinuit. Nam Afros pacem petentes, nullus Romanorum admisit. Nec post illam persuasionem, ad Carthaginenses à Romanis compulsus est ille redire, quoniam Romani nitebantur eum vi detinere. Sed quia ille Carthaginensibus iurauerat, iuramentum sponte compleuit. Regressus Regulus responsum Romanorum nunciauit. At Carthaginenses eum inauditis atque horren 30 dis cruciatibus, necauerunt. Inclusum enim illum in angusto ligno vbi stare cogebatur, clauisque acutissimis vndique confixo, vt se in nullam eius partem sine pœnis atrocissimis inclinaret, abscissis oculorum palpebris, per nimiam vigiliam necauerunt. Eodem tempore in Piceno flumine sanguis effluxit, & apud Tuscos, cœlum ardere visum est, & nocte luce multa fulgente, tres simul lunæ apparuerunt.

Census.

Serpens occisus ab Aulo Regulo 120. pedum lõgitudene.

Fides Reguli, & amor in patriam.

Crudelitas Carthaginensium in Regulum.

Prodigia.

Tres lunæ simul visæ.

Cap. 12.
De regibus Iudææ, qui post Amasiam regnauerunt.
Anarchia.

HIs itaque breuiter expeditis,ad Iudaicam historiam reflectendus est stylus.Post præfatum igitur Amasiã regem Iudæ,mãsit populus sine rege.xiij.annis,quod probatur per libros regum, & p collationẽ annorũ regũ Iudæ & regum Israel. Deinde regnauit Ozias.lij.annis,& post eum Ioathã,xvj.annis. Hic ædificauit portam domus domini,quæ in actibus Apostolorum Speciosa vocatur, ab Hebræis porta Ioathã,ab alijs,Turris gregis.Hac etiam tempestate prophetauerunt in Iudęa,Osee,Amos,Esaias,& Ionas. Porro post Ioathan regnauit Achaz.xvj.annis. Post Achaz Ezechias.xxviij. annis.Cuius anno.vj.Salmanassar rex Assyriorũ descẽdens in Samariã,transtulit.x.tribus Israel,& fecit eos accolas in terra Assyriorũ,& eos,qui dicebantur Chusæi,introduxit pro eis in terrã ipsorũ. Qui vero seruire cœperunt ibi dijs alienis, immisit eis dñs leones, qui deuorarẽt eos.Quod cũ rex Salmanasser cõperisset, misit vnũ de sacerdotib' captiuis,qui legis Israeliticæ doctrinis eos imbueret & ad cultũ dei terræ illi',eos cõuerteret,si fortè ab eis hæc molestia, siue maledictio hac medela,recederet.At illi quidem pẽtateuchum Moysi recepũt, sed deos patrũ suorũ nõ deseruerũt: imo postmodũ in monte Garizim altare statuentes,tẽplũ,ꝙ erat Hierosolymis, quò ire,& sua deo vota persoluere,lege præceptum erat,nunquã ingredi voluerunt. Et hos Samaritanos à Samaria legim' appellatos, a quorum commercio Iudei prorsus abstinebant. Porrò anni quib' diuisus est popul' Israel à Iuda,& à domo Dauid, sunt trecẽti sexaginta.Super Iudã vero,post Ezechiam regnauit Manasses.lv.annis. Post Manassen Amõ duobus annis.Post Amon Iosias,xxxi.annis. Hic congressus est,cũ Nechao rege Aegypti,& occisus est in cãpo Mageddo.Hac vtiq; tẽpestate prophetauerunt in Iudæa Ieremias, Olda,& Sophonias.Sed & post Iosiã, regnauit in Iudæa Ioachaz tribus mensibus.Quibus nondũ expletis.Nechaus memoratus rex Aegypti veniens in Hierusalẽ,cœpit Ioachaz, & duxit eum in Aegyptũ,& posuit super regnũ eius Eliachim, quẽ vocauit Ioachim, siue Iechoniam,filium Iosiæ.Condemnauit autẽ Iudæam centum talẽtis argẽteis,& talẽto auri.Anno quoq; regni Eliachim.xj.Nabugodonosor rex Babilonis venit in Hierusalem, exigens ab eo tributum,quod Aegyptiorum regi soluere solitus erat, quod ille tribus annis reddere non erubuit.Tertio vero anno,audiens Aegyptios contra Babyloniam dimicaturos,soluere distulit. Vnde Nabugodonosor,sicut rebellem, eum interfecit, & tria millia virorum

Iuda

Iuda captos in Babyloniã duxit,inter quos erat propheta Ezechiel adhuc puer.Tunc etiã constituit eis regẽ Ioachim,qui & Iechonias nominatur.Quem Iechoniã,non multis diebus interiectis,Nabugodonosor,vndecimo videlicet anno regni,venientem sibi obuiã cũ matre,& cum quibusdã de populo,cepit, & duxit in Babyloniã. constituitq; pro eo sup Iudã & Hierusalẽ, Sedechiã patruum eius, quẽ & vocauit Mathanian.Sed & hic Sedechias nõ multo post,cõtra Nabuchodonosor rebellare cœpit, qui adiurauerat eum p do-
10 minũ, & contra munificũ largitorẽ hostiliter agebat. Et tunc secũdò reuersus est Nabuchodonosor, xj.videlicet anno regni Sedechiæ,& duxit illum in Babyloniam captiuum, & murum ciuitatis euertit & templũ exussit, & vniuersa vasa domus domini secũ asportauit,& posuit in tẽplo dei sui.Daniel quoq; & .iij.pueri Ananias,Azarias,& Misael,qui erant de genere regio, captiui ducti sunt, quos sua liberalitate erudiri fecit Nabuchodonosor prouincialib' literis,pariter & Chaldæis.Ignis etiã altaris holocaustomatũ sublatus est à sacerdotib',& in profundo siccoq; puteo abscondit',& diligenter ibi tutat'.Tunc & Ieremias propheta fecit comitari secũ tabernaculũ fœderis,& Arcã,& Altare incensi vsq; in montẽ Abarim
20 vbi quondã ascenderat Moses,vt videret domini hæreditatẽ. Inuenitq; ibidem Ieremias speluncã,& intulit ea illuc,offerens sacrificium consummationis templi.Obstruxit deniq; ostium speluncæ,& latent ibi hæc omnia vsq; in præsentẽ diem. In Arca autem continebantur vrna aurea habens manna,& virga Aarõ,quæ frõduerat, & tabulæ testamenti.Mãsit ergo regnũ Iudaicæ gentis,vsq; ad præsentem templi vastationem ac euersionem,annis nongentis quatuordecim &,vj.mensibus,decemq; diebus.Quam vastationem non tam sua præsentia legitur Nabugodonosor peregisse,quã p Nabuzardan principem militię suæ Ipse enim post regressionem regis in Aegyptũ,ab eo trãsmissus,templũ penitus euertit, & murũ ciuitatis
30 subruit,& populũ qui ibidem remãserat,in Babyloniã captiuũ dux it.In eodem Sedechia,terminatũ est regnũ,in quo secundum Iosephum regnatum est annis quingentis & quatuordecim,& mensib' septem,& diebus decem,secundum vero librum regum, nõ plenè quingenti.Ab ædificatione templi,fluxerãt anni.cccc.lxxx. & menses.vj.& dies.x.Ab egressu populi de Aegypto,mille &.lxxij,& mẽses vj.& dies decem.Deinceps cura rerum gerendarum sub sacerdotibus fuit,in reditu à captiuitate,nisi quòd circa tempora Christi,

Finis Regni Iudeorum.

 pauci

pauci fuere reges, qui inferius post sacerdotes sunt annotati.

Cap. 13. De sacerdotibus quarte ætatis,

SAcerdotes in hac mundi ætate quarta, vt refert Egesippus, fuere sexdecim, Abiathar, Sadoch, Achimaas, Azarias, Eleezer, Oziel, Ioiada, Azarias, Amarias, Achitob, Sadoch, Sellum, Helchias, Azarias, Saraias, Iosedech. Isti non solum sacerdotes, sed principes sacerdotum dicebantur, per annos trecẽtos &.xxx. Nam euersum est templum anno.cccc.atq; tricesimo, à conditione sua.

Cap. 14. De Sibilla priamidis filia nobili Prophetissa.

FVit etiam Sibilla Priamidis Regis filia, matre nomine Hecuba, vocata est autem Grece Tyburcina, Latine vero Albunea. Hæc circuiẽs diuersas oriẽtis partes, predicauit in Asia, Macedonia, Herostaia, Pãphilia, Agalguldea, Cilicia, & Galacia. Cumq; hãc mũdi partẽ vaticinijs suis illustrasset, inde venit Ethiopiã, Gabaõ, Babiloniam, Affricam, Libiam, Pentapolim, Maritimam, & Palestinã. Per omnes has prouincias (spiritu prophetiæ impleta) prophetauit & bonis bona: & malis mala, prout dominus ordinauerat. Scim⁹ que; quod in preconijs suis vera annunciauit, & quæ in nouissimis erant ventura predixit. Audientes igitur Romani famam eius, nunciauerunt hec omnia imperatori. Mittens ergo Imperator, decernẽte senatu, ad eam Legatos, cum magno honore vocatam, fecit eam adduci Romam. Factum est autem tunc temporis, quod centum viri ex Senatu Romano viderunt somnium admirabile, vnum & idem singuli, & simul vna nocte. Videbant autem in noctis visione nouem esse soles in celo, qui sigillatim diuersas in se figuras habebant. Primus erat splendens & fulgens super omnem terrã. Secundus splendidior & maior, egregiam habens claritatem. Tertius, sanguineo colore flammigerans, igneus & terribilis, ac demum satis splendidus. Quartus sanguine rubicundus, quatuor ex eo itenera erant versus meridiẽ radiantiantia. Quintus tenebrosus, & ianuas habens sicut in tonitruo tenebroso. Sextus tenebrosus, habens aculeum, sicut stimulum scorpionis. Septimus tenebrosus & terribilis & sanguineus, tetrum habens gladium. Octauus effusus, & sanguineum habens in medio colorem. Nonus tenebrosus, vnum habens tantum radium fulgentem. Cumq; Romam ingressa esset Sibilla, Romani eam videntes mirabantur nimiam pulchritudinem eius: erat enim facie uenusta, corpore elegans, gestu matura, affluens eloquentia, auditoribus suis dulce prebens eloquium cum discreto documento. Venientes autem viri, qui somnia viderant, (audita celebri fama eius) dicunt ad eam. Magistra & domina,

per

per magnam corporis tui pulchritudinem, & mentis tuæ sapientiā, necnon et oris tui eloquentiā, quā nunquā in aliqua mulierum inuenim⁹, te deprecamur, vt quoddā mirabile somniū, quod nos omnes, scilicet centum, vna nocte vidimus sigillatim, edisseras & manifestes, quidq; futurum premonstret aperias. Respondens gloriosa virago, dixit ad eos: Non est equum in sterquilineo & in loco diuersis contaminationibus polluto, sacramentum detegere. Erat enim postquam prædictū somnium seriatim audierat, spiritum habens commotum, & præ nouitate stupefactum. Porro, venite & ascendamus montem Auentinū, & ibi prænunciabo quæ futura sunt
10 ciuitatibus Romanis. Et fecerunt sicut dixit: et iterum sciscitabatur virago ab eis visiones, ipsi vero recitantes, a prius dictis non exorbitarunt. At ipsa. Nouem soles, quos vidistis, dissimilis vita erit in filijs hominum.

Cap. 15. Reuelatio somniorum Cētum Romanorum, quam Sibilla Regina manifestauit spiritu Prophetiæ.

PRimus sol prima generatio est, & erunt homines simplices, clari, amantes libertatem, veraces, mansueti, benigni, consolatores pauperum, satis sapientes. Secundus autem sol, secunda generatio est, & erunt homines splendide viuentes, crescentes, deum timentes, sine malitia in terra conuersantes. Tertius sol tertia generatio est, et exurget gens contra gentem, & multæ pugnæ erunt in Ro-
20 ma. Quartus autē sol quarta generatio est, & erunt homines, quod verum est, abnegantes, & in *illis diebus* exurget mulier de genere Hebræorum, nomine Maria, habens sponsum nomine Ioseph, & pariet, & erit virgo ante partum, virgo post partum. Qui ergo nascetur ex ea, erit verus de⁹ & verus homo, prout prophetæ prædicauerunt: adimplebit legem Iudeorum irreprehensibiliter, & adiunget sua propria in simul, & regnabit in secula seculorum. Amen. Nascente aūtem eo, exercitus Angelorum a dextris & a sinistris erunt, dicentes, gloria in excelsis deo, & in terra pax hominibus bo-
30 næ voluntatis. Eo autem baptizato in aqua a Iohanne præcessore suo: veniet vox de sursum dicens, hic est filius meus dilectus in quo mihi bene cōplacui, ipsum audite. Erant autem ibi ex sacerdotibus Iudeorū audientes hec verba, & indignati dixerunt ad eam. Ista terribilia sunt, sileat hæc regina: Respondens Sibilla, dixit: O Iudei necesse est ita fieri, sed vos non crederis in eum. Nos inquiunt non credimus, quia verbum suum et testamentum sēpiternū dedit sanctis patribus nostris, vt non auferat manum suam a nobis. Respondens eis iterum dixit, deus cœli genitus est filius virginis, vt scriprū

 est

est,qui similis erit patri suo,& per ætatem vt infans crescet,& insurgent in eum Reges & principes terræ.In dieb' illis erit Cæsari Augusto Regnum,& regnabit in Roma, & subijciet sibi omnem terram.Post hec conuenient sacerdotes Hebræorum cōtra ipsum dominum & hominem,cuius nomen erit Iesus, quia multa signa faciet inaudita,nec prius visa,& comprehendent eum, & dabunt ei alapas manibus infestis, & in sacro vultu expuent venenata sputa: dabunt autem verbera super sanctum dorsum eius, et colaphos accipiens tacebit. Ad cibum autem fel dabunt, & ad sitim acetum,& tandem suspendent eum in ligno,& occident, & hec nihil valebunt eis:quia die tertia resurget,& ostendet se discipulis suis.& ipsis videntib' ascendet in cœlum, & regni eius non erit finis. Dixitq; principibus Romanorū.Quintus Sol quinta generatio est, & eliget sibi Dominus Iesus duos Piscatores de Galilea,& propria lege docebit eos, dicens. Ite,& doctrinam quam accepistis a me docete omnes gentes, & per.70. & duas linguas instruite omnes gentes.Sextus autem Sol est sexta generatio, & expugnabunt hostes istam ciuitatem annos tres & menses tres. Septimus autem Sol septima generatio est,& exurgēt homines,& multas facient psecutiones in terra Hebræorum propter Dominum. Octauus autem Sol octaua generatio,& erit Roma in preda & desertatione,& pugnantes vlulabunt in tribulationibus & doloribus,dicētes, putas ne viuemus ante partus fiet. Nonus Sol nona generatio:& exurgent principes Romani in perditionem multorum. Tunc exurgent duo reges de Syria, & exercitus eorum augebitur innumerabilis, sicut arena maris, & obtinebunt Ciuitates & regiones & terras Iudeorum vsq; ad Macedoniam, & tunc erit multa effusio sanguinis.Omnes timebunt in aduentu eorum,& disperdent Orientales.Et post hec surgent duo reges de Aegypto, & expugnabunt quatuor reges,& occident eos,& omnem exercitum eorum, & regnabunt annos tres & menses sex.Et post illos surget Rex per .C.nomine,potens in prælio & regnabit annis.30.& edificabit domino templum, & legem adimplebit, & faciet iustitiam in terra propter dominum.Et post eum surget alius,et regnabit paucis temporibus,& expugnabunt eum barbaræ gentes, & occident eum. Post hunc vero erit Rex per.B.nomine, & de.B.procedet Andon Rex,& de Andòn procedet alius.A.& de A.egredietur tertius.A. & de hoc generabitur quartus.A.& erit bellicosus nimis, & præliator

ator victoriosus. De ipso autem generabitur Rex per. R. nomine, & de. R. nascetur. L. & potestatem habebit super decem & nouem reges. Et post hos surget Salicus rex de Francia, nomine per. R. Ipse erit magnus & pijssimus, potens & misericors, & faciet iudicium & iusticiam pauperibus: tanta namq; virtutis gratia erit in eo, vt per viam gradiens cacumina montium & arborum inclinentur ante eum, aqua etiam in occursum eius tardabit, similis autem imperio Romano ante eum non fuit rex, nec post eum futurus erit. Et veniet post eum Rex per. L. nomine, & post hunc regnabit. B. viginti & tres annos super terram. Et de. B. egredietur. A. & ipse erit fortis in
10 prælio & bellicosus, & dum multum ierit per aquā & terram, non dabitur in manus inimicorum, & morietur exul extra regnum, & anima eius in manu dei. Tunc exurget alius per. V. nomine, ex vna parte Salicus, & ex altera Rex, ex altera Lōgobardus, & ipse potestaté habebit in terra. & contra pugnātes inimicos morietur. Et in diebus illis erit vnus per O nomine, & ipse potentissimus, & fortis, & bonus, & faciet iusticiam pauperibus, & recte iudicabit. Et de ipso O. procedet alius. O. potentissim⁹, & erunt sub eo pugnæ inter Paganos & Christianos, & sanguis eorum effundetur, & cor eius in manu dei, & regnabit annis septem. Et ex ipsius muliere nascetur
20 alius rex per. O. nomine: hic erit sanguinarius & facinerosus & fine fide & veritate, & ꝑ ipsum multa mala erunt, & multa effusio sanguinis, atq; destructæ ipsius potestate erunt vrbes. In alijs namque quam in ipsius regionib⁹, tribulationes erunt multæ, & multa prælia. Tunc exurget gens contra gentem in Capadocia, & Pamphilia, captiuabunturq; gentes in ipsius tempore, eo quod non introierit per ostium in ouile: hic namque regnabit per annos quatuor. Et post eum surget rex per. H nomine, & similiter in diebus illis erunt
30 multæ pugnæ: Syriam expugnabit & Pentapolim obtinebit captiuando eam, ipse rex ex genere Longobardorum. Tunc exurget rex per. C. nomine, & expugnabit Longobardos & erunt prælia & pugnæ. Ipse autem rex Salicus erit fortis et potens, sed paucis tēporibus durabit regnum eius. Tunc exurgent Agareni, & tyranni, & captiuabūt Tarētum, & Barro, & ciuitates depredabūtur, & volentes Romani venire seuient, nec erit qui resistat eis, nisi deus deorum dominus dominantium. Tunc venientes Iudæi Persidam, disperdēt illā, ita vt nō recuperentur ciuitates quas depredabuntur: & accurrentes Persi ponent tentoria iuxta fossā versus Orientē, & expugna-

expugnabūt Romam,& obtinebunt pacem paulisper. Et intrabit belligerator rex Græcorum,& destruet tēpla Idolorū nomine Ierapolim,& venient Locustæ & Brucus,& comedēt arbores,& fructus Capadociæ & Ciciliæ,& fame cruciabūtur,& postea nō erit ampli⁹. Et tunc surget alius rex Salic⁹,vir fortis & belligerator, & indignabuntur contra eum multi vicini & potentes. Et in diebus illius tradet frater fratrem in morte,& pater filium:frater cum sorore miscebitur,& vna mulier conueniet alteri,pater & filij,& tota familia,detestanda operabuntur in terra, senes cum virginibus cubabunt, & & sacerdotes mali cum deceptis puellis,episcopi malefactorum sectatores erunt,& fiet effusio sanguinis in terra,& templa sanctorum 10 polluentur,& erunt in populo fornicationes immūdæ,& scelus Sodometicum:ita vt visio eorum in cōtumelijs appareat, & erunt homines raptores,contumeliosi,odientes iusticiam,& falsitatem amātes,& iudices Romani immutabuntur: si hodie adiudicantur, alio die immutabuntur propter pecuniam accipiendam, & non iudicabunt rectum sed falsum. Et erunt in diebus illis homines periuri,rapaces,& amantes munera falsitatis,& destruetur lex & veritas,& fient terræ motus per loca diuersa, & Insularum ciuitates & regiones demergentur, & erunt per loca pestilentiæ hominum, & terra ab inimicis desolabitur,& non præualebit eos consolari vanitas eorum.Post hæc autem surget rex per.H.nomīe, sub cuius tempore bella erunt,& duobus annis regnabit. Et post hunc surget alius rex per.A.nomine,et veniens obtinebit regnum aliquanto tempore,et veniet Romam et captiuabit eam, et non mortificabitur anima eius in manus inimicorum ipsius. In diebus vitæ suæ erit bonus,& magnus,et faciet iusticiam pauperibus et viuet longo tēpore.Post hunc surget alius rex per.H.nomine, et de ipso.H.procedent duodecim.L. et erit genere Longobardus et regnabit per centum annos.Et post eum surget rex alius per H.nomine de Frācia.Tunc initium dolorum erit,quale non fuit ab initio mundi,et erunt in diebus illis pugnæ et tribulationes multorum, effusio sanguinis,et terræ motus per ciuitates & regiones, & multæ captiua- 30 buntur,& non erit qui resistat inimicis, quia tunc deus irascetur terræ.Roma erit in percussione & gladio,expugnabitur, & erit deprehēsa in manu ipsius Regis.Et erunt homines rapaces,cupidi,tyrāni, odientes pauperes, opprimētes insontes, & saluātes nocuos, et erunt iniusti,nequissimi,et damnatores,exterminijs captiuabuntur

tur,et non est in terra qui ei resistat, aut eruat eos propter malicias eorum et cupiditates.Et tunc exurget rex Græcorum cui nomen erit Constans, et ipse erit rex Græcorum & Romanorum. Hic erit statura grandis, aspectu decorus. vultu splendidus,per singula mẽbrorum lineamenta decenter compositus,& ipsius regnum.112. annis terminabitur.In illius ergo diebus erunt multæ diuitiæ,& terra abundans dabit fructum suum, ita vt tritici modium denario vno vennudetur,modium vini denario vno,modium olei denario vno. Et ipse erit rex scripturam habens ante oculos suos. Rexq; Græcorũ & Romanorum omnia sibi vendicabit de regnis Christianorũ. Om-
10 nes ciuitates & insulas devastabit rebellium, & vniuersa templa Idolorum destruet,& omnes paganos ad baptismum conuocabit,& per omnia tẽpla crux Christi Iesu erigetur. Tunc nãq; peueniet Aegyptus Ethiopiam manus dare deo.Qui vero crucem Iesu Christi non adorauerint,gladio punientur.Et cum completi fuerint.170.anni,Iudei conuertentur ad Iesum,& erit omnibus sepulchrum eius gloriosum.In diebus illis saluabitur Iuda,& Israel habitabit confidenter.

Cap. 16. De Antichristo.

IN illo tempore surget princeps de tribu Dan, qui vocabitur Antichristus,hic erit filius perditionis,& magister erroris,plenitudo maliciæ,qui subuertet orbem,& faciet prodigia & signa magna per fal-
20 sas simulationes,deludetq; multos per falsas simulationes, & artem magicam ita vt ignem de cœlo mittere vidiatur, & minuentur anni sicut menses,& menses sicut septimanæ,& dies sicut oræ.Et tunc ab aquilone spurcissimæ exurgẽt gentes (quas Alexander inclusit)Gog & Magog. Hij sunt.22.reges, quorum numerus sicut arena maris. Cum autẽ aduenerit rex Romanorum, conuocato exercitu debellabit eos,& prosternit vsq; ad interuecionẽ.Et postea veniet Hierusalem,& ibi deposito capitis diademite & omni habitu regali, relinquet deo patri regnũ,& Christo filio eius. Regnãte autẽ eo egredi-
30 entur duo viri clarissimi Helias & Enoch ad anunciandum aduentũ domini Christi:& Antichristus occidet eos.& post tres dies a domino resuscitabuntur.Tunc erit persecutio magna, qualis nec fuit antea, nec postea subsequetur.Abbreuiabit domin' dies illos propter electos,& in virtute domini occidetur Antichristus in monte Oliueti a Michaele Archangelo.Cum hæc Sibilla & alia multa prediceret futura Romanis,quibus etiam signis ad iudicandum venturus est dominus,vaticinando innotuit dicens.

Iuditij

De Iudicio.

Acrostichis. Augustinus de ciuitate dei. Lib. 18. Cap. 23.

I uditij signum tellus sudore madescet.
E cœlo rex adueniet per secla futurus:
S cilicet vt carnem presens et iudicet orbem.
V nde Deum cernent incredulus atq; fidelis.
S ic animæ cum carne aderunt, quas iudicet ipse:
C um iacet incultus densis in vepribus orbis,
H as vret terras ignis, pontumq;, polumq;.
R eijcient similachra viri, cunctam quoque gazam.
I nquirens tetri portas confringet auerni.
S anctorum sed enim cunctæ lux libera carni 10
T radetur sontes æterna flamma cremabit.
O ccultos actus retegens, tunc quisq; loquetur.
S ecreta atq; deus reserabit pectora luci.
T unc erit & luctus, stridebunt dentibus omnes.
H orrebit cœlum, lunaris splendor abibit.
E ripitur solis iubar, & chorus interit astris.
O btundet colles, valles extollet ab imo.
S ic erit in rebus nil vel sublime, vel altum.
I am montes campis æquantur, cærula ponti
O mnia cessabunt, tellus confracta peribit.
S iccessent fontes, torrebunt flumina flammis. 20
S ed tuba tunc sonitum tristem demittet ab alto
O rbe, gemens facinus miserum variosque labores,
T artareumq; chaos monstrabit terra dehiscens.
E t coram hic domino reges sistentur ad vnum.
R ecidet è cœlis ignisque, & sulphuris amnis.

Hæc de Chrsti natiuitate, passione, resurrectione, acq; secundo aduentu in Græcis versibus dicta, sic in capitibus inueniuntur habere Ιησους χριστος υιος σωτηρ, quod in translatis in latinum apparet, nisi quod Græcarum literarum proprietas non adeo potuit obseruari.

Lactantius lib. 1. Cap. 6.

Sibillæ dicuntur generaliter omnes fœminæ vates ex lingua Græca: Nam σιους æolico sermone, deus. βουλην Græci mentē vel cōsilium dicunt, quasi dei mentē. Proinde igitur quia diuinā voluntatē interpretari solebāt, Sibillæ dictæ sunt. Sicut autē omnes viros prophetantes prophetas ac vates dicimus, ita omnis fœmina prophetās Sibilla dicitur. Decem autem Sibillæ aptis autoribus fuisse traduntur. 30

tur.

tur. Quarum prima de Persis fuit. Secunda Libica. Tertia Delphica, in tẽplo Delphi Apollinis genita, quæ Romana bella vaticinata est. Quarta Cumæa in Italia. Quinta Erythrea, nomine Eriphila in Babilone orta, quæ græcis ylion petẽtibus vaticinata est perituram esse Troiam, & Homerum mendacia scripturum. Sexta Samia, quæ femonote dicta est. Septima Cumana nomine Almathea. Octaua, Hellespontica in agro Troiano nata, quæ scribitur Salonis & Cyri fuisse tẽporibus. Nona Phrygia, quæ vaticinata est Ancyrę. Decima Tyburtina nomine Albunea. Quarum omniũ carmina efferuntur, 10 in quibus de Deo & Christo & gentibus scripsisse manifestissime comprobantur. Celebratior autem inter ceteras Erythrea quæ Græce Tyburtina dicta est (sicut prælibatum est) fuisse perhibetur. Quã eo tempore vaticinatam nõ nulli ferunt, quo Roma primo floruisse comprobatur, quum videlicet Achaz vel, sicut alij dicunt, qui ei successit Ezechias in Iudęa regnauit, hęc sane de Christo quædam manifesta conscripsit, vt pręnotatum est. Cuius carmina vir clarissimus & famosus interpres Flaccianus, in quodã Græco codice ostendit, ita in capite habẽtia Ἰησοῦς χριστὸς θεοῦ υἱὸς σωτὴρ. Quod est Latine Iesus Christus dei filius saluator, hij autem versus, quorum primæ literæ 20 hunc sensum reddũt, sicut eos quidam Latinis, (scilicet D. Aug.) & stãtibus versibus est interpretatus, prædicauit & ostendit. Præter tamen omnes istas ferunt quandam fuisse Sibillam, quæ ab omnib' despectum & conculcatum lignum crucis diu in Hierusalem despicabiliter acceptum adorans venerata est.

Hic terminatur quarta ætas, habẽs secundum Hebræos annos. cccc. lxxiij. Secundum septuaginta interpretes. cccc. lxxxiiij. Incipit ætas quinta, nono videlicet anno regni Nabugodonosor regis 30 Babylonis, qui vixit post hanc euersionem annis. xxv.

Descriptio Babyloniæ.

Cap. 1.

FActa, vt dictum est, tẽpli domini euersione, simul & populi Hebræorum in Babyloniã eductione, mãserunt ibi annis septuagin

ta, post quos prophetauerat Ieremias, Iudæorum captiuitatem esse soluendam. Quo tempore, regnauerunt post Nabugodonosor in regno Persarum, quatuor reges, scilicet Euilmerodach, Labosardach, Egesar, & Balthasar, nec fuit Iudæis spes vlla euadendi de Babylonia, quæ tunc cunctis vrbibus fortior, opulentior, atq; sublimior erat. Huius enim ambitus circumueniebatur stadijs quadringétis & octoginta sex. Erat etiam in campi planicie, & castrorum facie mœnibus paribus per quadrum disposita. Murorum vero eius latitudo erat cubitorum quinquaginta, habens altitudinem quater tantam, à fronte quoq; murorum centum æreæ portæ. Per medium autem eius Euphrates fluuius transcurrebat, & extrinsecus per circuitũ fossa late patens, vice amnis, circũfluebat. Arx autem, quæ intus imminebat, est illa turris, quæ post diluuium à Nemroth, gigante famosissimo, cœpit ędificari, habens in altum quinq; millia passuum, & centum septuaginta quatuor. Latitudo autem eius quatuor millia passuum tenere dinoscitur. Erant præteria aliæ domus intra eandem vrbem, quater geminæ habitationis, nimia proceritate mirabiles, vnde de humana virtute destitui posse incredibile videbatur. Aduenerat illuc Crœsus rex Lydiorũ, famosus opibus, vt auxiliaretur Babylonijs, cum alijs regibus & principibus multis. Et cum septimum decimum Balthasar regni sui compleuisset annum, irritam putas pollicitationem Ieremiæ, qua prædixerat vsque ad annum septuagesimum, captiuitatem Iudæorum esse soluendam, exhiberi fecit in mensa sua, vasa templi domini, & contra ius fasq; bibit in eis. Sed huius criminis pœnas Cyrus, nepos Astyagis regis, diuino admonitus oraculo luit. Népe educat⁹ apud Persas, cũ adoleuisset, cõgregata Persarum valida manu, auunculo certamen indixit, et facta congressione, illius exercitum fudit, & ipsum Astyagem cepit. Sed nihil ei præter regnum abstulit. Itaq; Cyrus iste dignitaté Medorum ad Persas transtulit, & Syriã, Scythiamque sibi subiugauit, quibus patratis Babyloniam obsedit. Sicque Cyrus iste secundũ vaticiniũ Esaiæ prophetæ, qui dudum hæc figura prædixerat, regis & contritum exercitum effugauit, & vrbem intrauit. Quã postquã disponere cœpit, laxata Hebræorum captiuitate, fermè quĩquaginta millia hominũ regredi ꝑmisit in Iudeã, reddẽs eis vasa tẽpli domini aurea & argẽteã, v. millia quadragĩta. Iosedech quoq; de genere Arõ sacerdoté, qui fuerat cũ patrib⁹ abduct⁹, redire mandauit, vt ritus veteris solẽnitatis ꝑ assueti sacerdotis sciẽtiã reformaretur. At illi venientes

Babyloniæ descriptio.

Turris Babell.

Balthasar.

Cyrus.

10

20

30

nientes in Hierusalē, cœperunt reædificare tēplum domini. Sed Samaritanis impediētibus, intermissum est opus, donec cōsumaretur sub Dario, anno secūdo regni eius. Et notandū est, quia illo eodéq; tempore, quo à Cyro est Babilonia capta, Roma à pretextati regis Tarquinij superbissima dominatione liberata est. Porrò à rege Cyro potentissimo, superbia antiquæ Babyloniæ vindicata, ædificauit ibi hanc, quæ nunc incolitur Babyloniā, abominatus omnem illius veteris Babylonię superstitionem, sicque vetus Babylonia, secundum sancti prophetæ Esaiæ prophetiam, producta est in heremi vastitatem. Hac præterea tempestate, floruerunt in Iudæa Aggæus,

Noua Babylon, per Cyrum ædificata.

Aggæus.

10 Zacharias, & Malachias prophetæ. Porro Cambyses Cyri præfati regis filius, secundus Nabugodonosor appellatur. Sub hoc etiam factum esse putatur, quod Iudith historia continetur. Quo decedēte, regnauerūt Magi duo. viij. annis. Et his interēptis, Darius Antipastis filius, rex est constitutus, qui Cyri regis filiā in matrimoniū suscepit, & regalibus nuptijs sibi regnum firmauit, ita vt non tam in extraneum regnū translatū, quā in familiā Cyri videretur esse reuersum. Et huius Darij, sicut pręmissum est, anno. ij. completa est tēpli ædificatio, quadragesimo sexto videlicet anno postquā cœpit ædificari. Vnde Iudæi, euangelico sermone, domino dixisse referuntur quadraginta & sex annis ędificatū est tēplum istud. &c. Dario vero,

Malachias. Zacharias. Cambyses. Historia Iudith. Magi.2. Darius.

Templi ædificatio.

20 Xerxes fili' eius successit. Cui' imperij anno septimo, Esdras scriba legis dei, ascendit de Babylonia in Hierusalem, referens ad templū domini sacras pecunias argenti talēta sexcēta quinquaginta, & vasa argentea talentorum cētum, & vasa aurea talentorum viginti, & celebrauit solēnitatem scenopegiæ. Remeauit etiā Nehemias, ipsi' regis pincerna, de Susis castro anno regni eiusdē vicesimo, qui muros vrbis reædificauit, cum summa solicitudine.

Xerxes, Esdras.

Nehemias.

Cap. 2 De regibus Britonum.

HIs temporibus, Cunedagio, Britonum regi, Rivvallo filius eius successit, cuius tempore, tribus diebus pluuia sanguinea cecidit super terram. Huic successit Gurgustius filius eius, cui Sisillius, cui Iago Gurgustij nepos, cui Kimarus filius Sisillij, cui Gorbo-

Pluuia sanguinea.

30 dego. Huic nati sunt duo filij, Ferrex scilicet, & Porrex, inter quos contentio facta est defuncto patre, quis eorum Britannia potiretur. Sed Porrex fratri parans insidias, illum interfecit. Porro mater eorum cum huius rei certitudinem habuisset: propter mortem filij, ira vehementi incanduit. Nacta ergo tempus, quo Porrex sopit' fuerat, cum ancillis suis in multis cum frustis crudeliter mactauit.

Exinde ciuilis discordia multo tempore populum afflixit & regnum quinque regibus est submissum, qui se mutuis cladibus infestabant. Succedente tandem tempore, suscitauit probitas iuuenem quẽdam, filium scilicet Clothonis regis Cornubiæ, qui Dunvvallo Molmutius vocabatur. Qui, vt regnum patris suscepiscet, insurrexit in reges Loegriæ, Cambriæ, & Albaniæ. illosq; interfecit, & deinde solus regnauit, Hic leges Molmutinas statuit, quæ vsq; hodie inter Anglos celebrantur. Statuit præterea, vt tẽpla deorum, & ciuitates, talem haberent dignitatem, vt quicumque fugitiuus, siue reus ad ea confugeret, securus inter hostes sineretur abire. Statuit etiam, vt aratura colonũ & viæ, quæ ad tẽpla prædicta, siue ad ciuitates ducebãt, eadem lege firmarentur. Deinde, cum quadraginta annis regnũ in pace tenuisset, defunctus est, & in vrbe Trinouantum, propè templum Cõcordiæ, quod ipse ad confirmationem legum cõstruxerat, est sepultus. Deinde duo filij eius, Belinus & Brennius, regnum inter se deuiserunt, ita scilicet, ꝙ Belino Loegria, Cambria, & Cornubia, Brẽnio vero qui minor fuerat, Northũbria & Albania cesserũt. 10

Cap. 3. De regibus Persarum.

POst supradictum Darium Antipastis filiũ, regnauit in regione Persarum Xerxes rex potentissim⁹, & magnis opib⁹ affluentissimus. Iste in exercitu suo septuaginta millia armatorũ, & de auxiliaribus trecẽta millia Græciã expugnaturus, legitur habuisse. Naues etiã rostratas mille ducentas, & onerarias tria millia. Sed tanto agmini dux defuit. Nam semper in prælio postremus, & in fuga prim⁹ Xerxes apparuit, erat in periculis timidus, & vbi metus abesset inflatus, vnde ante experimentum belli, opibus magnis fretus, montes in planum æquabat, & maria pontibus onerabat, & immensas aquarũ voragines ꝑmeabiles faciebat. Sed vbi ad angustias thermopylarũ peruenit, quà introitus in Græciã patet, turpiter deuictus est. Et cũ inde fuisset reuersus, terrestri naualique prælio superatus, etiã suis cõtẽptui esse cœpit. Deficiẽte itaq; quotidie regis maiestate, Artabanus præfectus eius, in spem regni adductus, vesperi cum septẽ robustissimis filijs domum regiam ingressus, eum trucidauit, & regnũ eius sibi vendicauit. Artabano vero Artaxerxes Longiman⁹ successit. Hic imperij sui anno tertio, gentes Persis subiectas, cum satrapis & ducibus suis, per cẽtum & octoginta dies magnificis & accuratissimis epulis pauit. Regina quoque Vasti, vxor eius, mulierum conuiuium, splẽdide & opulentissimè celebrauit. Et dum rex reginæ pulchritudinem, inter suas delitias, suis conuiuis vellet ostendere, illam ad se 20 30

venire

venire præcepit. At illa fastu superbiæ tumens, ad eum venire contẽpsit. Qua de re rex ira commotus, illam deseruit, & Hester puellam Hebræam, quæ pulchritudine & gratia vultus omnes Babyloniæ puellas videbatur excellere, suo coniugio copulauit. Iste Artaxerces, totam Græciam bellis edomitam, & sibi vendicatam, discedere ab armis præcepit, denuncians pacis contradictorem morte puniendũ. Quod fecit, non vt genti pace cõsuleret, sed vt aliis bellis occupatus, ab eis quietus redderetur. *Post hęc verò, bellum ciuile apud Persas exortũ est, cum [g]Artaxerxes & Cyrus fratres, de regno ambigerẽt. Sed cum e diuerso ambo fratres equis inuecti concurrentes dimica-
10 rent, Artaxerxes vulneratus est, sed equi velocitate morti exemptus, euasit. Cyrus vero, cohorte regia oppressus, finem certamnis fecit, & sic Artaxerxes regni sui potestatem fratricidio confirmauit. Hic etiã contra potentissimos Persarũ pręfectos Pharnabazum, & Tysiphonem fœliciter dimicauit Aegiptum magno labore, suo subiecit imperio. Circa hos deniq; dies floruit Aristoteles philosoph⁹. Post Artaxerxem autẽ, regnauit Artaxerxes, qui cognominatus est Oethus.

*Huic successit Darius Nothus, qui Longimani sororem duxerat vxorem.

[g] Hic fuit cognomẽto Mnemon, Darij filius, cui successit in imperio.

Cap. 4. De discordia inter Belinũ & Brenniũ.

IN diebus illis, maxima orta est discordia, inter prædictos Britonum reges, Belinum & Brennium, eò ꝙ vterq; totius insulæ monarchiã æstuabat habere. Belloq; hinc & inde indicto, tandẽ dispo-
20 sitis cateruis, conueniunt pugnaturi. Cum igitur multum diei decertando consumpsissent: victoria Belino cessit, & exercitus Brẽnij maxima pars cæsa, & residuũ in fugam pulsũ est. At Brennius vix elapsus, ad Gallos anxius cõfugit. Cumq; infortuniũ suum principibus regionis propalasset, petiuit auxilium, quo regnũ amissũ recuperare quiuisset. Porro cum sibi ab omnib⁹ auxilium negaretur, venit tandem ad Seginum Ducem Allobrogum, & ab eo honorificè susceptus est. Moram autem faciens apud ipsum in tantã familiartatem Ducis accessit, vt omnibus proceribus in curia præferretur.
30 Erat enim in armis furens, in pace tranquill⁹, in mẽbris bene dispositus, in consilio expeditus, in arte venandi siue aucupandi sufficiẽter edoctus. Videns autẽ Dux tot probitates in vno homine vigere, statuit in animo vt vnicã, quã habebat, filiã sibi matrimonio copularet. Nec mora, maritatur puella Brennio, principesq; patriæ subdũtur, soliumq; ducat⁹ largitur. Nec ann⁹ post elaps⁹ est, cũ suprema dies Ducis supueniẽs, ipsũ hac luce priuauit. Tunc Brenni⁹ principib⁹ patriæ thesaurũ Ducis afflueter distribuẽs, gratiam omnium sibi prudẽter illexit, & quod ꝓ magno habebãt ꝓuinciales, in epulis

De probitate Brennij, et qualiter filiã ducis Allobrogum duxeuerit.

 dandis

dis erat profusus. Omnibus itaq; in amicitiã attractis, indicauit qualiter à fratre suo Belino à Britannia eiectus fuisset. Quod cum Magnates calluissent, promiserunt se cum ipso ituros, quocunque illos cõducere affectasset. Nec mora, collecto grandi exercitu, mare ingressus est, secundisque ventis euectus, in Britanniã applicuit. Diuulgato ipsius igitur aduentu, Belinus frater eius, ascita totius regni iuuẽtute, obuiã perrexit, cum illo prælium cõmissurus. Sed cum hinc inde stãtes cohortes, fere cõmisceri incepissent, accelerauit mater amborum, per dispositas turmas incedens, desiderans filium videre, quem multo tempore non aspexit. Vt ergo ad illum, quo filius erat, peruenit locum, brachijs collo eius iniectis, desiderata oscula imprimebat. Deinde nudatis vberibus, sermonem in hunc modum cum singultu dissoluit. Memento fili charissime Brenni, memento vberum istorum, quę suxisti, memento matris tuæ, cuius viscera te, cum angustijs intolerabilibus in lucem perduxerunt. Anxietatum igitur, quas pro te passa sum, reminiscens, petitioni meæ adquiescens, fratri tuo veniam concede, iramque inceptam compesce. Super his igitur, & alijs innumerabiliqus allegationibus maternis, Brennius commotus, animũ sedauit, & illico galea deposita, vna cum matre ad fratrem perrexit. Quod Belinus intelligens, abiectis armis, in amplexus eiusdem cum osculo ruit, sicque amici affecti, in vrbem Trinouantum sese receperunt, vbi inito consilio quid agerent, statuerunt communem exercitum in partes Gallicanas conducere, vt finitimas regiones suæ subijcerent potestati. Deinde emenso anno trasfretauerunt ad Gallias, patriamque vastare ceperunt. Quod cum per nationes illas diuulgatum fuisset: cõuenerunt omnes Gallicani principes in occursũ, & prælium cõmiserunt. At Britones victoria potiti, Galli, vulneratis, cateruis fugerunt. Quos Britones & Allobroges insecuti ceperunt, & deditioni coegerunt. Munitis etiam castellis & vrbibus, Romam petierunt. Tantam enim militum multitudo comitabatur eos, quòd omnes prouincias, per quas transitum faciebant, tributum soluere cogebant. De istis fatribus, historia Romanorum sic refert. Trecẽta millia Gallorum ad sedes nouas quærendas profecti, ducibus Belino & Brennio, Romam inuaserũt, ibique diu morati sunt. Sed mille libras auri, præmiũ discessionis à romanis suscipientes, mox diuersis agminibus, alij Græciam, alij Macedoniam, alij Thraciam petiuerũt & sua prole, velut quodam examine, totam Asiam repleruni. Tãtus deniq; terror Gallici nominis, & armorum, inuictaque fœlicitas erat in illis

Qualirum Brennius in Britaniam reuersus in frenim suũ se vindicare voluerit.

Matris interuentu recõciliantur fratres.

Romana Historia.

in illis diebus, vt reges orientis sine mercenario illorum exercitu, vlla bella gerere nō præsumerent, neque pulsi à regno ad alios, quàm ad Gallos confugerent. Nō enim aliter maiestatem suam tutari, neque amissam recuperare se posse, nisi Gallica virtute, arbitrabantur. Itaq; in auxiliū regis Bythiniæ euocati, regnum cū eo, peracta victoria, diuiserunt, eamq; regionem Gallogræciam cognominauerunt.

Ast est Galatia.

ERant tunc Romæ, duo consules, Gabius & Porsenna, quorum consilio respublica regebatur. Qui vidētes, seuitiæ fratrū, nemi nē posse resistere, assensu senatarū venerūt ad illos, offerētes eis* dona plurima auri & argenti, annisq; singulis tributū soluere promiserūt. Firmato itaq; fœdere, obsidibus sūptis, regēs in Germaniā cohortes suas duxerūt. Illis vero recedētibus, piguit Romanos prædicti fœderis, & reuocata audacia, Germanis in auxilium processerūt. Quod cū fratribus relatū fuisset, inierūt cōsiliū quomodo vtrumq; populū debellare quiuissent. Habito igitur cōsilio, remansit Belinus in Germania, prēliū aduersarijs illaturus. Brēnius vero Romā adijt, vt ruptū fœdus, in Romanos vindicaret. Diuisis itaq; in hūcmodū agminib⁹ Gabius & Porsenna cōsules, casu inopinato, obuiauerūt Belino, & prēliū cōmittere satagebāt. Nec mora, Romani pōd⁹prēlij ferre diutius nōv alētes, cū fuga cāpū deseruerūt, Quos Belinus sine pietate insequens, trucidare nō cessauit, donec superueniēte nocte, stragem inceptam perficere non valebant, *Dissipatis* itaq; Romanis Belinus cū victoia Romā adijt, vbi fratrem suum ciuitatē acriter inuadentē inuenit. Vt igitur cōmunem exercitū confecerunt, vrbis mœnia prosternere nō cessabat. Et vt maiorē hostibus terrorem incuterent, ante portas ciuitatis obsides Romanorum, in patibulo suspenderunt. Gabius interim & Porsenna consules, resociatis agminibus, mādauerunt Romanis, vt matutinali crepusculo de ciuitate exeuntes, hostes acriter inuaderēt, & ipsi à tergo superuenientes stragēmo lirētur facere. Mane igitur factociues, à fronte & cōsules à tergo impetū fecerunt in allobroges, & Britones ex improuiso, & ceciderunt vtrinque multa millia armatorū. At fratres crebras irruptiones faciētes, hostes retrocedere coegere. Tandē interfecto Gabio, & capto Porsenna, fratribus victoria prouenit, & ciuitas cum cōciuiū opibus eorū vsibus cessit. Remāsit igitur Brennius in Italia, & populū inaudita tyrannide fatigauit. De quo etiam Lucanus poëta eximius sic dixit: *Tarpeiam cum fregerit arcem Brennius*, hoc est, Capitolium. Cuius actus cæteros, quia Romanæ illos declarāt historiæ, ne fastidium

Cap. 5. Gabius & Porsenna cousules.
* bona.
Romani tributarij.
Romani fœdifregi.
Romani victia Belino.
Obsides Rom. suspensi.

dium legētib⁹ ingereré,prætermittere curaui. Belinus vero in Britanniam reuersus,cum tranquilitate patriam tractauit. Aedificauit autem vrbem,propè Sabrinum mare,super flumen Vscham Kaerusc appellatã, quæ Demeciæ Metropolis fuit, quã multo post tempore Romani vrbem legionum dicebãt, eò ꝙ ibidem Romanæ legiones hiemare solebant.Fecit etiam in vrbe Trinouantum portam miræ pulchritudinis, quæ vsq; hodie à pagensibus Belingesgate nuncupatur.Quo defuncto,successit ei Gurgunt Barbiruc filius eius,paternorum operum sedulus imitator,ita quidem,quod omnes aduersarios suos ad subiectioné debitã reuocauit. Inter plura etiã quæ laudabiliter fecit,in Daciã exercitum ducens, tributũ patri suo debitũ sibi reddere coegit.Deinde post victoriã rediẽs,inuenit.xxx naues per Orcadũ insulas veniẽtes,viris & mulierib⁹ plenas. Quorum cum aduentus causam inquisisset,dux eorum Partholaim nomine,respondit sese locum mansionis quærere,petens ab illo portionem regni Britanniæ,vbi sub ipso viuere potuisset.At rex volens eos audire,misit cum eis homines suos ad insulam Hiberniæ, quæ tunc omni incola carebat,eamq; illis concessit. Creuerũt itaq; ibidẽ, & insulam vsq; hodie, iure hæreditario tenuerunt. Defuncto itaq; Gurgunt,& in vrbe Legionum sepulto,Guithelinus filius eius regni diadema suscepit.Erat autem ei mulier nobilis Martia nomine, omnibus artibus erudita, quæ etiam legẽ, quã Britones Martianã appellãt,inuenit.Hanc postea,rex Alfredus transferens in Saxonicã linguã,Marchenleage nuncupauit.Defuncto tandem Guithelino, Sisillius filius eius successit,cui Kimarus primogenitus. Cui Elauius eiusdem frater.Quo defuncto, successit Morindus filius eius ex cõcubina generatus, Hic,nemini parcebat iratus, quin omnes sibi astãtes interficeret.Sed belua quædã immanissima ex partibus Hybernici maris aduenĩẽs,huius certaminis pœnas luit. Nã cũ fama ad regé penetrasset,ꝙ inauditę feritatis monstrũ incolas iuxta maritima deuoraret,accessit ipse ad illã,& solus cũ ea congressus est. Sed, cum omnino nihil profecisset, accelerauit monstrũ illud, & apertis faucibus ipsũ,velut pisciculũ,deuorauit. Regnauit post illũ Gorbonian⁹ fili⁹ eius.Cui successit Archigallo frater su⁹.Hic nobiles quosque deprimere laborabat,& ignobiles exaltare. Magnates verò, à solio regni illũ deponẽtes,Elidurũ fratrẽ eius in regẽ erexerũt.Qui, cum eméso quinquénio,in Calatrio nemore veniẽs, fratri deposito casu obuiasset,motus super eo,quãtocius accessit ad eũ, & iniectis

collo

collo ipsius brachijs,iterata oscula imprimebat,ducens illum in ciuitatē Alclud,in regio thalamo occultauit. Deinde rex, sese fingēs infirmū,ad omnes regni Britāniæ fines nūcios direxit,mādās subiectis sibi principibus,vt ad se visitandū,quantocius properarēt. Cumque cuncti ad regē conuenissent,præcepit vt singillatim, & sine tumultu thalamū ingrederētur, quia ipsius infirmitas silētium exigebat.Creduli itaque magnates sermonibus regis,vnusquisque post alterum, thalamum ingressus est. Præceperat autē Elidurus ministris suis, capita singulis amputare,ne se iterū Archigalloni fratri suo submitterēt.Ipsi vero,mediante timore,vnanimiter paruerūt.Fœdere itaq; cōfirmato,cœpit diadema de capite suo,& capiti fratris imposuit.Ex quo facto,Elidur' Pius postea nomen sortitus est,Archigallo secūdo,& cum iā,x.annis regnasset,defunctus est,& in vrbe Kaerleyr sepultus.Erigitur iterum Elidurus in regē, & pristinæ restituitur dignitati.Sed duo fratres eius,natu minores Vigenius & Peridur' collectis vndique armatis, insurrexerunt in eum, & commisso prælio cœperunt illum,& intra vrbē Trinouantū in carcere posuerūt. Exinde diuiso regno,tenuerunt illud septem annis, & morte subita superueniēte,ambo perierūt. Elidurus igitur extractus de carcere,tertio sublimatur in regnum.Et cum omne tempus suum in pietate,& iustitia compleuisset,ab hac luce migrans, exemplum pietatis suis successoribus reliquit.

Elidurus.

Cap. 6.

Nehemias populo Israel duodicem annis ducatū præbuit.

INteria vero memoratus Nehemias,scriba legis dei,cum restaurauisset ornatū tēpli domini,& ea quæ ad cultum religionis pertinebant,misit nepotes sacerdotū illorū,qui abscōderant sacrum ignem altaris holocaustomatum in puteo sicco, quemadmodum superius continetur.At illi non inuenerunt ignem,sed aquam crassam,quam & hauserunt,& illi attulerūt. Quam iussit Nehemias aspergi super ligna,& super holocausta,& accensus est ignis ex aqua illa,ita vt omnes mirarentur. Ipse autem Nehemias duodecim annis Ducatum præbuit sacerdotij in Hierusalem.Post reditum vero Iudaicæ plebis de Babylonia,per pontifices agebatur rerum summa.Itaq; tam ipse quàm Iosedech,qui iubente Cyro à Babylonia redisse dictus est, & quatuordecim viri,posteri eorū,represētauerunt principatū sacerdotij,per ordinem successionis suæ, à reditu populi vsque ad Antiochum Eupatorem,annis trecentis tribus,quorum,eminentioris famæ fuere Iesus sacerdos magnus,Ioachim,Eliasaph, Simon,Onias, & Gaddus.

Porro

Cap. 7. De Alexandro magno, rege Macedonum.

PORro Gaddi temporibus, Philippus Amintæ filius, Alexandri magni pater, rex Macedonum. Athenienses, Phocenses, Thessalosq; perdomuit, & Cappadociã sibi subiugauit. Quo vita priuato, Alexander magnus ei successit. Qui cũ vicesimũ ageret ætatis annum, regnum adorsus est expugnare Persarum, habens in exercitu peditum triginta millia, & equitum quatuor millia quingentos, & horum agminũ ordines nemo nisi sexagenarius duxit, & si principes castrorum cerneres, senatum te cernere, non militiæ duces existimares. Nemo denique illorum in prælio fugam, sed victoriã cogitauit, nec in pedibus cuiquam spes, sed in lacertis fuit. Porro Darius rex, fiducia virium, non hostem à Persarum finibus arcere, sed intra regni sinum recipere gloriosius ratus, flumen Euphraté, & monté Ciliciæ illis sine impedimento transire permisit, ac demum in cãpis Adrasti, dirigit aciem aduersus eum. Habuit itaque Darius in ea cõgressione, sexcenta millia hominũ. Sed tam numerosus exercitus mox terga vertit, non minus superatus Alexandri arte, quàm Macedonũ virtute. Magna cædes Persarum in eo prælio fuit. De exercitu vero Alexãdri, [b] nouem centũ cecidere pedites, & centũ viginti equites. Post hanc victoriam, maior pars Asiæ ad Alexandrũ defecit. Deinde plurima Alexander gessit bella cum præfectis Darij, quos iam non tam armis, quàm nominis sui terrore, superauit. Iã enim milites Alexandri Persicũ aurum, & totius orientis opes, quasi suam prædam ducebant, nec belli periculorũque, sed diuitiarũ acquirendarum meminerant.

[b] Vt videtur ꝓnõngẽtis, aut nouies centum.

Cap. 8. De gloriosa victoria Alexandri, cõtra Darium regem Persarum, & de numero interfectorũ.

POst hæc autem Darius, cum quadringẽtis millibus pedium, & centũ millibus equitũ in aciem procedit. Occurrit ei Alexander, & cõmittitur prælium ingentibus animis. In eo prælio vterque vulneratus est*, & tã diu certamen anceps fuit, quoad aufugeret Darius. Exinde magna cædes Persarũ secuta est. Cęsa sunt enim sexaginta vnum millia peditũ, & equitũ decẽ millia, capta vero quadraginta millia. Ex Macedonibus verò cecidere pedestres, centũ & triginta, & equites cẽtũ quinquaginta. In castris Persarũ multũ auri & cæterarũ opum inuentum est, & inter castrorum captiuos, capta est Darij mater, & vxor, sororq;, & duæ Darij filiæ, ob quarũ redẽptionẽ, Darius, oblata etiã regni sui dimidia parte, non obtinuit illas. Alexander tamen haberi apud se vt reginas præcepit, filiasque, non sordidius matrimoniũ dignitate patris, sperare iussit.

*Rex.

Post

POst hæc autem Darius, in gratiam victoris Alexandri, vincitur aureis chathenis à cognatis suis, & vinctus vitam finiuit. Cuius corpus Alexander, more regio, sepeliuit. Sicq; Persarum regnum cessit in potestatem Macedonum, postquam steterat per annos ducentos, & triginta vnum. Interea vero, Alexander Tyrum vrbem florentissimam expugnauit, & Alexandriam super amnē Thanaym ædificauit, & Indiam petiit, vt vltimo orientis oceani limbo imperij sui finem terminaret, vbi cum Porro ipsius gentis rege fortissimo, equo vectus, singulari certamine dimicauit. Sed occiso deiect[a] equo, concursu satellitum suorum, mortem euasit. Subactis denique 10 omnibus orientis gentibus vsque ad flumen Indum & oceanum, statuit remeare retrorsum. Verum cum Darium regem annis tantum quinque superuixisset, & Babyloniam reuersus fuisset: suorum insidijs, in eadem vrbe, in ipso ætatis & victoriarum suarum flore, vitam veneno finiuit, vitæ videlicet suæ, anno tricesimo secundo, regni verò sui duodecimo.

Cap. 9. Vt regnum Persarum cessit Macidonibus.

QVo defuncto, illico translato vel disperso in multis imperio, Ptolomæo prima Aegyptus, Africę, Arabiæq; pars sorte peruenit. Macedoniam autem Philippus, qui & Arridens dicebatur, frater Alexandri sortitus est. Porro Syriam & Babyloniam, & om-20 nia regna orientis obtinuit Seleucus, & regnum Asiæ[b] Antigonus. Deinde alij egregij quique viri, qui Magno militauerunt Alexandro, diuersas occupauere prouincias, & reges ex præfectis facti, magnas opes non sibi tantum parauerunt, verumetiam posteris reliquerunt. Hi tamen omnes, non multo post, mutuis se bellis & certaminibus consumpserunt. Horum tamen Seleucus Antiochiam, Laodiciam, Seleuciam, Apiam, Essem, Berceam, & Pellam vrbes inclytas condidit, & in easdem vrbes Iudæos transtulit. Huius prætererea Seleuci filius fuit Antiochus Magnus.

Cap. 10 De diuisione regni Alexādri post mortē eius. [b] Minoris.

30 POrro Antiochus iste relaxauit sacerdotes, & scribas, & cantores templi domini à tributis, & regio vectigali, & ab omnibus alijs exactionibus. Verum iste Seleucus atq; Lysimachus attrociter inter se dimicauerunt. Vltimum hoc bellum Alexandri commilitonum fuit. Sed hijs ambobus occisis, Ptolomæus Lagi filius Hierosolymā & Iudęam dolo. xl. annis suam redegit in ditionem.

Cap. 11. De Antiocho Magno.

POst hunc regnauit Ptolomæus Philadelphus. xxxviij. annis qui donaria multa Hierosolymis transmisit, & diuinas scripturas ex Hebraica in linguam Græcam, per septuaginta interpretes, transferri

Cap. 12. De Ptolomeo Philadelphico, quo tēpore fuerit Ies[u] filius Syrach.

trãsferi curauit.Hoc tẽpore Argẽte' nũm' primo in vrbe est figurat'

Cap. 13.

ET post hunc Ptolomæus Euergetes.xxvi.annis.sub quo Iesus filius Syrach sapiẽtiæ librum composuit. Huius etiam Ptolomæi filiam,nomine Cleopatram, Antiochus Magn' sibi legitimo copulauit matrimonio,sumens cum ea à præfato Ptolomæo partem Syriæ & Samariæ.Iudęam & Phinicen sub nomine dotis.Porro Antiochus iste genuit Seleucum,& fratrem eius Antiochum. Quorum Seleucus Heliodorum Hierosolymam destinauit,vt ærarium templi domini confringeret, & extractam inde pecuniam ad eum deportaret.Sed cum Heliodorus cum suis satellitibus,mandatum eius perficere cupiens,ærarium fuisset ingressus, apparuit ei quidam equus terribilis,qui eum grauiter flagellauit, vnde infecto regressus negotio,ad eum remeauit. Ab hoc ꝓinde Seleuco Parthi defecere, & Arsacem sibi regẽ constituere.Post Seleuci decessum,adeptus est regnum eius Antiochus,frater eius.xxiiij.annis, qui Epiphanes, id est præclarus,appellatus est. Fuit tamen Seleuco filius nomine Demetrius.Verum,post Ptolomęum Euergetem, regnauit in Aegypto Ptolomæus Soter, & huic successit Ptolomæus Epiphanes, Epiphanes quoq; reliquit filios duos,quorum vni Philometor,& alteri, nomen fuit Fiscon.

Cap. 14. De Hannibale.

HIs etiam temporibus,apud Carthaginem fuit Hannibal Amilcaris filius,Pœnorum & Africanorum imperator institutus: fatale,non tam Romanis,quã ipsi Africæ malũ. Qui cum esset nouẽ annorum natus, iurauit,se Romanis nunquã futurum amicum.Et factus imperator, vt Romanorum peruaderet regnum, Pyrenæos montes transgressus,inter ferocissimas Gallorum gentes, ferro viã aperuit, & à Pyrenęo ad Alpes pertingens, cum Scipione, Romæ tunc consule,conflixit,& superauit.Idem apud Taximanum lacum Romanum consulem Flaminium interfecit,& eius exercitum penitus deleuit.

Taximanũ lacum.

Cap. 15. Cannæ vic' est Apuliæ. Terrentius Varro

SEd & alia vice, apud Cannas, vicum Apuliæ. Lucius Aemilius Paulus,& cõsulares atq; prætorij viri viginti,ab eo sunt interfecti & plurimi senatores capti & occisi,viri quoq; nobiles trecẽti. Varro quoq; consul,cum.l.fugit equitib'. In illa præterea pugna pedestrium virorũ.xl.millia,& equitum tria millia quingenti periere. Hannibal autẽ in testimoniũ victoriæ suæ,tres modios aureorũ anulorũ Carthaginẽ misit, quos ex manib' interfectorũ equitũ Romanorũ detraxerat.Itaq; penè oẽs Romanæ spei vires, in eo certãine pierũt, & adeo despauerũt Romani,vt de relinquẽda Italia, nouisq; sedib' exquirendis

quirendis consilium ineundum putauerint. Sed demum in Hispania duo germani Scipiones. Romanorum consules à ducibus Hannibalis interfecti sunt Sed horum nepos Scipio, qui cognominatus est Africanus, imperium in Hispania pro consulare sortit[us], in vltionem patris & patrui animum intendit, & Pyrenæum trangressus Pœnorum ducem Hasdrubalem superauit bello & castris exuit, & omnem Hispaniam, à Pyrenæo vsque ad oceanum, in prouinciam redegit. Et tunc tandem Hannibal in Africam redire compulsus est, vt fessis Carthaginẽsibus subueniret. quem Scipio bello 10 susceptum superauit. In ea pugna interfecti sunt Carthaginẽsium viginti millia quingenti, & octoginta Elephanti capti vel occisi.

Cap. 16. Carthaginis descriptio.

DEmum quoque Carthago à Romanis deleta est, quæ triginta millia passuum muro amplexa, tota penè mari cingebatur, absque faucibus, quæ tribus millibus passuum aperiebantur. Porro hic locus murum viginti pedes latum habebat ex saxo quadrato, & altum cubitorum *quadraginta. Arx vero eiusdem vrbis, cui Byrse nomen erat, amplius quàm duo millia passuum tenebat. Ex vna parte murus cõmunis erat vrbi, & Byrse, imminẽs mari. Diruta & cõcremata est ipsa ciuitas, anno, à conditione sua, septingẽtesimo, 20 sicque tandem bellum Punicum est finitum.

*Triginta.

Cap. 17 De expugnatione Numidiæ, id est Mauritaniç. Iugurtha. Mauritania.

IN Numidia tunc amicus Romani populi Micipsa regnabat. Quo defuncto, regnauit Iugurtha, qui cõtra se bellum mouit Romanorum, propter necem Adherbalis & Hiẽpsalis liberorũ Micipsæ. Hac occasione primũ expugnata est Numidia à Metello Cõsule, & demũ à Mario domita. Sed & Mauritania, quã Bocchus rex tuebatur, à Romanis est subacta. Cantabri deniq;, Gallacij, & Lucitani Hispaniæ populi, vno penè prælio sunt superati. In Italia quoq; Epirotæ, qui in Illyrico, cum Pyrrho rege suo, contra Romanos conspirauerant, primum pace molliti, demum vero cum Achiuis, & Thessalis 30 edomiti, Romano subacti sunt iugo. Inde fortuna Romana, non contenta terminis, Italiæ cœpit se porrigere ad procul posita regna. Nam & ipso fermè tempore Attalus rex Asiæ humanis reb[us] excedens, per testamentũ suum Romanos sui constituit hæredes regni.

De Attalo, Rege Asiæ

Cap. 18. De Antiocho illustri rege Syriæ.

SEd, vt ad Hebraicam reuertar historiã, extinctis iam, varia sorte, Alexandri Magni ducibus, regnauit in Syria iam dictus Antiochus illustris, fili[us] Antiochi regis, anno cẽtesimo tricesimo septimo regni Græcorũ. Onias in illis diebus, Hierosolymis, sũmus pontifex habebatur. Cui frater Iasõ eripere sacerdotiũ cupiens, cœpit Iudaicæ

legis iura,non in occulto violare,sed palã omnibus destruere, quasi sacerdotium,quod affectabat,aliter,q̃ scelere cõsequi non valeret.

Cap. 19. De impietate Iasonis fratris Oniæ pontificis.

AVsus est enim sub ipsa templi arce gymnasium construere, & optimos quosq; Epheborum in lupanarib' ponere, eosq;,qui erant Hierosolymis,Antiochenos scribere.Sed hoc impij, & nõ sacerdotis,Iasonis nefarium & inauditum scelus vltio diuina consecuta est.In leges quippe diuinas impiè agere,nõ cedit impunè.Vnde post triennium ipse Iason,qui dei iura violauerat,& germanum ꝓprium captiuauerat,iussu regis Antiochi expulsus est in Ammonitidem regionem,& Menelaus quidã,de tribu Beniamin,sacerdotium obtinuit.Verum,huius Menelai actione, Onias pius pontifex, dolo peremptus est per quendam regis præfectũ Andronicũ. Et nõ multo post,Menela' amot' est à sacerdotio, succedẽte sibi fratre Lysimacho.Sed cũ,nec sic a malo desisteret:tãdẽ postmodũ deiect' de turre quinquaginta cubitorum,infoelicem exhalauit animam.Lysimachus qnoque,iam multo tẽpli auro asportato, plebeio concursu, secus ærarium lapidatus interijt.Post hæc autem præfatus rex Antiochus ascendens Hierosolymam,intrauit in sanctuarium cum sup̄bia,& tulit altare aureũ,& candelabrũ, & mensam propositionis,& velum,& cætera tẽpli ornamenta,& regressus est Antiochiã.Demũ verò,præcepit omnib' regni sui gentib',vt esset popul' vnus,& prohibuit in templo domini fieri holocausta & sacrificium, præcepitq; Iudæis coinquinari escis immũdis,vt trãsgrederentur mãdata dei.

Cap. 20. De crudelitate Antiochi, & septẽ fratribus cũ matre sua interfectis.

IN illis diebus quidam Eleazarus,ætate prouectus,compellebatur carnem mãducare porcinam.At ille.Nõ est(inquit)dignum,Eleazarum nonagenariũ transire ad vitam alienagenarũ. Et amplectẽs potius gloriosã mortẽ, q̃ odibilem vitam, multis fatigatus supplicijs,decessit,iunioribus & vniuersæ gẽti suæ magnũ virtutis & fortitudinis exẽplũ relinquẽs.Cõtigit etiã eodem tẽpore.vij. fratres cum matre,ad similẽ cibum flagris cõpelli, in præsẽtia crudelissimi regis. Sed & hi magis elegerũt cruciatib' interfici,quã cõtra ius & fas carnes porcinas mãducare.Ad vltimũ vero,passa est sancta & memorabilis mater eorũ,quæ,p̄euntes.vij. filios sub vni' diei atticulo,æquanimiter fuerit contẽplata.Sed & aliæ duæ mulieres delatæ sũt natos suos circumcidisse.Quas pueris ad colla sibi suspẽsis,cum publicè p̄ ciuitatem circumdixissent,de muro præcipitauerunt. Præteria apud quẽcumque inueniebantur libri testamenti domini, & quicumque obseruabant legẽ Moysi,secundũ regis edictũ trucidabãtur. Qua de

de causa, territa populi multitudo, reliquit legem domini, secundũ regis Antiochi mandatum. & sacrificabant idolis, & infringebant sabbathum, & ædificabant sibi aras & templa idolorum, secundum ritum gentium, nec se simpliciter Iudæum quisquam fatebatur, sed studia Gręcorum ęmulabantur, & eis per omnia consimiles fieri cupiebant, quos hostes & peremptores habuerant.

Cap 21. De Iuda Machabæo.

IN illis diebus, Iudas Machabæus secesserat in desertum, & ibi inter feras vitã cũ suis agebat, ne particeps esset coinquinationis & præuaricationis. Sed quamuis pauci numero forent hi, qui cum illo
10 morabantur, ita tamen multitudinem gentium, & duces Antiochi regis, bellis contriuerunt creberrimis, vt & tẽplum, quod erat Hierosolymis, recuperarent, & leges, quæ abolitæ erant, eorum fœlici pertinacia restituerentur. Vnde manifestè claruit, quod nullæ essent hominum, aduersus deum, vires.

Cap. 22. De infœlici morte præfati Antiochi.

INterea tamen, Antiochus rex, cum conceptam nequitiam, deo impediente perficere non valeret, ira tumẽs Hierosolymam properabat. Quò dum tẽderet, cõtigit vt de curru corrueret, sicq; graui collisione membrorum attritus, lecto decubuit, & miserabili languore diu fatigatus, interijt. Reliquit tamen hæredem, paruulum fi-
20 lium Antiochum, quem Eupatorem appellauit.

Cap. 23. De Demetrio.

QVod audiens Demetrius Seleuci filius, cuius supra meminimus, à Roma, qua tenebatur obses, latenter egressus, in Syriam venire curauit. Vbi secundo fauore populi susceptus, mox exercitum congregauit, & postmodum pupillum Eupatorem, & tutorem eius Lysiam comprehendens, pariter interfecit. Et cum sedisset super sedem patrum suorum, accessit ad eum sceleratissim' Alchimus, de genere Aaron, Oniæ videlicet summi põtificis frater, sed nihil dignum sacerdotij in se retinens. Cum enim offensionis tẽ-

Alchimus.

30 pore, propter assentationem regis Antiochi, spõte coinquinatus fuisset, populo dei detrahere, & regẽ cœpit inflammare multis sermonibus aduersus Iudam Machabęum. Dicebat enim, hi, qui dicuntur Assidei Iudęorum, quibus præest Iudas Machabæus, bella nutriunt & seditiones mouent, nec patiuntur regnum esse quietum. Vnde ego defraudatus parentum gloria, dico autẽ summo sacerdotio, veni huc quidem, primò vtilitatibus regis fidem seruans, secundò, etiam ciuibus consulẽs. Nam, prædictorum prauitate virorum, vniuersum gen' nostrum valde vexatur. Sed de his singulis, oro te rex, vt & regioni, & generi nostro, secundũ peruulgatã omnib' humanitatem

nitatem tuam, prospicere digneris. Tunc misit rex Hierosolymis Nicanorem principem Elephantorum, vt & Iudam Machabeum comprehenderet, & Alchimum constituerit sacerdotem. Alchimus autem fermè beluæ animum gerens, cùm Hierosolymam venisset, & pretio sacerdotium comparauisset, ne quid ius & fas inuiolatum prætermitteret, iussit destrui muros domus sanctæ interioris, opera videlicet sanctorum prophetarum, expletis trecentis tribus annis ex quo remeauerat Iudæorum popul⁹ ex Aegypto. Sed horum criminum pœnas miser, diu vitare non potuit. Subitò enim occlusum est os eius, & loqui non potuit, sed dissolutus paralysi miserabiliter expirauit, sicque deficientibus sacerdotibus de genere Aaron, & Iuda Machabæo, pro patriæ legibus decertante sorte bellica, iam defuncto, Ionathas frater eius adeptus est principatum Iudæorum, simulq; sacerdotium. 10

Cap. 24. De morte Demetrij.

INterea vero, regem Demetrium Alexãder Eupatoris filius interfecit. Genuerat tamen Demetrius filiũ, nomine Demetriũ, qui memoratum postmodũ interfecit Alexãdrũ, qui multis prælijs Parthos fudit, sed ab his tandem comprehensus, in Hircania expirauit. Verum rex Alexander filium suũ, non dum adultũ, Triphoni cuidã militi suo nutriendum tradiderat. At ille, sperans Demetriũ adolescentem esse defunctũ, occiso pupillo Anthinocor (sic enim puer nominabatur, quem Tripho tueri debebat) regnum Syriæ inuadit. Quo cum potiretur, Ionathã fratrem Iudæ, summum pontificem Iudæorum, dolo captũ interemit. Tripho quoq; nõ multo post, ab Antiocho, fratre Demetrij, qui in Asia educabatur, bello vincitur, & occiditur, rursusq; regnum Syriæ ad sobolẽ Demetrij reuertitur. Ionathæ vero, Simõ frater eius successit. Post Simonẽ autẽ peruenit sacerdotium ad filium eius Iohannẽ, qui aduersus Hircanos dimicans, Hircani nomen accepit. Hircano verò successit Aristobolus, qui fact⁹ est rex & sacerdos, & Aristobolo successit pariter rex & sacerdos Alexander. Alexander quoque moriens reliquit superstites filios duos, Aristobolum scilicet, & Hircanum. Sed donec adolescerent pueri, Alexandram coniugem suã, temperamento regali præesse voluit, simul arbitrã statuens, cui nã potissimũ illorũ duorũ, summũ sacerdotiũ cõmitteret. Illa Hircanũ in sacerdotio substituit patri ꝓpter senioris ætatis prerogatiuã, Aristobolo fratri nihil publicorũ cõmittẽs officiorum. Post Alexandræ vero mortẽ, Aristobolus inuasit regnũ, ac demũ Hircan⁹ sacerdotij dignitatẽ ei permisit. Postea vero idẽ Hircanus, 20 30

nus,excitatus ab Antipatro patre Herodis,primum ad Arabiæ regẽ se cõtulit,facti pœnitens,ac demũ Pompeio,Romanoũ duci, qui in Syriam Tygranẽ regem debellaturus aduenerat,querimoniã super fratre suo detulit. Qua occasione idem Pompeius,consul Romarũ vrbẽ Hierosolymã oppugnauit,& templũ polluit,& Aristobolũ põtificẽ vinctũ,cum liberis Romã misit,Hircano vero,pontificatũ reliquit,& memoratũ Antipatrũ procuratorẽ toti' regni cõstituit. Sicq; deinceps gens Iudæorũ tributaria Romano facta est imperio, & ita(sicut dictũ est)Aristobolus & Hircanus fratres, de regno inter se dimicantes,primi occasionem tribuere Romanis,vt Iudæam inuaderent.In illis etiam diebus,tam supra nominatus Pompeius quàm Gabinius, Cõsules Romanorum, totam Syriam Romanis subactã, redegerũt in prouinciæ formã,& sic paulatim Oriẽs Romano subijci cœpit imperio.Interea tamẽ fit in vrbe Catalinæ coniuratio, quã scripsit Salustius.Verum cõsulis Ciceronis industria celeriter est sopita,pariter & extincta.Porro Gabinio,Crassus successit,& regi Syriæ Ptolomæo Alexandro,successit Ptolomæus Dionisius.

Cap. 25. De quibusdam regibus Britonum.

HIs quoq; dieb',post Eliduru regẽ Britonum, regnauit Regin Gorboniani filius.Huic successit Margan' Archigallonis filius. Cui Ennian' frater eius, qui sexto anno regni sui deposit' est propter tyrannidẽ,quam in populo suo exercuit,& in loco eius successit Iduuallo Vigenij fili',huic Kimer',Peredurij fili',cui Geroncius,cui Catellus,cui Coillus,cui Porrex,cui Cherin.Huius tres filij, Fulgenius videlicet, Eldadus & Andragius, post illum per ordinẽ regnauerunt.Exinde successit Vrian' Andragij filius. Cui Eliud,cui Eledauch',cui Clotenus,cui Gurguncius, cui Morianus, cui Bledudo, cui Capet',cui Oenus,cui Sisilli',cui Bledgaberd, cui Atchiual, cui Eldol,cui Rediõ,cui Rederchi', cui Samulius,cui Penissel, cui Pyr, cui Capoyr,cui Digneill',cui Heli.Hic quadraginta annis regnũ tractauit.Hic tres generauit filios, videlicet Lud, Cassibellaunum, & Nennium, quorum primogenitus Lud,regnum post obitum patris suscepit.Exinde,gloriosus ædificator vrbium existẽs,renouauit muros vrbis Trinouantũ, & innumerabilibus turrib' eam circumcinxit.Præcepit etiam ciuib',vt domos & ædificia sua in eadem cõstruerẽt,ita vt nõ esset in longe positis regnis ciuitas, quæ pulchriora palatia contineret.Fuit ipse bellicosus homo,& in dandis muneribus profusus.Et cum plures ciuitates possideret,hanc præ omnib' amabat,& in illa maiori tempore totius anni cõmanebat, vnde nominata

Cap. 1.

minata fuit postmodum Kaerlud. & deinde per corruptionem nominis Kaerlunden. Succedente quoque tempore, per commutationem linguarum, dicta fuit Lundone, & postea Lūdres, applicantib' alienigenis, qui patriā sibi submittebant. Defuncto tādē illo, corpus eius reconditū fuit in prædicta ciuitate, iuxta illā portā, quæ adhuc de nomine suo Portlud, Britanicè Saxonicè verò Ludesgate nuncupatur. Nati fuerunt ei duo filij, Androgeus & Tennancius. Qui, cum propter ætatem regnum tractare nequiuissent, Cassibellaunus frater eius, loco illorum, sublimatur. Mox vt diademate insignitus fuit, cœpit ita largitate atq; probitate vigere, vt per remota regna fama illius diuulgaretur, vnde contigit, vt totius regni monarchia sibi, & non nepotibus, cederet. Cassibellaunus tamen, pietati indulgens, noluit iuuenes expertes esse regni, sed eis magnam partē distribuit. Vrbem etenim Trinouantum, cum ducatu Canciæ, largit' est Androgeo, Ducatum vero Cornubiæ Tennancio. Ipse autem diademate prælatus, illis & totius insulæ principibus, imperauit.

Cap. 26. Vt Iulius Cæsar venit in Britāniā.

COntigit interia vt Iulius Cæsar, subiugata Gallia, ad littus Rutenorum perueniret. Cumq; illinc Britanniam aspexisset: quesiuit à circunstantibus, quę patria, & quę gens intra oceanum habitaret. Denique cum nomen insulę à referentibus didicisset, nuncios illico destinauit ad regem, cum minis exigens, vt sibi tributum, sicut ab alijs nationibus, annis singulis solueretur. Cassibellaunus vero rex Britonum, cum nunciorum aduentus causam cognouisset, cum indignatione respondit, sese tributum minimè redditurum. Maximè cum vna eademque nobilitatis vena, à Priamide & Aenea, Romanis & Britonibus sit communis, libertatem inquit, in tātum nostra progenies consueuit habere, quòd seruitus quid sit, penitus ignorat. Et, si ipsi dij nobis eam conarentur eripere, omni nisu laboraremus resistere, etiamsi pro illa mortem contingeret sustinere. Cumq; reuersis nuncijs Iulius Cęsar huiusmodi responsum audisset, nauigium furibundus parari iubet, vt quod Cassibellauno mandauerat, prosequatur effectu. Optato igitur instante ventorum flatu, in ostium Thamesis fluminis cum exercitu suo applicuit. Erat eo tempore Cassibellaunus rex, cum tota fortitudine regni, consilium quærens à suis, qualiter hostes longius arceret. Aderat ibidem cum eo Belinus princeps militiæ suæ, cum Androgeo duce Trinouantum, & Tennancio duce Cornubiæ. Affuerunt quoq; tres reges sibi subditi, Cridiosus, videlicet Albaniæ, & Guertha Venedocię, at

que

que Britael Demeciç. Denique omnes in hoc consenserunt,vt antequam ciuitatem aliquam aut opidum cepiscent,castra Cęsaris adeuntes,ipsum expellere conarentur. Concurrentibus igitur aduersis cateruis,prælium diu & crudeliter commisserunt. Tandem cum casus Nennio obtulisset aditum cum Cæsare congrediendi,irruens acriter in eum,totisq; viribus* nitens,illum super Galeam percussit, admodum lætus se posse cum tanto viro,gladijs discurrẽtibus, prælium committere. At Iulius prætenso clypeo,ipsum viriliter cum ense nudato,semel & secundò in casside percutiẽs, lethaliter vulnerauit. Gladius vero Cæsaris,à casside Nennij labens in clypeum eius,

10 viriliter impressus,remansit. Nennius ergo gladium Cæsaris hoc modo adeptus,in hostes irruere non cessauit. Quemcumque cum ipso attingebat,caput ei, aut membrorum aliquod amputabat. Illi tandem in hunc modum sæuienti obuiauit Labienus Tribunus,atque ab illo interemptus est. Denique plurima diei parte emensa,victoria Britonibus peruenit. Superueniente itaq; nocte,Cæsar agminibus laceratis naues conscẽdit,Galliamq; confusus petiuit. Ab hac autem tergiuersatione, Lucanus poëta eximius in laudem Britonum sic ait.

Territa quæsitis ostendit terga Britannis.

Nennius vero frater regis lethaliter (vt dictum est) vulneratus,

20 post diem.xv.vitam finiuit. Exequias autem eius facientes, posuerunt cum illo in sarcophago gladium Cæsaris,cui nomen erat Crocea mors,quia nullus ab eo vulneratus viuus euadebat.

*vtens.

Gladij Cæsaris nomen

Cap. 27. Vt Cassibellaunus rex Iulium Cęsarem de Britãnia fugauit.

FVgato igitur in hunc modum Iulio Cęsare, nulla interim dies pręteribat,quin is fugam suam Britonumque victoriam condoleret. Emenso deinde biennio, parat iterum oceanum transfretare, & sese in Cassibellaunum vindicare. Quod cum Cassibellaun⁹ per internuncios comperisset, in alueò Thamesis fluminis, quo ad vrbem Trinouantum Imperator nauigaturus erat, palos ferreos & crassos subter amnem infixit,vt naues eius,si superuenirẽt,illiderentur. Iulius autem,cum quæq; sibi necessaria parauisset,per Thame-

30 sim fluuium,ciuitatem Trinouantum adire disposuit. Sed naues eius præfatis infixæ palis,grande periculum subitò incurrerunt. Vnde ad millia millites submergebantur,dum naues perforatas fluuius ingrediẽs absorberet. Cæsar igitur huiusmodi naufragium passus,cum suis,qui ex hoc periculo vix fuerant elapsi, magna difficultate terram nactus est. At Cassibellaunus hoc viso, impetum fecit in

Romanos,qui viriliter Britonum irruptionibus restiterunt. Veruntamen in fluuio periclitati,maiorem patiuntur stragem,quam inferunt.Vude supra modum debilitati,Britones triumphum reportarunt.Cęsar vero cum paucis ad naues fugiens,ventorum flatu celeriter euect⁹ ad Morinorum littora peruenit, ingressusque turrim quam antea construxerat, quę Odrea dicebatur, maiorem ibidem armatorum copiam expectabat.

Cap. 28. Vt Cassibellaunus ob victoriam iteratam dijs libamina obtulerit.

CAssibellaunus itaq; ob iteratam lætus victoriam, ad vrbē Trinouantum cum vniuersa multitudine regni reuersus, debitos honores,& sacrificia dijs suis impendere præcepit,qui sibi, de tanto impatore,cōcessere triūphum.Mox igitur,vt dijs suis solēnitates debitas peregissent,epulisq; & potibus sese refecissent, residuum diei in ludis componendis perficere satagebant. Ludentibus itaque ipsis,maxima orta est discordia inter nepotem regis,& nepotem Androgei Ducis Trinouantū, ita quòd illis altercantibus, nepos regis capite est priuatus.Quo occiso,perturbatur curia, & rumor infaust⁹ ad Cassibellaunum penetrauit. Commotus rex super casu nepotis sui,Androgeo iratus mandauit,vt nepotem suum sibi redderet paratum talem sententiam subire, qualem proceres regni iudicarent. Androgeus vero regi mandauit, sese habere curam de hominibus suis,& ibi diffiniri debere,si quis aduersus aliquem suorum querimoniam haberet. Sicque cum indignatione illis ab inuicem recedentibus,Cassibellaunus accellerauit prouincias Androgei deuastare,ignem accumelare,& sinistra,quæcunque potuit, facere nō cessauit.Deniq;,cum rex,multoties ab Androgeo requisitus,furorē nullatenus mitigare voluisset: Androgeus omni solatio destitutus, nuncios cum obsidibus ad Iulium Cæsarem destinauit, auxilium ipsius implorans, vt ipsius adiutus celsitudine, iniurijs Cassibellauni resistere quiuisset. Addidit etiam,quòd si per ipsi⁹ potentiā pristinæ dignitati posset restitui,ipse per eum tota Britannia potiretur. Sceuam Androgeus filium suum,cum triginta pueris nobilioribus regni,in argumentum securitatis,perdendos ei transmisit, si in aliquo contra eum,vicium incurreret falsitatis.Imperator autem, cum sentèntiam huiusmodi à nuncijs sibi referrentibus cognouisset, obsides honorificè custodiri præcepit, ingentique fluctuans gaudio, cum tota multitudine sua,naues celeriter conscendit,flatuq; ventorū velociter euectus,in Rutupi portu,qui modo Sandv vicum dicitur, cum prosperitate applicuit. Inuenit ibidem Androgeum Ducem Trinouan-

Trinouantum, qui fidele sibi promittens obsequium, qualiter procedere debuit prudenter instruxit. Obsederat interea Cassibellaun' rex ciuitatem Trinouantum, sed cum aduentum Cæsaris caluisset, ipsi obuiare festinat. Vt igitur in quandam conuallem propè Doroberniam conuenerunt aduersæ cateruę, multum ibidem cruoris vtrobique diffundunt. Cumque multum diei in decertando consūpserant: ecce Androgeus ex quadam sylua, quæ propè erat, cum quinque millibus armatorum egrediens, exercitum Cassibellauni à tergo inuasit, &, licet cum labore, dispersit. At rex cum suis co-

10 actus in fugam, montem quendam occupauit arduum & abruptū, in summitate habens corilletum densissimum & saxosum, qui Britonibus ad tempus pro castro habebatur. Obseditigitur Cæsar mō tem illum deficiente die, omnes exitus aduersariis præcludens. Emensa iam die secūda, cum Cæsar Britones ad deditionem cogere nequiret, decreuit ibidē eos fame fatigare, nisi Androgeus, in se reuersus, de gente propria pietatem haberet. Ipse namq; accedens ad Iulium, in hunc modum sermonem dissoluit. Ecce, satis vindicasti te in Cassibellaunum, & Britāniam tibi, meo auxilio, subiecisti. Noluerunt omnipotentes dij nostri, vt dominum meum morte turpis-

20 sima condemnari, aut vinculis patiar irretiri. Habeto igitur misericordiam de illo, quia me viuente ipse periclitari non poterit. Cæsar ergo ad petitionem Androgei mitigat' talem concordiam inierit, quòd Cassibellaunus tria millia librarum argēti annis singulis, nomine tributi, sese de Britannia Cæsari redditurum promitteret. Deinde facti amici mutua dona, alter alteri, contulerunt. Cumq; postmodum anni septem præterissent, defunctus est Cassibellaunus, & in Eboraco sepultus. Successit ei Tennancius frater Androgei, quia Androgeus cum imperatore Romam profectus fuerat.

Cap. 29 Vt Iulius Cæsar, expletis negotijs, Romā redierit.

IVlius igitur, prælijs occidentalibus in decennio consūmatis, Ro-

30 mam cōtra Pompeium properauit, solus ęstuans imperare. Nam, vt ait Lucanus,

Nulla fides regni sociis, omnisque potestas
Impatiens consortis erit.

Sed cum Pompeio simul & Romanis, ipsius aduētus esset promulgatus, timuerunt: vt non nisi dimisso exercitu veniret in vrbem. Quod Cæsar grauiter ferens, illuc hostiliter contendit. At Pompeius, & omnis Romanorum senatus tręmefacti, Græciam adierunt. Tunc Cæsar vrbem ingrediens ex ærario publico pecuniam tulit, &

ſuis militibus erogauit. Tandem commiſſo prælio, Pompeium per Syriam in Aegyptum fugauit. Cæſa referuntur in illo prælio Pompeianorum militum xij. millia, & xxxiiij. centuriones. Pompeius vero, ſtatim vt Egypti littus attigit, iuſſu Ptolomæi iuuenis, in gratiam Cæſaris occiſus eſt. Deinde Cæſar omnium Orietalium peruagat' regna, quęq; ſibi obuia ſubiugauit. Inde reuerſus Romam, rerum ſummam ac poteſtatem ſolus ordinauit. Sed dum ibidem reipublicę ſtatum contra[d] maiorū conſuetudinē dementer inſtauraret, autoribus Bruto & Caſſio in curia xxiij. vulneribus cōfoſſus interijt, poſt annos tres, & menſes ſex, quàm cœperat imperare. In hac conſpiratione, ducentos ſexaginta viros fuiſſe conſcios, referunt.

d Romanorum.

10

Cap. 30. De imperio Auguſti Cæſaris ſecūdi.

SEcundus Romanorū monarcha Octouianus Auguſtus exſtitit, quo nullus imparatorum, in bellis fœlicior, in pace moderatior fuit. Adoleſcentiā ſuam ciuilibus bellis implicās, omnia quæ adortus eſt regna, ſine difficultate, Romano ſubiugauit imperio. Sed anteq̄ regni monarchiam obtinuiſſet, inter ipſum & Antonium ſocerum ſuum reſpublica diuiſa manebat. Tandem cum Antonius ſeſe propria manu interemerat, propter Clèopatram reginā ſuā, quæ magis Auguſto q̄ ſibi adhærere cupiebat, ſolus mūdi climata moderabatur. Extremi nāq; orbis principes, fama ſapientiæ & benignitatis ipſi' inuitati, ſub ipſo viuere, ac rerū gerendarum curā peragere dulce habuerunt. Plus enim apud omnes fauore ſui nominis fecit Auguſtus, q̄ alius quiſquam imperatorum facere armorum robore potuiſſet. Herodes namq; rex Iudàicæ gentis, qui ab Antonio memorato diadema ſuſceperat, ſponte ſe illi contulit, & licet tremens acceſſiſſet ad eum, quoniā Antonio adhęſerat, tale fertur accepiſſe reſponſum. Dignus es plurimis imperare, & bonis moribus abūdere, qui in aduerſis poſitum non deſeris amicū, Nobis autē indignum eſſe videtur, vt quē bello vicimus benignitate nō vincamus. Et cum hęc dixiſſet Auguſtus, impoſuit coronā capiti eius, amplians illi Gadacon & Hipponem, Samariā & Ipenū, turrimq; Stratonis, & mari timas ciuitates. Pacatis igitur omnibus regnis per orbem vniuerſū, omniq; bellorum fragore ſedato, Romam rediit, & rempublicam ſecūdum leges Romanas, vnicuiq; ius ſuum tribuens, cum tranquillitate diſpoſuit.

20

Benignitas Octauiani.

30

Cap. 31. Generatio ſaluatoris in ætate quinta Iechonias.

LInea ſaluatoris noſtri in hac mūdi ætere quinta, à Salathiel, quē genuit Iechonias iunior poſt tranſmigrationem Babylonis, ſūpſit exordium. Nā maior Iechonias, de quo ſuperi' dictū eſt, cōſilio Ieremiæ tradidit ſe in manus Nabugodonoſor regis Babilonis cū

quo

quo circiter decem millia Iudæorum transmigrauerunt,in quorum numero fuit Ezechiel cum Daniele,& tribus pueris.Salathiel autem genuit Zorobabel,Zorobabel genuit Abiud,cuius temporibus Esdras,bibliotheca reperta,rediijt Ierusalem cum.m.dcc. Iudæis, & alienigenas mulieres à consortio Iudæorum eiecit. Eodem tempore Nehemias venies in Hierusalem,muros cum sex portis in angustia construxit,& populum ab vsuris liberauit.Ignem nouum de stipitibus absconditis à Ieremia suscepit,legete Esdra in Scænopegia, populum ad audiendum legem quater in die,& quater in nocte conuenire fecit,& ad celebrationem sabbathi populum induxit. Abiud autem genuit Eliachim,qui genuit Azor,qui genuit Achim.Achim genuit Eliud,qui genuit Eleazar. Iste Eleazar elephantum effodiens,cum eo cecidit.Eleazar genuit Mathan. Iste Mathan ex vxore Escha genuit Iacob. Defuncto verò Mathan, suscepit Mathat vel Melchi Eschā vxorem Mathan,& genuit ex ea Heli, qui fuit frater vterinus Iacob.Iacob autē genuit Ioseph virū Mariæ. Ioseph filius fuit adoptiuus Heli,secundū legē,& nō secundū naturā. Vnde legitur in Euangelio Lucæ Euangelistæ,vt putabatur,filius Ioseph,qui fuit Heli.Iste Ioseph habuit spōsā secundū legē Iudæorū,de familia & domo propria,nomine Mariā.De qua,angelo nunciāte, natus est ver' rex & sacerdos Christ' dei fili',secundū ordinē Melchisedech.

Cap. 33. Vt Herodes regnum & sacerdotium Iudæorum inuasit.

NVnc verò deficiente regno atq; legitimo sacerdotio Iudæorū, Herodes vir alienigena Antipatris pricipis & Cypidis matris Arabiæ fili',à senatu Romano susceperat regnū Iudeorū, & contra ius & fas Iudaicæ gentis,ignobiles quosq; extulit. Vestē summi pōtificis occlusam retinens,nunquam eius vsum alicui concessit. Et vt suā sobolē regio Iudæorū generi cōmisceret,abiecta Doside vxore quā pri' acceperat,Mariagnē neptē regis Aristoboli, & filiā Hircani summi pōtificis sibi copulauit.Et ne forte ab Israelitico semine argueretur extraneus,cōbussit oēs libros,in quib' nobilitas illius generis in tēplo seruabatur ascripta,vt deficiētibus ꝓbamētis ipse ad hāc pertinere videretur.Nouē legitur habuisse vxores,quarum duæ tātū sine liberis erant. Sed inter oēs alias pollebat Mariagnes excellētissimi gratia decoris,vnde[a] nec eā offēsā habere volebat. Nam.v.ei genuerat filios,quorū duo,Alexander & Aristobol' facetiā virilis animi,omnib' præ se ferebant.Et licet Herodes,Mariagnem in nullo mœstificare vellet:illa nō curabat,parē viro refūdere gratiā, sed nacta occasione, quia Hircanū auū suū,viri sui insidijs, cōpererat extinctum,

[a] Nullo modo.

ctum,propter regni cupiditatem falso suspectū,odio maximo virum mulier constringebat. Quod audiens Herodes, crimen huius in Mariagnem imponit,quòd scilicet suam imaginem in Aegyptum, *Antonio superi⁹ memorato,destinasset,& pulchritudinis suæ splẽdore perstrictum excitaret in se illius libidines, quem præruptum nouerat ad omnes amatorum cupiditates. Et si non multo post secuta sit facti penetentia,iussit eam Herodes occidi. Matri itaq; successere filij memorati, maternæ necis vltores,si possent: asserentes quòd ad scelus parricidii,nulla digna causa potest prætendi. His nō mediocriter mouebatur Herodes,ita quòd nullum seuitiæ genus prætermittendum putaret,nulli crederet, òmnes suspectos haberet. Quod videns Antipater Herodis,& Dosidis supramemoratæ suæ vxoris filius,geminis fretus armis,adulandi scilicet arte, & simulandi versuria,ita germanos apud patrem cœpit vrgere, vt pater huma nitatis immemor,apud vrbem Sebasten eis necem inferret. Antipatris tamen animus cruentus,non est expletus mortibus fratrum peremptorum,sed mens impia, cum non haberet fratres quos odisset, patrem latenter persequi cœpit. Quibus rex dreprehensis, repente illum decollari fecit. Veruntamen antequàm decollari fecit. Veruntamen antequam decolleratur,genuit Agrippam Herodem,de quo infra dicetur.

*Amonio.

Cap. 33. De Zacharia & Elizabeth & natiuitate Iohannis Baptistæ.

FVit autem in diebus Herodis regis Iudeæ, efluxis annis regni eius vnde triginta,sacerdos nomine Zacharias,de vice Abię, & vxor eius Aaronica Elizabeth.Dauid enim rex, ampliare volẽs cultum domini.xxiiij.instituit summos sacerdotes, quorū tamen vnus erat maior,qui dicebatur princeps sacerdotum.Statuit etiam.xvi. viros de Eleazar,&.viij.de Ithamar, & secundum sortem dedit vnicuiq; hebdomadam vicis suæ. Habuit autem Abias octauam hebdomadam,de cuius genere Zacharias,cum in die propitiationis īncensum poneret,prædixit ei angelus filium nasciturum sibi de vxore.Qui considerans sterilitatem vxoris,& vtriusque senectutem,nō credidit,& ob hoc obmutuit vsqne in diem partus. Nomen quoq; pueri,& magnificentiam cum abstinenria,ei indicauit. Cōcepit autem Elizabeth,& occultabat se mensibus quinque.

Cap. 34. De aduentu angeli ad virginem Mariam.

MEnse autem sexto,missus est angelus Gabriel in Nazareth,ad Mariam desposatam Ioseph.Cumque ea salutata, dixisset eam parituram Iesum filium altissimi,quæsissetq; quomodo hoc fieret,cum se non cognituram virum,etiam animo vouisset,nisi deus

aliter

aliter disponeret: addidit angelus, non de viro, sed opere spiritus sancti concepturam eam, & concepisse cognatam suam Elizabeth, sibi indicauit. Permixtæ enim erant sacerdotalis tribus, & regia. Nã & Aaron vxorem habuit de Iuda Elizabeth, sororem Naason, & Ioiada põtifex Iochabeth filiam regis Ioram. Et ait Maria. Fiat mihi secundum verbum tuum. Et statim conceptus est Christus de virgine, plenus homo in anima & carne, ita quod lineamenta membrorum visib' humanis descerni possent. Creditur autem conceptus fuisse. viij. Kalend. April. & reuolutis. xxxiij. annis, eadẽ die mor-
10 tuus. Et notandum quòd duæ fuere sorores in Iudæa, Hymeria videlicet, & Anna, quarum prima, mater fuit Elizabeth, quæ genuit Ioannem, præcursorem domini. Secũda, tres habuit viros, Salome Ioachim, & Cleopham. Ex Salome genuit Mariam, Zebedæi vxorem, ex qua nati sunt Iacobus maior, & Ioannes Euangelista. De Cleopha genuit Mariam Alphæi, de qua nati sunt Iacobus minor, & Iudas siue Thadeus. Ex Ioachim genuit Mariam matrem domini. Et hoc ideo diximus, vt consanguinitatem inter Elizabeth & matrem domini ostenderemus, sicut ab angelo dictum est: Ecce Elizabeth cognata tua, & ipsa concepit filium in senectute sua. &c.

Cap. 35. Vt Ioseph Mariam dimittere cogitauerit.

20 ET continuò, post recessum angeli, exurgens Maria, abijt in ciuitatem Iuda, & intrauit in domum Zachariæ, & salutauit Elizabeth, & mansit ibi mensibus tribus, ministrans cognatæ suæ, donec pareret. Et cum die octauo circumcideretur puer, Ioannes ; vocaretur, redijt Mariã in domum suam in Nazareth. Cumque Ioseph vir suus cognosceret eam pregnantem, noluit eam traducere, sed occultè dimittere volebat. Tunc in somnis ab angelo monitus vt eam acciperet, indicauit ei puerum de spiritu sancto fuisse conceptum, & qui populum suum saluum faceret à peccatis eorum. Et accipens sponsam suàm, cum virgine virgo permansit, vt & viri so-
30 latio frueretur, & dei partus diabolo celaretur.

Cap. 36. De edicto Cæsaris.

TVnc exijt edictũ à Cæsare Augusto, vt describeretur vniuersus orbis. Voluit scire numerum regionum in orbe, quæ Romanæ suberant ditioni. Numerum etiam ciuitatum in qualibet regione, numerum quoque capitum in qualibet ciuitate. Pręcepit etiam, vt de suburbanis oppidis, vicis, & pagis, singuli cõueniẽtes in suã ciuitatẽ profiterentur, vnde trahebant originẽ, vnusquisq; nũmum pro capite suo deferret, qui decẽ nũmos appẽderet, & imaginẽ Cæsaris, & nominis inscriptionẽ haberet. Iudæa vero, quia in vmbilico terræ nostræ habitabilis esse videtur, prouisum est, vt ab ea inchoaretur.

Hęc descriptio prima facta est, a præside Syriæ Cyrino, vel quia prima fuit post præsulatū Cyrini, vel prima id est vniuersalis & maxima Augusti, quia nec ante, vel post, talis facta fuisse perhibetur. Ascēdit ergo Ioseph à Nazareth in Bethlehem, eò ꝙ esset de familia Dauid, vt profiteretur cum Maria vxore sua pregnante. Cum esset ibi, peperit suum filium primogenitum, nec ante vel post alium, & pannis inuolutum, in præsepio reclinauit inter bouem & asinum, quos Ioseph secum forté adduxerat, ad deferendum itineri suo necessaria. Et quia propter frequentiam diuitum, ob id ipsum conuenientium, non erat pauperibus locus in diuersorio, ideo reclinauerunt in præsepio, vt scriptura impleretur. Cognouit bos possessorē suum, & asinus præsépe domini sui. Et Abacuc: In medio duum animalium cognosceris. Vnctione itaque legitima cessāte, vt dictum est, secundum Danielis sermonem, imminebat expectatio gentium IESVS CHRISTVS dominus noster de regum atque pontificū genere, misericorditer carnem assumens.

De natiuitate domini, & saluatoris nostri, Iesu Christi.

Ex cōputatione domus Heliæ 3897.

ANNO igitur ab origine mundi quinquies.m.cc minus vno, imperij Augusti Cæsaris. xlii. regni vero Herodis regis Iudęæ.xxx. regnāte in Britānia Kimbelino Tennantij filio, Olympiadis autem centesimæ nonagesimę tertiæ anno.iii.indictione quarta, epactis existētibus.xi.concurrentibus.v.octauo Kalend. Ianuarij, natus est domin' noster IESVS CHRISTVS, & dei fili' in Bethlehem Iudæ, vt populum gentilem, & Iudaicum sanctificando, sibi connecteret & vniret. Natus est autem sua ordinatissima dispositione, nocte diei dominicæ, quia si tabulas computi retro percurras, inuenies huius anni concurrentē.v.regularem, Ianuarii.iii. Quibus iunctis, & sublatis.vii.vnus remanet. Itaque Kalend. Ianuarii in dominica inuenies quod concurrit. Nam eadem die, qua dixit, fiat lux & facta est lux, visitauit nos oriens ex alto, vt illuminaret sedētes in tenebris, & dirigeret in viā pacis. Inchoata est vero, secundū quosdam, sexta ætas, à natiuitate Christi, & secundnm Apostolum, qui ait. Cum venerit plenitudo temporis, &c. Secundum alios, á die, qua baptizatus est, propter vim regeneratiuam datam aquis. Secundū alios à passione, quia tunc aperta est porta, & inchoata est septima quiescentium gloria. Aduentum itaq; suum, ideo Christus, vsq; ad sextam distulit ætatem, vt nouæ legis plenitudinē, prolixitas tempo-

Sexta ætas mundi quando incoata.

ris

ris nõ auferreret. Nã si ante venisset, cuncta forsitã nouæ legis præcepta vetustas temporis deleuisset. Proinde decebat, vt qui sexta die hominem fecerat, sexta mundi ætate eum ad plenitudinem legis perduceret, & iam veterascentem, suo nouo aduentu reficeret.

De reuelatione pastoribus facta.

VT pastores, vno milliario à Bethlehem distantes, custodiebant vigilias noctis, supra gregem suum, ecce, angelus domini stetit iuxta illos, annuntiãs natum saluatorem in Bethlehem, & in signum, puerum in præsepio positum indicauit. Mos enim antiquitus erat apud gentiles, in vtroq; solstitio, vigilias noctis facere, ob venerationem solis, qui fortè & apud Iudæos, ex vsu cohabitantium, inoleuerat. Et angelo recedente, apparuit multitudo spirituum, dicentium: Gloria in excelsis deo. &c. Meritò, in domini natiuitate, canticum pacis auditur ab angelis, quia eo nascente, facta est pax inter deum & hominem, inter angelum & hominem, & inter Iudæum & gentilem. Transeuntes itaq; pastores vsq; Bethlehem, inuenerunt pastorem magnum in præsepio, narrantes ea, quæ audierant & viderant. Maria autem conseruabat omnia verba hæc, conferens in corde suo. Et licet CHRISTVS putaretur filius Ioseph, eius tamen generatio sic erat. Prima enim hominis conditio, de terra fuit, secunda, de latere viri, tertia, de viro & fœmina. Ista, de fœmina & spiritu sancto, sine viro. Deinde octauo die circumciditur CHRISTVS, cuius præputium ab angelo, Carolo magno, dicitur delatum in templum domini in Hierusalem, & ab eo translatum Aquisgranum, & post à Carolo Caluo positũ in ecclesia saluatoris apud Carosium, & ibidem reuerenter obseruatum. Et postquã impleti sunt dies purgationis Mariæ, tulerunt IESVM in Hierusalem parentes eius, & pro eo hostias dederũt, par turturum, & duos pullos columbarum, & insuper redemerunt eum quinq; siclis argenti. Et erat in Hierusalẽ senex Simeon, qui responsum acceperat à spiritu sancto, non visurum se mortem, nisi prius videret Christum domini, & venit in spiritu in templum, & Iesum in vlnas suscepit. Et eadẽ hora superueniens Anna prophetissa, loquebatur de illo omnibus, qui expectabant redemptionem Israel.

Simeon.

Anna prophetissa.

COnfundantur itaque philosophi gentilium, qui sua sagaci inuestigatione, mundum & rerum causas ex quatuor elementis esse compositas æstimare potuerunt: & auctorẽ mundi in elementis quærentes, inuenire nunquam meruerunt. Thales namq; Milesius, astrologiæ numeris comprehensis, defectum solis & lunæ prædicere cœpit. Ipse etiam aquam, rerum principium esse putauit. Anaximander

Inuectio cõtra philosophos gẽtiũ, qui rerum creatorem querentes inuenire nõ potuerunt.

mãder eius auditor,non ex humore,sed ex suis proprijs principiis, quascumq; res nasci asseruit,& principia docuit esse infinita. Et cum Thales in humore Anaximenes,in aëre,Stoicus in igne,Epicurus in atomis principium rerum esse dixissent:Plato laudatur,philosophiã primus in tres partes distribuisse, moralẽ scilicet quæ in actione seruatur,naturalem quæ contemplationi deputatur, & rationalẽ, qua verum à falso decernitur.Pythagoras vero philosophus, interrogatus quid profiteretur,philosophũ,id est amatorẽ scientię se esse,respondit.Nam sapiẽtẽ se ꝓfiteri,arrogantissimum sibi videbatur. Sed hi oẽs,quia sine fide quesierunt sapientiã,ꝑierunt ꝓpter suã insipientiã.Nonne istis omnibus sapiẽtiores fuerũt, veteris & noui testamẽti p atres sancti,qui linceis oculis ꝑspicui deum,sicuti est,inuenerunt,& illi qui in elemẽtis quæsierunt,nunquã inuenire potuerunt. Abel quoq; iustus,decimas dando,& primitias,deum sibi placabilẽ efficiens,coronã martyrij prim⁹ omniũ est adeptus.Enoch septimus post Adã,placens deo in paradisum translatus est. Sed & Noë ꝑ fidẽ,se & filios suos,à periculo deluuij liberauit. Abrahã vero credidit deo, & reputatũ est ei ad iustitiã.Moyses credidit,& scripsit,trinitatẽ fecisse cœlũ & terrã,& oĩa quæ in eis sunt.Dauid sanctus,& eius fili⁹ Salomõ, necnõ Esaias,Hieremias,Ezechiel,& Daniel, & cęteri prophetę,deum verũ prędicauerunt,& coluerunt, asserẽtes naturas à se creatas subsistẽdi & mouendi initia fineq; ab ipso traxisse, & rationalẽ animã,quæ animus dicitur,cunctis viuentib⁹ indidisse, humanũq; gen⁹ in exordio & progressu fineq; moderasse. Deniq; spiritu dei perflati pronunciauerunt nobis,ꝙ autor rerũ & moderator,nullis vĩculis alligat⁹,in nullas partes sectilis, nullis sit locis inclusus,ex nulla parte mutabilis,implẽs cœlum & terrã sua potentia, sed non propria indigente natura,& ꝙ ita administret oĩa quæ creauit, vt etiã ipsa proprios agere motus atq; exercere permittat.Deniq; inter sapientes mundi,qui stulti apud deum reputãtur,tanta inuenitur dissonantia,vt difficile aduertatur,cui opinioni, etiam diligẽs lector quiescat.Nostri vero,licet non fuerint contemporanei,aut condiscipuli,inter se tamen concordes,& in nullo dissonantes inueniuntur. Organa enim dei fuerunt, & ideo quasi vna & diuina harmonia initium vnum,progressum,& finem esse omnes cognouerunt.

De Magis, & stella, & veneratione dominica.

ANno diuinæ incarnationis secundo,tres astrologi, suæ artis peritia,siue inspiratione diuina,venerunt Hierosolymam,dicentes,Vbi est,qui natus est rex Iudæorum? Vidimus enim stellam eius in oriente,

in oriente,& venimus cum muneribus,vt adorem⁹ eum. Quod audiens Herodes expauit,vtpote quem nulla prosapiæ regalis origo contingebat,& *accitis legis doctoribus percontatus est ab eis, vbi IESVS nasceretur. At illi dixerunt ei. In Bethlehē Iudæ. Sic enim scriptum est in libro Micheæ prophetæ. Et tu Bethlehem terra Iuda nequaquam minima es in principibus Iuda. Ex te enim exiet dux, qui regat populū meū Israel. Tunc Herodes clam vocatis Magis, diligēter didicit ab eis tēpus stellæ,quæ apparuit eis. Et mittens illos in Bethlehē,dixit. Ite,& interrogate diligenter de puero,& cum in-
10 ueneritis,renunciate mihi,vt & ego veniens adorem eum. Hęc autē dolo dicebat,volens eum interficere, quasi ipse esset futurus rex de semine Dauid,qui regnum ei⁹ posset adipisci. Deniq; Magi peruenientes ad Christi cunabula,inuenerunt eum cum Maria matre ei⁹, & procidentes,adorauerunt eum, et apertis thesauris suis,obtulerūt ei munera,aurum,thus,& mirrhā. Deuotionis autem suæ officio sapienter expleto,ad Herodē redire neglexerūt. Vnde rex maiori suspitione perterritus,prauo vsus consilio,misit, & occidit omnes pueros qui erant in Bethlehem,à bimatu & infra, sperans inter coætaneos pueros,puerum IESVM interficere. Nam ortā didicerat stellā
20 die,qua natus est dominus,& secundū ortum stellæ, IESVM anniculum esse sciebat, & insuper aliquot dierum,& ideo à bimis & infra annis,vsque ad ætatis vnius noctis infantem, in pueros desęuijt. Sed Ioseph voce præmonitus angelica,tulit puerum & matrem ei⁹, & fugit in Aegyptum quarto nonas Februarij, & erat ibi vsque ad obitum Herodis. Vnde dicitur, quod sicut in exitu filiorū Israel de Aegypto,non fuit domus Aegypti,in qua deo procurante, non iaceret mortuus,ita non fuit modo templum in Aegypto,in quo non corruisset idolum.

*accersitis.

TRadunt quidam tertiadecima die à natiuitate,dominum fuisse
30 adoratum à Magis,& stellam apparuisse eis multo tēpore antequam Christus nasceretur,& ita de longinquo venire potuerunt, vel fortè super dromedarios sedentes, longa terrarum spatia transmearunt. Sed huic sententiæ contrarium videtur, quod Iosephus refert. Dicit enim Herodem citatum fuisse,à Cæsare Augusto per epistolā,vt Romā iret,accusationi filiorum superi⁹ memoratorū responsurus,& Alexandrū filium suum secum Romā traxerit.& veneni sibi parati reum apud Cæsarem postulauerit. Qui cum iter faceret p̱ Siciliā, audiēs naues Tharsensiū transuexisse Magos,in spiritu vehemēti cōbussit naues Tharsis,vt psalmistę vaticiniū impleretur

De diuersis opinionibus Magorum.

In ſpiritu vehementi.&c.Cum vero coram Cæſare pater diſceptaſſet cum filiis,hac lege facta eſt reconciliatio,vt adoleſcentes patri obedirent in omnibus,& ipſe regnum dimitteret,cui vellet.Veniens autem Hieroſolymam,populum conuocauit,& concordiam à Cęſare factam exponens,hęredem ſe conſtitutum propoſuit.Tunc certius q̃ prius in regno confirmatus,iuſſit pueros occidi.Quorũ maxima pars tertio milliario à Bethleem, ad auſtrũ ſepulta eſt.Itẽ, Chriſoſtomus dicit ſtellã apparuiſſe per annum ante domini natiuitatẽ, credebatq; Herodes tunc etiã dñm fuiſſe natũ & ſic putabat dominũ bimũ eſſe cum adiectione paucorũ dierũ, & ideo occidit pueros bimos,& deinceps vſq; ad v.annos,ſed nõ minores bimis, & exponit bimatũ infra,ſecũdũ rationẽ numeri.Sicut enim ratione tẽporis, iuniores bimis inferiores ſunt eis,quia poſt nati ſunt, ita ratione numeri,maiores bimis inferiores ſunt eis,quia poſt eos numerãtur.Cui aſſertioni videtur fidẽm facere,ꝙ quædam oſſa innocentium habẽtur adeò grandia,quod bimorum eſſe non poſſunt.Poteſt tamen ad hoc dici,ꝙ longè maiores tunc homines erant quantitate q̃ modò. Hic quoque annus biſextilis erat,conſtans diebus ccc.lxvj. biſextilis inde dictus,quod ſextus Kalend.Martij bis pronunciatur. 10

Vt Herodes vxorem & filios interfecerit.

ANno diuinæ incarnationis tertio, per aſtutiam Antipatris ſuperius memorati,iterum facti ſunt ſuſpecti Alexander,& Ariſtobolus Herodi. Ob hoc autem Auguſto ſcribens pater, filios in multis accuſauit. Miſit ergo Cæſar Saturninum & Piarium legatos cum reſcripto,vt coram his duobus coacto conſilio procerum,filios iudicaret,& de eis,ſi conuincere eos poſſet,faceret ꝙ vellet. Auditis autem hinc & inde partibus,legati illos damnandos pronunciauerunt,non tamen morte. Tunc apud Sebaſten pater coniecit eos in vincula,complices vero eorum appoſuit torquere pater, vt confeſſione eorum certioraretur,ſi in animã ſuam aliquid machinarentur filij.Confeſſus autem eſt quidam,multa ſibi promiſſa ab Alexãdro, ſi patri venenum propinaret. Cõfeſſus eſt autem & tonſor de promiſſis ſibi muneribus,ſi dum patri pararet barbam, eum ingularet. Addiditq; dixiſſe Alexandrum,non eſſe ſpem in ſene ponendam, qui canos tingebat, vt videretur adoleſcẽs.His mot⁹ Herodes,miſſis ſpiculatoribus,iuſſit filios occidi,& aſportari in Alexandriam,ibiq; ſepeliri cum Alexandro auo ſuo materno. Deinde condidit teſtamentum Herodes,& Antipatrum regẽ futurum inſtituit,& Herodem,qui cognominatus eſt Antipas,ſubſtituit Antipatro. Antipa 20 30

ter vero

ter vero intollerabile odium populi excepit, cunctis scientibus, q̧ fratribus suis,conseruisq; calumnias ingessit.Ob hoc etiam pater eum,iam nõ recto oculo aspiciebat. Ad hæc etiam Antipater molestus erat patri,q̧ fratrem sibi substituerat,eò,q̧ ad filios ipsius Antipatris regnum transire noluisset.Alia quoq; maior causa inuidiæ in patrem orta est ei.Nam pupillos filiorum,quos occiderat, paterna dilectione fouebat,alijs nepotibus eos copulans matrimonio.Erant autẽ secundum Iosephum, paruuli relicti de Aristobolo,Herodes Agrippa,qui Iacobum cum gladio occidit, & Herodias,q̃ post ab-
10 stulit Herodes Antipas fratri suo Philippo.Timuit ergo Antipater, ne ad pupillos fratrum suorum quandoque regnum reuocaret Herodes,quia eos ex matre contingebat. Commouit etiam Feroram furore in odium Herodis, adeò, vt Feroras secederet à patre, & habitaret in terra, quæ concessa ei fuerat trans Iordanem. Ipse vero Antipater, etiam patre volente, quibusdam excogitatis occasionibus,Romam properauit,efficacissimum venenum à quadam venefica Arabica comparãs,& apud vxorem Feroræ reponens,qnod,interim dum ipse abesset,per ministrum, quẽ ipse cõ-
20 duxerat,patri propinaretur.Dum autẽ Antipater Romæ esset, mortu' est Feroras,accepitq; Herodes de veneno reposito apud vxorẽ Feroræ,per ancillam à domina sua iracundè recedẽtem. Itaq; euocata relicta fratris, afferre venenum iubet eam.Illa vero,quasi allatura,egressa de tecto,se præcipitẽ dedit.Sed semiuiua allata adregẽ, ait.Cum moreretur frater tuus,vir meus, ait mihi affer huc mulier venenum quod,reliquit nobis Antipater,meq; vidente in igne cõsume,ne ad inferos conscientiam,fratricidij vltricem,feram.Ego vero magnam eius partem in ignem fundens, modicum mihi propter dubios casus,quia te metuebam reseruaui.Cumq; pyxidem p-
30 tulisset,expirauit. Acceptisq; pluribus argumentis alijs, q̧ Antipater in mortem patris grassaretur,Herodes eum maturè reuocauit, matremq; illius repudiauit.Cumq; filium de patricidio publicè accusasset,præsente Varo præside Syriæ,qui illis diebus Hierosolymã venerat,posuit eum in carcerem apud Iericonta.Cumq; complices filij quęreret pater,vt eos cum filijs, exquisitis perimeret supplicijs, graui morbo impedit' est.Eodẽ anno Ioannes euãgelista nat' est.

ANno diuinę incarnationis quarto,Cæser Augustus annnm Imperij sui.xlv.agebat.Quo tempore duo sophistę erantin Hierusalem,quos non pauci adolescentum sectabantur, cum leges expo-

De vltione diuina in Herodem.

nerent. His oportunum visum est, languente Herode, vt aquilam auream deiicerent, quam rex, super maximam portam templi, contra patrias leges, posuerat. Qua deiecta, rex cōmot⁹, animi magnitudine morbum superat, in concionem procedēs, in omnes Hierosolymitas iniuriam hanc refundere nitebatur. Sed ad preces populi, in solos auctores vltus est. Illos ergo, qui in funibus demissis aquilam conciderant, viuos incendit cum duobus sophistis. Dehinc variis affligebatur languoribus. Nam febris non mediocris erat, prurigo intollerabilis in omni corporis superficie, assiduè colicis vexabatur tormentis, pedes intercutis vitio tumuerant, putredo testiculorum vermes generabat, creber anhelitus, interrupta suspiria, quæ ad vindictam dei ab omnibus referebātur. Ipse Iordanē trāsiens apud Caliropen, aquis calidis vtebatur. Cumq; corpus eius oleo calidiori fouere medicis placuisset, in arcam plenam demersum ita dissolutum est, vt etiam lumina, quasi mortuus, resoluta torqueret. Tunc tamen ad clamorem astantium vix respicere visus est. 10

De filijs Kimbeleni, & accusatione Antipatri, filij Herodis.

ANno diuinæ incarnationis quinto, Kimbelinus rex, cum Britāniā x. annis tenuisset, genuit duos filios, Guiderium, scz, & Aruiragnm, quorum primogenitus Guiderius, defuncto patre, vt inferius patet, regni gubernacula suscipiens, cum gaudio & pace subiectum sibi populum tractauit. Circa hos vtiq; dies Herodes legatos Romā mittens, in multis filium suum Antipatrū accusauit. 20

Detestanda Herodis crudelitatas.

ANno diuinæ incarnationis sexto, Herodes rediens Hiericho, cum audisset Iudæos, cum gaudio mortem suam expectare, ex omni Iudæa nobiliores collectos iuuenes cōcludi præcepit, in hippodromio, id est, in carcere circi, præcipiens Salome sorori suæ, vt cū animā efflaret, statim illos occideret, ita vt omnis Iudæa tam in morte, q̄ in vita ipsius plangeret. Et hic annus bisextilis erat.

De morte Herodis miserrima.

ANno diuinæ incarnationis. vii. nuntij, quos Herodes Romam miserat, reuertentes tulerunt epistolam à Cæsare, vt Antipatrū in exilium daret, vel si mallet, morte damnaret Quo nuncio audito paululum recreatus, cum pomum (quo libenter vescebatur) petisset, cultellum quoq; ad incidendum poposcisset, statimq; cum tussis violentia distenderetur, circumspiciens ne quis arbiter impediret, se percussurus, dexteram sustulit. Sed Asciabus consobrinus eius dexteram continuit, statimq; vlulatus, quasi rex mortuus esset, in regia domo exort⁹ est. Quo audito, Antipater exultās, custodibus multa promittebat, vt eum soluerent. Quod cum accepisset Herodes grauius 30

uius tulit exultationem filij,q̃ mortem,& continuò missis satellitib⁹, occidit eum,sepelirique præcepit in Hircania.Statimq; mutans testamentum,Archelaum filium suum regni scripsit successorem, ita tamen vt ab Augusto susciperet diadema.Post mortē autē filij,qninq; diebus exactis,Herodes qui miserabiliter vixerat, miserabilius vitā finiuit,anno imperij Augusti.xlix.Sepeliuit autem eum Archelaus in Herodio,iuxta ipsius mandatum.Et sedens pro tribunali,dixit se etiam à regis nomine velle temperare, donec à Cęsare confirmata foret successio,promittens,q̧ patre melior,in omnibus appareret.

10 ORta est autem seditio in Iudæa, quæ in nouis regibus solet accidere.Quam cum Archelaus sedare non posset,missa grandi manu satellitum,circiter.ix.m.occidit,Romāq; ꝓfectus est,Phillippo fratre regni ꝓcuratore relicto.Profectus est etiam Herodes Antipas, vt de regno habendo,cum fratre disceptaret.Tandē,de consilio Senatus,Cæsar monarchiam Herodis distribuit:mediam partem,Iudæam scilicet,& Idumæam tradens Archelao. Mediam vero partē in duas secuit tetrarchias,cessitq; in partem Herodis regio trans flumē,& Galilæa. Ituria vero,& Trachonitis Phillippo destinata sunt. Sicque tres fratres remissi sunt in Iudæā,cum sedissent Romæ quatuor mensibus,rei euentum expectātes.Archelaus vero in sibi sub-20 ditos,crudelius patre desęuit.

Regnum Iudæorum in tetrarchias diuiditur.

ANno diuinæ incarnationis octauo, qui est annus Archelai secundus,Angelus dixit ad Ioseph,vt rediret cum matre & puero in terrā Israel.Cumq; audiret q̧ Archelaus pro patre regnaret in Iudæa,noluit illo ire,sed iuit in Galilæam,& mansit in Nazareth.

Vt Iesus redijt de Aegypto.

ANno diuinæ incarnationis nono, Cæsare Augusto imperij sui li.agente annum, Trogus Pompeius chronica sua terminauit,in quibus quasi mundi præteriti cursum ad memoriam posterorum reduxit.Ita namq; Romanorum rēpublicā, & arma,quæ gēs 30 illa latè ꝑ orbem terrarum circumtulit, ab initio vsq; ad præsens tēpus prosequitur,vt qui res eius legerit,ad construendum Romanū Imperium,virtutem & fortunam discat contemdisse.

Trogus huc usque scripsit.

ANno diuinæ incarnationis decimo, Athenienses res nouas contra Romanos molientes, opprimuntur, magnatibus seditionis interfectis.Per idem tempus Archelaus in contumeliam generis sui,repudiauit Mariagnem,fratris sui filiam,quam pater ei dederat vxorem, duxitque Glasiram, filiam regis Capadociæ, fratris sui Alexandri quondam vxorem, & mortuo Alexandro,

De Archelao rege.

Iubæ

Iubæ regi Lybiæ nuptam, mortuoq; Iuba, apud patrem modò in viduitate degētem. Quæ cum in Iudæam rediisset, nupta Archelao, videre visa est instantem sibi Alexandrum, & dicere. Nonne tibi satis fuit licitum matrimonium, sed rursus reuersa ad penates meos, fratri meo impudenter coniuncta es? Te ergo, licet inuitam, recuperabo. Quæ, exposito hoc somnio, vix biduò superuixit.

Caruinus orator obijt.

ANno diuinæ incarnationis vndecimo, qui est annus Imperij Augusti Cæsaris.lii. regni vero Archelai regis Iudææ gentis.v. Caruinus orator inedia confectus obiit.

Iesus remansit in Hierusalem.

ANno diuinæ incarnationis duodecimo, puer Iesus remansit in Hierusalem post parētes suos, & post triduum inuentus à parentibus suis, sedens in medio doctorum, audiens & interrogans illos. Et mirabantur omnes super prudentia & responsis illius.

10

Romani numerantur.

ANno diuinæ incarnationis.xiij. Augustus cum Tyberio filio suo censum Romæ agitans, inuenit hominum nonagies trecenta & septuaginta millia.

ANno diuinæ incarnationis.xiiij. qui est annus Imperij Augusti Cæsaris.lv Archelaus rex crebrò accusatus, ad Cæsarem citatus accessit. Qui quinque diebus antequam vocaretur, nouem aristas plenas & maximas à bobus comedi somniauerat. Dumq; accitos vates consuleret, Simon, Esseus genere, aristas annos, & boues rerū mutationes interpretatus est, eò quod agros arando verterent & mutarent. Ideoq; eum nouem annis regnaturum, variasq; antè expertum rerum mutationes, moriturum. Nono igitur principatus sui anno, Romam veniēs, à Cęsare damnatus, in exilium pellitur, apud Viennam ciuitatem Galliæ, quando solis eclipsis fuit.

Archelai somnium.

20

De morte Augusti Cęsaris.

ANno diuinæ incarnationis.xv. Cæsar Augustus, cum regnasset annis.lvii. mensibus sex & diebus decem, Nolæ morbo percussus, vitam finiuit. Cum enim.xlii. anno regni eius, natus esset dominus, qui.xv. anno Tyberii Cæsaris fuit tricenarius, patet, Cæsarem mortuum, domino quintumdecimum agente annum. Mortuus est autem anno vitæ suæ lxxvij. apud Acellam ciuitatem Campaniæ, & sepultus in Martio campo, super omnia golriatus, vrbē, quam lateritiam inuenerat, se marmoream reliquisse.

30

Tyberius Claudius imperator,

ANno diuinæ incarnationis.xvi. Tyberius Claudius Iuliæ filius Augusti Cęsaris priuignus, ad imperium sublimatus, imperauit annis.xxii. Iste primum in magna modestia reipublicæ præfuit, ita vt quibusdam sibi suadentibus, ad augenda prouinciis tributa,

respon-

respōdit. Boni pastoris esse pecus tondere, & non deglubere.

Tiberius Claudi9 Imperator.

ANno diuinæ incarnationis. xvii. Liuius Ortensis historiographus vitam finiuit. Quo etiam anno, secundum quosdam, Augustus Cæsar obiit. Nam dimidium annum, & dies qui secuti sunt pro anno integro, ponunt hi, qui hanc opinionem sequuntur.

Ouidius poeta eximius in exilio perijt.

ANno diuinæ incarnationis. xviii. qui est annus Tyberij Cæsaris secundus, Ouidius poeta eximius in exilio periit. Fuerat enim proscriptus ab Augusto Cæsare, & in Pontū insulā missus, propter vxorem eius, de qua habebatur suspectus. Dictum est autem, quod 10 de ea libros metricè composuerat, & ideo ab eodem est in exilium relegatus.

Valerius historiographus.

ANno diuinæ incarnationis. xix. Valerius historiographus, Romanorum dicta descripsit & facta. Eodem anno Germanicus Drusi filius Caligulæ pater, de Germanis, ad quos ab Augusto Cæsare missus fuerat triumphauit.

Terremotus.

ANno diuinæ incarnationis. xx. tredecim vrbes terremotu corruerunt, Ephesus, Magnesia, Sardis. Monestene, Hiero, Cæsarea Philadelphia, Thimolus, Themus, Cyme, Smyrna, Apollonia, Hircania.

20 ANno diuinæ incarnationis. xxi. Fenestella, historiarum scriptor, & carminum, septuagesimo ætatis suæ anno moritur, Cumisq; sepelitur indictione decima. Eodem anno, artifex quidam excogitauit vitri temperamentum, vt flexibile esset, & ductibile. Qui, dum admissus fuisset ad Tyberium Cæsarem, porrexit ei phiolam, qua ille indignatus, in pauimentum proiecit. Artifex autem sustulit phiolam de pauimento, quæ complicauerat se tāquam vas æneum, deinde martellum de sinu protulit, & phiolam correxit. Hoc facto, Cęsar dixit artifici. Num qui alius scit hanc artē vitrorum? Postq̄ 30 ille iurans negauit alterum hoc scire, iussit illum decollari, ne dum hoc cognitum fieret, aurum pro luto haberetur, & omnia metallorum pretia abstraherentur. Quia reuera, si vasa vitrea non frangerentur, meliora essent q̄ aurea vel argentea.

Artificium vitri.

De morte Kimbelini regis Britonum.

ANno diuinæ incarnationis. xxii. in Britānia mortuo rege Kimbelino, cuius temporibus natus est dominus, successit Guiderius filius eius, qui Romanis tributum consuetum reddere contempsit, quod nullus antecessorum suorum, a tempore Iulii Cæsaris, ausus fuerat attentare.

Nota proditionem.

ANno gratiæ. xxiii. Tyberius Cæsar multos reges ad se vocatos, nullum

nullum remisit, sed regnis eorum in prouincias redactis, vbi reges fuerant, procuratores constituit.

De venditione sacerdotij.

ANno gratiæ xxiiii missus est à Tyberio Cęsare, procurator Iudęæ, Valerius Graccus, qui quæstum pieratem putans, palam vēdebat sacerdotij Principatum. qui amouens Annā, Ismaelem pōtificem designauit.

Theatrum incenditur.

ANno gratiæ.xxv. qui est annus Tyberij Cæsaris nonus, Pompeij theatrum incenditur, quintadecima indictione.

ANno gratiæ xxvi. Graccus Iudæę procurator, Ismaelem sacerdotem amouens, Eleazarum Annæ filium subrogauit.

ANno gratię.xxvii. idem Procurator Eleazarum arcens, Simonem sacerdotem constituit.

ANno gratiæ. xxviij. amoto Simone, Iosippus qui & Caiphas, subrogatur. Quo facto, Valerius Romam reuertitur.

De ortu Pilati.

Fuit quidam rex, nomine Tyrus, qui quandam puellam nomine Pilam, filiam cuiusdam molendinarij, nomine Atus, carnaliter cognouit, & de ea filium generauit. Pila autem ex nomine suo, & nomine patris sui, qui dicebatur Atus, vnum nomen composuit, & nato puero, imposuit nomen Pilatus. Cum autem Pilatus tres annos haberet, ipsū Pila ad regem transmisit Habebat autem rex filiū de regina coniuge sua, qui ferè Pilato coëtaneus videbatur. Isti, dū annos discretionis attigissent, sepius luctamine, pugno, & funda adinuicē colludebant. Sed regis legitimus filius, vt & genere erat nobilior, sic in omni loco, Pilato inueniebatur strenuior, in omni genere certaminis aptior. Ob hoc Pilatus, inuidię liuore commotus, & felleō dolore stimulatus, fratrē suū latenter occidit. Quod rex audiēs, vehementer doluit, & concione conuocata, quid de scelerato & homicida faciendum sit, requisiuit. Quem omnes, reū esse mortis, vnanimiter acclamauerunt. Rex autē ad se reuersus iniquitatē iniquitati noluit duplicare, sed ipsū pro tributo, quod annuatim debebat Romanis, in obsidē misit, tū volēs innoxius esse ab occisione filij, tum à tributo Romanorum cupiens liberari.

De exilio Pilati in Pōto insula.

TVnc tēporis erat Romę filius regis Francorū, quē similiter rex Romā miserat pro tributis. Huic Pilatus associatus, cū se ab eo moribus & industria pręcelli videret: eū, inuidię stimulis agitatus, occidit. Sed cū Romani, quid de eo faciēdū esset, inquirerēt, dixerunt. Hic si superuixerit, qui fratrē necauit, obsidē iugulauit, reipublicę plurimū vtilis erit, & colla ferociū hostiū, ferox ipse, domabit. Dixerunt

Dixerunt igitur. Cum reus mortis habeatur, in Ponto insula gentibus illis, quæ nullum patiuntur iudicem, iudex præficiatur, si fortè eius nequitia ipsorum contumatia edometur, si non, quod meruerit patiatur. Missus igitur Pilatus ad gentem ferocem, & suorum iudicum peremtricem, non inscius ad quos missus sit, & quàm pendula vitæ suæ sententia sit, tantæ rei consulens, vitam seruare voluit, & gentem nequam ipse minis & promissis, supplicio & prætio penitùs subiugauit.

Herodes autem, hominis illius industriam vt audiuit, eius versutijs congaudens, ipse versutus, eum ad se muneribus & internūtijs inuitauit, & super Iudæam & Hierusalem potestatem & vicem suam tradidit. Prædictus Pilatus, cum pecuniam innumerabilem congregasset, nesciente Herode Romam adijt, infinitam pecuniam Tyberio Imperatori obtulit, & ab eo sibi dari, quod ab Herode tenebat, muneribus impetrauit. Missus est ergò à Tyberio Pontius Pilatus Iudeæ procurator, sub quo Herodes Antipas in honorem Tyberij Tyberiadem nominauit. Huiuscemodi de causa facti sunt inimici Pilatus & Herodes, quoad, tempore passionis domini, eum sibi reconciliauit, eò quòd dominum ad se misit. Alia causa inimicitiæ assignatur in historijs scholasticis. Quidam enim se filium dei faciens, multos de Galilæis in Garezim duxit, vbi dixit se ascensurū in cælum. At superueniens Pilatus, ipsum cum omnibus occidit, timens ne similiter Iudæos seduceret. Ob hoc facti sunt inimici, quia Herodes præsidebat Galilæis, & vtraque causa potuit esse vera.

Pilatus super Iudæam & Hierusalem principatum obtinuit sub Herode.

Pilatus Iudeæ procurator efficitur.

Anno gratiæ. xxix. Seruius Plautus, corrupti filij reus, & conuictus in iudicio, semetipsum peremit.

Scelus.

Anno gratiæ. xxx. Iohannes Baptista in desarto, sub principibus sacerdotum Anna & Caipha, prædicauit baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum, qui ad pœnitentiam baptizandos mouebat, & non nisi quos poenitentes videbat, baptizabat.

De prædicatione Iohannis, & Baptismate.

Eodem anno, Iesus veniens à Galilæa in Iordanē ad eum, baptizatus est ab eo. Et ipse Iesus erat incipiēs quasi. xxx. annorum, id est, tricesimū inceperat annū, videlicet. xiij. diebus illius anni peractis. Et secundum hoc vixit Iesus tantū. xxxij. annis & dimidio. Sed Iohannes Chrysostomus aliter sensit. Opinio etiam quorūdam est, eodem anno dominum Apostolos vocasse, euangelicam doctrinā inchoasse, ieiunasse, tētatum fuisse, simul & miraculum vini fecisse, quià legitur eum & discipulos eius inuitatos ad nuptias. Sed aliorū

De Baptismo domini.

ſententia probabilior eſt,quæ dicit. Hęc omnia illum ante incarcerationem Iohãnis Baptiſtæ feciſſe,ſed tamẽ occultè, & poſt publicè, & hunc ordinem proſequimur ſine præiuditio alterius opinionis.

De bina apoſtolorum vocatione.

LEgimus tamen in euangelio, dominum bis vocaſſe Apoſtolos. Primò ſcz,quando vidit Nathanaelem ſub ficu, ſed nõ perfectè tunc ſecuti ſunt eum,quia redierunt ad artes priſtinas.Secũdò quoq; vocauit,cum turbę irruerent in eum,& ipſe vidit ibi duas naues ſtãtes ſecus ſtagnum.Et tunc,relictis omnibus, ſecuti ſunt eũ perfectè.

Conuertit dominus aquam in vinum.

ANno gratiæ.xxxi.dominus tertiadecima die,ſecundum præfatã opinionem, aquam in vinum conuertit, in nuptijs architriclini, matre hoc à filio impetrante.Eodẽ etiã anno Iohãnes incarceratus legitur ab Herode.Hoc vtiq; anno,facta legitur ſecunda apoſtolorum vocatio,in qua duodecim elegit ad prædicandum fidem Euãgelij,& perhibendum teſtimonium veritati,inter quos vnũ habuit, cuius malo benè vtens, ſacramẽtum ſuæ paſſionis impleuit,& eccleſiæ ſuæ,ad tolerandum malorum iniurias,exemplum præbuit.

De ortu & origine Iudę proditoris, & qualiter adhæſit Pilato, & miſera morte ipſius.

LEgitur in quadã hiſtoria,quòd quidã vir fuit in Hieruſalem,nomine Rubẽ,qui alio nomine dictus eſt Simõ,de tribut Iuda, vel ſecundum Hieronymũ,de tribu Iſachar,qui habuit vxorẽ,quę Cyborea nuncupata eſt.Quadam igitur nocte,cum ſibi mutuò debitũ exoluiſſent.Cyborea obdormiens ſomnium vidit,quod,perterita, cum gemitibus & ſuſperijs viro ſuo retulit,dicens.Videbatur mihi, quòd filiũ flagitioſum parerẽ, qui toti' gẽtis noſtrę perditionis cauſa exiſteret.Cui Rubẽ, nefariã,inquit,rẽ, nec relatu dignã ꝓfaris , & ſpiritu,vt puto,phytonico raperis.Cui illa.Si me concepiſſe ſenſero, & filium peperero , abſq; dubio non ſpiritus phytonicus extitit, ſed reuelatio certa fuit.Procedente igitur tempore, cum filium peperiſſet,parentes plurimum timuerunt,& quid de eo facerent,excogitare cœperunt. Cumq; filiũ abhorrerent occidere,nec vellent deſtructionem ſui generis enutrire,ipſum in fiſcella poſitum, mari exponunt,quem iam marini fluctus ad inſulam,quę Scarioth dicitur,ꝓpulerunt. Ab illa igitur inſula,Iudas Scariothes appellatur . Regina autem loci ipſius,carens liberis,ad littus maris, cauſa ſpaciandi proceſſit,& fiſcellam à maris fluctibus iactari videns , aperiri præcepit. Inueniensque ibidem puerum elegantis formæ, ſuſpirans ait. O ſi ſolatijs tantis ſubleuarer ſobolis , ne regni mei ſucceſſori priuarer. Puerum igitur ſecretò nutriri fecit,& ſe grauidã ſimulauit . Tandẽ ſe filium peperiſſe mentitur, & per totũ regnũ fama celebri diuulgatur

gatur. Princepes pro suscepta sobole vehementer exultant, & ingēti gaudio plebs lætatur. Ipsum igitur, secundum magnificentiā regiā, educari fecit. Non multum verò temporis post, regina de rege concepit, & suo patri filium parturiuit. Cum autem pueri aliquãtulum iam creuissent, adinuicem sæpius colludebant, & puerum regium Iudas crebris iniurijs molestabat, & ad fletum sæpius prouocabat. Regina autem hoc molestè ferens, & Iudam ad se non pertinere sciens, ipsum crebrius verberabat. Sed, nec sic, à molestia pueri desistebat. Tandem res panditur, & Iudas non verus reginæ filius, sed
10 inuētus fuisse aperitur. Quod Iudas vt cōperit, vehemēter erubuit, & fratrē suum putatiuum, filiū regis, latēter occidit. Ob hoc capitalē sententiā timens, cum tributarijs in Hierusalē aufugit, seq; curiæ Pilati tunc præsidis mancipauit. Et quoniā res similes sibi inuicē sunt habiles, Pilatus Iudam suis moribus inuenit cōgruere, & ideò cœpit ipsum valde charū habere. Vniuersę igitur curiæ Pilati Iudas præficitur, & ad eius nutum omnia disponitur. Quadā igitur die Pilatus de palatio suo in quoddā pomerium aspiciens, illorū pomorū tanto desiderio captus est, vt penè deficere videretur. Erat aūt illud pomeriū Rubē, patris Iudæ, sed nec Iudas patrē nec Ruben filium ag-
20 noscebat, quia & Rubē ipsum in marinis fluctibus perijsse putabat: & Iudas quis pater aut quæ patria sua fuerit, penitus ignorabat. Pilatus itaq; accersito Iuda, ait: Tanto illorum fructuū captus sum desiderio, quòd, si his frustratus fuero spiritū exhalabo. Concitus igitur Iudas in pomeriū insilit, & velocius mala carpit. Intereà Ruben venit, & Iudam mala carpentem inuenit. Fortiter igitur cōtendunt ambo, & iurgium superaddunt; Post iurgia, surgunt ad verbera, & mutuis se iniurijs affecerunt. Tandem Iudas Ruben, in ea parte qua ceruix colli cōnectitur, lapide percussit, pariter & occidit. Poma igitur sustulit, & Pilato quid acciderat enarrauit. Iam die inclinante, &
30 nocte superueniēte, Ruben mortuus inuenitur, & subitanea morte præuentus fuisse putatur. Tunc Pilatus omnes facultates Rubē, Iudæ tradidit, & Cyboreā vxorē Ruben, in coniugē Iudę dedit. Quadā igitur die cū Cyborea grauiter suspiraret, & Iudas vir eius, quid haberet, diligēter interrogauit, illa respōdit. Heu, infœlicissima sum omniū fœminarū, quia infantulū meum marinis fluctib' immersū, & virū meum morte prȩuentum inueni. Sed & dolori meo Pilatus addidit dolorem, qui me miserimam nuptum tradidit, & inuitanter in cōiugium copulauit. Cumque illa omnia de infantulo enar-

 rasset

rasset, & Iudas, illa quæ sibi acciderant, retulisset, inuentū est quòd Iudas matrem suā in vxorem duxerat, & quòd patrem suum occiderat. Pœnitentia igitur ductus, suadente Cyborea, dominū nostrū Iesum Christum adijt, & suorum delictorum veniam implorauit, & Christi discipulus est effectus, qui posteà, intrāte in illum Satana, dominum suum vendidit & magistrum triginta argenteis, Iudæis scilicet, qui eum vinctum adduxerunt, & tradiderunt Pontio Pilato, sub quo passus est, crucifixus, mortuus, & sepultus. Et, sicut euangelica testatur historia, ipse Iudas videns, quòd damnatus esset, proiecit argenteos in templo, & abiens laqueo se suspendit, & suspensus crepuit medius, & diffusa sunt omnia viscera eius. Et exiuit diabolus cum anima illa sordida & immūda p ventrem eius scilicet, sed non p os eius, sicut introierat post buccellā, vt sic parceret ori, quo saluatorē osculat' fuerat. Nō enim tàm viliter debuit inquinari, quod tàm gloriosum scilicet os Christi contigerat. Dignum enim erat, vt viscera, quæ proditionē conceperant, rupta caderēt. Guttur verò, quo vox proditionis exierat, laqueo arctaretur. Sæpè etenim modus pœnæ exprimit modum culpæ, vndè abciditur homini caput corporis, quià ipse sibi abscidit caput mentis, id est rationē. Sic & Iudas mortuus est in aëre, tanquam aëreis potestatibus sociandus. Congruū enim erat, vt separaretur ab angelorū & hominū regione, qui offēsus fuerat vtrisq;, & ideò modus & locus pœnæ congruit culpæ.

De transfiguratione domini.

Anno gratiæ. xxxij. principium fuit vicesimi iubilei, secundum Hebræos. Hoc quoque anno, transfiguratio domini facta creditur. viij. Idus Augusti, quam prohibuit dominus reuelari, ne passio eius impediretur. Hoc etiam tempore, assumpsit dominus noster Iesus Christus. lxxij. discipulos, qui illū præcederent in omnē locum, quo erat ipse venturus, ex quibus putatur fuisse Matthias, qui prædicto Iudæ successit, Ioseph verò, qui vocabatur Iustus, Cleophas quoq;, qui frater esse Ioseph patris domini phibetur, & Barnabas, cuius supra meminimus. Isti omnes missi sunt in præperationē euāgelij ante dominū, vt magister superueniēs honoratior haberetur.

De passione domini.

Anno gratiæ. xxxiij. traditus est dominus noster Iesus Christus, à discipulo suo, & passus sub Pontio Pilato, vt prædictum est, & viij. Kalend. Aprilis, crucifixus, luna xv. & tertia die resurrexit, mēse, qui apud Hebręos, Nisā appellatur. Ascēdit in cœlū. iij. Nonas Maij & Idib' eiusdē, spirit' sanct' super apostolos descēdit. De hac quoq; passione dominica Pilatus Tyberio Cæsari scripsit in hunc modū.

Pontius

PОntius Pilatus Claudio suo salutem. Nuper accidit, quod & ipse probaui, Iudæos, per inuidiã, se suosq; posteros crudeli dãnatione pmisisse. Nã cùm promissũ haberẽt patres eorũ, q deus illis mitteret de cœlo sanctũ suũ, qui eorũ meritò rex diceretur, & hunc se pmiserit p virginẽ ad terrã missurũ: iste, me præside, Hebræorũ deũ cum venisset, & vidissent eũ cęcos illuminasse, leprosos mũdasse, paralyticos curasse, dæmones ab hominib⁹ fugasse, mortuos suscitasse, ventis imperasse, sup mare siccis pedibus ambulasse, & multa alia mirabilia fecisse, cũ omnis popul⁹ Iudęorũ hũc dei filiũ diceret, inuidiã cõtra eũ passi sunt principes sacerdotũ, mihiq; eũ tradiderunt, & alia p alijs mẽtientes, dixerũt, illũ Magũ esse, & cõtra legẽ eorũ agere. Ego aũt credidi ita esse, & flagellatũ tradidi arbitrio eorũ. At illi crucifixerunt eũ, & sepulto ei custodes adhibuerunt. Ille verò, militibus meis custodiẽtibus eum, die tertia resurrexit. Sed in tantũ exarsit nequitia eorũ, vt darẽt eis pecuniã, dicẽtes. Dicite, quia discipuli eius corpus ipsius rapuerũt. Veruntamẽ milites, cũ accepissent pecuniã, quod factũ fuerat, tacere non potuerunt. Nã, & illũ resurrexisse testati sunt, & à Iudæis se pecuniã accepisse, & ideò suggessi hoc; ne quis aliter referens mẽtiatur, & existimet credendũ mẽdatijs Iudęorum. Tunc Cæsar, cum suffragio magni fauoris, retulit epistolã ad Senatũ, postulãs vt Christ⁹ deus haberetur. Sed Senat⁹ cõsecrationẽ Christi recusauit, indignatione cõmotus, q non secundũ morẽ, pri⁹ epistola sibi delata fuisset. Tunc Senatus edicto constituit, Christianos ab vrbe esse exterminãdos. Sed Cęsar super hoc indignatus, accusatoribus Christianorum mortẽ cõminatus est. Ex illa deniq; die, cœpit immutari laudatissima Cæsaris prius modestia, in pœnã contradictoris Senat⁹. Nam adeò crudeliter desęuit in Romanos, quod vix aliquẽ eorũ reliquit in columem. Sicq; contigit, vt qui Christo spreuerãt duce saluari, à Cæsare proprio punirentur. Indignũ enim erat, vt cõsecratio Christi humanis assertionibus indigeret.

Epistola Pilati ad Claudiũ Imperatorem.

Cæsar epistolam misit ad Senatũ, vt Christus deus haberetur.

INterea verò, Hierosolimis apostoli Matthiã apostolũ ordinauerunt, & vij. diaconos, quorũ nomina sunt hęc, Stephanus, Philippus, Prochorus, Nicanor, Timõ, Parmenas, & Nicolaus aduena Antiochenus, à quo orta est hæresis Nicolaitarum. Hic cum ad prędicandũ fuisset pfectus, pulcherrimã ducebat secum vxorẽ. Sed, cum quadã die, à socijs de zelotypia increparetur, produxit eam in medium, vt si quis vellet, ea abuteretur. Vnde quidam hæretici putãt, vti posse legitimè promiscuis & illicitis carnalibus copulis, eius libi-

Matthias apostolus ordinatus.

dinis contemptum nequiter, pro sua libidine explenda, suscipiētes. Proindè, cùm prædicatio verbi dei, procul per diuersas prouincias, sese diffunderet, Philippus descendens in Samariam, prædicauit ibi verbum dei. Erat tunc in ciuitate Magus quidā, nomine Simō, populum seducens, qui virtus dei ab eis vocabatur, qui, videns signa quæ faciebat Philipp', credidit & baptizat' est ab eo. Sed cùm post dies paucos Petrus & Iohannes aduenissent, & manus super capita credētium imposuissent, accipiebant spiritum sanctum. Quod cernens Simō, obtulit pecuniam, vt hanc potestatem acciperet. Cui Petrus: pecunia tua tecum sit in perditionē, quoniam donum dei existimasti pecunia possideri. Quibus verbis Simon cōfusus recessit, verbi dei fulmen ferre nō valens. Eodem tempore Iacobus, frater domini, Hierosolimis patriarcha ab apostolis ordinatus est, qui fuit Alphæi, & Mariæ, sororis matris domini, filius. Deinde Apostoli ituri in orbē vniuersum, vt prædicarent euangelium omni creaturæ, symbolum fidei composuerunt, vt ad diuersas nationes profecturi, non diuersum, sed vnum omnes prædicarent. Et sic Petrus inuasit Pontum, Galatiam, Capadociam, & Bithyniam. Andreas adiuit Achaiam, Thomas Indiam, Iohannes Asiam, Matthæus Aethiopiā, omnes vnanimiter fidem Euangelij prædicantes, vbique domino cooperante, & sermonem eorum confirmante, sequentibus signis.

De diuisione apostolorum.

Stephanus lapidatur.

ANno gratiæ. xxxiiij. Stephanus diaconus & protomartyr, Hierosolymis lapidatus est à Iudæis, & Saulus adolescens obseruabat vestimenta lapidantium Iudæorum. Petrus tenuit Cathedram Antiochiæ septem annis.

Paulus conuertitur ad fidem.

ANno gratiæ. xxxv. Paulus apostolus ad fidem conuertitur, & apud Damascum ab Anania baptizatur, qui illico ingrediens synagogam, confundebant Iudæos, qui habitabant Damasci. Deindè à Hierusalem vsque ad Illyricum, omnes prouincias sua prædicatione impleuit.

Matthæus edidit euangelium.

ANno gratiæ. xxxvi. Matthæus apostolus euangelium scripsit, & de Apostolo Euangelista factus est. Eodē anno Tyberius Claudius, cum imperasset annis. xxij. insidijs Caligulæ extinctus est.

Caligula Imperator efficitur.

ANno gratię. xxxvij. Caius cognomento Caligula, Imperium suscipiens, imperauit annis tribus, mensibus decem, & diebus vndecim. Iste quià in exercitu natus fuerat, cognomentum calceamēti militaris, id est Caligulæ sortius est. Hic, imperij sui primo anno, regnum Iudæorū tradidit Herodi Agrippæ, Aristoboli filio, addēs ei tetrar-

ei tetrarchias Philippi, Lysaniç, & Herodis, qui I. Baptistam decollauerat, & dominũ Iesum alba veste indutum, remiserat ad Pilatum.

De impressione faciei Saluatoris, quæ Veronita dicitur.

CVm Tyberius morbo lepræ graui teneretur, nunciatur eidem quòd Hierosolimis medicus quidã esset, qui omnes morbos solo verbo curaret, nesciẽs quòd eũ Iudæi & Pilatus occidissent. Dixit itaq; Volusiano sibi priuato. Vade citius trans partes marinas, dicesque Pilato, vt hunc medicũ mihi mittat, qui me pristinæ sanitati restituat. Cùm autem ille ad Pilatum venisset, & mandatum Imperatoris exposuisset eidem, territus Pilatus quatuordecim dierum inducias postulauit. Intra quod spacium, dum Volusianus quandam matronam, quæ fuit familiaris Iesu, nomine veronicam, vbi Christ' Iesus inueniri posset, interrogasset, ait. Heu dominus meus, & deus meus erat, quem Pilatus per inuidiam traditum condẽnauit, & crucifigi præcepit. Tunc ille nimis dolens, ait. Vehementer doleo, quià quòd mihi dominus meus iusserat, explere non valeo. Cui Veronica. Dominus meus, cum prædicando circuiret, & ego eius pręsentia nimis inuita carerem, volui mihi ipsius depingi imaginem, vt dum eius priuarer præsentia, mihi saltem præstaret solatium imaginis suæ figura. Cumq; linteum pictori deferrem pingendum dominus mihi obuiauit, & quo tẽderem requisiuit. Cui cùm viæ causam aperuissem: à me petijt pannum, & ipsum mihi venerabili sua facie reddidit insignitũ. Huius ergo imaginis aspectũ, si dominus tuus deuotè intueatur, continuo sanitatis beneficio potietur. Cui ille. Est ne huiusmodi imago, auro vel argento comparabilis? Cui illa, non, Sed pio affectu deuotionis tecum igitur proficiscar, & videndã Cæsari imaginem deferam, & reuertar. Venit igitur Volusianus cum Veronica Romam. Dixitque Tyberio Imperatori. Iesum à te prius desideratum Pilatus & Iudęi morti tradiderunt, & per inuidiã cruci affixerunt. Venit igitur mecum matrona quædam, ipsius Iesu imaginem deferens; quam si deuotè prospexeris, sanitatis tuæ beneficium mox obtinebis. Cæsar igitur pannis sericis viam sterni fecit, & imaginem sibi præsentari præcepit. Qui mox, vt eam fuit intuitus, pristinam assecutus est sanitatem. Et hęc imago, vsque hodiè, Romæ in ecclesia apostolorum principis, populo demõstratur, quæ à sua portatrice, à quibusdam, Veronica appellatur.

Pilatus accusatur à Veronica, super tunica in consut.

ANno gratiæ. xxxviij. Pontius Pilatus iussu Cæsaris capitur, & Romam perducitur. Audiens Cæsar Pilatum Romam aduenisse, nimio furore repletus, eum ad se adduci fecit. Pilatus autem tunicã

domini incõsutilem detulit, quam indutam, corã Imperatore portauit. Mox vt Imperator eum vidit, omnẽ iram deposuit, & ei protenus assurrexit, nec durè sibi in aliquo loqui præualuit, & qui in eius absentia videbatur tàm terribilis & ferus, nunc in eius præsentia inuenitur quodammodo mansuetus. Cumq; eum licentiasset, mox contra eum terribiliter excandescit, se miserum clamitás, quòd ei furorem sui prætoris minimè ostendisset, statimque eum reuocari fecit, iurans & contestans quòd filius mortis est, nec fas sit eum viuere super terram. Qui vt eum vidit, continuò eum salutauit, & omnem animi ferocitatem abiecit. Mirantur omnes, mirabatur & ipse, quòd sic contra Pilatum, dùm abesset, excandesceret, & dùm pręsens esset, nil ei asperè loqui posset. Cumque hoc tertio ageretur, superuenit Veronica, dicens Cæsari, Domine Cæsar, domini mei Iesu inconsutili tunica, quam ei fecit proprijs manibus gloriosissima mater sua, iniquus iste vestitus, omnem hominem ad se placat. Tunc Cæsar ipsum illa tunica expoliari fecit, & contra eum ferocitatem animi mox resumpsit. Cumque de hoc Imperator plurimũ admiraretur: dictum est sibi, quòd illa tunica fuisset domini Iesu.

De exilio & morte Pilati

Tunc Imperator, ipsum in carcere recipi iussit, donec sapientium consilio deliberaret, quid de eo fieri oporteret. Data est igitur in Pilatum sentẽtia, vt exilio relegaretur, & morte turpissima damnaretur. Pilatus verò à Cæsare, apud Viennam Gallię vrbem, exilio relegatus, propria seipsũ manu & cultello proprio interfecit, & tali morte vitam miserã terminauit. Cognita Cæsar morte Pilati, dixit. Verè mortuus est morte turpissima, cui manus propria non pepercit. Mole igitur ingenti alligatur, & in Tyberim fluuium mergitur. Spiritus verò maligni & sordidi, maligno & sordido corpore congaudẽtes, & nunc in aëre rapientes, mirabiles inundationes in aquis mouebant, fulgura, tempestates, tonitrua, & grandines in aëre terribiliter generabãt, ita vt cuncti timore horribili tenerentur. Quapropter Romani, ipsum à Tyberis fluuio extrahentes, derisionis causa † Vigennam deportauerunt, & Rodano fluuio immerserunt. Vigenna enim dicitur, quasi via gehennæ, quià erat tunc locus maledictionis. Sed ibi nequam spiritus affuerunt, ibidem eadem operantes. Homines ergo illi, tantam infestinationem demonum non ferentes, vas illud maledictionis à se remouerunt, & illud sepeliendum, Losanæ ciuitatis territorio, commiserunt. Hi, cum nimis præfatis infestationibus grauarentur, à se remouerunt, & in

† Vienna.

quodam

quodam puteo montibus circumsepto immerserunt, vbi adhuc, relatione quorundam, quædam diabolicę machinationes ebullire videntur. In historijs scholasticis legitur, quod Pilatus accusatus est apud Tyberium de violenta innocentium interfectione; & quia Iudæis reclamantibus, imagines gentilium in templo ponebat; & quia pecuniam repositam in Corbanam, in suos redigeret vsus, inde faciens aquæductum in domum suam, & pro his omnibus deportatur in exilium, Lugdunum, vnde oriūdus fuerat; vt in opprobrium gentis suæ moreretur.

10 ANno gratiæ. xxxix. Imperator Herodem à regno spoliatum, vnà cum Herodiade adultera, æterno damnauit exilio, & puellam saltatricem terra degluriuit viuam.

Herodes cū Herodiade æterno dānatur exilio.

ANno gratiæ. xl. Cæsar templum, quod erat Hierosolimis, iussit prophanari sacrificijs gentilium, Iouis statua ibi collocat, seque vt dominum cœli & terræ coli & adorari pręcepit. Deniq; omnibus odiosus effectus, à suis protectoribus occisus est. Reperti sunt in secretis eius libelli duo, in quibus continebantur electorum nomina virorum, morti destinatorum conscripta. Inuentaq; ibi est arca ingens variorum venenorū repleta. Sed successore eius Claudio iubente, traduntur in mare proiecta, non sine magno piscium exitio.

Caius Imperator pro deo se coli præcepit.

20 Anno gratiæ. xli. Claudius, Caligulæ patruus, ad Imperium sublimatus imperauit annis tredecim, & mensibus octo, & diebus xx.

Claudius imperator. 4.

HVius regni exordio, Petrus, cum prius Antiochenam rexisset ecclesiam, Romam veniens, salutarem cunctis credentibus fidem fideli verbo docuit, ibique cathedram episcopalem. xxv. annis tenuit, vsque ad vltimum videlicet Neronis annum.

Petrus papa primus.

ANno gratiæ. xlij. Marcus Euangelista euangelium, quod Petro narrante conscripserat, primum Aquileiæ prædicauit, ibiq; ordinato Hermagora discipulo suo, ad Aegyptum peruenit.

Marcus euāgeliū scripsit.

30 ANno gratiæ. xliij. Herodes Agrippa voluit affligere quosdam de ecclesia. Occidit autem Iacobum, fratrem Iohannis, gladio. Videns autem quia placeret Iudæis de nece Iacobi, apprehendit Petrum apostolum, & in carcere proiecit. Sed angelus domini, illū à compedibus soluens, illæsum abire fecit.

Petrus à cōpedibus liberatur.

ANno gratiæ. xliiij. Tyberius Claudius in Britanniam transuectus, quod ante Iulium Cæsarem, nec post, quisquam attentare ausus fuerat, in ciuitate Kaerporis, quæ nunc Porcestria appellatur, applicuit. Guiderius enim, Britannorum rex, tributum Romanis à multo

Claudius Imperator Britanniam inuasit.

à multo tempore consuetū, reddere cōtemserat, vnde Claudius indignatus, illud repetere cogitauit. Sed Guideri⁹, cùm aduentū Claudij cognouisset, Romanorū exercitū petiuit, cōmissoq; prælio, Romanos ad naues fugere coegit. Quod videns Lælius Hamo, princeps militiæ Imperatoris, armis proprijs abiectis arma cepit Britānica, & quasi contra suos pugnare cœpit. Hortatur Britones ad insequendū, festiuū promittens triumphū. Didicerat enim linguá eorum & mores, quià inter Britānicos obsides Romę fuerat educatus. Deniq; paulatim accedens ad regé, ipsum nil tale præmeditantem mucrone peremit. Deinde inter hostes elapsus, sese cum nefāda victoria inter suos recepit. At Aruiragus frater regis, cum ipsum peremptū cognouisset, armis indutus regijs, quasi ipse Guiderius esset, Britones ad persistendū suasit. Tandē Romani in duas partes dilapsi, campū hostibus turpiter dimiserunt. Aruiragus igitur hostes insequi non cessauit, donec super ripā maris illos occupans, Læliū Hamoné ex improuiso peremit. Portus aūt ille ab illo tempore vsq; in hodiernū diem Port⁹ Hamonis, id est, Hamtonia nūcupatur. Claudius intereà viribus resociatis. Kaerporis, id est, Porcestriam viriliter oppugnans, muros diruit, & ciues subegit. At Aruiragus hostiliter insequitur iam VVintoniam ingressum. Deinde ciuitatem obsidens, diuersis machinamentis illā opprimere nitebatur. Claudius verò, valuis apertis, ad præliandū cū suis egressus est. Sed antequàm acies conuenissent, per internuncios, talem concordiam inierunt, quòd videlicet Claudius filiam suam Aruirago maritaret, & Aruiragus regnū Britanniæ à Romanis sub tributo teneret. Paruit Aruiragus, & consilio suorum Cæsari subiectioné fecit. Mox Claudi⁹ propter filiam suam misit, & interim Orcadas insulas, auxilio Aruiragi, suæ potestati submisit. Emensa deinde hyeme, redierunt legati, cum filia, nomine Genissa, et Aruirago lege maritali copulata est. At Aruiragus in honorem Claudij, & tātarum nuptiarum memoriam, ædificauit vrbem, quæ de nomine eius Kaerglou, id est ciuitas Claudij, & nunc Glocestria nuncupatur. Deinde Claudio Romam reuerso, regimen prouincialium insularum Aruirago cessit. Eodē anno, Herodes Agrippa, ab angelo percussus, & toto tumens corpore, miserabiliter animam eructauit. Cui successit Agrippa filius eius, & vsq; ad extremum templi excidium perdurauit.

Guiderius rex occisus.

Aruiragus rex Britanniæ.

Anno gratiæ. xlv. qui est annus duodecimus post passionem domini, beata virgo Maria in cœlum ab angelis assumpta est, anno

Mater domini assumpta est in cœlū.

anno ætatis suę.liiij. Et illis duodecim annis, quibus post passionem domini superuixit, mansit in domo beati Iohannis Euangelistę, cui Christus eam cōmendauerat in cruce. Et eodē anno, inter Therā & Therasiā, insula de ꝓfundo emicuit, triginta stadiorū spatio extēta.

Insula repētè emicans.

ANno gratiæ. xlvi. Marcus Euangelista, firmatis ecclesijs per Libyam, Marmoricam, Ammoniacam, Pentapolim, Alexandriā, ad vltimum tentus à paganis, Alexandriæ martyrium compleuit. Eodem anno, Paulus cum Barnaba, apostolatu suscepto, gentibus prædicauerunt.

Marcus euāgelista martyrizatur.

10 ANno gratiæ. xlvij. procuratore Iudeæ Cumano, in Hierusolimis tanta seditio est exorta, in diebus Azymorū: vt in portarum exitu populo coarctato, triginta millia Iudæorum cæde prostrata, & compressione suffocata referantur.

Hierosolymis fit seditio.

ANno gratiæ. xlviij. descriptio Romæ facta est sub Claudio, & inuenta sunt ciuium Romanorum, sexagies nouies centena, & quadraginta quatuor millia.

Popul⁹ Romanus describitur.

ANno gratiæ. xlix. Claudius Imperator Iudæos tumultuantes à Roma expulit. De qua, Lucas Euangelista, in actibus Apostolorum refert.

Iudæi à Roma expelluntur.

20 ANno gratiæ. l. Imperator decimum Imperij sui agebat annum. Cuius temporibus fames grauissima per Syriam facta est. Sed Christianorum necessitatibus, *Helena* Allabenorum regina, ad fidem Christi conuersa, frumenta largissimè ministrauit.

Fames Syriā inuasit.

ANno gratiæ. li. tanta fames Romæ fuit: vt medio foro Imperator correptus, à populo conuitijs & panis fragminibus turpissimè infestaretur.

Fames Romæ fuit.

ANno gratiæ. lij. Aruiragus, Britānorum rex, in tantam prolapsus est superbiam, quòd Romanæ potestati noluit diutius subiectione teneri. Vespasianus igitur à Claudio missus, cum in Rutipi portu 30 applicare incepisset, Aruiragus illi obuiā, ꝓhibuit nè portum ingrederetur. At Vespasian⁹, retortis velis, in Totonesio littore applicuit, & ciuitatem, quę Britannicè Karpenhuelgoit, nunc autem Exonia appellatur, obsedit. Elapsis inde septem diebus Aruiragus superuenit, prœliumq; cum Romanis commisit, & vtrorumq; exercitu valde lacerato, mediante Genisa, Claudij filia, duces amici facti sunt. Tunc Vespasianus Romā redijt, & Claudius in Britannia remansit. Cœpit deinde Senatum Aruiragus deligere tantamq; largitatē & probitatem habere, vt per totam Europam ipsius fama diuulgaretur.

Aruiragus rex Romanis tributū denegauit.

Vnde Iuuenalis Imperatori,de Rombo capto, sit dixisse phibetur.

Regem aliquem capies,aut de temone Britanno
Excidet Aruiragus.

Claudius Imperator veneno periit.

ANno gratiæ. liij. Claudius Imperator Britannicum filium suum exortem Romani faciens Imperij, Neronem, maritum Octauiæ, filiæ suæ, in Imperium adoptauit. Nec multo post, idem Claudius veneno perijt.

Nero Imperator quintus efficitur.

ANno gratiæ. liiij. Nero, quintus ab Augusto, Imperij dignitatem adeptus, imperauit annis. xiij. & mensibus octo. Hic Caij auunculi sui, erga omnia vitia & scelera, non solùm sectator, sed etiam in omnibus transgressor apparuit. Cuius Imperij anno primo post Marcum Euangelistam Anianus Alexandrinæ ecclesiæ sacerdotiū suscepit. 10

Festus Iudeę procurator cōstituitur.

ANno gratiæ. lv. Festus, Iudeæ procurator à Nerone constitutus, Fœlici successit. A quo etiam Paulus Apostolus Romam vinctus mittitur, & per biennium in libera custodia retinetur.

ANno gratiæ. lvi. Longius, quondam Pilati præsidis miles, in passione Christi miraculo ad fidem conuersus, & posteà in Cæsaria Cappadociæ ab Apostolis instructus, ac Episcopus factus, hoc anno martyrio vitam finiuit. 20

Paulus in Hispaniam venit.

ANno gratiæ. lvij. Paulus ad Hispaniam dicitur peruenisse, & Arelatæ Trophium, Viennæ Crescētem, discipulos suos ad prædicandum reliquisse.

Fœstus obijt.

ANno gratiæ. lviij. Festo Iudeæ procuratori successit Albinus. Quo etiam tempore, Nero, in re militari omninò nihil ausus, Britanniam penè amisit.

Petrus apostolus Linū & Cletum presbyteros ordinauit.

ANno gratiæ. lix. Petrus Apostolus ordinauit duos episcopos, Linum videlicet & Cletum, qui omne ministerium in vrbe Romana populo subministrarent, & infidelibus fidem Christi prædicare non cessarent. 30

Nero vxorē suam, & sororem patris sui, interfecit

ANno gratię. lx. Nero Agrippinam vxorem suam, & sororem patris sui, interfecit, qui etiam tantæ luxuriæ fuit, vt frigidis & calidis lauaretur vnguentis, retibusque aureis piscaretur, quæ purpureis funibus extrahebat.

Nero matrē suam occidi & scindi iussit.

NEro, nefariæ mentis ductus vesania, matrem occidi & scindi iussit, vt videret qualiter in eius vtero fouebatur. Phisici verò sui, eum de matris arguentes proditione, dicebāt. Iura negāt, & fas prohibet, vt filius matrem necet, quæ ipsum cum tanto dolore peperit,

& cum tanto labore & sollicitudine enutriuit. Quibus ille. Faciatis ergo me puero impregnari, & postea parere, vt quantus dolor matri meæ fuerit possim scire. Hanc insuper voluntatem pariēdi conceperat, eò quod, per vrbem transiens, quandam mulierem vociferentē audierat. Dicunt ei, non est possibile, quod naturæ est contrarium. Nec est scibile, quod rationi non est consētaneum. Dixit eis Nero. Nisi me feceritis puero impregnari, & parere, omnes vos crudeli morte faciam interire. Tunc illi, eum impotionantes, ranā sibi occultè ad bibēdum dederūt. & eam artificio suo in eius ventre excrescere fecerunt. Et subitò venter eius naturæ contraria non sustinens, intumuit, ita vt Nero se puero grauidum existimaret, faciebantq; eum seruare diætam, qualem nutriendæ ranæ nouerant conuenire, dicentes quod, propter conceptum, talia eum obseruare oporteret. Tādem dolore nimio vexatus, medicis ait. Accelerate tempus partus, quia languore vix anhelitum habeo respirandi. Tunc ipsum ad vomitum impotionauerunt, & ranam visu terribilem, humoribus infectam, & sanguine edidit cruentatam. Respiciensq; Nero partum suum, ipsum abhorruit, & mirabatur adeò monstruosum. Dixerūt autem, quod tam deformem fœtum protulerit, ex eo, quod tempus partus noluerit expectare. Et ait. Fui ne talis de matris egressus latibulis? Et illi, etiam. Præcepit ergo, vt fœtus suus aleretur, & testitudini lapidū seruandus includeretur. Redeuntes igitur Romam, ranam in testudine latere inuenerunt, & ipsam extra ciuitatem proijcientes, cōbusserunt. Vnde & pars illa ciuitatis, vt aliqui dicunt, vbi rana latuerat, Lateranum à latente rana, nomen accepit. Hic, sicut habetur in chronicis, virum in vxorem duxit.

Lateranensis basilica.

ANno gratiæ. lxi. Statius Suesulli⁹ Tholosensis in Gallia rethoricam docuit, in illa arte in omnibus vir perfectus.

Statius rethoricā docuit.

ANno gratiæ. lxij. Iacobus, frater domini, qui Iust⁹ appellabatur, & Hierosolymitarum erat episcopus, à Iudæis lapidatus & partica fullonis excerebratus est. In cuius sedem Simeon secund⁹ assumitur.

Iacobus Hierosolymis lapidatur.

ANno gratiæ. lxiij. Maria Magdalena migrauit ad dominū, quæ pedes saluatoris lachrymis rigauit, & capillis capitis sui siccauit.

Magdalena migrauit ad dominum.

ANno gratiæ. lxiiii. Albino procuratori Iudeæ successit Florus, cuius luxuriam & auaritiam Iudęi, cum cæteris flagitijs nō ferentes, contra Romanos rebellare cœperunt. Ad quos domandos

Iudęi contra Romanos rebellare cœperunt.

mittuntur à Nerone Vespasianus,& filius eius Titus, qui plurimas Iudçæ vrbes ceperunt,& funditus destruxerunt.

Persius poeta obijt.

ANno gratiæ.lxv.Persius poëta moritur,Lucretius à Nerone interimitur.Lucanum etiam præceptorem suum, in balneo sanguine minutum,vita priuauit,eò ꝙ in iuuentute flagellauerat eum, dicens se ipsius aspectum sustinere non posse.

De Simone mago,& passione Petri & pauli.

ANno gratiæ.lxvi.Simon Magus Romam veniens, suis magicis artibus populum dementari fecit, ita ꝙ à nonnullis adoraretur vt deus.Sed dominus omnipotens,sicut in actibus Apostolorum legitur,per Apostolum suum Petrum vanitates eius & insanias detexit,adeò quidem ꝙ alto corruēs,fractis ceruicibus, expirauit. Tunc Nero confusus,iussit apprehendere Petrum. Sed Petrus ab vrbe exire ad tempus cupiens,vbi ventum est ad portam, vidit sibi occurrere Christum,& adorans eum,ait.Domine quò vadis.At ille Venio Romam,iterum crucifigi. Intelligens Petrus ꝙ in se dominus erat passurus,qui patitur in sanctis,non corporis dolore sed cōpassione misericordiæ,rediijt in vrbē, & mox à persecutoribus captus cruci adductus est.Crucifixus est igitur capite deorsum,& Paulus,qui dudū vinct⁹ tenebatur in vrbe,eadē die capite truncatus est.

Petrus & Paulus patiuntur.

De miseranda Iudæorū afflictione.

ANno gratiæ.lxvij. Nero vrbem Romæ iussit incendi. Et, vt similitudinem ardentis Troiæ conspiceret, ꝑ sex dies & sex noctes ignis vehemens ipsius pauit aspectum.Quem ex altissima turre prospectans tragico habitu Iliadem lætus decantabat. Dum hæc Romæ agerentur, Vespasianus gentem Iudaicam miserabili plaga afflixit.Iocapata enim ciuitate capta,cæsa sunt in ea.xl.millia.Ioppē capta est,& in mari submersi sunt sine bello quatuor millia & quingenti.In Tarichia capta, interempti sunt.vj.millia. dcc. & sex millia iuuenum ad Neronē destinati,alios mille.cc.necauit.xxx.millia &.cccc. vendidit. In captione Gamale, quatuor millia perempti referuntur,quinque millia præcipitio perierunt,alia duo millia,quæ sequebātur Ioannem principem,in [b] Galgala interfecti sunt,tria vero millia captiuitati adiudicati sunt.Deinde Iericho destructa est, & [g] xcij.millia.&.cc.perierunt.De hac subuersione, contra improbos Iudæos, ita prophetauit Esaias, dicens. Væ genti peccatrici, populo graui iniquitate,semini nequam,filijs sceleratis, dereliquerunt dominum,blasphemauerunt sanctum Israel, alienati sunt retrorsum. In hac clade Iosephus historiographus, & dux belli Iudçorum, cum à Romanis esset interimendus, Vespasiano pronunciat de

b Giscala.

g xii.

morte

morte Neronis,& ipsum post eum imperatorem futurum, & sic ad tempus mortis euasit periculum.

Anno gratię.lxviij. Galba in Hispania imperator creat⁹. & Nero Romæ,ab omni populo,hostis publicus pronunciatus est. Quē, cum Nero imperatorē creatum ab exercitu Romano cognouisset: totus animo ac spe concidit, & ignominiosissimè ab vrbe fugiens, ad quartum lapidem sese ipse interfecit, atq; in eo Cæsaris omnis familia consumpta est. Galba vero Romam veniens, imperauit mēsibus sex,& diebus totidem.

Mortuo Nerone, Galba successit imperator.

10 Anno gratiæ.lxix. Otho ex oppido Ferentano splendidis ortus parentibus,Romam venit, & in medio foro Galbam perimens imperium inuasit,& tribus mensibus imperauit. Vitellius interea,p Germanicas legiones in Gallia imperator creatus, versus Romam iter arripuit. Sed Otho illi obuians,cum eo dimicauit, illumq; ter in prælio vicit. In quarto autem prælio cum Otho suos vinci comperisset,seipsum interfecit. Sicque Vitellius Romam veniens, octo mensibus imperauit.

Otho imperiū inuasit.

Anno gratiæ.lxx. cum Vitellius multa crudeliter ac nequiter Romæ ageret,minutissimorum ictuum punctionibus est excarnificatus,& ad vltimum in Tyberim mersus, communi caruit sepultura.

De morte turpissima Vitelij.

20 Vespasianus itaque,cognita Neronis morte & Vitellij interfectione,multis Iudæorum vrbib⁹ captis, ad obsidionem vrbis Hierosolymorum se contulit. Vbi innumeram multitudinem Iudaicæ gentis ob diem festum ibidem congregatos obsederat. Ibiq; Tito filio suo procuratore constituto Romam venit. Electus enim à senatu, propter nobilitatem generis,& audaciam rei militaris,nec Romanis deesse voluit,nec Iudæis percere,quos filius infestauit.

Anno gratiæ.lxxj. Vespasianus imperium adeptus, imperauit annis.ix.mensibus.xi.& diebus xxii. Titus vero filius eius interim magna ac diutina obsidione Iudæos præmebat. Nam cum apud

De imperio Vespasiani, & persecutione Iudaica.

30 eos corrupta essēt legis iura,& violata religio,deseruit eos de⁹, quia nec solum illos vrgebant Romani,sed & ipsi inter se domesticis seditionibus laborabant. Sectabantur enim luxuriæ effusiones, vnguentorum odores, calamistris capillos crispabant, stibio oculos depingebant, & amictu muliebri induebantur, earumque molliciem affectabant, voces etiam effœminare, sexum mutare, fracto gressu incedere,comam pascere,vultum dealbare, genas punicare, barbam vellicare, & cum his omnibus sæuitiam intollerabilem,

exercere studebant. Versabatur inter eos dira seditio, pax sepulta erat, fides arebat, famesq; pecuniæ regnabat, ita ꝙ nihil sibi videbatur honestum, quod pecunia erat vacuum. Habebant huius turpitudinis fautores duos, quorum vnus erat Ioannes, vir leuis, populi lues, dolis nulli secundus, cui nunquam defuit affect⁹ nocendi, dolo existens callidus, doctus mendatijs, fallaciam virtutem esse credebat, charissimos circumueniebat. Alter vero Simon dicebatur, crudelitate non dispar, & ipse durus erat, & immitis, & qui nullo affectu ad pietatem flecteretur. Isti sub obtentu conseruandę libertatis, in nobiles sæuiebant. Aut enim falso crimine afflicti vincebantur, aut in carcere positi iugulabantur. Sacerdotes quoq; peregrini, qui sacerdotio interuentu pecunię fungebantur, ad omne nefas arbitrio iniquorum principum ignobile vulgus pertrahebant. Sed dum hæc à Iudæis agerentur, Romani muros Hierusalem machinis, cunctisq; bellicis instrumentis subuertere nituntur. Nec fuit intermissio vlla, nec vllæ dabantur induciæ. Iudęis desperatio audaciam dabat, Romanis gloriæ cupiditas virtutē augebat. Cæsi sunt mortales multi, dum propugnacula murorum crebris ictibus soluerentur. Fugientibus tandē Iudæis, Romani, non sine suorum lęsione ac sanguinis effusione, extremum ciuitatis intrauere murum. Tunc bellum rursus accenditur, quia adhuc muri duo vincendi restabant. Hortatur milites Titus, inclusi defensioni vacabant. Inuasit interea fames miserabilis obsessos, adeò, quod ciuitas plena cadauerum iacebat. Filij parentibus, & parentes filiis, de ipsis faucibus cibum rapiebant, alij equorum cadauera, alij arborum cortices detrahebant. Matresq; assatis pueris vescebātur, plerisq; etiam vomitus & stercora aliorum esca fuere. Euoluto itaq; quadriēnio, postq̄ obsessa est ciuitas, Titus nō sine suorū sanguinis effusione muros ascēdit, & vrbis munitiones obtinuit, tēplum & sancta sāctorum polluit, vasa sacra diripuit, aurū & argētū, & gēmas preciosas suis militibus erogauit. Fessi deniq; tanta strage Romani, quærebant quibus captiua mancipia vēderentur, sed quia plurimi venales, & pauci inueniebantur emptores, triginta vno numismate vendebantur. Captiui vero nonaginta & septem millia sunt abducti, quidam etiam eorum bestijs ad deuorādum sunt proiecti. Hoc templi supremum excidium, anno. m. c. ij. contigit à conditione sua. &. viij. die septimi mensis concremata est ciuitas, & tēplum funditus est euersū. Acta autem sunt hęc in paschali solennitate, quam phase appellabant Iudæi. Dignum enim e-

19

20

30

rat

rat, in eisdem diebus Phase, illos interfici, in quibus mundi Saluatorem & suum, si vellét, dispicabiliter flagellatum, in ligno crucis suspenderunt. Hāc vtiq; subuersionem futuram ostendit dominus in euangelio, quando lachrimatus est sup ciuitaté Hierusalé, dicens: venient dies in te, & circundabunt te inimici tui vallo, & ad terram prosternēt te, & filios tuos qui in te sunt, & non relinquét in te lapidem super lapidē, eò quòd nō cognouisti tépus visitationis tuæ. Eodem tépore, Petro Apostolo, in Cathedra Romana, Linus Papa secundus successit, & sedit vndecim annis, mensibus. iij. diebus. xij.

10 ANno gratiæ. lxxij. Iudæa à Tito capta, & Hierosolima subuersa, facta est dispersio Iudæorum per orbem vniuersum. Quam dispersionem multa præcurrerunt signa. Nam super vrbem Hierusalem sydus, gladio simile, stare videbatur, & cometa anno vno perseuerauit. In Pascha, orientalis porta templi obserata, quæ vix à. xx. hominibus claudebatur, nocte vltrò aperta est. Currus & acies armatæ, similiter visæ sunt per aëra ferri. In Paschali solennitate, lumē nocte in templo, sicut in die, dimidia hora refulsit. Bos ad hostiam adductus, in medio tépli agnū peperit. In Pentecoste, vox audita est in templo: Migremus hinc, migremus hinc, migremus hinc, Iesus

Iudæorum dispersio.

20 filius Aniani, vir plebeius, quatuor annis ante † bellū, ita clamabat: vox ab Oriente, vox ab Occidēte, vox à quatuor ventis, vox in Hierosolima & téplo, vox in maritos nouos, nouasq; nuptas, & in omnem hunc populum. Verberatus etiam, nulli maledicens vel benedicens, per. vij. annos & quinq; menses, indesinenter clamabat: væ Hierusolimis. Nec voce raucus effectus est, nec clamare cessauit. In obsidione sup murū clamauit: væ vrbi nefariæ, væ phano, væ téplo, & cùm addidisset, væ etiā & mihi, lapis enormiter miss⁹ eū pemit.

† templum.

ANno gratiæ. lxxiij. Aruiragus, Britonum rex, expletis vitæ suæ diebus, Claudiocestriæ, sepultus est. Successit ei in regnum Marius filius suus, vir miræ sapientiæ & prudētiæ, qui Romano populo in tantam amicitiam cecidit, vt tributum, quod exigebatur ab eo sine contradictione impendere curaret.

Obitus Aruiragi regis.

30

Anno gratiæ. lxxiiij. Colossus erigitur Romæ, habens altitudinis, pedes centum & septem.

Colossus Romæ.

ANno gratiæ. lxxv. rex Pictorum, Rodericus, de Scythia veniens, in Aquilonarem Britanniæ partem applicuit, ac prouinciam illam deuastare cœpit. At Marius Britonū rex, illum hostiliter petens, interfecit. Deindè dedit populo deuicto, qui cū Roderico venerat,

Pictorū aduētus in Britanniam.

 partem

partem Albanię ad inhabitandum quæ Catenesia nuncupatur, terram desertam, & omni habitatore vacuam.

Picti mulieres sibi ex Hibernia assumunt.

ANno gratiæ. lxxvi. Picti, qui cum Roderico in Britanniam venerant, vxores non habentes, filias & cognatas Britonum petierũt ab eis. At illi, vt passi fuere repulsam, transfretauerũt in Hyberniam, & ex illa patria mulieres reducentes, pueros susceperũt, & ad similitudinem suam, homines videlicet modicæ staturæ, genuerunt.

Vnde Scoti.

ANno gratiæ lxxvij. Ex Pictis & Hybernensibus Scoti originem habuerunt, quasi ex diuersis nationibus compacti. Scot etenim illud dicitur, quod ex diuersiis rebus in vnum aceruum congregatur. Deinde verò terra illa, quæ prius Albania dicebatur, à Scotis, Scotia nuncupatur.

Mario Coillus successit.

ANno gratiæ. lxxviij. Marius Britannorũ rex, ab hoc seculo transiens, Coillum filium habuit successorem. Hic ab infantia Romę nutritus, à Senatu multum dilectus est. Soluens enim tributum, quod petebatur ab eo, in pace & tranquilitate regnum suum moderabatur.

Iohãnes euãgelista apud Ephesum claruit.

ANno gratiæ. lxxix. Iohannes Euangelista in Ephesiorũ ecclesia clarus habetur. Nam septem ibidem ecclesijs, quarum nomina in Apocalipsi leguntur, constinctis, ministros in eis idoneos ordinare curauit.

Vespasian⁹ imperator obijt.

ANno gratiæ. lxxx. Vespasianus Romæ profluuio ventris interijt, anno vitæ suæ. lxx. Dicunt tamen alij, quòd febre correptus, vitam finiuit.

Titus Vespasiano successit.

ANno gratiæ. lxxxj. Titus Vespasiani filius, imperauit annis duobus, & totidem mensibus, vir omni genere virtutum mirabilis, adeò vt amor & delitiæ humani generis diceretur. Hic in imperio tantæ bonitatis fuit, vt nullius omnino sanguinem fuderit, sed conuictos aduersum se coniurationis dimitteret, atque in eadem familiaritate qua ante habuerat, retineret.

Nota sensũ Titi.

ANno gratiæ. lxxxij. Titus imperij sui annum agebat secundum. Hic Amphitheatrum Romæ ædificauit, & in eius dedicatione quinq; milia ferarum occidit. Iste etiam in tantum facundissimus extitit, vt causas latinè ageret, poëmata & tragœdias græcè componeret. Dixit similiter sese perdidisse diem, in qua nihil boni fecerit. Tandẽ cum ingẽti omniũ luctu in vrbe Romana defunctus est.

Cletus papa tertius.

Eodem anno Cletus, Papa tertius, in cathedra Romana sedit annis. xi. mense vno, & diebus. xi.

Anno

ANno gratiæ. lxxxiij. Domitianus, frater Titi Iunior, imperium sumens, imperauit annis. xv. & mensibus. vi. Is in tantam superbiam prolapsus est, vt deum sese ac dominum vocari & coli iusserit, secundusque post Neronem extitit, qui Christianos, eclesiamq; Christi, datis edictis, crudelissimè conuellere conatus sit.

Domitianus Imperator.

ANno gratiæ. lxxxiiij. Iohannes Apostolus ad Pathmon insulã à Domitiano in exilium missus, Apocalipsim ibidem scripsit, quæ latinè reuelatio dicitur, vel interpretatur.

Iohannes apostolus in exilium pellitur.

Anno gratiæ. lxxxv. Domitianus Imperator, Pantheon, id est, tẽplum in honorem omnium deorum, ædificauit.

Pantheon construitur.

Anno gratiæ. lxxxvi. apud Alexandriam, Aniano, qui Marco successerat, Habilius successit.

ANno gratiæ. lxxxvij. Flauia Domicilla, Flauij Clementis Consulis, ex sorore neptis, in insula Pontiana, ob fidei testimonium, exulat, & Quintilianus rhetor clarus habetur.

Quintilianus rhetor claret.

Anno gratiæ. lxxxviij. Domitianus Mathematicos & Philosophos ab vrbe Romana depulit.

ANno gratiæ. lxxxix. Domitianus Iudæos de semine Dauid, acerbitate tormentorum interfici præcepit, ac si futurus esset rex, qui regnum eius posset adipisci.

Domitianus Iudæos persequitur.

ANno gratiæ. xc. Capitolium, Forum Traiani, Thermæ Traiani, Ludus matutinus, Pantheon, Micha aurea, Vespasiani templum Romæ fiunt.

Romæ ædificia.

Anno gratiæ. xci. Domitianus imperator de Dacis & Germanis laudabiliter triumphauit.

ANno gratiæ. xcij. Domitianus statuas aureas & argenteas sibi in Capitolio poni iussit. Eodem anno Cletus papa à Domitiano martyrio coronatus est.

Cletus papa martyrizatur.

Anno gratiæ. xciij. Clemens, papa quartus, sedit in cathedra Romana annis nouem, mensibus duobus, & diebus † decem.

Clemens papa. 4.
† Nouem

ANno gratiæ. xciiij. Clemẽs, Romanæ sedis episcopus, ad ædificandum in Gallijs nouæ fidei fundamentum, industrios ac magnificos viros destinauit. Parisiensibus Dionysium, Siluanectensibus † Nicasium, Ebroicensibus Taurinum, Arelatensibus Trophimum, Narbonensibus Paulum, Tholosensibus Saturninum, Arumnis Astremonium, Lemouicensibus Martialem, Turonicis Gratianum, Cenomannicis Iulianum, Beluacensibus Lucianum, Ambianensibus Firminum, Luddunensibus Photinum, per

doctores mittuntur versus occidentem.
† Regulum, Rotomagẽsibus.

quos innumera multitudo hominum ab idolorum cultura recessit.

Iohannes in feruentis olei dolium mittitur.

ANno gratiæ. xcv. Iohannes apostolus, à Domitiano Cæsare, in feruētis olei dolium missus perhibetur, à quo tàm immunis exiuit à pœnis, quàm à corruptione carnis semper manserat alienus.

Anno gratiæ. xcvi. Apollonius & Euphrates insignes philosophi habentur. Domitianus omnes de genere Dauid interfici præcepit.

Sāctus Dionysius martyrizatur.

ANno gratiæ. xcvij. passus est sanctus Dionisius, beati Clementis Papæ discipulus, cum socijs suis Rustico archiepiscopo, & Eleutherio archidiacono, sub Fecennio Sisinnio proconsule, ciuitate Parisijs, vij. Idus Octobris. Eodem tempore passus est beatus Nicasius cum socijs suis, sub eodem proconsule, in pago Rotomagensi.

Domitiani imperatoris mors.

ANno gratiæ. xcviij. Domitianus in vrbe Romana, in palatio, à Senatu interfectus est. Cuius cadauer populari sandapila, per vespiliones exportatum, atque ignomiosè pollutum est. At Nerua senex, imperium adeptus, imperauit anno vno, mensibus quatuor, & diebus octo. Hic primo edicto suo cunctos exules, quos Domitianus relegauit, reuocari præcepit. Vnde Iohannes Apostolus, hac indulgentia liberatus, Ephesum redijt. Et quià concussam, se absente, per hæreticos vidit ecclesiæ fidem, Cherinti & Ebionis hæresim ibidem damnauit. Astruunt enim mundum ab angelis factum, & Iesum hominem fuisse tantùm, nec resurrexisse. Resurrectionem quoque mortuorum non credebant. Contra hanc hæresim, à fratribus compulsus, Apostolus Euangelium scripsit, ostendens in exordio eius, in principio fuisse verbum, & ipsum esse deum, per quem omnia facta sunt. Nerua imperator afflictæ reipublicæ consulere cupiens, Traianum, virum sapientissimum, in filium sibi, moriens, adoptauit.

Iohānes āpostolus migrauit ad dominum.

ANno gratiæ. xcix. Traianus, Romanum suscipiens imperium, imperauit annis. xix. mensibus. vi. & diebus. xv. Huius temporibus, Iohannes Apostolus, cum esset annorum. xcix. præsentibus suis discipulis, facta oratione, migrauit ad Christum.

De triūphis Traiani imperatoris.

Anno gratiæ. c. Traianus, trans Danubium, multas gentes subegit, Germaniam quoq; trans Rhenum in pristinum statū reduxit.

Anno gratiæ. ci. Traianus Seleuciā & Cresiphontē, ac Babiloniā occupauit, atq; vsq; Indiæ fines, post Alexandrum, primus accessit.

Anacletus papa.

ANno gratiæ. cij. Post obitum beati Clementis, Anacletus sedit in cathedra Romana annis. ix. mensibus decem, & cessauit sedes diebus. xiij.

Anno

ANno gratiæ. ciij. Traiano aduersum Christianos persecutionē mouente, Simon, Cleophæ filius, Hierosolymorum episcopus crucifigitur, cui successit Iustus.

Simon martyrizatur.

ANno gratiæ ciiij. Sanctus Ignatius, Antiochiæ vrbis Episcop⁹, Romam perductus, bestiis traditur ad deuorandum. Kalend. Februarij.

Ignatius martyrio coronatur.

ANno gratiæ.cv. Alexander Romanus episcopus, martyrio coronatur, & septem ab vrbe milliaria, via Numantina, vbi decollatus est, sepelitur.

Alexander Papa martyrizatur.

10 ANno gratiæ.cvi. Zacharias senex, Viennensis ecclesiæ episcopus, martyrio coronatur. Cuius prędecessores fuere apostolorum discipuli, primus Crescens, deinde Martinus.

Zacharias mratyrizatur.

ANno gratiæ.cvij. Plinius orator & historicus, qui inter cæteros iudices persecutor ecclesiæ datus fuerat, nemini mortem grauem intulit, sed rescriptis leuioribus illico temperauit edictum.

Plinii pietas in Christianos.

ANno gratiæ.cviij. Romæ domus aurea, à Nerone condita, repentino conflagrauit incendio.

Romę dom⁹ aurea inceditur.

ANno gratiæ.cix. Pantheon Romæ, quod Domitianus fecerat, admirantibus cunctis, fulmine concrematum est.

Pantheon fulmine incenditur.

20 ANno gratiæ.cx. Antiochenam ciuitatem terremotus penè totā subruit, & alias per orbis partes, ciuitates multas.

Terremotus

ANno gratiæ.cxi. post Anacletum, Romanæ sedis episcopum, Euaristus papa sextus successit, annis decem.

Euaristus Papa.vi.

ANno gratiæ.cxij. Iudæi sub vno tépore, quasi effrænata rabie, per diuersas terrarum nationes exarserunt, & bella atrocissima gesserunt, donec digna cæde iussu imperatoris, sternerentur.

Iudæi bella excitant.

ANno gratiæ.cxiij. Verus Viennensis episcop⁹, qui vnus fuit ex discipulis & auditoribus apostolorum, fidei cōfessione & doctrina claruit.

Verus Episcopus claret.

ANno gratiæ.cxiiij. Foca Cynopis ciuitatis episcopus, gloriosissi-30 mè martyrium duxit, cuius sacratissimæ reliquię translatę sunt in Galliæ ciuitatem Viennam, ibique in ecclesia sāctorum Apostolorum repositę.

Phocæ martyrium.

ANno gratię.cxv. natus est Coillo, regi Britonum, vnicus filius, quem vocauit Lucium, qui factus est patri gaudium & exultatio, quia in senectute, & quasi ab hęrede destitutus, genuerat eum.

Coillo regi natus est filius.

ANno gratię cxvi Iustus apud Alexandriam sacerdotio fungebatur.

De morte Traiani imperatoris.

ANno gratiæ.cxvij. Traianus apud Seleuciam Isauriæ vrbē extinctus est,cuius exusti corporis cineres Romani in columna marmorea condiderunt.

Adrianus imperator.

ANno gratiæ.cxviij. Aelius Adrianus,Romanum adeptus imperium,imperauit annis.xx.& vno.Erat enim cōsobrinæ Traiani filius,vir industrius & discretus,& qui de facili ad pietatem flecteretur.

De probitate imperatoris.

A nno gratiæ.cxix.Adrianus imperator iustissimis legibus rēpublicā ordinauit,ita vt à senatu pater patriæ diceretur.Eruditus etiam lingua latina & græca,Athenis bibliothecam miri operis exstruxit. 10

Papa auaristus.

A nno gratiæ.cxx.post papam Euaristum Alexander sedit annis.viij.mensibus.v.& diebus.ij. Hic constituit verba domini super panem & vinum in canone recitari,& aquam benedictam in habitaculis hominum spargi.

Adriani clementia in Christianos.

ANno gratiæ.cxxi.Imperator Adrianus per Quadratum Apostolorum discipulum,& Aristidem Atheniensem, virum fide & sapientia plenum,ac per Serenum legatum, libris de Christiana religione compositis instructus est & eruditus. Vnde præcepit per epistolam, proconsuli Asiæ destinatam,vt nemini liceret Christianos sine obiectu criminis,aut probatione damnare. 20

Imperator Iudæos rebelles edomuit.

A nno gratiæ.cxxii.Adrianus imperator Iudęos rebellantes & Palestinam prouinciam quōdam suam depopulantes,vltima cęde perdomuit in vltionem Christianorum.

Reędificatio Hierosolimæ.

Anno gratiæ. cxxiij. Aelius Adrianus Hierosolymam reędificauit,& illam de suo prænomine Aeliam vocari præcepit.Iussit etiā ne cui Iudæorum introeundi in illam esset licentia, Christianis tantum ciuitate permissa.

De Lucio rege Britonum.

Anno gratiæ.cxxiiij Coillo Britonum rege defuncto,Lucius filius eius regni diademate insignitus est. Hic omnes actus bonitatis patris sui sequens ab omnibus tanquam ipse Coillus habebatur. 30

De episcopis Hierosolimitanis.

ANno gratiæ.cxxv.primus ex gentibus Marcus Hierosolymorum episcopus constituitur, cessantibus his qui à passione domini vsque in præsens tempus fuere. Nam primus omnium Hierosolymorum episcopus Iacobus frater domini fuit.ij.Simon,filius Cleophæ.iij.Iustus.iiij.Zacheus.v.Tobias.vj.Beniamin.vij. Ioannes viij. Matthias.ix. Philippus.x. Seneca.xi. Iustus.xij Leui.xiij Effrem xiiij.Ioseph.xv.& vltimus,Iudas.

Secundus diuinæ legis interpres. Aquila.

Anno gratiæ.cxxvi.Aquila orator, genere & natione Ponticus, clarus

clarus habetur, qui post septuaginta, secundus interpres diuinę legis extitit.

ANno gratiæ.cxxvij.Iustus Viennensis ecclesiæ episcopus, illustrissimus in Christi confessione refulsit.

Iustus Viēnēsis episcopus claret

ANno gratiæ.cxxviij.Post Alexandrum Sixtus papa.viij. sedit in cathedra Romana annis.x.mensibus.iij, & diebus viginti, & cessauit sedes diebus duobus.

Sixtus Papa Octauus.

ANno gratiæ cxxix.Publio Athenarum episcopo, & Apostolorum discipulo, martyrio ob fidem Christi coronato, Quadrat⁹, cuius supra meminimus, successit, qui ecclesiam Christi grandi terrore dispersam, sua industria congregauit.

Publius episcopus martirisatur.

ANno gratiæ.cxxx Basilides hæresiarcha ecclesiam Christi multa maculauit perfidia, à quo Basilidiani sunt appellati, qui sectæ illius adhęserunt. Hi inter cęteras blasphemias, quas de Christo componunt, ipsum passum negant.

Basilides hęreticus. Basiliani Christum passum negant.

ANno gratiæ cxxxi.Cornelius Antiochię constituitur episcopus quart⁹. Eodem tempore, passio beati Cuthdrati episcopi, & Apostolum discipuli celebratur. Qui persecutione Adriani ecclesiā grandi terrore dispersam, fide sua & industria congregauit.

ANno gratiæ.cxxxij.Nicopolis & Cęsarea, terremotu corruerūt. Eodem tempore apud vrbem Tiburtinā, passa est sancta Symphoriosa, cum.vij.filijs, quæ primo palmis cæsa, deinde crinibus suspensa, nouissimè in flumen pręcipitata est.

Passa est Simphrosiā martyr.

ANno gratię.cxxxiij.Hymenęus Alexandrinę ecclesię episcopus pręfuit. Eodem tempore, Romæ passio sanctæ Sabinæ martyris sub Adriano imperatore illustrissimè celebratur, quæ gladio percussa, cum palma martyrij, ad cœlestia conuolauit.

Passio sanctæ Sabinæ.

ANno gratiæ.cxxxiiij, Syluius Iulianus perpetuum composuit edictum. Adrianus, cum insignes Athenis fecisset ædes, bibliothecam mirandi operis extruxit.

ANno gratiæ.cxxxv. Iudæi in arma versi, Palestinam depopulati sunt. Eodem tempore depositio beati Aristidis celebratur, qui Adriano principi, de religione Christiana libros offerens, quòd Iesus solus esset Deus, eleganter perorauit.

ANno gratiæ.cxxxvj.Bellum Iudaicum, quod in Palestina gerebatur, finem accepit.

Anno

Marcus primus ex gentibus Hierosolymorum episcopus.

ANno gratiæ.cxxxvij.Hierosolymis primus ex gentibus Marc' constituitur episcop',cessãtib' his qui ex circumcisione fuerant.

Imperator Antoninus.

ANno gratiæ cxxxviij.Antoninus,cognomento Pius,imperator creatus,annis.xx.& non plenis.iij.mensib',imperauit. Hic adeò tranquillè vixit,vt meritò pius & pater patriæ sit appellatus.

Thelesphorus, papa .9.

ANno gratiæ.cxxxix.Thelesphorus Papa nonus sedit in cathedra Romana annis.xi.mensibus.iii.& diebus,xx.& cessauit sedes diebus.vij.

Nota pietatem.

ANno gratię.cxl Antoninus cũ filijs suis, Aurelio & Lucio,in omni regno Romano,cautionib' incẽsis,cunctorũ debita relaxãt. 10

ANno gratiæ.cxli.Iustinus philosophus librum de Christiana religione compositum Antonino tradidit, eumq; benignum erga Christianos fecit,qui non lõgè post suscitata persecutione,prodente Crescente Cinico,pro Christo sanguinem fudit.

De hæresi Valentiniana.

ANno gratię.cxlij.Hęresis Valentiniana & Martionis, ecclesiá Christi fraudulẽter impugnat,cuius pestis iuuentores ęonas,id est scelera quędã,in originem creatoris inducunt. Christum quoq; de virgine corpus non assumpsisse,sed per eam, quasi per fistulam, transisse profitentur.

De Galeno medico.

ANno gratię,cxliij.Galenus insignis medicus,& Pergami genitus,Romę clarus habetur.Eodem tempore sub Antonino imperatore,sanctus Alexander episcop' martyrium sumpsit, qui post multa tormentorum genera gladio occubuit.

Pius Papa decimus.

ANno gratię.cxliiij.Pius Romanę ecclesię ordinatur episcopus. Eodem tempore,apud Spoletum,sancti Concordii presbyteri passio celebratur,qui post varia tormenta, ad vltimum gladio percussus,martyrium compleuit.

Herus episcopus.

ANno gratię.cxlv.Antiochię cõnstituitur episcopus Herus.Sub eisdem diebus sanctus Pontianus,iubente Antonino imperatore,martyrij palmam post multarũ tribulationum ignes, ad martyrij gloriam laudabiliter peruenit. 30

ANno gratiæ cxlvi. Alexandrię episcopatum suscepit Marcus. Per idem tempus apud Smirnam,sanctus Polycarpus episcop' temporibus Antonini igni traditus,& ad purum examinatus,à domino meruit coronari.

De hęretico Valentino.

ANno gratiæ cxlvii. Valẽtinus hæreticus agnoscitur,& permanet vsq; ad Nicetum.Circa eosdẽ dies beatus Philippus episcopus in

pus in

pus in vrbe Cortina,ſanctitate perfectus,obdormiuit in domino.

ANno gratiæ.cxlviij.Veſomedius Cretenſis,cytharedorum carminum muſicus poëta agnoſcitur.

ANno gratiæ.cxlix. Taurus Hyretius Platonicæ ſectæ philoſophus clarus habetur.Eodem tempore,apud Pergamum ſanct⁹ Papyrus epiſcopus efficitur martyr glorioſus.

Sãctus Papirus martyrizatur.

ANno gratiæ.cl.Higinus Papa ſedit in cathedra Romana annis quatuor.menſibus tribus,& dieb⁹ ſex. Hic clerum compoſuit, & in ordinibus gradus diſtribuit.

Higinus Papa 11.

10 ANno gratiæ.cli.Apollonius Stoicus,& Baſilides philoſophi illuſtres habentur.Sub eodem tẽpore,Maria virgo,iubente Antonino principe, per martyrij palmã fœliciter migrauit ad dominũ.

ANno gratiæ.clij.Adrianus Nicomedienſis & Maximus Tyrius agnoſcuntur.Per idem tempus ſancta Fœlicitas cum ſeptem filiis ſuis,iubente Antonino imperatore,decollata eſt pro Chriſto.

Sancta Fœlicitas martyrizatur.

ANno gratiæ. cliij. Alexandrinę eccleſiæ Celadion Epiſcopus floruit.

Celadion epiſcopus.

ANno gratiæ.cliiij.Pius ſedit in cathedra Romana, annis.xi. mẽſibus tribus,& diebus.xxi.& ceſſauit ſedes diebus.xxij.

Pius Papa.12

20 ANno gratiæ.clv.Hermes librum ſcripſit,qui dicitur paſtoris. in quo pręceptum angeli continetur, vt paſcha ſemper die dominica celebretur.

Paſcha quo dei celebrãdum.

ANno gratiæ.clvi.Polycarp⁹ auditor beati Ioannis,Romam veniens,multos ab hæretica labe compreſſit, qui Valẽtini & Cerdonis fuerant nuper doctrina corrupti.

ANno gratiæ.clvij.Iuſtus Viennenſium epiſcopus, & Lugdunẽſium Photinus,in eccleſia Chriſti,clari habentur.

ANno gratiæ.clviij.Antoninus cognomento Pius, ad duodecimum ab vrbe lapidem,morbo correptus,interijt.

Antoninus imperator moritur.

30 ANno gratiæ.clix. Marcus Antoninus Verus Romanum aſſecutus imperiũ,imperauit annis.xix. & menſibus.xi. Hic aſciuit ſibi ad imperij partem, Aurelium Commodum propinquum ſuũ cum vſq; ad hoc tempus ſinguli Auguſti fuerunt.

ANno gratiæ.clx. Marcus Antoninus, & Aurelius Commodus bellum conta Parthos mirabili virtute & fœlicitate geſſerunt. Quo etiam tempore, perſecutio Chriſtianorum, quarta iam poſt Neronem vicẽ,in Aſia,& per Gallias excitata eſt.

Marcus Antoninus imperator.

Anno gratiæ. clxi. Pionius & Polycarpus, diſcipuli beati Ioannis

annis,& Smirneorum episcopi,illustre duxere martyrium.

In Gallijs plurimi moriuntur.

ANno gratiæ. clxij. In Gallijs plurimi pro Christo sanguinem gloriosé fuderunt. Inter quos Iustus Viennensis episcopus,lõgo tempore exilio maceratus,martyr efficitur gloriosus.

Cataphrygũ hæresis.

ANno gratiæ. clxiij. Cataphrygum hæresis exorta est, dicta à Phrigia prouincia,vbi illius authores extiterunt.

Anicetus Papa.13.

ANno gratiæ.clxiiij.Anicetus sedit in cathedra Romana, annis vndecim.Hic constituit,vt clerici comam non nutriant.

Photinus.

ANno gratiæ. clxv. Photinus Lugdunensis Episcopus, senex mirabilis,cum alijs.xl.&.viij. ex Lugdunensi & Viennensi vrbibus,martyrium suum impleuit.

Seuerinus.

ANno gratiæ clxvi. Seuerinus, Exuperius, & Fœlicianus, apud Viennam coronantur martyrio.

Mortalitas

ANno gratiæ clxvii. tanta lues in vltionem martyrum per Italiam diffusa est:vt passim villæ & agri, sine cultore & habitatore remanerent,nec etiam Gallia,ab hac peste,euasit illæsa.

Terremotus

ANno gratiæ.clxviij.terremotus,cum interitu ciuitatũ, & inundationes fluminum,per diuersas prouincias,crebrescebant.Agmina quoque locustarum agros penitus infestabant.

Aurelius Cõmodus.

ANno gratiæ.clxix.Aurelius Commodus, dum in vehiculo cum fratre sederet,morbo,quem Greci apoplexiam vocant, interijt. Quo defuncto,Marcus Antoninus reipublicę aliquantulum solus præfuit.

ANno gratiæ.clxx.Marcus Antoninus,Lucium Commodum filium suum assumpsit in regnum: Qui etiam leges seueriores nouis constitutionibus,temperauit.

ANno gratiæ clxxi.Marcus cum filio suo,omnia simul fiscalium negotiorum calumniosa monumenta,in forum congesta, iussit incendi.

Mellitus.

ANno gratiæ.clxxij. Mellitus Asianus, Sardicensis Episcopus, Marco Antonino imperatori, pro Christianis, apologeticum tradidit.

Montani hæretici.

ANno gratiæ.clxxiij.Montani hæretici sunt exorti, dicti eo,quod tẽpore persecutionis in montibus latuerunt, qua occasione,se à corpore ecclesiæ catholicæ diuiserunt.

Marc⁹ Antoninus.

ANno gratiæ.clxxiiij.Marcus Antonin⁹ imperator, cum filio suo Lucio,Marcomannicum bellum fœliciter peregit. Sed postquam gentes barbaræ, Vandali scilicet,Sarmatę,& totum pene Germanicum

cum & Romanum exercitum circumcinxerant: quidā milites christiani, qui cum imperatore erant, in magna constantia nomē Christi inuocantes, hostes perterritos in fugam coëgerunt. Quod imperator senatui literatoriè significans, victoriam suam Christo gaudenter attribuit.

ANno gratiæ.clxxv. Sother Papa post Anicetum, sedit in Cathedra Romana annis.ix. mensibus. iij. & diebus. xxi. & cessauit sedes diebus.xxii. Hic cōstituit, quod nulla monialis, sacra vasa vel pallam sacratam contingeret, vel incensum in thuribulo poneret.

Sother Papa 14.

ANno gratiæ.clxxvi. Tatianus hæresiarcha, suo dogmate, ecclesiam Christi obfuscare conatur, à quo etiam Encratitæ exorti sunt, dicti, eò quod carnes abominantur. Hunc errorem Seuerianus auxit, à quo Seueriani.

Tatianus hæresiarcha. Seuerianus hæreticus.

ANno gratiæ. clxxvii. Theophilus præsul sextus Antiochiæ ecclesiæ floruit, & Pinitus Cretensis, Gnosiæ vrbis episcopus.

Theophilus. Pinitus.

ANno gratiæ.clxxviii. Marcus Aurelius Antonin' imperator, in Pannonia constitutus, repentino morbo correpť interijt. Quo defuncto, Lucius Antoninus Commodus filius eius, imperauit annis.xiij. Hic aduersum Germanos bellum fœliciter gessit.

Marcus Antoninus imperator. Commodus imperator.

ANno gratiæ clxxix. Lucius Antoninus, luxuria & indignitatis dedecore deprauatus, inter gladiatores sæpissimè armis in ludo depugnauit, & in amphitheatro, feris sese frequenter obiecit.

ANno gratiæ.clxxx. Capitolium Romæ fulmine proiectum est, ex quo, facta inflammatione, bibliothecam maiorum studio compositam, & ædes alias iuxta sitas, rapaci turbine concremauit.

Capitolium Romæ incenditur.

ANno gratiæ.clxxxi. Lucius imperator, senatores, & maximè illos, quos aduertit nobilitate & industria excellere, interfecit.

ANno gratiæ.clxxxij. Irenæus, episcopus Lugdunensis, insignis habetur, & Dionysius discipulorū Christi auditor, Corinthiorum ecclesiam tunc regebat.

Irenæus episcopus.

ANno gratiæ.clxxxiij. imperator, Colossi capite sublato, suæ imagini, caput eius iussit apponi.

ANno gratiæ.clxxxiiij. Theodotion Ephesius, diuinę legis interpres tertius, clarus apparuit.

ANno gratiæ. clxxxv. Eleutherius Papa xv. sedit in Cathedra Romana annis. xv. mensibus. vi. & diebus. v. & cessauit sedes diebus

Britannia primò fidem Christi suscepit.

diebus.vi.Eodem tempore,Lucius Britannorum rex, ad eundē papam epiſtolas direxit, petens ab eo vt Chriſtianus efficeretur. Beatus vero pontifex comperta regis deuotione, miſit ad illum doctores religioſos, Faganum & Deruuianum,qui regem ad Chriſtum conuerterent,& lauacro ſalutari abluerent. Quod cum factum fuiſſet,concurrerunt ob baptiſmum nationes diuerſæ, exēplum regis ſequentes, ita vt in breui, nullus inueniretur infidelis. Beati igitur doctores,cum per totam Britanniam paganiſmum deleuiſſent,templa quæ in honorem plurimorum deorum fundata fuerāt,vni deo, eiuſdemq; ſanctis dedicauerunt,diuerſiſq; ordinatorum cœtib' repleuerunt. Conſtitueruntq; in diuerſis ciuitatibus regni.xxviij. Epiſcopos,qui tribus archiepiſcopis & ſedibus Metropolitanis ſubmittebantur.Prima ſedes Londini erat, cui ſubmiſſa eſt Loegria & Cornubia,quas prouincias Sabrina à Kambria ſeiungit. Secunda apud Eboracum,cui ſubmiſſa eſt Deira & Albania, quas magnum flumen Humbri,à Loegria ſecernit. Tertia in vrbe Legionum, cui ſubiacuit Kambria,id eſt, VVallia, quam Sabrina à Loegria ſecernit. Hanc vrbem ſuper Oſcam fluuium in Glamorgantia olim fuiſſe ſitam,veteres muri & ædificia proteſtantur.

Fides Christi in Britannia confirmatur.

ANno gratiæ.clxxxvj. Beati Antiſtites Faganus & Deruuinian' Romam reuerſi,quę fecerant, impetrauerunt à Papa beatiſſimo confirmari. Quibus peractis, redierunt in Britanniam præfati doctores,cum alijs quam plurimis,quorum doctrina gens Britonū, in fide Chriſti,in breui fundata refulſit. Iſtorum autem nomina & actus in libro reperiuntur,quem Gildas hiſtoricus de victoria Aurelij Ambroſij conſcripſit.

Lucius rex ecclesias Britanniæ libertatibus muniuit.

ANno gratiæ. clxxxvij. glorioſus Britonum rex Lucius,cum infra regnum ſuum,veræ fidei cultum,magnificatum eſſe vidiſſet,poſſeſſiones & territoria eccleſijs,& viris eccleſiaſticis, abundāter conferens.chartis & munimentis omnia communiuit. Eccleſias verò cum ſuis cœmiterijs,ita conſtituit eſſe liberas,vt quicumq; malefactor ad illa confugeret,illæſus ab omnibus remaneret. Deinde in dilectione dei,& proximi fœliciter viuens,regnum ſuum in tranquillitate maxima moderabatur.

Eleutherij decretum.

ANno gratiæ.clxxxviij.Eleutherius,Romanę vrbis epiſcop',cōſtituit vt nulla eſca à Chriſtianis repudiaretur, quæ tamen rationalis & humana eſſet.

Anno

ANno gratiæ.clxxxix Egesippus, Hierosolymitanus episcopus. xix.& ecclesiasticę historiæ scriptor veracissimus,clarus habetur.

ANno gratiæ.cxc.Lucius Commod⁹ imperator,cunctis incōmodus, in domo vestali strangulatus interijt.

Lucius Cōmodus imperator.

ANno gratiæ.cxcj.Helius Pertinax, imperator à senatu creatus, sex mensibus imperauit,quibus vix expletis, scelere Iuliani,in palatio cæsus est,qui post eum,septem mensibus imperauit. Hunc Seuerus,bello ciuili victum,interfecit.

Helius Partinax imperator.

10 ANno gratiæ.cxcij.Seuerus genere Afer, Romanum consecut⁹ imperium,imperauit annis.xviij.Hic natura sęuus, multis sæpè bellis laceratur. Fortissimè quidem rempublicam, sed laboriosissimè rexit.

Seuerus imperator.

ANno gratiæ. cxciij. Seuerus,Pestenninum Nigrum,qui in Aegypto & Syria ad tyrannidem aspirauerat, apud [b]Cizecum vicit,& interfecit.

b Azotum, siue Crecū,

ANno gratiæ. cxciiij. Iudæos & Samaritas rebellare conantes, ferro Seuerus coercuit,Parthos,Arabes,Alabenosq; superauit.

ANno gratiæ.cxcv.post Neronem,Seuerus quintam persecutionem in Christianos excitauit, plurimiq; sanctorū per diuersas 20 prouincias,martyrio coronantur,inter quos, Leonides pater Origenis,& Clemens,Alexandrinæ ecclesiæ episcopus, martyrium cōpleuerunt.

Quinta persecutio Christianorum.

ANno gratiæ.cxcvi.Irenæus Lugdunensis,cum maxima multitudine diuersi sexus,& ætatis, martyrium pro Christo suscepit.

Ireneus moritur.

ANno gratiæ.cxcvij.Claudi⁹ Albinus,qui se in Gallijs Cæsarem fecerat,apud Lugdunum interfectus est.

Claudius Albinus.

ANno gratiæ.cxcviij.Victor,Romanæ sedis pontifex effect⁹.xvj. mansit in ea decem annis,mensibus duobus,& diebus decem & cessauit sedes diebus. vi. Hic constituit pascha à luna.xiiij. primi 30 mensis,vsque in.xxi.celebrari.

Victor Papa,16.

ANno gratiæ.cxcix. Apolonius,vir discretissim⁹, scribit aduersum Montanū,Priscam & Maximillam hæreticos,qui spiritum sanctum non Apostolis,sed sibi traditum affirmarunt.

Montanus, Prisca,& Maxilla hæretici.

ANno gratiæ.cc.Serapion,Antiochenę ecclesiæ episcopus, & Apolonius senator, martyres efficiuntur.

ANno gratiæ.cci.Inclytus Britannorum rex Lucius, in bonis actib⁹ assumpt⁹,Claudiocestriæ ab hac vita migrauit ad Christū, & in ecclesia primæ sedis honorificè sepult⁹ est.Quo defūcto, dissi-

Lucius rex Britānorum obijt.

diũ inter Britones surrexit, quia absq; hærede decessit, & Romana potestas infirmata est. Mansit itaque Britannia in dissidio vsq; ad aduentum Seueri, qui eam postea Romanæ restituit dignitati.

ANno gratiæ.ccij. imperãte Seuero, Perpetua & Fœlicitas apud Carthaginem Africæ, in castris bestijs deputatæ sunt ꝓ Christo, deuorandũ, nonas Martij, & cum eis Reuocatus, & Saturninus. Secundolus verò, diu in carcere positus, quieuit in Christo.

Panthenus.

ANno gratiæ.cciij. Panthenus, Stoicæ sectæ philosophus, primus in Indiam à Demetrio Alexãdriæ episcopo ad docendũ miss⁹, opere & exemplo ecclesiam Christi instruxit. 10

Symmachus

ANno gratiæ.cciiij. Symmachus, diuinæ legis interpres quartus, insignis habetur.

Seuerus in Britannia murum, à mari vsque ad mare, cõstruxit.

ANno gratiæ.ccv. Seuerus imperator in partes Britannicas bellum transfert, vbi grauibus prælijs sæpè gestis, maximam insulæ partem sibi subiugauit. Partem vero quam ad tempus subiugare nequibat, trans Deiram coëgit in fugam, à quibus sæpius diris rebellionibus fatigatus, multos de suis militibus frequenter amisit. Decreuit igitur receptam insulæ partem, à gentibus indomitis, fossatis & muris distinguendam, vt hostes atrocissimos à se longius arceret. Construxit itaq; fossatum magnum, murumq; fortissimum, 20 crebris turribus communitum, per centum trigina duo millia passuum, à mari vsque ad mare, & custodibus dispositis ad Eboracum contendit.

Seuerus in Britannia interfectus.

ANno gratiæ.ccvi. Fulgentius, dux populi profugati, cum muro sese suosq; præclusos cognouisset, transfretauit in Scythiam, vt Pictorum auxilio restitueretur pristinæ dignitati. Cumque ibi omnem patriæ iuuentutem collegisset, cum maximo nauigiò reuersus est in Britanniam, atque Eboracum obsedit. Quod cum Seuero nuntiatum fuisset, illico cum suis obsidionem petiuit. Sed cum pugnam acrius confecissent, interfectus est Seuerus imperator, & Ful- 30 gentius lætaliter vulneratus. Reliquit verò Seuerus duos filios, Bassianum & Getam: ex quibus Britanni Bassianum elegerunt, quia matre Britannica natus fuerat: Romani verò Getam, quia ex vtraq; parte illos contingebat. Proinde fratres pugnam commiserunt, in qua Geta interficitur, & Bassian⁹ victoria potitur. Deinde cum omni celeritate Romam profectus est.

Bassianus Imperator.

ANno gratiæ.ccvij. Bassian⁹ Aureli⁹ Antoninus Caracalla principatum adeptus, imperauit annis.vij. patre Seuero asperior in

omnibus

omnibus apparens. Hic etiam libidine adeò feruebat, quod nouercam suam Iuliam, vxorem duxit.

ANno gratiæ.ccviij. Hiericho, quinta editio diuinæ legis reperta est, cuius author non apparet. — *Diuinæ legis quinta editio reperitur.*

ANno gratiæ.ccix. Zephyrinus. Papa. xvij. sedit in cathedra Romana annis viij. mensibus. vi. & diebus. x. & cessauit sedes diebus sex. — *Zephyrinus Papa 17.*

ANno gratiæ.ccx. imperante Bassiano, Symmachus hæresim suam diffudit, prædicando Christum de Ioseph semine fuisse natum, legemq; Moysaicam, Iudaico ritu, fore seruandam. — *Simmachi hæresis.*

10

ANno gratiæ.ccxi. Alexander episcopus Cappadocẽsis, cum, desiderio sanctorum locorum visendi, Hierosolymam veniret, viuente adhuc Narsisso, eiusdem vrbis episcopo persenilis ætatis, domino per reuelationem idipsum monente, in loco Narsissi episcopus constituitur. — *Alexander Cappadocẽsis episcopus*

ANno gratiæ.ccxij. Tertulianus Afer, Centurionis proconsularis filius, omnium ecclesiarum sermone celebratur. Qui postmodum in Montani dogma dilapsus, aduersum ecclesiam volumina scripsit. — *Tertulianus.*

20

ANno gratiæ.ccxiij. Bassianus imperator contra Parthos bellũ mouens, inter Edessam & Carras ab hostibus circumuentus, occisus est. — *Bassianus occiditur.*

ANno gratiæ. ccxiiij. Macrinus præfectus imperium inuadens, vno anno imperauit. Emenso autem anno, à millitari tumultu interfectus est. — *Macrinus imperator.*

ANno gratiæ.ccxv. Marcus Aurelius Antoninus adeptus imperium, tenuit quatuor annis.

ANno gratiæ.ccxvi. in Palestina Nicopolis, quæ pri' Emaus vocabatur, vrbs condita est. Hæc est Emaus, quam dominus, post resurrectionem suam, suo ingressu sanctificare dignatus est. — *Nicopolis, quæ prius Emaus vocabatur.*

30

ANno gratiæ.ccxvij. Sabellius hæresiarcha apparet, qui vnam p̃sonam, patris, & filij, & spiritus sancti, prędicandã esse astruxit. — *Sabellius hęreticus.*

ANno gratię.ccxviij. Alexander, senatus ac militum voluntate, impator creat'. xiij. annis digno æquitatis præconio imperauit. — *Alexander imperator.*

ANno gratiæ.ccxix. Calixtus Papa. xviij. sedit in cathedra Romana, annis. v. mensibus duobus, & diebus totidem, & cessauit sedes, diebus. vi. Hic constituit ieiunium quatuor temporum fieri per annum, ad impetrandum aẽris serenitatem, & frugum abundantiã. — *Calixtus Papa. 18*

Sexta diuinę legis editio reperitur.

ANno gratiæ.ccxx.sexta ęditio diuinę legis Nicopoli reperta est, cuius author non apparet.

ANno gratię.ccxxi.Hyppolitus episcopus, qui multorum opusculorum conditor extitit, temporum canonem conscripsit, & hucusque perduxit.

ANno gratiæ.ccxxij.Mammęa, imperatoris mater Christianissima, Origenem presbyterum audire curauit, eumque ab Antiochia accitum, summo honore habuit.

ANno gratiæ.ccxxiij.Alexander imperator, in Persas expeditionem mouens, Xerxem regem eorum victor oppressit. 10

Vrbanus Papa.19.

ANno gratia ccxxiiij.Vrbanus tenuit cathedram Romanam annis octo, & mensibus.x. & diebus.xi. & cessauit sedes diebus.xix.Hic multos nobiles ad fidem Christi,[g] & martyrium roborauit.

g per.

Sancta Cecilia moritur.

ANno gratiæ.ccxxv.Almachius Romanę vrbis pręfect', in Christianos atrociter sęuiens, beatam Ceciliam ad Martyrij palmā perduxit. Cuius miraculis & exēplis, Tiburtius, Valerian' & Maximus, martyrium laudabiliter compleuerunt.

ANno gratiæ.ccxxvi.Alexander imperator, Xerxem, regem Persarum, gloriosissime vicit. 20

Vlpianus claret.

ANno gratiæ.ccxxvij.Vlpianus iurisconsultus, assessor Alexandri, insignis habetur. Eodem tempore, plurimorum martyrū martyrium celebratur, quos Alexander imperator capitali sententia damnauit.

ANno gratiæ ccxxviij.Terminus presbiter Antiochenus, Hyppolitus, Berillus, & Hostrenus, clari scriptores habentur.

Calepodius martyr.

ANno gratiæ.ccxxix.passus est beatus Calepodius presbyter, sub Alexandro imperatore, quem fecit gladio occidi, & corpus per ciuitatem trahi, atq; ad extremum, in Tyberim iactari. 30

Palmatius martyrizatur.

ANno gratiæ ccxxx.Zebennus, Antiochię episcopus, clarus habetur. Eodem tempore Palmatius consul, cum vxore, & filijs, & socijs.xl.promiscui sexus, illustre martyrium duxit.

Origenes.

ANno gratiæ. ccxxxi. Origenes in Alexandria, cum se propter amorem regni cœlestis castrasset, & licenter cum viris & mulieribus habitasset, ab Alexandria Hierosolymam venit, ob quam causam, per orbem vniuersum legitur diffamatus, qui tam excellētis ingenij fuit, vt in omni doctrina cunctos sui temporis doctores excelleret. In fine, presbiter infatuatus, & deceptus, dixit, quòd filius

non

non potuit videre patrem, nec spiritus sanctus filium. Animas quoq; in mundi principio, dixit peccasse, & per diuersitates peccatorum, diuersa torméta meruisse, & hac de causa mundum factum fuisse. Filium quoq; adhuc passurum, & dæmones, sicut homines, redépturum. Ille cum bene dixit, nullus melius, cum male, nullus peius.

ANno gratiæ.ccxxxij. Pontianus sedit in cathedra Romana, annis.v.mensibus.ij.& die bus.ij.

Pontianus Papa.20.

ANno gratię.ccxxxiij. Alexander imperator apud Magũtiacum, à tumultu militari interfectus est, postquàm annis tredecim imperasset.

De morte Alexandri.

ANno gratiæ.ccxxxiiij Maximinus, nulla senat⁹ voluntate, imperator ab excercitu, postquam bellum in Germania prosperè gesserat, creatus, tribus annis imperauit.

Maximinus imperator.

ANno gratiæ.ccxxxv. Maximinus imperator aduersus ecclesiarum prælatos persecutioné mouit, & maximè propter Mammæam Alexandri matrem, cui successerat, & eius familiam Christianissimam, vnde plurimi, per palmam martyrij, ad cœlica regna aduolarunt.

Maximinus imperator aduersus præletos desæuit.

ANno gratiæ. ccxxxvi. Pontianus, Romanæ sedis Episcopus, martyrio coronatur, & in cœmiterio Calixti papæ, sepultus est.

Pontanus Papa.

ANno gratiæ. ccxxxvij. Antherius sedit in cathedra Romana, mense vno, & diebus.xv.quibus peractis, per martyrium, iubente Maximino, cœlum adijt. Sed paucis diebus elapsis, idẽ Maximinus à Pompeio interfectus est.

Antherus Papa.21.

ANno gratiæ.ccxxxviii. Gordianus Romanum assecutus imperium, annis sex imperauit. Nã Pompei⁹ interfector Maximini, & frater eius Albinus, qui imperium vsurpauerant, in palatio sunt interfecti. Eodem anno Fabianus papa sedit in cathedra Romana annis.xiiij.mensibus vndecim, & diebus totidem.

Gordianus imperator.

Fabianus Papa.

ANno gratiæ cxxxix. Lucianus Africanus, inter scriptores ecclesiasticos, insignis habetur. Qui etiam in philosophicis studijs, atq; omni Grecorum, doctrina instructissimus prædicatur.

Lucianus.

ANno gratiæ.ccxl. Origenes in Cæsarea Palestinæ, Theodorũ cognométo Gregorium & Athenodorum, episcopos, diuina Philosophia imbuit.

Origenes.

ANno gratiæ.ccxli. Florentius Viennensis episcopus, vita & doctrina claruit. Mansit autem vsque ad Galieni & Volusiani imperium, exulq; martyrium compleuit.

Florẽtinus

Ann

Fabianus Papa.

ANno gratiæ ccxlii.Fabianus Romanam rexit ecclesiam. In cuius promotione,spiritus sanctus in specie columbæ, sup caput ipsius descendit.

ANno gratiæ. ccxliii. Gordianus admodum puer, in orientem Parthicum profectus,suorum fraude, propè Circeam sup Euphratem est occisus.

Philippus imperator.

ANno gratiæ.ccxliiij.Philippus Imperator constitutus,imperauit septem annis, & Philippum filium suum, consortem imperij fecit.

Primus imperator Christianus.

ANno gratiæ.ccxlv.Imperator Philippus, omnium imperatorũ primus, efficitur Christianus, & vsque in finem Christianus permansit. 10

Multitudo librorum Origenis.

ANno gratiæ.ccxlvi.Origenes aduersus quendam Celsum,epicureum Philosophum,qui contra nos libros scripserat,octo voluminibus disputauit, & eiusdem libros Hieronymus quinque millia se legisse testatur.

Natiuitas Christi celebratur.

ANno gratiæ.ccxlvii.natiuitatis Christi annus, à Christianissimo imperatore Phillippo,celebratur.

ANno gratiæ.ccxlviii.post annum tertium imperij Philippi,millesimus,à conditione Romę,annus expletus est. 20

Vt nouum chrisma singulis annis conficiatur.

ANno gratiæ. ccxlix. Papa Fabianus constituit, vt singulis annis nouum chrisma conficiatur,vetus incendatur.

ANno gratiæ.ccl.Philippus,tã pater q̃ filius,licet in locis diuersis, ambo tamẽ à tumultu militari,& Decij fraude,sunt interfecti.

Decius imperator Christianos persequitur.

ANno gratiæ.ccli.Decius,ciuilis belli inuentor,anno vno, & mẽsibus tribus imperauit. Hic ob odium Philippi, cui successerat,ad persequendos,interficiendosq; Christianos, feralia dispersit edicta,& septimus post Neronẽ in Christicolas desæuit. Hac quoq; tempestate,in vrbe Romana passus est beatus Fabian⁹. Et apud Ephesum, septem sancti dormientes delituerunt in monte Cęlio. Hierosolymis passus est Alexander episcopus, Romæ Laurentius & Hippollitus. 30

Gallus & Volusianus imperatores

ANno gratiæ.cclij.Gallus,cum filio suo Volusiano, regnum adeptus,annis.xi.& mensibus.iiij.illud tenuit. Quo tempore,pestilentia ingens per omnes penè prouincias Romani imperij extẽditur,ob vltionem proculdubio,violati nominis Christiani. Eodẽ tempore Origenes presbyter supramemoratus, defunctus est. Cuius scripta,in locis quibusdam reperiuntur, hæretica prauitate vitiata.

ta. Astruxit enim, quod omnes qui in peccatis, licet maximis, vitam finierunt, diabolumque, & omnes eius satellites, post longa tēpora purgandos, regno dei restitui, & rursus aliquos ad tormenta relabi, atque reuerti. Et has vices alternantes beatitudinum & miseriarum, omnes rationales creaturas, dicit semper fuisse, & semper fore. Hic mille, & eo amplius tractatus, & multos commentarios edidisse legitur, & seipsum castitatis gratia castrauit, licet nō secundū scientiam fecit. Fecit etiam istud, ac si nauis gubernator, tēpestatem futuram videns, gratia declinandæ tempestatis, nauis gubernaculum iratus frangat, ac nauem fluctibus immergat. Eodem tepore, Cyprianus, doctorum lumen Carthagini clarus habebatur. Tunc Cornelius, Romanæ vrbis episcopus, tenuit cathedram annis duobus, & totidem mensibus, & diebus decem. Hic rogatus à quadam matrona Lucinia, corpora apostolorum Petri & Pauli, de catatumbis noctu leuauit, & Lucinia corpus beati Pauli posuit in prædio, in via Hostiensi, vbi decollatus fuit. Corpus beati Petri Cornelius Papa posuit iuxta locum, vbi crucifixus fuerat. Eodem anno, Gallus & Volusianus, dum contra Aemilianum, nouis rebus studentem, bellum ciuile moliuntur, occisi sunt. Aemilianus tamen tertio mēse suæ tyrannidis extinctus est.

Cornelius Papa.

ANno gratiæ. ccliij. Valerianus, cum filio suo Galieno, imperauit annis. xv. Hic ita primum sanctos venerabatur, vt eius domus ecclesia dei à fidelibus crederetur.

Valerianus cū filio suo Galieno imperauit.

ANno gratiæ. ccliiij. Lucius, Romanæ vrbis episcopus, tenuit cathedram annis tribus, & mensibus tribus, & diebus totidem.

Lucius Papa.

ANno gratiæ. cclv. Valerianus, in Christianos octaua persecutione mota, statim à Sapore rege Persarum captus, luminibusque orbatus, ignominiosissima apud Persas seruitute consenuit donec vixit. Galienus tam claro dei iudicio perterritus, pacem ecclesiis, tepida satisfactione, restituit.

De octaua ecclesiæ graui persecutione.

ANno gratiæ. cclvi. Cyprianus, Carthaginensis episcopus, martyrio coronatur. Cuius vitam, & passionis volumen, diaconus eius Pontianus scripsit, & fidelibus ad ædificationem reliquit.

Sanctus Cyprianus martyrizatur.

ANno gratiæ. cclvij. Stephanus sedit in cathedra Romana, annis quatuor, mensibus tribus, & diebus totidem. Hic constituit sacerdotes & Leuitas, vestibus sacris, in vsu quotidiano non vti, nisi in ecclesia tantum.

Stephanus Papa.

ANno gratiæ. cclviij. Germani, tota Italia hostiliter penetrata,

Rauennam

Rauennam vsque perueniunt.

ANno gratiæ.cclix. Græcia, Macedonia, Pontus, & Asia, Gothorum inundatione delentur.

ANno gratiæ.cclx. Sixtus tenuit cathedram Romanã, annis duobus, mensibus vndecim, & diebus sex, & tunc cessauit.

ANno gratiæ.cclxi. Posthumus per cedes, dieb⁹.xxi. in Gallia tyrannidem inuasit, ac per .x annos, ingẽti virtute ac moderatione vsus, dominantes hostes expulit, qui tamen seditione militum interfectus est.

ANno gratiæ.cclxii. Victorinus, à Gallis imperator creatus, post paululum, apud Viennam occisus est.

Gregorius Neocæsareæ episcopus.

ANno gratiæ.cclxiij. Dionisius Papa, sedit in cathedra Romana annis duobus, & mensibus totidem.

ANno gratiæ.cclxiiij. Gregorius Neocæsareæ Ponti episcop⁹, ecclesiam volens ædificare, à monte quodam impediebatur. Cũque locus non sufficeret ecclesiæ construendæ, montem precibus amouit, ecclesiamque fundauit.

ANno gratiæ.cclxv. Fœlix tenuit cathedram Romanam, annis.ij. mensibus.x. & diebus xxv. Per idem tempus, Lupicinius, Viennensis ecclesiæ episcopus, clarè floruit.

Galienus imperator perimitur. Claudius imperator. Eutychianus Papa.

ANno gratiæ.cclxvi. Galienus imperator, cum rempublicam deseruisset, & Mediolani libidini inseruiret, interfectus est.

ANno gratiæ.cclxvii. Claudius, voluntate senatus imperio sumpto, annis duobus præfuit.

ANno gratiæ.cclxviij. Eutychianus Papa sedit Romę, annis.viij. mensibus.x. & diebus.iii. & essauit sedes diebus octo.

ANno gratiæ. cclxix. Claudius Gothos, iam annis.xv. Illyricum Macedoniamque vastãtes, bello adorsus, incredibili strage deleuit. Cui à senatu, clypeus aureus in curia, & in capitolio statua equestris aurea decreta est. Sed continuò apud Smyrnium morbo correptus interijt.

Disputatio contra hæresim.

ANno gratiæ.cclxx. Quintillus frater Claudij, vnicę moderationis vir, ab exercitu imperator electus. xvij. imperii sui die interfectus est. Eodem tempore Madiõ, Antiochenæ ecclesiæ presbyter, aduersus Paulum Samosatenum episcopum Antiochiæ, qui dogmatizabat Christum communis naturę hominem fuisse tãtum, notarijs excipientibus, disputauit.

Anno gratiæ.cclxxi. Aurelianus, imperium adeptus, annis quinque

que,& mensibus sex tenuit,vir in excellentia militari excellens.

ANno gratiæ.cclxxij.Aurelian⁹, expeditione in Danubium suscepta,Gothos magnis prelijs profligauit.

Vrbs Roma na muris cingitur.

ANno gratiæ.cclxxiij.Aurelianus vrbem Romanam muris firmioribus cinxit, atque eam inuincibilem fecit. Eodem anno Paulus superius memoratus,de sua hæresi, apud Antiochiam conuincitur,& damnatur.

Aurelianus perimitur.

ANno gratiæ.cclxxiiij.Aurelianus, cum persecutione aduersus Christianos agi decerneret, fulmen ante eum magno pauore circumstantium ruit,ac non multò post in itinere est occisus.

10

Eutychianus Papa moritur.

ANno gratiæ.cclxxv.Tacitus tenuit imperium mensib⁹ sex, quo apud Pontum occiso, Florianus obtinuit imperium diebus. lxxxviii.& apud Tharsum interfectus est. Per idem tempus Eutychianus Romæ episcopus,martyrio coronatus,in cœmiterio Calixti sepelitur,qui manu propria.ccc.&.xlii.martyres sepeliuerat.

Caius Papa.

ANno gratiæ.cclxxvi.Caius Romanæ vrbis episcopus,sedet annis vndecim,& mensibus quatuor. Quo etiam anno Probus imperium adeptus,annis sex,& mensibus quator,illud tenuit.

Anatholius in scripturis claret.

ANno gratiæ.cclxxvii.Anatholi⁹,Laodiciæ Syriæ episcopus,plurimo sermone celebrater.Cuius ingenij magnitudo, de libro quem super pascha composuit,& decem libris arithmeticæ institutionis,potest apertè cognosci.

20

Hęresis Manichæorum.

ANno gratiæ. cclxxviii. Hæresis insana Manichęorum exoritur cuius author Manes extitit.Hi duo principia esse docēt, vnum boni & alterum mali, vnum lucis & alterum tenebrarum. Ex deo, quasi ex fonte quodam,animas manare asserunt, vetus testamentū respuunt,nouum ex parte recipiunt. Eodem tēpore Simplides Viennensis episcopus,vir miræ sanctitatis,floruit.

Probus imperator,Gallias liberat.

ANno gratiæ.cclxxix. Probus imperator Gallias à barbaris iamdudum occupatas,per multa & grauia prælia deletis tandē hostibus,ad perfectum liberauit.

30

Idem duo bella gessit.

ANno gratiæ.cclxxx.Probus duo bella gessit, vnum in oriente, quo Saturninum tyrannum subactum oppressit,& cepit.Aliud, quo Proculum & Bonosum,apud Agrippinā, magnis prælijs superatos interfecit.Archelaus,Mesopotamiæ episcopus, librum disputationis suæ,q̃ habuit aduersum Manichæum de Perside, exeuntē Syro sermone composuit,qui,translatus,à multis Græcis habetur.

Anno gratiæ. cclxxxi. Probus Imperator, apud Syrmium

militari tumultu interfectus est. Cuius anno secundo, secundum Hæbræos initium fuit. lxxxvi. iubilæi. Continentur anni, quatuor millia.ccl.

Carus imperator.

ANno gratiæ.cclxxxii.Carus imperio potitus,imperauit annis.ij. cum filijs Carino & Numeriano.

ANno gratiæ.cclxxxiij. Phierius,presbyter Alexãdriæ,sub Theona episcopo,populum docuit,& sermones,diuersorumque tractatuum libros composuit.Inuenitque elegatiam expositionis, ita vt Origenes iunior vocaretur.

ANno gratiæ cclxxxiiij. Carus bello Persico, postquam duas nobilissimas vrbes, Cœlon, & Ctesiphontem cæpit, & de Persis triumphauit,super Tigridem in castris,fulmine percussus, interiit. 10

Diocletianus imperator.

ANno gratiæ.cclxxxx. Diocletianus Romanum adeptus imperium,annis xx. illud tenuit,qui statim, vt potestatis copiã habuit, Aprum,interfectorem Numeriani,manu propria interfecit.

De insolentia cuiusdam iuuenis in Britannia.

ANno gratiæ.cclxxxvi. erat in Britannia quidã iuuenis Carausius,ex infima gente procreatus, qui Romam profectus, petiuit licentiam à senatu,vt maritimam Britanniæ ab incursione barbarica nauigio tueretur.Tandem cum,falsis suis promissionibus,senatum illusisset,quæ petiit,impetrauit, & cum chartis sigillatis Britanniam petiuit.Mox ingressus mare cum socijs piratis, in cõprouincialibus insulis,prædia diripiebat,ciuitates & oppida, nulli parcendo,subuertebat.Confluebant ad eum, quicumque in aliena aspirabant,quos donarijs assiduis confœderare curauit. Timidum tamen habẽs,sibi malè conscius,animũ,Britonibus dixit, quod si ipsũ regẽ facerent,exterminatis Romanis, totam insulam à gente barbarica liberaret. Annuentibus cunctis,regni diadema suscepit, & septem annis regnauit,tributumque consuetum Romano senatui reddere contempsit. 20

Caius Papa martyrizatur.

ANno gratiæ.cclxxxvii. Caius Romanæ vrbis episcopus,sub Diocletiano imperatore,martyrio coronatus est. 30

Marcellinus Papa.

ANno gratiæ.cclxxxviij. Marcellinus sedit in cathedra Romano, annis.vij.mensibus duobus,& diebus.xxv.& cessauit sedes,annis.vii.mensibus.vi.& diebus.x.

ANno gratiæ.cclxxxix.Diocletianus Carinum,quem Carus Cæsar in Dalmatia reliquerat, difficilimo bello,& maximo labore superauit.

Diocletianus Maximianũ consortem imperij facit.

ANno gratiæ.ccxc. cum in Gallia Amand' & Aelian' perniciosos tumultus excitassent:Diocletian' Maximinianum, cognomẽto

Herculeum,

Herculeum, Cęsarem imperij consortem fecit, misitque in Gallias, qui facilè agrestium hominum confusam manum, virtute compescuit militari.

ANno gratiæ.ccxci. per omnes ferè Romani imperij fines, subitarum fragores turbationum concrepuerunt. Vnde permot⁹ Diocletianus, Constãtium, Maximianum, Galerium, & Maximinum ad diuersas destinauit prouincias, vt rempublicam manu militari tuerentur.

ANno gratiæ.ccxcij. Carausio contra Romanos in Britannia rebellante, senatus legauit Alectum, vt tyrannum interficeret, & Britanniam Romanæ restitueret dignitati. Qui appulsus in insulã, prælium commisit, & Carausium interfecit. Deinde cladem maximam Britonibus intulit, qui republica relicta, Carausij se commiserant iussioni. Sumpto itaque regni diademate, insulã tenuit per triennium.

Alectus in Britanniam missus.

ANno gratiæ.ccxciij. Diocletianus, primus gemmas vestibus, & calciamẽtis inseri iussit, dũ sola purpura retro prĩcipes vterẽtur.

Diocletiani vestes.

ANno gratiæ.ccxciiij. Asclepiodot⁹ Dux Cornubiæ, auxilio Britonum, inuasit Alectum, dum Londonijs dijs patrijs proposuisset offerre. Alectus verò, cum aduentum Asclepiodoti comperisset, relicto sacrificio, egressus est contra ipsum, & acerrimam ingerens pugnam ab Asclepiodoto in fugam coactus est, & totus eius exercitus dissipatus. Quibus fugientibus, multa millia & Alectum peremit. At Leuius Gallus, Alecti collega, residuos Romanos collegit in vrbe Londino, vt Asclepiodoto resisteret, aut necem imminentem euitaret. Britanni vtique ciuitatem acerrimè inuadentes, muros ciuitatis diruere satagebant. Factoque agmine dẽso, inuaserunt Romanos, & vna die omnes interfecerunt, supra torrẽtem infra vrbem qui postea de nomine ducis, Britannicè Nantgallum, Saxonicè verò VValbroke dicebatur.

Vnde walebroc dicitur.

ANno gratiæ.ccxcv. Asclepiodotus, annuente populo, Britannię diadema suscepit, & cum recta iusticia illud.x. annis tractauit.

Asclepiodotus Britanniæ diadema suscepit.

ANno gratiæ.ccxcvi. Constantius Herculei Maximiani priuignã accepit, scilicet Theodoram. Ex qua sex filios, frates Constantini, sustulit.

ANno gratiæ.ccxcvii. Constantius Cæsar in Gallia, primo prælio ab Alemannis exercitu suo profligato, vix ipse surreptus est. Sed secuta est secunda victoria, ita, vt paucis horis. lxx. milia

Constantinus vicit.

Alemannorum cæsa referuntur.

Maximian' Herculeus.

ANno gratiæ.ccxcviij. Achilleum contra Romanos in Aegypto rebellantem, & Quinquegentianos, Maximinianus Herculeus bello superauit.

Diocletian' vicit Achilleum.

ANno gratiæ.ccxcix. Diocletianus Achilleum, obsessum per octo menses, apud Alexandriam cepit, & interfecit.

ANno gratiæ.ccc. Galerius Maximianus, cum, duobus iam prælijs aduersum Narseum conflixisset, tertio conflictu victus est, amissisq; copijs armatorum, ad Dioclesianum refugit.

Ambrosius docuit rhetoricam.

ANno gratiæ.ccci. Ambrosius apud Africam florentissimè rethoricam docuit, & aduersum gētes volumina celebria edidit. 10

ANno gratiæ.cccii. Marcellus sedit in cathedra Romana, annis. v. & mēsibus. vi. Per idem temp' Coël', Dux Kaercolun, id est, Colcestriæ, insurrexit in Asclepiodotum regem Britanniæ, & cōserto prælio ipsum interfecit, & eius regnum obtinuit. Romani vero, legauerunt Constantium senatorem, qui Hispaniam, aliasque terras quam plures ipsis subdiderat, vt Britanniam Romanæ redderet dignitati. Porrò Coël' rex Britonum, cum aduentum ipsius cognouisset, timuit cum ipso præliari, quia fama ipsius sapientiæ & audaciæ illum fore inuincibilem asserebat. Vt igitur Constantius applicuisset in insulam, direxit Coël' legatos ad illum, pacemque petijt, & subiectionem promisit. Cuius petitionibus adquiescens Constanti', nihil præter solitū tributum ab ipso petebat. At pace firmata, et obsidibus datis, Coël' elapso mense vitam finiuit. Deinde Constantius regni diadema adeptus. Helenā Coëli regis filiam, virginem valde speciosam, artibusque liberalibus, & instrumentis musicis ad perfectum eruditam, in societatem thori recepit. Caruit enim pater eius alia prole, quæ post illum regni solio potiretur, vnde eam ita eruditam esse procurauerat, vt cum honore & tranquillitate regnū post ipsum moderari quiuisset. Suscepit ex ea filium Constantius, & vocauit eum Constantinum. 20 30

Helena mater Cōstantina.

De magna persecutione Diocletiani & Maximiani.

ANno gratiæ. ccciij. qui est annus imperij Diocletiani. xxi. orta est persecutio Christianorum, post Neronem decima, qua ferè deleta est Christianitas, per orbem viuersum. Nam Diocletianus in oriente, Maximianus Herculeus in occidente, vastari ecclesias & Christianos interfeci, præceperunt. Proponitur etiam edictum, vt cunctæ per orbem terrarum ecclesiæ ad solum vsque complanarentur, scripturæ sacræ in medijs foris igni comburerentur, qui ecclesijs præerant in vinculis ponerentur, ac demum dijs immolare. exquisitis

sitis

sitis supplicijs cogerentur. Tunc quidam timore perterriti cædebāt, quidam verò diuina virtuti suffulti, ad superna tormentis conuolabant. Passa est, sub hac clade, legio sanctorum Thebeorum, continens milites sex millia sexcentos, & sexaginta sex, qui iubēte Maximiano, pro fide Christi laudabiliter martyrium compleuerunt. Ex hac autem martyrum multitudine, nomina nobis sunt aliqua cōperta, scilicet Maurícij, Exuperij, Candidi, Victoris, Innocentij, atq; Vitalis. Sed cętera nomina, quę nobis sunt incognita, in libro vitæ
10 cōtinentur ascripta. Apud Castrum Solodorum, passio Victoris, & Vrsæ celebratur. Martyrium etiam Gereonis, sociorumq; eius. ccc. &.xxviij. apud Agrippinam Coloniam impletur. Hæc persecutio tā crudelis & cruēta sęuiebat, vt intra vnum mensem xvii. millia martyrum passi inueniantur. Nam & oceani limbum transgressa, Britannis lampades sanctorum martyrum clarissimas accendit. Siquidem in ea passus est sanctus Albanus, de quo presbyter Fortunatus, in laudem martyrij, sic ait:

Albanum egregium fœcunda Britannia profert.

Qui videlicet Albanus, cum perfidorum principum mandata ad-
20 uersum Christianos desęuirent, clericum quendam persecutores fugientem hospitio recepit. Quem dum orationibus continuis, ac vigilijs studere conspiceret, subitò diuina respectus gratia, exemplū fidei illius cœpit æmulari, ac salutaribus eius exhortationibus paulatim edoctus, relictis idolatriæ tenebris, corde integro efficitur christianus. Istius clerici nomen, licet Romanæ taceant historiæ, in historia Britonum tamen expressa continetur. Dicitur enim quòd Albanus, charitatis gratia feruens, confessorem suum Amphibalum à persecutoribus insectatum, in domo sua primum occuluit, & deinde, mutatis vestibus, sese discrimini mortis obtulit, imitās in hoc Chri-
30 stum, animam suam pro ouibus ponentem.

De prædicatione sancti Amphibali, & conuersione Albani.

IGitur singulis diebus, cum iam in vesperam hora declinaret, magister & discipulus, hominum frequentiam deuitantes, ad domū remotiorem, quæ tugurium vulgo solet appellari, se [d] proripiunt, noctem totam ibidem in dei laudibus transigentes. Et hęc faciebāt ne secretū suum palam fieret infidelib9, qui cultores Christianæ religionis, non in fide sequi, sed persequi fideles contēdebant. Verum aliquanto tempore interiecto, gentilis quidā ad iudicē audacter ingressus, quod factum fuerat indicauit, nihil omninò reliquit intactum, quò facilius, vel obesset innocentibus, vel iudicem impelleret ad furorē. Quib9 cognitis, iudex mox iracundiæ furore succēsus, Al-

[d] Diuertūt.

banum, & magistrum illius ad suam præsentiam iussit euocari, vt cum ea, qua dignum erat, reuerentia, dijs suis victimas immolarēt. Nolentes autem vi, & violentia comprehēdi, vinculis arctari, & aris deorum, victimæ modo, iugulandos imponi. Sed huiusmodi decretum Albanum non latuit, qui principis insidias modis omnib' cupiens præuenire, hortatur Amphibalum vt, vrbe secedens, sibi præcaueat, dans ei clamydem auro textam, quò tutior ab hostibus redderetur. Vestis enim huiusmodi tantæ, tunc temporis, apud omnes dignitatis, tantæque fuit reuerentiæ, vt illa indutus, hostium cuneos penetraret illæsus. Ipse verò magistri sui caracallam sibi retinuit, certissimè sciens, quòd non æquis oculis eam sæuientes aspicerent inimici. Igitur Amphibalus, Albani adquiescens precibus, ante lucis exortum fugam arripuit, per viam tendens, quæ de ciuitate vergit ad Aquilonem. Albanus vero eum conducebat, quādiu ambobus visum est expedire. Cumque discederent ab inuicem, & vltimum sibi valefacerēt, quis eorum lachrymas, sine lachrimis, ad memoriam valeat reuocare? Itaq; in VValliam Amphibalus ad martyrium festinat, Albanus autē habitu magistri vestitus est, vt vel hoc modo gētilium animos in se solum facilius prouocaret. At vbi dies exortus est, equites efferatis animis in ædes Albani irruunt, & vniuersa perlustrantes, ipsum tandem in tugurio reperiunt in habitu peregrino, nudis pedibus ante crucem domini, quam sibi magister suus reliquerat, precibus incumbentem. Mox illum inhumanè rapientes, vinculis constrictum ad præsentiam iudicis pertraxerunt. Qui tunc, cum vniuersa ciuitate, aris assistebat, vt dijs suis hostias immolarēt. Albanus verò, vt se seruum crucis ostenderet, signū dominicum in manibus iugiter preferebat. Quem iudex vultu atrocissimo perspiciens, vt dijs offerret libamina, imperauit. Cui beatus Albanus: Dijs vestris falsis nullo modo sacrifico, qui nec sibi, nec alijs aliquando profuerunt. Tunc, ex præcepto iudicis, Albanus apprehensus extenditur ad flagella, sed inter verbera verba dei iugiter resonabant. Cumq; lictorum manus fatigarentur, & res effectum non haberet, sub custodia iudicis sex mensibus, & eo amplius iubetur detineri. Sed mox iniuriam martyris elementa testantur. A tempore namq; comprehensionis illius vsq; in diē, quo carcere fuerat absoluendus, terram ros aut pluuia non infudit, sed in dies singulos tota regio sub sole ardentissimo torrebatur: non agri, non arbores, quicquam fructuum protulerunt, elemento contra impios

pios dimicante. Iudex autem, & ciues Verolani, plagam huiusmodi non ferentes, Albano crimen imponunt, congregatisq; in vnũ omnibus, ipsum sibi præsentari fecerunt. Et dum staret in medio multitudinis, omnes vnanimi consensu, in sanctum dei mortis tulere sentẽtiam. Ipse crucem domini, quam manu tenebat, frequẽter deosculans, & adorans, causam suam domino cõmendabat. Albanus igitur de iudicio ad supplicium trahebatur. Cumq; iter agentes, ad flumen rapidissimum peruenerunt, oratione ad deum emissa, 10 inter vndas, viam populo patefecit. Tunc miles ille, qui trahebat Albanum ad supplicium, viso miraculo, ensem proiicit, fatetur errorem, & à sancto veniam deprecatur. His ita gestis, inimici veritatis hominem arripiunt, dentes excutiunt, & omnia illius ossa immisericorditer confringunt, & si nihil in corpore remansit illæsum, fides tamen, quæ feruebat in pectore, lædi non potuit. Tandem mõtis cacumen ascendentes, inuenerunt illic turbam hominum sine numero, qui sub sole ardenti siti æstuantes extremum spiritum iam trahebant. Quorum miserijs Albanus condolens, in montis cacumine fontem orando produxit. Extinxerunt sitim homines infide- 20 les, sed adhuc tamen humanum sanguinem sitiebant. Quid plura? Ex omni populo carnifex vnus eligitur, qui scelus præ omnibus ꝑpetraret. Qui mox summis viribus ensem vibrans in ceruicem, vno ictu caput martyris amputauit: sed oculis ferientis simul cum capite martyris in terram cadentibus, ipse totus efficitur tenebrosus. Crux vero, quam vir sanct⁹ iugiter in manibus ferre consueuerat, fœlici iã cruore respersa, super herbam decidit, eamq; quidam Christianus occultè rapuit, & ignorantibus paganis abscondit. Quo facto, miles ille, quem paulò ante semiuiuum pagani reliquerant, annisu, quo poterat, montem manibus reptando conscendit. Tunc iudex viri 30 vulneribus insultans, ait: Obsecra nunc Albanum, vt ossa tua dignetur in statum pristinum reformare. Ego (inquit) credo, quòd beatus Alban⁹, suis sanctis meritis, mihi poterit integram reddere sanitatẽ, & ad clementiam perducere saluatoris. Tunc caput martyris reuerenter assumens, illudque corpori deuotus apponens, desperatũ corporis robur recuperare cœpit, & sanus effectus, Albani meritũ, christique potentiam, omni populo audiente, nõ destitit prædicare. Deinde terram aperiens, humo corpus Albani operit, & tumulum de super ipse composuit. Quo viso, miles ille, ab hostibus crucis, apprehendi iubetur, & nimis horrendo supplicio, sanctum illius corpus

Albanus fõtem orando de monte produxit. b Librans.

discerpentes,ad vltimum,caput gladio amputarunt.Sicque miles ille,in fide Christi perseuerans,vnà cum beatissimo Albano, corona martyrij meruit sublimari.Nocte igitur insecuta, visa est columna lucis è tumulo beati martyris cœlos penetrare, per quam descendẽtes angeli,& ascendentes totam noctem in dei laudibus deducebant.Inter cætera verò,quæ canebant, vox ista frequentius est audita.Albanus vir egregius martyr extat gloriosus. Cumque ad hoc spectaculum subitò fieret concursus paganorum, vnus ex omnibus 10 in hanc vocem prorupit.Hæc miranda, quæ vidimus,Christum dei filium,liquido constat,operari.Eamus,& inquiramus virũ dei,quia sicut nostis,Albanum prædicando conuertit ad Christum. Cumq; omnibus ista sententia placuisset,ad mille homines versus VValliã iter arripiunt,& virum dei Amphibalum ibidem inuenerunt,regionis illius hominibus,verbum vitæ prædicantem. Cui,aduentus sui causam exponentes,crucem, quã suo quondã Albano commendauerat,cruore respersam obtulerunt.At ille deo gratias agens, nouis auditoribus fecit de religione sermonem.Cui mox illi consentientes,signaculum,quod in Christo est,ab eius sacris manibus,alacriter susceperunt. Et cum dies aliquot præterijsset, fama facti Verolamiũ 20 peruolauit.Ciues verò,nimio furore commoti, totis virib⁹ cum ingenti strepitu iter ineunt,ac si essent ad prælia processuri. Audiẽtes autem celebre nomen Amphibali,post dies aliquot ad eum, fama ducente,perueniunt,& in circuitu eius,quos quærebant, verbis illi⁹ inueniunt intendentes.At gẽtiles,diabolica inuecti furia, in sanctos dei gladijs sæuientibus irruunt, atque corporibus eorum minutim dilaceratis,beatas cœlo animas cum gaudio intulerunt.Sicque pater à filio,fratres à fratribus,ciues à ciuibus, trucidantur. Ex hoc sacro collegio,vnus omnino superfuit,qui,in via corporis infirmitate detentus,adesse non potuit.Sanctus Amphibalus,vallatus corporibus 30 occisorum,beatas animas domino cõmendabat, in quem cruenti carnifeces,omnem iracundiam suam refundentes, & brachia loris dirissimis constringentes,ante equos suos versus ciuitatem Verolamium,nudis incedere pedibus compulerunt.Sed quomagis Albano suo appropinquauit,eo amplius asperitas viarum, & laboris iniuria mitigatur.Et dum iter agitur,hominem langu dum, videntibus cunctis,vinctus Amphibal' à vinculis infirmitatis absoluit. Denique cum sua iam possent mœnia cernere ciuitatis,paulum in loco deserto scuta reclinant,& hastas telluri defigunt. Cæteris quiescentibus,

centibus, solus Amphibalus requiem non habebat, sed suos persecutores, verbum salutis docuit, quod verbum dei non potuit alligari. Nuntiatur interim in ciuitate quod ciues in patriam remeasset, & quòd magistrum Albani secum reduxissent. Dictum est etiam quod omnes, pro quibus iter tam laboriosum assumpserant, in extremis finibus perierunt. Iudex autem, cum talia cognouisset, coram omni populo dixit. Egrediamur vniuersi & inimico nostro occurramus, vt qui dignoscitur offendisse, ab omnibus sibi vindictam sentiat irrogari. Tūc alter alterum, vt velocius eat, hortatur, & in suum excitāt inimicum. 10 Tendentes ergo per viam, quæ de ciuitate vertit ad Aquilonem, vrbē ferè vacuam reliquerunt. Et venientes ad virum dei, inuenerunt eum vinculis irretitum. Quem mox atrocius arripientes expoliauerunt, visseraque eius ferro patefacta, palo in terram cōfixo circumligantes, sanctum dei in circuitu pali ambulare fecerunt. Vir dei Amphibalus inter tales, & tot angustias cōstitutus, cum nulla daret doloris indicia, inimici crucis acriores effecti eum quasi ad signum statuunt, cultellisque & lanceolis, quod reliquum erat corporis cōfodiunt, & confringunt. Tunc plurimi constantia beati martyris intuentes, & magis magisque admirantes, Christianę se fidei subdi- 20 derunt, excelsa voce deum deprecantes, vt meritis beati martyris, & intercessione, æternæ vitæ participes fieri mererentur. Quo cognito, spiculatores mille viros morti tradiderunt, beato Amphibalo intuente, eorumque animas deo commendante. His ita gestis feruent impij in necem innocentis, & vt beatum spiritum eijciant, saxorum grandine grauiter conquassant. Ille vero, in oratione persistens, nec in partem alteram, vel ad horam declinauit. Sed cum tandem inuictum spiritum cœlo esset redditurus, duo angeli cœlesti fulgore radiantes, de supernis ad eum veniebant, qui beati viri animam nimio candore fulgentem, secum assumētes, in cœlum 30 cum hymnis & laudibus detulerunt. Voxque de cœlo ad eum facta est, audientibus cunctis, in hunc modum: Amen dico tibi, quia hodie cum discipulo tuo Albano eris in paradiso. Tunc quidam fidelis in Christo, beati martyris corpus clam auferens, sub terra reuerenter occultauit. Eodem tempore passi sunt in Britannia, Aaron & Iulius cum alijs pluribus viris & fœminis, qui ad desiderabile cœlestis Hierusalem gaudiū per martyriū conuolarunt, existente tamē beato Albano Anglorū prothomartyre, qui Britanniam primitiuo sanguine purpurauit. Sub eadem autem clade passus est Pamphilus, cuius vitam Eusebius, Cæsariensis episcopus, tribus libris comprehendit.

Anno

Imperatores purpuram deponunt.

ANno gratiæ.ccciiij.Dioclesianus Nicomediæ,Maximian' Herculeus Mediolani,purpuram deposuerunt. Attamen cœpta semel persecutio, vsque ad septimum annum Constantini, feruere non cessauit.

Galerius imperator.

ANno gratiæ.cccv.Galerius, Romanum adeptus imperium,tribus annis imperauit. Eodem etiam anno, qui persecutionis, est annus tertius, Constantius, vir summæ magnitudinis, Eboraci in Britannia diem clausit extremum. Cuius filius Constantinus,Britanniæ regnum suscipiens, in maxima tranquilitate & honore præesse studebat.

Vndecima persecutio in Christianos.

ANno gratiæ. cccvi. Maximinus & Seuerus, à Galerio Maximiano Cæsares facti,persecutiones in Christianos accumulant. Passus est autem ea tempestatę.Petrus,Alexādrię episcopus,& cum eo plures Aegyptij. Passus est etiā Lucianus, Antiochenæ ecclesiæ presbyter,& Romæ,Timotheus.x.Kalend.Iulij.

Constantin' imperator.

ANno gratiæ cccvii.Constantinus,Constantii & Helenæ filius, in Britannia ex rege imperator creatus, annis viginti & mensibus decem imperauit.

Sanctus Nicolaus.

ANno gratiæ.cccviii.Nicolaus,vir sanctitate & virtutibus insignis,Mirrhæ metropolis episcopus consecratur.

Eusebius Papa.

ANno gratiæ.cccix.Eusebius sedit in cathedra Romana, annis.ij. & totidem mensibus. Eodem anno Galerius vitam finiuit,& Constantinus solus imperauit.

De Pascasio & Philea.

ANno gratiæ.cccx. Pascasi' in Viennensi ecclesia floruit,& Phileas Aegyptius librum,de laude martyrij, elegantissimè composuit,& tandem per martyrium gloriosè vitam terminauit.

Melchiades Papa.

ANno gratiæ.cccxi. Melchiades sedit in cathedra Romana, annis iii.mensibus.octo.& diebus totidem.

Constantinus Romam pergit.

ANno gratiæ.cccxii Maxentius,Herculei Maximiani filius, Romæ Augustus est appellatus, qui tyrānidem in populo Romano exercens,quosq; nobilissimos subuertere nitebatur. Incūbente ipsius sæuitia,fugerunt exterminati ad Constantinum in Britanniam,& honorificè excipiebantur ab ipso.Denique, cum multi ad ipsum confluxissent,incitauerunt eum in odium Maxentij, talia sæpè referentes illi, tu solus de genere nostro es,quod amisimus expulso Maxentio nobis reddere potes,Romanūq; imperium quod tibi debetur,nobis auxiliantibus,poteris obtinere. Est namq; tibi copia auri & argēti,ac robustissimorū militum maxima multitudo.His igitur, & alijs

& alijs incitatus Constantinus stimulis, parauit nauigium, Romanorum consilio, in omnibus adquiescens.

ANno gratiæ.cccxiii. Constantinus, Romam veniens, tres auunculos Helenę matris suæ, Trahernium scilicet, Marium, & Leolinum, cum innumera militum multitudiue secum conduxit. Expulsoq; Maxentio tyrãno, proscriptos omnes, pristinæ restituit dignitati. Tres quoq; auunculos matris suæ in ordinem senatorium ꝓmouit, & deinceps monarchiam mundi cum trãquillitate tractauit. Eodem anno, cessante persecutione Christianorum, pax ecclesijs data est, quæ per decem annos præteritos durauerat, aut quiddam simile, vt Beda in historiarum libro.i.cap.vi. commemorat: dicens. Interea Diocletianus in oriente, Maximianus Herculeus in occidẽte, vastari ecclesias, affligi interficiq; Christianos, decimo post Neronem loco, pręceperunt. At vbi turbo persecutionis, elapsis decem annis, conquieuit, progressi in publicum fideles Christi, qui se tempore discriminis syluis remotis, locis desertis, abditisue speluncis occuluerãt, sanctorũ ecclesias ad solũ vsq; destructas renouãt, Basilicas sanctorum martyrum fundant, construunt & perficiunt, ac veluti victricia signa propalant, dies festos celebrant, sacra conficiunt.

Cessãte persecutione, pax est ecclesiæ reddita.

Hoc denique tempore, basilica in honorem beati Albani construitur, Anglorum prothomartyris, Beda in historiatũ.lib.i. cap.vj. taliter referente. Passus est beatus Albanus, die.x.Kalend. Iuliarum iuxta ciuitatem Verolamium, quæ nunc à gente Anglorum VVarlamcestria, vel VVatlingecestria appellatur, vbi postea temporum, Christianorum serenitate, ecclesia est mirandi operis atq; eius martyrio condigna, fabricata. x. scilicet annis post passioné eius elapsis. In quo videlicet loco, vsq; in hodiernum diem, curatio infirmorum, & frequentium operatio virtutum non desinit celebrari. Quod autem ciuitas memorata, nomine censetur bifario, hæc ratio. Ab alueo enim, quæ VVarlame, dicitur, & ad orientalem ciuitatis plagam defluit, VVarlãcestria. A via auté regia, quæ VVatlingestrete nuncupatur, & ad partem ciuitatis iacet occidẽtalem, VVatlingecestria nominatur. Pax quoque in Britannorũ ecclesijs, vsque in tempora Arrianæ vesaniæ, permansit illibata.

ANno gratiæ.cccxiiij. Octauius, Geuiseorum rex, insurrexit in ꝓconsules Romanæ dignitatis, quibus regimen Britanniæ fuerat cõmissum, & ipsis inerfectis solio regni sese insigniuit. Cumque id Constantino

De Octauio Geuiseorũ rege.

Constãtino, Romæ nunciatum fuisset, misit Trahernium, auunculũ matris suæ, cum tribus legionibus, vt insulam Romanæ restitueret dignitati. Appulsus itaque Trahernius in insulam, ciuitatẽ Kaerperis, quæ nunc Porcestria dicitur, infra duos dies cepit. Quo diuulgato Octauius in manu forti venit sibi obuiam, & pręlio commisso, Trahernium agminibus laceratis in fugam conuertit. At ille Albaniam petens, ęquoreo cursu prouincias cœpit deuastare. At Octauius, turmis resociatis, in prouincia, quę VVestmarlande dicitur dimicauit cum eo. Sed consternatus Octauius sine victoria diffugit, Trahernius q; insecutus eum, diadema illi cum regno eripuit. Porrò Octauius Norvvegiam petens, à rege Humberto, auxilium postulauit. 01

Sanctus Siluester Papa.

ANno gratię. cccxv. sanctus Siluester sedit in cathedra Romana, annis. xxiii. mensibus. x. & diebus xi. & cessauit sedes dieb᾽. xv. Describitur autem hic vir sanctus, aspectu fuisse angelicus, sermone nitidus, opere sanctus, consilio magnus, fide catholicus, spe paciẽtissimus, charitate diffusus, orphanorum & viduarum consolatio, monachorum & clericorum sustentatio, laicorum & pauperum defensio, matronarum & virginum subleuatio. Talibus igitur, ac tantis virtutibus decoratus, coram deo & hominibus honorabilis habebatur. 20

Octauius regnum amissum recuperat.

ANno gratię. cccxvi. Octauius supra memoratus, ꝑpter amissum regnum anxius, familiaribus suis fecit edictũ, vt omni nisu Trahernium interficere conarẽtur. Denique dum quadam die Trahernı᾽ ab vrbe Lõdonię recederet, Comes quidã sub municipio oppidi, in quadam conualle delitescens, ipsum interfecit. At Octauius in Britanniam reuersus, Romanis dissipatis, regnum occupauit, & illud annis multis pacificè gubernauit.

Fugit sãctus Siluester. Pietas Constantini.

ANno gratię. cccxvii. sanctus Siluester, persecutionem Constantini imperatoris fugiens, in monte Seraphi delituit. 30

ANno gratię. cccxviii. Constantinus Augustus cum plurimam de Christianis stragem fecisset, Elephantino morbo grauiter est percussus. Cumq; consilium haberet vt balneum sibi faceret de sãguine innocentum puerorum, adducti sunt tria milia ad eum. At eorum matres, solutis crinibus, pectoribusque nudatis, coram eo prostratę, gemitum dantes, & vlulatum, horrorem illi nimium & suis magnatibus incusserunt. Tunc imperator, tale facinus abhorrens, iussit filios matribus reddi cum donis amplissimis, vt quę flentes venerant,

nerant,gaudentes reuerterentur. Hoc opus pietatis respiciens deus, nocte sequenti misit ad eum Apostolos Petrum & Paulum, qui talia sibi referebant. Quoniam effusionem innoxij sanguinis horruisti Constantine, missi sumus à deo dare tibi salubre consilium recuperandæ sanitatis. Mitte igitur ad Siluestrum, Romanæ ciuitatis episcopum, qui in monte Seraphi latitat, per quem, cum in vnum deum credideris, & in piscina lauacro baptismali ablutus fueris, ab omni lepræ contagione mundaberis. Exurgens igitur imperator, Siluestrum ad se venire fecit, & omnia, quę sibi dicta & visa fuerant, diligenter exposuit. Tunc sanctus Siluester illum in fide roboratum baptizauit. Qui consurgens à fonte, Christum se vidisse confessus est, & à lepra perfectè mundatus, iussit imperiali edicto, deum verũ, vnum, omnipotentem, à tota vrbe coli, & huius præcepti contemptores puniri.

ANno gratiæ.cccxix. Constantin⁹ imperator, iam perfect⁹ Christianus, licentiam dedit liberè restaurare & fabricare in honorem Christi ecclesias, ac eisdem per totum ferè Romanum imperium priuilegia dedit, vt populus Christianus, ordinatis liberè episcopis & episcopatibus, viueret liber & indemnis.

Cõstãtinus iussit ecclesias cõstrui.

ANno gratiæ.cccxx. hæresis Arriana exoritur, dicta ab Arrio, Alexandrino presbytero, qui coæternum patri filium non agnoscens, diuersas in trinitate substantias astruxit, vnam maiorem alia asserens cõtra illud Dominicum: Ego & pater vnum sumus. Ad damnationem istius & integrę fidei reformationem, ex orbe terrarum concilium à Constantino congregatur.cccxviii. episcoporũ.

De heresi Arriana.

ANno gratiæ.cccxxi. sacratissimum Arelatense concilium sexcentorum episcoporum colligitur, Mauritio eiusdem ciuitatis tunc existente episcopo.

Consilium Arelatense.

ANno gratiæ.cccxxij. Donatistarum hæresis in Africa exoritur, à Donato quodam initium habens, qui de Numidia veniens, totam penè Africam sua persuasione decepit, asserens minorẽ patre filium, & minorem filio spiritum sanctum, catholicosque post lapsum baptizandos.

De hæresi Donatistarum.

ANno gratiæ.cccxxiij. Gens multa barbarorum collecta est, sup flumen Danubium, parata ad bellum contra Romanos, quod audiens Constantinus parauit exercitum, & profectus est obuiam eis. Nocte verò sequente venit ad eum vir splendidissimus, dicens ei. Constantine, respice in cœlum, & vide. Intuens autem in cœlum,

Cõstãtinus multitudinẽ barbarorum vicit.

vidit signum sanctæ crucis, & iussit antecedere se signum, confidēs in eo, quia in eo, splendido fulgore radiante, viderat inscriptum. In hoc signo vinces. Quo viso, crucem sibi consimilem fecit, pro vexillo imperiali, signo hostibus nimis terribili. Et superuenientes barbari ceciderunt in prælio, miserabiliter trucidati, & mortua est ex eis infinita multitudo. Deditq; dominus victoriam Constantino, p virtutem sanctę crucis.

De inuētione sāctæ crucis.

ANno gratiæ.cccxxiiii. Helena Constantini mater, diuinis admonita visionibus Hierosolymam petijt, crucemq; dominicā diligenter quærens, pro vna, tres reperit. Sed perturbat reperti muneris lætitiam vniuscuiusq; crucis indiscreta proprietas. Deniq; ex trib' inuētis crucibus, per quandā lāguidā, quę per verā crucē perfectè curabatur, indubitanter certificabatur. Clauos quoque, quibus dominicum corpus fuerat affixum, ad filiū materno affectu deferens, frenos inde cōponere iussit, quib' in ancipiti bello vteretur, vt prophetiā adimpleretur. Et erit in die illa, q in freno equi, sanctum domino vocabitur.

Claui quib' transfixum est corpus dominicum.

10

ANno gratiæ.cccxxv. Constantinus fecit baptisterium Romæ miro opere, iuxta Basilicam beati Ioannis baptistę, quæ appellatur Constantiniana, vbi prius baptizatus fuerat. Et Basilicam beato Petro de templo Apollinis, necnon & beato Paulo. Corpus quoque vtriusq; ære circumdedit quinq; pedum glorioso.

Cōstātinus ecclesiā beati Petri fabricauit.

20

ANno gratiæ.cccxxvi. imperator iussit fieri Basilicam, in palatio Sorano, quæ appellatur Hierusalem, vbi partem sanctæ crucis deposuit, & Basilicam beatæ martyris Agnetis, rogatu Constantiæ filiæ suæ, vbi ipsa Constantia, soror Augusti, baptizata est.

Fabricatur Romæ ecclesia, quæ Hierusalem appellatur.

ANno gratiæ.cccxxvii. idem imperator fecit basilicam in honorem sancti Laurentij martyris, via Tyburtina in agro Verano, vbi idem martyr sepultus fuit.

Ecclesia sancti Laurētij.

30

ANno gratiæ. cccxxviii. sanctus Papa Siluester constituit, vt sanctum crisma, non à presbyteris, sed ab episcopis veneranter cōsecraretur.

De crismatis consecratione.

ANno gratiæ. cccxxix. congregati sunt coram Constantino, & Helena matre eius, sapientiores Iudæorum.cxx. vt disceptarēt contra Papam Siluestrum, asserentes fidem Christianorum esse inanem, & non à deo, sed ab hominibus ratione carentibus, inuentā. Quib' sanct' Siluester agmine fult'. xxiiij. episcoporum viriliter resistens, authoritatibus tam veteris, q̄ noui testamēti omnes cōfusos reddidit,

Disceptatio sancti Siluestri papę cōtra Iudęos.

reddidit, & elingues. Quorum maxima pars, relicta Iudaismi cæcitate, ad fidem trinitatis quam infestabant, sunt conuersi. Per taurum quoq; ferocissimum, in pastura Iudæorum necatum, nec potentiũ resuscitare, sed postea ꝑ beatum Siluestrum suscitatum, multorum est fides Christianorum roborata.

ANno gratiæ.cccxxx. imperator Constantinus fabricauit ecclesiam beato Petro & ʳPaulo apostolis, via ‡Lauicana, iter. ij. lauros.

ANno gratiæ.cccxxxi. imperator construxit Mausoleum, miro opere fabricatum, vbi postmodum matrem suã in Sarcophago preciosissimo sepeliuit.

ANno gratiæ.cccxxxij. imperator fecit ecclesiam, in ciuitate Hostia, iuxta portam vrbis Romæ, in honorem beatorum Apostolorum Petri & Pauli, & S. Ioannis Baptistæ, & in ciuitate Albanensi, basilicam in honorem eiusdem sancti.

ANno gratiæ, cccxxxiij. imperator Constãtinus construxit ecclesiam im vrbe Neapoli, miro opere, omnibus apostolis & martyribus, & in Drepana ciuitate Bithyniæ, fabricauit ecclesiam in honorem martyris Luciani. Vrbemque nouis ædificijs instaurans, ex vocabulo matris suæ Helenopolim nuncupauit.

ANno gratiæ.cccxxxiiij. Romę ordinantur episcopi Marcus & Iulius. Romani Gothos in Sarmatarum regione vicerunt, Et dicto Constantini gentilium templa subuersa sunt.

ANno gratiæ.cccxxxv. imperator Constantinus vrbem sui, nominis titulo insignitã, in Thracia statuẽs, sedẽ Romani imperij, & caput Oriẽtis esse voluit, & caput mundi Romã, quã beatis Petro & Paulo sub testamẽto tradidit. Nobiliores quoq; Romanorum, ac totum penè senatorum ordinem cum vxoribus & liberis, in secunda noua Roma, scilicet Constantinopoli, habitare constituit.

ANno grtiæ.cccxxxvi. Reccius, Augustinensis episcopus, famæ habetur celeberrimæ, & Iuuencꝰ presbyter Hispanꝰ, qui Hexametris versibus, quatuor libros euangeliorum composuit.

ANno gratiæ.cccxxxvii. imperator statuit, citra vllam hominum cædem, paganorum tẽpla claudi, arasq; deorũ omnes cõfringi.

ANno gratiæ.cccxxxviii. Firmianus, qui & Lactantius, Arnobij discipulꝰ, Nicomediã, ad scribendum rethoricam se contulit.

ANno gratiæ.cccxxxix. Iacobus, Nizibenæ ciuitatis episcopꝰ qui in Nicena Synodo, cum alijs episcopis, Arrianam hæresim dãnauit, insuper multorũ scriptor librorũ, in ecclesia clarissimè fulsit.

Ecclesiæ fabricatæ. ʳMarcellino martyribus. ‡Labicana. Mausolum.

Idẽ construxit ecclesiam

Gentilium templa subuersa.

Constantinus beato Petro & Paulo Romã reddidit.

Iuuencus presbiter.

Imperator statuit, aras deorum confringi.

Firmianus rethoricam scripsit.

Mors sancti Siluestris, & imperatoris Constantini.

ANno gratiæ. cccxl. magnificus imperator Constantinus vitam laudabilem, glorioso fine, terminauit. Quo etiam anno sanct⁹ Syluester, viam vniuersę carnis ingressus, migrauit ad dominum. Dignum planè, & omnino conueniens, vt, qui simul circa incremētum ecclesiæ perseueranter laborauerant, simul reciperent promeritam pro labore retributionem.

De hæredibus Constātini.

ANno gratiæ cccxli. Constantius, cum Constantino & Constāte fratribus, imperauit annis. xiiij. Eodem anno Marcus sedit in cathedra Romana, annis duobus, mensibus octo. & diebus viginti.

Sanctus Nicolaus obiit

ANno gratiæ. cccxlii. Iacobus Nizibenus episcop⁹, vir in scripturis humanis & diuinis eloquens, obijt. Eodem anno sanct⁹ Nicolaus, Mirreæ metropolis episcopus, migrauit ad Christum.

ANno gratiæ. cccxliii. Iulius sedit in cathedra Romana, annis. xj. mensibus. ij. & diebus septem.

Impietas Arriana sæuit.

ANno gratiæ. cccxliiij impietas Arriana, exilijs. carcerib⁹, & varijs aflixictionum modis, primum Athanasium, Alexandrinę vrbis episcopum, postea alios præclaros episcopos persecuta est.

Maximinus episcopus.

ANno gratiæ. cccxlv. Maximin⁹ Treuirorū episcop⁹ claret. à quo Athanasius, dum à Constantino quæreretur ad pœnam, honorificè est susceptus, & protectus.

Synodus Arelatensis.

ANo gratiæ. cccxlvi. Nectarius, Viennensis ecclesiæ episcopus, in doctrina fidei extitit gloriosus, ille in Synodo Arelatēsi primus interfuit, & patris, & filij, & spirit⁹ sancti vsiam, vni⁹ esse naturæ, & potestatis, deitatis, & virtutis docuit, & in ecclesia prędicauit.

Antonius heremita obijt.

ANno gratiæ. cccxlvii. Antonius monachus. cv. ętatis suæ anno, in hæremo migrauit ad dominum.

De reliquijs beati Timothei.

ANno gratiæ. cccxlviii. reliquiæ beati Timothei Constantinopolim referuntur.

De morte turpissima Arrij heretici.

ANno gratiæ. cccxlix. dum Arrius hæreticus, Constantij fauore fretus, Constantinopolim ad ecclesiam pergeret, contra fideles Christi de fide dimicaturus, diuertens per forum Constanini vt ventrem purgaret, omnia viscera sua cum vita & hæresi, ibidem repentè reliquit.

Ossa sancti Andreæ, & sancti Lucę.

ANno gratiæ. cccl. Constantio Romam ingresso, ossa sancti Andreæ apostoli & Lucæ euangelistæ, Constantinopolim delata, ibidem honorificè deponuntur.

Hilarius per Arrianos exulat.

ANno gratiæ. cccli. Hilarius, Pictauiensis episcop⁹, qui pulsus ab Arrianis in Phrygiā exulauerat, cum apud Constātinopolim,

Constan-

Constantio librum porrexit, ad Gallias repedauit.

ANno gratiæ.ccclii. hæresis Anthropomorphitarum, in Syria & Macedonia nascitur, ab Anthropo quodã inducta, qui Iesum tantum humanam formam habere asserebat, & corporis partibus deum esse distinctum, quod catholicę fidei est contrarium. Eodem tempore, floruit Paphnutius episcopus, virtutibus clarus.

Hæresis Anthropomorphitarum.

ANno gratiæ.cccliij. Donatus, artis grammaticæ scriptor & institutor, Romæ illustris habetur.

Donatus grãmaticus.

ANno gratiæ.cccliiij. Eusebius Cæsareæ Palestinæ, in scripturis diuinis studiosissim⁹, primum in hæresim Arrianam lapsus sed correctus moritur.

Eusebius obijt.

10

ANno gratiæ.ccclv. Eustachius, Antiochiæ episcopus, aduersum Arriana dogmata opuscula componens, tandem exulauit.

Eustachius episcopus.

ANno gratiæ.ccclvi. Eustachius, Antiochię episcopus, cum exularet, Liberius sedit in cathedra Romana annis decem.

ANno gratiæ.ccclvii. Marcellus, Ancyranus episcopus, contra Arrianos multa scribens, Sabellianæ hæreseos arguitur, sicut meminit Hilarius. Porrò ille defendit se non esse illius dogmatis, cuius accusatur.

20

ANno gratiæ.ccclviii. Basili⁹, Ancyranus episcopus Macedonię, cum Eustachio Sebasteo, princeps fuit, & artis medicinę perit⁹

ANno gratię.ccclix. Lucifer, [b]Carelanus episcopus, à Constãtio in exilium pellitur, eò quòd Nicenam fidem damnare nollet. Sed ab exilio reuersus hęreticis consensit, & à communione ecclesię recedens cum authore suo Lucifero, qui manè oriebatur, cadere non diffugit.

[b]Carelaten⁹

ANno gratię.ccclx. Eusebus, Vercellensis episcopus, à Constantio pro confessione fidei Catapolim exilio pellitur, vnde reuersus fraude Arrianorum interficitur.

Persecutio Arriana sæuit.

30

ANno gratię.ccclxi Hilarius, Pictauorum Aquitanię episcopus, procuratione Saturnini Arelatensis episcopi, de Synodo in Phrygiam sub Constantio pulsus in exilium.xii. libros aduersum Arrianos confecit. Et librum de synodis ad Galliarum episcopos, ab exilio reuersus, conscripsit.

ANno gratię.ccclxij. Constantius imperator, Liberiũ Romanę sedis episcopũ, ad persecutionẽ Arrianorũ, expulit in exilium, quò pergentem Fortunatius, Aquilensis episcopus, primus sollicitauit

Cõstantius in hæresim labitur.

tauit, & fregit, & ad subscriptionem hæreseos intrusit.

Serapiō moritur.

ANno gratiæ.ccclxiii. Serapion, Thaneos episcopus, elegantis ingenij, sub Constantio, in confessione fidei præclar', moritur.

Mortuo Cōstantio, successit Iulianus.

ANno gratiæ.ccclxiiij. Acarius, Neocæsareæ episcopus, in tantum sub Constantio claruit, vt Fœlicem Romæ episcopum pro Liberio consecraret, qui anno integro permansit. Eodem anno imperator Constantius perijt, & Iulianus imperium adeptus, duobus annis, & octo mensibus imperauit. Hic ex clerico imperator effectus, in culturam lapsus est idolorum, martyriaq; inferens Christianis, callidis eos odijs transmisit ad superna. Inter alios verò, qui in 10 toto orbe pro Christo passi inueniuntur, Ioannes & Paulus Romæ martyrium illustre duxerūt. Idē, in odium Christianorum, tēplum Hierosolymis, Iudæis reparare permittit. Qui, cum ex diuersis prouincijs collecti, noua fundamenta construerent, subitò nocte oborto terręmotu, saxa ab imo fundamenti concussa longè latèq; referuntur dispersa. Igneus etiam globus, ab interiore loco templi egressus, ædes plurimas eorum suo prostrauit incendio.

Ossa beati Ioannis Baptistæ sparguntur.

ANno gratiæ.ccclxv. Pagani apud Sebasten, Palestinæ vrbem, sepulcrum beati Ioannis baptistæ inuadentes, ossa dispergunt, eadem rursus collecta, & cremantes latius per agros spargunt, sed 20 dei prouidentia affuerunt quidam monachi ex Hierosolymis cum alijs mixti, qui omnia quę poterant ablata, prius ad patrē suum Philippum, deinde ad summum pontificem reuerenter detulerunt. Eodem tempore, apostata Iulianus ossa venerabilis Iacobi, Nizibeni episcopi, extra ciuitatem iubet efferri. Nec multò post, cum exercitum contra Persas ordinaret (incertum est à quo) perimitur, intestina sua per aëra proijciens, insano furore Christum dominum blasphemauit: Vicisti (inquiēs) Galilæe, vicisti. Imponitur tamen hoc miraculum matri Saluatoris, quæ per beatum Mercurium, militem suum, hanc vindictam mirabiliter perpetrauit. 30

Liberius sedit in cathedra Romana.

ANno gratiæ.ccclxvi. Liberius, Romanæ vrbis episcopus, Fœlice defuncto, ab exilio reuersus, sedit iterum in cathedra Petri annis.v. Eodem anno Iouinianus imperium adept', vno anno & octo mēsib' præfuit, & regnauit. Qui sese statim Christianum affirmās paganis se præesse nolle asseruit. Quibus auditis totus exercit', qui per Iulianum nomen Christi abiecerant, Christianos sese esse confessi sunt. Sed tanti imperatoris pia, lætaq; principia, mors immatura præuenit. Eodem tempore synodus Antiochiæ, à Mileto suisque

collecta

collecta est, in qua Macedonianum dogma prauè firmatum est. Dictum est autem à Macedonio, Constātinopolitano episcopo, qui spiritum sanctum, deum esse negauit.

ANno gratiæ. ccclxvii. Valentinianus, cum Valente fratre imperauit annis decem. Eodem tempore, Apollinaris, Laodicenus episcopus, multimoda nostrę religionis scripta composuit. Sed incautus postea à fide deuians, hæresim sui nominis instituit, dicens, Christum tantummodo corpus sine anima suscepisse.

Valentinianus imperator.

ANno gratiæ. ccclxviij. hæresis Photini & Eunomij agnoscitur. Fuit enim Photinus Siranæ vrbis episcopus, qui astruxit, Christum à Maria per Ioseph, nuptiali coitu, conceptum.

De hæresi Photoni.

10

ANno gratiæ. ccclxix. Gothi apud Histrum bifariè, inter Frigedernum & *Alaricum diuisi sunt. Sed Frigedernus, Alaricum Valentis auxilio superans, hui* beneficii gratia, de catholico Arrianus cum omni gente Gothorum effectus est. Hoc tempore, Hilarius Pictauiensis scribit.

d Ataricum

ANno gratiæ. ccclxx. VVlfila Gothorum episcop*, Gothicas reperiens literas, vtrunq; testamentum in linguam propriam transtulit.

20

ANno gratiæ. ccclxxi. Damasus sedit in cathedra Romana annis. xviij. mensibus duobus, & diebus decem, & cessauit sedes. *xxi. dieb*. Damasus papa de adulterio accusatus per. xliiii. episcopos purgatus est.

Damasus Papa.
* xxxi.

ANno gratiæ. ccclxxij. Damasus Papa fecit Basilicā iuxta atrium in honore sancti Laurētij, & eam donis amplissimis decorauit.

Fit Basilica sancti Laurentij martyris.

ANno gratiæ. ccclxxiii. Valens ab Eudoxio Arrianorum episcopo baptizatus, Christianos persequitur.

ANno gratiæ. ccclxxiiij. Damasus Papa construxit Basilicam Catatumbis, vbi iacuerunt corpora sanctorum Petri & Pauli, & plateam, vbi corpora sancta iacuerant, versibus decorauit.

30

ANno gratię. ccclxxv. Octauius Britonum rex supra memoratus, confectus senio, diem clausit extremum. Qui vnicam tantum habens filiam, masculina prole carebat. Mansit itaque in dissidio aliquandiu Britannia, quia diuersi diuersa sentiebant, cui puellam cum regno maritarent.

Octauius rex Britonū obijt.

ANno gratię. ccclxxvi. Damasus constituit dicere in ecclesia, in fine psalmorum, Gloria patri, & filio, & spiritui sancto.

Damasus instituit dicere Gloria patri, in fine psalmi.

Anno gratię. ccclxxvii. Gratianus Romanum adeptus imperi-

um,annis ſex imperauit.Eodem tempore,ſanctus Ambroſius conſecratus eſt epiſcopus Mediolanenſis, cuius induſtria omnis Italia in fide Chriſti robur ſuſcepit.

Monachi nolentes militare trucidantur.

ANno gratiæ.ccclxxviii. Valẽs cum Gratiano,lege data,vt monachi militarent.,nolentes fuſtibus iuſſit occidi.

Maximianus ſenator rex Britonũ efficitur.

ANno gratiæ.ccclxxix.magnates Britanniæ, vt firma pace fruerentur,miſerunt legatos Romam,vt Maximinianum ſenatorẽ inuitarent ad coniugium filiæ Octauij regis ſuperius memorati. Erat enim patre Britannus a Leolino Conſtantini auunculo procreatus,matre vero natione Romanus,ex vtraque parte regalem originem ducens.Cumque nuntij Maximiano cauſam ſui aduentus intimaſſet,illicò adquieuit,quia ab imperatoribus Gratiano & Valẽtiniano plurimum infeſtabatur.Britanniamque petens,Francorum vrbes & mœnia ſubuertens,ſibique ſubijciens,auri ibidem & argẽti copiam adquiſiuit.Sed cum tandem in portu Hamonis applicuiſſet,obuiauit ei Conanus nepos regis Octauij, cum tota iuuentute regni,prœliari cupiens,qui omni niſu in regnum anhelabat. Porrò fauentibus Britannis,expulſo Conano,filiam regis Maximiano lege maritali copularunt.At Conanus vltra modum indignans,Scotiã petiuit,& exercitum colligere vacauit. Deinde,cum omni multitudine ſuæ gentis,Humbri flumen pertranſiens,quaſque prouincias cœpit depopulari.Porrò Maximianus ſuperueniens,illum bello ſuperauit,ſed tandem interuenientibus amicis,cõcordiã inierunt.

De primo rege Francorum.

[d] Athica.

ANno gratiæ.ccclxxx.Rebeliãtes Alemannos,Franci inter Danubium & Mæotides paludes, iuncti Romanis, ſuperauerunt.Vnde imperator Valentinianus,lingua[d] Achaica Francos, à feritate & duritia,atque audatia,prim[us] voluit appellari.Qui poſt paululum,cum tributa Romanis negarent, & Romanorum imperium ferre non poſſent,egreſſi à Sicambria, peruenerũt in extremis partibus Rheni fluminis in Germanorum oppidis, qui ibi aliquot annis cum principibus ſuis Marcomiro,& Subnone reſederunt. Vbi primum regem Pharamundum ſibi ſtatuentes,legibus ſe ſubdunt, quas priores eorum Guiſonaſtus,& Salegaſtus inuenerunt.

Titus epiſcopus moritur.

ANno gratiæ.ccclxxxi. Titus, Hoſtienus epiſcopus, acerrimus contra Manichæos diſputator,moritur.Eodem tempore Athanaſius Alexandrinus epiſcopus multas Arrianorum perpeſſus inſidias,ſub principe Valentiniano moritur.Priamus rex frãcorum primus,ſex annis regnauit.

ANno gratiæ.ccclxxxij.Theodosius,Romanum assecutus imperium,annis.xvj.imperauit. Cuius temporibus Gregorius Nazianzenus,vir eloquentissimus & præceptor Hieronymi, debitum naturę persoluit.

Gregorius Nazianzenus moritur.

ANno gratiæ.ccclxxxiij.Basilius Cæsariensis,& Effrem, Edissenæ ecclesiæ diaconus,moriuntur.

Basilius.

ANno gratiæ ccclxxxiiij.Sanctus Martinus nascitur.Eodem anno Theodosius Alanos,Hunnos & Gothos,magnis multisque prælijs deuicit.Et Maximus,Pictos & Scotos Britanniam incursantes superat.

Sanctus Martinus.

10 ANno gratiæ.ccclxxxv.Arriani, Theodosij principis studium fidei non ferentes,post quadraginta annos ecclesias, quas vi tenuerant,reliquerunt.

ANno gratiæ.ccclxxxvi. Francorum rex Marcomirus, inter triginta quatuor dies obijt.Niceta,Viennensis episcopus, in doctrina præclarissimus,insignis habetur.

Marcomirus rex Francorum.

ANno gratiæ.ccclxxxvii.Iustus,Lugdunensis episcop', qui postmodum relicta sede vitam Anachoreticam prælegit, in Aegypto moritur. Eodem anno,synodus.cl. patrum Constantinopolim congregatur aduersus Macedonium hæreticum,Damaso Romæ reside nte.

20

Concilium Cōstatinopoli celebratum.

ANno gratiæ.ccclxxxviii.Siricius sedit in cathedra Romana,annis.xv.mensibus.xi.diebus.xvv.& cessauit sedes diebus viginti.

Sirici' papa

ANno gratiæ.ccclxxxix.Theodosius,Arcadium filium suum,cōsortem imperij sui fecit.Eodem tempore,mortuo Auxentio episcopo,sectæ Arrianæ prauitatis assertore,cum inter catholicos de electione tractaretur,& Ambrosius vir consularis ad populos sedandos aduenisset,subitò vox infantis insonuit, Ambrosium futurum episcopum. Moxq; Ambrosi', tunc catechumenus, capitur & baptizatur,& octaua die cum summa lætitia episcopus ordinatur. Et cum non multò post,idem Ambrosi' verbum dei in ecclesia dei seminaret,Arrianorum quidam vidit angelum dei ad aurem stantis episcopi,indicantem ei quid populo nuntiare deberet.Quo viso miraculo,fidem,quam prius expugnauerat,cœpit defendere.

30

Theodosius imperator filiū suum consortē facit imperij.

ANno gratiæ. ccccxc.Maximus rex Britonum, propter auri & argenti copiam infinitam,& robustorum militum multitudinem,in tantam superbiam est elatus,quòd regno suo sibi nō sufficiente,partes Gallicanas subuertere, sibique disponeret subiugare.

Maximus rex Britonū partes Gallicanas sibi subiugauit,

Parato

Parato itaq; nauigio Armoricarum regnum, quod postea, minor Britannia dicebatur, petiuit. Tantum igitur militum multitudinem secum adduxit, quòd vniuersam ferè Britāniam omni armata manu vacuam reliquit. Cum ergo velis secundis in regione præfata applicuisset, & depopulationi prouinciarum operam dedisset, obuiauit ei Vnibaldus, Dux illius regionis, cum.xv. millibus armatorum. Sed in primo congressu in fugam conuersus est, & maxima pars exercitus eius est interfecta. Vocauit igitur Maximus Conanum, cui, vt supra dictum est regnū Britanniæ eripuerat, & dedit illi regnum Armoricanū, & minorē Britanniā iussit appellari. At Conan⁹, inclinato capite gratias agens, ꝓmisit se fidelem in obsequio suo, dū viuerent, permāsurum. Deinde conuocatis cateruis, ciuitates & oppida sibi viriliter subiugarunt. Obstantes verò, aut flammæ, & exterminio tradiderunt. Sicq; fugientib⁹ cunctis omnia Gallicana, infra annū, in suā suscepit potestatē, pueris tamē parcēs, atq; mulierib⁹. Porro quoscūq; in aliena aspirare callebat, sibi associās, argēto & auro distributo, spolijs suis & quęstibus gaudere liberè permittebat.

Maximianus.

Maximus rex Britāniā cxxx. hominum millib⁹ euacuauit.

ANno gratiæ. cccxci. Maximus tyrannus regnum, quod ceperat, Britannico populo replere cupiens fecit edictum, vt centum millia hominum de Britannia ad eum conuenirent ad terram illam replendam sūpta de plebe, &.xxx. millia militum, quiepiscopos iam ordinatos tuerentur ab hostilibus irruptionibus. Cūque omnia ad votum compleuisset, distribuit singulis nationibus terras affluenter, & syluas cum fluminibus piscosis, quib⁹ illa regio abundabat. Conanumq; omni populo præficiens, regem illum ibidem constituit, patriamq;, minorē Britanniam, vt prænotatur, nuncupauit. Tunc Maximus, cum tota multitudine sua progrediens, interiorem Galliam adiuit, grauissimisque prælijs illatis, totam Germaniam sibi subiugauit. Thronum autem imperij sui apud Treueros statuens, in duos imperatores adeo debaccatus est, quòd Gratiano interempto, Valentinianum ex vrbe Roma fugauit.

Conan⁹ rex, vxores ad Britanniam adduxit.

ANno gratiæ. cccxcij. Conanus, Armoricanorum Britonum rex, volens commilitonibus suis de sua natione coniuges dare, ne cum Gallis commixtionem facerent, misit ad Dionotum regē Cornubiæ, cui Maximus Britanniam commendauerat dum absens fuerat, vt huius rei curam gereret, & puellas cum festinatione ad eum destinaret. Dionotus igitur viso Conani nuntio, collegit per diuersas prouincias filias nobilium, numero.xi. milia. de cęteris verò ex infima gente procreatis. lx. millia, quę omnes in vrbe Londinēsi naues

si naues ingressæ sunt. Erant autem quędam ex eis quæ, castitatem nuptijs preferētes, maluissent vitam amittere, q̄ hoc modo maritis, etiam nobilibus copulari. Nauigio itaq; per Thamesim fluuium mare ingresso, subita tempestate exorta, omnes periclitari cœperūt, & in maiori parte sunt submersæ. Vndecim quoq; milia virginum, quæ apud Coloniam passæ leguntur, ab hac clade, inciderant in nephandum exercitum VVannij regis Hunnorum, & Melgæ Ducis Pictorum, qui iussu Gratiani, Maritimas nationes, clade dirissima opprimebant. Isti puellis prædictis obuiantes, & earum pulchritudinem inspicientes, cum eis disponent lasciuire. Quod cum puellæ abnegassent, & paganos Christianissimè despicabiliter contempsissent, irruunt ambo in illas. Et sic cæsæ gladijs cruentatis, per martyrium castæ cohortes ad regna cœlestia conuolant. Tunc nephandi duces, cum didicissent Britanniæ insulam armato milite vacuatā iter illac arripiunt, & regnum inuadunt, quod rectore caruit ac defensore. Abduxerat enim secum Maximianus, vt prædictū est, omnes milites & iuuenes bellicosos, imbelles & rusticos relinquens in regione. At duces prefati, de vulgo stragem immanem facientes, vrbes & oppida vastare cæperunt. Cum igitur tāta calamitas Maximo nunciaretur, misit Gratianum senatorem cum duabus legionibus, qui hostes acerrima cæde affectos in Hyberniam fugaueuerunt. Maximo interea Romæ interfecto, Britones qui cum illo erant, ad conciues suos in minorem Britāniam aufugerunt. Gratianus igitur, cum necem Maximi cognouisset, diademate suscepto in regem sese promouit. Deinde tantam in Britones tyrannidem exercuit, quòd plebs congregata eundem trucidauit, quo perempto, reuesi hostes præfati Britanniam oppressione dirissima, & diutina afflixerunt.

Maximus Romæ interfectus.

ANno gratiæ. cccxciii. floruerunt in ecclesia dei Gregori' Nazianzenus, Gregorius Nissenus, Hilarius Pictauiensis, Martinus Turonensis, Ambrosius Mediolanensis, Hieronymus abbas Bethlehemensis, & Pachomius abbas Aegyptius.

ANno gratiæ. cccxciiii. Hieronymus chronica sua finit, Gennadius incipit. Eodem tempore, sanctus Patricius Scotus in Hyberniam venditur cum suis sororibus: vbi cum esset regis Porcarius, Angelico sepè fouebatur alloquio.

Hieronym' chronica sua finit.

ANno gratiæ. cccxcv. Hieronymo sacras scripturas, vtriusq; testamenti, in latinam transferente linguam, editio septuaginta interpretum

terpretum vilescere cœpit.

Abacuc & Michæa prophetæ.

ANno gratiæ.cccxcvi.corpora Abacuc & Micheæ prophetarum reuelantur.

ANno gratiæ.cccxcvij.corpora Nazarij & Celsi martyrum, Mediolani ab Ambrosio reperta,leuantur.

Arcadius imperator.

ANno gratiæ.cccxcvii.defuncto Theodosio,imperatore magno Arcadius & Honorius filij eius, annis. xiiii. imperarunt. Qui monarchiam mundi inter se diuidentes,vnus Romæ, alter Constātinopoli,imperij sedes statuerunt principales. Quorum tēpore Donatus Epirensis episcopus virtutibus refulsit,qui draconem immanem,in ore eius expuendo,necauit:quem, octo iuga boum ad locum incendij,ne aëra corrumperet,vix trahere potuerunt.

Ambrosius hymnos cōponit. Isto anno S.Martinus obijt.

ANno gratiæ.cccxcix. Ambrosius hymnos in ecclesia prim' canendos instituit. Eodem tēpore Arsenius ex senatore efficitur monachus. Per idē tēpus gentium tēpla,Theodosio iubēte, per orbem vniuersum subuertuntur,ac pro eis Christi templa vbique cōstruuntur.

Mors Ruffini.

ANno gratiæ.cccc.Ruffinus Magister orientalis militiæ,imperij cupiditate fractus,studioque principandi rebellans,à Stilicone, Magistro militiæ occidētalis, perimitur.De cuius interitu Claudianus poëta eximius,sic ait:

Iam non ad culmina rerum
Iniustos creuisse quæror,tolluntur in altum,
Vt lapsu grauiore ruant.

Messalianorū hæresis in ecclesia oritur.

ANno gratiæ.cccci.Messalianorū hæresis est exorta: eorū scilicet, qui sola oratione dicunt dæmones ex hominib' effugari posse.

Eunomius hæreticus.

ANno gratiæ.ccccij.fuit quidā hæreticus,Eunomius nomine, qui in mersione præsumpsit baptizare dicens non trinitate sed in morte Christi baptizari oportere,& eos,qui in trinitate erant baptizati,rebaptizabat.

De morte sancti Ambrosij.

ANno gratiæ.cccciii.sanctus Ambrosius laudabiliter vitam finiuit.Cuius acta & mores Paulus,Nolanus episcopus, ad Augustinum episcopum claro sermone describit. Eodem tempore in Italia Sisinnius & Alexander martyrio coronantur. Per idem tempus Stilico,pacem imperatorum perturbare volens,Alaricum, regē Gothorum,Magistrum militum ordinauit.

Hæresis Pelagiana.

ANno gratiæ. ccccIIII. exorta est hæresis Pelagiana, à Pelagio quodā natione Britannico inuēta Hic docuit, hoīes sine gratia

dei

dei suis meritis posse saluari, vnum quemque ad iustitiam propria voluntate regi, infantes sine peccato originali nasci, & tam insontes esse vt fuit Adam ante præuaricationem, nec ideò baptizandos esse vt à peccato soluantur, sed vt per adoptionem in regnum dei admittantur, qui etsi non baptizarentur, esse tamen eis extra regnum dei æternam & beatam vitam, Adam suo solo peccato læsum esse, eumq; non ex culpæ merito mortuum esse sed conditione naturæ, qui moriturus fuisset etsi non peccasset. Dicebat etiã, orationes irritas esse quæ fiunt ab ecclesia siue pro fidelibus, siue pro infidelibus.

10 ANno gratiæ.cccc v. Anastasius sedit in cathedra Romana annis duobus, & diebus.xxvi. & cessauit sedes dieb⁹.xxi. Sub eisdem diebus Pachouius abbas.cx.vitæ agens annum, in virtutib⁹ finiuit. *Anastasius papa.*

ANno gratiæ.ccccvi. Ioannes Chrysostom⁹ in ecclesia dei præclarè refulsit. Eodem quoque tempore, Ioannes Constantinopolitanus, & Theophilus Alexandrinus episcopi floruerunt. *Ioannes Chrisostomus floret.*

ANno gratiæ.ccccvij. natus est puer in castello Iudæ nomine Emaus, perfectus, ab vmbilico, & sursum diuisus, ita vt haberet duo pectora cum brachijs, duo capita, & vtrumque corpus sensus proprios. Sed quando vnum edebat alterum non edebat, vno dormiente alterum vigilabat, & colludebant, & ferme vsque ad adolescentiam viuebant. Porrò postquam duobus annis vixissent, vnus
20 mortuus est altero vsq; in tertium diem superuiuente. Eodem anno, Innocentius primus sedit in cathedra Romana annis.xv. mensibus duobus, & diebus.xx. & cessauit sedes diebus.xv. *Innocetius papa prim⁹.*

ANno gratiæ.ccccviij. Innocentius, Romanæ vrbis episcop⁹, dedicauit basilicam beatissimorũ martyrum, Geruasij & Prothasij, ex deuotione cuiusdã illustrissimæ fœminæ, nomine Vestina. *Dedicatio.*

ANno gratiæ.ccccix. Innocentius papa constituit pacis osculum, ad missam dari, & oleum infirmorum ab episcopis consecrari. *Instituitur osculum in ecclesia.*

ANno gratiæ.ccccx. S. Alexi⁹ Romæ declaratur, qui prima nuptiarum nocte sponsam relinquens.xviij. annis pro Christo pere-
30 grinatus est. *De sancto Alexio.*

ANno gratiæ.ccccxi. sanctus Augustinus, Hipponensis episcop⁹, doctrina atq; sanctitate, in ecclesia Christi, insignis refulsit. *S. Augustinus claret.*

ANno gratiæ.ccccxij. Arcadio imperatori, successit Honorius, & viginti annis imperauit. *Honorius imperator.*

ANno gratiæ.ccccxiij. exorta est hæresis Priscillianistarum, à Priscillo quodã inuenta, qui astruxit fatalib⁹ stellis hoẽs colligatos, *Heresis Priscillianistarum oritur.*

& ipſum hominis corpus, ſecundum.xii. cœli ſigna compoſitum, conſtituens arietem in capite, taurum in ceruice, geminos in humeris, & cancrum in pectore. Sicque diſcurrens per ſingula membra vſque ad plantas, quas piſcibus attribuit. Coniugium, & carnes deſpexit. Opificium quoq; humanæ carnis, non deo, ſed angelis malis aſcripſit.

Honorius Cōſtātium, principem militæ fecit.

ANno gratiæ ccccxiiij. Honorius imperator Conſtantium comitem, Magiſtrum militiæ ordinauit, qui primum in Galliam ꝓfectus, Conſtantinum apud Arelatem cœpit, & interfecit.

Concilium apud Carthaginem.

ANno gratiæ.ccccxv. hæreſis Pelagiana, cum ad audientiam Innocentij papæ peruenit, concilium apud Carthaginem. ccxxiiij. epiſcoporum congregari fecit, eamque conuicit & damnauit.

Oroſius claret.

ANno gratiæ.ccccxvi. Oroſius preſbyter, & hiſtoriographus, qui miſſus eſt à beato Auguſtino ad ſanctum Hieronymum, pro diſcenda animæ ratione, claret.

ANno gratiæ.ccccxvij. Conſtantius comes, apud Arelatem conſiſtens, magna rerum gerendarum induſtria, Gothos, quib' iam [b]Atavvlſus pręerat, Placidæ coniunx, Narbone expulit, atque abire in Hiſpaniam coegit.

[b] Atulfus

Lucianus claret.

ANno gratiæ.ccccxviij. Lucianus preſbyter pręclar' habetur, qui reuelationem beati Stephani protomartyris, ac ſociorum eius gręco ſermone conſcripſit, quam poſtmodum Auit' preſbyter, Hiſpanus, in latinum conuertit: quiq; reliquias beati Stephani, per Oroſium, Occidētalibus deſtinauit.

Orationis virtus.

ANno gratiæ.ccccxix Anianus Aurelianenſis epiſcopus clarus habetur, qui orationibus ſuis ab Hunnis Aurelianenſes liberauit.

Britanni Romanorū Poſtulant auxilium.

ANno gratiæ.ccccxx. Scotorum, Pictorum, Norvvegenſium infeſtinationem Britanni non ferentes, Romam mittunt auxiliū flagitantes. Quibus ſtatim miſſa legio, magnam barbarorum multitudinem ſtrauit, eoſque à Britanniæ finibus expulit. Deinde, ob arcendos hoſtes, murum inter duo maria ſtatuit, qui abſque magiſtro, magis ceſpite quàm lapide factus, nil Britannis operantibus profuit. Nam mox, vt diſceſſere Romani, hoſtes præfati aduecti nauibus, obuia quæque ſibi cædunt, vaſtant, deijciunt, & conſumunt.

ANno gratiæ. ccccxxi. rex Francorum Pharamundus regnauit annis vndecim. Iterum Britanni petunt auxilium à Romanis, qui aduenientes, hostes ad mare propellunt, coniunctisq; sibi Britannis murum saxo solidum faciunt, & à mari vsque ad mare perducunt. Sed in littore meridiani maris crebras turres per interualla statuunt, terram muniunt, sociis valedicentes quasi vltra non redituri.

Britãni iterum petunt auxiliũ Romanorum.

ANno gratiæ. ccccxxi. Zozimus sedit in cathedra Romana, annis tribus, mensibus octo, & diebus. xxv. & cessauit sedes dieb⁹. xj.

Zozimus Papa.

ANno gratiæ. ccccxxiij. Hieronymus presbyter vitam in sanctitate finiuit pridie Kalend. Octobris, anno ætatis suæ. xci.

Sanctus Hieronimus obijt.

ANno gratiæ. ccccxxiiij. Macharius monachus Aegyptius signis & virtutibus refulsit.

Macharius monachus.

ANno gratiæ. ccccxxv. Bonifacius sedit in cathedra Romana, annis tribus, mẽsibus. viij. dieb⁹. xiij. & cessauit sedes diebus nouẽ.

Bonifacius papa.

ANno gratiæ. ccccxxvj. Seuerus presbyter, cognomento Sulpitius, qui vitam beati Martini in libellum redegit, moritur. Hic in senectute sua à Pelagianis seductus est; sed agnoscens loquacitatis culpam, silentium vsque ad mortem tenuit, tacendo corrigẽs quod loquendo deliquit.

De silentio Seueri presbyteri.

ANno gratiæ. ccccxxvij. Cœlestinus Papa sedit in cathedra Romana annis. vij. mense vno, diebus. ix. & cessauit sedes diebus xxi. Eodem anno, Theodosius iunior, imperium suscipiens, imperauit annis. xxvij.

Cœlestinus papa.

ANno gratiæ. ccccxxiij. Valentinianus iunior, Constantij filius, Rauennæ creatus est imperator, & Placida mater eius Augusta nuncupatur.

Valentinian⁹ imperat.

ANno gratiæ. ccccxxix. Nestorius, Constantinopolitan⁹ episcopus, suæ perfidiæ hæresim detexit. Hic beatam virginem Mariam non dei sed hominis tantummodo asseruit genitricem, vt aliam personam carnis aliam faceret deitatis. Nec vnum Christum in verbo & in carne credidit, sed separatim, alterum de filium, alterum hominis prædicauit.

Hæresis Nestoriana.

ANno gratiæ. ccccxxx. diabolus in specie Moysi, Iudæis in Creta apparens dum eos per mare, sicco pede, ad terram promissionis perducere promittit, plurimis exultauit necatis. Reliqui, qui saluati sunt, ad Christum conuertuntur.

De fraude diaboli.

Anno gratiæ. ccccxxxi. effera gens VVandalorum, Alanorum,

 & Gothorum

& Gothorum, ab Hispanis ad Africam transiens, omnia fero, flamma, rapinis, similiter & Arriana impietate fœdauit. Sed beatus Augustinus, Hypponensis episcopus & omnium ecclesiarum doctor eximius, ne ciuitatis suæ ruinam videret, tertio obsidionis suæ mense migrauit ad dominum.

Clodoueus regnat in Gallia.

ANno gratiæ.ccccxxxij. VVādali, Carthagine capta, Siciliā deleuerunt. Eodē tēpore Clodoueus in Gallia regnauit, annis.xvij.

Scoti fidem suscipiunt.

ANno gratiæ. ccccxxxiii. Scotis in Christum credentibus, ordinatꝰ à Papa Celestino Palladius primꝰ episcopꝰ, ibidē mittitur.

Romani desolatam Britanniā deserunt.

ANno gratiæ ccccxxxiiij. recedentibus à Britannia Romanis, redeunt Scoti & Picti, cum Norvvegensibus & Dacis, qui totam ab Aquilone insulā, indigenis ferè vacuam muro tenus, quem Romani ad patriæ defensionem erexerant, capessunt. Quo facto, inuadunt hostes murum, compages eius dissoluunt, ac Britones in altis murorum propugnaculis, ad resistendum locatos, vncis ferreis in vallum prosternunt. Erant enim sine rectore, indocti ad pugnam, proni ad fugam. Vnde, qui ab hac calamitate euadere potuerunt, in nemorum densitatibus, in speluncis, & abditis terræ locis, latibula quæsierunt. Tandem ciuitatibus relictis, vt agni à lupis, plebs miseranda discerpitur. Quid plura? Miserunt iterum epistolam, lachrymosis erumnis refertam, ad Aetium, Romanæ potestatis consulem hæc inter alia continentē. Aetio ter consuli gemitꝰ Britonum salutē. Nos mare ad Barbaros, & Barbari ad mare propellūt. Inter hæc autē, duo funerum genera oriūtur. Aut enim submergimur, aut iugulamur. At cum Romani illis nunciassent, sese vlterius nolle tam laboriosis expensis pro eis fatigari, nuncij tristes recedunt, repulsam suis conciuibus nunciantes. Acta autem sunt hæc, anno [r] octauo imperij Theodosij iunioris. Cessauit autem hoc anno tributum Britāniæ, quod senatui Romano, à tempore Iulij Cæsaris, soluebatur.

r xxiij.

Britanni deuicti, regem sibi de minori Britannia postulātes acceperunt.

ANno gratiæ.ccccxxxv. Guithelinus, Londinensis Archiepiscopus, scientia & virtutibus insignis habetur. Hic, cum calamitatē Britanniæ, abiectionemque Romanorum miseratus intellexisset, transfretauit in minorem Britanniā, quæ olim Armorica, siue Laecania, dicebatur, vt auxilium à suis confratribus postularet. Regnabat tunc in illa Aldroenus rex à Conano quartus, cui Maximus tyrannus regnū illud dederat. Qui, viso tantæ reuerentiæ viro, illū cū honore suscepit. At archiepiscopꝰ, aduentꝰ sui causā exponēs, in fletū prorupit & dixit. Satis tuæ nobilitati patet rex qualiter Maximus, qui

qui hoc regnum vobis contulit, & insulam nostram suis militibus spoliauerit, qualiterque à viris & fœminis nobilioribus vacuam reliquerit, & quam miseriam nos nostrique conciues passi fuerimus, qui modo omnibus nationibus præda sumus & rapina.
Non solũ ab hoste deprimimur sed morimur fame, maximè cum omni genere pabuli, excepto artis venatoriæ solatio, careamus. Ab omni igitur alia spe repulsi, gratiam vestram adiuimus serenissime rex, implorantes vt præsidium adhibeas personaliter accedẽs: & regnum tibi debitum, expulsis barbaris, ad libitum disponas, 10 populum regas, ac patriam, quæ olim regna longe remota sibi subiecerat, ad pristinum statum reducas. Cumque hæc & alia Archiepiscopus diu allegasset, rex in hunc modum respondit: Olim tempus erat quo non negarem insulam Britanniæ recipere, sed qnoniã infortunia accesserunt, vilior mihi facta est & meis principibus odiosa. Veruntamen, eò quòd aui & ataui mei illam insulam tenuerunt, trado vobis Constantinum fratrem meum, & duo millia militum cum eo. Qui si deus permiserit, patriam ab hostibus liberabit, atque diademate ibidem insignitus, cum gloria & honore regnum possidebit. Vix finem loquendi fecit rex, cum Archiepiscopus vocato Cõstãtino, viro in militia approbato, ei in hæc verba arrisit, Christus vincit, Christus regnat, Christ' imperat. Assit igitur gratia Christi regi Britanniæ, qui est defensio nostra, vt insulam miserrimam ad pristimam reducat libertatem. Quid plura? Paratis in littore nauibus, eligitur ex diuersis regni partibus supradict' militum numerus. Qui mare ingressi, in Totonesio portu prosperè applicuerunt. Nec mora, confluxerunt vndique Britones dispersi de latibulis & speluncis, & cum hostibus congressi victoriam, per industriam noui regis & beati Guithelini meritum, sunt adepti. Deinde facta in Cicestria concione, erexerunt Constantinum in regem, eique coniugem dederunt ex nobili Romanorum prosapia ortam. Quæ industria beati Guithelini, Londinensis archiepiscopi, fuerat educata: ex qua tres filios inclytos, Constantem scilicet, Aurelium Ambrosium, atque Vterpendragon, processu temporis, generauit. Constantem primogenitum suum deo sacrificauit, tradens eum in ecclesia sancti Amphibali infra VVintoniam, vbi monachalem ordinem suscepit. Aurelium Ambrosium atq; Vterpendragon archiepiscopo Londinensi commisit educandos.

Sixtus Papa.

ANno gratiæ. ccccxxxvi. Sixtus sedit in cathedra Romana, annis octo, & diebus. xviii. qui basilicam sanctæ Mariæ matris

dõini, quę ab ãtiquo Liberi patris delubrũ fuerat, miro ope refecit.

De sctõ Stephano.

ANno gratiæ.ccccxxxvij. Eudoxia, vxor Theodosij principis, ab Hierosolymis remeauit, secum beati protomartyris Stephani reliquias deferens, quę in basilica. S. Laurentij positę, piè à fidelibus venerantur.

ANno gratiæ.ccccxxxviii. Bleda & Attila fratres, multarum gẽtium reges, Illyricum, Thraciamq; depopulati sunt.

ANno gratiæ.ccccxxxix. Maximus, Taurinensis episcopus, vir in scripturis diuinis fulget eruditus.

Petronius Episcopus.

ANno gratiæ.ccccxl. Petronius, Bononiensis episcopus Italię, vir sanctitate vitæ, & monastico studio exercitatus, literisq; secularibus vber, obijt.

ANno gratiæ.ccccxli. Iulianus episcopus & Celestius, Pelagij sectatores, agnoscuntur.

ANno gratiæ.ccccxlii. Leporius presbyter Pelagianum dogma sequitur, præsumens de puritate vitæ suæ, quam arbitrio suo tãtum & conatu proprio, non dei, se ope obtinuisse credebat. Tamen tandem emendatus correctionis suæ librum, vera fide catholica, composuit.

Leo papa primus.

ANno gratiæ.ccccxliij. Leo primus sedit in cathedra Romana, annis.xxi. mense vno, diebus.ix. & cessauit sedes diebus.xxi.

ANno gratiæ.ccccxliiij. Victor Massiliensis rethor, qui librum in Genesim ad filij sui Aetherei personam commentatus est, in diuinis scripturis non satis eruditus, moritur.

Rex Britonũ Constãtinus interfectus est.

ANno gratiæ.ccccxlv. Constantinus Britannorum rex, quadam die dum venatum iret, à quodam picto, qui in eius obsequio fuerat, in virgulto densissimo, cum cultro interfectus est. Quo defuncto, orta est dessensio inter proceres quis eorum sublimaretur in regnum. Filij quoque regis defuncti, Aurelius Ambrosius, atq; Vterpendragon missi fuerant in minorem Britanniam ad educandũ. Qui, si præsentes fuissent, propter ætatem puerilẽ regnare non possent. Porrò Vortigernus consul Gevviseorum, qui omni nisu in regnum aspirabat, perrexit VVintoniam, & Constãtem monachum, Constãtini filium, de claustro extractum duxit Londonias, et eum, vix annuente populo eo q̃ monachus esset, in regẽ erexit. Guithelinus enim Londoniensis archiepiscopus tunc defunct9 fuerat, nec fuit alter, qui in regẽ illũ sublimare præsumpsisset. Sed ipse Vortigernus vices episcopi gerens, coronam capiti suo proprijs manibus impressit.

Constans ex monacho rex.

impressit. Sublimatus igitur rex, omnia regni negotia Vortigerno disponenda commisit. At Vortigernus, astutus, castella & munitiones regni suis satellitibus tradens, quomodo regem traderet callidè cogitabat. Cœpit itaq; regis thesauros in custodia, & numerum militum ac seruientium diatim augmentabat. Deinde regē adiens, consilium dedit ei vt centum pictos, quos ad omnem proditionem & dolum promptos nouerat & paratos, in obsequio suo retineret: vt corpus suum diebus ac noctib⁹, ab incursione hostium, tuerētur.

10 ANnuēte rege, supradictus Pictorum numerus cum priuata regis familia est admissus. At Vortigernus, eos ita stipendijs ditabat militaribus, & cibarijs refecit delicatissimis, ꝙ quasi adorantes illum, per plateas dignum imperio clamitabāt. Cum igitur gratiam omnium se habere cognouisset Vortigernus, inebriauit eos quadā die, dicens cum lachrymis, se à Britannia recessurū, cum nō haberet de proprio vnde .l. militibus stipendia prouideret. Deinde, quasi tristis, recedens ad hospitium suum, ipsos potantes in aula reliquit. Quo audito murmurabant Picti adinuicem, dicentes. vt quid monachum istum non interficimus, vt Vortigernus solio regni potiatur? Surgentes igitur inebriati, impetum fecerunt in regem. Illoque perempto, Vortigerno caput regium detulerunt. Quod cum intel-20 lexisset Vortigernus, quasi contristatus, in fletum prorupit, vt proditionem factam sub lachrimarum velamine palliaret. At Vortigernus ciuibus Londoniensibus, vt hęc acciderant, conuocatis, Pictos illos iussit occidi, id est, decollari, vt propriam fraudem ab hoc scelere redderet excusatam. Tandem, cum neminem parem sibi conspexisset, imposuit capiti suo coronam Britāniæ, & supergressus est principes vniuersos. Sublimato igitur eo, cœpit lues omnium scelerum crescere, sæuiebat scurrilis nequitia, odium veritatis, contempt⁹ dei, litigium, contentio luxus, flagitium, vt vas omnium scelerum solus videretur Vortigernus, & quod maximè regiæ honestati contrariū 30 est, nobiles deprimens, & moribus & sanguine ignobiles extollens, deo & hominibus efficitur odiosus.

Nota proditionem magnam.

ANno gratiæ .ccccxlvi. hæresis Pelagiana, per Agricolam Pelagij discipulum illata, fidem Britonum fœda peste maculauit. Verum Britanni, cum neq; suscipere dogma peruersū, gratiam Christi blasphemando, vllatenus vellēt, neque versutiam nefariæ persuasionis refutare, verbis certando, sufficerent: inueniunt salubre consilium, vt à Gallicanis episcopis auxiliū belli spiritualis inquirant. Quā-

Vt sanctus Germanus in Britanniā venit.

obrem collecta ibidem magna synodo, quærebatur in commune, qui illuc in succursum fidei mitterentur. Tandem omnium iudicio, eligebantur apostoli sacerdotes. Germanus Altisiodorensis, & Lupus Trecasinæ ciuitatis episcopi, qui ad confirmandam fidem in Britanniam pergere maturarent. Qui cum prōpta deuotione preces, & præcepta sanctæ ecclesiæ suscepissent, intrauerunt oceanum. & licet cum labore & periculo, decursis in breui pelagi spacijs, optato littore quietè potiuntur. Collecta itaque apud Verolamium synodo, immensa multitudo virorum etiam cum coniugibus & liberis illuc excitata cōuenerat. Aderat popul', expectabatur futurus iudex, astabant partes dispari conditione cōsimiles, inde diuina fides, hinc humana præsumptio, inde Christus, hinc Pelagius author peruersę prauitatis. Primò in loco, beatissimi sacerdotes copiā disputandi proponendique aduersarijs præbuerunt, loquacitatisque garritum euomere permiserunt, qui sola nuditate verborum, diu & inaniter, audientium aures cum temporibus occuparunt. Deinde antistites venerandi torrentes eloquij, cum apostolicis & euangelicis imbribus, perfuderunt Miscebatur sermo proprius cum diuino, & assertiones modestissimas lectionum testimonia sequebantur. Cōuincitur vanitas, perfidia confusa refutatur, ita, vt ad singulas verborum obiectiones errasse se, dum nequeunt respondere, confitentur. Populus arbiter vix manus continet, iudicium cum clamore cōtestando. Post diem illum, ita ex animis omnium pręstigiosa illa superstitio deleta est, vt sacerdotum & ipsorum orthodoxorum doctrinam sitienti desiderio amplexarentur. Compressa itaque peruersitate damnabili, eiusq; authoribus confutatis, atque animis omnium fidei puritate cōpositis, & in vnitate solidatis, sacerdotes autē tici beatum Albanum, authori deo per ipsum gratias acturi, petierunt: vt ipsi, cuius certaturi subsidium flagitauerant, gratiarum deuotas, effecti victores, persoluerent actiones. Ad martyris autem pueniens sepulchrum beatus Germanus, omnium Apostolorum diuersorumque martyrum secum reliquias habēs, facta oratione, iussit reuelli sepulchrum, preciosa ibidem munera conditurus, arbitrās oportunum, vt membra sanctorum ex diuersis regionibus collecta, quos pares meritis receperat cœlum, sepulchri quoque vnius teneret hospitium. Quibus honorificè depositis ac ordinatè sociatis, de loco ipso, vbi martyris effusus erat sanguis, massam pulueris secum portaturus abstulit, in qua apparebat cruor seruatus rubuisse, per

Omnium apostolorum reliquiæ.

[Margin line numbers: 10, 20, 30]

cædem

cædem martyris, pallente persecutore. Antistes verò omnibus ad votum fœliciter consummatis, & quæ prius dissipata fuerant, rite ordinatis, ad propria cum gaudio remeauit, dei ac beati Anglorũ protomartyris *Albani*, cui victoriam ascripsit, gratus acceptor beneficij magnalia prædicando. Et his ita gestis, innumera vtriusq; sexus multitudo ad dominum est conuersa.

Causam vocationis Anglorum.

ANno gratiæ. ccccxlvij. cum regis Vortigerni iniquitas, & animi leuitas, omnibus per circuitum nationibus esset diuulgata, insurrexerunt in eum Scoti à Circio, & Picti ab Aquilone, quorũ Vortigernus centum conciues interemerat, & regnum Britanniæ acerrima infestatione & labore continuo impugnabant. Nam ferro, flamma, prædis, & rapinis omnia consumentes, gentem peccatricẽ, quia regio fastui fauebat, contriuerant: & sic plebs simul cum rege contaminata communi percellitur vltione. Et quos de populo miserando hostilis irruptio non attigit, fames præualida penitus consũpsit: vt sic, quasi inter duas molas, plebs contrita volueretur. Ingruente peste gladius grassabatur adeò quidem, vt nec viui sufficerent mortuos sepelire. Rex itaque, cum populo desolato & bellicis incursionibus fatigato, contra hostium irruptionem ignarus quid ageret. in desolationem inclinauit. Tandem omnibus *placuit*, vt gentẽ Saxonum, de partibus transmarinis, in auxilium conuocarent. Quod, diuino nutu dispositum constat esse, vt veniret cõtra improbos malum, sicut euidentius rerum exitus conprobauit. Mittuntur interea nuntij, vt, quod prælocutum est, compleatur.

Bellum non viribus, sed virtutibus obtentum.

ANno gratiæ. ccccxlviii. Picti cum Scotis aduersum Britones iunctis viribus bellum susceperunt. Cum verò Britanni partes suas fore impares hostibus iudicarent, sanctorum Antistitum, Germani & Lupi subsidium petierunt. Denique cum maior pars exercitus arma capere & bellum parare attentaret: Germanus se ducẽ prælij futurum pollicetur. Eligit expeditos, circumiecta percurrit, & e regione, qua hostium sperabatur aduentus, vallem circumdatam medijs montibus intuetur, quo in loco, ipse dux agminis nouum exercitum componit. Et iam aderat ferox hostiuum multitudo, quã appropinquare intuebantur in insidijs constituti. Tunc subitò Germanus signifer vniuersos admonet & prædicat, vt voci suæ vno clamore respondeant Et sacerdotes, alleluya tertio repetitum, exclamabant. Sequitur vna vox omnium, & elatum clamorem, repercusso aere, montium conclusa multiplicant, hostile agmen terrore pro-

sternitur, & super se non solum rupes circumdatas, sed etiam ipsam cœli machinam ruere contremiscunt, trepidationique iniectæ vix sufficere pedum pernicitas credebatur. Passim fugiunt, arma proijciunt, gaudẽtes vel nuda corpora eripuisse discrimini. Plures etiam timore pręcipites flumen, quod transituri erant, submersos deuorauit. Vltionem suam innocens exercitus intuetur, & victoriæ concessæ otiosus spectator efficitur. Spolia colliguntur exposita, & cœlestis palmæ gaudia miles religiosus amplectitur. Triumphant põtifices hostibus sine sanguine confusis, triumphãt victoria fide obtenta, non viribus. Composita itaque insula securitate mutiplici, superatisque hostibus inuisibilibus, vel carne conspicuis, ad propria iterum, à quo reuocabantur, reditum moliuntur maturare, quibus tranquillam nauigationem & merita propria, & intercessio beati martyris Albani parauerunt, quietosq; eos suorum desiderijs fœlix carina restituit. Meroueus Rex Francorum, annis. x. tunc regnauit.

De aduentu Saxonum in Britanniam.

ANno gratiæ. ccccxlix. gens Anglorum siue Saxonum, à rege Vortigerno inuitata, Britanniam tribus longis nauibus aduehitur: et in orientali parte insulæ locum manendi à rege, quasi pro patria pugnatura, suscepit. Susceperunt ergo locum donantib' Britannis, ea conditione, vt pro patriæ salute & pace contra aduersarios militarent, & ipsi Britanni ipsis militantibus debita stipendia prouiderent. Aduenerunt de tribus Germaniæ populis fortioribus, id est, Saxonibus, Anglis, & Iutis. De Iutarum origine sunt Cantuarij & VVictuarii. Hæc est ea gens quæ Vectã tenet innsulã & ea quæ vsque hodie, in prouincia occidentalium Saxonum, Iutarum natio nominatur, posita contra ipsam insulã Vectam. De Saxonibus vero ab ea regione, quæ nunc antiquorũ Saxonũ natio cognominatur, venere orientales Saxones, meridiani Saxones, & occidui Saxones. Porrò de Anglis, hoc est, de illa patria quæ Angulus dicitur, & ab eo tempore vsq; hodie manere desertus inter prouincias Iutarum & Saxonũ perhibetur, orientales Angli, mediterranei Angli, Merci cum Northamhumbrorum gente, quæ ad boream Humbri fluminis habitat, cæteriq; Anglorum populi sunt exorti. Duces eorũ perhibentur fuisse duo fratres Hengistus & Horsus, qui fuerunt filij VVithgisij, cuius pater VVitha, cuius pater VVetha, cuius pater VVodẽ, de cuius stirpe multarũ prouinciarũ regium genus originẽ duxit. Cumque tandem in præsentia regis essent constituti, quæsiuit

Saxonũ. id est, VVestphalia.

10 20 30

ſiuit ab eis, quam fidem, quam religionem, patres eorum coluiſſet Cui Hengiſtus, deos patrios, ſcilicet, Saturnum, Iouem, atque cęteros, qui mundum gubernant, colimus, maximè autem Mercurium, quem lingua noſtra VVoden appellamus. Huic patres noſtri veteres dedicauerunt quartam feriam ſeptimanæ, quæ in hunc hodiernum diem VVodeneſday appellatur. Poſt illum colimus deam, inter cæteras potentiſſimam, vocabulo Fream, ex cuiꝰ vocabulo Friday appellamus. Frea, vt volunt quidam, idem eſt quod Venus, & dicitur Frea, quaſi Froa à frodos, quod eſt ſpuma maris, de qua na-
10 ta eſt Venus ſecundum fabulas, vnde idē dies appellatur dies Veneris. Ad hoc Vortigernus. De credulitate veſtra, potius incredulitas dici poteſt, vehementer doleo. De aduentu autem veſtro gaudeo, quia in tempore congruo vos neceſſitati meæ, ſiue deus, ſiue alius obtulit. Opprimunt enim me inimici mei vndique, & ſi laborem præliorum meorum mecum communicaueritis, retinebo vos honorificè intra regnum meum, & diuerſis muneribus & agris ditabo. Paruerunt illicò barbari, & fœdere confirmato in curia eius remanſerunt. Eodem anno nunciatum eſt in Britannia, Pelagianam peruerſitatem iterato, paucis authoribus, de nouo pululaſſe. Ruſuſque ad beatum Germanum preces Britannorum deferun-
20 tur, vt cauſam dei, & belli ſpiritualis certamen aſſumere dignaretur. Quorum petitioni feſtinus obtemperans, adiuncto ſibi Seuero, tortius ſanctitatis viro, qui erat diſcipulus beatiſſimi patris Lupi, & tunc Treueris ordinatus epiſcopus mare conſcendit, & conſentientibus elementis, tranquillo nauigio littus attingit Britannorum. Prędicationis igitur antidoto vulnera ſanat incredulitatis, & apoſtema blaſphemiæ doctrinæ curat medicina, omniumque ſententia prauitatum, cum ſuis authoribus, condemnatur. Factumque eſt, vt in illis locis, multò, ex eo tēpore, fides intemerata perduraret. Ita cōpoſitis omnibus, beati ſacerdotes ea, qua venerant, proſperitate redierunt.

Iterum oritur hæreſis Pelagiana.

30 ANno gratiæ. ccccl. poſt receſſum beatiſſimorum à Britannia pontificum, emergentes ex more Scoti cum Pictis, ex partibus Aquilonis exercitum nimimis grandem confecerunt, atq; aquilonares inſulæ partes cœperunt depopulare. Quod cum Vortigerno fuiſſet nunciatum, collegit milites., atque trans Humbrum obuiam perrexit, nec multum oportuit ciues pugnare. Nam Saxones, qui aderant, tam viriliter præliabantur, vt hoſtes, qui prius vincere ſolebāt, ſine mora in fugam propellerent. Vortigernus ergo, per eos victoria potitus,

Vt Vortigernus rex ad bellum prouocatus auxilio Saxonum hoſtes vicit.

ria potius, donaria sua ipsius ampliauit, atque duci eorum Hengisto dedit agros plurimos in Lyndeseia, quibus sese suosque sustentaret commilitones. At Hengistus, cum esset vir astutus, comperta regis amicitia, ipsum in hunc sermonē adiuit. Domine mi rex vndique inquietant te inimici tui, atque minantur tibi, dicunt sese cōducturos ex Armoricano tractu Aurelium Ambrosium, vt te deposito ipsum in regem promoueant. Si placet ergò mittamus in patriam nostram, et inuitemus ex ea milites vt numerus noster augetur. Rex igitur eius consilio ac petitioni adquiescens, præcepit Hengisto in Germaniam mittere, vt milites ex ea inuitati festinum timiditati suæ conferrent auxilium. Nec mora, missa in Germaniam legatione, nuntij reuertentes decem & octo naues electis militibus oneratas detulerunt. Adduxerunt etiam filiam Hengisti, vocabulo Rouvven, cuius pulchritudine Vortigern' illectus, postulauit eam à patre suo. Hēgistus verò, cōperta animi regis leuitate, concessit ei filiam suam. Intrauit itaque Sathanas in cor eius, qui cum esset Christianus cum pagana coire desiderabat. Nupsit igitur eadem nocte rex paganæ, quæ vltra modum placuit ei. Vnde procerum & filiorum suorum incurrit inimicitiam. Genuerat primitus filios ex alia coniuge, quorum erant nomina Vortimerus, Catigernus, & Pascētius. Genuerat etiam ex eadem coniuge filiam, quàm in societatem thori suscipiens, filiam ex ea procreauit, vnde à sancto Germano & ab omni episcoporum conuentu est excommunicatus.

10

20

De transitu sancti Germani.

Eodem anno, vt scripsit Sigisbertus in chronicis suis, sanct' Germanus ad Rauennam, pro pace Armoricanæ gentis perueniens, & reuerentia à Valentiniano & Placida matre eius susceptus, migrauit ad Christum. Cuius corpus honorifico agmine sanctorū ac religiosorū virorum, comitātibus virtutum signis, Altisiodoro est delatum. Quo tempore Seuerus presbyter, vir miraculis præclarus, destructo idolorum templo, vbi error gentilis centum deos cultura insanissima adorabat, ecclesiam beati protomartyris Stephani, vt consecraretur præ forib' Viennæ †procurabat. Sed cum reditū beati Germani à Rauenna sustineret, qui se ad dedicationem venturum prædixerat, contigit vt die dedicationis eiusdem antequam officia inchoarentur, beati corpus confessoris Christi Germani, per Viennam deportatum, in eandem ecclesiam nouam repausandi gratia portaretur, sicque viri dei promissum constat esse impletum. Quæ miracula, quæ ve virtutum insignia per beatum virum in Britannia

30

†parabat.

deus

deus operat' est, liber de ipsi' vita script', legere volentib', indicabit. Beda tamē in historia Anglorum refert, ipsum ab hoc seculo migrasse anno imperij Martiani sexto, qui est ann' post hunc octau'.

ANno gratiæ.ccccli. Philipp' presbyter, auditor beati Hieronymi, qui de Iob simplici sermone libros edidit, diē clausit extremum.

Phillippus presbyter obiit.

ANno gratiæ.cccclii. mortuo Theodosio imperatore, Martianus & Valentinianus, sex annis imperauerunt. Quorum initio, industria beati Leonis papæ, Chalcedonense concilium celebratur, vbi Eutiches, cum Dioscoro Alexandrino episcopo, conuincuntur publicè, & damnantur. Erat autem Eutiches abbas Constantinopolitanus, qui Christum post humanam assumptionem negauit existere de duabus naturis, sed solam diuinam in eo asseruit esse naturam.

De concilio Chalcedonensi.

ANno gratiæ.ccccliij. Hengistus, quum Vortigerno filiā suā copulasset, ipsum in hunc modum allocutus est, dicens: Audi consilium meum, & inuitemus huc filium meum Octam cum fratruele suo Abissa. Viri enim bellatores sunt, & tibi subdent regiones, quas des eis ad tenendum de te, quæ sunt in aquilonarib' Britanniæ partibus iuxta murum, inter Deiram & Scotiam, qui detinebūt ibidem impetum barbarorum, & sic citra Humbrum in pace remanebis. Paruit Vortigernus, atq; illicò, missis legatis, venerunt vocati Octa Abissa, & Cerditius cum. ccc. nauibus armata manu repletis. Quos omnes Vortigernus benignè suscepit, desiderabilibusq; ditauit donatiuis. Quod cum vidissent Britones, timentes proditionem eorum, dixerunt regi vt ipsos ex finibus regni expelleret. Non enim debebāt pagani Christianis cōmunicare, quia hoc lex Christiana prohibebat. Imo etiam de coniugio regis detestando murmur resonabat procerum, & quæremonia. De quo quidam inuectiuè ait, metricè, & eleganter:

Vortigernus propter Saxones miserit.

Lex connectit eos, amor, & concordia lecti,
Sed lex qualis? amor qualis? concordia qualis?
Lex exlex, amor odibilis, concordia discors.

Insuper tanta aduentantium multitudo superuenerat, vt indigenis terrori essent, quibus debuerant esse præsidio. At Vortigernus contempsit consilijs suorum adquiescere, quia super omnes gētes, propter coniugem suam, eos diligebat.

ANno gratiæ.ccccliiij. Magnates, Britanniæ regem Vortigernum penitus deserentes, vnanimiter Vortimerum filium suum in regem sublimauerunt. Qui consilijs eorum, in omnibus, adquiescens

Deposito Votigerno rege, filius eius successit.

cœpit expellere barbaros, & insequens eos vsq; ad flumen Derevvent, vbi victoria potitus est, multos trucidauit. Fugit autem cum illis Vortigernus, qui propter vxorem suam quod potuit, quia vxorius erat, auxilium illis impendebat. Tunc Vortimerus victoriam adeptus, cœpit possessiones amissas ciuibus indigenis restituere, ipsosq; diligere, ecclesias destructas restaurare, atque viros ecclesiasticos, præcipuè religiosos, honorare.

Probitas regis Vortimeri.

ANno gratiæ.ccccl v. qui est annus aduentus Anglorum in Britanniam septimus, gentes Anglorum cum Vortigerno, viribus resumptis, cœperunt iterum Vortimerum, regē Britonum, ad bellū prouocare. Conuenientes autem hinc, & inde apud Aillesford cunei, acriter & diu pugnauerunt. Tandem pond' prælij in Saxones est conuersum, qui & pugnam deseruerunt & campum. Britones verò viriliter insequentes, illorum innumeram multitudinem peremerunt, cæteris autem dispersis, Vortimerus cum victoria ad propria remeauit. Nec multò post Vortimerus, cum fratribus suis, Catigerno & Pascétio, & vniuersæ insulæ populo, Saxonibus bellū indixit. Quibus congregatis, acies disposuerunt ad bellum. Horsus verò frater Hengisti, cui Vortigern' Canciæ prouinciam contulerat & rex à suis conciuib' dicebatur, percussit aciem Catigerni fratris Vortimeri regis tanto impetu, vt ad modum pulueris dispersa dissiparetur. Deinde Catigernum ab equo prostratum interfecit. Quod videns rex Vortimerus, frater eius, irruit in eum, & illo interfecto reliquias cohortis suæ ad Hengistum fugauit, totumq; prælij pondus in Hengistum est conuersum. Et cum probitati Vortimeri resistere nequiuissent, tandem, non sine magno Britonum detrimento, terga verterunt. Nam qui nunquam fugerat ante, tunc fatigatus aufugit.

Horso defūcto Saxones Hēgistū regem fecerūt.

ANno gratiæ.ccccl vj. Horso defuncto, Saxones Hengistum, fratrem eius, in regnum Cāciæ sublimauerunt. Quo etiam anno ter contra Britones pugnasse legitur. Sed probitati Vortimeri resistere non valens ad insulam Thanet confugit, vbi quotidie prælio nauali vexabatur. Tandem Saxones cimbas suas vix ingressi, relictis mulieribus & filijs, in Germaniam redierunt.

Miraculum.

ANno gratiæ.ccccl vij. sanctus Mamertus, Viennensis episcopus, instante solennitate vigiliarum dominicæ resurrectionis, ædes publicas, in vrbe Viennensium, flammis terribilib' crepusculo cōflagrare conspexit. Quid multa? Pleno timore populo ecclesia vacuatur, dū similē casum in singulis domib' singuli metuebāt. Perstitit

tamen

tamen coram altari festiuis indutus vestimentis sanctus Mamertus, & calore fidei succensus flumine lachrimarum flammæ compescuit potestatem. Desperatione igitur deposita, reditur ad ecclesiam, miraculum sancto viro ascribentibus vniuersis.

Vt caput. S. Iohãnis baptistæ reuelatum fuerit.

ANno gratiæ.ccccl viij.sanct⁹ Ioannes baptista caput suum duobus monachis orientalibus, qui ob orationem venerant Hierosolymam, iuxta Herodis quõdam habitaculum reuelauit. Quod deinceps Edissam Phenicis vrbem perlatum, & digno honore conditum est.

Hæresis Dioscori pullulat.

10 ANno gratiæ.cccclix.defuncto imperatore Martiano, Leo maior cum Leone minore xvj.annis imperium tenuerunt. Quo etiã tempore, Alexandria & Aegyptus, errore Dioscori hæretici languẽtes, immundo repletæ sunt spiritu, caninaq; rabie latrant. Francorum rex Hildericus regnauit annis.xxvj.

De morte Vortimeri regis.

ANno gratiæ.cccclx. Vortimerus rex Britonum & flos iuuenum defunctus est, cum quo simul spes & victoria Britannorum est extincta. Diabolus nãq; in cor nouercæ suæ Rovven ingressus est. Illi venenum per quendam familiarem suum, quo subita morte præuentus est, & in vrbe Trinouantum sepultus, propinauit. Quo defuncto misit Vortigernus, instinctu vxoris suæ, in Germaniam 20 propter Hengistum, vt veniret in Britanniam priuatim & cum paucis, ne si aliter veniret, Britones communi impetu ei obuiarent.

Hengistus rediit in Britanniam. *b* tribus.

ANno gratiæ.cccclxi. Hengistus, audito obitu Vortimeri, [b] quatuor millibus armatorum sibi sociatis, in Britanniam est reuersus. Sed cum tantę multitudinis aduentus Vortigerno principibusq; regni nunciatus fuisset, indignati sunt valde, & constituerunt cũ illis præliari. Quod cum Hengisto filia sua per internun[c]ios clam indicasset, gentem patriæ, sub specie pacis, prodere cogitau[it], misitq; legatos ad regem, dicens, se non tantam multitudinem conduxisse, vt vel sibi vel regno aliquam ingereret violentiam, sed æstimabat Vortimerum adhuc viuere, quem super omnia cupiebat expugna-30 re. Sed quia nunc ipsum esse defunctum non hæsitabat, sese & populum suum dispositioni suæ committebat, vt quos optaret, in regno retineret, & residui in Germaniam vela retorquerent. Cumq; talia regi nuntiarẽtur, necnon & dies & locus, vt hæc firmarentur, de cõmuni cõsensu præfigeretur, iussit rex ciues & Saxones, Kalẽd Maij. in pago Ambri cõuenire, vt ibidẽ prædicta firmarẽtur. Præcepit autem Hengistus cõmilitonibus suis, vt vnusquisq; lõgum cultrum in-

fra caligas haberet, & cum Britones securius colloquium contractarent, vnusquisque paratus, facto signo **Nymet you Sexes**, astantem sibi Britonem, cultro educto, cito iugularet. Quod ita factum est. Hengistus verò illicò Vortigernum per pallium detinuit. Cæteros autem astantes principes nihil talia præmeditantes, circiter quadringentos sexaginta viros, barones inclytos, & consules iugularunt. Aderat tunc consul Claudiocestrię, vocabulo Eldol, qui, visa proditione, arripuit palum, quem fortè inuenerat, & quemcumque illo attingebat, confestim confractum ad Tartara dirigebat. Alij caput, alij brachia, alij scapulas, quamplurimis etiam crura elidens, 10 terrorem non minimum hostibus inferebat: nec prius de eo loco recessit, donec septuaginta viros consumpto palo interfecisset. Sed tandē cum tātæ multitudini resistere nequiuisset, diuertit se ab illis, atq; ciuitatē suā petiuit. Multi hinc & inde ceciderunt. Sed victoriā Saxones habuerunt, quia Britones inermes resistere nō potuerunt.

Vt Saxones ecclesias Britāniæ vestauerunt.

ANno gratiæ. ccccclxij. Saxones, Vortigerno regi mortem comminātes, ligauerunt eum, petieruntque ciuitates suas, atq; munitiones suas pro uita. Quibus illicò, quidquid affectauerant, cōcessit, vt viuus abscedere sineretur. Quod, cum iuramento confirmatum fuisset, soluerunt eum, atq; vrbem Londinensem primò ad- 20 euntes ceperunt. Deinde Eboracum & Lindocolinum, necnon & VVintoniam, quasq; prouincias deuastantes. Ingrassantesq; subito ciues inuaserunt, quasi lupi oues, quas postores deseruerunt. Ecclesias & ecclesiastica omnia ad solum vsq; destruebant, sacerdotes iuxta altaria trucidabant, sacras scripturas igne concremabant, super sanctorum martyrum sepulturas cumulos terræ congerebant: viri religiosi, qui ab hac clade euadere potuerunt, speluncas & nemora loca, atque deserta mōtium & collium prærupta, sanctorum secum reliquias portantes, petierunt. Cum ergò tantam cladem inspexisset Vortigernus, inscius quid contra nefandam gentem ageret, secessit 30 in partes Cambriæ, & sese in oppidum Genorium inclusit.

Acephalorū Heresis.

ANno gratiæ. cccclxiij. pullulauit hæresis Acephalorum, Chalcedonensi concilio repugnantium. Ideò Acephali, id est, sine capite nominantur, quia qui prius illam hæresim introduxit non invenitur. Hi in Christo duarum substātiarum proprietatem negāt, sed vnam naturam in eius persona esse contendunt.

Gens Britonū propter militare prę sidiū misit.

ANno gratiæ. cccclxiiij. gens Britonum, in minorem Britanniam, nuncios ad Aurelium Ambrosium & Vterpēdragon fratrem eius,

eius, qui præ timore Vortigerni illuc missi fuerant, destinantes, postulauerunt obnixius & instanter vt velociter, ex tractu Armoricano, ad illos venientes, Saxonib' & rege Vortigerno expulsis, Britanię diadema susciperent. At illi iam adultę ętatis existentes, iter suũ prouidè cum nauibus & armatis militibus parauerunt. Quod vbi Vortigerno regi nuntiatum fuisset, vocatis Magis suis, quæsiuit ab illis quid sibi in tali euentu foret agendum. Qui respondentes, dederunt ei consilium vt turrim fortissimam ædificaret, quæ ipsum & suos à mortis discrimine tueretur. Peragratis igitur quibusq; prouincijs vt locum congruum inueniret, venit tandem ad montem Erir, vbi locum congruum, vt sibi videbatur, inuenit. Congregatis itaq;, ex diuersis partibus, cæmentarijs, iussit construi turrim. At illis à fundamento incipientibus, quicquid vna dię operabantur, nocte sequẽti tellus absorbebat. Vortigernus verò à Magis causam quærens ruinæ, sciscitabatur quidnam vellet sibi tale portentum. Consuluerunt igitur Magi vt iuuenẽ sine patre quæreret, vt sanguine ipsius cęmentũ & lapides aspergerẽtur, vt opus inceptũ robur firmitatis obtineret. Nec mora, legati mittuntur ad diuersas pũincias, vt talẽ iuuenẽ inuenirẽt. Venientes tandẽ ad vrbẽ, quæ postea Kaermerdin fuit nuncupata, cõspexerunt duos iuuenes litigãtes, quorũ alter socio improperabat, dicẽs: Quid mecũ cõtendis fatue? Nunquid tu sine patre nat' meæ nobilitati parificari poteris, qui de regio genere ort', ex vtraq; generis mei parte, clar' resplendeo? At nuntij verbũ huius audiẽtes, ceperunt iuuenẽ cum matre eius, & ad regẽ illicò pduxerunt. Cumq; in præsentia regis essent cõstituti, cœpit diligẽter à matre infantis quærere, quo patre puerum generauit. Ad quem illa. Viuit anima mea domine mi rex, quod cum essem in thalamo regis Demeciæ, patris mei, apparuit mihi quidã in specie pulcherrimi iuuenis, & sæpissimè amplectens, oscula mihi multiplicauit. Et cum mecum coisset, subitò euanescens recessit. Cumq; ad me sępius redisset, grauidam me tandem reliquit, nec est alter qui iuuenẽ istum generaret. Tunc rex supra modum admirans vocauit iuuenẽ quærens ab eo quo nomine vocaretur. Porrò, cum se Merlinus Ambrosium vocari diceret, quæsiuit Merlin' à rege, vt quid ipse & mater eius ad illius præsentiam fuissent adducti. Cui rex: Magi mei dedere consilium vt iuuenem sine patre perquirerem, cuius sãguine opus meum irroratum firmaretur. Cui Merlinus: Iube Magos tuos coram me venire, & conuincam eos mendacium adinuenisse.

†idipsum.

inuenisse. Nescientes enim quid sub fundamento sit, per mendacium vobis satisfacere cupiebāt. Sed voca operarios tuos & iube terram fodere, & inuenies stagnum sub ea quod opus stare non permittit. Tunc Merlinus ad magos accedens ait, dicite mihi adhuc vilissimi adulatores quid sub stagno latet? at illi nihil respondentes tacuerunt. At Merlinus conuersus ad regē dixit. Iube hauriri stagnum per riuulos, & in fundo inuenies duos lapides concauos & in illis duos dracones dormientes. Credulus autem rex super verbis illius iussit hauriri stagnum, & admirantibus cunctis reperit verum quod a Merlino dicebatur. 10

Victorinus circulū paschalem scripsit.

ANno gratiæ. cccclxv. Hilarius sedit in cathedra Romana annis vi. mensibus tribus, & cessauit sedes dieb' decem. Ad cui' petitionem Victorinus paschalem circulum scripsit. Dxiij. annorum.

Incipit prophetia Merlini.

EOdem tempore, cum sedisset Vortigernus rex Britonum sup ripam exhausti stagni, egressi sunt duo dracones, quorum vnus erat albus, alter verò rubeus. Cumq; alter alteri appropinquasset commiserunt diram pugnam. Nam igneum fumum exhalantes præualebat albus, & tandem rubeum vsque ad extremitatem lacus fugabat. At ille, cum se expulsum doluisset, impetum fecit in album, ipsumq; retroire coegit. Ipsis ergo in hunc modum pugnantibus, 20 præcepit rex Merlino Ambrosio dicere, quid prælium draconum portendebat. Mox ipse in fletum prorumpēs, spiritum hausit prophetiæ, assumptaque parabola ait,

VE rubeo Draconi, nam exterminatio eius festinat. Cauernas ipsius occupabit albus draco qui Saxones quos inuitasti significat. Rubeus verò draco gentem significat Britanniæ, quæ ab albo opprimetur. Montes itaque eius vt valles æquabuntur, & flumina vallium sanguine manabunt. Cultus religionis delebitur, & ruina ecclesiarū patebit. Præualebit tandē oppressa, & sæuitiæ exterorū resistet. Aper etenim Cornubiæ succursum præstabit, & colla eorū 30 sub pedib' suis cōculcabit. Insulæ oceani potestati ipsi' subdētur, & Gallicanos salt' possidebit. Tremebit Romulea domus sæuitiā ipsi', & exit' eius dubius erit. In ore populorū celebrabitur, & act' eius cibus erit narrantib'. Sex posteri eius sequētur sceptrū, sed post ipsos exurget Germanicus vermis, sublimabit illum æquoreus lup', quē Africana [b] littora comitabuntur. Delebitur iterum religio, & transmutatio primarū sedium fiet. Dignitas Londoniæ adornabit Doroberniam, & pastor Eboracensis Septimus in armorico regno frequentabitur.

[b] nemora.

frequentabitur. Meneuia pallio vrbis legionum induetur, & prædicator Hyberniæ propter infantem in vtero crescentem obmutescet. Pluet sanguineus imber, & dira fames mortales afficiet. His superuenientib' dolebit rubeus, sed emenso labore vigebit. Tunc infortuniũ albi festinabit, & ædificia hortulorũ eius diruẽtur. Septẽ sceptrigeri perimentur, & vnus eorũ sanctificabitur. Ventres matrũ secabuntur, & infantes abortiui erunt. Erit ingens supplicium hominum, & indigenæ restituantur. Qui faciet hæc, æneum virum induet, & per multa tempora super æneum equum portas Londoniæ seruabit. Exinde in proprios mores reuertetur rubeus draco, & in seipsum sæuire laborabit. Superueniet itaque vltio tonantis, quia omnis ager colonos decipiet. Arripiet mortalitas populum, cunctasq; nationes euacuabit. Residui natale solum deserent, & exteras culturas seminabunt. Rex benedictus parabit nauigium, & in aula duodecimi inter bonos vel beatos annumerabitur. Erit miseranda regni desolatio, & areæ messium in fructuosos saltus redibunt. Exurget iterum albus draco, & filiam Germaniæ inuitabit. Replebuntur iterum hortuli nostri alieno semine, & in extremitate stagni lãguebit rubeus. Exinde coronabitur Germanicus vermis, & æneus princeps humiliabitur. Terminus illi positus est, quem transuolare nequibit. Centum namq; quinquaginta annis in inquietudine & subiectione manebit, ter centum verò insidebit. Tunc exurget in illum aquilo, & flores, quos Zephyrus procreauit, eripiet. Erit deauratio in templis, nec acumen gladiorum cessabit. Vix obtinebit cauernas suas Germanicus draco, quia vltio proditionis eius superueniet. Vigebit tandẽ paulisper, sed decimatio Neustriæ nocebit. Populus namq; in ligneis equis, ferreis tunicis superueniet, qui de nequitia eius vindictam sumet. Restaurabit pristinis incolis mansiones, & ruina alienigenarum patebit. Germen albi draconis ex hortulis nostris abradetur, & reliquiæ generationis eius decimabuntur. Iugum perpetuæ seruitutis ferent, matremque suam ligonib' & aratris vulnerabunt. Succedẽt duo dracones, quorũ alter inuidiæ spiculo suffocabitur, alter verò sub vmbra nõis redibit. Succedet leo iustitiæ, ad cui' rugitum Gallicanæ turres, & insulani dracones tremebunt. In dieb' eius aurũ ex lilio & vrtica extorquebitur, & argẽtum ex vngulis mugientiũ manabit. Calamistrati varia vellera vestibunt & exterior habit' interiora signabit. Pedes latrantiũ truncabuntur, pacem habebunt feræ, humanitas supplicium delebit. Findetur for-

ma commertij,dimidium rotundum erit.Peribit miluorum rapacitas,& dentes luporum hebetabuntur.Catuli leonis in æquoreos pisces transformabuntur, & aquila eius super montem Aranium nidificabit.Venedotia rubebit materno sanguine,& domus Corinæi sex fratres interficiet. Nocturnis lachrimis madebit insula, vnde omnes ad omnia prouocabuntur.Ve tibi neustria, nam in te cerebrum leonis effundetur, dilaceratisque membris a natiuo solo eliminabitur.Nitentur posteri transuolare superna, sed fauor nouorum sublimabitur.Nocebit possidenti ex impijs pietas, donec sese genitore induerit.Apri igitur dentibus accinctus, cacumina montium & vmbram galeati transcendet.Indignabitur Albania, & cōuocatis collaterabilibus,sanguinem effundere vacabit.Dabitur maxillis eius frenum,quod in Armorico sinu fabricabitur.Deaurabit illud aquila rupti fœderis, & tertia nidificatione gaudebit.Euigilabunt rugientes catuli,& postpositis nemoribus infra mœnia ciuitatum venabuntur.Stragem non minimam de obstantibus facient & linguas taurorum abscident. Colla rugientium onerabunt cathenis,& auita tēpora renouabunt. Exinde de primo in quartum, de quarto in tertium,de tertio in secundum rotabitur pollex in oleo. Sextus Hyberniæ mœnia subuertet, & nemora in planiciem mutabit. Diuersas portiones in vnum reducet, & capite leonis coronabitur.Principium eius vago affectu succumbet, sed finis eius ad superos conuolabit.Renouabit namq; beatorum sedes per patrias,& pastores in congruis locis locabit. Duas vrbes duobus pallijs induet,& virginea munera virginibus donabit. Promerebitur inde fauorem tonantis,& inter beatos collocabitur. Egredietur ex eo linx penetrans omnia,quæ ruinæ propriæ gētis imminebit. Per illam enim amittet vtramque insulam Neustria, & pristina dignitate spoliabitur.Deinde reuertentur ciues in insulam. Nam dissidium alienigenarum orietur. Niueus quoq; senex in niueo equo fluuium Peritonis diuertet,& cum candida virga molendinum super ipsum metabitur.Caduvaladrus Conanum vocabit,& Albaniam in societatem accipiet.Tunc erit strages alienigenarum,tunc flumina sanguine manabunt,tunc erumpent Armorici montes,& diademate Bruti coronabuntur.Replebitur Cambria lætitia,& robora Cornubiæ virescēt,nomine Bruti vocabitur insula, & nuncupatio extraneorū peribit.Ex Conano procedet aper bellicosus,qui infra Gallicana nemora acumen dentium suorum exercebit. Truncabit nāq; queq; maiora robora,minorib⁹ tutelā præstabit. Tremebunt

bunt illũ Arabes, & Africani. Nam impetũ cursus sui in vlteriorem Hispaniã protendet. Succedet hircus Venerij castri, aurea habens cornua & argenteã barbã, qui ex naribus suis tantã efflabit nebulã, quòd tota superficies insulę obũbrabitur. Paxq; erit in tẽpore suo, & vbertate glebæ multiplicabuntur segetes. Mulieres incessu serpẽtes fient, & omnis gressꝰ earũ superbia replebitur. Renouabũtur castra Veneris, nec cessabũt sagittæ Cupidinis vulnerare. Fons vertetur in sãguinẽ, et duo reges duellũ ꝓpter Leenã de Vado baculi cõmittẽt. Omnis humus luxuriabit, & humanitas fornicari nõ desinet. Omnia hæc tria sæcula videbunt, donec sepulti reges in vrbe Londinẽsi ꝓpalabuntur. Redibit iterũ fames, redibit mortalitas, & desolationẽ vrbiũ dolebunt ciues. Superueniet aper cõmertij, qui dispersos greges ad amissa pascua reuocabit. Pectus eius cibus erit egentibus, & lingua eius sedabit sitientes. Ex ore eius ꝓcedent flumina, quæ arẽtes hominum fauces rigabunt. Exinde super Turrim Londinensem ꝓcreabitur arbor, quæ tribus solũmodo ramis cõtenta, superficiem totius insulę latitudine foliorũ obũbrabit. Hinc aduersarius Boreas superueniet, atq; iniquo flatu suo tertium illius ramũ eripiet. Duo verò residui locũ exstirpati occupabunt, donec alter alterũ foliorũ multitudine adnihilabit. Deinde verò locũ duorũ obtinebit ipse, & volucres exterarũ regionum sustentabit. Patrijs volatilibus nociuus habebitur, nam timore vmbræ eius liberos volatus amittent. Succedet asinus nequitiæ, in fabricatores auri velox, sed in luporũ rapacitatẽ piger. In diebus illis ardebunt quercus per nemora, & in ramis ilicũ nascentur glandes. Sabrinũ mare per septem ostia discurret, & fluuius Oscæ per septẽ menses feruebit. Pisces eius calore morientur, & ex eis ꝓcreabuntur serpentes. Frigebunt Badonis balnea, & salubres aquæ eorũ mortem generabunt. Londinũ necem viginti milliũ virorũ lugebit, & Thamesis in sanguinem mutabitur. Cucullati ad nuptias prouocabuntur, & clamor eorũ in montibus Alpiũ audietur. Tres fontes in vrbe VVintoniæ erũpent, quorũ riuuli insulã in tres portiones secabũt, qui bibet ex vno diuturniori vita fruetur, nec superueniente languore grauabitur. Qui bibet de altero, indeficiente peribit fame, & in facie ipsiùs pallor & horror sedebit. Qui bibet de tertio subita morte morietur, nec corpus illius poterit subire sepulchrũ. Tantam ingluuiẽ vitare volentes, diuersis tegmẽtis, eam occultare nitentur. Quæcunq; ergo moles superposita fuerit, formã alterꝰ corporis recipiet. Terra namq; in lapides, lapides in

 lignum,

lignum, lignum in cineres, cinis in aquam, si superiecta fuerit, vertentur. Ad hæc, ex vrbe Canuti nemoris eliminabitur puella, vt medelæ curã adhibeat. Quæ, vt omnes arces inierit, solo anhelitu suo fontes nociuos siccabit. Exinde, vt sese salubri liquore refecerit, gestabit in manu sua dextra, nemus Calidonis, in sinistra verò, murorum Londinensiũ ꝓpugnacula. Quocunq; incedit, passus sulphureos facit, qui duplici flãma fumabũt. Fumus exortus excitabit Ruthenos, & cibũ sub marinis conficiet. Lachrymis miserandis manabit ipsa, & clamore horrido replebit insulam. Interficiet eam ceruus decem ramorũ, quorũ quatuor aurea diamemata congestabunt, sex verò residui, in cornua bubalorũ vertẽtur, quæ nefando sonitu tres insulas Britanniæ cõmouebunt. Excitabitur Daneum nemus, & in humanã vocem erumpens, clamabit: Accede Cambria, & iunge lateri tuo Cornubiã, & dic VVintoniæ, absorbebit te tellus. Trasfer sedem pastoris vbi naues applicant, & cætera membra caput sequãtur. Festinat namq; dies, qua ciues ob scelera periurij peribunt. Cãdor lanarum nocuit, atque tincturæ ipsarum diuersitas. Væ periuræ genti, quia vrbs inclyta propter eam ruet. Gaudebunt naues augmentatione tanta, & vnum ex duobus fiet. Reædificabit eam hericius oneratus pomis, ad quorum odorem diuersorum nemorum conuolabunt aues. Adijciet palatium ingens, & sexcẽtis turribus illud vallabit. In vnaquaq; statuet Decurio, qui leges subditis dabit. Inuidebit ergò Londinũ, & muros suos tripliciter augebit. Circuibit eam vndique Thamesis fluuius, & rumor operis trãscendet Alpes. Occultabit infra illam hericius poma sua, & subterraneas vias machinabitur. In tempore illo loquentur lapides, & mare quo ad Galliam nauigatur, infra breue spacium contrahetur. In vtraque ripa audietur homo ab homine, & solum insulæ dilatabitur. Reuelabuntur secreta sub marmoribus, & Gallia præ timore tremiscet. Post hæc, ex Calaterio nemore procedet ardea, quæ insulam per biennium circumuolabit. Nocturno clamore conuocabit volatilia, & omne genus volucrum associabit sibi, in culturas mortalium irruẽt, & omnia genera messium deuorabunt. Sequetur fames populum, atque dira mortalitas famẽ. At cum calamitas tanta cessauerit, adibit detestabilis ales vallem Galabes, atque eam in excelsum montem leuabit. In cacumine quoque ipsius plantabit quercum, atque intra ramos nidificabit, tria oua procreabuntur in nido, ex quibus vulpes, lupus, & vrsus egredietur. Deuorabit vulpes matrem, & asininum

ninum caput gestabit.Mõstro igitur assumpto terrebit fratres suos, ipsosque in Neustriam fugabit.At ipsi excitabunt aprum detõsum in illa,& nauigio reuecti cum vulpe congredietur. Quæ,cum certamen inierit,finget se defunctam,& aprum in pietatem mouebit. Mox adibit ipse cadauer,& dum supstabit anhelabit in oculos eius & faciẽ.At ipsa nõ oblita preteriti doli mordebit sinistrũ pedẽ eius, totumq; à corpore auellet.Saltu quoq; facto eripiet ei dexterã aurẽ & caudã,& infra cauernas mõtium delitebit. Aper ergo illusus requiret lupum & vrsum,vt ei amissa mẽbra restituãt. Qui vt causam inierint,promittẽt ei duos pedes & aures & caudã,& ex eis porcina 10 membra component.Adquiescet ipse,promissamque restaurationem spectabit. Interim descendet vulpes de montibus & se in lupum mutabit,& quasi colloquium habitura cum apro adibit illum callidè,ipsumque totum deuorabit.Exinde transuertet se in aprum, &,quasi sine membris,expectabit Germanos, sed & ipsos postquã aduenerint subito dente interficiet, atq; capite leonis coronabitur. In diebus eius nascetur serpens,qui neci mortalium imminebit,longitudine sua circuibit Londoniam, & quosque pręteruntes deuorabit.Bos montanus caput lupi assumet, dentesque suos in fabrica Sabrinæ dealbabit. Associabit sibi greges Albaniæ & Cãbriæ,qui 20 Thamesim potando siccabunt. Vocabit asinus hircum prolixæ barbæ,& formam ipsius mutabit.Indignabitur ergo montanus,vocatoq; lupo cornutus taurus in ipsos fiet. Vt autẽ sæuitiæ indulserit, deuorabit carnes eorũ & ossa.Sed in cacumine Vriani cremabitur. Fauillæ rogi mutabuntur in cygnos,qui in sicco sicut in flumine natabunt.Deuorabũt pisces in piscib⁹, & hoĩes in hominib⁹ cõglutiẽt. Superueniẽte verò senectute efficientur submarini luces, atq; submarinas insidias machinabuntur. Submergent naualia, & argentum non minimum congregabunt. Fluctuabit iterum Thamesis, conuocatisque fluminibus vltra metas aluei procedet, vr- 30 bes vicinas occultabit,oppositosque montes subuertet,adhibebit sibi fontẽ Galabes dolo & nequitia repletum.Orientur ex eo seditiones,prouocantes Venedotos ad prælia. Conueniẽt nemorum robora,& cum saxis Gevvisseorum congredientur. Aduolabit coruus cum miluis,& corpora peremptorũ deuorabit. Super muros Claudiocestriæ nidificabit bubo,& in nido suo procreabitur asinus. Educabit illum serpens Maluerniæ,& in plures dolos commouebit. Sumpto diademate transcendet excelsa,& horrido racanatu populum patriæ

lum patriæ terrebit. In diebus eius titubabunt montes Pachacij, & prouinciæ nemoribus suis spoliabuntur. Superueniet namque vermis ignei anhelitus, qui emisso vapore cōburet arbores. Egredientur ex eo septem leones capitibus hircorum turpati: fœtore narium mulieres corrumpent, & proprias communes facient. Nesciet pater filium proprium, quia more pecudum lasciuient. Superueniet itaq; gigas nequitiæ, qui oculorū acumine terrebit vniuersos. Exurget in illum draco VVigorniæ, & eum exterminare conabitur, facto autē congressu superabitur draco, et nequitia victoris opprimetur. Ascēdet namque draconem, & exuta veste insidebit nudus. Feret illum ad sublimia draco, erectaq; cauda verberabit nudatum. Resumpto iterum vigore gigas, fauces illius cum gladio confringet. Implicabitur tandem sub cauda sua draco & venenatus interibit. Succedet post illum Totonesius aper, & dira tyrannide opprimet populum. Eliminabit Claudiocestria leonem, qui diuersis prælijs inquietabit serpētem. Conculcabit eum sub pedibus eius, apertisq; faucibus terrebit. Cum regno tandem litigabit leo, & terga nobilium transcendet. Superueniet taurus litigio, & leonem dextro pede percutiet. Expellet eum per regni diuersoria, sed cornua sua in muris Exonię cō fringet. Vindicabit leonem vulpes Kaerdubali, & totum suis dentibus consumet. Circumcinget eam Lindecolinus coluber, præsentiamq; suam draconibus multis horribili sibilo testabitur. Congredientur dracones, alter alterum dilaniabit. Opprimet alatus carentē alis & vngues venenatas in genas configet. Ad certamen conueniēt alij, et alius alium interficiet. Succedet quintus interfectis, residuosq; diuersis machinationibus confringet. Transcendet dorsum vnius cum gladio, & cuput à corpore separabit. Exuta veste ascendet aliū, et dexterā caudę læuamq; inijciet. Suparabit eum nudus, cum nihil indutus profecerit. Cæteros à dorso tormentabit, & in rotunditatē regni compellet. Superueniet leo rugiens immani ferocitate timendus. Ter quinq; portiones in vnum reducet, & solus possidebit populum. Splendebit gigas calore niueo, & candidum populum germinabit. Delitiæ principes eneruabunt, & subditi in beluas mutabūtur. Orietur in illis leo humano cruare turgidus, supponetur ei in segete falcifer, qui dum laborabit mente, opprimetur ab illo. Sedabit illos Eboracensis auriga, expulsóque domino in currum quem ducit ascendet. Abstracto gladio minabitur Orienti, & rotarum suarum vestigia replebit sanguine. Fiet deinde piscis in æquore,

qui sibilo serpentis reuocatus coibit cum illo. Nascentur inde tres tauri fulgurantes, qui consumptis pascuis conuertentur in arbores. Gestabit primus flagellũ vipereum, & à post genito dorsum suum conuertet. Nitetur ipse ei flagellum eripere, sed ab vltimo corripietur. Auertent mutuò à sese facies, donec venenatum cyphum proiecerint. Succedet ei colonus Albaniæ, cui à dorso imminebit serpens. Vacabit ille tellurem subuertere, vt patriæ segetibus candeant. Laborabit serpens venenum diffundere, ne herbæ in messes proueniant. Læthali clade deficiet populus, & mœnia vrbium desolabuntur. Dabitur in remedium vrbs claudij, quæ alumnam flagellantis interponet. Stateram namque medicinæ gestabit, & in breui renouabitur insula. Deinde duo consequẽtur sceptrum, quibus cornutus draco ministrabit. Adueniet alter in ferro, & volantem equitabit serpentem. Nudato corpore insidebit dorso, & dexteram caudæ inijciet. Clamore ipsius excitabuntur maria, & timorem secundo inijcient. Secundus itaque sociabitur leoni, sed exorta lite congressum facient. Mutuis cladibus succumbent mutuò, sed feritas belluæ præualebit. Superueniet quidam in tympano & cythara, & demulcebit leonis feritatem. Pacificabuntur igitur nationes regni, & leonem ad stateram prouocabunt. Locata sede appensas studebit, sed palmas in Albaniam extendet. Tristabuntur ergo aquilonis prouinciæ, & ostia templorum reserabunt. Signifer lupus conducet turmas, & Cornubiam cauda sua circumcinget. Resistet ei miles in curru, qui populum illum in aprum mutabit. Vastabit igitur aper prouincias, sed in profundo Sabrinæ occultabit caput. Amplexabitur homo leonem in humo, & fulgor auri oculos intuentium excæcabit. Candebit argentum in circuitu, & diuersa torcularia vexabit. Imposito vino, inebriabuntur mortales, postpositoque cœlo in terram respicient. Ab eis vultus auertent sydera, & solitum cursum confundent. Arebunt segetes his indignantibus, & humor conuexi negabitur. Radices & rami vices mutabunt, nouitasque rei erit in miraculum. Splendor solis electro Mercurij languebit, & erit horror inspicientibus. Mutabit clypeũ Stilbon Archadiæ, vocabit Venerem galea Martis. Galea Martis vmbram conficiet, trãsibit terminos furor Mercurij. Nudabit ensem Orion ferreus, vexabit nubes Phœbus æquoreus, exibit Iupiter licitas semitas, & Venus deseret statutas lineas. Saturni syderis libido corruet, & falce recurua mortales perimet. Bis senus numerus domorum syderum de-

flebit

flebit hospites ita transcurrere. Commutabunt Gemini complexus solitos, & vrnam in fontes prouocabunt. Pensa libræ ex obliquo põdebunt, donec Aries recurua cornua supponat. Cauda scorpionis procurabit fulgura, & Cancer cum sole litigabit. Ascendet Virgo dorsum Sagittarij, & flores virgineos obfuscabit. Currus lunæ turbabit zodiacum, & in fletum prorumpent Pleiades. Officia iam nulla redibunt, sed clausa ianua in crepidinib' Adriãne delitebit. In ictu radij exurgent æquora, & puluis veterum renouabitur. Confligent venti diro sufflamine, & sonitum inter sydera conficient.

De reditu Aurelij in Britanniam

CVmque in hunc modum diu prophetasset Merlinus, quasi in extasim & summam admirationem commouit vniuersos, diuersis diuersa de eo sentientibus. Dicebant namque nonnulli illũ Pythonicum spiritum exhausisse, & more demonum obscurè & amphibologicè ænigmatizasse exemplo Balaam, alijs aliter affirmantibus. Vortigernus igitur exitum suum scire desiderans, rogauit iuuenem sibi dicere quod sciebat. Ad quem Merlinus: Ignem filiorum Constantini diffuge si vales. Nam gentem subiugabunt Saxonum, & teipsum infra oppidum Genorium inclusum comburent. Rubebunt sanguine Saxonum facies, & interfecto Hengisto Aurelius Ambrosius coronabitur. Nec mora, cum crastina dies illuxisset applicuit Aurelius Ambrosius cum fratre suo Vterpendragon, cum innumera manu armatorum. Conuenerunt itaque Britones vndique dispersi, & conuocato regni clero Aurelium in regem erexerunt. Sublimatus autem, ecclesias ad solum vsque destructas, vt potuit, reparare vacauit. Erat largus in muneribus dandis, sedulus in diuinis obsequijs, modestus, mendaces cum suis adulationibus postponens, pede fortis, equo fortior, & ad regendum militares exercitus peritus. Talibus insignitus virtutibus, celebris & famosus longinquis etiam regionibus habebatur.

Vortigern' incẽdio periit.

ANno gratiæ, cccclxvi. cum Britanni regem Aurelium cohortarẽtur vt in Saxones impetum faceret, dissuasit rex. Nam prius voluit persequi Vortigernum, deinde exercitum in Cambriã dirigẽs, oppidum Genorium petiuit. Vt igitur ad illud peruenit, proditionis patri & fratri illatæ reminiscens, astãtibus ait: Respicite duces nobilissimi, huius turris mœnia Vortigernum protegere si possunt, qui fertilem patriam deuastauit, sacras ecclesias destruxit, & Christianitatem ferè à mari vsque ad mare deleuit, & quod magis dolendum censeo patrem meum & fratrem prodidit.

Nunc

Nunc ciues nobilissimi viriliter agite, & vindicate vos prius in illum, per quem hæc omnia acceſſerunt, & deinde arma vertamus in hostes. Nec mora diuersis machinationibus adhibitis, mœnia diruere nituntur. Postremò cum cætera defeciſſent, adhibuerunt ignem, qui cum alimentum suscepiſſet non ceſſauit donec turrim & Vortigernum combuſſit.

ANno gratiæ.cccclxvij. Theodorus episcopus ciuitatis, quæ à Cyro Persarum rege condita, Cyriæ nomen accepit, vir in diuinis scripturis ad perfectum eruditus in ecclesia clariſſima columna refulsit.

Sanctus Theodorus multis clar⁹ virtutibus, emicuit.

ANno gratiæ. cccclxviij. Clodoueus rex Francorum, miliario.x. ab vrbe Pictauis, Alaricum regem Gothorum interfecit. Cuius filius Almaricus euadens, in Hispaniam fugit.

Alaric⁹ rex Gothorum interficitur.

ANno gratiæ.cccclxix. Clodoueus rex Tholosam, Santonas omnemq; terram Aquitanicam subiugauit, et Gothos Arrianos inde expellens, Francos ibi catholicos habitare fecit.

Clodoueus Aquitaniã subiugauit.

ANno gratiæ. cccclxx. Siluianus presbyter apud Maſſiliam, scripsit ad Claudianum presbyterum Viennensem, librum vnum expositionis extremæ partis in ecclesiasten.

Siluianus claret.

ANno gratiæ.cccclxxi. Simplicius sedit in cathedra Romana annis.xv.mense vno, diebus.vi.

Simplicius papa.

ANno gratiæ.cccclxxij. Hilarius Arelatensis ecclesiæ præsul, vir elemosinarius, & paupertatis amator, in scripturis diuinis doctor emicuit.

Hilarius habetur insignis.

ANno gratiæ.cccclxxiij. Aurelius Ambrosius, Hengistum & Oſricum filium suum cognomento Æsc in Cancia ad bellum prouocans, duodecim cuneos Britonum ordinauit in loco qui postea VVipedeflete dicebatur, vbi diu & acriter ex vtraq; parte pugnantes, sanguinem non minimum perfuderunt, sed victoria dubia & adeò lachrimabilis fuit, quòd multo postea tempore, nec Saxones fines Britonum nec Britanni Canciam intrare præsumerent. Saxones verò quendam principem magnum VViped appellatum, ibidem inter cæteros amittentes, locum belli ad memoriã ipsius VVipedeflete vocauerunt.

Aurelius Ambrosius cum Hengisto pugnauit.

ANno gratiæ.cccclxxiiij. Claudianus presbiter Viennensis, vir in rebus ecclesiasticis ad disputandum subtilis floruit.

Claudianus claret.

ANno gratiæ.cccclxxv. Prosper Aquitanicæ regionis, aduersum Eutychen dictauit epistolas de vera incarnatione Christi, & libero

Prosper cõtra Eutychẽ epistolam scripsit.

bero arbitrio malè sentientem.

Miraculum laudabile.

ANno gratiæ. cccclxxvi. Hilarius vrbis Romæ episcopus, prohibuit ne clerici laicali habitu vterentur, presbyteris etiam concubinas suas interdixit. Eodem tempore, dum Clodoueus rex Francorum contra Alemannos cōfligeret, & eius grauiter exercitus læderetur, eleuatis in cœlum oculis, dixit: Domine Iesu Christe, quē vxor mea Chrothildis colit, tuam opem deuotus efflagito. Quod si mihi in hoc certamine victoriam dederis, de cætero credam in tuo nomine baptizatus. Quod cum dixisset Alemanni in fugam coacti sunt, & rex cum triumpho ad patriam remeauit. Tunc, accersito sancto Remigio, baptizatus est cum omni gente sua. Ad cuius consecrationem cum moram faceret minister sanctum chrisma ad manum episcopi baiulare, cumque comprimente turba nec adhuc veniret, moleste tulit illud episcopus, orauitque ne mora dispendium generaret. Et ecce chrismatica inunctio, in vasculo mirabili, de cœlis allata est ei angelico ministerio, quod vsque in præsentem diem in ecclesia Remensi reseruatur. Quo etiam miraculo abundāti, reges Francorum inungendi consecrantur.

Zeno imperator.

ANno gratiæ. cccclxxvij. Zeno Romanum suscipiens imperium, annis. xvij. regnauit. Eodem anno Ella dux & tres filij eius, Cymen, Plentingus, & Cissa, in Britanniā veniētes, in loco qui postea à Cymene Cymenshoara, id est, portus Cymenis dicebatur, applicuerunt. Egredientibus autem illis innumera Britonum turba cōuolarunt, & bellum ilicò inierunt. Sed Britones campum deserentes, ad proximum nemus, quod Andredesvvold dicebatur fugati sunt. Saxones verò littora maris in Suthsexia occupantes, magismagisque sibi regionis illius spacia subiugarunt.

Materna pietas.

ANno gratiæ cccclxxviij. Zenone imperatore Leonem filium suū quærente interficere, mater eius pro eo alium ei similem obtulit, qui postea in clericatu vsq; ad Iustiniani tempora perdurauit.

Corp9 sancti Barnabæ repertū est.

ANno gratiæ. cccclxxix. corpus sancti Barnabæ apostoli, & euangelium Matthæi eius stylo conscriptum, ipso reuelante, repertum est.

Odoacer rex

ANno gratiæ. cccclxxx. Odoacer rex Gothorū Romam obtinuit, quam ex eo tempore reges eorum diutius tenuerunt.

Theodoric9 rex.

ANno gratiæ. cccclxxxi. Theodoricus rex Gothorum vtramque Macedeniam Thessaliamque depopulatus est, & Italiam infestus occupauit.

ANno gratiæ.ccccLxxxij.Honoricus Arrianus, rex VVandalorum exulatis in Africa. † ccc. & tribus episcopis catholicis, ecclesias eorum clausit, plebemque varijs affecit supplicijs, & innumeram multitudinem pro fide veritatis peremit. Manus linguasq; orthodoxorum præcidens multorum martyrum milia effecit.

† ccccxxxiiii

ANno gratiæ.ccccLxxxiij. Clodoueus, rex Francorum, Regnacarium ꝓpinquum suum, & fratrē eius Farronē cepit et interfecit.

Clodoueus in cōsāguineos sæuit.

ANno gratiæ.ccccLxxxiiij. Timotheus, extincto ab Alexandrinis Protherio, aut voluit aut passus est, ab vno episcopo, in loco occisi episcopi sese ordinari.

Cupiditas Timothei.

ANno gratiæ.ccccLxxxv. Britones, duce Aurelio Ambrosio, conuenerunt ad pugnam apud Mercredesburne contra Ellā et filios suos, & cum diu & acriter pugnam commisissent, Ella cum filijs suis, non sine dispendio Britonum, campum deseruit. Misit igitur Ella in patriam suam, maiorem quærens copiam armatorum.

Bellum cōtra Ellam.

ANno gratiæ.ccccLxxxvi. Fœlix sedit in cathedra Romana annis octo, mensibus.xi.diebus.xvij.& cessauit sedes diebus.v.

Fœlix papa

ANno gratiæ.ccccLxxxvij. Aurelius Ambrosius, maxima Britonū multitudine collecta, Saxones ad pugnam prouocare disposuit. Exercitum itaque suum versus aquilonem dirigens, Hengistum cū suis Saxonibus trans Humbrum inuenit. Hengistus verò cum aduentū ipsius cōperisset audacter ei obuiā ibat, & in cāpo qui Maisbely vocabatur, quò Aurelius erat trāsiturus subitum atq; furtiuum impetum facere affectans, Britones non præmeditatos disposuit occupare. Quod tamē Aureliū non latuit, nec idcirco campum distulit adire, vbi dispositis militaribus vtrobiq; legionibus, congrediūtur acies, cruoremq; non minimum hinc & inde diffundentes, stragem maximam peregerunt. Hinc Britones, hinc Saxones, varijs casibus vulnerati gladio consumuntur. Demum cum Hengistus socios suos succumbere vidit Britannosq; valere, confestim diffugit, atq; oppidum Kaerconan, quod nūc Cuningeburg appellatur, petiuit. Sciens verò quod omne tutamen suum in gladio & hasta consisteret, oppidū intrare noluit, quia illud Aurelio resistere non æstimauit. Insequitur eum Aurelius & quoscumq; in itinere reperiebat amputatis capitibus ad Tartara destinauit. Potitus itaque victoria Aurelius, deum cœli ex intimo cordis affectu glorificauit, qui sibi de hostibus concessit triumphare.

Aurelius Saxones ad pugnā prouocans, gloriosam victoriam adeptus est.

Anno gratiæ. ccccLxxxviij. Aurelius Ambrosius, cum per

Aurelius fana destruēs, ecclesias destructas iubet restaurari.

 Britan-

Britanniam hostes quærendo trãsitum faceret, inuenit ecclesias ad solum vsque destructas, vnde vehementer condoluit. Accersitis itaque artificibus cæmentarijs & lignarijs, ædificia diuina reparare curauit. Dispositis ergo in eis presbyteris, & clericis, diuinum obsequium ad statum debitum reuocauit. At vbi prophana deorum templa & idola inuenit, à memoria hominum de sub cœlo fundit' deleuit vniuersa. Iustitiam & pacem ecclesijs & viris ecclesiasticis obseruare studuit & præcepit, multa conferens eis, ex regia munificẽtia, cum redditibus amplis beneficia, & orare pro regno & ecclesiæ statu omnibus imperauit. 10

Aurelius Hengistum bello victũ cepit, & decapitari præcipit.

ANno gratiæ.cccclxxxix. Aurelius Ambrosius, epistolas ad vniuersos Britanniæ fines dirigens, præcepit vt omnes qui potuerunt arma mouere ad eum quantotius conuenirent, & paganos exterminare à Britanniæ finibus non cessarent. Congregatis igitur omnib', promouit exercitum Aurelius versus Aquilonem, & Hẽgistum cum Saxonibus super flumen, quod Don appellatur, acieb' ad bellum instructis, inuenit. Quid multa? Concurrentibus hinc inde cateruis, acerrimam pugnam commisere, cruorem non minimũ diffundẽtes. Dumq; in hunc modum diutissimè decertassent, Dux Claudiocestriæ Eldol, cui ardens inerat desiderium cum Hengisto 20 grediendi, cum phalange cui præerat, cuneos penetrans, cepit Hengistum per nasale cassidis, summisque vtens viribus ipsum infra conciues suos pertraxit. Desideriũ meum (inquit) hodie adimpleuit deus. Victoria enim nobis in manu dei est. Diffugerunt itaque Saxones quò impetus quemque ducebat, quos Aurelius insequens, viriliter trucidauit. Octa verò, filius Hengisti, cum maiori multitudine Eboracum adiuit, Eosa autem & alij multi vrbem Alclud petierunt. Vt igitur triumphauit Aurelius cepit vrbem Conani, & ibidem tribus diebus moratus est. Post hæc, conuocatis ducibus, præcepit decernere quid de Hengisto fieri debuisset. Surgens itaq; El- 30 dadus, episcop' Claudiocestrensis, & frater Eldol Ducis, iussit omnes tacere, & ait frendens præ ira. Etsi omnes istum liberare vellẽt, ego eum in frustra concidã. Quid hæsitatis effœminati? Nonne Samuel propheta cum regem Amalech, in bello captum, mẽbratim concidisset, ait? Sicut fecisti matres sine liberis, sic faciam matrem tuam esse sine liberis hodie inter mulieres. Similiter facite de isto altero Agag, qui multas matres suis orbauit filijs. His dictis Eldol educto gladio duxit eum extra vrbem, & amputato capite ad Tartara

tara

tara destinauit.Successit ei Osric filius eius,cognomēto Aesc, super gentem Saxonum in Cancia,à quo reges Canciæ vsq; hodie Aesc-kynges vocantur. Dederat namque Vortigernus prouinciam illam Hengisto pro filia sua,vt superius est relatum: & sic eam annis viginti quatuor,quasi iure hæreditario,possidebat.

Vt Octa misericordiam impetrauit.

ANno gratiæ.ccccxc.Aurelius Ambrosius exercitum suum duxit Eboracum, vt Octam filium Hengisti expugnaret. Cumq; ciuitatem obsedisse, timuit Octa vrbem contra multitudinem retinere. Communicato itaque salubri consilio,egressus est cum nobilibus qui secum erant,& se suosq; in hæc verba præsentauit. Victi sunt dij mei deumque tuum regnare non hæsito qui tot nobiles ad te venire compellit. Accipe ergo nos, & nisi misericordiam adhibueris,habe nos ligatos & ad quodcunq; supplicium paratos. Motus igitur pietate Aurelius misericordiam habuit de eis. Exemplo etiam Octæ venit Eosa cæteriq;, qui diffugerant, misericordiā impetrantes. Dedit ergo eis regionem propè Scotiam, & fœdus cum eis cōfirmauit. Deinde porrexit ad monasteriū Ambri, ꝓpè †Kaerbaradot,quæ nūc Saresburia dicitur vbi principes defuncti iacebāt, quos Hengistus prodiderat,& pietate motus in lachrymas resolutus est. Deliberans ergo apud se vt locum,quo tot nobiles iacebant, memorabilem faceret,misit Merlinum vatem diligenter quærere, vt consilio ipsius,quod desiderabat,adimplere potuisset. Vt autem Merlinus ad regis præsentiam esset perduct⁹ exposuit ei de morte nobilium memoratorum quomodo prodiderant eos Saxones, & quod voluit locum honore debito venerari. Tunc Merlin⁹, aliquātulum in extasi mentis positus,tandem respondit,dicens: Si volueris domine mi rex opere perpetuo sepulturam eorum decorare,mitte pro chorea gigantum,quæ est in Killardo,monte Hyberniæ,vbi talis est lapidum structura, qualem nemo hui⁹ ætatis oculis prospexit. Grandes enim sunt & mirabiliter collocati,qui,si sic hoc loco disponantur,stabunt in æternum, memorabile funus prædictum repræsentantes. Ad hæc Aurelius in risu solutus Merlino respondit. Nūquid lapides Hyberniæ meliores sunt istius lapidibus regionis, vt ex tam longinquo in Britanniam veherentur? Ad quem Merlinus: Ne vanum rex moueas risum. Nam mystici sunt lapides, & ad diuersa medicamenta salubres. Gigantes eos olim asportauerunt ex vltimis finibus Africæ, vt illic balnea infra ipsos conficerēt cum varijs infirmitatibus grauarentur. Lauabant namq; lapides varijs herbarum

†Kaercarec.

barum confectionibus & fundebant in balnea, quibus curabantur ægrotantes. Nec est lapis qui careat medicina. Cumque hæc audissent Britones, pro lapidibus mittere decreuerunt. Eligitur igitur Vterpendragon frater regis, cum quindecim milibus armatorũ, qui si ab aliquo impedirentur, prælio ereptos lapides asportarent. Eligitur etiam Merlinus, vt ipsius ingenio & consilio omnia consummarentur. Paratis igitur nauibus mare ingrediuntur, & velis prosperis in Hyberniam peruenerunt. Cumq; Gillomannius rex Hyberniæ aduentus eorum & causam cognouisset, astantibus dixit. Armate vos viri, armate, quia dum mihi inerit non auferent à nobis 10 etiam minimum choreæ lapillum. Nec mora congrediũtur partes, sed victoria cessit Britonibus. Deinde Killardum montem adeuntes, structuram lapidum in vanũ deponere nitebantur. Deficientibus autem cunctis subrisit Merlinus, suasque machinationes conficiens, leuius quàm credi potest lapides deposuit, nauibúsque imponens, cum gaudio in Britanniam perduxit. Quod cum Aurelio indicaretur, venit cum episcopis & abbatibus & alijs magnatibus in montem Ambri, vbi die pentecostes coronam portauit, & duabus ecclesijs metropolitanis pastores instituit, concedens sedem Eboraci sancto Sampsoni viro illustri, Dubritio quoque vrbem Legionum. 20 Cumqúe talia ibidem peregisset, præcepit Merlino lapides circa sepulturam nobilium erigere, qui præceptis eius obediens, eodem modo quo in Killardo monte positi fuerant, mirabiliter collocauit. Eodem anno, Idatius Libitanę Hispaniarũ vrbis episcopus, chronica sua à primo Theodosij consulatu inchoata hucusque perduxit. Gennadius etiam de viris illustribus librum suum hoc anno terminauit.

De sancto Patricio Hyberniensi.

ANno gratiæ.cccccxci. Sanctus Patricius secundus Hyberniæ archiepiscopus, anno ætatis suę.cxxii. in domino quieuit. De cuius sanctitate & miraculis multa leguntur insignia. Nam per annos.xl. 30 prædicabat virtutes apostolicas, dum cæcos illuminabat, surdos audire faciebat, dæmonia ab obsessis corporibus fugabat, incarceratos proprijs sumptibus redemptos liberabat, mortuos nouem diuina virtute præditus suscitabat. Abgetoria quoque.cccxlv. & eo amplius scripsit, totidem episcopos ordinauit, presbyteros autẽ mille, necnon &.xij. milia hominum in regione Cõnacta ad fidẽ Christi conuertit. Reges autem.vij. qui erant filij Amolgith, in vno die baptizauit. xl. autem diebus totidemque noctibus in cacumine collis

Hely

Hely ieiunauit, vbi tres petitiones pro his Hybernensibus qui fidem Christi susceperant fecit. Primò petijt vt vnusquisque susciperet pœnitentiam, licet in extremo statu vitæ. Secundò ne ab infidelibus consumeretur in æternum. Tertiò ne superuiuat aliquis Hybernensium in aduentu iudicis, quia delebitur per orationem sancti Patricij septem annis ante iudicium. In illo autem colliculo benedixit populum Hyberniæ, & ideo ascendit vt oraret pro eis, & videret fructum laboris sui. Venerũt etiam ad eum ibi aues multicoloris innumerabiles vt benediceret eas, quæ, ad interpretationem
10 sancti, significant omnes sanctos vtriusque sexus Hybernensium peruenire ad eum in die iudicij ad patrem & magistrum suum, vt sequantur illum ante deum. Quatuor autem modis coæquantur Moyses et Patricius. Primò, angelo sibi colloquente in rubo igneo. Secundo, quod in monte.xl.diebus & noctibus ieiunauit. Tertiò, quod similes fuerunt ętate.cxxij. Quartò, quòd sepulchrum eius nõ inuenitur, sed in oculto humatus est nemine sciente. In pueritia aũt cum esset natione Hybernensis à patre suo, cum duabus sororib' suis, in Scotiam venditus est cuidam homini, qui Cutulcu dicebatur, & porcarius eius erat. Denique.xvij. ætatis suæ anno à captiuitate ad
20 patriam suam reuersus est, & nutu dei sacris litteris eruditus, atque tandem Romam veniens, ibidem tempus suum protrahebat donec eruditior haberetur. Sanctasque percurrens scripturas, diuina mysteria penetrauit. Dumq; ibidem moraretur, missus est Palladi' episcopus à papa Cœlestino ad Scotos, ad Christum conuertendos. Qui primò verbum dei in Scotia prædicans, tandem Britanniam peruenit, et in terra Pictorum defunctus est. Audita verò morte Palladij, Patricius, Theodosio & Valentiniano imperantib', à papa Celestino, ad partes occiduas missus est, vt vexillum sanctæ crucis gentibus prædicaret. Cumq; ad Britanniam peruenisset, prædicauit ibi
30 verbum dei, & á gentibus incolis gratanter est susceptus. Deinde ad Scotos se conferens, prædicauit verbum dei, quod non potuit alligari. Tandem à Matthæo archiepiscopo ad episcopalem gradum promotus, hoc nomen Patricij in ordinatione suscepit, qui Nannus antea vocabatur. Ordinati sunt etiam cum eo Ansilius & Iserninus, & cæteri nonnulli ad ordines inferiores, vt sub ipso duce deo militarent. Tunc accepta benedictione in nomine sanctæ trinitatis, nauẽ ascendit, & perueniens ad Britanniæ insulam, prædicauit ibi multis diebus. Deinde ad Hyberniam succinctus ad euãgelium, cum the-

sauris

sauris spiritualibus transcendens baptizauit eos, multos deo lucrifaciens, & annis ibi octoginta euangelizans, vbi tandem ad culmen religionis prouectus, plenus dierum, & virtutum signis clarus multimodis, quieuit in Christo.

Ella rex Andredcestriam cepit

ANno gratiæ. cccccxcij. Ella, qui regionem australium Saxonum, vt supra dictum est, occupauerat, venit ex partibus Germaniæ, militare adducens subsidium, cuius fretus auxilio Andredcestriã vrbem munitissimam obsedit. Quo audito conuenerunt vndique Britones ad modum examinis apum, & assilientibus Saxonibus, à tergo semper assistentes cum viris sagittarijs, hostes acriter infestabant. Dimissis ergo mœnibus, pagani gressus & arma dirigebant in eos. At Britones pedũ velocitete, & corporum agilitate illis præstantiores, syluas petebant, atque iterum ad mœnia tendẽtibus paganis, rursum à tergo infestabãt. Hac arte Saxones diutius fatigati, stragem non minimam sunt perpessi. Tunc Saxones exercitum in duas partes diuidentes partem vnam mœnibus ciuitatis, alteram ad debellandos Britones assignarunt. Ciues verò diuturna fame fatigati & macerati, cum iam pondus infestantiũ paganorum diutius ferre nequiuissent, omnes in ore gladij perrierunt, ciuitatemque hostes funditus deleuerunt. Locus autem ciuitatis vsq; hodie transeuntibus, ostenditur desolatus. Mansit ergo ibidem Ella, cum tribus filijs suis, & regionem illam quæ vsq; hodie anglicè Suthsexe, latinè autem regio Australium Saxonum dicitur, colere cœpit.

Anastasius imperator.

ANno gratiç. cccc xciij. Anastasius Romanum sumens imperium, annis. xxv. imperauit. Et sciendum est, quòd anno quo Zeno mortuus est, Anastasius imperare cœpit. Erant anni secũdum Romanos, ab Adam. v. millia. Dcccc.lxxxix. & secundum supputationem Alexandrinorum. v. millia. D cccc. lxxxiij.

Cerdi⁹ primus rex occidentaliũ Saxonum, venit in Britãniam.

ANno gratiæ. ccccxciiij. Gelasius sedit in cathedta Romana annis quatuor, mensibus octo, & diebus. xix. Eodem tẽpore Cerdicus & filius eius Kenricus, cum. v. nauibus in Britanniam applicuerunt in loco qui postea de nomine eius Cerdicshoara, id est, portus Cerdici dicebatur. Quo die cõuenit vniuersa multitudo regionis contra eos, & pugnam viriliter commiserunt. Saxones verò coram nauibus immobiliter stabant, donec noctis tenebræ litem diremerunt. Iuentis autẽ Saxonibus asperis, Britanni sese subtraxerunt, & pagani in terra hostili, non sine frequẽtibus bellis incolarũ, littora maris ibidem magis ac magis occupare cœperunt. Ab isto

Cerdico

quoque Cerdico reges occidentalium Saxonum originem habuerunt.

Acatius hæreticus.

ANno gratiæ. cccc.xcv. Anastasius imperator Acatium hæreticum reuocare cupiebat, sed Romani non consenserunt. Erat autem Constantinopolitanus episcopus, sed deo & sanctæ ecclesiæ effectus est odiosus.

Acatius Fulmine perit.

ANno gratiæ. cccc.xcvi. Acatius hæreticus memoratus fulminis ictu perijt. Per idem tempus Pascentius filius Vortigerni, qui in Germaniam, vt superius relatum est, diffugerat, in manu valida & armata, in aquilonari parte Britanniæ applicuit, vt sese patremque suum in Aurelium regem Britonum vindicaret. Cumque id regi nunciaretur, collegit exercitum et obuiam perrexit. Hi vltro ad prælium venientes pugnam commiserunt, sed Pascentius tandem victus est, & in fugam propulsus.

De morte Aurelij regis Britanniæ

ANno gratiæ. cccc.xcvij. Pascentius memoratus, ad Gillomanniũ regem Hiberniæ se conferens, postulauit auxilium vt se in Aurelium vindicaret. Gillomannius verò, quia Aurelius Choream gigantum ab Hibernia violenter asportauerat, memor iniuriæ auxilium promisit. Paratis itaque nauibus, transfretantes in vrbe Mœnenia applicuerunt. Quo diuulgato Vther frater Aurelij, quia ipse infirmus iacebat, contra Gillomannium & Pascentium in Cambriam perrexit. Sed Pascentius antequam pugnam cum Vther fratre regis iniret, cum Aurelium VVintoniæ infirmari cognouisset, corrupit quendam Saxonem, Eopam nomine, donarijs multis, vt Aurelium regem veneno prodere procuraret. At proditor habitũ monachi suscipiens, versus VVintoniam iter arripuit. Postremò vrbem ingressus est, & se medicum fingens regijs ministris obsequiũ suum obtulit, qui nihill potius quàm medicum expectabant. Qui tandem ad regis præsentiam perductus venenum ei porrexit. Quo hausto, præcepit illi nephandus proditor vt dormiret, recepturus ilico sanitatem. Nec mora, illabente per poros corporis & venas veneno, mors pariter subsecuta est. Deinde proditor ille, latenter elapsus, à curia recessit. Sed dum VVintoniæ ista gererentur, Gillomannius & Pascentius in Cambria contra Vther fratrem regis pugnã acertimè commiserunt. Sed tandem conualuit Vther, & interfectis Gillomannio atque Pascentio victoriam reportauit. His ita gestis, apparuit stella miræ magnitudinis & claritatis, vno tantum radio contenta, ad cuius radium erat globus igneus in similitudinem draconis

conis extensus, & ex ore eius duo radij procedebant, quorum vnus longitudinem suam vltra Gallicana climata extendere videbatur: alter verò versus mare Hibernicum vergens, in septem radios minores terminabatur. Hoc sydere viso, Vther nimio terrore percussus sapientes suos solicitabat, vt quid stella portenderet indicarent. Qui respondentes, dixerunt. Te quidem sydus & igneus draco sub sydere significat. Radius autẽ, qui versus Gallicanam plagam porrigitur, portendit filium tibi futurum potentissimum, qui plurima regna, quæ sydus contegit, possidebit. Alter verò radius filiam innuit, cuius filij & nepotes regnum Britanniæ succedenter possidebunt. Festina ergò dux nobilissime, festina. Defunctus est enim ille frater tuus rex Britonum inclytus, Aurelius Ambrosius, cum quo simul militia & gloria Britonum expirauit. Nec mora venerunt nuncij casum regis indicantes, & ipsum iam ab episcopis & abbatibus regni more regio sepultum infra Choream gigãtum, quam ipse fieri imperauit.

De coronatione Vther pendragon.

ANno gratiæ. ccccxcviij. Anastasius sedit in cathedra Romana, anno vno, mensibus. xi. & diebus. xxiiij. Per idem tempus, Vther frater Aurelij regis Britonum defuncti, audito casu fratris, cum festinatione VVintoniam venit, & conuocato populo regni & clero Britanniæ diadema suscepit. Reminiscens itaque de sydere supradicto, iussit fabricari duos Dracones ex auro, ad similitudinem draconis quem in radio stellæ inspexerat, & vnum in ecclesia primæ sedis VVintoniæ obtulit, alterum verò sibi retinuit in prælio deferendum. Ab illo igitur tempore vocatus fuit Britannicè Vtherpendragon: Anglica verò lingua Uther Drake heued: Latinè verò Vther caput Draconis. Vnde vsque hodie mos inoleuit regibus terræ huius, quòd pro vexillo Draconem in bellicis expeditionibus ante se statuerint deferendum. Sub hijs diebus, Octa filius Hengisti atque Eosa cognatus suus cum soluti essent à fœdere, quod cũ Aurelio pepigerant, moliti sunt regi Vther bellum mouere, & suos fines dilatare. Maxima igitur Saxonum multitudine stipati Aquilonares Britanniæ prouincias inuaserunt, & munitiones ab Albania vsque ad Eboracum penitùs destruxerunt. Postremò cum vrbem Alclud obsidere incepissent, superuenit Vther Pendragon cum tota fortitudine regionis, & cum illis pugnam commisit. Restiterunt viriliter Saxones et Britones in fugam propulerunt, insecutiq; sunt eos pagani vsque ad montem Danet. Dum sub sole dies emi-

cuit

cuit occupauerunt montem Britones, illumque pro refugio habuerunt, quid agerent ignorantes. Tandem salubri consilio decreuerunt nocturnum in hostes impetum facere, atque ipsos soporatos & inermes occupare. Statuti itaque per turmas & armati, castra hostium petunt, eosque acreter inuadunt. Qui ita ex improuiso occupati inutiliter prælium reddiderunt, cum cæteri ex præmeditatione audaciam recepissent. Tandem sunt capti Octa atque Eosa, & Saxones penitùs sunt discipati. Deniq; omnibus pacificatis rex Londonias perrexit, Octam quoque & Eosam ibidem in carcere seruari fecit. Festo etiam Paschali imminente præcepit proceribus regni ibidem cōuenire, vt sumpto diademate, sanctum diem honore debito celebraret. Paruerunt ilicò cuncti, & rex festiuitatem cum gaudio celebrauit. Aderat inter cæteros nobiles Gorlois Dux Cornubiæ cū vxore sua Igerna, cuius pulchritudo omnes Britanniæ mulieres superabat. Hanc rex cum inspexisset, subitò incaluit amore illius, & illi soli nectaria pocula incessanter & aromatica cibaria dirigebat. Quod cum maritus eius comperisset, iratus valdè, sine licentia à curia recessit. Rex itaque valdè indignatus, Cornubiam cum festinatione petiuit, in vrbes eius & oppida ignem accumulans. Ad vltimum cum Dimilioch peruenisset, comitem obsessum ad prælium prouocauit. Comes verò inconsultè agens, oppidum egressus est. Sed inter primos corruit lethaliter vulneratus, & socij eius penitus sunt dissipati. Rex verò, post mortem illius, vxorem eius duxit matrimonio sibi copulatam, genuitq; ex ea filiū & filiam. Filius aūt Arthurus dicebatur, filia verò Anna. Sed Arthurus vt celebris haberetur mira probitate promeruit.

De duobus apostolicis.

ANno gratiæ. cccxcix. mortuo papa Anastasio in sede apostolica duo consecrantur, Symmachus videlicet, atque Laurentius. Et cū inde maxima dissentio Romæ haberetur, decreuit senatus Romanus vt ambo pergerent ad regem Italię Theodoricum. Quod cum factum fuisset, adiudicauit rex vt qui prius fuit ordinatus, & cui maior pars populi faueret, sedem apostolicam obtineret. Tunc Symmachus in sede confirmatus Laurentium in Miscena ecclesia episcopum ordinauit. Sed post annos tres, accusatus est Symmachus, & Laurentius reuocatus. Tunc Symmachus, synodo congregata centum & quindecim episcoporum, à crimine sibi obiecto, coram omnibus eleganter se purgando, suam manifestauit innocentiam. Et tunc iterum proiectus est Laurentius, Symmacho restituto.

Q Symmacho

Symmacho autem de medio sublato, loco ipsius, decretū est Laurentium in sede apostolica su brogandum.

Constitutio noui episcopatus in Gallia. †Laudunēsi

ANno gratiæ.D.Clodoueus rex Francorum,ecclesiæ Remensi,ex regia sua munificentia innata,multa prædia contulit. Remigius, multa earum parte data ecclesiæ † Lugdunēsi,sedem episcopatꝰ ibidem,vt ampliaretur dignitas & honor ecclesiasticus,constituit.

Vnde portesmuth nomē sortitur.

ANno gratię.D i. Port & duo filij eius,Bleda & Magla,cum duabus nauibus applicuerunt in Britannia, in loco qui de nomine Port,Portesmuth nomen accepit. Porrò D ucem regionis illius expellentes, maris littora occuparunt, & locum tunc desertum inhabitare cœperunt.

10

Liberalium artium trāslatio.

ANno gratiæ. D.ij. Symmachus Patritius & gener eius Boëtius omnium liberalium artium libros de Græco in Latinum transtulerunt.

Condigna vltio trinitatis.

ANno gratiæ. Diij.in Africa Olympus quidam insanissimus,dum in balneis sanctam trinitatē blasphemaret, ignito iaculo cœlitus superuenienti combustus est.

De batismo cuiusdam hæretici.

ANno gratiæ. Diiij. Constantinopolim dum Deuterus,Arrianus episcopus,quendam nomine Barbam baptizaret, insuper malè distinguens trinitatem diceret, baptizo te Barba in nomine patris, per filium,in spiritu sancto,aqua disparuit.

20

Alamundi regis sophisma.

ANno gratiæ. Dv. Alamundus rex Saracenorum, ab orthodoxis baptizatus,cum eum vellent Eutychiani seducere,refellit eos hac fabulosa inductione dicens,quòd literas acceperat de morte archāgeli Michaelis. Illis respondentibus hoc impossibile esse,eò,quod angeli impassibilis essent naturæ:Quomodo ergo (inquit) secundū vos nudus crucifixus Christus est,nisi duarū naturarum esset,quandoquidem nec angelus mortuus est.

De institutione dicendi,Gloria in excelsis, ad missas.

ANno gratiæ. Dvi.Symmachus papa instituit, omni die dominico vel martyrum natalitio, Gloria in excelsis ad missas canere, quē hymnū Thelesphorus papa nocte tantū natalis domini cantari instituit, & in eo ad Angelorum verba ea quæ sequuntur,adiecit.

30

Sanctus Sāson & sāctꝰ Dubritius floruerunt.

ANno gratiæ. Dvij.floruerunt in Britannia, sanctus Samson Eboracensis archiepiscopus, & sanctus Dubritius vrbis Legionum archiepiscopus.

Hormisda Papa.

ANno gratiæ. Dviij. Hormisda sedit in cathedra Romana annis ix. diebus septemdecim, & cessauit sedes diebus. vi. Eodem tempore, Cerdicꝰ & filius eius Kenricus, Britones ad prælium prouocauerunt.

nopinuerunt. Infirmabatur enim Vther rex Britonum, nec se potuit in latus aliud declinare. Vnde Ducem Nathanlioth, principem militiæ Britonũ ordinauit. Conuenientibus autem Saxonibus & Britonib° pugnã utrinq; commiserunt. Saxones acieb° Britonũ perforantes Ducẽ Nathanlioth peremerunt. Ceciderunt etiã cum eo ex Britonibus quinque millia virorũ, & Saxones cum victoria ad loca sua recesserũt.

Anno gratiæ D ix. Octa & Eosa, qui Londonijs tædiosam agebant vitam, donarijs corruptis custodibus, fugerunt cum eis in Germaniã, atque cum classe maxima in exitium Britanniæ redierunt. Commisit itaque rex Vther exercitũ Britanniæ Lotho cõsuli Leyn, viro strenuissimo. Cumq; in hostes progressum fecisset, multocies ab eis repulsus est, quia Britanni noluerũt ipsius consilijs obedire.

Octa & Eosa de carcere euaserunt.

Anno gratiæ D x. Anastasius imperator Lodouico Francorum regi literas de consulatu misit, & coronam auream, & ex illa die consul est appellatus.

Anno gratiæ D xi. videntes Saxones qui Britanniã inhabitabant, Vtherpendragon regem graui infirmitate depressum, conuenerunt omnes in vnũ, vt omnes insulanos à finibus suis expellerent, & iunctis viribus fertilẽ patriam sibi in perpetuũ subiugarent. Perlustrantes itaq; quasq; prouincias, cum neminẽ sibi resistere cognouissent, totam ferè insulã à mari vsq; ad mare deuastare cœperunt. Nec Prælatis ecclesiarum vel rebus ecclesiasticis parcentes: Christianitatem penè totã in insula deleuerunt. Insulani autem regẽ infirmũ deserentes, ad montium abrupta, & sylvarum latibula confugerunt, secundum illud antiquum prouerbium: Cum caput infirmatur, cætera membra dolent.

Saxones ecclesias Britanniæ destruxerunt.

Anno gratiæ D xij. rex Britonum Vtherpendragon de regni subuersione, & Ecclesiæ sanctæ oppressione, procerumq; desolatione, nec non & populi dispersione vehementer cõmotus: cõuocatis omnibus regni sui magnatibus acriter eos de superbia, & segnitie increpauit. Conuitia etiã multa cum opprobrijs inferẽs, innuit quod ipsemet illos in hostes conduceret, vt animos omniũ ad statũ & audaciam pristinã reuocaret. Præcepit ergo feretrum sic fieri quo portaretur, cum alteri° modi progressum infirmitas denegaret. Imposito itaq; rege in lectica, cum tota fortitudine regni Verolamiũ perrexit, vbi iam nephandi Saxones vniuersam patriam affligebant. Cumq; edocti essent Octa & Eosa de aduentu Britonum, regemq; eorum in feretro aduenisse, dedignati sunt cum illo præliari quia in ve-

Vther prouectus in lectica Saxones vicit.

in vehiculo veniebat. Receperunt itaque se infra vrbem, valuasque præ indignatione patentes reliquerunt. At Vther iussit ocius vrbem obsidere & mœnia vndique complanare, stragemque non minimã Saxonibus inferẽtes, ciuibus subuenissent, iam essent in gressu, nisi demum resistere perstitissent. Magno autem in facto ingressu Saxones cæteris bellicis dispositis, Britones ad prælium prouocantes, restiterunt audacter. Britones, inuadunt viriliter Saxones, & necem mutuam vtrobique conficiunt. Denique post multas cruentas congressiones, regi Britonum cessit victoria, interfectisque Octa & Eosa, cæteri Britonibus terga dederunt. Exhilaratus igitur rex in tantam mentis alacritatem & lætitiam præ victoria est erectus, vt qui prius sine alteri⁹ adminiculo surgere nequiret, solo conamine iam resedit in lecto, quasi pristinam sanitatẽ recepisset.

10

Iohannes papa.

ANno gratiæ. Dxiij. Iohannes sedit in cathedra Romana annis duobus, & mensibus .ix. Eodem anno, Virgo sancta Genouefa Parisiensis octogenaria transijt ad dominum.

ANno gratiæ. Dxiiij. venerunt nepotes Cerdicii, Stupha, & VVithgarus, cum duabus nauibus in Britanniam, & applicuerũt in occidentali parte Britanniæ. Venerunt itaque Duces Britonum contra eos ad prælium, sed fortitudo eorum illico dissipata est. Facta est ergo fortitudo Cerdici terribilis valde, nempe vniuersam insulam hostiliter pertransiens vix inuenit qui repugnaret. Vnde in dies singulos aucta est magnificentia Paganorum. Eodem anno, Ella quem omnes Saxones pro regẽ habuerunt defunctus est. Regnauitque pro eo Cissa filius eius. A quo vrbs nomine Cicestria quam ipse fundauit, nomen sortita est.

20

De morte Ellæ regis Saxonum.

Fœlix papa.

ANno gratię. Dxv. Fœlix sedit in cathedra Romana annis .iiij. mẽsibus, ij. & diebus, xiij. Hic clerum à populo in ecclesia segregauit, qui ante à permixti sedere consueuerant.

De morte Vtherpendragon, & opinione de fonte venenato.

ANno gratiæ. Dxvi. Cum rex Britonum Vtherpendragon apud Verolamium infirmitate grauatus iaceret: direxerunt Saxones maleficos vnanimi consensu in cultu pauperrimo, qui regẽ veneno perdere procurarent. Qui Verolamium vsq; superuenientes, quomodo regẽ perderent soliciti explorabant. Tandẽ inter cætera viam prælegerunt, quo propositũ suum ad effectũ perducerent. Erat aũt extra ciuitatem fons aquæ nitidissimæ, de quo bibere cõsueuerat, quia potus alios sumere fastidiebat. Fontem itaq; aggressi proditores nephandi, ipsum vndiq; infecerunt veneno efficacissimo, adeo quod

30

aqua

aqua diriuata procul corrumperetur. Vt autem potasset rex ex ea, festinæ morti succubuit, & preter illum homines nonnulli, donec comperta fraude cumulum terræ superposuerunt. Hic quoque fons creditur esse ille quem inuictus martyr Albanus, dum traheretur ad martyriũ, sitienti populo de terra arida procliui montis pduxit.

De coronatione Arthuri regis inclyti.

Defuncto autem rege, conuenerunt pontifices cum clero regni & populo, ipsumq; infra Choream gigantum more regio humauerunt. Quo facto, Dubritius vrbis Legionum archiepiscopus, sociatis sibi Episcopis, & magnatibus, Arthurum filium eius, iuuenem xv. annorum, in regem magnificè erexerunt. Erat enim inauditę virtutis atque largitatis, vnde tantam gratiam promeruit, vt à cunctis & etiam ab hostibus commendaretur. Confluebat autem ad eum tanta militum fortitudo, tantaque militantium multitudo, quòd sufficienter quæ illis ministrares stipendia distribuenda non haberet. Inuitauerant igitur eo tempore Saxones conciues suos ex Germania, & duce Colgrino subiugauerant sibi totam insulæ partem, quæ à flumine Humbri vsque ad mare Catanesium dilatatur. Quo audito Arthurus, cum subdita sibi gente, Eboracum petiuit à Saxonibus iam subactum. Colgrinus autem aduentum Arthuri comperiens, cum multitudine maxima, iuxta flumen Duglas obuiari perrexit. Et facto congressu, Arthurus Colgrinũ in fugam coegit, ac fugientẽ insequutus eũ infra Eboracũ obsedit. Baldulphus verò, frater Colgrini, circa maritima aduentum Saxonum expectans, proposuit nocturnam in Arthurum facere irruptionem. Sed Arthurus per exploratores præmonit⁹, misit Cadorem, Ducem Cornubiæ, cũ equitibus sexcentis & tribus millibus peditum, ad viam quà hostes veniebant: qui inopinatum impetum facientes, pluribus interfectis & laceratis, cæteros in fugam compulerunt.

Arthurus propter militare subsidium misit vltra mare.

ANno gratiæ Dxvij. venit dux Cheldricus de Germania cum nauibus septingentis, & in Albaniam applicuit. Timuerunt itaque Britanni, contra tantam multitudinẽ dubium inire certamen. Vnde Arthurus obsidionem Eboraci relinquens, ad vrbem Londoniæ cum exercitu suo recessit. Deinde habita cum suis deliberatione misit nuncios in minorem Britanniam, ad regem Hoëlum, qui ei calamitatem Britanniæ intimarent. Erat autem Hoëlus filius sororis Arthuri ex Dubritio, rege Armoricanorum Britonum, generatus. Vnde audito periculo, quod auunculo suo imminebat, copiosum iussit parari nauigium, collectisque quindecim millibus armatorum,

 torum,

torum, proximo ventorum flatu in portu Hamonis applicuit. Excepit illum Arthurus cum gaudio & honore debito. Eodem anno virgo dei Brigida migrauit ad dominum.

De victoria Arthuri in nemore Calidonis.

ANno gratiæ. Dxviij. Bonifacius sedit in cathedra Romana annis duobus, & diebus septem. Per idem tempus Arthurus rex Britonum, collecto exercitu grandi, vrbem Kaerlindcoit, quæ nũc Lincolnia dicitur, petiuit, vbi inuentis Saxonibus stragem fecit ex eis inauditam. Ceciderunt namque ex illis vna die sex milia hominũ, qui partim fluminibus submersi, partim telis perforati, partim in fugiendo trucidati, vitas & animas miserabiliter exhalarunt. Arthurus verò fugientes insecutus non cessauit, donec ad nemus Calidonis peruenerunt, ibique ex fuga cõfluentes Arthuro resistere conati sunt, sese viriliter defendentes. Quod Arthurus intuens, iussit arbores circa partem illam nemoris incidi, & truncos ita in circuitu locari vt egressus eis penitus negaretur. Volebat namque eos ibidem tam diu obsidere, donec omnes inedia interirent. At Saxones quo vescerentur non habentes, eo pacto petierunt egressum vt saltem Germaniam nudis corporibus petere sinerentur. Tunc Arthurus inito cõsilio, petitioni eorũ adquieuit, & retinens eorũ opes, & spolia, reddendiq; vectigal & obsides, solũmodo recessum concessit.

Iustinus imperator.

ANno gratiæ. Dxix. Iustinus, imperator Romanorum, imperauit annis octo. Hoc etiam anno Boëtius, Papiæ exul, librum de consolatione philosophiæ edidit.

De admirãda inuictissimi regis Arthuri pugna contra Saxones.

ANno gratiæ. Dxx. pœnituit Colgrinum, Baldulphum, & Cheldricum Saxones pactum cum Arthuro fecisse. Vnde in Britanniam reuertentes in Totonesio littore applicuerunt, & ad vltimum vrbem Badonis obsederunt. Rumore itaque diuulgato, Arthurus obsides eorum suspendi præcepit. Deinde obsedionem petens præcepit omnibus ad arma conuolare. Ipse loricam indutus galeam simulacro draconis insculptam capiti adaptauit. Humeris quoque suis clypeum vocabulo Pridwen appendit, in quo imago sanctæ dei genitricis picta, ipsam ad memoriam sæpissimè reuocabat. Accinctus etiam Caliburno gladio optimo, lancia nomine Iron, dexteram suam decorauit. Deinde catervis dispositis audacter Paganos inuasit. Ipsi autem tota die viriliter resistentes, Britones assiduè prosternebant. Vergente tandem ad occasum sole, Saxones proximum occupant montem, illũ pro castro habituri. At vbi sol diem reduxisset Arthurus cum exercitu suo montis cacumen

cumen ascendit. Sed in ascendendo multos suorum amisit. Saxones namq; ex summitate occurentes, facilius vulnera infligebant. Britanni tamen maxima probitate, cacumen montis adepti, hostibus strages acerrimas ingerebant. Quibus Saxones pectora prætendentes, omni nisu resistere perstiterunt. Cumq; multum diei in certando consumpsissent: Arthurus tandem, abstracto Caliburno, nomē beatæ Mariæ virginis inuocauit, atque rapido impetu sese intra densas hostium acies immittens, quemcunq; attingebat sine ictus nugatoria iteratione perimebat. Nec cessauit impetum facere, donec

10 octingentos.xl. viros solo gladio interfecit. Ceciderunt ilicò Colgrinus & Baldulphus frater eius, & cum eis multa milia Barbarorum. At Cheldricus, viso sociorum periculo, cum reliquijs exercitus in fugam conuersus est. Iussit itaq; rex Cadorem Cornubiæ Ducē illos insequi. Qui postremo cum nihil tutaminis accepissent, laceratis agminibus Thanet insulam petierunt. Insequitur eos ibidem Dux, nec quieuit donec perempto Cheldrico, cæteros in deditionē accepisset. Eodem anno Iohannes sedit in cathedra Romana annis duobus.

De quarta victoria regis Arthuri.

ANno gratiæ. Dxxi. Boetius exilio fatigat⁹, à Theodorico Gotho-

20 rum rege perimitur. Eodem anno nūciatum est Arthuro, Scotos atque Pictos in vrbe Alclud Hoëlum regem obsedisse, vbi infirmatus iacebat. Quocirca properabat ei in auxilium aduenire, ne à barbaris quoquomodo † opprimeretur. Cuius aduentum cum hostes cognouissent, apud Mureif, fugam inierunt. Quos Arthurus insequens ibidem obsedit. Qui de nocte egredientes, stagnum Lumonoy intrauerunt. At Arthurus, nauibus collectis, insulam circuiuit, ipsosque per dies.xv. tanta fame afflixit, vt ad milia morerentur. Quo facto, venerunt Episcopi illius regionis nudis pedibus ad regem cum lachrimis, rogantes vt de populo misero misericordiam

† Caperetur

30 haberet, & patriæ portiunculā inhabitare permitteret sub iugo perpetuæ seruitutis. Commotus ergo rex super lachrimis Episcoporū, & eis veniam concessit & annuit postulatis.

Arthurus ecclesias renouat.

ANno gratiæ. Dxxij. Agapitus sedit in cathedra Romana, mensibus.xi. Huic successit Siluerius anno vno. Per idem tempus, cum rex Arthurus ciuitatem Eboraci esset ingressus, instante natiuitatis domini die visa sacrarum ecclesiarum desolatione, vehementer cōdoluit, vbi conuocato clero & populo, Pirāmo capellano suo archiepiscopatus sedem concessit. Ecclesias per totam Britanniam de-

 structas

structas renouat, nobilesque regni à Saxonibus expulsos reuocat, terras eis & possessiones paternas affluenter subministrat.

Vt Arthurus vxorem duxerit.

ANno gratiæ. Dxxiij. cum rex Arthurus Britanniæ insulam ad statum pristinum reuocasset: vxorem duxit nomine Guenhumaram, ex nobili Romanorum genere procreatam. Hæc in thalamo Ducis Cornubiæ educata, totius insulæ mulieres pulchritudine superabat. Tunc inuitatis quibusq; magnificis ex regnis longe positis, tantam in domo sua cœpit habere facetiam, vt in induendo siue in arma ferendo, loquendo & se gerendò, longè manentes populos ad æmulationem sibi prouocaret. Sicque fama largitatis atque probitatis illius, per diuersas regiones diuulgata, regibus transmarinis, hijs amorem accenderat, hijs timorē non minimū incusserat. 10

Vigilius Papa.

ANno gratiæ. Dxxiiij. Vigilius Papa sedit in cathedra Romana annis sedecim, & diebus. xxvi. & cessauit sedes mensibus tribus, & diebus quinque,

Authurus prouincias sibi conterminas subiugauit.

ANno gratiæ. Dxxv. rex Arthurus parata classe maxima, Hiberniæ insulam petiuit cui applicanti Gillamurius rex, cum populo patriæ obuiauit. Tandem Gillamurio capto, cæteri principes in deditionem sunt coacti. Deinde Holandiam, Guthlādiam, atque Orcadum insulas, ferrò flammáque consumens, has omnes regiones constituit sub tributo. Quo facto, Britanniam reuersus est. 20

De hæresi Acephalorum.

ANno gratiæ. Dxxvi. Acephalorum hæresis conuincitur & damnatur. Dicti Acephali, id est, sine capite. Nullus enim illius hęresis author inuenitur. Hi trium capitulorum Chalcedonensis concilij sunt impugnatores. Duarum substantiarum in Christo proprietatem negant, & vnā in eius personā naturā prędicant. Astruunt etiam Paulum Apostolum in suis epistolis præcepisse fœminas debere fieri diaconas, quia eas commemorat post diaconos.

Iustinianus imperator.

ANno gratiæ. Dxxvij. Iustinianus Romanum suscipiens imperiū annis. xxxviij. imperauit. Eodem anno venerunt de Germannia pagani, & occupauerunt Estangliam, id est, regionem illam, quæ orientalium Anglorum regio dicitur, quorum quidam Merciam inuadentes, bella cum Britonibus plurima peregerunt. Sed, quoniam proceres eorum erant multi, nomine carent. Eodem anno, regnum orientalium Saxonum, quod modò Estsaxia dicitur, originē sumpsit, quod primus vt creditur, tenuit Erkenvvinus, qui fuit filius Offę, qui fuit Bredecani, qui fuit Sigeuulf, qui fuit Spetuæ, qui fuit Gesac, qui fuit Andesc qui fuit Saxnad, qui fuit VVoden. 30

Anno

ANno gratiæ.Dxxviij.Cerdic' & filius eius Kenricus,cōgregatis ingentibus armatorum copijs apud Vectam insulam, stragem magnam hominum ibidem fecerunt apud VVihgaresbin,& insulam illam sibi subdiderunt.

ANno gratiæ.Dxxix.corpus Antonij monachi diuina reuelatione inuentum est,& ad Alexandriam est delatum.

Corp⁹ sancti Antonii reuelatur.

ANno gratiæ.Dxxx. quidā orthodoxi episcopi in Affrica, linguis sibi præcisis radicitus à VVandalis, postmodum clarè loquēdo, multis miraculô fuere simul & spectaculo. Quod miraculum vnus contrauit, qui in elationē versus, diuino priuatus dono obmutuit.

Miraculum

10

ANno gratiæ.Dxxxi.sanctus Vidastus primus Atrebatēsis episcopus à sancto Remigio ordinatur.

ANno gratiæ.Dxxxij. abbas Dionysius cyclum suum orditur, cyclorum quinquies decennouenalium. Et quia secundus annus operis huius concordare debet, in ratione computi, primo anno natiuitatis Christi, debet tricesimus quintus annus cycli Dionysij cōcordare, in ratione computi, tricesimo tertio anno natiuitatis Christi, scilicet, vt quartadecima luna Aprilis occurrat ix. Kal. Aprilis in quinta feria: passio Christi. viij. Kl. Aprilis in sexta feria: resurrectio.vi. Kl. Aprilis in die dominica. Sed quia non ita occurrit, sed luna Aprilis.xiiij. occurrit eo anno xij. Kl. Aprilis in prima feria, dominica vero dies Paschæ in quinto Kl. Aprilis: ideo improbatur, quia repugnat euangelicæ veritati. Hoc quoque anno Iustinianus imperator libros legum Romanorum abbreuiauit in vno volumine, quod Iustinianum vocatur.

De tabula Dyonisij abbatis.

20

ANno gratiæ.Dxxxiij.Cerdicius primus rex Occidentaliū Saxonū obijt,& regnauit pro eo Kenricus filius eius.xxvi.annis. Eodem tempore, rex Arthurus, totam Europam subiugare affectans, parato nauigio Norvvegiam adiuit. Quò cum peruenisset Sichelinum regem illius patriæ inuenit iam defunctum; qui moriens Lotho sororio Arthuri regnum assignauerat Norvvegensium. Erat enim nepos Sichelini, iuuenis miræ probitatis atque largitatis, vnde sibi in regnum succedere adoptauerat. Erat autem tunc VValuuanus filius prædicti Lothi, duodecim annorum iuuenis, Vigilio papæ traditus ad nutriendum, à quo etiam & militiæ cingulum accepit. Tādem cum Arthurus Lothū, subactis Norvvigensibus, in regnū sublimasset, in Britanniam cum gaudio remeauit, Gallicanas partes adire desiderans, quas supra modum sibi subdere anhelabat.

Cerdic⁹ primus rex occidentalium Saxonum obijt.

30

Anno

ANno gratiæ. Dxxxiiij. Theodoricus abbas, diſcipulus ſancti Remigij, & Theodulphus abbas, ipſius Theodorici diſcipulus, in Gallia clarent.

ANno gratię. Dxxxv. in Gallia clarent fratres Vtherini, eadem die nati, eadem die pontifices conſecrati, Medardus videlicet ad titulum Nouiomenſem, Gildardus ad Rothomagenſem, vno die abſoluti à ſeculo ad Chriſtum commigrantes.

De morte beati Benedicti.

ANno gratię. Dxxxvi. ſanctus Benedictus ſecundum quoſdam ab hoc ſeculo migrauit ad Chriſtum. Rex quoque Arthurus, partes Gallicanas ſuæ ditioni ſubdere cupiēs, parato nauigio, Mordredo nepoti ſuo cuſtodiam totius Britanniæ cum vxore ſua commiſit. Deinde mare cum proſperitate pertranſiens † Eſtruſiam, quæ nunc Normannia dicitur, ſine difficultate ſubegit. Deniq; vlterius procedens vniuerſas Galliæ prouincias depopulans, Frollonem tribunum ad vltimum duello peremit, & ciuitatem Pariſios ſub ſua iura recepit. Porro verſus occidentem proficiſcens, Andegauiam, Pictauiam, Gaſconiam, & totam Aquitaniam ſuæ ſubiecit poteſtati.

† Neuſtriam

Arthurus Luciū Romanæ vrbis conſulem interfecit.

ANno gratiæ. Dxxxvij. contigit miraculum, omnibus notiſſimū de Theophilo apoſtata, & beata Maria matre Saluatoris. Hoc etiam tempore Arthurus rex Britonum, ſubiugatis Galliæ finibus, Auguſtodunum profectus eſt, vbi Lucium Romanæ vrbis Conſulem qui Gallis in auxilium venerat, prope Lengrias, in valle quæ Seiſias nuncupatur, cum omni Romana fortitudine interemit.

Miraculum

ANno gratiæ. Dxxxviij. in campania Italię, Benedictum iuniorem rex Toula pro Chriſto perſequens, cum eum & cellam eius cōburere vellet nec valuiſſet, eum in clibanum ardentē proiecit. Qui inde die altera illæſus illæſiſque veſtibus exiuit.

Arthurus iter Romanum ſuſcepit.

ANno gratiæ. Dxxxix. obſcuratus eſt ſol à mane vſque ad horam tertiam. Eodem tempore rex Arthurus, ſubactis circa Alpes quibuſq; prouincijs, parauit iter vt Romanum populum expugnaret. Magnificatum eſt nomen eius in vniuerſa terra valde. Vnde principes de partibus remotis, & nobiles ad eum venerunt ſub ipſo viuere & erudiri, & eius intereſſe facetijs delectantes. De eius magnificentia & probitate Merlinus vates Britonum prophetauit dicens. Præualebit tandem oppreſſa Britannia, & ſeuiciæ exterorum reſiſtet. Aper enim Cornubię ſuccurſum præſtabit, et colla hoſtium ſub pedibus ſuis conculcabit. Inſulæ Occeani poteſtati ipſius ſubdētur, & Gallicanos ſaltus poſſidebit. Tremebit Romulea domus ſeuiciā

ipſius,

ipsius,& exitus eius dubius erit.In ore populorum celebrabitur,& actus eius narrantibus erit cibus.

ANno gratiæ. Dxl. apud Byzantium magna mortalitas hominū facta est. Qua de causa,iubēte Iustiniano imperatore, cœpit celebrari solennitas sanctæ dei genitricis, quæ purificatio dicitur, die secunda mensis Februarij,& cessauit pestis. Per idem tempus Mordredus Arthuri nepos, cui idem Arthurus Britāniam commiserat, diademate illius sese fecerat insigniri, reginamque Guenhumaram in consortium thori susceperat, priorum nuptiarum iure violato. Confœderatusq; erat Saxonibus proditor ille, qui duce Chel-drico venerunt ex Germania cum nauibus. Dccc. militibus plenis, qui omnes Mordredo quasi domino seruiebant. Cumq; istius sceleris infamia ad aures Arthuri, qui iam versus Romam Alpes ascēdere incepit,peruenisset,cū regibus tantū insulanis versus Britanniā remeauit,ira maxima & odio inextinguibili in Mordredū accēsus.

Iustinianus purificationem beatæ Mariæ celebrari constituit.

ANno gratiæ. Dxli. in Gallia cometa apparuit, ita quòd cœlū ardere videbatur. Eodem etiam anno verus sanguis ex nubibus effluxit, & per idem tempus domus cuiusdā sanguine respersa apparuit, & subsecuta est dira hominum mortalitas. Eodem tempore rex nobilis Arthurus,cum summa festinatione Britanniam veniens, in Rutupi portū, qui modo Sandvvicum dicitur, applicare disposuit. Cui applicanti Mordredus maxima stipatus multitudine obuiam venit,stragemq; non minimā intulit applicantibus. Corruerunt illa die Anguselus rex Albaniæ, & VValvvanus nepos regis, cum alijs innumerabilibus. Sed tandem cum labore maximo, & bello ancipiti ac cruento Arthurus cū suis applicuit. Deinde hostes acriter nimis inuadens,Mordredum & eius exercitum non mediocriter laceratum,in fugā coēgit. Qui suis,vt potuit, resociatis VVintoniam ingressus est. Cumque ista Guenhumaræ reginæ nunciarētur,ad vrbem Legionum festinanter aufugit, atque in monasterio Iulij martyris inter moniales habitum religionis suscepit. Arthurus furibundus VVintoniam properans, Mordredum infra eandē iam ingressum obsedit. Mane autem facto, agminibus dispositis,Mordredus ciuitatem egressus regem acriter inuasit. Facta est autem ex obstantibus cædes non minima,sed Mordredus tandem campum deserens versus Cornubiam iter arripuit. Arthurus autem illum insecutus, super flumen Camblan Mordredum inuenit. At ille,vt erat omnium audacissimus & impijssimus, cateruis dispositis in regem &

Arthurus Mordredo interfecto, fuit ad dolorem multorū lethaliter vulneratus.

gem, & eius exercitum rapidè irruit, mori potius affectans quàm amplius hostibus terga dare fugitiuus. Denique illis hinc indeque concurrentibus cruorem nō minimum vtrobique diffundunt, gemitusque morientium viuentibus audaciam cōtulerunt. Postquàm autem multum diei consumpsissent, irruit tandem Arthurus, spiritu vectus leonino, in turmā vbi Mordredū fore sciebat, & viam gladio faciens & dissipans, cædem impressit cruētissimam, densas acies dirimendo. Ingeminatur accrescens bellum, & ictuum tinnitibus aër coruscat. Cecidit igitur proditor ille Mordred⁹, & cum eo Saxones Cheldric⁹, Elaphius, Egbrithus & †Bruningus nec non & multa milia cum eis, atque fauente † deo victoria cessit Arthuro. Sed proh dolor lethaliter est vulneratus, qui illinc ad sananda vulnera sua in insulam Aualonis, quæ nunc Glasconia dicitur, est transuectus.

† Mergus.

† Marte.

De dubia morte nobilis regis Arthuri.

ANno gratiæ. Dxlij. rex Arthurus de vita desperatus, hostibus interfectis, Constantino cognato suo, filio Cadoris Ducis Cornubiæ, Britanniæ concessit diadema. Occultauit se rex moribundus ne casui tanto insultarent inimici, amiciq; molestarētur. Vnde quoniam de morte Arthuri vel eius sepultura nihil referunt historiæ, gens Britonum ipsum adhuc viuere præ magnitudine dilectionis contendunt. Eodem anno, Clothario rege Francorū obsidente in Hispania ciuitatem Cæsaraugustam, ciues dominum exorantes, tunicam beati martyris Vincentij circumtulerunt. Quam rex ab eis pro munere accipiens, ad propria remeauit.

ANno gratiæ. Dxliij. duo filij Mordredi insurrexerunt in regem Britonum Constantinum, volentes patrem vindicare, qui Saxonibus confœderati prælia plurima commiserunt. Quos tandē Constantinus in fugam pulsos persequens, vnum VVintonæ, in ecclesia sancti Amphibali, ante altare trucidauit. Alterum verò Londoniæ, in quorundam fratrum cœnobio absconditum, crudeli morte damnauit.

Miraculum

ANno gratiæ. Dxliiij. Hercullianus, Perusinus episcopus, à Totila rege Ostrogothorum, capite amputato, martyrizatur. Cuius caput, post mortem eius, corpori vnitum inuenitur. Eodem anno, VVithgarus Vectæ insulæ princeps obijt, & sepultus est in loco, qui de nomine ipsius Withgarsberie, appellatur.

De Aurelio rege Britonum.

ANno gratiæ. Dxlv. sanctus Remigius, Remensis archiepiscopus, in domino quieuit. Per idem tempus rex Britonu m Constantinus obijt, & infra Choream gygantum sepultus est. Cui successit

Aurelius

Aurelius Conan' miræ probitatis iuuenis, & ipsius nepos, per omnia diademate dign' nisi ciuilis belli fuisset amator. Nempe auunculum, qui post Cōstantinum regnare debuerat, incarcerauit, duobusque filijs peremptis regnum obtinuit, & .xxx. annis regnauit.

Anno gratię. Dxlvi. Vigilius papa, à Iustiniano imperatore, exilio pellitur, eo quòd Anthymum hæreticum ad suum episcopatum noluit reuocare.

Vigilius papa, exilio pellitur.

Anno gratiæ. Dxlvij. Albunius rex Longobardorum Cunimundum, regem Gepidarum, bello peremit. Ex cuius capitis testa cyphum sibi ad bibendum parauit, filiamq; eius captiuam secum abducens matrimonio sibi copulauit.

Anno gratiæ. Dxlviij. regnum Northanhumbrorum exordium sumpsit. Cum enim proceres Anglorum magnis laboribus & continuis patriam illam subiugassent, Idam iuuenem nobilissimū regem sibi vnanimiter præfecerunt. Genuit autem Ida ex regina sua sex filios, Addā, Aethelricū, Theodoricū, Aethericum, Osmerum, & Theofredum. Præterea, ex concubinis alios sex filios generauit: Ogam, Alricum, Eccham, Osbaldum, Segorū, & Segotherum. Isti omnes venerunt in Britanniam cum nauibus. xl. & apud Flemesburg applicuerunt. Regnauit Ida annis duodecim, & castellum de Bebanburg construxit, quod prius ligneis palis, postea muro circuiuit. Genealogiam autem eius sequentia declarabunt.

Regnum Nothanhū-brorum initiū sumpsit.

Anno gratiæ. Dxlix. Agericus Verdunensis episcopus sanctitate refulsit insignis.

Agericus claret.

Anno gratiæ. Dl. Sambucus arbor. in Italia, grana & fructus vitis portauit, & quædam alia prodigiosa & monstruosa apparuerunt.

Anno gratiæ. Dli. quinta synodus vniuersalis Constantinopoli celebratur. In qua epistola, quæ Iba dicitur, erroris plena reprobatur, & Theodorus personam mediatoris dei & hominū in duabus substantijs separans, ad impietatis perfidiam cecidisse conuincitur & damnatur. Eodem anno Iordanus episcopus historiā suam terminauit. Per idem tempus Iustinianus Augustus, ab Anthymo hæretico seductus, cœpit à fide catholica declinare. Misit nāq; vxor eius Theodora ad papā Vigiliū, mandans vt Anthymū reuocaret. Fuerat enim Cōstantinopolitan' episcopus, & à papa Agapeto, eo quòd hęreticis fauebat, degradat'. Et quia papa Vigili' illū reuocare distulit, vi cōpulsus, ad se venire fecit. Quem cum maximis afficeret

Quinta synodus celebratur.

iniurijs, fertur ei dixisse papa vigilius. Vt video non me fecerunt ad se venire Iustinianus & Theodora, sed Diocletianus & Eleutheria.

Pelagius papa.

ANno gratiæ. Dlij. post vigilium, Pelagius sedit in cathedra Romana annis quatuor, mensibus. x. diebus. xviij. cessauitque sedes mensibus. vi. Eodem anno puer quidam in oriente, filius Iudæorũ, cum à coæuis suis, Christianorum filijs, ad hoc inductus fuisset vt in ecclesia matris domini, corpus Christi & sanguinem susciperet, propter hoc à patre suo in fornacem ardentem proiectus, illæsus inde à Christianis extractus est, asserens quòd mulier quæ in illa ecclesia puerum tenẽs depicta erat, pallio suo flammas à se efflauisset. 10

Sctũs Maurus claret.

ANno gratiæ. Dliij. sanct' Maurus, beati Benedicti discipulus, virtutibus & miraculis præclarus habetur. Cuius aduentum cum vir nobilis, Florus nomine, ad partes Gallicanas cognouisset, venit ad eum, & locum ei oportunum ad coustruendum monasterium deuotus ostendit. Quod vir dei cum vix annuisset, artificibus congregatis, opus incepit & perfecit. Florus verò filium suum Bertulphum beato Mauro ad erudiendum tradidit, cuius exemplum nobiles multi secuti, locum illum memorabilem reddiderunt.

Asperitas hyemis.

ANno gratiæ. Dliiij. hyems niue & glacie ita arctabatur, vt aues & feræ indomitæ manu capi potuissent. 20

Prodigiũ in aere visũ est

ANno gratiæ. Dlv. quasi species lãcearum, in aëre visæ sunt à septentrione vsque in occidentem.

Sanct' Medardus obiit

ANno gratiæ. Dlvi. sanctus Medardus, Nouiomensis episcopus, virtutib' insignis migrauit ad dominũ, & Suessionis est sepult'.

Sancta Radegundis claret.

ANno gratiæ. Dlvij. Radegundis regina, vxor Clotharij quondã regis Francorum, mutata veste sanctitatis nobilitate claret multiplici. His quoq; dieb' sæpe fiebãt cõflict' inter Britãnos & Anglos, atq; multis hincindeq; perẽptis, vicissim vincebant, & vincebantur.

Gregorius Romę insignis claruit

ANno gratiæ. Dlviij. Gregorius, filius Gordiani senatoris, Romæ adolcuit, qui de patrimonio proprio sex monasterijs in Sicilia fundatis, & septimo Romæ in domo sua, ex pretore vrbano factus est monachus, qui scientia, sapientia, doctrina, & sanctitate emicuit insignis. 30

Kenrico defuncto, Ceaulinus successit.

ANno gratiæ. Dlix. Kenric' rex occidentalium Saxonum defunctus est, & regnauit pro eo Ceaulinus filius eius. xxx. annis.

Regnum Northanhumbriorũ diuisum est.

ANno gratiæ. Dlx. defuncto Ida rege Northanhumbrorum, regnum in duo regna est diuisum. Siquidem Ella filius Iffi, ducis strenuissimi, in Deira regnare incepit, & regno tale nomen dedit, & annis

& annis.xxx.in eo regnauit. Adda verò, filius Idæ, in regno Berniciorum patri successit, & septem annis regnauit. Iste est Ella rex Deirorum, de quo in vita beati Gregorij papæ fit mentio, sicut subscripta docebunt.

EOdem anno, Iudæus quidam imaginem saluatoris de ecclesia furtim surripiens, clam illam in domum suam detulit, eamq; telo transfixit. Cumq; eam flammis comburere vellet, & sese imaginis sanguine cruentatum videret, præ stupore eam abscondit. Quam Christiani requirentes, & per vestigia sanguinis inuenientes, sanguinolentam receperunt, Iudæumque lapidauerunt. Eodem anno, Aethelbertus, rex magnus Cantuariorum, secũdum quosdam regnare incepit, quibus etiam Beda consentit. Veruntamen aliorum sententia apparet probilior.

Miraculum imaginis.

ANno gratiæ. Dlxi. sanctus Brendanus in Scotia claruit, qui Fortunatas insulas septennali nauigatione requirens, multa relatu digna vidit, à quo Machutus regulariter educatus, & ipsius nauigationis socius in Britannia miraculis, & sanctitate refulsit. Qui à Britannis exacerbatus, eis maledicẽs ad Gallos transiit, vbi sub Leontio episcopo Santonum multis virtutibus claruit. Britannos verò propter suam maledictionem varijs cladibus adductos, sanauit data iterum benedictione, & absoluit. Per idem tempus, Sampson Dolensis archiepiscopus & successor sancti Sampsonis qui de Britania maiori ad minorem transiit, doctrina & sanctitate refulsit.

Sctus Brendan⁹ claruit

ANno gratiæ. D.lxii. in Gallia mons, super Rodannum fluuium, multis diebus dans mugitum, tandem ab alio monte sibi vicino discussus, cum ecclesiis, domibus, hominibus, & bestijs, in flumen est præcipitatus.

Mugitum montis.

ANno gratiæ. D.lxiij. floruerunt Romæ Priscianus Grammatic⁹, & Arator subdiaconus, qui apostolorum actus versibus hexametris perorauit. Floruit etiam Fortunatus, vir egregi⁹, ingenio clarus, sensu celer, ore suauis, qui ab Italia Turonis veniens, actus beati Martini quatuor libris heroico metro digessit. Indeq; assumptus, Pictauorum est ordinatus episcopus.

ANno gratiæ. D.lxiiii. Lothario rege Francorum defuncto quatuor filij eius regnum inter se diuiserunt, quorum primogenit⁹ Chilpericus regnauit annis viginti tribus.

De quatuor filijs regis Franciæ.

ANno gratiæ. D.lxv. Iustinus iunior Romanũ adeptus imperiũ, annis duodecim imperauit. Quo etiã anno signa multa in sole

Iustinus imperator.

& luna apparuerunt.

Iohannes papa.

ANno gratiæ. Dlxvi. Johannes sedit in cathedra Romana annis duodecim, mensibus vndecim, diebus, xxvii. & cessauit sedes mensibus. x. & diebus. iij. Eodem anno sanctus Columbanus, de Scotia veniẽs in Britanniam, clarus habetur. Eodem anno Aethelbertus Ermẽrici filius, regnum Cãciæ suscipiens. lvi. annis illud strenuissimè gubernauit. Hic regum Angliæ potentissimus, vsque ad confinium Humbri fluminis, quo meridiani & septẽtrionales populi dirimuntur, imperij sui fines extendens, omnium illarum prouinciarum gentibus nobilissimè imperauit.

Glappa rex

ANno gratiæ. Dlxvij. defuncto Adda rege Berniciorum, Glappa regnauit pro eo quinque annis. Eodẽ anno hastæ igneæ in aëre visæ sunt, protendentes irruptionem Longobardorum in Italiam.

ANno gratiæ. Dlxviij. Ceaulinus rex VVestsaxonum & Cutha frater eius, causis compellentibus, contra Aethelbertum regem Canciæ pugnauerunt. Vbi Aethelbertus duobus comitibus suis interfectis ipsemet in fugam conuersus est.

Theoduualdus rex.

ANno graciæ. Dlxix. defuncto Glappa rege Berniciorum, regnauit pro eo Theodvvaldus vno anno.

Fretheulfus rex.

ANno gratiæ. Dlxx. Fretheulfus regnauit in Bernitia septem annis. Eodem anno Armeniæ gentes fidem Christi susceperunt, & abbas VVandregisilus natus est.

De cyclo.

ANno gratiæ. Dlxxi. cõpletus est cyclus vnus sancti paschę annorũ quingentorum. xxij. ex quo dominus noster Iesus xps crucifixus est, indictione. vij. anno secundũ Gręcos à conditione mundi quinquies millesimo. lxxv. Vffa in Estanglia tunc regnauit.

Gregorius Turonensis

ANno gratiæ. Dlxxij. Gregorius Turonensis episcopus ordinatus, sanctitate refulsit insignis.

Miraculum

ANno gratię. Dlxxiij. Hispani & Galli de pascha cœlebrando dissentiunt, Hispanis. xij. Kl. Aprilis, Francis. xiiij. Kl. Maij pascha celebrantibus. Sed Francos rectè celebrasse per hoc diuinitus manifestatur, quòd fontes in Hispania, qui in sabbato sancto paschæ, ad baptizandum diuinitus repleri solent, non in Hispanorum sed in Francorum pascha repleti sunt.

Cyphũ de testa capitis

ANno graciæ. Dlxxiiij. Albinus rex Longobardorũ, patrem vxoris suæ regem Gepidarum Cunimundũ olim in bello peremerat, & ex testa capitis sui cyphũ sibi ad bibendũ parauerat. Cui vna dierum, cum porrigeret ad bibendũ, dicens, bibe cum patre tuo, illa

fœmineo

fœmineo accēſa furore, illũ in lecto ab armigero ſuo iugulari fecit.

ANno gratiæ. Dlxxv. Benedictus ſedit in cathedra Romana, annis quatuor, menſibus. vi. & diebus. xvii. Ab iſto papa Gregorius ad prædicandum Anglis abire permiſſus, ſed poſt tumultuante populo retractus, Leuita ſeptimus eſt ordinatus.

Benedictus papa.

ANno gratiæ. Dlxxvi. fame Romam vrgente, multi Romanorũ ad Longobardos confugiunt. Sed Tyberius poſtea imperator, miſſa ab Aegypto frumenti copia, Romam ab inedia liberauit.

Fames.

ANno gratiæ. Dlxxvij. Tyberius Romanum adeptus imperium, annis ſeptem imperauit. Qui quoniam in pauperes liberalis fuit, deus ei multos theſauros inuenire cõceſſit. Eodem anno defuncto rege Bernitiorum Fretheulpho, Theodoricus ſucceſſit annis ſeptem.

Tiberi⁹ imperator.

ANnõ gratiæ. Dlxxviij. ſanctus Germanus Pariſienſis epiſcopus ſuo obitu cœleſtia decorauit. Eodem anno defuncto rege Britonum Aurelio Conano, Vortiperius ſucceſſit tribus annis. Qui Saxonibus infeſtus, multoties de eis laudabiliter triumphauit.

Sāctus German⁹ obijt.

PEr idem tempus, poſt Vffam regem orientalium Anglorum, à quo reges illius prouinciæ Vffingi dicuntur Titillus filius eius, regnum ſuſcepit. Erat autem Titillus pater Redvvaldi, qui à VVodeno decimus fuit.

Poſt Vffam regem orientalium Anglorum Titillus ſucceſſit.

ANno gratiæ. Dlxxix. Pelagius ſedit in cathedra Romana annis decem, menſibus octo, diebus decem, & ceſſauit ſedes menſibus ſex, & diebus viginti quinque.

Pelagius papa.

ANno gratiæ. Dlxxx. ignis per cœlum diſcurrere viſus eſt. His verò diebus aſſiduæ fiebant inter britones & Saxones irruptiones. Ceaulin⁹ enim cepit Bedcanforde caſtellum, quod modò Bedford nuncupatur, cum alijs videlicet, Lienberi, Ailesberi, Benſintona, Heneſham, Glouernia, Cirenceſtria, & Bathonia, & magnificatum eſt nomen eius vehementer.

Ceaulinus, rex VVeſt ſaxonum, multa Caſtra cœpit.

ANno gratiæ. Dlxxxi. papa Pelagius, decreuit nouem præfationes tantum ad miſſas debere cantari, caſſatis cotidianis quæ dici ſolebant. Eodem anno, defuncto rege Britonum Vortiporio, ſucceſſit Malgo, vir pulcherrimus, probitate præclarus, armis robuſtus, & ſupra modum largus. Sed Sodomitana peſte diſſolutus, deo et hominibus ſeſe exhibuit odioſum. Hic etiã ſex comprouinciales oceani inſulas potenter ſubegit.

Romę decretum eſt, vt nouem pręfationes ad miſſas dicantur.

ANno gratię. Dlxxxij. Gregorius doctor, à papa Pelagio Cõſtantinopolim direct⁹, libros moralium in Iob cõpoſuit, & ibidẽ Eutychium

Gregorius doctor libros moralium compoſuit.

tychium

tychium Constantinopolitanum episcopum male de resurrectione mortuorum dogmatizãtem, qui corpus humanum in illa resurrectionis gloria impalpabile ventis aëreque subtilius esse venturũ, in imperatoris præsentia confutauit, & illo non multo post mortuo penitus extinxit.

ANno gratiæ. Dlxxxiij. Turonis de pane altaris fracto verus sanguis effluxit.

Mauricius imperator.

ANno gratiæ. Dlxxxiiij. Tiberio Cæsare in amentiam verso & mortuo, Mauritius annis. xxij. imperauit. Eodẽ anno, rex VVestsaxonum Ceaulinus & frater eius Cuthvvinus bellum cum Britannis commiserunt apud Frithenleiam, vbi Cuthvvinus grauiter oppressus & peremptus est. Victi sunt igitur Angli & fugæ dati.

Regnum Merciorum initiũ sũpsit cui⁹ rex prim⁹ Creodda fuit.

ANno gratiæ, Dlxxxv. regnum Merciorum initiũ sumpsit, quod primus omnium Creodda tenuit. Inchoata sunt ergo hoc tempore omnia Anglorum siue Saxonum regna, quæ octo numerantur. Regnum videlicet Canciæ, cuius caput est ciuitas Doroberniæ. Regnum Australium Saxonum, id est, Suthsex, cuius caput est ciuitas Cicestriæ. Regnum orientalium Saxonum, id est, Estsex, cuius caput est ciuitas London. Regnum orientalium Anglorum, id est Estanglia, cuius caput est Norvvicum. Regnum vvest Saxonum siue Occidendalium Saxonum, cuius caput est ciuitas VVentana, quę modò VVintonia dicitur, Regnum Mercię siue Middelanglię cuius caput est Dorkacestria, nunc verò Lincolnia. Regnum Northanhumbrorum, cuius caput est Eboracum. Hoc regnum modò in duo diuiditur, sicut supra dictum est.

Britones patriam suam deserentes, in VVallias secesserunt.

ANno gratiæ. Dlxxxvi. Malgoni Britannorum regi Caretius, ciuilium amator bellorum, successit, deo & Britonibus inimicus. Cuius inconstantiam reges memorati, Anglorũ videlicet & Saxonum, comperientes, insurrexerunt vnanimiter in eum, & post prælia multa fugauerũt eum à ciuitate in ciuitatem, donec ad vltimum commisso prælio ipsum vltra Sabrinam in VValliam fugauerunt. Clerici verò & sacerdotes, mucronibus vndiq; micantibus, ac flammis in ecclesijs circumquaq; crepitantibus, omnes simul in exterminium pellebantur. Secesserunt itaque Britannorum reliquiæ in occidẽtalibus regni partibus, Cornubia videlicet atq; VVallia, maximam insulæ partem relinquentes. Vnde crebras & ferales irruptiones, sine intermissione, hostibus inferebant. Tunc archipræsules, Theonus Londoniensis & Thadiocus Eboracensis, cum omnes

ecclesias

ecclesias sibi subditas solo tenus destructas vidissent, cum pluribus ordinatis, qui in tanto discrimine superfuerant, cum reliquijs sanctorum in Cambriam diffugerunt, timentes ne Barbarorum irruptione tot & tantorum sacra ossa veterum à memorijs hominum delerentur, si ipsa imminenti periculo minimè subtraxissent. Plures etiam, Armoricanam Britanniam petentes, totam ecclesiam duarū prouinciarum, Loegriæ videlicet & Northanhumbriæ, à conuentibus suis viduatam deseruerunt & inanem. Quibusdam verò sanctorum corporibus, quæ in sepulturis iacebant reuerenter occultata, tumulos terræ superposuerūt, ne ab infidelibus despectui haberentur. Erant enim Anglorum siue Saxonum reges armis strenuissimi, pagani atrocissimi, qui nihil potius quàm Christum & Christianorum cultum subuertere sitiebant. Nam si qua ecclesia, terra subiugata, illæsa seruabatur, hoc magis ad confusionem nominis Christi quàm ad gloriam faciebant. Nempe ex eis deorum suorum templa facientes, prophanis suis sacrificijs sancta dei altaria polluerunt. Itaque Britanni regni diadema multis temporibus amittentes, videlicet vsq; ad tempora Cadvvallonis, quē Beda Cedvvallum vocat, illam patriæ partem, quæ eis remanserat, non vni regi sed tribus tyrannis subiectam, ciuilibus bellis sæpissimè infestare non cessabant. Residebant igitur miserrimæ Britannorum reliquiæ in tribus prouincijs, Cornubia videlicet quæ Cornuvvallia à quibusdam dicitur, eo quòd in mare sese quasi in cornu extendat, Demecia, quę Australis VVallia appellatur, Venedocia, quę North vvallia nuncupatur. His finibus quamuis eis inuitis contenti, à fide tamen Christi nunquam recesserunt. Sed in hoc tātum reprehensibiles iudicantur, quòd semper gentem Anglorum, & etiam vsque in hodiernum diem, quasi per eos proprijs finibus proscripti, odio mortali perstringunt, nec illis libètius quam canibus communicare volunt. Sunt autem prouinciæ illorum inexpugnabiles, videlicet nemorum densitatibus consitæ, altis vallatæ paludibus, præruptis tumentes montibus. Vnde sæpissime quasi mures de cauernis erūpentes, gentem Anglorum nequiter infestant, nec aliud ab eis in bello, nisi capita solum pro redemptione requirūt. Hac deniq; tempestate, ecclesia beati martyris Albani, quæ post passionem suam miro tabulatu lapideo, atque eius martyrio condigna legitur fabricata, deiecta penitus cum alijs creditur & deleta, donec per ministerium Offæ regis, angelo sibi reuelante, corpus gloriosi confessoris

 ac marty-

ac martyris inuentum est, & monasterium eius denuo fabritacum. Subiugata itaque Britannia ciuibusque proscriptis reges Anglorũ siue Saxonum terras vndiq; occupant, regna dilatant, & pro vniuscuiusque possibilitate, regnis suis limites ponũt. Regnabant autem his temporibus octo reges, quorum nomina hæc sunt. Athelbertus videlicet in Cãcia, Cissa in Suthsaxia, Ceaulin* in VVestsaxia, Creodda in Mercia, Erkenvvinus in Estsaxia, Tytillus in Estanglia, Ella in Deira, Aethefridus in Bernitia. Hæc deniq; rẽgna, processu tẽporis ita distinguebantur. Reges autem Cantuariæ in sola Canciæ prouincia dominabantur. Reges Suthsexiæ, in illa tãtum prouincia dominabantur. Reges Estsexiæ, in illa prouincia & in Middelsexia dominabantur. Reges Estangliæ in Northfolke & Suthfolke dominabantur, necnon in prouincia Cantorbrigensi, donec a rege Merciorum Offa mutilati sunt. Reges Merciorũ dominabãtur in prouincijs Glouernensi, VVygorniensi, VVarvvicensi, Cestrensi, Derebiensi, Lincolniensi, Leircestrensi, Oxoniensi, Herefordensi, Staffordensi, Northamptonensi, Bukinghamensi, Bedfordensi, Huntedunensi, Cantabrigensi, & Hertfordẽsi. Reges VVestsaxonum dominabantur in prouincijs Bercensi, Dorsetensi, Suthériensi, VVilronensi, Saresberiensi, & Bathoniensi. Istis ergo prouincijs inter sex reges distributis, quandoque ad inuicem bella ciuilia & plusquam ciuilia commiserunt. Duo reges qui sunt in Northanhumbria, dominabantur à magno flumine Humbri vsq; ad mare Scotiæ. De his autem sufficienter superius dictum est. His ita dispositis, placuit dictis regibus Britanniam, & memoriam Britannorũ penitus delere. Vnde communiter statuerunt quatenus insula, non à Bruto Britannia, sed ad Anglis Anglia vocaretur. Eodem anno, Francorum Gunthrãnus in venando fessus, dum in gremio sui armigeri dormiret, iuxta riuum aquę vidit armiger ex ore regis paruulum animal exire. Cui volenti riuum transire nec valenti, armiger gladio trans riuum posito, viam eundi & redeundi parauit. Quo iterum in os eius intrante, expergefactus rex & stupefactus dixit, se per somnium super pontem ferreum transiisse, & sub mõte quodam multos thesauros vidisse, vbi cum secundum fidẽ somnij perrexisset, thesauros magnos inuenit: eosque acceptos ecclesię vsibus delegauit.

Anglia primum dicta.

Somnium regis Francorum.

ANno gratię. Dlxxxvij. Clotharius regnauit in Gallijs annis. xliiij. Eodem anno, defuncto Erkenvvino rege orientalium Saxonũ,

Sledda rex orientalium Saxonum.

Sledda

Sledda filius eius à VVodeno decimus regnauit pro eo.

ANno gratiæ. Dlxxxviij. Aethelfrid' rex Berniciorum Accam filiam Ellæ, regis Deirorum, coniugem accepit, & ex ea processu temporis septem filios generauit. Nomina autem filiorū hæc sunt, Eanfridus, Osvvaldus, Osvvinus, Oslacus, Osvvidus, Osa, & Offa. Eodem anno, Creodda Merciorum rege mortuo, VVibba fili' eius successit tribus annis.

ANno gratiæ. Dlxxxix. Sledda rex orientalium Saxonum ex filia Ermenrici, regis olim Cantuariorum, genuit Sebertum, qui post patrem regnauit.

Sledda rex.

ANno gratiæ. Dxc. defuncto Cyssa rege Australiū Saxonū, regnum illud ad regem occidentalium Saxonum Ceaulinum deuolutum est.

Regni Austr. Saxonū finis.

ANno gratiæ. Dxci. facto in Italia penè vltra fidem omnium diluuio, post multam rerum confusionem, subsecuta est pestis, quę inguinaria dicitur, quæ primum omnium papā Pelagium extinxit, ac demum populum strage maxima deuastauit. Fungebatur autem eodem tempore beatus Gregorius vice archidiaconi in vrbe Roma, qui pro tanta ciuium clade iussit fieri septiformem letaniam. Septiformis letania ideo dicitur, quia in loco primo fuit omnis clerus, in secundo omnes abbates cum suis monachis: in tertio omnes abbatissæ cum suis monialibus: in quarto omnes infantes: in quinto omnes laici: in sexto vniuersæ viduæ: in septimo omnes coniugati. His omnibus vir dei ritè dispositis, pestem præfatam, iram dei mitigando, penitus ab vrbe detersit.

De septiformi letania à beato Gregorio constituta.

Diluuium, Inguinaria in Italia.

Letania septiformis.

ANno gratiæ. Dxcij. beatus Gregorius, populo acclamante cum clero, papa electus, licet multum renitens seipsum absentando, tandem inuentus & inthronizatus est. Qui inter cætera pietatis opera, Traiani quondam imperaroris animam, quamuis pagani, à pœnis inferni suis precibus promeruit liberare. Antiphonarium cōposuit, kyrieleison cū alleluia ad missas cantari instituit. Et in canone missæ tria verba vtiliter apposuit, videlicet, diesque nostros in tua pace disponas, atque ab eterna damnatione nos eripe, & in electorū tuorum iubeas grege numerari.

Gregorius Papa.

ANno gratiæ. Dxciij. Ceaulinus & frater eius Quichelinus, decesserunt & Ceolricus, Ceaulino, in regnum occidentaliū Saxonum successit, quinque annis. Eodem tempore, papa Gregorius orationem dominicam post canonem super hostiam censuit recitari.

Ceolricus, rex occidentalium Saxonum.

Eodem

Eodem anno Ella rex Deirorum defunctus est. Quo mortuo, Aethelfridus rex Berniciorum, filium eius Eadvvinum regno expellens Deirorum, duo regna strenuissimè gubernauit. At Eadvvinus in exilium pulsus, exulauit cum Redvvaldo rege orientalium Anglorum, quousq; per illum regno suo restitutus est.

Tunica inconsutilis domini inuenitur.

ANno gratiæ. D.xciiii. tunica domini saluatoris, in ciuitate Zaphat non longè à Hierusalem, confessione Simeonis Iudæi inuēta, & ab episcopo Gregorio Antiocheno, & episcopis Thoma Hierosolomitano & Iohanne Constantinopolitana, Hierosolymis, in loco vbi crux Christi veneratur, posita est. Eodem anno VVibba rex Merciorum obijt, cui successit Cearlus, non filius, sed consanguineus eius, decem annis. 10

VVisigothorū rex, ab Arriana prauitate reuocatur.

ANno gratiæ. D.xcv. Ricardus rex VVisi Gothorum, synodo .lx. duorum episcoporum, apud Tholetum congregata, ibique Arriana heresi abdicata & anathematizata, totam gentē illam in catholica fide confirmat.

Sāctus Augustinus, à beato papa Gregorio in Britanniam missus, regē Athelbertū, & populum sibi subiectum, ad fidē Christi conuertit.

ANno gratiæ. Dxcvi. qui est annus centesimus .xlvij. ex quo Horsus & Hengistus fratres venerunt in Britanniam, vt eam subiugarent, missus est seruus dei Augustinus, à beato papa Gregorio, in Britanniam vt barbaræ genti Anglorum verbum dei prædicaret. 20 Qui Pagana superstitione cœcati, totam Christianitatem deleuerant in illa parte Insulæ quam habebant. In parte verò Britonum adhuc fides Christi vigebat, quæ anno dominicæ incarnationis, c. lviij. habita, nunquam inter eos defecit. Est autem ad orientalem Canciæ plagam Thanatos insula, in qua vir dei Augustinus & socij eius applicuerunt, viri vt ferunt ferme .xl. Et mittens interpretes ad regem Aethelbertum, mādauit sese de Roma venisse, ac nunciū ferre optimum, quod sibi obtemperantibus æterna in cœlis gaudia promittebat. Hæc audiens rex post dies paucos venit ad insulam, & residens sub diuo, iussit Augustinum cum socijs eius, ad suum ibidem colloquium venire. At illi diuina virtute præditi veniebant 30 crucem pro vexillo ferentes, & imaginem domini saluatoris in tabula depictam, letaniasq; pro sua simul & eorum, propter quos aduenerant, salute decantantes. Cunq; ad iussionem regis residentes, verbum ei vitæ, vnà cum omnibus qui aderant prædicaret, respondit ille dicens. Pulchra quidem sunt ea quæ promittis, sed quia noua sunt & mihi incerta, non his modò possum assensum prębere, relictis eis quæ tanto tempore cum mea gente seruaui. Verum quia de longè

de longè huc peregrini venistis, & ea quæ vos vera & optima credebatis nobis communicare desiderastis, nolumus vobis molesti esse. Sed potius benigno vos hospitio recipere, & quæ victui vestro sunt necessaria ministrare, Nec prohibemus, qnin omnes quos poteritis fidei vestræ religioni prædicãdo societis. Dedit ergo eis mãsionem in ciuitate Dorobernẽsi, quæ imperij sui erat caput, vbi cœperunt apostolicã primitiuę ecclesię vitam imitari, orationib' videlicet assiduis ac ieiunijs inhærendo, verbum vitæ prædicando, quos poterant lauacro salutis perfundebant. Nec mora crediderũt multi
10 & baptizabantur, imitantes simplicitatem innocentis vitæ, ad dulcedinem doctrinæ cœlestis. Erat autem prope ciuitatem ipsam ad orientem ecclesia, in honorem sancti Martini antiquitus fabricata, in qua regina, filia regis Franciæ nomine Berta, orare consueuerat, vbi primò & ipsi conuenire, & prędicare, missas celebare, & baptizare cœperunt. At vbi post paululum ipse etiã rex inter alios delectatus vita sanctorum mundissima, credens baptizatus est, cœperunt plures cotidie ad audiendum vitæ verbum confluere, ac relicto gentilitatis errore, vnitati ecclesiæ sese credendo sociare. Dedit etiam ipsis doctoribus locum sedis congruum gradui eorũ, in
20 Dorobernia ciuitate sua metropoli, & necessarias in diuersis rebus dedit mansiones. Interreà vir domini Augustinus venit Arelas, & ab archiepiscopo eiusdem ciuitatis archiepiscopus ordinatus, in Britanniam reuersus est.

Cœnobium beati Benedicti destruitur.

ANno gratiæ. Dxcvij. Cœnobiũ beati Benedicti, q̃ in Castro Cassino idẽ pater fundauerat, à perfidis Longobardis destructũ est. Fugientes itaq; ex eodem loco monachi Romam petierunt, regulã quam idem sanctus ediderat secum deferentes.

Sanctus Columbanus obiit.

ANno gratiæ Dxcviii. floruit in Galijs Gregorius, Turonicæ ciuitatis episcopus, qui ex Auernico territorio attulit reliquias
30 sancti Iuliani. Eodem anno sanctus Columbanus doctor Stotorũ & pictorum obijt, qui posteris suis multa sanctitatis documenta reliquit.

ANno gratiæ. Dxcix. defuncto rege Redvvaldo orientalium Anglorum, Eorpenvvaldus regni gubernacula suscepit.

ANno gratiæ. Dc. mortuo rege Francorum Childeberto, Theodebertus, & Theodoricus filij eius, subrogantur.

Beatus Gregorius Augustino pallium misit.

Anno gratiæ. Dci. beatus papa Gregorius, Augustino palliũ misit, ad ecclesiam videlicet Londoniensem, quæ tempore Britonum

num metropolis erat, sicut Beda in historia Anglorum testatur.

Iohannes Constantinopolitanus contẽdit de primatu.

ANno gratiæ. D cii. contentio inter Romanam ecclesiam & arrogantiam Iohannis episcopi Cõstantinopolitani, vniuersalis patriarchę sibi nomen vsurpantis, sub pape Pelagio cõcepta, & à Gregorio non leuiter agitata, non ante quiescere potuit, quàm ipse Iohannes subita morte occubuit.

Sãctus Augustinus Britonum episcopos ad cõsilium suum vocat.

ANno gratiæ. Dciij, rex Northanhumbrorum Aethelfridus contra Britannos apud Kaerlegion dimicãs, viros religiosos de Abbathia Bangoriẽsi maximam multitudinem interfecit. Nempe vir domini Augustinus, auxilio regis Aethelberti vsus, conuocauit ad synodum suam episcopos & doctores proximæ Britonũ prouinciæ, in loco qui vsque hodie lingua Anglorum, Augustines ake, id est, robur siue quercus Augustini appellatur, in confinio occidentalium Saxonum & VVictiorum, cœpitq; eos fraterna admonitione suadere, vt pace catholica secum habita, communem euãgelizandi gentibus pro domino laborem susciperent, qui sanctum pascha & alia perplura vnitati ecclesiæ contraria faciebant. Qui cum longa disputatione habita, neq; precibus neq; hortamẽtis Augustini, assensum præbere voluissent, ait. Obsecramus fratres deum omnipotentem, vt ipse nobis, cœlestibus signis, insinuare dignetur, quæ sequenda traditio, quibus sit vijs ad ingressum regni cęlestis properandum. Adducatur aliquis æger, & per cuius preces fuerit curatus, huius fides & operatio omnibus sequenda tradatur. Quod cum aduersarij, licet inuiti, concederent, allatus est æger quidam oculorum luce priuatus. Qui cum oblatus Britonũ episcopis, nihil curationis eorum ministerio perciperet, tandem Augustinus genua sua ad patrem domini nostri Iesu Christi flexit, deprecans vt visum cœco restitueret, vt per illuminationem vniꝰ hominis corporalem, in plurimorum corda fidelium gratiam accenderet lucis spiritualis. Nec mora illuminatus est cœcus, ac verus summæ lucis præco prædicatur ab omnibus Augustinus. Tunc Britones confitentur intellexisse veram esse viam, quam predicauit Augustinus, at sese non posse, absq; suorum consensu, priscos abdicare mores, vnde vt secundò fieret synodus pluribus aduenientibus postulabant. Quod cum esset statutum, venerunt vt perhibent septem Britonum episcopi & plures viri doctissimi, maximè de nobilissimo eorum monasterio, quod lingua Anglorum Bangornaburg dicitur, cui tempore illo abbas Dionotus præfuisse narratur. Qui ituri ad concilium

Galfridus Britannicus ista scribit.

Dionotus abbas Bangor.

concilium præfatum venerunt primò ad quendam virum sanctum ac prudentem, qui apud eos Anachoretanam ducebat vitam, consulentes an ad prædicationem Augustini suas deserere traditiones deberent. Qui respondit. Si homo dei est, sequimini illum. Dixerunt. Et quomodò hoc possumus probare? Ait ille. Dominus (inquit) ait. Discite a me, quia mitis sum & humilis corde. Si ergo Augustinus ille mitis est & humilis corde, credibile est quia & ipse iugum Christi portat & vobis portandum offerat. Si igitur immitis est ac superb⁹, constat quia non est à deo, neque vobis est eius sermo curandus. Qui rursus aiebant. Et vnde hoc dinoscere valemus? Procurate (inquit) quòd ipse prior cum suis ad locum synodi adueniat, & si ipse vobis appropinquantibus assurrexerit sciatis quoniam Christi famulus est, & obtemperanter illum audite. Sin autem vos spreuerit, nec vobis assurgere voluerit cum sitis numero plures, & ipse spernatur à vobis. Factumque est vt venientibus illis Augustinus in sella sederet. Quod illi videntes mox in iram conuersi sunt, eumque superbiæ notantes, cunctis quæ dicebat contradicere laborabant. Quibus Augustinus ait. Si in tribus saltẽ obtẽperare mihi vultis, vt pascha scilicet suo tempore celebretis, vt ministerium baptizandi, quo deo renascimur, iuxta morem sanctæ Romanæ ecclesię cõpleatis, vt gẽti Anglorũ verbũ dei vna nobiscũ prędicetis, cætera quæ agitis, quamuis moribus nostris sunt contraria, æquanimiter tolerabimus. At illi nihil se horum facturos neque illum pro archiepiscopo se habituros affirmabant, conferentes ad inuicem quia si nobis assurgere noluit, quanto magis si ei subdi cœperimus pro nihilo contemnet. Quibus vir domini Augustinus fertur minitans dixisse: quòd si pacem cum fratribus nolent habere, bellum ab hostibus forent accepturi. Et si nationi Anglorum viam vitæ prædicare noluerint, per horum manus vltionem essent mortis accepturi. Quod ita per omnia vt prædixerat diuino agente iudicio patratum est. Nec multo post Aethelfridus, Northanhumbrorum rex fortissimus & paganus ferocissimus, collecto grandi exercitu in ciuitate Legionum, quæ à Britãnis Caerlegion, id est, ciuitas Legionum fertur, eo quòd Romanæ legiones ibi perẽdinare solebant, maximã ex ijs fecit stragem. Nam bellum contra Britannos commissurus, cum videret sacerdotes eorum qui ad exorandũ deũ pro milite bellum agẽte conuenerant, seorsum in tutiore loco consistere: sciscitabatur qui essent, quidúe acturi illô conuenissent.

erat enim plurimi eorum de monasterio Bangor, in quo tantus fertur fuisse monachorum numerus, vt cum in septem essent portiones cum suis rectorib' diuisi, nulla minus quàm ccc. religiosos monachos continebat. Horum autem plurimi, triduano peracto ieiunio, cum alijs orandi gratia conuenerant habẽtes defensorem Brochimallum, qui eos precibus intentos à gladijs protegeret barbarorum. Quorum aduentus causam cum intellexisset Aethelfridus tyrannus, ait. Et si isti aduersum nos deum suum inuocant, profectò quamuis arma non ferant, contra nos pugnant, qui aduersis imprecationibus suis persequuntur. Itaque in hos primùm arma vertere iubet, & sic cæteras nephandæ militiæ copias, non sine exercitus sui damno, deleuit. Extinctos autem in illa pugna fertur, ex his qui ad orandum venerunt, viros circiter mille ducentos, & solummodò quinquaginta fuga elapsos. Brochimallus quoque ad primum hostium aduentum cum suis terga vertens, eos, quos defendere debuerat, inermes ac nudos gladijs ferientibus reliquit. Sicque completum est præsagium beati pontificis Augustini.

Monachi. 1200. occisi.

10

Anno gratiæ Dciiij. beatus Augustinus donante rege Aethelberto, in ciuitate, quæ à quodam primario nomine Rof, Rofecestria id est, ciuitas Rof dicebatur, ecclesiam sancti Andreæ apostoli construxit, eamque multis possessionibus & amplis dotauit, atque ibidem Iustum episcopum ordinauit.

Sãctus Augustinus ordinauit Iustum primũ Roffensem episcopum.

20

Eodem anno in ciuitate Londoniæ idem Augustinus Mellitum pontificem consecrauit. Sicque vrbis Londoniensis, quæ semper temporibus Britãnorum archiepiscopum habuerat, dignitas nunc ad Doroborniam trãslata est, vt Merlini vaticinium impleretur dicentis. Delebitur religio in insula, & transmutatio primarum sediũ fiet, dignitas Londoniæ adornabit Doroborniam. &c. Eodem anno Mellitus in prouinciam orientalium Saxonum ad prædicandũ missus à beato Augustino, Sebertum regem cum tota gente sua ad fidem Conuertit. Erat autem idem Sebertus nepos Aethelberti magni regis Canciæ, ex sorore Ricula, atque sub potestate ipsius constitutus, qui omnibus, vsque terminum Humbri fluminis, Anglorum gentibus imperabat. Eodem anno imperator Mauritius, vir deum timens, in suis orationibus diuinam iugiter clementiam precabatur vt facinorum suorum in hoc seculo commissa luere posset. Quadam itaque nocte dum in strato suo quiesceret emissa est ad eum vox coelitus dicens. Maurici trade te & vxorem tuam

Sanctus Augustin' Mellitum ordinauit primũ Londoniensem episcopum.

Dorobernia sedes archiepiscopalis fit.

30

Somnium Mauricij imperatoris

Constantiam

Constantiam cum pueris Phocæ militi. Expergefactus autem quæsiuit à suis, si scirent militem inter agmina sua Phocam appellatum. At illi. Scimus. Et ille. Cuius est qualitatis? Qui dixerunt. Iuuenis tumidus & temerarius. Tunc Augustus somnium suum referens, glorificabat magnificè deum pro huiusmodi visione. Post hæc autē in terra hostili positus, cum milites suos ferro & rapinis abstinere compelleret, nec eis consueta stipendia ministraret, Phocam rogare cœperunt vt imperij super eos regimen vsurparet. Quibus Phocas obediens, purpuram imperialem suscepit. Quod audiens Mauriti' animo dissolutus, rebus q; aduersum se fluctibus cessit, & in quandam siluam mari contiguam fugit. In qua cum vxore & quinque filijs iussu Phocæ Augusti Cęsaris interemptus est. Phocas ergo Romanum inuadens imperium, annis. viij. imperauit.

Beatus Gregorius Traiani principis animam à pœnis infernalibus eripuit.

Anno gratiæ. DCV. qui est annus imperij Phocę secundus, beatus Gregorius ex hac vita migrauit ad dominum. Hic vir beatus adhuc viuens, cum quodam tempore per forum Traiani principis, quod ipse ædificijs pulcherrimis dudū venustarat procedens, iudicij eius quo viduam consolatus fuerat recordaretur, pro tanta imperatoris mansuetudine commotus ad sancti Petri apostoli basilicam festinus viator peruenit, vbi tam diu super infidelitate & errore clemētissimi principis fleuisse asseritur, quousq; nocte sequenti responsum accepisset se pro Traiano exauditum fuisse, ita vt pro nullo vlterius pagano preces effunderet. Sic itaque Traiani animā ab inferni cruciatibus crede liberatam: vt in inferno posita per dei misericordiam minimum inferni non sentiat cruciatum. Nempe vnus & idem Gehennæ ignis & si multos valet peccatores pariter detinere, per dei iustitiam non omnes potest æquali pœna punire. Nam secundum delicti modum animæ in Gehenna sentiunt cruciatum. Opus pietatis per quod Traianus deum & beatum patrem Gregorium commouit ad misericordiam hoc fuit. Quodam tempore Traiano ad belli pcinctū vehemētissimè festināte, vidua quędā fœminarū pauperrima ad eū lachrymis dissoluta accessit dicens. Fili' me', te imperāte, innocēs perēptus est, obsecro vt quia illū mihi reddere nō vales sanguinē ei' legaliter vindicare digneris. Cumq; Traian', si san' reuerteretur de prælio, hūc se vindicaturū pmitteret, vidua dixit. Et si tu in prælio mortu' fueris, quis mihi iusticiā exhibebit? Traian' respōdit. Ille qui post me impabit. Et illa. Quid tibi pderit si alter mihi iusticiā fecerit? Traian' respōdit. Vtiq; nihil. Et vidua.

Historia Traiani

Nonne inquit tibi melius est, vt tu mihi iusticiam facias & pro hoc mercedem tuam recipias, quàm alteri hanc transmittas? Tunc Traianus ratione simul ac pietate commotus, equo descendit, nec antea discessit quàm iudicium viduæ & sententiam executioni demandaret. Pro hac autem mansuetudine & exhibitione iusticiæ à poenis infernalibus per lachrymas beati patri Gregorij, quingẽtis post mortem & eo amplius elapsis annis, meruit liberari. Idem pater Gregorius, primus omnium, in principio epistolarum suarum ante salutem gratiam & benedictionem, sese seruum seruorũ dei pronuncians, omnibus successoribus suis formam humilitatis ostẽdit. Et post humilitatem vtilitatem subiuxit, cum dicit salutem, videlicet animæ & corporis, gratiam à deo & hominibus, benedictionem, quæ est in semine Abrahæ, quod est Christus, in quo benedicentur omnes gentes terrę. Et beatus pater Gregorius, licet vita & scientia fuerit præclarus, multos tamen maximè post mortem habuit detractores, adeò vt propter detestationem ipsius & memoriæ deletionẽ, omnes libri sui comburi deberent, nisi Petrus eius diaconus esset. Ipse enim dixit, se vidisse spiritum sanctum super eum sedentem in columbæ specie, dum ipsos libros conscripsisset.

Gregorius omniũ primus scripsit se seruũ seruorum dei. &c.

ANno gratiæ. Dcvi. Sabinianus sedit in cathedra Romana anno vno, mensibus quinque, & diebus. ix. Eodem tempore pauper quidam, cum à nautis eleemosynam peteret nec acciperet, dicente nauclero, nos nihil hic præter lapides habem', subiecit pauper. Omnia ergo vertantur in lapides. Quo dicto, quicquid manducabile in naui erat in lapides conuersum est, colore & forma earundem permanente.

De cibis in lapides conuersis.

ANno gratiæ. Dcvij. Ceolrico rege occidentalium Saxonum defuncto, Ceulfus regnauit pro eo viginti quatuor annis. Per idem tẽpus cum papa Sabinianus liberalitatem beati Gregorij prædecessoris sui derogaret, et sub hoc obtentu manum egenis subtraheret, Gregorius eum, per visum, ter pro culpa tenaciæ huius derogationis increpatum, quod non respiceret pauperes, etiã quarto horribiliter increpans et comminans, in capite percussit, quo ille dolore vexatus paulo post obijt.

Ceulfus rex occidentaliũ Saxonum.

ANno gratiæ. Dcviij. Bonifacius sedit in cathedra Romana mensibus. viij. & diebus. xxix. Eodem anno beatus Augustinus, Dorobernensis archiepiscopus prim', diem clausit extremum septimo Kl. Iunij. Cui successit Laurentius natione Romanus, quem ipse adhuc

Bonifacius Papa. Laurẽtius August. successor.

adhuc viuens ordinauerat, ne status ecclesiæ tenerrimus sine pastore vacillaret Sepultus est autem iuxta ecclesiam apostolorum Petri & Pauli, quæ nec dum fuerat perfecta nec dedicata, in qua plurimorum archiepiscoporum corpora tumulata leguntur.

ANno gratiæ. Dcix. Bonifacius quintus sedit in cathedra Romana annis. vi. mensibus. viij. & diebus. xij. & cessauit sedes mensibus. vij. & diebus. xxv. A quo rogatus Phocas imperator statuit vt ecclesia Romana esset caput omnium ecclesiarum & magistra. Nam antea ecclesia Constantinopolitana primam sese scribebat omnium ecclesiarum. Impetrauit etiam idem papa à præfato principe templũ Romæ quod antiquitus Pantheon vocabatur, eò quod in eodẽ quondã omnium non deorum sed dæmonum cultus agebatur. Quo impetrato, exclusa inde diuersa simulacrorũ multitudine, omnipotẽtis dei & sanctæ Mariæ virginis omniũq; sanctorũ ecclesiã cõstruxit, vt sicut ibi quondã omniũ dæmoniorũ cultus agebatur, ita deinceps ibidem omnium sanctorum memoria haberetur.

Ecclesia Romana caput omnium ecclesiarũ efficitur.

ANno gratiæ. Dcx. defuncto Ceulfo rege occidentalium Saxonũ, regnauit pro eo Kinegilsus filius Ceolæ, xxx. & vno annis. Regnabat hoc tempore in Mercia Penda, in regno orientaliũ Anglorum Redvvaldus, in Cancia Aethelbertus in Estsaxia Sebertus, in Northanhũbria Aethelfridus superbus & vanæ gloriæ cupidus.

ANno gratiæ. Dcxi. Bonifacius papa congregata synodo in Italia mense Martio, tertia videlicet die mensis, multa ad vtilitatem ecclesiæ statuit. Interfuit autem Mellitus Londoniensis episcopus ab archiepiscopo Dorobernensi Laurentio destinatus, vt decreta synodi Britanniam rediens ecclesijs Anglorum traderet, & summi pontificis authoritate executioni demanderet. Eodem tempore Ioannes Alexãdrinus episcopus floruit, qui ob eximiam in pauperes Christi liberalitatem nomen eleemosynarij habere promeruit. Cõtigit autem vt quidam peregrinus videns tantam eius in pauperes compassionem, tentare eum volens accessit ad eum dum de consuetudine infirmos visitaret, & dixit: Miserere mei quoniam miser ego sum & captiuus. Patriarcha verò dispensatori suo ait. Da ei. vi. aureos. Quibus acceptis mutauit habitũ pauper, & aliunde veniens obuiam procidit in terram dicens: Miserere mei quia inedia crucior nimis. Dicit denuò patriarcha: Da ei. vi. aureos. Quo facto, dixit minister in aurib9 patriarchæ. Domine ipse iam bis accepit. Et tertio veniens eleemosynam postulauit. Minister autem domino intimauit.

De synodo in Italia.

Tunc ait ille miſericors. Da ei duodecim aureos, ne fortè Chriſtus ſit & tentet me.

De morte Phocæ imperatoris.

ANno gratiæ. Dcxij. Phocas imperator, dum crudeliter in ſuos ſęueret domeſticos, Heraclij, Africæ Patricij, iuſſu peremptus eſt: qui poſt necem ipſius ſibi rempub. vendicauit.

De imperio Heraclij.

ANno gratiæ. Dcxiij. Heraclius Romano potius imperio, annis xxx. & vno imperauit. Eodem anno apud vrbem Galliæ Mauriennam erat mulier quædam ſancto Ioanni Baptiſtæ nimis deuota. Hæc in orandi conſtantia perſiſtens, dari ſibi à deo trienni oratione aliquid de membris eius expetebat. Spémque ſuam in deo ponens, iurauit ſe non prius manducaturam quàm acciperet quod petebat. Et ſic. vij. diebus ieiunans. vij. die deſuper altari pollicem miri candoris apparere videns, læta donum dei accepit. Ad quod adorandum trés epiſcopi venientes cùm de pollice partem elicere vellent, tres ſanguinis guttas ex eo ſtillare in linteo ſuppoſito ſtupuerunt, & ſingulas ſinguli ſe habere meruiſſe lætati ſunt.

Deus dedit, papa efficitur.

ANno gratiæ. Dcxiiij. De' dedit ſedit in cathedra Romana annis tribus, diebus xx. & ceſſauit ſedes menſe vno, & diebus. vi. Hic conſtituit, vt ſi qui viri vel mulieres filios ſuos quocunque modo de ſacro fonte ſuſceperint, ſeparentur, & ſi mulier compatrem ſuum in coniugium duxerit ſeparētur. Mulier autem dotem recipiat, & poſt annum ſi vult alteri nubat. Eodem anno rex occidentalium Saxonū Kinelgilus Quichelinum filium ſuum regni conſortem ſuſcepit.

Clodeſuidæ velamen cęlitꝰ mittitur.

ANno gratiæ. Dcxv. Clodeſuidæ Mathenſi ſponſum ſuū fugienti velamen capitis per angelum à deo mittitur, & illa ſe & ſua deo delegauit.

Aethelbertus rex Cātuariorum obiit.

ANno gratiæ. Dcxvi. Aethelbertus rex Cantuariorum poſt regnū temporale quod. l. & vi. annis glorioſiſſimè tenuerat, æterna cœleſtis regni gaudia conſcendit. Defunctus autem poſt viginti et vnū annos acceptæ fidei, in porticu ſancti Martini intra eccleſiam apoſtolorum Petri & Pauli, quam ipſe fundauerat, ſepultus eſt. Anno itaque quo defunctus eſt Aethelbertus cum filius eius Eadbaldus regni gubernacula ſuſcepiſſet, magno ibi tenellis eccleſię crementis detrimento fuit. Siquidem non ſolùm fidem Chriſti recipere noluit, ſed & tali fornicatione pollutus eſt vt vxorem patris inſanus haberet. Auxit autem procella huiuſcemodi perturbationis etiam mors Seberti regis orientalium Saxonum, qui regna perennia petens tres filios, qui pagani permanſerant, regni temporalis hæredes reliquit.

reliquit. Cœperunt illi mox idololatriæ, quam viuente patre aliquantulum intermisisse videbantur, palàm deseruire subiectisque populis idola colendi liberam dare licentiam. Qui cum viderent pontificem, celebratis in ecclesia missarum solemnijs, eucharistiam populo dare, dicebant ad eum barbarica inflati stultitia. Quare nobis non porrigis panem nitidum, quem & patri nostro Seberto dabas, & adhuc populo in ecclesia dare non desinis? Quibus Mellitus ipse respondit. Si vultis ablui illo fonte salutari quo pater vester ablutus est, potestis panis sancti fieri participes, sin autẽ, nullatenus valetis panem vitæ suscipere. Qui dixerunt: Si non vis assentire nobis in tam facili causa, iam non poteris in regno nostro demorari. Expulsus verò Mellitus venit in Canciam, tractaturus cum Laurentio & Iusto coepiscopis, quid in his esset agendum. Decretumq; est cõmuni consilio quia satius esset vt omnes ad patriam redeuntes libera mente ibi deo deseruirẽt, quàm inter rebelles fidei sine fructu residere. Discessere vtique primò Mellitus & Iustus ad partes Galliæ, ibi finem rerum expectare disponentes. Sed non multo post tẽpore, reges qui præconem veritatis à se expulerant, egressi in prœliũ contra gentem Gevvisseorum omnes pariter cum sua militia diuino iudicio corruerunt. Cum verò Laurentius archiepiscopus Mellitum Iustumque secuturus ac Britanniam esset relicturus, iussit ipsa sibi nocte in ecclesia beatorum apostolorum Petri & Pauli stratum præparari. In quo cum cum post multas preces ac lachrymas pro statu ecclesiæ ad deum fusas ad quiescẽdum membra posuisset atq; obdormisset, apparuit ei beatissim' apostolorum princeps, & multo illum tempore secreto noctis silentio flagellis acrioribus afficiens, sciscitabatur apostolica districtione quare gregem, quem sibi ipse tradiderat relinqueret, vel cui pastorũ oues Christi in medio luporũ positas fugiens ipse dimitteret. An mei (inquit) oblitus es exempli, quo pro paruulis Christi, quos mihi in indiciũ suæ dilectionis commendauerat, vincula, verbera, carceres, afflictiones, ipsam postremò mortem crucis ab infidelibus ipse cum Christo tandem coronandus pertuli? His beati apostoli flagellis simul & exhortationibus animatus famulus Christi Laurentius, mox mane facto venit ad regem, & erectis vestibus quantis esset verberibus laceratus ostendit. Rex autem multum miratus, requisiuit quis in regno suo tanto viro tales infligere plagas ausus fuisset. Tandem vt audiuit quia suæ causa salutis episcop' ab apostolo Christi talia esset vulnera & tormẽta

 perpessus,

perpessus, extimuit multum, atque anathematizato omni idolatriæ cultu, abdicatoque connubio non legitimo, suscepit fidem Christi & baptizatus, ecclesię rebus quantum valuit in omnibus consulere & fauere curauit. Verùm ipse cum omni gente sua, ex quo ad dominum conuersus est, diuinis se studuit mancipare præceptis. Misit etiam in Galliam, reuocauit Mellitum & Iustum episcopos, & eos ad suas ecclesias liberè redire præcepit. Sicque viso miraculo ad ecclesiæ rediit vnitatem.

De pugna inter regem Northanhũbrorum & oriẽtalium Anglorum.

ANno gratiæ. Dcxvij. Mellitus & Iustus episcopi in Britanniam reuersi, à rege Eadbaldo & tota eius gente cum honore recepti sunt. Eodem anno Redvvaldus rex orientalium Anglorum Aethelfridum regem Northanhumbrorum ad prælium prouocauit. Conuenerunt itaque agmina vtrorumque in regione Iutarum ad orientalem plagam amnis, qui Idle vocatur. Vnde exiuit prouerbium vsq; in hodiernũ diem, amnis idle Anglorũ sorduit cruore. Igitur Aethelfridus, ferus & indignans, & multum admirans quòd aliquis cum illo auderet congredi, audacter quidem sed inordinatè in hostes irruit, quamuis acies Redvvaldi eleganter ordinatæ intuentibus terrorem non minimum inferrent. Rex tamen Northãhumbrorum quasi præda inuenta, subitò proruens in cuneos conglomeratos, Reinerum principem militiæ regis Redvvaldi cum tota acie sua prostrauit, & ad inferos impetuosè direxit. Redvvaldus autem tanta clade minimè perterritus sed ad vindictam animatus, cuneos Aethelfridi laudabiliter penetrauit, atque cruore maximo hostium profuso, regem superbum interemit. Deinde hostes sine pietate insecutus, omnes eorum acies dissipando contriuit. In hac quoque pugna potissimum laudanda fuit probitas Eadvvini, qui de regno illo expulsus, apud Redvvaldum septẽdecim annis exulauerat. Regnauerat ergo Eadvvinus filius Ellæ super duo regna Deirorum & Berniciorum, qui postea Christianus effectus omnes reges, tam Anglorum quàm VVallienſium, in sua ditione recepit.

Amnis qui Idle dictus est.

Cosdroa Hierusalem destruxit.

ANno gratiæ. Dcxviij. rex Persarum Cosdroa cepit Damascum, & Hierusalem deuastauit, & loca sancta, quæ in ea erant conflagrauit, populorum multitudinem copiosam captiuauit. xc. milia interfecit, patriarcham eiusdem vrbis Zachariam expulit, preciosum crucis lignum in Persidem secum asportauit. Sepulchrum verò dominicum diuina virtute munitum, nunquam permissus est violare. Per idem tempus occupauit totam Aegiptum, & Alexandriam, Libyam,

biam,atque Carthaginem, vt vel sic Heraclium ad prælium prouocaret.Ad quem misit Heraclius,rogans vt inceptis desisteret,quod ille facere contemnens,nuntios imperatoris contumelijs affecit.

ANno gratiæ.Dcxix. Heraclius imperator filium Constantinum regio diademate insigniuit,& Augustum appellauit.

Heraclius filium suum coronauit.

ANno gratiæ. Dcxx. Heraclius imperator anno imperij sui decimo,collecta armatorũ multitudine,aduersus Cosdroam mouit iter,ferens secum sanctæ dei genetricis iconem, quæ apud Bizantiũ est,non hominis manu sed diuino miraculo pictam. Cumque peruenisset ad fines ciuitatis Gozorem, Cosdroa in fugam versus cõbussit omnia sata per quæ fugiebat, deinde constituit principes militiæ suæ plurimos,qui Heraclium debellarent, dum ipse de loco ad locum fugeret à facie imperatoris. Sed Heraclius iconis dei genitricis fultus auxilio, omnes aduersarios suos in bello peremit, aut turpiter in fugam coegit,Cosdroa tandem in fugiendo captus et in carceré trusus,ad extremũ morte impiorũ defecit. Potitus victoria imperator militibus suis præmia,tantis condigna laboribus,erogauit.Et modicum recreatus, reuexit Hierusolimas dominicæ crucis lignum,plurimas deo pro tanto triumpho referens gratias,lachrymas profundendo deuotas.

Heraclius imperator Cosdroã bello vicit, & lignum domini in Hierosolimas reportauit.

ANno gratiæ.Dcxxi.Bonifacius sext⁹, Romanæ ecclesiæ papa suæ promotionis annum agebat quartum, qui sedit annis quinque, diebus xiiij.& cessauit sedes mensibus sex. Eodem tempore Laurentius, Dorobernensis archiepiscopus secundus, diem clausit extremum,cui successit Mellitus Londinensis episcopus quinque annis,& Mellito Iustus,totidem annis. Post Mellitum Londini vacabat ecclesia multis annis. Post Iustũ verò, in Roffensi ecclesia, successit Romanus.

Bonifacius papa.

ANno gratiæ Dcxxij.Cyrus Alexandrinus episcopus, & Sergius Constatinopolitanus patriarcha,Monothelitarum hæresim prędicabant.Hac vtique tempestate Saraceni, qui & Turci dicuntur, Mahumet pseudopropheta eis ducatum præbente, à suis sedibus exierunt,& imperium Heraclij grauiter deuastare cœperunt. Porrò iste Mahumetes Saracenorũ & Arabum princeps, de genere Ismael fuit,filij Abrahæ,qui cum in primæua ætate sua esset mercator,pergebat frequenter cum camelis suis in Aegyptum & Palestinam, & conuersabatur cum Iudæis & Christianis, à quibus tam vetus quam nouum didicit testamẽtum, sed & Mag⁹ nequissimus

Mahumetes pseudopropheta.

effectus

effectus est. Et cum hac, illacq; discurreret, contigit, vt Corozoniam ingrederetur prouinciam, cuius prouinciæ domina Cadisan dicibatur. Quæ cum diuersas species quas, furto vel prçda raptas, secũ Mahumetes attulerat miraretur, cœpit ei prçfata mulier familiarius adhçrere. Quam Mahumetes suis incantationibus perstrictam, cœpit paulatim astutus in errorem inducere, dicens, quòd ipse esset Messias, quem esse vẽturum adhuc Iudæi expectant. Hac opinione non solum potens mulier decepta est sed omnes Iudæi, ad quos eius † furia pertingere poterat, ad eum cum Saracenis cateruatim confluebant, tanta rei nouitate perculsi. Qui cœpit nouas leges fingere & eis tradere, adhibens ipsis legibus testimonia de vtroq; testamento. Has leges Ismaelitæ appellant suas, eumq; suum legislatorum esse fatentur. Præfata quoq; mulier videns hominem Iudeorum & Saracenorum pariter conturbernio vallatum. existimabat in eo diuinitatem latere. Et cum esset vidua, assumpsit eum sibi maritũ. Sicq; Mahumetes totius prouinciæ illius obtinuit principatum. Demum verò Arabes ei adhçrentes, regnum Persarum infestare cœperunt, ac demum oriẽtis fines imperij, vsq; ad Alexandriã, super Heraclium inuaserunt. Post hçc autem Mahumetes cœpit cadere frequenter epileptica passione. Quod Cadisan vxor eius cernens oppidò tristabatur, eo quòd nupsisset impurissimo & epileptico viro. Quam ille placare desiderans, dixit, quia Gabriel angelus ad eum loqueretur, nec se eius spendorem posse sustinere, vtpote homo carnalis, & ideò se cadere & deficere asserutt. Credidit ergo mulier, & omnes Arabes, & Ismaelitæ, quòd ex ore archangeli leges susciperet, quas dabat illis, eo quòd Gabriel archangelus sçpe mittatur ad homines. Prçdicabat prætereà voluptates & carnales delitias futuris pollicitis incertis non fore præponendas, lauteq; viuere summum bonum esse. Vnde credò, quòd si hodie viueret, multos inueniret discipulos. Tandem cum præfatam hominum numerositatem in suam hçresim intricasset, quadam hora vespertina, cum in palacio sederet vino inebriatus meracissimo, sed cuiusdam socij sui fraude venenato, cognouit q̃ consueta ægritudo illum inuaderet, exiuit festinãter dicens, se ad colloquiũ angeli fuisse vocatũ, prohibensne quis eum sequeretur, ne forte angelico splendore quẽ & ipse stando non potuit sustinere visione moreretur. Ille autem cumulum fimi, ne cadendo læderetur, ascendens illico corruit in acervum, & huc atque illuc volutabatur stridens dentibus & spũmans. Quod

† Fama.

10

20

30

Quod videns multitudo porcorũ quæ aderat, concurrens illum ꝙ discerpens suffocauit. Vxor autem & familia eius audientes tumultum porcorum stupefacti exierũt, & corpus domini sui in maxima parte à porcis corrosum inuenerunt. Sed quia suam infra tertiam diem prædicauerat resurrectionem corpus suum diligenter reseruarunt, sed cum porta(?)sissent xxx. dies nec resurrexit, complices sui ne falsitatis redarguerentur cũ prædicãdo sępè præbuerant testimonium, illotum et semiesum illũ corpusculũ occultarunt in tumba quadam pretiosa. Verumtamen reliquias porcorum colligentes in loculo aureo & argenteo fabrefacto honorifice posuerunt, narrantes quòd angeli dei vix corpus in terra relinquentes, animam cœlestibus delicijs cum gaudio intulerunt. Docuit præterea quòd hi, qui inimicos occidunt vel ab inimicis occiduntur, paradisum ingrediantur & ibi esse carnalis cibi & potus refectionem, ibiq; existere fluuium vini lactis & mellis, & commixtionem mulierum carnalem non præsentium sed aliarum, & affluentem voluptatem. Hic in regno Saracenorum quatuor prætores statuit, quos admiralios vocauit, libellum autem legem suam continentem Protosymbolũ appellari fecit. Eodem anno, Honorius papa. *lxviij.* sedit in cathedra Romana, annis. xij. mẽsibus vndecim. diebus. xvij. & cessauit sedes, mensibus septem, & diebus octodecim.

Malhumetes à porcis corrosus.

ANno gratiæ. Dcxxiij. sanctus Roman⁹, Rothomagensis archiepiscopus, sanctitate & virtutibus insignis habetur. Eodem tempore, post Sexredũ et Sivvardũ fratres, regnauit apud orientales Saxones Sigebert⁹ cognomẽto Paru⁹ Sivvardi scilicet filius, qui cũ fratre Seberto, à Kinegilso rege occidẽtaliũ Saxonũ, & Quichelino filio ei⁹ interfecti sunt iusto dei iudicio. Nã patre mortuo ad cultũ idolorum reuersi, Mellitum Londoniensem episcopũ expulerunt, nec de eorum exercitu vel vnus euasit qui euentum nunciaret.

Defunctis orientalium Anglorum regibus, Sexredo & Sivvardo Sigebert⁹ cognomento Paruus successit

ANno gratiæ. Dcxxiiij. defuncto rege orientalium Anglorũ Redvvaldo Eorpenvvaldus regni gubernacula suscepit, & bonum principium laudabili fine conclusit.

Defuncto orientalium rege Anglorum Redvvaldo Eorpenvvaldus successit.

ANno gratiæ. Dcxxv. Paulinus à Iusto archiepiscopo ordinatur archiepiscopus Eboracensis. Contigit autem quòd Northanhumbrorum rex Eadvvinus, missis † procis, Ethelburgam filiam Catuariorum regis Aethelberti iam defuncti peteret in vxorẽ. Cui à fratre puellæ, tunc rege, responsum est, non esse licitum Christianam virginẽ pagano coniungere, ne veri dei cultus prophanaretur consortio hõis infidelis. Cumq; nuncij Eadvvino regi talia referrent, respondit,

Paulinus à Iusto ordinatur archiepiscopus.
† Procenis.

respondit, quod si religio puellæ à viris prudentibus examinata sanctior atq; deo dignior posset inueniri, non abnegauit quin eam susciperet ratione præmissa. Nec mora mittitur puella, et cũ illa Paulinus ne paganorum societate posset polui, qui eam cotidiana exhortatione & sacramentorum cœlestium celebratione firmaret. Cum autem illuc peruenisset, concessit rex vt fidem cultumq; religionis, Christiano more, omnes qui cum illa venerũt videlicet viri ac fœminæ siue sacerdotes obseruarent. Sicq; Paulinus cum præfata virgine ad regem Eaduuinum quasi comes copulæ carnalis aduenit, sed ipse potius toto animo intendebat vt gentem, quam adibat, ad cognitionem veritatis vocaret. 10

Anno gratiæ, Dcxxvi. venit quidam sicarius nomine Eumerus, missus a rege occidẽtalium Saxonum Quichelino qui cum patre Kinigilso regnauit, vt regẽ Eaduuinum interficeret. Qui domini sui legationem simulans irruit in regem cum bipenni toxicata, iuxta amnem Dorouuentanum, volens eum saltẽ veneno perdere si bipennis defecisset. Quod vidẽs Lilla quidam minister regis, & ictu sese interponens transfixus est, atq; eodem ictu rex aliquantulum vulneratus. Interfecto etiam mox equite quodã, ipse tandem gladijs cæsus & minutim in frustra concisus est. Rex autẽ 20 tali euentu plurimum perturbatus est, sed filia, quam regina eius nocte sequenti peperit, dolorem aliquantulum mitigauit. Cumq; rex dijs suis gratias egisset increpauit eum Paulinus, dicens, quòd precibus suis sine dolere regina peperisset. Quibus verbis delectatus rex, promisit se deo Paulini crediturum si illi victoriam de Quichelino conferret, & in pignus implendæ promissionis filiã suam baptizari præcepit. Quæ cum triginta de familia eius baptizata, Eanfleda appellata est. Deinde collecto exercitu rex venit cõtra Quichelinum, ac bello inito vniuersos quos in necem suam conspirasse didicerat, aut trucidauit aut in deditionem recepit. 30 Quichelinum verò in loco qui lingua Anglorũ Quichelmes hamme vsq; hodie dicitur, interemit, & in testimonium victoriæ loco nomen dedit, & sic cum triumpho ad patriam remeauit.

De reuelatione facta Paulino archiepiscopo per quam rex Eaduuinus fidem Christi suscepit.

Anno gratiæ. Dcxxvii. facta est Paulino archiepiscopo quędam reuelatio inspiratione diuina, vt creditur, quæ regem Eaduuinũ ad credendum stimulabat hoc modo. Cùm Aethelfrido illum olim persequente, qui ante eum regnauit, profugus apud regem orientalium Anglorum Reduualdum moraretur, cognouit per quendam

dam

dam amicum suum Redvvaldum muneribus Aethelfridi esse corruptum, vt Eadvvinum aut interficeret aut inimico traderet iugulandum. Eadvvinus amico respondit. Quò nunc fugiam, qui tot annis per omnes Britanniæ fines discurrens hostium insidias euitaui? Si mori oportet, malo vt me hic interimat quàm ignobilior. Dumque mentis angoribus in hunc modum tortus nocte sequenti in strato quiesceret, vidit hominem sibi ignotum penitus astantem & dicentē sibi. Quid dares homini qui te ab hac mœstitudine absolueret, & Redvvaldo regi vt te diligeret suaderet? Qui cum re-
10 sponderet omnia quę possem, adiecit ille. Quid si quis te regem futurum potentiorem prioribus, extinctis hostibus, verè promitteret? Respōdente Eadvvino, vt prius addidit iterū. Quid si quis tibi meliorem vitæ viam ostenderet quàm aliquis parentum tuorum habuerit, nunquid illi obtemperares? Promittente hoc sibi firmissimè Eadvvino, subdidit ille, imponens manus capiti eius. Cum ergo hoc signum tibi euenerit, memento istius temporis & sermonis, quo dicto disparuit repente, vt intelligeret non hominem esse sed spiritum. At vbi mane iuuenis regius solus sederet, præfatus amicus venit ad eum, & ait. Surge hilaris mutatum est cor regis. Nam cōsilio
20 reginæ fidem tibi seruare disposuit. *Quid plura? Redvvaldus*, vt supra dictum est, regi Aethelfrido bellum mouit, & Eadvvinum in regnum restituit. Cumq; Paulinus à spiritu sancto edoctus, hoc oraculum regi intulisset, manus capiti eius imponens, regem ad pedes eius procidere volentem erexit, & exhortans eum ad fidem quod petijt impetrauit. Rex igitur die sancto paschæ & multi cum eo in ecclesia sancti Petri, quam ipse de ligno cōstruxerat, à Paulino baptizatus, idola & eorum aras penitus destruxit. Deinde in ciuitate Eboraci sedem episcopalem Paulino constituens, ecclesiam ibi lapideam fabricauit, in qua baptizati sunt liberi eius, cum maxima
30 multitudine hominum, ita quòd in breui in toto regno eius nullus est inuentus infidelis.

ANno gratiæ. Dcxxviij. Paulinus archiepiscopus prouinciam Lindissæ regionis, quæ est ad meridianam plagam Humbri fluminis, ad fidem Christi conuertit, atque prius Bleccam illius ciuitatis præfectum cum omni domo sua baptizauit. In qua ciuitate ecclesiā fabricauit & in ea Honorium episcopum consecrauit.

Honorius Lindissę primus est episcopus ordinatus.

ANno gratiæ. Dcxxix. commissum est bellum inter Pendā regem Merciorum & Kinigilsum regem occidentalium Saxonum apud Cirencestriam. Sed post multam stragem vtrinque illatam

 induciati

induciati recesserunt.

De pace tẽpore regis Eadvvini.

ANno gratiæ. Dcxxx. rex Eadvvinus inter cætera vtilitatis, quę gẽti suæ procurauit remedia, lucidos fontes iuxta vias ob refrigerium viantium per calamos æreos conduxit. Vexilla ante se deferri præcepit, pacem talem in Britannia temporibus suis statuit, vt mulier onusta auro cum puero paruulo, vbicumq; vellet, ire posset indemnis. Tunc Iusto archiepiscopo defuncto Honorius successit.

Heraclius in hæresim labitur.

ANno gratiæ. Dcxxxi. Sergius patriarcha Constantinopolitanus & Cyrus Alexandriæ Episcopus Heraclium in hæresim monothelitarum inuoluunt, vnam operationem in Christo prædicãt, credentium ecclesiam perturbant. Vnde imperator illis fauens odium subiectorum incurrit, ab omnibus vicinis vndique infestatur, & qui oẽs vincere solebat, ab omnib' vincitur diuina id iustitia permittẽte

ANno gratiæ. Dcxxxij. rex orientalium Anglorum Eorpenvvaldus hortatu regis Eadvvini fidem Christi suscepit. Verùm postquam cum omni gente sua per Fœlicem episcopum credidit, non multum vixit, quia a viro gentili nomine Regberto occisus est. Exinde tribus annis prouincia illa in errore permansit. Fuit autẽ Fœlix episcopus memoratus natione Burgundus, quem ad illam prouinciam Honorius Cantuariensis archieposcopus tandem miserat ad prędicandum, accepitq; sedem episcopatus in ciuitate Dommoc vbi cũ. xvij. annis pontificale officiũ cõpleuisset, in pace vitã finiuit.

Donwich in suffolcia

De pugna inter regem Northanhũbrorũ Eadvvinum & Cadvvalinũ regem Britonum.

ANno gratiæ. Dcxxxiij. orta est discordia inter regem Eadvvinũ & Cadvvalinum regem Britonum. Conuenerunt ad prælium, & facto congressu Cadvvalinus multa milia suorũ amisit, & in fugam conuersus est. Potitus itaque victoria Eadvvinus, duxit exercitum suum per prouincias Britonum, & tria eorum regna Demeciæ, videlicet, Venedociæ & Mœneuiæ, combustis vrbibus, & colonis destructis, omnes illorum prouincias in sua iura recepit. Cadvvalin' autem qui in Hyberniam aufugerat, resociatis cateruis suis, conabatur semper in patriã reuerti, nec poterat, quia quãdocũq; in portu aliquo applicare incipiebat, obuiauit illi Eadvvinus & introitũ denegabat. Habuit namq; Eadvvinus astrologũ quendã nomine Pelliũ qui indicabat ei oĩa quę fiebãt. Cadvvalin' verò in desperationẽ versus, adiuit regem Salomonẽ in minorem Britanniam & ab illo reuerẽter receptus est. Et cũ causam aduent' eius cognouisset, auxilium & consiliũ ei promisit. Tunc Cadvvalinus Salomoni de astrologo Eadvvini omnia referens, dedit consiliũ vt aliquis vir prudens

& audax

& audax in habitu peregrino mitteretur, qui Magum illum interficere attentaret. Placuit Cadvvalino consiliũ & illicò nepoti suo nomine Brieno hoc onus imposuit. Qui præceptis domini obediens, iussa implere maturauit. Deniq; habitũ peregrini suscipiens, baculum ferreum præacutum fabricauit, peram ad latus sinistrum appẽdit, & Britanniam veniens, versus Eboracũ, vbi Eadvvinum sciebat, properauit. Vt igitur ciuitatem ingressus est associauit se pauperib', qui ante ianuam regis eleemosynam expectabant. Eunte autem eo & redeunte, egressa est soror eius ab aula habens peluim in manu, vt aquam reginæ vsibus apportaret. Rapuerat namque eam Eadvvinus in vrbe VVigornia dum post fugam Cadvvalini per prouincias Britonum desæuiret. Quæ fratrẽ inter pauperes cognoscẽs, timuit ne ab aliquo cognitus ab hostibus caperetur. Indicauit ergo fratri breuiter statum curiæ & Magum quem quærebat, qui tunc fortè inter pauperes deambulabat. Porrò Brienus sororẽ recognoscens præcepit, vt nocte sequenti furtim egrediẽs veniret ad eum ad quoddam vetus templum extra vrbem, vbi ipse aduentum eius expectaret. Deinde ad pauperes rediẽs venit ad locum vbi Pellitus illos collocabat. Nec mora, burdonem erexit, quẽ sub pectore Magi infigens illum peremit. Et baculum in terrã proiiciens, inter cæteros delituit, & nulli astantium suspect' ad præfata latibula peruenit. Soror autem eius noctè clam egredi volens, non potuit. Turbabatur enim tota curia pro morte Pelliti, vnde vigiles circa curiam rex poni præcepit. At Brienus nemorum densitates penetrans, ad Exoniam peruenit, vbi conuocatis Britonibus quæ fecerat narrauit. At illi ciuitatem munientes, aduentum Cadvvalini cum lætitia expectabant. His itaq; per totã Britanniã diuulgatis, Penda rex Merciorum cum maxima multitudine Saxonũ venit Exoniã, & Brienum obsedit.

De morte regis Eadvvini & desolatione Northũhũbrorum.

ANno gratiæ. Dcxxxiiij. cum rex Britonũ Cadvvalinus quæ facta fuerant de Pellito cognouisset, applicuit in insulam cum .x. millibus militum, & celeriter Exoniam petiuit, consertoque prælio Penda de tali impetu non præmunitus continuò captus est, & eius exercitus dissipatus. At Penda cum aliam euadendi viam non haberet Cadvvalino fidelitatẽ iurauit, & obsides de subiectiõe inuenit, atq; conuocatis Britonibus Cadvvalin' cum rege Merciorũ Northanhumbriã petiuit patriamq; regis Eadvvini deuastare cœpit. Quod cum Eadvvino nunciatũ fuisset in campo qui Hethfeld appellatur, obuiam veniens cum Britonibus bellum commisit. Et cõserto prælio Ead-

lio Eadvvinus interfectus est, & eius exercitus crudeliter laceratus. Cecidit autem Eadvvinus & filius eius Offridus cum Godbaldo rege Orchadum quarta die iduum Octobris. Allatum est autem caput Eadvvini ad Eboracum & in ecclesia beati Petri quàm ipse fundauerat reconditum est. Facta est autem strages maxima in ecclesia & gente Northanhumbrorum. Siquidem Penda rex Merciorum idolis deditus & Christiani nominis penitus ignarus nulli parcebat, qui omnes Christi fideles hostes publicos reputabat. Cadvvalin' verò, quamuis nomen haberet & professionem Christiani, adeò barbarus erat, vt nec sexui quidem muliebri, aut innocuę paruulorum parceret ætati, quin vniuersos atrocitate ferina morti contraderet per tormēta. Nam multo tempore eorū prouincias debacchando peruagatus, omne genus Anglorū Britanniæ finibus proscribere laborabat. Perturbatis igitur Northanhumbrorum ecclesijs Paulinus archiepiscopus, assumpta secum regina Aethelburga, nauigio redijt in Canciam, atque ab Honorio archiepiscopo & rege Eadbaldo decenter susceptus est. Habuit autem secum Vffream filium & Eanfledam filiam Eadvvini, & Issū filium Osredi, filij eius, ac vasa præciosa regis plurima, crucem magnam auream atque calicem aureum, quæ omnia in ecclesia Dorobernensi seruata, multo post tempore ostendebantur. Quo in tempore Rossensis ecclesia, pastorem non habēs, curam illius egit Paulinus, inuitatione antistitis Honorij & regis Eadbaldi, ac tenuit vsque dum ipse ad cœlestia regna conscendit. Vbi etiam moriens palliū, quod à Romano pontifice susceperat, reliquit. Defuncto itaque Eadvvino successit ei in regno Deirorum Osric' cognatus eius. Regnum verò Berniciorū Eanfridus filius Aethelfridi regis suscepit. Hi autem iuuenes tempore regis Eadvvini apud Scotos & Pictos exulantes baptizati sunt, sed statim reges effecti ad idola conuersi sunt. Nec mora, vtrumq; iuuenē Cadvvalin' rex Britonum peremit. Et primò quidem Osricū dum se in oppidū temere recepisset, Cadvvalin' subito erumpens illum interfecit. Deinde cum anno integro prouincias Northanhumbrorum tragica cæde dilaceraret, tandem Eāfridum incōsultè ad se venientem cum militibus xij. postulandæ pacis gratia, simili sorte damnauit.

Osvvaldus super duo regna consecratur.

ANno gratiæ. Dcxxxv. Osvvaldus regnum Northanhumbrorum integrum suscipiens ix. annis tenuit. Qui mox vt fidem augeret in regno suo, misit in Scotiā vbi exulauerat & accepit pōtificē Aidanum ma-

num magnæ religionis virum. Veniente igitur episcopo rex Osvvaldus sedem episcopalem in insula Lindefarnensi concessit. Vbi igitur fides cœpit dilatari, contigit vt euãgelizante Aidano qui Anglicum perfectè non nouerat, ipse rex suis Ducibus & ministris interpres existeret. Longo enim exilij sui tempore linguam Scotorũ plenè didicerat, inde contigit vt in breui adeò fides cresceret vt in regione illa incredulus nullus inueniretur. Erat autem Osvvaldus fili⁹ regis Aethelfridi, & frater Eanfridi. Vnde duo regna suscipiens laudabilem in eis vitam peregit. Hoc quoque anno missus est Penda rex Merciorum à Cadvvalino rege Britonum, cum maxima copia armatorum, in regionem Northanhumbrorum, vt interficeret regem Osvvaldum. At Osvvaldus dum à Penda in loco Hefenfild, id est, cœlestis campus, impeteretur, signum viuificæ crucis manibus suis erexit, ac foueæ impositam cespitibus firmauit. Commilitonibus autem indixit vt suprema voce omnes hæc verba ad deũ clamarent. Flectamus genua ad deum vniuersi, ipsumq; in cõmune deprecemur vt nos ab exercitu superbi regis Britanni & eiusdem nephandi ducis Pendæ defendat. Scit enim ipse quia iusta pro salute gentis nostræ bella suscipim⁹. Fecerunt ergo omnes vt iusserat, & sic in hostes progressi iuxta suæ fidei meritũ victoria potiti sunt, ac locus ille in quo crucem erexit miraculis plenus in magna veneratione hucusque habetur. Eodem anno iussu Honorij papæ, Birinus in regionem occidentalium Saxonum veniens, per Asterium Genuensem pontificem est episcopus ordinatus, vt populo illi gratiã fidei prædicaret. Euangelizãte autẽ illo ibi, rex eiusdẽ prouinciæ Kinigilsus cum omni gente sua credens baptizatus est. Contigit eo tempore regem Osvvaldum affuisse, eumq; de lauacro exeuntem suscepisse, qui eius filiam erat in coniugem accepturus. Donauerũt ergo ambo reges ciuitatem Dorkacestriæ ad faciẽdum sedem episcopalem, vbi constructis ecclesijs ac dedicatis, diuini cultus propagines ad fructum in eis perducere laborabat.

Sigebertus regnum suscepit.

ANno gratiæ. Dcxxxvi. Sigebertus vir per omnia Christianissimus ac doctissimus regnum orientalium Anglorũ suscepit. Hic viuente adhuc fratre Eorpenvvaldo, dum exularet in Gallia, imbutus est fidei sacramentis. Quorũ participẽ, vt regnare incœpit, totam suam prouinciam efficere curauit, scholasq; literarum per loca instituit vt literarum dulcedinem homines experirentur agrestes. Tãdem seculo renuncians ac monachum induens, Egrico cognato suo

thronum regni reliquit.

Seuerinus papa.

ANno gratiæ. Dcxxxvij. Seuerinus sedit in cathedra Romana annis duobus, mensibus quatuor, & diebus. xxix. Per idem tempus floruit in Gallia Audoënus Dagoberti regis referendarius, ideò dictus, quia per eum publicæ conscriptiones annulo seu sigillo regis ad illum relatæ confirmabantur.

Laudo floruit.

ANno gratiæ. Dcxxxviii. Sanctus Laudo floruit, qui Lambertum post episcopum & martyrem à puero imbuens, in viam veritatis induxit.

Iohannes papa.

ANno gratiæ. Dcxxxix. Iohannes sedit in cathedra Romana, anno vno, mensibus octo, diebus. xix. & cessauit sedes mense vno, & diebus. xiij.

Eadbaldus rex obiit.

ANno gratiæ. Dcxl. Theodorus sedit in cathedra Romana annis sex, mensibus quinque, diebus. viij. & cessauit sedes diebus. lij. Eodem anno Eadbaldus rex Cantuariorum, tandem ex hac vita transiens, duos filios Ermenredum, & Erconbertum regni temporalis reliquit hæredes, sed iunior Erconbertus callidè regnum fratri surripiens, illum regno priuauit. Qui suscepto regno. xxiiij. annis & aliquot mensibus laudabiliter præfuit. Nam primus regum Angliç in toto regno suo idola destrui simul & ieiunium. xl. dierum obseruari præcepit. Quæ ne facilè à quopiā possent cōtemni, in transgressores condignas punitiones fieri iussit. Habuit autem reginam nomine Sexburgam, Annæ regis orientalium Anglorum filiam, ex qua Egbertum filium & Ercōgodam filiam generauit. Natiq; sunt etiā Ermēredo, processu tēporis, filij Aethelbertus & Aethelred⁹, de quib⁹ suo loco dicetur. Ercongoda verò memorata in Brigēsi monasterio Francorum habitum religionis suscipiens ac deo ibidem seruiēs, magnarum fuit virgo virtutum. Nam eo tempore, necdum multis in regione Anglorum monasterijs constructis, multi de Britannia monasticæ conuersationis gratia, Galliarū monasteria adire solebant. Huius autem virginis deo dicatæ multa quidem, ab incolis loci illius, solent opera virtutum & signa miraculorum referri. Verum nobis de transitu illius tantum, quo cœlestia regna petijt, aliquid breuiter dicere sufficiat. Imminente ergo suę vocationis die, vidit cateruā hominum albatorū suum intrare monasteriū, hosque interrogatos quid quęrerent aut quid vellent, dictū est respondisse, quòd ob hoc illuc fuerant destinati, vt aureū illud numisma, quod eò de Cancia venerat, secū assumerent. Ipsa aūt nocte, in cui⁹ vltima

parte,

parte, id est, incipiente aurora, præsentis mundi tenebras transiens supernam migrauit ad lucem. Siquidē multi de fratribus eiusdē monasterij, qui alijs erant in ædibus, iam manifestè se concentus angelorum psallentium referebant audisse. Sed & sonitum quasi plurimæ multitudinis monasterium ingredientium audierunt. Vnde mox egressi dinoscere quid esset, conspiciunt, viderunt lucem cœlitus emissam fuisse permaximam, quæ sanctam illam animā, carnis vinculis absolutam, ad æterna patriæ cœlestis gaudia deducebat.

ANno gratiæ, Dcxli. Heraclius Augustus defunctus est. Post cuius obitum Heraclius Constantinus, filius eius, imperauit mensibus quatuor. Quibus vix expletis veneno propinatus est à nouerca sua Martina.

ANno gratiæ. Dcxlij. Heraclonas Heraclij filius cum matre sua Martina imperauit mensibus sex. Quibus emēsis, repulsi sunt à senatu, propter venenum quod Heraclio propinauerūt, ac lingua Martinæ præcisa, Heraclonę naso, missi sunt ad Constantem filium Heraclij iunioris.

ANno gratiæ. Dcxliij. rex occidentalium Saxonū Kinigilsus cum regnasset annis. xxxij. ex hoc seculo migrauit, & regnauit pro eo Kinivvalcus filius eius. xxx. & vno annis.

Mortuo Kinigilso successit Kinivvalcus.

ANno gratiæ. Dcxliiij. sanctus Osvvaldus, cum omnes Britanniæ gentes, Anglos videlicet, Scotos, Pictos, & Britannos, in sua potestate recepisset, semper tamen humilitem seruauit, benignus peregrinis apparens, pauperibus pater, diuitibus terribilis, æquitatem obseruans in omnibus. Hic cū die sancto paschæ ad prādium cum Aidano episcopo sederet, discòque argenteo cum regalibus epulis apposito, iam esset manus ad panis benedictionem missurus, intrauit subito minister, cui suscipiendorum inopum erat cura delegata, & indicauit regi quia multitudo pauperum adueniens vndecūque per plateas sederet, a rege postulans aliquid eleemosynæ sibi dari. Qui mox dapes sibi appositas eis deferri, & patinam minutim cōfringi & eis distribui præcepit. Quo regiæ pietatis facto Aidanus delectatus apprehendit dexteram eius, & ait. Nunquam hæc manus putrescat. Quod ita euenit. Nam cum in pugna, in qua occisus est, manus illa cū brachio præcideretur, contigit hactenus vt incorupta permaneat, & in vrbe regia quæ Burgum appellatur loculo inclusa argēteo & deaurato, in ecclesia beati Petri manus cum brachio seruentur, & à populo deuote venerentur. Erat autem nepos Eadvvini

De sanctitate Osvvaldi regis & obitu.

 regis

regis ex sorore Accha, dignus tanto prædecessore hæres & religionis & regni. Sed bonitati illius inuidit inimicus, dum cor Cadvvalini vt illum perimeret stimulauit. Siquidē anno ætatis suæ xxxviij. mensis Augusti die quinto, regni sui anno .ix. occisus est, graui prælio commisso, a pagano rege Merciorum Penda, iniquo in loco qui lingua Anglorum [illegible] appellatur. Quo in loco, vbi pro patria pugnans martyrio coronatus est, infirmorum curatio celebrari non desinit. Eodem tempore Kiniuvalcus sedē episcopalē in VVintonia fundauit, in qua etiā Hedda pontifex primus ex Anglis fuit. Nempè, postquàm Birinus Dorkacestrensis antistes ad Christum migrauerat, & in sua ecclesia sepultus fuerat, processu tēporis subacta ciuitate illa a regibus Merciorum, translata est sedes ad VVintoniam. Corpus verò beati Birini ab episcopo præfato ibidem translatum est & in ecclesia primæ sedis honorificè collocatum. Eodem anno Constans Heraclij Constantini filius, Romano potitus imperio annis xxvi. imperauit. Hic etiam in hæresim Monothelitarum incidit sicut auus eius Heraclius Augustus. Isti autem vnā in Christo in esse naturam prædicant contra fidem Orthodoxam. Nam filius dei de suæ diuinitatis essentia dicit, ego & pater vnum sumus & de humanitatis substantia idem aliàs dicit, pater maior me est. De his quoque inferius prolixius dicetur.

Osvvaldo successit in regnum Berniciorū Osvvius frater ei⁹, in regno Deirorum Osvvin⁹ filius Osrici.

ANno gratiæ Dcxlv. Osvvaldo successit in regnum Berniciorum Osvvius frater eius regnans cū labore, annis xxviij. Quo etiam tempore Osvvinus filius Osrici regis regnum Deirorum suscipiēs, vij. annis regnauit. Hic in regno constitutus omnibus se amabilem exhibuit. Erat enim aspectu angelicus, statura procerus, affectu iocundus, ciuilis moribus, manu largus, in mensa sobrius, in lecto pudicus, moribus ornatus, atque in supremo regni fastigio sublimatus humilitatem, quæ custos virtutum dicitur, studuit possidere. Sicque a magnis reuerebatur vt dominus, minimis arridebat vt socius, vnde omnes sub ipso viuere dulce habuerunt. Eodem anno Honorio Cantuariensis archiepiscopo Deus dedit successit. Eodem anno Penda rex Merciorum Kiniuvalcum regem occidentalium Saxonum, quia sororem eius repudiauerat, bello inuasit & regno priuauit. Eodē anno Clodoueus regnauit in Francia atque regnū tenuit annis .xvij. Sigiberto fratre eius regnante in Austria.

ANno gratiæ Dcxlvj. Kiniuvalcus rex occidentalium Saxonum recuperato regno, Cuthredo filiò Quinchelini cognato suo

multas

multas contulit mansiones. Eodem anno sanctus Paulinus Roffensis episcopus pro temporali vita commutauit ęternam, cuius sanctitatem Beda multipliciter commendat.

De sancto Furseo.

Anno gratiæ. Dcxlvii. sanctus Furseus in Hybernia insignis habetur. Qui peregrinationem pro Christo aggressus, ad Gallias vsque peruenit, & à Clodoueo rege honorificè susceptus Latiniacum cænobium fundauit. Quem non multo post fatres sui Foillanus & Vlcanus pari peregrinandi voto secuti, per Gallias claruerũt. Ex quibus Foillanus dono Geretrudis virginis Fossence monasterium postea fundauit, vbi etiam martyrio coronatus quiescit. Eodẽ 10 tempore Ithamarus post Paulinũ Roffensem ecclesiam regendam suscepit.

Martinus papa.

Anno gratiæ, Dcxlviij. Martinus sedit in cathedra Romana, annis sex, mense vno, diebus, xxvi. & cessauit sedes diebus. xxviij.

Rex Sigebert' orientaliũ Saxonum fidẽ Christi suscepit.

Anno gratiæ. Dcxlix. rex Osvvi' Sigebertũ regẽ orientaliũ Saxonum, cum frequenter ad eum in prouinciam Northanhumbrorum veniret, hortabatur vt fidem Christi susciperet. Tandem amicorum auxiliante consensu, a Finano episcopo baptizatus est. Igitur æterni regni iam ciuis effectus, ad patriam reuersus a rege O-20 svvio postulauit vt aliquos sibi doctores daret, qui gentem suam ad fidem conuerterent. At ille mittens ad prouinciam mediterraneorũ Anglorum ad se virum dei Ceddã vocauit, & dato illi socio presbytero quodam, misit eos ad Saxones orientales vt verbum fidei illis prædicarent. Vbi cum omnia perambulantes multam deo ecclesiã congregassent, cõtigit eundem Ceddã redire domũ vt Finani episcopi colloquium haberet. Qui vbi prosperatum opus euangelij cõperit, fecit eum episcopum in gentem prædictam, qui accepto episcopatus gradu ad prouinciam rediit orientalium Saxonũ, vbi per loca fabricauit ecclesias, presbyteros & diaconos ordinauit. Qui 30 ministerio baptizandi incepto in ciuitatibus, quæ Ithancestria & Tileburgh appellantur, officium illud impleuerunt, quarum prior est in ripa Pentæ amnis, secunda super ripam fluminis Thamesis. Nec multo post idem rex a propinquis suis interfectus est eo quòd inimicis suis parcere solebat, & iniurias sibi illatas pœnitentib' placida mente dimitteret. Successit autem Sigeberto in regnũ orientalium Saxonũ Suithelmus filius Sexbaldi, qui baptizatus est ab episcopo Cedda in prouincia orientalium Anglorum in vico regio, qui Rendlesham appellatur. Suscepitque eum de fonte Ethelvvaldus

Ethelvvaldus rex illius gentis, frater Annæ regis eorundem.

Aegelbert° Dorkacestrensis cōsecratur episcopus.

ANno gratiæ. Dcl. post Birinum primus episcopus Dorkacestrensis successit Aegelbert°. His etiam diebus defuncto Fœlice oriētalium Anglorū episcopo, post. xvi. annos accepti episcopatus, Honorius loco eius ordinauit Thomam diaconum eius de prouincia Giruiorum. Quo post quinque annos ab hac vita subtracto, Bonifacius loco eius successit. Per idem tempus Peada à patre Penda in regem Merciorum erectus, & regis nomine per omnia dignus, venit ad regem Northanhumbrorum Osvviū. postulans filiam eius Elfledam sibi coniugem dari. Quod impetrare non potuit nisi fidē Christi cum gēte, cui præerat, acciperet. At ille audita prædicatione veritatis, ac promissione regni cælestis, persuasus ab Alfrido filio Osvvij amico suo, cuius sororem habuit coniugem nomine Kiniburgam, a Finano episcopo baptizatus est, cum tota familia sua, in vico regio, qui vocatur ad Murum. Et acceptis quatuor presbyteris ad gentem suam conuertendam ad fidem, cum gaudio ad propria remeauit. Venientes autem in prouinciam memorati sacerdotes verbum dei prædicabant, quibus turba hominum obtemperantes, abrenunciata idolorum sorde, fidei fonte sunt renati. Nec prohibuit Penda, licet paganus esset atrocissimus, in sua, hoc est, in Merciorum gente verbum dei prædicari, dicens esse miseros & cōtemnendos, qui deo suo, in quem crederent, contemnerent obedire.

De passione sancti Osvvini.

ANno gratiæ. Dclj. Emergentibus dissensionum causis inter reges Deirorum & Berniciorum Osvviū scilicet et Osvvinum, cōgregauerunt exercitum vtrique pro viribus ad certamen. Sed cum essent prælium commissuri, in loco, qui Wilfaresdune appellatur: videns Osvvinus se inparem viribus inimici, remisit exercitum quem regebat, ac omnibus domum redire pręcepit, diuertens ipse cum vno solo milite Tonhero nomine, in domo comitis Hūvvaldi sibi amicissimi, vt credebat. Sed longè aliter erat. Nam ab eodem comite prodit°, misit Osvvius præpositū suum nomine Aethelvvinum vt regem perimeret. Cuius aduētum cum Osvvinus cognouisset, exiuit continuò occurrens gladijs iniquorum, in quem lictores irruentes, vnà cum milite suo in loco qui dicitur Ingetlingum morte omnibus detestanda peremerunt. Sic itaque Osvvinus exēplum saluatoris insecutus, dum ad passionem properans à Iudęis quæreretur vt crucifigeretur, ipse quem quærerent percunctatur. Respondentibus illis quòd Iesum quærerent Nazarenum, ait: Si

me

me quæritis sinite hos abire, discipulos innuere volens. Solus enim sufficiebat ad redemptionem mundi. Hoc exemplo, vt dictum est, animatus Osvvinus martyr dei gloriosus, cum ab amico sicut saluator à discipulo traderetur, pro patria & gente propria sese morti obtulit, memoriter ad mentem reducens sententiam saluatoris, qui dicit. Maiorem charitatem nemo habet, quàm vt animã suam ponat quis pro amicis suis. Vnde dubium non est, quin bona vita talem finem præcesserit, præcipuè cum nemo repentè efficiatur summus. Erat enim à primeua ætate, vt superius relatum est, Christia-
10 næ religionis cultor veracissimus, statura procerus, virtute strenuus, vultu angelicus, ciuilis moribus, consilio magnus, affectu iocundus, manu largus, in mensa sobrius, in lecto pudicus, affabilis omnibus, experientia pijssimus, atque inter pauperes & diuites adeò medius, vt pauperes illum quasi parem aspicerẽt, ac diuites vt dominum & superiorem haberent. Vnde contigit vt ob regalis animi ciuilitatem, omnes ad illum cõcurrerent ac diligerent, vt regio schemate eruditi, in faciebus aliorum doctiores apparerent. De humilitate quoque ipsius, quæ custos virtutum dicitur, non est tacendum, quia vniuersitati suæ posteritatis potissimum reliquit exemplum. Donauerat
20 namque Aidano episcopo equum preciosum & optimum, in quo ille, quamuis pedes incedere solitus, vel amnium fluenta transire, vel viam necessitate cogente expedire posset. Nec multò post, cum pauper quidam episcopo occurreret eleemosynam petẽs, desiliens ille præcepit equum, vt erat regaliter stratus, pauperi dari. Erat autẽ cultor pauperum, ac velut pater miserorum. Hoc cum regi esset relatum, dicebat episcopo, Vt quid domine mi equum regium, quem te conueniebat proprium habere, pauperi dare voluisti? Nunquid non habuimus equos viliores, vel alias species quę pauperib⁹ sufficerent, & si non eis dares equum quem tibi specialiter possidendũ
30 elegi? Cui episcop⁹. Quid loqueris (inquit) o rex? Num tibi carior est ille filius equæ quàm ille filius dei? Tunc repente rex pœnitens de verbo quod dixerat, cõtinuò surgens corruit ad pedes episcopi, postulans vt offensam sibi dimitteret, tali cõditione vt de cætero quãtum voluerit de substantia sua filijs dei tribuat. Quod videns episcopus, continuo surgens leuauit eum, promittẽs se multum illi fore placatum, dummodò residens tristitiam deponat. Cumque iubente episcopo, rex lætitiã susciperet, contristatus est pōtifex vehementer, atq; profusis vbertim lachrymis, domesticis suis patria lingua dixit.

Nunquid

Nūquid enim antè hac humilem vidi regem? Non enim digna est hæc regio talem habere rectorem. In charitate deniq; dei & proximi perfectus enituit, dum in dei dilectione adeò proximos dilexit, vt genti propriȩ & quod pluris est, alieno sanguini parcens, propriū sanguinem profundere curaret. Tot igitur talibusq; virtutibus vndique circumuallatus, digna deo hostia effectus ad martyrium properabat. Passus est autem beatissimus rex & martyr Osvvinus. xiii. die Kalendarum Septembrium, anno regni eius nono, in loco qui dicitur Ingetlingum, corpusq; eius ad ecclesiam dei genitricis quæ in ostio Tynæ fluminis ad aquilonem sita est delatum, & sub diuo sepultum est. Rudis enim natio gentium erat illis in locis, vbi corpus martyris in Sarcophago lapideo in abdito sinu terræ reconditū est, quandoque in lucem per dei gratiam proferendum. Successit ei in regnum Deirorum Oidvvald' fili' Osvvaldi regis, quem regina Eanfleda regis Eadvvini filia generauit. Post mortem Osvvini. xij. diebus euolutis, Aidanus episcopus, ab hoc sæculo sublatus, perpetua laborum suorum à deo præmia recepit. Successit ei in episcopatum Lindisfarnensem Finanus natione Scotus, sed paruo tempore in episcopatu permansit.

De monacho qui inuitus trahebatur ad bellum.

ANno gratiæ. Dclij. Egricus rex orientalium Anglorum à Penda rege Merciorum bello exacerbatus, dum sese hostibus inferiorē conspiceret rogauit prędecessorem suum Sigebertū monachum, de quo superius commemorauimus, vt ad confirmandum exercitum secum veniret ad bellum. Illo verò nolente ac contradicente, inuito eo de monasterio illū extrahentes duxerunt ad certamen, sperantes milites fugā non posse meditari presente rege quodā strenuissimo ac rebus bellicis erudito. Sed ipse professionis suæ non immemor quòd sibi pugnare nō licuit, vna cum rege Egrico occisus est, & totus eorum cæsus vel dispersus exercitus. Successit ei Anna fili' Eni de regio genere, vir optimus, de quo in sequentibus dicetur.

Martinus papa hæresim Monothelitarum damnauit.

ANno gratiæ. Dcliij. Martinus papa Romæ celebrauit concilium, centum & quinque episcoporum: vbi damnauit hæresim Monothelitarum & eius sectatorem Paulum Constantinopoleos falsi nominis patriarcham. Qua re cognita Constans Augustus Martinum papam Constantinopolim euocauit, & inde eum exilio relegauit apud Chersonesum. Multos etiam Orthodoxorum verberib' & exilijs damnauit, eò quòd hæresi suæ nullatenus acquiescere vellent. Eodem tempore Honorio Dorobernensi archiepiscopo

Deus

Deus dedit successit.

Anno gratiæ. Dcliiij. Penda rex Merciorum, qui totus in arma furens, nullas nisi sanguine fuso gaudet habere vias, Annam regem orientalium Anglorum virum benè religiosum bello inuasit, & in momento contriuit & eius exercitum totum, cui Aethelherus frater eius in regnum successit. Eodem anno defuncto rege Cantuariorum Erconberto, successit ei in regnum filius eius Egbertus ix. annis. Hic in palatio suo duos filios Ermenredi patrui sui educauerat Aethelbertum scilicet, & Aethelredum, qui post sacri baptismatis regenerationem in innocentia & castitate voluntaria permanentes, morum honestatem humilitatis custodia munierunt. Erat autem in domo regis memorati minister quidam, diaboli mēbrum, Thuner nomine, quod latinè tonitrum sonat, qui puerorū laudabilibus inuidens incrementis, eorum innocentiam, erga regē, quotidiano labore adulator sedulus denigrabat. Video (inquit) te o rex, tales cum diligentia nutrire, qui regnum tuum aliquando tibi auferre præsument. Vnde consilium vtile tibi crederem, aut eos in longinquum dirigi exilium aut mihi tradi sinas ad perdēdum. Rege itaq; hoc dissimulante & illo sæpius vt id fieret instigante, dum rex tepidè prohibuit, audaciæ temeritatem vt perderentur insontes induxit. Quid plura? Armatur turbo nōie Thuner rabie diabolica, & in regis absentia innocentes præfatos ignominiosè iugulauit & in aula regia sub regali cathedra indecenter sanctorū corpora sepeliuit. Reuerso itaq; rege intempestæ noctis quiete, colūna lucis cœlitus emissa, regias ædes inæstimabili claritate repleuit. Quam ministri de regis familia intuentes & præ stupore in terrā corruentes, in amentiam ferè conuersi sunt. Cumq; rex ad tumultum satellitū euigilasset & causam tumultus penitus ignorasset, de cōsuetudine surrexit vt matitunas audiret. Et egressus à domo vidit orbē noui splēdoris radijs choruscantem. Et recordatus est rex de confabulatione quam cum ministro sceleris habuerat de perdendis pueris, & contristatus est valdè. Et accito ad se iniquitatis authore requirit ab eo vbi essent cognati sui, qui sibi astare diebus singulis consueuerant, quos die præterita sibi astare nō viderat. At ille, more Cain, regi respōdens ait: Nescio. Nunquid custos puerorū ego sum? Ad quē rex. Serue nequā, tu mihi semper de eis sinistra prędicasti, vnde nequissime te oportet vbi sint indicare. Cumq; superbo mentis supercilio nefandus ille euentum rei regi indicasset, iratus est vehementer.

Miraculum

vide postea fo 234. linea 12

In se reuersus, totius crimen sceleris in seipsum refundebat, & supra modum confusus residuum noctis in lachrymis deducebat. Tandem cum dies terris illuxisset archiepiscopum Adeodatum & magnates quos habere potuit conuocari praecepit, & rem per ordinem referens qualiter columna lucis coelitus super sanctorum corpora emissa descenderat. Archiepiscopus dedit consilium vt corpora innocentum ad ecclesiam metropolitanam portarentur, & ibi sepulturae more regio traderentur. Et simul ad locum venientes, sub regis cathedra sanctas reliquias indecenter positas repererunt. Gerebantur autem haec in villa regia, quae Eastreia dicebatur. Collocatis igitur sanctorum reliquijs, vt dicebat, ad portandum in feretris, iussit archiepiscopus vt ad ecclesiam Christi Cantuariae portarentur, sed in vanum, quia de loco moueri non poterat, licet multo conamine attentarent. Mutato itaque consilio, vt ad beati Augustini veherentur basilicam, nihil similiter profecerunt. Tandem prouisum est, vt portarentur ad VVaerinense monasterium famosissimũ, qui mutato proposito, vehicula adeò leui conamine subleuabant ac si nihil oneris habuissent. Quo cum peruenissent, exequijs ab archiepiscopo ritè peractis, sanctorum corpora iuxta maius altare tradũt sepulturae. Quo in loco ad laudem dei & eorum gloriam multa miraculorum insignia operantur diuina clementia. Contigit eo tempore sororem regis Ermenburgam, vt dimisso marito suo, Pendae regis Merciorum filio, eius cum consensu, castam eligeret ducere vitam. Quae cùm familia sua ad fratrem venisset, & suum propositum ei indicasset, dedit illi locum praefatae visionis declaratum vbi monasterio in honorem martyrum fabricato, dilecta deo Ermenburga .lxx. sibi monialibus sociatis deo dignum bonae conuersationis fructum offerens, tandem in domino quieuit. Hoc etiam tempore Botulphus apud Hiccanhoe ecclesiam construxit.

De morte Pendae regis Merciorum

ANno gratiae. Dclv. Penda rex Merciorum iubente Cadvvalino Britonum rege, innumerabili exercitu collecto Northanhumbriam petiuit. At Osvvi[us] necessitate compulsus promisit ei donaria multa & ornamenta regalia vt, rebus bellicis praetermissis, amicabiliter ad propria rediret. Cumque ille, nec praecio, nec precibus adquiescere vellet rex ad diuinum confugit auxilium, vt ab impietate barbarica posset liberari, votoque sese obligans ait: Si paganus nescit nostra accipere donaria, offeramus ei, qui nouit, domino deo nostro. Vouit ergo, quia si victor existeret, filiam suam domino

domino sacra virginitate dicaret, simul &. xij. mansiones prædiorũ ad construenda monasteria donaret. Et sic paruo stipatus agmine se certamini dedit, denique fertur paganum tricies maiorem exercitum habuisse. Nam ducibus. xxx. ad bellum diligenter instructis Osvvius solus cum filio Aelfrido Christo duce occurrens, illos fugauit & in sequendo peremit. Cecidit inter cæteros Penda rex nequissimus qui tot nobiles vita temporali priuauit. Cecidit rex Aethelher⁹ frater Annæ regis de quo supra meminimus, author ipse belli, qui perditis militibus noluit solus perire. Et quia prope fluuium, qui VVinvved dicitur, pugnatum est, qui tunc per inundantia pluuiarum omnes metas suas transierat, contigit vt multo plures aqua fugientes quam bellantes perderet ensis. Vnde exiuit prouerbium. In VVinvved amne vindicata est cædes Annæ, cædes regum Sigeberti & Egrici, cædes Osvvaldi & Eadvvini. Tunc rex Osvvius iuxta quod domino vouerat pro collata sibi victoria gratias deo referens dedit filiam suam, quæ vix vnius anni ætatem impleuerat perpetua ei virginitate consecrandam in monasterio, quod Herteseie, id est, insula cerui nuncupatur, cui tunc Hilda præfuit abbatissa. Quæ cõparata possessione decẽ familiarum in loco, qui Streneshalh appellatur, monasterium ibi construxit. Hoc autem bellum rex Osvvius ad magnam vtriusque populi vtilitatem confecit, dum suam gentem ab hostili paganorum depopulatione liberauit, & ipsam gentem Merciorum, deiecto capite perfido, qui omnes peremerat, ad Christianæ fidei gratiam conuertit. Successit autem Aethelhero in regno orientalium Anglorum frater eius Aethelvvaldus, continuatisque successionibus tandem regnum eiusdem Aethelheri filijs Eadvvolfo & Eadvvaldo peruenit.

De primis episcopus Lichfeldensibus.

ANno gratiæ. Dclvi. Osvvius rex donauit Peadæ filio Pendæ eò quòd cognatus eius esset, regnum Australium Merciorum, qui fluuio Trente sunt discreti ab aquilonaribus Mercijs de se tenendum. Qui primum habuit episcopum in prouincia Merciorum, simul & Lindisfarorum ac mediteraneorũ Anglorũ, nomine Dinã. Hic apud mediteraneos Anglos defunctus ac sepult⁹ est. Secundus eiusdem prouinciæ episcopus Coellac⁹ fuit, qui relicto episcopatus officio ad Scotiã redijt. Tertius Tunher⁹ extitit de natione Anglorum, sed à Scotis doctus &. ordinat⁹ abbas erat in monasterio quod dicitur Ingetlingum, vbi Osvvinus rex & martyr occisus est.

De morte Peadæ regis Merciorum cui succ ssit VVlfherus.

ANno gratiæ. Dclvij. Peada filius Pendæ multum nepharie peremptus est proditione (vt dicũt) vxoris suæ, in ipso tempore festi paschalis. Cui successit frater eius VVlfherus. xvij. annis hæres paternę virtutis. Qui statim sublimatus in regem, aduersus regem Osvviũ rebellauit axilio fultus inimici, & Eabbi, & Edberti ducum, eiectisque à regno Merciorum ministris Osvvij, fines suos simul & libertatem receperunt. Habuit post Tunherũ episcopos Iaruman, Ceaddam, & VVinfridum, qui per ordinem in Mercia officio episcopali fungebantur.

Bellum commissum cõtra Britãnos

ANno gratiæ. Dclviij. Kinevvalcus rex occidentalium Saxonum, rebellauit contra Britannos apud Pennum. Sed Britones primũ Anglos aliquantulum repulerunt. Tum Britones postmodum fatigati, more niuis liquefacta est fortitudo eorum, & fugati sunt à Penno vsque Pendredam, & facta est super progeniem Bruti plaga insanabilis in die illa.

Eugenius papa.

ANno gratiæ. Dclix. Eugenius sedit in cathedra Romana annis duobus, mensibus nouem, diebus viginti duo, & cessauit sedes mensibus duobus.

Miraculum

ANno gratię. Dclx. Clodoueus rex Francorum corpus beati Dionysij discooperiens cupidè & minus religiosè os brachij fregit & rapuit, sed mox in amentiam incidit æternam.

ANno gratiæ. Dclxi. Kinivvalcus rex VVestsaxonum rebellauit contra VVlfherum regem Merciorum. Sed ipse paterna virtute & fortuna vsus præualuit, rege quoque VVestsaxonum fugato terram eius spoliauit. Tandem ad insulam Vectam perueniens bello eam obtinuit. Hoc etiam tempore Aethelvvaldus rex australium Saxonum, anno regni sui †. xiij. à præfato VVlfhero subiugatus fidẽ Christi suscepit, & ab eodem rege de sacro fonte susceptus est. Quo facto, misit Eopam presbyterum ad Vectam insulam, qui populum illum prædicando ad fidem converteret veritatis. Fuit eo tempore in prouincia Northanhumbrorum clericus quidam VVlfridus nomine, Aelfridi filij Osvvij regis propter doctrinam Christianæ eruditionis multum amicus, qui de Roma rediẽs, apud Dalfinum archiepiscopũ Lugduni multũ temporis implẽs, ab ipso susceperat tonsuræ ecclesiasticæ coronã. Dedit ergo ei Aelfrid' monasteriũ. xl. familiarum, in Ripun. quem videlicet locum paulo ante dederat episcopis, qui pascha domini iuxta consuetudinem Scotorum celebrabant. Sed quia illi postmodum, data sibi optione,

† iiii.

loco

loco potius cedere volebant quàm suam consuetudinem mutare, dedit illi locum qui digniorem vitam habuit & doctrinam. Venit eo tempore Aegelbertus occidentalium Saxonum episcopus, cuius supra meminimus, Aelfridi amicus ad prouinciam Northanhumbrorum, qui ad petitionem Aelfridi præfati ad monasterium iam dictum VVilfridum presbyterum ordinauit, vbi in bona vitæ conuersatione degens, ea quæ discipulis suis sequẽda tradidit, ipse summopere adimplere curauit. Aegelbertus episcopus regem Kiniwal cum & regnum Angliæ relinquens in gallia episcopatum suscepit, 10 & in loco eius VVina episcopatum suscepit.

Anno gratiæ. Dclxij. Vitalianus sedit in cathedra Romana, annis duodecim, mensibus sex, & cessauit sedes mensibus duobus, & diebus tresdecim. *Vitalianus papa.*

Anno gratiæ. Dclxiij. Clotharius regnauit in Francia quatuor annis. Eodem tempore in Anglia magna fit disceptatio de obseruatione paschæ inter Anglos & Scotos. Conuenerunt namq; apud Strencshalh rex Osvvi⁹ & filius eius Aelfridus, Colmannus etiam Scotus, Lindisfarnensis episcopus, cum clericis suis de Scotia. Cedda quoque episcopus cum Hilda abbatissa qui partes Scotorum fouebant. Ex altera verò parte VVilfridus presbiter cum monachis & 20 clericis, qui de celebratione paschæ aliter quàm Scoti sentiebant. Considẽtibus cunctis ostendit rex Osvvi⁹, quòd oportet eos qui vni deo seruiunt, vnam viuendi regulam tenere, nec in sacramentorũ cœlestium celebratione discrepare, qui vnum omnes in cœlis regnum expectant. Sed communiter quærerent, quæ verior esset traditio, & hanc omnes fideliter sequerentur. Tunc Colmãnus pascha (inquit) hoc, quod agere soleo à maioribus meis accepi, qui me huc episcopum miserunt, quodq; omnes patres nostri deo dilecti eodẽ modo celebrasse noscuntur. Quod ne cui † reprobandũ esse videa- 30 tur, ipsum est, quod beatus euangelista Iohannes in omnibus ecclesijs, quibus præerat, legitur celebrasse. Cumque hæc & huiusmodi diu allegasset, VVilfridus presbyter, rege iubente vt diceret, ita exorsus, ait: Pascha quod facimus, Romani, Itali, Galli, Græci, ac vniuersalis ecclesia per orbem vsquequaque diffusa, communiter obseruat præter Pictos, Scotos, & Britannos, qui cõtra totũ orbẽ stulto labore contendunt. Cum enim Petro apostolorũ principi dominus diceret, tu es Petrus & super hanc petrã ædificabo ecclesiã meam & portæ inferorũ nõ præualebũt aduersus eã, & tibi dabo claues regni

† Nefandum

cœlorũ. Præferréne Colmane patres nostros Pictos & Scotos pri-cipi apostolorum potes, cui dominus regimen generalis ecclesię cõcessit? Audiens autem ista, rex ait: Veráne sunt Colmanne quæ discit VVilfridus? At ille. Vera domine rex. Si vterque vestrum in hoc consentitis, quòd hæc principaliter Petro dicta sunt, ego vobis dico, quia hic est hostiarius cui contradicere nolo. Sed in quantum valeo illius obedire statutis cupio, ne forte veniẽte me ad fores regni cœlestis nõ sit qui reseret, auerso illo qui claues tenere probatur. Hæc rege dicente eleuatis in cœlum manibus, fauerunt assidentes, & abdicata minus perfecta institutione ad ea sese, quæ meliora nouerãt, contulerunt.

Tuda Lindefarnensis episcopus ordinatur.

ANno gratiæ. Dclxiiij Erconbertus rex obijt & Egbertus filius ei9 in regnum Cantiæ successit. Eodem anno Colmannus episcop9 Lindissarnensis cum suis ad Scotiam reuersus est, cuius loco Tuda episcopus ordinatur. Eodẽ anno Eclipsis solis facta est mense Maio & secuta est mortalitas inaudita. Deus dedit archiepiscopus Cantuariensis obijt, & cessauit sedes Dorobernensis quatuor annis. Eodem annó Alfridus, Osvvij regis filius, misit VVilfridum episcopũ ad Gallias vt ibidem ordinaretur archiepiscopus Ebor. Qui veniẽs ad Egelbertum, qui relicta Britannia Parisijs erat episcopus, ab ipso consecratus est. Quo ibidem demorante, rex Osvvius misit Ceddã presbyterum ad antistitem occidentalium Saxonum, VVinã appellatum, qui illum episcopum consecrauit, licet contra statuta canonũ, quia viuente adhuc VVilfrido non debuit alius subrogari. Sed error iste postea correctus est, vt infra dicetur.

ANno gratiæ. Dclxv Mortalitas adeò inualuit in Anglia vt homines gregatim ad maris loca prærupta venientes, sese in eo præcipites darent, pręferentes cita morte præueniri quàm longo tabis cruciatu perire.

De episcopatu pecunia adquisito.

ANno gratiæ. Dclxvi. VVina episcopus VVintoniæ à rege Kenevvalco de præsulatu pulsus, à VVlshero Merciorũ rege episcopatum London. magno emptum precio adquisiuit. Vnde post mortem in episcoporum serie London. non meruit recenseri.

ANno gratiæ. Dclxvij. Constans imperator volens in vrbe Romana caput imperij constituere, resistitur ei à Constantinopolitanis, sicque eius propositum penitus eneruatur. Deinde Romam veniens, obtulit sancto Petro palliũ auro contextũ. Quẽ papa Vitilianus cum honore suscipiens, ad limina sancti Petri in magna populi

puli frequentia perduxit. Et cũ in vrbe per dies. xij. resedisset, magna tactus cupidate, omnia ornamentorum genera ex ære et marmore, quibus decorabatur vrbs, in Tiberim deuexit, vt ea Constantinopolim afferret. Inter quæ basilicam beatæ dei genetricis Mariæ & omnium martyrum, quæ Pantheon antiquitus vocabatur, æreis tegulis discooperuit, & Constantinopolim remeauit.

Anno gratiæ. Dclxviij. papa Vitalianus ad ecclesiam Cantuariensem Theodorum ordinauit episcopum. Qui post biennium in Britanniam veniens, Ceddam virum sanctum & modestum, quẽ non rite ad Ebor. archiepiscopatum promotum cognouerat, degradauit, & VVilfridum iniustè expulsum reuocauit. Cedda verò humiliter cedens, Lichesfeldensem episcopatum regẽdum suscepit.

Theodorus archiepiscopus ordinatur.

Anno gratiæ. Dclxix. Constans imperator in balneo multum nephariè à suis interficitur. Post cuius decessum, milites Mizentium quendam Armenium assumentes, imperatorem fecerunt. Sed post dies paucos Constantin' Constantis defuncti filius suis superueniens Mizentium præfatum, cum interfectoribus patris, morte pessima condemnauit. Circa hos denique dies Mahumetes pseudopropheta, de quo superius relatum est, obijt, & sepultus est in inferno.

Constans imperator a suis interfectus.

Anno gratiæ. Dclxx. Deus dedit sedit in cathedra Romana annis iiij. mensibus. ij. diebus quinque, & cessauit sedes mensib' quatuor, & diebus. xv. Eodem anno Constantinus Cõstantis filius Romanum adeptus imperium, annis. xvij. imperauit. Hic restaurauit ecclesias quæ dirutę fuerant a temporibus Heraclij proaui sui. Monothelitarum hæresim cum suis fautoribus subuertere laborauit. Eodem anno Osvvius Northanhumbrorum rex magnificus obijt morbo cõfectus & senio, & sepultus est in eccsia apud Streneshale, vbi fuerat ante rex Edvvinus sepultus. Regnauit autem pro eo filius eius Egfridus. xv. annis. Fuit autem Osvvius filius Aethelfridi, qui fuit Aethelrici, qui fuit Idæ primi regis Northanhumbrorum ex Anglis.

Constantinus imperium adeptus est.

Anno grtiæ. Dclxxi. maxima auium pugna fuit in Anglia ita vt multa milia inuenirentur occisa, & extraneæ aues fugam facere viderentur.

Pugna auiũ

Anno gratiæ. Dclxxij. rex occidentalium Saxonum Kiniyvalcus cum regnasset triginta & vno annis, defunctus est, & regnauit pro eo vxor eius Sexburga anno yno. Sed indignãtib' regni magnatibus,

Defuncto rege Kinivvalco vxor eius successit

natibus expulsa est à regno, noletibus sub sexu fœmineo militare.

Theodorus Canciæ archiepiscop⁹ concilũ cõgregauit.

ANno gratię. Dclxxiij. regnate in Cancia Lothario, in VVestsaxia Easevvino, Theodorus Canciæ archiepiscopus collegit conciliũ apud Hertford præsentibus episcopis Angliæ ac regibus & magnatibus vniuersis. Affuit archiepiscopus Ebor. VVilfridus, episcopus Bosa orientalium Anglorum, Leutherius occidentalum Saxonum, Putta Roffensis, & VVinfridus Merciorum. Considentibus cũctis, proposuit Theodorus coram omnibus capitula numero decẽ, quorum

1. Primum fuit, vt diem sanctum paschę obseruarent in cõmune, dominica proxima post quartamdecimam lunam mensis primi.
2. Secundum, vt nullus episcoporum alterius parochiam inuadat.
3. Tertium, vt monasteria à deo consecrata nulli episcoporum liceat inquietare, nec de rebus eorum aliquid vsurpare.
4. Quartum, vt monachi non migrent de loco ad locum, sed in ea permaneant obedientia quam suæ conuersionis tempore promiserunt.
5. Quintum, vt nullus clericus suum episcopum relinquat, aut alicui veniens absq; literis sui præsulis admittatur.
6. Sextum, vt episcopi & clerici peregrini nullum officium peragant, absque permissione episcopi in cuius parochia hospitantur.
7. Septimum, vt bis in anno synodus congregetur, vel saltem semel in anno, quia diuersæ causę & occupationes multos inpediunt.
8. Octauum, vt nullus episcoporum se præferat alteri per ambitionem, sed omnes agnoscant tempus & ordinem suæ consecrationis.
9. Nonum, vt plures episcopi crescente numero fidelium augerentur.
10. Decimum, vt nulli liceat nisi legitimũ habere connubium, nullus faciat incestum, nullus coniugem relinquat nisi causa fornicationis.

His itaque anuuentibus episcopis vniuersis, vnusquisq; ea quæ definita sunt propriæ man⁹ subscriptione cõfirmauit.

Bosa episcopo degradato Acca & Bedvvinus subrogãtur.

ANno gratiæ. Dclxxiiij. amoto Bosa episcopo adhuc superstite, sed graui tamen infirmitate prohibito de episcopatus administratione, duo sunt ordinati pro eo, Acca, videlicet, & Bedvvinus, ex quo prouincia illa duos episcopos ex illo tempore habere consueuit. Habuerũt autem sedes, vnus apud Dommoc, alter apud Helmham. Nec multò post Theodorus archiepiscop⁹ pro inobediẽtia VVinfridi Merciorum episcopi offensus, deposuit eum, & loco eius ordinauit episcopum Sexulfum qui erat constructor & abbas monasterij, quod dicitur Medeshamstede, in regione Giruiorum. Depositus verò VVinfridus redijt ad monasterium suum, quod dicitur Adbarune, vbi in optima conuersatione vitam finiuit.

Anno

ANno gratię.Dclxxv.regnantibus in regione orientalium Saxonũ Sebba, filio Sevvardi, et Sigehero, filio Sigeberti parui, Theodorus Canciæ archiepiscopus, Erkenvvaldum in ciuitate London. episcopum ordinauit. Hic sanè priusquam episcopus factus fuisset, duo monasteria præclara, vnum sibi & alterum Ethelburgæ sorori suæ construxerat; quid vtrumq; regularibus instituerat disciplinis, suum **Certesey**, sororis autem **Berkingum** appellatur. Erkenvvaldus verò cum tempore quodam æger pedibus lectica parochiam circueret, ad oram amnis rapacissimi fortè peruenit, vbi cum socij hæsitarent quòd infirmus nec equo nec pedibus transire flumen posset, gurges repentè disparuit. Qui statim vt episcopus cum suis alueum transmeasset, reuersus est ad naturam. Eiusdem etiam lecticæ attactus imbecilles multos et febricitantes curauit. Tandem vir domini Erkenvvaldus, post vitæ præsentis decursum defunctus, in ecclesia beati Pauli London. sepultus est, vbi vsque in hodiernum diē, suis supplicibus, à languoribus diuersis celerem confert sanitatem. Successores autem eius hi fuerunt, VValderus, Iugvvald⁹, Egulfus, VVigerus, Eadbrith⁹, Eadgarus, Kinivvalcus, Eadbaldus, Edbertus, Osmundus, Ethelnoth⁹, Celbertus, Revvlfus, Suithulfus, Eadstanus, VVlsius, Ethelvvardus, Estanus. Sederunt autem hij omnes in cathedra London. vsque in tempora Eadvvardi senioris regis Anglorum, quorum omnium adeo absoleuit memoria, vt nec eorum acta vel etiam mausolea sciantur.

De sancto Erkenvvaldo episcopo London.

ANno gratię.Dclxxvi.rex Britonum Cadvvalin⁹ senio & infirmitate coactus, completis in regno annis.xlviij.defunctus est. Cui⁹ corpus Britones balsamo cum aromatibus conditum, in quadam imagine ænea ad modum staturæ suæ mira arte fusa super portam London. occidentalem in equo æneo, in signum suæ tyrannidis, quam in gentem Anglorum exercuerat, statuerunt. Sed & ecclesiā sub ipsa porta in honore sancti Martini fabricauerunt, in qua pro ipso & fidelibus defunctis obsequia æternaliter celebrarentur diuina. Successit ei in regnũ Cadvvalladrus filius eius, quem Beda Cadvvallam iuuenem vocat, cuius mater soror Pendæ regis Merciorũ erat, quam Cadvvalin⁹, post factam cum fratre cōcordiam, in societatem thori suscepit, & ex illa Cadvvalladrum generauit. Eodem tempore obijt VVlfherus rex Merciorum cuius regina Ermenhilda regis Erconberti Cantuariæ, sanctæq; Sexburgæ reginæ Annæ regis orientalium Anglorum filiæ, sororis videlicet, sanctæ Aethelfridæ

De morte Cadvvalini regis Britonum.

fridæ extitit filia, pepera t ei sanctā VVereburgam, magnarum virginem virtutū. Quæ patre defuncto sæculo renunciauit, & materteræ matris suæ, scilicet Aetelfridæ, monasteriū intrauit. Cuius sanctitatem cum comperisset Aethelredus patruus eius, qui post eum regnauit, quibusdam monasterijs deo deuotarum virginum abbatissæ iure præfecit. Cum quibus regulariter viuens, vsque ad finem vitæ Christo regi militauit. Ac in vno tandem monasteriorum suorum quod Trikingeham appellatur, à sæculo migrauit. Cuius corp' ad monasterium, Mihealbrig vocabulo, est, vt ipsa viuens præceperat, delatum, & honorificè tumulatum. Monasterium autem illud, vsque ad tempus quo gens nefanda Danorum cæde crudeli prouincias Anglorum vastauerunt, integrum permansit. Habuit præterea VVlfher' rex germanos fatres Aethelredum, Peadam, de quo superi' relatum est, & Mervvaldū qui in occidentali Merciorū plaga regnauit. Istius regina, sancta Ermenburga, Ermenredi fratris Erconberti regis Canciæ filia, tres ei filias generauit, sanctam videlicet Milburgam, sanctam Mildritham, sanctamque Mildgytham. Peperit insuper ei filium nomine Merefinum eximiæ puerum sanctitatis. Successit VVlfhero frater eius Aethelredus, qui regis Northanhumbrorum Egfridi sororem Ostricam in coniugem accipiens, Ceolredum ex ea filiū suscepit. Eodem anno Eascvvinus rex occidentalium Saxonum decessit, qui fuit Kensij, qui fuit Kenferthi, qui fuit Cuthgisi, qui fuit Ceulfi, qui fuit Kenrici. Successit autē Eascvvino Kentvvinus decē annis, qui fuit Kinegilsi, qui fuit Ceulfi

Don' papa.

ANno gratiæ. Dclxxvij. Donus sedit in cathedra Romana anno vno, mensibus. v. diebus. x. & cessauit sedes mensibus. x. et diebus xv. Hoc tempore floruit sancta Aetheldreda in insula Eliensi. Sub his quoque diebus, cometa per tres menses apparuit, & vnoquoq; die, mane velut Sol resplenduit.

VVilfridus ab episcopatu pellitur.

ANno gratiæ. Dclxxviij. orta est dissentio inter regem Northanhumbrorum Egfridum, & venerabilem archiepiscopum VVilfridum. Expulsus autem vir sanctus, tres in eius loco sunt episcopi subrogati, Bosa videlicet, qui Deiorum, & Eatta qui Berniciorum prouinciam gubernarent. Hic in ciuitate Ebor. ille in Hagustaldēsi ecclesia sedem habentes ambo de Monachorum collegio sunt asciti. Cum quibus & Eadhedus in prouinciam Lindisfarorum, quam nuper rex Egfridus, VVlfhero Merciorum rege fugato & in bello superato, obtinuerat, episcopus ordinatur. Et hunc quidem primum

episcopum

episcopum illa accepit prouincia, secundum Aethelvvinum, tertium Eadgarum, quartum Kinibertum, quem in præsenti habet. Habebat enim ante Eadhedum præsulem Sexulfum, qui etiam Merciorum ac Meditarraneorum Anglorum simul episcopus fuit. Vnde expulsus de Lindissa, in illarum prouinciarum regimine permásit. Ordinati sunt autem episcopi præfati à Theodoro archiepiscopo, qui & post tres annos abcessionis VVilfridi, duos addidit episcopos ad ecclesiam Hagustaldensem Tunbertum, remeante Eata ad Lindisfarnensem, & Trunvvinum ad prouinciam Pictorum,
10 quæ tunc temporis Anglorum erat imperio subiugata. Eodem anno Agatho sedit in cathedra Romana annis duobus, mensibus. vi. diebus. iij. & cessauit sedes anno vno, mensibus. vi. & diebus quinq; Pulsus autem VVilfridus ab episcopatu Romam perexit, & coram papa Agathone causam suæ expulsionis allegare disposuit. Sed vbi nauem conscendit, fauonio flante, in Frisiam prouectus est, vbi gentibus regionis illius verbum fidei prædicando, regem Aldegilsum & populum eius lauacro abluit salutari. Ibi ergo hyemem cum noua dei plebe peragens, Romam tandem peruenit, ac vbi coram Agathone eius causa ventilata fuit, episcopis plurimis præsentibus,
20 omnium iudicio absque crimine fuisse accusatus pronunciatur, & episcopatu dignissimus. Quo tempore cum papa synodum Romæ cxxv. episcoporum congregasset, aduersus eos qui hæresim Monothelitarum dogmatizabant, vocari iussit & VVilfridum, atque inter episcopos considentem fidem suam simul & prouincię vnde venerat, dicere præcepit. Qui cum in fide catholicus cum suis inuetus fuisset, de rebus sibi impositis absolutus est. Reuersusque Britanniam, prouinciam australium Saxonum ab idolatriæ tenebris ad fidem Christi conuertit. Ad Vectam quoque insulam verbi dei ministros direxit, atque secũdo anno Ealfridi, qui post Egfridum in
30 Northanhumbria regnauit, sedem suam ipso rege donante recepit. Ingresso tempore quodam, cum Parochias visitaret, villã VVilfrido, quæ Tundanfre appellatur, occurrit ei mulierũ plurima multitudo, pueros illi offerens confirmandos. Immiscuit autem se multitudini paupercula mulier filium gerens exanimem, quem ad cõfirmandum episcopo porrexit, credens hoc commento se posse filium recipere sanum. Sed antistes cum puerũ detexisset, vt exequeretur officium, animam priuatum aduertit. Tunc mulier fraudẽ depræhensa, ad preces conuersa exoransque per deum & eius matrẽ

vt motus

vt motus pietate puerum exanimem excitaret, vestigijsque eius aduoluta, se non recessuram à pedibus quos tenebat dixit, donec filiũ sanum recepisset. Fluctuabat interim sanctissimi hominis sententia, an temere insuetum miraculum attentaret, an durus despiceret orbatæ lachrymas mulieris. Sed vicit pietas pectus virtutis. Orationi se dedit, dexteramque cadaueri apponens, ad corpusculum animam reuocauit. Exclamat mulier propter gaudium, sed cohibita est ab episcopo vt taceret.

De sancta Aetheldreda

ANno gratiæ Dclxxix. Egfridus rex Northanhumbrorum & rex Aethelredus Merciorum, iuxta flumen Trente, grauissimè pugnauerunt, vbi frater regis Egfridi Elevvinus, iuuenis vtriq; prouinciæ multum amabilis peremptus est. Nam & sororem eius, Ostricã nomine, Aethelredus rex Merciorum habuit vxorem. Cum bellum inter reges acerrimè fuisset accensum Theodorus antistes diuino fultus auxilio incendium certaminis penitus extinxit, data pecunia multa pro morte fratris regi Egfrido. Eodẽ tempore virgo sancta Aetheldreda ex hoc seculo transiens pro temporali vita cõmutauit æternam. Erat autem Annæ regis orientalium Anglorum filia, proles tanto patre digna, quam prius duxerat Tonbertus australium princeps Giruiorum. Sed eo defuncto, virgo incorrupta permansit. Deinde regi Northanhumbrorum Egfrido copulata parentũ violentia, custos tamẽ, duobus nupta viris, integerrimæ virginitatis perseuerauit. Virginitatis enim ipsius vir dei VVilfridus erat testis, qui Bedæ venerabili, super hac re sciscitanti, dixit, Egfridum sibi terras & pecuniam magnam promisisse, si Aetheldredæ persuadere posset eius connubio assentire. Sed diuini signũ miraculi eiusdem virginis caro sepulta, carniq; castissimæ vestis circumamicta dum corrumpi non poterat, indicia fuere, quòd à virili contactu incorrupta decessit. Cum enim annis. xij. præfato regi cohabitasset, nec ad cõsensum emolliri potuisset, vix a rege virgo sacratissima impetrauit vt apud Coludesburch sanctimonialis efficeretur, benedicente eam sancto VVilfrido, vbi Ebba amita viri sui Egfridi erat abbatissa. Anno autẽ elapso facta est abbatissa in insula Heliẽsi virgo, virginũ mater monitis & exẽplis. Vbi cũ septẽ annis laudabiliter deo deseruiẽs vixisset, pro vita caduca cõmutauit æternã. Quo in loco ad gloriam dei & laudem virginis crebra non desinunt miracula celebrari.

De sancta Hilda abbatissa.

ANno gratiæ. Dclxxx. Hilda abbatissa, cum in habitu sanctæ religionis apud Streneshalh. xxxiij. annis vitam duxisset, de mundo

migrauit

migrauit ad dominum. Hæc autem virgo beatissima, cum esset de stirpe regis Eadvvini generosa, & ad prædicationem beati Paulini ad fidem conuersa, postea relicto habitu seculari proposuit transferre se ad monasterium Calæ, vbi soror ipsius Heresvvitha mater Aeldulphi, regis orietalium Anglorum, deo fœliciter militabat. Sed retenta est à præsule Aidano & facta abbatissa ad **Hertesey**, & post in monasterio **Strenesbalh** appellato, quod ipsa fundauerat, vbi clericos suos adeò moribus ecclesiasticis instruebat, vt quinq; ex eis ad episcopalem ascenderent dignitatẽ, Bosa videlicet & VVilfridus in Ebor. Hedda in ecclesia Dorkacestrensi, Iohannes in Hagustaldẽsi, Ostfort[9] in prouincia VVicciorũ, cui tunc præfuit rex Osric[9]. Tadfridus etiam de eius monasterio electus est, sed matura morte præuentus. Viderat quoq; mater eiusdem Hildę somnium, quòd videlicet quærens virum suum non inueniret, sed sub veste sua monile preciosum inuenit, quod omnes fines Britanniæ illustrabat. Hilda tandem sanctissima languens annis sex, vt eius anima carnis molestia examinaretur, & virtus in infirmitate perficeretur, anno febriũ septimo de morte transiuit ad vitam. In ipsa autem hora, qua decessit, monialis quædam animam eius vidit ab angelis in cælum deferri, vbi cum Christo gaudijs perfruitur sempiternis. Eodem anno Theodorus Cantuar archiepiscopus concilium congregauit in loco qui **Hathfelde** appellatur, anno regni regis Aethelredi Mercensium sexto, regnante in regno orietalium Anglorum Ealdulfo, qui post Aethelvvaldum regnauit, regnantibus etiam in Northanhumbria Egfrido, & in regno occidentalium Saxonum Kentvvino, præsidente archiepiscopo Cantuariensi Theodoro cum suis suffraganeis episcopis alijsque multis. Propositis igitur sanctis euangelijs, tradidit symbolum Theodorus, omnibus assidentibus sanctorum patrum in hunc modum literis expressum. Suscipimus sanctos & vniuersales quinque synodos sanctorum patrum orthodoxorum. id est, Nicenam contra Arrium & eius dogmata, Constantinopolitanam contra vesaniam Macedonij & Eudoxij, & eorum dogmata, Ephesinam contra Nestorium & eius dogmata, Chalcedonensem contra Eutychen, & Nestorium, & eorum dogmata, Constantinopolitanã secundam contra Theodorum, & Iben, & Cyrillum, & eorum dogmata. Addimus etiam & sextam synodum, tempore Martini papæ, Romæ congregatam contra hæresim Monothelitarum, imperante Constantino imperatore Christianissimo.

X Susci-

Suscipim' & glorificam' deū omnipotentē, sicut illi glorificauerūt, nihil addentes nihil subtrahētes. Dānamus quos illi dānauerunt, & suscipimus quos ipsi susceperūt, quę omnia tenēda subscribim' sicut sancti prophetæ & apostoli de deo senserunt, & scripserunt. Amen.

ANno gratiæ. Dclxxxi. monasterium apud Iarevve fundatum est. Per idem tēpus abbas monasterij Floriacensis, nomine Nūmolus, reuelatione diuina pręmonitus, misit monachum suū Aigulfum ad montem Cassinum, vt inde sibi deferret sanctissimi corpus Benedicti. Nam cœnibium, quod ibidem quondam construxerat idem Benedictus, à Longobardis fuerat deuastatum, & in solitudinem redactum, ibi tamen sancti corpus Benedicti, cum corpore sororis suæ Scholasticæ sepultū in loculo vno tenebatur: contigit etiā vt de Cenomannica vrbe quidā eodē tempore proficiscerentur ad locum memoratum, pro deferendo sanctæ Scholasticæ corpusculo. Sed postquam ad Floriacum deuenerūt cœnobium, beato semper adhæserunt Aigulfo, donec ad sancti Petri limina peruenerūt. Quò cum peruenissent, mox beatus Aigulfus eorum deseruit consortiū, montemque Cassinum solus petijt, vbi etiam pernoctare decreuit. Et ecce intempestæ noctis silentio, ipsum sancti patris Benedicti sepulcrum ita cœlitus vidit illustrari, ac si densis lapidibus vndiq; vallaretur. Sed nocte transacta, splendor ille disparuit. Tunc præfatus Aigulfus eò reuerenter accessit, & effracto à latere sepulchro, illud euacuat, & quicquid ibi reperit, vnius sportulæ sinu, quam ad hoc præparauerat inclusit. Quib' patratis dum ad propria remearet Aigulfus, socijs suis in itinere ostendit, & cum eis ad Floriacum monasterium pariter remeauit. Sed antequam ad illud pertingeret, deuenit ad locum quem Nouum vicum appellāt, qui miliario vno distat à monasterio sæpefato. Ibiq; prædictus abbas Nummolus cum frequenti turba eis reuerenter occurrit, & tam sacra pignora cū honore suscepit. Et assumens sportulam supra memoratam, posuit in ecclesia principis apostolorum Petri, extraxitq; ossa sanctissima quę ibi confusè iacebant inclusa. Demum verò ea eligēs, singillatim abinuicem seperauit, à maioribus secernens minora. Quod cum factū fuisset, ecce duorū cadauera mortuorum ad sepeliendū ferebantur, quorū vnum masculini & alterū erat sexus fœminini. Mira res. Nā cum super masculi corpus maiora fuissent ossa superposita, continuò, per meritum beati Benedicti, mortuo est reddita vita. Tunc cum ossa minora, super cadauer puellæ fuissent adhibita, cōtinuò

tinuò puella reuixit. Aderat huic spectaculo non minima hominum multitudo. Astabant & ciues Cenomannici, qui socij itineris extiterant & laboris. Illi verò multa prece ossa sanctæ Scholasticę sibi dari postulantes, impetrabant, ne duo magna luminaria vno clauderentur in loculo, cum singula singulis sufficere valuissent. Cenomannici igitur remeantes ad vrbem, corpus præfatum secum detulerunt cum gaudio, & iuxta mœnia Cenomannicæ ciuitatis, in ecclesia noua, pro eius honore fabricata, reuerenter est collocatum, vbi sub regulari disciplina, sanctæ deuotionis fœminæ sunt aggre-
10 gatæ. His ita gestis, venerabilis pater Nummolus, cum nocte quadam sub nudo cœlo dominum precaretur, vt sibi cœlitus ostēderet quo in loco corpus beatissimi recōderet Benedicti, ecce subitò lux emissa de cœlo, sicut fulgur ei apparens, locum vbi reponi deberet manifestissimè denotauit. Quo lætificatus indicio, in loco quem illi deus reuelauerat illud tumulauit. Locus autem beatæ dei genitricis erat oraculum, non multum à præfata sancti Petri basilica separatum. Translatum est autem corpus sanctissimum, à transitu eius cxxxviij. anno. Vbi quicumque pia deuotione pijssimi patris nomen inuocauerit, mercedem suæ deuotionis optatam recipiet. Theodo-
20 ricus regnauit in Francia annis quatuordecim.

ANno gratiæ. Dclxxxij. Kentvvinus occidentalium Saxonum rex, Britones bello aggressus est, eosque malè resistentes, victoriosus ac vehemens, cæde & incendijs vsque ad mare fugauit.

ANno gratię. Dclxxxiij. Sanctus Cuthbertus Lindissarnensis episcopus cōsecratus est. Eodem tempore, defuncto Sigehero orientalium Saxonum rege, Sebba eius in regno socius, solus regnare incepit.

Sāctus Cudbertus episcopus est ordinatus.

ANno gratiæ. Dclxxxiiij. Leo sedit in cathedra Romana, mensibus. x. & diebus. xvij. Eodem anno Benedictus papa successit ei
30 mensibus duobus, & tribus diebus. Eodē anno Egfridus rex Northanhumbrorum, misso in Hiberniam exercitu, Berto duce, gētem vastauit innoxiam & Anglorum nationi semper amicissimam, ita, vt ne quid ecclesijs aut monasterijs manus deferret hostilis. At illi in quantum valuere, vim vi repellere satagebant, inuocantes diuinæ pietatis auxilium, & se cœlitus vindicari continuis imprecationibus flagitabant. Contigit ergo, vt hi qui merito suæ impietatis maledicebantur, ocius, domino vindice, sui reatus pœnam luerent, sicut sequens annus declarabit.

Egfrid' rex gentem Hyberniæ afflixit.

Interfecto rege Egfrido succeßit Aelfridus frater eius.

ANno gratię. Dclxxxv. Iohannes sedit in cathedra Romana anno vno. Eodem anno rex Egfridus Northanhumbrorum, cum temerè exercitum ad vastandas Pictorum prouincias duxisset, multum prohibentibus amicis, ac maximè beatæ memoriæ Cuthberto, qui nuper fuerat episcopus ordinatus, simulantibus fugam hostibus, introductus est in angustas montium inaccessorum latebras, atque cum maxima parte copiarum, quas secum adduxerat, est extinctus. Successit ei frater eius Aelfridus licet non de legitimo matrimonio susceptus, & in scripturis vir doctissim', qui regni [illegible], in magna parte inclinatum, laudabiliter reparauit. Fuit Egfridus filius Osvvij & Eanfledæ filiæ regis Eadvvini. Osvvius verò filius Aethelfridi, qui fuit Aethelrici, qui fuit Idæ, primi regis Northamhumbrorum ex Anglis. Contigit autem in bello quōdam inter Egfridum & regem Merciorum Aethelredum, vt supra dictum est, actum admirabile miraculum, quod si referatur multorum saluti arbitror fore proficuum. Occisus est enim in illa pugna inter alios de militia memorati Egfridi, iuuenis quidam, Iunna vocabulo. Qui cum die illo, quo occisus est, nocte sequēti inter cadauera occisorum similis mortuo iaceret: tandem resumpto spiritu reuixit & residens sua vulnera, pro vt potuit, alligauit. Dein modicum requiescens leuauit, & abire cœpit. Sed inter eundem captus est, & vinculis mancipatus à quodam consule regis Aethelredi. Miles autem ille vinctus, fratrem habuit benè religiosum, Tunnam vocatum, qui cum fratrem cæsum in bello cognouisset, venit vt quæreret si fratris corpus inuenire valuisset. Inuentumque alium fratri similimum, credidit fratrem esse, quem ad monasterium suum deferens, honorificè sepeliuit. Pro cuius animæ absolutione sæpius missas celebrari fecit. Tempore verò, quo frater pro fratre missas celebrari fecit, soluebantur vincula fratris viuentis nec aliquo potuit retineri. Consul igitur videns eum impossibile vinculis cohiberi, adductum Lōdonias cuidam vendidit Fresoni. Freso quoque idem comperiens, accepit ab eo redemptionem, quam dederat pro eo, & militem abire permisit. Cumque ad patriam suam veniens, fratri & comprouinciabilibus rem gestam retulisset: multi accensi sunt ad offerendas victimas deo sæpius, eleemosynas quoque & orationes agendas pro ereptione eorum, qui de sæculo migrauerunt. Hoc antem miraculum quia in veritate verum esse cōperi, historiæ nostræ credidi inserendum.

ANno gratiæ. Dclxxxvi. Conon sedit Romæ mensibus vndecim. Eodem anno defuncto Eata episcopo Iohannes vir sanctus Hagustaldensis ecclesiæ præsulatum suscepit. Eodem anno Lotharius rex Kentensis diem clausit extremum. viij. idus Febru. Vulneratus enim fuerat in pugna australium Saxonum, quam contra eum Eadricus filius Egberti fratris sui aggregauerat, & inter medendum defunctus est. Post eum autem idem Eadric⁹ anno & dimidio regnauit. Eodem tempore, cum vir domini Cuthbert⁹ annis duobus Lindisfarnésem rexisset ecclesiam, sciens in spiritu dei quo plenus erat, diem sui transitus appropinquare, abiecit pondus curæ pastoralis, atque ad relictæ heremiticæ conuersationis agonem remeare curauit, vt inolita sibi solicitudinis mundanæ spineta, liberior priscæ compunctionis flamma consumeret. Qui cum duos fermè menses in magna repetitę suæ quietis exultatione transigeret, multoque consuetæ districtionis rigore corpus mentemque constringeret, arreptus infirmitate subita, temporalis igne doloris, ad perpetuæ cœpit beatitudinis gaudia præparari. Et tribus septimanis continua infirmitate decoctus, sic ad extrema peruenit. Exitumq; suum dominici corporis ac sanguinis perceptione communiens, eleuatis oculis ac manibus in cœlum, animam suam deo commendans, spiritum emisit. Deinde ad insulam Lindisfarnensem nauigio delat⁹, corpore incorruptibili sepulchro lapideo in basilica beati Petri ad dexteram altaris quasi dormiens positus requiescit. Sed nec eo defuncto ac tumulato, signa virtutum cessare, quæ viuens exercuerat, potuerunt. Nam puer quidam in territorio Lindisfarnensi à dæmone atrocissimo vexabatur, qui nec per exorcismi gratiam poterat vllo modo curari. Impositus autem carro deducitur ad monasterium, vt per beati viri merita ibi sanaretur. Tunc presbyter quidam diuino edoct⁹ spiritu, modicam tollens humi partem, vbi aquã nouerat fuisse effusam, qua corpus beati patris defunctum lotum fuerat, in aquam mittens, ori patientis infudit. Qui continuò vt aquam attigit, furere cessauit, placido sopore noctem trãsegit, et mane facto per virtutem beati patris Cuthberti liberatum se esse cognouit. Denique transactis à sepultura eius. xi. annis, immisit deus in cordibus fratrum, vt corpore iam, vt credebant, in puluerẽ redacto, ossa more mortuorum iam arefacta & desiccata in leui locello reconderent. Dum id Eadberto antistiti suo referrent, eorum cõsilium approbauit. Iussit ergo vt in die depositionis hoc facerent. Qui aperientes

Defuncto Eata episcopo Iohãnes Hagustaldensis ecclesiæ præsulatum suscepit.

ſepulchrum inuenerunt totum corpus quaſi adhuc viueret integrū & integris artuum cum compagibus indiſſolutū, multo domienti ſimilius quàm mortuo, ita quidem quod omnia eius indumenta, quibus vt pontificem decebat indutus fuerat, integerrima ſint inuenta. Hac prætereà tempeſtate luna eclipſim paſſa eſt indictione viij. Sol quoque defecit hora diei quaſi decima. v. nonas Maias. Et eodem anno ſubſecuta eſt grauiſſima peſtis tribus menſibus, Iulio, videlicet, Auguſto & Septembri. Fuitque Romæ mortalitas maxima. Hæc denique peſtilentia Ticinum adeò depopulata eſt, vt ciuibus per iuga montium fugientibus, intra præfatam vrbem herbæ naſcerentur & fruteta. Vbi etiam duo angeli viſibiliter apparuerūt pergentes per ciuitatem, bonus ſcilicet & malignus. Qui quotiens cum venabulo, quod manu ferebat, oſtium cuiuſcumque domus iuſſu boni angeli percuſſiſſet, tot de eadem domo ſequenti die hominum cadauera trahebātur. Tunc quibuſdam viris de ciuitate per reuelationem dictum eſt, quòd nō prius peſtis ipſa quieſceret, quàm in baſilica beati Petri apoſtoli, quæ ad vincula dicitur, ſancti Sebaſtiani martyris altare conſtrueretur. Delatis itaque ab vrbe Roma martyris reliquijs, mox, vt in dicta baſilica ipſius altare conſtructū eſt, peſtis illa quieuit. Per idem tempus defuncto rege occidētalium Saxonum Kentvvino, Cedvvalla rex Britonum, regnum occupans, ibidem duobus annis regnauit. De hoc Cedvvalla inuenitur diſſonantia inter hiſtoriam Britonum & chronica Anglorum. Aſſerunt enim Angli Cedvvallam filium fuiſſe Kiniberti, de genere Ceaulini. Britones econtra dicunt illum fuiſſe filium Cadvvalini, regis Britannici, qui reges Anglorum Eadvvinum & ſanctum Oſvvaldum peremit.

Iuſtinianus imperator.

ANno gratiæ. Dclxxxvij. Sergius ſedit Romę annis. xiij. menſibus viij. diebus. xxiiij. & ceſſauit ſedes menſe vno, & diebus. xx. Eodem anno mortuo viro catholico imperatore Cōſtantino, filius eius Iuſtinianus decem annis imperauit. Sub his quoque diebus Dorobernencis rex Eadricus defunctus eſt. Poſt cuius obitum regnum illud extranei inuaſerūt. Cedvvalla enim rex, et frater ei' Mollo prouinciam illam ingreſſi, nullo obſiſtente eam deprædati ac depopulati ſunt. Quæ ſæuicia per trienniū durauit, donec Mollo præfatus, inanis gloriæ cupidus, immatura morte præuentus vitam terminauit. Eodem anno Cedvvalla rex præfatus Vectam inſulam ſubiugauit, regemque Ethelvvaldum auſtralium Saxonum, qui tunc inſulanis

sulanis præfuit, crudeli morte peremit, ac prouinciam illam sæua depopulatione contriuit. Sed mox à ducibus Aethelvvaldi, Berthuno & Auduno expulsus, regnum prædictis ducibus reliquit, quod illi deinceps multo tempore tenuerunt. Fuit autem Cedvvalla, vt supra dictum secundum chronica Anglorum filius Kiniberti, qui fuit Ceaddę, qui fuit Cuthæ, qui fuit Ceaulini. Sed sub silētio prætereūdum non esse reor, de duobus filijs Arvvaldi, Vectæ insulæ subreguli, qualiter sunt dei gratia, martyrio coronati. Siquidem imminentibus insulæ hostibus, ad proximam Iutorum prouinciam per fugam elapsi sunt. Sed ibidem delati, iubente Cedvvalla, sunt perempti. Quod cum audisset abbas de Redford, non longè monasterium habens, venit ad regem, postulauitque ab eo vt si pueros perdire vellet, prius liceret eos fidei imbui sacramentis. Quod cum rex annuisset & fonti salutari essent abluti, instante carnifice mortem lęti subierunt temporalem, per quam se ad vitam perpetuam indubitanter transituros sciebant.

Cedvvalla regnum relinquēs ꝓpter deū, Romam baptizand⁹ venit.

ANno gratiæ. Dc.lxxxviij. Cedvvalla miseratione tactus diuina, imperium propter deum relinquens temporale, Romam venit. Hoc sibi glorię singularis adipisci desiderans, vt ad limina apostolorum Petri & Pauli baptismatis fonte ablueretur, in quo didicerat generi humano vitę cœlestis patere introitum. Sperabat etiam quod baptizatus, & mox carne solutus, ad æterna gaudia iam mundus trāsiret. Quod vtrumque, vt mente conceperat, domino iuuante, compleuit.

Defuncto Cedvvalla rege, Ina successit.

ANno gratiæ. Dclxxxix. Cedvvalla rex Romam veniens, Sergio pontificatum agente, baptizatus est die sancto sabbati paschalis, & in albis adhuc positus, languore correptus. xij. Kalend. Maiarum die carne solutus, & beatorum in cœlis regno est sociatus. Cui etiā, tempore baptismatis, papa memoratus Petri nomē imposuit, vt rex qui pio ductus amore ad limina Petri à finibus terræ venerat, nomine quoque ipsius consortio iungeretur. Qui iubente pontifice in eius ecclesia sepultus, epitaphium in monumento ipsius hoc modo scriptum est.

Culmen, opes, sobolem, pollentia regna, triumphos,
Eximios proceres, mœnia, castra, lares,
Quæq; patrum virtus, & quæ congesserat ipse,
Cedwalla armipotens liquit amore dei.

Successit autem Cedvvallæ in regnum occidentalium Saxonum,

Ina de stirpe regia.xxxvij.annis,qui fuit filius Kenredi, qui fuit Ceolvvaldi,qui fuit frater Kinivvaldi, qui fuerunt Cuthvvini, qui fuit Ceaulini,& sic ascendendo vsq; ad VVodenũ. Eodem anno Gaufridus Monimutensis postea episcopus sancti Asaph historiam Britonum,quam ab excidio Troiæ inchoauit, terminauit hoc modo. Expulsis ab insula à Saxonibus Britannis, VValliam petierunt,vbi à Britannica nobilitate degenerati, non Britones sed VVallenses appellati sunt,nomẽ à VVallone duce eorum, siue à Galaes regina, siue à barbarie traxerunt.Reges autem eorum,qui ab illo tempore in VVallia successerunt, Caradoco Lancarbanensi contemporaneo meo ad scribendum committo. Reges verò Saxonum VVilhelmo Malmesberiensi,& Henrico Huntendunensi, quibus de regibus Britonum tacere iubeo,cum non habeant librum Britãnici sermonis, quem VValterus Oxenfordensis archidiaconus de Britannia minori aduexit, quem de historia eorum veraciter editum, in honorem principum prædictorum, hoc modo in Latinum sermonem transferre curaui.

Theodorus archiepiscopus Cantuariensis obiit.

ANno gratiæ. Dcxc. Theodorus beatæ memoriæ,Cantuariensis archiepiscopus, plenus dierum defunctus est, postquam mansit in episcopatu annis.xxii.sepultusq; est in ecclesia beati Petri, in qua omnium episcoporum Dorobernensium corpora sunt sepulta. Cuius epitaphium monumenti huius habetur.

Hic sacer in tumba pausat cum corpore præsul,
Tunc quem Theodorum lingua Pelasga vocat.
Alma nouæ scandit fœlix consortia vitæ,
Ciuibus angelicis iunctus in arce poli.

Eodem tempore Aelsvvaldo oriẽtalium Anglorum regi, Beorna successit in regnum.

De rege Pipino.

ANno gratiæ.Dcxci. Pipinus rex Francorum Neustriam subiugauit,& sanctum Lambertum in ecclesia Traiectensium episcopũ ordinauit.Per idem tempus VVillebrordus cum socijs.xij. ab Anglia veniens in Galliam,sanctitate enituit insignis.

Brithvvald⁹ Cantua. archiepiscop⁹ consecratur.

ANno gratiæ. Dcxcij. Theodoro Dorobernensi archiepiscopo Brithvvaldus qui erat abbas in monasterio, quod Raculfe nuncupatur,successit. Electus est autem die prima mensis Iulij, regnantibus in Cancia VVithredo & Sivvardo fratribus, qui religione simul & industria,gentem suam ab extranea inuasione eiecerunt. Isti postmodum in villa Douernensium in honorẽ sancti Martini fabricauc

fabricauerunt ecclesiam in loco eis assignato à sancto præfato, in qua monachos regulariter viuentes imponentes, multis eos rebus simul ac terris diuites effecerunt. Regnauerunt autem. xxxiiij. & semis annos. Eodem anno VVilfridus Ebor. archiepiscopus erga regem Aelfridum accusat⁹, ab eodem rege & episcopis plurimis ab episcopatu pulsus est. Veniensque Romam cum præsentibus accusatoribus, vt locum se defendendi acciperet, considentibus episcopis pluribus, in præsentia domini papæ omnium iudicio probatum est, accusatores eius nonnullas contra eum falsas calumnias machi-
10 nasse. Scriptumque est regi Northanhumbrorum Aelfrido, vt eum in præsulatum suum recipi faceret, eo quòd iniustè fuerit condemnatus. Qui, cum Britãniam rediens in partes Galliarum deuenisset, tactus est infirmitate repentina, vt nec equo vehi posset, sed manibus ministrorum in grabato portaretur. Sicque in Meldum ciuitatem Galliæ delatus, quatuor diebus cum noctib⁹ quasi mortuus decumbebat. Cumque ita sine cibo & potu, sine voce & auditu, quatriduo vexaretur, quinta illucescente die, quasi de graui somno exurgens resedit, modicumque suspirans, vbi esset Eatta presbyter requisiuit. Qui cum statim vocatus intrasset, ita eum alloqui adorsus
20 est. Visio mihi modò tremenda apparuit, quam te audire ac silentio tegere volo, donec probem quid de me fieri velit deus. Astitit mihi quidam candido præclarus habitu, dicens, se Michaelem esse archangelum, & ob hoc (inquit) missus sum, vt te à morte reuocem ad vitam. Donauit enim tibi de⁹ vitam, per intercessionem lachrymarũ discipulorũ tuorum, & per orationem suę genetricis. Sed paratus esto, quia post quadriennium reuertens visitabo te. Ad patriã autem perueniens, possessionum ablatarum portionem recipies, atque pace tranquilla vitã terminabis. Conualuit igitur episcop⁹ gaudentibus cunctis, cœptoque itinere Britanniam peruenit. Lectis au-
30 tem epistolis, quas à papa aduexerat, Brithvvoldus Canciæ archiepiscopus, & Aethelredus quondam rex, tunc autem abbas, libentissimè fauerunt, sed Aelfridus rex Northanhumbrorum eum suscipere contempsit. Aelfrido verò non longo post tẽpore defuncto, Osredus, qui post eum regnauit synodo iuxta flumen Nid collecta, post aliquantum vtriusque partis conflictum, cunctis tandem fauẽtibus, in præsulatum suæ ecclesiæ est receptus. Sicque annis quatuor, sicut ei ab angelo prædictum fuerat, in pace vitam ducens, quieuit in domino. Defunctus est autem. iiij. Idus Octobris in monasterio suo,

suo, quod habebat sub regimine Cuthbaldi abbatis in Imdalum prouincia. Sed ministerio fratrum prolatus in primum suum monasterium in Ripun, in ecclesia beati Petri apostoli iuxta altare ad austrum est sepultus.

ANno gratiæ. Dcxciij. Ina rex occidentalium Saxonum, castrorũ aciebus terribiliter ordinatis, cõbustionem Mollonis cognati sui vindicare disposuit. Rex verò Canciæ VVithredus humiliter obuiã veniens, magnam pecuniæ summã pro nece iuuenis dedit, & sic.

Lis finita fuit, pax confirmata reuixit.

Eodem anno Brithvvaldus Canciæ archiepiscopus à Godvvino, Galliarum archiepiscopo, consecratus est. Post Godmundum Rofsensis ecclesiæ præsulem, Tobiam episcopum consecrauit, virum scilicet Latina lingua, & Græca multipliciter eruditum. 10

Rex Clodoueus.

ANno gratiæ. Dcxciiij. Clodoueus rex in Francia quatuor annis regnauit. Quo etiam tempore, sanctitas & innocẽtia beati Leodegarij, Heducensis episcopi, per dei omnipotentis gratiam clarescere cœpit. Hic autem à ministro iniquitatis Ebroino, qui monachali habitu deposito, sub rege quondam Francorũ Theodorico principabatur, crudelitate pessima (eò quòd familiaris prędecessori esset) dicti regis post multa fecit suppliciorum genera decollari. Sed viuẽte adhuc Ebroino, virum sanctum misericors dominus plurimorũ miraculorum gratia decorauit. 20

Pars dominicæ crucis Romę inuenitur.

ANno gratiæ. Dcxcv. Sergius papa inuenit, in sacrario beati Petri Romæ, magnam dominicæ crucis portionem, quę annuatim solet in die exaltationis eiusdem viuificæ crucis, ab omni populo Romano deosculari, & in reuerentia venerari. Eodem anno Hevvaldus albus, & Hebaldus niger, presbyteri, à Britannia in regionem Frisonum, prædicandi gratia venientes, martyrio ibidem coronantur, & iussu Pipini regis in Agrippinensi Colonia tumulantur. Sol defecit hora diei tertia. 30

Regina Ostrica occisa est.

ANno gratiæ. Dcxcvi. Mercij, qui dicuntur Suthumbri, id est, illa pars Merciorum, quæ est à parte Boreali Trente fluminis, scelus nequissimum commiserunt. Reginam namque Ostricam, vxorẽ Aethelredi regis sui, & Egfridi regis Northanhũbrorũ filiã, crudeliter peremerunt. Eodem anno Eadbertus, successor sancti Cuthberti, cum post annos vndecim corpus eiusdem sancti transferret, & super pauimentum locaret, tam corpus quam lintheamina integra sunt reperta. Per idem tempus Leo patritius Iustinianum imperio priuauit,

priuauit,eumq; naso & lingua truncatum,in exilium relegauit.

ANno gratiæ.Dcxcvij.Leo Romanum adeptus imperium, annis duobus regnauit.Eodem tempore VVillebrordus natione Britannus, à Sergio papa prædicatum genti Frisonum mittitur, & ex dono Pipini regis sedem episcopalem apud Vltraiectum suscepit.

Leo imperator.

ANno gratiæ.Dcxcviij.Hildebertus,Francorum rex creatus.xviij annis regnauit.Eodem anno sanctus Lambertus martyrio coronatur & Traiecti tumulatur.Pipinum enim principē increpare ausus est quod adulteram legitimæ vxori superduxerat, à Dodono fratre ipsius martyrizatur,& Traiecti (vt dictū est) sepelitur.Per idē tempus Absimarus, qui & Tyberius, Leone ab imperio pulso, nasoque absciso carcerali custodiæ deputatur.

Sanctus Lābertus martyrio coronatur.

ANno gratiæ.Dcxcix.Absimarus, qui & Tyberius, Romanū adeptus imperium,imperauit annis.vij Eodem anno Dodo interfector sancti Lamberti,pessimo languore cruciatus, à vermibus cōsumitur, & ob intolerantiam fetoris in Mosam fluuium demergitur,omnesque huius culpę complices infrà annum diuinitus puniūtur.Percussor verò sancti martyris fratri suo congressus, alter ab altero trucidatur.

HIs diebus,quidam paterfamilias in regione Northanhumbrorum,graui corporis infirmitate tactus, primo noctis tēpore defunct⁹ est.Sed diluculo reuiuiscens, ac repentè residens,omnes,qui corpori flentes aderant,timore nimio percussos in fugam conuertit.Vxor tamen,quæ amplius amabat, quamuis multum perterrita, remansit,quam ille consolatus,noli inquit timere quia iam verè resurrexi à morte qua tenebar, & apud homines iterum viuere sum permissus. Statimque surgens abijt ad villulæ oratorium,& vsque diem in oratione persistens,mox omnem substantiam, quam possederat, in tres portiones diuisit. E quibus vnam coniugi, alteram filijs tradidit,tertiam sibi retinens,pauperibus statim distribuit. Nec multo post in monasterio,quod Mailros appellatur,accepta tonsura curis sæculi penitus est absolut⁹, vbi monasterium ingressus est abbati & fratribus horrendas quas viderat visiones retulit,in hūc modum. Quidam aspectu lucidus, & indumento clarus,me ducebat. Incedebamus autem tacentes,vt videbatur mihi contra solis ortum solstitialem,donec deuenimus ad vallem inmensæ latitudinis, infinitæ longitudinis ac nimiæ profunditatis. Quæ ad læuā nobis sita, vnum latus flammis feruentibus nimium terribile, alterum latus furenti

De mortuo resuscitato à poenis purgatorii.

furenti grandine, ac frigore nimium, omnia perflante ac vexante, non minus intollerabile referebat. Vtrumque autem erat animabus hominum plenum, quæ vicissim hinc inde videbantur, quasi tempestatis impetu, iactari. Cumque vim feruoris vniuersi tolerare non possent, prosiliebant miseræ in medium frigiditatis infestæ. Et cum neque ibi quicquam requiei inuenire potuissent, resiliebant rursum in medium vrendæ flammarum inextinguibilium, infœlici vicissitudine sine vlla quietis intercapedine, fuitque spirituum deformium innumerabilis multitudo. Et cœpi cogitare quòd esset infernus locus ille, de cuius tormentis intolerabilibus sæpius narrari audiui. Respondit cogitationi meæ ductor, qui me præcedebat, non hoc inquiens suspiceris. Sed cum me hoc spectaculo tam horrendo perterritum in vlteriora produceret, vidi subitò ante nos loca incipere obscurari & omnia tenebris adimpleri. Quas cum intraremus in tantum paulisper condensatæ sunt, vt nihil præter illas aspicerem, excepta duntaxat specie & veste eius qui me præcedebat. Et cum progrederemur sola sub nocte per vmbras, ecce subitò apparēt ante nos crebri teterrimarum globi flammarum, quasi de puteo magno ascendentes, & rursum in eundem decidentes. Quo cum perduct' fuissem, ductor meus repente disparuit, ac me solum in medio tenebratum, & horrendæ visionis reliquit. At cum idem globi ignium, sine intermissione, modò alta peterent, modò ad ima baratri redirent, cernò omnia, quæ ascendebant, fastigia flammarum plena esse spiritibus hominum, qui instar fauillarum cum fumo ascendentiū, nunc ad sublimiora proijcerentur, nunc retractis ignium vaporibus, in profundum laberentur. Sed & fœtor incomparabilis cum eisdem vaporibus ebulliens, omnia illa tenebrarum loca corrumpebat. Et cum ibidem diutius consisterem pauidus, & quid agerem incertus, audio subitò post tergum sonitum miserimi fletus, & cachinnum insultantium dæmoniorum, qui clarior effectus ad me vsque peruenit, vbi turbam spirituum malignorū consideraui, quæ animas hominum mœrentes & eiulantes, ipsa multum exultans, illas in medias tenebras detrusit. Factumque est, vt fletum hominum risumque dæmoniorum clarè discernere nequirem, sonum tamen promiscui sexus in auribus haberem. Ascenderunt quidam spirituū obscurorum de abysso illa flammiuoma, & accurrentes circumdederunt me, atque oculis flammantibus, & de ore ac naribus ignem fœtidum efflantes angebant, forcipibusque igneis, quos tenebāt in manibus,

manibus,me comprehendere conabantur,nec tamen me vllatenus contingere,tametsi terrere præsumebant. Cumque hostibus vndique præclusus ac tenebris huc atque illuc oculos circumferrē,si forte aliquid,quo saluarer adueniret,apparuit retro via,qua venerã,quasi fulgor micantis stellę inter tenebras,qui paulatim crescens & ad me festinans,vbi approquinquauit dispersi sunt omnes spiritus infesti, qui me forcipibus rapere contendebant. Ille autem qui adueniens illos fugauit,ipse erat qui me antea deducebat.Qui mox iter ad dexteram versus,quasi contra ortum solis brumalem ducere me incœpit, & sine mora tenebris exemtum, in auras særenæ lucis induxit. Cumque me ibi duceret,vidi ante nos murum permaximum,cuius altitudinis siue longitudinis nullus esse terminus videbatur. Cœpi autem mirari quare accederemus ad murum,cum in eo ianua nulla vel fenestra siue ascensus alicui appareret. Cum ergo peruenissemus ad murum, statim quo ordine nescio,fuim⁹ in summitate eius, & erat ibi campus latissimus ac letissimus, tantaque fragantia vernantium flosculorum plenus, vt omnem mox fœtorem tenebrosi fornacis,qui me peruaserat,effugaret odoris huius suauitas admirãda. Tanta autem lux cuncta illa perlustrauerat loca, vt omni splendore diei siue solis meridiani radijs præclarior videretur. Erant nãque in hoc campo innumera hominum albatorum conuenticula, sedesque plurimæ lætantium animarum.Cumque inter choros fœlicium incolarum medios me duceret, cogitaui quòd esset regnum cœlorum,sed ille cogitatui meo respondens,non hoc ait suspiceris. Cumque procedentes transissemus has mansiones spirituũ bonorum vel beatorum, aspicio ante nos multo maiorē luminis gloriã quàm prius, in qua etiam voces cantantiũ dulcissimas audiui,sed & fragrantia miri odoris tãta effundebatur de loco, vt is,quem antea degustans quasi maximum rebar, iam mihi odor permodicus videretur. Sic quoque lux illa campi florentis eximia, in comparatione eius lucis, quæ nunc apparuit, tenuissima videbatur & parua. In huius amœnitatem loci cum nos intraturos sperarem, ductor meus repentè substitit, & sine mora gressum retorquens, ipsa me, qua venimus, via reduxit. Tunc qui me ducebat, mihi dixit. Scis quæ sunt ista omnia quæ vidisti? Respondi ego. Non. Et ait. Vallis illa, quam aspexisti flammis feruentibus, & frigoribus horrenda rigidis, ipse est locus, in quo examinandæ sunt animæ illorum, qui differunt confiteri, & emendare scelera quæ fecerunt, sed in

ipso tandem mortis articulo ad pœnitentiam confugiunt, & sic de corpore exeuntes, omnes in die iudicij cælorũ perueniunt ad regnum. Multos etiã preces viuentiũ, & eleemosynæ, ieiunia, & maximè missarum celebratio adiuuant, vt ante diem iudicij liberentur. Porro puteus ille flammiuomus ac fœtidus, quem vidisti, ipsum est os gehennæ, in quod, qui semel inciderit non liberabitur in æternum. Locus verò florifer, quem vidisti, in quo pulcherimam iuuentutem iocundari ac fulgere conspexisti, ipse est in quo recipiuntur animæ eorum, qui in bonis operibus de corpore exeunt, nec tamen tantæ sunt perfectionis, vt statim regnum cælorum ingredi mereantur. Qui tamem omnes, in die iudicij, ad visionem dei & gaudia regni cœlestis intrabunt. At quicumq; in omni verbo, opere, & cogitatione perfecti sunt, mox de corpore egressi regnum ingrediũtur cælorum. Ad cuius vicinia pertinet locus ille, vbi sonum cantilenæ dulcis odore suauitatis ac splendore lucis audisti. Tu autem, quia nunc ad corpus reuerti, & rursum inter homines viuere debes, si actus tuos curiosius discutere, & mores sermonesque tuos in rectitudine ac simplicitate seruare studueris, accipies & ipse post mortem locũ mansionis inter hæc, quæ vidisti, agmina lętabunda spirituum bonorum. Nam ego, cum ad tempus recessissem à te, ad hoc feci, vt quid de te fieri deberet agnoscerem. Hæc mihi cum dixisset, multũ detestatus sum ad corpus reuerti, delectatus suauitate ac decore loci quem videram, simul & consortio eorum quos aspexi. Sed inter hæc, quo ordine nescio, repentè me inter homines viuere cerno. Deniq; in vicinia cellæ illius, vt prædictum est, in flumine quod pręterfluebat solebat crebro, ob magnum castigandi corporis affectũ, ingredi, ac sæpius in eo crescentibus vndis immergi, sicque ibidem, quamdiu sustinere potuit, psalmis precibusque insistere, & fixus ibi manere, ascendente aqua vsq; ad lumbos, & quandoq; vsq; ad collum, & inde egressus vestimẽta sua numquã deponere curabat, donec calefacta de suo corpore siccarentur. Tempore vero hyemali, defluentibus circa eum glacierum crustis, dixerunt qui videbant. Mirum est frater† Drichelme, quod tantam frigoris asperitaté tolerare potes. Respondit ille simpliciter. Frigidiora ego vidi. Et cum dicerent mirum quod tam austeram tenere continentiã velis, respondebat. Austeriora ego vidi. Sic vsq; ad diem vocationis suę, infatigabili cœlestium bonorum desiderio, corpus senile inter quotidiana ieiunia domabat, multisq; saluti fuit, tam opere quam exemplo.

† Dritheline

Anno

ANno gratiæ.Dcc.Brithricus comes Northanhumbrorum, volens vindicare dominum suum regem Egfridum,terram Pictorum hostiliter inuasit. Sed sicut dominus suus, maledicta Hybernensium sentiens corruit:ita iste à Pictorum populo interfect⁹ est. Per idem tempus Romani Syriam peruagantes. cc. saracenorum milia peremerunt.

Brithricus comes perimitur.

ANno gratiæ.Dcci.floruit vir bonus, & literatus Adamãnus presbyter, & abbas monachorum qui erant in insula Hij.Hic missus ad Aelfridum regem gratia legationis,cum videret ritus ecclesiasticæ institutionis, & obseruantiæ festi paschalis, continuò trahitur ad consensum.Qui cum domum redisset, curauit suos qui erant in insula Hij,ad callem perducere veritatis,nec valuit. Nauigansque in Hyberniam, penè omnes ad legitimum paschæ tempus obseruandum induxit. Scripsit idem vir domini librum de loco dominicæ natiuitatis,passionis,& ascensionis,situmque terræ sanctæ mirabiliter descripsit.

Floruit abbas Adamãnus.

ANno gratiæ.Dccij.Iohannes sedit Romę annis tribus,mensibus duobus,& diebus tredecim, & cessauit sedes mense vno & diebus tredecim.

Iohannes papa.

ANno gratiæ.Dcciij.sanctus Benedictus abbas Anglicus,post vitam laudabilem,glorioso fine in domino quieuit.Hic vir dei,de stirpe nobili gentis Anglorum progenitus est, & in adolescentia militię rudimentis addictus.Denique cum esset minister Osvvij regis,& possessionem non modicam,ipso donante,percepisset,caduca mundi omnia pro Christo spernens, Romam adijt, vt ibidem ecclesiastica informatus disciplina militiam assumeret spiritualem, qua sibi prodisset & alijs,vtilisque minister in dominicæ posset cultura veneæ reperiri. Inde verò rediens apud Lirinensem insulam, se monachorum cætui coniunxit, tonsuram accepit, vbi per biennium regulariter institutus,ad limina sanctorum apostolorum,Petri & Pauli,iterum repedauit. Quo tempore,cum papa Vitalianus Theodorum, Cantuariæ archiepiscopum in Britanniam destinauit,ipse simul adueniens multas secum reliquias sanctorum reportauit.Qui postea regi Northanhumbrorum Egfrido coniunctus, confestim rex ei terram. lx. familiarum, ad construendum apostolorum principi Petro monasteriũ, cõtulit, ad ostium VVirae fluminis,anno gratiæ. Dclxxiiij. indictione secunda. Sed & aliud monasterium ad honorem doctoris gentium Pauli, in Girvvi non longè

De sancto Benedicto, abbate Anglico.

longè ab altero fabricatur, & a rege præfato prædijs.lx. familiarum acceptis, multipliciter illud ditare curauit. Hæc autem monasteria religiosis implens monachis, Ceolfridum in vno, Eastervvinum in altero præpositos ordinauit. Hoc ideò fecit, vt tã in ei⁹ absentia quã in præsentia, regularis semper custodia seruaretur. Huic deniq; famulo dei Benedicto Beda venerabilis, & doctor Anglorum, traditur nutriendus, sub quo etiam ad ordinem sacerdotis legitur fuisse promotus. Quinquies Romã petisse asseritur, qui semper rediens diuinorum locupletat⁹ commodorũ, subiectos instituere opere pariter & exemplo curauit. Tandem post vitam laudabilem victor viciorum Benedictus, confessor Christi pijssimus, carnis infirmitate victus, pridie idus Ianuarij spiritum reddidit creatori. Successit ei in onere & honore vir sanctus, & eiusdem discipulus, Ceolfridus, sub quo Beda Christi famulus, ad vniuersalis vtilitatem ecclesiæ, de scripturis sanctis laborem inchoatum laudabiliter adimpleuit.

Hedda VVinton. episcopus obiit.

ANno gratiæ. Dcciiij. Hedda episcopus VVintonensis, qui Leutherio successerat, ad extrema peruenit. In loco autem, quo defunctus est, ob meritum sanctitatis ei⁹ multa sunt patrata miracula. Nam homines prouinciæ illius puluerem inde ablatum in aquam mittere solebant propter languentes, cuius gestu siue aspersione tam homines quam iumenta gauisi sunt sese sanitatem recepisse. Quo defuncto, episcopat⁹ in duas parochias diuisus est, vna, id est, VVintonensis data Danieli, quã vsq; in tempora Bedæ rexit, altera, id est, Sireburnensis collata est Aldelmo, quam tenuit quatuor annis. Remanserunt autẽ episcopo VVintonensi duæ prouinciæ tantum, Hamptonensis scilicet, & Sutheriensis: alteri verò prouinciæ, VViltunensis, Dorsetensis, Berrucensis, Somersetensis, Deuoniẽsis, Cornubiensis. Sireburna autem viculus adeò exilis est, quòd mirũ videtur per tot sæcula ibidem episcopatum durasse.

Offa rex orientalium Saxonum Romæ monachus efficitur.

ANno gratiæ. Dccv. Aethelredus rex Merciorum, postquam annis.xxx. strenuissimè regnum tenuisset monachus effectus, apud Bardoneiam defunctus est, & ibidẽ sepultus. Habuit rex duas sorores virgines sanctissimas, Kinesdridã & Kinesvvithã, ambas ab infantia deo dicatas, quę nobile virginitatis propositum nobilius perduxerunt ad senium. Sed iunior, non sua solius salute contenta, Offam, sponsum suum, cœlesti regno restituit. Regnauit aũt Offa in regno orientaliũ Saxonum, post Sigehardum & Seofridum paucis annis, adolescẽs iocũdi vultus, ætate florid⁹, apud ciues suos maximæ dilectionis

dilectionis,qui Kinesvvithæ præfatæ hortatu, cui' nuptias illa spreuerat,cœlestes suspirare doctus amores; Romam perexit. Ibique monachus effectus,cœlica regna deuotus conscendit. Harum sanctarum virginum reliquiæ apud Medeshamstede, quæ villa modo Burgum sancti Petri dicitur,à populo fœliciter venerantur.Eodem anno rex Northanhumbrorum Aelfridus obijt,cui successit filius eius Osredus.xi.annis. Aethelredo autem in regno Merciorũ Kinredus successit.v.annis. Eodẽ tẽpore Iohannes sedit Romę anno.i.

Sisinnius papa.

ANno gratiæ.Dccvi. Sisinnius sedit in cathedra Romana diebus xx. Eodem anno Iustinianus exul, auxilio regis Bulgariæ Trehelbi, imperio restitutus,imperauit annis.vi. Qui imperium adept' omnes,qui antè eum expulerãt,interfecit, & Absimarum Tyberiũ iugulari præcepit.Sed & Gallinicum patriarcham erutis oculis Romam destinauit,ciuium Romanorum innumerabilem multitudinem strauit; Chersonam vbi exilium subijt euertere fecit, inauditam crudelitatem in hostes exercens.

Constantinus papa.

ANno gratiæ. Dccvij. Constantinus sedit Romæ annis.vij. diebus xv.& cessauit sedes diebus. xl. Per idem tempus; miles quidam erat de familia Kinredi regis Merciorum, palam vitijs seruiens, cũ sedulò admoneret eum rex, vt ageret pœnitentiam, ille monita salutis parui pendens flagitiosam vitam corrigere prorogabat. Qui inter hæc tactus infirmitate decidit in lectum, atque acri cœpit dolore fatigari.Ad quem ingressus rex hortabatur multum, vt antequã moreretur ageret pœnitentiam commissorum. At ille respondit,se peccata nolle confiteri antequam ab infirmitate conualesceret, ne sibi sodales exprobrarent quòd metu mortis hoc faceret. Cumque morbo ingrauescente,rex denuo ad eum exhortandũ intraret, cœpit ille miserabili voce clamare.Quid huc venisti? Non aliquid vtilitatis aut salutis potes vltrà cõferre.Ad quem rex.Noli(inquit)ita loqui,vide vt sanũ sapias. Non (inquit) insanio,sed pessimã conscientiam præ oculis habeo.Nam paulo antequã venires,intrauerunt domũ hanc duo iuuenes, & residerunt iuxta me,vn' ad caput, alter ad pedes,protulitq; vnus libellũ perpulchũ sed valdè modicũ ad legendum,in quo omnia quæ hacten' bona fecerim,scripta reperi. Qui codicem respicientes nihil dicebant. Ac subitò superuenit exercitus malignorum spirituum teterrimorum, qui domum hanc exterius obsedit & intus maxima ex parte residens impleuit. Tunc vnus eorum teterrimus, qui maior videbatur, proferens codicem horridæ

 visionis,

visionis, & enormis magnitudinis, ponderisque importabilis, iussit vni ex satellitibus suis mihi ad legendum deferre. Quem cum legissem, inueni omnia scelera, non solum quæ opere vel verbo, sed etiam quæ tenuissima cogitatione peccaui, manifestissimè tetricis in eo literis esse conscripta. Dicebantque ad illos, qui mihi assederant, viros præclaros & albatos. Quid hic sedetis, scientes certissimè quòd noster est iste. Responderunt. Verum dicitis. Accipite & in cumulum damnationis vestræ adducite. Surgentes autem duo nequissimi spiritus, habentes furcas in manibus percusserunt me, vnus in capite, & alius in pede, qui modò cum cruciatu magno interiora mea omnia irrepunt, itaque mox vt ad inuicem peruenerint, moriar, & paratis ad rapiendum me dæmonibus pertrahent ad infernum. Sic loquebatur miser desperans, & cõtinuò mors misera subsecuta est. De quo cõstat quòd non pro se ista crimina, cui minime profuerũt, sed pro alijs ostensa, vt eius interitũ cognoscentes pœnitentiã non differrent, ne improuiso mortis articulo præuenti impœnitentes perirent.

Mors Egfridi regis vindicata est.

ANno gratiæ. Dccviij. Ina rex occidentalium Saxonum, pugnauit contra Gerentem regem VVallensium. Cuius initio pugnæ Dux Higebaldus peremptus est. Tandem verò rex VVallensis fugiens, arma & spolia insequentibus eum Anglis reliquit. Per idem tempus Offerus Consul Northanhumbrorum contra Pictos dimicans, eorumque maximam multitudinem sternens, Egfridi regis vltor fuit.

Aldelmus episcopus obijt.

ANno gratiæ. Dccix. Aldelmus Sciteburnẽsis antistes diem clausit extremum. Hic vir sanctus, cum adhuc esset presbyter, & abbas monasterij, quod Maildulphi vrbẽ appellant scripsit iubente synodo suæ genti librum egregium, contra errorem Britonum, quo eos ad catholicam paschæ celebrationem perduxit. Scripsit etiam & librum de virginitate eximium, & alia multa, vt vir vndecũque doctissimus atque tam liberalium quàm ecclesiasticarum rerum eruditione mirandus. Quo defuncto, pontificatum pro eo suscepit Fortherus, vir & ipse in scripturis sanctis laudabiliter eruditus.

Rex Kinredus monachũ induit.

ANno gratiæ. Dccx. Kinredus qui regno Merciorum nobilissimè aliquanto tempore præfuerat, multo nobilius sceptra regni reliquit. Nam pontificatum Romæ agente Constantino, limina apostolorum deuotus petens, monachum ibidem induit, vbi in precibus, ieiunijs, & eleemosynis vsq; ad diem vocationis suæ permãsit.

Successit

Succeſſit ei in regnum Ceolredus filius Aethelredi qui ante Kinredum illud regnum tenebat. Venit autem Romam cum illo Offa, rex orientalium Saxonum, de quo ſupra memoratum eſt. Qui pari ductus deuotione mentis, vxorem, agros, cognatos, & patriã propter Chriſtum reliquit, vt in hac vita centuplum, & in futuro vitam poſſideret æternam. Succeſſit ei in regnum Selredus, Segeberti boni filius, triginta octo annis.

fo. 256. linea 35

De primo Seleſcienſi epiſcopo.

ANno gratiæ. Dccxi. in prouincia auſtralium Saxonum, ſynodali decreto ſtatutum eſt, vt qui eatenus ad ciuitatis Ventanæ, cui tũc Daniel præerat, parochiam pertinebant, & ipſa ſedem epiſcopalem ac proprium haberet epiſcopum. Conſecratus eſt autem eis primus antiſtes Eadbertus, qui erat abbas monaſterij beatæ memoriæ VVilfridi epiſcopi, quod Seleſeia appellatur, vbi idem dei famulus exiliũ per quinquennium paſſus à rege eiuſdem prouinciæ terram octoginta familiarum impetrauit, in qua ſocios exules recipere poſſet, & vitæ eis ſubſidia miniſtrare. Eſt enim locus ille vndique mari circũdatus, præterquam ab occidente, vnde habuit ingreſſum quaſi ad iactum fundæ. Hunc autem locum cum accepiſſet VVilfridus, fundauit ibi monaſterium, ac regulari vita, maximè ex eis quos ſecum adduxerat, inſtituit, quod multo poſt tempore ſucceſſores eius tenuerunt. Et quoniam illi rex præfatus Aethelvvaldus omnes facultates, cum agris & hominibus donauit, vniuerſos ibi inuentos baptiſmatis vnda regeneratos in fide Chriſti roborauit. Erant autẽ numero inter ſeruos, & ancillas quaſi ducenti quinquaginta, quos omnes ſicut à ſeruitute diabolica, ita etiam libertati donando, iugo humanæ ſeruitutis abſoluit. Reuocato autem VVilfrido ad prouinciam Northanhũbrorum, primò Ceduvalla rex occidentaliũ Saxonum, ac deinde ſucceſſor eius Ina, regibus illius prouinciæ ſubactis & interfectis, regnum illud tenuerunt. Vnde factum eſt vt toto illo tempore gens illa proprium epiſcopum non haberet, ſed epiſcopo Ventanæ ciuitatis, vt prædictum eſt, ſubiaceret. Poſt Eadbertum verò primum illius regionis epiſcopum, Cella pontificatus officium ſuſcepit. Ipſo autem ex hac luce ſubtracto vſque ad obitum Bedæ ſedes illa vacauit. Hoc etiam anno magnus VVilfridus, poſt annos xl. & quinque accepti epiſcopatus, diem clauſit extremum, ſicut ſupra dictum eſt. Cui ſucceſſit ad epiſcopatũ Haguſtaldẽſem Eata presbyter ſuus. De cuius induſtria Beda presbyter in hiſtoriarum libro multa ſcribens, eius ſanctitatẽ multipliciter commendat.

De primis episcopis VVigornie sibus.

ANno gratiæ. Dccxij. floruit Egvvinus VVicciorũ præsul tertius. Fuit autem eiusdem prouinciæ episcopus primus nomine Boselus, secundus Ostforus. Egvvinus verò in ordine tertius, cum rege Merciorum Kinredo & orientalium Anglorum rege Offa Romã veniens, monasterio quod in VVigorniensi territorio construxerat, vt ab improborum irruptione securius illud redderet, à papa Constantino libertatis priuilegium impetrauit. Successerunt autem ei in episcopatu VVigorniensi VVilfridus, Mildredus, VVerenerdus, Tilher', Hereferth', Debertus, Herebert' Alvvinus, Hereferth', Aethelhunus, VVilferthus, Kinevvold', Dunstan', Osvvald', Eldulfus, quorũ tres vltimi archiepiscopi Cantuar. fuerunt. Per idem tempus Iustinian' imperator à Philippico hæretico interfectus est apud Constãtinopolim, et Tyberius filius eius cum eo. Iustinianus enim erat, qui nimiam in ciues illos tyrannidem exercuerat, iubẽs vrbem eorum arari & in pauimentum illidi, eò quòd ad eius depositionem conspirauerant, vt superius relatum est.

ANno gratiæ. Dccxiij. Philipicus Romanum inuadens imperium apud Chersonesum purpuram accepit, annisque duobus imperauit. Hic cum esset hæreticus, Cyrum Constantinopolitanum episcopum exilio relegauit, & posuit in sede illa quendam suæ opinionis pseudomonachum nomine Iohannem. Ipse verò Philippicus Romæ Constantino papæ literas praui dogmatis destinauit, quas vir sanctus consilio Romani populi respuens, præcepit ne eius nomen in chartis poneretur, aut pensura solidorum reciperetur, aut ad missarum solemnia recitaretur.

De sancto Guthlaco.

ANno gratiæ. Dccxiiij. sanctus Guthlacus heremita apud Crosland in palude diem clausit extremum. Hic de stirpe non ignobili originem ducens, vtriusque parentis stẽmate præclarus refulsit. Quẽ dum tempore Aethelredi regis Merciorum mater grauida mundo profundit, manus quædam rubei nitoris effulgens, ad crucem, quæ ante ostium domus puerperæ stabat, porrecta ab æthere videbatur. Cuius miraculi magnitudo, mediterraneorum terminos Merciorũ in momento repleuit. Baptizatus est infans, & Guthlacus parentum studio est vocatus. Cum autem adolescentiæ vires & ætas succreuissent, aggregatis sibi satellitum turmis, ad arma sese conuertit. Hoc tamen ex innata sibi bonitate semper vendicabat, quòd de rapinis vndecumque collectis, tertiam partem illis qui eas ante possederant, remittebat. Octo igitur annorum curriculis in hac ferocitate decursis, nocte

ſis, nocte quadam in ſe reuerſus reuocauit ad memoriam, quam inanis ſit huius mundi gloria, & futura damnatio perennis & incerta. Mane itaque facto, parentes compliceſque prædones relinquens, ad monaſterium in Rependune tunc famoſum peruenit. Ibique tonſuram & habitum clericalem ſuſcipiens, pœnitentiam decreuit agere delictorum. Deinde ſacris literis & monaſticis inſtitutus diſciplinis, ſingulorum virtutes ſolus ſtuduit æmulari. Lectis autem virtutibus monachorum, qui vitam elegerant ſolitariam, hęremum concupiuit, iterque arripuit vt locum idoneum inueniret.
10 Tandem ad paludem magnam, quæ ad plagam orientalem Merciorum ſita eſt perueniens, quæ ſit qualitas regionis illius diligenter inquirit. Tunc dicit ei quidam, in illa palude vaſta inſulam eſſe remotiorem, quam multi inhabitare tentauerant, ſed propter hæremi monſtra ab omnibus ferè relictam. Hoc audito, vir dei hunc ſibi locum poſtulat indicari. At ille ſcafulam accipiens piſcatoriam, ſanctū dei virum ad locum vſque perduxit. Hæc inſula Croyland appellatur, quam nullus antea inhabitare auſus fuerat propter dæmonum ibi demorantium terribiles fantaſias. Ibi vir ſanctus ſolus habitare cœpit, ſancti Bartholomæi ſpecialiter protectione confiſus. Igitur a-
20 liquandiu ibi conuerſatus ad ſodales rediję, ex quibus, duobus ſecum pueris acceptis, ad inſulam iterum repedauit, vbi ſpiritualia fiducialiter arma arripiens, viriliter domino militauit. Erat autem in hac inſula cumulus agreſti gleba congeſtus, in cuius latere quaſi ciſterna videbatur ineſſe, vbi tugurio dei ſeruus compoſito habitare incipiens, nec lineo nec laneo indutus veſtimento, pellibus tantummodo vtebatur. Abſtinentia tanta in eo fuit, vt poſt ſolis occaſum ſola panis hordeacei particula & aquæ poculo vteretur. Quadam verò die cum ſtudio conſuetæ meditationis intenderet, duo dęmones in habitu humano ſubitò aſtiterunt, qui eum ſic familiariter al-
30 loquuntur. Nos experti ſumus fidei tuę fortitudinem, & patientiam inuincibilem, & ideò te inquietare ceſſamus, inſuper etiam de antiquorum conuerſatione hæremitarum te volumus erudire. Moyſes & Helyas, aliįque patres antiqui, deo per multam abſtinētiam placuerunt. Quamobrē ieiunium, non biduo tantum, vel triduo ſeruandum eſt, ſed integra potius ſeptimana, vt ſicut deus ſex diebus mundum formauit, & ſeptimo requieuit: ſic homo, ſex diebus ieiunans, debeat ſpiritum reformare, ſeptimo comedēs requiem carni dare. Hoc vir dei audito, ſic reſpondit. Conuertantur retrorſum,

qui

qui quærunt animam meã vt auferunt eam. Et mox, more quotidiano particulã hordeacei panis accepit. Maligni autem spiritus recedentes, loca illa mœstis questionibus impleuerũt, Post hæc breui tẽpore interiecto, dum vir beatus, vt solebat, orationibus intempesta nocte vigil incumberet, teterrimi spiritus totam cellulam impleuerunt, Nec mora, virũ dei eiiciunt ligatũ de cella, & cœnosis laticibus atræ paludis immergunt. Deinde subleuatum per loca asperrima, dilaceratis ferè membrorum compagibus trahunt. Tandem paulisper eum sistant, imperantes vt ab illa habitatione discedat. At ille respondit. Dominus à dextris est mihi, ne commouear. Iterum assumentes eum, flagellis veluti ferreis verberare cœperũt, verberatũque ac tormentis multipliciter afflictum subuehunt in aërem, vbi ex multitudine spirituum immundorum cælum nigrescere videbatur. Qui simul iuncti famulum Christi ad tartari fauces vsque perducunt. Ille inferni tormenta perspiciens, pœnas omnes, quas passus fuerat, oblitus est, ex comparatione maiorum. Tunc incipiunt sancto insultare dicentes. Ecce potestatẽ habemus, te detrudere in has pœnas, vt hic pro peccatis tuis perpetuò puniaris. Ad quos sic ait. Ve vobis filii tenebrarum. Si hanc habetis potestatem, quid moramini? Illis autem veluti ad hoc se præparãtibus, ecce sanctus Bartholomeus cum immẽso splendore superuenit, imperatque dæmonibus, vt dei seruum habitationi suæ incunctanter restituant. At illi præceptum apostoli, dicto citius, compleuerunt. Dum verò in aëre portaretur, vox quasi psallentium est audita. Ibunt sancti de virtute in virtutem, videbitur deus deorum in Syon. Contigit in diebus Ceolredi regis Merciorum, tempore gallicinij, quod beato Guthlaco visum est se vulgi tumultuantis audire clamores. Tunc vir dei cellam egressus, vulgus Britannicè loquens tectis cognoscit accedere, statimque domum suam videt ardere. Cumque tecto subuenire festinat, lacertis intercipitur, & in aërem subleuatur. Tandem hostis insidias esse comperiens, cœpit hunc psalmi versiculum decãtare. Domin' mihi adiutor est, & ego despiciam inimicos meos. Alio quoque tempore orationibus insistens nocturnis, ingenti sonitu insulam tremere sentiebat. Et mox audiuit strepitum, quasi currentium armentorum. Nec mora, vndique variorum figuras mõstrorum introire conspexit, ferarum videlicet, serpentium, bestiarũ. His igitur circa Christi militem horribiliter perstrepentibus ait. Miserrime Sathana, quid vires alienas simulare conaris? In nomine

Iesu

Iesu Christi præcipio tibi, vt desistas. Et post hæc verba, statim vniuersum fantasma disparuit. Episcopus quidam, Hebba nomine, venit ad colloquium sancti viri, habens in comitatu virum quendam librarium nomine VVilfridum. Hic audiens ministros de beati Guthlaci virtutibus miraculisque colloquentes, ad quosdam, in cui⁹ potentia hæc faceret dubitantes, ait, quod si videret eum, sciret discernere vtrum verus dei cultor esset an sanctitatis speciem simularet. Prefatus igitur episcopus viri dei sermonibus recreatus, eum diligenter cœpit hortari, vt per eum ordinem sacerdotis acciperet. Qui cadens ad pedes episcopi, se præcepto ipsius obedire promisit. Episcopus igitur gaudens consecrata prius ecclesia, ipsum ad sacerdotij gradum lætus promouit. Illo quidem die contra solitum, rogatu pontificis coactus est ad cœnam cum cæteris residere. Tunc aspiciens præfatum VVilfridum, ait ad eum. O frater VVilfride, quid tibi nunc videtur de illo dicendum, de quo heri te iudicaturũ certissimè promisisti? Ille nimis admirans surrexit, & ad pedes eius veniam humiliter flagitans se prostrauit. Huius sancti viri virtutes si omnes vellem explicare verbis, ita esset ac si maris arenam inciperem numerare. Vicesimo autem & quinto ætatis suæ anno solitariã aggressus vitam, annis.xv.in ea permãsit. Defunctus itaque, in omni sanctitate perfectus, in suo oratorio, in honorem beati Bartholomæi dedicato, sepulturam accepit. Quo in loco omnes, qui eum pio affectu deposcunt, diuinæ miserationis indulgentiã consequuntur.

De papa Gregorio & Anastasio imperatore.

ANno gratiæ. Dccxv. Gregorius sedit in cathedra Romana annis xv. mensibus. viij. diebus. xxij. & cessauit sedes diebus. xxxv. Eodem anno insurrexit Anastasius contra Philippicum imperatorem, & illum oculis priuauit, eiusque impẽrium occupans, tribus annis imperauit.

De pugna inter reges Inã et Ceolredum.

ANno gratiæ. Dccxvi. Ina rex occidentalium Saxonũ contra Ceolredum regem Merciorum, apud Wodnesbirch pugnauit, quorum victoria in dubio remansit.

Theodorus imperator.

ANno gratiæ. Dccxvij. Theodorus adeptus Romanum imperiũ vno anno imperauit. Eodem anno Osredus rex Northanhumbrorum iuxta mare pugnans, belli infortunio, interemptus est. Cui succedens Kenredus duobus annis regnauit.

Vituperabile factum.

ANno gratie. Dccxviij. Rabbodus dux Frisonum prædicatione beati VVilfranni episcopi inductus vt baptizaretur cum pedem vnum lauacro intinxisset, alterum retrahens pedem, interrogauit

vtrum plures essent antecessorum suorum in paradiso an in inferno? Audiens autem quòd in inferno, pedem retraxit, dicens: Satius est (inquit) vt plures sequar, quàm pauciores. Eodem anno Leo imperator creatus imperauit annis.xxxiij.

De morte Ceolredi regis.

ANno gratiæ.Dccxix. defuncto rege Merciorum Ceolredo, & apud Lichefeld sepulto, successit ei Aethelbald' in Mercia, vir fortis & potẽs, qui victoriosissimè.xl. & vno annis regnauit. Quo etiã anno rex Northanhumbrorum Kenredus vita decedens, Osrico regni gubernacula reliquit, regnumque annis.xx.tenuit. Fuit autẽ rex Aethelbaldus filius Alvvij, qui fuit Eoppæ, qui fuit VVibbę. &c. 10

Ingilsus frater Inæ regis moritur.

ANno gratiæ.Dccxx. Ingilsus frater Inæ regis diem clausit extremum. Quo vtique tempore Cuthburga, soror Inæ regis & Kineburgæ, apud VVinburnã abbatiam cõstruxit. Hæc Cuthburga data fuit in coniugem Egfrido regi Northanhumbrorum, sed eo viuente separata est.

De morte sancti Iohãnis Beuerlacensis episcopi.

ANno gratiæ. Dccxxi. sanctus Iohannes Beuerlacensis archiepiscopus in domino quieuit. Hic vir sanctus, eximiarum patrator virtutum Bedam habet præconem in gestis Anglorum. Sed de hoc viro sanctissimo hucusque illud clarum habetur, quòd habitatores Beuerlaci in loco, quo iacet, pro spectaculo solent tauros ferocissimos exhibere, qui nodissimis astricti vinculis, magno virorum fortium sudore adducuntur. Sed statim cum cœmiterium fuerint ingressi, ita omni ferocitate sopita conquiescunt vt oues simplicitate putares. Laxatis igitur nodis, dimittuntur per atrium ludere, qui antè quicquid obstabat eis, cornibus & pedibus impetere solebant. Successit ei VVilfridus secundus, presbyter eius qui tempora Bedæ transcendit. 20

Ina rex VVestsaxonum regem Eadbertum interfecit.

ANno gratiæ.Dccxxij. Ina rex occidentalium Saxonum, exercitũ grandem in Southsexiam promouit, & in eodem prælio Eadbertum quem prius fugauerat à castro, quod Tantona dicitur, interfecit, eò quòd Ina cõstruxerat castellum prædictum. Eodem anno defuncto VVithredo, Cantuariorum rege, tres filios regni sui relinquit hæredes. Quorum Aethelbertus primogenitus regnum suscipiens annis.xvij.regnauit. Sub eisdem diebus defucto Tobia Roffensi episcopo Eadulfus successit. 30

De degradatione Ricoberti Remẽsis episcopi.

ANno gratiæ.Dccxxiij. Ricobertus Remensis episcopus, à Carolo rege Francorum deponitur ab episcopatu, eò quòd illi hostiliter contra Reginfredum eunti portas vrbis Remensis noluit aperire.

Eutherius

Eucheri' quoq; Arelatensis eadem ratione ab episcopatu eiect' est.

ANno gratiae. Dccxxiiij. Iudaeus quidā maleficus promittens cuidam nobili quadraginta annis principaturum, suadet vt in toto regno suo dei sanctorumque imagines edicat deponi. Qui spe diu regnandi edictum proponit, sed ilico expirauit.

De stulto consilio cuiusdam Iudaei malefici

ANno gratiae. Dccxxv. Beda presbyter venerabilis Anglorum historiam inchoauit, qui laudabiliter inchoatam, & foeliciter consummatam, regi Ceolvvlfo praesentauit.

Quo tempore Beda historiam Anglorum inchoauit.

ANno gratiae. Dccxxvi. Leo imperator, imagines Christi & sanctorum eius in frustra comminui praecepit, quem papa Gregorius literis suis multum redarguit, sed in vanum.

Imagines venerari prohibentur.

ANno gratiae. Dccxxvij. Ina rex foelix & potens, Aethelhardo cognato suo regnum suum relinquens, Romam petijt, vt pro regno temporali commutaret aeternum. Quò cum peruenisset, fecit in ciuitate domum, consensu & voluntate Gregorij papae, quam scholam Anglorum appellari fecit. Ad quam reges Angliae, & genus regium cum episcopis, presbyteris, & clericis, in doctrina & fide catholica erudiendi venirent, ne quid in ecclesia Anglicana sinistrum, aut catholicae vnitati contrarium doceretur, & sic, in fide stabili roborati, ad propria remearent. Erant enim doctrina, & scholae Anglorum, à temporibus sancti Augustini, per Romanos pontifices interdictae propter assiduas haereses quae in aduentu Anglorum in Britannia emerserant, dum pagani Christianis permixti sanctae conuersationis gratiam corruperant fidei Christianae. Fecit propterea, iuxta domum praefatam, ecclesiam in honorem beatae virginis Mariae fabricari, in qua Anglis Romam aduenientibus, diuina celebrarentur misteria, & in qua possent, si quem ex Anglis Romae mori contingeret, sepeliri. Et haec omnia vt perpetuae firmitatis robur obtinerent, statutum est, generali decreto, per totum regnum occidentalium Saxonum, in quo praedictus Ina regnabat, vt singulis annis de singulis familijs denarius vnus qui anglicè **Romescot** appellatur, beato Petro & ecclesiae Romanae mitteretur, vt Angli ibidem commorantes vitale subsidium inde haberent. Haec autem ecclesia, de qua iam dictum est, in chronicis Anglorū sepe cōbusta legitur, & iterum reparata. Hic etiā ille est Ina, qui Glastoniae abbatiam construxit iam dudū destructam, quam etiā multis possessionibus ditatam, priuilegiorum suorum munimine roborauit. Huius regis germanus frater Ingilsus, & sorores sancta

Ina rex Romam petiit

Cuthburga & sancta Quenburga, regina quoque eius Sexburga vocabatur. Successit ei in regnum Aethelhardus, cognatus suus, de stirpe Cerdici regis oriũdus, qui post illum.xiiij.annis regnauit. Eodem anno idem Aethelhardus pugnauit contra iuuenem Osvvaldum, de regia stirpe regum VVestsaxonum, regnum sibi subiugare conantem. Sed cum viribus regis se imparem cognouisset, iuuenis ille per fugam elapsus, Aethelhardo regnũ in pace reliquit.

De quodam fratre malè defuncto.

ANno gratiæ. Dccxxviij. papa Gregorius cum Leonem imperatorem incorrigibilem aduertisset, Romam, Italiam, Hispaniam ab eius iure subtraxit, & vectigalia ipsi reddi interdixit. Eodem tempore frater quidam quem nominare supersedeo, in nobili monasterio positus, ignobiliter inter fratres vixit. Corripiebatur quidem sedulò à fratribus ac maioribus loci, atque ad vitam castigatiorem monebatur conuerti. Et quamuis eos audire noluisset, tolerabatur tamen ab eis ob necessitatem operum ipsius, vt qui in arte fabrili fuerat singularis. Seruiebat enim multum æbrietati, ac cæteris vitæ remissioris illecebris, dum magis in officina sua die noctuque residere, quàm ad psallendum vel orandum in ecclesia, aut vitæ verbum vellet audire. Tandem languore graui percussus, atque ad extrema perductus, fratres vocauit, & narrauit quod videret infernum apertum, & Sathan in profundis tartari demersum. Caipham quoque cum cæteris, qui occiderant dominum, iuxta eum flammis vltricibus contraditum, in quorum uicinia (inquit) heu mihi misero locum aspicio æternæ damnationis esse paratum. Audientes autem hæc fratres, cœperunt diligenter exhortari, vt vel tunc adhuc in carne positus ad pœnitentiam rediret. Respondit ille desperans. Non est mihi modò tempus vitam mutandi, cum ipse viderim iudicium meum iam esse completum. Et talia dicens, sine viatico decessit. Hoc quoque factum longè lateque diffamatum, multos ad agendam, & non differendam, scelerum suorum pœnitentiam prouocauit.

De stellis circa solem apparẽtib9.

ANno gratiæ. Dccxxix. apparuerunt circa solem duæ stellæ horribiles, quarum vna solem præcedebat orientem, & altera sequebatur occidentem, quasi orienti simul & occidenti diræ cladis præsagæ, vel certè vna diei altera noctis præcurrebat exortum, vt vtroque tempore mala mortalibus imminere significarent. Portabant autem fascem ignis contra aquilonem, ad occidẽtem accliuem, apparebantque mense Ianuario, & ferè per dies. xv. permanebant. Quo tempore grauissima paganorum lues Gallias & Hispaniam, mise-

miserabili cæde vastabant, sed & ipsi non multo post, in eadem prouincia, dignas suæ perfidiæ pœnas miserabiliter luebant.

Anno gratiæ. Dccxxx. Gregorius papa sedit Romæ annis. x. Eodem anno rex Northanhumbrorum Osricus Ceolvvlfo regnū suum, quod.xv. annis tenuerat, reliquit. Fuit autem Ceolvvlfus filius Cuthæ, qui fuit Cuthvvini, qui fuit Lethevvoldi, qui fuit Egvvaldi, qui fuit Aldelmi, qui fuit Ogę, qui fuit Idæ. Hic rex verè beatus, & literarum scientia sufficienter instructus, quantum sibi in vita profuerit finis eius euidenter ostendit.

Gregorius papa.

10 Anno gratiæ. Dccxxxi. Brithvvaldus Cantuariensis archiepiscopus, diem clausit extremum, Tadvvino episcopatum relinquens.

Brithvvald' archiepiscopus.

Anno gratiæ. Dccxxxij. consecratus est Tadvvinus Dorobernensis archiepiscopus, in ciuitate sua, à viris venerabilibus Daniele Ventano, Ingoldo Londoniensi, Alvvino Lichefeldensi, & Ealdulfo Roffensi episcopis, die decima Iunij mensis, vir in censura ecclesiastica insignis.

De consecratione Tadvvini Cantuar. archiepiscopi.

Anno gratię. Dccxxxiij. Tadvvinus archiepiscopus, accepto pallio, ordinauit duos episcopos. Quo etiam anno Ceolvvlfus rex captus, attonsus & remissus est in regnum.

Ceolvvlfus rediit in regnum.

20 Anno gratiæ. Dccxxxiiij. Aethelbaldus rex Merciorum, exercitu congregato castellum de Somertone obsidione vallauit. Et cū non esset, qui inclusis ferret auxilium, dictus rex castellum in ius suum recepit. Qui deinceps, super omnes prouincias Angliæ vsque ad flumen Humbri, omnibus sibi regibus subiectis, regnauit. Eodem anno eclipsis solis facta est. xix. Kal. Septembris, circa horam diei tertiam, ita vt pènè totus orbis solis esse coopertus, quasi scuto nigerrimo, videretur.

De obsidione castri Somertonensis

30 Eodem anno Beda vir venerabilis, & mente semper cœlestis, cæli palacia conscendit. Qui diuina virtute prędítus, sua & aliorum vicia compescens, dignus est vt in æterna memoria habeatur. Erat enim presbyter venerabilis, in monasterio principis apostolorum Petri, quod est in Wire fluminis ostio, Gerevvi nuncupato, educatus. Vbi sub reuerendissimo abbate Benedicto, ac deinde Ceolfrido, omne tempus vitæ suæ peregit, ac vir dei, ter beatus omnē dans operā in scripturis sanctis ac meditationū studijs, semper aut discere, aut scribere dulce habuit, aut docere. Nonodecimo verò vitæ suæ anno diaconatus, tricesimo quoq; gradum presbyteratus suscepit.

Comēdatio vitæ venerabilis Bedæ.

Ex quo tempore vſque ad annum ætatis ſuæ.lx.ex opuſculis ſancto-rum patrum,ad vtilitatem eccleſię,in triginta ſex voluminibus,ſep-tuaginta octo libros, quos ipſe in hiſtoria Anglorũ enumerat, ſty-lo ad purum purgato componens,promeruit vt ab vniuerſali eccle-ſia doctor Anglorum & pater venerabilis nomine cenſeatur.Cum-que hiſtoriam regum Angliæ & aliarum geſta rerum inter libros ſuos,magno ſtudio elaboratos,vltimum edidiſſet in vocem oratio-nis prorupit dicẽs.Te deprecor bone Ieſu, vt cui propicius donaſti verba tuæ ſcientiæ dulciter haurire, dona etiam benignus aliquan-do ad fontem omnis ſcientiæ peruenire, & ſemper ante tuã faciem comparere.Præterea omnes,ad quos hæc hiſtoria peruenire potue-rit,noſtræ nationis legentes ſiue audientes ſuppliciter deprecor, vt pro meis infirmitatibus & mentis & corporis apud ſupernam cle-mentiam ſæpius interuenire meminerint, & hanc mihi quiquè in ſuis prouincijs ſuæ remunerationis vicem rependant, vt apud om-nes fructum piæ interceſſionis inueniam.Amen.

Quod Sergius papa eundem Bedam vt Romam veniret inuitauit

HVius præterea viri venerabilis apud Romanum põtificem adeò celebris erat fama,vt ad quaſdã enodandas ſacræ ſcripturæ quæ-ſtiones eius auxilio Romana ſublimitas indigeret. Quòd autem Romæ fuerit,ſolidè non affirmo. Sed tamen illum illuc inuitatum non dubito, quod hæc epiſtola clarum faciet, quam olim Sergius papa,Ceolfrido abbati,in hæc verba direxit.Sergius epiſcopus ſer-uus ſeruorum dei Ceolfrido religioſo abbati ſalutem, & apoſtoli-cam benedictionem.Quibus verbis ac modis, clementiam dei no-ſtri,atque inenarrabilem prouidentiam poſſumus effari, & dignas gratiarum actiones pro vniuerſis eius beneficijs circa nos perſol-uere, qui in tenebris & vmbra mortis poſitos ad lumen ſcientiæ perducit. Hortamur itaque deo dilectam religioſitatis tuæ bonita-tem,vt quia exortis quibuſdam eccleſiaſticarum cauſarum capitu-lis,non ſine examinatione longius innoteſcendis opus nobis fuit,ad conferendum arte literaturæ imbutum, ſicut decet deuotum auxi-liatorem ſanctæ matris & vniuerſalis eccleſiæ,imò obedientem de-uotionem huic noſtræ hortationi non deſiſtas accommodare, ſed abſque aliqua retentione religioſum dei famulum Bedam venera-bilem,monaſterij tui presbyterum, ad limina apoſtolorum princi-pum, dominorum meorum Petri & Pauli, amatorum tuorum ac protectorum, ad noſtræ mediocritatis conſpectum non moreris dirigere, quem, fauente domino ſanctis tuis precipibus, non

diffidas

diffidas proſperè ad te redire, peracta præmiſſorum capitulorum, cum auxilio dei, deſiderata ſolemnitate. Erit enim vt confidimus, etiam cunctis tibi creditis profuturum, quicquid eccleſiæ generali claruerit per eius præſtantiam impertitum.

De morte & ſepultura beati Bedæ presbyteri.

TEmpore verò, quo Beda venerabilis, & vir deo dignus, ex hac luce migrauit, ante diem dominicæ reſurrectionis, duabus hebdomadibus, crebérrimi dolore anhelitus vexabatur. Et ſic lætus, & gaudens atque omnipotenti deo, die noctuque, gratias agens, immo horis omnibus vſque ad diem dominicæ aſcentionis, id eſt. vij. Kal. Iunij, quotidiè diſcipulis ſuis lectiones ex diuinis ſcripturis diſtribuens, quicquid reliquum erat diei, in pſalmorum concentu & orationibus tranſigebat. Noctem verò totam in lætitia, & exultatione, ſimul cum gratiarū actione peruigil ducebat, niſi viciſſim ſomnus permodicus impediret. Tertia autem feria, ante aſcentionē dominicam, cœpit vehementius ægrotare in anhelitu, atq; tumor modicus in pedibus apparebat, vicinæ mortis præſagus & index. Tunc accita congregatione inunctus eſt cum oſculo pacis, atque viatico reuerenter, & cum lachrymis ſumpto, memoriam ſuæ animæ à ſingulis implorabat. Nonnullis verò de fratribus familiariorem declarans amicitiam, xeniola quædam ſecretius eſt largitus. Die quoque dominicæ aſcentionis, cum iam exitus animæ de corpore immineret, contra oratorium, in quo orare conſueuerat, cilicio ſub ſe poſito decumbens, integro vultu & ſenſu, ſicq; dicens, ſpirit9 ſancti gratiā inuitabat. O rex gloriæ, domine virtutū, qui triumphator hodie ſuper omnes cœlos aſcendiſti, ne derelinquas nos orphanos, ſed mitte promiſſum patris in nos ſpiritum veritatis. Et hac oratione completa ſpiritum exhalauit. Exeunte autem anima, talem odorem ſenſerunt, qualem nec thymiama ſpirāt, nec precioſa balſama ſumminiſtrant. Sepultus eſt autem tunc in eodem monaſterio, ſed modò, cum beato Cuthberto Dunelmenſi epiſcopo requieſcit, in locello ex auro & argento fabrefacto.

De ſtatu Angliæ, tempore, quo Beda presbyter deceſſit.

TEmpore quoque, quo dei famulus Beda ex hac luce migrauit, hi reges, in Anglia floruerūt. In Cātia regnauit Aethelbert9 in VVeſtſexia Aethelhard9, in Eſtſaxia Selred9, in Mercia Aethelbaldus, in Eaſtāglia Aethelred9, qui de regina Leofronia ſāctū genuit Aethelbertū. In prouincia Northanhūbrorū regnauit Ceolvvlfus. Sub iſtis quoq; regibus hi fuerunt epiſcopi, in Cancia Tadvvin9, in Roffenſi ciuitate Ealdulfus, in London. Ingold9, in Eaſtanglia duo, Eadbert9

 Helm-

Helmhamensis, & Aethelacus Domucensis, in Mercia apud Lichefeld Alvvinus, in prouincia VVicciorum VVilfridus, qui sedē habuit apud VVingorniam: super gentem Merciorum, qui vltra Sabrinam habitant, VVastold*, qui sedem habuit apud Hereford. In prouincia Lindissarorum Kinebertus, in VVintonia Daniel, in prouincia Northanhumbrorum .iiij. sunt episcopi, in Eboraco VVilfridus, in Lindissarnia Aethelvvaldus, in Hagustaldo Acca, in VViterna Aethelinus. Eodem anno Taduvinus Cantuariȩ archiepiscopus defunctus est. Eodem anno luna quasi sanguineo rubore perfusa videbatur, hora integra pridie. Kal. Febr. Eodem anno Acca ab episcopatu Hagustaldēsi fugato, post biennium successit ei Frithebertus .vi. idus Septemb. 10

Nothelmus Cantuar. archiepiscop⁹ ordinatur.

ANno gratiæ. Dccxxxv. Nothelmus ordinatus est Cantuariensis archiepiscopus, de quo Beda, in prologo historiæ Anglorum testatur quod multum sibi profuit, ad gesta Anglorum compaginā da, allatis sibi epistolis ex scrinio Romano, quæ operi illi erant necessaria, dum adhuc presbyter esset in vrbe Londoniensi.

Nothelmus palliū cepit.

ANno gratiæ, Dccxxxvj. Nothelmus Cantuariensis archiepiscopus, accepto à papa pallio, in episcopatu suo cōfirmatus est.

Alvvinus obiit.

ANno gratiæ, Dccxxxvij. Alvvinus episcopus Lichefeldēsis ad extrema perductus diem clausit extremum. Cuius loco duo episcopi consecrati sunt, scilicet VVitta in Lichefeld. & Tota in Leycestria primus. 20

Multi omnia pro Xpo relinquētes Romā profecti sunt.

ANno gratiæ. Dccxxxviij. Fortherus Sireburnensis episcopus, cū regina occidentalium Saxonum, relictis possessionibus splendidis, Romam profecti sunt. Multi etiam in illis diebus reges, episcopi, nobiles, & ignobiles, clerici & laici, cum mulieribus hæc fecerūt. Eodem anno Aethelvvaldus Lindissarnensis antistes, humanæ naturæ debitum soluit. Cui successit Kenulfus in onere & honore. Tunc Frethebertus ordinatus est Hagustaldensis antistes. Per idē tempus Selredus orientalium Saxonum rex, tam regno quàm vita priuatus est, cui Svvithredus successit. 30

De morte Aethelhardi regis.

ANno gratiæ. Dccxxxix. Aethelhardus rex occidentalium Saxonū defunctus est, & pro eo frater eius Cuthredus. xv. annis regnauit. Hoc etiā anno, Ceolvvlfus, Northanhumbrorum rex nobilissimus, vt quibusdam placet, ex hac vita migrauit ad Christum. Successit ei in regnū Eadbertus, cognatus suus. xi. anns, qui fuit Eatæ, qui fuit Lethevvod, qui fuit Ceolvvolf. Eodē anno Nothelmus Cātuariensis

tuariensis archiepiscopus, & Ealdulphus præsul Roffensis vita decesserunt.

ANno gratiæ. Dccxl. Cuthbertus xi. Dorobernensis archiepiscopus legitur consecratus. Qui accepto pallio, Dunni ad Roffensem ecclesiam episcopum ordinauit.

ANno gratiæ. Dccxli. Aethelbaldus, Mertiorũ rex superbus Cuthredum regem VVestsaxonum nunc bellis, nunc seditionibus affligebat. Et quandoque inter se pacem statuẽtes, breui eam tempore obseruabant.

De rege Aethelbaldo Merciorum.

ANno gratiæ. Dccxlij. Zacharias papa, Gregorio defuncto, sedit in cathedra Romana annis nouem, mensibus tribus. Eodem anno Constantinus imperator factus, imperauit annis xxxv.

Zacharias papa.

ANno gratiæ. Dccxliij. visi sunt in aere ictus ignei, quales nunquã mortales illius æui viderunt Kal. Ianuarij. Eodem anno VVilfridus iunior, Ebor. archiepiscopus obijt, cui successit Egbertus, in diuina scientia vir ad plenum eruditus.

ANno gratiæ. Dccxliiij. Cuthredus rex VVestsaxonum, & Aethelbaldus rex Mertiorum, tunc pacificati, coniunctis viribus, pugnauerunt contra Britones vndique congregatos. Cumque reges fortissimi, in hostes cateruatim irruentes, illos grauiter sternendo affligerent, compulsi sunt VVallenses in fugam, terga dantes percutientibus & spolia insequentibus, regesque cum victoria ad propria sunt reuersi.

Reges Angliæ contra Britones pugnauerũt.

ANno gratiæ. Dccxlv. Egbertus Ebor. archiepiscopus, palliũ, quod à tempore Paulini, primi Ebor. archiepiscopi, ab octo episcopis fuerat pretermissum, laudabiliter reuocauit.

Egbertus Ebor. archiepiscop⁹ pallium recuperauit.

ANno gratiæ. Dccxlvi. Daniel episcopus VVintoniensis, anno episcopatus sui xliiij. diem clausit extremum, cui Humfrid⁹ successit. Per idem tempus, imperator Constantinus magicis artibus, et cruẽtis sacrificijs, atque luxurijs semper operam impendens, multos monachos, & clericos pro fide recta lapidari fecit. Habebat autem sibi consentaneum in omnibus, propter amorem terrenæ dignitatis, Anastasium Constantinopolitanũ falsi nominis patriarcham. Vnde coelitus venit indignatio in ciues eiusdem vrbis, admonens impium imperatorem vt se ab insania, qua flagrabat, cohiberet, sed ille inemendatus permansit. Venit itaque mors pestilens, incipiens à Sicilia & Calabria, vsque in vrbem Regium, & ita deuastauit eam, vt etiam in pluribus ædificijs non inueniretur habitator. Sed &

De crudelitate imperatoris.

Anastasius nimia passione fatigatus, quasi stercora ventris euomeret, tandem miserabiliter obijt.

Stellę de cælo cadere videntur.

ANno gratiæ. Dccxlvij. Stellæ de cælo cadentes apparuerunt, ita vt omnes hæc videntes, consummationē sæculi instare putarent.

Miraculum de sancto Benedicto.

ANno gratiæ. Dccxlviij, monachi cœnobij Cassiensis literas, ad instantiam Caroli magni, à papa Zacharia impetrauerunt ad Pipinum regem Francorum, quatenus beatissimi corpus Benedicti, quod monachi Floriacenses furto abstulerant, ad proprium remittant locum, vt prædicti serui dei de restituto sibi patre suo gaudeāt, & ipsi inde à deo mercedem obtineant. Cumque pius rex Pipinus hanc epistolam intellexisset, Remigium Rothomagensem archiepiscopum cum tribus episcopis Floriacum, potēter direxit, vt maximam partem corporis sancti Benedicti Cassiēsibus monachis redderent, ita quod Floriacum monasterium non omnino priuarent. Sed res cum Floriacensibus innotuit fratribus, triduanum celebrātes ieiunium ante eius sepulchrum cum lachrymis orabant, dicentes. O vnica post deum spes nostra, pater Benedicte, suscipe quæsumus lachrymas nostras vt maneas nobiscum in loco isto, quem dudum tibi dignanter elegisti, si autem mole peccatorum nostrorum exacerbatus nobiscum remanere nolueris, nos deuotissimos conuiatores habebis. Et cum iam in his lachrymis, & singultibus totū expleuissent triduum, ecce episcopi memorati assunt, & mādata regis implere conantur. Cumque abbas Medo, qui tunc monasteriū illud regebat, episcoporum aduentum & causam cognouisset, conuocatis ad se fratribus congregationis, intra vicinam beati Petri basilicam se cum eis reclusit, vbi solo tenus prostrati & lachrymis perfusi orationi vacabant. Episcopi verò templum sanctę dei genętricis ingressi, antequam ad tumbam beati Benedicti venissent, tanta formidine & cæcitate percussi sunt, vt nec inuicem se recognoscere potuissent. Cum itaque diuina vltione se excæcatos esse sensissent, cœperunt palpitādo per ecclesiam pergere, quoad ad funes cāpanarum errabundi peruenissent. Quos vi magna trahentes, sic sibi auxilium aduocare studuerunt. Hæc audientes abbas & fratres, qui in oratione decumbebant, intrauerūt ecclesiam, atque episcopos inuenerūt, etiā nihil videntes. Quibus cum dicerent, quid agitis o pōtifices? Illi respondentes dixerunt. Nos huc temerariè venimus, vt beatum patrem Benedictum ad vindictam prouocaremus. Ve nobis quia peccauimus. Sed vos serui dei, orate pro nobis omnipotentem deum,

tem deum vt aperiat oculos nostros, nosq; vobis promittimus, nūquam deinceps talia præsumpturos. Ad hæc fratres pro eis cum lachrymis profusi, solotenus nonnulli orabāt attentius, vt diuina pietas lumen eis reddere dignaretur. Et cum orarent, aperti sunt oculi eorum, & cum tremore episcopi memorati ad propria sunt reuersi. Eodem anno Cuthbertus Cantuariensis archiepiscopus & rex Merciorum Aethelbaldus concilium tenuerunt.

Eadbertus rex Cantuariensis obiit.

ANno gratię. Dccxlix. Eadbertus rex Cantuariensis, postquam. vi. annis tenuerat gubernaculum regni diem clausit extremū, cui
10 successit Aethelbertus quatuordecem annis. Eodem tempore Kinericus filius Cuthredi regis occidentalium Saxonum occisus est. Eodem anno Ethelvvoldus, rex orientalium Anglorum, defunctus est, cuius regnum Beorna & Aethelbertus inter se diuiserunt.

ANno gratiæ. Dccl. Eadbertus, rex Northanhumbrorū, Kinevvlfum episcopum ad vrbem Bebbam, quæ nunc Baamburc Gallicè appellatur, captiuum adduxit, & basilicam beati Petri in Lindesfarna obsidere præcepit.

ANno gratiæ. Dccli. Cuthredus rex VVestsaxonum pugnauit cōtra Aethelhunum, Ducem audacissimū, qui in dominum suū
20 seditionem mouens, licet numero militum domino impar, grauissimo tamen Marte perstitit in campo. Sed rex tādem de pręlio, cum victoria recessit, ducemque grauiter vulneratum reliquit. Eodem anno, papa Stephanus sedit in cathedra Romana, annis. v. & diebus xxviij. Hic vltimo anno pontificatus sui Romanum imperiū à Gręcis transtulit in Germanos in personam magni regis Caroli filij Pipini regis Franciæ, in iuuenili ætate constituti.

De pugna regum Cuthredi & Aethelbaldi.

ANno gratiæ. Dcclij. Cuthredus rex occidentalium Saxonum, cū regis Merciorum Aethelbaldi superbas exactiones & insolentias ferre non posset, occurrit ei hostiliter apud Beorford, vbi præliū
30 grauissimum dicti reges commiserunt. Aethelbaldus verò præcedente Aethelhuno cū vexillo eius, in quo erat aureus draco depict', acriter sęuit in hostes, sed vexillifer regis Cuthredi in hostilem vexilliferum lanceam dirigens, perforauit eum, vnde clamore elato, pars Cuthredi valdè confortata est. Tonitruum ergo belli & sonitus ictuum, clamoresque hinc indeque cadentium, terribiliter personarunt. Spes est mutuò victoriæ certa, memoria fugæ nulla. Sed deus tandem, qui superbis resistit, & humilibus dat gratiam, Aethelbaldum in fugam compulit, & læta Cuthredo victoria prouenit. Eo-

nit.Eodem anno eclipsis lunæ post noctem mediam facta est, pridiè Kal.Augusti.

Sanctus Bonifacius episcopus.

ANno gratiæ.Dccliij.sanctus Bonifacius Moguntinę vrbis episcopus;tum aliis quinquaginta tribus,in Frisiā martyrio coronatur.

S.VVinfridus martyrizatur.

ANno gratiæ.Dccliiij.Sanctus Bonifacius qui & VVinfridus dicitur;Francorum archiepiscopus,per martyrium decessit.

ANno gratiæ.Dcclv.Cuthredus rex occidentalium Saxonum, & rex Aethelbaldus Merciorum, in loco qui Sachēda dicitur, grauiter pugnauerunt. Sed Aethelbaldus, per fugam non declinans ruinam,occubuit interfectus. Aethelbaldo autem regi Merciorum, Beorredus successit. Post mortem quoque Aethelbaldi regis, qui annis.xli.regnauit,regnum VVestsaxonum valde roboratum est.

De morte Cuthredi regis.

ANno gratiæ. Dcclvi. Paulus papa sedit in cathedra Romana. x. annis. Quo etiam anno Cuthredus rex potentissimus, tot prosperitatibus & victoriis potitus, mortis inclemētia vitam finiuit. Cui successit in regnum Sigebertus cognatus eius, sed breui tempore illud tenuit.Nam ex prædecessoris sui euentibus insolens & tumefactus,etiam suis domesticis intollerabilis fuit, Cum autem modis omnibus malè tractaret eos, legesque antecessorum suorum propter commodum suum,vel deprauaret,vel mutaret, Cumbra consul nobilissimus,regi totius populi querimonias intimauit, quem quia regem suasit vt lenius populum sibi commissum regeret, & inhumanitate deposita deo & hominibus amabilis appareret, mox impia nece illum iussit occidi,populoque postmodum,sęuior existens, tyrannidem augmētauit. Quo facto,conuenerunt proceres regni cum populo vniuerso,& prouida omnium deliberatione expulsus est à regno, & Kineulfus iuuenis de stirpe regia electus est & in regem promotus. Sigebertus verò rex,depositus,in siluam quæ Andredesvvald dicitur fugiens,se abscōdit, vbi Ansian porcarius Cūbræ consulis nequiter, vt diximus, interfecti regem absconditū apud Privettesflode inuenit, & in vindictā domini sui peremit. Eodē anno defuncto Humfrido VVinton.pontifice,Kinehardus successit.

ANno gratiæ.Dcclvij.Eadbertus rex Northanhumbrorum spōtè Osulfo filio suo regnum reliquit, quod ille anno vno tenens amisit:Occisus est enim nequiter à propria gēte,nono Kal. Augusti. Eadbertus verò rex habitum, & tonsuram monachi suscepit. Iste est octauus ex regibus Anglorum, qui pro regno temporali cōmutauerunt æternum,vt octo beatitudinum iucunditatem, quæ volūtariæ pau

tariæ paupertati debetur, pro lucro haberent in cælis. Osulfo quoq; filio eius successit in regnum Northanhumbrorum, Aethelvvaldus Mollo. vi. annis.

De Offa rege Merciorũ strenuissimo.

ANno gratiæ. Dcclviij. gens de regno Merciorum, contra regem suum Beornredũ insurgens, pro eo quòd populum, non æquis legibus, sed per tyrannidem gubernaret, cõuenerunt in vnum omnes tam nobiles quam ignobiles, & Offa duce, adolescẽte strenuissimo, ipsum à regno expulerunt. Quo facto, vnanimi omnium cõsensu prædictum Offam in regem, tam clerus quàm populus coronarunt. Erat enim idem Offa de stirpe regum oriundus, filius videlicet Thinferthi, qui fuit Eadulfi, qui fuit Osulfi, qui fuit Eoppæ, qui fuit VVibbę, qui fuit Creoddę, qui fuit Kinevvoldi, qui fuit Cnebbę, qui fuit Ithel, qui fuit Eomeri, qui fuit Angelthean, qui fuit Offæ, qui fuit VVeremundi, qui fuit VVithleig, qui fuit VVagon, qui fuit Frethegeath, qui fuit VVodeni. Isti dedicauerũt antiqui quartã feriam, quæ Wodnesday appellatur. Cuius vxor Frea fuit, cui dedicauerunt antiqui sextam feriam quæ Fryday nuncupatur. VVoden verò fuit filius Frethevvold, qui fuit Freolaf, qui fuit Frithevvlf, qui fuit Godvvlf, qui fuit Getæ. Hunc dudum pagani, pro deo venerabantur. cuius Sedulius, poeta eximius, in paschali carmine mentionem faciens, ita exorsus est.

Cum sua gentiles studeant figmenta poetæ
Grandisonis pompare modis, tragicoque boatu,
Ridiculoue Getæ seu qualibet arte canendi. &c.

Geta autem fuit filius Cethvvæ, qui Beau, qui fuit Selduæ, qui fuit Heremod, qui fuit Itermod, qui fuit Hathræ, qui fuit VValæ, qui fuit Bedvvi, qui fuit Sem, qui fuit Noë, qui fuit Lamech, qui fuit Matusalæ, qui fuit Enoch, qui fuit Malaleel, qui fuit Cainam, qui fuit Enos, qui fuit Seth, qui fuit Adam, quem plasmauit dominus de limo terræ. Offa igitur rex omnibus Angliæ regibus terrori erat, & timori. Vicit namque in prælio regem Cantuariensem, regem occidentalium Saxonum, regem Northanhumbrorum, regem australium Saxonum, regem orientalium Anglorum, & sicut inferius dicetur prolixius, cæteris regibus subiugatis vel tributarijs effectis, Merciorum regnum non mediocriter dilatauit.

Aethelvvaldus rex ducem Osvvinum interfecit.

ANno gratię. Dcclix. Aethelvvaldus Mollo, rex Northanhumbrorum, gessit bellum contra grauissimũ Ducem Osvvinum, quẽ rex prædictus interfecit, & cum victoria recessit. Ipso quoque anno

Vnvvist,

Vnnust rex Pictorum defunctus est.

Eclipsis lunæ facta est.

ANno gratiæ.Dcclx.eclipsis lunæ facta est circa horam noctis mediam Kal.Augusti. Eodem anno defuncto Cuthberto Cantuariensi archiepiscopo, Bregvvinus successit, vir prudens & in literali scientia eruditus.

De capite s. Io.baptistæ.

ANno gratiæ. Dcclxi. caput sancti Iohannis baptistæ in Aedessam ciuitatem transfertur.

ANno gratiæ.Dcclxij.Aethelbertus rex Dorobethensis,ex hac luce transiens,Eadbertum regni hæredem reliquit. Eodem anno Aethelbaldus rex Northanhũbrorũ Aetheldredã reginã suscepit. 10

Bregvvinus archiepiscopus obiit.

ANno gratiæ. Dcclxiij.defuncto Bregvvino Cantuariensi archiepiscopo, Iambertus successit. Eodem anno Frethevvoldus candidæ cacæ antistes ex hoc sæculo migrauit, cui Pethvvinus successit.

De episcopis Lindissæ regionis.

ANno gratiæ.Dcclxiiij.defuncto Hemeli Lichefeldensi episcopo Cuthfridus successit.Eodem anno Ealdulfus in Lindissa antistes diem clausit extremum,cui Ceolvvlfus successit.Hi autem episcopi vbi sedem haberet cathedralem penitus ignoramus. Quod autem ibi,id est,in Lindissa regione quæ inter Lincolniam,& flumen Hũbri sita est, plures fuissent episcopi certum habemus, quorum primum vt Beda venerabilis in historia testatur Anglorum, Paulinus, 20 primus Ebor.antistes,ibidem episcopum ordinauit. Adrianus sedem Romanam suscepit.

Osvvinus dux occiditur.

ANno gratiæ. Dcclxv. Aethelvvaldus Mollo, rex Northanhumbrorum cum Osvvinum Ducem fortissimum,sibi rebellantem peremisset, non multo post idem ex hac vita decessit, cui Ealredus trinepos Idæ regis successit,viij.annis.

Offa rex Merciorum apud Lichefeld nouum archiepiscopum constituit.

EOdem anno Offa rex Merciorum potentissimus, contractis inimicicijs cũ Cantuaritis ,Iambertum Cantuariẽsem archiepiscopum primatu conatus est spoliare,simul ac regnum Merciorum archiepiscopatu insignire affectans. Misit igitur ad papam Adrianum 30 nuntios exigens ab eo,vt pallio Ealdulfum Lichefeldensem episcopum, contra morem veterum insigniret, atque omnes regni sui episcopos ei subiugaret.Nam veri similibus apostolicam sedem argumentis tam diu fatigauerat,sicut pro varijs occupationibus de facili Romani pontifices trahuntur ad consensum, obtinuit quod petebat,vt videlicet omnes prouinciæ Merciorum subijcerentur episcopo supradicto,quorum nomina hæc fuerunt. Denebertus VVigorniensis episcopus, VVerebertus Legeocestrẽsis,Eadulfus Sinacestrensis,

cestrensis, VVlvvardus Herefordensis: episcopi orientalium Anglorum, Halardus Helmhanensis, & Tidferthus Dõmucensis. Remanserunt autem archiepiscopo Cantuariensi, episcopus Londoniensis, VVintonensis, Roffensis, Sciréburnensis. Stetit autem hæc regis violentia toto Iamberti præsulatus tempore, quamuis idem archiepiscop' nihil, vel sumptibus, vel laboribus omisisset, quò non amitteret pristinam dignitatem. Constantinus papa sedit anno vno, mense vno, qui à laico subito factus est presbyter, & tyrannicus papatus inuasor, sed zelo fidelium ab ecclesia, turbatis oculis, priuatur.

Ealdulfus archiepiscopus palliũ suscepit.

ANno gratię. Dcclxvi. Ealdulfus Lichefeldẽsis archiepiscopus pallium suscepit, & Frethebertus Hagustadensis episcopus obijt.

Egbertus Ebor. archiepisc. obiit.

ANno gratiæ. Dcclxvij. Egberto Ebor. archiepiscopo defuncto, Eanbaldus successit. Iste est Eanbaldus, qui cum Aethelhardo Cantuariensi archiepiscopo, inuasionem quam Offa rex Merciorum, super ecclesiam Cantuariensem fecerat ad nihilum redegit. Eodem anno Frithberto Hagustaldensis episcopo, Alcmundus successit.

De episcop' Legecestrensibus.

ANno gratiæ. Dcclxviij. Stephanus papa sedit Romæ tribus annis. Eodem anno VVerebertus Legecestrensis episcopus quartus, diem clausit extremum, cui Vnvvona successit. Est enim Legecestria ciuitas antiqua à rege Britonum Leyr nuncupata. Huius autem episcopus primus ex Anglis fuit nomine Totta, secundus Eadbertus, tertius VVerebertus, quartus Vnvvona, qui cum Offa, regę Merciorum, & Hunberto Lichefeldensi archiepiscopo, quem quidam Berthun, sillaba transposita, appellant, inuẽtioni beati protomartyris Albani, cũ cæteris episcopis legitur affuisse. Sed hæc infrà.

ANno gratiæ. Dcclxix. Cataracta ciuitas igne cremata est à Beornredo tyranno rege Merciorum deposito. Sed ipse infœlix eodem anno, iusto dei iudicio, incendio perijt.

Carolus rex Francorum Saxones bello strauit.

ANno gratiæ. Dcclxx. Carolus rex Francorum, collecta manu valida, Saxonum gentem bello aggressus est, multisque ex principibus suis ibidem interfectis, cum victoria tamen reuersus est. Eodem anno stellæ de cælo cadere terribiliter visæ sunt.

ANno gratiæ, Dcclxxi. Offa rex Merciorum, Anglorum gentem armis subegit. Quo etiam anno Carolus rex Francorum, subita morte præuentus expirauit, cui Carolus frater eius, cum dimidium patris antea obtinuisset principatum, totius regni monarchiã

ad populorum acclamationem adeptus est.

Adrianus papa.

ANno gratiæ. Dcclxxij. defuncto papa Stephano, Adrianus primus successit ei, annis .xxiij. mensibus .x. & diebus .xviij.

ANno gratiæ. Dcclxxiij. Ealdredus rex Northanhumbrorum ex hac vita transiens, Aethelredum habuit successorem. Eodem anno Offa, rex Merciorum, contra Kentenses pugnauit apud Ottanforde. Sed tandem horrenda clade hinc inde peracta, belli tamen successibus Offa clarus refulsit, & cum triumpho recessit. Eodem anno Adrianus papa ad tuendas res ecclesiæ Carolum Romam acciuit. Quo pergens Papiam obsedit, ibique relicto exercitu Romã peruenit, sanctamq; ibidem resurrectionem peregit, postea rediens Papiam cepit, iterumq; Romam redit' synodũ cõstituit cũ Adriano papa, alijsq;. cliij. religiosis episcopis & abbatibus, in qua Adrianus papa cum vniuersali synodo dedit ei ius eligendi pontificem, & ordinandi apostolicam sedem, dignitatem quoq; principatus, insuper archiepiscopos & episcopos per singulas prouincias ab eo inuestituram accipere definiuit, & vt nisi à rege laudetur & inuestiatur episcop' à nemine cõsecretur, omnesq; huic decreto rebelles anathematizauit, & nisi recipiscerent bona eorũ publicari. Hæc ex Sigeberto.

Carolus Ticinum vrbẽ recepit.

ANno gratiæ. Dcclxxiiij. Carolus rex Francorum potentissimus, nobilissimam Longobardorum vrbem Ticinum obsidione vallauit, quam cum rege Desiderio cœpit, & Italiam totam suo imperio subiugauit.

De confœderatione inter Carolum & Offam regem.

ANno gratiæ. Dcclxxv. Offa rex Merciorum, vndique vicinos reges amicos sibi consilians, ne hostes ei forent extranei, qui in regibus propinquis tot patrauit offensas, Carolum magnum, regem Francorum, frequentibus xenijs amicum facere curauit. Inimici autem antea erant ad inuicem, ita vt in alterutris regnis etiam negotiatorum commeatus vtrobique prohiberentur. Sed ex literis Caroli magni, regis Francorum, inter eum & Offam firmũ amicitiæ fœdus fuisse conpactum ostenditur euidenter. Carolus dei gratia, rex Francorum, & Longobardorum, & patricius Romanorũ, viro venerando, & fratri charissimo Offæ regi Merciorũ salutem. Primò, gratias agimus omnipotenti deo de catholicæ fidei sinceritate, quã in vestris laudabiliter paginis, reperimus exaratam. De peregrinis verò, qui pro amore dei, & salute animarum suarum, beatorum apostolorum limina adire desiderant, cum pace sine omni perturbatione vadant. Sed si aliqui non religioni seruientes, sed lucra sectantes

sectantes inueniantur inter eos,locis oportunis statuta soluant telonea. Negotiatores quoque volumus, vt ex mandato nostro patrocinium habeant in regno nostro legitimè. Et si in aliquo loco iniusta affligantur opppressione,reclament se ad nos vel nostros iudices,& plenam inde iubebimus iusticiam fieri. Cognoscat quoque dilectio vestra,aliquam benignitatem de dalmaticis nostris vel pallijs,ad singulas sedes episcopales regni vestri, vel regis Aethelredi direximus,exposcentes ea ex elemosyna domini papæ Adriani,deprecantes,vt pro eo intercedi iubeatis.Sed & de thesauro humana-
10 rum rerum,quem dominus Iesus nobis gratuita pietate concessit, aliquid per metropolitanas ciuitates direximus. Vestræ quoque dilectioni,vnum baltheum,et vnum gladium Huniscum,& duo pallia serica direximus destinanda:valete.

A Carolo dona data sunt Offæ,mucro,zona,
Cingat vt imbelles clemens,feriatq; rebelles.
Pallia donantur,velut his secreta tegantur.
Tiro mucrone,sed & vtens munere Zonæ
Indomitos punit, pronos sibi nectit & vnit.
Palliat arcana,ne signent pallia vana.

Quid signent Caroli dona.

20 ANno gratiæ. Dcclxxvi. visa sunt in cęlo rubea signa,post occasum solis,& horrenda. Et serpentes visi sunt in Suthsexia, cum admiratione magna,ac si scaterent de terra.

De signis cœlestibus.

ANno gratiæ. Dcclxxvij. mortuo imperatore Constantino, Leo Zaccarus,Romanū adeptus imperium,imperauit annis quinq;.

Leo Zaccarus imperator.

ANno gratiæ. Dcclxxviij. Pethvvinus VVlternæ, idem Candidæ casæ episcopus,xiij.episcopatus sui anno diem clausit extremum, cui Aethelbertus successit. Eodem anno Aethelsvvald' & Herebertus, Duces de regno Northanhumbrorum contra regem suum rebellantes, occiderunt Ealdulfum principem exercitus regis Ethel-
30 redi, apud Kingesclive, & postea idem ipsi, Duces regis Kineulfum & Eggen,ingenti prælio peremerunt. Rex autem Aethelredus fugit a facie eorum,& constituerunt regem Alfvvoldum qui pro eo decem annis regnauit.

ANno gratiæ. Dcclxxix. Offa rex Merciorum strenuissimus, pugnauit contra Kineulfum regem occidentalium Saxonum,in obsidione castri de Bensintona. Sed Kineulfus Martis casu minorat', à loco per fugam recessit,& inuictus rex Merciorum Offa castrum in suam recepit potestatem.

De Offa rege.

Offa restauratus, regali stirpe creatus,
Erigitur: spernit quæ degenerantia cernit.
Armis donatur. Cato, Mars, Paris hic reputatur.
Quo floret tuta duce Marcia lege statuta.
Ense superborum vires reprimens, dominatur.
Hunc rex Francorum Carolus timet & veneratur.
Communi voto cum clero Marcia toto
Offæ concedit sese, cui mitis obedit,
Ergo coronatur: ex tunc rex iure vocatur.

Fit miles. Sapiens. Bellicosus. Pulcher.

ANno gratiæ. Dcclxxx. Aethelredus rex Northanhumbrorum depositus primo in vrbem Bebbam, & post ad regem Pictorum nomine Kynothum decessit, vbi & finem vitæ terminauit. 10

Bellum inter Northanhumbros exortum est.

ANno gratiæ. Dcclxxxi. principes Northanhumbriæ quendam consulem, & iusticiarium suum, plus æquo sæuiétem, in suis proprijs ædificijs combusserunt. Quo etiam anno defuncto Kineulfo Lindisfarnensi antistite, Higbaldus successit.

Hirenes cũ filio imperauit.

ANno gratiæ. Dcclxxxij. Hirenes cum filio Constantino, imperiũ Romanum, decem annis gubernauit. Eodem anno Constantinopoli quidam laminam auream inuenit, & in ea virum iacentem cum hac scriptura. Christus nascitur ex Maria virgine & credo in eum, sub Cõstantino et Hirene imperatorib⁹, ô sol, iterũ me videbis. 20

ANno gratiæ. Dcclxxxiij. Alfvvoldus rex Northanhumbrorum, misit Romam propter pallium, & dedit illud archiepiscopo. Quo etiam anno, defuncto Alcmundo Hagustaldensi episcopo, Tilbertus successit.

VVilbert⁹ Sireburnẽsis episc. obiit.

ANno gratiæ. Dcclxxxiiij. VVilbertus Scyreburnensis antistes obijt, & Castanus successit.

ANno gratiæ. Dcclxxxv. VVithichindus & Albion, Duces Saxoniæ, infideles, Carolo reconciliati baptizantur.

Kineulfus rex interficitur.

ANno gratiæ. Dcclxxxvi. Kineulfus rex occidentalium Saxonum, cum regnasset. xxvi. annis, & contra Britones & alios multos prælia plurima laudabiliter commisisset, exulauit tandem iuuenem quendam, nomine Kinehardum, fratrem Sigeberti regis, quem Kineulfus à regno, vt superius relatum est, priuauerat, habens illum suspectum ne aspiraret ad regnum, vel denique necem fratris sui in ipsum vindicaret. Kinehardus vero tempori cedendum credens, dissimulans animo, quasi volens aufugit. Sed mox cum furtiuis prædonum conuenticulis, nemorosa petens abdita, in 30

insidijs,

insidijs,multis expectabat dieb' propter prouerbium quod dicitur.

Quod non longa mora dare solet, dat breuis hora. Intereà dū rex Kineulfus alienis amorib' seruiens in villa,quę Meritona dicitur,furtiuę veneri indulgeret,& hoc à Kinehardo supradicto com pertum fuisset, cum suis complicibus domum foris obsedit.Sed rex qui cum paruo comitatu,& quasi solus aduenerat,vt se ab hostibus vndique vallatum comperisset, ostia domus occludit, sperans latrones vel terrere imperio,vel mulcere alloquio.Sed frustrà. Nam cum à multitudine rex circumuentus fuisset, dum cedere hostibus damnum gloriæ suæ arbitraretur, defensioni vacans, ipsum Kinehardum crudeliter vulnerauit. Hoc autem viso, Kinehardus cum suis in regem irruens,ipsum interfecit. Pauci quoque ex clientela regis,qui aderant,dum non manus dare, sed dominum suum vindicare intendunt omnes fuerunt pariter detruncati.Continuò fama dilabitur ad principes perempti regis,qui non longè excubias agebant: inter quos Osricus maior cæteris socios hortabatur, ne tantam ignominiam inultam dimitterent. Strictis ensibus irruunt in hostes.Kinehardus hoc videns,cognationem prætendit, multa pollicetur.sed vbi nihil proficit,suos ad resistendum accendit. Tandem regijs ministris iusta proueniente victoria, Kinehardum cum suis omnibus peremerunt.Corpus verò regis VVintoniæ sepultum est, Kinehardi autem apud Rependune, quod tunc nobile cænobium erat & famosum.

Brithricus rex VVestsaxonū constituitur.

ANno gratiæ. Dcclxxxvij. defuncto rege occidentalium Saxonū Kineulfo Brithricus filius eius successit in regnum. xvj. annis. Quo vtique anno, defuncto Celdulfo, Dorkacestrensi episcopo, Aldulfus successit.

Sanguis de cœlo pluit.

ANno gratiæ.Dcclxxxviij.sanguis de cælo in terram profluxit, & regina Ricdritha diem clausit extremum.

Adrianus papa,

ANno gratiæ.Dcclxxxix.Adrianus papa, legatos misit in Britanniam,ad fidem, quam Augustinus prædicauerat,renouandam. Ipsi verò à regibus cum clero & populo, honorificè suscepti super stabile fidei fundamentum pulchrè ædificauerunt, Christi gratia cooperante,Tenuerunt autem cōcilium apud Chalchuthe vbi Iambertus archiepiscopus Cantuariensis,partem sui episcopatus archiepiscopo Lichefeldensi resignauit.In illo quoque concilio Offa,rex Merciorum potentissimus,in regem fecit solemniter coronari Egfridum,filium suum primogenitū, qui deinceps cum patre,iuuenis

 pijssimus,

pijssimus, & animo nobilissimus, vsque ad finem vitæ eius regnauit. Eodem anno rex Northanhūbrorū Alsvvaldus, conspiratione facta ab ei' patricio, Sigan nomine, miserabili morte occisus est iuxta Murum. Cuius corpus in ecclesia Hagustaldēsi sepultum est. In loco autem quo rex præfatus interfectus fuit, à plurimis visa est cœlitus lux emissa, cuius rei nouitate, à fidelibus loci illius, ecclesia cōstructa est, & in honorem dei ibidem & regis Osvvaldi consecrata est. Successit ei in regnum Osredus filius Alcredi, trinepos Idæ regis, vno anno.

Crux apparuit in vestibus hominum.

ANno gratiæ. Dccxc. Apparuit signum crucis in vestimentis hominum, quod dictu & auditu mirabile fuit. Illud enim factum credimus ad præmonitionem gentium regionis, vt plagam Danorum, quæ proximè secuta est, possent euitare. 10

Rex Brithricus filiā Offæ regis vxorem duxit.

ANno gratiæ. Dccxci. rex occidentalium Saxonum Brithricus, vt ampliorem gratiam apud propinquos inueniret, filiam Offæ regis Merciorum, eo tempore potentissimi, in coniungium accepit. Cuius affinitate fultus Egbertum solum regalis prosapiæ superstitem, quem regni sui vtilitatibus futurum metuebat, hostem in Frāciam fugauit. Quo expulso rex securo vacabat ocio, cum gens Danorum piratica rapina viuere assueta, tribus aduecta nauibus, pacē prouinciæ perturbauit. Istos quoque quasi exploratores aduenisse suspicandum est, vt vbertatem patriæ explorarent, sicut postea Danorum multitudo superueniens, quæ totam Britanniam repleuit, luce clarius demōstrauit. Tunc verò furtiuè appulsi, regiam villam, quæ propè erat, aggressi villicum regis, qui eis ad pugnam occurrit, peremerunt. Hic primus ex Angligena natione interfectus est, sed multa postmodum ex eis millium millia corruerunt. Tandē à multitudine populorum occurrenti, excussa Danorum præda, ad naues fugere compulerunt. 20

Rex Osred' à regno suo fugatur.

ANno gratiæ. Dccxcij. rex Osredus, dolo suorum, à regno fugatus est cum anno vno regnasset, & Aethelred' filius Mollonis, in regno suo substitutus. Hoc quoque anno, qui quartus est postquam Osredus primo rex fuerat, cùm viribus congregatis rediret vt Aethelredum, per quem expulsus fuerat à regno, expelleret, inter eundum captus est apud Tynemutham & occisus. Eodem anno congregata est synodus in loco qui Finchale dicitur, præsidente archiepiscopo, cum suis suffraganeis episcopis, & alijs multis. 30

Anno

Constantinus imperator.

ANno gratiæ. Dccxciij. Constantinus Romanum adeptus imperium, vij. annis imperauit. Eodem anno Carolus rex Francorum misit librum synodalem ad Britanniam, in quo veræ fidei multa reperta sunt obuiantia, & eò maximè quod penè omnium orientalium doctorum vnanimi assertione est diffinitum, Imagines adorare debere, quod omnino ecclesia catholica execratur. Cõtra quod Albinus scripsit epistolam, ex authoritate diuinarum scripturarum mirabiliter dictatam, illamque cum eodem synodali libro, in persona episcoporum ac principum idem Albinus ad regem attulit 10 Gallicanum. Eodem anno Aethelredus rex Northanhumbrorum Aelfledam regis Offæ filiam vxorem accepit.

De sancto Aethelberto martyre.

EOdem tempore rex oriẽtalium Anglorum Aethelbertus, filius regis Aethelredi, à finibus regni sui, matre multum inhibente, egressus, venit ad Offam regem Merciorum potentissimum, petẽs ab eo vt filiam suam ei daret matrimonio copulandam. Offa verò rex nobilissimus, & genere clarissimus, cum dicti regis aduentus causam cognouisset, suscepit illum cum maximo honore in palatio regio, & tam ipsi regi quàm commilitonibus, qui cum illo aduenerant, omne quod potuit humanitatis obsequium exhibebat. Offa 20 quoque rex cum reginam suam Quendritham conueniret, & consilium suum quæreret de præmissis, illa hortatu diabolico succensa, viro suo fertur respondisse. Ecce (inquit) tradidit deus hodie vobis inimicum vestrum, cui' regnum tam diuturno adoptastis desiderio, vt illo latenter extincto, regnum eius in ius vestrum & successorum vestrorum transeat in æternum. Cui rex mente nimium perturbatus ex mulieris persuasione, cum indignatione ipsam increpando, respondit. Quasi vna (inquit) de stultis mulieribus locuta es. Absit à me, absit tam detestabile factum, quo perpetrato, mihi meisque successoribus foret opprobrium sempiternum. Et his dictis, rex iratus 30 ab illa recessit. Intereà, mentis perturbatione paulatim deposita, reges ambo considerunt ad mensam, vbi regalibus esculentis refecti, in tympanis & choreis, & cytharis diem totam cum ingenti lætitia expleuerunt. Sed regina interim malefica, à fœdo proposito non recedens, iussit in dolo thalamum, more regio, palleis sericis & aulæis adornari, in quo rex Aethelbertus nocturnum caperet somnum. Iuxta quoque stratum regium præparari fecit sedile cultu nobilissimo extructum, & cortinis vndique circumdatum, sub quo etiam, malefica illa, fossam parari fecit profundam, vt nephandum propo-

situm perduceret ad effectū. Rex verò Aethelbertus, cum post læ-
tum diem membra sopori dare proposuisset, adductus in thalamū
memoratum in sedili præfato residens, cum ipsa sella in fossæ pro-
funditatem subitò precipitatus, a lectorib', quos regina abscōderat,
suffocat' est. Nam ilico cum rex in foueā curruisset, proiecerunt su-
per eum nefandi proditores puluinaria, cum vestibus & cortinis, ne
clamans audiretur, & sic rex & martyr, innocenter extinctus, acce-
pit coronam vitæ, quam repromisit deus diligentibus se. Hoc tandē
detestabile factum, quod regina malefica, in procum filiæ operata
fuerat, cum ad commilitones occisi regis peruenisset, ante lucem re- 10
cesserunt ab aula, ne de ipsis simile fieret iudicium metuentes. Of-
fa quoq; rex magnificus, cum de commisso facinore certitudinem
comperisset, sese lugens in quodam cœnaculo recludens, per tres
dies cibum non gustauit. Sed tamen licet, á morte regis haberetur
immunis, missa expeditione non modica, regnum orientalium An-
glorum suo imperio copulauit, Sanctus autem Aethelbertus, dum
inhoneste tumulatus, omnibus latebat incognitus, donec corpus e-
ius, cœlesti lumine declaratum, a fidelibus inuentum, & apud He-
refordensem delatum ciuitatem, nunc sedem episcopalem miracu-
lis exornat, et virtutibus illustrat. 20

De morte Iamberti Cantuariensis archiepiscopis.

ANno gratiæ. Dccxciiij. Iambertus Cantuariensis archiepiscopus,
cum. xxvij. annis. sedem laboriose nimis tenuisset, diem clausit
extremum. Quo apud sanctum Augustinum in capitulo sepulto. A-
thelardus, VVentanæ ciuitatis episcopus. xiij. annis sucesit. Eodem
anno Eanbaldus, Ebor. archiepiscopus, Baldulfum, apud VViter-
ne, quę latinè Candida casa dicitur, episcopum consecrauit.

De inuentione sancti Albani protomartyris

EOdem anno Offa rex Merciorum potentissimus, cum in vrbe
Bathonia residens, post diei laborem, noctis quietē in strato re-
gio caperet, angelo nunciāte, diuino admonitus est oraculo, vt san-
ctum dei Albanum de terra leuaret, Anglorum protomartyrem si- 30
ue Britonum, quod solum verum est, quia certum est eum Brito-
nem, non Anglicum extitisse, vnde malè dicitur, Anglorum proto
martyrem. Et etiam eidem regi Offæ iussum est, vt reliquias san-
cti Albani, in scrinio dignius collocaret. Rex verò diuinis illico stu
dens obtemperare præceptis, accito Humberto Merciorum archie-
piscopo, cuius sedes apud Lichefelde nuper ab eodem rege fuerat
constituta, diuinam ei voluntatem indicat de pręmissis. Tunc archi-
episcopus memoratus, assumptis continuò secum, Ceolvvlfo Lin-
desiensi,

desiensi, & Vnvvona Legeocestrensi episcopis, suis suffraganeis, cum innumera vtriusque sexus & diuersæ ætatis multitudine, regi die sibi statuta apud Verolamium occurrerunt. Rex verò dum illuc iter expediret lucis radium, in modum ingentis faculæ cœlitus emissum, super locum sepulchri, quasi fulminatæ, cõspexit. Hoc quoque diuino ab omnibus miraculo conspicato, tali iudicio exstiterũt de visionis veritate certiores effecti. Tunc populo in ieiuniis, eleemosynis.& orationibus sanctificato, antistites sacerdotalibus adornati infulis, affore sibi beati martyris auxilium flagitabant. Fuerat
10 namque locus, & memoria martyris, post aduentum sancti Germani Altissiodorensis episcopi, qui cum beato Lupo, Trecasinæ vrbis episcopo, ad extirpandã hęresim Pelagianam in Britanniam venerãt, annis circiter.cccxliiii.omnino deleta, Siquidem gens pagana Saxonũ, Iutorum, & Anglorũ, Britonibus expulsis, Britanniã subiugarant, vt superius constat prolixius exaratum, mox agros depopulantes, ignem in ciuitates & oppida accumulantes, sacras ecclesias solo tenus complanantes, sacerdotes detruncantes, cunctam penè superficiem insulę, à mari vsq; ad mare, immisericorditer deseuerũt. Hac itaq; tempestate, ecclesia beati Anglorum protomartyris Alba-
20 ni, quam Beda in Anglorum historia, post passionem eiusdem martyris, miro tabulatu lapideo scripsit fuisse cõstructam, inter cæteras regionis ecclesias funditus est subuersa. Vnde & sepulchrum eius, quod in aduentu sancti Germani, & ante à passione martyris vsq; ad illlius patriæ desolationem, omnibus notum, & propter miraculorum frequentiam, ab omnibus fuerat adoratũ, tempore, quo Offæ regi Anglicano extitit ministerio reuelatum. erat incognitum vniuersis. Facta igitur, vt diximus, oratione à clero, & populo cũ eleemosyna, & ieienio, terrã percutiũt, & passim matyris sepulturã offẽdũt. Nec fuit necesse locum diu quærere, quem diuina clementia
30 dignata est cœlesti lumine reuelare. Martyris igitur corpus, astante Offa rege strenuissimo, in theca lignea, in qua prius a Christi fidelibus, propter barbarorum sæuitiam, fuerat tempore discrimiuis occultatum, reperierunt cum ipsis sacris omnium apostolorum diuersorumq; martyrum reliquiis, quas ibi dudum sanctus deposuerat Germanus. Mouit hæc inuentio tam clerum quam populum vniuersum ad lachrymas, & ob hoc maximè, quod fidem fecit dictis sanctorum patrum, de reliquiis simul cum corpore repertis, quas legimus, ad solatium martyris, eius sacro corpori fuisse coniunctas.

Quid

Quid ergo? Thesaurum diu sub cespite absconditum archiepiscopus cum suis episcopis, de sepulchro leuantes cum timore sancto, præcedente solemni processione in hymnis, & laudum præconijs, transtulerunt in quandam ecclesiam, olim extra vrbem Verolamiū in honorem sancti protomartyris cōsecratam, vbi in locello, ex auro & argento, simul & lapidibus pretiosis fabrefacto, pia patris pignora reponuntur. Quo in loco, vsque in hodiernum diem diuina non desinunt celebrari miracula, sed multis cernentibus, surdis ibi restituuntur auditus, claudis gressus, cæcis visus, & omnibus cum fiducia beati martyris auxilium implorantibus, à deo mentis & corporis impertitur desiderata salus. Acta autem sunt hæc à passione eius anno quingentesimo. vij. ab aduentu Anglorum in Britanniam cccxliiij. indictione prima kal. Augusti.

Rex Offa Romā pergens pratū à peregrinis emit.

His ita gestis ibidem, conuocat rex prouinciale concilium, & cum archiepiscopo Humberto, suisque suffraganeis, & primatibus vniuersis, cum quibus tractat de conuentu monachorum, in loco illo congregando atque cœnobio priuilegiando, vbi protomartyris regni sui reliquias inuenit, & quem locum suo sanguine consecrauit. Placuit omnibus regis propositum, eique episcoporum laudat consilium, vt auctoritate Romani pontificis canonizetur, simul & priuilegietur monasterium in honorem martyris, nouiter construendum. Et hæc omnia, vt digniorem sortirentur effectum, consulitur, vt per legatos à latere destinatos, aut in propria persona rex ipse super hijs, cum curia tractet Romana. Rex verò suorum adquiescens consilio, laboriosum arripuit iter, vt sicut beatus Alban' protomartyr refulsit Anglorum, ita monasterium eius omnib' regni cœnobijs, possesionibus simul & libertatibus, præferretur. Igitur rex mare ingressus ad portum in Flandria desideratum applicuit. Veniésque ad quoddam oppidum Monasteriolum nuncupatum, hospitandi gratia illuc diuertit, vbi iumentis suis pabula non inueniens, miratur valdè, quoniam locus ille pratorum copia aspicitur abundare. Quærit ergo rex cuius sunt prata illa. Sed responsum accepit, quòd dominos plures haberent. Iubet autem rex, vt omnes compareant in conspectu eius, & de pratis distrahendis admoneant venientes. Indignatur non modicum, qui hoc audiunt, asserentes sufficienter pratorum dominos in rebus temporalibus abundare. Cūque tandem nobiles illi ad regis præsentiam perducti fuissent, conuenit eos de pratis distrahendis. Quos cum audisset in omnimodis

abundare

abundare diuitijs, non sic (inquit rex) abundatis, quin possitis amplius abundare. Nos prata vestra comparabimus, non secundum eorum æstimationem, sed iuxta vestram voluntatem. Nec erit vlla difficultas de precio, licet nulla propitiatio sit in distrahendo. His auditis, omnes cupiditate victi, à rege pro sua voluntate, precium pro pratis acceperunt. Quo facto, rex prata illa cõsecrat, & transeuntibus peregrinis omnibus regali munificentia confirmat, quatenus peregrini in illis locis, pro tempore, vel herbam vel fœnum imperpetuum habeant sine precio, vnde iumenta sua sustineant, ex regis beneficio.

10 Dinumerata denique pro distractione pratorum pecunia, à loco rex progreditur, & Romam tandem perueniens, optata apostolorum limina conterit, & diuersorum loca sanctorum pia deuotione percurrit. Deinde Adriano summo pontifici sui causam aduentus denuncians, & de loco simul & beato Albano canonizãdo, cœnobioque construendo, deuotè preces porrigens, petitioni suæ Romanam de facili curiam inclinauit, & ex hoc præcipuè, quòd martyris inuentio cœlitus sit edocta. De monasterio fundãdo, & ab omni episcoporum subiectioni emancipando curiam consulit, cui Romanus pontifex taliter respondit. O fili charissime Offa, rex Anglo-

Offa rex Romam perueniens cœnobium beati Albani construi prouocauit.

20 rum potentissime, deuotionem tuam circa regni tui protomartyrẽ non mediocriter commendamus, & monasterio cõstruendo, illudque priuilegiando petitioni tuæ gratanter assensum præbemus, iniungentes tibi in tuorum remissionem peccatorum, vt rediens ad terram tuam, ex consilio episcoporum & optimatum tuorum, quas volueris possessiones siue libertates beati Albani monasterio conferas, & tuo priuilegio inde facto nos originale tuum priuilegio nostro roborabimus consequenter. Et monasterium illud in specialem Romanæ ecclesiæ filiam adoptauimus, & nostro illud apostolatui subijciemus, nullo episcopo siue archiepiscopo mediante. His

30 igitur auditis, rex quid dignè tantæ largitati rependere valeat secũ pertractat. Tandem diuina regem inspirante gratia venit salubre consiliũ, & in die crastina scholã Anglorũ, quæ tunc Romæ floruit, ingressus, dedit ibi ad sustẽtationẽ gentis regni sui illuc veniẽtis, singulos argẽteos de familijs singulis, omnibus in posterũ diebus, singulis annis, quibus videlicet sors tantũ contulit extra domos in pascuis, vt xxx. argenteorũ pretiũ non excederet. Et hoc tali largitate obtinuit, vt de regno Angliæ nullus, publicè penitẽs, pro executione sibi iniũctæ pœnitentiæ subiret exilium. Celebrata igitur donatione prædicta,

& suf-

† Confessione.

& susceptat† confirmatione à papa, & peccatorum remissione, simul cum summi pontificis benedictione, ad propria rex magnificus remeauit. Tunc congregato apud Verolamium episcoporum, & optimatum suorum concilio, vnanimi omnium consensu, & voluntate beato Albano amplas contulit terras, & possessiones innumeras, quas multiplici libertatum priuilegio insigniuit. Monachorum verò conuentum, ex domibus benè religiosis ad tumbã martyris congregauit, & abbatem eis nomine VVillegodum præfecit, cui cum ipso monasterio, omnia iura regalia concessit. Dominabatur Offa rex magn', in xx. & tribus prouincijs, quas Angli sciras appellant, id est, in Herefordensi, cuius episcopus sedem habet in eadẽ vrbe. In prouincijs VVigorniensi, & Glouernensi, quarum episcopus sedem habet in VVigornia. In VVarevvicensi, Cestrensi, Stafordensi, Scrobesberiensi, & Derebiensi, quarum episcopus sedem habet in Lichefeld. In Legecestrensi, cuius episcopus in eadem vrbe sedem habet. In Lincolnensi cuius episcopus sedem habet in Lyndeseia. In Northamptonensi, Oxoniensi, Buckinghamensi, Huntédunensi, Cantabrigẽsi & dimidia Hertfordensi, quarum episcopus apud Dorkacestriã sedem habet. In prouincijs Essexiæ, & Middelsexiæ, & dimidia Herefordensi, quarum antistes sedem habet in vrbe London. In Norfolc. & Suffolc. duo sunt episcopi, vnus Helmhamensis, & alter Dommucensis. Dominabatur etiam Snotingensi prouinciæ, cuius Christianitas ad archiepiscopum Eboracensem spectat. Ex hijs omnibus prouincijs, dedit rex præfatus denarium beati Petri (vt prædictum est) quod Anglicè Romescot appellatur.

De possessionibus de Offa monasterio sancti Albani collatis.

DEdit prætereà Offa, rex potentissimus, beato protomartyri Albano villam suam dominicam, quæ viginti ferme miliaria à Verolamio distat, & Wunetlawe nuncupatur, & tantundem per circuitum, sicut vsque hodie scripta regis testantur, quæ in præfata basilica continentur. Quæ videlicet basilica, tanta libertate priuilegiata refulget, vt ab apostolica consuetudine, & reditu, qui Romscot dicitur, cum neque rex, neque archiepiscopus vel episcopus, abbas vel prior, aut quilibet in regno ab illius solutione sit immunis, ipsa quidem sola quieta est. In presbyteros autem, & laicos totius possessionis suæ, abbas vel archidiaconus monachus sub ipso constitutus, ius põtificale exercet, ita vt nulli archiepiscopo, vel episcopo, aut legato, nisi summo tantum pontifici, subiectionem impendat. Hoc quoque sciendum

sciendum est, quod Offa rex magnificus, tempore quo beati Petri vicario Romanæ vrbis pōtifici reditum statutum, id est, Romscot de regno suo concessit, ipse à pontifice Romano impetrauit, vt ecclesia beati Albani Anglorū protomartyris, eundem Romscot ab omni Herefordensi prouincia, in qua sita est ecclesia sæpedicta, fideliter colligeret, & collectum in vsus proprios retineret. Vnde & ipsa ecclesia, sicut a rege omnia iura regalia, ita habet abbas loci illius, qui pro tempore fuerit pontificalia ornamenta. Et hæc de sancto Albano ad tempus dicta sufficiunt.

ANno gratiæ. Dccxcv. defuncto Humberto Lichefeldensi archiepiscopo, Higbertus successit. Eodem anno miseram Anglorum gentem, dira prodigia terruerunt. Nam fulmina abhominanda, & dracones per aëra horridè ardentes volitare videbantur, quæ signa famem validam, & hominum stragem non modicam figurabat venturam. Siquidem superuenientes Dani cum Norvvegiensibus gentem Northanhumbrorum & Lindisfarnensium miserabiliter perimentes, ecclesias Christi cum suis habitatoribus destruxerunt. Lindisfarnensis itaque insula, octo vel amplius se miliarijs extendēs nobile habet monasterium, in quo pater eximius antistes Cuthbertus positus erat, cum alijs præsulibus, qui eius successores sanctissimi extiterunt. Lindis verò riuulus est, qui excurrit in mare duorum pedum habens latitudinem, quando minor fuerit & videri potest, sed quando æstus maior fuerit, tunc nequit Lindis videri.

De signis cœlestibus quę famem & mortalitatem præcurrerunt.

ANno gratiæ. Dccxcvi. Constantinus imperator multos sibi subiectos oculis priuauit, papam Stephanum, quem per annos. xl. carcere inclusum tenuerat, crudeli morte damnauit. Et omnes sibi suspectos vel subiectos, super lignum sanctę crucis iurare fecit, quòd nullam dei aut sanctorum imaginem venerarentur, neque dei genetricem inuocarent. Eos autem qui vigilias dei agebant, qui religiosè viuebant, condemnans, patrimonijs priuabat, & modis omnibus cruciabat. Qui reuerentiores erāt, eorum barbis cera, & pice illitis ampurebat. Monachos vt vxores, monachas, vt viros ducerent cogebat. Quod multi respuentes, ad palmam martyrij peruenerūt, nec sub alicuius gentilis persecutione, plures quàm sub hac martyrizati leguntur. Hoc quoque anno Sigar dux, qui beatum regem Alsvvoldum indignè peremerat, digno perijt cruciatu.

De persecutione Constantini imperatoris.

ANno gratiæ. Dccxcvij. defuncto papa Adriano, Leo successit annis. xx. mēsibus. v. diebus. xvi. & cessauit sedes tribus dieb᷑. Eodē

Leo papa.

anno, tres circa solem, significantes fortasse multorũ regum, & nobilium mortem qui illo anno ex hoc sæculo transierunt. Nam eodẽ anno rex Northanhumbrorum Ethelredus, relicta propria vxore, nouam duxit. Vnde à propria gẽte interfectus est. Cui Osredus successit in regnum. Sed.xxv.regni sui die defuncto, Eardulfus successit in regnum, &.x.annis regnauit. Hoc quoque anno Eanbaldus Ebor.archiepiscopus decessit, & alter Eanbald' successit. His etiam diebus defuncto Ethelberto Cantuar.rege, Eadbertus successit. Per idẽ tẽpus post Ianbertũ Cantuar. archiepisc. Aethelhard' archiepiscopatũ regendũ suscepit. Offæ regi Merciorum.iiij. Kal. Augusti, defuncto filius eius Egbertus in regni gloriam successit, & centum quadraginta vno diebus regnauit. Eodem anno vitam finiuit. Cui vir magnificus & sancta sobole fœlix Kenulphus successit, qui in pace, iusticia, & pietate regni rexit gubernacula. Mortuo autem Egfredo rege Cantiæ regnauit Eadbertus, qui & Pren, tribus annis, & captus & abductus est à Kenulpho.

Epistola Caroli magni regis Franc. necnon & Imperatoris Roma. missa Offæ regi Merciorum

CArolus gratia dei rex Francorum & Longobardorum, & patricius Romanorum viro venerando, & fratri charissimo Offæ regi Merciorum salutem. Primo gratias agimus omnipotenti deo, de catholicę fidei sinceritate, quam in vestris laudabiliter paginis reperimus exaratã. De peregrinis vero qui pro amore dei & salute animarum suarũ, beatorum apostolorũ limina desiderant adire, nostra pace sine omni perturbatione vadant. Sed si aliqui nõ religioni seruientes, sed lucra sectantes inueniãtur inter eos, locis oportunis statuta soluant thelonea. Negotiatores quoq; volumus vt ex mandato nostro patrocinium habeãt in regno nostro legitime, & si in aliquo loco iniusta affligantur oppressione, reclament se ad nos vel nostros iudices & plenam iubebimus inde iusticiam fieri. Cognoscat quoq; dilectio vestra quòd aliquam benignitatẽ de dalmaticis nostris vel pallijs ad singulas sedes episcopales regni vestri, vel Ethelredi dereximus in Elimosinã domini apostoli Adriani. Deprecãtes vt pro eo intercedi iubeatis, nullam habentes dubitationẽ beatam illius animam in requie esse. Sed vt fidem & dilectionẽ ostendamus tam cũ nobis charissimum, sed etiam de thesauro humanarũ rerũ quẽ deus Iesus nobis gratuita pietate concessit, aliquid per metropolitonas ciuitates direximus, vestræq; dilectioni vnũ baltheũ & vnũ gladiũ hunicum, & duo pallia serica duximus destinanda: Vale.

Eodem anno Offa rex Merciorum magnificus, constructo ferè nobilissi-

nobilissimo, post inuētionem beati Albani monasterio, in villa quæ Offæleia nuncupatur, iuxta multorum opinonem diem clausit extremum. Cuius corpus apud villam de Bedfordia delatum, in capella quadam extra vrbem, supra ripam Vscæ fluminis sita, more regio dicitur fuisse sepultum. Refert autē vsque in hodiernum diē, omnium ferè comprouincialium relatio, quòd capella præfata, longo vsu, & violentia illius fluminis sit subuersa, atque eius rapacitate, cum ipso regis sepulchro, in flumen præcipitata. Vnde & vsque in præsens sepulcrum illud, ab hominibus loci illius, æstiuo tempore ibidem balneantibus, quandoque in aquæ profunditate videtur esse conspicuum, & quandoque licet diligentissimè quæratur, ac si res fatalis esset, non inuenitur. Successit autem Offæ regi strenuissimo in regnum Egfridus filius eius, qui patre viuente ei corregnauerat annis. viij. Egfridus igitur iuuenis egregius, & animi nobilitate præditus protinus cum fuisset in regno confirmatus, pia patris imitatus vestigia, ecclesiæ beati Albani Anglorum protomartyris terras multas, & possessiones deuotus coutulit, illasque cum alijs omnibus quas pater eius ecclesiæ præfatæ contulerat, cum omnibus libertatibus regijs quas liberiores habet, vel alicui ecclesiæ conferre potest, suo priuilegio confirmauit. Et eius donatio, vt perpetuæ firmitatis robur obtineret, iuxta morem ecclesiæ Romanæ, omnium episcoporum, comitum, & baronum totius imperij sui suscriptionem, & signum crucis apposuit. Et præterea patris, in omnibus, cupiditatem declinans, quæcumque ille ad exaltationem regni sui, ex diuersorum possessionibus monasterium attenuauerat, ille prona deuotione restituit, & suo priuilegio, cunctis id petentibus roborauit. Ad petitionem quoque Ethelhardi Cantuariensis archiepiscopi emollitus, dignitates, ab archiepiscopo Iamberto (vt prædictum est) amissas, libenter restituisset, nisi mors immatura illū de medio sustulisset. Nam centesima, & quadragesima prima die post exitum patris sui defunctus est, omnibus regni sui nationibus causam præbuit magni doloris. Vnde nec arbitrandum reor, quòd iuuenis adò nobilis mortuus sit propter peccata sua, sed quia pater eius, pro regni sui confirmatione, sanguinem multum effudit. Successit ei in regnum Merciorum Kenulfus, vir magnificus, Cuthberti filius, & trinepos VVibbæ regis. xxiiij. annis. Huic regina sua Alfritha genuit Kenelmum, postea sanctum, & filias Quendridam, & Burgenildam.

De morte & sepultura Offæ regis.

Eodem anno supradicto rege Merciorum Kinulfo regni dia-

Qualiter Aethelhardus Cantuar. archiepiscopus dignitatem reuocauit amissam

demate insignito, in palatio religiosus extitit, in bello, vt leo, victoriosus. Accedentes ad eum Aethelhardus Cantuariensis, & Eanbaldus Eboracencis arciepiscopi, super amissa Cantuariensis ecclesiæ dignate regem conuenerunt. Qui ab ipsis quãtum nefas in mutilatione Cantuariensis diocesis, antecessor eius Offa rex commisisset edoctus, antiquitatis morem deuotissimè reparauit. Missis igitur ad Leonem papam, Adriani successorem, sua & omnium Anglorum pontificum epistolis, ipso archiepiscopo Aethelhardo legationem generaliter fungente, quod petijt impetrauit. Vnde profectò ad laudem archipræsulis illius, & gloriam excellentius prædicatur, ipsum pristinam reuocasse dignitatem, quàm adquisitam custodire. Eodem anno Mildredo VVigorniensi antistite defuncto VVeremundus successit. Quo vtique anno Eanbaldus Ebor. archiepiscopus accepto pallio, post Aethelbertum antistitem ordinauit Eadredum, adiuncto sibi Higbaldo episcopo, ad pontificatus honorem. † iiij. Kal. Nouemb. in loco qui VVudaforda nuncupatur.

† iiij.

De munificentia Kinulfi regis Merciorum.

ANno gratiæ. Dccxcviij. Kinulfus rex Merciorum, Canciæ prouinciam hostiliter perlustrans, prædatus est, regemque eorum Eadbertum cognonomine Pren, viribus sibi imparem comprehendit, & vinctum secum cum victoria reduxit. Sed nõ multo post, quum apud VVinchelcumbã ecclesiam, quam fundauerat fecit dedicari, ipsa consecrationis die, regem captiuum ante altare manumittens libertate donauit. Aderat ibi Cuthredus quem Kinulfus rex præfecerat Cantuaritis, loco Eadberti supradicti. Basilica plausibus resonabat, platea discursibus fremebat, quòd illuc in conuentu xiij. episcoporũ, et decem Ducũ nullus largitatis passus est repulsam, dũ singuli refectis marsupijs, hinc abibãt. Nã præter illa xenia, quæ optimates susceperant, inæstimabilis precij & numeri, in vtẽsilibus, vestib', equis electissimis, omnib' qui agros nõ habebant librã argẽti, presbyteris marcam auri, monachis solidũ vnũ, & postremo multa vniuerso populo erogauit. Monasterium quoq; tam magnis ampliauit redditibus, quòd hoc tempore incredibile videatur. Eodem anno Eanbaldus Ebor. archiepiscopus apud Finchale synodũ congregauit. Per idem tempus, rex Northanhumbrorum Eardulfus, in loco qui Billingaho dicitur, præliũ commisit cõtra VVadum Ducẽ, & alios quosdam conspiratores suos. Sed demum multis hinc inde interfectis, rex regaliter victoriam obtinuit, ex hostibus supradictis. Hirenes sola imperauit annis tribus.

Anno

De sancto Leone papa mirabile.

LEoni adhuc adulescentulo de lasciuia penitenti, dum oraret ante altare beatæ virginis, apparuit eadem dicens. Leo corrige excessus tuos & te prouehham ad summum gradum. Ille huius vocis memor de rhetorica se transtulit ad theologiam, mutatus penitus in alterum virum, chastus est, & modestus, diligens, & peritus. Et factus est peritissimus rhetor & theologus. Vacante igitur sede apostolica sublimatus est in eadem. Et cum primo celebraret solemniter, facta est ei oblatio non modica. Inter offerentes igitur, quædam mulier, ad quam aliquando habuit accessum, vt dicebatur, manum ipsius Leonis suauiter comprimens, & comprimendo deosculans, incentiuum libidinis in papa excitauit. Ille præ missarũ solemnia seipsum redarguens, in conclaui sedens manum suam subito amputauit, iuxta illud euangelium, si pes tuus vel manus scandalizaret te, abscide & proice à te. &c. cum igitur vocaretur sepè ad ministerium suum sepè se excusaret, nec darentur amplius induciæ à fratribus nescientibus eum mancum. Diuertit se papa in locum secretiorem, & se prosternens in oratione deuota ante altare beatæ virginis, dixit. O clementissima virgo, promouisti hactenus & sublimasti, respice nunc in me miserum, qui cepi vltionem de meo transgressu ne confundar, sed nunc confer consolationem ne conquerendo dicam, eleuando allisisti me. Beata igitur mater misericordiæ manum truncato brachio nouam restituit. Papa igitur qui adhuc manum priorem, quam absciderat, reseruauerat, fratribus conuocatis seriatim quæ acciderant explicauit, ne laus beatæ virginis occultaretur. Et ostendit illis, imo omni ecclesiæ, manum quam prius absciderat, & causam non celauit. Et qualiter in oratione prostrato apparuit illi beata virgo & manum mancho restituit. Et statutum est tunc quod numquam extunc manus Papę ab offerentibus deosculaetur sed pes. Cum antè fuerat consuetudo quòd manus, non pes, deoscularetur. In huius miraculi memoriam reseruatur adhuc manus abscissa in thesauro lateranensi, quam dominus custodit incorruptam ad laudem matris suæ.

ANno gratiæ. Dccxcix. Romani inter se dissecantes, Leonem papam, virum sanctum, & omni laude dignissimũ apprehendẽtes ligauerunt, linguam amputauerunt, oculos eruerunt, atq; demum à sede Romana expulerunt, eumque semiuiuum relinquẽtes, inter lictorum blasphemias turpe facinus commiserunt. Sed miserator & misericors dominus, qui sperantes in se non relinquit, linguam

ei & oculos mirabiliter restituens, ad pristinam dignitatem, melius quàm prius fecerat, videntem ac verbum fidei prædicantem reuocauit.

De persecutione Danorum.

ANno gratiæ. Dccc. exercitus paganorum nefandissimus, ecclesias de Hercenes, & de Tynemutha crudeliter spoliauit, & cum spolijs ad naues recurrit. Eodem anno Eadredus, Hagustaldésis antistes obijt, & in loco eius Eadbertus successit. Quo etiam anno, Alcmūdus filius Ealdredi regis, à tutoribus Eardulfi, regis Northāhumbrorum, apprehensus est, eiusque iussione cum suis profugis interfectus. Eodem tempore. x. Kal. Ianuarij, ventus ingens ab Africa veniens, suo flatu horrido, vrbes & arbores radicitus euulsit, mare, vltra terminos suos exiens, multam pecorum stragem in locis diuersis fecit. Eodem anno rex Francorum Carolus, rex eximiæ virtutis cum innumera armatorum copia, Romuleam ingressus vrbem, loca sancta frequenti visitatione percurrit. Ibique per menses aliquot demoratus, ecclesiam Petri & Pauli apostolorū Christi, donis eam regalibus exornauit, in auro videlicet & argento, & lapidibus preciosis. Leonem quoque papam venerabilem, varijs munificentijs honorauit, eiusque aduersarijs dispersis quosdam interfecit, & quosdam in exilium relegauit, nonnullos etiam patibulo suspendi præcepit.

Carol⁹ Magnus impat.

ANno gratiæ. Dccci. Carolus rex magnus, cum in vrbe Roma, plurima quæ ad honorem dei & vtilitatem populi spectabant, disposuisset, in die dominicæ natiuitatis, cum Ducibus, magistratibus & militibus, & turba magna nimis, basilicam principis apostolorū Petri ingreditur. Vbi à domino papa Leone purpura regali induitur, corona aurea capiti eius imponitur, & regale sceptrum ei in manibus datur. Hanc dignitatem ipsa die tantus imperator & magnificentiam promeruit: vt imperator totius orbis vocaretur, & esset. Ipso quoque tempore directi sunt Græcorū legati, cum xenijs impreciabilibus, ab vrbe Constantinopolitana, ad Carolum, rogantes instantius vt illud imperium suscipere dignaretur. Istis autem legatis adhuc præsentibus ab Hierosolymis directi sunt nuntij, à populis Christianis, clericis videlicet, & laicis ad Carolum nuper imperatorem creatum, vexillum argenteum regi inter alia munera ferentes, cum clauibus locorum sanctissimorum dominicæ resurrectionis, et aliorum multorum, obnixius flagitantes, vt eorum defensor et gubernator esse dignaretur. Annuit imperator pijssim⁹ omnibus

nibus ad se confugientibus, quod petebant, & nō solum se fore paratum ad deuincendos crucis inimicos in terra, verum etiam & in mari, si necessitas compulisset. Intellexit enim beatas esse respub. vel si sapientiæ studiosi eas regerent, vel si earum rectores studere sapientiæ voluissent. Deinde ad vrbem Rauennam perueniens, de rebus prædictis cum optimatibus suis diligenter tractauit.

Qualiter rex Brithricus veneno piit

ANno gratiæ. Dccciј. Brithricus, rex occidentalium Saxonum, veneno periјt in hunc modum. Habuit rex iste, vt superius relatum est, reginam nomine Eadburgam, Offæ regis Merciorum filiam, quæ multis suffulta honoribus, miris se ambitionibus extollebat. Nam materna tyrannide incitata, omnes de regno nobiles ordinatos & viros religiosos, ad regem accusare, & execrari consueuit, vnde & principib', Ducibusque perosa extitit, cum magnatibus et, populis vniuersis. Siquidem malefica illa, ita regem instruxit blanditiјs, vt illos quos accusabat, aut vita, aut regno priuabat. Et si hoc à rege impetrare non potuit, veneno eos clam perdere consueuit. Erat autem eodem tempore adolescens quidam genere præclarus, ac regi valde familiaris, & amantissimus, quem cum malefica regina accusare non valuit, veneno illum extinxit. De quo veneno cum rex ignoranter gustasset animam subitò exhalauit, nec tamen illa regi dare proposuerat poculum mortis, sed adolescenti. Veruntamen ambo biberunt, & potu venenifero perierunt. Rege itaque in hunc modum perempto, mulier nequissima timore perterrita fugiens cum thesauris impreciabilibus, mare transiјt, & Carolū Francorum regem adiens multa ei xenia præsentauit. Cui cum astaret inter mulieres nequissima, licet pulchritudine pulcherrima, sic rex eam allocutus ait. Elige Eadburga quem volueris, vel me, vel filium meum, qui mihi astat in solario, in societatē accipere coniugalem. At illa sine deliberatione, & frœno soluto pudicitiæ, respondens ait. Si mihi optio daretur vel libertas eligendi, filiū tuum, quàm te magis eligerem, quia iunior esse videtur. Tunc rex intelligēs illam explendæ libidinis cupiditate ductam, eleganter respondit. Si me (inquit) elegisses, filium meum haberes, & quia illum elegisti, nec me nec illum habebis. Contulit tamen illi rex propter improbitatē eius, & nimiam pulchritudinem nobile monasterium fœminarum, in quo illa habitu deposito seculari, sub specie hipocrisis, indumento monalium assumpto, abbatissæ vice annis paucissimis fungebatur. Nam paruo post tempore, dum quæ sancta erāt execraretur, à quo-

dam propriæ gentis ignobili viro, dicitur constuprata. Mulierem quoque in adulterio depræhensam rex à sancto monasterio expelli præcepit, quæ deinceps miserimè in paupertate tempora vitæ suæ vituperabiliter ad finem vsque perduxit. Defuncto itaque rege Brithrico, successit ei Egbertus in regnum. xxxvi. annis, qui ex regali illius gentis prosapia originem ducens, multa potenter regna suo adiecit imperio. Eodem anno defuncto Eadberto Londoniensi episcopo, Eadgarus successit.

Higbaldus episcopus defunct⁹ est

ANno gratiæ. Dccciij. defuncto Higbaldo Lindisfarnensi episcopo Egbertus successit. Iste Higbaldus supradictæ Danorum depopulationi interfuit in prouincia Northanhumbrorum.

ANno gratię. Dccciiij. Beornredus, Roffensis antistes, diem clausit extremum, cui successit Puthricus in episcopatum.

ANno gratiæ. Dcccv. Aethelhardus Cantuariensis archiepiscopus diem clausit extremum, qui (vt prædictum est) Cantuariensis ecclesiæ dignitatem amissam, potenter reuocauit. Cui successit VVilfredus annis viginti octo.

ANno gratię. Dcccvi. VVilfridus prædictus Cantuariensis archiepiscopus, accepto pallio, in dignitate sua confirmatus est.

ANno gratiæ. Dcccvii. Cuthredus rex Cantuariensis diem clausit extremum, cui Baldredus in regnum successit.

ANno gratiæ. Dcccviij. Eardulfo, Northanhumbrorum rege à regno fugato, Alfvvoldus ei duob⁹ annis successit. Fugauerat autem illum idem Alfvvoldus, & regnum eius occupauit.

Rex Egbertus Cornubiam subiugauit.

ANno gratiæ. Dcccix. Egbertus rex occidentalium Saxonum ad illam regionem, quæ Cornubia dicitur, hostiliter accedens, subiugauit eã sibi & suo adiecit regno, multis hinc & inde interfectis.

ANno gratiæ. Dcccx. defuncto rege Northanhumbrorum Alfvvoldo, Eandred⁹ regnauit pro eo. xxxij. annis. Eodem tempore rex Egbertus aquilonares Britãnos subiugauit, & tributarios fecit.

Rex Egbertus VValliam spoliat

ANno gratiæ. Dcccxi. rex Egbertus, sicut anno præterito aquilonares VVallenses compulerat ad soluendum tributum: ita & hoc anno omnes eorum fines peruagando penetrans, ab aquilone vsq; ad meridiem igne accumulato spoliauit, & sic ad propria remeauit.

Corpus S. Amandi de terra leuatur.

ANno gratiæ. Dcccxij. apud cœnobium Elmonense in Gallia sanctus Amandus de terra leuatur. Cuius corpore inuento integro post annos. clij. cum eius capilli & vngues præciderentur, qui excreuisse videbantur, & ex illius ore dentes forcipe extraherentur, sanguis inde

guis inde profluxit, qui adhuc mirabili gratia reseruatur.

ANno gratiæ. Dcccxiij. Carolus rex Francorum, & patricius Romanorum, per Gallias concilia celebrari edicit, vnum Maguntię, alterum Remis, tertium Turonis, quartum Cabilonis, quintum Arelati, in quibus quædam capitula sacræ scripturæ, vniuersali ecclesiæ necessaria, instituta referuntur.

ANno gratiæ. Dcccxiiij. Carolus Magnus rex Francorum, & imperator Romanorum diem clausit extremum, postquam imperasset annis quadraginta & quinque. Cui successit filius eius Ludouicus. Eodem anno VVilfridus Cantuariensis archiepiscopus, & VVibertus Sciréburnensis episcopus, Romam pro negotijs Anglicanæ ecclesiæ profecti sunt.

De morte Caroli imperatoris.

POst exiguum verò tempus Caroli regis mors ita mihi demonstratur. Cum igitur apud Mennā in ecclesia ante altare die quadam raptus in extasi precibus insisterem, psalmumque, deus in adiutorium meum intende cantarem. Teterrimorum agmina innumerabilia militum ante me præterire, ac versus Lothogaringiā tendere agnoui; qui cum omnes pertransirent, intuitus sum quendam illorum Ethiopi consimilem, retrò lento gradu alios insequentem, cui dixi, quo tenditis? Aquisgranum inquit, ad Caroli mortem tēdimus, vt eius spiritum ad tartara rapiamus. Cui dixi, adiuro te per nomen domini nostri Iesu Christi, vt peracto itinere tuę dispositionis, ad me reuerti non renuas. Tunc modicum commorati, vix expleto psalmo, eodem ordine ad me redierunt. Et dixi nouissimo, cui primum loquutus fueram, quid egistis? Et demon, librauimus facta Caroli, sed Galetianus (inquit) sine capite, tot & tantas lapides, ligna innumerabilia basilicarum suarum in statera suspēdit, quòd magis appenderunt bona quàm eius mala, & idcirco eius animam à nobis abstulit, & his dictis Demon euanuit. Itaque ego intellexi eadem die Carolum ex hac luce migrasse, & subsidijs beati Iacobi (cujus ecclesias multas ædificauerat) ad superna regna merito transuectum. Hæc Turpinus archiepiscopus Remensis.

Hispanicus Iacob⁹ decapitatus. sic Polychronicon. lib. 5. cap. 26. In historia sua de Carolo Magno. cap. 35.

ANno gratiæ. Dcccxv. Ludouicus rex Francorum, à papa Leone, imperialem consecrationem Romæ consecutus est.

Ludouicus imperator.

ANno gratiæ. Dcccxvi. sancto Leone papa defuncto, sedit post eū in cathedra Romana, Stephanus anno vno.

ANno gratiæ. Dcccxvij. defuncto papa Stephano, Paschalis successit ei in cathedra Romana, & sedit annis septem, & diebus xvij.

Paschalis papa.

Eodem

Eodem anno schola Anglorum Romæ igne combusta est.

ANno gratiæ. Dcccxviij. Seloamir Abroditarum rex, ab imperatore Ludouico de regno pulsus, ad Danos transiuit.

ANno gratiæ. Dcccxix. Bernardus rex Italiæ, conspirationis contra imperatorem factæ accusatur, & reus læsæ maiestatis addictus prius regno, postea oculis, ac deinde vita priuatur.

Concilium celebratur.

ANno gratiæ. Dcccxx. per dispositionem Ludouici imperatoris, habito Aquisgrani generali episcoporum conuentu, & abbatũ, quædam capitula, ad vsus monachorum & monialium necessaria statuũtur. Kenulph⁹ pater Kenelmi, fundauit abbatiã de VVinchelcomba sufficienter ad. cc. sustentandos monachos. 10

De passione sancti Kenelmi regis & martyris.

ANno gratiæ. Dcccxxi. Kenulfo rege Merciorum defuncto, corpus eius apud VVinchelcombã sepulturam accepit. Successit ei in regnum Kenelmus filius eius, quem pater eius septennem Quẽdridæ sorori suæ commendauerat nutriendum. Hæc autem falsa regnandi cupiditate seducta, fratruelem de medio tollendum satelliti cuidam, qui alumnus illius fuerat, commendauit. Is insontem puerum, quasi venatum ducens, inter frutèta occultauit, capite obtrũcato. Et mirũ dictu, quòd res tã cœlatè in Anglia ꝑpetrata, Romę innotuit diuinitus reuelata. Siquidẽ super altare beati Petri apostolorũ principis charta quædã perferente candida columba cadens, 20 necis sancti Kenelmi regis & martyris, & sepulchralis loci, per ordinem index fuit. Quæ scædula, quoniam Anglicis, & aureis literis fuerat exarata, à Romanis & alijs qui aderant clericis, papa iubente, frustra legi tentatur. Sed salubriter angelus illis astitit, qui latinæ linguæ schædulam inuoluens, fecit vt Romani pontificis epistola regibus Anglis compatriotam martyrem indicaret. Habebatur autem inter cætera contentum in charta. **In clent kau bathe kenelm kynebearne lith vnder thorne heaued byreaued** Quod latinè sonat, **In clenc kou bath**, id est, in pastura vaccarum, Kenelmus regis filius iacet sub spina, capite priuatus, iuxta caput. Igitur (vt dictum est) corpore beati martyris regibus Angliæ mirabiliter patefacto, freq̃nẽti 30 cœtu clericorum & magnatum, puerile corpus de spelunca leuatũ, apud VVinchelcumbam vehebatur. Paricida, siue potius fratricida fœmina nitebatur, clericorum cãtu ac laicorum, alacri plausu, propter tanti martyris inuentionem commota, è fenestra cœnaculi, in quo stabat caput extulit, & fortè psalmum, Deus laudem meam ne tacueris decantabat, quem à fine, nescio quo præstigio, retrograde

dicens,

dicens, nitebatur cantantium lætitiam infirmare. Cumq; illa à fine vsque ad hunc versum, Hoc opus eorum, qui detrahunt mihi apud dominum, peruenisset: ambo eius oculi à sedibus suis euulsi continuò super ipsam, quam legebat paginam, corruerunt. Adhuc autem psalterium illud, argento fabrefactum & lapsorum luminum cruore madefactum, huius correptionis præbet indiciũ. De huius quoq; sancti martyrio quidam sic ait.

In clenc, sub spina, jacet in conualle bouina,
Vertice priuatus, Kenelmus rege creatus. fraude necatus

10 Successit autem sancto Kenelmo, Ceolulfus patruus suus in regnũ Merciorum duobus annis, licet in breui à regno priuatus.

ANno gratiæ. Dcccxxij. tellus in Saxonia, in modum aggeris, spacio vnius leucæ multis mirantibus intumuit.

ANno gratiæ. Dcccxxiij. Ceolulfus de regno Merciorum expulsus, Bernulfum habuit successorem quatuor annis.

ANno gratiæ. Dcccxxiiij. puella quædam duodenis, post sacram diei paschæ communionem, primum per. x. menses pane, ac deinde cibo & potu per triennium abstinuit, & deinceps ad communem hominum vitam rediit. Eugenius sedit Romæ.

20 ANno gratiæ. Dcccxxv. Egbertus rex occidentalium Saxonum, pugnauit contra Bernulfum regem Merciorum apud Ellendunam partes suas hostiliter petentem, vbi maximo gentis vtrumq; regum peracto exitio, Egbertus funestus victor ad propria remeauit.

ANno gratiæ. Dcccxxvi. Bernulfus Merciorum rex prædictus ab orientalibus Anglis interfectus est, eò quòd regnũ illud, vt suum à tempore Offæ regis inuadere, & sibi vendicare tentaret. Eodem anno corpora sanctorum Marcellini, & Petri martyrum, ab vrbe Roma sublata, & in Franciam translata, multis ibidem signis cla-
30 ruerunt. Ludicanus regi Bernulfo successit.

ANno gratiæ. Dcccxxvij. Eugenio papæ successit Valentinus diebus quadraginta. Egbertus rex occidentalium Saxonum, misit Ethelulfum filium suũ cum Ethelstano Scireburnensi episcopo & consule VVyhardo in Canciam, cum multitudine graui pugnatorum, qui regem Baldredum vltrà flumen Thamesim fugantes, regnum Canciæ, cum Suthsexia Egberto regi subdiderunt. Hoc etiam anno orientales Anglii regem Egbertum in patronum, & dominum susceperunt. Egbertus denique vnus ex octo regibus fuit, qui

fuit, qui totum insulam hanc, ab Humbro flumine, ad australem plagam vsque ad mare Gallicum subiugatam possedit. Gregorius sedit in cathedra Romana annis.xvi.

ANno gratiæ. Dccc.xxviii. Ludicano, rege Merciorum, à rege Egberto interfecto VVilafus successit ei in regnum. Qui continuò à rege Egberto expulsus, annis tribus exulauit. Quo etiam tẽpore, idem Egbertus Svvithredum regẽ orientaliũ Saxonum, debellauit, & à regno fugauit. Svvithredo quoque fugato, regnum illud reges VVestsaxonum tenuerunt. Eodem anno in Vasconia annona de cælo pluit frumento similis, sed grana habuit breuiora, & rotunda. Hoc etiam anno defuncto Egberto, Lindisfarnensi episcopo, Eardulfus successit,

ANno gratiæ, Dccc.xxix. cum Egbertus rex occidentalium Saxonum, omnia australia Angliæ regna obtinuisset, exercitum grãdem in Northanhumbriam ducẽs, prouinciam illam graui depopulatione contriuit, regemque Eandredum statuit sub tributo. Hoc anno qui est ann' ab initio mundi quadrimillesimus septingintesimus, octogesimus octauus finitur nonus annus magnus ab initio mundi, qui est annorum quingentorum triginta duorum.

ANno gratiæ. Dccc. xxx. rex Egbertus potentissimus, exercitum ducens in VValliã copiosum, VVallenses omnes, cum regibus suis, suæ ditione spontanea voluntate subiecit. Eodem anno, idem rex Egbertus misericordia motus, VVilafo regi Merciorum concessit, vt regnum suum de eo teneret sub tributo,

ANno gratiæ. Dccc, xxxi. apud Constantinopolim Theophilus imperat. Eodem anno VVlsius Ebor. archiepiscop', naturæ debitum soluit, & VVymundus successit.

ANno gratiæ Dccc.xxxii. defuncto VVilfrido Cantuar. archiepiscopo, successit Ceolnothus, & anno sequenti pallium suscepit.

Vt Dani insulam ouim deprædauerunt.

ANno gratiæ. Dccxxxiii, exercitus Danorum, infidelium piratarum, postquam apud Dunemutham victi, & fugati fuerunt, Seapeiam, id est, ouium insulam, deprædati sunt. Applicuerunt enim ibidem pagani illi cum nauibus. xxxv. & spoliata insula illa, nauigauerunt, & applicuerunt in loco, qui Carrum nũcupatur, prędis ibidem & spoliis vacantes, nulli sexui pepercerunt,

Vt Dani regem Egbertum de prælio fugauerunt.

ANno gratiæ. Dccxxxiiii. rex Egbertus, ingenti exercitu congregato, contra prædictos paganos vexilla direxit, & arma. Sed Dani post

ni post nimiam hinc inde illatam stragem, alea belli præualuerunt. Ceciderunt itaque inter cæteros Herefridus VVintoniensis, & Sigelmus Sireburnensis episcopi, cum Ducibus Dudda, & Osmūdo. Successit autem Herefrido Eadmūdus, & Sigelmo Aethelvvaldus.

ANno gratiæ. Dcccxxxv. VVallenses cum Danis iunctis viribus, igne & ferro regnum Egberti inuadentes, castella eius & municipia diruere satagebant. Quo audito, rex Egbert⁹ cum exercitu copioso hostibus occurrens, maximam ex obstantibus stragem fecit, & tandem Danos, cum VVallēsibus, damnosam inire fugam coēgit, patriamq; ab hostium irruptione liberauit.

Qualiter rex Egbertus Danos in fugā compulerit.

ANno gratiæ. Dcccxxxvi. idē rex Egbertus, nouū Danorū aduētantem exercitū, contritione graui conterens in fugam cōuertit.

Rex Egbertus iterum Danos superauit.

ANno gratiæ. Dcccxxxvij. Gregorius papa nouæ vrbis fabricā nuper consummatā, à semetipso Leoniā appellauit, qui Leo quartus anteà fuerat nuncupatus. Eodē anno rex occidentaliū Saxonum Egbertus, expletis in regno annis. xxxvij. & mensibus. vij. ex hoc seculo transiens, apud VVintoniā sepulturā accepit. Cui succedēs Aethelulfus filius eius, quē quidā Eadulfum appellant. xx. annis, & quinq; mēsibus imperauit. Iste Aethelulfus de regina sua quatuor filios inclytos generauit, quorū primus dictus est Eadbaldus, secund⁹ Aethelbertus, tertius Aethelredus, quartus Aelfredus, qui omnes post patrem per ordinem regnauerunt. Quintum habuit filium nomine Aethelstanū, non de matrimonio generatū, cui pater Aethelulfus, omnia regna, quæ eius genitor Egbertus potenter acquisierat, cōtulit, occidentalium Saxonum solummodo ipse contentus regno.

Obitus Egberti regis.

Aethelulfus fit rex.

ANno gratiæ. Dcccxxxviij. applicuerunt Dani in portu Hamonis, cum nauibus. xxxiij. magna Comite superbia. Quos Comes, VVlfvvardus prælio commisso, multis ex eis militibus interfectis, turpiter abire coēgit. Sed non multo post eodem anno, idē pagani in ostium Portus appulsi, patriam depopulari cōtendunt. Rumore itaque diuulgato, Dux Aethelhelmus, cum Dorsetēsibus occurrens, ipsos diu conuertit in fugam, sed tandem Inconsultè viribus vtens, dum nimis cū suis inordinatè processit ab ipsis interfectus est.

Dani venerunt in Angliam.

NVnc igitur cum ad plagam maximam, & horribilē peruenimus, quæ peccatis exigentibus per Danos, Angligenis nationibus illata est, libet eiusdem cladis causam, ad cautelā futurorum breuiter legentibus intimare. In Anglorum quidem ecclesia primitiua, religio clarissimè resplenduit, ita vt reges & reginæ, Principes ac Duces,

De causa Danicæ afflictionis.

ces, Comites & Barones, ecclesiarumq; rectores, cœlestis regni desiderio succensi monachatum, spõtaneum exilium, vitam solitariam, vt præmonstrauimus, certatim appetentes, relictis omnibus, dominum sequerentur. Processu verò tempor.is, adeò in eis omnis virtus emarcuit, vt nulla gens proditione vel fraude eis consimilis videretur. Nec erat eis, inuisum aliquid nisi pietas & iusticia, nec honor nisi bella plus quàm ciuilia, & sanguinis innocentium effusio. Misit ergo eis deus omnipotens gentes paganas, crudelissimas, velut apum examina, quæ ne quidem sexui muliebri, aut paruulorum parceret ætati, Danos scilicet, & Norvvegéses, Gothos, & Svvathedos, VVandalos, & Fresos, qui ab exordio regis Aethelulfi supradicti vsque ad Normannorum aduentum, per annos fermè ccxxx. terram hanc peccatricem, à mari vsque ad mare, & ab homine vsque ad pecus deleuerunt. Siquidem Angliam crebrò & vndique inuadentes, nõ eam subiugare ac possidere, sed prædari ac perdere satagebant. Qui si aliquando vincerentur, nihil proficiebant Angli, cum alibi classis maior & exercitus, ex improuisò, & subitò adueniret. Nimirum dum modò reges Anglorum in plagam regni orientalem contra illos tenderent pugnaturi, antequam turmis appropinquassent hostium, nũcius aduolabat dicens, quò nam rex iter sumis? Ecce nunc classis paganorum innumerabilis, ex australi parte regni littora occupans, vrbes & villas prædans, ferro quæque sibi obuia, & incendio conflagrauit. Nec minus ideo rumor huiusmodi ab Oriente vel Occidente aut Aquilone superueniens omnẽ indigenis spem salutis ademit. Sicq; tot malis rumorib⁹ & sinistris nũcijs reges cum subiectis cordibus desecantes, contra hostiles incursiones dubium certamen inibant. Vnde contigit, vt quandoque ciues, quandoque vincerentur hostes.

ANno gratiæ. Dcccxxxix. Herebertus Comes, pugnauit contra paganos apud Mersvvarum, vbi Danis irruentibus, & suis bellatoribus fugientibus, idem Comes occubuit.

ANno gratiæ. Dcccxl. defuncto rege Northanhumbrorum Eandredo, Aethelredus, filius eius, septem annis successit.

ANno gratiæ. Dcccxli. paganorum exercitus, per orientales partes Angliæ, id est, per Cantiam, & Estangliam hostiliter perrexit, vbi turbam innumerabilem interfecit. Eodem quoque tempore Lindissæ regionem idem pagani depopulati sunt. Eodem anno mortuo Ludouico pio rege Francorum, & patritio Romanorum, Lotharius successit annis quindecim.

Anno

ANno gratiæ. Dcccxlij. exercitus Danorum nefandissimus, terram Angliæ profundius ingredientes, circa Doroberniam, & Roffecestriam, ac Londoniarum ciuitatem multitudinem hominũ maximam vtriusque sexus peremerunt. Theodulphus Aurelianũ episcopus, apud Ludouicum imperatorem Caroli magni filium felonio à quibusdam suis emulis accusatus, ab eodem est Andegauis carcerali custodiæ mancipatus. Cumq; in dominica ramis palmarũ iuxta domum, in qua custodiebatur, processio transiret, ille fenestra aperta, factoq; silentio, hos pulcherimos versus à se editos s. Gloria laus, & honor, imperatore præsente cantauit. Cui in tantũ placuerũt quòd mox illũ à vinculis absoluit, et episcopatũ ei restituit. Atq; eos hac die in fine processionis cantari instituit in ingressu ecclesiæ.

ANno gratiæ. Dccc.xliij. Lotharius rex Francorum, & imperator Romanorum, in Saxoniam pergens, valedissimam libertorum conspirationem, dominos suos opprimere volentium, fortiter compescuit, authoribus factionis capitaliter damnatis.

ANno gratiæ. Dcccxliiij. Sergius, qui & Pelagius dictus, sedit in cathedra Romana annis tribus. Eodem anno rex VVestsaxonũ Aethelulfus, apud Carrum, contra gentem Danicam pugnauit, sed Dani victoriam sunt adepti. Eodem anno rex Northanhumbrorũ Aethelredus à regno fugat' est, cui Readvvlfus successit in regnum qui confestim diademate insignitus, cum paganis commisso prælio, apud Aluetheleie, ipse & consul Aelfredus ceciderunt cum parte maxima subditorum, & tunc iterum Aethelredus regnauit.

Sergius papa creatur.

ANno gratiæ. Dcccxlv. Dux Earnulfus cum Somersetensibus, & Dux Osricus cum Dorsetensibus, & Alstano Sciteburnensi episcopo, ad Pedredesmutham, contra Danos pugnantes, maxima ex hostibus strage facta, victoria potiti sunt. Eodem anno defuncto Egfredo Lindisfarnensi episcopo. Eanbertus successit.

ANno gratiæ. Dcccxlvi. Aethelstanus episcopus, & consul Alcherus, apud Sandvvicum contra paganorum immensum exercitum, prælium conserentes. ix. puppes maximas occupantes, cæteras in fugam compulerunt.

ANno gratiæ. Dcccxlvij. Leo papa sedit in cathedra Romana annis. viij. mensibus. iij. diebus. vi. & cessauit sedes mensibus duobus. Eodem anno defuncto Eadberto VVigorniensi episcopo, Alhunus successit.

Leo papa.

De eclipsi solis.

ANno gratiæ. Dcccxlviij. Aethelredo rege Northanhumbrorum interfecto. Osbertus successit pro eo annis. xviij. Et eodem anno facta est eclipsis solis, hora dei sexta. Kal. Octobr.

De natiuitate Aelfredi postea regis.

ANno gratiæ. Dcccxlix. natus est Aethelulfo regi occidentalium Saxonum filius in prouincia Berrocscire in villa regia, quæ Vanating appellatur, quem in sacra baptismatis regeneratione vocauit Aelfredum. Mater verò eius Osburga dicebatur, fœmina satis religiosa, nobili genere & ingenio, quæ filia erat Aslati famosi pincernæ regis Aethelulfi. Ort⁹ enim erat ex Gothis, & Iuthis, de semine duorum fratrum Scuphi scilicet & VVithgari. Hi potestate accepta ab auunculo suo rege VVestsaxonum, & Kenrico consobrino eorum, primo Vectæ insulæ paucos Britones, quos eiusdem insulæ accolas inuenerunt, in loco qui VVithgaresburh, id est, burgum VVithgari dicitur, peremerunt, atque deinceps insulam illam, vt supra dictum est, occupatam possederunt. Eodem anno in vigilia Pentecostes Berthferus regis Merciorum filius, scilicet Bertulfi cognatum suum sanctum VVlstanum iniustè peremit. Erat autem nepos duorum regum de regno Merciorū. Corpus verò defuncti ad monasterium tunc tēporis famosissimum, quod Repeduna dicebatur delatum, & in mausoleo aui sui, regis VVilafi dicitur tumulatum. Sed illius martyrio cœlestia non defuere miracula. Nam de loco vbi innocenter occisus est, columna lucis vsq; ad cœlum porrecta, omnibus loci illius incolis, per dies. xxx. stabat conspicua.

ANno gratiæ. Dcccl. Franci à Boëmannis graui prælio macerantur, cui bello spiritus malignus se præfuisse, per os cuiusdā arreptitij publicè protestatus est, & per se suosq; socios, spiritus scilicet superbiæ & discordiæ, egisse, vt Francigenæ hostibus terga darent.

ANno gratiæ. Dcccli. magnus paganorum exercitus, cum nauibus. cccl. in ostium Thamesis fluminis veniens Doroberniam, id est Cantuariam depopulatus est, & regem Merciorum Bertulfum, qui contra paganos ad pugnam venerat, propulerūt in fugam. Post hoc autem audaciores effecti, cū omni multitudine sua, in Sutherie conuenerunt. Quod à rege VVestsaxonum Aethelulfo cum fuisset compertum, magno exercitu congregato, cum filio suo Aethelbaldo, in loco qui Acle dicitur, cōserto prælio, paganos superauit, & eos inaudita cæde macerauit.

ANno gratiæ. Dccclij. Merciorum rex Bertulfus ab hac vita transiens Burhredum, xxij. annis habuit successorū. Hic anno regni sui primo

sui primo, filiam regis occidentalium Saxonum Ethelulfi, vxorem accipiens, in regno confirmatus est. Celebratæ quoque sunt nuptiæ in villa regia, quæ Chippenham appellatur, vbi puella Aethelsvvitha reginæ nomen promeruit.

De quadam muliere sortilega.

Circa dies istos, mulier quædam malefica, in villa, quæ Berkeleia dicitur, degens, gulæ amatrix ac petulantiæ, flagitijs modum vsque in senium & augurijs non ponens, vsque ad mortem impudica permansit. Hæc die quadam cum sederet ad prandium, cornicula quam pro delicijs pascebat, nescio quid garrire cœpit. Quo audito, mulieris cultellus de manu excidit, simul et facies pallescere cœpit. Et emisso rugitu, hodie (inquit) accipiam grande incommodum, hodieque ad sulcum vltimum, meum peruenit aratrum. Quo dicto, nuncius doloris intrauit. Muliere verò percunctata ad quid veniret; affero (inquit) tibi filij tui obitum, & totius familiæ eius ex subita ruina interitum. Hoc quoque dolore mulier permota, lecto protinus decubuit, grauiter infirmata. Sentiensque morbum subrepere ad vitalia, liberos quos habuit superstites, monachum videlicet & monacham per epistolam inuitauit. Aduenientes autem voce singultienti alloquitur. Ego (inquit) ô pueri, meo miserabili fato, dæmoniacis semper artibus inseruiui. Ego omnium viciorum sentina, ego illecebrarum omnium fui magistra. Erat tamen mihi inter hæc mala, spes vestræ religionis, quæ meam solidaret animam desperatam, vos expectabam propugnatores contra dæmones, tutores contra sæuissimos hostes. Nunc igitur quoniam ad finem vitæ perueni, rogo vos per materna vbera, vt mea tentetis alleuiare torméta. Insuite me defunctam corio ceruino, ac deinde in sarcophago lapideo supponite, operculumque ferro & plumbo cōstringite, ac demum lapidé tribus cathenis ferreis & fortissimis circundantes, clericos quinquaginta psalmorū cantores, & tot per tres dies presbyteros missarum celebratores applicate, qui feroces lenigent aduersariorum incursus. Ita si tribus noctibus secura iacuero, quarto die me infodite humo. Factumq; est, vt præceperat illis. Sed proh dolor, nil preces, nil lachrymę, nil demū valuere cathenę. Primis enim duabus noctibus, cum chori psallentiū corpori assistebāt, aduenientes dæmones ostium ecclesiæ confregerunt ingenti obice clausum, extremasque cathenas negotio leui dirumpūt. Media autē, quæ fortior erat, illibata manebat. Tertia autem nocte, circa Gallicinium, strepitu hostium aduentantium, omne monasterium

visum est à fundamento moueri. Vnus ergo dæmonum, & vultu cęteris terribilior, & statura eminentior, ianuas ecclesiæ impetu violento concussas in frgmenta deiecit. Diriguerunt clerici cum laicis, metu steterunt omnium capilli, & psalmorum concentus defecit. Dæmon ergo gestu vt videbatur arroganti ad sepulchrum accedēs, & nomen mulieris modicum ingeminans, surgere imperauit. Qua respondente, quòd nequiret pro vinculis: iam malo tuo (inquit) solueris. Et protinus cathenam, quæ cæterorum ferociam dæmonum deluserat, velut stuppeum vinculum rumpebat. Operculum etiam sepulchri pede depellēs, mulierem palam omnibus ab ecclesia extraxit, vbi pro foribus niger equus superbè hinniens videbatur vncis ferreis, & clauis vndique confixus, super quē misera mulier proiecta, ab oculis assistentium euanuit. Audiebantur tamen clamores per quatuor ferè miliaria horribiles, auxilium postulantes. Ista itaq; quæ retuli incredibilia non erunt, si legatur beati Gregorij dialog', in quo refert, hominem in ecclesia sepultum à dæmonibus foras eiectum. Et apud Francos Carolus Martellus insignis vir fortitudinis, qui Saracenos, Gallias ingressos, Hispaniam redire cōpulit, exactis vitæ suę diebus, in ecclesia beati Dyonisij legitur fuisse sepultus. Sed quia patrimonia, cum decimis omnium ferè ecclesiarum Galliæ, pro stipendio commilitonum suorum mutilauerat, miserabiliter à malignis spiritibus de sepulchro corporaliter auulsus, vsque in hodiernum diem nusquam comparuit.

VVallenses ab Anglis bello vincuntur.

ANno gratię. Dcccliij. rex VVestsaxonum Ethelulfus, & rex Merciorum Beornredus, mediterraneos Britones bello vicerunt, & suæ ditioni submiserunt.

Rex Aethelulfus decimam partē regni sui deo & sanctis eius dedit.

ANno gratiæ. Dcccliiij. defuncto VVymundo Ebor. archiepiscopo, VVlferus successit. Eodem anno Eanbertus Lindisfarnensis antistes diem clausit extremum, & Eardulfus successit. Eodem anno magnificus rex Aethelulfus, decimam regni sui partem deo et beatæ Mariæ, & omnibus sanctis contulit, liberam ab omnibus seruicijs secularibus, exactionibus, & tributis. Quam donationem, & chartæ suæ confirmationem hic ponere libet, vt ipsius deuotio omnibus innotescat. Regnante in perpetuum domino nostro Iesu Christo, in nostris temporibus bellorum incendia, & direptiones opum nostrarum, & vastantium crudelissimas hostium barbarorū, paganarumque gentium multiplices tribulationes, affligentium vsque ad internecionem cernimus tempora incumbere periculosa.

Quam-

Quamobrem ego Aethelulfus rex occidentalium Saxonum, cum consilio episcoporum ac principum meorum, consilium salubre, atque vniforme remediũ affirmaui, vt aliquã portionẽ terræ meę, deo & beatæ Mariæ, & omnibus sanctis, iure perpetuo possidendam cõ cedam, decimam scilicet partem terræ meæ, vt sit tuta muneribus, & libera ab omnibus seruitijs secularibus, nec non regalibus tributis maiorib' & minoribus, siue taxationib', quod nos **Witereden** appellamus. Sitque omniũ rerum libera pro remissione animarum, & peccatorum meorum, ad seruiendum soli deo sine expeditione, & põ- 10 tis constructione, arcis munitione, vt eo diligentius, pro nobis preces ad deum sine cessatione fundant, quo eorum seruitutem in aliquo leuigamus. Placuit autem episcopis ecclesiæ Sciréburnensis Alstano, & VVinton. Svvithuno cum suis abbatibus, & dei seruis, viris scilicet & fœminis religiosis, quibus supradicta collata sunt beneficia, consilia inire, vt omnes fratres & sorores, omni hebdomada die Mercurij, hoc est, **Wodnesday**, in vnaquaque ecclesia cantent psalmos l. & vnusquisque presbyter duas missas, vnam pro rege, & aliam pro Ducibus eius in hunc modum consentientibus, pro salute & refrigerio delictorum suorum. Postquam autem defuncti fue- 20 rimus, pro rege defuncto singulariter, & pro Ducib' communiter. Et hoc sit firmiter constitutũ omnibus diebus Christianitatis, sicut libertas constituta est, quamdiu fides crescit in gente Anglorum. Scripta est autem hæc donationis charta, anno gratiæ. Dccclv. indictione quarta, quinto nonas Nouembr. in vrbe VVẽtana, ante maius altare beati Petri apostoli.

His ita gestis, rex magnificus occidentaliũ Saxonum Aethelulfus, cum honore maximo Romam profect', duxit secum Aelfredũ filium suum iuniorem, quem cæteris omnibus plus dilexit, vt à papa Leone moribus pariter, & religione informaretur ibidem. Vbi cum 30 anno integro rex cum filio demoratus fuisset, fecit filium suum ibi à papa in regem coronari, atque post dies paucos, ad patriã rediens, duxit Indethã Caroli regis Francorũ filiã secum in Angliã, sibi matrimonio copulatam. Sed intereà dum rex moram faceret in partibus transmarinis, exorta est contra regem prædictum magnatum quorundam conspiratio, ita quòd facta coniuratione ab Aethelbaldo filio regis primogenito, & Sciréburnensi episcopo Alstano, cum Eandulfo Sumersetẽsis pagi Comite, quod à Roma repatriãs numquam reciperetur in regnum. Causa autem bifaria erat, vna quòd

filium iuniorem Aelfredum, quasi alijs a sorte regni exclusis, in regem Romæ fecerat coronari. Alia verò quòd spretis omnibus Angliæ mulieribus, filiam regis Francorum alienigenam, sibi per coniugium copulauit. Prætereà audierunt conspiratores prędicti, quòd contra morem & statuta regum VVestsaxonum, Iudetham regis Francorum filiam, quam nuper desponsauerat, reginam appellabat, & in mensa ad latus suum conuiuari faciebat. Gens vero VVestsaxonum non permittit reginam iuxta regem sedere: nec etiam reginam, sed regis coniugem nominari. Hæc autem infamia ab Eadburga Offæ regis filia, eiusdem gentis regina exorta est, quę virum suum Brithricum veneno perdidit, & iuxta regem sedens, omnes regni nobiles accusare solebat, et quos accusare non potuit, potu eos venenifero necare cōsueuit. Itaque pro reginæ maleficio, sicut superius prolixè tractatum est, omnes coniurauerant, quòd numquam regem super se regnare permitterent, qui in prædictis culpabilis inueniretur. Reuertente tandem à Roma Aethelulfo rege pacifico, prædictus filius eius Aethelbaldus, cum suis complicibus, conceptā nequitiam ad effectum perducere attentauit. Sed deus omnipotens id fieri non permisit. Nam ne fortè plusquam ciuile bellū, inter patrem & filium conualesceret, ineffabili regis clementia omniū conspiratio nobilium & episcoporum cessauit, diuidentis cum filio suo regnum VVestsaxonum, antea indiuisum, ita vt pars regni orientalis in sortem filij cederet, & occidentalis patri remaneret. Et cum tota regni nobilitas, pro rege decertare, & filium à iure regni depellere vellent, si pater id fieri permisisset, ipse mentis nobilitate ab auaritiæ sese vitio excludens, filij sui concupiscentiæ satisfecit, sicq; vbi pater iusto dei iudicio regnare debuerat, illic filius pertinax, & iniquus regnauit.

Eadmundus in regem cōsecratus est.

ANno gratiæ. Dccclv. Leone papa defuncto, successit ei Benedictus annis duobus, mensibus. vi. & diebus. x. Eodem anno rex Eadmund' ex prosapia antiquorū Saxonū originē ducens, prouincię orientalium Anglorum culmen regiminis suscepit, anno à natiuitate sua. xiij. die dominicæ natiuitatis. viij. Kal. Ianuarij. Iste adolescens pijssimus ab omnibus regionis illius magnatibus, & populis rex electus, & ad regimen multum renitens compulsus, ab Humberto Helmhamensi episcopo, in villa regia, quę Bures nūcupatur munus consecrationis suscepit.

Anno gratiæ. Dccclvi. defuncto Lothario rege Francorum, &

patricio Romanorum Ludouicus successit, & imperauit annis. xxj.

ANno gratiæ. Dccclvij. Aethelulfus rex VVestsaxonum pacificus, inter alia bona præsentis vitæ studia, de suo transitu ad viam vniuersitatis cogitans, ne filij eius post obitum suum inter se disceptarent, hæreditariam scribere imperauit epistolam, in qua & regni inter filios Aethelbaldum & Aethelbertum, & inter filiam, & propinquos ac regni sui nobiles, summam pecuniarum, quæ post se superesset, diuisionem ordinabiliter mandare literis procurauit. Pro vtilitate animæ suæ & salute, per omne regnum suum, semper in decem hydis vel mansionibus pauperem vnum indigenam, vel peregrinum, cibo, potu, & operimento, successoribus suis, vsque in finē seculi post se pascere præcepit, ita tamen vt si terra illa pecoribus abundaret, & ab hominibus coleretur. Romæ autem singulis annis ccc. denariorum mancusas portari præcepit, qui taliter diuiderentur ibidem, centum mancusas scilicet, in honorem sancti Petri apostolorum principis, specialiter ad emendum oleum, quo implerentur omnia luminaria eclesiæ apostolicæ in vespera paschæ, & tantundē in gallicātu, & centum ibidem mancusas in honorem sancti Pauli eisdem de causis, centum præterea mancusas, vniuersali papæ præcepit exhiberi ad suas elemosynas ampliandas. Iste autem rex, deo deuotus, ante obitum Egberti regis patris sui, VVentanæ vrbis fuerat episcopus ordinatus, sed patre defuncto, licet multū repugnans, rex creatus est, cum non esset alius de regio genere, qui regnare debuisset. Tandem cum rex Aethelulfus illustris regnum VVestsaxonum annis. xvij. diligentissimè gubernasset, viam vniuersæ carnis ingressus, Aethelberto, filiorum secundo, regnū Cantiæ cum Suthsexia, & Estsexia concessit, & filius eius primogenitus, Aethelbald⁹, in VVestsaxia pro patre regnauit. Rex verò Aethelulf⁹ apud VVintoniā sepulturam cum honore regio, in ecclesia cathedrali, suscepit. Aethelbaldus protinus cum fuisset in regem promotus contra dei præceptum, & Christiani nominis dignitatem, necnon & contra omnium paganorum morem, thorum patris defuncti ascēdens, Iudetham regis Francorum filiam in matrimonio ducens, effrenis duobus ac dimidio post patrem annis, occidentalium Saxonū apicem crudeliter gubernauit. Eodem anno defuncto Cedda Herefordensi episcopo Albertus successit.

Rex Aethelulfus diem clausit extremum.

ANno gratiæ. Dccclviij. defuncto papa Benedicto, Nicolaus sedit in cathedra Romana annis. ix. mensibus duobus, & diebus viginti.

ginti. Eodem anno Aethelvvaldus Lichefeldensis episcopus obijt, cui Hunbertus successit.

ANno gratiæ. Dccclix. rex VVestsaxonum Aethelbaldus, ab errore supradicto recipiscens, dimissa Iudetha nouerca sua, cuius thorum fœdauerat, peracta pœnitentia, tempore, quo superuixit, regnum cum pace & iustitia temperauit.

Corpus Innocentii papæ in Saxoniam transfertur.

ANno gratiæ. Dccclx. Dux Saxonum Leuculfus, corpus beati papę Innocentij, à Roma in Saxoniam transuexit.

Rex Aethelbaldus obiit

ANno gratiæ. Dccclxi. rex VVestsaxonum Aethelbaldus, anno regni sui, v. morte est immatura præreptus, & apud Scireburniã, regio schemate sepultus. Successit ei in regnum frater eius Aethelbertus, qui VVestsaxoniam, Cãtian, Estsaxiam, & Suthsexiam, sub suo dominio mancipauit. In diebus autem illius, magna Danorum multitudo per occeanum aduenìens, Ventam ciuitatem hostiliter spoliauit. Quibus cum ingenti præda ad naues reuertentibus, comes Hamtunensis Osricus, & Comes Berrucensis Aethelulf, viriliter occurrentes, multos ex eis trucidabant, cæteris per fugam elapsis, Eodem anno defuncto Rethuno Legecestrensi pontifice, Aldredus in episcopatum successit.

De sancto Svvithuno episcopo.

ANno gratiæ. Dccclxij. sanctus Svvithunus Ventanæ ciuitatis episcopus migrauit ad dominum. Hic vir sanctus, dum adhuc viueret, multarum esset possessor virtutum, præcipuè tamen clemẽtia, & humilitate pollebat. Contigit autem tempore quodam, hunc dei famulum, ad pontem Ventanæ vrbis, cum operarijs forte sedere, vt suæ instantia præsentiæ desidiam laborantium prouocaret. Et ecce per pontem commeabat in vrbem fœmina causa commercij, ferens oua, ad quam prosilientes vndique operantes, vt mos est hominibus illius generis accessu petulanti, omnia ad vnum oua cõfringunt. Cumque factum vituperabile, muliere conquerente, ad aures pij pontificis peruolasset, & illius pauperculæ fœminæ damnũ suspirasset, motus clementia mentis, signum crucis super oua confracta faciens, omnium fracturam consolodauit ouorum. De humilitate quoque beati viri hoc memoria dignum est, quòd quotiescumque nouam ecclesiæ fabricam, dedicare debebat, eò quamuis iter longum esset, non equo, vel vehiculo, sed pede impiger contẽdebat. Et ne id ab imperitis ridiculo haberetur, vel à superbis pro iactantiæ vitio notaretur, visibus hominũ abductus, nocturnus viator iter facere consueuit. Solitariæ sanctitatis amator, nulla pompa

bona

bona sua prostituenda putabat. Tandem verò vitæ præsenti valefa-cturus, pontificali districtione præcepit domesticis, vt extra ecclesiã cadauer suum humarent, vbi & prætereuntium pedibus, & stillicidijs ex alto rorantibus foret obnoxium. Successit ei in episcopatu Ealferthus, in rebus ecclesiasticis sufficienter eruditus, qui vices antecessoris aliquanto tempore prudenter exegit.

Dani hyemauerunt in Thaneta insula.

ANno gratiæ. Dccclxiij. pagani hyemauerunt in Thaneta insula, firmumque pacis fœdus cum Cantuariensibus pepigerunt. Sed more vulpino de nocte erumpentes ex castris, totam orientalẽ Cantiæ plagam depopulati sunt, & ad naues cum spolijs reuertuntur.

ANno gratiæ. Dccclxiiij. Humbertus Lichefeldẽsis episcopus diẽ clausit extremum, cui Kinefenthus in episcopatum successit.

De sancto Eusebio & Pontiano.

ANno gratiæ. Dccclxv, corpora sanctorum Eusebij & Pontiani, dono Nicolai papæ ad Gallias translata, & in monasterijs voto religiosorum sancto Petro collatis, honorificè tumulantur.

Rex Aethelbertus defunctus est.

ANno gratiæ. Dccclxvi. defuncto rege VVestsaxonum Aethelberto, frater eius Aethelredus regnauit pro eo quinque annis. Quo etiam tempore, magna Danorum classis in Angliam veniens, in regione orientalium Anglorum hyemauit, vbi & maxima pars eorum qui pedites erant equestres effecti sunt.

Adrianus papa.

ANno gratiæ. Dccclxvij. Adrianus papa, post Nicolaum, sedit in cathedra Romana annis quatuor. Eodem anno Danorum nefandus exercitus, in die omnium sanctorum, ab oriẽtalibus Anglis ad Ebor. ciuitatem migrauit. Quo etiam tempore, maxima inter Northanhumbros discordia excitata, populus regem suum legitimum, Osbertum à regno expellentes, tyrannum quendam nomine Ellã, non de prosapia regali genitum, super regni apicem extulerunt. Sed consilio diuino, aduenientibus Danis, Osbertus & Ella, pacem fecerunt inter se, pro vtilitate communi. Qui deinde iunctis viribus copiosis, vrbem adeunt Ebor. Quibus aduentantibus pagani fugam cõfestim arripiunt infrà vrbis mœnia, se defendere decernentes. Quos reges Christiani insequentes, & acerrimum in hostes impetum facientes, vrbis mœnia subuerterunt. Tandem ingressi ciuitatem, pugnam contra paganos, sibi nimis damnosam, commiserunt. Nam in illa pugna ceciderunt reges Osbertus & Ella, & cum eis. viij. Consules, in die palmarum, cum turbarũ multitudine copiosa. Deinde nefandissimi victores Dani, totam Northanhumbrorum prouinciam vsq; ad ostium Tynæ fluminis depopulantes,

patriam

patriam sibi, victis hostibus, subdiderunt. Tunc regibus Northanhumbrorum interfectis, Egbertus quidam genere Anglicus, sub Danorum potestate regnum adeptus, illud sex annis gubernauit. Eodē anno Alfstanus Sciреburnensis antistes, diem clausit extremū. Qui temporibus regum occidentalium Saxonum, Egberti & filij eius Aethelulfi, magnæ in regno potentiæ, & ingentis consilij fuit, dum prædicto regi Egberto Cantuaritas, & Anglos orientales bellicis laboribus subiugauit. Contra Danos quoque, qui tunc primo insulam infestabant, regis Aethelulfi sæuitiam exacuit, ipse ex fisco pecuniam accipiens, ipse exercitum componens, Martijs fœlix euentibus, contra hostes bella plurima constanter peregit. Potentiā quoque ipsius, ex hoc quilibet cognoscere poterit, quòd regem Aethelulfum à Roma reuertentem à regno arcuerit, statuto filio eius Aethelbaldo rege pro eo, donec patrem cum filio in sortem regni regredi pateretur. Reliquit autem ecclesiam suam, quam annis rexerat quinquaginta, prædiuitem in prædijs vndecumque adquisitis. Et cum esset cupiditate præferuidus, erat tamē liberalitate præcipuus. Sepultus est apud Sciteburnam, in ecclesia cathedrali.

Rex Aelfredus vxorem duxit.

ANno gratiæ. Dccclxviij. Aelfredus, frater Aethelredi regis, iuuenis admirandæ probitatis, vxorem duxit de regali genere Merciorum, filiam scilicet Aethelredi Comitis Gannorum, qui cognominabatur Mucheł, quod latinè grādis sonat. Mater verò eius Eadburga dicebatur, de nobili genere regum prædictorum. Puella verò, quam desponsauerat, Alhvvitha dicebatur. Eodem anno sæpedictus Danorum exercitus Northanhumbros deserens, Snotingehā adijt, & ibidem hyemauit. Snotingeham autē Britannicè Tingnobant dicitur, latinè verò domus speluncarum. Burhredus quoque rex Merciorum, audito eorum aduentu, nuncios ad regem occidētalium Saxonum Aethelredum, & ad fratrem eius Aelfredum, direxit, suppliciter auxilium postulantes, quo possent deo & hominibus paganorum inuisum exercitum expugnare. Qui protinus vndique immenso exercitu congregato, Merciorum regem aduenit, & vsque ad Snotingeham bellum quærentes vnanimiter peruenerunt. Cumque pagani arcis tuitione muniti, prælium conserere denegarent, & Christiani muros confringere non sufficerent; pace inter Mercios & Paganos ad tempus composita, singuli ad propria sunt reuersi. Eodem tempore, oratorium sancti Andreæ apostoli, Kirtlesiæ ab Alvvino VVigot. episcopo constructum, & dedicatum

dedicatum est. Tunc Cometa apparuit manifestè.

ANno gratiæ Dccclxix. præfatus paganorum exercitus, ad Northanhumbros denuò transiens, Eboracum petijt ciuitatem, & ibidem hyemauit.

ANno gratię Dccclxx. applicuerunt in Scotia Danorum innumera multitudo, quorũ duces fuerunt Hinguar & Hubba, diræ peruersitatis homines, & fortitudinis inauditæ. Qui totius fines Anglię in exterminiũ adducere conantes, pueros & senes quosq; sibi obuios iugulabant, matronasq; sanctimoniales, seu virgines ludibrio tradendas mandabant. Cumq; per omnes regnorũ fines tanta tyrannorum immanitas disseminata fuisset: Ebba sancta Collinghãmensis cœnobij abbatissa, metuens ne & ipsa, cui solicitudo regiminis & cura pastoralis cõmissa fuerat, cum sibi subiectis virginib' ludibrio traderetur paganorum, vt pudicitiã amitteret virginalẽ, conuocatis sororibus in capitulũ vniuersis, in hanc vocem prorupit dicens. Aduenerunt nuper (inquit) ad partes nostras pagani nequissimi, & totius humanitatis ignari, qui loca regionis hui' singula perlustrantes, nec sexui muliebri, nec paruulorũ quidẽ parcentes ætati. Ecclesias & personas ecclesiasticas destruũt, fœminas sanctimoniales prostituunt, & obuia sibi quæq; conterendo consumunt. Itaq; si consilijs meis adquiescere decreueritis, spem certam de clemẽtia diuina concipio, quòd & barbarorum rabiem effugere valebimus, & perpetuæ virginitatis pudicitiam custodire. Cui cum vniuersa virginum congregatio, certis promissionibus spospõdisset, sese maternis velle in omnibus obtemperare præceptis, illa admirandæ animositatis abbatissa, palam cunctis sororibus exemplum castitatis præbẽs, non solum sanctimonialibus illis proficuum, verumetiam omnibus succedentibus, & successuris virginibus æternaliter amplectendum, arepta nouacula nasum propriũ, cum labro superiori ad dẽtes vsq; præcidens, horrendũ de se spectaculũ astãtibus præbuit vniuersis. Quod factũ memerabile, cũ cõgregatio tota vidẽs admiraretur, simili de se opere à singulis perpetrato, materna sunt vestigia insecutæ. Et his ita gestis, cũ mane crastinũ illuxisset, superuenerũt tyranni nequissimi, vt fœminas sanctas & deo deuotas ludibrio traderẽt, simul & ipsum monasteriũ spoliatũ ignibus cõcremarent. Sed conspiciẽtes abbatissam illã, & sorores singulas tam enormiter mutulatas, & in suo sanguine, à planta pedis, vsq; ad verticem tabefactas, cũ festinatione recesserunt de loco illo, dùm nimis longũ sibi videretur,

De admirabili facto sanctæ Ebbę abbatissę

vel ibidem etiam per breue temporis ſpacium demorari. Sed inde recedentes duces prædicti, præceperunt ſatellitibus ſuis nefandis, vt iniecto igne, monaſterium cum omnibus officinis, & ipſis ſanctimonialibus concremarent. Sicque executione completa à miniſtris iniquitatis, ſancta abbatiſſa & omnes cum illa virgines ſanctiſſimæ ad martyrij gloriam peruenerunt.

De multorum deſolatione cœnobiorum.

EThis ita geſtis, velificauerunt infideles nequiſſimi per maris littus ſurſum, quæque ſibi obuia igne depopulantes, & ferro. In hac quoque perſecutione diabolica, deſtructa referuntur nobiliſſima monaſteria, in margine maris ſita, id eſt, cœnobium Lindiſſarnenſe monachorum, in quo tunc ſedes erat cathedralis, quam beatus antiſtes Cuthbertus ſacra ſui corporis præſentia decorauit. Cœnobium etiam Tynemuenſe ſanctimonialũ, Gyrvvienſe monachorum & VViremuthẽſe, in quibus Beda presbyter legitur educatus. Streneſhalenſe ſanctimonialium, quod Hilda abbatiſſa beatiſſima fundauit & multas in eo virgines congregauit. Et ſic nefandi duces, per pagum Eboracenſem tranſitum facientes, eccleſias, ciuitates, & villas combuſſerunt, homines cuiuſcunque ſexus & ætatis, cum ſpolijs, & iumentis funditus deleuerunt. Deinde ſurſum per flumen Humbri nauigantes, conſimili ibidem rabie ſæuiebant. Indeque progreſſi, cuncta cœnobia in paludibus ſita monachorum ac virginum, interfectis habitatoribus deſtruxerunt. Horũ autẽ nomina cœnobiorũ ſunt, Croulãdia, Thorneia, Rameſeia, Hamſtede, quod nunc burgũ ſancti Petri dicitur, cum inſula Elieſi, & cœnobio olim famoſiſſimo fœminarũ, in quo ſancta virgo & regina Aetheldreda abbatiſſæ officiũ multis annis laudabiliter adimpleuit.

De cauſa martyrii beati Eadmundi regis.

NVnc ergo quoniam in perſecutione iſta, glorioſus rex, & martyr Eadmũdus gladijs iniquorũ Hinguaris & Hubbæ fratrum interfectus occubuit, dignum eſt hoc in loco, referre tanti cauſam martyrij, & vnde duces prædicti occaſionem nacti fuerunt regẽ piiſſimum nece adeò crudeliſſima condemnare. Erat igitur in diebus non longè præteritis, in regno Danorum vir quidam de ſtirpe regia illius gentis progenitus, nomine Lothbrocus. Hic cum duos filios, Hinguarẽ ſcilicet & Hubbam, ex vxore genuiſſet, quadam die cum accipitre ſolus breuem nauiculam ingreſſus, vt in inſulis maris & terræ vicinis, anates & auiculas alias aucuparetur: ſubita tempeſtate ſuborta, intra maris latitudinem raptus, diebus aliquot cum noctibus, huc illucque deiectus grauiter vexabatur.

Qui tan-

Quĩ tandem plurima maris pericula perpessus, in Angliam proie-
ctus est,& in prouincia orientalium Anglorum, quæ Northfolke ab
incolis dicitur,apud Redham villã applicuit. Qui forte ab hominib⁹
regionis,cum accipitre solus inuentus,regi Estanglorum Eadmun-
do pro miraculo præsentatur. Et ab ipso rege propter elegantissi-
mam corporis formam,cum honore receptus, aliquandiu in curia
eius remansit. Et quoniam lingua Danorum Anglicanæ loquelæ
vicina est,Lothbrocus regi narrare cœpit,quo casu in Angliam pro-
iectus fuisset.Placuerunt itaque Lothbroco,in rege Eadmundo mo-
rum plenitudo,& militiæ disciplina quamplurimum, simul & cu-
rialitas astantium ministrorum, quos regalis industria in omni re-
rum ornatu & schemate verborum pleniter informauit. Ad hanc
quoque Lothbrocus morum disciplinam prouocatus, rogabat regẽ
propensius,vt sibi liceret in eius curia demorari,vt regijs posset ple-
nius instrui disciplinis. Cumque rex Eadmundus petitionem eius
clementer exaudisset, iunxit se Lothbrocus venatori regis nomine
Berno,vt artem venatoriam,in qua fuerat eruditus ad plenum cum
ipso frequentaret. Erat enim tam in aucupatione, quàm in venato-
rio exercitio gratiosus,vnde in auibus simul ac bestijs capiendis,pro
voto sibi omnia succedebant.Capiebat quicquid volebat, & men-
sam regis delicatissimis ferculis persæpe ditabat. Et cum fuisset à re-
ge,pro vt eius gentilitas permisit, dilect⁹, cœpit venator regis,ei gra-
uiter inuidere,pro eo quod in artibus prædictis ipsum in omnibus
superabat. Et mortali inuidia contra Lothbrocum succensus, qua-
dam die dum venatum pariter irent, furtiuo impetu in eum facto,
ipsum nequiter interfecit, & in densitate nemoris interfectum ab-
scondit. Quo facto, recessit venator nequissim⁹,& canes cornican-
do ad se vocauit. Nutrierat autem Lothbrocus leporarium quendã,
in curia regis Eadmundi,qui ipsum vt fieri solet, multum dilexit, &
venatore cum ceteris canibus recedente, ille solus cum corpore do-
mini sui remansit. In crastino quoq; cum rex sederet ad mẽsam, &
inter cæteros cõmilitones Lothbrocũ non vidisset, quæsiuit propen-
sius à ministris, quid de illo actum fuisset. Cui respondens venator
Bernus, dixit, quòd die hesterna, cũ de venatu domũ rediret, ipse re-
mansit in sylua post eum, & quòd eũ postea non viderit profitetur.
Sed vix verba compleuerat, & ecce leporarius, quẽ nutriuerat Loth-
brocus regiam domũ ingressus omnibus, & maximè regi adulans
cauda applaudere satagebat. Quẽ rex cum vidisset, astantibus dixit.

Ecce

Ecce (inquit) canis Lothbroci adueniens, dominum suum venientem præuenit. Et præ gaudio rex canem diligenter pauit, sperás per eum, eius dominum aduenturum, sed proh nihil expectabat. Nam ilico cum leporarius satiat⁹ fuisset, reuersus est ad dominum suum, & iuxta corpus eius consuetas excubias celebrauit. Qui iterum post triduum, fame illum compellente, ad mensam regis ingressus denuò vt reficeretur, rex vehementer admirans iussit insequi vestigia canis si recederet ab aula, & diligenter quò pergeret explorare. Factum est à ministris, vt eis à rege fuerat imperatum. Et canem recedentem subsequẽtes, ad Lothbroci corpus exanime sunt perducti. Cumque regi declarata hæc fuissent, perturbatus est vehementer, & iussit vt corpus sepulturæ honestius traderetur.

Depopulata Estanglia, strages hominũ sit secuta.

TVnc rex Eadmundus, diligenti de morte Lothbroci facta inquisitione, Bernum venatorem de opere nefando conuicit. Et iussit à militibus de curia sua adiudicari, ac legis peritis, quid de homicida foret agendum. Ac omnes pariter in hoc consenserunt, vt venator in illa nauicula, in qua sæpedictus Lothbrocus in Angliam applicuit, poneretur, & in medio maris solus sine omni instrumento nauali dimissus, probetur, si illum deus velit à periculo liberare. Itaque venator, iuxta quod sentẽtiatum fuerat, in profunditatem maris dimissus, post dies paucos in Daniam est proiectus. Qui cum à portuum custodibus inuentus fuisset, cognouerunt nauiculam Dani, quòd in illa dominus illorum Lothbrocus consueuerat aucupari, & perduxerunt eum ad Hinguaré & Hubbam filios Dani, in Anglia interfecti, viros potentes & crudeles, qui continuò adhibitis tortoribus, exegerunt à Berno, quid de patre eorum, qui in illa nauicula ab eis fuerat subtractus, actum fuisset. Bernus quoque grauiter, & diu diuersis afflictus tormentis, fingens mendacium, dixit, quòd pater eorum, cum casu applicuisset in Angliam, à rege Estanglorum Eadmundo inuentus, ipso iubente fuerat interfectus. At illi prorumpentes in fletum amarissimum, de morte patris sui inconsolabiliter perturbati, iurauerunt per omnipotẽtes deos suos, quòd mortem illam non relinquerent impunitam. Bernum quoque venatorem, qui in nauicula patris sui aduenerat, constituerunt ductorem suum, vt se in regem Eadmundum vindicarent. Ac deinde congregato exercitu copioso, cum .xx. millib⁹ armatorum mare ingressi versus regionẽ orientalium Saxonũ, vela direxerunt & arma, vt se in regem Eadmundũ de morte illa penitus insontem vltũ irẽt.

Verum

Veruntamen ventis in contrarium classem impellentibus, in Scotia apud Berwic super Tuedam compulsi sunt applicare, vbi præscriptam depopulationem inchoantes, sequiendo vbique, tandem ad Estangliam peruenerũt. Et apud villam, quæ Thedforde dicitur, castrametati, quoscumque inuenerunt ibi viros ac mulieres, in ore gladij peremerunt. Denique cum ibidem tyrannus Hinguar nequissimus, ex multitudine interfectorum, suam aliquantulũ rabiem exaturasset, quosdam plebeios aduocat, quos gladio suo iudicabat indignos, atque vbi rex eorum tunc temporis vitam duceret, solicitus inuestigat. Fama namque ad eum peruenerat, quòd pijssimus rex Eadmundus viribus & armis esset strenuus, ac in omni corporis dimensione simul & proceritate incomparabilis. Quocirca festinabat, quos circumquaq; reperit, neci tradere, ne multo stipatus militum agmine ad patriæ defensionem sufficere potuisset. Morabatur autem eo tẽpore gloriosus rex, & futurus martyr, Eadmũdus in villa regia, quę Heglesduna dicebatur, à qua & sylua, quę vicina est, eodem nomine appellatur, vt à vulgo acceperat prędo nequissimus. Vnde accito ad se dolosè de commilitionibus vno, eum direxit ad regem mandans, vt cum eo thesauros diuidat & paternas diuitias, sub ipso regnaturus. Sed nimis fraudulẽter Hinguar thesauros exigebat, qui clementissimi regis caput potius quàm pecunias sitiebat. Miles igitur, cùm volatu citissimo ad regem Eadmundum peruenisset, in hunc modum ora laxauit.

De nuncio Hinguaris ad regem E. admundum misso.

DOminus meus vbique metuendus Hinguar, rex Danorum inuictissimus, ad hanc patriam hyematurus aduenit. Cuius potentiæ si aspernator extiteris, & vita indignus & regno iudicaberis. Et sic omnia quæ sibi imposita fuerat, vt prædiximus, cùm regi per ordinem retulisset, pijssimus rex Eadmũdus alto cordis dolore ingemuit, & aduocato Humberto Helmhamensi episcopo, consilium quæsiuit ab ipso dicens. O serue dei viui Humberte, & dimidium animæ meæ, ecce aduentus barbarorum iminet inimicorũ, qui dulcem patriam, cum suis habitatorib', iam pro parte desolatam, quod residuum est à nostrorum memoria successorum funditus delere conantur. Sed ecce me occũbente, vtinam subiectus mihi populus viuus euadere posset. Nam ego pro amore regni temporalis, vel lucro præsentis vitæ, non me subijciam tyranno gentili, cum pro gente moriens & patria miles, possem fieri signifer regis æterni. Cui antistes. Quos rex (inquit) mihi dilectissime opeas patriæ superstites

 perstites

perstites habere, nisi fugæ præsidio præcaueritis, aderunt confestim proditores nefandi, qui te cum tibi subiectis auferre de medio conabuntur. At rex clementissimus. Hoc est (inquit) quod votis omnibus antepono, ne supersim meis fidelibus & charissimis amicis, quos furtiuè pirata perdidit truculentus. Et quidem suggeris vt gloriæ nostræ crimen inferam, qui nunquam militiæ probra hucusque sustinui. Est mihi quoque super hoc arbiter rex cœlestis, quòd nullus me barbarorum metus à charitate Christi siue viuum, siue mortuum separabit. Tunc conuersus ad nuncium beatissimus rex Eadmundus, qui ab Hinguari impijssimo fuerat destinatus, madefactus (inquit) cruore meorũ mortis supplicio dign⁹ existeres. Sed Christi mei exemplum imitatus, si ita contigerit, pro ipso libenter mori minimè pertimesco. Rediens ergo ad dominum tuum festinus, mea illi responsa perferto. Thesauros quoque nostros, quos nobis contulit diuina clemẽtia siue diuitias, si potẽter surripias, me tamen tuæ infidelitati non subijcies. Honestum est enim, perpetuam defendere libertatem, simulque fidei puritatem, pro quib⁹ etiam, si necesse est, occumbere non inutile reputamus. Igitur, vt cœpit tua superba feritas, post famulos regem iugula, quoniam hæc videns rex regum, me in cælum transferet æternaliter regnaturum.

De prælio inter regem Eadmundũ & Hinguarẽ commisso.

Recedente itaque nuncio truculento, rex Eadmundus iussit commilitones ad arma conuolare, asserens, dignum pro fide pariter pugnare & patria, ne desertores militiæ se esse, & delatores populi probarentur. Igitur ad instantiam Humberti episcopi, ac nobilium viirorum, & comilitonum suorum, animatus beatissimus rex Eadmundus, cum toto exercitu, quem habere potuit, audacter processit in hostes, & non longè ab vrbe, quę **Thedford** appellatur, contra aduersarios sibi obuiam venientes graue certamen, ac nimis vtrobique damnosum commisit. Nempè cum à mane diei vsque ad vesperam mutua se nece prostrauissent, & pro nimia interfectorum multitudine ac sanguine loca certaminis rubuissent, pijssimus rex Eadmundus, non solum ex strage commilitonum suorum pro patria gente & fide Iesu Christi decertantium, quos iam martyrio coronatos agnouit, condolebat, verum etiam pro nece barbarorum infidelium ad inferni barathrum detrusorum nimis amarè lugebat. Recedentibus itaque primitus de loco funeris paganis, beatissimus confessor Christi, rex Eadmundus, cum reliquijs commilitonũ suorum, qui superstites erant, ad **Heglesdune** villam regiam profectus, immuta-

immutabiliter ſtatuit in animo ſuo, ſe nunquam de cætero contra barbaros pugnaturum. Sed hoc ſolummodo dixit, ſibi fore neceſſum, vt ſolus moreretur pro populo, & non tota gens periret.

De paſsione beati Eadmundi regis & martyris.

Hinguar igitur, cum de ſtrage, ſuis illata, inconſolabiliter anxiaretur, venit ad eũ apud **Thedforde** Hubba frater eius, qui iam Merciam totam depopulauerat, cum. x. millibus armatorum, & ſic iunctis viribus, vt ſe vindicarent in ſanctum regẽ Eadmundum, caſtra mouentes ad Hegleſdunam villam, vbi rex beatiſſimus Eadmundus tunc erat, celeriter peruenerunt. Tunc tyrannus Hinguar iuſſit, 10 circumcingi regem cum turba, ne quidem vnus ex omnibus elaberetur viuus. Sanctus itaque rex Eadmũdus, cum ſe ab hoſtibus vndique vallatum cognoſceret, de conſilio Humberti Helmhamenſis epiſcopi confugit ad eccleſiã, vt ſe membrũ Chriſti oſtenderet, & armis temporalibus proiectis, cœleſtia induit, humiliter patrem & filium cum ſancto ſpiritu deprecans, vt ſibi in paſſione conſtantiam largiretur. Igitur à miniſtris iniquitatis clementiſſimus rex Eadmũdus ab eccleſia truculenter extrahitur, loris diriſſimis coarctatus, & ſicut Chriſtus ante Pilatum præſidem, ita ducitur Eadmundus ante iniquum ducem, cupiens eius ſequi veſtigia, qui pro nobis immo- 20 latus eſt hoſtia. Quo iubente, ad arborem quandam, quę non multum aberat, religatus diutiſſimè flagellatur, multiſque modis illuditur. Sed inuictus athleta Chriſti Eadmũdus inter flagella Chriſtum ſemper inuocando flebilibus vocibus, tortores ſuos compulit in furorem. Et ad ipſum tunc arcubus, quaſi ad ſignum, ludendo, totum corpus eius telis confodiunt & ſagittis. Nec erat locus in corpore martyris vacuus, cui nouum poſſet imprimi vulnus. Nam ſicut heticius in cute denſis armatur ſpinis, ita corpus inuicti regis ſpiculis configitur ſagittarum. Cumque, nec ſic Hinguar carnifex truculentus ſanctum martyrem Eadmundum à fide Chriſti, & confeſſione 30 trinitatis potuit ſeparare, vt ſuis iniquis perſuaſionibus præberet aſſenſum, protinus lictori mãdat, vt enſe cruento martyris caput præcidat. At lictor ſanctum de ſtipite truculenter auulſum, inter verba orationis, & confeſſionis Chriſti nominis, vnico ictu ipſum decapitando. xij. Kalen. Decemb. gratiſſimum deo holocauſtum, igne paſſionis examinatum, cum palma victorię, & corona iuſtitiæ tranſmiſit ad cælum. Corpus verò martyris miniſtri diaboli, capite truncatum, relinquentes, & in ſyluam cui **Heglesdune** nomen eſt, aſportantes, inter denſa veprium fruteta proiecerunt. Adhuc enim laborabãt

lanistæ iniqui, ne à Christianis, quos paucos superstites reliquerant, corpus martyris sepulturæ, vt decebat, cum capite traderetur. Didicerant namque Hinguar & Hubba, piratæ nequissimi, in sylua iam dicta olim de medio sublatum fuisse Lothbrocum patrem suum. Vnde falsa suggestione Berni venatoris, beato regi & martyri Eadmundo talionem reddere cupientes, in sylua eadem caput eius ignominiosè proiecerunt, auibusque cæli tradentes & bestijs deuorandum. Passus est autem cum sanctissimo rege Eadmundo comes eius indiuiduus Humbertus, Helmhamensis antistes, qui regē eundem in regni fastigium sublimauerat, & constantia inuicti regis ad martyrium animatus, cum ipso est regni cœlestis possessor effectus. Sicque rege beatissimo ad cœlestia translato, pagani nimium gloriantes hyemauerunt in regione illa, expulsis paucis indigenis, qui superstites cladi præcedenti fuerunt. Eodem anno Ceolnothus, Cantuariensis archiecopus, diem clausit extremum, cui successit Aethelredus vir venerandus, & in rebus diuinis sufficienter eruditus.

mors [illegible]

De inuentione capitis beati Eadmundi.

Cum igitur post martyrium beatissimi regis Eadmundi, fratres Hinguar & Hubba, deo odibiles, hyemale tempus in regione Estanglorum, prædis vacantes & rapinis, iam pro parte expleuerāt, venit ibidem ad eos Gytro quidam de regibus Danorum potentissimus, vt cum prædictis fratribus hyemaret. Superueniente itaque tempore vernali, omnes pagani ab Estanglia pariter recesserunt. Quo audito, Christiani vndecumque de latibulis erumpentes summopere satagebant, vt caput beati regis Eadmundi inuentum, reliquo corpori vniretur, & sepulturæ corpus integrum, more regio, traderetur. Cumque omnes pari affectu ad id concurrerent, & syluas perlustrando caput martyris diligenter quærerēt, res contigit dictu mirabilis, & sæculis inaudita. Nam cum caput quærendo inter syluas, & veprium densitates, socij ad socios mutuis clamoribus patria lingua, vbi es, vbi es, interrogarēt, caput martyris eadem lingua respondens dixit, her, her, her, quod latinè dicitur, hîc, hîc, hîc. Nec cessauit eadem repetendo clamare, quousque singulos ad se perduxit. Vbi cum capite lupus, ingens & visu horribilis, repertus est, qui caput sacrum inter brachia complectens, beato martyri excubias impendebat. Assumentes itaque homines caput intrepidi, profusis deo laudibus, ad suum corpus detulerunt, subsequente lupo illos vsque ad locum sepulturę. Tunc caput corpori coniungentes in mausoleo competenti, illa pariter concluserunt. Quo facto, lupus dilectæ solitudinis

tudinis secreta petiuit. Cōstructa est autem in eodem loco, pauperrimo opere, à fidelibus ecclesiola, vbi postea, per multa annorū curricula corpus sanctissimum requieuit. Passus est autem beatissimus rex & martyr Eadmundus, anno gratiæ Dccclxx. anno ætatis suæ xxix. regni verò sui anno. xvi. die. xij. Kalen. Decemb. feria secunda, indictione tertia, luna existente vicesima secunda.

Vt corp' beati Eadmūdi inuentū fuerit incorruptum.

ELapso deinde multorum internallo annorū, sedatis penitus bellorū incendijs, cœpit fideliū pietas respirare, qui in loco, vbi corp' martyris requieuit, Hoxon nunc ab incolis nuncupato, visis crebertimis miraculorū signis, in villa regia, quæ lingua Anglorum Beodrichesvvorth, latinè verò Beodrici curtis siue habitatio nominatur, basilicam permaximam construxerunt, & ad illam sanctum martyrem in magno tripudio transtulerunt. Sed mirum dictu contigit. Nam cum corpus martyris præciosissimum ob spatium diuturni temporis putrefactum ab omnibus putaretur, ita integrum repertū est & illæsum, vt non solum caput corpori redintegratum & compaginatum, sed omnino nihil in eo vulneris, nihil apparuerit cicatricis, Sicq; deo dignus martyr Eadmundus, viuenti simillimus, ad locum memoratū est translatus, apparente in collo eius signo martyrij per gyrum, quasi filo coccineo, sicut testari solita fuit quædam beatæ recordationis fœmina, Osvven vocata, quæ ad sacrum martyris sepulchrum, ieiunijs sępe vacans & orationibus, per multa annorum curricula, reuulso beati martyris mausolæo, in cœna dominica, eius attondendo capillos, & vngues præcidendo. Quæ omnia diligenter colligens, & in capsella recondens, super altare illius ecclesiæ ponere cōsueuit, vbi vsque in hodiernum diem, veneratione debita conseruantur.

De translatione episcopatus Dommocensis vsq; ad Helmham.

EOdem anno obijt VVeremundus Dōmocensis episcopus, post quem translata est sedes illa apud Helmham, & pro duobus episcopis, quorum vnus sedem habuit apud Dommoc, & alter apud Helmham, vnus est ordinatus episcopus nomine VVilredus, qui in eodem loco hos habuit successores, Athulfum, Aelfricum, Theodredum, Aethelstanum, Algarum, Alvvinum, Aelfricū. Item Aelfricum, Stigandum, Aethelmum, Herstanum.

Danorum exercitus Estangliam deserens, VVestsaxoniā inuasit.

ANno gratiæ. Dccclxxi. supradictus paganorum exercitus orientales Anglos deserens, & regnū occidentaliū Saxonum adiēs, venit ad villā regiā, quæ Radingum dicitur, ad meridiē Thamesis fluminis sitam, in pago videlicet Berrocensi. Post quorū aduentū, die. iij. duo

duo Comites eorũ cum multitudine copiosa armatorum exierũt ad prędãdũ, alijs interim vallũ facientib' inter duo flumina, Thamesim scilicet, et Kenetã, à parte dextera eiusdẽ villę. Quib' Eadulf' Comes Berrucensis cum suis, in loco qui Anglefeld, id est campus Anglorũ, dicitur, obuiauit, vbi acriter ex vtraque parte pugnauerunt, donec Comes vnus paganorum, cum maiori parte sui exercitus delet', reliquis causam præbuit fugiendi. Sicque Christianis victoria potitis, post dies quatuor, Aethelredus rex, & frater eius Aelfredus, exercitu congregato, ad Radingum venerunt, cædendo, & prosternendo quoscumque ex paganis extra arcem inuenerunt. Tandem pagani ex omnibus portis erumpentes, totis viribus prælium cõmiserunt, vbi diu & acriter præliantes, Comitem Eadulfum peremerunt, & Christianos in fugam coëgerunt. Ex quo casu Christiani plurimum perturbati, conuenerunt iterum post quatuor dies ad pugnam, in loco qui Aescesdune, id est mons fraxini, dicitur, cum tota fortitudine quam habere potuerunt. Sed pagani in duas turmas se diuidentes, in vna duos reges Bascaium & Haldenum, in altera vero omnes Cõsules cum suis subditis ordinarunt. Quod cernentes Christiani, & ipsi se similiter in duas acies statuerunt, vnam regi Aethelredo, & alteram Aelfredo fratri suo committentes. Erat autẽ rex Aethelredus in tentorio missam audiens, vbi cum sæpius à suis inuitaretur ad certamen, constanter affirmauit se non recessurum priusquam presbyter missam compleuisset. Quæ fides, Christiani regis, multũ sibi profuit die illa. Erat autem in loco certaminis arbor quædã admodum breuis, circa quam hostiles acies cum ingenti strepitu concurrerunt. Cum autem diutius animosè nimis hinc inde pugnaretur, pagani diuino iudicio Christianorum impetum ferre non valẽtes, suorum maxima parte interfecta, ignominiosam arripuere fugam. Quo in loco duo reges paganorum Bascalus & Haldenus, multaque cum eis millia interempti, descendunt ad inferos ignibus perpetuis cruciandi. Ex altera verò parte, vbi cõsules fuerunt, & Duces contra quos pugnabat Aelfredus, frater regis, ceciderunt Cõsules Sidrac senex, & Sidrac iuuenis, Osbernus, Franeus, & Haroldus, cum alijs innumeris, & totus paganorum exercitus, cum nocte sequente & die in fugam conuersus, per totam Aescesdunæ planiciem contritus est & dispersus. Conuenerunt iterũ post dies. † xiiij. rex Aethelredus, & eius frater Aelfredus, contra paganos pugnaturi, iunctis viribus, ad Basingum. Quibus diu & acriter decertantibus,

† iiii.

bus, pagani victoriam sunt adepti. Item duobus mensibus euolutis, rex Aethelredus & frater eius Aelfredus, apud Meretonam, cũ nefandis infidelibus diu pugnantes vicerunt, & paganos in fugam compulerunt. Sed illis demum reuertentibus contra Christianos, cum victoria recesserunt. In hac quoque pugna Hamundus Sciresburnensis episcopus, martyrio coronatus est, cui successit Aethelhegus in episcopatum, vir in rebus ecclesiasticis eruditus.

De coronatione & genealogia Aelfredi regis.

EOdem anno rex occidentalium Saxonum, Aethelredus. ix. Kalen. Maij, diem clausit extremum. Quo, more regio, apud VVinburnam sepulto, Aelfredus frater eius, qui prius Romæ à papa Leone coronam susceperat & regiam vnctionem, totius regni illius, cũ summa omnium accolarum lætitia, gubernacula suscepit. Huius igitur regis genealogiam veteres ascendendo texentes, ad Christum vsque perduxerunt. Erat autem rex Aelfredus Aethelulfi Magni regis occidentalium Saxonum filius, qui fuit Egberti, qui fuit Alcumundi, qui fuit Eafæ, qui fuit Eoppę, qui fuit Ingilsi, qui fuit frater Inæ. Qui ambo fuerunt filij Kenredi, qui fuit Ceolvvaldi, qui fuit Cuthvvini, qui fuit Ceaulini, qui fuit Kenrici, qui fuit Cerdici. Iste primus ex Anglis in regno occidentalium Saxonum regnauit. Cerdicus fuit filius Elesæ, qui fuit Gevvisæ reginæ, de qua quidam Britonum generis sibi nobilitatem vsurpant. Gevvisa filia fuit Gevvij, qui fuit VVingij, qui fuit Freavvini, qui fuit Frethegari, qui fuit Brendei, qui fuit Beldagi, qui fuit VVodeni. Huic veteres quartam feriam dedicauerũt, quam de nomine eius [illegible], id est, diem VVodeni nuncupabant. VVodenus fuit filius Frethevvold, qui fuit Freolaf, qui fuit Frethevvlf, qui fuit Finni, qui fuit Godulfi, qui fuit Getæ. Hunc veteres olim gentiles pro deo venerabantur, cuius Sedulius, poëta eximius, in paschali carmine mentionem faciens, ait.

Cum sua gentiles studeant figmenta poetæ
Grandisonis pompare modis, tragicoque boatu,
Ridiculoue Getæ, seu qualibet arte canendi.

Geta igitur fuit filius Teathvvij, qui fuit Beau, qui fuit Selduæ, qui fuit Seaf. Iste vt ferunt, in quandam insulam Germaniæ, Scandalin nomine, de qua Iordanus Gothorum historiographus loquitur, fuit appulsus, in naui sine remige puerulus, posito ad caput eius frumenti manipulo, quem patria lingua Seaf dicimus, Gallicè verò Garbam, dormiens inuentus est. Hac ergo de causa Seaf appellatus est,

latus est; & ab hominibus regionis pro miraculo exceptus, & sedulò est nutrit'. Qui adulta ætate regnauit in oppido, quod tunc Slasvvic, nunc verò Haithebi appellatur. Est autem regio illa vetus Anglia nuncupata, vnde Angli in Britanniam venerunt, inter Gothos & Saxones constituta. Seaf quoque fuit filius Heremod, qui fuit Itermod, qui fuit Hathræ, qui fuit VValæ, qui fuit Bedvvij, qui fuit Sem, qui fuit Noæ, qui fuit Lamec, qui fuit Matusalę, qui fuit Enoch, qui fuit Iareth, qui fuit Malalehel, qui fuit Cainan, qui fuit Enos, qui fuit Seth, qui fuit Adam, qui fuit dei.

De annis puerilibus Aelfredi regis.

AElfredus igitur in annis puerilibus, ingenti patris sui & matris amore, super omnes fratres suos, & quod potissimū erat, ab omnibus in regno multum diligebatur, vnde & in regia semper curia inseparabiliter nutriebatur. Erat enim cunctis fratribus suis, forma decentior, vultu serenior. Quocirca verbis, & moribus gratiosior apparebat. Veruntamen parentum ac magistrorum suorum incuria, vsque ad annum ætatis suæ duodecimum illiteratus permansit. Saxonica tamen poëmata die noctuque solers auditor, & recitator docilis, memoriter retinebat. In arte venatoria, aucupatoria, inque omnium peritia, & fœlicitate incomparabilis, sicut & in alijs donis fuit. Cum verò mater eius die quadā, sibi, & fratribus suis quendam Saxonicum metricæ artis librum, quem manu tenebat, ostenderet, ait illis. Quis vestrum citius discere poterit codicem istum, dabo ei illum. Tunc Aelfredus principalis literæ libri illius pulchritudine illectus, matri respōdit. Verène (inquit) dabis librum illi ex nobis, qui citius illum intelligere, & coram te poterit recitare? Et illa, dabo (inquit). Tunc ille librum tollens, magistrum adijt, legit, & ad matrem rediēs, illum memoriter recitauit. Deinde, vsu assiduo sine intermissione, psalmos Dauidicos, & orationes in vno libello conscriptos, & in sinu suo, gratia deuotionis, impositos, inseparabiliter circumducens, assiduè ruminabat. Audierat namque à magistro, quòd rex illiteratus sit quasi asinus coronatus. Sed cum in flore iuuentutis cōstitutus, cerneret legem in membris suis repugnantem legi mentis suæ, & illum ducentem captiuum in legem peccati, sæpissimè in gallicantu, & horis matutinalibus, clam de strato surgens, ecclesias & sanctorum reliquias, orandi gratia, visitabat, ibique diu in oratione prostratus, dei misericordiam implorabat, vt mentem eius in amore suæ dilectionis, per aliquam corporis infirmitatem, quam sustinere posset, corroboraret, non tamen ita, vt in rebus humanis indignus

vel inutilis appareret. Cumque hæc diutius in magna mentis deuotione, à domino postulasset, post aliquãtulum temporis interstitiũ, dei munere, fici dolorem incurrit. In quo diu & ægre per multos laborans annos, de vita etiam desperabat.

Quodam verò tempore, cùm instinctu diuino Cornubiam gratia venandi veniret, & ad ecclesiam quandam orandi causa diuertisset, in qua sanctus Guerijr, sanctusque Neothus degebant, diu tacita in oratione prostratus, dei clementiam precabatur, quatenus molestias infestãtis incomodi qualicũq; infirmitate leuiori permutaret, ita tamen quòd illa in corpore exterius non appareret, ne ab hominib' despectior haberetur. Finita quoq; oratione, cœptum iter arripuit, & non multo post tẽpore, vt fuerat deprecatus, ab illo dolere penitus est absolutus, & ad perfectũ diuina largitate curatus. Sed illa infirmitate remota, alia multo molestior, affect' scilicet nuptiarum illũ inuasit, quæ à. xx. ætatis suæ anno vsq; ad quadragesimũ quintũ, ipsum incessabiliter fatigauit. In hoc quoq; tentationũ turbine, nati sunt ei filij & filiæ de supradicta regina sua, nomine Alsvvitha, qui hoc ordine generantur. Primogenita eius filia, Aelfleda dicebatur, quæ adueniente matrimonij tẽpore Aethelredo Merciorum Comiti copulatur. Deinde natus est filius, nomine Eadvvard', eidẽ regi, qui post patrẽ Angliæ monarchiã gubernauit. Tertio loco nata est ei filia, vocabulo Aethelgina, quæ monasticæ disciplinæ regulis consecrata, habitũ religionis suscepit. Eadvvardus & † Ethelvvardus, semper in curia regis educati, psalmos & libros Saxonicos studiosè docebantur. Ethelvvardus omnibus iunior, cum alijs nobilibus regionis, literali scientiæ applicatus est diligenti cura parentis, vt antequam aptas humanis rebus & artibus vires haberet, liberalibus studijs traderetur.

Quomodo rex Aelfredus ab vna ægritudine, in aliam inciderit grauiorem.

† Aelfredus

Rex denique Aelfredus, inter bellorum discrimina, & frequentia præsentis vitæ impedimenta, inter continuas corporis infirmitates, & paganorum infestationes, cœpit regni negotia disponere, omnem venandi artem exercere, aurifices suos & artifices, falconarios & accipitrarios erudire. Aedificia supra omnem antecessorum suorum conatum, venerabiliora ac nobiliora, nouo suo ingenio, construere satagebat. Missam quotidiè cum horis diurnis curabat audire, psalmos & orationes amare, elemosynas dare. Francigenæ, & alij multi ex regionibus longè positis, sponte sese suo dominio subdiderunt, eo quòd omnibus esset amabilis & affabilis, iucundus, & in rerum disciplina perscrutator incomparabilis, aduenas omnes &

De moribus & sapientia Magni regis Aelfredi.

peregrinos, nobiles & ignobiles, sicut propriam gentem, iuxta singulorum dignitatem, honorabat, regebat, & pecunijs simul & possessionibus ampliabat. Comites verò, & barones, ac milites, ministros, & familiares, admirabili charitate diligebat: filios eorum, qui in regio nutriebantur palatio, non minori quā proprios dilectione applectens, moribus informare, literis imbuere non desinebat. Et hæc de moribus eius dicta sufficiant.

De bellis laboriosis Aelfredi regis.

NVnc autem laboriosa regis bella expedire cupientes, hoc primò dicendum est, quòd expleto mense, ex quo regnare cœpit, in monte VViltun appellato, qui est in meridiana ripa fluminis Guilonis, de quo, prouincia illa Guiltoscira nuncupatur, cum paucis & nimis inæquali numero bellatorum contra paganos dimicauit. Nā anno præterito, nouem attriti prælijs nobiles regionis illius in Australi parte Thamesis fluminis fuerūt, exceptis equitationibus multis, quas proceres cum populis sibi subiectis fecerant necessitate cōpulsi. Vnde ipsis nimis debilitatis, Dani victoria potiuntur. Sed post hanc victoriam, pagani ad vrbem Londini profecti, hiemauerunt ibidem. Cum quibus etiam rex Merciorum Burhredus amicabiliter componens, pecunia indutias impetrauit.

Herifredus VVygor. episcopus libros dialogorū transtulit.

ANno gratiæ. Dccclxxij. gens Northanhumbrorum regem suum Egbertum, & archiepiscopum Vlserum expulerunt à regno. Qui expulsi, regem Merciorum Burhredum petierunt, & ab ipso honorificè sunt recepti. Eodem anno Kinebertus Lichfeldensis episcopus diem clausit extremum, cui Tunbertus successit. Quo etiam anno Alvvino VVigorniensi episcopo Herefridus successit, qui. vij. idus Iunij ab Aethelredo Dorobernensi archiepiscopo munus consecrationis suscepit. Hic ad petitionem regis Aelfredi, libros dialogorum beati papæ Gregorij, in linguam Saxonicam transtulit eleganter. Eundem postea episcopum rex Aelfredus, & Plegmūdum Cantuariensem archiepiscopum, Aethelstanum Herefordensem, & VVerebertum Legecestrensem antistites, viros optimè literatos, ad se vocans, multis eos donarijs honorauit, vt eum in discēda literarum scientia adiuuarent. Legatos prætereà ad Gallias direxit, & inde sanctū Grimbaldū sacerdotē & monachū, ac virum in disciplinis ecclesiasticis eruditū, nec non Iohannē presbyterū & monachū, bonis moribus adornatū, ex vltimis etiā VVallanorū finibus, de monasterio sancti Dauid, Asserum ad suum acciuit consortium, vt horum omnium sapientia & doctrina, regis desiderium crescere-

crescceretur, qui & in breui ita profecerunt quòd librorum omniū perfectam haberet notitiam.

ANno gratiæ.Dccclxxiij.Iohannes sedit in cathedra Romana,annis.x.& diebus duobus.Eodem anno, sæpedict' paganorum exercitus,Londoniam deserens,ad Northanhumbros perrexit. Qua regione hostiliter perlustrata, in Lindeseia, in villa quæ Torkeseia dicitur,hyemauit.Cum quibus tunc Merciorum gentes, dato munere,pacificatæ sunt.Eodem anno rex Egbertus Northanhumbrorum diem clausit extremum, & Ricsius sucessit ei in regnum tribus annis. Quo vtique anno, VVlsherus Ebor.archiepiscopus, ad sedem suam reuocatus est. Eodem anno deposito Ealdredo Legecestrensi episcopo,Ceolredus successit.

Paganorum exercitus ad Northanhū briā trāsiit.

ANno gratiæ. Dccclxxiiij. nefandus Danorum exercitus Lindeseiam relinquens,Merciam adijt, & in villa,quæ Rependune dicitur,hyemauit. Burthredum quoq; regem Merciorum,anno regni sui.xxij.expulerunt à regno. Qui Romam post dies paucos profectus,obijt ibidem,& iuxta scholam Anglorum, in ecclesia beatæ Mariæ regio more sepulturam accepit. Post cuius expulsionem, Dani regnum Merciorum suo dominio subdiderunt. Quod cum cuidam insipienti ministro nomine Ceolvvlfo,eo pacto custodiendum tradiderunt, vt quandocumque vellent,illud sibi pacificè resignaret. Et sub hac conditione obsidibus datis, fidelitatem paganis iurauit.

Rex Burhredus Romā profectus, obiit ibidē.

ANno gratiæ.Dccclxxv.deo inuisus paganorum aceruus Rependune deserens,nuper multiplicat',in duas se turmas diuisit. Cuius pars vna cum rege Haldeno Northanhumbrorum petens regionem,iuxta flumen Tyne hyemauit,totamque prouinciam illam suo desiderio subiecit. Pictos verò, necnon & VVallenses,dirissimis afflictionibus fatigauit. Tunc Eadulfus Lindisfarnensis episcopus & abbas Eadredus, corpus beati Cuthberti pontificis de insula Lindisfarnensi tollentes,per. vij. annos profugi vagabantur. Altera autē pars exercitus,cum Gytrone,Osketello,et Hamundo regibus Danorum ad Grantbrigge se conferens hyemauit ibidem.Eodem anno,in æstate, rex Aelfredus parato nauigio, mare concendit,vbi septem naues nuper aduentantes depræhendens, vnam retinuit,& cæteras in fugam conuertit.

Corpus sancti Cuthberti ab insula Lindisfarn. remotū est.

ANno gratiæ.Dccclxxvi. nefandus infideliū cuneus,nocte Grantbrigge relinquens ad regionē VVestsaxonū venit, & VVarhā occupa-

De Treugis inter regem Aelfredum & Danos.

occupatum castrum intrauit, est ibi monasterium sanctimonialium fœminarum, inter duo flumina, Frane & Trente, in pago Dorsetensi, situ tutissimo collocatum, quod non nisi ab occidente contiguam habet terram. Cum autem rex Aelfredus aduentum eorum cognouisset, ilico obuiam veniens, cum ipsis disposuit præliari. At pagani bellum conserere metuentes, elegerunt, datis obsidibus, dilationem quærere, quousque fortiori militia stipati, ęquali possent lance pondus certaminis sustinere. Iurauerũt insuper quod de regno VVestsaxonum forent continuò recessuri. Sed more solita fallacia nitentes, dirupto fœdere, nocte quadam furtiuum impetum facientes, 10 vniuersos regis equites peremerunt. Quo facto ad ciuitatem Exoniam diuerterunt. Tunc rex Aelfredus exercitu congregato insecutus est eos. Sed quia iam ciuitatem ingressi fuerant, permisit illos ibidem hyemare. Eodem anno, rex Danorum Haldenus Northanhumbriam occupãs, sibi eam suisque ministris distribuit, illamque ab exercitu suo coli fecit. Tunc rex eiusdẽ prouinciæ, † Ricsius nomine, tactus dolore cordis intrinsecus, diem clausit extremum, cui successit Egbertus.

† Riesig.

De noua Danorum multiplicatione.

ANno gratię. Dccclxxvij. nefandus paganorum aceruus, instante tempore autumnali, partim in Exonia resedit, & pars eius Merciam prædatura recessit. Crescebat insuper diebus singulis peruersorum numerus, adeò quidem, vt si. xxx. ex eis millia vna die necarentur, alij succedebant numero duplicato. Tunc rex Aelfredus iussit cyulas & galeas, id est, longas naues fabricari per regnum, vt nauali prælio hostibus aduentantibus obuiaret, impositisque piratis in illis, vias maris custodiendas commisit. Ipse verò Exoniam, vbi pagani hyemabant hostiliter properans, illis inclusis, ciuitatem obsedit. Nautis quoque suis mandauit, vt in parte freti, vitale hostibus subsidium denegarent. Cumque nautæ ex præcepto regis illuc summoperè properarent, occurrerunt. cxx. naues armatorum militum 30 oneratæ, quæ omnes in auxilium suorum conciuium aduenerunt. Quas cum paganis militibus ministri regis cognouissent repletas, ad arma prosiliunt, & viriliter barbaras nationes inuadunt. Pagani quoque, qui iam ferè per mensem inter fluctus pelagi naufragium pertulissent, inutiliter prælium reddiderunt, vnde in momento agminibus eorum laceratis, in loco qui † Sandwic dicitur, vndis submersi omnes pariter perierunt.

† Svvanevvic.

Anno

ANno gratiæ. Dccclxxviij. exercitus paganorum, qui in Exonia hyemauerat, vrbem deserens, Chippenham villam regiam, in VVilteſire ſitam adijt, & ibidem hyemauit. Porro Gytro rex Danorum, cum fortitudine inuincibili perluſtratis iam vniuerſis Angliæ finibus, loca ſacra vbicunque depopulans, quicquid in auro vel argento rapere potuit, militibus erogauit. Tandem cum fama regis Aelfredi perueniſſet ad eum, quod ipſe ſolus in regno Angliæ præ cæteris regibus ſapientia, prudentia, & diuitijs præpolleret, propha-nus ille ad nationes illas vexilla direxit & arma. Ignem quoque in villis & ciuitatibus accumulando, ferro quæq; ſibi obuia mactādo & macerando, & vt maiorem habitatoribus incuteret formidinem, non ſexui quidem muliebri nec paruulorum parcebat ætati. Auxit autem huius perſecutionis procellam, iniquitas deteſtanda Hinguaris, Hubbæ & Haldeni, qui cum viginti tribus nauibus ex Demetica regione, in qua hyemauerant, egreſſi, vt lupi rapaces, poſt multas ibidem ſtrages illatas, poſt cœnobiorum combuſtiones, ad Deuoniam nauigarunt. Quo in loco, ab exercitu regis Aelfredi idē Hinguar cū Hubba & Haldeno, & viris mille.cc. perempti ſunt ante arcem Kinwit, ibique ſanguinem beati regis & martyris Eadmundi, quem effuderant prædicti iniquitatis miniſtri, Chriſtiani Aelfredi regis milites vindicarunt. Sed tamen maxima pars eorum per fugam elapſi ad Gytronem regem paganorū ſeſe contulerunt. Qui ſimul iunctis viribus conglobati, omnem VVeſtſaxoniam à mari vſque ad mare depopulantes, & terram illam quaſi locuſtæ operientes, patriam totam, cum non eſſent defenſores, ſibimet ſubdiderunt. In hoc quoque perſecutionis turbine conſtituti fideles Chriſti epiſcopi, cum ſanctorum reliquijs, & eccleſiarum theſauris, populiſq; regionis, trans mare fugerunt, & pars regem Aelfredum ſecuta in ſyluis lociſq; deſertis in illo ſe mortis diſcrimine abſconderunt. At rex Aelfredus tactus dolore cordis intrinſecus, quid ageret, quo ſe verteret ignorabat. Occupauerat rex iniquus Gytro loca quæq; munita. Vnde rex Aelfredus ſpem boni melioris non habens, ceſſit ad præſens, vt quem res exitum foret habitura probaret.

De VVeſtſaxoniæ depopulatione.

EST locus in vltimis Anglorum finibus ad occidentem Aethelingeie, id eſt, nobilium inſula appellatus, paludib⁹ vndeq; circumſeptus, & ita inacceſſus, vt non niſi nauigio queat adiri. Habet aluetum inſula permaximum, quod ceruos & capras, & illius generis beſtias continet multas. Terram ſolidam, vix duorum iugerū

De exilio regis Aelfredi apud Ethelingeie.

habet latam, quantulamcumque planitiem in medio retentã. Hanc rex Aelfredus, paucis commilitonibus quos habebat præ dolore relictis, vt hostes lateret, solus petiuit, vbi cuiusdam ignoti tugurium prospiciens ad illud diuertit, hospitium petijt & accepit, vbi per dies aliquot hospes & egenus, illique & eius vxori subditus, rebusque contentus minimis habitabat. Rex autem interrogatus quis esset, aut quid in loco deserto quæreret, respondit se regis esse ministrum & cum eo in prælio victum, & sic insequentes aduersarios fugientem illuc peruenisse. Subulcus igitur verbis illius credulus, motus pietate, cura diligenti ei vitæ necessaria ministrauit. Contigit autem subulcum, de more, die quadam porcos ad solita cogere pascua, & regem solum cum subulci vxore domi residere. Cumque mulier illa panes subcinericeos in igne ad coquendum posuisset, & alijs intenta negotijs panes adustos conspexit, mox indignata regem increpauit, dicens.

Vrere quos cernis panes, girare moraris,
Cum nimium gaudes hos manducare calentes.

At rex demisso vultu, mulieris lacessitus conuicijs, non solùm panes girauit, verùm etiam bene coctos, & integros mulieri resignauit. Cum autem rex Aelfredus cum subulco solus demorat⁹ fuisset, conuenerunt ad eum ibi multi ex commilitonibus eius, vbi, rege dictante, firmitatem quandam turribus & propugnaculis munitam construentes, assiduas in hostes irruptiones fecerunt.

Vt rex Aelfred⁹ à sãcto Neotho, sanctoq; Cuthberto, confortatus fuerit.

Contigit eodẽ tempore regem Aelfredum, sanctum Neothum, qui tunc apud Hamstoke solitariam agebat vitam, ædificationis gratia visitare. Quem vir dei Neothus inter alia familiaritatis colloquia, acriter de suis prauis actibus increpauit, pœnas ignis æterni apposuit, potentes potenter tormenta passuros ostendit, & præter hæc omnia ferè, quæ ei affutura erant, præsago spiritu reuelauit. Ab aduersarijs rex (inquit) multa pateris, sed adhuc multa maiora patieris. Nam regno, quo tumes, quo immoderatam debacchando tyrãnidem exerces, vnde ante diuinæ maiestatis intuitum, vbi humlis apparere deberes, & non facis, à gentibus Christum ignorantibus infestaberis, & vix ab illis euadens profugus latitabis, sicq; per dies aliquot peccatis exigentibus permanebis. Sed tamen apud deum precibus obtinui, quòd si te à tuis sæuis retraxeris actibus, & libidinis incendijs, adhuc misericordiæ suæ vultum super te prætendet, sceptroque pristino & prosperitati restituet. Rex quoque, cum à famulo dei

mulo dei hæc exhortationis verba humiliter intellexisset, atq; morum emendationem certis spōsionibus promisisset, accepta viri dei benedictione ad insulam, de qua egressus fuerat, est reuersus. Nocte igitur superueniente, cum dormiret in strato suo, astitit ei in visione noctis sanctus Cuthbertus, qui sibi sui regni restitutionē certā repromisit. Ipse quoque rex, aperto viri dei confortatus oraculo, cum mane surrexisset pollicitus est deo se in loco ipso monasterium cōstructurum, qui semper deinceps hostibus inuincibilis & terribilis apparebat. Nam eadem hora conuenerunt ad regem omnes milites eius, cum Sumersetensibus, & VViltonensibus apud **Ethelingeie**, quorum fretus auxilio, paganos infatigabiliter debellauit. Tandem rex Aelfredus, instante sancta solemnitate Pentecostes, ab insula erumpens, ad Petram Egberti, quæ est in orientali parte syluæ, quæ **Salwde** dicitur, equitauit. Ibi quoque confluebant ad eum omnes, qui in illis finibus remanserant immenso gaudio repleti, quòd regem incolumem recepissent. Mane autem castra mouentes, duorum emenso itinere dierum, ad locum qui **Ethendune** dicitur peruenerunt.

Gytro, rex paganus fidem Christi suscepit.

INuenerunt autem ibi Gytronem paganorum regem, & exercitum eius vniuersum, contra quem atrociter & satis animosè decertantes, diuina cooperante clementia, victoriam reportarunt: atq; hostes de loco certaminis fugientes, sine pietati insecuti, arcem quādam, quæ propè erat, ingredi compulerunt, vbi quæcumque extra arcem inuenire poterant, in equis & armentis rapientes, hominesq; perimentes, arcem inclusis hostibus obsederunt. Vbi cum per dies xv. obsidio ageretur, pagani fame simul & euadendi desperatione attriti, pacem tali conditione petierunt, vt regni & regis infestationē perpetuò abiurarent. Cum quibus etiam Gytro rex eorum in arcto constitutus, fidem Christi se suscepturum promisit, quæ omnia vt promiserat fideliter adimpleuit. Nam post dies xv. idem rex paganus cū xxx. electissimis de exercitu suo viris, nō lōge ab **Ethelingeie**, in loco qui patria lingua **Alre** dicitur, baptizatus est, & ab Aelfredo rege de fonte leuatus. A quo etiam in filium adoptionis admissus, patrinusque eius effectus, ipsum mutato nomine Aethelstanum vocauit. Cuius chrismatis depositio octauo die, in villa regia facta est, quæ **VVadmor** nuncupatur, & rex nuper baptizatus, cum alijs qui cū ipso fidem Christi susceperant, xij. diebus cū rege Aelfredo in magna lætitia remanserunt. Quibus rex in recessu suo multa donaria,

 & pre-

& preciosa cōferens, principi eorum Aethelstano Estāgliam, in qua sanctus regnauerat Eadmundus, de se tenendam concessit.

Vt Gytro rex Estangliam inhabitauerit.

ANno gratiæ. Dccclxxix. nefandus paganorum aceruus, Cirencestriam relinquens, ad Anglos orietales perrexit, vbi Gytro rex nuper baptizatus regionem illam inter suos diuidens, inhabitare cœpit. Quo etiam tempore, rex Aelfredus Seaftoniam, quondā vrbem nobilem, quæ modo vicus est, ædificauit, vbi postea Algina regina Eadmundi regis, qui pronepos fuit istius Aelfredi, sanctimonialibus cœnobium construxit. Eodem anno Ludouicus Francorū regnum regendum suscepit. Eodem anno Carolus Romanum adeptus imperium, imperauit annis. xij. Per idem tempus defuncto Dunberto, VVentanæ vrbis episcopo, Denevvlfus ei in episcopatum successit. Hic est subulcus ille, vt fama refert, quem rex Aelfred', paganorum violentiæ cedens, in Ethelingeia porcos pascentem inuenit, & cum ipso vt supra retulimus aliquandiu hospitatus est. Cuius rex ingenio singulari comperto, statim vt regno restitutus est, literis illum tradidit informandum. Quem postmodum perfectius institutum, VVyntonensem fecit præsulem consecrari.

Vt eclipsis lunæ fuerit facta tertio idus Octob.

ANno gratiæ. Dccclxxx. magnus paganorum exercitus de partib' aduenienes Gallicanis, in fluuium Thamesim venit, & apud Fulenham hyemauit. Eodem anno facta est eclipsis Lunæ post mediam noctem, tertio idus Octobris.

De multorū depopulatione cœnobiorum in Gallia.

ANno gratiæ. Dccclxxxi. plurima in regno Francorum monasteria à paganis demolita sunt, & concussa. Vnde fratres Floriacensis cœnobij, beati Benedicti abbatis reliquias de sepulchro extrahentes, hostes fugiendo hac illacque discurrebant. Eodem quoq; anno rex Aelfredus multos paganorum populos nauali prælio vicit & interfecit, & nonnullos ad subiectionem coëgit.

Vt sedes episcopalis à Lindisfarna in Cestriam translata sit.

ANno gratiæ. Dccclxxxij. sanctus Cuthbertus Eadredo abbati in visione nocturna assistens, præcepit vt diceret episcopo regionis, quatenus Cuthredum filium Hardecnuti, quē Dani cuidam viduæ in seruum vendiderant apud VVitingeham, dato precio redimerent, & redemptum sibi in regem promouerent. Quo facto, anno regis Aelfredi xij. ipso in regem coronato, sedes episcopalis, quæ prius in Lindisfarnensi fuerat insula, apud Cestriā transferetur, quę antiquitus Cunegecestria dicebatur. Nam & idem sanctus per abbatē prędictum mandauerat, vt quicūque ad eius corpus fugeret in articulo necessitatis, pacem per mensem haberet. Hanc quoque legem tam

rex

rex Aelfredus, quàm rex Cuthredus censuerat perpetuò conseruādam. Ad hoc insuper in augmentum prioris sedis episcopatus, totā terrā inter flumina **Tyne & Teyse**, præfati reges cōcesserunt sancto Cuthberto iure perpetuo possidendam, & illius institutionis violatores pœnis infernalibus addixerunt. Eodem tempore, episcopatus Hagustaldensis ecclesiæ cessauit propter insolentias paganorum.

Vt Marinus papa reliquias miserit Aelfredo regi.

ANno gratię. Dccclxxxiij. Marinus sedit in cathedra Romana anno vno, & mensibus quinque. Hic scholam Anglorum Romæ Aelfredo rege deprecante, à tributo liberam fecit. Qui etiam regi 10 præfato donaria transmittens plurima, dedit ei inter cætera portionem non modicā illius crucis salutiferæ, in qua dei filius pro salute mundi pependit. Eodem anno, defuncto Assero Sireburnensi antistite, Suithelmus successit. Hic regis Aelfredi elemosinam, ad sanctum apostolum Thomam, in Indiam deferens, indeque prosperè rediens, multos regi preciosos lapides reportauit.

De magistro Iohanne Scoto.

EOdem anno venit in Angliam magister Iohannes, natione Scotus, vir perspicacis ingenij, & facundiæ singularis. Hic dudum relicta patria, ad partes Gallicanas transiens, Carolum caluum adijt, atque in magna ab eo dignatione susceptus, indiuiduus comes ei 20 fuerat, & mensæ & cubiculi. Huius autem ingenij & scientiæ magnitudo, ac leporis exempla, vsque hodie manent. Assederat namque ad mensam ante regem ex opposito die quadam, vbi consumptis ferculis, poculisque discurrentibus, Carolus fronte hilarior est effectus. Rex denique cum magistrum Iohannem vidisset quiddam egisse, quod comitatem Gallicanam offendere videretur, increpauit eum satis vrbanè dicens: Iohannes, quid distat inter Scotum & Sotum. Ille respondit, & dixit regi, mensa tantum. Sicque magister Iohannes solenne conuicium retulit in authorem. Quid hoc responso facetius? Interogauerat namque de morum differenti stu-30 dio, & respondit Iohannes de loci distante spacio. Nec verò rex verbis eius commotus est, sed potius ipsum, cum assessorib' suis, commouit ad cachinnum. Item alia vice, cum regi conuiuanti minister quidā patinam obtulisset, quę duos pisces pręgrādes adiecto minusculo vno continebat, dedit ille magistro Iohanni, vt duobus clericis ad mensem recumbentibus, distribueret competenter. Erant enim pisces immensæ magnitudinis, & ipse magister Iohannes corporis perexilis. Tunc ille qui semper honesti aliquid cōminiscebatur vnde lætitiam conuiuantiaum excitaret, retentis sibi duobus piscibus maioribus,

ioribus,vnum minorem duobus clericis dedit. Arguente rege magistrum Iohannem,quòd non æque pisces distribuisset, respondit. Bene(inquit) & æque distribui. Nam hic est vnus paruus, de se dicens,& duos grandes,pisces tangens. Item conuersus ad clericos ait. Hic sunt duo magni,clericos innuens, & vnus paruus,piscem intelligens. Iste igitur Iohannes,rogatu eiusdã regis,Hierarchiam Dionysij Ariopagitæ de Græco in latinum transtulit, quo fit vt vix intelligatur latina litera,cùm volubilitate magis Græca,quàm positione construitur latina. Composuit etiam librum, quem periphysicon merismatos,id est de naturæ diuisione intitulauit,propter perplexitatem quarundam questionum soluendarum benè vtilem, si tamē ignoscatur ei in quibusdam, in quibus à Latinorum tramite deuiauit,dum in Græcos acriter oculos intendit,vnde & hæreticus à quibusdam putatus est. Scripsit enim cõtra eum quidam Florus, qui & eius scripta deprauando damnauit. Sunt enim reuera in libro periphysicon perplurima, quæ nisi diligenter discutiantur, à fide catholica aliena iudicãtur. Huius autem opinionis particeps esse dinoscitur pontifex Romanus,qui in epistola ad Carolum missa dixit. Relatum est apostolatui nostro,quòd opus Dionysij Ariopagitę,quod de diuinis nominibus & de cœlestibus ordinibus Græco descripsit eloquio,quidam vir Iohannes, genere Scotus, nuper transtulit in latinum. Quod iuxta morem ecclesiæ nobis mitti,& nostro iudicio debuit approbari,præsertim cum idem Iohannes,licet multæ scientiæ esse prædicetur, olim non sanè sapere in quibusdam frequenti rumore dicatur. Propter hanc ergo infamiam idem Iohannes Franciam relinquens,regem Aelfredum petiuit, cuius munificentia illectus & magisterio, vt ex scriptis eiusdem regis intelligitur, Melduni magister resedit. Vbi post aliquot annos à pueris,quos docebat,graphijs perforatus, animam exhalauit tormēto graui & acerbo. Iacuit autem aliquandiu in humili sepultura, in beati Laurentij basilica corpus eius collocatum. Sed vbi diuinitus cecidit super eius sepulturam radius ignis cœlestis, monachi de talibus animati reuelationibus,in maiorem eum transtulerunt ecclesiam,& ad sinistram altaris partem honorabiliter locauerunt. Eodem anno Marino papæ successit Adrianus anno vno,& mensibus tribus.

Vt rex Aelfredus multos ex hostibus interfecit.

ANno gratiæ. Dccclxxxiiij. nephandus exercitus paganorum in duas se turmas diuidens, vna in Franciam secessit, altera verò in Cantiam rediens,Roffensium ciuitatem obsedit. Sed ciuibus viriliter re-

liter repugnantibus Aelfredus superueniens, obsidionem dissoluit, & paganos ad naues redire coëgit. Vbi multis ex eis interfectis, spolia eorum inter suos commilitones distribuit. Quo etiam anno classis valida ab Aelfredo rege in Eastangliã directa, inuenit in ostio Sturæ fluminis. xvi. naues piratarum. Quas classis præfata acriter inuadens, naues cum spolijs compræhendit, prædonibus omnibus interfectis. Sed qui ex Danis ad naues fugere potuerunt, iterum cum Anglis conserto nauali prælio, vbi Merci somno dormiebant, occisa est ex eis inermis multitudo, & Dani victores ex hostibus recesserunt.

Visio Caroli Imperatoris de purgatorio.

ANno gratiæ. Dcccxxxv. Stephanus sedit in cathedra Romana, annis quinque, & diebus. viij. Eodem anno Carolus, Ludouici filius, monarchiam imperij Romanorũ, & regni Francorum adept', admirabilem, quam vidit, visionem, conuocatis episcopis & regni nobilibus, in hunc modum detexit. In nomine dei, summi regis omnium regum, ego Carolus rex Francorum, & patricius Romanorum, sacra nocte dominicæ diei, post nocturnum officium celebratum, dum irem cubitum, & vellem dormitionis capere somnum, venit vox ad me terribiliter dicens. Carole exiet à te modò spiritus tuus, in hora non modica. Et statim raptus fui in spiritu, & qui me sustulit in spiritu, fuit candidissimus, tenuitq; in manu sua glomus lineum, clarissimi iubar luminis emittens, sicut solent cometæ facere quum apparent, cœpitque illum dissoluere, & dixit ad me. Aspice filum glomeris micãtis, ac liga, & noda firmiter in pollice dexteræ manus tuæ, quia per illum duceris in Laberintheas infernorũ pœnas. Et hoc dicto, præcessit me velociter, distorquens filum luciflui glomeris, & duxit me in profundissimas valles, & igneas quæ erant plenæ puteis ardentibus pice, & sulphure, plumboque, cera, & adipe. Ibi inueni pontifices patris mei, & auunculorum meorum quos cum pauens interrogarem, propter quid paterentur tam grauia tormenta, responderunt mihi. Fuimus episcopi patris tui, & auunculorum tuorum, & cum debuimus illos, & populos illorum, de pace & concordia admonere, & præcare, seminauimus discordias inter eos, & malorum fuimus incensores, vnde nunc incendimur in istis tartareis supplicijs, & nos, & alij homicidiorum, & rapinarum amatores. Huc etiam tui episcopi, & satellites venient, qui similiter facere nunc amant. Et dum hæc tremebundus asculatarem, ecce nigerrimi dæmones, cum vncis igneis aduolantes, volebant ap

prehendere

prehendere filum glomeris quod tenebam, & ad se trahere, sed reuerberantibus radijs illius glomeris, filum cōtingere non valebant. Deinde post tergum meum currentes, voluerunt me aduncinare, & in ipsos sulphuris puteos præcipitare. Sed ductor meus qui glomus portabat, proiecit super scapulas meas filum glomeris, & duplicauit illum, traxitque post se vehementer, sicque ascendimus super montes altissimos & igneos, de quibus oriebantur flumina feruentia, & paludes, & omnia genera metallorum bullientia. Vbi reperi innumeras animas hominum, & principum patris mei, & fratrum meorum, præcipitatas, alias vsq; ad capillos, alias vsq; ad mētum, alias vsque ad vmbilicum, atque eiulando clamauerunt ad me dicentes, dum viximus, amauimus tecum & cum patre tuo, & cum fratribus tuis, & cum auunculis tuis facere prælia, & homicidia, & rapinas pro cupiditate terrena, & ideò in ista bullientia flumina, & metallorum diuersorum genera, sustinemus tormenta. Et cum ad hæc timidus intenderem, audiui retro me animas clamare. Potentes potenter tormenta patientur, & respexi, & vidi super ripas fluminis bullientis fornaces piceas, & sulphureas plenas magnis draconibus & scorpionibus, & serpētibus diuersi generis, & ibi vidi aliquos principes patris mei, & meos, & fratrum meorum, necnon & auunculorum meorum, dicentes mihi. Heu nobis Carole, heu nobis. Vides quàm grauia habemus tormenta, propter nostram malitiam, & superbiam, & mala consilia, quæ regibus nostris, & tibi dedimus, propter cupiditatem. Cumque hæc dolendo congemiscerem, cucurrerūt ad me dęmones apertis et plenis faucibus igne, & sulphure, & pice volentes me inglutire. At ductor meus triplicauit super me filum, à cuius radijs claritatis superata sunt ignea ora eorum. Et protexit me validius, & descendimus in vnam vallem, quæ erat in vna parte tenebrosa ardens, velut clibanus ignis, ex alia vero parte, tam amœnissima, & splēdidissima, vt nulla ratione dicere valeam. Vertique me contra tenebrosam & flammiuomam partem, videque ibi aliquos reges mei generis in magnis supplicijs. Et tunc nimia perturbatus angustia, putaui me statim in ipsis demergi supplicijs, à gigantibus nigerrimis, qui ipsam vallem cunctis ignium generibus inflammabant. Et valdè tremens glomeris filo illuminante oculos meos, vidi à latere vallis paulisper albescere lumen, ibique duo fontes fuere, quorum vnus nimium calidus erat, & alter clarus

& tepi-

&c tepidus,& duo dolia ibi erant. Cumque illuc irem, filo glometis regente gressus meos, intuitus super vnum vbi erat feruens aqua, vide ibi genitorem meum Ludiuicum stare vsque ad femora,dolore nimis aggrauatus,& languore percussus,& dixit ad me. Domine mi Carole, noli timere, scio quia reuertetur rursus spiritus tuus ad corpus tuum, & permisit te deus huc venire, vt videres propter quæ peccata ego,& omnes quos vidisti, talia supplicia toleramus. Vno enim die sum in isto feruentis dolij balneo, & altero die transmittor in istud suauissimum aquæ dolium, & hoc fit sancti 10 Petri sanctique Remigij precibus,quorum patrocinijs hactenus regale genus nostrum regnauit. Et si citò mihi subueneris tu,& mei fideles episcopi & abbates,& omnis ordo ecclesiasticus, missis, oblationibus,psalmodijs,vigilijs,& elemosynis, velociter liberatus ero de isto dolio aquæ bullientis. Nam frater meus Lotharius,& eius filius Ludouicus,sancti Petri,sanctique Remigij precibus exempti sunt ab istis pœnis,& iam ducti sunt in gaudium paradysi. Et dixit ad me. Respice sinistrorsum. Cumq; respexissem,vidi ibi duo dolia altissima bullientia. Ista(inquit) sunt tibi præparata,nisi te emendaueris,& pœnitentiam egeris de tuis nephandis delictis. Et tunc 20 cœpi grauiter horrere, Cumque cerneret ductor meus in tanto pauore esse spiritum meum, dixit ad me. Sequere me ad dexteram luculentissimæ vallis paradysi. Et dum graderemur,contemplatus sum,in ingenti claritate, cum gloriosis regibus sedere Lotharium auunculum meum, super lapidem topazium miræ magnitudinis, diademate precioso coronatum. Videns me cominus accersiuit, blanda voce dicens.Carole successor meus, nunc tertius in imperio Romanorum,veni ad me. Scio quòd per pœnalem locum venisti, vbi est pater tuus, frater meus,positus in pœnis sibi destinatis. Sed per misericordiam dei citissimè liberabitur ab eis,sicut & nos libe-30 rati sumus,meritis beati Petri,sanctique Remigij precibus, cui dominus magnum apostolatum dedit super reges, & super gentes Francorum. Qui nisi quisquilijs nostræ propaginis suffragatus fuerit & iuuerit, iam deficiet nostra genealogia regnando & imperando. Vnde scito quoniam tolletur ocius potestas imperij de manu tua, & postea breuissimo tempore in sæculo viues. Tunc conuersus contra me Ludouicus, dixit mihi. Imperium quod hactenus tenuisti iure hæreditario, debet recipere

 Ludouicus,

Ludouicus, filius filij tui. Et his dictis visum est mihi affore infantulum præsentem, & intuens eum Lotharius, auus eius, dixit mihi. Redde illi potestatem imperij, per illud filum glomeris, quod in manu tenes. Disnodans ergò filum de pollice dexteræ manus meæ, donaui illi omnem monarchiam imperij per ipsum filum. Et statim ipsum glomus fulgidum sicut iubar solis coadunatum est totum in manu illius. Sicque post mirabile factum hoc, reuersus est spiritus meus in corpus meum, valde fessus, & contristatus. Post hanc quoque visionem idem Carolus, vix annis duobus imperio functus, successit ei Ludouicus ille, qui postea filiam Eaduuardi regis anglorum 10 duxit vxorem. Sed hæc infra. Eodem anno Esne Herefordēsi episcopo Ceolmundus successit.

Vt rex Aelfredus monarchiam Angliæ adeptus fuerit.

ANno gratiæ. Dccclxxxvi. rex Aelfredus, post incendia vrbium, & strages multimodas populorum, ciuitatem London. quæ caput regni fuit, obsidione vallauit, vbi omnes Anglorum nationes, ad ipsum confluentes, subiectionem fecerunt. Nam prius dispersi fuerant per loca deserta, & nemorosa propter frequentes Danorum irruptiones, & sine omni defensore volubiles vsquequaque & instabiles vagabantur. Fœdere itaque homagijs confirmato & iuramentis, rex eorum fultus auxilio, insultus acerrimos contra ciuitatē 20 ordinauit, erectisque machinis in gyrum, mœnia dissoluere laborauit. Ciues verò metuentes contendere contra regem, apertis valuis ciuitatis, ipsum honorificè susceperunt. Tunc rex ciuitate restaurata, mœnijsque reparatis tradidit eam sub custodia Aethelredi comitis Merciorum, qui regis filiam nomine Aelfledam habuit vxorem, & erat de regio semine illius gentis. Rex itaq; Aelfredus omni deinceps tempore vitæ suæ monarchiam totius regni Angliæ adeptus est, præter illas regionis partes, quas sibi subiugauerat barbarica gens Danorum. Occupauerant enim Northanhumbriam totam, cum Estanglia, & alijs regionibus plurimis, ex quibus Aelfredo regi 30 grauissimas irruptiones & assiduas intulerunt.

Recapitulatio regnorū & regum Angliæ.

NVnc ergo quum ad regem Monarcham tractādo peruenimus, libet omnium regum Angliæ, qui hucusque regnauerunt, & nomina & regna distinguendo recapitulare, vt successiones singulorum per ordinem repetentes, lectoribus gratiores existamus, & historiæ series clarius illucescat. VVoden⁹ igitur ex antiquorum prosapia Germanorum originem ducens, post mortem inter deos trāslatus est. Quem veteres pro deo colentes, dedicauerunt ei quartam

feriam,

feriam, quam de nomine eius **Wodenesday**, id est, diem VVodeni nuncuparunt. Hic habuit vxorem nomine Fream, cui similiter veteres sextam feriam consecrantes, **Freday**, id est, diem Freæ appellarunt. Genuit autem VVoden' ex vxore Frea, septem filios inclytos, ex quorum successione septem reges traxerunt originem, qui in Britannia potenter, expulsis Britannis, postea regnauerunt. Ex filio VVodeni primogenito, nomine VVecta, reges Cantuariorum. Ex secundo Frethegeath, reges Merciorum. Ex tertio Baldao, reges VVestsaxonum. Ex quarto Beldago, reges Northanhū-brorum siue Berniciorum. Ex quinto VVegdago, reges Deirorū. Ex sexto Kasero, reges orientalium Anglorum. Ex septimo Saxuad, reges orientalium Saxonum originem habere dicuntur. Octauus verò, id est, rex australium Saxonum, ex eadem gente, sed non ex eadem stirpe originem sumpsit.

De regibus Cantiæ.

Hengiſtus.
Oſricus Aeſc.
Octa.
Ermenricus,
Aethelbertus, *primus Chriſtia.*
Eadbaldus.
Erconbertus.
Egbertus.
Lotharius.
Eadricus.
VVithred' & Sivvardus
Aethelbertus.
Eadbertus.
Aethelbertus.
Eadbert' Pren.
Cuthredus.
Baldredus.
Aethelſtanus.

Ab Aetelſtano tranſlatum eſt regnum Cantiæ ad reges VVeſtſaxonum.

De regibus Merciorum.

Creodda.
VVibba.
Cearlus.
Penda.
Peada. *primus Chriſtian.*
VVlfherus.
Aethelfredus.
Kinredus.
Ceolredus.
Aethelbaldus.
Beornredus.
Offa Magnus.
Egfridus.
Kenulphus.
Kenelmus.
Ceolulphus.
Bernulphus.
Ludicanus.
VViglaſus.
Bertulphus.
Burhredus.

A Burhredo trãſlatum eſt regnũ Merciorum ad reges VVeſtſaxonum.

De regibus VVeſt Saxonum.

Cerdicus.
Kenricus.
Ceaulinus.
Ceolricus.
Ceolulfus.
Kinegilſus & Quichelinus
Kinevvalcus.
Sexburga.
Eascvvinus.
Kentvvinus.
Cedvvalla.
Ina.
Aethelhardus.
Cuthredus.
Sigebertus.
Kineulſus.
Brithricus.
Egbertus.
Aethelulfus.
Athelbaldus.
Aethelbertus.
Aethelredus.
Aelfridus.

Iſte Ælfridus primus monarcha fuit regni Angliæ, cuius ſucceſsio regni ad regem Gulielmum, qui Angliam ſubiugauit, ſe extendit.

De reg. Nort.

Ida.
Adda.
Glappa.
Theodvvald'.
Fretheulphus.
Theodoricus.
Aethelfridus.
Eadvvinus, rex *Deir. pri. Chriſt.*
Eanfridus.
Oſvvaldus.
Oſvvius.
Aelfridus.
Egfridus.
Ealfridus.
Oſredus.
Kenredus.
Oſricus.
Ceolvvlfus.
Eadbertus.
Oſulfus.
Aethel. Mollo.
Ealdredus.
Aethelredus.
Alfvvoldus.
Oſredus.
Aethelred', ite.
Oſredus.
Eardulſus.
Alfvvoldus.
Eandredus.
Aethelredus.
Readvvlfus.
Osbertus.
Ella.
Egbertus.
Ricſius.
Egbertus.
Cuthredus.

De regibus Deirorum.

Ella. *Iste Ella regnauit in Deira dum octo reges collaterales regnabant in Bernicia.*
Aethelfridus,
Eadvvinus.
Osricus.
Osvvinus.

Ab Oswino translatum est regnum Deirorum ad Oswium regem Berniciorũ, & factũ est vnum regnum Northanhumbrorum: cuius fines ab Humbro flumine, ad Aquilonem, se extendunt vsque ad mare Scoticũ. Et hoc tandẽ regnũ ad reges VVestsaxonum translatum est.

De regibus Orientalium Anglorum

Vffa.
Titillus.
Redvvaldus.
VVibertus.
Eorpenvvaldus.
Sigebertus.
Egricus.
Anna.
Aethelherus.
Aethelvvaldus.
Ealdulfus.
Ealsvvaldus.
Beorna.
Aethelredus.
Aethelbertus.
Eadmundus.
Gytro Danus

A Gytrone Dano translatum est regnum Orietalium Anglorum ad reges VVestsaxonum.

De regibus Orientalium Saxonum.

Erkenvvinus.
Sledda.
Sebertus.
Sexredus & Sivvardus.
Sigebert' Paru'.
Suithelinus.
Sigeherus & Sebba.
Sigehardus & Seofridus.
Offa.
Selredus.
Suithredus.

A Suithredo translatum est regnũ Orientalium Saxonum ad reges VVestsaxonum.

De regibus Australium Saxonum.

Ella.
Cissa.
Aethelvvald'.
Berthunus.
Aldhunus.

Ab Aldhuno trãslatũ est regnum Australium Saxonum ad reges VVestsaxonum,

De regionũ depopulatione transmarinarum.

ANno gratiæ. Dccclxxxvij. Hasteinus siue Hastingus, natione Danus, Angliam hostiliter peruagatus, cum exercitu infidelium bellatorum potentissimo partes petens Gallicanas, Vermundensem applicuit ad portum, vbi ex nauibus exilientes increduli, totum tradunt ignibus Comitatum. Sancti quoque Quintini martyris cœnobium conburentes, de populo cædem nephariã commiserunt. Nouiomẽsis episcopus, Emmo nomine, eorũ ensibus obtrũcatur, sitq; ibi cædes in populo proprio, orbato pastore. Exinde apud Gemeticum classem dirigentes, cœnobium nongentorum adurũt monachorũ. Ab hinc cum nauibus non modicis Rothomagensem adeuntes vrbem, ipsa cremata & spoliata, neci populum tradiderunt.

Inde vero Galliæ interiora petentes, à Genuabensi vrbe, per transuersum Lutetiam cuncta vsque Parisios barbarica feritate consumunt. Deinde stationem nauium suarum in insula quadam sancti Florentij cænobio vicina componentes, totam circum circa prouinciam deleuerunt. Vrbem quoque Nameticam incendio tradentes, Andegauensemque regionem perlustrantes, cunctaque cædibus polluentes, cum omnibus Pictauensium castellis & vrbibus populantur. Turonorum nouissimè adeunt ciuitatem, quam innocentium cædibus commaculantes, ad vltimum eam ignibus tradiderunt. Indeque superiora Ligeris nauibus expetentes, Aurelianis peruenerunt, quàm rebus omnibus depopulatam, tandem vrbem combustione consumunt. Quid Aquitanicæ gentis afflictionem referam, cum in ipsis, non oppidum, non vicus, non denique ciuitas, aut castellum, libertatem obtinuerunt, quod non horum ferali rabie conciderit paganorum? Testantur hæc Pictaui, hæc Sanctones, hæc Engolismum, hæc Petragoricum, hæc Lemouices, hæc Auernus, hæc Auaricum, caput Aquitanicæ regionis.

Qualiter predo Hastingus vrbem Limis subiugauerit.

His igitur atque huiusmodi miserijs, vt prælibauimus, Gallijs contritis, Hastein', prædo nequissimus, ad vrbem Limis nauibus deuectus deliberauit eam irruptione subita obtinere. Sed ciues tanta classe paganorum perterriti, propugnacula murorum clypeis muniunt & iaculis, atque semetipsos, ad resistendum hortantur. Quorũ audaciam Hastingus vt comperit, omni nisu, quo pacto eam posset obtinere, tentauit. Denique episcopo ciuitatis & Comiti per ministros suos mandauit, se lætali pressum languore, & se ab eis Christianum fieri humiliter supplicauit. His episcopus & Comes auditis, gaudio magno exhilarati pacem firmant cum pacis inimico, & fit vtrique populo communis vrbis ingressus. Tandem iniquus ille Hastingus ad ecclesiam fertur, sacro fonte immergitur, quem in sui perniciem episcopus & Comes de lauacro susceperunt, indeq; ministrorum manibus ad naues refertur sancto chrismate delibutus. Post hæc, intempestæ noctis medio loricatus in feretro collocatur, innuens socijs vt suas sub tunicis vestirent loricas. Deinde cum luctu simulato commilitonum ad ecclesiam de naui effertur, sacris antistes indumentis ornatur, sacrosanctam pro defuncto hostiam mactaturus. Sed ecce, Hastingus perditionis filius, de feretro repente prosiliens, episcopum & Comitem gladio detruncauit: dehinc lupina rabie cum suis grassatur in plebe. His in hunc modum à

dum à funesto perpetratis, iugulantur iuuenes, trucidantur senes, depopulatur ciuitas, à fundamentis mœnia subuertuntur. Peracta igitur vrbis subuersione, Hastingus Carolum regem Francorum adijt, & pacem ab eo postulans impetrauit, deditque illi pro stipendio vrbem Carnotensem, & sic Gallia à tumultuum fragoribus aliquandiu respirauit. Hæc autem ideò hoc in loco recitaui, ne quis solam Angliam crederet hac Danica persecutione fatigari.

De fundatione cœnobiorum, & elemosynis Aelfredi.

ANno gratiæ. Dccclxxxviij. Aethelinus Vintoniensis episcopus, regis Aelfredi & VVestsaxonũ elemosynas Romã deportauit. Quo vtiq; tẽpore duo monasteria fundauit, vnũ monachorũ apud Ethelingeiam, id est, nobilium insulam, vbi idem rex quondam cum subulco exulauit, quo in loco Iohannem presbyterum abbatem ordinauit. Aliud quoque monasterium, ad orientalem plagam Sceaftesburie, habitationem sanctimonialium fabricari præcepit, in quo filiam propriam nomine Algiuam abbatissam constituit, virginem domino consecratam. Et hæc monasteria diuitijs & possessionibus abundanter ditauit. Denique consilio diuinitus ordinato, omnes census suos bifariè diuidere fecit, quarum primam partem in tres portiones distribuit. Harum autem portionem vnam suis bellatoribus, qui in tribus turmis diuidebantur assignauit, ita vt prima cohors, quæ equestris erat, mense vno in curia regis ministraret, dum aliæ duæ bellicis expeditionibus insudarent. Sicque mense finito, illis de prælio redeuntibus, noui bellatores illis succedebant, & sic omni tempore vitæ suæ, has vicissitudines obseruabat. Secundam vero partem operarijs multis, quos in omni opere terreno eruditos habebat, distribuit. Tertiam autem aduenis, qui ex diuersis nationibus ad eum confluebant, impendit. Secundam denique partem, quæ ex annuo ad eum censu spectabat, in tres diuidens portiones, primam pauperibus, secundam cœnobijs, quæ fundauerat, tertiam scholæ, quam ex multis Galliæ alijsque regionibus remotis congregauerat, clericis & doctoribus, secundum singulorum sufficientiam deputauit. Ex cera quoque, ad pondus septuaginta duorum denariorum, sex candelas æquales fieri præcepit, ita vt singulæ duodecim vncias longitudinis haberent, quæ per viginti quatuor horas, die noctuque sine defectu, coram plurimorum sanctorum reliquijs arderent. In exequendis iudicijs adeo discretus erat indigator, vt quæ in absentia eius fiebant,

si essent iusta vel iniusta inquireret, & si aliquam iniquitatem intelligere posset, iudices interrogabat, vtrum per ignorantiam vel maliuolentiam, aut amore vel odio, timore vel fauore, vel pro pecuniæ cupiditate ita iudicassent. Et si confiterentur se talia iudicasse, eo quòd rectius iudicare nesciebāt, tunc discretè ac moderatè illorum redarguens inperitiam, aiebat. Miror sanè vestram insolentiam, cū dei dono, ac nostro, sapientium grandum & ministerium vsurpastis, & sapientiæ studium neglexistis, aut terrenarum ministeria rerum dimittatis, aut sapientiæ multo deuotius, quam hactenus fecistis, insistere studiatis. His iudices auditis perterriti, ac velut ꝓ maxima vindicta correcti, ad æquitatis discendæ studium totis viribus se vertere nitebantur, ita vt illiteratos literis studere faceret, & torpentes reduceret ad sapientiæ disciplinam. Vnde & ipsi senes ad literalem scientiam suspirantes, fœlices arbitrabantur illius temporis iuuenes, qui liberalibus artibus poterant erudiri, & se infœlices qui indocti remanserunt eatenus iudicabant.

De elemosinis Magni regis Aelfredi.

ANno gratiæ. Dccclxxxix. defuncto Aethelredo Dorobernensi archiepiscopo, Plegmundus successit. Eodem anno rex Aelfredus præcepit omnibus Angliæ episcopis & viris religiosis, fidelium elemosynas colligere, collectasque Romam, atque Hierosolymam destinare. Rex quoque de thesauro suo non modicam portionem, fidelium elemosynis vnitam, ad loca præscripta transmisit.

De obitū Aethelsuithę sororis regis Aelfredi.

ANno gratiæ. Dcccxc. Gytro Danus, rex orientalium Anglorum, diem clausit extremum, qui regnum illud, Aelfredo rege donante, acceperat, cum ab eo Christianitatem accepit. Eodem anno soror regis Aelfredi, Aethelsuitha, Burhredi regis Merciorum quōdam regina, apud Ticinum in habitu religionis defuncta est, & ibidem honorificè sepulta.

Miraculū.

ANno gratiæ. Dcccxci. Arnulfus tutor Ludouici Romanum adeptus imperium annis. xij. imperauit. Eodem anno tres homines de Hybernia ad regem Aelfredū venientes, solitariam pro Christo vitam ducere cupiebant. Construxerant namque sibi, ex tribus corijs bouinis & dimidio, nauicolam quandam breuissimam sine omni nauis instrumento, qui adiuncto sibi vnius septimanæ victu, clam mare sunt ingressi, quocumque fortuna concederet, ire disponentes, Qui domino ducente septima suæ ingressionis die, in Cornubia applicantes, pro miraculo & nouitate inaudita regi præsentantur. Nomina autem eorum fuerunt Dubslane, Manchetus & Manslu-

Mansslinum. Eodem anno circa tempus rogationum cometa apparuit, quæ Anglicè Uerede sterre nuncupatur.

De armillis aureis in biuiis suspensis.

ANno gratiæ.Dcccxcij.magnum examen paganorum ex Gallijs adueniens, cũ equis & nauibus.ccl. Cantiã transuectum in ostio Limenij fluminis, quod de silua magna, Andredeswald appellata, decurrit, applicuit, & quatuor milianjs sursum naues direxit, vbi quandam arcem à paucis accolis inhabitatam diruentes, aliam sibi firmiorem, in loco qui Appeltre dicitur, construxerunt. Nec multo post Hastingus ex eisdem partibus, cum nauibus.lxxx.ostium Thamesis fluminis intrans, munitionem sibi in villa regia, quæ Middeltona dicitur, magnis sumptibus consummauit. Sed cum vndique regi Aelfredo hostium incursiones imminerent, & vt quidam asserunt, leges inter arma sileant: ipse tamen inter stridores buccinarum, & fragores bellorum, & armorum fremitus leges tulit, & obseruandas tradidit, quibus sui & diuino cultui, & disciplinæ assuescerent militari. Et quia barbarorum occasione etiam indigenæ ad rapinas anhelauerant, ita vt vix vlli tutus esset locus, vel sine armorum præsidio comeatus, centurias quas hundredos, & decimas quas tithingas appellant, instituit, vt omnis Angligena legaliter viuens, & centuriam haberet & decimam. Quod si quis alicuius delicti argueretur incommodo, statim exigeretur ex centuria, & qui eum vadaretur, & decima. Qui verò huiusmodi vadem non haberet, legum seueritatem subiret. Et si quis ante vadationem, vel post aufugeret, omnes ex cẽturia eius & decima, regis mulctam incurrent. Hoc quoque commẽto pacem infudit prouincijs, vt etiam per publicos aggeres, vbi semitæ finduntur in quadrum, armillas iuberet aureas appendi, vt viantium auiditatem irritarent, cum non esset qui eas abriperet.

De clementia regis Aelfredi, & falsitate Danonorum.

ANno gratiæ. Dcccxciij. pagani qui Northanhumbriam, & qui Eastangliam incoluerunt, pacem cum Aelfredo rege iuramentis & obsidibus statuerunt. Sed, rupto fœdere, quandocunque exercitus paganorum, in Cantia residens, prædandi causa de suis munitionibus exiuit, ipsi cum illis, vel per se vbicumq; potuerunt, prædas agere non cessabant. Quo cognito, rex Aelfredus cum exercitu suo Cantiam proficiscens, inter duos paganorum exercitus castrametatus est, vt si fortè campum aliquem prędæ causa, vel prælij peterent, ipse cum eis certamen iniret. At illi nunc equestres, nunc pedites latrocinando, illas partes frequentabant, vbi regis exercitum abesse

abesse sciebant. Quibus tamen rex subitis sæpe incursionibus obuians, cædes infert assiduas. Vnde Cantiam relinquentes, ad Hasteinum cōciuem suum, qui apud Middeltonam hyemauerat, confugerunt. Quos rex viriliter insecutus, non cessauit donec ipsos cum Hasteino Dano crudelissimo, in municipium, quod idem Hasteinus nuper ibidem construxerat, violenter intrusit. Quò rex cum peruenisset, municipium obsidione vallauit, erectisq; in gyrū machinis, illud subiugare vacauit. Hasteinus vero Danus omnem spem resistendi amittens, cogitauit quo ordine regem clementissimum deciperet suis artibus fraudulentis. Et nuncios ad regem dirigens, promisit iuramentis & datis obsidibus, quod ab eius & regni Angliæ inquietatione cessaret in posterum, si pacificè recedere sineretur. Et ad maiorem insuper securitatem, misit regi duos filios suos, pueros, vt si vellet, fidei illos & baptismatis imbueret sacramētis. Tunc rex pijssimus, qui semper paganorum animas potius liberare quàm interficere sitiebat, eius petitionibus adquieuit. Et pueris sacro fonte renatis, Hasteinum patrem eorū, cum omnibus alijs infidelibus, pacificè, iuxta quod pactum fuerat, abire permisit.

Quomodo rex Aelfredus Danicū regē de prælio fugauerit.

ANno gratiæ. Dccxciiij. rex Aelfredus, cum ingenti exercitu, contra paganos processit, quos supra in ostio Ligei fluminis applicuisse diximus, qui iam cuneis diuisis conabātur omnes regionis illius prouincias subiugare. Quò rex cum peruenisset, misit se cum exercitu suo inter duos cuneos paganorum, vt si forte loca nemorosa deserentes, planitiem aliquam petere decreuissent, ipse contra eos arma moueret. Sed barbari iam fame & longa fatigati inedia, dum nihil proficerent, sed potius deficerent, disposuerunt conciues suos, qui nuper in Eastsexia applicuerant adire, vt fortiori milite stipati, irruptiones Christianorum possent facilius sustinere. Cumque furtim castra mouentes, ad Farnam villam peruenissent, Thamesim fluuium transire cupientes, à regia ibidem fortitudine sunt præuenti. Commissoque cum illis graui prælio, pagani in fugam sunt conuersi, quos fugientes Christiani, sine pietate prosternunt, atque ex obstantibus maxima strage illata, regem eorum crudeliter vulnerarunt. Quem vix commilitones, in equo positum, sine vado & pōte trans Thamesiem fluuium, multis ex eis submersis, duxerunt. Vbi tandem inter Thamisim & Coleneā, quandā breuissimam nacti insulam, pro oppido illam aliquamdiu habuerunt. Christiani verò naues ibidem non habentes obsidionem facere nequiue-

nequiuerunt, maximè cum sibi victualia deficerent, & terminum suæ stationis compleuissent. Illis itaq; recedentibus, rex Aelfredus cum exercitus sui medietate illuc properabat. Sed antequam iter ex pleuisset inceptum, nunciatur ei paganos, qui Northanhumbriam & Eastangliā incolebant, quosdam Exoniam, quosdam ex eis arcē quandam in Deuonia sitam obsedisse. Nec mora rex Aelfredus omnem, quem habere poterat, exercitum reducens, Exoniam adiuit, paucis tamen ad debellandum hostes, quos insequebatur relictis. Pagani verò interim rege eorum conualescente, ad conciues suos in Eastsexiā profecti, inuenerunt Hasteinū proditorem nequissimū, qui iam contra pactum, quod cum Aelfredo rege pepigerat, apud **Beamfleotam** oppidum, fossatis altis & spatiosis firmatum, inhabitabat, à quo etiam assiduas agens irruptiones, omnem patriam deuastauit. Sed etiam pagani, qui apud **Appeltre** (vt prædictum est) resederant, ad Hasteinū venientes ibidem magnum cōfecerunt exercitum bellatorum. Tunc illi quos rex Aelfredus ad illos expugnādum dimiserat, iunctis sibi ciuibus Londoniensibus, alijsque viris bellicosis, qui ex finibus Northanhumbrorum & Eastanglorum ad mandatum regis aduenerant, ad Beamfleotam hostiliter accedētes, Hasteinū in oppido non inuenerūt. Sed tamen contra socios eius, qui ex oppido aduersus eos exierāt, grauissimo prælio commisso, in prima congressione in fugam eos compellunt, oppidum inuadētes destruunt, vxorē Hasteini, cum duobus filijs eius, vinculis cōstringunt, naues quasdam incendūt, quasdam ad vrbem Roffensem adducunt, vxorē Hasteini cum suis filijs ad vrbem Londonias transmittunt. Et hijs ita gestis, rex Aelfredus paganis, pro quibus Exoniā ierat, leui negotio superatis, dilaceratis, & ad naues fugatis, reuersus est ad London. ciuitatem, vbi Comes Aethelredus vxorē Hasteini, cum duobus filijs, regi præsentauit, petens adiudicari quid de vxore eiusdem proditoris & filijs foret agendum, qui pactum, quod cum rege pepigerat, violauit. Tunc cum ab omnibus iudicatum fuisset ipsos morte turpissima esse dignos, rex noluit eis quicquam mali facere, eo quòd idem rex vnum ex pueris suis, vt superius relatum est, de sacro fonte susceperat, & alium Comes Aethelredus. Sed tàm matrem quàm pueros, liberos abire permisit.

De graui quadam persecutione, qua Dani cōtriti sunt.

ANno gratiæ. DCCCXCV. Formosus papa sedit in cathedra Romana annis. iij. & mēsibus sex. Eodē anno Vlfero archiepiscopo Ebor. defuncto Aethelbaldus successit. Eodem tēpore Hasteinus iniquus, &

quus & cæteri pagani, quos exercitus regis Aelfredi de Beamfleote fugauerat, disposuerunt transire ad conciues suos, qui in occiduis partibus Angliç habitabant. Arrepto igitur clam itinere per prouinciam Merciorum, ad villam quandam super flumen Sabrinç sitam, Buttingedune appellatam, peruenerunt, vbi à cōfratribus suis reuerenter sunt recepti, atque in oppidum, quod ibidem construxerant, introducti. Cumque hoc regi Aelfredo nunciatum fuisset, congregauit exercitum quasi inuincibilem, & veniens ad oppidum præfatum, quod Sabrinæ fluctibus erat vndique perfusum, paganos tam nauali quam terrestri exercitu circumcinxit. At hostes post diutinā obsidionem, victu sibi deficiente, equos suos nouissimè deuorabāt. Tandem omnibus consumptis, ab oppido necessitate compulsi exierunt contra exercitum, qui erat in orientali parte fluminis, pugnaturi, vbi ex parte regis, in prima congressione cecidit Ordein' minister eiusdē regis, & multi alij cum eo, sed Christiani demum prçualentes, in fugam aduersarios compulerunt. Quos fideles sine pietate insequentes, multos in vndis submergebant, & nonnullos gladijs detruncabant. Et qui ex hac clade euadere potuerunt, fugiendo ad Legecestriam, quæ Anglicè Westhale dicitur peruenerunt. Vbi in quodam municipio ex conciuibus suis plurimos reperientes, in eorum consortium sunt admissi. Quò rex cum peruenisset, non potuit ibi obsidionem tenere, vnde omnia, quæ extra oppidum in frugibus siuè victualibus reperit, igne concremauit.

De alteratione inter Anglos facta & Danos.

ANno gratiæ. Dcccxcvi. nefandus paganorum exercitus Legecestriam deserens, Northanhumbriam petiuit, vbi nauibus adquisitis, per mare sursum nauigare cœperunt. Tādem in ostio Ligëi fluminis, non longè ab vrbe Londoniarum applicantes, prædis, & rapinis, extractis ad terram nauibus, institerunt. Quod ciues Londoniarum cum cognouissent, cōiunctis sibi prouinciabilibus populis, ad locum venientes præfatum, inuenerūt hostes quoddam sibi municipium construxisse. Illis autem hinc & inde hostiliter concurrētibus, ciues Londonienses compulsi sunt in fugam, quatuor ex regis militibus interfectis. O quam crebris vexationibus, quam grauibus laboribus, quam diris modis, quam lamentabilibus, non solum à Danis, qui partes Angliæ tunc temporis occupauerant, verumetiam ab hijs Sathanæ filijs tota vexata est Anglia. Sed non multo post superueniente rege Aelfredo, compulsi sunt pagani locum deserere, & noctu recedentes per prouinciam Merciorum, non cessabant, donec

donec ad villã super Sabrinã, quæ Quantebrige dicitur, peruenerũt. Illis autem recedentibus, iussit rex naues eorũ igne concremari.

Vt rex Aelfredus custodes in regno constituerit.

ANno gratiæ. Dcccxcvij. Bonifacius sedit in Cathedra Romana, anno vno, & diebus sexdecim. Eodem anno rex Aelfredus custodes regni constituit, contra Danorum irruptiones, in Cantia Ceolmundum Primicerium, in vrbe Roffensi Suithulfum episcopum, in Eastsexia Comitem Brithulfum, in vrbe Londiniarum Comitem Aethelredum, in Dorkacestria Halardum episcopum, in Suthsexia Eadulfum, in VVintonia Berthulfum episcopũ, & in locis diuersis alios multos, quos lõgum esset per ordinem recitare. Quo etiam tempore fecit rex Aelfredus longas naues, quas cyulas, siue galeias appellãt, fabricari, in quibus armatis impositis, iussit maris semitas obseruare, vt tam nauali quam terrestri prælio, regni sui tranquillitati, & subiectis sibi populis prouideret.

De Rollone primo Normannorum Duce et eius visione.

CIrca dies istos, Rollo quidam natione Danus, maxima stipatus militia, in Angliam veniens, locorum depopulationi vacabat. Est autem Dania siue Danemarchia insula maris, rerum & maximè hominum fertilitate fœcunda, cuius reges antiquitus sancita lege statuerunt, vt dum nimis insula esset hominibus repleta, viri audaciores de proprijs migrare sedibus cogerentur. Ex hac denique expulsorum sorte, Rollo supradict' fuisse asseritur, vir strenuus & potens, quem pater, retento primogenito filio vt sibi succederet, Rollonem à se transmisit, vt hæreditatem armis quocumq; sors concederet, obtineret. Illo igitur (vt prædictum est) in Angliam appulso, indigenæ statim prælium cum ipso commiserunt. Sed multis suorũ interfectis, cæteri de loco certaminis aufugerunt. Rollo igitur cum post maris pericula, ob sui suorumq; recreationẽ, in Anglia hyemaret, visum est sibi de nocte dormiẽti supra se, & exercitũ suum, examen apum volitare, & cum stridore australem petere regionẽ, perq; maris mediũ ad terrã volando peruenire. Vbi etiã gregatim in frõdibus arborũ diuersarum insidentes, omnemq; mox regionẽ perlustrantes, cœperunt in locis diuersis variorũ flores colorum, in locum vnum cõgregare. Euigilans itaq; Rollo, primò visionem secum pertractat, eiusq; interpretationem, diligenter examinans, requiẽ sui laboris suorumque in eisdem partibus, vbi apes viderat descẽdisse, coniectat. Mare igitur ipse & eius commilitones ingrediuntur, flanteque ad votum vento, emensis fluctibus pelagi, Gemeticum veniunt, vbi quandã virginem sacram, nomine Amelrudem, quam

ab Anglia asportauerant, in capella sancti Vedasti super altare relinquunt. Quorum aduentum Franco Rothomagensis archiepiscopus cognoscens, & de possibilitate resistendi diffidens, decreuit vtilius fore pacem ab eis quærere, quàm illos ad arma in sui perniciem prouocare. Qui festinus viator ad illos veniens, pacem petens impetrauit, eamque fœdere fidelissimo confirmauit. Suscepto itaq; Rollo regionis dominio, Rothomagum adijt, & turpiter destructæ ciuitatis eleganter mœnia reparauit, circumiacentes regiones occupauit, castella in locis congruis firmauit, & terram totam, quæ tunc Neustria, modo verò Normānia ab ipsis Norēsibus dicitur, sub sua potestate recepit. Ex hoc quoq; Rollone, incliti Normannorū Duces originem traxerunt, sicut suo loco sequens historia declarabit.

De strage ab Anglis illata Danis.

ANno gratiæ. Dcccxcviij. Stephanus sedit in cathedra Romana, anno vno. Eodem anno defuncto Eastano London. episcopo, Theodredus successit. Eodem tempore pagani cum sex galeis, in ostium fluminis, cui [illegible] nomen est applicantes, prædis ibidem vacabant & rapinis. Quod regi Aelfredo cum nunciatum fuisset, prædonibus festinanter occurrit, eorumque laceratis agminibus, prædam excussit, & eos ad naues fugere coëgit. Quos rex cum suis viriliter insecutus, sexies. xx. ex eis interfecit, vbi etiam ex familia regis. lxij. milites ceciderunt. Paganis igitur ad mare fugientibus, vētis in contrariū fugientiū piratarum spirantibus, fractis nauibus naufragium pertulerunt. Quos ministri regis cōpræhēdentes, & vinculis arctioribus cōstringētes, ipso rege iubēte, omnes patibulo suspēderunt. Deinde omne tēpus, quo rex superuixit, regnū in pace tractans, totus conuersabatur in restaurationibus ecclesiarum, in largitione elemosynarum, in compositione legū, quibus miluorum rapacitas reprimeretur, & simplex fidelium deuotio firmaretur.

Regnum VVestsaxonum sine episcopali cura fit.

ANno gratiæ. Dcccxcix. Romanus sedit in cathedra Romana, mēsibus. iiij. & diebus. xxij. Cui succedens Theodorus, sedit in cathedra Romana, diebus. xxvi. Successit ei eodem anno Iohannes, duobus annis, & diebus. xv. Eodem anno defuncto Aethelvvaldo Sciréburnensi episcopo, remansit prouincia occidentalium Saxonū sine episcopis & cura pastorali, vi hostilitatis, septem annis.

De morte regis Aelfredi & successione Eadvvardi.

ANno gratiæ. Dccc. Carolus regnum Francorum suscipiens regnauit, annis. xxvij. Eodem anno clementissimus rex Anglorum Aelfredus postquam. xxix. annis, & mensibus. vi. regnum tenuisset v. Kal. n. Nouēbr. quarta feria, indictione quinta, pro regno tēporali

commuta-

commutauit æternum. Sepultus est autem VVintoniæ, in nouo monasterio, quod ipse fundauerat, & stola beatæ immortalitatis indutus, vbi generalem expectat resurrectionem, tunc ibidem denuò coronandus.

De raptu cuiusdam sanctimonialis.

ANno gratiæ. Dcccci. Eadvvardus Aelfredi regis primogenitus, literarum cultu patre inferior, sed potentia pariter & dignitate gloriosior, regni Angliæ diademate est insignitus. Cumque in regio esset fastigio sublimatus, Aethelvvaldus Clito, patruelis eius filius, qui se, rege, genere non credebat inferiorem, nec potentia minorem, omni nisu aspirabat ad regnum, & villas regias Oxeleiam, & VVinburnam nuncupatas inuadens, valuis obseratis, sese in e s cum suis temere intromisit. Hoc autem in loco, vt supra dictum est, sancta Cuthburga, Inæ regis germana, monasteriũ virginum deo deuotarum construxit, quarum idem Aethelvvaldus vnam abusiuè rapiens, eam sibi matrimonio copulauit. Tunc rex Eadvvardus, rei cognita veritate de temeritate Aethelvvaldi, exercitum ingentem collegit, & veniens Bathoniam, non longè à VVinburna castrametatus est. Quod cum Aethelvvaldus cognouisset, de nocte fugam iniit, Northanhumbriam petiit, Danosque qui ibi degebant suppliciter exposcit, vt se commilitionem recipientes, vnum ex suo collegio, ad regem Eadvvardum expugnandum, esse velint, qui mox in regia dignitate est ab omnibus constitutus. Rex vero Eadvvardus de eius fuga commotus, vbi cognouit se ipsum tunc cõprehendere non posse, sanctimonialem illam, quã rapuerat, iubet ad suum monasterium reduci. Aethelvvaldus parato nauigio transfretauit ad Gallias, vt fortiori rediens militia stipatus, regem inquietaret.

De filiis & filiabus regis Eadvvardi.

INtereà rex fines regni sui latius quàm pater eius dilatauit, ciuitates, & oppida ædificauit, nonnullas destructas reparauit. Ex cõcubina nomine Egvvina filium suum primogenitum Aethelstanũ suscepit. Ex secũda, regina sua, nomine Aelfleda, Ealfelmi Comitis filia, duos filios Aethelvvardũ & Eadvvinũ generauit. Peperitq; ei insuper sex filias, quarum Eadfleda sanctimonialis, cum sorore Aethelhilda apud VViltoniam requiescit. Cęteræ verò quatuor nuptijs traditæ referuntur, quarũ prima, id est, Eadgiua Othoni Romanorũ imperatori copulata est. Alteram, id est, Eadhildam Carolus rex Frãcorum, tertiam Siricius rex Northanhumbrorum, id est, sanctam Edgitham, quartam, id est, Algiuam Hugo filius Ducis Roberti habuerunt sibi matrimonio copulatas. Ex coniuge quoque Edgitha,

 idem

idem rex genuit Eadmundum & Eadredum. Fundatum est cenobium Cluniacum à Guilihelmo Pio Duce aquitaniæ.

ANno gratiæ. Dcccccij. Aethelvvaldus Clito supradictus, de partibus rediens transmarinis, congregauit exercitum copiosum ex paganis, qui in Northanhumbria, & in Eastanglia alijsque locis diuersis habitabant cum illis, & quos de finibus aduexerat transmarinis, & Merciam hostiliter ingressus, ferro & flammis quæquæ sibi obuia consumpsit. Tandem cum prędam maxima inoffensus cum redire disposuisset ad propria, rex Eadvvardus multo militum stipatus collegio superueniens, Aethelvvaldum versus Eastangliam fugientem insequitur. Et inter duo fossata sancti Eadmundi, illum cum suis omnibus ad campestre prælium præparatum inueniens, facta suis exhortatione, irruit viriliter in ipsos. Sed in prima congressione ceciderunt, in parte regis Sigulfus, & Sichelmus primates, Eadvvaldus & Kenulfus abbates, Sibertus & Eadbaldus proceres, & cum illis multi nobiles corruerunt. In parte verò aduersariorum, ceciderunt Isopus Hold, & Osketellus hold, Brithricus & Synothus Comites, rex Eanich, & Clito Aethelvvaldus, & multa millia cæterorum. Rex verò Eadvvardus, cum fortiores hostium suorum peremptos cognouisset, sese de loco certaminis sapienter subtraxit. Nec multo post rex Eadvvardus pacem cōposuit cū paganis in loco, qui Yttingeford nuncupatur. Et his ita gestis, rex quosdā sibi per Angliā rebelles, & maximè ciues Lōdonienses & Oxonienses, ad debitam subiectionem reuocauit. Eodem anno Benedictus papa creatus, sedit anno vno & mensibus sex.

Ludouicus imperator efficitur.

ANno gratiæ. Dcccciij. Ludouicus Romanum adeptus imperium annis. x. imperauit. Quo etiam anno, defuncto papa Benedicto successit Leo, & sedit in cathedra Romana diebus quadraginta, cui succedens Christoferus post sex menses, diem clausit extremum.

S Grimbaldus migrauit ad dominum.

ANno gratiæ. Dccccciiij. sanctus presbyter Grimbaldus, vir magnę sanctitatis, & vnus magistrorum Aelfredi regis, gaudia concendit regni cœlestis. Eodem anno religiosa Christi famula regina, mater Eadvvardi regis, quæ monasterium VVintoniæ construxerat sanctimonialium, ex hac luce migrauit.

De concilio in regione VVestsaxonum celebrato.

ANno gratiæ. Dcccccv. Sergius papa sedit in cathedra Romana, annis septem, & diebus. xvi. Eodem anno rex Magnificus Eadvvardus & Plegmundus Cantuar. archiepiscop' collegerūt conciliū grande episcoporum, abbatum, & fidelium populorū in prouincia

Gevvi-

Gevvisceorum, id est, in illa parte Angliæ, quæ in plaga australi sita est fluminis Thamesis. Fuerat autem regio illa, iam per septennium, propter hostilem incursionem, episcoporum solicitudine & cura pastorali destituta. Vnde in concilio, hoc salubriter constitutum est, vt pro duobus episcopis, quorum vnum apud VVintoniã, & alter apud Scireburniam sedes habuerunt, quinque crearentur antistites, ne grex domini, absque cura pastorali, luporum incursionibus quateretur. Canonica igitur electione celebrata, in sede VVintoniensi constituerunt Frithstanum, & in Scireburnensi Aethelinũ, in VVel-
10 lensi Eadulfum, in Cridiensi VVerstanum, in Cornubiensi Herstanum. Electi sunt præterea duo episcopi, videlicet ad sedem Dorkacestrensem Kenulfus, & australibus Saxonibus, quorum antistites sedem habent apud Cicestriam, ordinatus est Berthegus. Hi omnes vna die apud Cantuariã ab archiepiscopo Plegmundo munus consecrationis adepti sunt. Et non multo post facta parochiarum distributione, remãserunt episcopo VVintoniensi prouinciæ, scilicet Hãtonensis, Sutherensis cum insula Vecta, Sciréburnensis verò habebat Somersetam, VVellensis, Dorsetam, & prouinciam Berrocensem, Cridiensis habebat prouinciam Deuoniensem, Cornubiensis
20 Cornubiensem. Post paucos verò annos, in pago VViltoniẽsi proprius factus est episcopus, qui in Ramesberia sedẽ habuit. De episcopis, qui istis quinque præsulibus successerunt, suo loco dicetur. Sed hoc non est tacendum, quòd multis mirum videtur, in viculis supradictis, & tam exiguis sedes pontificales tanto tempore perdurasse Cornubienses sanè pontifices, apud sanctũ Patrocum de Bodvvini, iuxta VVallenses aquilonares super flumen Heilemuthe sedes habuerunt.

Anno gratiæ. Dccccvi. Cometa apparuit ferè per dimidium anni circulum, significans fortassè nimiam sanguinis effusionem, &
30 occisionem, quæ paulo post in prælio inter Danos & Anglos damnosè commissa est, in quo vtriusque gentis tot nobiles corruerunt.

De Cometę significatione.

Anno gratiæ. Dccccvij. rex magnificus Eadvvardus, congregato exercitu copioso, subiugauit sibi Eastsexiam, Eastangliam, Merciam, Northanhumbriam cum multis alijs prouincijs, quas Dani multo tempore possederant, & omnes ex eorum dominio potenter extorsit. Scotorum etiam, Cumbrorum, & Galvvalensium, omniumque occidentalium Britonum fines, & eorum reges in deditionem accepit, & sic cum gloria & honore ad propria remeauit.

Rex Eadvvardus plures regiones sibi subiugauit.

Ciuitas Legecestrensis restauratur.

ANno gratiæ.Dcccviij. ciuitas Legecestrensis,quæ Danorum incursione destructa fuerat, solicitudine Aethelredi Ducis Merciorum & Elfledæ vxoris eius,restaurata est.

Vt rex Eaduuardus Norenses domuerit.

ANno gratiæ.Dcccix.rex Eaduuardus misit expeditionem militarem in Northanhumbriam contra Danos ibidem rebellantes, quos per dies fere quadraginta crudeliter persequentes regij milites, multos ex eis peremerunt, & nonnullos captos turpiter abduxerunt.

Miraculum de camisia sanctæ Mariæ.

ANno gratiæ. Dccccx. sancti Osvvaldi, regis & martyris, ossa de Bardeneia reuerenter sunt in Merciam transportata. Eodem tēpore Rollo Normannorum princeps, Carnotensem vrbem hostiliter aggressus,furtiuo eam disposuit impetu subiugare. Quam cum crebris insultibus subuertere niteretur, ciues ad eius defensionem, murorum propugnacula ascenderunt. Sed cum tandem ne deficerent desperarent,saluberrimo vsi consilio,supparum, id est, camisiā dei genitricis,quā Carolus Magnus,de Hierosolimis veniens,ibidē in monasterio eiusdem virginis posuerat, in editiori murorum ciuitatis loco,pro vexillo statuentes,Rollonem & eius cōmilitones ad cachinnū commouerūt. Sed vt virtus dei genetricis incredulorum temeritatē effrænaret, subitò terror ipsum Rollonem cū suis omniqus occupauit,vt omnibus,quæ in obsidione habebant, festinanter relictis, spem in sola fuga conciperent euadendi. Quos cum ciues fugientes conspexerunt, insecuti sunt eos in ore gladij, & multa ex eis millia prosternētes,ipsum Rollonem ad Rothomagensem ciuitatem, laceratis agminibus,fugere compulerunt.

Duo reges perierunt.

ANno gratiæ. Dccccxi. Anastasius sedit in cathedra Romana annis duobus,& totidem mensibus. Eodem anno Dani Merciam hostiliter ingressi,prædas ibidem egerunt & rapinas. Quod cum regi Eaduuardo nūciatum fuisset,cum strepitu militari prædonibus obuiauit,& in Wodensfelde, id est,in campo VVoden' duos paganorum reges,Eovvils,& Haldeinum,cum duobus comitibus Scusam & Other,& nouem eorum proceribus, commisso prælio,interemit.

De ædificatione Burgi Hertfordēsi.

ANno gratiæ.Dccccxij.eximiæ probitatis Merciorum subregulus Aethelredus,diem clausit extremum.Post cuius obitum vxor eius Elfleda,Aelfredi regis filia, prouinciam Merciorum totam præter Lōdoniarum ciuitatem,& Oxoniam,quas rex Eaduuardus,eius frater germanus,sibi retinuit,multo tempore serenissimè gubernauit.Eo-

uit. Eodem vtique anno rex Eaduuard' fecit ędificare Burgũ Hertfordiæ inter tria flumina, id est, Memaran, † Benesuthe & Ligeá, & in Eastsexia Burgum, quod VVitham nuncupatur, circa festum sancti Martini.

† Fieceam.

De baptismate Rollonis primi Ducis Normanniæ.

Eodem anno Rollo Normanniæ dux, & occupator, mente nimis elatus, Parisiacam petens hostiliter ciuitatem, prædis vndequaq; collectis, eam disposuit obsidione vallare. Sed cum tandem situm loci, & mœnia ciuitatis quasi inexpugnabilia iudicaret, Baiocatensem diuertit ad vrbem. Quam omni defensore vacuam reperiens, vrbem cœpit, & spolia suis commilitonibus distribuit, eius habitatoribus interfectis. In hac vrbe quandam puellam genere nobilissimam, nomine Popam, filiam scilicet Berengarij Ducis, illustris viri, rapiens, non multo post eam sibi matrimonio copulauit. Ex illa quoque filium nomine VVilhelmũ genuit, & filiam Gerloc, puellam valde decoram. Deinde Lutetiam Ebroicamque vrbes expugnans, ciues peremit, & maximam inde prędam reportauit. Sicque ad Francorum infestationem prorumpens, ecclesias Christi succendit, populum trucidauit, mulieres captiuas abduxit His denique Franci calamitatibus oppressi, questuosis clamoribus Carolum regem adeunt, vnanimiter conquerentes, populum Christianum ob eius inertiam paganorum incursionibus deperisse. Quorum rex querimonijs vehementer permotus, Franconem, Rothomagensem archiepiscopum, misit ad Rollonem, mandans quòd si Christianus efficeretur, terram maritimam ab Epte flumine vsque ad Britanniæ limites, cum Gilla filia sua, se illi fore daturum. Archiepiscopus quoque legatione suscepta, pagano Duci per ordinẽ pandit cuncta. Cuius verba Rollo consilio suorũ gratanter excipiens, die statuto ad sanctum Clerum conueniunt, rex scilicet Francorum, cum Duce Roberto, trans Eptem fluuium. Rollo verò circavallat' cuneis bellatorum, vbi nuncijs alternatim discurrentibus pax firmatur inter eos, Rollone regi fidelitatem faciente, & rege illi filiam cum terra prætitulata concedente. Superaddidit etiam ei Britanniam totam, cuius principes Berengarius & Alanus Rolloni sacramenta fidelitatis fecerunt. His igitur nobiliter executis, hortantur astantes Francigenæ Rollonem, vt pedem regis pro tanto oscularetur dono. At Rollo genua flectere dedignatus, pedem regis apprehensum truculenter traxit ad os suum, ipso rege in terram resupinato. Sed Frãcigenę factum reprehendentes, Normannos ad risum mouerunt. Videbatur enim

tur enim Rolloni indignum, vt terram, quam armis potenter subegerat, dono cuiuslibet possideret. Pacto itaque tandem in hunc modum firmato, rex Francorum ad sua regreditur, & Rollo cum Duce Roberto Rothomagum regrediens, baptizatus est cum suis omnibus, à Francone archiepiscopo Rothomagensi. Quem Dux Robertus de fonte sacro suscipiens, ei imposuit nomen suum, anno ab incarnatione. Dccccxiij. Sicque magnificus Dux Robertus præparato nuptiarum apparatu magno, regis filiam in coniugium & societatem thori, Christiano more, suscepit. Sed illa deinceps post annos paucos immatura morte sine liberis præuenta, Dux Robertus repudiatam Popam sibi repetens copulauit.

De genealogia Ducum Normāniæ.

QVoniam igitur ex hoc magnifico Duce Roberto inclyti Duces & reges traxerunt originem, dignum videtur ad historiæ claritatem, vt eius genealogiam breui epilogio perstringamus. Iaphet, terti⁹ Noę filius, filium genuit, quem Magog appellauit, cuius Gothica progenies de similitudine vltimæ syllabę, paterni nominis vocabulum trahens, duos ex se Gothorum populos armis robustissimos produxit. Ex quibus vnus Scythiam vlteriorem inuadens occupauit, & contra reges Aegyptos bella diutissimè attentauit. Quorum vxores postmodum Amazones vocatæ, diuturnam virorum suorum ibidem moram molestè ferentes, eorum repudiata copula, arma capessunt, duas reginas cæteris audaciores sibi prærogantes. Quæ dextris mamillis ob telorum iactus adustis, totam Asiam aggressæ sunt, & per centum fere annorum curricula grauissimo eam dominationis iugo domuerunt. Alter Gothorum populus, ex Scanza insula, cum suo rege Berig nomine egressus, mox nauibus egressi vt terram attigerunt, Scanzā loco nomē dederunt, ob memoriam terræ de qua recesserūt. Indeq; remotius exeūtes, Germanicos sinus, & paludes Mæotides inuaserūt, plurimas regiones circūquaq; occupantes. Quarum Dania & Noruuegia, multos postea reges inclytos habuerunt & potentes. Isti Martem deum apud se exortum prędicant, quē humani sanguinis effusione placare curabant. Iactant etiā Troianos ex sua stirpe processisse, Antenoremque ab vrbis excidio aufugisse, ob proditionem ab eo perpetratam, & in Germaniam applicuisse. Qui postmodū in Dania siue Danemarchia regnans, de nomine suo prouincię nomen dedit. His quoq; de causis, ex Gothis originē habere noscuntur Dani, qui tantis post ibidem adoleuerunt incrementis, vt dum insulæ nimis essent hominibus repletæ, sancita

à regibus lege, viri audaciores de propriis migrare sedibus cogebantur, vt sibi suisque successoribus adquirerent hæreditates, & mãsiones æternas.

Anno gratiæ Dccccxiij. Conradus Romanum adeptus imperium, imparauit annis septem. Eodem tempore Aelfleda Merciorum domina, cum exercitu magno apud Stremgate veniens, ædificauit ibi arcem munitam, & in plaga occidentali Sabrinæ fluminis, in loco qui Brigges dicitur, aliam restaurauit.

De ædificatione duorũ castrorum.

Anno gratiæ Dccccxiiij. Aelfleda, Merciorum domina, Burgum Thameworth appellatum restaurauit. Deinde ad Stanfordiam progrediens in aquilonari plaga, fluminis weellaund turrem restaurauit. Eodem anno facta est Danorum strages maxima, in finibus †Luitoniæ & prouincia Herefordẽsi. Laudo sedit in chathedra Romana mensibus sex.

De strage Danorum.

†Lincolniæ

Anno gratiæ Dccccxv. Iohannes sedit in cathedra Romana annis iiij mensibus duobus, & diebus tribus. Eodem anno defuncto Plegmundo Cantuar. archiepiscopo, Aethelmus VVellensis antistes, ad sedem Cantuariensem translatus est, & loco eius VVlfhelmus in ecclesia VVellensi est episcopus ordinatus. Quo etiam anno VVerfertho VViccioru antistite viam vniuersæ carnis ingresso, Aethelhunus abbas Berkeleiæ loco ipsius successit. Eodem tẽpore Aelfleda, Merciorum domina, Eadesbyri & weerham villas cõstruxit. Eodem anno pagani australium Britonum fines inuadentes, omnia ibidem ferro & flamma consumunt, episcopum quoque Camelec in Irchenefeld captum, ad naues abducunt, sed nõ multo post rex Eadvvardus ipsum redemit pro xl. libris sterlingorum. Deinde iidem pagani prouincias Herefordensem, VVigorniẽsem, & Glouernensem aggressi, prouinciales illos ad prælium prouocarunt. Factoque conflictu grauissimo, ceciderunt in parte Danorum, Other Frater regis Danorum, & Dux Rohaldus, cum exercitus eorum maxima parte. Eodem anno rex Eadvvardus cognomento Senior, Bukingeham perrexit, vbi ex vtraque parte Use fluminis munitiones ædificari fecit. Eodem anno defuncto Cuthardo Lindisfarnensi antiste, Mkredus successit.

De Danorũ grauii depopulatione.

Anno gratiæ. Dccccxvi. Laudo sedit in cathedra Romana anno vno. Quo vtique anno matrona Aelfleda, Merciorum domina, tres villas Cherenburch, VVeadburch, & Runcofam construxit.

De ædificatione trium villarum.

Anno gratiæ. Dccccxvij. Iohannes papa creatus est. Eodem anno rex Ead-

Maldona construitur.

rex Eaduuardus apud Maldonam, Burgum, & arcem ædificauit, & ea sub militum custodia deputauit.

De altercatione inter Anglos & Danos.

ANno gratię. Dccccxviij. rex Eaduuardus Toueceſtriam & VVigingemere villas condidit, & eas armata manu repleuit. Sed pagani apud Toueceſtriam hoſtiliter venientes, illam expugnare conantur. Illi è contrario qui intus erant, cum populis prouincialibus, ſeſe uiriliter defendentes, omnes in fugam compulerunt. Qui in prouinciam Bukinghamhenſem irruentes, homines capiunt, de armentis prędam agunt, multóſque plebeios, inter ſyluam Bernuode & villam Eilesberi peremerunt. Deinde multo conatu conglobati, plures Anglorum prouincias inuadunt, & graui eas depopulatione conterentes, innumeras in locis diuerſis prædas agunt. Sed rex Eaduuardus, multitudine armatorum collecta, paganos hoſtiliter inuaſit, illiſque in fugam conuerſis, inſequitur eos fugientes rex Eaduuardus, atque in fugiendo Togleas Ducem eorum cum filio ſuo Mannano, & fratrem eius interemit, & maximam fortitudinem illorum cepit, & vinculis mancipauit, & inde paganorum paulatim, vires decreſcere cœperunt. Eodem anno Ealfleda Merciorum domina Doroberniam hoſtiliter petens, obſedit & obtinuit, Danoſq; qui in ea erant, pro parte neci tradidit. Quo etiam tempore rex Eaduuardus obſeſſam Colceſtriam cœpit, & paganos omnes præter paucos, qui per ſugam elapſi ſunt, immiſericorditer trucidauit. Deinde rex ad Maldonam à paganis obſeſſam tranſiens, ipſos inde fugauit, & ex fugientibus inimicis multa millia interfecit. Tunc rex ad Huntendunam progrediens, villam & caſtellum reſtaurauit, & manum armatam ibidem reliquit, & paucis interiectis diebus Colceſtriæ muros reparauit, & viros in ea bellicoſos poſuit, & certum eis ſtipendum aſſignauit. Tunc Dani in locis multis per Angliam cõſtituti, videntes regis potentiam & ſapientiam, læto ſe animo ſubdiderunt, & illum in patronum & dominum elegerunt. Eodem anno, defuncto VVerſtano Sciteburnẽſi epiſcopo, Aethelbaldus ſucceſſit.

De obitu Aelfledæ Merciorum dominæ.

ANno gratiæ. Dccccxix Aelfleda Merciorum domina, & ſoror regis Eaduuardi, inſigniſque prudẽtiæ matrona viij. anno, ex quo ſola regnum Merciorum ſtrenuo iuſtóq; rexerat moderamine: xij. Kalend. Iulij. diem clauſit extremum. Cuius corpus apud Glouerniã delatum eſt, & in eccleſia beati Petri apoſtoli honorificè tumulatũ. Reliquit vnicam filiam nomine Algiuam ex Aethelredo Merciorũ ſubregulo

subregulo legitimè susceptam, regni sui hæredem. De cuius partu, quo se sensit grauiter læsam, nimis perterrita per annos fere .xl. quibus superuixit, à viri thoro sese & cōmixtione carnali subtraxit, dedignans vlterius, animi nobilitate ducta, laboriosi partus iterum experiri dolores.

ANno gratiæ. Dccccxx. Henricus Romanum adeptus imperium imperauit annis.xviij. Eodem anno rex Eaduuardus, Burgis de Tealvvella & Manecestria restauratis, & militibus munitis, cœpit Algiuam siue Alvvinam neptem suam, & eam in VVestsaxiam adduci præcepit. Eodem anno defuncto Aethelstano VViltonensi episcopo, Odo successit. Hic ex Danica gente extitit oriundus & aliquanto tempore sub Eaduuardo rege militans, post, officium clericatus adeptus & attonsus, crescentibus meritis ad honorem pontificatus est sublimatus.

De ædificatione plurimorum Burgorum.

ANno gratiæ. Dccccxxi. rex Eaduuardus ad villam de Notingham veniens, in australi plaga Trent fluminis, villam contra Burgum quod in altera ripa amnis erat, ædificauit, & inter villas firmum pontem fieri mandauit. Indeque ad Bedecanvvellam transitum faciens, non longè ab ea Burgum construxit, & in eo milites ordinauit. Quo vtique anno rex Scotorum, Reginaldus rex Northanhūbrorum ex natione Danorum, Dux Galvvalensium, ad regem Eaduuardum venientes, subiectionem fecerūt, & cum eo fœdus firmissimum pepigerunt.

Vt rex Scotorum Eaduuardo regi pacificatus fuerit.

ANno gratiæ. Dccccxxij. Aethelvvardus, Eaduuardi regis frater germanus defunctus est, & VVintoniæ sepultus. Eodem anno VViccionum episcopo Ethelhuno defuncto, VVilferthus successit.

De morte fratris Eaduuardi regis

ANno gratiæ. Dccccxxiij. sanguis domini venit in Angliam. vi. idus Nouembr. qui fluxit de imagine Christi, cum secundò in imagine sua à Iudæis pateretur priora.

De corpore domini.

ANno gratiæ. Dccccxxiiij. rex Anglorum Eaduuardus, cognomēto Senior, qui cūctis Britanniam incolentibus Anglorum, VValanorum, Scotorum, Cumbrorum, Galvvalensium, Danorum populis potenter præfuit, post multas res egregiè gestas, anno regni sui xxiiij. in villa regia, Farendona nuncupata, diem clausit extremum, & VVintoniæ in nouo monasterio more regio est sepultus. Aethelstanus quoque filius eius primogenitus apud Kingestonam, regiā villam, rex creatus, ab Aethelmo Dorobernensi archiepiscopo consecratur. Huius verò regis temporibus in VVestsaxoniæ finibus insignis

De morte regis Eaduuardi, & successione Aethelstani filii eius.

amores archiepi

signis puer oritur Dunstanus. Eodem anno defuncto Aethelmo Dorobernensi archiepiscopo, VVlfhelmus successit VVellēsis antistes, & VVlfhelmo ad VVellēsem ecclesiam successit Aelfegus.

Vt Aethelstanus sororem suā maritauerit.

ANno gratiæ. Dccccxxv. Aethelstanus, rex Anglorum, Eadgytham sororem suam, Sithrico Danica natione progenito, Northanhūbrorum regi, matrimonio honorificè copulauit. Qui ob amorem virginis paganismum relinquens, fidem Christi suscepit, sed non multò post beatam virginem repudians, ac Christianitatē abijciens, idolorum culturam restaurauit, & post modicum temporis apostatę vitā mirabiliter terminauit. Sancta itaq; puella, virginitate sibi reseruata, apud Pollesberiā in ieiunijs & vigilijs, in orationibus, & in elemosynarum studijs, vsq; ad finem vitæ suæ bonis pollens operibus perseuerauit. Transijt autē post laudabilis vitę cursū, ex hoc mūdo idibus Iulij, vbi vsq; hodie diuina miracula nō desinūt celebrari. 10

De igneis radiis in aëre.

ANno gratiæ. Dccccxxvi. ignei per totam Angliam visi sunt radij in aquilonari plaga cæli, portendentes mortem turpissimā regis Sithrici supradicti, qui non multo post malè perijt. Cuius regnū Aethelstanus, expulso Guthfertho filio eius, suo copulauit imperio, deinde omnes Anglię regulos, Hunvval scelicet regē Britonū, Constātinum regem Scotorum, VVlferthū regem VVentorum prælio vicit & fugauit. Ealdredum quoq; filium Eadulfi de castello Bebbanberih exturbauit. Et hi omnes, cum prouincialibus alijs, vidētes se eius strenuitati non posse resistere, conuenerunt, petentes pacē ab eo, atq; idolatrię renunciantes, fœdus cū ipso firmissimū pepigerūt. 20

Soror regis Aethelstani coppulatur Comiti Hugoni.

ANno gratiæ. Dccccxxvij. Hugo filius Roberti Comitis, sororem regis Aethelstani duxit vxorem. Quo vtique anno, Tilredus Lindisfarnensis episcopus obijt, & VVithredus successit.

De amicitia inter regem & Ducem Normāniæ.

ANno gratiæ. Dccccxxviij. Leo sedit in cathedra Romana, mensibus sex, & diebus. xv. Eodem anno defuncto Tunfrido Lichefeldensi præsule Ella successit. Eodem tempore tanta inter regem Aethelstanum exorta est amicitia, & Ducem Normanniæ Robertum, quòd vterque in rebus dominaretur alterius, & in rebus bellicis mutuis congauderent auxilijs. 30

Miraculum de medone.

ANno gratiæ. Dccccxxix. rex Aethelstanus reliquias sanctorum regni sui, orationis gratia petere decernens, Glastoniæ cœnobiū in primis petiuit deuotus. Erat autem ibi quædam nobilis matrona nomine Aelfleda, neptis eiusdem regis, quæ marito defuncto vidualem ducere vitam exoptans, ad occidentalem cœnobij plagā, elegerat

elegerat mansionem. Hæc fœmina religiosa, regi Aethelstano, prandium studiosè parauit, quem gratia orationis Glastoniam venturum prædixit. Præcursores vero regiæ administrationis, scientes quod rex nepti suæ, ad se diuertendi causa, hospitandi licentiam concessisset, die præcedenti venerunt ad videndum, si omnia necessaria præparata fuissent. Et omnibus diligenter inspectis, dixerunt ad illam: Vniuersæ administrationis sufficientiam habes, si tibi medonis copia non deesset, quem rex super omnes liquores potare affectat. Et illa. Non patiatur mater domini mei Iesu Christi, vt in mensa regis medo deficiat, & dei genitricis ecclesiam intrans, deum & eius matrem se rogatura prostrauit. Quid ergo? Venit rex multo stipatus militum comitatu, & post missarum celebrationes, inuitatus ad prandium introiuit. Sed, in primo propinatu, vasculum illud exhausere auidi potatores ad vnius palmulæ mensuram, & post deo augente, & beata fœmina promerente, nihil minuens tota die propinantibus subsiciit pincernis, ita vt, cunctis mirantibus, sufficeret vniuersis. Quod miraculum, cum rex relatu ministrorum cognouisset, mente immutatus ait ad suos. Peccauimus nimis, hanc dei famulam superfluitate maxima aggrauantes, & surgens, salutata nepte, perrexit viam sanctam. Eodem anno Stephanus papa creatus, sedit annis duobus, & mense vno in cathedra Romana.

ANno gratiæ. Dcccc.xxx. defuncto VVilfertho VVigorniensi antistite, Kinevvoldus in episcopatu successit.

ANno gratiæ. Dccccxxxi. Eadulfus Cridiensis episcopus, diē clausit extremum, cui Aethelgarus successit. Hi quoq; præsules Deuoniensi prouinciæ præsunt. Iohannes papa sedit annis. iiij.

De obitu Eadulfi episcopi.

ANno gratiæ. Dccccxxxij. eximiæ vir sanctitatis Frithstan VVintoniensis episcopus, ordinato pro se in episcopatu Birstano viro religioso, in vrbe VVintoniensi pauperem vitam transegit. Hic præsul sanctissimus, quotidiè pro defunctorum requie missam celebrauit, & psalmos pro animarum salute assiduè decantauit. Quadam denique nocte, cum de consuetudine cantando cœmiteria circuiret, & psalmos recitaret, & expletis omnibus, requiescat in pace, subiungeret, subitò voces, quasi infiniti exercitus, audiuit respondentium de sepulchris, Amen.

ANno gratiæ. Dccccxxxiij. rex Anglorum Aethelstanus, quia rex Scotorū fœdus, quod cū illo pepigerat, violauerat, cū classica manu perualida, & equestri exercitu non modico ad Scotiam perrexit,

Rex Aethelstanus regnum Scotorum deuastat.

eamque ex maxima parte depopulatur. Vnde rex Scotorum Constantinus vi compulsus, filium suum obsidem, cum dignis muneribus illi tradit, paceque redintegrata rex ad propria remeauit. Eodē anno sanctus Frithstanus decessit.

Rex Aethelstanus fratrē suum submergi præcepit.

ANno gratiæ Dcccc.xxxiiij. rex Aethelstanus fratrem suum Eadvvinū iussit in mare submergi, cuius factionis causa hæc fuisse asseritur. Erat in quadam villa VVestsaxoniæ opilionis filia, elegantis speciei puella, cui dormienti visum est lunam de suo ventre splendere, & hoc lumine totam Angliam illustrari. Quod cum cuidam matronæ, quæ pueros regis nutrire consueuerat, retulisset, puellam recepit in domum suam, & filiæ loco eam suscipiens, cibis delicatis nutriuit, & vestibus eam cultioribus vestiens, gestu & moribus informauit. Et non multo post, Eadvvardus Aelfredi regis filius, casu per villam trasiens, ad domum diuertit, credens famæ suæ detrimētum inferre si nutricem, quæ ipsum educauerat, videre fastidiret, vbi visæ puellæ captus amore, nocte dormiuit cum ea, vnoque complexu reddidit grauidam. Tempore verò partus, peperit ipsi filium, quem propter fidem somnij vocauit Aethelstanum. Itaque rege Eadvvardo (vt supra dictum est) defuncto, filius eius Aethelvvardus ex legitima coniuge generatus, patrem cita morte secutus est. Tunc Aethelstanus omnium fauore, licet ex concubina susceptus, in regem electus, spreto Eadvvino, nōdum ad regnandū propter teneros annos idoneo, in Kingstona, villa regia, ipsum (vt prædictū est) cōsecrauerunt. Cōsecratus aūt Aethelstanus, fratrem suum Eadvvinū, quē de legitimo matrimonio cognouit generatum, nigerrimo perstrinxit odio, metuens ne per ipsum quandoque à regni solio priuaretur. Hac igitur occasione ductus rex, fratrem suum Eadvvinum solum cum armigero, in nauicula vetustate confracta, in maris medio, sine remige & remigio, dimissum miserabiliter Neptuno commisit, vbi adolescens ille inter fluctus maris vitæ pertæsus, voluntario præcipitio vndis sese submersit. Armiger verò nō pedibus modò, sed a manib' remigando, corpus domini sui à Dorobernia in [illegible] ad tarrā perduxit, & honorificè sepeliuit. Aethelstanus rex, postquam ira deferbuit, tam enorme factam abhorrens, septenni pœnitentia accepta, fratricidium defleuit, pincernamque suum, qui ei tale dederat consilium, crudeli morte damnauit. Eodem anno, sanctus Birstanus VVintoniensis episcopus, ad regna migrauit cœlestia, cui successit Aelfeg', vir religione insignis.

Quo

Quo vtique anno, defuncto VVlfhelmo Dorobernensi archiepiscopo, Odo VVellensis antistes successit, Odoni vero ad VVellensem ecclesiam successit Osulfus.

mors archiepi

ANno gratiæ. Dccccxxxv. Leo papa sedit annis tribus, mensibus sex, diebus decem. Eodem anno, Robertus Dux Normannorū primus, in senectute bona, ex hac luce trāsiens, Gulihelmum filium suum, iuuenem elegantissimum, sibi constituit successorem.

De morte Roberti primi, Ducis Normannorum.

ANno gratiæ. Dccccxxxvi. Comes Hugo mittit nuncios in Angliam, pro accersendo Ludouico Caroli regis filio ad apicem regni Francorum, quem rex Aethelstanus, auunculus eius, accepto à legatis Franciæ iuramento, cum quibusdam episcopis in Franciam mittit, cui Comes Hugo, cum alijs proceribus obuiam profecti, in ipsis littoris arenis sese Ludouico committunt, & inde Laudunum ductus, coronatur ibidem ab Arthaldo archiepiscopo, præsentibus † xxx. episcopis, & principibus regni.

Ludouicus Franciæ diadema suscepit.

† xx.

ANno gratiæ. Dccccxxxvij. Hyberniensium, multarumque insularum rex † Analafus paganus, à Scotorum rege Constantino inuitatus, ostium Humbri fluminis cum valida classe ingreditur. Cui rex Anglorum Aethelstanus, & frater eius Eadmundus cum exercitu occurrentes, in loco, qui Brunenburh nuncupatur, à diei principio, vsque in vesperam prælio protracto, quinque regulos, & septem Duces ex aduersarijs peremerunt, tantumque sanguinem ibidem fuderunt, quantum in nullo Angliæ prælio fusum catenus audierunt. Reges verò Analafum & Constantinum ad naues fugere compellentes, cum glorioso triumpho ad propria remearunt.

Rex Aethelstanus multos hostes prostrauit.

† Anlafus.

ANno gratiæ. Dccccxxxviij. Otho Romanum adeptus imperium, imperauit annis. xxxvi. Qui continuò ad imperium promotus, Eadgiuam, Aethelstani regis sororem, in coniugium suscepit.

Otho imperator sororē regis Aethelstani duxit.

ANno gratiæ. Dccccxxxix. Stephanus sedit in cathedra Romana annis tribus. mensibus quatuor, & diebus. xv. Per idem tempus rex Anglorum Aethelstanus, pro anima fratris sui Eadvvini, quem prauo vsus consilio in mari fecerat submergi, duo cœnobia, Middeltunense, & Michelenense construi præcepit, & ea prædijs multis, & possessionibus ampliauit.

Rex Aethelstanus duo cœnobia cōstruxit.

ANno gratiæ. Dccccxl. Aethelstanus rex Anglorū magnific⁹ anno regni sui xvi. apud Glouerniā diē clausit extremū. vi. kal. Nouēb. Successit ei in regnū frater ei⁹ et heres legitim⁹ Eadmūd⁹, fratre apud

De morte Aethelstani regis anglorum.

Malmesberiam translato, & ibidem honorificè tumulato, vbi idem rex adhuc viuens sepulturam elegit. Cum verò rex Eadmundus regalibus insignibus esset sublimatus, beatum Dunstanum, quem adhuc fratre superstite probabilis vitæ, & linguæ nouerat expeditæ, suis consilijs interesse præcepit, vt inter palatinos regios, principesque connumeretur electus. Cuius, nonnulli militum & clientum, bonæ conuersationis constantiam intuentes, dicebant quia bonus est, alij autem non, sed seducit turbas. Vnde quidã eius bonitati, & prudentiæ inuidentes, deprauare eum cœperunt in oculis regis, quibus ille fauorẽ, non rem benè examinans, præbens, iussit illũ omni statim honore, & cancellarij dignitate priuari, & seruicium sibi, vbi vellet, alibi adipisci. Rex verò die crastina ibat cum suis, vt fastidium venando sublcuaret. Protenus cum in sylua corniculantium strepitus resonabat venatorum, latratusq; foscallorum, multi ceruorum fugã leuiter inierunt. Ex quibus, rex solus cum caterua insequentium canum, vnum miræ magnitudinis insequi cœpit, quem diu per diuersa locorum deuia canum agilitate fatigatum, ad quoddam præcisi montis præcipitium impellens vnà cum canibus, ceruum sese præcipitem dare coëgit. Qui omnes pariter ex alto descendentes contriti, in mortem subitò corruerunt. Rex autem ceruum, & canes cum magno volantis equi cursu insectans, viso præcipitio, equum retinere laborauit. Sed quoniam effrænis, colliquc contumacis erat, & rigore ceruicis ipsum omnino refrænare non valuit, omni spe salutis ablata, in voluntate dei omnipotentis suam annimam commendabat. Gratias tibi (inquit) ago domine Iesu Christe, quòd me non memini, in his diebus aliquem læsisse, nisi solum Dunstanum. Et hoc prompta deuotione, concesso mihi spatio, sibi me reconcilians, emendabo. Ad hoc dictum, beati viri meritis, restitit equus in vltimo præcipitij loco, & rex in se reductus, pro restitutione vitæ suæ deo gratias referebat. Et veniens domum, iussit sibi beatum Dunstanum præsentari, & cum coram rege adductus fuisset, protenus conscensis equis viam quę ducit ad Glastoniam recto tramite tenuerunt. Quò cum peruenissent, & cœnobium ingressi fuissent, apprehensa dextera Dunstani manu, osculatus est eam, ducensque ad sedem cathedralem, consentienti bus monachis, illum in eam ponens, dixit. Esto sedis huius & ecclesię fidelissimus abbas, & si quid tibi defuerit ad sanctæ religionis supplementum, ego illud regia largitate supplebo. Sicque licet multum beatus Dunstanus

renitens,

Eadmundus rex.

10

20

30

renitens, ad officium regiminis à deo vocatus, omnibus se studuit, saluo rigore religionis, amabilem exhibere.

Circa eosdem dies Analafus, genere Norvvigiensis, qui tempore regis Aethelstani de regno Northanhumbrorum eiectus fuerat, hoc anno, maximo comitatus nauigio, Eboracum petiuit. Deinde australes Angliæ partes hostiliter adiēs, subitò sibi regnum Angliæ subiugare disposuit. Cumque hæc regi Eadmundo nunciata fuissent, venit ei obuiam cum exercitu copioso, & apud Legecestriā duo reges hostiliter concurentes, plurima diei parte, damnosum nimis hinc inde prælium commiserunt. Sed duo archiepiscopi, Odo Cantu. & VVlstanus Ebor. viso vtrinq; periculo & regni exterminio, talem inter eos concordiam composuerunt, vt Analafus totam Angliæ insulam ad borealem plagam stratæ regiæ, quæ VVatlinge dicitur, possideret, Eadmundus verò ad australē eiusdem callis partem, toto regno pacificè frueretur. Et qui inter eos vitam duceret lōgiorem, regnum totum post mortem alterius occuparet. Deinde Aulafus Aldítham, Ormi Comitis filiam, suscepit vxorem, cuius consilio & auxilio fultus, præfatam victoriam est adeptus. Eodē anno defuncto Aelfredo Sciréburnensi episcopo, Vlsius successit.

Rex Eadmūdus & rex Norvvegiæ Analafus regnum diuiserunt.

Anno gratiæ. Dccccxli. Analafus rex nuper creatus, dum vastaret ecclesiam sancti Balteri, & Tiningham igne cremaret, mox dei iudicio correptus, vitam miserabiliter terminauit, & rex Eadmundus Northanhumbriam petens hostiliter, Analafum, filium Sithrici, & Reginaldum filium Cuthredi regis, inde potenter expellens, monarchiam totius Angliæ iterum subiugauit.

Anno gratiæ. Dccccxlij. rex Eadmūdus Lincolniam, Notinghā, Derebi, Legecestriam, & Stanfordiam de manibus Danorum eripiens, cum Mercia tota, omnia sub sua potestate redegit.

Anno gratiæ. Dccccxliij. cùm magnifico regi Eadmundo, regina sua Algiua filium peperisset Eadgarum, sanctus Dunstanus audiuit voces psallentium, & dicentium in sublime. Pax Anglorum ecclesiæ, exorti nunc pueri, nostrique tempore Dunstani. Eodem anno rex Eadmundus regem Analafum de lauacro sanctæ regenerationis suscepit, eumque regijs muneribus honorauit. Reginaldum quoque Northanhumbrorum regulum, dum ab episcopo confirmaretur, tenuit, sibique in filium adoptauit. Martinus papa sedit annis tribus, mensibus. vi. & diebus. xiiij.

Miraculum de sancto Dunstano.

De morte Gulihelmi Ducis Normannorum.

ANno gratiæ. Dccccxliiij. Gulihelmus Dux Normannorum secundus, proditione Arnulfi Comitis Flaundrēsis interfectus est. Nam cum idem Gulihelmus vnum ex castris præfati Comitis occupasset, Arnulfus, simulata fide, illum ad colloquium euocatum, dum in naui de pace tractarent, per Balzonem ducem obtruncauit. Cui successit filius eius Richardus, Dux tertius Normannorum.

Rex Eadmundus beato Eadmundo multas contulit mansiones.

ANno gratiæ. Dccccxlv. rex Eadmundus, beato martyri Eadmundo dedit Beadricheswrth, villam regiam, in qua vsque hodie corpus eiusdem martyris requiescit. Deditque eidem martyri circa illū locum terram nō modicam, quam subscriptione episcoporum, Comitum, & Baronum pia deuotione roborauit.

Vt rex Eadmundus Cūbriam regi Scotorum dederit.

ANno gratiæ. Dccccxlvi. Agapetus sedit Romæ, annis. x. mensibus vi. diebus. x Eodem anno rex Eadmundus, adiutorio Leolini regis Demetiæ fretus, Cumbriam totam cunctis opibus spoliauit, ac duobus filijs Dummaili eiusdem prouinciæ regis, oculorū luce priuatis, regnum illud Malcolmo Scotorum regi, de se tenendum cōcessit, vt aquilonares Anglię partes, terra mariq;, ab hostium aduentantium incursione tueretur.

De morte Eadmundi regis.

EOdem anno rex pijssimus Anglorum, Eadmundus, dum in festo sancti Augustini Anglorum apostoli, omnes regni proceres ad magnum conuiuium in villa regia, quæ Michelesberith dicitur, inuitasset, sicut mos erat Anglis singulis facere annis, ob venerationem beati Augustini, per quem fidei lumen Angli sunt adepti, congregatis omnibus & ad prandium regis cōsidentibus, cœperunt epulari & gaudere, ipso rege ad hoc plurimum annitente. Tandem cū rex caput erigeret, vt videret discumbentes, inter cæteros latrunculū quēdam nomine Leof, quem ante paucos annos propter latrociniū eliminauerat, in aula stare conspexit. Quod rex nimis moleste ferēs, innuit pincernæ suo, vt furem illum de palatio quātoties amoueret. Sed cum nequissimus ille propter pincernam exire noluisset, rex nimia succensus ira, de mensa subitò exiliuit, atque latronem per capillos arripiens in pauimentum proiecit. At proditor ille, cum se læsum regemque in se iacentem sensisset, extracto ocius cultello, quē oculte ferebat, regē, proh dolor, iugulauit. Videntes regis milites & ministri dominū suum mortuū, & sanguine tabefactum, irruerunt omnes in latronem illum, atque corpus eius totum & ossa in frustra minutissima conciderunt. Sicque clarum regalis conuiuij principium, nebulosus rerum gestarum exitus terminauit.

Defuncto

De coronatione piissimi regis Eadredi.

DEfuncto itaque Eadmundo, & apud Glastoniam sepulto, Eadredus frater eius, in Kingstona, villa regia, regni diadema à beato Odone archiepiscopo Cantuar. suscepit. xvij. Kalend. Septembris, Reliquit quoque duos filios hæredes legitimos, Eadvvinum & Eadgarum, qui repugnante illegitima ætate patri succedere non valebant. Hic, vt suus germanus prius egerat rex Eadmūdus, Northanhumbriam totam in sui dominium redactam, à rege Scotorum fidelitatem accepit, & insuper Eboracensi ecclesiæ metropolitanæ, duo signa non modica deuotus donauit. Denique cum à rege Cūbrorum iuramētum fidelitatis accepisset, & partes illas in securitate posuisset, versus austrum cum suis contendit. Hic autem rex nobilis non dispar prædecessoribus suis, beatum Dunstanum tanto charitatis ardore dilexit, vt omnes thesauros suos sub eius custodia commendaret. Beatus interea Aelfegus, Ventanæ vrbis episcopus, qui eundem Dunstanum monachatus & presbyteratus ordine decorauerat, ab hoc seculo migrauit. Cui rex volens subrogare Dunstanum per reginam, scilicet matrem suam, super his illum cōuenit. Ad hæc ille. Rogo (inquit) domina de precibus huiusmodi cessare, sciens me diebus regis, filij tui, pontificem non futurum. Dixit autē hæc vir dei, regem diligens, cuius consilijs sacerdotij causa noluit deesse. Sed sequenti nocte visum est, se Romam adijsse, & adoratis apostolis ilicò domum redijsse. Cumque ad Montem gaudij applicuisset, ecce sanctus Petrus cum apostolis Paulo & Andrea occurrit, singuli singulos gladios manu tenentes, & ei protensis manibus offerētes. In gladio sancti Petri scriptum fuit, in principio erat verbū, & gladij sanctorum Pauli & Andreę proprijs nominibus erant inscripti. Tunc ei sanctus Petrus apostolus blandè cecinit modulando. Tollite iugum meum super vos, & inuenietis requiē animabus vestris. Deinde illum arguendo, virgam, quam tenebat, leuauit, & leui ictu in palma percutiendo dixit. Hoc habeas commonitoriū de vlterius non recusando iugum domini. Ad hæc euigilans vir dei, regi mane visionem retulit admiranti. Cui rex. Cum gladij (inquit) quos ex apostolica largitate suscepisti, armaturam designant spiritus sancti, scias pro certo per gladium Petri, verbo dei inscriptum, archiepiscopatus dignitate coelitus te donandum, per gladium Pauli, simplicem episcopatum, & per gladium Andreæ, alium præsulatū iure te regiminis possessurum. Nam postea iuxta somnij interpretationem Cantuar. rexit ecclesiā, in nomine sanctæ trinitatis dedicatam,

catam, Londoniensem, in nomine Pauli, & Roffensem in beati Andreæ nomine consecratam.

Miracula de sancto Aelfego episcopo.

ANno gratiæ. Dcccexlvij. post sanctum Aelfegum VVinton. præsulem, Aelfsin' successit. De beato quoq; Aelfego legitur, quòd in die cinerum, cum de more pænitentes ecclesiæ liminibus remouerat, hortatus est eos, vt tempore quadragesimali, ieiunio, & castitati vacantes, diebus illis vxorum etiam delitijs abstinerent. Quorum vnus, cæteris episcopi iussionibus reuerenter obtemperantibus, ioculari cœpit, dicens, se abstinere non posse à Venere, à cibo, pariter & coniugio. Cui episcopus. Contristas me miser oppidò, nesciens quid tibi pariat dies ventura. Et sic homo ille recedens, duram beati Aelfegi prophetiam nebulo experitur, dum postera luce in cubiculo sit repertus exanimis, incertum vtrum à diabulo suffocatus. Alio quoque tempore, dum sacros ordines celebrasset, tres monachos ad ordinem promouit presbyteratus. Completis itaque ordinibus, præsul sanctæ recordationis astantibus dixit. Hodie tribus monachis manus imposui, quorum duo pontificalis ordinis gratiam obtinebunt, vnus in ciuitate VVigorniæ, ac deinde in Cātia, & alter meam sedem quandoque adimplebit. Tertius voluptatum petulantia accensus, exitum miserabilem sortietur. Quam vtique sancti præsulis prophetiā, vt prædixerat, rerum exitus comprobauit. Eodem anno gens Northanhumbrorum, Eadredo regi fidē infringentes, Eilricum quendam Danica stirpe progenitum, super se regem statuerunt.

Vt rex Eadredus hostes suos potenter subiecit.

ANno gratiæ. Dccccxlviij. rex Eadredus pro infidelitate Northāhumbrensium illam prouinciam deuastauit. In qua & monasterium in Ripun, à sancto VVilfredo olim constructum, est ignibus concrematū. Sed (rege recedente) exercitus de Eboraco erumpens, in extrema parte exercitus regis multam stragem fecit. Hoc autem cognito à rege, redire disposuit, & omnes hostes suos vsque ad vnū delere. Sed gens Northanhumbrorum valdè perterrita, Eilricum, quem sibi regem constituerat, abijciētes, Eadredi regis iniurias honoribus, & detrimenta muneribus exoluerunt.

De hæresi Anthropomorphitarū

ANno gratię. Dccccxlix. in Italia exorta est hęresis Anthropomorphitarum, qui corpoream deum habere formam contēdunt, cōtra quam Richerius, Veronensium episcopus, eis & verbis reclamabat & scriptis.

Anno

ANno gratiæ. Dccccl. rex Elricus in quadā solitudine, quæ Steinmor dicitur, cum filio suo Henrico &, fratre Reginaldo, proditione Osulfi Comitis, à Macone consule fraudulenter interempti sunt, ac deinde in partibus illis rex Eadredus regnauit.

De morte Elrici regis.

ANno gratiæ. Dccccli. rex Eadredus VVlstanum Eboracensem archiepiscopum, in VVithabiritb, in arctam posuit custodiā, quia frequenter apud eum accusabatur certis de causis, vt qui ciues Theodfordenses plures occidi iussit, in vltionem abbatis Aldelmi, iniustè ab eis interfecti.

Vt rex Eadredus archiepiscopum incarcerauit

ANno gratiæ. Dcccclij. Algaro Crediensi pōtifice defuncto, Aelfvvoldus, consilio beati Dunstani, post eum successit.

Vt mortuo Algaro episcopo Aelfvvoldus ei successerit.

ANno gratiæ. Dcccclij. VVlstano Ebor. archiepiscopo de custodia soluto, apud Dorkaeestriam episcopali restituitur dignitati.

Vt VVlstanus de carcere soluitur

ANno gratiæ. Dcccclij. Oskitell' vir bonus, & in rebus diuinis ad plenum eruditus, factus est archiepiscopus Ebor.

ANno gratiæ. Dccccl v. rex Anglorum potentissimus Eadredus, anno regni sui. x. cum grauiter ægrotare cœpisset, missa celeri legatione, beatum Dunstanum confessionis gratia accersiuit. Quo festinè ad palatium tendente, vox desuper clarè sonuit, ipso audiēte, Rex Eadredus iam in pace quieuit. Ad quam vocem equus, cui insedit, pōdus angelicæ vocis ferre non valens, absque vlla sessoris læsione, mortuus in terram corruit. Denique cum venisset ad regem beatus Dunstanus, reperit regem sub eodem tempore defunctum, quo illi angelus in itinere nunciauit. Regis autem corpus VVintoniam delatum est, & à beato Dunstano in veteri monasterio traditur sepulturæ. Successit ei in regnum Eadvvius Eadmundi regis filius, & sanctæ Algiuæ reginæ, & apud Kingstonā ab Odone Cantuar. archiepiscopo regiam vnctionem suscepit. Huic quædam mulier innupta, licet natione præcelsa, cum adulta filia per nefandum familiaritatis lenocinium adhærebat, vt sese, vel filiā suam, sub cōiugali titulo sociaret. Quas ille, vt aiunt, alternatim, quod dicere nefas, turpi palpatu & absque pudore libidinosè tractauit. In die enim qua in regem consecratus est, confestim post regiam vnctionem, de mensa subitò prosiliuit princeps, & læta relinquit conuiuia, vt lasciuus voluptatem lenocinij violentus compleret. Displicuit factum optimatibus, & beatum abbatem Dunstanum miserunt ad regem reducendum, vt in regali conuiuio fieret iucundus assessor. Qui iuxta principum iussa, adiuncto sibi Cynesio episcopo, cognato suo thalamum

De morte regis Eadredi.

thalamum ingressus inuenerunt coronam regiam, splendore decoratam, procul à capite in terram vsque, negligenter auulsam, regemq; inter vtrasque in luti volutabro volutantem. Dunstanus igitur tam enormi facto permotus, regi inquit, vestri principes, nos ad te rogando direxerunt, vt redeas ad tuæ sedis dignum triclinium, & simul cum eis iucundus existas, & mulierum pariter ineptias increpans, & manum regis dum surgere nollet arripiens, ad regale conuiuium furibundum reduxit. Tunc meretrix illa, Algiua nuncupata, contra virum dei feruenti furore cōsurgens dixit, illum nimis fuisse temerarium, dum ad regis secreta non vocatus intrauit. Sicque benedictum Dunstanum mulier nequissima persequi non cessauit, donec regis animum cōtra venerabilem abbatem in odium mortale conuertit.

De exilio sancti Dunstani.

ANno gratiæ. Dcccclvi. Iohannes papa creatus, sedit in cathedra Romana annis.vij. Algiua supradicta, mulierum nequissima, ex Eaduuij regis consensu omnem substantiam monasterij viri dei Dunstani diripiens, vrgente eiusdem regis imperio, tandem ipsum à regno proscripsit. Qui Gallicanas secedens in partes, exilium coactus petiuit. Sed mulier virum dei desiderās præuenire, misit lictores, vt fertur, qui ipsum si inueniretur lumine oculorum priuarent, sed eo non inuento, confusi ad propria remearunt.

De expulsioni Eaduuii.

ANno gratię. Dcccclvij. rex Eaduius, quoniam in regimine sibi cōmisso insipienter egit, à Mercensibus populis, & Norensibus est penitus derelictus. Nempè sapienstes quosque regni, & nobiles odio vanitatis disperdens, ignaros nihilominus, & iniquos studio dilectionis fouebat. Quo vnanimi omnium conspiratione deiecto, elegerunt, deo dictante, fratrem eius Eadgarum in regem & annuente populo, res regni publica dispertita inter fratres, Thamesis fluui' regnum dsterminaret amborum. Tunc Eadgarus beatum Dunstanum ab exilio reductum, in omni honore restituit pristinæ dignitati. Excurso dehinc breui temporis interuallo, Kineuuoldus VVigorniensis ecclesię episcopus defungitur, & beatus Dunstanus, licet multum renitens, electus, ab Odone Cantuariensi archiepiscopo consecratur.

De archiepiscopo per Simoniam promoto.

ANno gratiæ. Dcccclviij. defuncto Brithelmo London. episcopo, rex Eadgarus, in loco eius beatum substituit Dunstanum. Qui protinus apud VVestmonasterium constructo ad duodecim monachos cœnibio, in loco vbi quōdam Mellitus episcopus beato Petro ec-

tro ecclesiam fabricauerat, sanctum VVlsinum ibidem cõstituit abbatem. Eodem anno sanctus Odo, Cantuar. archiepiscopus, regem Eadvvinum & Algiuam ab inuicem separauit, vel causa consanguinitatis, vel quia illam, vt adulteram, adamauit. Quo etiam anno idem Odo Dorobernensis archiepiscopus, vir ingenio clarus, virtute laudabilis, & spiritu prophetiæ pollens, humanis rebus exemptus, in paradisum est angelorum manibus deportatus. Quo ad coelestia translato, Ealfsinus Ventanæ vrbis episcopus, datis muneribus profusis per internuncios regem Eadgarum circũuenire studens, cum Simone mago thronum Cantuariensis ecclesiæ, pecuniæ interuentu, conscendit. Qui primo introitus die abstinere non potuit, quin furias mente diu conceptas euomeret, ad tumulum sancti Odonis accedens, illudque pede conculcans, dixit. Pessime senex, nunc animam licet serò emisisti, & meliori locum faciens recessisti. Nunc verò quod diu concupiueram teneo, te inuito, & inde tibi malas gratias ago. Et sic fatus, cum rabidus ille sopori membra dedisset sequenti nocte, vidit beati Odonis effigiẽ sibi astare, & improperare conuicium, atque velox illi exitium cõminari. Sed Ealfsinus somnij vanitatem esse, quod viderat, existimans, non minus ad obtinendum pallium Romam properabat, vbi cum per Alpes viam expediret inceptam, nihil aliud remedij habere potuit, dum niuali tempore esset cõgelatus, nisi vt exenteratorum equorum adhuc calentibus extis pedes immergeret, quibus sancti viri conculcauerat sepulturam. Sed nec sic algore deficiente, sed potius inualescente, vitam flagitiosam morte misera terminauit.

Mors archiepi.

ANno gratiæ. Dcccclix. rex Eadvvius, postquam annis quattuor libidinosè, simul & tyrannicè regnum depressisset Anglorum, iusto dei iudicio defunctus, VVintoniæ in nouo monasterio sepulturam suscepit. Cuius regnum frater eius Eadgarus, ab omni populo electus, suscipiens, diuisa regna in vnum compaginauit. Quo etiam anno Brithelmus VVellensis antistes ad summum sanctæ Dorobernensis ecclesiæ sacerdotium est electus. Erat autem nimis modestus, humilis & benignus, adeo quidem, vt tumidos quosque, & rebelles sub correctionis verbere non vt debuit, cohiberet. Sed cum hoc à rege compertum fuisset, iussit eum ad relictam redire dignitatem, cuius loco omnium iudicio beatus Dunstanus archipõtifex subrogatur. A quo nimirum, cum cæteris optimatibus, & ipse rex Eadgarus decenter instructus, improborum passim temeritatẽ

De morte Eadvvii regis, & successione Eadgari.

coercuit,

coercuit, rebelles sub asperitatis correctione redarguit, iustos & modestos dilexit, desolatas dei ecclesias renouans ditauit, abiectis à cœnobijs clericorum secularium vxoratis, ad laudem summi creatoris & gloriam, monachorum & sanctimonialium cateruas aggregans, plusquam. xl. monasteria construi præcepit. Hos omnes, vt fratres honorabat, & vt filios charissimos diligebat, admonens pastores, quos ipsis præposuit, vt illos regulariter viuere exhortarentur, quatenus Christo & sanctis eius omnibus complacerent. Erat enim vir dei Dunstanus mira in omnibus ratione discretus, prudentiamque, fortitudinem, iustiam, & temperantiam, quoad vixit, deo auxiliante veraciter custodiuit. Eodem anno, Leofvvino Lindissæ regionis antistite defuncto, Ailnothus successit, & illi Afevvinus, cuius instantia sanctus Osvvaldus, VVigorniensis postea episcopus, Ramesieiç cœnobium consecrauit.

Vt sanctus Dunstanus pallium accepit.

ANno gratiæ. Dcccclx. sanctus Dunstanus Romam profectus, à papa Iohanne pallium suscepit, & per viam pacis ad propria remeauit. Paucis exinde mēsibus interiectis, annuit rex Eadgarus, eius suggestione, vt beatus Osvvaldus admitteretur ad VVigorniensis ecclesiæ præsulatum, vbi per beatum Dunstanum episcopus consecratus, multis in ea virtutum signis claruit. Circa eosdem dies, defuncto Guthardo Selesciensi episcopo, Aelfredus successit.

De fundatione cœnobii de Thāstoke.

ANno gratiæ. Dcccclxi. Ordgarus Comes, cœnobiū apud Thanstoke in Deuoniā construxit, & illum religiosis monachis repleuit. Erat autē Comes Ordgarus pater Aelfdrithæ, reginæ regis Eadgari, ex qua genuit Aethelredum postea regem Anglorum, sicut sequens historia latius declarabit.

S. VVibert⁹ decessit.

ANno gratiæ. Dcccclxij. sanctus VVibertus, Gemblacensis cœnobij fundator, migrauit ad Christum.

In veteri monasterio VVintoniæ pro clericis monachi substituuntur.

ANno gratiæ. Dcccclxiij. defuncto Brithelmo VVintoniensi episcopo, sanctus Aethelvvoldus, abbas cœnobij Abendoniensis, & à sancto Dunstano nutritus, & moribus informatus, ei in episcopatu successit. Eodem anno iussu regis Eadgari, expulsis clericis seculariter viuentibus, vetus monasterium monachis religiosis, & regulariter conuersantibus, in eorum loco substituit. Rex Eadgarus, cognomento Pacificus, duas fertur successiuè habuisse reginas. Ex prima, Aelfleda scilicet candida, cognomento Aeneda, Ordmari Ducis filia, Eadvvardum genuit postea regem & martyrem. Post cuius decessum accepit Aelfdrithā, Ordgari Comitis filiam Aethelvvoldi

Comitis

Ducis orientalium Anglorum relictam, ex qua genuit duos filios, Eadmundum scilicet, & Aethelredum. De VVlfrida concubina, quam certum est sanctimonialem tunc non fuisse, sed timore regis puellam paruulam se velasse, genuit sanctam Editham. Benedictus papa sedit mensibus duobus, & diebus v. Leo papa sedit anno vno, & mensibus quatuor.

Anno gratiæ. Dcccclxiiij. rex Eadgarus Pacificus, in nouo monasterio apud VVinton. & in Middeltona monachos collocauit, & illis Aethelgarum, istis vero Kinewardum abbates præfecit.

De restauratione coenobiorum.

Anno gratiæ. Dcccclxv. Iohannes sedit in cathedra Romana annis vij. & mensibus xi. Per idem tempus S. Aethelvvoldus VVentanæ vrbis episcopus, cum nocte quadam, ad maius ecclesiæ suæ altare ante sanctorum reliquias staret in oratione, tres sibi personæ reuerendæ apparuerunt, quarum illa, quæ media videbatur, has voces euidenter expressit. Ego sum (inquit) Birstanus, huius vrbis quondã episcopus, & partem ostendens dextram, hic (inquit) est Birinus huius ecclesiæ prædicator, & pontifex primus, & sinistram ostendens, hic est (ait) sanctus Svvithunus spiritualis huius ecclesiæ & ciuitatis patronus. Noueris quoq; quòd sicut me cum eis vides in tua præsentia, ita cum eis in cœlo nõ dispari fruor gloria. Cur ergo defraudor mortalium honorificentia in terris, qui magnificor cœlestiũ consortio spirituum in cęlis. Et his dictis, in aërem est eleuatus cũ socijs, preciosam sui memoriam comprouincialibus relinquens in terris.

De apparitione trium pontificum.

Anno gratiæ. Dcccclxvi. Danis cum Popone clerico, in conuiuio de cultura dei altercãtibus & deorum, Danis asserentibus Iesum Christum deum esse, sed maiores esse deos, et illos esse antiquiores, Popone ê contrario affirmante Iesum Christum solum verum deũ esse, vnum in substantia, & trinum in personis, rex Danorum Haraldus dixit clerico, vt fidem propositam veritatis testimonio conprobaret. Et cum id clericus coram populo se probaturum affirmaret: ferrum ingentis ponderis valde ignitum, in manibus eius ferendum ponunt. Quod cum clericus vsque ad placitum coram omnibus tulisset absque vlla læsionæ, rex penitus abiectis idolis, se suosq; ad colendum verum & solum deum conuertit. Clericus vero ad episcopatum promotus est.

Vt rex Haraldus baptizatus fuerit.

Anno gratiæ. Dcccclxvij. rex Eadgarus in monasterio Rumesige, quod auus suus, rex Eadvvardus construxerat, sanctimoniales cõgregauit, sanctamque Mervvinnam, in eo abbatissam ordinauit

Vt rex Eadgarus apud Rumesigiam sanctimoniales aggregauerat.

Rex Eadgarus apud Exoniam monachos ordinauit.

ANno gratiæ. Dlxviij. rex Eadgarus in Exonia monachos congregans, virum religiosum Sidemannum illis vice abbatis præfecit. Eodem anno mortuo Lindissie regionis episcopo, Aelfsius vir in rebus ecclesiasticis eruditus successit. Eodem anno fundatum est nobili cœnobiũ Ramesiæ à Comite Aethelvvino, quod in posterũ in spiritualibus & temporalibus fœlix suscepit incrementum.

Vt apud VVigorniã pro clericis monachi sunt constituti.

ANno gratiæ. Dcccclx. x. rex Eadgarus Pacifius, episcopis per Angliam constitutis præcepit, vt in maioribus cænobijs, & ecclesijs cathedralibus, expulsis clericis, monachos subrogarent. Vnde sanctus Osvvaldus, ex clericis VVigorniensibus monachos faciens, habitum religionis assumere coegit. Renuentes quidem ab omni beneficio spoliauit.

De translatione reliquiarum s. Svvithuni.

ANno gratiæ. Dcccclxx. sancti Svvithuni reliquiæ venerandæ, peractis à sepultura eius centum, & decem annis, idibus Iulij sublatæ sunt de sepulchro, & à beato Aethelvvoldo eiusdem ecclesiæ episcopo, sicut ei fuerat diuinitus imperatum, in basilicam apostolorum Petri & pauli honorificè sunt translatæ. Quo vtique anno, mortuo Aelfredo Selesiensi pontifice, successit Eadelmus.

De morte duorum Ducum nobilium.

ANno gratiæ. Dcccclxxi. Eadmundus filius regis Eadgari, Aelfegus Dux Southamtoniæ, & Ordgarus Dux Deuoniæ, socer regis diem clausere supremũ. Benedictus papa sedit in cathedra Romana anno vno, & mensibus sex.

De dedicatione noui cœnobii VVentanæ vrbis.

ANno gratiæ. Dcccclxxij. rex Eadgarus noui monasterij fabricam vrbis VVentanæ, à patre suo Eadmundo inchoatam, & à se perfectam dedicari fecit. Eodem anno, mortuo Oskerello, Ebor. archiepiscopo, sanctus Osvvaldus, ecclesiæ VVigorniensis episcopus, pro eo archiepiscopus consecratur.

Rex Eadgarus coronã portauit.

ANno gratiæ. Dcccclxxiij. rex Anglorum Eadgarus Pacificus, anno ætatis suæ. xxx. die Pentecostes, præsentibus præsulibus, Dũstano & Osvvaldo, cæterisque totius Angliæ pontificibus, ac magnatibus vniuersis, apud Akemanecestre, quæ latinè Bathonia dicitur, coronam portauit, & ibidem cum gloria & honore regaliter consecratur, datis singulis donarijs consuetis, quæ in regum coronationibus dari magnatibus consuescunt.

Vt rex Eadgarus à subregulis suis fidelitatem accepit.

ANno gratiæ. Dcccclxxiiij. Otho secundus Romanum adeptus imperium, annis. x. imperauit. Eodem anno, Donus papa sedit Romæ anno vno, & mensibus sex. Per idem tempus applicuerunt in insulam Thanet, mercatores ab Eboraco venientes, qui continuò

ab insula-

ab insulanis illis capti sunt, & bonis omnibus spoliati. Vnde rex Eadgarus ira cõmotus, in raptores illos ita desæuit, quòd omnes à rebus habitis spoliauit, nonnullos verò vita priuauit. Sub his quoque diebus, reuelatum est cœlitus corpus Aelgiuæ matris Eadgari regis, in loco qui Septonia nuncupatur. Eodem anno rex Pacificus Eadgarus, ad vrbem Legionum veniens, ab octo subregulis suis, Kinedo scilicet rege Scotorum, Malcolmo Cumbrorum, Macone rege Monæ & plurimarum insularum, Dufnal rege Demetiæ, Sifertho, & Hovvel regibus VValliæ, Iacobo rege Galvvalliæ, & Iukil VVestimariæ iuramentum fidelitatis accepit. Et in crastino cum illis nauẽ ascendens, subregulis ad remos locatis ipse gubernaculum arripuit, nauiculamque per cursum fluminis peritè dirigens multis admirantibus, simili nauigio sequẽtibus magnatibus vniuersis, à palatio vsque ad monasterium sancti Iohannis Baptistæ nauigauit, vbi diuinis expletis ministeriis, eadem pompa ad palatium remeauit, quod dum intraret, optimatibus dixisse fertur, tũc demum quẽque suorum successorum, se posse gloriari, regem fore Anglorum, cum tot regibus sibi obsequentibus, talium pompa potiretur honorum. Eodem anno terræmotus magnus totam Angliã concussit.

De prudentia Eadgari regis.

ANno gratiæ. Dcccclxxv. rex Eadgarus Pacificus, regni sui prospiciens vtilitati pariter & quieti, † quatuor millia octingentas sibi robustas congregauit naues. E quibus mille ducentas in plaga Angliæ orientali, mille. cc. in occidentali, mille. cc. in australi, mille. cc. in septentrionali pelago constituit, vt ad defensionem regni sui contra exteras nationes bellorum discrimina sustinerent. Habebat autem præterea, omni tempore vitæ suæ, consuetudinem per omnes regni prouincias transire, vt quomodò legum iura, & suorum statuta decretorum, à principibus obseruarentur, & ne pauperes à potentibus præiudicium passi opprimerentur, diligenter inuestigare solebat, in vno fortitudini, in altero iusticiæ studens, & reipublicæ regnique vtilitati consulens in vtroque. Hinc hostibus circumquaque timor, & amor omnium erga eum excreuerat subditorum. Deinde per totam Angliam, nouam fieri præcepit monetam, quia vetus vicio tonsorum adeo erat corrupta, vt vix nummus obolum appenderet in statera. Eodem quoque tempore, Aelfsius episcopus, & Comes Eadulfus Kinedum regem Scotorum, ad regem Eadgarum conduxerunt. Quem cum perduxissent ad regem, multa donaria à regia largitate suscepit, inter quæ, contulit ei centũ

† 3600.

vncias auri purissimi, cum multis sericis ornamentis, & annulis, cũ lapidibus præciosis. Dedit præterea eidem regi terram totam, quæ Laudian patria lingua nuncupatur, hac conditione, vt annis singulis in festiuitatibus præcipuis, quando rex & eius successores diadema portarent, venirent ad curiam, & cum cæteris regni principibus festum cũ lætitia celebrarent. Dedit insuper ei rex mansiones in itinere plurimas, vt ipse & eius successores ad festum venientes, ac denuo reuertentes, hospitari valuissent, quæ vsque in tempora regis Henrici secundi in potestate regum Scotiæ remanserunt.

De morte Eadgari regis & successiõe Eaduuardi.

EOdem anno flos & decus regum, gloria & honor Anglorũ, rex Pacificus Eadgarus, cuius largitas & magnificentia totã iam Europam repleuerat, anno ætatis suæ.xxxii. regni verò.xvi. ex hac vita transiens, pro regno terreno commutauit æternum. Cuius corpus Glastoniam delatum est, & ibidem more regio tumulatum. Quo defuncto (vt dictum est) de rege eligendo magna inter regni principes dissensio est exorta. Quidam enim filium regis primogenitũ Edvvardum, quidam verò fratrem suum Aethelredum, de secunda vxore generatum, vnanimiter elegerunt. Quam ob causam duo archipræsules, Dunstanus Cantuar. & Osvvaldus Eboracensis, cum episcopis, abbatibus, & Ducibus in vnum conuenientes, Eadvvardum, vt pater eius moriens dictauerat, elegerunt, electum consecrauerunt, & in regem, quibusdam murmurantibus, inunxerunt. Nam nouerca eius Aelfdritha, filium Aethelredum, vix septennem puerulum, promouere conabatur, vt potius sub eius nomine regnare videretur. Sicque post decessum regis Pacifici, regni status perturbatus est, & in execratiorem commutatus. Nam principes plurimi & optimates, abbates cum monachis de monasterijs, in quibus rex Eadgarus eos locauerat, expulerunt, & clericos, vt prius, loco eorum cum vxoribus induxerunt. Nam vnus eorum Aelferius nomine, omnia pene monasteria, quæ reuerendissimus Aethelvvoldus in prouincia Merciorum construxerat, magna visus insolentia, subuertit. Sed super his quæstionibus ad beatum Dunstanum delatis, synodum apud VVinton. congregauit, & in medio partium conflictu disputationis, imago dominica, quæ altercantibus astabat in ecclesia, expressè locuta, ita allegat, quòd clericos omnes & eorum fautores confusos reddidit & elingues. Sed adhuc animis exactorum crudelium non sedatis, alia synodus Calnæ constituitur, vbi cum in cœnaculo, absente rege propter imbecillem ætatem,

ætatem considentibus totius regni senatoribus, magno conflictu hinc inde allegantium res ageretur, & Dunstanum quasi ecclesiæ murum multorum iacula conuiciorum impeterent, nec vincerent, solarium subitò totum, in quo considebant, cum axibus dissoluitur & trabibus, omnibusque in terram truculenter elisis, solus Dunstanus stans super vnam, quæ superstes erat, trabem, absque læsione euasit. Cæteri omnes partis aduersę, vel exanimati sunt, vel lãguore perpetuo sunt detenti. Hoc miraculum contulit pacem beato Dunstano & monachis ab impetu clericorum & aliorum: gratia hæc, & his similia, operante diuina.

Anno gratiæ. Dcccclxxvi. Cometa apparuit, & dira fames subsecuta est. Eodem anno Benedictus sedit in cathedra Romana, annis.ix.& mensibus.vi. Eodẽ anno defuncto Algaro, Cridiensi episcopo, Aelvvoldus successit.

Cometa apparuit, & fames secuta est.

Anno gratiæ. Dcccclxxvij. Aelfdritha, Eadvvardi, noui regis nouerca, filium suum omni nisu in regem promouere studens, Eadvvardum verbis adulatorijs circumuenire laborauit. Ille verò paternæ religionis & pietatis vestigia imitatus, regis solommodo sibi nomen retinens, Aethelredo fratri & matri eius, omnia regni negotia ordinare permisit.

De benignitate regis Eadvvardi.

Anno gratiæ. Dcccclxxviij. cum rex Eadvvardus die quadam in venatione lassus, & siti nimis affectus, potum solus quæreret, commilitonibus suis & ministris, canes quocumque casus ducebat, insequẽtib9, audito quod nouerca eius, & frater in villa quadã, quæ Corvesgate dicitur habitarent, concito æquitatu illuc pertendit, nihil sinistrum propter innocentiam suspicans, sed aliorum corda, ex sui pectoris moderamine, ponderabat. At nouerca eius, blandis eũ sermonibus veniẽtẽ alliciens, sibi fecit intendere, & post oscula sibi porrecto poculo, regem illud auidè haurientem, per lictoris manus sica transfodit. Rex verò, cum se lætaliter vulneratum cognouit, equum calcaribus vrgere cœpit, vt rediret ad suos, exundante iugiter cruore, vnde suæ mortis indicia se quærentibus ministris dedit. Tunc Aelfdritha, mulier illa nequissima, eiusque filius Aethelredus, corpus sancti Eadvvardi regis & martyris, sine honore apud Werham sepeliri iusserunt, publicam lætitiam agentes & festiuam, ac si cum corpore, pariter & memoriam sepelissent. Inuidebant enim mortuo ecclesiasticam cõcedere sepulturam, cui viuenti decus regiũ auferebant. Sed affuit diuinæ miserationis cõsensus, qui inno-

De passione sancti Eadvvardi martyris.

center cæsum miraculorum gratia sublimauit. Nam adeo cœlestia ibidem visa sunt delapsa fuisse luminaria, vt etiam cum ipsis luminum radijs, claudis restituerentur gressus, cœcis visus, mutis loquela, & cuiuscumque infirmitatis liuore detenti, optatæ sanitatis præmia consequuntur. Fit concursus populorum totius regni ad martyris sepulturã, & inter alios, eius interfectrix iter illuc arripuit. Iamque equum ascensum cum stimulis vrgeret, qui antea ventis promptius auras ipsas præcurreret, & dominã ardẽter & quasi effrænus portare assuesceret, tunc dei nutu stabat immobilis, præcipuè cum ministri, hinc verberibus, illinc clamoribus, equum vndique stimulis excitarent. Inanis labor assumitur, dum equo mutato casus idem subsequitur. Tunc Aelfdritha, viso dei miraculo, mirè pœnituit, adeo vt multis annis carnem suam in delicijs nutritam, apud VVarevvellã cilicio domaret, solo prostrata somnum caperet, & cruciatus, quoscumque potuit, corpori applicauit. Aelferus quoque, ille de quo supra meminimus, quod monachorum monasteria destruxisset de culpa anxiè pœnitens, sacrum regis corpus de loco ignobili transferens, apud Septoniam digno honore locauit. Sed nec sic dignam vltionem effugiens, post annum corpus eius totum vermibus dicitur esse consumptum. Splendidum quoque beatissimi regis martyrium clarè rutilat per infinita sæcula sæculorum, Amen.

De coronatione regis Aethelredi.

Anno gratiæ DCCCCLXXIX. Aethelredus, frater sancti Eadvvardi regis & martyris, & Aelfdrithæ filius, iuuenis egregius, decorus aspectu, pulcher in vultu, procerus corporis statu, à sanctis præsulibus Dunstano Cantuariensi, & Osvvaldo Eboracensi, et decem episcopis die dominica viij Kalendas Maij, in Kingstona regni diadema suscepit. In qua coronatione prædixit ei beatus Dunstanus, spiritu prophetiæ plenus, ea quæ de ipso ventura erant, & quod multas tribulationes esset in regno passurus, his verbis. Quoniam aspirasti ad regnum per mortem fratris tui, quem occidit mater tua, propterea audi verbum domini. Hæc dicit dominus. Non deficiet gladius de domo tua, sæuiens in te omnibus diebus vitæ tuæ, interficiens de semine tuo, quousque regnum tuum transferatur in regnum alienũ, cuius ritum, & linguam gens, cui præsides, non nouit; nec expiabitur nisi longa vindicta peccatum tuum, & peccatum matris tuæ, & peccatum virorum illorum, qui interfuere consilio eius nequam. Post hanc beati Dunstani viri dei, prophetiam, nubes per totã Angliam nunc sanguinea, nunc ignea visa est, dehinc in radios diuer-

sos, &

sos, & varios mutata colores, circa auroram disparuit. Item de isto Aethelredo dicit Guilhelmus Malmesberiensis sic. Cum puellulus iste in fontem baptismi mergeretur, circumstantibus episcopis alui profluuio sacramenta interpollauit. Quare Dunstanus turbatus, per dominum inquit & matrem eius, ignauus homo erit. Cum itaque decennis puer, Eadvvardum fratrem necatum conclamatum audiret fletu suo furentem genitricem adeo irritauit, vt quia flagellum ad manum non habebat, acceptis candelis innocentem verberauit. Quapropter tota vita ita candelas exhorruit in posterum, vt nunquam ante se pateretur inferri lumen earum. Eodem anno Dux Merciorum Aelferius, cum multitudine populi [illegible], vt supra dictum est, venit, corpus preciosi regis & martyris Eadvvardi de tumulo leuari fecit. Quod cum esset nudatum, sanum & incolume repertum est ab omni contagione vulneris, forumque deinde, ac nouis vestibus indutum, apud Septoniam est honorifice tumulatum.

De Danica persecutione.

Anno gratiæ. Dcccclxxx. Suthamtonia à piratis depopulata, ciues eius fere omnes, vel occisi, vel captiui sunt abducti. Indeque recedentes Teneth insulam deuastant, & post vrbem Legionum grauiter infestant.

De natiuitate Eadmundi Irenside.

Anno gratiæ. Dcccclxxxi. rex Aethelredus, cuiusdam Ducis filiam accipiens vxorem, genuit ex ea filium, quem vocauit Eadmundũ. Quo vtique anno monasterium sancti Petroci in Cornubia à Danicis deuastatur piratis, qui & in Deuonia, & Cornubia frequentes agebant rapinas.

De Danorũ persecutiõe.

Anno gratiæ. Dcccclxxxij. tres piratarũ naues in prouincia Dorsetensium applicantes, Portlandiam totam vastauerunt, & ad naues refugerunt.

De concupiscentia regis Aetheldredi.

Anno gratiæ. Dcccclxxxiij. surrexit inter regem Aethelredum & Roffensem episcopum contentio, sed qua de causa habetur incertum. Quo circa rex contra Roffensium ciuitatem obsidionem componens, eam debellare disposuit. Mandauit regi beatus Dunstanus, vt desisteret ab inceptis, ne sanctum Andream, illius ciuitatis patronum, irritaret, sed nec propter beati viri admonitionem rex discedere voluit, priusquam ab episcopo centum libras accepit. Miratus sanctus Dunstanus regis cupiditatem, hæc per suos verba regi nunciauit. Quia prætulisti argentum deo, pecuniam apostolo, cupiditatem mihi, violenter venient super te mala, quæ locutus est dominus, sed hæc, me viuente, non fient. Iam vero post beati viri obitum, vt

tum, vt

tum, vt ipse prædixerat, Danis omnes portus regni infestantibus, Dum nesciretur vbi eis occurri deberet, decretum est à viris prudētibus, vt vincerentur argento, qui non poterant ferro. Itaque decem millia librarum soluta, Danorum auaritiam expleuerunt, vt beati Dunstani vaticinium impleretur.

S. Aethelvvoldus VVinton. episcopus migrauit ad dominum.

ANno gratiæ. Dccccixxxiiij. Iohannes sedit in cathedra Romana, mensibus nouem, cui succedens alius Iohannes, sedit. ix. annis. Quo etiam anno Otho tertius Romanum adeptus imperium, annis decem, & nouem imperauit. Et licet isti tres Othones per successionem generis regnauerint: tamen postea fuit institutum, vt per officiales Imperij Imperator eligeretur: qui sunt septem, videlicet primò tres cancellarij isti: Moguntinensis, cancelarius Germaniæ. Treuerensis, cancellarius Galliæ: Coloniensis, Italiæ cancellarius. Marchio Brandenburgensis, camerarius est: Palatinus dapifer: Dux Saxoniæ, ensem portat. Rex Bohemus, pincernam agit. Vnde versus,

Moguntinensis, Treuerensis, Colonensis:
Quilibet Imperij fit cancellarius horum:
Et Palatinus, dapifer: Dux, portitor ensis.
Marchio, præpositus cameræ: pincerna, Boëmus:
Hi statuunt dominum cunctis per secula summum.

Hec in chron. Martini, tempore Othon. Imperator. Eodem anno sanctus Aethelvvoldus, VVintoniēsis præsul, migrauit ad dominū, cui Aelfegus abbas Bathoniensis, vir literatus & moribus ornatus, successit.

ANno gratiæ. Dccccixxxv. defuncto Kinevvaldo VVellensi episcopo, Sigarus abbas reuerendissimus successit. Quo etiam anno Dux Merciorum Aelfricus, Ducis Aelferi filius, à regno expellitur.

De tributo Danis soluto.

ANno gratiæ. Dccccixxxvi. rex Anglorum Aethelredus, qui prohibente beato Dunstano centum libras ab episcopo Roffensi extorserat, pro pace breuissima pensionem. xvi. millium librarum persoluere compulsus est.

De afflictione gentis Anglorum.

ANno gratiæ. Dccccixxxvij. duæ pestes Anglorum gentem, febris scilicet hominum, & mortalitas animalium afflixerunt, & clade perualida tam populum afficiendo, quam iumenta cōsumendo, per omnes fines regni grauiter contriuerunt.

De morte s. Dunstani Cantuar. archiepisc.

ANno gratiæ. Dccccixxxviij. beatissimus confessor domini, & archipræsul Dunstanus, laudabilis vitæ cursum, fœlici exitu terminauit. xiiij. Kal. Iunij. Sabbato. Cuius miraculorum gloria, in vtero matris suæ

exordium habuisse leguntur. Denique sanctitatis eius futurę rerum author deus, iucundo prodigio præueniens, matri Dunstanum in vtero gestanti filij nondum nati, quid esset futurus, ostendit. Nam in die purificationis beatæ virginis Mariæ, & dum esset in ecclesia, præsenti populo ciuitatis cum candelis accensis, præsbytero ad officium altaris solemniter sacris ornamentis adornato, omnium repentè luminaria, seu casus, siue dei nutus extinxit. Omnibus igitur stupefactis, matris Dunstani cæreus subitò lumen accepit, cæterisq; communicato lumine, hilaritatem restituit. Eius processu temporis, cythara paxillo suspensa, sine humano tactu, Gaudent in cælis, antiphonæ melodiam suauiter resonabat. Ille quoque quascunque diaboli fraudes diuino spiritu præuidens, diabolum in specie mulieris pulcherrimæ ad se venientem, & in spiritu fornicationis illum tentare volētem, ignitis forcipibus per nasum arripuit, & illum tam diu tenuit, donec in diuersas, & terribiles valdè transmutatus formas, quòd diabolus esset euidenter ostendit. Qui tandem dimissus, aërē corrumpendo turbauit, quod assistentibus fœda vestigia discedens reliquit. Defuncto igitur beatissimo patre Dunstano, successit ei Aethelgarus, qui prius in Nouo monasterio abbas à beato Aethelvvoldo VVinton. creatus, postea apud Selesiā pontificatus honorē suscepit, cui ad Selesiensem ecclesiam Ordbrihtus successit.

ANno gratiæ. Dcccclxxxix. defuncto Aethelgaro Cantuar. archiepiscopo, successit ei Aelfricus, qui prius abbas Abbendonensis erat. De quo dicunt quidam, ipsum apud Cantuariam perturbatis clericis monachos posuisse, verisimile non videtur. Constat enim monachos in ecclesia sancti saluatoris fuisse à tēpore Laurentij archiepiscopi, qui primus beato Augustino successit.

De discordia orta inter regem Aethelredū & Richardū Ducem Normanniæ.

ANno gratiæ. Dccccxc. Mildredo, Lindisfarnensi antistite, ex hac luce subtracto, Aldhunus ei successit. Per idem tempus, Aelfrico Cantuar. archiepiscopo, Siricius successit, qui VViltonensis præsul antè erat. Eodem tempore suborta est discordia inter regem Anglorum Aethelredum & Richardum Ducem Normannorum, hac de causa. Habuit rex Aethelredus Emmam filiam prædicti Ducis, sibi matrimonio copulatam, quę regi duos filios Aelfredum generauit & Eaduuardum. Huic vxori suę rex adeo protervus erat, vt vix eam in cubiculo admittere dignaretur. Illa autem alti sanguinis progenie ducens originem, in maritum tumebat, famamque viri sui apud patrem suum non mediocriter denigrabat. Vnde idem

Dux

Dux quoscumque homines, clericos siue laicos, de regno Anglorũ, qui per terram suam transitum faciebant, capiens, quosdam interfecit, & non nullos sub carcerali custodia deputauit. Hoc quoque dissidium, cum à papa Iohanne fuisset compertum, misit in Angliam Leonem Treuerensem episcopum, qui pacem firmam inter eos reformauit, & potentes iam dictos ad vnitatem reduxit.

De tributo Danis soluto.

ANno gratiæ. Dcccclxxxxi. Dani Gippesuitum deprædantes, Ducem orientalium Saxonum Brithnothum, apud Meldonam interemerunt. Quo audito, datum est eis tributum, decem millia librarũ per consilium Siricij Cantuar. archiepiscopi, & aliorum nobilium regni, vt à crebris rapinis, crematìonibus, & hominum cædibus, quę circa maritima agebant, cessarent.

Sanctus Osvvaldus archiepiscop⁹ obiit.

ANno gratiæ. Dccccxcij. sanctus Osvvaldus, Eboracensis archiepiscopus, pridie Kal. Martij, ex hac vita transiens, regni cœlestis gaudia conscendit, & Vvigorniæ in ecclesia beatæ virginis Mariæ, quam ipse fundauerat, sepultus, Medeshamensem abbatem, Aeldulphum habuit successorem. Eodem anno ex præcepto regis Aethelredi, multæ naues militibus electis munitæ, Aelfricum, Theodredum, Aelstanum, & Escvvinum Duces illis præficiens, præcepit vt irruptionibus resistere laborarent. Verùm Dux Aelfricus nuncium ad hostes mittens, rogauit vt ab insidijs sibi paratis præcauerent. Sed cum tandem inter partes aduersas, nauale prælium debuit committi, ipse Dux proditor Aelfricus, clam ad Danicam profugit classem. Sed instante necessitate, fœdam cum eis iniit fugam. Quos fugientes regis satellites insecuti, vnam nauem ex Danica classe ceperunt, & omni in ea multitudine cæsa, spoliauerunt. Sed alijs Danorum piratis fugientibus, naues Londonienses occurrerunt, & cõmisso cum eis prælio, multa Danorum millia peremerunt. Insuper & Aelfrici Ducis nauem, cum militibus & armis, ipso vix elapso, ceperunt.

De Danorũ persecutiõe.

ANno gratiæ. Dccccxciij. prædictus paganorum acerrimus Baanburgam fregit, & spoliauit Northanhumbriam, & Lindeseiam deuastauit. Contra quos, cum prouinciales prælium essent commissuri, duces exercitus Frana, & Frithegistus, simul & Godvvin⁹, quia ex Danica progenie nati fuerunt, suis insidias parãtes, authores fugæ primitus extiterunt. Hoc quoque anno, iussu regis Aethelredi, Algarus prædicti Aelfrici proditoris filius, luminibus est priuatus.

Anno

ANno gratiæ. Dccccxciiij. Suanus rex Danorum, & Anlafus rex Norvvegensium, in die natiuitatis beatæ Mariæ, cum cogonibus xciiij. Londonias aduehuntur. Quam mox acriter inuadentes, eam subiugare disponunt. Sed à ciuibus, cum magno suorum detrimēto repulsi ad Eastsexiæ, Cantiæ, Suthsexiæ, Suthamtoniæ prouincias furorem suum conuertentes, eas spoliauerunt, & miseris populis grauiter contriuerunt. Tunc rex Aethelredus, cōsilio suorum, dedit eis pensionem de tota Anglia collectam xvi. millium librarū, vt à rapinis, & cædibus hominum innocentium cessarent. Tunc rex Aethelredus Aelfegum VVinton. episcopum, & Ducem Aethelvvoldum ad regem Anlafum destinauit, quem ad villam regiam, vbi rex Aethelredus tunc erat, pacificè perducentes, & ad eius petitionem sacro fonte intingentes, ab episcopo confirmari fecerunt. Quem rex in filium adoptionis suscipiens, regijs eum muneribus honorauit, & deinde æstate superueniente ad suam patriam pacificè remeauit.

De graui tributo Danis soluto.

ANno gratiæ. Dccccxcv. corpus sancti Cuthberti pontificis, sicut oraculo cœlesti fuerat præostensum, in Dunelmium translatum est, vbi sedes episcopalis est deinceps constituta. Tempore enim, quo Lindisfarnensis ecclesia ab Hinguare & Hubba deuastata est, Eardulphus tunc illius ecclesiæ antistes, cum rebus, quæ in ecclesia erant, & etiam corpus beati Cuthberti incorruptum tollens, per aliquot annos in sedibus vagabatur incertis, donec in loco qui Cunengecestre dicitur, episcopalis fuerat cathedra collocata. Acta autē sunt hæc tempore magni regis Aelfredi, vt superius est stylo exaratum.

Corpus S. pontificis Cuthberti translatū est

ANno gratiæ. Dccccxcvi. Gregorius sedit in cathedra Romana annis duobus. Eodem anno Dux Normānorum Richardus diem clausit extremum, quo apud Fiscamium sepulto, successit Richard' filius eius, qui secundus dicebatur.

Richardus Dux Normannorum obijt.

ANno gratiæ. Dccccxcvij. defuncto Sigaro VVellensi episcopo, Aelfvvinus successit. Eodem anno, septentrionalis VVallia, Dorsetensis, Deuoniensis, Cornubiensis prouinciæ, nullo obstante, à Danis igne, & ferro, cum cædibus hominum, & rapinis desolatæ sunt, & cœnobiū, quod Thauistoke dicitur, est ignibus concrematū.

De depopulatione Danorum.

ANno gratiæ. Dccccxcviij. Iohannes sedit in cathedra Romana, mensibus decem. Eodem anno successit ei Siluester, qui & Gerebertus, annis quatuor & mense vno. Iste Gerebertus ex Gallia natus, apud Floriacum à puero monachus adoleuit. Qui vel tædio, vel cupiditate

De Gereberto apostata.

cupiditate ductus, de nocte fugiens ad Hispaniam, vt astrologiam discere, conuolauit. Quò cum peruenisset, iunxit se Gereberto cuidam illius artis perito, qui libros ei astronomicos præbuit ad scribendum. Erat autem inter cæteros codex vnus totius artis conscius, quẽ nullo modo elicere poterat de manibus magistri. Ardebat è contra Gerebertus in concupiscentia libri, vnde ad preces conuersus, vbi nihil profecit, donaria multa offert, & plurima pollicetur. Sed omnibus à magistro promissionibus contemptis, Gerebertus nocturnas parat insidias, vt saltem furto codicem surripiat. Itaque magistrũ conuiuantem, etiam filia eius, quam amabat Gerebertus, patrem vino inebriatum lecto componit, volumenque sub ceruicali stertentis positum Gerebertus arripuit & fugit. Magister somno excussus, iudicio stellarum, qua erat arte peritus, insequitur fugiẽtem. Gerebertus quoque ex stellarum inspectione magistrum se insequentem comperiens, sub ponte ligneo, qui prope erat, se abscondit pendulus, & pontem amplectens vt nec aquam tangeret neq; terram. Ita quærentis auiditate frustrata, magister domum reuertitur confusus. Tunc Gerebertus iter expediens, venit ad mare, vbi per incantationes diabolo aduocato, homagium ei fecit, vt se à magistro insequente tutum vltra pelagus supportaret. Quod factum est. Igitur Gerebertus Galliam repatrians, publicas ingressus est scholas, vbi multos prædictæ scientiæ habuit discipulos. Fertur de hoc Gereberto quòd fuderit sibi statuæ caput, certa inspectatione siderum, cum omnes videlicet planetæ exordia cursus sui meditarentur. Et hoc caput, non nisi interrogatum loqueretur, sed verum vel negatiuè vel affirmatiuè pronunciaret. Vt verbi gratia, cum diceret Gerebertus, ero apostolicatus? Respondit statua, etiam. Morior antequam missam cãtem in Hierusalem? Non. Hic illum ambiguo deceptum ferunt, vt nihil ante mortem cogitaret pœnitentiæ, qui confidebat de longo tempore vitæ. Nec præuidit quòd est Romæ ecclesia Hierusalem vocata, vbi cantat missam papa, cum prætitulatur statio ad Hierusalem. Vbi cum missam cantasset Gerebertus, lecto statim infirmatus decubuit, & statua consulta, deceptionem suam & mortem cognouit. Licet autem sceleratissimus esset, de misericordia dei non disperans, reuelando coram omnibus peccatum, mẽbra omnia, quibus obsequium diabolo præstiterat, præcidi iussit. Habeat (inquit) membrorum officium, qui eorum quæsiuit homagium. Nam animus meus numquã illum maleficiũ, imò sacrilegiũ,

adamauit, & deinde truncum mortuum super bigam iussit poni, vt vbicumque animalia perducerent & subsisterent, ibi sepeliretur. Quod factum est. Sepultus est in Lateranensi ecclesia, & in signum misericordiæ consecutæ, sepulchrum ipsius tam ex tumultu ossium, quàm ex sudore, præsagium est morituri papę, sicut in eodem sepulchro est literis exaratum.

De thesauro Octauiani.

IN diebus huius Gereberti fuit prope Romam in campo Martio statua quædam ænea. Cuius dextra manus digitum habens extentum, quem indicem dicimus, & scriptum in capite, hic percute. Hoc, illius temporis homines, ita intelligendum putauerunt, quòd in statua thesaurum inuenirent, multi eam innocentē securium ictibus inaniter laniabant. Sed illorum Gerebertus errorem aliter exponens, in meridie, sole in cętro existente notauit quo se vmbra extenderet, & ibi palum fixit. Mox nocte superueniente, solo cubiculario lucernam portante comitatus, eò contendit. Ibi terram solitis incantationibus aperiens, latum ingredientibus introitum patefecit. Conspexerunt ingens palatium aureos habens parietes, aurea lacunaria, aurea vniuersa, vident milites aureos aureis tesseris, quasi animum oblectantes. Regem quoque conspicantur metallicum cum regina discumbentem, apposita fercula, ministros astantes, pateras multi precij & ponderis, vbi naturam vincebat opus. In interiori parte domus, lapis carbunculus tenebras noctis fugauit. In contrario angulo stabat puer arcum tenens extento neruo, & intenta sagitta, ita quòd in omnibus nostrum tentationibus intuitum nihil erat, quod impune posset tangi, & si posset videri. Continuò enim, vt quis manum ad contigendum aptaret, videbantur omnes imagines illæ prosilire, & impetum facere in præsumptorem. Quo timore pressus Gerebertus, à rebus abstinuit concupitis. Sed cubicularius cultellum artificiosè nimis operatum, quem mensæ vidit superpositum arripuit, arbitratus in tanta copia paruum latrocinium posse latere. Verùm mox omnibus imaginibus cum fremitu exurgentibus, puer emissa sagitta in carbunculum, tenebras induxit, & nisi ille monitu domini sui cultellum reijcere accelerasset, graues ambo pœnas pertulissent. Sic, non saciata Gereberti cupidine, reuersi sunt confusi, gressus eorum lucerna dirigente.

De Cantiæ depopulatione.

ANno gratiæ. Dccccxcix. paganorum exercitus nefandus occidentalem Cantiæ plagam fermè totam demoliti sunt. Vnde ad Roffensium vrbem deuecti, eam obsidione uallauerunt.

Contra quos Cantuarienses destinati, asperum cum eis conflictum inierunt. Sed hinc inde multis interfectis, Dani tandem victoriam reportarunt. Contra quos rex Aethelredus exercitum dirigẽs, parum vel nihil profecit.

Rex Aethelredus Monã insulam subiugauit.

ANno gratiæ. M. classis Danorum præfata Normanniam hostiliter petiuit. Quo audito, Aethelredus rex Anglorũ interim Monam insulam sibi potenter subiugauit.

De persecutione Danica, & inuentione sancti Iuonis.

ANno gratiæ. Mi. memoratus paganorum exercitus, de Normannia rediens, Exoniensem vrbem obsedit. Sed ciuibus viriliter resistentibus, recesserunt. Contra quos Deuonienses, Sumersetenses, Dorsetenses congregati, in loco qui Penho dicitur, certamen cum hostibus commiserunt. Vbi Dani, multa Anglis illata strage, victoriam habuerunt. Inde pagani ad Vectam insulam cursum dirigentes, illam totam cum vicinis prouinciis, nullo obsistente, rebus omnibus spoliauerunt. Eodem anno inuentum est non procul à cœnobio Ramesię corpus sancti Iuonis episcopi & confessoris, octauo Kalen. Maij. Cuius inuentionem cum non reuerenter acceptasset abbas Rames. grauiter punitus est.

Rex Aethelredus Danis tributum dedit.

ANno gratiæ. Mij. rex Aethelredus consilio primatum suorum, Danis pro bono pacis tributum. xxiiij. millium librarum soluit. Eodẽ anno Aeldulphus Ebor. archiepiscopus sancti Osvvaldi archipræsulis reliquias de sepulchro leuauit, & . xvij. Kalend. Maij, in theca, quam parauerat, honorificè collocauit. Nec multo post idem archiepiscopus, ex hac luce translatus, Vlstanum VVigorniensem antistitem habuit successorem, Vlstano ad VVigorniensem ecclesiam successit Leoffiius.

Descriptio Eadrici proditoris.

ANno gratiæ. Miij. rex Anglorum Aethelredus, Ducatum Merciorum Eadrico cuidam proditori, cognomento Streone, dedit, cui non nobilitas sed opes, regis gratiam emerunt. Erat autẽ iniquus ille, fæx hominum, dedecus Anglorũ, bilinguis, versutus, secreti disseminator, dissimulare doctus, fingere parat', sæpe ad hostes missus, vt pacis mediator, pugnã accẽdit. Sed de his omnibus infrà dicetur. Hoc etiã anno, VVilfricus vir magnæ sanctitatis & authoritatis sibi prouidens futura perpendendo, nobile cœnobiũ de Burtuna super fluuiũ de Trent. fũdasse perhibetur, & multis possessiõib' ampliasse.

Dani sine cõtradictione prædas agunt.

ANno gratiæ. Miiij. Iohannes sedit in cathedra Romana annis v. Quo vtiq; anno Dani exarserunt, crudelitate inaudita, Angliã totam, sicut locustæ cooperientes, omnia spoliantes, homines neci

tradentes,

tradentes, nec fuit inuentus quisquam qui hostibus obuiaret.

Anno gratiæ. Mv. tanta famis miseria Angliam inuasit, quantam nullus hominum meminit inuasisse. Eodem anno Henricus Romanum adeptus imperium, imperauit annis. xxij.

Fames Angliam inuasit.

Anno gratiæ. Mvi. defuncto Siricio Cantuar. archiepiscopo. Aelphegus VVintonien. episcopus successit, & Aelphego Aelfsius. Eodē anno, Dux perfidus Eadricus Ducem nobilem Aethelstanū, apud Salospesberiam ad magnum, quod præpauerat, conuiuium inuitauit, ad quod cum inuitatus venisset, quarta conuiuij die ipsum in syluam venatum duxit, vbi cunctis circa venationem occupatis, quidam carnifex, nomine Godvvinus, quem Eadricus antè donarijs corruperat, ex insidijs subitò prosiliens, Ducem Aethelstanum nefariè nimis peremit. In cuius rei vltionem, duo filij eius, iussu regis Aethelredi, excœcati sunt.

Proditio in conuiuio.

Anno gratiæ. Mvij. Suanus rex Danorum, vir potens & crudelis, cum magna classe venit in Angliam, quem vbique comitabantur prædatio, combustio, & occisio. Infrenduit Anglia tota, velut arundinetum, Zephiro vibrante, collisum. Vnde rex Aethelredus confusione magna consternatus, pecunia pacem ad tempus, quam armis non potuit, adquisiuit.

Rex Aethelredus pecunia pacem obtinuit.

Anno grat. Mviij. rex Anglorum Aethelredus, per totam Angliā iussit parari ex. ccc. & decem hidis, nauem vnam, & ex octo hidis galeam vnam, & loricam. Eodem tempore frater perfidi Ducis Eadrici Brithricus, homo lubricus & superbus, Vlnothum regis ministrum iniustè accusauit. Qui, ne caperetur, fugam inijt, & viginti nauibus adquisitis piraticam vitam egit, regemque se insequentem multo tempore vexauit.

Rex Aethelredus naues fecit fabricari.

Anno gratiæ. Mix. Sergius sedit in cathedra Romana, annis duobus, & mensibus. ix. Eodem anno defuncto Brithrico Scireburnensi episcopo, Aelmarus successit.

Anno gratiæ. Mx. nouus Danorum exercitus apud Gippesvvicum veniens, in die dominicæ ascensionis prædis ibidem vacabat, & rapinis. Congregati sunt contra eum ad pugnam, Dux Aethelstanus, sorori' regis, Osvvi' & Eadvvi', & Vlferus Consules, & multi cum eis bellatores. Sed Anglis fugā non meditātibus, Turketillus patre Danus, fugam primus incepit. Vnde Dani victoriā adepti, Eastangliā, & Grantebruge, cū ipsis paludibus peruagātes, rapinis quæq; sibi obuia & incēdijs deuastabant. Deinde versus occidentē

De victoria proditione obtenta.

 diuerten-

diuertentes, prouincias Huntendunensem, Bedefordensem, Bukingehamensem, Oxoniensem depopulatione misera cōtriuerunt.

De passione sancti Aelphegi archiepiscopi & martyris.

ANno gratiæ. Mxi. cum iam dicti iniquitatis ministri præscriptā depopulationem compleuissent: Cātuariam obsidione vallauerunt. Vicesimo autem die obsidionis, per insidias Almari, eiusdem prouinciæ archidiaconi, quem archiepiscopus Aelphegus, prius, ne morte traderetur, eripuerat, pars ciuitatis inceditur, deinde tota capitur, homines iugulantur, alij flammis deuorantur, alij de muris præcipites dātur, plures per verēda suspensi deficiunt, paruuli à maternis vberibus auulsi, aut lanceis in altum proiecti excipiuntur, aut minutim in frusta concidūtur, matronę per plateas cruribus distractę, demum ignibus iniectæ, moriuntur. Inter hæc Aelphegus ciuitatis archiepiscopus capitur, vincitur, trahitur, & varijs supplicijs cruciatur. Almarus abbas sancti Augustini abire permittitur. Godvvinus Roffensis episcop', & Leofrona sanctę Mildredę abbatissa, cum monachis vtriusq; sexus turba innumera capiuntur. Exinde ecclesia Christi spoliata comburitur, grex monachorum, turba virorum & mulierum necnon paruulorum decimatur, nouem trucidantur, vitæ decimus reseruatur, quatuor monachis & viris octingentis decimatorum summa completur. Populo itaque cæso, vrbe spoliata, & tota concremata, archipræsul Aelphegus vinctus extrahitur, impellitur, sauciatur, ad classem perducitur, in carcerem retruditur, & per menses septem ibi torquetur, vt se ad redimendum lacessitus iniurijs cogeretur. Sed inter hæc omnia, in populum infidelem ira diuinæ clementiæ ita desæuit, vt ex eis ad duo millia per interaneorum dirissimos cruciatus prostraret. Sed cum nec sic proditores nefandi ad pœnitentiam fuissent prouocati, Danus quidam, Thrum nomine, cum videret sanctum archiepiscopum tantis affligi tormentis, & quasi mori non posse, impia pietate commotus, securim capiti eius infixit, & ab archiepiscopo constanter Christum confitente martyrem gloriosum efficiens, animam exultantem ad cælos transmisit. In loco quoque passionis, lignum aridum cruore eius respersum, cum sub vnius noctis termino reuiruit, & frondes cum folijs emisit, infideles, viso miraculo, perterriti sunt, & corpus sanctissimum certatim deosculantes, Londonias illud vehi permittunt, vbi honestæ traditur sepulturæ. Deinde decurso decem annorum spatio, idem corpus ab omni corruptionis labe immune leuatum. Cantuariā defertur decentius collocandum, vbi vsq; in præsens tempus

tempus recens duret sanguis, & corporis integritas illibata. Post hęc, inualescente per totam Angliam generali persecutionis rabie, perfidus Dux Eadricus, & omnes cuiuscumque ordinis & dignitatis primates, ante Paschalem solennitatem apud vrbem London. congregati, tam diu ibidem cum rege fecerunt moram, quousque Danis tributum .xlviij. millium librarum eo pacto persoluissent, vt Dani omnes qui in regno erant, pacificam haberent cum Anglis vbiq; cohabitationem, & esset vtriusque populi quasi cor vnum & anima vna. Hac quoque conuentione vtrobique obsidibus confirmata & iuramentis, rex Danorum Suanus reuersus est in terram suã, & sic rabies persecutionis aliquandiu in Anglia respirauit.

De chorea quadam nephanda per inobedientiam facta.

ANno gratiæ .Mxij. cum in villa quadã Saxonię nomen Colevviz, in qua est ecclesia beati Magni martyris, in vigilia dominicæ natiuitatis parochia conuenisset, vt obsequijs interesset diuinis, presbyter, nomine Robertus, de more primam missam solemniter inchoauit. Et ecce. † xij. viri cum tribus fœminis in cœmiterio choreas ducentes, & seculares cantilenas perstrepentes, adeo presbyterum impediebant, vt ipse cantantium tumultus, inter sacrosancta missarum solemnia altius resonaret. Cantus eorum talis erat. Equitabat homo per syluam frondosam, ducebat sibi Mesvvinden formosam, quid stamus, cur non imus? Denique cum à Roberto presbytero mandatũ haberent, vt tacerent, & ipsi silere contempsissent, imprecatus est presbyter, iratus dicens. Placeat deo & sancto Magno, vt ita cantantes permaneatis vsque ad annum euolutum. Quid ergo? Verba sacerdotis pondus adeo habuerunt, vt † Azo eiusdem presbyteri filius, sororem suam, quæ Aua dicebatur, cum alijs cantantem, per brachium arripiens vt eam abstraheret, cum recedere non potuit, brachium à corpore auulsit, sed inde gutta sanguinis nõ exiuit. Ipsa itaque per totum annum cum cæteris permansit, & choreas ducens cantauit. Pluuia super illos non cecidit, non frigus, non calor, non fames, non sitis, nec lassitudo illos affecit. Indumenta eorum, vel calciamenta non sunt attrita, sed quasi vecordes iugiter cantauerunt. Prius ad genua, ac demum vsque ad femora in terram dimersi fuerunt. Fabrica quasi tecti domicilij aliquando erigebatur, nutu dei, super eos vt pluuias arceret, sed frustrà. Tandem euoluto anno, Herebertus Coloniensis archiepiscopus, à nodo, quo manus eorum ligabantur, eos absoluit, & ante altare sancti martyris

† xv.

† Ioannes.

Magni reconciliauit. Filia presbyteri, cum alijs duobus, continuò spiritum exhalauit. Cæteri tribus diebus & noctibus dormierunt, aliqui postea obierunt, quidam verò pœnam, membrorum suorum tremore, prodiderunt. Legant hoc illi, qui per votum ad obedientiam sunt connexi, vt quantum sit inobedientię vitium cognoscant.

Aliud exemplum inobedientiæ.

IMperator Henricus, dominica, quæ quinquagesima dicitur, venatum pergens, ad oram syluæ cuiusdam solus, dispersis socijs, deuenit. Iuxta quam syluam ecclesiam contemplatus, eò contendit, militemque se esse mentiens, missam simpliciter a presbytero rogauit. Erat autem presbyter ille pręclarus religione, sed adeo deformis corpore, vt monstrum potius quàm homo videretur. Quem cum imperator diligenter inspexisset, cœpit vehementer admirari quare deus, à quo formosa cuncta procedunt, sineret conficere sua sacramenta hominem tam deformẽ. Sed mox cum missa inchoata, aduersum illum tractus peruentum fuisset, quod à puero cantabatur, Scitote quoniam dominus ipse est deus: sacerdos puerum increpans, quòd negligenter cantaret, excelsa voce dixit. Ipse fecit nos, & non ipsi nos. Quo dicto repercussus imperator, & presbyterũ prophetam esse existimãs, illum, multum renitentem, in Coloniensem sublimauit archiepiscopum. Qui susceptum archiepiscopatum religione, simul & dignis moribus sedem exornauit. Nam in monasterio sanctimonialium vrbis illius erat puella quædam, parentum studio, potius quam propria deuotione conuersa, quæ gestu seculari, & alloquio dulci, multos ad se amatores inuitabat. Quorum vnus, quem opum congeries, & alta progenies ad libidinem accenderant, puellam abductam loco iustę coniugis tenuit & amauit. Pręterijt multum temporis. Sed tandem res gesta archiepiscopo nunciatur Hereberto. Sed cum de mãdato eius, ouis ouili restituta fuisset, non multò post in absentia archiepiscopi, de monasterio abripitur à iuuene supradicto. Tunc in illum excommunicationis sententia promulgatur, ita vt nullus conciuium suorum cum eo loqui, vel cum eo audeat conuiuari. Quam iuuenis sententiam parui pendes, ad prædia sua remotiora recessit, vbi, cum excommunicata amica sua, vitam flagitiosam peregit. Sed cum deus tandem archiepiscopũ ad se vocare dignatus est, & graui dolore detentus lecto decumberet, conuenerunt vndique compatriotæ, vt extrema beati viri benedictione fruerentur. Solus ille libidinosus venire non præsumens, subornauit

ſubornauit alios qui pro ſe loquerentur,vt mereretur abſolui. Sed cum nomen iuuenis archiepiſcopus audiuit, ingemuit, & hec verba ſubiecit.Si miſer ille maledictam mulierem deſeruerit, ſit abſolutus. Si obſtinatus perſtiterit, ſit anno ſequenti, hac eadem die & hora,qua ego decedam, ante deum paratus de commiſſis reddere rationem. Videbitis autem me, quando ſignum ad ſextam horam pulſauerit, de corpore migrare. Nec fides defuit verbis viri dei, & ille hora,qua prædixerat, defunctus eſt, & miſer ille iuuenis, anno euoluto, eadem die & hora cum amica ſua percuſſus fulmine expirauit.Eodem anno,papa Benedictus ſedit in cathedra Romana annis.xij.Eodem anno, Liuingus, qui & Aethelſtanus, VVellenſis epiſcopus,archiepiſcopatum Cantuar. ſuſcepit, & loco eius Aethelvvinus VVellenſis epiſcopus conſecretur.

Vt Dani per totam Angliam perimuntur

HOc quoque anno,Huna quidam,regis Angliæ Aethelredi militiæ princeps,vir ſtrenuus & bellicoſus, qui ſub rege regni negotia diſponenda ſuſceperat, videns Danorum inſolentiam, qui iam poſt pacem factam,per totam Angliam adeo ſuperbiendo inualuerant,quòd vxores virorum nobilium, & filias vi opprimere, & vbique ludibrio tradere præſumpſerunt,acceſſit perturbatus ad regem & quærelam ſuper his diſpoſuit luctuoſam.Tunc rex, non mediocriter commotus,eiuſdem Hunæ conſilio miſit literas in omnes regni fines,mandans nationibus ſingulis & vniuerſis, vt ſub vna die, in feſto ſcilicet ſancti Britij epiſcopi, omnes Dani per Angliam conſtituti,furtiuo impetu morti traderentur, vt ſimul, & ſemel ab oppreſſione Danica omne genus liberaretur Anglorum. Sicque Dani,qui firmo fœdere paulo ante vtrinque iurato, cum Anglis pacificè habitare debuerant,opprobrioſè nimis ſunt perempti, mulieres cum liberis ad domorum poſtes alliſæ miſerabiliter animas effuderunt.Cum igitur huius decreti ſententia, apud vrbem Lōdoniarum abſque miſericordia exequeretur,fugerunt multi Danorum ad quādam eccleſiam in ciuitate,vbi omnes ſine pietate, ipſis aſtantes altaribus,ſunt perempti. Sed quidā iuuenes ex natione Danica,ad nauem quandam fugientes,Daniam petierunt, & regi Suano cruenta ſuæ gentis nunciantes exitia, ipſum ad lachrymas commouerunt, vocatiſque cunctis regni principibus, ille omnem rei geſtæ ſeriem eis exponens,quid agendum conſulerent,diligenter inquirit. Qui omnes, quaſi vno ore conclamantes,decreuerunt propinquorum ſuorum & amicorum ſanguinem fore vlciſcendum. Auxit præte-

 reà huius

reà huius persecutionis rabiem, mors Gunnildis, sororis Suani regis, quæ nuper in Anglia fuit interfecta, in hunc modum. Erat Gunnildis præfata Palingo Comiti, nobili viro, lege coniugali copulata, quæ prioribus annis, cum viro Angliam ingressa, fidem Christi & sacramentum baptismatis ibidem suscepit. Hæc virago prudentissima, pacis inter Anglos & Danos mediatrix existens, sese obsidem cum viro & vnico, quem habebat filio, regi Aethelredo ad pacis securitatem dedit. Hæc, à rege cum esset Eadrico Duci nequissimo ad custodiendum commissa, post dies paucos in eius præsentia virum suum cum filio suo, quatuor fecit lanceis proditor ille Eadricus iugulari, qui & illam nouissimè decapitari præcepit. Mulier verò, mortem forti animo perferens, nec moritura expalluit, nec mortua consumpto sanguine vultus sui serenitatem amisit. Veruntamen moriens fiducialiter pronunciauit, quòd sui sanguinis effusio, magno toti Angliæ fieret detrimento. His igitur de causis rex Suanus, vir crudelis, ad sanguinis effusionem pronus, ad vindictam animatus, cunctos suæ ditionis bellatores inuitari fecit, missisque cum literis ad exteras regiones veredarijs, milites bellatores, lucri cupidos, & animis leues, ad hanc expeditionem venire mandauit.

De sancto Ælphego Archiepiscopo Cantuar. & martyre.

IPsis quoque temporibus sanctus Aelphegus, monachus mirificæ sanctitatis, procurante Ventanę ciuitatis episcopo Aethelvvoldo, & sic volente Eadgaro rege, monachorum amatore, & cœnobiorũ fundatore, factus est abbas Derheorst. Rege autem Eadgaro defuncto, & filio eius Eadvvardo substituto, sed cito fraudulenter interfecto, successit Aethelredus in regno, qui beato Aelphego donauit monasterium in ciuitate, quę Bathonia dicitur, vbi prefuit abbas ordini monachorum. Postea vero procurante sancto VVlstano archipræsule Cantuar. Beatus Aelphegus creatus est episcopus VVinton. qui postea beato Dunstano ad dominum migrate consecratus est in archiepiscopum Cantuar. vbi cum sex annis fœliciter rexisset dei ecclesiam, à Danis, eum incessanter prosequentibus, occisus est. Excerebrauit enim eũ vnus cũ securi Danica, Sabbato Pascali ebdomade aduesperascente, corpus autẽ ipsius in ecclesia Cantuar. veneranter tumulatur, & ipsius reuerentia deo gloriosius impenditur ministerium.

Rex Danorum Suanus Angliam subiugat.

ANno gratiæ. Mxiij. Suanus tyrannus, rex Danorum, cum classe valida mense Iulio mare ingressus, ad Sandvvici portum in Anglia applicuit. Vbi paucis commoratus diebus, Eastanglia circũnauigata,

nauigata, Humbri fluminis ostium intrauit, à quo flumen Trente ingrediens, ad Gaynesburh villam nauigauit, & ibidem nauium suarum stationem composuit. Ibi Cnutoni filio suo classem commendans, ipse ad prouinciarum depopulationé de nauibus exiuit. Cui continuò Northanhumbrenses, Lindescienses, Sisburgenses primitus subiectionem fecerunt, & mox, cum non haberent defensoré, omnis populus, qui erat à parte aquilonari stratæ publicæ, quæ Watlingstrete dicitur, ad deditionem compulsi, manus dederunt, & fidelitatem, datis obsidibus, iurauerunt. Deinde versus austrum expeditioné mouens, suis omnibus edictum proposuit, vt agros fructiferos deuastarent, villas cremarent, lucos & pomaria succiderent, ecclesias spoliarent, quicquid masculini sexus ad manus veniret, iugularent, fœminas ad suam explendam libidinem reseruarent, sicq; ministris vbique ferina rabie debaccantibus, Oxoniam tandé peruenit. Qua ciuitate leui conamine subiugata, fidelitatem & obsides inde recepit. Et inde VVintoniam transiens, eam subiugauit, & securitatem à ciuibus & prouincialibus, præstito iuramento, extorsit. Tunc cum gloria magna ad vrbem Londoniarum castra dirigens, multis modis vel eam violenter capere, vel dolo studuit expugnare. Sed in primo aduentu suo multi suorum in Thamesi flumine submersi perierunt, quia nimia temeritate præuenti, nec pontem, nec vadum quærere voluerunt. Rex Aethelredus, qui in ciuitate tunc erat, aliud non habens refugium, cum ciuibus vrbis mœnia viriliter defendens, omnem spem Suano ciuitatem obtinendi ademit. Qui festinanter inde recedens, prius ad VValingefordiam, deinde ad Bathoniam canina rabie sæuiendo, & obuia sibi quæque conterendo properans, exercitum suum refrigerando, aliquandiu ibidem resedit. Vbi Comes Deuoniensis Almarus, & omnes occidentalis regni potentes, cum ministris regis, eius tyrannidem metuentes, venerunt ad eum, & datis obsidibus pacem ab eo petierunt. Omnibus igitur pro velle dispositis, cum neminem resistere cognouisset, regé se iussit Anglorum appellari, dum non fuit alius, qui pro iure regni decertare, vel se regem confiteri ausus fuisset. Inter hæc omnia, rex Anglorum Aethelredus iacebat in vrbe Londoniarum, inertia torpens, timidus & suspitiosus, nullis se committere ausus, de morte fratris sui Eaduuardi conscientiam habens cauteriatam; ne citius diuinam sentiat vltionem. Exercitum congregare, vel contra hostes procedere non audebat, metuens ne nobiles regni, quos iniuste exhæredauerat,

dauerat, in campo eum relinquentes, hostibus traderent ad damnandum. Hæc misera conditio misero regi fuit.

Rex Aethelred ad Normanniam fugit.

TAndem rex, tot perturbationibus confossus, recessit clanculum à ciuitate Londoniarum, & prius ad Suthamtoniam, ac postea ad Vectam insulam nauigauit, & inde reginam suam Emmam in Normanniam, ad Ducem Richardum fratrem suum, cum filijs suis Aelfredo & Eaduuardo, & eorũ magistris Aelfhuno †Dunelmensi episcopo, & abbate Mideshamensi Aelfsio dirigens cum honore & reuerentia ab ipso Duce sunt recepti. Eadricus quoque, regis Aethelredi consanguineus, cum militib' septies viginti cum regina, vt custos eius transfretauit, vbi cum ipsa duobus annis residẽs, ei magnificè ministrauit. Sicq; illis mense Augusti mare transeuntibus, Aethelredus cum classe sua in insula Vecta remansit, vsque ad natale domini, si bona de eis nuncia audierit, reginam & filios continuò secuturus. Vnde, mox vt à partibus transmarinis audiuit Richardum Ducem sororem & filios eius cum magnaq; hilaritate suscepisse: rex Aethelredus mense Ianuario in Normanniam transiens, miserias suas sedulitate & consolatione Ducis magnifici subleuauit.

†Londinensi.

De morte miserrima Suani regis.

ANno gratiæ M xiiij. Suanus tyrannus, vt prædiximus, Angliam cædibus & rapinis vrgebat, prouincialium prius substantiam rapiendo, & nobiles postea proscribẽdo. Sicque opes, tam priuatæ quam publicæ, ad naues cum obsidibus deportantur, quò euidenter apparet Suanum naturalem non esse dominum sed tyrannum. Hæsitabat populus quid faceret, quia si bella quæreret, non habebat ductorem, si subiectionem eligeret, rectorem tyrannum haberet. Sed necessitatem habentibus propicia diuinitas, non permisit diu Angliam in tot calamitatibus fluctuãtem. Siquidem idem tyrannus hoc anno, in purificatione videlicet beatæ Mariæ virginis, vt quidam scripserunt, incertum quo mortis genere, vitam flagitiosam terminauit. Scribitur autem in libello miraculorum sancti Eadmundi regis & martyris, quòd idem Suanus, dum importabile tributũ de burgo, vbi dicti martyris corpus requiescit, & terris eius vbicunque constitutis exigeret, & ipsum martyrem nil sanctitatis habere affirmaret, quodque monasterium eius cum ipsis monachis se crematurum comminando proponeret, ab eodem martyre sit peremptꝰ, & diro mortis cruciatu iij. Non. Febr. ad Tartara transmissus. Quo defuncto, omnes Danorum nationis Chutonem filium

eius

eius in regem & dominum elegerunt. Erat autem tunc temporis Cnutoni in Lindeseia, vbi pater eius cum classe & obsidibus eum dimiserat, vbi tam milites bellatores quàm equos emissarios expectabat, vt iunctis viribus, in gentem Anglorum suæ virus malitiæ effunderet, & se deserentes graui contritione puniret.

Rex Aethelredus in Angliã veniens honorificè suscipitur.

HIs igitur in parte Danorum ita gestis, gens Anglorum ad regẽ Aethelredum festinanter in Normanniam nuncios pari cõsensu direxerunt, mãdantes se nullum plus amare quàm dominum suum naturalem, si mitius, quam prius fecerat, eos tractare vellet. Quibus 10 auditis, rex filium suum Eaduuardum cum legatis ad eos dirigens, omnes amicabiliter salutauit, promittens si in aliquo deliquit, se pro omnium arbitrio correcturum. Rex igitur Aethelredus, tempore vernali in Angliam rediens, gratanter acceptus, ab omnibus honoratur, quorum omnium gratuito consensu, copioso exercitu congregato, contra Cnutonem, qui, fœderatis sibi Lindesiensibus, iam castra mouerat ad prædandum. Sed rex Aethelredus superueniens, Cnutonem in fugam compulit, & Lindeseiam totam depopulans, quos reperit incolas incunctanter peremit. Cnuto quoq; fugæ præsidio elapsus cum classe sua ad Sanduuici portum, ventis impellen- 20 tibus, applicuit, vbi in contumeliam gentis Anglorum obsides omnes, qui patri suo de regno Anglorum dati fuerant, truncatis manibus, auribus præcisis, naribusque amputatis abire permisit, & Danemarchiam profectus numerum bellatorum suorum multiplicare curauit. Eodem anno. iij. Kalend. Octob. mare, litus proprium egrediens, villas in Anglia multas, inestimabilemque populi multitudinem submersit.

Multi nobiles Danorũ apud Oxoniam puniti sunt.

ANno gratiæ M.xv. magnum apud Oxoniam colloquium Anglorum pariter & Danorum congregatum est. Vbi rex Anglorum consilio iniqui Ducis Eadrici, multos Danorum nobiles interfici 30 mandauit, quasi de regia proditione notatos, quorum clientes, dum necem dominorum suorum vindicare conarentur, armatorum præsidio repulsi, & grauiter infecti, turrem ecclesiæ sanctæ virginis Fridesuuidæ compulsi sunt introire. Vnde dum eijci nequirent, incendio sunt combusti. Sed mox, rege iubente, ecclesia reconciliata, & reædificata est. Inter alios interfecti fuerunt Sigeferth', & Morchar' Comites Northanhumbrorũ, filij Cargrimi, quos iniquus Dux Eadricus ad conuiuium inuitatos, & in triclinium suum dolo susceptos necari fecit. Deinde rex Aldgitham, Sigeferthi Comitis vxorẽ, apud Malmes-

Malmesberiam adduci, & ibi custodiri præcepit, sicut fœminā spectabilis nobilitatis. Quæ cum ibidem custodiretur, venit illuc filius regis Eadmundus, quem gens Anglorum propter magni roboris mentis, simul & corporis strenuitatem, Ironside, id est, latus ferreum, nuncupabant, & contra patris conscientiam, illam in vxorem accepit, & inter assumptionem, & natiuitatem beatæ Mariæ, in Northanhumbriam cum vxore sua proficiscens, terram totam, quæ fuit Segeferthi, & Morcheri Comitum inuasit, atque illorum sibi populum subiugauit. Erat autem Eadmundus iste, non ex Emma regina, sed ex quadam ignobili fœmina generatus, qui vtique matris suæ ignobilitatem generis, mentis ingenuitate & corporis strenuitate redintegrando redemit. 10

De aduentu Cnutonis in Angliam.

Eodem tempore, Cnuto rex Danorum, compositis in Dania rebus suis, & amicitia cum regibus finitimis fœderata, eo animo venit in Angliam, vt aut vinceret, aut morti victus succumberet. Itaque ad Sandvvici portum, cum valida classe appulsus, & inde in VVestsaxoniam profectus, omnia cædibus fœdabat, & rapinis, & quoniam rex Ethelredus apud Cosham tūc egrotabat, Eadmundus filius regis ei occurrere tentauit. Sed cum hostiliter acies conuenire debuissent; modis omnibus Dux & proditor Eadricus, Eadmundo parabat insidias, quibus illum dolo necaret. Quo cognito, Eadmundus de prælio recedens, hostibus suis locum ad tempus cōcessit. Nec multo post idem Eadricus, vt se proditorem ostenderet, de classe regia .xl. naues alliciens, Cnutonem adiuit, & suo se dominio mancipauit. Omnis VVestsaxonia idem faciens, datis obsidibus, exercitui Danorum equos & arma parauit. Mercij quoque sese ad resistendum offerebant. Sed regis ignauia negotium belli dilationem accepit. Eodem anno, defuncto Aethelvvoldo, VVinton. episcopo, Aelfsius successit. 20

Cnuto multas Anglorum prouincias spoliauit.

Anno gratiæ. Mxvi. rex Danorum Cnuto & Dux iniquus Eadricus, cum multo æquitatu, apud Kricklade flumen Thamesim transeuntes, ante Epiphaniam domini Merciam hostiliter intrauerunt, & multas in VVarevvicensi prouincia villas incendentes, & spolia rapientes, quoscumque inuenerunt homines, peremerunt. Quod vt audiuit Clito Eadmundus, exercitum congregauit. Sed quoniam Mercenses sine rege Aethelredo, & ciuibus London. congredi noluerunt, expeditione dimissa, vnusquisque ad propria remeauit. Tunc Cnuto ad ciuitatem London. exercitum suum ducens, 30

cens, illam obsidione vallauit. Sed cum vrbem quasi inexpugnabilem reperisset: obsidione dimissa, Merciam iterum inuadens, illam spoliare vacauit. Contra quem Eadmundus exercitum construens, patri, qui tunc London. perendinauit, nuncios dirigens, rogauit vt, viribus collectis, contra Cnutonem venire maturaret. Qui cum conatu valido ad filium veniens, cùm prælium contra Cnutonem essent cõmissuri, intimatum est regi quòd, nisi cautius sibi prouideret, ipse à gente propria hostibus traderetur. Quo audito, rex London. rediit, & Eadmundus filius eius Northanhumbriã petiuit. Quò cũ peruenisset cum Vthredo Comite, Staffordensem, Schrobesburiẽsem, & alias quam plures prouincias depopulatus est, eò quòd nollent contra Danos cum eis ad certamen venire. Cnuto vtroque interim multas depopulans prouincias, tandem Northanhumbriam deuastauit. Quod cum auditum fuisset ab Vthredo Comite, qui cũ Eadmundo erat, in Northanhumbriam reuersus est, & obsides pro bono pacis Cnutoni dedit. Sed non multo post, idem Vthredus & Turketillus, Comites Northanhumbrorum, Cnutone iubente, à Turebrando viro Danico sunt peremti. Vnde Cnuto pro Vthredo Egricum Comitem statuit. Quo audito Eadmundus, regis filius, Londonias ad patrem suum venit, & Cnuto alacer in austrum tendens, ante paschalem solennitatem ad naues rediit, & multa spolia secum & rapinas portauit.

De morte Aethelredi regis, & coronatione Eadmundi filij eius.

Circa hos denique dies, rex Anglorum Aethelredus, post magnos labores, & multas huius vitæ tribulationes. ix. Kalen. Maij, diem clausit extremum, & in ecclesia sancti Pauli Londoniarum sepultus est. Post cuius mortem maxima pars regni, tam clericorum quàm laicorum, in vnum congregati, pari consensu Cnutonem in regem elegerunt, & ad eum apud Suthamtoniam veniẽtes, pacem cum eo pepigerunt, & fidelitatem iurauerunt. Soli ciues London. & pars nobiliũ, qui tunc tẽporis ibidẽ ꝑmanebant, Eadmundum filium regis, Ferreum latus, in regẽ vnanimiter exclamauerũt. Qui in regali culmine sublimatus, VVestsaxoniam intrepidus adiit, & ab omni populo gratanter susceptus, prouinciã illam suæ ditioni subegit. Quibus auditis, magna pars populi totius regni, illi se voluntariè subdiderunt. Cnuto interim cum tota classe sua London. veniens circa rogationes, in plaga australi Thamesis fluminis scrobem profundam fodit, & naues suas in partem pontis occidentalem in altum traxit. Deinde vrbem alto & lato cingẽs fossato, obsidionẽ parauit, egressum &

ſum, & ingreſſum ciuibus denegans, frequenti vrbem inſultu inuaſit, & expugnare laborauit. Sed à ciuibus, mœnia fortiter defendentibus, repulſus, obſidionem confuſus dimiſit. Qui inde ad Dorſetam exercitum dirigens, eam ſubiugare vacauit. Eadmundus verò cum exercitu, quem habere poterat, Cnutoni occurrens, in loco qui Pennũ dicitur iuxta Gillingham, v. Id. Iunij, cũ eo congrediens ipſum cum ſuis omnibus in fugam conuertit.

De ſecunda victoria regis Eadmũdi.

P Oſt hanc victoriam media æſtate tranſacta, maiori, quàm prius fecerat, exercitu congregato, fortiter ſtatuit confligere cũ Cnutone. Cui in prouincia VVigornienſi, in loco, qui †Sterneſtan dicitur occurrens, quemque de exercitu prudẽter inſtruxit, omnes hortatur. vt meminerint, ſe pro patria & liberis, pro coniugibus & hæreditatibus decertare, & ſic optimis ſermonibus bellicis animos omnium accendebat. Deinde tubicines ſtrepere, & paulatim cohortes incedere iubebat. Concurrentibus tandem aciebus maximo clamore, lanceis prius & poſt gladijs rem egerunt. Intereà rex Eadmundus, in prima acie ſtans, obuia ſibi quæq; proſternebat, hoſtes aſſiduè feriebat, & ſtrenui militis boniq; regis officium viriliter exercebat. Sed quia iniquus Dux Eadricus, Almarus, & Algarus Comites, qui ei præſidio fore debuerant, cum innumera multitudine populorũ in parte Danorum pugnabant, exercitus eius nimis fuerat infirmat'. Attamen prima die belli, id eſt. vij. Kal. Iulij, tam aſperum tamq; cruentum extitit prælium, vt vterq; exercitus præ laſſitudine diutius pugnare non valeret, ſole iam in occidente, voluntate ſpontanea ſe ab inuicẽ diuiſerunt. Sed die poſtera, rex Eadmundus Danos omnes protriuiſſet: ſi iniqui Ducis Eadrici inſidiæ nõ fuiſſet. Siquidẽ cum vtrinq; vehementer pugnaretur, & Anglos fortiores eſſe conſpiceret, cuiuſdam viri, regi Eadmũdo ſimilimi, capite amputato, & in altum eleuato, exclamauit dicens. Vos Angli, amiſſo capite, fruſtrà pugnatis, præcipites fugite, en regis Eadmundi caput hic teneo manibus, fugite, fugite quantotius. Quod, vt Angli audierũt, inconſtantiores in prælio extiterunt. Sed illico quòd rex viueret comperto, animos extulerunt Angli, & in Danos acrius incedebãt, multos ex eis proſternentes, & ſummis viribus certantes, ad crepuſculum vſque noctis atrociter perſtiterunt, quo adueniente degreſſi ſunt, vt pridiè, ſpontanea voluntate. At vbi plurimũ noctis proceſſit Cnuto ſuos ſub ſilentio è caſtris abire præcepit, & verſus Lõdonias iter arripiens, ad naues ſuas veniens, vrbẽ iterũ London. obſedit.

†Sceruſdan.

Mane

Rex Eadmundus Cnutonem in prælio ter vicit.

MAne autem facto, cum rex Eadmundus Danos comperit aufugisse in VVestsaxoniam, reuertitur, maiorem exercitum collecturus. Cuius strenuitatem iniquus Dux Eadricus comperiens, venit ad eum fraudulenter, vt eum proderet instinctu Cnutonis, & pace inter eos firmata, regi fidelitatem promisit. Itaque rex Eadmundus vice tertia exercitu congregato, ciues Londonienses obsessos liberauit, & Danos ad naues fugauit, & apud Breanfordiam Thamesim flumen transiens, cum Danis quartò prælium commisit, & illis turpiter de campo fugatis, victoriam sibi in hasta & gladio comparauit, & festiuum belli decus obtinuit. Cnuto verò ad naues fugiens, Cantiam prædaturus exiuit. Contra quem rex Eadmundus exercitum ducens, iuxta Octaford cum hostibus prælium commisit. At illi impetum non ferenres, terga dederunt, & in Shepeiam insulam fugam fecerunt. Tunc rex Eadmundus in VVestsaxiam proficiscens, Cnutonis progressum grauiter explorauit. Et Cnuto Merciam prædaturus ascendens, exercitui suo peiora prioribus facere præcepit. At rex Eadmundus apud Assendunam hostibus audacter occurrens, triplicibus insidijs acies instruxit, turmas circuiuit, monet vt memores pristinæ virtutis & victoriæ, sese, regnumque suum ab auaritia barbarorum defendant. Nam cum illis leuiter certamen affirmat inire posse, quos anteà sæpe vicerunt. Cnuto intereà suos in æquam quandam planitiem ducit, & Eadmundus, signo suis dato, subitò hostes inuasit, summis vtrinque viribus dimicatur, corruunt ex vtraque parte multi, sed Angli tamen, Martis alea, præualebant. Apparuit autem ibi virtus regis Eadmundi, qui, cum Danos solito acrius pugnare videret, relicto regio loco, qui ex more erat inter draconem & standardum, cucurrit in aciem primam, gladium terribiliter vibrans, ad modum fulminis aciem fidit, abrumpensque mediam pertransit, atque sequentibus conterendam dedit. Inde in aciem Cnutonis aduolans clamorem acierum excitauit horrendum. Fit ibi inter partes conflictus grauissimus. Sed cum proditor Dux Eadricus acies Danorum videret inclinatas: cum cuneo, cui præerat, ad Cnutonem confugit, vt prius inter eos fuerat prælocutum. Vnde Dani fortiores effecti, nimiam ex Anglis stragem fecerunt. Corruerunt enim ex parte Anglorum Duces nobiles, Aelfricus & Godvvinus, Vsketellus & filius eius Aethelvvoldus, & Dei amicus Aethelvvinus, Eadnothus quoque Dorkacestrensis episcopus, & abbas Vlsius,

 cum

cum totius ferè Angliæ nobilitate, qui numquam antea, in vno prælio, tantam cladem ab hostibus acceperant. Factum est autem bellum hoc in festo sancti Lucæ euangelistæ. Cnuto quoque in sua parte, in eadem die Ducum, nobiliumque virorum irreparabile sustinuit detrimentum.

De singulari certamine inter Eadmundum & Cnutonem.

POst hoc lamentabile prælium, in quo tot nobiles corruerunt, interiectis paucis diebus, insecutus est rex Eadmundus Cnutonem, in Glouerniensi prouincia iam prædas agentem. Conuenerunt itaque ad certamen in loco, qui Dierhurste dicitur, dicti reges. Vbi Eadmundus in occidentali parte fluminis Sabrinæ cum suis, & Gnuto in orientali parte cum suis constituti, sese viriliter præparauerant ad pugnam, & cum acies hinc inde dispositæ erant ad occurrendum, iniquus Dux Eadricus, magnatibus conuocatis, in hanc vocem prorupit, dicens, O insensati nobiles, & armis potentes, cur toties morimur in bello pro regibus nostris, cum ipsi nobis morientibus, nec regnum obtineant, nec auariciæ suæ finem imponant. Pugnent consulo, pugnent singulariter, qui singulariter regnare contendunt. Quæ est ista regnandi libido, quod Anglia modò duobus non sufficit, quæ olim octo regibus satis fuit? Itaque vel soli componant, vel soli pro regno decertent. Placuit autem hæc sententia omnibus, & ad reges procerum delatum arbitrium, illi consentiendo approbabant. Est autem insula in ipsius fluminis medio posita, quæ olim Oleneige appellatur, ad quã reges trãsuecti, splẽdidissimis proteguntur armis, vbi vtroque spectante populo, certamen ineunt singulare. At vbi hastarum robur tam virtute impungentium regum, quam fortissimorum obiectu clipeorum deperit, eductis ensibus sese cominus ferientes, acriterque ac diu cum gladijs rẽ agẽtes, virtus Eadmundũ, fortuna Cnutonẽ protexit. Circa capita galeata enses tinniũt, quorũ collisione scintillæ prorũpunt. Vbi verò illud robustissimũ pectus Eadmũdi, ex ipso bellandi motu ira succenditur, & sanguine incalescẽte factus robustior, dextrã eleuat, ensem vibrat, & tanta vehementia in caput obstantis ictus ingeminat, vt fulminare potius quã percutere videretur. Sentiens ergo Gnuto sibi vires deficere, seq; tales impetus sustinere non posse, cogitat de pace iuuenẽ conuenire. Sed vt erat astutus, timens, ne si defectus sui innotescerent iuueni, pacis verbum non audiret, totũ intra se suũ recolligens spiritum, mirabili virtute irruit in Eadmũdum. Et mox se paulum subtrahens, rogat iuuenem sustinere modicum, & sibi

præstare

præstare auditum. Ille, vt erat suauis anima, dimisso clipeo in terrã, ad verba Cnutonis intendit. Hactenus (inquit) regni tui cupidus, virorum fortissimè, quem nõ solum regno Anglorum, sed vniuerso orbi iudico præferendum, nunc cupidior tui sum quàm regni. Mihi Dania seruit, mihi Norvvegia succumbit, mihi rex Suenorũ manus dedit. Quocirca licet me victorem vbique futurum fortuna promiserit: ita tamen tua me mirabilis probitas illexit ad gratiam, vt supra modum te & amicum cupiam, & regnorum consortem exoptem. Vtinam & tu mei cupidus sis, vt ego tecum in Anglia, & tu in Dania mecum regnes. Quid plura? Annuit clementissimus rex Eadmundus, & cedit verbis, qui flecti non potuit armis. Depositis igitur hinc inde armis splẽdidissimis, in oscula ruunt, vtroq; exercitu exultãte. Deinde in signũ pacis vestes mutãtes & arma, fit Eadmũd' Cnuto & Cnuto Edmũd'. Diuiditur inter duos regnũ, sed corona Eadmũdo remãsit, cũ Eastsexia & Eastãglia, & ciuitate London. & terra tota ad australẽ plagam Thamesis fluminis, Cnutone aquilonares partes Angliæ obtinente. Stetit autem pax firmissima inter eos, vsque ad mortem magnifici regis Eadmundi. Habuit quoque rex Eadmundus duos filios, Eadvvardum & Eadvvinum ex vxore Aldgiua, fœmina genere præclara, de quibus inferius suo loco dicetur.

De morte dolenda regis Eadmũdi.

IGitur rex Anglorũ Eadmũd', cognomẽto Ferreũ latus, dũ iustis in regno mansuetus & pius, ac terribilis appareret iniustis: inuidit eius prosperitati proditor, & iniquus Dux Merciorum Eadritus, & qualiter regem perderet, immutabiliter cogitauit. Tandem rege apud Oxoniam pernoctante, dum ad domum secretiorem, ad exquisita naturę diuerteret, filius dicti Eadrici, patris instinctu, in fouea delitescens secretaria, in nocte sancti Andreæ apostoli, eundem regem cultello bis acuto inter cæladanda percussit, & eo lætaliter vulnerato, inter viscera fugiens ferrum reliquit. Sepultus est autem apud Glastoniam iuxta auum suum Eadgarum regem pacificum, planxitque eum vniuersa Anglia nimis, quia ipso Duce sperabat se posse ab oppressione Danica respirare.

De coronatione regis Cnutonis, & morte Eadrici.

ANno gratiæ. Mxvij. defuncto rege Anglorum Eadmundo, Cnuto rex totum Angliæ regnum inuadens, viginti annos regnauit. Qui primis regni diebus, Angliã in quatuor diuidens portiões, VVestsaxoniam sibi, Merciam Eadrico, Angliam Orientalem Turkillo, Iricio Northanhumbriam delegauit. Audiens autem

iniquus Dux Eadricus sese à Ducatu Merciorum spoliatum, quod multas tenuerit annis, regem super hoc nimis asperè increpans, improperabat ei beneficia à se sibi collata non pauca, inter quæ duo protulit, vndè ipsum ad iram commouit, dicens. Eadmundũ (inquit) pro te primum deserui, & post, illum ob tui fidelitatẽ extinxi. Quo dicto, Cnutonis facies immutata, rubore furorem expressit, & continuò prolata sententia dixit. Meritò & tu morieris, cum sis læsæ maiestatis reus in deum & in me, qui proprium dominum, & fratrem mihi occideris fœderatum. Sanguis eius super caput tuum, eo quòd misisti manum in Christum domini. Et mox nè tumultus fieret in populo, ibidẽ faucibus suffocatus, & in Thamesim flumẽ per fenestram præcipitatus, proditionis suæ meruit subire talionem. De morte quoque huius proditoris Eadrici, alij aliter scribentes dixerunt, quòd dolo eius interfecto Eadmundo, ipse ad Cnutonem veniens, salutauit eum, dicens. Aue rex solus. Cumque ad interrogationem regis, quare sic eum salutasset, & rem gestã de morte Eadmundi Cnutoni denudasset, respondit ei dicens. Ego te hodie ob tanti obsequij meritum, cunctis regni proceribus reddam celsiorẽ. Iussit ergo eum decapitari, & caput in stipite fixum super Turrem London. auibus apponi. Sed siue sic, siue aliter vitam finierit proditor Eadricus, non multum ad rem pertinet, quia hoc liquidò constat, quòd ille, qui multos circumuenerat, tandem est iusto dei iudicio circumuentus.

Rex Cnuto nobiles Angliæ exulãuit.

His itaque gestis, statuit Cnuto mirabiliter in animo suo, omne genus gentis regni Anglorum perdere, vel exilio perenni eliminare. Vnde ab Eadvvino, fratre regis Eadmundi ex matre, initium sumens, lictori cuidam, nomine Aethelvvardo, illum tradidit ad necandum. Sed vir ille, iuuenem diligens, in quadam abbatia illum abscondit, & ad tempus à mortis periculo liberauit. Filios quoque regis Eadmundi, Eadvvinum, & Eadvvardum, ad regem Suenorũ perimendos destinauit. Sed licet ei confœderatus fuisset, precibus Cnotonis adquiescere recusauit. Nam pueros ad Salomonẽ, Hungarorum regem, nutriendos & vitæ reseruandos transmisit. Vbi aliquandiu honorificè conuersati, Eadvvardus accepit in vxorem reginæ sorem, nomine Agatham, ex qua processu temporis, duos filios Eadmundum & Eadgarum generauit. Genuit insuper ex ea duas filias, Margaretam scilicet & Christinam, de quibus in seqẽntibus suo loco dicetur. Filij quoq; Aethelredi regis, quos ex Emma

regina

regina genuerat Aelfredus & Eadvvardus, audientes regis Cnutonis sæuiciam, tutas latebras in Normannia fecerunt, vt sic saltē mortis periculum euitarent. Alios verò, quoscumque de regio semine generatos audiuit, idem Cnuto in exilium mittens, regnum Angliæ filijs suis iure hæreditario reseruare curauit. Habuit namque, ex Algiua regina sua, Aelfelmi Comitis filia, duos filios, Suanum videlicet, & Haroldum, licet fama referat Cnutonem minimè ipsos generasse. Eodem anno defuncto Vlstano VVigorniensi episcopo, Leofsius, abbas Thorniensis, episcopatum suscepit.

10 ANno gratiæ. Mxviij. defuncta vxore Cnutonis regis Algiua, idē rex misit in Normanniam ad Ducem Richardum, propter Emmam sororem eius, regis scilicet Aethelredi relictam. Quæ mense Iulio in Angliam veniens Cnutoni regi, lege coniugali, copulata est. Cuius consilio Cnuto vsus, classem Danicam & milites stipendiarios remisit ad natale solum, datis eisdem, ex tota Anglia, octoginta duobus millibus librarum argenti.

Rex Cnuto Emmam accepit vxorē.

ANno gratiæ. Mxix. rex Anglorum & Danorum Cnuto, in Daniam transiens, ibidem hyemauit. Eodem anno, defuncto Ealmaro Selesiensi episcopo, Aethelricus successit.

Rex Cnuto in Dania hyemauit.

20 ANno gratiæ. Mxx. rex Anglorum & Danorum Cnuto, dispositis in Dania rebus necessarijs, in solennitate paschali in Angliam rediit, & apud Orencestriam concilio congregato, Aethelvvardum Ducem ibi exlegauit. Eodem anno defuncto Liuingo Cantuar. archiepiscopo, Aethelnothus successit. Eodem anno, postquam sedes Dunelmēsis tribus annis post mortem præsulis Aldhuni destituta fuerat solatio pastorali, facto tandem conuentu episcoporum, vt de electione episcopi tractarent: superuenit religiosus quidam presbyter, nomine Eadmundus, & ioco dixit. Quare me episcopum nō elegitis? Cuius iocum non iocosè acceperunt qui aderant, sed illū
30 communiter eligentes, triduano indicto ieiunio, voluntatem super hoc sancti Cuthberti episcopi requirebant. Celebrante itaque missam, ad caput sancti, presbytero, in medio canone quasi de ipsius patris sepulchro vox audita est, quæ tribus vicibus Eadmundum episcopum nominauit.

De Eadmūdo iocosè in episcopum promoto.

EOdem anno, rex Anglorum & Danorum Cnuto, constructo regali monasterio, cum competentibus officinis in loco, qui Bedericheswrthe nuncupatur, vbi beatissimus rex & martyr Eadmundus, incorrupto corpore, diem beatæ resurrectionis expectat, consilio Em-

Rex Anglorum Cnuto constructo cœnobio S. Eadmundi conuentum monachorū constituit in eo.

lio Emmæ reginæ, & episcoporum simul & baronum Angliæ, monachos in eo constituit, præficiens eis abbatem, nomine VVidonē, virum humilem, modestum, mansuetum, & pium. Presbyteros autē qui ibidem inordinatè vixerant, aut in eodem loco ad culmen religionis prouexit, aut rebus alijs illis collatis, ex quibus solito abundantius victum haberent & vestitum, in alia loca migrare fecit. Cœnobium quoque beati regis & martyris Eadmundi tot prædijs & bonis alijs ampliauit, vt omnibus ferè Angliæ monasterijs, in rebus tēporalibus meritò præferatur. Hoc etiam anno, loca omnia, in quibus pugnauerat, & pręcipuè Assēdunam ecclesijs insigniuit, ministros in eis constituens, qui pro ibidem occisorum salute officia celebrarent diuina. 10

De vindicta mortis S. Aelphegi.

ANno gratiæ. Mxxi. rex Cnuto Turkillum, & Iricium Danos nobiles ab Anglia, captatis occasionibus exlegauit. Qui Daniam, natale solum, petentes, statim vt littus Daniæ attigerunt, Turkillus, qui incentor necis beati Alphegi fuerat, oppressus est à Ducibus regionis. Eodem anno defuncto Algāro Helmhamensi episcopo, Ealvvinus successit.

Leges regis Eadvvardi tenende cōstituuntur.

ANno gratiæ. Mxxij. Angli & Dani in colloquio apud Oxoniam celebrato, de legibus regis Eadvvardi primi tenendis concordes effecti sunt. Vnde eisdem legibus, iubente rege Cnutone, ab Anglica lingua, in Latinam translatis, tam in Dania quàm in Anglia, propter earum æquitatem à rege prefato obseruari iubentur. Quo vtique anno, Dux Normannorū Richardus, qui dicebatur secundus obijt. Cui successit Richard' fili' eius, qui terti' vocabatur, anno vno. 20

Corp' beati Aelphegi ad Doroberniam transfertur.

ANno gratiæ. Mxxiij. Iohannes sedit in cathedra Romana, annis ix. & totidem mensibus. Eodem anno, rex Anglorum & Danorum Cnuto, corpus beati Aelphegi archiepiscopi Londin. apud sanctum Paulum tumulatum, proprijs manibus inde leuauit, & ad ecclesiam Cantuariensem transferri, & ibidem illud debita fecit veneratione sepeliri. Ita etiam omnia, quę ipse, vel antecessores sui deliquerant, corrigere satagebat, vt prioris iniustitiæ næuum, tam apud deum, quàm apud homines abstergere curaret. Anglos quoq; omnes, hortatu Emmæ reginæ, sibi reconciliare studens, multa eis donaria contulit, & insuper bonas leges omnibus, & placentes promisit. Eodem anno, Robertus Ducatum Normanniæ suscepit. 30

De probitate gētis Anglorum.

ANno gratiæ. Mxxiiij. rex fortunatus Cnuto, exercitum Anglorū & Danorum in Suenos ducens, in primo conflictu multos suorum ami-

rum amisit. Sed cum die crastina, cum hostibus congredi denuò debuissent, Comes Anglorum Godvvin', & Anglicanæ militiæ princeps, rege nescio, de nocte hostes non præmeditatos, cum solis Anglorum cuneis audacter inuasit, in fugam improuidos conuertit, & ex eis innumera multitudine perempta, reges gentis illius Vlfum & Eiglafum ad deditionem pacis adduxit. Rex verò, cum summo mane Anglos affugisse, vel ad hostes perfide transisse putaret, dum acies Danorum ordinatas in hostes dirigere affectaret, non inuenit in castris, nisi sanguinem, & cadauera occisorum. Quam ob causam
10 deinceps Anglos summo honore habens, cum læta victoria ad Angliam nauigauit. Eodem anno, defuncto Vlstano, Ebor. archiepiscopo, Aelfricus successit.

ANno gratiæ. Mxxv. Conradus Romanum adeptus imperium xv. annis imperauit. Eodem anno Eadmundus vir religiosus, de quo supra diximus, Dunelmensis, siue Lindisfarnensis, est pontifex consecratus. Per idem tempus, rex Cnuto vetus monasterium VVintoniensis ciuitatis tanta munificentia decorauit, vt aurum & argentum, splendorque gemmarum animos intuentium terreat aduenarum. Hoc autem fecit rex hortatu Emmæ reginæ, quæ in talibus
20 thesaurorum dilapidatrix erat sua prodiga largitate.

De largitate regis Cnutonis.

ANno gratiæ. Mxxvi. rex Cnuto Anglorum & Danorum magnificus, super tumbam regis Eadmundi, in ecclesia Glastoniensi, vbi idem rex quiescit, facta pro anima eius oratione, pallium obtulit varijs coloribus, & pauonum figuris contextum. Hoc autem fecisse creditur, ne in mortem eius, cui in certamine singulari confœderatus fuerat, consensisse videretur.

De munificẽtia eiusdẽ.

ANno gratiæ. Mxxvij. cum regi Cnutoni fuisset nunciatum, quòd Norvvegenses regem suum Olauum propter sui simplicitatem nimis vilipenderent, magnam auri & argenti copiam magnatibus
30 regionis illius transmisit, rogans omnes propensius, vt abiecto Olauo, ipsum susciperent in regem. Qui cùm dona, quæ eis transmiserat, auidis manibus suscepissent, nunciauerunt ei, vt omni ambiguitate remota, veniret ad eos, quia ad illum suscipiendum omnes inueniret paratos.

Rex Cnuto Norenses in sui fauorem illexit.

ANno gratiæ. Mxxviij. rex Anglorum & Danorum, Cnuto cum nauibus quinquaginta ad Norvvegiam deuectus, regẽ Olauum à regno expulit, & illud sibi magnatibus annuentibus, subiugauit. Eodem anno, natus est Marianus Scotus, qui tandem adultus & liberalibus

Rex Cnuto Norvvegiã subiugauit.

beralibus

beralibus studijs imbutus, studio suo & labore chronicorum digessit librum, ab imperatore Octauiano vsque ad annum dominicę incarnationis. Mcxxxi. Hic inter omnes historiographos gesta regum Angliæ prolixius scribens, seruatis annis dominicis, vsque ad Henricum seniorem, Anglorum regem, perduxit.

Rex Cnuto Haconē ab Anglia exulauit.

ANno gratiæ. Mxxix. rex Anglorum & Danorum, & Norvvegēsium Cnuto, ad Angliam rediens, Haconem, Danicum Comitem, quasi legationis causa in exilium misit. Habuit enim in vxorem Gunildam matronam nobilem, sororis suæ, & Victigerni, VVindorum regis filiam, vnde metuebat, ab illo vel à vita priuari, vel à regno expelli. Aethelredus habuit in vxorem filiā Ricardi primi, Ducis Normannorum, & hæc filia, videlicet Emma, de Richardo primo, & Robertus primus, pater Gulihelmi de Richardo secūdo, Duce Normannorum. Aethelredus de vxore Emma habuit Aelfredùm & Eadvvardum tertium.

De natiuitate Ducis Normannorum Gulihelmi.

ANno gratiæ. Mxxx. Robertus, Richardi secundi, Ducis Normānorum, alter filius, & frater Richardi tertij, postquam annis septem Normanniæ Ducatum potenter rexerat, Hierosolimam, gratia peregrinationis deuotè petiuit. Reliquit autem filium septennē ex Herletta concubina susceptum, cuius speciositatem, in chorea saltantis, casu conspiciens, nocte illa carnaliter eam cognouit. Quam deinceps vnicè diligens, vxoris loco eam aliquādiu adamauit. Puer siquidam ex ea natus, Gulihelmus est appellatus. Cuius magnitudinem futuram matris somnium portendebat, dum intestina sua per totam Normanniam & Angliam dilatari viderat, & extendi. Ipso quoque momento, quo, partu laxato, ad vitam puer effusus est, terram attigit, & ambas manus iunco, quo pauimentum domus tegebatur, impleuit. Ostēso igitur obstetricibus somnio supradicto, læto plausu omnes regem futurum puerum conclamabant. Dux igitur Robertus, Hierosolymam profecturus, apud Fischamium proceres ad colloquium vocauit, ibique Gulihelmum, filium suum, hęredem sibi constituens, fecit omnes ei fidelitatem iurare. Comes Gilbertus, tutor pueri constituitur, & tutela tutoris Henrico, regi Francorum, eo pacto conceditur, vt si pater termino præfixo non redierit Gulihelmo ducatus Normanniæ libera dispositione concedatur. Eodem anno, Hacon, Comes supradictus, in mari perijt, vel, vt alij dicunt, in Orcadum insula est occisus. Eodem anno sanctus Olauus rex, doctor, predicator, & apostolus Noricorum, in Norvvegia, Haraldi regis Nori-

gis Noricorum filius in Norvvegia perimitur, à Noricis percussus nimis truculenter quadam securi, quia gens illa non gladijs sed securibus vtitur. Indignabatur enim gens illa pagana & cruentissima quòd primas leges & superstitiosas idem sanctus rex Olauus prædicando, docendo, euangelizando, statuendo euacuaret.

ANno gratiæ. Mxxxi. Robertus Normannorum Dux, peregrinatione Hierosolymitana laudabiliter cõpleta, dum repatriaret, circa Alpes diem clausit extremum. Cui succedens Gulihelmus, filius eius: in omnes aduersarios suos, qui illum puerili ætate despexe-10 runt, ita desæuit adultus, vt non solum propria ad pristinum reduceret statum, verùm etiam ex damnis alienis sua comoda fieri procurauit. Eodem anno, rex Anglorum & Danorum Cnuto potentissimus, cum honore maximo Romam profectus, ingentia dona sancto Petro apostolorum principi, in auro, argento, pannis sericis, & lapidibus preciosis obtulit: & à papa Iohanne, vt schola Anglorum à tributo esset libera, impetrauit. In eundo & redeundo largas pauperibus elemosynas erogabat. Hic multas in itinere clausuras, vbi telonia à peregrinis extorquebantur, ingenti dato precio, deleuit. Ante sepulchrum quoque apostolorum principis Petri, deo suæ vitæ 20 morumq; emendationem deuouit, sicut in epistola, quam à Roma rediens per Liuingum virum prudentẽ, & posteà Cridiẽsis ecclesiæ pontificem, aliosque legatos, magnatibus Angliæ miserat, euidenter expressit. Inter cætera denique Aegelnotho, Cantuar. archiepiscopo, & Aelfrico Ebor. archiepiscopo, omnibusque episcopis, & primatibus Angliæ nunciauit, quòd fuit Romæ in magna solennitate paschali, coram domino papa Iohanne, & Conrado imperatore, præsentibus regibus cunctis, & principibus gentium, à monte Gargano, vsque ad istud proximum mare, qui omnes illum honorificè susceperunt, & magnis donarijs honorauerunt. Inter quos quoque 30 idem imperator, multa ei contulit, tàm in vasis aureis quàm in vestibus valdè præciosis. Conquestus est coram domino papa, quòd ab archiepiscopis terrarum suarum, dum pro pallio obtinendo Romam miserunt, immensitas pecuniæ extorquebatur, vnde papa nimis confusus. ne id de cætero fieret interdixit. Præcepit etiam episcopis supradictis, per eandem epistolam, vt antequam Angliam rediret, omnia debita ad ecclesiam catholicam pertinentia, elemosina scilicet pro aratris, decimæ minutæ de animalium nutrimentis, & de hortis primitiæ seminum, quod Anglicè Chirchescot dicitur, decimæ

Mortuo Duce Roberto, Gulihelmus succeßit filius eius.

Schola Anglorum Romæ

decimæ garbarũ, cum denarijs ſancti Petri, quod Anglicè, Romescot dicitur, fideliter redderentur. Vicecomitibus preterea regni Angliæ & præpoſitis diſtrictè mandauit, vt nulli hominum vim inferant, ſed tam nobilibus quàm ſeruis recta iudicia faciant, nec propter pecuniam fiſco reponendam in aliquo à iuſtitia deuient, dum non habeat neceſſitatem de peccato pecuniam adaugere.

De dedicatione cœnobij beati Eadmundi.

ANno gratiæ Mxxxij. archiepiſcopus Agelnothus, cœnobium ſancti Eadmundi in Bedericheswrth honorificè conſtructum, in venerationem dei genitricis, ſanctique præfati. xv. Kalend. Nouembris dedicauit. 10

Rex Cnuto à Romana reuertitur curia.

ANno gratiæ. Mxxxiij. defuncto Leofſio, VVigornienſi epiſcopo, Brithegus ſedem epiſcopalem ſuſcepit.

ITem Benedictus, ſicut dicit Martinus, eiectus eſt de papatu: & factus eſt alius papa, Sabinienſis epiſcopus, qui infrà vocatus eſt Syluester. Et iſte quoquè eiectus eſt: & Benedictus ille recuperauit papatum. Iſte etiam iterum eſt eiectus: & datus eſt papatus Iohanni archidiacono ſancti Iohannis ante portam Latinam, qui Gregorius ſextus infrà dictus eſt. Et hic habito papatu, quum eſſet rudis literarum, alterum papam, ad vices eccleſiaſtici officij exequendas, ſecum conſecrari fecit. Quod quum multis non placeret, tertius ſuperinducitur: qui ſolus vices duorum impleret. Vno igitur contra duos, & duobus de papatu altercantibus contra vnum: & mortuo Gregorio, Henricus Imperator contra duos Romam accedit. Et eis canonica & imperiali cenſura depoſitis, Sindegerum Babenbergēſem epiſcopum (qui infrà Clemens ſecundus, dictus eſt) in papatu per vim ſubſtituit. A quo Henricus Imperator coronatur: Romanis ſibi promittentibus & iurantibus, ſe ſine ipſius conſenſu, nunquam Romanum potificem electuros. Iſte Benedictus, qui fuit nepos ſuperioris Benedicti, apparuit iuxta Molendinum cuidam, in ſpecie cuiuſdam monſtruoſi animalis: cuius caput & cauda, aſini erat: reliquum corpus ſicut vrſus. Quumque inſpector territus fugerat, clamans monſtrum poſt ipſum, dixit, Noli me expaueſcere: ſcito, me fuiſſe hominem, ſicut tu es. Sed ſic me repræſento, ſicut olim, infælix papa exiſtens, beſtialiter vixi. Hæc Martinus. 20 30

Eodem anno, Cnuto rex potentiſſimus, à Roma rediens, contra Scotos rebellantes hoſtilem expeditionem duxit, & Malcolmum regē, cum duobus alijs regib⁹, leui negotio ſuperauit. Idem quoq; rex Cnuto abbatiam ſancti Benedicti de vlmo fundauit, ibidemq;

monachos

monachos sub regula sancti Benedicti, quàm mirificè commendauit, deo militare constituit. Idemque viam in Marisco inter Rames. & Burgum, quod Kingesdelfe dicitur, vt periculum magnorū stagnorum vitaretur, eruderauit. Insuper grat' deo pro oblata victoria, multa religiosis in libertatibus & possessionibus contulit donatiua, & roborauit duratiua. Pauperibusque multa precepit beneficia liberaliter erogari.

Benedictus Papa creatur.

ANno gratiæ. Mxxxiiij. Benedictus sedit in cathedra Romana, annis. xiiij. Eodem anno, defuncto Eadrico Dorkacestrensi episcopo, Eadnothus successit.

Rex Cnuto filios suos coronauit.

ANno gratiæ. Mxxxv. rex Anglorum & Danorum & Norvvegēsium Cnuto, Svvanum filium suum ex Elgiua super Noruegenses regem constituit, atque filium suum Hardecnutum, ex Emma Normannica susceptum, regem Danorum coronari fecit.

De morte Cnutonis regis Anglorum.

DEinde in Angliā rediens, pridie idus Nouembr. apud Septoniā diem clausit extremū. De quo non arbitror esse tacendū, quòd cum eleganter floreret in regnis potēter adquisitis, regalem cathedram in litore maris ascendentis statui fecit, & in ea residens cōminando dixit: Tu meæ ditionis es, & terra in qua sedeo, mea est, nec est in ea quisquam, qui impunè meo resistere imperio ausus existat. Impero nunc tibi, ne in terram meā ascendas, nec vestes meas regales madefacere præsumas. Sed mare de more ascendens, nec præceptis eius obtēperans, pedes regis & crura, sine reuerētia madefecit. Rex igitur ferè nimis tardè exiliēs, ait: Sciant omnes habitatores orbis, vanā esse, & friuolā regū potentiā, nec regis nomine quempiam fore dignū, præter eum, cuius nutu cælum, terra, & mare, cū omnib' quæ in eis sunt, legibus obediunt sempiternis. Rex quoq; deinceps, nunquā coronā portauit. Sed coronam suam super caput imaginis crucifixi imponens, magnum regibus futuris præbuit humilitatis exemplum. Sepultus est autem apud VVinton. in veteri monasterio, more regio, cuius anima gloria perfruatur sempiterna.

De coronatione Haraldi filij Cnutonis.

DEfuncto autem Cnutone rege potentissimo, conuenerunt apud Oxoniam ad colloquium, proceres regni, vt de nouo rege creando tractarent ibidem. Vbi Consul Leofricus & omnes Danorum principes cum London. elegerunt Haraldum, filium Cnutonis ex concubina Algiua generatum. Sed Godvvinus, Comes Cantiæ, cum principibus VVestsaxoniæ contradicentes, maluerunt Hardecnutum filium Cnutonis ex Emma regina, vel vnum ex filijs

regis Aethelredi, & eiusdem Emmæ qui in Normannia morabantur Sed quoniam Hardecnutus erat tunc in Dacia, Aelfredus & Eadvvardus, filij regis Aethelredi, absentes in Normannia, præualuit pars Haraldi & regni Angliæ diademate insignitus, VVintoniam festinauit, & gazarum opumque thesauros, quos rex Cnuto Emmæ reginæ reliquerat, tyrannicè rapiens, eandem Emmam, vt nouercam suam, ab Anglia exulauit. Quæ ad Baldevvinum Flandriæ Comitem diuertens, accepit ab eo castellum de Brigges, vt ibi moraretur, Gulielm' namq; Normannorũ Dux, adhuc sub tutorib' in custodia cõstitutus, ducatus sui liberam non habuit potestatem.

Dicit Gulihelmus Malmesber. istum Haraldum filium cuiusdã sutoris fuisse, & Aelfginam reginam illum, rege nesciente in filium sibi adoptasse, & quasi regis filium fecisse nutriri.

Aelfredus, Aethelredi regis filius, in Angliam veniens, oculorum luce priuatus est.

ANno gratiæ. Mxxxvi. Aelfredus, Aethelredi regis primogenitus, adhuc in Normannia degens, audita morte Cnutonis, cum nauibus. xxv. electis, militibus plenis, venit in Angliã, vt paternum regnum, de iure sibi debitum, vel pacificè, vel si necessitas cogeret, armatorũ præsidio obtineret. Qui ad Sãdvvici portũ cum suis applicans, Doroberniam vsq; peruenit. Cumque Comes Cantiæ Godvvinus, eius aduentum cognouisset, venit obuiam ei, & illum in fide sua suscipiens, Iudæ proditoris vicem in ipso & in suis commilitibus sequenti nocte compleuit. Nam post data pacis oscula, & læta conuiuia, intempestæ noctis silentio, cùm Aelfredus & eius socij sopori membra dedissent, capti sunt omnes inermes in cubilibus suis, nihil mali suspicantes, à multitudine irruentium armatorum, & manibus eorum post terga ligatis, compulsi sunt per ordinem, vnusquisque iuxta alium, considere. Vbi ita sedentes nouem semper decapiti sunt, & decimus dimissus, & ad tempus vitæ reseruatus. Facta autem sunt hæc apud Gildeforde, villam regiam. Sed vbi Godvvino proditori visum est, plus quam sit vtile, adhuc viuos superesse, iussit iterum decimari, & sic paucissimi superstites remanserũt, Aelfredum verò iuuenem, per omnia dignum regio honore, ligatum ad vrbem Londoniensem transmisit, ad regem Haraldum, vt vberiorem gratiam apud eum inueniret, cum paucis suorum, qui indecimati remanserant. Sed continuò, vt rex iuuenem Aelfredum vidit, ipsum ad Eliensem insulam adductum oculis priuari fecit. Milites autem nimis pernitiosè peremit, & Aelfredus iuuenis egregius, spiritum exhalauit, vbi & sepulturam accepit.

Anno

Anno gratiæ.Mxxxvij.corpus Pallantis filij Euandri,de quo Virgilius refert,Romæ repertum est illibatum,ingenti admiratione omnium intuentium,quod per tot sęcula incorruptionem reseruauit.Apertio vulneris,quod in medio pectoris Turnus fecerat, quatuor pedum & semissis habens longitudinē.Repertum fuit & epitaphium huiusmodi superscriptum.

Corpus Pallantis filij Euandri Romæ inuenitur.

Filius Euandri Pallas,quem lancea Turni
Militis occidit,more suo iacet hic.

Ardens lucerna ad caput eius inuēta est, arte mathematica composita,ita,vt nullius flatus violentia , nullius liquoris aspersione valeret extingui.Quod cum multi mirarētur, quidam subtilius habens ingenium,stylo,subtus flammam,fecit foramen, vnde introducto aëre,ignis ardere cessauit.Corpus sanè muro appositum,longitudine sui murorum altitudinem vicit. Sed procedentibus diebus, stillicidijs rorantibus,& corpus madefacientibus,communem mortalium corruptionem cognouit,neruis fluentibus,& cute soluta.

Anno gratiæ.Mxxxviij.Agelnothus.Cātuar.archiepisc. diē clausit extremū.iiij.Kal.Nouēbr.cui successit Eadsius. Defuncti sunt etiam hoc anno,Aethelricus,Selesciensis,Aelfricus,Helmhamensis & Brithegus VVigorniensis episcopi. Quibus successerunt,ad Selesciensem ecclesiam Grinketello,ad Helmhamensem Stigādus, ad VVigorniensem Liuingus, Cridiensis antistes.Sed Stigādus postea eiectus,& Grinketello,Selesciensis episcopus,ęre dato non modico, electus,duos habuit episcopatus, Selesciensem, & Helmhamēsem. Deniq; tamē Grinketello eiectus est, & Stigādus recept'. Tūc Stigādus fratri suo Aegelmaro, Helmhamēsem episcopatum precio adquisiuit.Atq; idē Stigandus,vt auaritiæ proprię satisfaceret,Cantuariensem,& VVintoniensem, data pecunia, thronos ascēdit,vix annuens,vt in episcupatu Selesciensi prius ordinaretur antistes.

De morte plurimorū episcoporū.

Anno gratiæ.Mxxxix.defuncto Brithmaro,Lichefeldensi episcopo,Vlsius successit. Quo etiam anno Hardecnutus,rex Danorum,ad Emmam reginam, matrem suam in Flandriam deuectus, cum ipsa apud Brigges moram fecit.

Hardecnuto rex Danorū in Flandriā venit.

Anno gratiæ.Mxl.Henricus, Romanorū adeptus imperiū.xvi.annis magnificè imperauit.Eodē anno, rex Anglorū Haraldus, cū regnasset.iiij. annis, apud Oxoniā defunct' est,& apud VVestmon. sepultus. Tūc proceres, tā Anglorū quàm Danorū, in vnam cōcordantes sententiam, miserunt legatos ad Brigges in Flandriam , ad

De morte Haraldi regis,& coronatiōe Hardecnutonis.

regem Daniç Hardecnutonē, qui cū matre sua ibidē morabatur, rogātes, vt ad Angliam veniret regni diadema suscepturus. Qui consilijs magnatum ilico adquiescens, æstate media venit in Angliam, & gratanter ab omnibus susceptus, ab Eadsio Cantuar. archiepiscopo, in regem est consecratus. Qui mox in regno confirmatus, iniuriarum, quæ sibi & suæ matri, à suo prædecessore Haroldo rege, illatæ fuerant, non immemor, Aelfricum Ebor. archiepiscopum, Comitem Godvvinum, Eadricum dispensatorem, & Trondum carnificem Londonias misit, ipsius regis corpus effodere, & in Thamesim flumen decapitatū proijcere præcepit. Quod cum proiectū fuisset in flumen, breui post tempore, à quodam piscatore repertū est, & à gente Danica London. in cœmiterrio Danorum sepultū. Et his ita gestis, vnicuique remigi suæ classis octo marcas, & singulis rectoribus decem marcas, de tota Anglia pendi præcepit. Vnde cunctis, qui eius prius aduentum optauerant, exosus effectus est. Ad hæc etiam, pro nece Aelfredi fratris sui, contra Godvvinum Comitem proditorem, & Liuingum episcopum VVigorniensem, accusantibus illos Aelfrico Ebor. archiepiscopo constanter, & alijs multis, ex ira vehememti exarsit. Quocircà idem rex Liuingum degradauit, & Aelfrico episcopatum concessit. Godvvinus quoque, pro morte fratris sui Aelfredi, & amicitia regis obtinenda, dedit ei nauem auream, cum rostro aureo fabricatam, & armamentis, aureis instructam, armis decoris, & octoginta militibus aureis decoratam. Horum autem militum quilibet, in brachijs suis, duas habebat armillas aureas. xvi. vncias appendentes, loricam auream trilicem, cassidem in capite auream, gladium aureis scapulis, renibus accinctum, securim Danicā ex auro fabricatam, in sinistro humero pendentē, in manu sinistra clypeum, cum vmbonibus aureis & clauis, in dextera lanceam auream, quæ lingua Anglorum Hategar nuncupatur. Insuper hæc omnia, cum principibus fermè totius regni, & dignioribus regi iurauit, non ingenio sui consilij, aut voluntate fuisse, quòd frater eius fuerat excœcat⁹, sed regem Haraldum, quod factū fuerat, præcepisse.

Rex Eadvvardus in Angliam ad regē venit.

ANno gratiæ. Mxli. rex Anglorum Hardecnuto, ministros suos per omnes fines regni destinauit, vt tributum quod indixerat nulli parcentes colligerent, & piratis suis inde omnia necessaria ministrarent. Ex quibus duos, Faederū & Turstinum, VVigornienses prouinciales cum ciuibus, eò quòd in eos nimis crudeliter desæuis-

destituissent, in quodam monasterij solario, quo pacis gratia confugerāt, peremerunt. Vnde rex nimia commotus ira, in vltionem tātæ transgressionis, Comites & armatos milites illo transmittens, præcepit vt homines interficerent, ciuitatem spoliatam incenderent & totam prouinciam deuastarent. Quod cum factum fuisset, iuxta quod sibi fuerat imperatum, cum præda maxima ad regem sunt conuersi, & sic eius ira quieuit. Eodem anno Eadvvardus, regis Aethelredi filius, de Normannia veniens in Angliam, à rege fratre suo gratanter susceptus, cum gloria & honore in curia eius remansit.

10

Per idem tempus rex Anglorum Hardecnuto, Gunildam, sororem suam ex Cnutone rege & Emma regina generatam, ingentis pulchritudinis puellam, Henrico imperatori Romano destinauit matrimonio copulandam. Erat autem hæc virgo temporibus Cnutonis regis, propter eius decorem incomparabilem à multis viris nobilibus petita, sed non impetrata. Vnde nunc adeò celebris fuit illa nuptialis pompa, quod rex frater eius & oēs ferè habitatores regni, thesauros auri & argenti, cum pallijs, gemmis & equis preciosis ita effuderunt, quod vsque in hodiernum diem in conuiuijs,

Hardecnuto sororem suā dedit Henrico imperatori.

20 & tabarnis histriones & tibicines, instrumentis & canticis hanc pōpam dignè efferre non sufficiunt nuptialem. Stetit autem inter eos multo tempore fœdus coniugalis amoris. Sed nouissimè, à discordiæ seminatoribus, Gunilda est apud imperatorem, de crimine adulterij, accusata. Oportebat ergo iuxta consuetudinem regionis, vt Gunilda per duellum, contra accusatorem, gyganteæ immensitatis hominem, famam suæ puritatis redimeret. Sed ex omnibus militibus vel ministris, nec vnus fuit inuentus, qui cum illa ab Anglia venerant, qui auderet cum delatore congredi, propter horrendā corporis eius deformitatem. Cumque Gunildæ angustiæ essent vndi-

30 que, puer quidam, quem ab Anglia secum duxerat, & in eius thalamo educatus fuerat, qui nanus erat, & propter corporis paruitatem, Mimecan dicebatur, duellum pro domina, quam per mendacium nouerat accusatam, suscepit & conserto prælio cum gigante, per miraculum dei succiso delatoris poplite, ipsum eneruauit. Quo ruente in terram, Mimecanus caput eius abscidit, & illud suæ dominæ præsentauit. Tunc imperatrix, ex insperato gaudens effecta triumpho, imperatori repudium fecit, nec vltra, minis aut blandicijs vinci potuit, vt thorum eius ascendere consentiret.

HIc imperator, patre Conrado adhuc viuente, à clerico quodam fistulam argẽteam eo pacto susceperat, vt cum foret imperator, illi episcopatum conferret. Henricus iste, tandem adultus, & post patrem imperator creatus, repetenti clerico promissum, episcopatũ libenter donauit. Sed non multo post, praui infirmitate correptus lecto decubuit, & crescente ægritudine per triduum sine sensu & voce ita mutus, & quasi ẽ corpore raptus, iacebat: vt in solo pectore vix vitalis spiritus palpitaret. Nec aliud vitæ erat indicium, quàm quòd manu ad nares apposita, sentiebatur anhelitus perexilis. Tunc præsentes episcopi, & amici, triduano indicto ieiunio, lachrymis & votis diuinam pro salute imperatoris clementiam implorabant. Quibus, vt creditur, remedijs conualescens, accito episcopo, quem Simoniacè, pro fistula argentea episcopum fecerat, illum per decretum concilij degradauit. Confessus est enim, audientibus cunctis, quòd toto triduo, quo exanimis iacuerat, inter dæmones constitutus, illos adeò sibi sensit infestos, quòd flammas igneas per fistulam in os eius iaculantes, corpus eius totum, tam intus, quàm exterius incendebant. Flamma autem illum adeò exurebat, quòd terrenus ignis, in comparatione ignis illius, tepidus, & quasi nihil calere putaretur. Sed inter hæc incendia, feruentissimum habuit quemdam iuuenem, quasi assatum igne, dictus imperator, qui calicem aureum manibus miræ magnitudinis aqua plenum portauit. Cuius solicitudine, & laticis aspersione extinctis ardoribus, ad pristinam redijt sanitatem. Cum autem dictus imperator de iuuene assato, qui sibi refrigerium præstiterat, miraretur quis esset, reduxit ad memoriam, quoddam cænobium beati martyris Laurentij, olim à paganis destructum, quod ipse reædificauerat, & monachis impositis, multa prædia, & ornamenta contulerat, & inter alia beneficia, calicem aureum, gemmis decoratum, quem ob honorẽ martyris ecclesiæ contulerat, nunc in ardoribus positus recognouit, dum iuuenis assatus, ibi refrigerium ministrauit.

De morte regis Hardecnutonis, & de coronatione regis Edvvardi iij

ANno gratiæ. Mxlij. rex Anglorum Hardecnuto, dum conuiuio nuptiarum, in quo Osgodus Glappa, vir magnæ potentiæ filiam suam Giuam viro cuidã Danico, nomine Cnutoni apud Lamheiã copulare matrimonio, lætus, sospes, & hilaris, cum sponsa prædicta & quibusdam alijs bibens staret, inter bibendum in terram corruit, & sic repentè mutus permanẽs idem rex. vi. Idus Iunij, spiritum exhalauit. Deinde VVintoniam delatus, iuxta Cnutonem patrem

suum,

suum, sepulturam accepit. Cuius frater Eadvvardus, annuente clero & populo, Londonijs in regem eligitur, & ab archiepiscopis Cantuariensi Eadsio & Ebor. Aelfrico, cũ sibi subiectis episcopis, prima die paschae in regem apud VVintoniam consecratur. Erat autem rex Eadvvardus, filius Aethelredi, qui fuit Eadgari, qui fuit Eadmundi, qui fuit Eadvvardi, qui fuit Aelfredi Magni regis, cuius genealogia superius ad Adam vsque perducitur. Rex verò Eadvvardus, statim vt in regẽ fuerat coronatus, Emmae reginae, matri suae, quae tunc apud VVinton. degebat, quicquid habuit in auro & argento, & rebus pretiosis ei abstulit, eò quòd antequam rex esset, nihil illi dederat, quod petebat. Sed tamen praecepit, sufficienter ei necessaria ministrari, & illam mandauit ibidem quietè demorari. Et nota quòd alter Eadvvardus frater Aethelredi; scilicet Eadvvardus martyr, patruus fuit istius Eadvvardi.

ANno gratiae. Mxliij. Eadsius Cantuar. archiepiscopus, graui infirmitate detentus episcopatum dimisit, & in loco eius Sivvardus est archiepiscopus consecratus. Eodem anno, † Helstanus Rameseiensis abbas, in vigilia sancti Michaelis, intrà ecclesiam, ad horã vespertinalem, ab homine quodam extraneo, cultello confossus expirauit, cui Aelfvvinus ad abbatiam successit.

Eadsius archiepiscopatum Cãtuarien. dimisit

† Aethelstanus.

ANno gratiae. Mxliiij. rex Eadvvardus in patrocinium regni sui, filiam Godvvini, potentissimi Consulis, nomine Aeditham, vxorem duxit. Quo etiam anno, defuncto Aelfrico, Helmhamensi episcopo, Stigandus, regis capellanus, successit.

Rex Eadvvard9 vxorem duxit.

ANno gratiae. Mxlv. Brithvvoldus, Ramesburiensis episcopus, obijt, & Hermannus regis capellanus successit. Eodem anno, rex Eadvvardus ad portum Sandvvici classem numerosam congregauit contra regem Noricorum, ad Angliam venire disponentem. Sed bellum à Suano Danorum rege sibi illatum, aduentum illius impediuit.

Rex Eadvvard9 classem inaniter congregauit

ANno gratiae. Mxlvi. Siluester sedit in cathedra Romana diebus lvi. Cui eodem anno, Gregorius succedens, sedit annis duobus. Eodem anno, Liuingus, qui VVigorniensem, Cridiensem, & Cornubiensem habuit episcopatum, obijt. Post cuius decessum Leofticus, regis Cancellarius, Cridiensem, & Cornubiensem obtinuit episcopatus, VVigorniensem verò pontificatum Aeldredus suscepit.

Siluester papa.

ANno gratiae. Mxlvij. defuncto Grunketelle, Seleseiensi pontifice, Hecca, regis capellanus, successit. Quo vtiq; anno, mortuo Ealfvvino,

Stigandus ij episcopatus obtinuit.

vvino, VVinnon. episcopo, Stigandus, Helmhamensis presul in eius loco sublimatur.

Clemens papa.

ANno gratiae. Mxlviii. Clemens sedit in cathedra Romana mensibus nouem, & diebus. xvi. Eodem anno, defuncto Eadmundo, Dunelmensi episcopo, Eadredus successit.

De sortilegio hoc tempore detecto

ANno gratiae. Mxlix. Damasus sedit in cathedra Romana, diebus viginti sex. Cui eodem anno Leo succedens, sedit annis quinq;, mensibus duobus, & diebus sex. Huius papae temporibus misit rex Eaduuardus Legatos ad sedem apostolicam, vt à voto quod vouerat absolueretur, vouerat enim ire Romam, si regna paterna cum adipisci contingeret. Quem papa à voto penitus absoluens ei rescripsit, sub nomine sanctae obedientiae & penitentię firmiter iniungendo, vt expensas quas ad iter parauerat pauperibus erogaret, & coenobium monachorum in honorem sancti Petri apostolorum principis, aut nouum construeret, aut vetustum emendaret, & sufficientia victualium fratribus de suis redditibus constitueret. Cui loco quicquid conferret, vel collatum esset, vel ab aliis conferendū fuisset, vt ratum esse apostolica authoritate praecepit, & quaecunque preuilegia ibi instituere voluisset ad honorem dei pertinentia, concessit & robustissima authoritate confirmauit, & in fractores eorum eterna maledictione damnauit. Reuertētibus itaque in Angliam legatis, reuelauit beatus Petrus cuidam probabilis vitae monacho incluso, nomine Vlsino, voluntatē suam esse vt restitueretur locus qui dicebatur VVestmonasteriū. Cumq; visionem regi suisq; retulisset. Rex tocius regni consilio, locum prędictum restruxit, & possessionibus, redditibus, & libertatibus largifluis ampliauit. Eodē anno detectum est Romae sortilegium diabolicum, & nostris seculis inauditum. Erant enim in strata publica, qua Romam itur, duae aniculae, in vno commorantes tugurio, & vno imbutae maleficio, quae hospitem, si aliquando solus superueniebat, in equum vel porcum, vel in aliud quodlibet animal transformare solebant, & mercatoribus animalia transformata vendentes, nummos inde acceptos in ebrietate simul, & crapula consumebant. Quae casu, iuuenem quendam, qui artem saltandi nouerat, & victum moribus histrionum quaerebat, hospitio receperunt. Quem nocte illa in asinum transformātes, magnum ex eo lucrum habebant. Non enim, asinus affectus, iuuenis amiserat intelligentiam, etiamsi amiserat loquelā. Nam quicquid praecepit anus, ioculando & saltando impleuit asinus. Ac-

asinus. Accurrente itaque vulgi multitudine ad ludum asini, non nisi dato pretio asinum ludentem videre maleficę mulieres sinebāt. Rumore igitur tandem per prouinciam disseminato, accessit diues quidam ad maleficas mulieres illas, & non modico precio collato, asinum in suos vsus conuertit. Sed diues cum asino recedens, à muliere ammonitus est, vt si diuturnum vellet habere ludum, ab aquæ ingressu asinum arceret. Custos ergo asini à diuite constituitur, qui illum diligenter seruaret. Dìues autem, cum gaudium habere voluisset, ludus asini lætificabat conuiuas. Sed cum tempus plurimum
10 præterisset, versus est in fastidium ludus asini, & cœpit à custode suo negligentius custodiri. Qua propter die quadam, abrupto, quo ligatus erat, loro, fugit, & in proximum lacum se proiecit, & diutius in aqua volutatus, pristinam, sibi hominis formam restituit. Custos autem eius illum insecutus, viso homine, sciscitabatur an asinū fugientem vidisset. Ille refert se asinum fuisse, sed modò se formam hominis suscepisse. Et omnem illi casum exponens, ea quæ de ipso facta fuerant, per ordinem recitauit. Miratus famulus, ad dominum rem detulit, & dominus ad papam Leonem. Et mulieres conuictæ, papæ suum cōfitentur delictum. Sed papam super hoc dubitantem,
20 Petrus Damianus certificauit, producto exemplo de Simone Mago qui Faustianum in Simonis figura videri, & à filijs suis horreri fecit.

Sicut dicit Augustinus de quodam viro, nomine Prestantio, à filio Prestantij se audisse, quòd venenum in caseo sumpserit. Vnde in lecto quasi dormiens multis diebus iacuerit, vbi euigilans caballum se factum esse dixit, & annonam sicut caballus, portasse se retulit. Narrat idem Augustinus dum esset in Italia, de quibusdā mulieribus se audisse, quæ viatoribus in caseo dabant diabolica machinamenta, per quę in iumenta videbantur conuerti. Qui, peractis operibus sibi tunc impositis in humanam formam redibant & mē-
30 tem rationabilē testati sunt se iterum habuisse. Item à Macario heremita scriptum inuenitur, quòd puella à veneficis in equam mutata, & ab amicis ipsius, Macario presentata, non visa Macario equa, sed puella, amicis verò suis omnibus videbatur iumentū, vbi vir dei ad dominum pręcibus fusis, & puellam fecit omnibus apparere verè feminam, vnde apparet demones humanas formas immutare in bestias non posse sed oculos hominum suis machinationibus falsitare, ita vt aliud sit corpus & aliud videatur.

Anno

Quibusdam episcopis defunctis, alij in loco eorũ succedunt.

ANno gratiæ. Ml. defuncti sunt episcopi, Eadnothus, Dorkacestrẽsis, Sivvardus, vicarius Eadsij, Cantuar. archiepiscopi, & post ipsum idem Eadsius diem clausit extremum. Eadsiõ successit Robertus London. episcopus, & Roberto ad ecclesiam Lõdoniensem successit Gulihelmus, ad Dorkacestrensem Vlfo regis capellanus.

De quodam sacerdote indignè missam celebrante.

ANno gratię Mli. rex Eadvvardus à vectigali grauissimo Anglos absoluit, quod, patre viuente, Danicis stipendiarijs triginta octo millium librarum solui consueuit. Eodem anno, defuncto Aelfrico Ebor. archiepiscopo, Kinsius, regis capellanus, successit. Per idem tempus, Gulihelmus, dux Normannorum veniens in Angliam, ab Eadvvardo rege honorificè susceptus est, quem multis donatũ muneribus ad propria remisit. Hoc quoque anno, conuenerunt multi nobiles gentis Northanhumbriæ, prope ciuitatem Lindisfarnæ, ad ecclesiam quandam, vbi erant placitaturi, & rogauerunt presbyterũ, vt charitatiuè eis missam celebraret. At presbyter, qui nocte illa cum concubina dormierat, ad sacrum officium accedere formidabat. Sed illis vehementer presbyterum rogantibus vt missam cantaret, precibus eorum tandem victus, cum timore iam diuina mysteria poscentibus celebrauit. Sed hora, qua sacrosanctum mysteriũ sumere debuit, calicem diligenter inspexit, & ecce particulam, quæ iuxta morem missa fuerat in calicem, ita in nigerrimam formam vidit mutatam, quòd piscis colorem, potius quàm panis & vini, in calice videret. Presbyter continuò reatum suum intelligens, & multum tremens, quid de hoc, quod vidit in calice, deberet facere, hæsitabat. Nam illud velut mortem sumere abhorrẽs, in terram fundere volebat. Sed quoniam consecratum erat, id facere metuebat. Timẽs ergo quòd quicquid faceret, omnipotentis dei iudicium effugere non valeret, cum tremore magno illud sumpsit. Sed tantæ amaritudinis erat, vt nil ad gustandum amarius videretur. Et missa vix completa, ad episcopum venire festinabat, & ei rem gestam per ordinem declarabat. Cui episcopus, indicta pœnitentia præcepit, vt sinceram deinceps, & castam deo vitam offerre studeret. Quod ille fideliter promittens, quoad vixit, promissum impleuit.

CIrca eosdem dies, Comes Bononiæ, Eustachius, qui Godam regis Eadvvardi sororem vxorem habuit, apud Doueriam, cum suis applicuit. Vbi milites eius, cum stolidè nimis & superbè, hospitia quærerent, vnum de Burgo hominẽ peremerunt. Quod videns quidam Burgensis, illum militem interfecit. Ob quam rem Comes & eius

& eius commilitones in iram conuersi, viros & mulieres plurimos occiderunt, pueros suorum & equorum pedibus contriuerunt. Sed vbi Burgenses, ad obsistendum conuolarunt, hostes turpem inierunt fugam. Sed in fugiendo ex eis. xviij. interfectis, cæteri ad regē Eadvvardum, qui tunc Glouerniæ erat, confugerunt. Comes Godvvinus, de hominibus suis, de Burgo Douerensi interfectis nimis iratus, de toto honore comitatus sui, scilicet de Cantia, Suthsaxonia, & VVestsaxonia, & filius eius primogenitus Svvanus, de honore suo, id est, Oxoniensi, Glouerniensi, & Herefordensi, Somersetensi, & Berocēsi pro uincijs, Haraldus filius eius, de honore suo. id est, Eastsexia, Eastanglia, Cantebrigia & Huntendunensi, ingentem exercitum collegerunt. Hoc rex Eadvvardus cum cognouisset, collegit & ipse exercitum copiosum, paratus cum hostibus, si necesse fuerit, decertare. Godvvinus intereà, cum exercitu suo in prouinciam veniens Glouerniensem, missis ad regem legatis, Comitem Eustachium, cum socijs suis, sub denuntiatione belli sibi reddi mādauit. Cui rex militaribus copijs sufficienter instructus, significauit, quod Eustachium Comitem ad eum non mitteret. Præcipiens insuper, vt qui exercitum contra ipsum collegerat, & sine eius licentia pacem regni perturbauerat, veniret ad eum die statuta, super hac iniuria sibi responsurus, & iuri pariturus. Godvvinus verò, sicut contra regem prælium committere non audebat, ita ad curiam eius venire iuri pariturus nolebat, vnde rex communi curiæ suæ iudicio, ipsum Godvvinum & eius quinque filios ab Anglia exlegauit. Qui mox, cum cōiuge sua Giua, & Tosto, filius eius, cum Iuditha vxore sua, filia Baldvvini, Comitis Flandrēsis, & alij duo filij eius Svvanus & Gurth, nauem cum thesauris multis ascendentes, in Flandriam ad prædictum Comitem cursum direxerunt. Porrò filij eius Haraldus & Leofvvinus, Bristoliam adeūtes, in Hyberniam sunt transuecti. Reginam quoque Editham, rex propter patrem eius repudiauit, & cum vna pedissequa, ad Redvvellam, sine honore destinauit, & abbatissæ custodiendam commendauit.

De morte Emmæ reginæ.

ANno gratiæ. Mliij. Marianus Scotus, scriptor chronicorum verissimus, sæculum reliquit. Eodem anno Emma regina, vxor regum Aethelredi & Cnutonis, obijt, & VVinton. sepulta est. Per idē tempus rex VValensium Griffinus, Herefordensem depopulans prouinciam, multos rebellantes prouinciales interfecit. Nec multò post Comes Haraldus & frater eius Leofvvinus, ab Hybernia venientes

nientes in VVestsaxoniam, multas rapuerunt prædas, quibusdam obstantibus interfectis. Godvvinus verò in Cantia, Suthsexia, & regionibus illis piraticam agens rapinam, ad Vectam insulam tandē peruenit, vbi filij eius Haraldus & Leofvvinus, venientes ad eum, studiosius machinabantur vt sese in regem Eadvvardum vindicarent. Attraxerunt ergo in fauorem sui prouinciales innumeros viros bellatores, & immenso exercitu congregato, in die exaltationis sanctę crucis, classem versus vrbē London. dirigentes, ad Suthwerk prope ciuitatem castrametati sunt. Rex Eadvvardus, qui tunc Londonijs erat, ingentem armatorum copiam, & classem nō modicam congregauerat, vt per aquam Godvvinum & filios eius insequeretur, & terram. Sed Angli, quorum filij, nepotes, consanguinei, & amici, cum Godvvino erant, noluerunt contra eos decertare. Vnde sapientes quinque ex vtraque parte, inter regem & Godvvinum Ducem de pace redintegranda studiosius tractauerunt. Mane autem facto, rex habito cum primatibus consilio, honorem pristinum restituit Godvvino & filijs eius omnibus, præter Suanum. Ille enim pœnitentia ductus, eò quòd Beornum, regis consobrinum necauerat, vnde de Flandria nudis pedibus Hierusalem petens, in reditu suo, in itinere defunctus est, ex nimio frigore infirmitate contracta. Filiam quoque Ducis Editham reginam, rex dignanter recepit, & eam pristinæ restituit dignitati. Acta itaque concordia, & pace firmata, rex omni populo bonas leges, & rectam iustitiam promisit, & Normannos, qui sibi contra Anglos iniqua dederant cōsilia, ad natale solum remisit. Inter quos Robertus, Cantuar. archiepiscopus, & Gulihelm' præsul Lōdon. cū Vlfone, antistite Dorkacestrensi, & suis Normannis, vix euadentes, mare transierunt. Sed non multo post, Gulihelmus, propter bonitatem suam reuocatus, in suum restituitur presulatum. Stigandus, qui quondam Helmhamensi episcopatu dimisso, sublimiorem gradum meditatus, VVintoniensem inuaserat episcopatum, nunc regis Eadvvardi simplicitatem circumueniens, viuente Roberto, Cantuariensem obtinuit dignitatem. Osbernus verò, & Hugo, Normannigenæ, sua castella relinquentes, & Scotorum regem adeuntes, ab ipso recepti sunt.

Rhes' frater Griffini regis perimitur.

ANno gratiæ. Mliij. frater Griffini, regis VValensiū, Rhes' nomine, in loco, qui Bulenduna dicitur, occisus est, & caput eius regi Eadvvardo in vigilia epiphaniæ, apud Glouerniam præsentatur.

ANno gratiæ. Mliiij. rex Anglorum Eaduuardus, Paschalem solennitatem celebrauit apud VVinton. Rege igitur in hac solennitate ad mensam sedete, cum pincerna eius cyphum regium, vino plenum mensa tenus gestaret, pedem vnum ad domus pauimentū offendit. Sed altero sese pede recolligens, casum euasit. Quod videns Comes Goduuinus, ac gener regis, qui de more regi prandenti assidebat, ait: Hic frater fratri auxilium fecit. Ad quem rex ironicè loquens, respondit dicens. Frater meus mihi modò posset auxiliari, nisi fuissent insidiæ Goduuini. Quod verbum regis nimis molestè ferens, respondit. Scio rex (inquit) scio, quia de morte fratris tui Aelfredi, me habes suspectum. Sed deus qui verax, & iustus est, hanc, quam teneo, panis buccellam, nō permittat guttur meum, sine suffocatione, transire, si vnquam frater tuus, per me, vel per cōsilium meum morti propior, & à vita remotior fuit. Et hoc dicto, rex buccellam benedixit, quam in os eius mittens Goduuinus, sibi male conscius, ab illa suffocatur. Quem rex exanimem videns, & pallentem, extrahite (inquit) hunc canem, hunc proditorem, & in quadriuio illum sepelite. Indignus enim est, vt Christianam se habere gaudeat sepulturam. Quod videntes filij eius, qui affuerunt, extraxerunt patrem de mensa, rege ignorante, & in veteri monasterio eiusdem ciuitatis sepelierunt eum. Tunc rex Eaduuardus dedit Ducatum Haraldo, filio suo. Eodem anno, ex præcepto regis Eaduuardi, strenuus Dux Northanhumbrorum Siuuardus, exercitum grandem in Scotiam ducēs, regem Machbotum de regno suo fugauit, multis Scotorum millibus interfectis, cum Normānis omnibus, de quibus superius fecimus mentionem. Rex igitur Eaduuardus, regnum Scotiæ dedit Malcolmo, filio regis Cumbrorum, de se tenendum.

De morte turpissima Goduuini proditoris.

ANno gratiæ. Mlv. Victor sedit in cathedra Romana, annis duobus, mēsibus. iij. & diebus. xiij. Eodē anno nobilis Dux Northanhumbrorum Siuuardus obijt, cuius Ducatum, rex Eaduuardus Tostoni, fratri Ducis Haraldi, cōcessit. Nec multò post, rex Eaduuardus in concilio apud Lon. habito, Algarum Comitem ab Anglia exulauit. Qui mox Hyberniam petens. xviij. piraticis nauibus adquisitis, iuncto sibi Griffino VVallensium rege, regnum Angliæ depopulaturus intrauit. Tandem ille Algarus & Griffinus, Herefordensem prouinciam, cum fuissent hostiliter ingressi, obuiauit illis Dux Ranulphus, Eaduuardi regis sororis filius, cum exercitu copioso.

Rex Eaduuardus Algarum exulauit.

Sed in primo conflictu, comes Ranulphus fugam capessit cum suis. Quod videntes Algarus & Griffinus, insecuti sunt hostes fugientes, & quingentos ex eis peremerunt, & victoria potiti, Herefordensem ingressi sunt ciuitatem, vbi septem canonicis, qui valuas principales basilicæ defendebant, peremptis, ecclesiam combusserunt, cum rebus & ornamẽtis. Et ciuibus nonnullis interfectis, & captiuatis, ciuitateque cremata, prædæ vbertate ditati recesserunt. Hoc factum cum regi Eaduuardo innotuit, apud Glouerniam magnum exercitum congregauit. Cui Haraldum Ducem strenuum præficiens, ipse Algarum & Griffinum ardenter insequitur, ac fines VVallensium audacter ingressus, castrametat' est in Snaudunam. Griffinus verò, & Algarus scientes Haraldum virum esse strenuum & bellicosum, fugerunt à facie eius, illi resistere non audentes. Ille autem post grauem regionis desolationem, apud Herefordiam diuertens, vallo eam lato & alto cinxit, portisq; ac seris muniuit. Sed tandem nuncijs, inter Haraldum & eius aduersarios discurrentibus firmam ad inuicem concordiam pepigerunt. Algarus verò ad regẽ veniens, Comitatum suum, ipso concedente, recepit. Eodem anno, Hermannus, VViltoniẽsis præsul iratus, eò quòd sedẽ episcopalem ad Saresburiam, de Ramesberia trãsferre rex concedere noluit, episcopatum dimisit, atque mari transfretato, apud sanctum Bertinum monachalem habitum suscepit, & tribus annis in ipso monasterio habitauit. Ille autem Hermannus, vltimus VViltoniensis prouinciæ fuit. Nam primus eiusdem regionis præsul, extitit Aethelstanus, secundus Odo, post Cantuar. archiepiscopus, tertius Osulfus, quartus Algarus, quintus Aelstanus, sextus Siricius, septimus Aelfricus, octauus Brithvvaldus. Hic à tempore regis Aethelredi vsque ad Eaduuardum vltimum durauit. De hoc quoque Brithvvaldo legitur, quòd temporibus regis Cnutonis, frequenter cogitaret de regia stirpe gentis Anglorum, iam penè deleta, si esset de cætero redintegranda. Sed cum nocte quadam ista meditantem sopor irrepsisset, in superna raptus, vidit apostolorum principem, beatum Petrum, Eaduuardum, filium regis Aethelredi tunc in Normannia exulantem, manu tenere, & eum in regem consecrare, & cœlibem vitam eum ducturum, & annis. xxiiij. regnaturum, ostendit. Eidem quoque Brithvvaldo, quærenti de regum successionem, dicitur esse responsum regnum Anglorum dei est, & ipse sibi reges prouidebit. Huic autẽ, vt dictum est, Hermannus, vltimus VViltonensis antistes succedens,

succedens, illum postea episcopatum cum Sciremburnensi præsulatu coniungens, apud Sarisbiriam sedem constituit cathedralem.

ANno gratiæ. Mlvi. Aethelstanus, Herefordensis antistes, diem clausit extremum. Cui successit Leouegarus, Ducis Haraldi capellanus, ecclesiarum amator, pauperum recreator, viduarum & orphanorum defensor, oppressorum subuector, virginitatis possessor. Hunc quoque dei famulum, in omni religione perfectum, Griffinus rex VVallensium, Herefordensi ciuitate cremata, vita priuauit. Huic successit VValterus, qui vsque ad tempora regis Gulihelmi durauit. Eodem anno, Aegelricus, Dunelmensis præsul, episcopatu sponte relicto, ad monasteriũ suum, quod Burgum dicitur, secedens, monachum ibidem induit, & annis duodecim illic laudabiliter vixit.

Leouegarus episcopus perimitur.

ANno gratiæ. Mlvij. Henricus Romanum adeptus imperium annis. l. imperauit. Eodem anno, rex Anglorum Eaduuardus, cum in diebus suis processisset, Aeldredum, VVigorniensem episcopum, ad regem Hungarum transmittens, reuocauit inde filium fratris sui regis Eadmundi, scilicet Eaduuardum, cum tota familia sua, vt vel ipse, vel filij eius sibi succederent in regnum. Venit igitur Eaduuardus, cum filio suo Eadgaro, & filiabus Margareta, & Christiana. Sed paruo post aduentum suum in Angliam idem Eaduuardus viuens tempore, in vrbe Londoniarũ vitã terminauit, relictis sub custodia regis Eadgaro filio cum filiabus prędictis. Eodem anno, laudabilis vir memoriæ, Comes Leofricus, pridie Kal. Septemb. diem clausit extremum, & apud Conuentriam honorificè sepultus est in monasterio, quod ipse, & vxor eius, dei cultrix, sanctæque virginis Mariæ amatrix, deuota nobilis Comitissa Godiua, à fundamentis, de suo patrimonio construxerunt. Et monachis impositis, terris sufficienter & varijs ornamentis adeò illud ditauerunt, quòd in tota Anglia, tanta auri & argenti copia, gemmarumque, preciosarum in nullo inueniretur monasterio, quanta tunc temporis habebatur in illo. VVigorniensem, Heuesshamẽsem, VVenelocensem, & Leouensem ecclesias, cum cœnobijs alijs, & præcipuè sancti Iohannis Baptistæ, sanctæque VVereburgæ virginis, in Legecestria sita, & ecclesiam sanctæ Mariæ de Stovve, quam præsul Dorkacestrensis construxerat, Eadmotus, terris ædificijs, & varijs ornamẽtis magnificè ditauerunt. Hæc autem Comitissa religiosè villam Conuentrensem à graui seruitute ac turpi liberare affectans, sæpius

Rex Eaduuardus reuocauit nepotẽ suum.

Comitem virum suum magnis precibus rogauit, vt sanctæ trinitatis, sanctæque genetricis dei intuitu, villã à prædicta absolueret seruitute. Cumque Comes illam increparet, quòd rem sibi damnosam inaniter postularet, prohibuit constanter, ne ipsum super hac re de cætero conueniret. Illa contrariò, pertinatia muliebri ducta, virum indesinenter de petitione præmissa exasperans, tale responsum extorsit ab eo. Ascende (inquit) equum tuum nuda, & transi per mercatum villæ, ab initio vsque ad finem, populo congregato, & cum redieris, quod postulas, impetrabis. Cui Comitissa respondens, ait. Et si hoc facere voluero, licentiam mihi dabis? Ad quam Comes, dabo, inquit. Tunc Godiua Comitissa, deo dilecta, die quadam, vt prædictum est, nuda equum ascendens, crines capitis & tricas dissoluens, corpus suum totum, præter crura candidissima inde velauit, & itinere completo, à nemine visa, ad virum gaudens hoc pro miraculo habẽtem, reuersa est. Comes verò Leofricus, Conuentrensem à præfata seruitute liberans ciuitatem, chartam suam inde factã sigilli sui munimine roborauit.

De casu admirabili qui Romæ accidit.

ANno gratiæ MLviij. Stephanus sedit in cathedra Romana, mensibus nouem. Cui succedens anno eodem Benedictus, nouem mensibus, vt prædecessor suus, cathedram gubernauit. Eodem tempore, ciuis quidam Romanus, ętate iuuenis, dignitate senatoria clarus, generosam sibi quandam virginem mãtrimonio copulauit, ob cuius honorem, suis sodalibus, diebus multis, nuptiarum conuiuia celebrauit. Cumque die quadam in campum processissent, vt fessos delicijs stomachos ludendo solidarent, pilam poscunt, & multum diei tempus ludentes consumunt. Sed ne iocando iuuenis annulum amitteret nuptialem, in digito extento cuiusdam statuæ æneæ, quæ prope erat, illum clam sodalibus collocauit, & ad ludum conuersus, incalescentibus præ nimio cursu visceribus, primitus se à ludo subtraxit, & veniens ad statuam, vt annulum repeteret, digitum, in quo illum posuerat, ad volam vsque reflexum, & annulum inuenit in digito arctissimè constrictum. Qui aliquandiu inaniter luctans, vt digitum frangeret, vel quocunque modo annulum extorqueret, cum se nihil proficere cognouit, tacitè, ne res sodalibus innotesceret, perturbatus discessit. Et nocte sequenti, cum famulis ad statuam rediens, digitum inuenit extentum, & annulum admirabatur sublatum. Damno itaq; dissimulato, cùm nocte sequente se iuxta nouam nuptam collocasset, quiddam

nebulo-

nebulosum sensit, & densum inter se & illam volutari, quod sentiri potuit, sed non videri. Hoc quoque obstaculo ab vxoris amplexu prohibitus, vocem sibi dicentem audiuit, mecum concumbe, quia hodie me disponsasti. Ego sum Venus, cuius digito annulum posuisti. Habeo illum, nec reddam. Elapsum est autem multum tempus, vt quacunque hora ille vellet in vxoris gremio recubare, illud idem sensit & audiuit. In alijs quidem rebus, iuuenis valens erat & strenuus, tam in foro quàm in exercitu militari. Tandem de consilio vxoris, res vtrorumque parentibus est detecta. Illi au-
10 tem habito super hoc casu consilio, Palumbo cuidam, presbytero suburbano, rem gestam exponunt. Erat ille nicromanticis artibus instructus, vt magicas excitaret figuras, dæmones prouocaret, & eos ad opus quodlibet agendum stimularet. Pacti sunt autem presbytero, auri & argenti magnum aceruum, ita quòd annulum, si esset possibile, reuocaret. At presbyter, epistolā mechanica arte compositam iuueni baiulans, dixit. Vade (inquit) illa noctis hora ad Compitum, vbi se findit in quadriuium, & stans ibi tacitæ rei euētum diligenter explora. Transient enim ibi figuræ hominum vtriusque sexus, omnis ætatis, gradus omnis, & conditionis. Quorum qui-
20 dam equites, quidam pedites, quidam erunt vultus in terram dimittentes, quidam tumido supercilio caput efferentes. Nulli respondebis, & si loquantur tibi. Nam quicquid ad letitiam pertinet, vel tristitiam, in illorum vultibus, & vestibus incunctanter videbis. Sequetur illam multitudinem, quidam reliquis statura formosior, & corpore maior, in curru sedens, cui tacitus epistolam ad legendum tradens, fiet continuò, quod volueris, si constanter tantummodo perseueraueris. Adolescens igitur satis animosè quæcunque sibi indicta fuerant, aggreditur, & stans intrepidus ad quadriuium, dictorum fidem iussu presbyteri explorat. Inter cæteros transeun-
30 tes, vidit mulierem ornatu meretricio, mulam inequitantem, crinibus solutis humeros velantem, in manibus virgam tenebat auream, qua equitaturam regebat, quæ præ vestium subtilitate poenè nuda, gestus exercuit impudicos. Quid plura? Vltimus ille, qui dominus videbatur, oculos terribiles in iuuenem retorquens, à superbo axe currus, smaragdis & vnionibus composito, aduentus eius causas exquirit. At iuuenis nihil respōdens, protensa manu epistolam porrexit. Dæmon verò notū sigillū non ausus contemnere, scriptum relegit. Moxque brachijs in cælum, expansis, ait.

Dominus(inquit)omnipotēs,quàm diu patieris nequitias Palumbi presbyteri. Nec mora,satellites à latere suo misit,qui annulum à venere extorquerent. Illa diu tergiuersata, vix tandem annulum resignauit. Itaque iuuenis voti compos effectus, sine obstaculo potitus est amoribus vxoris,diu suspiratis. Sed Palumbus presbyter,vbi dæmonis quærelas ad dominum de se audiuit, finem dierum sibi imminere cognouit. Quocirca omnibus membris suis cultro truncatis,mirabili pœnitentia defunctus est,confessus papæ, coram populo,flagitia inaudita.

De pactis inter Haraldum,& Ducem Gulihelmum.

ANno gratię Mlx.cū Dux Harald[9] in prędio iuris sui,scilicet apud Bosehaam perendinaret, die quadam nauem ingressus piscatoriam,vt animum suum oblectaret ,intrauit. Cumque ludo longiori in altum mare progrederetur, aduersa subitò tempestate suborta, ipse cum sodalibus in Pontiuum compellitur pagum, qui ab hominibus regionis captus, & vinculis constrictus,subque custodia carcerali detrusus, imponunt ei, ipsum illuc explorandi gratia aduenisse. Haraldus,astuto pectore,qualiter liberaretur excogitans, nūcium promissis ingentibus adductum, ad Ducem Normannicum Gulihelmum trāsmisit,mandans eidem se à rege Eaduuardo, ad ipsum destinatum,vt ardua sibi quędam negotia reuelaret. Addidit etiam se à Goduuino Comite Pontiui,in vinculis detineri,quò minus exequatur mandata. Ita Haraldus, Gulihelmo mandante, liberatus ab ipso Goduuino in Normanniam est adductus. Quem Dux Gulihelmus honorificè suscipiens, in alimentis, & vestibus ipsum ciuiliter decorauit. Tunc Haraldus, vt apud Ducem Gulihelmum vberiorē gratiam inueniret, castellū Dorobernia, quod ad ius suum spectabat, & post mortem regis Eaduuardi, regnum Angliæ sacramento firmauit. Quare,& filiæ eiusdem Ducis adhuc paruulæ desponsione,& totius patrimonij amplitudine donatus, familiaris apud Gulihelmum habebatur. Tradūt autem aliter alij, quòd videlicet Haraldus,à rege Eaduuardo, fuerit ad hoc in Normanniam missus,vt Ducem Gulihelmum in Angliam cōduceret, quem idem rex Eaduuardus hæredem sibi constituere cogitauit.

Nicolaus papa eligitur.

ANno gratię Mlx. Nicolaus sedit in cathedra Romana annis duobus, & mensibus sex. Eodem anno Kinsius, Ebor. archiepiscopus humanæ naturæ debitum soluit, cui successit Aeldredus, VVigorniensis antistes, & Herefordensis præsulatus, qui propter suam industriam ei commissus fuerat, VValtero datur Lotharingo.

Edithæ

Edithæ reginæ capellano. Eodem anno, defuncto Duduc VVellensi pontifice, Gisa, regis capellanus successit.

ANno gratiæ. Mlxi. Aeldredus Ebor. archiepiscopus, cũ Tostone Comite Romam perexit, & à papa Nicolao pallium suscepit. Vbi etiam consecrati sunt, Gisa, VVellensis antistes, & VValterus Herefordensis.

Aelfredus Ebor. archiepis. suscepit pallium.

ANno gratię. Mlxij. Vlstanus prior ecclesiæ VVigornięsis, vir eximiæ religionis, ad eiusdẽ ecclesiæ præsulatũ canonicè est electus, & pontifex, acclamante populo cõsecrat'. Cõsecratus est autem ab Aeldredo, Ebor. archiepiscopo, quia archiepiscopo Cantuat. Stigãdo officium tunc episcopale fuerat interdictum, pro eo, quòd viuẽte Roberto illius ecclesię archiepiscopo, illum archiepiscopatum occupare præsumpsit. Per idem tempus in confinio minoris Britanniæ, & Normanniæ, natum est pottentum, in quo, in vna, vel potius duabus mulieribus, duo erant capita, & quattuor brachia, & cætera omnia gemina, vsque ad vmbilicum. Inferius verò, duo erãt crura, duo pedes, & cætera omnia singula. Ridebat, commedebat, loquebatur vna: flebat, esuriebat, tacebat altera. Ore gemino manducabat, sed vno meatu expellebatur. Tandem vna defuncta, altera superuixit, portabat ferè per triennium viua mortuam, donec mole ponderis, & fetore cadaueris ipsa defecit.

S. Vlstanus episcopus consecratur.

ANno gratiæ. Mlxiij. Dux VVestsaxonum Haraldus, iussu regis Eadvvardi, hostiliter VValliam profectus est, vt regem Griffinũ inquietaret. At Griffinus, eius aduentu præcognito, naues ascendit, & fugiẽs vix euasit. Haraldus verò, cum illum cõperit aufugisse, recessit & maiorẽ exercitũ congregauit. Cui frater eius Tosto, ex mãdato regis occurrens, iunctis viribus, per terram simul & mare regionem illam depopulare cœperunt. Vnde VVallenses necessitate compulsi, obsides illi dederunt, & tributum se regi Eadvvardo reddituros deinceps promiserunt, regemque suum Griffinum exulatũ expulerunt.

Haraldus VValliam depopulatur.

ANno gratiæ. Mlxiiij. gens VVallanorum, nonas Augusti, interfecto rege suo Griffino, caput eius Duci Haraldo miserũt, quod mox Haraldus ad regem Eadvvardum transmittens, alium VVallensibus regem præfecit. Qui Eadvvardo regi fidelitatem prestito faciens iuramento, omnia, quæ regibus Anglorum solui consueuerant, ipse fideliter se pensurum spospondit.

VVallẽses regẽ suum peremerunt

De inuentione sancti Osvvini regis & martyris.

ANno gratiæ. Mlxv. Inuenta sunt ossa sanctissima sancti Osvvini regis & martyris, in hũc modum. Post passionem verò regis Osvvini præclarissimi, sicut in tractatu de eius passione constat superius luculenter expressum, corpus ipsius ad monasterium beatæ dei genitricis Mariæ, in ostio Tinæ fluminis ad aquilonem situm, delatũ est, & in eo, regio more, sepultum. Vbi propter miraculorum eius frequentiam, per innumera annorum curricula à populo regionis locus sepulturæ illius in tanta reuerentia est habitus, vt regem penes eos sepultum, dominum & patronum in terris, & defensorem reputarent in cælis. Vnde processu temporis ad maiorem martyris gloriam virgines sanctimoniales, de cœnobio sanctæ Hildæ abbatissæ, ad corpus eius introductæ, vsque ad persecutionem Danicam, rabie Hinguaris & Hubbæ fratrũ, excitatam, in ecclesia beatæ dei genitricis, in supremo regionis culmine permanserunt. In hac persecutionis rabie, cœnobium illud creditur, cum cæteris regionis cœnobijs, demolitum, sacris virginibus per martyrium ad cœlestia regna translatis. Post hæc autem per multa tempora, sub potestate Danorum infidelium, regione illa deuoluta, sancti martyris memoria penitus à mentibus prouincialium est deleta. Tandem paulatim redeunte fidelium deuotione, & fidei crescente puritate, episcopus loci, in ecclesia dei genetricis presbyteros statuit, & clæricos qui prouincialibus parochianis diuina ministeria celebrarent. Iacuit interea martyr beatissimus, cespite abiectiori tumulatus, vsque in tẽpora Aegelvvini, Dunelmẽsis præsulis, & Tostonis Northãhũbrorum Comitis, qui post Sivvardum, non hæreditaria successione, sed regis Eadvvardi donatione, obtinuit Comitatũ. Placuit igitur diuinæ pietati, prædicto pontifice viuente, beati martyris reliquias in lucem, ad totius ecclesiæ prouẽtum, efferre, vt lucerna diu sub modio constituta, super candelabrum accensa, infidelitatis tenebras illustraret. Erat autem æditu us quidam prædictæ ecclesiæ, in qua corpus beati martyris humatum fuerat, nomine Eadmundus, vir quidem religiosus, & beato martyri deuotus, qui licet non corpori alicuius monasterij, titulo professionis, esset astrictus, habitu tamen religionis fuerat insignitus. Hic nocte quadam, cum post nocturnas vigilias in ecclesia membra sopori dedisset, astitit ei vir quidam statura procerus, & cœlesti fulgore præclarus, qui viri nomen exprimẽs ait: Frater Eadmunde, frater Eadmunde, ego sum rex Osvvinus, qui in hac ecclesia iaceo, omnibus incognitus. Surgens ergo dic pontifici

Aegelvvino

Aegelvvino, vt in huius pauimento oratorij corpus meum quærat, & inuentum decentius solitò in eodem oratorio componere non omittat. Expergefactus itaque Eadmundus, & de visione lætificat', summo diluculo pontificem adijt, & seriem visionis illi reuerēter expressit. Pontifex autem, his auditis, incessabili gaudio exultauit, & gratanter ad locum veniens, populum multum de partibus remotis ibidem congregatum inuenit, & ad præsulis mandatum, facta ab omnibus oratione, oratorij pauimentum fodere incipientes, multo diei spatio euoluto, nihil quærendo proficiunt. Porrò confusus Eadmundus de iniuria sancti, accepto ligone, in loco, vbi omnes diu foderant, animosè terram percussit, & ictu iterato laminam sepulturæ offendit. Et lapide reuulso, preciosas reliquias gaudens inuenit. Leuatur igitur à præsule corpus sanctissimum, & eiusdē præsulis manibus lotum, & syndone munda inuolutum, in loco eminentiori ecclesiæ honorificè collocatur. Lotura quoque sanctissimi corporis in angulo oratorij, episcopo iubente, effusa, multis postea non solum hominibus, sed etiam animalibus profuit ad sanitatem, cuius puluis in aqua fusus, & potatus, à varijs languoribus liberatos, pristinæ restituit sanitati. Acta autem sunt hæc à passionis eius anno. cccexiiij. quinto idus Martij.

De quod m miraculo capillorum s. Osvvini.

IVditha Comitissa, vxor Tostonis, quæ ab episcopo ad hanc inuentionē pergenti, aliquā sibi de sanctis reliquijs portiunculam dari postulauerat, ex capillis sancti martyris penitus incorruptis, ex dono ipsius, magnam partem accepit. Quæ quosdam, sancta deuotione inducta, voluit incredulos in fide confirmare. Iussit ergo ignem copiosum in medio aulæ accendi, & pilis fiducialiter iniectis, ipsi lesionem non sentientes incendij debachantis in maiorem formositatem sunt conuersi. Tunc Comitissa, rei nouitatem admirans, capillos sancti martyris ab incendio sublatos, honore condigno, episcopo dictāte, recondidit, & catholicum, qui ad hoc spectaculum conuenerat, populum, in beati martyris deuotione confirmatum, abire permisit.

Quomodo VVallenses quosdam regis ministros peremerunt.

EOdem anno Dux Haraldus, in terra VVallensium magnum ædificium constituens, multa, quæ ad eius restaurationem pertinent, hoc animo ibidem parauit, vt rex Eadvvardus tempore venationis, illuc diuerteret spatiatum aliquandiu commorādo. Sed Cradocus, Griffini filius, quē anno præterito expulit Haraldus exulem, illuc hostiliter accedens, operarios cum magistris, & milites cum

ministris

ministris interfecit, asportans omnia, labore magno congregata.

De nequitia filiorũ Goduuini proditoris.

Contigit autem eodem anno, in pręsentia regis Eaduuardi, apud VVindesoram, quod Tosto Comes Northanhumbrorum inuidia ductus, Haraldum fratrem suum, vina regi propinantem, per capillos arreptum, cunctis de familia regis admirantibus, truculenter excussit, & nimis eum inhoneste tractauit. At Haraldus ad vindictam prouocatus, inter brachia astrictum, in aeditum leuans, prostratum allisit pauimento. Quo viso, milites vndique prosilientes, & litem inter fratres contestatam potenter dirimentes, bellatores animosos ab inuicem diuiserunt. Rex autem perniciem eorundem fratrum, iam appropinquare, & iram dei vltricem, & lęthale dissidiũ non esse differendum praedixit. Tantę nanque iniquitatis omnes filij Goduuini proditoris erant, quòd si alicuius villam praeclaram cõspicerent, dominum illius de nocte procurarent interfici, progeniéque deleri, vt defuncti possessionem obtinerent. Qui tamen mollitus, & mellitis sermocinationibus, cum tamen essent iacula regis, nimis creduli, circumuenerunt simplicitatem, post multa enormia flagitia, quòd ipsos regni iusticiarios constituerat, regni rectores, & dispositores. Tosto autem, post altercationem cum fratre suo Haraldo factam, à curia regis furibundus recessit, & veniens ad Herefordensem ciuitatem, vbi frater suus Haraldus magnum regi conuiuium parauerat, omnes ministros eius detruncauit, & in vasis singulis, vini scilicet, & medonis, & ceruisiae, & aliorum poculorum, crus vel brachium, vel aliquod frustum, vel membrum de corporibus truncatis immersit, mandans regi, vt ad firmam suam veniens, carnes inueniret salsuginatas ad sufficientiam, delicias autem procuraret. Rex autem hanc subsannationem audiens, ob scelus adeò detestandum maledicendo, iussit eum exulare.

Quomodo Norenses Comitẽ suũ Tostonẽ ab Anglia fugauerunt.

Eodem tempore Northanhumbrienses, v. nonas Octobris in simul conglobati, ad Ebor. venientes, Comitem suum Tostonẽ fugauerunt, & familiam eius totam, tam Danos quam Anglos, perimentes, thesauros & arma, & omnia, quae illius erant, rapuerunt. Quo expulso constituerunt Comitem illius prouincię, Morcherum filium Algari Consulis, regi nunciantes, quòd ipsum in comitatu cõfirmaret. Quod cum rex Eaduuardus annuisset, Tosto mox cum vxore sua in Flandriam diuertit ad Comitem Balduuinum, & apud sanctum Audomarum hyemem transegit.

Anno

De dedicatione VVestmonasteriensis ecclesiæ.

ANno gratię MLXVI. rex Anglorum Eaduuardus, in natiuitate domini, curiam suam apud VVestmonasterium tenuit, & ecclesiā, quam extra vrbem London. à fundamentis cōstruxerat, in die sanctorum innocentium, in honorem sancti Petri apostolorum principis, cum gloria magna dedicari fecit. Sed inter huiusmodi dedicationis festiua solennia, & ante, idem rex graui infirmitate detentus fuerat. Ingruente morbo, lecto decubuit, in quo, cum elinguis, & quasi exanimis per biduum iacuisset, die tertia velut à morte resuscitatus, grauiter, & profundè suspirans, ait, assumpta parabola in hunc modum. Deus omnipotens, si nō est illusio fantastica, sed visio vera, quam vidi, concede mihi facultatem, eam astantibus exponendi, vel si ē contrario sit falsa, mihi rogo facultatem subtrahas referendi. Sed mox oratione finita, expeditè satis, & articulatim aperteque loquēs, dixit. Duos (inquit) modo monachos vidi mihi assistere, quos adolescēs olim in Normannia, videtā religiosissimè vixisse, & Christianissimè cognoui obisse. Hi se dei nuntios esse, & ad me missos asserentes, talia subiunxerunt: Quoniam primores Angliæ, Duces, episcopi & abbates, non sunt ministri dei, sed diaboli, tradidit deus hoc regnum vno anno, & die vno, in manu inimici, dæmonesque terram hanc totam peruagabunt. Cumque ego hoc me ostensurum populo dicerem, vt peccatores facta confessione, & satisfactione cōdigna resipiscerent, & miserationem consequerentur, more Niniuitarum: neutrum erit (inquiunt) quia nec ipsi pænitebunt, nec miserebitur eis deus. Et ego, quando (inquam) tantarum calamitatū poterit sperari remissio? Ad hoc, illi respōderunt. De hoc ita erit quasi arbor viridis, si succidatur in medio, & pars abscissa longius deportetur à stipite, cum sine quolibet auxilio iterum connexa trunco, cœperit florere, & fruct' producere, tunc poterit sperari talium remissio malorum. Huius itaque vaticinij veritatem experti sunt Angli, quòd videlicet Anglia, alienigenarum fuerit habitatio, & exterorū dominatio, quia paulo post nullus Anglus, vel Dux, vel pontifex, vel abbas fuit, nec etiam vlla spes erat huius miseriæ finiendæ.

De morte regis Eaduuardi tertij, & virtutibus eius.

PAcificus igitur rex Eaduuardus Anglorum decus, regis Aethelredi filius, postquam xxiiij. annis regnasset, quarta indictione, & in vigilia epiphaniæ domini, feria quinta pro regno temporali cōmutauit æternum. Defunctus autem rex beatissimus, in crastino sepultus est London. in ecclesia, quam ipse nouo compositionis genere construxerat, à qua multi post, ecclesias construentes, exemplū adepti,

adepti, opus illud expensis ęmulantur sumptuosus. In hoc denique rege linea regū Angliæ defecit, quæ à Cerdico primo VVestsaxonum rege ex Anglis, quingentis & septuaginta vno annis, nō legitur interrupta, præter per paucos Danos, qui, peccatis exigentibus gentis Anglorū, aliquandiu regnauerunt. Nunc ergò quoniā superius de huius beatissimi ac pacifici regis & confessoris Eadvvardi secularibus curis, & bellorum occupationibus sufficienter continetur expressum, condignum nihilominus tamen videtur, vt de eius sanctitate & virtutibus, vel pauca dicamus. Nam adhuc in mortali corpore constitutus, cum secretorum cœlestium indagator esset solertissimus, nonnulla ei rex regū, per prophetiæ spiritū memoria digna reuelauit arcana. Nempe cum quodā tempore, apud VVestmon. in die Paschæ, regali more curiā tenuisset, rex sedens ad mensam, vocē subito in risum exaltans nimis aspertè, omniū in se oculos conuiuantiū prouocauit. Mirātibus autē cunctis, quòd sine causa, vt putabant, risisset, cum rex post prandiū in thalamū diuertās inter pōtifices & magnates consedisset, Dux Haraldus regi dixit. Rem insolitā, domine rex, vidimus hodie, vnde omnes mirati sumus, quia te nunq̄ conspeximus, tam apertè ridentē, nec subfuit causa, vt credimus, risus motiua. Cui rex. Mira vidi, & ideò nō sine causa in risum resoluebar. Tunc assidentes proceres, tantum virum de vanitate risisse minimè suspicantes, cœperunt suppliciter eum rogare, vt occasionē tantæ lætitiæ illis exponere dignaretur. Et cum multis precib' ab illis coactus fuisset, ait. Plusquam anni ducēti sunt euoluti, ex quo septem dormientes in spelunca Cœlij montis apud Ephesum, supra dextera latera quieuerunt. Sed nunc postq̄ ad mensam sedimus, supra sinistra latera conuersi, vsq; ad. lxx. annos iacebunt. Hæc aūt audientes, qui affuerunt, interrogabant, quid hæc conuersio significabat. Et ille. Ista nimirum cōuersio dirū mortalibus omen portendit. Nam bella, & oppressiones gentiū, genus humanū intolerabiliter torquebūt, & multorū mutationes regnorū erunt, & pagani à Christianis, Christi virtute, conterentur. His & multis alijs auditis, proceres præfati cum admiratione à rege recedentes, legatos ad huius rei veritatem indagandā mittere decreuerunt. Haraldus verò Dux misit militē, episcopus quidā, qui affuit, clericū, abbas verò monachum, cum regijs muneribus, & literis regio sigillo munitis ad Michaelem Constantinopolitanū imperatorē, postulantes, vt regis Anglorum Eadvvardi legatis septē iuberet dormientes ostendi. Impetor autem

tor autem legatos Angliæ, de partibus tam remotis venientes, benignè suscipiens, prædictos septem dormientes eis monstrari fecit, qui omnia de sanctis dormientibus indicia, quæ rex Eadvvardus in Anglia prædixerat, inuenientes, oblatis muneribus, & deo gratias agentes, ad propria remearunt.

De corporis mundicia regis Eadvvardi.

Hoc autem de rege sanctissimo non est tacendum, quòd nec propriam læserit aliquando carnis munditiam, nec alicuius mulieris pudicitiam. Habuit tamen reginam, Godvvini Comitis, vt supradictum est, filiam, nomine Editham, in cuius pectore omnium liberalium artium repositum est magisterium. Sed modicum in rebus secularibus exercebat, vel ostendebat ingenium. Hanc quoque rex, vt côiugem, tali arte tractauit, quòd nec thoro remouit, nec eam virili more cognouit. Quod vtrum patris illius, qui proditor erat conuictus, & familię eius odio, quod prudenter pro tempore dissimulabat, an amore castitatis id fecerit, incertum est aliquibus, qui in dubijs sinistra interpretantur. Veruntamen etiam beneuoli, & veritati, vt videtur, non dissoni, dicere præsumût, quòd rex religiosus, de genere proditoris, hæredes, qui sibi succederent, corrupto semine regio, noluerit procreare.

De coronatione Haraldi regis Angliæ, & quadam eius victoria.

Defuncto Eadvvardo, Anglorû rege sanctissimo, in quo linea regum Angliæ defecit, fluctuabant proceres regni, quem sibi regê præficerent & rectorem. Quidam enim Guilhelmo Normannorû Duci, quidam Comiti Haraldo, Godvvini filio, alij autem fauebant Eadgaro filio Eadvvardi. Eadmundus verò, Latus ferreum, rex naturalis de stirpe regum, genuit Eadvvardum. Eadvvardus Edgarû, cui de iure debebatur regnum Anglorum. Sed Haraldus, vir callidus & astutus, intelligens, quia nocuit semper differre paratis, in die Epiphaniæ, qua rex Eadvvardus sepultus est, extorta fide à maioribus, capiti proprio imposuit diadema. Post cuius promotionê, frater eius Tosto, à Flandria veniens cum nauibus quadraginta, in ostio Humbri fluminis applicuit, vbi piraticam exercens rapinâ, ab Eadvvino & Morcaro fratribus de prouincia pulsus, in Scotiam vela direxit. Qui ibidê regi Noricorum Haraldo in obuiam veniês, fœdus per fidem cum eo pepigit. Venit ad hoc in Angliam trecentis coggonibus aduectus, vt eam subijcere conaretur. Tandê in Northanhumbria, rerum depopulationi insistens, Morcarum Comitem cum hominib' regionis bello victum, infrà Eboracû intrusit. Quo diuulgato, rex Anglorû Haraldus, cunctis viribus collectis, illuc cum

festinatione conscendit. Cumque ad villam, quæ Stanford dicitur, peruenisset, inuenit ibi aduersarios prædictos. Vbi, licet difficile credatur, vnus solus Noricus in ingressu pontis stans, multis interēptis ex Anglis, omnes à transitu repercussit. Qui inuitatus ad deditionē, irridebat Anglos, dicens, eos imbelles & imbecillis animi esse viros, qui vni nequiuerunt resistere bellatori. Nemine igitur propius audente accedere, eò quod cunctis videretur inconsultum cominus congredi cum illo, vnus tandem de familia regis in illum spiculum dirigens perforauit, & mortuus in flumen corruens, victoriam Anglis concessit. Et continuò exercitus Anglorū libero transitu trans- 10 uectus, à tergo cædit Noricos fugientes. Denique Noricorum rege Haraldo, & Tostone, fratre regis Anglorū, cum multis alijs interfectis: rex Anglorū omnem prædam, & manubias in proprios vsus, nemini quicquam communicando conuertit. Vnde commilitones eius plurimum indignantes, & auaritiam principis detestantes, ab eius clientela vnanimiter recesserunt.

Dux Normannorum Gulihelm⁹, Haraldum de pacto arguit.

Rex igitur Anglorum Haraldus, de tam triumphali euentu in superbiā elatus, iam factus de rege tyrannus, nihil de pacto inter se & Ducem Gulihelmum Normannicum olim sacramētis firmato, cogitabat. Auxit autem securitatem eius, mors filiæ Ducis Gulihel- 20 mi, quam infrà nubiles annos desponderat, addito eò, quòd idem Gulihelmus Ducum conterminorum bellis fuerat implicatus, vnde minas eius nunquam ad factum erupturas sperabat. Sacramentum verò, quod in necessitate fecerat, asseruit non esse tenēdum, cum regnum non posset, Eadvvardo adhuc rege viuente, nec dare, nec ipso, illud cuiquam concedere, inconsulto. Sed aliud Haraldus, & aliud Gulihelmus cogitauit. Nam protinus, cum Haraldū cognouit diademate redimitum, per nuncios illum leniter de rupto fœdere, increpauit, affirmans comminādo ante annum sese debitum exacturum. Haraldus ê contra, per eosdem legatos, cum prædictas Guli- 30 helmo Ducis remandasset excusationes, legati inaniter reuertentes ad propria, Ducem Normannicum conueniunt, in hæc verba. Mādat vobis rex Anglororum Haraldus, quòd veraciter necessitate cō pulsus, quando filiam vestram despōsauerat in Normannia, regnū tibi iurauerat Anglicanum, sed, contra hæc asseruit, coactū iusiurādum non esse obseruandum. Nam si votum vel iusiurādum, quod in domo patris, parentibus inconsultis, puella de corpore suo scienter fecit, reuocatur in irritum: multo magis iuramentum, quod ipse sub virga

sub virga regis positus, ipso nesciente, coactus fecerat, debet, vt asserit, irritari. Affirmat praeterea, nimis praesumptuosum fuisse, quod absque generali consensu regni hereditatem vobis iurauerat alienādam. Addidit etiam iniustū esse petere, vt à regno discedat, quod tanto principum fauore susceperat gubernandum.

HIs Gulihelmus auditis assertionibus, vehementer cœpit indignari, & ne iustam bellandi causam temeritas deformaret, ad papam Alexandrum nuncios destinauit, vt susceptum negotium authoritate apostolica firmaretur. Vnde papa, consideratis vtrinq; litigantium causis, vexillum Gulihelmo, in omen regni, transmisit. Quo ille accepto, apud Lissebonam conuentū procerū congregans, super dicto negotio singulorum sentētias requisiuit. Cumque omnes progressum eius magnis promissionibus animassent, ita ab inuicem discesserunt, vt mense Augusto, ad portum sancti Valerici, cum equis, & armis conuenirent, mare illico transmeaturi. Congregatis igitur ad terminum praefixum vniuersis, fœlix aura, quae illos in Angliam transferret, defecit. Dux itaq; corpus sancti Valerici, pro vento deprecando foras portari iussit, & sub dio reponi, & sine mora ventus optatus sinuauit vela. Tunc omnes naues ingressi post prādium, cursu rapido Hastingas applicuerunt. Dux verò Gulihelmus in egressu nauis, pede lapsus, illud in omen malum & sinistrum euentum, pallens est interpretatus. Sed quidam de militibus collateralibus, qui Ducem à casu erexit, adhuc limū in manu tenentē, casum in meliorem interpretationem cōmutauit dicens: Dux fœlicissime Angliam iam tenēs subaratus. Ecce terra in manu tua est. Accingere erectus in spem bonam, rex future. Mox autem vt applicuit Dux, omnem exercitū à praeda cohibuit, dicens: Rebus, quae suae erant in breui futurae, esse parcendum, adeoq; sese per dies quindecim continuos quietè agebat, vt nihil minus, quam bellum cogitare videretur, sed castellum ibidem protinus construxit.

De aduentu Gulihelmi Ducis Normannorum in Angliam.

HAraldus interea, de pugna Noricorum reuersus, cum aduentum Gulihelmi cognouisset, rarissimo stipatus milite Hastingas pertendit. Nam praeter stipendiarios milites, & conductitios ex comprouincialibus, admodum habebat paucos, vt leui negotio belli, posset à superuenientibus superari. Praemisit tamen nuncios Haraldus, qui vires hostium, & numerum estimarēt. Quos inter castra Dux Gulihelmus cōpraehensos, circūduci, vt acies bene prouiderent imperauit, & largis dapibus refectos, incolumes

Qualiter rex Haraldus audito Ducis Gulihelmi aduentu, cōtra eum ad praelium venerit.

dominio suo iubebat remitti. Redeuntibus autem istis, percuntatur Haraldus quid rerum reportent. At illi magnificam Ducis † cōstantiam distinctè prosecuti, seriò affirmabāt, omnes de exercitu illo presbyteros videri, eò quòd faciem totā, cum vtroq; labio rasam haberent, vndè Angli, nisi presbiteri consuetudinem non habebant. Rex fatuitatē referentiū subridens nunciorū, dixit, nō esse presbyteros effeminatos, sed milites animis validos, & armis inuictos. Ad hoc frater regis, Gurtha nomine, vir vltra ætatem ingentis sciētiæ & virtutis, rapuit sermonem ex ore eius, dicens. Cum tantā prædices fortitudinē Normannorū, inconsultum æstimo cum ipsis cōfligere, quib' inferior merito & robore habearis. Nec enim contradicere vales, quin Duci Gulihelmo sacramentū feceris, volūtariè vel inuitus. Vnde consultius ages, si in instanti necessitate te subtrahas, ne si periurus decertans, vel fugam vel mortē incurras. Sed nos omnino à iuramento expediti, iustū suscipiemus bellū, pro patria pugnaturi. Si nobis pugnantibus solis, causa tua in melius prosperabitur, dū nos fugiētes restituere, vel mortuos valeas vindicare. Noluit aūt Haraldi temeritas, aurē placidā prebere monenti, ingloriū existimans, & vitæ præteritæ opprobrium, cuiquam hosti se dare fugitiuum.

† Confidentiam.

Cum hæc dicti fratres ad inuicē sermocinarentur, superuenit monachus quidā, à Gulihelmo Duce transmissus, ex parte eius Haraldo tria propositurus. Dixit igitur ei, vt vel à regno iuxta suum sacramentū discederet, vel sub eo regnaturus regnū teneret, vel denique, spectante amborū exercitu, solus soli rem gladio singulari duello, dirimendo terminaret. Hæc audiens Haraldus, legatū Gulihelmi, nec bono vultu respicere, nec placido sermone voluit admittere sed illū indignāter abigens, hoc solū precabatur, vt inter se & Gulihelmū domin' iudicaret. Ad hæc monach' audacter respondēs, postulauit, quod si ius Gulihelmi negare velit, iudicio sedis apostolicę, vel prælio, si maluerit, hoc Gulihelm' se asserit probaturū. Haraldus quoq; contra omnes assertiones, solo quod supradictū est, responso contentus, Normannorū animos exacuit ad pugnandum.

Monachus ad regē Haraldum missus, tria proponebat eidem.

Deinde partes aduersæ acies disponunt. Sed Angli, qui noctē totā insomnē fatigati transegerāt, mane adhuc in seipsis penè deficiētes, contra hostes incunctāter procedunt, pedites omnes cum bipēnibus, cōserta ante se scutorū protectione, cuneum impenetrabilem ordinauerunt, quod profesto illis, ea die saluti fuisset cōsultum, & euentum, nisi Normanni, more suo, fuga simulata, cōsertas acies dissoluissent.

De bello apud Hastingum cōmisso, & victoria Gulihelmi Ducis Normannorum.

soluissent. Rex Haraldus pedes iuxta vexillum stabat cum fratribus suis, vt in cōmune coæquato periculo nemo de fuga cogitaret. E cō tra gens Normannorum, nocte tota, vel quieti, vel peccatorum confessioni, vel apparatibus armorum, & summo mane dominici corporis viatico sumendo intendentes, animas ad cœlestia, corpora in hostes exacuendo erexerūt, audacter hostes expectantes. Peditibus igitur cum arcubus, & sagittis, clauis, & securibus, Gulihelm' primam aciem cōmuniuit. Equites verò, secundū militarē disciplinam, in diuersis cornubus diuidendo, retrorsum cōstituit eleganter. Igitur gestu erectus, vultu serenus, sermone iucundus Dux, suos animando parti suæ vtpote iustiori, deum affuturū, dominū scilicet exercituum, indubitāter pollicetur. Exclamatur, ad arma. Moxq; Dux arma deposcit imperteritus, & ecce armiger, præ tumultu animum habens cōmotum, inuersam illi tradit & induit loricā. Dux in risum resolut', iocosè exclamat, versa sunt aliqua penes nos, fortitudo Ducatus mei in regnū cōmutatur. Tunc Rollādi cantu inchoato, vexillis erectis & euolutis, tubis cum licinis perstrepentibus, inuocatoq; de cœlestibus auxilio, præliū cōmiserunt vtrobiq;. Bellatum est acriter hinc indeq; compari diu certamine, neutris cedentibus, pendēte victoria tēpore diuturniori. Quo cōperto, vidēs Gulihelmus robustissimam in aduersa parte inuictorū constantiā, & quamuis paucorum densitatē acierū ordinatā, conuertit ad prudentiæ argumenta, cùm non prȩualuerunt impetus fortitudinis. Innuit igitur suis cautè, prout prælocutum fuerat, Dux belliger Gulihelmus, vt ficta fuga, Parthorum more, se campo subtraherent. Quo commento, exercitus Anglorum ilico, quasi aræna sine calce, dissolutus, velut à tergo hostes cæsurus fugientes, sibi exitiū incautè maturauit. Normanni enim, cōuersis agminibus, acies suas ordinatè resarciunt, & Anglos proteruius irruentes, quantocius in fugā propellunt. Angli demum, cumulo quodā occupato, Normānos calore succensos acriter ad superiora anhelantes, in vallem deijciunt, & leui nisu à cliuio molares magnos super eos rotantes, & missilia contorquentes, multos ex eis perimunt, varijs modis prosternentes. Item Angli fossatum quoddā prærumptū, nota sibi transitu, occupantes, tot ibi Normannos cōtriuerunt, vt cadauera mortuorum animis viuentiū admirationē generarūt. Fluctuauit diu hæc alternata vicissitudo, modò istis modo illis vincentibus, quandiu Haraldi spiritus inuincibilis corpori strenuo iungebatur. Nec contentus, vt solo sermone alios hortaretur et

animaret, quin militis officium, sedulis & crebris assultib⁹, exequeretur in corpore proprio, & cominus venientes, sine ictus nugatoria iteratione, læthaliter trucidauit, vt nullus ad eum impunè accederet, quin statim irremediabiliter equitē, vel saltē equum, vel vtrosq; animo debacchāti in duo seperaret. Contra Gulihelmus imperterritus animo insuperabili, suo exēplo euidenti cohortādo, in primos se ingerēdo, in ancipiti semper certamine inter robustiores bellator suā impiger exercebat audaciā, & multorū Anglorū cruore planitiē cū cliuo cruentauit, & consertas acies, quasi prora nauis fluctus procellosos, penetrando, viam suis ferro aperuit, nec tamen sine labore periculoso. Hinc contigit, vt, dum inter consertissimas turbas hostium, vbique frenduit, hic & ibi fulgurauit, nunc hos nunc illos præcipites dedit, tres equos electissimos, eodē die sub se confossos amisit & eneruatos. Et quamuis familiari susurro à custodibus sui corporis increparetur, perstitit tamē magnanimi Ducis vigor indefessus, increpans desolantiū imbecillitatē, & perterritorum pusillanimitatē, effœminatos, & imbelles, eminentē victoriā sine moræ dispendio, incunctanter promittendo, seq; suamq; posteritatē impreciabilibus spolijs, redditibus, & thesauris, cum gloria ditari pollicetur. Et ecce clamore resumpto, animis reparatis, in acies conglomerantur, choruscat armorum collidentium tinnitus, hinnitus equorū, fragor hastarum, vmbonū repercussio, gemitus vulneratorum, clamores morientium, aëra vsq; ad nubes repleuerunt. Puluis verò, & ascendens fumus anhelantium, sudor & sanguis oculorum acies obtundebat, quibusq; aër caligare videbatur, donec Haraldus ictu vnius sagittarum, quarū multitudo ad instar hybernæ grandinis volando perstrepuit, cerebro perforato occubuit, & effusa medulla capitali, expirauit. Vnus autem irruentiū Normānorū, in odiū execrabile, femur regis abscidit, adhuc palpitantis, vnde à Gulihelmo turpitudinis redargutus, quòd rem fecisset detestandā, vilissimè pulsus, & quasi abhominabilis aufugatus est. Post ruinā aūt illam, versō pondere prælij in Anglos, imminens audacia Normannos erexit, Anglos iam acephalos stupor depressit. Et vidētes quòd iam pro capite res agebatur, & eos sors belli iam contriuerat, de se cruentam hostibus reliquerunt victoriā. Vulgus verò in fugam conuersum, diuersa quæsiuit receptacula, & latibulorū refugia. Sed generosi, malentes mori, quàm probrosè fugere, videntes exhęredationem suam imminere, & iugum intollerabile, donec nox certamen dirimeret, multis animas

mas præ fatigatione exhalātibus,in certamine immota pectora prę-bentes,perstiterunt. Fuga autem Anglorum ignobiliū vsq; ad noctem perdurauit,quousq; plenum ab hostibus triumphum (vt prædictum est)Normannis superueniens nox restaurauit. In hac procul dubio pugna Gulihelmum Ducem man' diuina, plusq̃ humana,sicut idem postmodū,vt sapiens,sæpe confessus est,protexit. Dū verò inter imbres iaculorum,tot sagittis ille percussus, hostes sui de corpore eius vel minimam stillam sanguinis elicere non potuerūt. Dux igitur Gulihelmus, omnibus bene,sicut domino exercituum
10 placuit,completis,hostes detruncatos sepeliri permisit. Si quis illud opus charitatis,exequi procurare dignarent.Suos aūt,quos sors belli peremerat, longè honestius, cū solēnitate exequiarū solenni tradi fecit sepulturæ. Corpus aūt regis Haraldi matri petenti sine precio misit,licet illa multū per nuncios obtulisset. Quod acceptum,apud Waltham sepeliuit in ecclesia, quam ipse ex proprio construxerat, in honorem sanctę crucis & canonicis secularibus deputauit. Vnde recessurus, & inde ad bellum profecturus, cum orasset ante crucē, vt refertur,crux ei quasi vltimū vale dicens,inclinauit,& in hoc gestu vsq; hodie perseuerat. Hanc aūt regni subuersionem, & sanguinis
20 redundantē effusionē,cometa ingens, & sanguinea atq; crinita, in exordio illius anni apparēs,minaci fulgore præsignauit.vndè quidā.

Anno milleno sexageno quoque seno,
Anglorum metæ flammas sensere Cometæ.

Est autem illa,siue stilla,siue prognostica, & prodigialis in aëre flāma,semper exitij futuri prænūcia. Vnde Claudian', vbi loquitur de tribus deabus,raptū proserpinę procurātibus,dicit in medio versus.

Diuino semita gressu
Claruit,anguruit qualis laturus iniquum,
Præpes sanguineo dilabitur igne Cometes,
30 *Prodigiale rubens,non illum nauita tutò,*
Non impunè vident populi,sed crine minaci
Nunciat,aut ratibus ventos,aut vrbibus hostes.

Facta est autem hæc congressio,tam lethalis,tam amara,tot generosorum sanguine cruētata,pridie idus Octobr. die scilicet sancti Calixti papæ, citra Hastingas paruo distante itinere. Quarta igitur, quintáue nocte post bellum, dum iaceret Dux dormiens in lecto, post multimodam fatigatus sollicitudinem, alto somno soporatus, audiuit vocem dicentē sibi. Vicisti Gulihelme,insuper & possedisti.

Regna.

Regnabis ergo tu, progenie[s]q; tua liberè, centum quinquaginta an
nis. Quod Dux memoriter annotauit, & diuinæ omnia, quæ circa
eum erant, dispositioni cõmendauit. Fundata est igitur ibidẽ dom'
religiosorum, vbi cædes ac strages crebrior fuit occisorum, pro eo-
rundem animabus, deum imperpetuum deprecatura, q̃ Dux & alij
deuoti deo nobiles, possessionibus ampliarunt, & religionis custo-
dia munierunt. Quæ propter bellum ibidem consummatum, no-
mine Belli vsq; hodie, intitulatur. Domin' autem papa, simulq; fra-
tres cardinales vniuersi, cum tota curia Romana, regem Haraldum
semper exosum habentes, pro eò quòd sibimet diadema regni, sine 10
eorum conuenientia, & ecclesiastica solennitate, consensuq; præla-
torum, præsumpserat, iniuriam dissimularunt. Et videntes, quo fine
ausa præsumptio terminaretur, cum fortuna aduersa sunt aduersati,
potentioriq; manu atque victrici, more cupidorũ, vel potius arun-
dinis exagitatæ ventorum turbine, quantocius inclinarunt. Rex aũt
Haraldus, in multis patrisans, temerarius fuit, & indiscretus, in prę-
sumptione ancipiti nimis suæ inuictæ confidens fortitudini, laudis
cupidus & thesauri, promissorum immemor arridẽte prosperitate.
Vnde ipsis Anglis, quibus præerat, etiam consanguineis se præbue-
rat odiosum, victoriamq; cum illi dominus exercituum & deus vl- 20
tionum concesserat, nõ deo sed sibi, suęq; ascripsit strenuitati. Quod
recenti experientia fuerat cõprobatũ, cum à Noricis deuictis super-
bus, spolijsque omnium retentis, quæ alijs promissa debebantur, ad
Normannorum prælia præcipitanter & inconsultè festinauit: Vnde
Ducis Gulihelmi, magnanimi in negotijs bellicis peragẽdis, & cir-
cumspecti, fidelis in pollicitis, in pace socialis & iucundi, in cõuiuijs
dapsilis & sereni, omnibus ferè, tam Anglis quàm cõterminis, maxi-
mè tamẽ Noricis acceptabatur. Recipiẽtes eum beniuolè dicebãt:
Benedictus qui venit in nomine domini, rex pacific' bellator victo-
riosus, pater & protector desolatorum. Cum igitur ordinatissima 30
dispositione dei, qui regna disponit & dissipat, consilia principum
cõcedens, impertitur cui vult & quam diu, nec est qui dicere queat,
cur hoc facis, trãsferatur regnum Anglorum, ad dominiũ Normã-
norũ. Libri nostri continuationẽ, in secundam partem resecamus.

FINITVR LIBER PRIMVS.

INCIPIT LIBER SECVNdus, de coronatione regis Gulihelmi Primi, conquæstoris.

NNO gratiæ Mlvij. Dux Normannorum Gulihelmus, vrbem Londoniarum adiẽs, in magna exultatione à clero & populo suscept᷒, & ab omnibus rex acclamatus, dominicę natiuitatis die ab Aeldredo, Eboracensi archiepiscopo, regni Angliç accepit diadema. Renuit enim hoc manus cõsecrationis à Stigando, Cantuariensi archiepiscopo, suscepere, eò quòd non legitimè occupauerat illius excellentiam dignitatis, licet de iure antiquo ad illam ecclesiam illa solennitas spectare comprobetur. Deinde homagijs à magnatibus, cum iuramento fidelitatis, obsidibusque receptis, in regno cõfirmatus, omnibus, qui ad regnum aspirauerant, factus est terrori. Ciuitatibus quoque dispositis, & castellis, proprijsq; ministris impositis, ad Normanniam cum obsidibus Angliæ, & thesauris impretiabilibus nauigauit. Quibus incarceratis, & sub salua custodia deputatis, ad Angliam denuò remeauit, vbi cum commilitonibus suis Normannis, qui in bello Hastingensi patriam secum subiugauerant, terras Anglorum & possessiones, ipsis expulsis successiuè, manu distribuit affluenti, & modicum illud, quod eis remanserat, factus iam de rege tyrannus, sub iugo detrusit perpetuæ seruitutis. Et cum se viderat in sublimi eleuatum, & in fastu regni confirmatum, in alium virum est subitò transmutatus, nobiles terræ, quos auitus sanguis ab antiquo sublimauerat, proh dolor, conculcando. Vnde nobiliores de regno indignati, quidam ad regem Scotorum Malcolmum confugerunt, alijque malentes vitam infœlicem terminare, quàm seruitutem insolitam subire, loca deserta & nemorosa petentes, ibique vitam feralem ducentes, Normannis cessisse pœnitentes, & dolore vehementi corde intrinsecus tacti, sed serò, quæ poterant, occultas insidias & damna parauerunt. Videntes ergo partem suam infirmiorem, & seruire renuentes, recesserunt ab Anglia Comites generosi, Eadvvinus & Morcarus fratres, & nobiliores quique, cum episcopis & clericis, & alijs multis, quos longum esset exprimere nominatim.

Qui omnes ad regem Scotorum Malcolmum fugiẽtes, ab ipso honorificè sunt recepti. Tunc etiam Eadgarus Aetheling, de regno Anglorum hæres legitimus, cernens res patriæ vndique distrahi & perturbari, ascensa naui, cum Agatha matre sua, & sororibus Margareta, & Christina in Hungariam, vbi natus fuerat, reuerti conabatur. Sed, tempestate suborta, compulsus est in Scotiam applicare. Hac quoque occasione actum est, vt Margareta regi Malcolmo nupta traderetur. Cuius vitam laudabilem, & mortem pretiosam, specialiter liber inde æditus insinuat euidenter. Soror autem eius Christina sanctimonialis, benedicetur cœlesti sponso perpetuò copulata. Nati sunt deniq; reginę Margaretæ sex filij, & duę filiæ, quorum tres, Eadgarus scilicet, Alexander & Dauid, iuxta generis sui nobilitatem, reges fuerunt: ex quibus regum Angliæ nobilitas, à proprijs per Normãnos expulsa finibus, ad reges deuoluta est Scotorum. 10

Quare rex Gulihelmus Primus, non fuit coronatus à Cantuariæ archiepiscopo.

CONsecratus est rex Gulihelmus, & coronatus die natiuitatis dominicæ, feria secunda, vt dictum est, ab Aeldredo, Eboracensi archiepiscopo, quia Stigandus Cantuarię archiepiscopus, tanquam schismaticus, ab Alexandro papa suspensus erat. Eo tempore excitat præpotẽs minister Eadricus, cognomento Siluaticus, filius Aelfrici, fratris Eadrici Streonæ. Cuius terrã quia se dedere regi dedignabatur, Herefordenses castellni, & Ricardus filius Scrobbi, frequenter vastauerunt, sed quotiescunque super eum irruerant, multos è suis militibus & scutarijs perdiderũt. Idcirco accitis sibi in auxilium regibus VVallanorum Bleothino videlicet & Rivvathlo, idem vir Eadricus circa assumptionem beatæ Marę Herefordensem prouinciam vsque ad pontem amnis Vagæ deuastauit, & ingentẽ prędam inde abduxit. 20 30

Abbatia de bello construitur.

REx Gulihelmus, exultans de victoria, dedit laudem deo. Eodem anno, idem rex construxit abbatiam, quam appellauit pro bello ibi commisso, Bellum, in qua, in pertuum, deo gloria, & laus, & gratiarum actio pro victoria obtenta soluerẽtur, necnon & pro ibidem mortuis exequiæ à sanctis monachis ibi cõstitutis, cũ salutarib' hostijs, deo redderentur, ipsamq; ecclesiam possessionibus, & libertatibus dotatam & ditatam commisit patronatui, & tutelæ regum, qui

post

post eum forent in Anglia regnaturi.

Ducissa consecratur in reginam.

ANno gratiæ.Mlxviij.Matildis vxor regis Gulihelmi consecratur in reginam die Pentecostes ab Aeldredo,Ebor.archiepiscopo.x. Kalend.Aprilis.Hoc etiam anno,natus est regi Gulihelmo filius in Anglia,& vocatus est Henricus. Nam primogenitus eius Gulihelmus Rufus & Robertus, in Normannia nati sunt, antequam pater eorum Angliam sibi subiugauerat.

Duo filij Suani venerunt in Angliam,vt eam expugnarent.

10

ANno gratiæ. Mlxix. inter duo festa beatæ Mariæ in autumno, venerunt duo filij Suani de Dania cum trecentis nauibus in Angliam, vt ipsam hostiliter expugnarent,& Gulihelmum regem caperent,vel ab Anglia effugarent. Quorum aduentus, cum diuulgatus esset,exierunt illis obuiam Comites, & Barones, & nobiles terræ,oppressi à Normannorum importabili superbia, & fœdus ferientes cum ipso,additi sunt exercitui Danorum, vt regen Gulihelmum confunderent. Sed rex Gulihelmus prudentissimus,videns periculum sibi imminere, humiliauit se illis, compescens elationem suorum Normannorum, & sic reuocatis multis Anglorum nobilibus, fœdere cautius cum omnibus confirmato, Eboracum, vbi fuit Danorum receptaculum, potenter cum ibi inuentis expugnauit,& multa milia hominum ibidem interfecit.

20

Quomodo rex Gulihelmus,iam securus,factus est de rege tyrannus.

ANno gratiæ.Mlxx. pridie nonas Aprilis, rex Gulihelmus, iam factus securior, in multis promissa violauit. Monasteria verò totius Angliæ perscrutari fecit, & pecuniam, simul cum chartis, in quarum libertatibus nobiles Angliæ confidebant, & quas rex in arcto positus obseruaturum se iurauerat, ab ecclesijs, vbi in securo depositæ iacuerant, auferri præcepit violenter, & in ærarium suum deferri. Concilium quoque magnum in octauis Paschæ, apud VVintoniam celebrauit ecclesia tota Anglicana, rege procurante, vbi multa regnum contingentia mutata sunt. Ibi etiam Stigandus, archiepiscopus, degradatus est ignominiosè, & Ailmarus frater eius episcopus Eastangliæ, plures quoque episcopi & abbates ibidem depositi sunt. Solus verò inter omnes

30

Angliæ prælatos, Aegelvvinus, Dunelmensis episcopus, videns fratrum iniustas oppressiones, condolens & zelum dei habens, exulauit spontaneus ab Anglia, volens oppressores vinculo excommunicationis innodare. Stigando vero successit Lanfrancus monachus, vir eleganter literatus, & moribus multimodis ornatus, qui inter cætera magnifica opera, librum composuit de sacramento altaris, fidem roborando catholicam. Ailmaro successit Arfastus, regis capellanus: hic transtulit sedem ad Theofordiam.

Angli à Normannis expulsi, iniuriosè & malitiosè tractantur.

ANno gratiæ. Mlxxi. Lanfrancus, Cadomensis abbas, in archiepiscopum Cantuariensem consecratus est, octauo Kalend. Maij, Ipse quoque archiepiscopus Lanfrancus, monachorum ordinem secundum regulam beati Benedicti, in multis cœnobijs Angliæ cõstituit. Primò verò, in ecclesia Cantuariensi, postea in ecclesia sancti Albani, Anglorum protomartyris, vbi etiam decedente Frederico abbate, substituit nepotem suum Paulum, qui fretus adminiculo auunculi sui ecclesiam restaurauit, & ordinem penè lapsum reformauit. Hoc quoque tempore, cum Angli nimis iniuriosè tractarentur à Normannis, in Eliensia arundineta, & ad insulam Thorneie fugientes, ibidem castra refugij facientes, Herevvardum in armis strenuissimum, ducem sibi præfecerunt. Sed rex Gulihelmus, aliquos promissis alliciens, alios terroribus exasperans, alios donis corrumpens, demum omnes copioso exercitu circumuallans, ad suã coëgit ditionem remeare.

Rex Gulihelmus cœpit homagium à rege Scotorum.

ANno gratiæ. Mlxxij. generale concilium regni Angliæ, de primatu Dorobernensis ecclesiæ super Eboracensem, celebratum est, sexto idus Aprilis. Et tandem decretum est, quòd prçponi habet Cantuar, & ei subijci per omnia Eboracensis. Rex etiam Gulihelmus Scotiam adijt, & hostiliter inuasit, credens aliquos ibidem de hostibus suis indomitis & profugis penes regẽ, vel suos delituisse. Sed cum nullum ibidẽ reperisset, accepto regis Scotorũ homagio, ad propria remeauit. Eodem anno gratiæ. Mlxxij. rex Gulihelmus cum grandi exercitu Scotiam ingressus est, & obuiauit ei pacifice Malcolmus rex Scotorum apud Barvvicũ, & homo suus deuenit.

Hijs

Hijs temporibus regebat Comitatum Carleoli, Comes Ranulphus de Micenis, qui efficax auxilium prebuit regi Gulihelmo in conquestu suo Angliæ. Hic vrbem Carlioli cepit ædificare, & ciues eiusdem plurimis priuilegijs munire. Sed rediens rex Gulihelmus à Scotia per Cumbriam, videns tam regale municipium, abstulit illud à Ranulpho Comite, & dedit illi pro eo Comitatum Cestriæ multis honoribus priuilegiatū. Carliolū vero præcepit rex Gulihelmꝰ turribus propugnaculisque muniri firmissimis. Rex verò Gulihelmus Conquestor in redeundo de Scotia apud Dunelmum nouum ibidem construxit castellum contra irruptiones Scotorum.

Rex Gulihelmus Normanniam, sibi rebellem, subiugauit.

Anno gratiæ. Mlxxiij. pridie Kalend. Aprilis obijt Alexander papa, cui successit Hildebrandus, qui Gregorius vocatus est. Eodem anno, inuaserunt monachi sancti Audoeni Iohannem archiepiscopum Rothomagensem, missam celebrantem in festiuitate eiusdem sancti, cum armata manu virorum. Vnde iudicatum est in concilio in eadem ciuitate congregato, præsidente rege Anglorum Gulihelmo, monachos huius criminis reos per abbatias carceribus intrudi. Rex etiam Gulihelmus, eodem anno, Anglorum fretus auxilio, Normāniam, iam sibi rebellem, dominio suo potenter mācipauit. Deinde omnibus pacificatis, & benè dispositis, Anglis quoque in plenitudinem dilectionis receptis, in Angliam est reuersus.

Sacerdotes Symoniaci, nec non & vxorati à papa Gregorio excommunicantur. Vlstanus in episcopatum suum restituitur.

Anno gratiæ. Mlxxiiij. Gregorius, qui & Hildebrandus dicebatur, celebrata Synodo, Symoniacos anathematizauit, Sacerdotes vxoratos à diuino officio amouit, nouo exemplo, & vt multis visum est, inconsiderato præiudicio, contra sanctorum patrum sententiam. Beatus Vlstanus, per Lanfrancum archiepiscopum, iniustè depositus, miraculosè restituitur. Cùm baculum pastoralem sepulchro beati Eadvvardi infixisset, nullus præter eum à lapide euellere poterat. Papa verò, vt validius vxoratos sacerdotes puniret, & punitos reuocaret ab amplexibus illicitis, laicis interdixit ne missas eorū audirent, decimas etiam presbiteris debitas igne iussit concremari. Eodem anno, venerunt ex Daniâ, in manu forti & hostili, Cnuto filius Suani, & Hacon Comes cum nauibus magnis ducentis, sed citò frustratus est conatus eorum, per circumspectam prudentiam inuictissimi regis Gulihelmi.

Obijt Aeditha regina Anglorum. Rex maledixit Roberto filio suo cognomento Curthose.

ANno gratiæ. Mlxxv. obijt Aeditha regina, nonas Aprilis. Eodem anno, rex Gulihelmus, Radulpho Consuli filiam Gulihelmi, filij Osberti, nuptui tradidit, & Cōsulatum de Northfolk & Suthfolk. Iste Radulphus erat de genere Britonum, ex parte matris, & pater suus Anglicus fuit. Natus fuit in Northfolk, ibiq; habuit nuptias suas, quæ multis hominibus damno fuerunt. In quibus fuerunt Rogeri' Consul, & VValtheof' Consul & episcopi, & abbates, & consuluerunt expellere regem Gulihelmum de regno suo. Quod citò regi innotuit, qui fuit in Normannia, & postea venit rex in Angliam, & cepit VValtheofum & Rogerium cognatum suum, & misit eos in carcerem. Sed & de cæteris, qui fuerunt ad nuptias, † fecit postea iudicium. Eodem quoque anno, idem rex Gulihelmus, die Paschæ, in ecclesia de Fescamp filiam suam Ceciliam, deo consecrandam obtulit cum deuota solennitate. Rex etiam Gulihelmus maledixit Roberto filio suo, quia multoties eundem ad iram prouocauerat, & à conspectu suo, præsentem in suæ mentis amaritudine abegit. Ipse autem Robertus, quantum inualuit paterna maledictio, in fine vitæ suæ manifestè expertus est, cum excæcatus, & incurrens fraternam cum odio persecutionem, in carcere lamentabiliter diem clausit extremum.

† in breui fecit vltionē.

Generalis terræmotus in Angliam.

ANno gratiæ. Mlxxvi. sexto Kal. Aprilis terra tremuit, & factus est generalis terræmotus in Anglia, & gelu magnum, glaciesq; validissima, à Kal. Nouembr. vsq; ad medium Aprilis, VValtheof' Dux decollatus est. Et hic est annus tertius decimus primi decemnouenalis cycli, repetito anno magno Dionysij, duobus annis à passione domini reuolutis.

Ordo monastichus in Anglia reuiguit per exemplum, & doctrinam Lanfranci archiepiscopi.

ANno gratiæ. Mlxxvij. dominica palmarum, sextodecimo Kalen. Maij, circa horam sextam, serenio cælo, apparuit stella. † Lauzo prior sancti Pancratij, venit in Angliam, & Paulus monachus Cadomensis, nepos Lanfranci archiepiscopi, creatus est abbas sancti Albani. Per ipsum etiam totus ordo monastichus in Anglia refloruit, coadiuuante Lanfranco. Ipse etiam Paulus abbas possessionibus multis & libertatibus ecclesiam suam ampliauit.

† Lando.

Impera-

Imperator propter schisma excommunicatur.

ANno gratiæ. Mlxxviij. schisma magnum inter dominum papam Gregorium, & Henricum imperatorem ortum est. Tãdem imperator excommunicatur. In fine tamen Sueuiam deuastat. Rex Gulihelmus curiam suam apud Glouerniam tenens, tribus capellanis suis, scilicet Mauritio Londoniensem, Gulihelmo Norvvicensem, Roberto Cicestrensem contulit præsulatum. Eodemque anno obijt Guiscardus, magnanimus Dux Apuliæ, & successerunt ei duo filij eius, Rogerius scilicet, & Beamundus. Hoc etiam anno mota est guerra naualis præcipuè funesta nimis inter Venetos & Barenses, pro corpore sancti Nicholai. Eodem anno Gulihelmus Comes VVarenniæ, qui venit in Angliã cũ Gulihelmo Bastardo fundauit prioratum sancti Pancratij de Levves.

VVallia capitur ab Anglis, & Antiochia à Paganis.

ANno gratiæ. Mlxxix. obijt Iohannes, Rothomagensis archiepiscopus, cui successit Gulihelmus, qui fuit abbas Cadomensis. Incipitur renouari ecclesia episcopatus VVintoniæ. Ventus validissimus nocte natalis domini, ædificia solida concussit. Eodemque anno, rex Anglorum Gulihelmus in VValliam copiosum duxit exercitum, & eam sibi subiugauit, & ab eiusdem regulis homagia per fideles obsides suscepit. Eodem anno, Antiochia capitur à paganis, cum adiacente prouincia, quæ extitit Christiana à tempore sancti Petri, sine exturbatione. Eodem anno rex Scotorum Malcolmus post Assumptionem beatæ Mariæ, iterum insaniens, totam Northumbriam vsque Tinã deuastauit. Rex Angliæ hoc audito misit Robertum filium suum cum exercitu in Scotiam qui infecto negocio rediens super flumen Tinę nouum castellum fabricauit, & ad patrem est reuersus. Eodem quoque anno, rex misit fratrem suum Odonẽ Baiocensem episcopum, cum multa militaria manu vt Northumbriam vastaret, cuius populus cõtra regem insurrexerunt, & VValcherum episcopum Dunelmensem, virum vtiq; innocentem, occiderant apud Gatesheuede.

Falsus rex occiditur ab imperatore.

ANno gratiæ. Mlxxx. Hildebrandus papa, qui & Gregorius dictus est, quasi sibi diuinitus reuelatum, prædixit falsum regẽ hoc annó moriturum. Verum quidem prædixit, sed fefellit eum de falso rege opinio & coniectura, secundum velle suum interpretata super imperatore Henrico. Imperator verò cõtra Saxones graui prælio con-

lio congreditur, vbi falsum regem, scilicet Rudulphum, cum multis Saxoniæ principibus interfecit. Eodem anno nouum castrum Actedisme à Gulihelmo rege conditur.

Gulihelmus Rothomagensis archiepiscopus concilium celebrauit, apud Lissebor, In Anglia terræmotus factus est, cum mugitu terribili.

ANno gratiæ Mlxxxi. Gulihelmus, Rothomagensis archiepiscopus, tertio consilium apud Lisseborr, præsente rege Gulihelmo, cum principibus & episcopis multis. Eodem anno, factus est terræmotus magnus; cum terribili mugitu terribili in tota Anglia, contra eius solitum & cursum naturæ, quod creditur euenisse in triste præsagium mutationum decretorum legum, & præceptorum in prædicto concilio.

Marianus historiographus, vir quidem magnæ authoritatis, à natiuitate Christi, huc vsque chronica scripsit.

ANno gratiæ Mlxxxij. Marianus Scotus, sancti Bedę linealiter cōsanguineus, ipsius sancti libros omnes cum alijs multis perscrutans, similis illi in moribus, & scientia esse nitebatur. Iste Marianus, à natiuitate Christi chronica sua incipiēs, vera, & plenaria vsque ad hunc annum perduxit, multum laborans, vt errorem de annis domini corrigeret. Super hoc enim, multorum opinio, animos lectorū reddebat suspensos.

Matildis regina mortua est, & rex Gulihelmus tyrannior factus est.

ANno gratię. Mlxxxiij. idibus Aprilis obijt Matildis regina, senior vxor Gulihelmi regis, filia Baldevvini Comitis Flandriæ, & sepulta est Cadomi in monasterio sanctæ Mariæ, quod ipsa à fundamentis construxerat, & nobiliter dotauerat. Eodem anno, rex Gulihelmus, misit iusticiarium per totam Angliam, per Comitatus, & inquirere fecit, & diligēter perscrutari, quot iugara, & virgatæ terræ, quidque vni militi sufficere posset. Fecitque inquirere de vrbibus, & villis, & viculis ad quid in solidum ascenderent. Idquisiuit etiam, quot animalia possent sufficere ad vnius hydę culturam, & de fluminibus, paludibus, siluis, quem censum redderēt per annum, & quot milites essent in vnoquoque Comitatu, vt sciret, quo numero virorum posset, si tanta necessitas emergeret, cōfidere. Quæ omnia, in scripta redacta, & ad VVestmonasterium relata, in thesaurum regium deferebantur reseruanda. Deinde senior, factus auarior & de rege tyrannior, de vnoquoque aratro, id est, hyda terræ totius regni, sex solidos extorsit truculenter. Eodem anno Mauricius

ricius episcopus London. templum maximum quod necdum perfectum est incepit. Hoc anno concessæ sunt libertates ecclesiæ Dunelmensis à Thomæ archiepiscopo Eborac.

VValtheofus fortissimus perimitur. Imperator Henricus, respirat.

ANno gratiæ. Mlxxxiiij. VValtheofus decolatus est, Comes amplæ prosapiæ, neruosus lacertis, robust⁹ pectore, & procerus toto corpore, filius Sivvardi, Comitis magnificentissimi, quem † Droggere Danico vocabulo, id est, fortem cognominabant. Hic Crolandiæ sepultus est. Eodem quoque anno, Romani Henricum imperatorem 10 receperunt, & à papatu abdicatur, eorum iudicio, Hildebrandus. VVibertus, Rauennensis vrbis episcopus, in sedem apostolicam inthronizatur, & Clemens nominatur, ac iustè omnes Hildebrandū fuisse depositum conclamant, tanquam læsæ maiestatis reum, qui contra imperatorem Henricum, alium ordinauit. Eodem verò anno, Cassinensium abbas Desiderius, contra Clementem, papa efficitur, sed citò post moritur morbo dissenterico resolutus. Eodem itaque anno, rex Anglorum Gulihelmus, in festo Pentecostes, apud VVestmonasterium, Henricum filium suum iuniorem insigniuit nimis pomposè cingulo militari. Deinde cœpit homagia hominū 20 totius Angliæ, & iuramentum fidelitatis, cuiuscumque essent feodi vel tenementi, & extortis magnis pecuniæ copijs, de quibuscumque aliquam poterat inuenire causam, talem, vel qualē. Deinde in Normanniam transfretauit. Iam igitur, peccatis exigentibus, emarcuit oppressa anglorum antiqua nobilitas, & diatim corda nobilium, noua, iuxta beati Eadvvardi vaticinium, trahunt lamentabilia ab alto suspiria.

† Digtra.

Gulihelmus rex prosperatur in vijs suis, duo cœnobia fundauit.

ANno gratiæ. Mlxxxv. rex Gulihelmus, cum iam penē omnē Angliæ nobilitatem exuflasset, omnem induit tyrannidem, factus est 30 ferus & inhumanus, feras solas dilexit, pro quibus homines mutilauit, exhæredauit, incarcerauit, trucidauit. Normanniam quoq; suppeditauit, Cinomanniam expugnauit & adquisiuit, Britāniam Armoricam sibi subiugauit, Scotiam Angliæ inclinauit. Prædonum verò & latronum spoliator fuit sagacissimus, & eorum damnator immiseralibis. Vnde per totam Angliam ire poterant mercatores, peregrini, & viatores, indemnes, etiamsi aureis thesauris onerati viderentur, cum antecedentibus temporibus, quælibet silua lupis & vespilionibus abundauerat. Nobiles enim & generosi Anglici ex-

pulsi à

pulsi à proprijs, & erubescentes mendicare, vel fodere nescientes, cum filijs & fratribus suis in siluis latuerunt, solis prædis & rapinis, cùm defuerunt venationes vel alia victualia, inhiantes. Eodem tēpore, rex Gulihelmus, Remigio cuidam, de Fescháumpe monacho, contulit episcopatum de Docestre, cuius edoctus rex monitis salutaribus, pro transgressionibus suis expiandis, duo cœnobia fundauit, vnum in honorem sancti Martini in Anglia, vbi bellum consertum fuit, quod & sic ideo nuncupauit, vt prædictum est. Aliud verò monasterium in Normannia apud Cadomum cōstruxit, in honorē sancti Stephani prothomartyris, & consecrari iussit. Ex regina verò Matilde, liberos plures suscepit, Robertum scilicet, & Richardum, Gulihelmum, & Henricum, ex quibus postea propagata est linea regum Angliæ.

Gulihelmus Conquestor { Robertus Curthose; Gulihelm' Rufus, rex; Richardus.; Henric' Clericus, rex; Adela.; & quatuor aliæ filiæ. } Matildis mater istorū, & regina, erat filia Balduvini, Comitis Fland. Stephanus Blesensis, eius fili'; & postea rex,

Rex Gulihelmus duo monasteria, quæ fundauit, ampliat, scilicet, sancti Martini in Anglia, & sancti Stephani in Normannia.

ANno gratiæ. Mlxxxvi. rex Gulihelmus cœnobium secundum, in Normannia fundatum, & iam perfectum, possessionibus & libertatibus ampliauit. Primogenitus regis Gulihelmi, Robertus, adhuc patre viuente, Normanniam sibi negari molestè ferens, in Italiam abijt, ita succēsus, vt filiā Bonefacij Marchionis, sumpta in matrimonio, patri validius aduersaretur, sed hac spe frustratus, Philippū regem Francorum, contra patrem excitauit. Quarè paterna benedictione, & hæreditate cassatus, regno Angliæ post mortem caruit, Ducatu Normanniæ vix retento. Rex Gulihelmus optimam habuit consuetudinem, per quam dicitur diuinam in tyrannide vltionem euasisse. Missas & horas diuini obsequij diligenter, & cum matura simplicitate exaudiuit, nec se tolerauit, etiam pro vrgētissimis & arduis negotijs, impediri, interim genua flectere & deuotè orare non cessauit.

Gulihelmus rex moritur, substantiam suam mirabiliter diuidit. Robertus primogenitus reijcitur, Gulihelmus succedit.

Anno

ANno gratiæ. Mlxxxvij. contigit magnum infortunium in Anglia. Gens enim tanta infirmitate occupata est & pestilentia, vt qui febres euaderet, fame moreretur. Immisit etiam tempestates, & tonitrua, & fulgura, quibus multi homines perierunt, nec animalibus, nec pecoribus pepercit, deus. Sed & domesticæ aues Angliæ, pauones, gallinæ, anseres à domibus se extrahentes, siluestres omnes efficiuntur. Hoc anno, fuit rex Gulihelmus in Francia deprędauitq; regnũ regis Philippi, & multos ex suis neci dedit. Combussit quoq; castrum nobile, nomine Mathaunte, & omnes ecclesias, quę ibi inerant, plebemque multam, & duos anachoritas sanctos igni tradidit, quo facto abijt in Normanniã, & perendinauit ibidẽ. Rex verò Gulihelmus, extremo vitæ suæ tempore, in Normannia habitans, contractis amicitijs cum rege Francorum Philippo, aliquantisper conticuit. Cuius abutens patientia Philippus rex, fertur dixisse. Rex Anglię Gulihelmus iacet Rothomagi, more absolutarum partu fœminarum cubile fouens. Quo perstrictus rex Gulihelmus conuitio, respondit. Cum ad missam, post partum iero, centum milia candelas illi illuminabo. Nec multò post, mense Augusto, copioso exercitu cõgregato, Franciam ingreditur, omnia proterit, cuncta populatur. Postremò Medantum ciuitatem iniectis ignibus, concremauit, quo succenso exhilaratus, dum suos audacius incitat, vt igni adijciant pabula, propius flammas accedens, foci calore & autumnalis æstus inæqualitate morbum nactus est, quo affectus receptui suis cecinit, & Rothomagum est regressus. Quinto verò Kalend. Aprilis, rex Gulihelmus, cum sensisset, diem mortis imminere, fratrem suum Odonem, & omnes quos in Anglia vel Normannia custodiæ mancipauerat, relaxauit, pro eò quòd si quis tempore suo, ceruum vel aprum caperet, oculis priuabatur, grauem egit pœnitentiã. Pacis & iustitiæ inuiolabilis conseruator extitit, ita vt puella auro onusta, regnum Angliæ pertransiret impunè. Rex Gulihelmus mirabiliter terram suam sic diuisit. Roberto primogenito suo inuitus, & coactus Normanniam. Gulihelmo secundo filio suo, Angliæ monarchiam, & Henrico, possessiones maternas & thesauri copiam delegauit. Rex igitur Gulihelmus, postq̃. xx. annis, mensibus. x. & xxviij. diebus genti Anglorũ præfuit. v. idus Septembr. regnũ cum vita reliquit. Corpus eius apud Cadomum delatum est, & ibidem sepultum. Gulihelmus filius regis Gulihelmi, Angliam festinatò adijt, & quinto Kalend. Octobris die dominica, apud VVestmonasterium,

nasterium à Lanfranco, Cantuar. archiepiscopo, consecratus est in regem. Hic abbatiam sancti Martini de Bello ampliauit, dilexit, & collocata à patre suo, confirmauit, & tumbam eius, & diem anniuersarij sui veneratus est. Quod tamen Robertus obstinatus facere contempsit, & alij filij sui, ipsius exemplo. Intererant exequijs assiduè tres, qui sui fuerant capellani, quibus præsulatus dignitatem idē rex contulerat, Mauricius, scilicet London. Gulihelmus Norvvicensis, & Robertus Cicestrensis episcopi.

De Sacramento altaris.

EOdem tempore, Berengarius Turonensis, in hæreticam prolapsus prauitatem, omnes Gallos, Italos & Anglos, suis iam penè corruperat prauitatibus, noua & inaudita ac falsa asserens super sacramento altaris, & transsubstantiatione, tam panis in carnem, quā vini in sanguinem. Sed Lanfranci prudentia, omnes versutias aduersariorum detegens, catholicam circá illa omnia confirmauit veritatem. Paulus quoque, de quo superius fecimus mentionem, ecclesiasticam non est passus titubare veritatem. Et sic stetit irrefragabiliter religio circa sacramentum altaris Christiana. Venetijs meditantibus auferre corpus sancti Nicolai à Mirrea Liciæ à Turcis desolata, præoccupauerunt eos Barenses ciues, numero. xl. septem, ab Antiochia Mirream venientes. Qui à quatuor tamen monachis, ibi inuentis extorserunt ostendi tumbam sancti, qua effracta, ossa sancti Nicolai in olei liquore natantia, integro numero, extraxerunt, & Barim cum gloria detulerunt. Facta est autem hæc translatio, anno Dccxlv. à depositione sancti Nicolai. Eodem tempore, Mediolani, dum Patritiæ dignitatis viri de republica tractantes, sub vna residerent turri, auribus omnium vox insonuit, vnum ex illis nomine vocans, & festinatò exirè rogans. Quo tardante, persona quædam apparuit, quæ vocatum virum, vt egrediretur, prece obtinuit. Exeunte illo, turris repentè cecidit, & omnes, qui ibidem aderant, casu miserabili oppressit.

Mortuo Gulihelmo rege Anglorum, magnó conquisitore, succedit Gulihelmus Rufus, secundo genitus regis, in regnum.

ANno gratię. Mlxxxviij. multi magnatum Anglię, contemnentes seruirę iuniori, & relinquere Robertum primogenitum, dixerūt seruire iuniori indignū fore nimis, tam strenuo milite relicto, tamq; nobili. Sed regis prudentia, omnes nōvalens simul flectere, singulos cautius emolliuit, & primò libertates pro suo arbitrio promittēs, denuo,

denuo,quæ sua erant,non segniter reuocauit,callidè promittēs,subdole reseruauit in fine,quod deum non latuit. Victor papa sedit annū.i.menses.iiij. & dies.

Coronatio Gulihelmi Rufi.

COronatus est igitur Londonijs nouus rex,Gulihelmus dictus,& existens Rufus. Affuerunt aūt Lanfrancus archiepiscopus Cant. qui eum consecrauerat in regē, & Thomas Ebor. & Mauriti' London. & VValkelmus VVinton.& & Galfridus Cicestrensis, & Vlnoth' VVigorniē. & Gulihelmus Theofordensis,& Robertus Ce-
10 striæ,& Gulihelmus Dunelmensis,episcopi,& Odo Baiocensis,iusticiarius totius Angliæ, & Remigius episcopus Lincol. Cuius episcopatus.Remigio procurante, trāslatus est,secundū sitū,vsq; ad locum,vbi nunc est sedes.Cum aūt episcopatus ille maximus sit,durās à Thamesi vsq; ad Humbrū, displicebat ei, quòd in vrbe modica, & in termino episcopatus,sita fuit sedes, cum clarior Lincolnia situ, & ædificijs emineret. Mercatis igitur prædijs, in vertice vrbis iuxta castrū ædificata est ecclesia & canonici in territorio ordinati. A diuerticulo materię reuertētes,materiā ordiamur.Plaga tetigerat Anglos,iā ad Normānos in parte reuertitur. Omnes namq; nobiliores
20 regni,quos Gulihelmus Magn' promouerat, superbi effecti,indignātes quia regnaret super eos iunior, spreto Roberto primogenito, nobili,& magnanimo,nō sine periurio bella mouerunt in Gulihelmum.Sed infra tertium annū,omnes cōfusi sunt, & possessiones eorum fidelioribus distributæ.

Obijt Lanfrancus nobilis antistes Cantuariensis ecclesiæ.

ANno gratiæ.Mlxxxix. ix.Kalend.Aprilis obijt Lāfrancus archiepiscopus Cantuarię,qui in Cantuaria maiorem ecclesiam, cū officinis renouauit.Dignitates multas eidem ecclesiæ adquisiuit, maneria restaurauit,xenodochia duo stabiliuit, hæreses condemnans
30 fidem roborauit,ordinē monasticum ministerio Pauli, nepotis sui, quē secum duxit monachū à Normannia, & in abbatē sancti Albani stabiliuit, elegāter informauit, ecclesiam apud Roffam reformauit,libros quos rudis simplicitas Anglicana corruperat, ab antiquo diligenter sanè correxit, quorum corroboratione se gaudet ecclesia communiri. Rex Gulihelmus, contra fratrem suum Robertum, Normannorum Ducem,bella mouere cœpit. Eodem anno,terræmotus fact' est,& monachi de Bermundesia, vocante Lanfranco, venerunt in Angliam. Iste Remigius erat monachus Fiscami, qui

etiam fecit ex nouo cenobium monachorum apud sanctam Mariam de Stoke, alterum apud Harden.

Rex Gulihelmus contra fratrem suum Robertum bella mouet.

ANno gratiæ. Mxc. rex Gulihelmus, contra fratrem suum Robertum primogenitum, arma mouens, castra sancti Valerici, & Albemarliæ cœpit. Nitebatur enim vlcisci iniurias, quas fecerat fratri suo iuniori, à quo magnam pecuniæ partem subdolè adquisierat, vendendo ei terræ suæ partem, & postea auferendo, & in alijs fraudibus fraternam simplicitatem cirumueniendo, tum vitum astutia. Erat enim idem Robertus, corpore integer, & fortis, audax & imperterritus, neruis connexus, ossibus congestus, corpore procerus, facie virilis, sed mente insatiabili auarus, & astatus, & patri licet magnanimo ex superbia inobediens, deo indeuotus, fratri suo regi Gulihelmo infidelis. Tandem tamen, & si inuitus, illi fidelis. Necessitate enim compulsus, petijt amicos magnos, vt placabilem sibi redderent fratrem suum, & ipsum illi sub aliqua forma reconciliatum. Eodem anno, fundata est ecclesia beatæ Mariæ de Castilacra à Gulihelmo Comite VVarenniæ.

Rex Scotorum Malcolmus facit homagium regi Gulihelmo. Rex infirmatus promisit bona, sed non reddidit.

ANno gratię. M. xci. ventus vehemens, & damnosus percussit Lõdoniam, turres & edificia, cum arboribus fructiferis, concutiens. Remigius episcopus Lincolniensis, cum ecclesiam iam perfectam magnificè dedicare disponeret, paratis necessarijs ad talem solennitatem, die proxima antecedente obijt. Thomas Ebor. archiepiscopus resistendo contradicebat, affirmans eam in sua parichia esse cõstructam. Vnde pro appellatione pendente, & morte importuna episcopi, dilata est dedicatio, Eodem anno, Mechis corpus beati Clementis, primi episcopi ab apostolis ordinati, inuentum est. In contermino autem huius anni, & consequentis, concordiam inijt rex Gulihelmus cum fratre suo Roberto, precibus multorum instigatus, eo tamen pacto, vt castra illa, quę rex à fratre adquisierat, regi remanerent. Rex autem adiuuaret eum ad omnia, quæ pater suus ei legauerat conquirenda, & ẽ conuerso. Statuerũt etiam irrefragabiliter, si quis eorum moreretur prior altero sine filio, quòd alter fieret hæres illius. Hoc pactum iurauerunt præelecti nobiliores vice regis, & totidem vice Comitis.

Rex Scotorum Malcolmus, dum discurrens per confinia Angliæ prædas

prædas ageret: rege autem cum Roberto fratre suo illuc cum exercitu properante, Malcolmus perterritus occurrit pacificus, & homagio facto, iurauit ei fidelitatem. In confinio autem huius & præteriti anni, vtrumq; cõtingenti, instaurata est monachis ecclesia sancti Osvvini de Tynemuthe, & informati regulari vita sacti Benedicti, sub Paulo abbate sancti Albani. Rex Gulihelmus postea grauiter infirmat', promisit bonas leges positurũ, & pacem habere cum ecclesia. Sed cum sanus factus est, pœnituit hoc promisisse, & grauius solito ecclesiam, & regnũ oppressit, ita quòd fingẽs falsam causam, ab vna ecclesia, scilicet Lincoln. quingenta millia marcarum extorsit. Hic verò Anselmum statuit archiepiscopum Cantuariensem Sed postea enormiter persequẽs eum, vsq; ad exiliũ lacessiuit. Exulans igitur, moram fecit Anselmus ibidem, donec videret in visione nocturna, quòd omnes sancti Angliæ conquererentur altissimo super tyrãnide regis Gulihelmi, ecclesias suas destruentis. Et ait deus. Accedat Anglorum protomartyr Albanus. Et tradidit ei vnã sagittam ignitam, dicens. Ecce mors illius, de quo querimoniá coram me reposuitis. Et beatus Albanus ipsam accipiens, dixit. Et ego trado eũ spiritui nequam, vltori peccatorũ, & proiecit eam in terrã volantem per aërem, ad instar Cometę. Et mox intellexit Anselmus archiepiscopus, in spiritu, quòd rex, sagitta illa sagittatus, interijt illa nocte. Et summo diluculo missa celebrata, iussit vestimenta, cum libris & alijs rebus vehendis disponi, & iter arripuit statim ad ecclesiam suam. Et cum appropinquasset, audiuit quòd eadem nocte rex Gulihelmus sagittatus expirasset. Et hoc inferius suo loco dicetur. Eodem anno domin' Herebertus abbas de Ramisia suscepit episcopatũ Theofordensem.

Rex Scotorum Malcolmus perimitur. Videns hæc, & alia mala, sancta Margareta, vxor eius expirauit.

ANno gratiæ. Mxcij. rex Scotorum Malcolm', in Angliam prędatum veniens, interceptus est, & subitò interfectus. Quod vt audiuit regina, deo dilecta Margareta, ex eo tempore tabuit præ dolore, & vitam cito post, in lachrymis & orationibus, terminauit. Duplici enim dolore flagellauit eam dominus. Eadvvard' enim filius Malcolmi & ipsius reginæ, & hæres Scotiæ si viueret, simul cum patre Malcolmo interemptus est. Tunc Scoti elegerunt Dunevval, fratrẽ Malcolmi, in regem, sed Dunecanus filius Malcolmi, qui obses fuerat in curia regis Gulihelmi, auxilio ei' superueniẽs, auunculũ suum

 fugauit,

fugauit,& post patrem regnauit. Eodem anno, Iohannes, VVellensis episcopus, natione Turonicus, transtulit in Bathoniam, sui cathedram præsulatus. Rex Gulihelm' Cancellario suo Roberto Bloëto, Lincolniensem contulit præsulatum. Rex Gulihelmus ciuitatem Carleolensem restaurauit, Danica persecutione diu dirutam, & ex australibus finibus Angliæ, illuc habitatores transmisit. Hoc etiam anno, inundatio pluuiarum diffusa est, qua maior non erat præuisa. Rex Gulihelmus grauiter, tam regnum quàm clerum varijs opprimit exactionibus, & exagitat seruitutibus, pro quibus multorũ oppressorum incurrit maledictionem. Quidam actus istius anni finaliter attingunt partem sequentis. 10

Gelu, & nix, qualia nunquam antea visa sunt.

ANno gratiæ. Mxciij. post pluuiarum maximas inundationes, flumina etiã magna ita spisso gelu, & diutino constricta sunt, quòd hominibus & onustis, bigis & plaustris facta sunt transmeabilia. Tandem nix resoluta stirijs, & frustris natantibus, vix pontem vnũ in tota patria reliquit integrum. Hoc quoque anno, Suho Beluacẽsis præpòsitus, à papa Vrbano consecratus est in episcopum Carnotensem. Hoc etiam continuato priori anno, rex Gulihelmus Dorobernensem in pace dimisit præsulatũ Anselmo, cuius ordinatio pridie nonas Decembris fuit. 20

Transfertur sedes episcopalis à Theoford vsque ad Norvvicum.

ANno gratiæ. Mxciiij. quinto idus Aprilis, episcopatus de Theoford, translatus est ad Norvvicũ, ab Hereberto Losenga. Obijt Aelvvinus, fundator de Bermundeseie. Hic Herebertus prædictus, ex abbate Ramesiensi, empto præsulatu, factus est episcopus Theofordensis. Sed postmodum pœnitentia ductus, Romam profectus est, & Simoniacum baculum, & annulũ papæ resignauit. Veruntamen apostolicę sedis indulgẽtia propiciante, restitutus est. Eodẽ anno Rex Gulihelmus, misit Henricũ fratrem suum in Normanniam, cũ pecunia multa, vt eam expugnaret. Comes Northãhumbriæ, in superbiam elatus, pro eo quòd regem Scotorum vicerat, vt prædictũ est, curiam regis adire repudiabat. Promouit ergo exercitum in Northanhumbriam contra Robertum, & in nouo castello omnes potentiores de familia Comitis cepit, & vinculis mãcipauit. Redditum est regi castellum de Bamburg, & omnes fautores Comitis male tractati sunt. Nam Gulihelmus de Anco, oculis priuatus est, & Odo, consul Cãpaniensis, & alij plures exhæreditati sunt. Eodẽ anno 30

impiger

…dator monastery
…e Barmondsey

impiger rex Gulihelmus in VValliam duxit exercitum, eò quòd anno præterito, VVallenses multos Normannorum occiderant, & eorum firmitates confregerunt, castellum de monte Gomerico confregerunt, & eius habitatores necauerunt. Rex igitur Gulihelmus, omnes fines VValliæ hostiliter perlustrans, cum in montium latibulis, & siluarum densitatibus ipsos persequi non valeret, firmatis in confinio castris, ad propria remeauit. Eodem tempore stellæ de cælo cadere videbantur.

10

Surgit in ecclesia monstrum genitore Losinga,
Symonidum secta, canonum virtute resecta,
Petre nimis tardas, nam Symon ad ardua tentat:
Si præsens esses, non Simon ad alta volaret.
Proh dolor, ecclesiæ nummis venduntur & ere.
Filius est Præsul, pater Abbas, Simon vterque,
Quid non speremus si nummos possideamus?
Omnia nummus habet, quid vult facit, addit & aufert:
Res nimis iniusta, nummis fit præsul & abba.

In præterito anno, rex Gulihelmus adijt in Normanniam, & misit in Angliam, iussitque venire ad se viginti millia Anglorũ. Sed postquam venerũt ad mare, iussit redire, & mittere regi pecuniam, quã deferebant, scilicet vnusquisque. xx. solidos.

20

Obijt sanctus Vlstanus, & celebratum est concilium magnum.

Anno gratiæ. Mxcv. octauo Kalend. Aprilis, obijt vir vitæ venerabilis, Vlstanus VVigorniensis episcopus, cuius transitus Roberto Herefordensi episcopo in visione apparuit, illeque ad ipsum tumulandum VVigorniam properauit. Sanctus autem ille Vlstanus, cuius sanctitati beatus Eadvvardus rex, etiam mortuus, vt prædictũ est, testimonium perhibuit, ita miraculorum signis postea choruscauit, vt viderentur tempora apostolorum renouari. Eodem quoque anno, scilicet dominicæ incarnationis. Mxcv. celebratum est magnum cõcilium sub papa Vrbano, apud Clarum montem, ciuitatem Aluerniæ. Vbi ipse dominus papa, sermonẽ faciens populo super negotio terræ sanctæ, tam sanctum, tam efficacem, quòd multos principes preclaros, ad arripiendũ iter Hierusolomitanũ, & ad rependendum Christo, pro ipso scilicet moriẽdo, vicissitudinẽ animaret. Exijt igitur sermo, nec vacuus, & cruce signati sunt nobiles nõnulli, quos longũ esset enumerarẽ. Inter quos Robertus, Dux Normãnorum, cruce signatus, iter sanctũ accepturus, posuit Normanniam in vadi-

30

in vadimonium fratri suo Gulihelmo pro decē.M.librarum argenti. Iuit autem cum eo Robertus, Dux Flandriç, & Eustachius, Comes Boloniæ. Iuerunt & ex alia parte, Dux Godefridus, & Consul de Monte Baldvvinus, & alius Baldvvinus, reges Hierusalem futuri. Iuerunt quoque ex tertia parte, Comes de sancto Aegidio Reimundus, & episcopi Podiensis Aethelmarus armis claris, moribus autem clarior, & Hostiensis, qui primares extiterunt huius dei exercitus. Hugo quoque Magnus, frater regis Francorum, Stephanus Comes Blesensis, Boamundus nepos Tancredi, & alij quos hæc pagina non sufficit numerare. Petrus verò hæremita, primus iter arripuit Hierosolimitanum cum innumerabili exercitu. Sed triginta milibus trucidatis, antequam Hierusalem perueniret, iacturam incurrebat irrestaurabilem. Primum bellū Christianorū, fuit ad pontem Pharphax fluminis.ix.Kalend Martij. Secundum apud Niceam, quā & ceperunt.xiij. Kalend. Iulij, ceperunt & Laodiciam. Cum verò essent plusq̄. ccc. armatorū milia tāta eis supetebat copia, vt aries vno numo bos vix.xij. nummis venderentur. Quum igitur post.vij.hebdomadas, &.iij. dies, ab inde Antiochiam tenderent diuiso exercitu, vnum eorum exercitum.ccclx. circundederunt equitu, & Arabes quorum non erat nummus. Mittitur ergo ad aliū exercitum, bellum ergo geritur horrendum, in quo Christiani vehementer attriti sunt. Quibus iam fugā meditantibus occurrit Robertus Dux Normanniæ, clamans. Quò milites, quo fugitis? equi eorum sunt nostris velociores, fuga nobis non est, melius est enim bene mori quàm male euadere, me sequemini: ô virum magnæ & admirandæ probitatis. Vix dixerat, & in quendam paganorum regem lanciæ direxerat aciem, qui lignum & corpus & es. Strauitque secundum & tertium, et multos non resurrecturos, igitur Tancred', Boamundus, Richardus de Principatu, Robertus de Ansa non segnius indulgent ictibus. Cum eccè Hugo Magnus & Anselmus de Ribemonte, cum magna caterua alium præuolantes exercitum defessos paganos, recentes fundunt. Visis igitur ex inspirato tot hostibus, pagani fugç indulgēt, Christicolç verò victoria potiti sunt, licet damnosa, primo die Iulij. Deinde venerunt ad Eracleam, inde ad Tharsum, quç subdita est Baldvvino Comiti mirifico. Athenç verò & Mamistra Tancredo. Dux Normanniç, quandam ciuitatem Simeoni, Reimundus & Boamūdus aliam Petro de Alpibus cōmiserunt. Tandem venientes ad pontem Ferreum, Antiochiam, quç caput

put est Siriæ, obsiderunt .xij. Kalend. Noueb. In Februario, cōgregato mirabili exercitu paganorū ad pontē Ferreū apud castellū Areth, nostri sex acies in eos direxerunt, sed maxima vis paganorū eos tā acriter inuasit, vt paulatim iam cederent. Ac Boamūdus bellorū arbiter, Robertus etiam filius Gerardi signifer, velut leones proruunt in hostes. Dux igitur Normannorum gladio caput cuiusdam magni viri, & dentes & collum, & humores vsque in pectora diffidit. Dux Godefrid' quendā per mediū secauit. Cum igitur pars in terrā cecidisset, partem domini ferebat equus inter paganos. Quo mon-
10 strato, perteriti simul fugientes, in iram damnationis abierunt. Alexius tunc temporis Græcis imperabat, vir quidem subdolus, & nostratibus, semper parans cum insidijs nocumenta. Hoc anno fundata est ecclesia sancti Iohannis Baptistæ Colcestriæ, ab Eudone Dapifero.

fidatio ecclie .S. Iohis colcestrie

Perrexit Dux Robertus Hierusalem, Normannia ponitur in vademonium.

ANno gratiæ. Mxcvi. adhuc seminante verbum domini papa Vrbano, & multis alijs scientia, & moribus, & eloquentia, præclaris theologis & prælatis, prosperatum est negotium crucis efficaciter.
20 Nec adhuc soluto concilio, concessa est à papa, cui concessa est potestas à domino, vice beati Petri, ligandi, atque soluēdi super teram, generalis indulgentia, peccatorum, se cruce signaturis, & iam signatis. Hoc anno perrexit, Dux Robertus Hierusalem. Et eodem anno, fuit interfectio Iudæorum Rothom. Stellæ visæ sunt labi de cælo. Rex Gulihelmus cepit sibi Normanniam in tutelam. Comes Tholosanus cum suis comitiuis legionibus iter arripuit Hierosolimitanū. Eo quoq; anno, obsessa est Nicea ciuitas à nostris Christianis.

Dux Godefridus iter arripuit Hierosolimitanum, Antiochia obsidetur.

30 ANno gratię. Mxcvij. nonis Aprilis, apud Finchamstede in Berkshire, quoddam stagnum fluxit sanguine. Dux Lotharingiæ, Godfridus, iter arripuit Hierosolimitanum; nostroque exercitui adiungitur, pugnaque maxima commissa est inter Christianos & Turcas, vt liberaretur ciuitas Nicea, in vallum à nostris obsessa. Solimannus dominus ciuitatis, & circumiacentis amplæ & optimæ patriæ, cū suis paganis, quorum dominus & dux fuit, vincitur. Nicea ciuitas gloriosa capitur, mense Iulio, vigesima die mensis. Eodem anno, obsessa est Antiochia, ciuitas nobilissima. Capta est circumiacens

 patria,

patria, cum pluribus viculis & castellis, Antiochiæ pertinentibus, cũ quodam fortissimo, vicino ciuitati. Ipso quoque anno, Anselmus Cantuar. archiepiscopus consecrauit Londoniæ Samsonem in episcopum VVigorniensem. Eodem quoque anno, Richardus præficitur abbas sancti Albani. Hoc anno fundata est ecclesia sanctæ Trinitatis Norvvicencis.

Antiochia capta est à Christianis.

ANno gratiæ. Mxcviij. mense Iunio, tertia die mensis, Antiochia capta est à Christianis, nono obsidionis mense. Iterum obsidentur Christiani in ipsa ciuitate à Corbaranno, Persarum principe, superueniente cum innumerabili paganorum multitudine. Inuenta est in ciuitatate ecclesia sancti Petri, vbi incathedrabatur lancea saluatoris. Exeunt de ciuitate, præfertur lancea, committitur bellum, quo nunquam maius visum fuit, inter Christianos & Saracenos, cõcessit diuinitus victoria Christianis, fugit Corbarannus, & confusus est totus eius exercitus, in quo fuerunt reges quam plures, & principes paganorum. Facta est hæc congressio victoriosa, & plena omni gaudio, mense Iunio, vigesima die mensis. Hoc anno, Cisterciẽse cænobium est inceptum à fratribus, quærentibus mansionem oportunam. Vox igitur desuper audita est, in lingua illius patriæ. Ci estauus, id est, hic state, ibi manserunt, & ecclesiam cum ædificijs construxerunt, quæ in temporalibus & spiritualibus fœlix diatim suscepit incrementum.

Obsessa est ciuitas Hierusalem sancta à Christianis.

ANno gratiæ. Mxcix. obsessa est Hierusalem ciuitatum sanctissima à Christianis. Hoc quoque anno, mare erupit, & tot mala fecit, quot nullus antea vidit, vel audiuit. Ecclesia magna cœnobij Cisterciensis cum claustro est incepta, conuocatis pluribus fratribus. Obijt episcop⁹ Podiensis Aethelmarus, in armis spiritualibus & materialibus strenuus, & in negotijs disciplinæ militaris, peritissimus. In cuius obitu magna exercitus spes & consolatio expirauit. Quarto idus Aprilis, captà est Hierusalem à Christianis. Numerus verò Christianorum, qui eam obsederunt, quadraginta milia peditum expeditissimorum, equitum mille quingenti, exceptis aduentantibus quotidiè. In vrbe, Turcarum fortium & ad vnguem armatorũ, quadraginta millia. Obtulerunt igitur Christiani Roberto Duci Normannorum, regnum Hierusalem, quod quia repudiauit, offensus est in eum deus, nec prosperum deinceps quid ei contigit. Tunc

Principes

Principes nostri communi assensu, inuocata sancti spiritus gratia, regem & patriarcham constituerunt, scilicet Ducem Godfridum regem, & Arnulphum episcopum Maturanensem de Calabria patriarcham. Eodem tempore, rex Gulihelmus tenuit curiam suam in noua aula apud VVestmon. quam ipse construxit.

Rex Gulihelmus moritur sagittatus, & coronatur eius frater Henricus.

ANno gratiæ. Mc. Gulihelmus Anglorum rex, dum in noua foresta venaretur in die sancti Petri ad vincula, à VValtero Tirello incauto, sagitta percussus, diem clausit extremum. Sed pridiè quam 10 excederet è vita, vidit per somniũ, se fleobotomi ictu sanguinem emittere, radium cruoris vsque in cœlum protēsum, lucem obnubilare, diem interpellare. Ita, inclamata sancta Maria somno excussus, lumen inferri præcepit, & cubicularios à se discedere vetuit. Cum iam aurora diem inuehere meditaretur, monachus quidam retulit Roberto, filio Hamonis, somnium, quod eadem nocte viderat de rege. Scilicet quòd in quãdam ecclesiam rex venerat superbo gestu, vt solebat, circumstantes despiciens. Tunc crucifixum mordicus apprehendens, brachia illi corroserit, crura penè truncauerit: Crucifixum diu tolerasse; sed tandem pede ita regem depulisse, vt supinus caderet. Ex ore iacentis tam effusam flammam exisse, vt fumi magnitudo etiam sydera obnubilaret. Hoc somnium Robertus non negligendum arbitratus, regi confestim retulit. At ille cachinnos ingeminans, multum postea motus, diu cunctatus est, an in siluam, sicut intenderat, iret, suadentibus amicis, ne suo dispendio veritatem somniorum experiretur. Itaque ante cibum à venatu abstinuit, sed mox post cibum in saltum cõtendit. Quem VValterus Tirellus cum sagitta, ceruum intendens percutere, percussit inscius in corde, sicut supradictum est. Qui corruit, nec verbum edidit, sed vitam crudelẽ misero fine terminauit, sepultusque est apud VVinton. Quod An-30 selmus Cantuariensis antistes cognoscens in spiritu, repatriare, vt prædictũ est, maturauit. Exulauerat enim, fugiẽs regis persecutionẽ. Habebat autem rex die qua obiit in proprio, Archiepiscopatum Cantuar. episcopatũ VVinton. & Salisberiensem, & nouem abbatias firmis datas. Mira res. Quicquid deo deumq; diligentibus displicebat sibi placebat. Quo modò sequẽti die sepulto apud VVinton, in ecclesia sancti Petri, ibidem in regem est electus frater eius ille Henricus, cui omnipotens deus tria munera dedit, sapientiam, victoriam, & diuitias, quibus ad omnia prosperans, omnes suos antecessores

cessoris præcessit.

Coronatio regis Henrici Primi.

IGitur post mortem regis Gulihelmi Rufi, electus est Henricus frater eius, & consecratus est rex Anglorum apud VVestmonasterium à Mauritio Londoniensi episcopo, Anselmo adhuc absente nonas Augusti. Cum quo Thomas Ebor. archiepiscopus, coronam capiti regis imposuit. Hoc anno, euenerunt multa aduersa. Diabolus quoque visibiliter apparuit in saltibus & deuijs, transeuntes allocutus est. Preterea in pago Berocensi, in villa de Hamstede sanguis manauit de terra continuis diebus quindecim. De fonte enim tam vberè emanauit, vt stagnum horribile faceret. Anselmus rediens de exilio, desponsauit Matildem, filiam Malcolmi regis Scotiæ, Henrico regi Anglorum, ex qua genuit Gulihelmum, & filiam vnam nomine Matildem, honestè matrem repræsentantem. Virginem autem hanc quinquennem, imperator Henricus petijt, & accepit. In hac autem coronatione, non est derogatum ecclesiæ, vel antistiti Cantuar. quia London, episcopus, archiepiscopi Cantuar. imò totius Angliæ decanus, vices eius in hoc officio exequebatur, & hoc charta ipsius testificatur. Hoc anno, reuersus est à terra sancta Dux Robertus Normanniæ, cognomento Corthuse, & cum eo Comes Flādrensis Robertus. Dux tamen Robertus, non dum in Angliam venit. Rex Henricus, vt dictum est, in regem coronatus, dedit episcopatum VVinton. Gulihelmo Giffardo. Anselm', archiepiscop' Cantuariensis, amicissimus regis factus est. Obijt Vrbanus papa, succedit Paschalis. Coronatur Baldevvinus rex in Hierusalem, quia id renuit Robertus Dux Normanniæ.

Rex Henricus, & Dux Robertus Normanniæ, fœdus inierunt.

ANno gratiæ M.ci. Anselmus Cantuar. archiepiscopus, monens regem Henricum de aduentu Ducis Roberti Normanni, & de versuto proposito suo, vt rex naualem expeditionem mitteret contra eum suasit. Sed amici vtriusque fœdus inter eos statuerunt, sic, quòd rex, propter manifestum ius quod habuit ad regnum possidēdum, Roberto singulis annis tria millia marcarum argenti daret ab Anglia, & quis eorum diutius viueret, hæres esset alterius, si absque filio moreretur. Hoc autem per, xij. magnates iuratum fuit vtrinq;. Dux Robertus perendinauit cum rege, fratre suo, vsque ad festum sancti Michaelis, & postea ad propria remeauit. Eodem anno, rex Henricus dedit episcopatum Herefordensem †Kemelino, sine electione

†Reinelmo.

ctione facta,contra noui concilij decreta,ipsumque publicè inuestiuit,quod & contra iuramentum suum fecit. Iurauerat enim solenniter,se primo libertatem ecclesiæ seruare illibatam, & bonas leges regni,quæ statutæ erant & obseruatæ tēpore sancti Eadvvardi.

Concilium magnum celebratur ab Anselmo archiepiscopo.

ANno gratiæ.Mcij.rex Anglorum Henricus obsedit castellum de Arundel, quod erat iuris Roberti de Beleasmo,contra regē illud retinētis, & demum rex illud obtinuit,& Robertū ab Anglia relegauit. Eodem anno, Anselmus Cantuar.antistes, concilium tenuit London.in ecclesia sancti Pauli,præsente rege, & suffraganeis episcopis circa festum sancti Michaelis, in quo concilio sacerdotes concubinarios excomunicauit,nisi eas ex tunc abiurarent. Deinde fact' securior de amicitia regis tàm Hērici quàm Malcolmi regis Scotiæ, cogitauit ecclesiā quodā rigidiore modo gubernare,et euellere germina viciorū. De nouo enim,id ē,postq̄ redierat ab exilio,Matildē filiā dicti Malcolmi & s. Margaretæ,vt prætactum est,regi Henrico matrimonio copulauerat,quod vtrique regū,& vtriq; regnorū fuit, propter reginæ bonitatem, beneplacitum. Anselmus igitur de dei, & dictorum regum consilius fauore,quæ Romæ decreta in concilio generali acceperat de inuesturis ecclesiarū, plano sermone descripsit.Quod,videlicet nullus ecclesiæ prælatus,episcopus,vel abbas,vel clericus, inuesturas alicui' ecclesiasticæ dignitatis de manu suscipiat laicorum.Vnde idem archiepiscopus,asserens hoc animabus expedire,degradauit abbates & priores quosdam, qui de manu laicorū, & data pecunia,prælatias obtinuerāt,scilicet Richardum Eliensem, Aldvvinum Ramesiensem, Burgensem, & multos alios, tam priores abbatem non habentes,quàm ipsos abbates. Et quoniam ad voluntatem regis quosdam episcopos, qui institutiones à rege susceperant,noluit consecrare,vel cum eisdem communicare,rex versus in arcum prauum,contra eum ira incanduit vehementi. Præcepitq; rex Girardo,Ebor.archiepiscopo,vt eos consecraret. Sed Gulihelm' Giffard', timens sancti Anselmi rigorē,spreuit consecrationē Ebor. archiepiscopi. Quare regis iniusto iudicio à regno est eliminatus. Kemelinus verò Herefordensis episcopus, suæ timens conscientiæ, eò quòd à rege institutionem acceperat, Anselmo suum resignauit præsulatū. Hoc etiam anno, Rogerus ad episcopatum Sarisburiensem est electus,idibus Aprilis.

Facta est hominum mortalitas,& Cæsarea ciuitas capitur.

ANno gratiæ. Mciij. facta est hominum, & animalium pestifera, & damnosa nimis mortalitas. Eo anno, Cæsarea ciuitas, in terra sancta nominatissima & opulentissima, ditioni Christianæ dedita est, & archiepiscopus in ea constitutus est, nomine Baldvvinus, in qua Magnus pater noster, sanctus Basilius, populo dei præfuit, archiepiscopus gloriosus. In ipsa etiam ciuitate nobile deorum tẽplum statim à Christianis dirutum est. Strages quoque infidelium maxima facta est. Assignata est regimini & donationi cuiusdam principum Christianorum, sub rege tamen Hierusalem. Caliphus autem Paganorum dignissimus, misit ad liberationem ciuitatis infinitam multitudinem Turcarum, ad vnguem armatorum, sub duce potentissimo. Cui occurrens rex Hierusalem, Baldvvinus, inuocato dei adiutorio, omnes in ore gladij trucidauit. Cecideruntque in illo cõflictu glorioso, ex hostibus quinq; millia armatorum equitum, ex nostris autem equites. lxx. & ducenti pedites. Ciuitas quoq; ad laudem domini, est à dominio paganorum liberata.

Quatuor circuli apparuerunt circa solem.

ANno gratiæ. Mciiij. decimo quinto Kalend. Maij, quatuor circuli circa solem visi sunt albi, picti, & mirabiliter implicati. Cometa apparuit mense Februar. Eodẽ anno, discordia orta est inter regem Henricum, & Robertum Ducem Normanniæ, fratres. Non modica subsecuta est, eo anno, rerum depopulatio. Rex Henricus, Anselmi, viri iusti) substãtiam, & possessiones infiscari præcepit, nec eum potuit ratio, vel regis Scotiæ, vel reginæ intercessio, cohibere. Anselmus verò Lugduni exul commoratur. Achon redditur regi Baldvvino.

Dux Robertus venit in Angliam, vt reconcilietur fratri suo, sed frustra.

ANno gratiæ. Mcv. idibus Aprilis, rex Henricus Boiacas incendit. Robertus Dux Normannorum venit ad regem fratrem, apud Northampton, suppliciter petens, vt ablata sibi restitueret. Sed deus non fauit concordiæ eorum. Negauit enim rex postulata. Quare Dux iratus recessit comminando. Rex autem ipsum acriter insecutus, in castro Tenarchebraia eum obsedit, & in arcto nimis tenuit. Sed per posticum nocte elapsus, exercitum conflauit contra fratrem suum, copiosum.

Dux Robertus capitur, & incarceratur simul cum consule de Mortoil.

ANno gratiæ. Mcvi. octauo Kalend. Maij, Henricus rex anglorũ, dum obsedit Tenarchebraiã, Dux Robertus contra regem venit cum

nit cum exercitu suo, conserto, in vigilia sancti Marci, & commisso ancipiti nimis prælio, Dux licet multo stipatus milite, & in armis leo inuincibilis, &, quasi alter Mars, peritus in disciplina militari, tamen non valens amplius ferre pondera belli, quod ex magna parte in eũ erat congestum, captus est, & custodię carcerali in Anglia mancipatus, & Comes Moritoniæ, & multi alij nobiles cum ipso. viij. Kalen. Maij, hoc anno impleta est prophetia quam rex fratri eius pridie q̃ moreretur, dixerat filio suo Henrico. Quinque mille libras de thesauro tibi dabo, pacificè patere. Tempore tuo totum honorem quẽ ego nactus sum habebis, & fratribus tuis diuitijs & potestate præualebis. Rex aũt memor fraternitatis, eundem Ducẽ Robertũ in libera carceris custodia, sine ciborũ penuria, cum luminis beneficio, & preciosarum vestium ornatu, saluo tamen fecit reseruari. Liceret etiam ei ad scaccos, & aleas ludere. Robas etiam regis, sicut ipse rex accipiebat, pomaria vicina, & saltus, ac loca delectabilia perambulãdo, ex regis licentia, visitauit. Et cum vna dierum sic euagabatur, arrepto equo subitò, non id verentibus custodibus, insiluit, & fugã inijt repentinam. Et ecce custodes, eleuato ad sidera clamore, rapido cursu insecuti sunt, & quodam lutoso prato, vbi equus suus immersus fuit vsque ad ventrem, comprehenderunt, & in arcto custodierunt, donec id regi nunciaretur. Tunc rex iussit eum, clam oculorum lumine priuari, saluis tamẽ orbiculis eorundem. Et tunc Dux tabuit in semetipso præ dolore, & maledicens diei natiuitatis, infœlicis vitæ moram longam non protraxit. Eodem anno, in huius rei signum, visæ sunt duæ lunæ in cælo, vna in Oriente, & altera in Occidente, & Cometa quasi vno cubito distans a sole, circa horam tertiam. In isto tempore, constitutus est ordo canonicorum, in ecclesia sanctæ Mariæ de Suthwerk iuxta London.

Concilium magnum celebratur sub Anselmo, Cantuar. archiepiscopo.

ANno gratiæ. Mcvij. decimo octauo Kalend. Maij, Normannus prior fundauit ecclesiam Christi Londonijs, in religione canonicorum regularium quæ ecclesia sanctæ Trinitatis vocatur. Henricus, filius imperatoris, Hẽrico patri suo successit, qui postea duxit Matildem, vix quinquẽnem, Henrici regis Anglorum filiam. Obijt Mauricius episcopus Londoniensis ecclesiæ. Rex autem Henricus, pro eo quòd inimicos suos suppeditauit, reddidit gratias deo, & apud Beccum veniens, Anselmũ archiepiscopum Cantuar. ibidẽ inuenit, & cum eo cõcordatus est. Eodemq; anno, factum est conciliũ magnum London. in palatio regis, præsidente Anselmo, cui annuit

rex,& ſtatuit, vt ab eo tempore in reliquum, nũquam per donationem baculi paſtoralis vel annuli, quiſquam de epiſcopatu vel abbatia per regem, vel quamlibet laicam perſonam inueſtiretur in Anglia. Concedente etiam archiepiſcopo, vt nullus ad prælationē electus,pro homagio,quod regi faceret, conſecratione ſuſcepti honoris priuaretur. Conſecrati ſunt epiſcopi, Gulihelmus VVinton. Rogerus Sarisbur. † Kenelmus Hereford. Gulihelm' Exonienſis,et Vrbanus Bangor, ab Anſelmo Cantuar.archiepiſcopo, apud Doroberniam,die dominica. iij. idus Auguſti. Mauritio ſucceſſit Richardus de Beaumes. Obijt rex Scotorum Eadgarus, cui ſucceſſit Alexander frater eius.

†Boamũd'.

10

Obijt Gerardus Ebor.archiepiſcopus,cui ſucceſsit Thomas.

ANno gratiæ.Mcviij.nonis Aprilis, obijt Philippus rex Francorũ, cui ſucceſſit Ludouicus filius eius.Obijt etiam Gerardus, Ebor. archiepiſiopus,cui ſucceſſit Thomas. Eodem anno, Richardus de Beaumes,Londonienſis electus, conſecratur ab Anſelmo, Cantuar. archiepiſc,apud Pagehã, multis ſuffraganeis epiſcopis præſentibus.

Obijt Anſelmus Cantuarienſis archiepiſcopus.

ANno gratiæ. Mcix. miſſi ſunt ab Henrico imperatote Romano, nuncij mole corporis,& cultus ſplendoribus excellentes,filiã regis Anglorũ Henrici in domini ſui coniugiũ poſtulantes, à quibus rex Henricus accepit ſacramenta.Eodem anno,ſeptimo Kal. Maij, obijt nobilis Cantuar.antiſtes Anſelmus. Rex Henricus abbatiam Elienſem,in epiſcopalem ſedem commutauit, Herueumq; ibidem fecit epiſcopum ordinari.Eodem anno,conuenerunt,rege iubente, London. in eccleſia beati Pauli, Richardus London. Gulihelmus VVinton.Radulphus Roffenſis,Herebertus Norvvicenſis,Radulphus Niceſtrenſis, Ranulphus Dunelmenſis, & Herueus Bangor. epiſcopi.v.Kalend.Iulij,ad conſecrationē Thomæ Ebor.electi. Vbi eccleſiæ Cantuar. & archiepiſcopis eius,catholicè ordinatis,facta canonica obediẽtia,conſecratus eſt,& hoc anno fuit dies Paſchæ,dies ſcilicet ſancti Marci euangeliſtæ. Obijt Hugo Cluniacenſis, & ſucceſſit Poncius.

20

30

Tranſlatus eſt ſanctus Oſvvinus rex, & martyr apud Tynemutham.

ANno gratiæ.Mcx.quarto idus Aprilis, rex Henricus dedit filiam ſuam Matildē Henrico imperatori Alemanniæ. Luna verò viſa eſt,quaſi extincta.Trãſlatus eſt ſanct' rex,& martyr Oſvvinus apud Tynemutham. Eodem anno, ſanct' Godricus vitã inchoauit hæremiticam,

miticam,qui,illa per annos.lx.laudabiliter continuata, fœliciter migrauit ad dominum.Hoc etiam anno,Cometa apparuit more insolito.Nam cum ab Oriente surgens in firmamentum ascendisset,nō progredi,sed regredi videbatur. Eodem tempore rex Hierusalem Baldevvinus,Beritum,ciuitatem Phenicis regionis maritimam, potenter subiugatam,catholicæ fidei mancipauit.

Henricus rex Theutonicorum tenuit papam in custodia.

ANno gratiæ. Mcxi. quarto nonas Aprilis, mortalitas animalium nimia incepit,fames maxima in Normānia.Henricus rex Theutonicus,Paschalem papam in custodiam posuit. Rex Anglorum Henricus, pergens in Normanniam, contra Comitem Andegauēsem, qui Cœnomanniam eo tenebat inuito, guerram contra eum ferro simul & incendio constanter exercuit.

Orta est contentio inter papam & imperatorem.

ANno gratiæ. Mcxij.mortalitas hominū maxima fuit. Hoc quoq; anno,orta est contentio magna inter papam Paschalem & imperatorem Henricum. Imperator voluit vti priuilegio antecessorū suorum, habito annis. ccc. sub pontificibus Romanis. lx. qui licitè dederant episcopatus, & abbatias, per baculum pastoralem, & annulum,quod iniustum censebat papa, è contrario imperator, & sic aduersabantur proteruè, Tandem facta est pax inter eos,scilicet vt episcopi deinceps, & abbates institutionem accipiant ab imperatore,& suis successoribus per †baculum & annulum,& post faciant papæ vel episcopo,canonicam obedientiam,& consecrationem accipiant consuetam. Acta verò sunt hæc antè altare apostolorum Petri & Pauli,in conspectu omnium astantium, & sic dominus papa dedit imperatori absoluto corpus Christi. Obijt autem eodem anno Tancredus vir illustris, in actibus Hierosolimitanis magnificus. Fuit princeps Antiochiæ & Comes Edissanus. Cui successit Rogerus,filius Richardi,vir nobilis,ea conditione, vt quandocunq; Boamundus Iunior Antiochiam reposceret, illi sine cōtradictione resignaret.

† Virgam

Rex Henricus dedit archiepiscopatum Cant.Richardo London.episcopo.

ANno gratiæ. Mcxiij. octauo idus Aprilis, rex Anglorum Henricus duxit exercitum in VValliam,& VVallenses subditi sunt ei ad libitum Rex Hēricus dedit archiepiscopatū Cantuar. Richardo London. episcopo, & illum per baculum & annulum inuestiuit. Obijt Thomas Eboracen.archiepiscopus, cui Thurstanus successit.

Orta est etiam inter Richardum Cantuar. & Thurstanum Eboracensem archiepiscopos magna dissensio, eò quòd Eborcẽsis subijci noluit archiepiscopo Cantuar.sicut eius antecessores facere solebãt. Causa autem sæpe coram rege, & domino papa ventilata est, licet nondum fine debito terminata.Eodem anno, mense Maio, Cometa ingens apparuit, & post paululum terræmotus, partem vrbis Manistre prostrauit, non longè ab Anthiochia,cum duobus castellis, Triphalet & Mariscum. Rex Hierusalem Baldevvinus & Meduchus Persarum princeps,in quodã congressu bellico dum decertassent,victus Baldevvinus vix fuga elapsus est. Ceciderunt in illo belli discrimine de Christianis equites.xxx. pedites verò mille quingenti.Sed de se cruentam hostibus victoriam reddiderunt.

Iuratur fidelitas Gulihelmo,filio regis Henrici.

ANno gratię. Mcxiiij. rex Anglorum Henricus fecit omnes suæ potestatis magnates fidelitatem iurare Gulihelmo filio suo, quẽ peperit ei Matildis regina.Eodem anno,mense Decembri, cælũ repentè rubens apparuit,ac si arderet,luna patiente eclipsim.Quarto Kalend.Aprilis Thamisis exiccata est,& mare per duodecim miliaria.ij.diebus.Radulphus episcopus Roffensis, ad archiepiscopatum Cantuar.vi.Kalend.Maij, eligitur.Cometa apparuit mense Maij.

Consecratur Radulphus in archiepis.Cantuar.Idem alios episc,consecrauit.

ANno gratiæ.Mcxv.obijt Maria Comitissa Boloniæ. Consecrat' est Radulphus Cantuar.archiepis.ab Anselmo dñi papę legato, v.kal.Iulij,& palliũ ab eodẽ suscepit. Eodẽ die,idẽ archiepisc. Cant. Theulfum VVigorn.& Bernardũ Meneuẽsem antistites consecrauit.Obijt Lofstan Domesman,& iacet apud Bermudesie.

Dedicatur magnificè ecclesia sancti Albani,Anglorum prothomartyris.

ANno gratię.Mcxvi.vrbs Rothomagẽsis penè tota est combusta. Eodem anno,præsente rege Henrico,& regina,Robertoq; Lincolniensi episcopo,cum multis alijs episcopis,die sanctorũ innocentium,dedicata est magnificè ecclesia sãcti Albani, Anglorum prothomartyris,à venerabili viro, G.Rothomagẽsi archiepiscopo, sub abbate eiusdem loci Richardo.Rex autem,& regina cum archiepiscoporum,episcoporum,Comitũ,baronum,et aliorũ nobiliũ multitudine ibidem natalitios dies,cum omni hilaritate & gaudio, cum prędicto abbate cõtinuè celebrarunt.Eodẽ anno,mota est discordia inter reges Franciæ & Angliæ, per Theobaldũ, Comitẽ Blesentiũ. Ipso etiã anno,pro necessitate regij stat', Anglia fuit varijs exactionibus

nibus depressa,& multiformiter bonis suis,nō sine peccato,spoliata.

Variæ fiunt,& terribiles aëris commotiones.

ANno gratiæ.Mcxvij.Kalend.Nouemb.nimia choruscatio, tonitrus, & grando genus humanum perterruit.Terra mota est, & luna versa in sanguinem.iij.idus Decemb. Vtrunque media nocte contigit.Robertus primus prior,cum paucis fratribus,locum Mertoniæ primò inhabitare cœpit. Eodem anno, venerabilis vitæ vir Iuo, Carnotensis antistes, in sacris scripturis ad plenum eruditus, doctor egregius,diem clausit extremum.

10 Obijt Paschalis papa.

ANno gratiæ.Mcxviij. obierunt Baldevvinus rex Hierusalē,Matildis secunda,bona regina Anglorū,& Paschalis papa,cui successit Gelasius. Hic incepit ordo tēplariorū sic. Quidā viri nobiles de equestri ordine,timentes deum,in manus patriarchæ Hierosolimitani,Christi se seruitio mancipantes in castitate, & obedientia, propriæ voluntati renunciantes,viuere professi sunt.

Successit Kalixtus,Lodovvicus rex Francorū,& Henricus rex conflixerūt.

ANno gratiæ.Mcxix.iij.Kalend.Aprilis, obijt Gelasius papa apud Cluniacum.Cui successit Calixtus.iiij. idus Ianuarij. Obijt Pe-20 trus,prior primus Beremūdes. Eodem anno, commissum est campestre prælium inter Ludouicum regem Francorum,& Henricum regem Anglorū,in quo conflictu grauissimo,rex Henricus bis percussus est in capite,vt quamuis benè muniretur lorica & galea,tamē pōdere ictus validissimi ita attonitus est,vt cum difficultate diuturna sanatus sit.Tandem illi cessit victoria.& percussorem suum prostratum cepit,& captū carceri mancipauit. Eodem anno,Richardus de Albineto, nobilis abbas sancti Albani, diē clausit extremū, cuius actus laudabiles,speciales exigerent tractat'.Obijt Herebertus Norvvicensis antistes,vita & morte præclarus. Eo anno, papa Calixtus 30 venit in Normanniam ad regem Henricum, & collocuti sunt diu apud Gisortium rex maximus & summus sacerdos.

Gulihelmus & Richardus,filij regis Henrici,& filia eius ac neptis submersi sunt

ANno gratiæ.Mcxx.decimo quarto Kalend. Aprilis, bis venit lumen ad sepulchrum domini.Eodem anno,rex Henricus,omnibus domitis, & cūctis in Normānia pro voto dispositis, ne læta impermixta tristibus in hoc mundo eueniant, cum gaudenter in Angliam velificarent filij eius, Gulihelmus & Richardus, & filia eius, ac neptis,Richardus quoque,Consul Cestrensis,dapiferi,camerarij,

pincernæ regis, ac multi proceres cum eis, in mari naufragium pertulerunt, & .vij. Kalend. Decembris miseri, nec tamen miserabiles, submersi perierunt. In vita enim eorum in libidinem fluxerunt enormem. Vnde creditur, eos enormiter in mari tranquillissimo vitam in puncto terminasse. Hoc anno incipit ordo Præmonstratẽsis.

Aethelicia desponsata est Henrico regi Angliæ.

ANno gratiæ. Mcxxi. rex Henricus duxit Aetheliciam. iiij. idus Aprilis, filiam ducis Louaniæ, causa pulchritudinis, & excellentis decoris sui. Quę à Radulpho Cãtuar. archiepisc. solẽniter in reginã est consecrata London. in die Pentecostes, cũq; rege resedit ad mẽsam magnificè coronata. Inde autem, cum rex ad VValliam tenderet, cum exercitu copioso, VVallenses ei suppliciter obuiantes, concordati sunt cum ipso, iuxta magnificentiam suæ voluntatis. Eodẽ anno Ebrardus episcopus Norvvic. consecratus est. Eodem anno papa Calixtus, Mauricium quẽdam, quem Henricus imperator antipapam constituerat, cepit, & eundem monachum ordinauit. Luna hoc anno obtenebrata est. Apud Radingum monachi ordinẽ monasticum incœperunt obseruare, sub regula sancti Benedicti.

Obijt archiepiscopus Cantuar. Radulphus, cui successit Gulihelmus.

ANno gratiæ. Mcxxij. Radulphus Cantuariensis archiepiscopus, & Iohannes Bathoniensis antistes humanæ naturæ debita persoluerunt. Radulpho verò successit Gulihelmus de Curboile, in archiepiscopatum Cantuar. Eodem tempore, Balac Admiralis cœpit Iocelinum, Comitẽ Edessarum, & eius consanguineũ Galerannũ.

Normannia inexpugnabilibus castris roboratur.

ANno. Mcxxiij. decimo sept. Kalend. Maij, Hugo, prior de sancto Pancratio, efficitur abbas de Radingo. Sol similis factus est nouæ lunæ. Eodem tempore, rex Anglorum Henricus, ad natale domini, curiam suam tenuit apud Dunestable, ducens secum, vt moris est, suum cancellariũ, scilicet Arnulphũ, cui nimis cura fuit substãtias hominum diripere. Ipse verò obiter de equo corruens miserè vitam terminauit. Eo tempore, Robertus Lincoln. obijt, cui successit Alexander. Firmatur turris Rothomagensis, & muro cingitur, roboratur turris Cadomensis. Rex autem Henricus dedit archiepiscopatum Cantuar. Gulihelmo de Curboilo, priori de Chicche, & episcopatum Bathon. Godfrido, capellano reginæ. Castra etiam de Archis, de Gisortio, de Falesia, de Argentonio, de Damfronte, de Oximo, de Ambrecas, de VVauerla, de VV.ra, et turris Vernonis à rege

rege Henrico inexpugnabiliter communita fuerunt. Castrū quoq; Roberti de Mellēto, qui à rege seditiosè recesserat, capitur ab eodē Henrico. Rex quoque Hierusalem, Baldevvinus capt' est à Balaco, principe Turcarum. Eo tempore cœpit ecclesia sancti Bartholomæi ædificari in suburbio London. à †Rachero, quondam primo priore eiusdem ecclesiæ.

†Rahero.

Tyrus Syriæ metropolis Christianis est restituta.

ANno gratiæ. Mcxxiiij. octauo idus Aprilis, obijt Calixtus papa, successit Honorius. Sol visus est similis nouæ lunæ. Iusticia de 10 monetarijs fit apud VVinton. Robertus de Mellento, Comes, associatis sibi Hugone de Mōteforti, sororio suo, & Hugone de Mōteforti, Geruasij filio, hostiliter Normanniam intrauit. Gulihelmus verò de Tankaruilla, contra eos decertans, cepit eos, & captos regi Henrico præsentauit. Eodem anno, defuncti sunt Theulphus VVigorn, & Arnulfus Roffensis, episcopi. Eodemque anno, Tyrus, Syriæ metropolis, à Michaele Duce Venetiæ obsidione vallata est, tam per mare quàm per terras, adiuuantibus principibus Hierosolimarum Ducem vnanimiter. v. Kalend. †Martij: & tertio Kalend. Iulij capta est, & Christianitati fœliciter restituta. Rex quoq; Balde- 20 vvinus, qui captiuus tenebatur à Balaco principe Turcarum, datis obsidibus, à vinculis liberatus est, & ad propria remeauit. Eodem anno rex fecit omnes milites Angliæ comas abscidere ad morem Francorum, qui antè longas vt mulieres habebant.

†Maij.

Celebratur concilium London. sub Iohanne cardinali.

ANno gratiæ. Mcxxv. quarto Kalēd. Aprilis, Iohannes de Cremona cardinalis, cōcilium celebrauit apud London. Hoc quoq; anno, fuit fames valida. Obijt Gilbertus fundator Mertoniæ. Dictus Iohannes, qui in concilio omnes cōcubinarios sacerdotes maximè damnauerat, in eodem vicio deprehēsus, vicium excusauit, eò quod 30 fuit, vt dixit, non sacerdos, sed correptor sacerdotum. Rex quoque Henricus dedit Simoni, clerico reginæ, VVigorniensem. Iohanni archidiacono Cantuar. Roffensem, Sigefredo abbati Glastoniensi Cicestrensem præsulatum. Eodem anno, obijt rex Scotorum Alexāder, cui successit frater eius Dauid, vir magnæ sanctitatis, & munificentiæ. Rex quoque Hierusalem Baldevvinus, contra Turcas dimicans, de grauissimo prælio fœliciter triumphauit.

Obijt Henricus, Romanorum imperator, Comes Flandriæ exhæredatur.

ANno gratiæ. Mcxxvi. tertio idus Aprilis, obijt Henricus imperator, cui ſuccedens Lotharius, annis duodecim poſtea imperauit. Tunc imperatrix Matildis, ad patrem ſuum regem Henricũ reuerſa, habitauit cum regina in thalamo ſuo. Diligebat enim eam rex valdè, quia vnicam illam habebat hæredem. Et circa feſtum ſancti Michaelis, rediens in Angliam, duxit ſecum filiam ſuam tanto viro viduatam. Et continuò, iuſſu regis, omnes Angliæ & Normanniæ optimates illi adiurati ſunt, & primus omnium Comes Bononiæ Stephanus, ex Adala ſorore regis, & Bleſentiæ Comite generatus.

Imperatrix Matildis nupſit G. Comiti Andegauiæ. 10

ANno gratiæ. Mcxxvij. tertio nonas Aprilis, Galfridus Plantagenet Comes Andegauiæ, duxit Matildem imperatricem. Obijt Richardus Lond. epiſcopus, cui ſucceſſit Gilbertus vniuerſalis. Eodem anno, Comes Andegauiæ, ſine ſpe reuertendi, Hieruſolimam adijt. Rex autem Henricus, cùm curiam ſuam ad natale domini apud VVindeſoram ſolenniter teneret, ibique Thurſtanus Ebor. in præiudicium Gulihelmi Cantuar. archiepiſcopi, regi coronam præſumpſit imponere, communi iudicio repulſus eſt, & baculus ſuæ crucis, quem in capella regis temerariè exaltauerat, eiectus eſt. Eodē anno rex Henricus fecit omnes milites Angliæ crines ſuos ad iuſtũ modum abſcindere, qui prius lõgitudine capillorum cum fœminis certabant. 20

Obijt Gulihelmus Comes Flandriæ. Rex Francorum Ludouicus ceſsit regi Henrico.

ANno gratiæ. Mcxxviij. Gulihelmus, Comes Flandriæ, filius Roberti, Comitis Norman. poſt ſuperatam penè Flandrenſium ineffabilem nequitiam, dum quoddam caſtrum in terra *Ducis* Louanien. obſediſſet, in dextra manu lacea percuſſus, vi. Kalend. Auguſti, occubuit. Eodem anno, rex Anglorum Henricus, hoſtiliter in manu forti perrexit in Franciam, eò quòd rex Francorum Ludouicus tuebatur Comitem Flandriæ, nepotem regis, & hoſtem. Coëgit autem regem in breui auxilium Comiti denegare. Eodem anno, Ranulphus Dunelmenſis, & Gulihelmus VVintonienſis epiſcopi, obierunt. 30

Obijt Honorius papa, ſucceſsit Innocentius primus, obijt etiam rex Francorum.

ANno gratiæ. Mcxxix. obijt Honorius papa, ſucceſſit Innocētius primus. Obijt quoque Gulihelmus epiſcopus VVinton. ſucceſſit Hen-

ſit Henricus abbas Glaſton. qui fuit nepos Henrici regis, Eodem anno Philippus filius regis Franciæ,qui nuper patre defuncto, diademate fuerat inſignitus,dum equum ludēs agitaret, obuium fortè porcum inuenit.Cumque pedes equi currentis offenderet, cecidit rex nouus in terram,& fractis ceruicibus expirauit. Ecce quanta celſitudo,quam cito & quam leuiter adnihilata eſt.Sol in tenebras, & dies verſus eſt in noctem per horam fere dimidiam, & ſtellæ apparuerunt.

Frater Philippi Francorum regis coronatur,Ludouicus.

10 ANno gratiæ.Mcxxx.dedicatur eccleſia Chriſti Cantuar. Hugo abbas Radingen.ad archiepiſcopatum Rothomagenſem eligitur.Obijt Algodus,primus prior ſanctæ Mariæ de Suthwerke, ſucceſſit Algarus.Innocentius papa ad partes Ciſalpinas ſe traſtulit,expulſus ab æmuli ſui parentibus.Qui veniens in Galliam,apud Carnotum à rege Henrico honorificè ſuſceptus eſt, & iterum in Rothomago, vbi ab omnibus eſt papa acclamatus, regeque Henrico procurante,Ludouicum fratrem Philippi regis Franciæ,iam defuncti,Rhemis coronauit in regem.

Obijt Innocentius primus,ſuccedit ſecundus.Obijt Boamundus
20 princeps Antiochiæ.

ANno gratiæ.Mcxxxi.ſynod' generalis habita eſt Rhemis. Obijt Innocētius papa. Dedicatur eccleſia Cluniacēſis ab eodē papa. Eodem anno, Rodoan Halapiæ princeps fines Antiochiæ hoſtiliter ingrēſſus,Boamundum Antiochiæ principem, ſibi occurrētem, vt ipſum reprimeret,gladio confoſſum peremit. Rex Hieruſalem Baldevvinus,miles egregi', cum ſenuiſſet,vocatis ad ſe genero ſuo, & filia,& filio eorum, nomine Baldevvino, regni curam, & plenā tradidit poteſtatem.Quibus diſpoſitis,deo ſpiritum reddidit.

Natus eſt Henricus,conſtituitur epiſcopatus Carleoli.

30 ANno gratiæ.Mcxxxij.tertio idus Aprilis, Londoniarum ciuitas penè tota combuſta eſt. Rex Henricus nouum fecit epiſcopatū, apud Carleolum,in limbo Angliæ,& Galvvalliæ, & poſuit ibi primum epiſcopum, nomine Aethelulphum ſancti Oſvvaldi priorem,cui peccata ſua ſolebat confiteri. Eodem anno, natus eſt Galfrido,Comiti Andegauenſi,ex filia regis Henrici filius, & vocatus eſt Henricus.Eodem tempore, obijt Ceſtrenſis epiſcopus.

Poſt natiuitatem Henrici,tenebræ horribiles factæ ſunt in Anglia.

Anno gratię.Mcxxxiij.interfecti ſunt omnes milites de templo.

Nato quoque

Nato quoque Henrico, primogenito Galfridi Plantagenet, & Matildis imperatricis, tenebræ factæ sunt in Anglia, & terra mota est, & sol similis est lunæ, id est, eclipsis terribilis. Rex Henricus, extremò transfretauit, & manum sancti Iacobi misit Radingum. Matildis imperatrix peperit alterum filium, quẽ vocauit Galfridum. Vnde rex Henricus, in Normanniam transiens, moratus est ibi præ gaudio nepotum. Eodemque tempore, defuncti sunt Landauensis, & Londoniensis episcopi, transalpinantes. Defuncto Herueo, Eliensi episcopo, rex dedit episcopatum Nigello, & Dunelmensem Galfrido cancellario. 10

Obijt Robertus Cortheuse, Dux Normannorum in carcere.

ANno gratiæ. Mcxxxiiij. obijt Robertus Curtheuse, frater regis, in custodia, qua tenebatur, tædio vitæ, & oculorum lumine priuatus. Nimis enim eum absorbuit tristitia, vnde mortuus est. Contigit quòd rex, vt de more consueuit, robam ei misit ex scarleto. Sed rex prius induit capam, & inuenit caputium arctum, & ait. Tolle, detur hæc capa fratri meo, quia habet caput minus meo. Et cum daretur illi secundum præceptum regis, minister incautus, cum interogaretur, si aliquis prius induisset, ait, etiam, & acta retulit. Et ait Robertus. Nunc nimis miseram vitam protelaui, ex quo rex iniuriosus 20 mihi abiecto, veteres pãniculos transmisit, nec voluit ex eo tempore cibum sumere, & tabescens in semetipso mente & corpore, expirauit, & apud Glouerniam accepit sepulturam.

Obijt Henricus rex Anglorum, Coronatur Stephanus.

ANno gratiæ. Mcxxxv. obijt Henricus rex Anglorũ, cũ regnasset xxxv. annis ac. iij. mẽsib'. iiij. nonas Decẽb. apud sanctũ Dionysiũ in silua leonũ. Comedit enim carnes murenarũ die antecedenti, cõtra consiliũ medicorũ suorum. Henricus Huntendonensis archiediaconus, hoc anno cronica sua terminat. Hic vt parua tangamus. Monasterium Rading. monasterium canonicorum apud Cirence- 30 str. monasterium de Prato apud Rothom. monasterium de Mortuo mari, & multa alia præclara & laude digna, quę plenius in libro de vita eius prænotantur, de dominio suo fecit. Quam irrestaurabilem Angliæ ruinam præsignat ventus vehementissimus in vigilia apostolorũ Simonis & Iudę, qui turres, ędificia, arbores horribiliter subuertit. Stephan' verò nepos regis ex parte sororis, Comes Boloniæ, à Gulihelmo Cantuar. archiepisc. consecratus est in regem. xi. Kal. Ianuarij London. apud VVestmon. scilicet. xxij. die post mortẽ

auunculi sui. Eodem anno, ecclesia sancti Pauli combusta est igne, qui accensus fuit ad pontem London,& perrexit ad ecclesiam Danorum. Ad hanc dictam coronationem præsentes fuerunt tres episcopi, cum archiepiscopo. Rex autem coronatus statim, thesaurum, quem auunculus suus congesserat, occupauit, scilicet centum millia libras, exceptis vasis aureis & argenteis, & gemmis impreciabilibus. Die autem, quo Stephanus applicuit, contra naturam in hieme horrendum tonitruum cum fulgure horribili per totam Angliam auditum est, ita vt totus mundus solui putaretur. Corpus regium de Normannia ad Radingum allatum est, & aromatibus conditum, & post tres menses solenniter in eadem ecclesia, quam ipse à fundamentis construxerat, venerabilem sepulturam, quam viuus† posuit, præsente rege Stephano cum multis magnatibus, accepit.

†præordinauerat.

Obijt Gulihelmus Cantuariensis archiepiscopus.

ANno gratiæ. Mcxxxvi. obijt Gulihelmus Cantuar. archiepiscopus. Henricus episcopus abstulit manum sancti Iacobi, de Radingo. Eodem anno, post Pascha, Comes Glouerniç Robertus venit in Angliam, cuius prudentiam & potentiam rex Stephanus maximè verebatur. Post eius aduentum, episcopi iurauerunt fidelitaté regi, & rex iurauit libertates ecclesiasticas, & bonas leges se inuiolabiliter obseruaturum, & inde chartam suam confecit, & Comes Robertus similiter homagium sibi fecit sub conditione, scilicet, si dignitatem suam sibi integrè conseruaret.

Obijt Ludouicus rex Francorum. Rex Stephanus transfretauit.

ANno gratiç. Mcxxxvij. obijt Ludouicus Crassus, rex Francorum, cui successit Ludouicus filius eius, qui accepit filiam Gulihelmi, Ducis Aquitaniæ, Alienoram, plus corporis quàm animæ dotibus redimitam, in vxorem. Rex Stephanus in principio quadragesimæ mare transiuit, & Comes die Paschæ consequentis transfretauit, quī fœlicius nauigauit, quàm applicuit, quia rex per insidias ipsum capi procurauit. Sed ab ipsis, qui insidiarum procuratores fuerūt, præmunitus euasit. Rex tamen adhuc dolum habés in corde, se ipsi hilarem ostendebat, quod bene constitit Comiti.

Conradus imperator succedit Lothario.

ANno gratiæ. Mcxxxviij. Conradus in imperio succedit Lothario. Theobaldus in Cantuariensem episcopatum eligitur, coram Alberico legato. Hoc anno, Comes Robertus reddidit homagiū suū per internuncios regi, existenti in Anglia, & hoc multis rationibus,

quia

quia rex nō seruauit sibi iuramentum factum, nec etiam sorori suæ: quo facto rex priuauit eum omnibus bonis suis in Anglia. Eodem anno, rex Anglorum Stephanus, in ipsis diebus natalicijs, Bedfordense castrum obsedit, dicens nulla hora pacem esse hostibus concedendam antequam castrum redderetur. Rex Scotorū in Northā humbriam exercitū ducens, tam ipse quàm sui, rem nimis execrabilē peregerunt. In vltionē enim imperatricis, cui idem rex fidelitatem iurauerat, mulieres grauidas findebāt, fœtus anticipatos extrahebant, paruulos super lancearum acumina proijciebant, presbyteros super altaria trucidabant. Rex igitur Anglorum illuc properabat, sed antequam illuc peruenisset rex Scotorum in sua se recepit. 10

Concilium celebratur Pisis sub papa Innocentio.

ANno gratię Mcxxxix. Matildis imperatrix venit in Angliam, & Robert' Comes Glouerniæ, frater eius, cum ea, cum magna fortitudine in festo sancti Michaelis. Henricus VVinton. episcopus, frater regis Stephani, apostolicæ sedis tunc legatus, indignās quòd rex prælatos, & eorum possessiones indignè tractaret, condoluit, & remedium procurauit. Eo tempore, concilium celebratur Pisis à papa Innocentio. Rex Stephanus in curia sua contra regium decus, plures captos ad redditionem castellorum coëgit, inter quos 20 Rogerium Salisburiensem episcopum, ad castri redditionem de Sciresburn. & de Diuises, & de Malmesber. violenter coëgit. Procurantibus igitur archiepiscopo Theobaldo, & Henrico episcopo VVinton. fratre regis & alijs episcopis, & prælatis, concilium apud VVinton. celebratur. iiij. kal. Septembr. ad quod regē vocari fecerūt. Qui Comitē Albericū de Veer, in causarū varietatibus exercitatum, misit ad conciliū, de captione dictorū episcoporū, super qua impetitus erat, se sic de iure facere posse allegantē, & factum regis defendentem. Quinto kal. Septembr. solutū est concilium. Eodem anno, obijt Rogerius, Sarum episcopus. Rex quoq; Stephanus persecutus 30 est Eliensem episcopum, Nigellum.

Albericus Comes de Veer occiditur in ciuitate Londoniarum.

ANno gratiæ. Mcxl. idibus Maij, Albericus de Veer, in London. occiditur. Obijt Aldevvinus, fundator Maluerniæ. Rex Anglorū Stephanus, infrà dies natalitios, vrbem Lincoln. obsedit, cuius firmitates Ranulphus, Comes Cestriæ, receperat paulo ante, qui regem Stephanum detinuit ab ingressu ciuitatis vsque ad purificationem beatæ Mariæ, & ibidem commissa est pugna cum rege grauissima, &

ma,& per multas deceptiones capt' est.iiij. Nonas Februar.In quadragesima.xiij.Kalen. Aprilis eclipsis facta est horribilis nimis per totam Angliam,vt diceretur signum esse.Sequenti hebdomada.vij Kalend.Aprilis,Radulphus,filius Huberti,immanis,ac barbarus,& ad furta belli peridoneus, castrum de Diuises clanculum intercepit,qui iactare non dubitauit,se totam regionem,à VVinton, vsque London. per idem castrum occupaturum, & ad tuitionem sui pro militibus Flandriæ missurum.Sed citò post,per Iohannem, magnæ versutię virum,qui apud castrum de Marleburgo habitabat; captus fuit,& vinculis innodatus, eò quòd castrũ de Diuises dominæ suæ, imperatrici reddere recusabat, & more latronum suspẽsus. Eodem anno, in Pentecoste inductum est colloquium inter imperatricem & regem,ad pacem reformandam.Sed cum venerunt illuc, scilicet iuxta Bathoniã, Comite Roberto,fratre suo, ex parte imperatricis, ex parte verò regis, legato, & archiepiscopo conu[illegible]nientibus, nihil tandem profecerunt.

Ciuitas Londonia reddita est imperatrici.

ANno gratiæ.Mcxli.hoc anno,rex Stephan' in bello captus est.iiij. Nonas Feb.p Gulihelmũ de Kahaynes apud Lincoln.& destructa VVinton.xviij.kal.Octobr.Ducitur ad imperatricẽ,et in turri de Bristolia in custodia ponitur. Ciuitas Lõdon. reddita ẽ imperatrici, sed citò post fugata est inde, scilicet.viij. Kalen. Iulij. Postea statim, in eadẽ æstate,obsessa est turris London. à Londoniẽsibus, q̃ Gulihelmus de Mandeuilla tenebat,& firmauerat.Obsedit etiã imperatrix,turrim VVinton.episcopi,cũ auunculo suo,rege Scotorũ, Dauid & fratre suo Roberto. Sed Gulihelm' Iprensis cum Lõdon. fecerunt illã inde recedere. Captus est Robertus Comes Glouerniæ in festo exaltationis sanctæ crucis.Sed pro eius liberatione,rex liberatus est in festo omniũ sanctorũ,& regno restitutus. Eodẽ anno, obijt Hugo de sancto Victore.iiij.idus Febr.Per illud tẽpus Valerannus,Comes de Mellento,qui omnibus Normanniæ præerat proceribus,cum Comite Galfrido Andegauensi concordiã fecit, & dedit castellũ Montisfortis, & Falesiæ. & sic subdiderunt se ei omnes viri potentes circa fluuiũ Sequanã, vsq; ad Ripam Risle,& fidelitatẽ ei fecerunt.Eodẽ anno, obijt Gilbertus episcopus London. qui Vniuersalis dicebatur, cui successit Robertus de sigillo in episcopatum.

Rex Stephanus obsedit imperatricem, quæ tamen euasit. Captus est Robertus episcopus London. Rex Stephanus cepit Gulihelmum de Mandeuilla.

Anno gratiæ. Mcxlij. rex Stephanus obsedit imperatricem apud

Oxoniam diu, ſed tandem euaſit. Captus eſt Robertus Londonienſis epiſcopus apud Fulleham, à Galfrido de Mandeuilla.ix. Kalen. Iulij. Gulihelmus Lincoln. epiſcopus, & ſedis apoſtolicæ legatus, in media quadrageſima concilium celebrauit, rege, & epiſcopis multis præſentibus. Nullus honor, vel reuerentia ferebatur eccleſiæ dei, vel ordinatis, ſed æquè clerici & laici capiebantur, incarcerabantur, truncabantur. Sed ſtatutum eſt ibi, ſi quis eccleſiam, vel cœmiteriũ violauerit, vel in monaſticum virum manus iniecerit violentas, à nullo abſoluatur, niſi à papa. Eodem tempore, rex Stephanus cepit Gulihelmum de Mandeuilla apud ſanctum Albanum, vbi reddidit regi turrim London. cum caſtris de VValedeno & Pleiſeto. Eodem anno, obijt Fulco rex Hieruſolimitanus, eoque anno, defuncto papa Innocētio, Cœleſtinus ſucceſſit, qui, cum ſediſſet in cathedra Romana menſibus.v. diem clauſit extremum, cui ſucceſſit Lucius mēſibus.xi. & diebus.xiij. Obijt Gulihelmus VVintoniēſis epiſcopus, ſucceſſit Henricus. Huic verò Henrico, Lucius papa pallium miſit, volens apud VVintoniam nouum conſtituere archiepiſcopatum, & ſeptem ei epiſcopos aſſignare.

Obijt Lucius, ſucceſſit Eugenius. Rex Stephanus obſedit Lincolnienſis.

ANno gratiæ. Mcxliij. defuncto papa Lucio, ſedit Eugenius in cathedra Romana, annis octo, menſibus.iiij. & diebus.xiij. Eodem anno, rex Anglorum Stephanus Linconln. obſedit, & cum cōſtrueret vnum municipium contra caſtellum, quod tenebat Comes Ceſtrenſis, Ranulphus: operarij regis octoginta ab ipſo Comite interfecti ſunt, & ſic, re imperfecta, receſſit rex. Eodemq; anno, Robertus Marmion, vir quidem bellicoſus, qui monachos de Couentria à ſuo monaſterio expulerat, & de illa eccleſia caſtellum fecerat, dum vna dierum contra hoſtes ſuos decertaret, inter eos ante ipſum monaſterium, excōmunicatus, peremptus eſt. Eodem tempore, Galfridus de Mandeuilla, qui idem ſcelus perpetrauerat in eccleſia Rameſienſi, ante ipſam eccleſiā, inter conſertas ſuorũ acies, à quodam pedite viliſſimo, ſol⁹ ſagitta percuſſus, occubuit interfect⁹. Arnulph⁹ etiam, eiuſdem Comitis filius, qui poſt mortem patris eccleſiam illam pro caſtello tenebat, à rege captus eſt, & proſcriptus.

Rex Stephanus Comitem Glouernienſem, & multos alios fugauit.

ANno gratię. Mcxliiij. rex Anglorum Stephanus, Comitem Glouernię, cum multis alijs inimicorũ ſuorum à conſtructione Flandrenſis caſtri fugauit, & municipiũ illud in ſua poteſtate ſuſcepit.

Obijt

Obijt Galfridus de †Mandeuilla. xviij. Kalend. Octobris. Galfridus, Comes Andegauiæ, cepit Normanniam. Eodem anno, Alexāder, Lincoln. episcopus, iterum Romam pergens, munificentissimè se, vt prius, habuit. Itaque honorificè susceptus est à papa, rediensque sequenti anno, cum summa ipsius papæ, & totius curiæ gratia, ecclesiam suam, quæ combustione deturpata fuerat, sic reformando restaurauit, vt damnum in igne, postea minimè dānosum videretur.

†Magniuilla.

Capitur Ranulphus, Comes Cestriæ, à rege Stephano Anglorum.

ANno gratiæ. Mcxlv. rex Anglorum Stephanus cepit Ranulphū, Comitem Cestriæ, apud Northamtonā, ad eum pacificè venientem, & eundem in carcere detrusum detinuit, quousque redderet ei castrum Lincoln. cum cæteris, quæ suæ ditionis erant, & sic lætus, & iactans de victoria, licet turpi, coronam portauit apud Lincoln. Hoc anno, quidam puer apud Norvvicum crucifixus est à Iudæis.

Conradus imperator, & rex Francorum Ludouicus, iter arripuerunt Hierosolymitanum.

ANno gratiæ. M. cxlvi. Conradus imperator, & Ludouicus rex Francorum, & plures alij nobiles magnates crucesignati sunt, vt euntes in Hierusalem saluatoris vestigia adorarent. Gulihelmus de sancta Barbara, decanus Ebor. factus est episcopus Dunelmensis. Eodem anno, obijt reuerendæ memoriæ Galfridus, abbas sancti Albani. Defuncti quoque sunt pontifices, †Ascelinus Roffensis, Rogerius Cestrensis, & Robertus Herefordensis. Ascelino successit VValterus, archidiaconus Cantuariensis. Rogerio, VValterus, prior Dorobernensis, Roberto, Gilbertus, abbas Glouerniensis. Eodem anno, post Thurstanum, Ebor. archiepiscopum, Henricus, Cisterciensis monachus, illum obtinuit præsulatum. Similiter eodem anno, Cometa in Occidente, circumquaq; mirabiliter radians, apparuit.

†Ascelmus.

Proficiscuntur Hierusalem imperator Alemanniæ, & rex Franciæ.

ANno gratiæ. Mcxlvij. motio imperatoris & regis, & multorum iter agentium in Hierusalem. Imperator Conradus, hyeme trāscursa, cum suis portum attigit Aconēsem. Et inde veniens Hierusalē cum summo gaudio susceptus est. Quo vtique tempore, rex Francorum cum. lxx. millibus loricatorū militum subsecutus est. Sed ob iter præssuras, iacturas, & ruinas irrestaurabiles passus, damna Frāciæ inaudita deplorauit. Obsessa est ciuitas Damasci, sed frustra. Eodem anno, Robertus archidiaconus Leicestriæ, post Alexandrum

creatus est Lincoln. antistes, per manum Theobaldi archiepiscopi Cantuar. Post ieiunium mensis Septemb. episcopus est consecratus.

Reuertuntur imperator, & rex Franciæ, & rex Norandinus debacchatur.

ANno gratiæ. Mcxlviij. post discessum imperatoris, & regis Frācorum de partibus terræ sanctæ, Norandinus, Sanguinei filius, princeps Turcarum potentissim', fines Antiochenos ingressus, Nepam castrum obsidione vallauit, contra quem Reimundus, Antiochenus princeps, exercitum ducēs inconsultè nimis, prælio inequali decertauit. Vnde contigit, quòd ipse, cum alijs quibusdam viris nobilibus occubuit. Norandinus nullo obstante progressus, Hareng castrum obsidens occupauit, & sic liberè in partibus illis vniuersa depopulando percurrit, donec rex Hierusolimarum superueniens, impetus eius potenter refrænaret. Henricus primogenitus, à rege Scotorū Dauid armis decoratur in Pentecoste. Item trāslatio sancti Erkenvvaldi episcopi. xviij. Kalend. Decembr. fit. Præterea conciliū in vrbe Remēsi, præsidente papa Eugenio, celebratur. Eodem anno Gilebertus episcopus efficitur Heretordensis.

Galfridus Dux Normanniæ, reddidit Henrico filio suo, Normanniam.

ANno gratiæ. Mcxlix. Galfrid', Dux Normānorum reddidit Hērico filio suo Normanniam, hæreditatem suam ex parte matris suæ, cōtra prohibitionem regis Francorū. Vnde discordia orta est inter ipsum regem & Ducem. Rex enim reuersus est hoc anno inglorius à terra sancta, similiter & imperator Alemanniæ. Dux Galfridus castellū Vinstabel obsedit & fecit ibi tria castella lapidia & durauit illa obsidio per tres annos. Ebrardus episcopus Norvvic. obijt. Iste Ebrardus episcopus diuisit archidiaconatum Suffolke in duos. Hoc etiam anno, gelare cœpit. iiij. idus Decembr. & durauit vsque ad. xi. Kal. Martij, & Thamesis sic congelatus est, vt pede & equo, & quadrigis etiā oneratis, transmeabilis redderetur.

Rex Francorum cepit homagium Ducis Henrici pro Normannia.

ANno gratiæ Mcl. rex Francorum Ludouicus, & Eustachius, filius regis Stephani, cum militia copiosa venerūt ante turrem de Archis ob discordiam memoratam, vbi etiam affuit Dux Normanniæ Henricus, & pater eius, Comes Andegauensis, Galfridus, cum ingenti exercitu Andegauensium, Britonum, & Normannorum, sed videntes vtriusq; partis principes, quòd legiones illæ nequibant sine magna sanguinis effusione hostiliter conuenire, cœperunt de pace tractare, & interuenientibus vtrorumque amicis, rex Francorum cepit

cepit homagium Ducis Henrici de Normannia, & sic pacificè recesserunt. Dux igitur Hēricus, dum tractaret cum optimatibus suis de itinere suo in Angliam, pater eius apud Castrum Beri grauiter infirmatus.vij.idus Septembr.ab hac vita migrauit, & sic Henricus filius eius, factus est Comes Andegauensium, & Dux Normannorum. Eodem anno, Robertus de Gorham, creatus est in abbatem sancti Albani, Radulpho cedente præ langore. Celebratum est diuortium inter Ludouicum regem Francorū, & Alienoram reginā. Erant enim consanguinei, in quarto gradu. Rex Stephanus firmauit castellum apud Radingum.xiij.Kalen.Febr. Eodem anno Gulihelmus Turbus consecratus est in episcopatum Norvvic.

Dux Normannorum Henricus, duxit Alienorum, relictam Ludouici.

ANno gratiæ.Mcli. obijt Comes Theobald' de Bleis frater regis Stephani. Henricus Dux Norman. duxit Alienorā, quondā reginā, relictā Ludouici. Obijt Adelicia regina, vxor regis Stephani. Dirutū est castellū de Radingo. Eodē anno, Iohannes, monachus Sagiensis, factus est secundus antistes Monæ insulę, quæ est inter Angliā & Hyberniam. Primus ibi fuit † Reimūdus, monachus Sauiniensis. Eodem etiam anno, obijt Gulihelmus, episcopus Dunelmensis, & Galfridus Arthurus factus est episcopus sancti Asaphi in Northvvallia, qui historiam Britonum, de lingua Britannica, transtulit in latinum. Eodē anno Gratianus monachus de Guisa ciuitate Thusciæ natus, decreta composuit secundum Hu.ij.q.vi.C.forma.

† VVimundus.

Obijt Eugenius papa, succedit Anastasius, sanctus Bernardus migrauit ad dominum.

ANno gratiæ.Mclij. Comites & barones Angliæ fecerunt ligantiam, & fidelitatem Eustachio, filio regis Stephani. Obijt Matildis regina, mater Eustachij. sexto nonas Maij, Richardus de † Beuuais, nepos alterius Richardi, factus est episcopus London. in initio Octobr. Eodē anno, Bernardus abbas Clareuallensis migrauit ad dominum. Obierunt aūt Eugenius papa, cui successit Anastasius, & Dauid rex Scotorum, cui successit Malcolm', nepos eius, in regnū. Illo quoq; anno, natus est Duci Henrico filius ex Alienora vxore sua, & vocatus est Gulihelmus, quod est consuetum nomē Ducibus Aquitanię, & Comitib' Andegauiæ. Obijt Eustachi', fili' regis Stephani. Et facta est pax inter regē Stephanū & Henr. Ducē Norman. Eodem anno Barnardus abbas Clareuallensis, migrauit ad dominum.

† Bellesmenis.

Rex Anglorum Stephanus,& Dux Normannorum Henricus, concordati sunt.

ANno gratiæ.Mcliij iustitia de cælo prospexit:& diligentia Theobaldi,archiepiscopi Cantuar.& episcoporum regni, rex Anglorum Stephanus,& Dux Normannorũ Henricus,apud Walingford, talem concordiam inierunt. Rex Stephanus, omni hærede viduatus,præter solummodo Ducem Henricum, recognouit in conuentu episcoporum,& aliorum de regno optimatum,quòd Dux Henricus ius hæreditarium in regnum Angliæ habebat,& Dux benignè concessit,vt rex Stephanus tota vita sua, suum regnum pacificè possideret.Ita tamen confirmatum est pactum,quòd ipse rex,& episcopi tunc præsentes,cum cæteris regni optimatibus iurarẽt,quòd Dux Henricus, post mortem regis, si illum superuixeret, regnum sine aliqua contradictione obtineret. Super ista pace inuiolabiliter obseruanda, confecta est solennis charta, & in loco securissimo reseruata.Hoc anno floruit Petrus Lõgobardus,qui sententiarũ librũ composuit.Obijt Eugenius papa successit Anastasius senex.

Defuncto Anastasio papa,successit Nicolaus.

ANno gratiæ. Mcliiij. Dux Normannorum Henricus transfretauit in Normanniam et reuocauit in ius proprium dominica sua, quæ pater suus illi dederat,& inde profectus in Aquitaniam rebellionem quorundam baronum suorum potenter repressit. Eodem anno,defuncto papa Anastasio,successit Nicolaus, Albanẽsis episcopus, & vocat⁹ est Adrianus. iiij. vir quidẽ iustus & religiosus, natione Anglicus,de territorio quidem sancti Albani, à viris nobilibus ducens originem.Hic ecclesiam sancti Albani insigniuit priuilegijs,vt sicut beatus Albanus protomartyr est Angliæ, ita & eius abbas inter omnes Angliæ abbates primus sit ordine & dignitate. Eodem tempore,facta est concordia inter regem Francorum Ludouicum, & Ducem Normannorum Henricum, hoc modo. Rex reddidit Duci Vernolium, & Nouum Mercatum, & Dux dedit ei duo millia marcarũ argenti, pro restaurandis damnis,quæ rex perpessus fuerat. Eodẽ anno, sanctus anachorita VVilfricus de Heselberga,cuius vita & transitus, speciales exigeret tractatus, migrauit ad dominum.Eodem tempore,rex Anglorum Stephanus, miles egregius,& mente pijssimus.viij.Kalend.Nouembrium,diem clausit extremum. Cuius corpus in monasterio de Feuersham,quod ipse à fundamẽtis cõstruxerat,traditur veneranter sepulturę. Quo audito,Hen-

dito, Henricus Dux Normanniæ venit Barbeflieth, & ibidem per vnum mensem ventum expectauit, & septimo idus Decembris, in Angliam veniens, xiiij. Kalend. Ianuarij, die dominica ante natale domini, apud VVestmonasterium, in regem vnctus est a Thebaldo Cantuariensi archiepiscopo. Eodem anno Reginaldus efficitur abbas de Radingo.

Fredericus creatus est in imperatorem.

ANno gratiæ. M.clv. electus, & cõsecratus est in imperatorem Fredericus. Henricus rex iunior natus est London. pridiæ Kalend. martij. Manus quoque sancti Iacobi restituta est Radingo. Per idē tempus, rex Anglorum Henricus nuntios solennes Romam mittens rogauit papam Adrianum, adhuc nouum, cuius gratiam confidenter obtinere sperauit, vtpote Anglum, vt liceret ei Hyberniam hostiliter intrare, & eam sibi subiugare, atque homines illos bestiales ad fidem Christi decentius reuocare, ecclesiæque Romanæ fidelius inclinare. Quod papa regi gratãter annuit, & eidem, super hoc, priuilegium destinauit. Eodem anno, defuncto Roberto, Exoniēsi episcopo, successit Robertus decanus Sarum. Et eodem anno, rex Anglorum Henricus exhæredauit Gulihelmum Peuerel causa veneficij, quod Ranulpho, Comiti Cestrensi, fuerat propinatum. In cuius pestis consortio plures conscij, & consentientes fuisse perhibentur. Circa eosdem dies, Hugo de Mortuo mari, vir arrogãtissimus, castella sua contra regem muniuit, Glouerniā, VVigorniam, & Briges, sed rex adueniēs omnia complanauit. Eodem tempore, Ludouicus, rex Francorum, duxit filiam Aldefonsi, regis Hispaniæ. Eo tempore, Thomas natione London. futurus archiepiscopus & martyr, primum, quod habuerat beneficiū, percepit à domo sancti Albani, scilicet ecclesiam de †Bradefeld, nec multo post transtulit se ad famulatum Theobaldi Cantuar. archiepiscopi, quo procurante, citò deinde vocatus est ad archidiaconatum Cantuar. Hoc anno floruit Petrus dictus Comestor in Francia qui vtriusque testamēti historiam, quę dicitur scolastica, composuit.

†Branfeld.

Tunica domini inconsutilis, inuenta est in Francia.

ANno gratię. Mclvi. in Francia, diuina reuelatione, inuenta est tunica inconsutilis Christi, quam, sicut literæ cum ipsa repertæ indicabant, mater eius fecerat ei, & creuit ipso crescente. Eodem anno, rex Henricus in Normanniam transiens, cepit cum morosa, & sumptuosa obsidione castella sibi rebellia, Chynonē scilicet, & alia.

Eodem anno, rex Siciliæ Gulihelmus ciuitatem Baruth funditus euertit, Græcos superauit, ciuitates & castella sibi ablata in ius suum potenter reuocauit, consecrationes episcoporum regni sui ei concedendo. Tunc temporis, Alienora, regina Anglorum, peperit regi filiam, quam Matildem nuncupauit. In guerra quoque, quæ fuit inter regem Henricum & Galfridū fratrem suum, idē Henricus prædicto. G. tria castella eripuit violenter, Mirabellum & Losdunum, cum dicto Chynone. Gulihelmus quoque primogenitus regis Hērici obijt, & sepultus est apud Radingum.

Rex Henricus domat VValliam, regem Scotorum repulit. 10

ANno gratiæ. Mclvij. rex Henricus in VValliam duxit exercitum suum, & VValliam sibi potenter subiugauit, & apud Snaudunū Cenum ad deditioné coegit. Rex quoque in Normanniam transfretauit. Sed cum audisset quòd rex Scotorum Malcolmus, fines suos hostiliter transgressus, aliena sibi temerè occupauit, redijt, & ipsum Malcolmum potenter repulit. Tunc rex Scotorum reddidit ei ciuitatem Carleolum, castellum quoque de Banburg, & Nouum castrum super Tinam fluuium, & totum comitatum Laudonensem, & rex Henricus reddidit ei Comitatum de Huntingduno. Tūc quoque temporis, Gulihelmus, dictus filius regis, nothus regis Stephani, Comes Moretonij, & VVarenniç, reddidit regi Peuensie, & Norvvicum, & omnes munitiones suos in Anglia, & Normannia, quæ ex dono regis Stephani possederat. Et rex Henricus dedit ei, quicquid pater eius, rex Stephanus habuit, die, qua rex Hēricus primus mortuus fuit, & viuus. Et eodē tempore, Hugo Bigot' castella sua regi resignauit. Eodē anno mēse Septēbri, nat' est Henrico regi, ex Alienora regina sua, fili' apud Oxoniā, & vocatus est Richardus. 20

Noua moneta facta est in Anglia. Rex quoque Anglorum Henricus, venit Parisios.

ANno gratiæ. Mclviij. Henricus rex apud VVigorniam coronatur, & post diuinorum celebrationem, coronam super altare posuit, nec vlterius coronatus est. Noua moneta facta est in Anglia. Obijt Galfridus, frater regis Hērici. Reginaldo abbati de Radingo, ob regis odium cedenti, successit Rogerius. Eodem anno, Thomas regis cancellarius, in apparatu magno, venit Parisios, Margaretam, regis Francorū filiā, Henrico filio regis in coniugē accepturus. Rex mare transiuit, & inuitatus Parisios venit, idemq; rex Nameticam ciuitatem in ius suum recepit. 30

Schisma

Schisma ortum est inter Alexandrum & Octouianum.

ANno gratiæ. Mclix. rex Anglorum Henricus, duxit exercitũ versus Tholosam, & cepit castella fortia vicina ei, rege Francorum interim in vrbe iugiter commorante. Sed rex Anglorum ipsam ciuitatem hostiliter non obsedit, ob reuerentiam regis Francorum, cuius sororem Constantiam, Comes Tholosanus duxerat in vxorem, & ex ea liberos susceperat, qua de causa reges inimici facti sunt adinuicem. Eodem anno, defuncto papa Adriano schisma ortũ est, inter duos, Alexandrũ & Octouianum. Nam imperator, cum clero
10 suo, receperat Octauianũ, alij nequaquam. Successit tandem Alexãder. Adhuc creuerunt inimicitiæ inter reges Francorũ & Anglorũ.

Theobaldus archiepiscopus Cantuar. obijt, iuratur fidelitas Henrico iuniori.

ANno gratię. Mclx. rex Anglorum Hẽricus à Tholosa reuersus, Margaretam filiam regis Francorum, quam in sua custodia habebat, Henrico filio suo desponsari fecit, & castellũ de Gisorzio, diu desideratum, recepit. Quod, vt audiuit rex Francorũ, Caluum Mõtem firmauit. Sex rex Anglorum festinus adueniens, rege Francorũ cum suis fugato, castrum, & inclusos, cepit. Et capti sunt deintus mi-
20 lites. lv. & sic celebratum est matrimonium inter filium regis Anglorum septennem, & filiam regis Francorum triennem, authoritate Henrici Pisani, & Gulihelmi Papiensis, presbyterorum, cardinalium, sedis apostolicæ legatorum. iiij. nonarum Nouembr. apud Burgum. Eodem anno, Theobaldus, Catuar. archiepiscopus, diem clausit extremum. Ipsoque tempore Maria, abbatissa de Rũmesia, filia regis Stephani, nupsit Mathæo, Comiti Boloniæ, ex qua duas sustulit filias, propter quod peccatum Thomas regis cãcellarius, qui contrarius fuit huic contractui illicito ad instar beati Iohannis Baptistæ. multas passus est ab eodẽ Comite insidias, & persecutiones.

30 Henricus filius regis Henrici primi, desponsauit filiam regis Franciæ. Eligitur Thomas in archiepiscopum Cantuariæ.

ANno gratiæ. Mclxi. Henricus, filius regis Henrici, desponsauit filiam regis Francorum, & pax facta est inter eos. Cantuaria ferè tota combusta est. Eodemque anno, audito de morte Theobaldi Cantuar. archiepiscopi, rex procurare cœpit omni diligentia, vt Thomas cancellarius, ipsi in archiepiscopatum succederet, & misit Richardum de Luci in Angliam cum literis suis ad hoc procurãdum cum ipso Thoma cancellario, quod efficaciter grato fini mancipatum est.

tum est. Eodem anno, Bartholomæus, vir religiosus, & in theologiæ scripturis bene eruditus, in Exoniensem episcopum consecratus est. Eodemque anno, apud VVestmonasterium Thomas, regis cãcellarius, electus est in archiepiscopum Cantuar. Facta itaque electione sabbato, in Pentecoste, presbyter ordinatus est à VValtero, Roffensi episcopo, in ecclesia Cantuariensi. Ipso quoque tempore sopita est discordia inter ecclesiam Lincolniensem, & cœnobium sancti Albani, in præsentia regis Hẽrici, & archiepiscoporũ, Thomę Cantuariensis, & Rogerij Eboracensis, & aliorum quàm plurimorum episcoporũ, & magnatũ terræ. Eodemq; anno, rex Hierusalem, 10 Baldevvinus obijt, cui successit frater eius Almaricus. Eo anno, præparato campestri prælio, & statim sopito, facti sunt amici reges Frãcorum, & Anglorum.

Consecratur Thomas, in archiepiscopum Cantuar. Obijt Richardus episcopus Londoniensis.

ANno gratiæ. clxij. Thomas, cancellarius, & Cantuariensis archidiaconus, consecratus est archiepiscopus Cantuariensis. iij. nonarum Iunij, dominica prima post Pestecosten. Ludouicus rex Frãcorum, & Henricus rex Anglorum, armatorum copijs vndique cõgregatis, cum iam campestre prælium inter eos immineret prope 20 Ferceuallem, amici subito effecti sunt. Eodem anno, Alienora Angliæ regina, apud Rotomagum filiam peperit, & ei nomen suum imposuit. Hoc etiam anno, Richardus Lõdon. episcopus, viam vniuersæ carnis ingressus est. Per idem verò tempus, rex Henricus fecit iurari fidelitatem Henrico filio suo, pulcherrimæ indolis iuueni, & inter omnes magnates regni, Thomas cãcellarius, qui citò posteà factus archiepiscopus, primus fidelitatem iurauit, salua fide regis, quàm diu viueret. Thomas resignauit sigillum regium, quod rex nimis molestè tulit. Thomas quoque archiepiscopus, vitam curialẽ in sanctissimam subito mutauit conuersationem. Ioachim abbas 30 floruit.

Concilium Turonis celebratur sub papa Alexandro.

ANno gratiæ. Mclxiij, rex Henricus auertit cor suum, & dilectionem suam à Thoma Cantuar. archiepiscopo, & ex illo tempore insidias parauit ei, & impedimẽta. Gilbertus Folioth, Herefordensis, translatus est in London. Eodem anno, Robertus de Monteforti, cum Hẽrico de Essexia duello decertauit super appellatione de proditione. Eodem anno, papa Alexander Turonis concilium celebrauit

celebrauit in ecclesia sancti Mauricij. Intererat Cantuar. archiepiscopus, & alij prælati Angliæ multi. Tempore illo, rex Scotorũ Malcolmus, & Rhesus princeps Demeciæ, id est, Australiũ VVallensiũ, & alij multi magnates, fecerunt homagium regi Henrico, apud Woodestok. Ipso quoq; tempore, Rogerius, Comes Clarensis, à Thoma Cantuar. archiepiscopo, apud VVestmonasterium vocatus est ad faciendum ei homagium de castello de Tunbrige. Quod, cum audisset rex, prohibuit fraudulenter hoc fieri, & hoc fuit primum indicium odij regij manifestum.

Facta est recordatio libertatum regis apud Clarendunam, cui non consentit Thomas archiepiscopus.

Anno gratiæ M clxiiij. apud Clarendunã coram rege, & magnatibus regni facta est recordatio regiarum libertatum, & consuetudinum, cui quia Thomas Cantuar. archiepiscopus assensum non præbuit, recessit cum magna indignatione regis. Dedicata est ecclesia de Radingo, translatumq; est corpus sancti Eadvvardi de terra in feretrum à beato Thoma Cantuar. archiepiscopo. Eodem anno, multas passus est iniurias apud Northamtonã idem archiepiscop⁹. Recessit de nocte, & exilium subijt, & multa pericula perpessus in terra, mare in fragili cymba transijt. Comes Flãdriæ, & Comes Boloniæ, parauerãt eidem, machinante rege, insidias. Sed, deo protegente, omnes euasit.

Strages & captiuitas Christianorum facta est in terra sancta.

Anno gratiæ M clxv. terræmotus factus est. vij. Kalend. Februar. in Ely, & Northfolk, & Suthfolk, ita quòd stantes prostrauit, campanas pulsauit. Rex in VVallíam expeditionem fecit. Regina Alienora, peperit filiam, quam vocauit Iohannam, post quam, peperit filium, quem vocauit Iohannem. Eodem anno, Godefrid⁹ de sancto Asapho, in ecclesia sancti Albani, Anglorum protomartyris, ad maius altare, in coena domini chrisma confecit, & oleum sanctum, fultus authoritate priuilegiorum ipsius ecclesiæ, in præsentia Roberti abbatis. Eodemque anno, Noradinus quidam, Turcarum princeps potentissimus, in finibus Antiochenis, Hareng castrum obsedit. Quo audito, Boamũdus princeps Antiochenus, cũ suis adiutoribus vicinis, scilicet Tripolitano Comite Reimũdo, Salamario Siciliæ præsule & Charos Armeniorum principe, obsidionem potenter, & ipsum Noradinum cum suis in fugam propellunt. Quem cum fugientem temere insequerentur, reuersus est contra eos insequentes, & ipsos

& ipsos omnes memoratos cepit, & vinculis strictos apud Alapiā custodiæ mancipauit, ipsum castrum, quod reliquerat, sibi leui negotio subiugauit.

Excommunicantur à beato Thoma, omnes obseruatores regiarum consuetudinū.

ANno gratiæ. Mclxvi. Alienora regina Angliæ, in fine anni peperit Iohannem. Rex quoque Henricus transfretauit in Normanniam. Cantuar. archiepiscopus, Thomas excōmunicauit omnes obseruatores cōsuetudinū, & libertatum regiarum apud Clarendunā recitatarum, quas potius execrabiles abusiones, quàm vsus, vel libertates appellauit, & quosdam regis super hec fautores, tam clericos quam laicos nominatim excommunicauit. Eodem tempore, rex citò post procurauit amotionem Thomæ archiepiscopi à Pontiniaco. Nam cognouit locū & mansionē illā placere ei, & hoc per capitulū Cisterciense, & citò post ab Anglia totum genus suum, non tantum à London. sed à regno suo immisericorditer proscripsit. Per idem tempus, ad subuentionem terræ sanctæ, de vnaquaque carrucata terræ totius Angliæ quatuor denarij concessi sunt & collecti. Obijt Robertus, abbas sancti Albani, cùm ecclesiam suam. xxiiij. annis rexisset. Episcopi Angliæ facti sunt regis fautores, & beati Thomæ in causa sua persecutores. Rex Francorum Ludouicus, solus factus est consolator beati Thomæ. Quapropter reges occulto odio sese detrahebant.

Alexander papa, & rex Francorū Ludouic⁹, facti sunt cōsolatores beati Thomæ.

ANno gratiæ. Mclxvij. Alexāder papa, cognita causæ iustitia beati Thomæ, factus est eius consolator & adiutor, exul coexulis. Exulauit enim vterque pro libertate ecclesiæ. Eodem anno, obijt Robertus Lincoln. Discordantibus regibus Francorum & Anglorum, Caluus mons, Gisortium, & alia castra, & munitiones cum villis & ciuitatibus à Normānis occupata & succensa sunt. Obijt quoque Matildis imperatrix. Matildis filia regis Henrico nupsit Henrico Duci Saxonum. Tunc verò temporis, exulante beato Thoma archiepiscopo, maneria sua, siluæ, viuaria, homines, & aliæ possessiones infiscantur & destruuntur, quorum custodiæ præficitur Ranulphus de Broko, vir doctus pecuniam emungendi, seminantibus discordiam, Gilberto episcopo London, & alijs multis episcopis, Roberto quoque de Broko, clerico, qui sub Ranulpho archiepiscopatum custodiebat. Eodē anno, Simon prior ecclesiæ sancti Albani in abbatē eiusdē ecclesiæ electus, die Ascensionis à London. episcopo solenniter

lenniter est consecratus. Obijt Comes Patricius in Aquitania. Obijt Robertus, secundus prior VVintoniensis.

Rex Henricus schisma procurauit, in odium beati Thomæ martyris.

ANno gratiæ. Mclxviij rex Henricus, cuius ira in odium versa est contra beatum Thomam, & contra papam, qui partem beati Thomæ fouit, misit ad imperatorem Fredericum, significans ei, quòd adiutor eius foret ad eijciẽdum de dignitate papatus Alexãdrum, eò quòd aduersarius suus factus fuit, & quia proditoris sui, ac fugitiui Thomæ, qui quandoque fuerat Cantuar. archiepiscopus, causam contra regem fouit. Et fecit rex abiurari in anglia obediẽtiam debitam papę Alexandro, à puero duodeno ad hominem senem. Misit etiam ad regem Francorum Ludouicum, petens instãter, ne inimicum suum, ac proditorem Thomam, fugitiuum fouêret. Sed eum inhonesta (vt ei videbatur) petentem non exaudíuit pius rex Ludouicus. Eodem anno obijt Richardus prior Norvvic.

Alienora regis Henrici filia, nupsit regi Castiliæ Aldefonso.

ANno gratiæ. Mclxix. Alienora filia regis Anglorum, nupsit Aldefonso regi Castiliæ. Archiepiscopus Thomas excommunicauit Gilbertum Londoniensem episcopum. Rex autem, consolator vanus, eum exhilarat, grauiter comminando beato Thomæ. Eodem anno, missi sunt à latere domini papæ duo legati, scilicet Vinianus & Gratianus, vt pacem componerent inter regem Henricum & archiepiscopum Thomam. Sed infecto negotio principali, tantummodo rapinis intendebant, & sic redierunt, inani labore cõsumpto.

Coronatur in regem Henricus Iunior & beatus Thomas martyrizatur.

ANno gratiæ. Mclxx. Henricus, primogenitus Henrici regis, coronatus est in regem apud VVestmonasterium, in die sãcti Basilij, à Rogerio Ebor. archiepiscopo, contra consuetudinem & libertatem ecclesiæ Cantuar. Vnde archiepiscopum Ebor. qui filium regis coronare præsumpsit, suspendit, & quosdam episcopos, qui illi solennitati intererãt, & multos alios excommunicauit. Ipse verò, archiepisc. Ebor. & episcopi trãsfretauerũt, & venerũt ad regẽ in Normanniã, grauem de beato Thoma querimoniã reponentes. Vnde rex, supra modum cõmotus, cõquestus est grauiter de ipso Thoma archiepiscopo, audiẽtibus quibusdã suis familiaribus. Ipsi verò, hoc audito, festinanter accelerarunt ad vindictã, & venientes Cantuar.

ipsum archiepiscopum in ecclesia sua irreuerenter excerebrarunt. Erant autem quatuor milites, ad opus militate, scilicet ad effusionē sanguinis, nimis strenui, Reginaldus filius Vrsi, Hugo de Moreuilla, Gulihelm' de Traci, Richardus Brito. Martyr igitur occubuit. iiij. Kal. Ianuar. Omnes aūt milites illi, mortui sunt infrà. iiij. annos, in pœnitentia tamen. Robertus verò de Brok, clericus Ranulphi de Brok, qui episcopatum tenuit, excōmunicatus, dum pranderet, canes tacta, licet esurientes, noluerunt cōmedere, cum ex aliorū manibus porrecta auidè raperent. Eodem anno, ossa Gigantis in Anglia detecta sunt, cuius corporis longitudo. l. pedum erat. 10

mors arch[iepiscopi]

Obijt Henricus VVinton. episcopus. S. Godricus migrauit ad dominum.

ANno gratię. Mclxxi. obijt Henricus VVinton. episcopus. Rex Henricus transfretauit in Hyberniā. Vbi archiepiscopi & episcopi ipsum in regem, & dominū ceperunt, & ei fidelitatem iurauerunt, regulus qui Monoculus dicebatur, ei homagium iurauit. Rex Henricus reconciliatus est ecclesiæ Cantuar. In nocte natalis domini tempestas valida perhorruit. Gilbertus episcopus London. & alij excōmunicati absoluti sunt. Rex gloriosè de cōmisso peccato pœnitentiā egit. Creuerunt miracula de sancto Thoma Cantuar. archiepiscopo, in toto terrarū orbe. Gloriosus vir, vitæ venerabilis, 20 Godricus de Finchale, hæremita, agonem cursus sui in hoc mundo consummans, brauiū gloriæ recepturus in cœlo, ex hac luce migrauit ad dominū, cuius vita & mors tractatus exigunt speciales. Eodē anno, in festo sancti Nicolai apud Albamarliā, Rogerius Ebor. archiepiscopus, præstito iuramēto, quòd ante coronationē noui regis literas prohibitionis à domino papa nequaquā susceperat, & quòd se regi de consuetudinibus regni obseruandis, non obligauerat, quòdq; mortem beati Thomæ archiepiscopi, nec verbo nec scripto, nec facto scienter procurauerat, ad officij sui plenitudinē misericorditer est restitutus. Eodem anno combusta est ecclesia Norvvic. 30

Henricus rex Iunior, mouit guerram contra patrem suum Henricum.

ANno gratiæ. Mclxxij. in nocte natalis domini, tonitruum in Anglia, in Hybernia, & in toto regno Francorum auditum est, subitum, & horribile, vt manifestè videretur sanguis beati Thomę mugiendo clamare ad dominū. Eodem anno, auersum est cor Henrici iunioris ab amore patris sui, ita, vt eidem guerram moueret, vt rex in signum tanti peccati sui, quod nondum expiauit, sua sibi sentiret viscera repugnare. Gilbertus quoq; London. episcopus se, iuramēto

præstito

præstito, de morte beati Thomæ purgatus, suo officio restituitur.

Festum sancti Thomæ celebratur, ipso canonizato.

ANno gratiæ. Mclxxiij. festum beati Thomæ celebratur authoritate apostolica, per totam Angliam, ità scilicet, quòd præter solẽne seruitium, quod fit de natali, cantatur de ipso seruitium speciale, & dicatur collecta specialis. Rex pœnitentiam aggrauat, Thomam specialius inuocat. Capti sunt rebelles regi, rex Scotiæ, Comes Leicestriæ: & rex iunior patri pacificatur. Rex venit Cantuar. & in capitulo absoluitur à conuentu Cantuar. Resignat etiam illas cõsuetu- 10 dines super maius altare, pro quib⁹ beatus Thomas decertauit vsq; ad mortẽ. Gulihelm⁹ abbas de Radingo assumptus est in archiepiscopũ Burdegalensem. Cui successit Ioseph⁹. Eodẽ quoq; anno, propter contumatiã Comitis Roberti, contra regẽ recalcitrantis, obsessa est, & per regẽ Henricũ subuersa nobilis ciuitas Leicestrię & murus, qui videbatur indissolubilis, funditus in circuitu dirutus. Rex quoq; Iohanni, cognomẽto Sine terra, filio suo vix septẽni, filiã Huberti Comitis de Moriana promogenitã, q̃ ex relicta Hẽrici Ducis susceperat, matrimonialiter copulauit. Eodẽ anno, Rogerius, abbas Beccen. electus est in archiepisc. Cãtuar. sed abbas nimis religiosus, 20 penitus cõtradixit. Eligitur igitur Richardus in loco eius, prior Doueriæ, & eiusdem ecclesię monachus. Illo etiã anno, Radulphus de VVarneuilla, sacrista Rothomagensis, & thesaurarius Ebor. constitutus est Angliæ cãcellarius. Maria, soror beati Thomę, facta est abbatissa Berkingensis, moribus suis exigentibus, & rege sic iubente.

Rex Henricus, inuocato beati Thomæ auxilio, omnes hostes suos superat.

ANno gratiæ. Mclxxiiij. Rogerius de Molbraio à fidelitate regis senioris recedens, in insula Auxholm, castellum, ab antiquo dirutũ, reparauit. Ad quẽ multitudo Lincol. nauigio trãsuecta castellũ obsedit, & constabularium, & milites omnes ad deditionem coe- 30 git, & castellum subuertit. Eodem tempore, pridie Kalend. Maij, rex Anglorum, cum audisset militiam Richardi filij sui vrbem Santonicã occupasse, sumptis secum Pictauiensibus, ad eius liberationẽ processit. Rex cepit in maiori ecclesia Lincolniensi. lx. milites, cũ balistarijs & alijs quàm plurimis hostibus suis, qui de ecclesia castellum fecerant, & eam commessationibus, & alijs immundicijs polluerant. Rex inuocans auxilium beati Thomę martyris, contulit ecclesiæ Cant. ad luminaria inueniẽda, annuũ cẽsus. xl. libras. Ipsa die S. Syluestri, scilicet sabbati, tradidit deus regẽ Scotię Gulihelmum in

manus suas, apud Richemund castellum vinculis mancipandum. Ipsa eadem die, rex Henricus iunior, nauibus quas congregauerat ad transfretandum in Angliam, ope fretus Comitis Flandrensis, & eorum stipatus, & confidens agminibus, vt eam sibi subiugaret, dissipatis penitus, & præualida tempestate subitò exorta, ferè submersis, in Galliam turpiter redire cogebatur. Ipso anno, Richardus cõsecratus est in archiepiscopum Cantuar. Romę ab Alexandro papa. Et Richardus VVinton. episcopus, cum Eliensi, Herefordensi, & Cicestrensi electis, ab eodem archiepiscopo consecrãtur. Galfridus verò Nothus, Lincoln. electus, quia electio eius nondum fuerat confirmata, transfretauit in propria persona transalpinaturus. 10

Rex Scotorum Gulihelmus, facta pace, deuenit homo regis Henrici.

ANno gratiæ. Mclxxv. ciuitas Rothomagensis obsessa est. Ipso anno, pax facta est inter regem & filios suos. Rex Scotorũ Gulihelmus, cum rege Anglorum pacem fecit in hunc mundum. Deuenit homo ligius regis Anglorũ de regno Scotiæ, & omnibus terris suis, & homagium ei fecit, vt domino suo speciali. Et similiter omnes episcopi, cum Comitibus & baronibus Scotiæ. Iurauerunt pręterea, quòd nullum fugitiuum regis Anglorum vnquã receptabũt. Conciliũ generale habitum est apud VVestmon. xv. Kal. Iulij, præsidente Richardo Cantuar. archiepiscopo, & apostolicæ sedis legato. Rogerius Ebor. archiepiscopus consilio non interfuit. Obijt Reginaldus, Comes Cornubiæ. Hugo Petroleonis, sancti angeli diaconus cardinalis, venit legat' in Angliã. & prętitit authoritatẽ tradendi clericos ante iudicẽ secularẽ, p forisfacto forestæ, & laico feodo, in fauorẽ regis. Eodẽ anno Gulihel. Turbes ẽps Norvvic. obijt. 20

Iohanna filia regis Henrici, nupsit regi Siculo.

ANno gratiæ. Mclxxvi. Richardus Cantuar. archiepiscop', in diocæsi sua, quæ ab antiquis temporibus vno tantum fuerit archidiacono contenta, tres archidiaconos cõstituit, scilicet Sauaricũ, Nicolaum & Herebertũ. Eodẽ anno, Iohannes, decanus Sarũ, consecrat' est antistes Norvvicensis. Nec multo post, rex fecit complanari castella de Legeoc. de Huntindun. VValtun, Grobi, Stedesberie, de Haye, de Threste, & alia quàm plurima in vltionem iniuriarum, quas ipsi frequenter regi intulerant domini castellorum. Deinde idem rex per consilium, & assensum filij, constituit iusticiarios per sex partes regni, in qualibet parte sex, qui iurauerunt, quòd † quilibet ius suum illesum conseruarent. Eodemq; anno, Iohanna filia regis, 30

† Cuilibet.

Siculo

Siculo regi nuptura .v. idus Nouembr. apud sanctũ Aegidiũ marito suo tradita est. Hugo quoque Petroleonis, legationis suæ cancellato cursu, transfretauit. Rex quoq;, Henricus secundus, dedit filiam suam iuniorem regi Apuliæ, &. vi. Kal. Septembris, transfretauit. Obijt Richardus, Comes de Strigoil. Comes Gulihelmus de Arundel, obijt. iiij. idus Octobris, apud Wauerle, & sepultus est apud Wymundham, vnde patronus fuisse dinoscitur. xiiij. Kal. Nouembris, VValterus prior VVinton. factus est abbas VVestmonaster. Eodẽ anno, amoti sunt canonici seculares de Waltham, & introducti re-
10 gulares, in fine tamen anni, nec ipso anno completum est negotiũ. Obijt tertius prior de Merton.

Fredericus venit ad pedes papæ Alexandri, satisfacturus.

ANno gratię. Mclxxvij. restaurata est regularib⁹ canonicis ecclesia de VValtham, & in ea regula beatissimi Augustini, doctoris magni, honestissimè conseruata. Quæ quidẽ ecclesia de Waltham, ex tunc tã in tẽporalibus quàm spiritualib⁹, fœlix euidenter suscepit incrementum. Hoc aũt negotium infrà vnum annum fœliciter est consummatum. Initium tamen habuit in vigilia Pentecostes. Philippus Comes Flandriæ, & Philippus de Magna villa, profecti sunt
20 Hierusalem. Fredericus imperator venit ad pedes Alexandri papæ satisfaciens de transgressionibus, & sic finitum est schisma. Eodem anno, ventus vehementissimus arbores radicitus, ædificia funditus prosternens, intulit multis damna vix restaurabilia. Eo etiam anno, rex Anglorum terris suis pro voluntate dispositis. xv. Kal. Septemb. in Normanniam transfretauit, & confestim inter regem Francię, & ipsum, habito colloquio, hoc modo concordiam inierunt: Ego Ludouicus rex Franciæ, & ego Henricus rex Angliæ, volumus ad omnium notitiam peruenire, nos, deo inspirante, promisisse, & iuramento confirmasse, quòd simul ibimus in seruitio crucifixi, & ituri
30 Hierusolimam, suscepimus signum sanctæ crucis, & amodo volumus esse amici adinuicem, ita scilicet, quòd vterque nostrum alteri vitam & honorem fideliter conseruabit.

Rex gratanter visitat sepulchrum beati Thomæ martyris.

ANno gratiæ. Mclxxviij. nix maxima valles impleuit, dumos, & arbores absorbuit. Qua liquescente, armenta & aliqui homines inuoluti fluctibus perierunt. Vi. idus Ianuarij sol passus est eclipsim. Rex quoq; Anglorum Henricus, Galfridum filium suum. vii. idus Augusti apud Wodestok cingulo decorauit militari. Idem quoque

rex,cum omnia pro voto compleuisset, recognoscens beneficium beati Thomæ martyris sepulcrum humiliter & gratanter adijt,gratias eidem exhibiturus. Et extunc præparauit se vterque regum, in thesauris,armis & alijs necessarijs, ad iter Hierosolimitanū magnificè arripiendum,ita scilicet, quòd concussus est totus Oriens præ timore.Eodē anno,Richardus de Lucio,Angliæ iusticiarius.iij. idus Iunij,fundamenta iecit ad construendam ecclesiam conuentualem in honorem beati Thomæ martyris, in loco, qui vocatur Westwod, in territorio Roffensi.Eodemque anno,beatus Albanus visibiliter exiens ab ecclesia, venit ad quendam virum, vicum sancti Albani inhabitantem,& dixit ei:Sequere me.Qui videns illum splendidū, ad instar solis,timuit,& obediens secutus eum eūtem per viam, quæ ducit vers⁹ Aquilonem & claruit strata ex eo, & ait vir martyri. Domine quis es? Ait ille. Ego sum protomartyr Angliæ Albanus, & duco te ad sepulturam sancti Amphibali, cuius doctrina conuersus sum ad dominum, & martyr effectus, vt ossa eius reuerenter inueniantur,& à terra leuentur.Locus sepulturæ eius,ferè tribus miliaribus distat ab ecclesia mea. Et colloquebātur, sicut solet amicus cum amico,& locum docuit,& vir locum signauit diligenter, & impressit in animo per quandam lapidum ordinatam positionem. Quo facto,martyr reduxit virum, & cum venissent ante fores ecclesiæ, monuit eum martyr, vt omnia referret abbati,& conuentui,& vale dicto recessit martyr,& intrauit ecclesiam suam.Vir autem Robertus,(hoc enim erat nomen ei) se in domum suum recepit. Vt hæc omnia vera,non autem fantastica,credantur, facti sequentis docuit euidentia. Nam postquam viri discreti, abbas & conuentus super his certificarentur,ad locum dictum venientes,inuenerunt beatum martyrem Amphibalū,cum socijs,vbi miracula deus inaudita celebrauit.Quorum vnum duximus huic opusculo inserendum. Mortuus quidam quatriduanus,ita scilicet quòd à die mortis.iiij.dies haberet & dimidium, ibidem resuscitatus, omnes videntes ad gloriā dei,& laudem martyrum iuuantium ibi efficaciter procurauit.

Ludouicus,rex Francorum venit in Angliam,vt adoraret S.Thomam.

ANno gratiæ.Mclxxix.Ludouicus rex Francorum, licet senex, & corpore iam debilis,fide tamē alacer & deuotione, venit in Angliam,nec impediuit eum transfretatio, licet illud super omnia abhorruisset, vt sanctum martyrem,beatum Thomam,ad sepulchrū ei⁹ in ecclesia Cātuar.facta †oratione,venerāter adoraret,vt ipse iam

† oblatione.

dei amicus

dei amicus euidenter effectus, pro rege & regno Francorum deum exoraret, quia quem Anglia persequens expulit, meruit fœliciter exulem recipere, protegere, & consolari. Et quia Christianissimus rex, Ludouic⁹, magnalia dei audiuit, in beato Amphibalo martyre & socijs suis nuper inuentis celebrari, proposuit illuc ire, sed concilium suorum non permisit eum, à terra sua tantùm elongari. Super quo dolens, sed contradicere nolens, misit illuc quasi vice vicaria capellanum dona eximia pro oblatione deferentem, & sic ad quædam alia sancta loca, per Angliam constituta. Consnmmato igitur voto peregrinationis suę ad votum, rex ad propria inter Douerum & Whitsand, nauigãdo sine aliquo impedimento, remeauit. Et quia in mari nimis timidus erat, & timuit pericula, dicens esse plusquam humanum transfretare, petijt beatum Thomam, vt in illo transitu nullus pateretur ex illo tempore naufragium. In qua oratione creditur vsque hodie pius rex efficacem fauorem obtinuisse. Hæc facta sunt in initio Septembris. Et in his omnibus se fauorabilem & sociabilem, vt decuit, se exhibuit rex Henricus. Philippus filius regis Francorum coronatur. Alexander papa celebrauit conciliũ Romæ media quadragesima cum. cccx. episcopis in patriarchio Lateranensi. Rogerius VVigor. episcopus obijt. Quidam puer martyrizatur apud Wenlok. Scripsit etiam illis diebus abbas Ioachim libellum super Apocalipsim. Cuius scripta, quia miraculosè factus est subitò de simplici, & ferè laico altilogus theologus, multum inter magnos recitabantur, & authentica habebantur. Sed quia videretur quaternitatem innuere, potius quam trinitatem, eccesia scripta sua reprobauit. Cuius rei mentionem fecit papa Innocentius in concilio ab ipso celebrato, & in principio suorum decretalium.

Obijt Lodouicus rex Francorum, Philippus amicissimus factus est regi Henrico.

ANno gratiæ. Mclxxx. obijt piæ memoriæ Ludouicus, rex Francorum. xiiij. Kalend. Octobris, cui successit filius eius Philippus. Moneta in Anglia renouatur. Obijt Iohannes episcopus Cicestrię. Rex Philippus Francorum supposuit dispositioni regis Henrici, quasi fidelis sui, totum regnum suum, quia ipsum fidelissimum, & prudentissimum regem sciebat, & facti sunt amicissimi, sine aliqua mala suspitione, & præteritorum recordatione, hæc charta testificante. Ego Philippus rex Francorum, &c. Ipso quoque tempore, Richardus Comes Pictauiensis, famosus etiam probitate militari,

 terras

terras Galfridi de Luniaco crudeliter exterminans, vix ecclesiarum pepercit sanctitati. Consummata verò ad votum guerra sua, venit in Angliam, & à patre suo propter famam suam, quæ iam Cisalpinas partes illustrauerat, honorificè nimis susceptus est.

Obijt papa Alexander, successit Lucius, presbyter Iohannes scripsit papæ, & papa ei.

ANno gratiæ. Mclxxxi. Rogerius Ebor. archiepiscopus viam vniuersæ carnis est ingressus. xij. Kalend. Decembris. Eodem tempore scripsit papa Alexander Iohanni presbitero, regi Indorum, epistolam eleganter vt vnirentur, effecti per omnia concordes in fide catholica. Quod & idem Iohannes anteà postulauerat per epistolam suam, & per nuncium suum proprium, scilicet Philippũ medicum. In quo arduo negotio, res finem fœlicem sortita fuisset, nisi fama, imò potius infamia Romanæ auaritię, totum mundum, vsque ad fines orbis terrarum maculasset, vnde refriguit prædicti principis deuotio, nolentis subiectionem deuotissimam subire ecclesiæ Romanæ. Eodem anno, obijt papa Alexander, cui successit Lucius. Venit rex de Normãnia. Eclipsis solis facta ē in vigilia exaltationis sanctæ crucis hora tertia. Anno quoque eodem Baldevvinus, abbas Fordensis, Cisterciensis ordinis, successit Rogerio episcopo ad ecclesiam VVigorniensem. Obijt Comes Cestriæ.

Henricus rex pro expiatione mortis sancti Thomæ. xlij. millia marcarum argenti, & quingentas marcas auri legat terræ sanctæ.

ANno gratię. Mclxxxij. Dux Saxonũ, cum Ducissa, venit in Normanniam. Galfridus Lincoln. electus, & regis Anglorum filius, cùm eius electio esset à papa confirmata, postq̃ per septénium eidē ecclesiæ pacificè præfuisset, præsente rege & episcopis regni, in Epiphania domini apud Marleburgũ electioni renunciauit, nemine compellente. Eodem tempore rex Henricus apud VValtham, in præsentia procerum regni, ad subuentionem terræ sanctæ. xlij. millia marcarum argenti, & quingētas marcas auri liberabiliter assignauit. Hoc enim pro morte beati Thom, quam super omnia pro seipso, & posteritate sua formidauit, in confessione secreta irrefragabiliter promisit. Eodemque anno, VValterus de Constantijs, archidiaconus Oxoniensis, consecratus est episcopus Lincoln. à Richardo Cantuar. archiepiscopo, Andegauis, in ecclesia sancti Laudi. Galfridus filius regis, prior electus, qui ex superbia generis, ministerio episcopali minimè se dignatus est inclinare, ex tunc deo, & homini-

hominibus extitit reprobus & detestabilis, iuxta sententiam diuinam: Qui me erubescit coram hominibus.&c. Eodē anno, VValterus Roffensis episcopus, viam vniuersæ carnis ingressus est.

Obijt iunior rex Henricus, VValterus de Constantijs in sede collocatur.

ANno gratiæ. Mclxxxiij. obijt delectabilis indolis, rex Henricus iunior, filius regis Henrici secundi, in die sancti Barnabę apostoli, qui primò Cenomannijs est sepultus, deinde Rotomag. VValterus de Constantijs episcopus Lincolniensis in Angliam veniens, in sede sua collocatur. Eodem anno Girardus cognomento Puella, cōsecratus est episcopus Couentrensis, qui cum sancto Thoma martyre multos passus labores, per eiusdem orationes, omnibus superatis, dignè sedem ascendit pontificalem.

Obijt Richardus Cantuariensis archiepiscopus, Saraceni Hispaniam inuadunt.

ANno gratiæ. Mclxxxiiij. obijt Richardus Cantuar. archiepiscopus apud Hallingū, quæ est villa Roffensis episcopi, Obijt etiam Iocelinus episcopus Sarum. Eodē anno, rex Henricus duxit in Angliam Ducem Saxoniæ cum familia sua, & infrà paucos dies Ducissa apud VVinton, peperit filium, quē vocauit Gulihelmum. Eodem anno, Baldevvinus episcop' VVigorn. electus est in archiepiscopū Cantuar. & VValterus episcopus Lincoln. electus est in archiepiscopum Rothomagensem. Eodem tempore, Philippus archiepiscopus Coloniæ, & Philippus Comes Flandriæ, venerunt in Angliam vota orationum beato Thomæ soluturi, crebrescentibus famosis miraculis in veneratione eiusdem. Perfecta magnatum peregrinatione, rex magnatibus ciuiliter occurrit, & duxit eos London. cum ipso per aliquot dies conuiuaturos. In quorum aduentu, præcepto regis, tota ciuitas splenduit mirabiliter varijs ornamentis redimita. Anno quoque eodem, multitudo Saracenorum in partibus Hispaniæ Christianos hostiliter inuasura applicuit, Ducem ac regem habens maximum, regem Macemuth, & cum multa irrestaurabilia damna Christianis intulissent, rex miraculosè à deo, quasi vindice, percussus, horribiliter interijt, quo viso, omnes dei inimici exterriti fugerunt. Regnauit autem diebus sub eisdem in Hierusalen Baldevvinus, Almarici quondam regis filius, qui elephantino morbo percussus, iam lumen amiserat oculorum. Conuocatis igitur regni proceribus, Guidonem de Liziniaco, Comitem Ioppensem, & Ascalonitanum, regni constituit procuratorem. Eodem tempore, Saladinus,

dinus, Soldanus Damasci, subiugatis sibi omnibus regibus Saracenis, ex finibus ferè totius Oriētis, ita vt diceretur rex regum, & dominus dominantiū, minabatur ore altissono, vt omnem sibi Christianitatem subiugaret, & ad hoc, quasi vir in bellicis negotijs expertissimus, multa machinamenta præparauerat. Mortuo itaque, eo tempore, rege Hierosolimarū Baldevvino, regnauit pro eo Baldevvinus, puer quinque annorum, nepos eius, ex sorore sua Sibilla & Gulihelmo Marchione Montis ferrati genitus, qui statim coronatus in regem, Reimundo Comiti Tripolitano committitur nutriēdus. Eodem anno, rex Henricus quod olim mente conceperat, totū Hibernorū dominium in Iohannem, minorem filiū suum, effectū transferre procurat, qui cuncta terræ quoque illius homagia patris assensu dudum susceperat. Iohannem, Dublinensem archiepiscopum circa Kalend. Augusti, tanquam aduentum filij, præcursorem in Hiberniam transmisit. 10

Patriarcha Hierusalem, & magister hospitalis veniunt in Angliam.

ANno gratiæ. Mclxxxv. Eracli' patriarcha sanctæ Resurrectionis, & dominus Rogerius, magister hospitalis, venerunt ad regem Anglorum Henricum, apud Radingum. Qui cum sui itineris causam exposuissent, regem & omnes audientes pro terræ sanctæ inaudita desolatione ad lachrymas commouerunt. Deferebant etiam ad regem memorabilia suæ petitionis signa, natiuitatis Christi, passionis, resurrectionis, Turris Dauid, & sancti Sepulchri claues. Intimabant etiam lachrimabiliter Saladini propositum temerarium & prophanum, ostendentes insuper literas papales omnium istorum seriem, cum testimonio multiplici, continentes. Rex autem, inito consilio, respondit, quod oblatum sibi regnum Hierusolimarum accipere & adire, & regnum Anglorum deserere, & hostibus vicinis exponere, non fuit, vt credidit, deo acceptū, cum sit deo tam gratum, tam deuotū hoc, vt illud. Patriarcha verò spe frustratus, ad propria remeauit. Quo cognito Saladinus fines Christianorū sibi conterminos miserabiliter cœpit deuastare. Obijt Lucius papa, successit Vrbanus. Terræmot' factus est magnus apud Lincoln. xvij. kal. Maij. Iohannes, iunior filius regis Henrici, factus est miles à patre, & in Hyberniam missus est. Baldevvinus Vvigorn. episcopus, factus est Cantuar. archiepiscopus. Iohannes, præcentor Exoniensis, eiusdē ecclesiæ electus est antistes. Circa eosdem dies obijt Baldevvinus puer, rex Hierosolimarum, nec erat qui succederet tunc in regno 20 30

propter

preter Sibillam, sororem regis Baldevvini leprosi, & regis Baldevvini pueri matrem. Vnde maior creuit regni desolatio, & Saladini contra Christianos audacia.

Obijt Galfridus, Comes Bsitanniæ: Hugo Cartusianus monachus fit episcopus Lincolniæ.

ANno gratię. Mclxxxvi. Baldevvinus, Cantuar. archiepiscopus, pallium cum legatione in prouincia sibi subdita, ab ecclesia Romana suscepit. Eodem anno, Gulihelm' de Veer, in festo. S. Laurentij, Herefordensis creatus est antistes. Eodem anno, Galfridus Comes
10 Britanniæ, filius regis Angliæ, diem clausit extremum. xiiij. Kalend. Septembr. & sepult' est Parisijs in ecclesia beatæ Mariæ, infrà chorum canonicorum. Reliquit autem duas filias, quas genuerat ex Cōstantia vxore sua, filia scilicet Conani comitis Britanniæ. Quæ etiā tempore, quo vir eius obijt, grauida fuit. Quæ postea filium pariens Arthurum eum vocauit. Eodem anno, Hugo genere Burgundus prior, Cartusiensis ordinis, vocatus est ad episcoparum Lincolniæ. Gulihelmus de Northale, consecratus est episcop' VVigorn. & Iohannes, Exoniensis consecratus est antistes. Per idem tempus horribilia signa apparuerunt, terræ motus scilicet generalis, imago pueri
20 Iesu, fracta sanguine manauit, Saladinus vehementius diatim terrā sanctam depopulatur.

Terra sancta cedit exterminio. Crux sancta amittitur.

ANno gratiæ. Mclxxxvij. Saladinus Parthos, Bedevvinos, Turcas, Arabes, Medos, Cordinos conuocat & Aegiptios, quorum stipatus agminibus, nobilia iam castra inuadit & occupat, Magistrum militiæ templi, cum suorum fratrum exercitu, perimit. Iterum constituto alio templi præceptore, siue Magistro, & volenti fratres captos & cæsos, simul cum Guidone regni procuratore liberare: Comiti Tripolitano, & multis alijs nobilibus occurrit Saladinus intre-
30 pidus, quem cum nostri in ore gladij alacriter exceperunt, fit conflictus acerrimus, & pugnatum est vtrobique viriliter. Nostri tamē incautè inter prerupta, & scopulorum angustias intercepti sunt. Vnde licet laudabiliter decertassent, tamen præualuit pars aduersa. Aiunt autem quod Comes Tripolitanus, corruptus muneribus, vexillum regium, quod infœliciter portauit, proditiose cadere permisit. In illo conflictu captus est dominus Guido, vices regis gerens cum cruce sancta, & omnis multitudo Christianorum fugit miserabiliter dissipata, cuius maior pars cecidit trucidata. Facta est autem hęc

misera

misera belli congressio. iiij. &. v. Nonarum Iulij, infrà octauas apostolorum Petri & Pauli. Euasit tamen ab hac clade Theodoricus, nouus magister templi, qui tamē ipsa die. cc. &. xxx. de fratribus suis præsellentioribus amisit. Comes Tripolitanus integer, & illæsus euasit, quare plus suspectus fuit. Capti sunt insuper cum cruce, eiusdē baiulatores, episcopus Aconensis & præcentor sepulchri dominici, iste cæsus, ille captus, & citò post in prælio pressus. Exinde Saladinus sumptis audaciæ cornibus, Achon inuasit, & cepit, deinde Galilæam, demum sanctam ciuitatem Hierusalem. Eodem anno, mortuo papa Vrbano, successit Gregorius. Qui cum sedisset duobus mēsibus, defunctus est, & Clemens tertius. xiij. Kalend. Ianuar. subrogatur. Et tunc temporis Gilbertus London. episcopus naturæ debitum persoluit. Eodemq; anno, Richardus Comes Pictauiēsis, cum audisset calamitatem terræ sanctæ, præcipuè de cruce capta; animo nimis consternatus est, qui non expectata alicuius prædicatione, vel patris sui consilio, primus inter omnes proceres transmarinos, signaculum crucis deuotè suscepit de manu archiepiscopi Turonensis, murmurans, & obiurgans, quòd pater suus oblatum sanctum regnum ad defendendum abnuens, collum suum de sub iugo domini turpiter excussit. Ipso anno, mater ecclesia Cicestriæ, & tota ciuitas combusta est. xiij. Kalendas Nouembris. Hugo quoque de †Mihaute factus est episcopus Cestriæ. Ciues captę ciuitatis Hierusalem, pro vita tamem continuanda, Saladino censum capitis persoluerunt, vir Bisancios. x. mulier. v. puer. i. numerus. xiiij. mil. hominū, vtriusque sexus. Anno ipso, obijt Richardus VVinton. episcopus. xi. Kalend. Ianuarij. Et circa tempora illa, multi exemplo Richardi Comitis Pictauiensis, ad crucis signaculum, in vltionem tantæ iniuriæ crucifixi conuolarunt.

†Minant.

Cruce signantur, Imperator Fredericus, reges quoque Francorum & Anglorum.

ANno gratiæ. Mclxxxviij. Fredericus Romanorum imperator, ad prædicationem Henrici Albanensis episcopi & apostolicæ sedis legati, à papa Clemente ad hoc missi, crucem suscepit. Eodem anno, rex Francorum Philippus, & rex Anglorū Henricus, in Normannia pro subuentione terræ sanctę ad colloquium venientes, inter Tripam & Gysorsium, post longos tractatus, præsente Comite Flandrię Philippo, in hoc pariter consenserunt, vt sumpto crucis signaculo, iter Hierosolimitanū socialiter expedirent. Rex igitur Anglorum

glorum primo crucē suscepit, de manibus archiepiscoporū Remēsis, & Gulihelmi Tirensis. Deinde rex Francorū, & Philipp' Comes Flandriæ, & alij multi Comites, & barones, & magnates quàm plurimi, archiepiscopi & episcopi, & populus, cuius non erat numerus. Circa dies illos Fredericus imperator scripsit Saladino epistolam elegantem, cōminatoriam tamen, & ipse consimilē nihil veritus rescripsit. Continebatur autem in epistola diffidatio, & indictio belli. Anno ipso, Guido, rex Hierosolimorū, cum apud Damascū per annum detentus fuisset in vinculis, in carcere Saladini, abiurans regnū Hierusalem, vix viuus dimissus est. Obijt eo tempore, Reimundus, Comes Tripolitanus, qui moriturus præ mentis alienatione, viaticū salutare non accepit. Rex verò solutus à vinculo, quasi à graui somno excitatus, Guido probissimus, sine quo nullus alius dissipati regni habenas assūpsit regendas, fracto turpi iuramento, resumpto spiritu, accingitur ad certamē, & quasi in tempestate valida, nauis iam penè submersæ assumens sibi gubernaculum; dispersos conuocat, & associatis sibi templarijs & hospitalarijs, Venetis, Genuensibus, & qui iam venerunt, nobilibus peregrinis, cum spe bona aduentantiū Achon obsedit, ad cuius liberationem Saladinus venit inperterritus properanter, & cùm acerrimus conflictus per triduum cōtinuaretur, ecce aspiciunt classem Danorum & Frisonum innumerabilē portum sine offendiculo intrare, quo viso, statim Saladinus, vrbē relinquens desolatam, fugit. Erat tamē robur ciuitatis, quasi inexpugnabile, & munitio virorum, ex parte Saladini, ad nouem millia armatorum. Eodem tempore, inimicus humani generis diabolus, huius magni negotij, iam strenuè incepti, videns prosperitatem; & inuidens, seminauit discordiam: & guerram damnosam nimis, & hostilem generauit inter regem Francorum & Comitem Pictauēsem Richardum, nec non, & regem Anglorum, vsque adeo, vt stragem, & incendia ad inuicē exercerent, & irā & odium generaret. Tandē in Normanniam ad colloquiū venientes, post multos tractatus viā pacis non inuenientes, magis, quam prius discordes, recesserunt. Iste Henricus genuit filios & filias, scilicet Gulihelmum qui puer obijt, Henricum Iuniorem regem, Richardum regem. Matildā. Galfridum Alienorum Iohannam. Iohannem regem.

Comite Richardo adhærente regi Francorum, rex Henricus, tristitia absorptus, obijt.

Anno gratiæ, Mclxxxix. fames maxima, & mortalitas, gen' humanū

horribiliter coegit contabescere. Guerra aggrauata est inter reges Anglorum & Francorũ diatim, & iam ex toto corde cœpit Richardus, Comes Pictauensis, adhærere regi Francorum Philippo, contra patrẽ suum. Vnde magis amaricatur cor ipsius. Recesserunt etiam multi à rege Henrico, & adhæserunt Comiti Richardo, primi Britones. Clemens papa misit Iohannẽ, de Agnania cardinalẽ, cum plena potestate ad lites regias & discordias dirimendas, quod aliquãtulũ, sed non ad plenũ perfecit. Ad cumulũ miseriarũ contigit, quòd †Saladinus, fœdere inito cũ imperatore Cõstantinopolitano, tradidit omnes ecclesias terræ sanctę, quas suæ ditioni subiugauerat, ipsi imperatori & suis prælatis, vt in eis obseruaretur rit' Græcorũ. Insuper idẽ Saladinus misit Cõstantinopolim quosdã ritus suæ legis, ibi obseruãdos. Richard' Comes Pictauien. in irã vehemẽtiorẽ, ascẽdẽs, in patris contumeliã, regi Francorũ homagiũ fecit. Circa dies illos Fredericus imperator, in festo sancti Georgij, loca dominicæ passionis visitaturus, peregrinationis iter arripuit satis magnificè apud Remisburgum, transitũ per Hungariã & Bulgariam, vt proposuit, habiturus. Eodem anno, Galfridus Eliensis episcopus. xij. Kal. Septẽbr. obijt intestatus. Eodem anno, rex Anglorum Henricus, in abyssum tristitiæ absorpt', maledicẽs diei, in qua nat' fuerat, & genituræ suę, apud Chinonem, pridie Nonas Iulij, diem clausit extremum, & sepultus est apud fontem Ebraudi, postquam regnauerat, annis xxxiiij. mensibus. vij. & diebus. v.

†Salahadin'

Has terras habuit iste rex Henricus in manu propria scilicet. Andegauiæ & Cinomanniæ Comitatus ex successione patris, ex successioneque matris Angliam, Hiberniam, & Normanniæ Ducatum. Ex parte verò vxoris Aquitanniæ Ducatum. Et notandum est quòd Senescallus Franciæ, ad Andegauensem Comitatum pertinet, Hæc Treuetus.

Coronatio regis Richardi apud VVestmon.

IN magna mentis amaritudine mortuo, pijssimo Henrico Anglorum rege, Richardus Comes Pictauensis, filius eius successit eidem in regno, & coronatus est apud VVestmonasterium eodem anno, à Baldevvino Cantuar. archiepiscopo. iij. Nonas Septembris præsentibus VValtero de Constantijs Rothomagensi, Iohãne Comin Dublinensi, & Treuerensium archiepiscopis. Nocte sequenti, facta est strages Iudæorum London. Postea verò statim electi sunt in episcopos, Godefridus de Luci, in VVinton. Richardus thesaurarius,

rarius,in London. Hubertus VValterus,in Saresburiensē Gulihelmus de Longo campo , in Eliensem . Obijt quoq; Gulihelmus de Mandeuilla. Nonis Martij auditus est tonitruus,nimis horibilis. Eodem anno,cōmissum est bellum acerrimū inter Saladinū, & Christianos,in quo conflictu cruentissimo , ceciderunt filius Saladini cū suis aciebus,frater etiam eiusdem Saladini læthaliter vulneratus est, Septē quoq; acies infideliū dissipatæ sunt . Magister verò templi, & quamplures Christiani peremti sunt. Cōstantinopolitanus verò imperator versus in tarcum, nō est adhuc ad cor reuersus. Eodem anno Kal. Nouembr, Godefrid' de Luci VVintō & Hubertus VValterus Saresb. electi, apud VVestmon. in capella sanctæ Catherinæ, per manus Baldevvini Cātuar. archiepiscopi, munus consecrationis susceperunt . Iohannes Agnaniæ Cardinalis mense Nouembri applicuit in Anglia apud Douerum, per quem reformata est pax inter archiepiscopum & conuentum , de capella de Haketuna. Sic diruta est capella. Rogerius prior qui contra voluntatem cōuentus ab archiepiscopo creatus, statim depositus est , & rex dedit, ad petitionem archiepiscopi , priori deposito abbatiam de Euesham. Temperata est posteà sententia de capella præfata, supplicāte archiepisc. ꝙ facta parua, nō habebit baptisteriū, vel cemiteriū, nec administrationē, nisi de vno seculari presbytero tantū. Rex Scotorū fecit homagiū regi Richardo, de iure suo in Anglia. Et rex Richard' dedit ei castella de Beruico, & de Rokesburgo. Et pro hac redētione castrorū, & quieta clamatione fidelitatis, & ligātiæ de regno Scotiæ, & chartę suę confirmatione, dedit regi Anglorū. x. millia marcarū argenti . Eodē tēpore, rex Richard' dedit Iohāni, fratri suo, Comitatū de Somerset, & de Dorseto. Dedit etiā Alienoræ, matri suæ, dotem consuetam, & præter hoc terras multas, & amplos honores, quintaq; die Decēbr. transfretauit in Normanniam. Archiepiscopus Baldevvinus supposuit interdicto terras Iohannis Comitis, fratris regis, quia filiam Comitis Glouerniæ, tertio gradu consanguinitatis eum contingentē, duxerat in vxorem. Eodemque tempore, decima pars rerum mobilium cōcessa est, & collecta per Angliā, ad subuentionē terræ sanctę, nimis periclitantis. Illisque diebus prid. Kal. Ianuar. Richardus Lōdon, & Gulihelmus Eliensis, apud Lambeth munus consecrationis acceperunt, ab archiepiscopo Baldevvino.

Richardus dei gratia, rex Angliæ, Dux Normanniæ & Aquitaniæ, & Comes Andegauiæ archiepiscopis , episcopis , abbatibus, Comitibus, & Baronibus, Iusticiarijs, & vicecomitibus, & omnibus

 ministris

ministris & fidelibus suis totius Angliæ salutē. Sciatis nos charissimo consanguineo nostro Gulihelmo, eadem gratia regi Scotorū, reddidisse castellā sua Rokesburgū & Beruicum, tanq̃ eius propria, iure hæreditario ab eo & heredibus suis imppetuū possidēda. Præterea quietauimus ei omnes conuentiones & pactiones, quas bonæ memoriæ pater noster Henricus rex Angliæ, per nouas chartas, & per captionem suam extorsit, ita videlicet, vt nobis faciat integrè & plenariè, quod rex Scotorum Malcolmus, frater eius, antecessoribus nostris de iure fecit, & de iure facere debuit, & nos faciemus ei quicquid antecessores nostri predicto Malcolmo de iure fecerunt, & facere debuerunt, scilicet in cōductu veniendo ad curiam, & rediendo à curia, & in morando in curia, & in procurationibus, & in omnib' libertatibus & dignitatibus & honoribus, eidē iure debitis, secundum quod recognoscetur à quatuor proceribus nostris, ab ipso Gulihelmo rege electis, & à quatuor proceribus illius à nobis electis, si aūt fines siue Marchias regni Scotię aliquis nostrorum hominū, postquā prædictus Gulihelmus rex à patre nostro captus fuit, vsurpauerit absq; iudicio, volumus vt integrè restituantur, & ad eum statū reducantur, quo erant ante eius captionē, præterea de terris suis quas habet in Anglia, seu dominicis, seu feodis, scilicet in Comitatu Huntēdune, & in omnibus alijs, & in ea libertate possideat, & heredes eius imperpetuū, qua Malcolmus possedit, seu possidere debuit, nisi prædictus Malcolmus vel hæredes sui aliquid postea infeodauerint, ita tamē quod siqua postea infeodata sunt ipsorū feodorum seruitia, ad eum vel hæredes eius pertineant. Et si quid pater noster prædicto Gulihelmo regi Scotiæ donauerit, ratū & firmū habere volumus. Reddimus etiam ei ligantias hominum suorum, & omnes chartas, quas domin' rex, pater noster, de eo habuit p captionē suā, & si quæ aliæ factæ per obliuionē retentæ aut inuētæ fuerint, eas penitus viribus carere præcipimus. Ipse autē legius homo noster deuenit de omnibus terris, de quib' antecessores sui homines antecessorum nostrorum fuerunt, & fidelitatem iurauit nobis, & hæredibus nostris. His testibus, Baldevvino Cantuar. archiepiscopo, & VValtero Rothomag. archiepiscopo. &c.

Baldevvinus archiepisc. Cantuar. celebrato concilio apud VVestmonasterium iter arripuit Hierosolimam.

ANno gratiæ. Mcxc. Baldevvinus Cantuar. archiepiscopus, celebrauit concilium apud VVestmonasterium. xi. Kalend. Martij. Ibique

Ibiq; vale dicens fratribus, iter arripuit Hierosolimitanũ, nõ rediturus, quia obijt in terra sancta. Rex Anglorum Richardus, & rex Frãcorum Philippus, post natiuitatem sancti Iohannis, iter aggressi sunt eundi Hierosolimam. Gulihelmus Eliensis episcopus legationem adeptus est, & concilium celebrauit apud VVestmonasterium. Obijt VValterus abbas de VVestmon. & Gulihelmus VVigorn. episcopus. Eodem anno, obijt Fredericus imperator Alemannię. Obierunt etiam Ranulphus de Glanuilla, & Baldevvinus Cantuar. archiepiscopus. Apud Ebor. facta est occisio Iudaeorum miserabilis. Obsessa est Acon circumquaq; Christianorũ legionibus, & arctatur nimis. Capella sancti Thomae martyris, ibidẽ aedificatur. Eliensis episcopus constituitur per literas regis, summus iusticiarius, & quasi procurator Angliae. Rex Arthurum sibi haeredem constituit. Rex Richardus, & rex Francorum conueniunt apud Vizeliacum, vbi requiescit corpus beate Mariae Magdalenae, in octauis sancti Iohannis Baptistae, vbi rex Anglorum accepit peram, & baculum, in ecclesia sancti Dionysij. Deinde reges concordes, & amici, & in sancto charitatis vinculo confoederati, versus mare transfretaturi profecti sunt. Diuisi autem sunt exercitus propter victualium caristiam. Apud Messanam orta est discordia, inter reges Anglorum & Francorum. Eodem die pax, sed ficta, inter reges facta est, quae postea nunquam redintegrari potuit. Circa illos dies, annuente rege Richardo, liberata est ecclesia Normãnica à longo seruitutis iugo, quo premebatur, quòd scilicet, nulla occasione, à secularibus capientur clerici potestatibus, sicut consueuerant, nisi pro homicidio, furto, incendio, vel huiusmodi enormi flagitio. Eliensis episcopus, se supra se gerens, multum thesaurum in turri London. circumcingenda muro mirabili, quam etiam credebat Thamesi ambire, cõsumpsit, & regem de magna pecuniae parte multipliciter damnificauit. Idcirco in fine à sublimi in profundum confusionis est praecipitatus.

Capta est Acon. Ciprus subiugatur regi Richardo. Obijt Clemens papa, successit Coelestinus.

ANno gratiae. Mcxci. rex Anglorum Richardus, & Francorum rex Philippus profecti sunt à Messana ante dominicã Palmarũ, & post. xi. Kalend. Maij, applicuit, rex Francorum ad Acon, & rex Anglorum. iiij. Nonarũ Iunij. Acon aũt capta est. iiij. idus Iulij, & ibi inter reges iterum suscitata est discordia. Hoc etiam anno, Galfridus Ebor. archiepiscopus Turonis consecratus, in Angliam veniens,

Doucris

Dorobernia applicuit. Qui comperiens sibi insidias parari à complicibus cancellarij, in ecclesia se recepit, qui deinde à satellitibus eiusdem cancellarij extractus, in castellum Dorobernia ductus est, & per aliquot dies detentus, donec à Iohanne Comite, fratre suo, & iusticiarijs terræ liberatus est. Circa idem tempus prædictus cancellarius, sublimitate, quam prius habuit, priuatus, Doroberniam venit, qui dolosè transfretare cupiens, muliebri habitu se irreuerenter occultauit, quod quidam comperientes, eum deprehenderunt, & contumelijs meritò affecerunt, & huius factum iusticiarijs nunciauerũt, nec mora, postea transfretauit. Reginaldus Bathoniensis episcopus, 10 elect⁹ est in archiepiscopũ Cantuar. à monachis ecclesię, sed in breui postea in fata decessit. Hoc etiã anno, Robert⁹ filius Gulihelmi, filij Radulphi, senescalli Normanniæ, factus est episcopus VVigorniæ. Obijt Clemẽs papa, cui successit Cœlestinus, à quo Hẽricus imperator coronatur in vigilia sancti Iohãnis Baptistę. Gulihelmus Postard de priore VVestmon. factus est abbas eiusdem loci. Hugo de Minaunt, episcopus Cestriæ, expulit monachos de ecclesia Couentrẽsi, instituens ibidem clericos seculares. Rex Richardus Ciprum sibi subiugauit, vbi Berengariam, filiam regis Nauariæ Rothom. duxit in vxorem. Apud Glastoniam inuenta sunt ossa Arthuri, regis fa- 20 mosissimi, qui locus olim insula Auallonis Britannicè, id est, insula pomorum, dicębatur. Eodem anno, rex Richardus pro infinita pecunia reliquias sanctorum, quas Saladinus rapuerat in terra sancta, redemit, vt haberet in cælo intercessores quorum reliquias redemerat de manibus infidelium. In vigilia sancti Iohannis Baptistæ, die dominica, facta est eclipsis solis circa diei horam sextam, & perdurauit vsque ad octauam. Eodem tempore, facta est London. in capitulo sancti Pauli iuratio, de fidelitate obseruanda regi Richardo. Rex enim cancellarium habuit suspectum. Gulihelmus Rothom. archiepiscopus, constituitur per literas regis Richardi, summus An- 30 gliæ procurator, & dispositor, & eiectus est turpiter cancellarius.

Rex Richardus capitur à Duce Austriæ, & venditur imperatori.

ANno gratiæ. Mcxcij. rex Richardus reuersus à terra sancta, à Duce Austriæ captus est in villa, quæ Gynaciam dicitur, in Austria, & Henrico imperatori traditus. Obijt episcopus VVigorn. Sauaricus consecratur in episcopum Bathon. Eodem anno, assumpti sunt calices, & thesauri ecclesiarũ, & quarta pars reddituum totius Angliæ, ad regis redemptionem. Rex Francorum venit Parisios de peregrino-

regrinatione sua; vbi solenniter à clero & populo cum processione receptus est. Eodem anno, post Paschalem festiuitatem, Henricus imperator, in multis, regem Richardum accusauit. In primis, quòd per eius auxilium & consilium, regnum Siciliæ & Apuliæ, quod sibi iure hæreditario debebatur, defuncto rege Gulihelmo, amiserit, pro quo adipiscendo exercitum permaximum, data pecunia infinita, conduxerat, cum idem rex sibi auxilium fore præstiturum fideliter spospondisset, vt à Tancredo regnum illud obtineret. Deinde causatur de rege Cypri, qui ei affinitate coniunctus fuerat; quòd 10 eum iniustè ab imperio eiecerat, & carcerali custodiæ deputauit, & terram eius cum thesauris violenter inuasit, & insulam cuidam alieno vēdiderat. Postmodum verò ipsum accusauit de morte Marchisij de Monte Ferrato, hæredis sui, quòd videlicet per eius proditionem ab Assessiuis peremptus sit, quos etiam miserat ad perimēdum dominum suum regem Franciæ, cui nullam etiam fidelitatem, vt debuerat, seruauit in communi eorum peregrinatione, sicut iuramēti sacramento inter vtrosque fuerat confirmatum. Deinde conqueritur, quòd signum Ducis Austriæ cōsanguinei sui in terra sancta deo militantis, ob eius contemptum in cloacam deiecerit, & Teutonicos 20 suos verbis & factis dehonestauerat. Super his autem omnibus rex Richardus eleganter respondet, destincteque, & per ordinem, quòd omnibus audientibus sufficienter videretur excusatus. Insuper misit imperialem legationem ad Veterem de Monte, rogans ipsum, & Assessinos suos, vt per eius epistolā supra dicto crimine, ei imposito, suam purgarent innocentiam, quod factum est anno sequenti. Serena in omnibus facta est fama regis, in omnibus accusationibus prætaxatis. Et ex tunc cœpit imperator mitius agere cum ipso, & taxata est redemptio eius ad cētum quadraginta millia marcarum argenti ad pōdus Colonię. Vnde calices Anglię, & quarta pars reddi- 30 tuum, vt prætactum est, ad eiusdem regis liberationem cesserunt in alienam possessionem. Vnde Anglia ruinam incurrit, & damnum irrestaurabile. Sed pro redemptione tanti regis, leue fidelibus regni, & amicis regis videbatur. Comes verò Iohannes, frater regis Richardi, credens regem Richardum nunquam liberari, imò potius pecuniam totam redemptionis cum redimēdo ipso rege perdi, fœdus amicitiæ cum rege Francorum firmauit, in perniciem regis. Sciuit enim quòd odio eum habuit, disposuitque coronari, sed Anglorum virtute fuit præpeditus. Rex Francorum inuasit Normanniā,

 & castra

& castra eius violenter expugnata occupauit. Gisorsium tamē, sola proditione. Per idem tempus, rex Francorum filiam regis † Daniæ desponsauit, & statim repudiauit.

† Daciæ.

Admonentur à papa imperator & Dux, vt dimittatur rex Richardus, sed frustra.

ANno gratię. Mcxciij. sufficienter purgata est fama super inuentis accusationibus, obiectis regi Richardo, lecta epistola, quam iam transmiserat Vetus de Monte imperatori & Duci Austriæ. Ammoniti sunt à domino papa, vt in pace dimitteretur rex Richardus, tam Dux quàm imperator. Sed noluerunt vllo modo tam opimam prędam amittere. Per idem tempus mortuo Saladino, & sepulto in inferno, successit ei frater eius Safadinus. Rex Francorum expedienter guerram suam in Normannia continuauit. Videntes autem amici regis, & fideles regni, quòd mora traheret periculū, redemptionem soluere maturabant, rege enim in augustia mentis posito, cui compaciebantur, Comes sibi regnum vsurpabat. Rex Francorū Normanniam occupare sibi conabatur. Vndique pericula imminebant. Rex Francorum reginam suam repudiatam custodiæ quasi carcerali mancipauit. Omnia comercia rerum venalium per totum regnum Angliæ, præcepto regis Richardi, constituta sunt vnius pōderis & mensuræ.

Liberatur rex Richardus. Redemptus venit in Angliam. Vadit ad sanctum Thomam.

ANno gratiæ. Mcxciiij. rex Richardus, iam maxima parte suæ redemptionis persoluta, obsidibusque datis pro parte persoluenda, die purificationis beatæ Mariæ ab omni custodia imperatoris, cui Dux Austriæ eum vendiderat, permissus est ad propria remeare. Rex autem, cum in Angliam venerat, beati Thomæ sepulchrum adoraturus adijt, postea ad sanctum Eadmundum, deinde ad sanctum Albanum Angliæ prothomartyrem, inde progrediens apud Notingham, omnes, quos Comes frater eius corruperat, edomuit. Castrum recepit, & cum eis, quos cepit, misericorditer egit. Eodem anno omnes ecclesiæ Angliæ taxatæ sunt & carucæ. Subactis igitur in breui omnibus aduersarijs suis in Anglia, consilio procerum suorum, in octauis Paschæ, licet renitens apud VVinton. coronam portauit, Huberto archiepiscopo missam celebrante, & Gulihelmo rege pijssimo Scotorum præsente. Qui quidem rex Scotorum Gulihelmus, in die prædicta coronationis regis Richardi, vnum trium gladiorum

gladiorum de thesauro rege subtractorum, vt debitum seruitium, gerebat ante regem, Comites verò, Hamelinus de VVarrenna à dextro latere regis Scotorum, & Ranulphus Cestriæ à sinistro, duos alios gladios hinc inde gestabant. Deinde in festo sanctorum Nerei & Achillei, apud Portesmuthe, nauem ascedens, in Normanniā applicuit, & apud Bruis nocte illa quiescens, post laborem dormiuit, vbi Comes Iohannes, optimo vsus consilio, regi supplex occurrit, & se ad pedes eius humiliter cum militibus multis prosternens, miserationem fratris profusis lachrymis implorauit. At rex, in pace pijssimus, prostratum lachrymans erexit, & in gratiam fraternitatis suscepit, & statim Vernolium ab obsidione liberauit, & totam patriā ab oppressione Francorum sedauit. Et statim post, fugato rege Frācorum à finibus Turoniæ, quadrigas eius, & clitellas sub captione conclusit, sicque in Pictauiam subitò transiens, omnes ibi aduersarios suos redire coegit, ita vt à castello Vernolij vsque ad Crucem Caroli non erat, qui ei resisteret. Circa hos dies, rex francorum nuntios quatuor misit ad regem Anglorum, verbis vtens pacificis in dolo, vt cessantibus vtrobique sumptibus, & laboribus inutilibus, sub certamene quinque virorum, ab vtroque regno electorum, dirimerentur amborum quæstiones. Placuit prouisio ista regi Anglorum, dummodo rex Francorum quintus inter suos, & rex Angliæ quintus inter suos in certamine appareret, quod rex Francorum recusauit. Eodē anno, Robertus Comes Leicestr. à rege Frācorum capitur. Henricus Marescallus, frater VValteri Marescalli senioris, fit episcopus Exon. Eodem anno, rex Richardus in Angliam transiens statuit per loca certa torneamenta fieri, vt Anglici, qui robusti sunt, ad bellum per exercitationem agiliores fierent. His etiam diebus Alexius quidam, Manuelis filius, innumerabili armatorum multitudine congregata, Cursak imperatorem Constantinopolitanum hostiliter aggressum cepit, & excœcauit, atque tandem ementulatum perpetuo carceri condemnauit, eiusque imperium occupauit.

Dux Austriæ obijt excōmunicatus. Rex de Marok Hispaniam inuadit.

ANno gratiæ. Mcxcv. Hubertus Cantuar. archiepiscopus, pridie Kalend. Maij, suscepit simul cum archiepiscopatu legationem totius Angliæ, VVallie, & Scotiæ, & etiam Ebor. ecclesiæ. Prior hospitalis Hierusalem, factus est episcopus de Bangor. xvi. Kal. Maij. Eodem anno, Dux Austriæ, qui regem Richardum ceperat, dei iudicio percussus, obijt excommunicatus, eò quòd sæpe ab ecclesia

Romana

Romana admonitus, noluit regem Richardum liberum dimittere. Obierũt Hugo de Pusac Dunelm. & Hẽricus VVigorn. Messes præ nimia inundationũ abundantia perierunt. Imperator Hẽricus regnum Apuliæ & Siciliæ sibi subiugauit mortuo Tancredo, qui Gulihelmo regi iniustè successerat. Duxerat enim sororem regis Gulihelmi, cui regnum illud, mortuo fratre, iustius successerat. Eodem anno, rex de Marrok erumpens in Hispaniam, stragem exercuit in Christianos inopinatam. Eodemque anno, Garinus, abbas ecclesiæ sancti Albani. iij. Kalend. Maij, diem clausit extremum, cui successit Iohannes, eiusdem ecclesiæ monachus. xiij. Kalend. Augusti. Tunc etiam temporis, admonitus est rex Francorum frequenter, vt reginam suam, modo quo deceret, tractaret. Ammonuit etiam domin' papa Cœlestinus, omnes Angliæ prælatos, super promotione terræ sanctæ, vt populis prædicantes, crucem fidelibus imponerent.

Pœnituit imperatorem Henricũ de redemptione accepta, sed & non respicitur.

ANno gratiæ. Mcxcvi. Iohannes de Constantijs, Rothomagensis decanus, consecratur in episcopum VVigorn. xiij. Kalend. Nouembris, Gulihelmus filius Osberti, cognomento *A la barbe*, dum causam pauperum nitebatur defendere Londonijs, perimitur. Rex Anglorum Richardus, firmauit castellum nouum de Audeli contra voluntatem VValteri Rothomagensis archiepiscopi, & quoniam rex sæpe admonitus noluit ab incepto desistere, dictus archiepiscopus Normanniam totam sub interdicto conclusit, & sic curiã Romanam adijt. Imperator Henricus de diuina vltione perterritus legauit capitulo Cisterciensium redemptionem regis Richardi, ad thuribula argentea facienda. Abbates verò illam sub tali forma recipere noluerunt. Temporibus illis, quidã monachus de Euesham, ductus in mentis excessum, vidit mirabilia, quæ speciales exigerent tractatus. Philippus Pictauiensis consecratur in episcopum Dunelmensem. Obijt prædictus imperator, qui regem Richardum emptũ vendidit, & idcirco vinculo anathematis obligatus, si clam penitentiã egerit, absolut' nescitur. Rex Anglorum Richard' fuit ad natale apud Pictauiam, & deinde, in festo sancti Hilarij conuenerunt ad colloquium Philippus rex Francorum, & Richardus rex Anglorum apud Louiers, vbi inter eos conuenit in hunc modũ. Rex Francorum quietum clamauit regi Richardo & hæredibus suis Issodũ, cum pertinẽtijs suis, & ius totum, quod habuit in Berri, & Aluernia & Gausconia, & reddidit ei quietè castrum de Archis, & Comitatũ de Albe-

de Albemaarle, & alia castella multa, quæ occupauerat post reditū suum ad peregrinatione terrę sanctæ. Et rex Anglorum Richardus quietum clamauit regi Francorum Gyzorsium, & totum Normanicum vigesimum. Et hæc omnia vt rata haberentur, fideiussores adinuicem inuenerūt, & pœnam .xv. millium marcarum statuerunt. Processu autem temporis, pœnituit regem Francorum tale fecisse commercium. Cum rex Richardus hæc omnia prædicta in pace possederet, magnum cogens exercitum, fœdere regis Francorum rupto, Albemarlam obsidione vallauit. Quo facto, rex Anglorum præcepit seisiari in manu sua omnes res & possessiones abbatum, de maiori monasterio de Cluniaco, de sancto Dionysio, & de Charitate, qui fideiussores erant regis Frācorum super pactione prædicta, quæ talis fuit, quòd si transgrederetur rex Francorum, soluerent ipsi prædictam pecuniam. Cepit interim rex Francorum castellum de Albemarla per insultum, & subuertit illud, postea multa alia. Eodē anno, captus est quidam potens, regi Francorum familiarissimus, Hugo de Caluo monte. Illis quoque diebus, Comes Iohannes, & Marchadius, non procul à ciuitate Beluacensi, ceperunt Philippum eiusdem ciuitatis episcopum, bene armatū, & Gulihelmum de Merlau, cum filio suo, cum multis alijs militibus, & plebe innumera, & veniens Marchadeus manè ante lectū regis Richardi, dixit idiomate Normannico *Sus Richard sus, ie te ymene le cantatur de baluais.* Episcopus totus armatus præsentatus est regi Richardo, & sic ex præcepto regis fuit episcopus in carcere detentus in armis, pro quo cū dominus papa scriberet, vt liber dimitteretur, multum increpās regem Richardum, quòd episcopum filium suum charissimum sic cepit, & detinuit, rex missa lorica episcopi, in qua captus fuit, domino papæ scribenti pro filio suo, dixit in epistola sua. Vide pater si tunica filij tui sit an non. Et desinente papa petere amplius pro eo, per redemptionem postea liberatus est episcopus.

Relaxatur interdictum in Normannia. Fulco prædicator claruit.

ANno gratiæ. Mcxcvij. rex Anglorum Ricardus, pro sententia interdicti relaxanda, quam Rothomagensis archiepiscopus tulerat pro castello de Audeli, misit ad Romanam curiam cancellarium suum, Gulihelmum Eliensem episcopum, Dunelmensem, & Luxoniensem episcopos, vt causam suam defenderent cōtra archiepiscopum. Gulihelmus verò Eliensis, obitus diem clausit extremum versus curiam, & sepultus est in abbatia de Pyni, ordinis Cisterciensis iij. Kal-

iij. Kalend. Februarij. Socij autem eius episcopi, Romã peruenientes concordiam inter regem & archiepiscopum ambobus indemnem procurarunt, quę per chartam est confirmata. Tunc autem temporis intimatum est regi Richardo, quòd naues ex Anglia conuenire cõsueuerant ad sanctum Valericum, deferentes inimicis victualia, cum opus haberent, in suum magnum detrimentum. In cuius iniuriæ vltionem villam combussit, monachos dispersit, feretrumque sancti Valerici cum reliquijs in Normanniam transuexit. In portu autem illo naues frumento onustas inuenit, quarum nautas suspendi præcepit, nauibusque combustis, victualia suis militibus erogauit. Ipso quoque tempore, munificentia regis Richardi multos de potentioribus Franciæ allexit, præcipuè, Comitem Flandriæ Baldevvinum, Campanos, Britones, & multos nobiles Francigenarum, qui, relicto rege Francorum, regi Richardo adhæserunt. Illis quoq; diebus, surrexit quidam alter propheta in Francia, prædicator efficacissimus, scilicet magister Fulco, pro quo dominus miracula manifestè dignatus est operari. Iste Fulco quadam die accessit ad regẽ Richardum Angliæ, & ait illi, dico tibi ex parte omnipotentis dei, vt tres filias tuas, quas habes pessimas, citius marites, ne aliquid deterius tibi cõtingat, cui fertur regem respondisse, hypocrita mentitus es, quia filiam non habeo vllam. Ad quod Fulco, certe nõ mẽtior, quia vt dixi tres habes filias pessimas, quarũ vna est superbia, altera cupiditas, tertia luxuria, conuocatis igitur ad se Commitibus, & multis alijs, qui aderant. Ait rex, audite vniuersi commotionem huius hypocritæ, qui me dicit habere tres filias pessimas, scilicet superbiam, cupiditatem, & luxuriam, & præcepit vt eas maritem, do igitur superbiam meam, superbię templariorũ, & cupiditatẽ meam monachis de ordine Cistertiensi, & luxuriam meam prælatis ecclesiarum. Hic summopere conabatur vsuram extirpare, quæ, ab viris Italiæ iam deriuata, illis temporibus Franciam nimis maculauerat. Hic etiam Fulco, quendam religiosum, ac facundum prædicatorem misit in Angliam, abbatem scilicet de Flai, ordinis Cistercienfis ad comertia, quæ dominicis diebus fieri tunc solebant deponenda. Eo quoque tempore, Robertus de Salopesbirie consecratus est in episcopum de Bangor. Interea Comes Flandrensis, castellum de Arraz obsidione vallauit, quod cum rex Francorum liberare vellet, Comes ei aquæ ductibus adeo itinera interclusit, quòd necessariò oportuit regem Frãcorum voluntati Comitis obtemperare. Mensuræ om-

surę omnes & modij, legalis & vnius per regnum ponderis & mensurę fiunt.

Otho coronatur in regem Alemanniæ honorificè.

ANno gratiæ. Mcxcviij. Otho, nepos regis Richardi, Aquisgrani in regem Alemanniæ honorificè coronatur, procurante eodem rege Richardo; qui statim filiam Ducis Louaniæ in vxorem ducens, in die coronationis suæ sedit simul cum ea in cathedra ad mēsam, sed nondum coronata. Eodem anno, defuncto papa Cœlestino, successit Innocentius Tertius, in die cathedræ sancti Petri papa consecratus, & in Petri cathedra collocatus, vtinam Petri vestigia secutus. Eius fauore exortum est in Italia nouum genus ordinis prædicatorum, qui Iacobitæ voluerunt appellari, quia vitam apostolicā videbantur imitari. Eodem tēpore, Hugo † Cestrensis episcopus, in morte, mentis conpunctione, & de cōmissis pœnitentia ductus, apud Beccumbertwyl in trāsmarinis partibus naturę debitū persoluit. Eodē anno, expulsis clericis, reuocatus est in locū debitū, & pristinū, cōuentus Couētrensis, dominica, qua cantatur lætare Hierusalē. Eustachius decanus Sarum episcopatus Eliensis munus & cōsecrationis suscepit per manum Huberti Cantuar. archiepiscopi, apud VVestmonasterium, post quem, & Galfrdus Cestrensis electus est, xi. Kal. Iulij. Quo tempore pluit sanguis, super ædificantes turrim de Audeli. Circa dies illos orta est dissensio inter archiepiscopum, & monachos Cantuar. propter ecclesiam, quam idem archiepiscopus apud Lambethe de nouo construxerat. Timuerunt enim monachi, ne sicut comminatum fuerat, archiepiscopus sedem illuc cathedralem transferret. Vnde Romam profecti, Innocentio papæ conquesti, impetrarunt, vt archiepiscopus à iustitiaria deponeretur. Inde enim cornua sumpsit & audaciam recalcitrandi. Non enim reuera decebat archiepiscopum talibus implicare se negotijs secularibus, & causis, vbi periculum sanguinis versabatur, interesse. Amoto igitur archiepiscopo per ecclesiam Romanam à iustitiaria, rex in loco eius Galfridum, filium Petri subrogauit. Illis quoq; diebus, rex Francorum Philippus, & rex Anglorum Richardus congressi sunt, inter Gaynes & Vernonem, in quo rex Francorum impotens sustinere pondus belli, & sui sibi per fugam consulentes, Vernonem pro refugio petierunt. Sed antequan possent ingredi castellum, rex Richardus illos insecutus in ore gladij, cepit ex eis viginti milites, & seruientes. ccl.

† Couentrēsis.

Eodemque tempore Richardus London. episcopus, debitum naturæ persoluit. Eiusdemque anni curiculo, rex Richardus, omnibus viribus congregatis, cepit per insultum tria castella super regem Francorum, scilicet Sirefontanum, Buriz & castrum de Curceles, laudabili fultus Anglorum auxilio. Rex verò Francorum, aucto exercitu suo. cccc. militibus, &. M. seruientibus, & cum communijs suis de Mantua, & alijs locis, exiens profectus est ad succurrendum castro de Curceles, quod nondum credidit esse captum, quod cum sciret rex Richardus, venit obuiam ei, & inter Curceles & Gysorsium, acerrimum, & cruentum nimis commissum est campestre prælium 10 inter eos. Cuius prælij pondus rex Francorum ferre non valens, coactus cum suis ad Gysorsium castellum aufugit, & cum fugiendo glomeratim pontem de Gysorsio ascendissent, confractus est pons præ multitudine transeuntium, & ipse rex Francorum armatus, insidens equo, ab alto in flumen de Aetho, cum alijs inmuneris militibus cecidit, vbi rex ascendens ab vnda rapida, & profunda, à limo extractus est, & vix à mortis discrimine liberatus. Pars autem posterior exercitus fugientis, vt rex liberius à limo profundo extraheretur, reuersa est contra regem Richardum, electissima scilicet pars gentis Francigenæ, quæ se periculo mortis, pro ereptione domini 20 sui, exposuit. Ibi igitur prælium iam renouatum est cruentissimum, ibique armorum tinnitus, & lancearum fragor personuit, tandem præualente parte regis Richardi, capti sunt tres electi milites regis Franciæ, scilicet Matthæus de monte Moretino, Alanus de †Russi, & Fulco de †Gyreual, præter quos capti sunt milites in ipso conflictu nobiles centum, & seruientes. cc. pedites verò innumerabiles. Super hac autem gloriosa victoria, misit rex Richardus epistolam consolatoriam prælatis & amicis suis in Anglia commorantibus. Vidés ergo rex Francorum vires regis Anglorum diatim excrescere, supplicauit papæ, vt ipse pacem procuraret. Papa igitur legatum cum e- 30 pistola specialissima regi Anglorum Richardo destinauit, orans affectuosè, vt precibus suis esset fauorabilis in pacis compositione. Rex igitur Richardus, qui promotionem Othonis nepotis sui acceptauit, vt in regem Almanniæ coronaretur, ad quod, vt fauorem haberet domini Innocentij papæ & etiam ad promotionem imperialis dignitatis, adquieuit precibus supplicātis. Reges igitur in vnū conuenientes treugas tali pactione iurauerunt quinquennes, quòd homines vtriusque regis & mercatores, per terras alterutras ire & redire,

†Busci.
†Gileruals.

redire, emere & vendere possent sine impedimento. Quo facto, rex Anglorũ abbatẽ Cistemiensem & Reimundũ monachũ sancti Albani, qui eodẽ tempore pro negotijs ecclesiæ suæ ad regẽ transmissus fuerat ad curiam regis in Normanniã, Romã misit, vt ibidẽ negotia prælocuta perducerent ad effectum; &, ad hæc negotia perficienda cepit rex de vnaquaq; carucata terræ totius Angliæ. v. solidos de auxilio. Eodẽ anno, fuit tonitruus & choruscatio, & pluuia; qualis nunquam antea videbatur. Eustachius consecratus est episcopus Eliẽsis. Obijt Hugo Cestren. in habitu monachali apud Beccũ. 10 Obierunt Iohannes VVigorniensis, & Petrus de sancto Dauid.

Rex Richardus, spiculo balistæ sauciatus, moritur, cui succedit Iohannes frater eius.

ANno gratiæ. Mcxcix Hubertus Cantuar. archiepiscopus, ecclesiã de Lambeth, quam Baldevvinus prædecessor suus in honorem beati Thomæ martyris fundauerat, & ipse ferè cõsummauerat, procurãtibus monachis Cantuar. in quorũ detrimentũ fundabatur, authoritate summi pontificis sic imperãtis, ad sui & multorũ ignominiam complanauit. Eodem tempore statutis; vt dictum est, treugis inter regem Richardum & regẽ Frãcorum, rex Richardus in quosdam barones Pictaniæ sibi rebelles formidabile vexillum direxit; & 20 dum castrum Chalucis obsidione vallasset. vij. Kalen. Aprilis, quodã balistę spiculo vulneratus est, & vulnere male custodito, cœpit mortis imminentis sentire periculum. Castrum tamen violenter occupauit, & authorem mortis liberum, pro amore dei, abire permisit. Moriturus igitur, corp⁹ suum apud fontem Ebraudi, secus pedes patris sui, cuius proditorem se cõfitebatur, sepeliri iubens, ecclesię Rothomagensi cor suum inexpugnabile, propter præcipuam dilectionem, quam aduersus Normannos gerebat, legauit. Apud castrum verò prędictum, viscera sua in ecclesia recondi iubens, stercora sua Pictauiensibus, propter suæ proditionis notam, reliquit. 30

Coronatio regis Iohannis, fratris regis Richardi.

IOhannes igitur frater regis Richardi, iam defuncti, Comes Moretonij, in partibus transmarinis existens, pacẽ suã in Anglia nunciauit. Ducatum Normanniæ suscepit & homagia nobilium. Multi tamen magnates Arthuro, quasi naturali domino, adhæserunt. Et hoc fuit seminariũ odij. Eodem anno, Gulihelmus genere Normãnus, & ecclesiæ sancti Pauli London. canonicus, apud VVestmonasterium, per manus Huberti Cantuar. archiepiscopi, in episcopum

London. consecratus est. x. Kalend. Iunij. Per idē tempus, Dux Normanniæ Iohannes, in Angliam transfretauit. viij. Kalen. Iunij, & in crastino in vigilia ascensionis domini, London. venit, vbi congregatis Angliæ nobilibus, ab Huberto Cantuar. archiepiscopo apud VVestmonasterium coronatus est, die ascensionis domini. Qui statim postea transfretauit cum maxima hominum multitudine. Timebat enim Arthurum, cui multi magnates adhæserunt, commorantem sub protectione regis Francorum. Preter enim regem, qui eum fouebat, adhæserunt ei magnates Audegauiæ, Cœnomanniæ & Turoniæ, quasi ligio domino, dicentes cōsuetudinem, ius, & iudicium esse, vt Arthur', filius fratris senioris, in patrimonio sibi debito succedat, quod, videlicet, Galfridus, pater eiusdem Arthuri, esset habiturus, si regem Richardum superuixisset. Ideirco Constantia, mater Arthuri, ipsum regi Francorū commendauit custodiendū, qui ipsum diligenter propter insidias, Parisijs educauit. Eodē tempore, cassata electione Philippi, Ducis Suauię, & aliorū omniū, Otho rex Alemannorū, ab Innocentio papa, & Romanis omnibus elect' est, & ad Romanum imperium admissus. Confirmata autem à domino papa electione, Philippus, qui factus est æmulus eius, Dux scilicet Suauiæ, excommunicatus est, & omnes eius fautores, nolentes ab Othonis persecutione desistere, & acclamatū est per totam vrbē: viuat Otho imperator. Illis quoq; diebus propter captionem fratris Petri de Duai, Cambracensis electi, interdicta est Francia.

Repudiata Havvisia, rex Iohannes duxit Isabellā, filiam Comitis Engolismi.

Anno gratiæ. Mcc. rex Iohannes Isabellam filiam Comitis Engolismi duxit in vxorem, & dominica proxima ante festum sancti Dionysij consecrata est in reginam ab Huberto Cantuar. archiepiscopo, quia celebratum fuit diuortium, inter ipsum & Havvisiam, Comitis Glouerniæ filiam, eò quòd contingebant se in tertio consanguinitatis gradu. Veruntamen Hugo, cognomento Brunus, ipsam Isabellam in suam susceperat vxorem. Eodem anno obijt Gulihelmus Postard, abbas VVestmon. cui successit Radulph' de Arundel, obijt Hugo Lincolniensis episcopus Kalendis decembris, qui vixit in episcopatu quatuordecim annis. Pax facta est inter Iohannem regem Angliæ & Philippum regem Francorum. Gylo de Brause, consecratur in episcopum Herefordensem. viij. Kalendas Octobris, apud VVestmonasterium. Ludouicus, filius Philippi regis Francorum, duxit in vxorem Blanchiam, filiam regis Hispaniæ,

Egidius

Hispaniæ,neptem regis Iohannis. Maugerius factus est episcopus VVigorn. Iohannes de Grai, Norvvicensis, & Aegidius verò Herefordensis. Eodem anno, ante natiuitatem dominicam apparuerunt de nocte quinque lunæ in cælo, circa primam vigiliam noctis, prima in Aquilone, secunda in Meridie, tertia in Occidente, quarta in Oriente, quinta in medio illarum. Eodem tempore, claruit beatus Hugo, Lincolniensis episcopus, signis & virtutibus, quarum tamen manifestissima fuit, quòd dum corpus eius à London. vsque Lincoln. portaretur, non erat hora, licet tempus aliquando procel- 10 losum fuerit, in qua in aliquo cereorum, qui circa feretrum portabãtur, non esset ignis & lux accensa. Item, eodem tempore, fecit dominus miracula in conspectu populi, prædicante abbate de Flay, de quo superius fecimus mentionem.

Rex Iohannes venit Parisios, & hospitabatur in palacio regis Francorum.

ANno gratiæ. Mcci. Innocentius papa crucesignatus mandat generaliter peregrinari. Rex Iohannes Anglorum celebrauit natale domini apud Guildeford, vbi multa militibus suis festiua distribuit indumenta. Hubertus verò Cantuar. archiepiscopus, quasi cum rege à pari contendens, eodem modo fecit apud Cantuar. vnde rex 20 non minimam concepit indignationem. Deinde rex Cantuariam profectus, ibidem die Paschæ cum regina sua coronã portauit. Gulihelmus de Bleis, factus est episcopus Lincolniensis. Isto quoque anno, sanctus Vlstanus, & sancta Modvvenna crebris miraculis claruerunt. Innocentius papa, cum ab ordine Cistercientium pecuniam ad iter crucesignatorum violenter exigeret, à beata Maria eiusdem ordinis aduocata nimis acriter correptus, ab hac quieuit exactione. Eodemque anno, celebrata apud Portesmue solennitate Pentecostes, rex cum regina sua in crastino naues ascenderunt, &, licet cum labore, in Normannia applicuerunt. Deinde ad colloquiũ 30 conuenerunt reges prope insulam de Audeli, & pacificè conuenit inter eosdem, & post triduum rex Iohannes ad petitionem regis Francorũ, venit Parisios, & ibi in palatio regis hospitatus est, rege Francorum sese alias recipiente. Hoc anno, horrendæ tempestates, & damnosæ, terrores mortalibus incusserunt. Eodem anno Sirardus prior Norvvic. obijt. Eodemque tempore, ad instantiam Innocentij papæ, data est. xl. pars redditüum omniũ ecclesiarum, in subsidiũ terræ sanctæ contra Saracenos, qui tunc inualuerunt. Eodem anno obijt Hugo de Neuilla, qui leonem vicit, & interfecit.

Inimici facti sunt iterum reges pro Arthuro.

ANno gratię. Mccij. rex Anglorum Iohannes, celebrauit natale domini, apud Argentomium in Normannia, & in quadragesima sequente, habitum est colloquium inter reges Franciæ & Angliæ, vbi rex Franciæ contra regem Anglorum mortali armatus odio, præcepit indignanter, quatenus incontinenti redderet Arthuro Comiti vniuersas terras, quas tenebat, & iniuste retinebat, scilicet Normanniam, Turonicam, Andegauiam, & Pictauiam, multaque alia exegit ab eo, quæ rex Anglorum se minimè facturum respondit. Itaque cum colloquium successus non haberet, die sequenti, rex Francorum subitò irruit in castellum de Butauant, cum impetu militari, & illud solo tenus subuertit, inde progrediens, castra & villa cepit hostiliter, & subuertit. Castellum verò de Radeponto per dies octo obsedit. Sed rege Anglorum superueniente, confusus recessit, & ad Gurnaũ conuertẽs, post dies paucos villam intrauit, & eam sibi subiugauit. Reuersusque Parisios, Arthurum sub tutoribus deputauit, tradens ei milites. cc. de regno Francorum electos, vt irent in Pictauiam, & illam sibi subiugarent. Qui audientes quòd regina Alienora apud Mirabellum commoraretur, castrum illud obsidione vallauerunt, & illud ad deditionem compulerunt, tantùm turri resistente, in qua regina se receperat cum paucis armatis. Obsidione igitur per girum facta, venerunt ibi in auxilium Arthuri omnes Pictauiæ primates, scilicet Comes de Marchia, Hugo, cognomento Brunus, qui regi Anglorum publicus fuit inimicus, propter Isabellam reginam, quam idem Comes per verba de præsenti, in suam receperat, antequam regi Anglorum desponsaretur, & sic grandem exercitum confecerunt, & turrim instanter crebris assultibus infestauerunt. Regina in arcto posita, regi Iohãni hoc significauit, in Normannia tunc commoranti, rogans celerem succursum & efficacem. Quo audito, rex Iohannes cum maxima festinatione ad Mirabellum castrum in manu potentissima peruolauit, cui Francigenæ audacter, cum Pictauiensibus obuiantes, conflictum inimicissimum inchoarunt. Sed Franci repulsi, castrum intrare coacti sunt, & insequens rex in castro pugnam cruentissimam continuauit, & laudabili Anglorum adiutus robore, victoria gaudebat desiderata. Capti sunt igitur ibidem de regno Francorum milites. cc. & cum ipso Arthuro omnes nobiles Pictauienses, & Andegauenses, ita quòd nec vnus euasit. Quos statim misit in Angliam & in Normanniã, vinculis

vinculis mancipatos. Arthurum apud Falesiam misit, diligenter custodiendum. Rex verò Francorum, qui turrim de Archis acriter obsessam impugnauit, inclusis viriliter resistentibus, cum hos rumores audisset, confusus ab obsidione recessit. Rex igitur Iohannes, iubés Arthurum ante se adduci, sciscitabatur ab eo, si vellet ipsi, quasi auunculo & domino, in bono amore & pace adhærere, cui procaciter & superbè respondet, exigens tam regnum Angliæ quam alias terras suas. Rex eundem Arthurum duci præcepit apud Rothomagum festinanter, & sub custodia arctissima diligenter custodiri, vbi cito post euanuit. Eodem anno, rex Iohannes, veniens in Angliam, apud Cantuar. coronatus est per manum Huberti Cantuar. archiepiscopi. xviij. Kalend. Maij, & ilico in Normanniam transfretauit, quò cum peruenisset, increbuit opinio per totum regnum Francorum de morte Arthuri, & per omnes nationes transmarinas, adeo quidem, quòd rex Iohannes suspectus habebatur ab omnibus, quasi illum manu propria peremisset. Vnde multi animos à rege semper deinceps auertentes, ipsum vsque ad mortem persecuti sunt odio inexorabili. Ipseque rex Francorum, ipsum regem Iohannem proditionis appellauit (super quo à baronibus apud regem Franciæ, cuius Vasallus erat, quum comparere nollet post multas citationes, per iudicium parium exhæredatus est) & posteà manifestè accusatum infamauit. Eodem anno obijt Gulihelmus de Stutevil. & Gulihelmus de Oxon. prior de Suthvverk. Cui successit Richardus de sancta Aetheldreda.

Rex Francorum cepit nobilia castra Normanniæ, torpente rege Iohanne.

ANno gratiæ. Mcciij. Iohannes rex Anglorum celebrauit natale domini apud Cadomum in Normãnia, vbi postpositis curis bellicis, horas nocturnas in poculis expedit, & somnos matutinales vsq; ad prandia protrahendo, rumores portantibus, quod rex Francorũ non dormitando pigritauit, imò quotidiè, nunc hoc nunc illud castrum sibi occupauit, respondit cachinnando, quod vna die omnia amissa recuperaret. Hugo de Gurnai, videns desidiam regis torpentis incorrigibilem, reddidit regi Francorum castellum de Monte forti, & tandem omnibus à rege deside recedentibus, amissum est Rothomagum. Videns tandem rex Iohannes, effœminatus & fluẽs in libidinem, defectum suum, & se omni militari subsidio, & refugio in Normannia destitutum, naues celeriter concendens apud Portesmue in Anglia applicuit, & in suos desæuiens, occasiones cauillato-

uillatorias fingens, quòd in partibus transmarinis eum destitutum militia deseruerũt, extorsit ab eis infinitã pecuniã. Eodẽ anno, magister Gulihelmus de Bleis, ecclesiæ Lincoln. præcentor, & canonicus eiusdẽ ecclesiæ, episcopus est consecratus: die sancti Bartholomæi, apud VVestmonasterium, à Gulihelmo London. episcopo, archiepiscopo Cantuar. graui infirmitate detento, Eodem tempore, oleũ cœpit emanare miraculosè à quadã imagine beatæ Mariæ de Sardenai, non longè à ciuitate Damasci, quod miraculum etiam multos Saracenos ad fidem catholicam vocauit, & multis languidis contulit sospitatem. Soldanus etiam quidam, scilicet Damascenorũ, penitus cœcus effectus, inuocato beatæ virginis Mariȩ auxilio, infusione olei illius, visus sui claritatem suscepit. Qui sexaginta metretas olei annui reddit' dedit, ad lumen inueniendũ ante altare beatæ virginis, vt lumen redderet pro lumine, & quia primùm ex quo lumen recepit, lampadẽ vidit lumine choruscantẽ, et ex illo tempore, scilicet ad natale sequens, cœpit vberius oleum à prædicta imagine stillatim eliquare, & oleum illud in anno consequenti in carnem solidari. 10

Clarescit miraculum de oleo imaginis sanctæ Mariæ de Sardenai.

ANno gratiæ. Mcciiij. rex Iohannes natale domini celebrauit apud Cantuar. Huberto archiepiscopo illi necessaria ministrante. Deinde in crastino circumcisionis conuenerunt ad colloquium apud Oxon. rex, & magnates Angliæ, vbi concessa sunt regi auxilia militaria, de quolibet scuto duæ marcæ & dimidia, nec etiam episcopi, vel abbates, siue ecclesiæ personæ, sine promissione recesserunt. Eodem anno, miraculis crebescentibus de oleo emanante de imagine beatæ Mariæ de Sardenai, vnde prædictum est, in carnẽ solidato, & exinde Soldano Damascenorum curato, fama celebris in Oriente fidem catholicam solidauit. Illis quoque diebus, obsesso castro de Rupe Audeliaci ferè per annum, nec sæpe petitum à rege Iohãne venit obsessis auxilium, Rogerius, Cestrensis cõstabularius, qui inter obsessos præcipuus habebatur, vir audacissimus, & armipotens, cœpit victualibus deficientibus, fame contabescere, similiter & alij milites præclari. Qui cum cõperissent effœminati reguli Iohannis desidiam fallacem, maluerunt armis detruncari, quàm fame turpiter interire. Irruperunt de castro, & se in medios hostes dederunt, equos optimos incidẽtes, & hinc inde hostibus, ensibus fulminantibus trucidatis, multos Francorum peremerunt. Tandem irruente conglobata militum multitudine, capti sunt, multa cæde cruentati, 20 30

emati, & sic cessit castrum de Rupe Audeliaci in regis Francorum potestatem pridie Nonas Martij. Quod videntes alij castrorum & ciuitatum custodes ex parte regis Iohannis in Normannia, significarunt ei, in qua angustia essent cōstituti, & nisi celerius & efficaci⁹ haberent auxilium, se ad regem Francorum, vellent, nollent, transituros. Quibus respondit: Consulat sibi quilibet sicut sibi viderit melius expedire. Interim fluxit rex Iohannes miser, sed nulli miserabilis, in delitijs gulæ & luxuriæ, cum petulante regina sua, in cuius iacens gremio, omnia credebat cum ipsa possidere, confidens de pe-
10 cunia, quam se iurauit ab Anglia extorsurum. Eodemque anno, Kalend. Aprilis, in prima noctis vigilia, tantus rubor apparuit in cælo versus Orientem & Aquilonem, vt videretur succendi firmamētum, in quo tamen rubore vehementissimo, stellæ, quod terribilius & mirabilius fuit, micantes apparuerunt. Durauit autem hæc visio, vsque ad noctis medium. Eodem tempore, Godefridus VVinton. episcopus, diem clausit extremum, cui successit Petrus de Rupibus, qui procurante rege Iohanne, Romam profectus est, vbi xenijs liberaliter collatis ad summum VVinton. ecclesię meruit prouehi sacerdotium, & ibidem consecrari. Eodem etiam anno, fuit vltimum
20 Pascha die sancti Marci Euangelistæ. Hoc etiam anno, facta est eclipsis lunæ, post mediam noctem, per longum tempus. xvi. Kal. Maij. Adquisito castro de Rupe Audeliaci, rex Frācorum citò cepit Vallem Rodali, & alia multa. Rothomagumque, quæ pro pecunia non modica data pro inducijs à rege Francorum ei concessis, adhuc pēdebat, licet parum ante hoc, quidam ipsam ciuitatem ipsi certissimè promitterent, penitus in regis Frācorum cessit ditionem circa Omnium sanctorum festiuitatem. Quod audiens rex Iohānes, cachinnando cominabatur, iurans per pedes dei, quod sterlingi Anglorū omnia restaurarent. Simon de VVelles fact⁹ est episcopus Cestren.
30 Baldevvinus, Comes Flandriæ, factus est imperator Constantinopolitanus. Obijt Alienora regina Angliæ. Abbatia Belli loci regis, fundatur à rege Iohanne.

De errore monachorum Cantuar. super electione archiepiscopi.

ANno gratiæ. Mccv. rediȷt à partibus transmarinis Petrus de Rupibus, natione Pictauiensis, in negotijs plus bellicis quàm scholasticis expeditus, à domino papa Innocentio. vij. Kalend. Octobr. consecratus. Obijt Hubertus Cantuar. archiepiscopus, iij. † Kalend. Iulij, & Sauaricus Bathon. episcopus, vi. idus Augusti. Monachi

† Idus.

vero

verò Cantuar. timentes ne rex more suo electionem suam impediret, rege non inquisito, Reginaldum supriorem suum in archiepiscopum elegerunt, & de nocte media, hymno, Te deū laudamus, cātato, prius super maius altare ac deinde in archiepiscopali cathedra posuerunt, quod clam ideo factum est, quia verebantur monachi, quòd si electio, sine regis consensu facta, ipsi regi innotesceret, processum negotij iratus impediret. Vnde nocte eadem, idem supprior præstita cautione iuratoria, quòd sine licentia & literis conuentus specialibus, se electum non gereret, vel literas conuentus de rato, quas habebat, alicui promulgaret, assumptis secum de cōuentu quibusdam monachis curiam Romanam adeunt, quod factū est, vt electio regem lateret, donec probarent, si rem inchoatam perducere possent ad effectum, regis super omnia timentes cauillationes. Sed electus præfatus statim, vt in Flandriā applicuisset, oblitus, quod fecerat, iuramenti, se Cantuar. electum clara voce fatebatur, & propter hoc se Romanam curiam adire, vt ibi electio confirmaretur, & hoc fecit consilio secum existentium, credentium hoc prodesse causæ suæ. Insuper literas suas omnibus ostendit manifestas. Tandem Romam perueniens, electionem suam domino papæ, & eius cardinalibus ilico publicauit, literas suas de rato palā omnibus ostendens, constanterque à domino papa exegit. Papa verò respondit, & dixit, se velle deliberare & expectare, donec super hoc plenius certificaretur. Monachi verò hæc audientes, qui Cantuar. erant, de suppriore, quòd violato scilicet iuramento secreta eorum impudenter detexerat, irati nimis, continuò quosdam de conuētu monachos ad regem miserunt requirentes ab eo licentiam eligendi. Quibus rex annuit, & secretius eos alloquens, ostendit eis episcopum Norvvicensem sibi magna familiaritate coniunctum fore, &, vt ipsum in archiepiscopum eligerent, imperium, promissa, preces, confundit in vnum. Conuenientes igitur in capitulum, Iohannem de Grai, episcopum Norvvicensem in archiepiscopum elegerunt, qui tunc pro negotijs regis apud Ebor. erat. Vocatus igitur, venit ad regem festinanter, simulque cum ipso venit rex pompose nimis Cantuar. Prior verò Cantuar. in præsentia regis, & totius popularis multitudinis, in ipsa metropolitana ecclesia, electionem factam solenniter & ritè de Iohanne de Grai palā pronunciauit, & assumentes eū monachi, cum hymno, Te deum laudamus, ad maius altare portauerunt, tandem in cathedra archiepiscopali collocantes. Quo facto, rex, videntibus

cunctis,

cunctis, misit electum illum in possessionem rerum omnium ad archiepiscopatum pertinẽtium. Sicque in hac duplici electione, factus est nouissimus error, peior priore, quod fuit seminarium multarum in Anglia tribulationum & scandalorum, quæ nunquam posteà sedabantur penitus extirpata. Hoc anno confirmatus est ordo prædicatorum.

Nobile castrum Montis Albani à Iohanne rege capitur.

ANno gratiæ. Mccvi. rex Iohannes celebrauit diem dominicæ natiuitatis apud Oxoniam, quo etiam tempore, idem rex misit ad curiam Romanã quosdam Cantuar. ecclesiæ monachos, inter quos præcipuus erat magister Elias de Brandefeld, quibus de fisco rex expensas ministrauit copiosas, vt electionem de episcopo Norvvic. factam impetrarent à domino papa confirmari. Miserunt etiam eodem tempore episcopi, Cantuar. ecclesiæ suffraganei, procuratores ad curiam, grauem coram papa querimoniam reponẽtes, quòd monachi Cantuar. sine illis electionem de archiepiscopo temere celebrare præsumpsissent, cum ipsi vnà cum ipsis, de iure communi, & consuetudine antiqua, electioni interesse debuissent. Allegarunt etiam procuratores memorati, super præmissis, decreta, & exempla, quosdam testes producentes, & literas testimoniales exhibẽtes, quibus ostendere nitebãtur, quòd ipsi suffraganei, vnà cum monachis, tres metropolitanos elegerant. Monachi verò ẽ contrario asserebãt, quòd priuilegio speciali Romanorum pontificum, & de consuetudine approbata & antiqua, sine ipsis electos facere consueuerant, quod etiam per testes idoneos docere promiserunt. Auditis, hinc, inde allegationibus, testibusque admissis, diligenterque examinatis, præfixus est dies à domino papa partibus. xij. Kalend. Ianuarij, ad pronunciandum, vt tunc venirent, quod ius dictauerit, reportaturi. Tandem super hoc data est sententia definitiua à domino papa Innocentio pro monachis, & priuilegialiter in perpetuũm confirmata. Eodem anno, rex Iohannes transfretans grandem exercitum secum ducens. vi. Idus Iulij applicuit ad Rupellam, cui obuiantes incolæ partium illarum, gaudentes adhæserunt ei. Securius igitur inde progrediens ad Montem Albani, castellum nobilissimum, in quo tota militaris nobilitas illius regionis, & præcipuè regis Francorum tenebatur inclusa, peruenit. Illudq; protinus cuneis militaribus circumcinxit, acerrimo assaltu & continuo illud inquietans. Anglorũque vigilanti probitate captum est illud castellum inexpugnabile, quod

quod ſeptenni obſidione Carolus Magnus non poſſet ſibi ſubijcere, vt geſta ſcribentes aſſeuerant. Captum autē eſt caſtrum die ſancti Petri ad vincula. xv. die poſtquam rex Iohannes illuc aduenerat. Eodem anno Iohannes Ferentinus, apoſtolicæ ſedis legatus, veniens in Angliam, eamque perluſtrās, magnam pecuniæ ſummam abraſit, & tandem, ne nil aliud egiſſe videretur, apud Radingum in craſtino ſancti Lucæ Euangeliſtæ concilium celebrauit, Quo peracto, clitellis refertis, & ſarcinulis cautè amotis, repatriauit. Eodem tempore, viri religioſi & diſcreti, ac ſolennes de partibus tranſmarinis, inter reges pro pace reformanda diſcurrentes ſolicitè, in feſto Omnium ſanctorum biennales inducias impetrarūt. Rex Iohannes reuerſus in Angliam apud Portesmue applicuit, pridie idus Decembris, quo etiam anno, Gulihelmus Lincoln. epiſcopus, viam vniuerſæ carnis eſt ingreſſus. Iocelinus VVellenſis, creatus eſt epiſcopus Bathon. & per miniſterium Gulihelmi London. epiſcopi, munus conſecrationis ſuſcepit. Obijt Henricus Mareſcallus, epiſcopus Exon. cui ſucceſſit Simon de Apulia, decanus Ebor. Ipſo anno, obijt regina Francorum, mater regis Philippi. Eodemque anno, vir quidam ſimplex, & rectus in epiſcopatu Lincoln. degens, vidit viſiones mirabiles, ductus per ſanctum Iulianum, quæ tractatus exigerent ſpeciales.

Otho imperator venit in Angliam, Minorum incipit ordo.

ANno gratiæ. Mccvij. rex Iohannes natale domini celebrauit apud VVintoniam, præſentibus regni magnatibus. Deinde in purificatione beatæ Mariæ, tantum de rapina cogitans, & ponens ſpem & brachium in pecuniæ theſauris, cepit per totam Angliam tertiam decimam partem ex omnib' mobilibus, & rebus alijs, tàm de laicis, quàm viris alijs eccleſiaſticis, & prælatis, cunctis murmurātibus, & contradicere non audientibus, imprecantibus tamen, & optantibus, vt talis rapina nequaquam bonos euentus ſortiretur. Quę oratio à domino eſt audita, ſicut ſequens narratio declarabit. Solus Galfridus archiepiſcopus Ebor. non conſentiens, ſed planè contradicens, clanculo receſſit ab Anglia, & in receſſu ſuo, omnes, ſpecialiter in archiepiſcopatu ſuo, hanc rapinam facientes, & in genere vniuerſos eccleſiæ, ſiue rerum eccleſiaſticarum inuaſores, anathematis ſentētia innodauit. Eadem tempeſtate, circa medium noctis, vētus vehemens repentinus ſuperueniēs, ædificia diruit, arbores proſtrauit, hæc funditus, illa radicitus, greges ouium, & boum armenta exaggeratis

exaggeratis† millibus sexto Kalen.Febr.coegit interire.Eodē anno imperator Otho venit in Angliam, in cuius aduentu tota ciuitas London.induit solennitatē,pallijs,& ornamentis alijs circumornata. Et habito colloquio cum rege auunculo suo, rediſt in terram suam clitellis suis repletis.v.millibus marcarū argenti.Sub his diebus prædicatores,qui appellati sunt Minores,fauente papa Innocētio emergentes,terram repleuerunt,habitantes in vrbibus & ciuitatibus,deni & septeni, nihil omnino possidentes, de euangelio viuentes, in victu & vestitu veram ac spontaneam paupertatē prætēdentes, nudis pedibus incedentes, cincti funiculis nodosis, maximum humilitatis exemplum omnibus præbuerunt.Multis tamen prælatorū timorem magnum incusserunt,quia illorum prædicationibus, & cōfessionibus clandestinis primò,deinde manifestis receptionibus, illorum authoritatē inceperunt eneruare. Eodem tempore, decertantibus partibus pro duplici electione monachorū Cantuariensium, videns dominus papa eos non posse consentire in vnum, vel alium electū,cassauit vtrumq;, consulens & persuadens dilig̃eter,vt eligerent magistrum Stephanū de Langtona,natione Anglicum, virum profundi pectoris,elegantem corpore,moribus præelectū,aptum et sufficientem,in quātum hominis est, vniuersalem ecclesiam gubernandi,asserens ipsius promotionem,tam ipsi regi quàm vniuersę ecclesiæ Anglicanæ plurimū profecturā. Monachi verò ad hæc respōdentes,asserebant sibi non licere præter cōsensum regiū, & sui conuentus,canonicam electionem celebrare. Et papa quasi rapiens verbum ex ore ipsorum,dixit.Sciatis quòd vos plenariam habetis potestatem in ecclesia Cantuar. qui potiores eligemini de conuentu, nec etiam super electionibus apud sedem apostolicam celebratis,solet assensus principum expectari. Vnde vobis,qui tot,& tales estis, quòd plenè sufficitis ad istam electionem,in virtute obedientiæ, & sub pœna anathematis præcipimus, vt illum in archiepiscopum eligatis, quem nos damus vobis in pastorem animarum vestrarum. Monachi verò in arcto constituti, excommunicationis sententiam metuentes, licet inuiti & cum murmure, assensum talem qualem præbuerunt. Solus tamen ex omnibus magister Helias de Brantefeld,qui pro parte regis & episcopi Norvvic. aduenerat, noluit cōsentire.Cæteri autem omnes cum hymno, Te deum laudamus, electum memoratum ad altare detulerūt. Qui deinde.xv.Kalen.Iulij,in ciuitate Viterbij,ab ipso papa, munus consecrationis suscepit.

† nimibus.

His ita gestis, papa regi Anglorum Iohanni, elegantissimam, sicut monachis promiserat, epistolam direxit, vt ipse, natione Anglicũ, scientia & moribus incomparabilẽ magistrum Stephanũ de Lãgtona, rite electum, & iam consecratũ susciperet in Cantuar. archiepiscopum. Hæc autem postquam ad notitiam regis Iohannis peruenerunt, præcepit, vt omnes monachi, quasi rei læsæ maiestatis, à monasterio Cantuar. eijcerentur, & eiecti à terra sua violenter expellerentur. Circa illos dies obijt Simon. Cicestrẽsis episcopus. Eiectis monachis Cantuar. die sancti Svvithuni, & bonis eorum confiscatis. Eodemq; anno, die sancti Remigij, Isabella regina Anglorũ peperit Iohanni regi primogenitum filium, & vocatus est nomine aui sui Henricus. 10

Interdicitur tota Anglia & VVallia.

ANno gratiæ. Mccviij. rex Iohannes celebrauit natale domini apud VVindesorã, ac deinde sol passus est eclipsim imminente Martio. Tota Anglia & VVallia generali interdicto, nullo tuente priuilegio, subijciuntur in vigilia Annũciationis beatæ Marię, executoribus huius rei existentibus, Gulihelmo Lõdon. Eaduuar. Elien. Maugerio VVigorn. episcopis. Philippus Dunelmen. & Galfrid9 de Muschãp Cestren. & Gulihel. de VVarenna obierũt. Eodẽ anno Isabella regina peperit regi Iohanni filiũ, qui vocatus est Richardus, ita quòd cõpleto tẽpore puerperij nat9 est in vigilia epiphaniæ, anno proximo sequẽti, & hic casus multas facit in historijs cõtradictiones. Cestrẽsi verò episcopo, successit Gulihel. de Cornehull archidiaconus Huntend. Dunelmensi, Richar. de Marisco. Philip. Dux Suauię, qui contra Othonẽ de imperio contendebat, occiditur. Rex omnia bona clericorũ ob causam interdicti præcepit confiscari. Albi monachi in principio interdicti cessantes, postea, ad mandatũ abbatis sui principalis, diuina celebrare præsumpserunt. Sed hæc præsumptio cum ad summi pontificis notitiã peruenisset, ad sui maiorẽ confusionem denuo sunt suspensi. Eisdemq; temporibus, rex Iohannes timens ne papa manum aggrauaret. s. vt ipsum nominatim excommunicaret, absoluens omnes tenentes de eo ab eiusdem fidelitate, fecit omnes suspectos iurare ei fidelitatem, accipiens ab eisdem obsides speciales: nobiliores tamẽ ipsi regi, obsides exigenti, in faciẽ denegarunt, dicentes. Quomodo filios & charos nostros, ipsum genere nõ attingentes, seruaret illæsos, qui nepotẽ propriũ, eo genere mortis, quod murdra dicitur, nequiter propria manu trucidauit.

Rex

Rex verò interim nunc hunc, nunc illum, de magnatibus regni, vel pecunia iniustè mulctauit, vel libertatibus, aut possessionibus spoliauit, nonnullos vxoribus suis zelotipauit, filias deflorauit, ita quòd manifestè tam deo, quam hominibus exosus videretur & detestabilis. Insuper vt appareret eius insatiabilis auaritia, & gulæ inextinguibilis; sicut & corporis, libido; capturam auium prohibuit, & nobilium arctauit venationes, vnde non tantum amorem omniũ amisit, imò odium incurrit inexorabile, etiam exosum eum habuit vxor propria, quã de adulterio adulter defamauit, & suspectos eidẽ
10 familiares ignominiosè necauit, & in arcta custodia ipsam iussit custodiri, & inter cætera ipsius flagitia, apud Notingham quàm plures obsides pueros innocentes, alter Herodes, patibulo fecit suspendi. Vnde tam Anglici, quàm alieni de subiugo intolerabili talis tyranni cupientes iam excurrere, cœperunt districtè cogitare, ad cuius principis sinum aliquod refugium possent inuenire.

Imminente guerra inijt fœdus rex Scotorum Gulihelmus cum rege Iohanne.

Anno gratiæ. Mccix. amotum est Scaccarium à VVestmonasterio vsque Northamptonã per regem, in odium London. vsque ad natale. Et quia diebus natalitijs, quos in confinio anni præteriti
20 & futuri, scriptores ponunt, natus est regi Iohanni filius, quem vocauit Richardum, aliqui hoc anno, aliqui anno præterito natum fuisse contendunt. Matris tamen eius vsq; ad vigiliam Epiphaniæ durauerunt in puerperio crepundia. Hoc etiam anno, electus est episc. Lincoln. Hugo de VVelles, archidiaconus VVellensis regisq; cancellarius. Circa illos dies, rex Iohãnes, Anglorũ magno exercitu cõgregato, versus Scotiam vexilla direxit, & arma. Veniẽs autẽ in Prouinciam Northãhumbrorum ad castellum, quod Northam dicitur, acies ibi contra regem Scotorum instruxit ad pugnam. Quod cum regi Scotorum Gulihelmo nunciatum fuisset, timuit valde impetũ
30 ipsius, quem pronum ad omne genus sceleris, & seuitiæ cognouit. Veniens ei obuiam, vtpote vir pius, iustè de pace tractare disposuit. Sed rex Anglorum, in furorem versus, imperauit illi, acriter increpando quòd fugitiuos suos, & hostes publicos in regno suo receptauerat, eisq;, in sui præiudicium, auxilium præstiterat, & fauorem. Sed cum hæc, & alia multa, cauillando, rex Anglorum, præfato regi Scotiæ imposuisset, tandem, procuratoribus vtrorumque elaborantibus, talem concordiam inierunt, quòd videlicet rex Scotorum daret regi Anglorum pro bono pacis. xi. M. marcarum argenti.

Et insuper, ad maiorem securitatem, tradidit ei duas filias suas in obsidatum, vt sic inter eos pax certior redderetur. Eodemque anno, Henricus Dux Saxonum, frater Othonis, venit in Angliam. Eodẽque anno, Otho filius Ducis Saxoniæ, & nepos regis Anglię, à papa Innocentio tertio in imperatorem Romanorum consecratus est iiij. Nonas Octobris. Ipso etiam anno, contempta scholarum vniuersitatis Oxoniæ reuerentia, fecit rex suspendi duos scholares apud Oxoniam, vnde dispersa & conturbata est scholarium vniuersitas. Sub eisdem diebus, rex Iohannes, propter enormes tàm militiæ quàm ecclesiæ fatigationes, quas iam per biennium insatigabiliter exercuerat, nominatim est excommunicatus. Illisque temporibus, magister Alexander, vir corpore elegantissimus, facie venerabilis, literarum plenitudine imbutus, ita vt Parisijs celebris haberetur magister, & rector, & lector in theologia, seductus tamẽ ambitione, regem Iohannem in errore suo tueri præsumpsit, & fouere, vnde in finem à summo honore in summam confusionem viliter præcipitatus est. Circa quoq; eadẽ tempora, Hugo Lincoln. electus, in partibus transmarinis, in episcopum Lincoln. à Rothomagensi archiepiscopo consecrationis munus accepit. VValtero de Grai cõmissum est sigillum regium, & factus est cancellarius. Iudæi quoq; ad grauissimam redemptionem compulsi sunt.

Excommunicatur Otho nouus imperator.

ANno gratiæ. Mccx. rex Iohannes fuit ad natale apud VVindesore, præsentibus Angliæ magnatibus, & communicantibus ei, non obstante sententia, qua fuerat innodatus. Deinde, iubente rege, capti sunt Iudei per totam Angliam vtriusque sexus, & incarcerati, pœnisque grauissimis afflicti, vt de pecunia sua regis facerent voluntatem. Per idem tempus, papa Innocentius excommunicauit, & excommunicatum denunciauit imperatorẽ Othonem, atq; multos, tam Alemanniæ quam imperij Romani magnates, ab eius fidelitate absoluit. Vnde à multis instabilis, & mutabilis diiudicabatur, eò quod eodem tempore eleuãs allisit eum. Pax, quę nũciata erat inter reges Anglorũ & Scotorum, scripto mediante solenni, cõfirmata est. Rex transfretauit in Hyberniam, circa festum sancti Iohannis Baptistę, cum maximo exercitu. Ex qua Hugonẽ de Lasci expulit, & omnem Hyberniam in deditionem accepit. In reditu autẽ suo, ingratus deo & hominibus, grauissimũ tallagiũ imposuit super omnes abbatias, maximè tamẽ domos Cisterciensis ordinis oppressit.

Huic

Huic autem nequiſſimo conſilio fauorem præbuerunt aſſidentes, & recipientes extortam pecuniam, ſcilicet Gulihelmus de Brevver, Robertus de Tunham, Reginald⁹ de Cornhulle, Richard⁹ de Mariſco apud ſanctam Brigidam London. VValterus de Grai, electus eſt in epiſcopum Ceſtriç. & Henricus archidiaconus Staffordiæ in Exon. Multi Iudæorum præ maxima afflictione fugerunt ab Anglia. Eodem quoque tempore, Matildis, fœmina nobiliſſima, vxor Gulihelmi de Brauſa, & filius eius Gulihelmus, & hæres Gulihelmi, apud VVindeleſhores, iubente rege Anglorum Iohanne, fame miſerabiliter perierunt. Gulihelmus maritus eius, fugiens apud Scorham, & ibidem mutatis veſtibus, quaſi mendicus, clandeſtinè transfretauit, & non multo poſt Pariſijs obijt.

Pandulphus papæ ſubdiaconus, & Durandus, ſine ſpe pacis reuertuntur. Abſoluuntur omnes pertinẽtes coronæ Angliæ à fidelitate regis Iohãnis.

ANno gratiæ. Mccxi. Gulihelmus de Brauſa eiectus eſt ab Anglia extorris, & multas paſſus tribulationes, & quaſi dolore tabeſcẽs, obijt Pariſijs, & ſepultus eſt apud ſanctum Victorem in vigilia ſancti Laurentij. Pandulphus domini papæ ſubdiaconus, & Durandus hoſpitalarius, venerunt in Angliam pro pace componẽda inter regem & ſacerdotium. Sed nihil proficientes, reuerſi ſunt. Rex Iohannes in expeditionem vadens in VValliam, coegit Leolinum, principem Northvvalliæ ad deditionem, violẽter intrans illum locum, ſitualiter munitiſſimum, qui Snaudune dicitur, ſabbato ante feſtum ſancti Laurentij. Eodem quoque anno, obierunt milites præclari, Robertus de Tunham, & Rogerius cõſtabularius Ceſtriæ. Rex quoque Francorum, Reginaldum, Comitem Bononiæ, extorrem à ſua expulit regione, qui in Angliam veniens, honorificè à rege Anglorum eſt ſuſceptus, à quo trecentas libratas terræ ſuſcipiens, fecit eidem regi homagium & fidelitatem. Ipſo quoque tempore, Innocentius papa, cum rex Angliæ Iohannes, nuntijs eius ſibi monita ſalubria prædicantibus, adquieſcere contempſit, & nihil niſi ſubſannationes deriſorias reportaſſent, contumatiam ſuam admirans, & deteſtans induratam, reges & omnes alios, tam pauperes, quam diuites, tam indigenas quam conterminos, ad coronam ſpectantes, vniuerſaliter à regis Iohannis fidelitate abſoluit, & ſubiectione ſequeſtrauit, diſtrictè & ſub pœna excommunicationis prohibens vniuerſis & ſingulis, quatenus ipſum in menſa, conſilio, & colloquio, arctius euitarent. Habuit autem rex Iohannes fautores,

& consiliatores præcipuos in hoc errore & pertinatia, Gulihelmum fratrem suum, Comitē Sarum, Albericū de Veer, Comitem Oxon, Galfridum, filium Petri, iusticiarum Angliæ, tres episcopos curiales, Philippum Dunelmen. Petrum VVinton. & Iohannem Norvvic. Richardū de Marisco regis cancellariū, Hugonē de Neuilla, prothoforestariū, Gulihelmum de VVrotham, custodē Portuum, Robertum de Veteri ponte, & Iuonem fratrem eius, Briēnium de Insula, Galfridum de Luci, Hugonem de Bailoil, & Bernardum fratrē eius, Gulihelmum de Canteleu, & Gulihelmum filium eius. Fulconem de Canteleu, Reginaldum de Cornhulle, Vicecomitem Cantiæ, Robertum de Braibroc, & Henricum filium eius, Philippū de Hulecotes, Iohānem de Bassingborne, Philippum Marcum, castellanum de Notingeham, Petrum de Malo lacu, Robertū de Gangi, Girardum de Athia, Hingelramum nepotē eius, Fulconē, & Gulihelmum Brivver, Petrum filium Huberti, Thomam Basset, Fulconem de Breance, natione Normannum, & alios quàm plures, quos longum esset enumerare. Qui regi in omnibus placere cupientes, consiliū, non pro ratione, sed impetu volūtatis, pernitiosum dedere.

Rex Iohannes abiudicatur à regno, prophetat Petrus, redeunt episcopi.

ANno gratiæ. Mccxij. rex Iohannes fuit ad natale domini apud VVindesore, & in quadragesima proxima sequente, die dominica, qua cantatur lætare Hierusalem, idem rex Alexandrum, filium regis Gulihelmi, Scotiæ hæredem legitimum, Londini militari cingulo decorauit. Eodem anno, Maugerius VVigorn. episcopus, ob libertatem ecclesiæ Anglicanæ, & executionem iustitiæ, exul de regno Angliæ apud Pontiniacum diem clausit extremum. Galfridus quoq; archiepiscopus Ebor. & Baldevvinus Comes de Alba marla, & Bonus abbas sancti Edmundi, ipso anno, debita naturę persoluerunt. Hoc anno, combusta est ecclesia beatæ Mariæ de Suthwerk inter tres columnas ecclesiæ, & capella super pontem London. & omnia ædificia, quę super ipsum pontem stabant, & pons nimis deterrioratus est, & maxima pars de Suthwerk combusta est, & ex illo igne Thamesim trāsiliente combusta est maxima pars London. scilicet tam ciuitatis quam suburbij, cum viris & mulieribus, & paruulis bene ad tria milia, exceptis hijs, quos ignis ex toto cōbussit, in nocte Trāslationis sancti Benedicti abbatis, scilicet †. vi. idus Iulij. Eodem anno, rege volente in expeditionem ire, & inuadere VVallēses, subitò diffamatum est, apud Cestriam Comites & barones conspirasse

†v.

10 20 30

ſpiraſſe in eum. Vnde quaſi attonitus reuerſus eſt, & ei ſuper hoc nimis commoto, quidam inficientes, ſe excuſabant. Robertus tamen filius VValteri, & Euſtachius de Veſci, & Galfridus Ridel, cedentes temporis maliciæ, cum quibuſdam aliјs exulabant, quidam verò in Francia, & quidam in Scotia. Exulante etiam Gulihelmo de Nectona, clerico, Galfridus de Norvvico apud Notingeham incarceratur. Tādem apud Briſtoliam excogitata pœnæ nouitate, obijt miſerabiliter interfectus. Prædictorum autem Roberti & Euſtachij, & quorundam aliorum baronum & militum, & etiam epiſcoporum, & clericorum poſſeſſiones ſunt infiſcatæ, domus captæ, & dirutæ munitiones, & ipſos vtlagari præcepit. Et ex illo tempore, vocatis & retentis alienigenis, ſuorum naturalium baronum meritò incurrit odium inexorabile. Eodem anno, rex Iohannes, ab omnibus religioſis domibus & clericis, chartas exegit, quibus coacti, teſtificati ſunt ſe gratis contuliſſe ei omnia, quęcumque violenter, & nequiter extorſerat. Ipſorum quoque dierum curriculo abiudicatus eſt à regno rex Iohannes, & verificatum eſt onoma, quod ei quandoque in opprobrium aptabatur, vt diceretur Iohannes Extortis. Sub eiſdem quoque diebus, quidam vir ſimplex & rectus, ſpiritu prophetiæ tactus, quod ſenſerat de eodē rege Iohanne, manifeſtauit coram cunctis. Hic vir hæremita fuit, & Petrus nuncupatus, qui, eò quòd multis futura prædixerat, Sapiens dicebatur. Hic inter alia, quæ prædixit, aſſerebat in edito manifeſtè, quòd Iohannes non foret rex die aſcentionis proximo ſequenti, nec deinceps. Sed die illa, corona Angliæ ad alium transferretur. Vacillabant corda multorum, ſed in die prædicta, quando rex factus eſt Romani pontificis tributarius, declaratum eſt verbum propheticum. His itaque diebus, dominus papa Innocentius remiſit à latere ſuo Pādulphum, ſubdiaconum ſuum, in partes Ciſmontanas, formam pacis lugubrem Angliæ deferentē, cui ſi rex aſſentire vellet, gratiam apoſtolicam poſſet inuenire, quia abiudicatus fuit à regno, & imminebat ei periculum vndique, meritis eiuſdem exigentibus. Pugnabant enim cōtra eum viſcera ſua, & ſibi ipſi factus vecors & rebellis, inſomnis & tabeſcens, vix ſeipſum miſer, nec miſerabilis, capiebat. Eodem anno obijt Henricus filius Alvvini Maior Londoniarum.

Rex Francorum præparat ſe ad expugnandum Angliam. Obijt Galfridus Ebor. archiepiſcopus.

Anno gratiæ. Mccxiij. rex Iohannes ad natale tenuit curiam ſuā

apud VVestmonasterium, cum paucissimo militum comitatu. Quo etiam tempore, Galfridus Ebor. archiepiscopus, postquam per septennium pro libertate ecclesię, & executione iusticiæ exilium passus est, diem clausit extremum. Rex verò Iohannes in arcto constitutus culpam suam in ipsos, qui furorem suum voluerunt cohibere, cupiens refundere, nunc hos nũc illos, de suis nobilibus proditionis arguebat, vocando eos zelotipos, quorum vxores, vt iactitabat, oppresserat & miseros, quorum filias deflorauerat. Inter cæteros verò Robertum, filium VValteri, minis, & conuicijs magis cœpit deturpare. Eius quoque sternere castrum London. constructum, scilicet Castrũ Bainardi, die Lunæ, in crastino sancti Hilarij, per manus inimicorum London. Eodem verò anno, mense Ianuario, redierunt à curia Romana Stephanus Cantuar. archiepiscopus, Gulihelmus London. & E. Eliensis episcopi, & habito in transmarinis partibus consilio, regi Francorum & episcopis Gallicanis cum clero, pariter & populo sententiam, quæ in regem Anglorum Romæ pro contumacia lata fuerat, solenniter promulgarunt. Deinde ex parte domini papæ, tam regi Francorum, quàm cæteris vniuersis, in remissionẽ omnium peccatorum iniunxerunt, vt omnes pariter ad Angliam hostiliter accedentes, Iohannem regem à regni solio deponerent, & alium, qui dignus est, apostolica authoritate, subrogarent.

Tunc rex Francorum rem diu desideratam intelligens, accinxit se viriliter ad pugnam, & omnes suæ ditionis homines, Duces videlicet, Comites & barones, milites & seruientes, cum equis & armis, iussit in octauis Paschæ sub nomine culuertagij, apud Rothomagum ita potenter conuenire, ne crimine læsæ maiestatis, damnum incurrere viderentur. Fecit præterea omnes naues suæ potestatis, & alias multas, quas colligere poterat, frumento, vino, carne, & diuersis armis optimè munire, vt omnibus rebus necessarijs, tam copiosus exercitus abundaret. Rex verò Iohannes super his omnibus certificatus, fecit in mense Martij naues de omnibus portibus Angliæ optimè munitas congregari, vt in manu robusta posset volentibus Angliam inuadere audacter resistere. Similiter de tota Anglia & Hybernia, & locis finitimis exercitum copiosissimum congregauit. Et dum aduentum regis Francorum super maritima expectarę̨t, venit ad ipsum regem Iohannem Pandulphus de transmarinis partibus, imminentia sibi pericula nunciando, affirmans quoque quòd nisi sub alis domini papæ potẽter protegatur, omnia se amissurum.

surum. Et cum modum rex protectionis ab eodem. P. didicisset, iurauit rex, tactis sacrosanctis euangelijs, in praesentia. P. se iudicio ecclesiae pariturum. xvi. Comitibus, & multis de potentioribus baronibus simul cum eo iurantibus in animam ipsius regis; ita scilicet, quòd si forte poeniteret, ab eisdem haec obseruare cogeretur. Resignauit igitur coronam Angliae Innocentio papae, & ei fecit homagium; & fecit de liberima regione ancillam, vt princeps prouinciarum fieret sub tributo, chartam inde conficiens, omnibus eā audientibus lugubrem & detestabilem. Vniuersitati vestrae notum
10 facimus, quòd cum dominum, & matrem sanctā ecclesiam in multis offēderimus; & propter hoc ipsum diuina misericordia indigere noscamur, nec quid dignè offerre possumus pro satisfactione, deo & ecclesiae debita facienda, nisi nosmetipsos; & regna nostra velimus humiliari, pro illo, qui se humiliauit pro nobis vsque ad mortem, gratia ipsa sancta inspirante; ad optimum consilium baronum meorum, offerrimus, & liberè concedimus deo & sanctis apostolis eius, Petro & Paulo, & sanctae Romanae ecclesiae, matri nostrae, ac domino papae nostro, Innocentio tertio; & successoribus eius, omne ius patronatus, quod habemus in ecclesijs Anglicanis, totumque
20 regnum Angliae, & regnum Hyberniae, cum omni iure, & pertinētijs suis pro remissione peccatorum nostrorum, & totius generis nostri, tam viuis quā defunctis. Et amodo, illa à deo, & ecclesia Romana, tanquam feodarius, recipientes, & tenentes in praesentia prudentis viri Pandulphi, domini papae subdiaconi, & familiaris, fidelitatem exinde domino papę Innocentio, eiusque successoribus catholicis, & ecclesiae Romanae, secundum subscriptam formam, facientes, & homagium legium, in praesentia domini papae, si coram eo esse possemus, eadem faceremus. Successores nostros, & haeredes de vxore nostra in perpetuum obligantes, vt simili modo summo
30 pontifici, qui pro tempore praefuerit ecclesiae, sine contradictione dictam fidelitatem praestent, & homagium recognoscant, & nos insuper vacātium ecclesiarum custodiam perpetuò amittamus. Ad indicium autem huius nostrae perpetuae oblationis, & concessionis, volumus & stabilimus, vt de proprijs & specialibus redditibus praedictorum regnorum nostrorum, pro omni cōsuetudine, quam pro ipsis facere debemus, saluo per omnia denario sancti Petri, scilicet mille marcas sterlingorū ecclesia Romana percipiat annuatim, scilicet in festo sancti Michaelis quingentas marcas, & in Pascha quingentas

gentas marcas, septingentas marcas pro regno Angliæ, &. ccc. pro regno Hyberniæ, saluis nobis, & hæredib⁹ nostris, iusticijs, & libertatibus, & regalibus nostris. Quæ omnia, sicut prædicta sunt, rata esse volentes, & perpetua, atque firma, obligamus nos, & successores nostros contra non venire. Et si nos, vel aliquis successorum nostrorum hoc attentare præsumpserit, quicunque fuerit ille, nisi ammonit⁹ resipiscerit, cadat à iure regni. Et vt charta obligationis, & cõcessionis nostræ semper firma permaneat, ab hac hora, in antea fidelis ero deo, & beato Petro, & ecclesiæ Romanæ, & domino papæ innocentio, eiusque successoribus catholicè intrantibus. Patrimoniũ verò beati Petri, & specialiter regni Angliæ & regni Hyberniæ, ero adiutor ad tenendum & defendẽdum contra omnes homines pro posse meo, sicut me deus adiuuat, & hæc sancta euangelia. Teste meipso apud domum militiæ templi. Rex igitur Francorum, varijs sermosinationibus nũciorum papæ delusus, iam protecto rege Anglorum Iohanne sub clypeo Romanæ curiæ, destitit ab incepto, amissis circiter. xl. millibus librarum argenti, cum magna verecundia recepta. Die verò iouis proxima post festum sancti Michaelis, Nicolaus, Tusculanus episcopus, legatus in Angliam accessit apud VVestmonasterium, moram ibi faciens per. xviij. dies, vbi diligentem tractatum habuit cum cõuentu ipsius ecclesiæ de reformatione spiritualium & temporalium. Idem verò apud Euesham in festo sancti Edmundi accedens, Rogerium ipsius ecclesiæ abbatem, manifestis ex causis deposuit, substituens ibi Radulphum priorẽ VVigorn. Obijt Galfridus filius Petri, iusticiarius Angliæ pridie idus Octobris. Henricus London. archidiaconus Staffordiæ, factus est archiepiscopus Dublinensis. Obijt Robertus de Salopesbiria, episcopus de Bangor, & sepultus est in medio foro Salopesberię, quoniam ita desiderauit. Per idem tempus, motio magna fit contra hæreticos Albingenses sub Duce Simone de Monteforti, in qua etiam guerra occisus est rex Arragonum. Rex verò Iohannes, qui de rege iam factus est regulus, imò papæ tributarius, vel feodarius, non intelligens Petri prophetiam, de quo sermo præhabitus est, iussit eundem Petrum cum filio suo iniustè suspendi patibulo.

Rege Iohanne facto Romæ tributario, relaxatur generale interdictum.

ANno gratiæ. Mccxiiij. rex Anglorum Iohannes, tenuit ad natale domini curiam suam apud VVindesorã, vbi multa magnatum suorum multitudini festiua distribuit indumenta. Et eo ipso tẽpore

per dictum

per dictum legatum depositus est Radulphus de Arundel, abbas VVestmonast. per N. abbatē de VValthā missum ex pte legati apud VVestmonast. ad executionem depositionis faciēdam, in crastino sancti Vincentij, fracto sigillo ipsius in capitulo, & substitutus est loco ipsius Gulihelmus de Humec, prior Frontoniæ, monachus Cadomensis, & dominica sanctæ Trinitatis suscepit benedictionem à Gulihelmo London. episcopo. Die sancti Vrbani. viij. Kalend. Iunij, formata est pax, sed nondum perfecta, inter dominum papam Innocentium & regem Iohannem, & iurata à multis Comitibus, & Baronibus, terræ hoc modo, quòd idem rex in bona pace reciperet dominum Stephanum Cantuar. archiepiscopum, & cæteros episcopos Angliæ, & restitueret eis ablata omnia, & satisfaceret sanctæ ecclesiæ in omnibus, & quòd rex & hæredes sui darent singulis annis ecclesiæ Romanæ mille marcas sterlingorum, scilicet pro regno Angliæ septingentas marcas, & pro Hybernia. ccc. Eodem anno, applicuit dominus Stephan᾽ Cantuar. archiepiscopus, apud Doueriam, & cum eo. Gulihelmus London. E. Eliensis, & Hugo Lincoln. episcopi. Die vero Iouis, in crastino sanctorū Protessi, & Martiniani, relaxatur generale interdictum Anglicanę ecclesiæ, assistentibus ex parte domini papæ, prædicto Nicolao legato, & Pandulpho ipsius subdiacono, cum ipso archiepiscopo, & alijs episcopis, & prædictis Comitibus, & baronibus iuratis ex parte regis & regni, apud sanctum Paulum London. Eodem anno, in vigilia purificationis, rex Iohannes iter arripuit in Pictauiam, & die Iouis proxima post festum apostolorum Simonis & Iudæ, in reditu suo inde, accessit apud VVestmonasterium, & ibi à clero & populo, præsentibus memoratis, legato. N. & S. archiepiscopo, & ferè omnibus Angliæ episcopis, honorificè susceptus est. Eodem tempore, obijt Iohannes, abbas sancti Albani, die sancti Kenelmi regis & martyris. Sciendum quoque, quòd interdictum, vnde sermo prolixior prælibatus est, durauit sex annis, xiiij. septimanis, & duobus diebus. Tertio Nonarum Ooctobris, consecrati sunt apud Cantuar. Simon decanus Ebor. in episcopum Exon. & VValter᾽ de Grai in VVigorn. Obierunt quoque Gilbertus de Glanuilla, episcopus Roffensis. viij. Kalendas Iulij, & Iohannes de Grai episcopus Norvvic. Hoc etiam anno, ante purificationem beatæ Mariæ, Comes Flandriæ cum quibusdam magnatibus transmarinis applicuerunt in Angliam, faciētes ligātiam, & homagium regi Iohanni in ciuitate Cantuar. Postea

cum Gulihelmo, Comite Sarum, reuertentes, magnum exercitum de conducticijs stipendarijs, distribuentes regium thesaurũ prodigaliter, conflauerunt, propositũ habentes, vt regẽ Francorũ Philippum, die dominica, non consuetũ tali die arma portare, subitò inuaderent, & confunderent. Habuerũt etiã spem magnã, & confidentiã de consilio, & auxilio Othonis imperatoris, qui certamen quasi ex certo gladio expectabat. Exclamato igitur signo, Regales, regales, & ex alia parte, Mõtis gaudiũ, mõtis gaudiũ, cõmissum est bellũ de Boumes in Flandria, & decertatũ est hostiliter vtrobiq;. In quo cõflictu, rex Francorũ ab equo suo prostrat' est, & ab hostibus vndiq; impetitus, frustratim detruncaretur, nisi quidã milis Normannicus, qui eum corpore proprio protexit, & pro eo & super eum, multis confossus lanceis, concidit. Ipso etiam die euiscerati, & eneruati sunt sub eodem rege tres equi probatissimi. Triumphum inopinabilem tamen de inimicis suis ea die, deo propiciante, reportauit. Vnde super hoc pius rex scribens vniuersitati Parisiẽsi ait. Laudate deũ charissimi, quia nunquã tam grauem afflictum euasimus. Primo igitur fugiẽte à bello Hugone de Boiues, qui Dux omniũ videbatur esse, capti sunt multi magnates, tam de imperio quà de regno Angliæ, Imperator autem Otho cum suis, qui aderant, paucis, elapsus est, vt nunquam postea est fama sua redintegrata. Ad maiorem confusionem regis Iohannis Anglorum, amotus est idem rex à castro, quod Rupes monachorum dicitur, quod obsederat cum magno exercitu in partibus versus Pictauiam, per aduentũ Ludouici filij regis Frãcorum, ita quòd audito rumore de captione magnatum suorum apud Boiues, & impotentia resistendi ex alia parte, comperijt deum & homines, sibi esse vndiq; offensos & exosos. Fugit igitur turpiter, & ignominiosè à prædicta obsidione, & nisi datis. xi. millib' marcarum argenti pro treugis tricennalibus citius in Angliam, procurante Roberto de Curci, tunc in Francia legato, recessisset: profectò probrosè captus extitisset. Vnde Franci in eundem. R. legatũ, verbis & contumelijs, quasi Anglum Anglicus sponte liberasset, insurrexerunt. Rex igitur in Angliam confusus & inglorius. xiiij. Kalen. Nouemb. venit. Eodem anno, Iohãni abbati ecclesiæ sancti Albani successit Gulihelmus de Trumpington monachus, assumptus de gremio ipsius ecclesiæ, vir omni præditus honestate. Die sancti Andreæ ab Eustachio Eliensi episcopo pontificialiter munus benedictionis in ecclesia sancti Albani suscepit.

Rex

Rex Iohannes in se reuersus, præ confusione cruce signatur, & multi nobiles cum eo.

ANno gratiæ. Mccxv. rex Iohannes tenuit curiam suam ad natale domini apud VVigorn. vix per spacium vnius diei. Deinde Lōdon. cùm festinanter venisset, magnates Angliæ instanter ea, quæ rex in bona fide, humiliterq; promiserat, postulabant. Sed rex quærens cauillationes, & asserens rem esse arduam, quam petebant, & magna indigere deliberatione, inducias vsque ad clausum Paschæ subdolè rogauit, & assecutus est. Interim vt sub alis domini sui papæ tutius protegeretur, & cōtra suos durius armaretur, crucem suscepit & cum eo multi magnates. iiij. nonas Martij. Eodem anno, Eustachius Eliensis episcopus apud Radingum viam vniuersæ carnis est ingressus. Ipso anno, maximus tractatus habebatur inter regem & barones, de pace regni inter Stanes & VVindsoram, in prato, quod dicitur Runemed, quod interpretatur pratum consilij, eò quòd ab antiquis temporibus ibi de pace regni sæpius consilia tractabantur, domino Stephano Cantuar. archiepiscopo, cum quibusdam episcopis, existente mediatore. Primus autem dies memorati tractatus fuit dies Martis ante festum sancti Iohannis Baptistæ. Item super eodem tractatu dies Mercurij post festum sancti Bartholomæi, & continuatus & protelatus est tractatus, rege tamen absente. Exigentibus igitur baronibus, quæ promissa fuerant, rex subsannans respondit. Quare non exigunt isti regnum? Eodem anno, die sancti Martini celebratum est Romæ generale concilium sub papa Innocentio tertio, præsentibus primatibus archiepiscopis, lxi. episcopis verò. ccccxij. abbatibus verò, & prioribus. Dccc. In quo concilio, dictus papa Ludouicum regis Francorum primogenitum, & omnes Comites & barones Angliæ, cum complicibus suis conspirantes, & insurgentes in regem Angliæ, Romanæ ecclesiæ vassallum, die sancti Andreæ apostoli solenniter excommunicauit. Crescebat iam guerra in Anglia de die in diem, baronibus hostiliter totam patriam **Northampton**, cum ipsa villa prius occupantibus, excepto castro, quod se viriliter defendebat. Ipsi vero machinis carentes necessarijs, infecto negotio, recesserunt. Rex enim clanculo, antequam hæc euenirent, futura perpendens, castra sua communierat. Barones verò inde venerunt London. &. xvi. Kalend. Iunij, ciuitatem ingredientes, nullo contradicente, occuparunt. Ciues enim regem Iohannē pro multis iniustis exactionibus, quibus

 eos in-

eos incessanter fatigauerat, odio habuerunt. Habito igitur ibi colloquio, miserunt quosdam de socijs suis, barones & ciues, vltra mare ad Ludouicum, quem in regem elegarent, significantes ei, vt festinanter in Angliam veniret, regnum sine cōtradictionis difficultate ilicò recepturus. Et ne super hoc dubitaret, chartas patentes appensis nobilium sigillis, cum obsidibus, tàm regi Francorum, quàm filio suo quinquaginta transmiserunt. Eodemque anno, post festum sancti Michaelis, rex Iohannes castrum Roffense obsedit, in quo erant quidam barones strenuissimi, videlicet Gulihelm' de Albineto cū multis alijs. Quibus, Robertus, filius VValteri, qui London. cum vniuerso exercitu deses, & otiosus iacebat, tenebatur succurrere, sed noluit. Vnde castrum memoratum miserabiliter captum est, & nobiles capti, & apud Corf in carcerem detrusi ad voluntatem regis, & vix viui sunt redempti. Rex exinde tyrannus effectus, & proprij regni exterminator, alienigenas, videlicet Sauaricum de Malleone, cum suis flexibilibus Pictauiensibus, & Girardū de Sotingin, cum suis volubilibus Flandrensibus, & VValterum cognomento Buc, cum suo grege fœtidissimo ad stipendia conuocauit. Ex tunc igitur exoritur regni perturbatio inaudita, & tam immanis, vt filij in patres, & patres in filios insurgere hostiliter viderentur. Stipatus igitur agmine detestabili alienigenarum, cuius dux & præceptor Falcasius de Breaute, vir quidem ignobilis, et genitura bastardus, neuter genere constitutus est. Rex Iohannes furia inuectus, partes Angliæ Aquilonares cœpit deuastare, castra baronum vel diruere, vel sibi mancipare, Aulas & municipia immisericorditer, quæ baronū fuerant, concremare, incolas excogitatis tormentis, vt pecuniam extorqueret, exagitare, ita vt videretur dominus furore irasci populo suo, & hæreditatem suam abominari. Vbique luctus, vbique miseria. Factus est sacerdos, vt populus, & sceptra ecclesiæ prophanantur. Proscribuntur episcopi, effugientibus pastoribus gregum agmina disperguntur. Eodem tempore quia fuit correptor, & in quo potuit, corrector regis Iohannis semper tamen recalcitrantis, ab officio suspensus est Stephan' Cant. archiepis. quasi esset fautor aduersariorū vassali dn̄i papæ. s. regis Iohannis, p oīa desipientis. In concilio etiā generali suspensionē prænotatā dominus papa cōfirmauit. Tādem vix, multis tamen elaborantibus, meruit idem archiepiscop' absolutionis beneficium obtinere. His diebus captum est castrum de Bedford, & datum Falcasio, cui etiam contulerat rex vxorem nobilē, Marga-

Margaretam de Riparijs cum possessionibus eam contingentibus. Cepit etiam idem Falcasius municipium Gulihelmi Manduyt de Hammeslape. Captum est etiam municipium de Tonebrugge. Eodē que anno, consecrati sunt in episcopos Gulihelm' de Cornhulle, die conuersationis sancti Pauli in Cestren. & magister Benedictus, praecentor sancti Pauli London. viij. Kal. Martij, in Roffensem, magister Richardus, decanus Sarum, in Cicestrensem. Interea electus est in archiepiscopum Ebor. magister Simon de Langton, vir quidem parum habens gratiae popularis, vtinam dei. Sed, procurante rege, citò cassatus est. Poterat enim rex, iam factus tributarius papae, difficilia impetrare. Timebat autem rex, ne si Stephanus Cantuar. archiepiscopus, in Australibus, & frater eius Simon Ebor. archiepiscopus factus, in septentrionalibus dominarentur, quasi maximi praelati in Anglia: omnia ad vota eorum disponerentur, & alter alterius auxilio fulciretur. Per idem tempus, quaedam pars baronum, qui Londonijs remanserant, equitationem facientes, depraedati prouinciam Cantabrigēsem, munitionē sine difficultate dominio suo mancipatunt, &. xxv. seruientes in ea inuentos, vinculis constrictos, secum London. captos adduxerunt. Inde peragrantes circumiacentes prouinciales, de Northfolk & Suthfolk, agricolas spoliarunt, & ciuitatum ciues, vix parcentes ecclesijs, appropriarunt. Villas quoque de Gernemue, de VVich, & de Gypesvvich, & partes finitimas ad grauissimam redemptionem compulerunt. Tandem per Colcestriam redeuntes, ibidem simili rabie impudenter in incolas saeuierunt. Obsidentur quoque, & capiuntur ab eisdem castra de Hertford, de Berkhamstede, & alia sibi vicina viriliter occuparunt. Eodem tempore, procurantibus amicis, & etiam alienigenis, timentibus similiter illaqueari, dimissus est à carcere vir nobilis, Gulihelmus de Albineto, facto prius fine pro redemptione sua, sex millibus marcarum, infrà breuem terminum persoluendarum. In cuius negotij executione, vxor eius Agatha supra sexum muliebrem elaborans, pecuniam praetaxatam, licet cum magna difficultate, adquisiuit, & maritum suum laudabiliter liberauit.

Barones morantur desides London. Applicuit Ludouicus filius regis Francorum.

ANno gratię. MCCXVI. qui est annus regni regis Iohannis. xviij. idem rex Iohannes fuit in die natiuitatis domini, apud castrum de Notingeham. In crastino verò misit nuncios ad castrum de

Bealuero,postulās illud sibi statim reddi. Quòd si aliquātulū moræ fieret, Gulihelmus de Albineto, cuius castrum erat, qui in carcere regis detinebatur, nunq̄ exinde pransur᷒, fame moreretur. Quo cognito, ilico castellani, ipsi obuiā euntes, claues castri ipsi reddiderunt, saluis personis, & eorum armis, & possessionibus. Interea afflicta est Anglia afflictione magna, dum nobilium mulieres ludibrio traderentur, domus comburerentur, syluæ succiderentur, terræ alienis donarentur, pecunia à quouis, tormentis exquisitis, extorqueretur. Interea barones desides London. iacebant nihil agentes, præterquam aliquando in loca finitima greges, & armenta pauperum, & eorum dominos præda miserabiliter abducentes. Illis autem pigritantibus, rex non cessauit quotidiè eorum castra & municipia, homines & possessiones, in suam redigere potestatem. Similiter, & satellites sui, diuersis partibus constituti, omnium baronum possessiones exterminio tradiderunt. Rex verò Aquilonaribus partibus Angliæ vastatis, & sibi subiugatis, se in terram regis Scotię, qui fautor baronum exstitit, subito inferens, castrum de Berwic, & quædā alia, quæ credebantur inexpugnabilia, violenter in suam redegit potestatem. Multam etiam ibidem stragem, & exterminium exercuisset, nisi eundem necessitas maxima, dilationem non capiens, reuocasset, sicut cōsequenter declarabitur. Et dum talia agerentur, ad instantiam regis, qui quasi ad dominum suum papam nuncios crebrò destinauit: ipse summus pontifex, vt vassallum suum nouum, nouus dominus protegeret viriliter & efficaciter, barones Angliæ, quos prius excommunicauit in genere, iam iteratò excommunicauit nominatim, & in specie. Circa quoque illos dies, depopulata est Eliensis insula per Falcasium, qui etiam ecclesiam ipsam cathedralem, equum insidens, euaginato gladio irreuerenter intrauit, extrahensque inde nobiles viros & matronas, nec non et clericos, ipsumque dominum Stephanum Ridel, virum claressimæ famæ, honestum, & dapsilem ad grauissimam compulit redemptionem. Barones autem, iam in arcto constituti, postquam cognouerunt, quòd dominum papam pro subiectione regni, & vassallagio regis inclinati validum haberent persecutorem, quem prius habuerunt defensorem: Ludouicum, primogenitum Philippi regis Francorum, sibi in regem electum diatim expectarunt. Cui obsides cum chartis, & alijs obligationum generibus de fidelitate, & ligantia transmissis, solennibus legationibus destinarunt, qui, parandis

præparatis,

præparatis aduentum maturauit. Rex verò Iohãnes, audiens de aduentu Ludouici in Angliam, Cantuariam aduolauit. Et interim applicuit Gualo legatus, missus à domino papa Innocentio tertio ad tuitionem regis Iohannis. Qui transitũ facto per regem Francorum Philippum, ex parte domini papæ omnibus modis dissuaserat ne filium suum Ludouicum in succursum excommunicatorũ transmitteret, ne ecclesia Romana patrimonio suo priuaretur. Quod cum intellexisset rex Philippus, hoc de regno Angliæ dictum fuisse. ita mox respondit. Regnum Angliæ patrimonium Petri, vel ecclesiæ Romanæ nunquam fuit, nec est, nec erit. Rex enim Iohannes multis retroactis diebus, volens fratrem suum, regem Richardum à regno Angliæ iniustè priuare, & inde de proditione accusatus, & coram eo conuictus, damnatus fuit per iudicium in curia ipsius regis, quam sententiam pronunciauit Hugo de Pusatz, episcopus Dunelm. & ita nunquã fuit verus rex. Item si aliquando fuit rex, & etiam verus rex, postea forisfecit regnum per necem Arthuri, de quo facto damnatus fuit in curia nostra. Itẽ nullus rex, vel princeps potest dare regnũ suum sine assensu baronũ suorũ, qui regnum tenentur defendere. Et si papa hunc errorẽ tueri, allectus nouæ dominationis libidine, cõtumaciter decreuerit, exemplũ omnibus regnis dabit pernitiosum. Ad quod verbũ omnes circũstantes Frãciæ magnates, quasi vno ore clamare cæperunt, quòd pro isto articulo starẽt vsque ad mortẽ, ne videlicet rex, vel princeps per impetum propriæ volũtatis posset regnũ dare, vel tributariũ facere; vnde nobiles regni efficerentur serui. Acta sunt hæc apud Lugdunũ, die. xv. post Pascha. Die verò crastina venit Ludouicus ad colloquiũ, & ait corã rege patre suo, & G. legato, & omnibus eis assistentibus. Domine mi rex, si vester legius homo sum de tenemento, quod mihi dedisti, in tantum vobis teneor. De regno Angliæ, quid ad vos aliquid cõstituere? Me subijcio iudicio parium meorum, si debetis me cogere, ne prosequar ius meum, & præcipuè tale, quod ad te non pertinet, vel non potestis iusticiam mihi exhibere, quia pro hæreditate vxoris meæ, scilicet neptis Iohãnis regis, vsq; ad mortẽ, si necessitas exegerit, decertabo. Quod audiẽs legatus, rogauit regẽ, vt ei concederet saluum conductum per terrã suam, quod rex benignè cõcessit. Dissimulante igitur rege Philippo, Ludouicus iter suũ versus mare, vt in Angliam transiret, & legatum præueniret, maturauit. Ascensurus igitur nauem, inuenit in portu de Caleis classem nobilissimam

& copiosam, scilicet sexcentas naues, & quater viginti coggas bene paratas, quas Eustachius, dictus Monachus in aduentum eius ibidem congregauerat. Et intrantes naues Ludouicus & omnes sui, prospero cursu vsque in Taneth insulam peruenerunt, & in loco, qui Stanhore dicitur applicuerunt. xij. Kalend. Iunij. Erat rex Iohãnes tunc cum exercitu apud Doueriam, sed stipatus alienigenis stipendiarijs, qui plus Ludouicum quam regem Angliæ Iohãnem diligebant, non est ausus Ludouico hostiliter occurrere, ne fortè in necessitate ipsum regem Iohannem derelinquentes, se ad Ludouicum transferrent. Vnde prælegit ad tempus recedere, quàm dubiũ certamen inire. Transtulit igitur se vsque ad Cantuar. fugiendo, & castrum Doueriæ sub custodia Huberti de Burgo, fiducialiter commissum dereliquit. Et citò post applicuit Gualo legatus ad tuitionẽ regis Iohannis, & regni, contra Ludouicum & eius fautores. Rex verò Iohannes fugit vsque VVintoniam, ac Ludouicus, cum neminem sibi resistere cognouisset, apud Sandvvicum naues exiens, totam illam prouinciam, præter Doueriam sibi continuò subiugauit, & versus London. properans, castrum Roffense in suam recepit potestatem, & iiij. Nonarum Iunij perueniens London. primò ad sanctum Paulum orans, post in publico, à clero & populo, cum magno gaudio est susceptus, vbi omnium baronum cepit fidelitatẽ, & homagia. Postea in breui scilicet. xviij. Kalend. Iulij, redita est ei ciuitas VVinton. & in crastino sancti Iohannis castrum ciuitatis cum castro episcopi, & vi. idus Iulij, castra de Odiham, de Farnham, de Guileford, de Rigate. Obsessum est castrum de VVindsore à comitibus & baronibus, Francis & Anglis, sed inde recedentes, nihil profecerunt. Ludouicus obsedit castrum de Douere, diu & acriter, sed nihil proficiens, confusus recessit. Castrum verò de Cantebruge, cum. xx. seruientibus in eodem inuentis, à baronibus captum est. Eodem tempore, Gualo legatus exegit procurationes per totã Angliam ab ecclesijs cathedralibus & religiosorum, capiens pro singulis procurationibus. l. solidos. Omnia etiam beneficia clericorum pariter, & virorum religiosorum, qui Ludouico adhæserunt, vel baronibus, in clericorum suorum vsus conuertit. Interim rex Iohannes, accensus furore iracũdiæ, prouincias de Suthfolk & Northfolk, misera afflictione contriuit. Deinde versus aquilonem iter arripiẽs, apud Wellestrem bigas suas, & quasdam clitellas, quas terra absorbuit, irrestaurabiliter amisit. Quo audito, dolens inconsolabiliter, & profunda

& profunda geminans suspiria apud Suineshened abbatiam ordinis Cisterciensis pernoctauit, vbi, secundum consuetudinem suam, persicis cum musto, & pomatio ingurgitatus, & dolore iacturæ recentis absorptus, incidit in magnam ægretudinem. In crastino verò ne hostes sui insultarent, morbum dissimulans, mannum suum vix ascendit, & citò post, facta lectica equestri, descendit de palefrido, & ipsam intrauit, & sic vsque ad castrum de Leadford peruenit, vbi pernoctans morbum sensit multum ingrauescentem. In crastino autem vix ad castrum de Neuvverke transuectus peruenit, vbi lecto mortiferæ ægritudinis decũbens, vocato ad se abbate de Crokestune in arte medicinæ erudito, consilium confessionis, & eucharistiam ab eodem suscepit. Henricum vero primogenitum suum regni cõstituit hæredem, corpus suum delegans ecclesiæ VVigorn. sub protectione sancti Vlstani. Deinde cum summa mentis amaritudine, maledicens, & non valedicens omnibus baronibus suis, pauper, & omni thesauro destitutus, nec etiam tantillum terræ in pace retinẽs, vt verè Iohannes Extorris diceretur, ex hac vita miserrimè in nocte, quæ diem sancti Lucæ Euangelistæ proximè sequitur, transmigrauit. Et quia iste Iohannes, se multis exosum præbuit, cùm propter mortem nepotis sui Arthuri, tùm propter suam incõtinentiam, qua fœdus lecti matrimonialis dirupit, tùm propter suam tyrannidem, tùm propter tributum, quo sub perpetua seruitute regnum Angliæ compediuit, tùm propter guerram, quam sua merita prouocarunt, vix alicuius meruit lamentatione deplorari. Istæ sunt terræ, quas rex Iohannes amisit, scilicet pro angarijs, & oppressionibus, multimodis fornicationibus, & varijs iniurijs, quę committere non cessauit. Prima fuit Ducatus Normanniæ, Comitatus Bolismi, Comitatus Cenomanniæ, Andegauia, Pictauia, Lemonica, Aluernia, Angolisma. Hæc autem omnia quandoque regis Iohannis erant. Demum Angliam & Hyberniam, tributo supposuit, qui nihil horum recouauit vsque ad diem mortis suæ.

Iste Iohannes habuit filios & filias subscriptos.

Henricum, Richardum Comitem Cornubiæ, Edmundum, Isabellam, Alienoram, Iohannam.

Coronatio regis Henrici tertij.

DEfuncto verò Iohanne, rege Anglorũ, conuenerunt apud Glouerniam legatus Gualo, & multi magnatum Angliæ. Et quoniã VVestmonast. vbi locus est ex consuetudine regiæ cõsecrationi deputatus,

putatus, tunc ab inimics suis fuit obsessum, cogente necessitate, ibidē est ante maius altare in ecclesia conuentuali Henricus Iohannis primogenitus in regem inunctus, & solenniter coronatus. Et quia se iam exosum, & superbum Ludouicus omnibus Anglis exhibuerat, & munitiones eorum, ac terras, spretis Anglis & fœdere, quod cum eis firmauerat, contulerat: omnes nobiles terræ in breui ipsi iuueni regi Henrico, qui nihil culpæ versus eos meruerat, reuertentes fideliter adhęserunt. Cesserunt igitur in ditionem suam, capta per barones, castra de Hereforde, de Berchamstede, & alia multa, & viriliter se habentes barones, meruerunt à legato absolui, & regis noui dilectionem. Eodem tempore, dum Papa Innocentius processionem faceret solennem Romæ, & illa effigies dominici vultus, quæ Veronica nuncupatur, populo aspicienda veneranter deportaretur, ipse papa ipsam loco solitò aptauit, sed in crastino inuenta est auersa, stans modo indebito, ita scilicet quod frons deorsum, barba versus humum verteretur. Quo audito, dominus papa timens valdè hoc apparuisse in triste præsagium, composuit & constituit vnam collectā in honorem Veronicæ dicendam, & dicētibus veniam decem dierum concessit. Ipsis quoque diebus expirauerunt treugæ acceptæ in terra sancta inter Christianos & infideles.

Commisso prælio prius apud Lincoln. postea in mari deuictis Francis, Angli gloriosè triumpharunt. Innocentius papa tertius moritur.

ANno gratiæ. Mccxvij. rex Henricus, filius regis Iohannis, ad natale domini apud Bristowe solennitatem natiuitatis dominicæ celebrauit. Baronū aūt reliquiæ, qui Lōdon. cōmorabātur, successiuè ad ipsū reuertebātur. Detegebatur aūt quoddā iniquissimū ꝓpositū Francorū per quendā eorū, in proximo moriturū, videlicet vicecomitem de Melun. Qui postquā mortem irremediabiliter sensit appropinquare, timens de periculo animæ suæ, cōfessus est, quod propositum fuit Ludouici, & suorum Francorum, & mutuo iuramento cum fidei interpositione confirmato, subiugata Anglia, omnes Anglos irreuocabiliter exules exterminare. Præterea sententia excommunicationis, quā Angli præ omnibus nationibus formidant, ipsos barones ad proprium dominum naturalem, spreto Ludouico statim reuocauit. Ludouicus relicta obsidione castri Douerensis, vt vires per adiutorium patris sui à Francia recolligeret, transfretauit & citò rediens iterum, idem castrum obsedit. Præparauit autem se maxima transmarinorum multitudo, vt in adiutorium Ludouici prope-

properarent. Eodem tempore Falcasius deprædatus villam sancti Albani, & quosdam nobiles ibidem, quasi in tuto refugio latitātes, etiam ab ecclesia violenter extraxit, & ipsam ecclesiam homicidio maculauit. Sed posteà ipse martyr, beatus Albanus, adeò truculenter ipsum Falcasium toruo oculo aspiciens acriter increpauit, vt ferè mente alienatus est, & id idem eadem nocte legatus per visionem aspexit, & id Falcasio retulit. Vnde idem Falcasius cum summa humilitate & timore ad ecclesiam beati martyris rediens, nudus pedes, & veste spoliatus, in capitulum intrauit, ab ipso abbate & singulis fratribus de suo transgressu cum lachrymis postulans indulgentiam, palamq; enarrauit quomodo acriter ab ipso martyre Albano correptus est, et etiam à quodam immani saxo ab ecclesiæ turri ad instar fulguris irruente obrutus corruit, ferè exanimatus, &, vt ei visum fuit, vsque ad portas inferi detrusus. Et sic à singulis corporalem suscepit disciplinam, & meruit ab abbate & fratribus obtinere indulgentiam postulatam. Eodem anno, barones residui, qui adhuc Ludouico adhæserant, cum multitudine Francorum apud Lincoln. xiij. Kalendas Iunij, scilicet in sabbato, in vigilia sanctæ Trinitatis, properanter illuc aduenientes, conuenerant ad occupandū ciuitatem cum castro, sed à fidelibus regis capti sunt, & Comes Perticensis interemptus. Quod audiens Ludouicus recessit ab obsidione castri Douerensis, & veniens London. expectabat Francorum optatū succursum & aduentum. Sed domino pro rege Henrico innocente propicio dimicante nauali bello in mari, non procul à Douera Frācigenæ, sub infinita multitudine, interempto Eustachio pirata, cognomēto Monacho, expugnati, & dissipati, vulnerati, capti, submersi sunt, & nonnulli trucidati. Quod audiens Ludouicus, duplici contritione contritus doluit inconsolabiliter. Et quia infirmati sunt gressus eius, rogauit humiliter ea, quæ pacis sunt. Conuenientibus igitur in vnum Gualone legato cum episcopis, & clero, & populo, & Gulihelmo Marescallo, rectore regis & regni tunc existente, de pace tractatum diligentem habuerunt, in quadam insula satis vicina villæ de Kingston, & formata & facta est pax, inter regem & Ludouicum, in vigilia exaltationis sanctę Crucis, ipso prius à sententia excommunicationis, qua, vt supra plenius dicitur, fuerat innodatus, solenniter absoluto. Eodem anno, papa Innocentius, postquā sedisset in cathedra annis. xviij. mensibus. v. & diebus quatuor, xvij. Kalendas August. humanæ naturæ debita persoluit. Cui successit

Honorius,

Honorius.iij.qui Cintius anteà dicebatur,sessur' in cathedra annis x.mensibus.vij. & diebus. xix .sicut sequens narratio declarabit. A quo etiam approbatum est, confirmatum, & diligenter prosecutū, propositum negotij crucis, sicut in consilio Innocentij papæ fuit prætractatum. Cum autem forma pacis ad Ludouicum perueniſſet audienda,& inspicienda,placuit timens multum deteriora. Partium igitur omnibus nobilibus conuocatis, iurauit primò Ludouicus & omnes complices sui,tactis sacrosanctis euangelijs,quòd starent iudicio ecclesiæ,recederetque cum suis omnibus de regno Angliæ nō rediturus,vel aliquam calumniam contra barones Anglię,quos fallacia mendacij deceperat, impositurus. Induceret quoque patrem suum,quantum posset, & sciret,sine simultate, vt iura regi Henrico sua omnia restitueret. Et si quandoque ad regnum Franciæ tenendum perueniret,ipse eadem sine difficultate resignaret. Iurauit postea rex Angliæ Henricus, cum legato & Marescallo, & Magnatibus ibidem congregatis,quòd redderet baronibus Angliæ, & omnibus alijs de regno,omnia iura, & hæreditates suas,cum omnibus libertatibus antepetitis, pro quib' fuit guerra mota. Prisones,castra, debita redemptionum,obligationes, iuramentorum fidei interpositum,obsides & consimilia, vtrobique sine plica fraudis, plenè, & planè dimitterentur. Excipiebantur tamen quidam obstinati ab hac pace, de quibus non multum curauit Ludouicus, quia ipsi ad hæc sua opprobria impellentes,persuaserunt semper,& fouerunt,vtpote Simon de Langeton, & Geruasius de Hobruge cum multis alijs, qui posteà transalpinantes,ex beneficio domini papæ vix meruerūt ecclesiæ & regno Angliæ, restitutis beneficijs, quibus per legatum spoliabantur,recōciliari. Quibus peractis,Ludouicus, vt dictum est, absolutus, acceptis mutuo à ciuibus London. ad viatica.v. millibus librarum,ad Galliam irreuocabiliter properauit.

Moritur Saphadinus,capta turri cum catena, obsidetur Damiata ciuitas nobilis.

ANno gratiæ.MCCXViij. rex Henricus fuit ad natale, apud Northampton, Falcasio regi necessaria ministrante. Mense verò Maij, rex Iohānes Hierusalem, cum patriarcha, & episcopis,incolis Bethleem & Acon, & alijs prelatis, Duce quoque Austriæ, magistris templi & hospitalis, & domus sanctæ Mariæ Teutonicorum, & Christianorum multitudine ab Acon vsque Damiatam prospere nauigarunt, & statim obsessa est turris quædam cum catena, quæ videbatur

totius

totius ciuitatis, non longè inde remotæ, robur & defensio. Et tunc fuit eclipsis lunæ generalis, & non diu protracta obsidione, capta est à Christianis turris cum catena. Destruūtur muri Hierusalem à Saracenis, ad reuocandum Christianos, ne obsideretur Damiata. Aduenit Pelagius Albanensis episcopus, apostolicæ sedis legatus, potius ad desolationem Christianorum, quàm consolationem, sicut finalis rei euentus posteà declarauit. Aduenit etiam magister Robertus de †Corsim, cardinalis, et magister Thomas de Nouin, theologi & prædicatores excellentissimi. Romanorum quoque multitu-
10 do, qui in primo certamine terga fugæ dantes, pernitiosum Christianis exemplum, sicut postea dicetur, præbuerunt. Venerūt etiam de regno Angliç viri nobiles, & nominatissimi, illustris Comes Cestriæ Ranulphus, cum Comitibus Saero VVinton. & Gulihelmo Arūdello, & inclitis baronibus, Roberto filio VValteri, Iohāne cōstabulario Cestriæ, Gulihel. de Harecourt, Oliuerio filio regis Angliç: cū sequela sua nō modica, ad obsidionē Damiatæ. Nocte verò sancti Andreæ, incomparabilis & inaudita tempestas, tonitrus, choruscationes, venti, & pluuiæ totum ferè mundum per partes scilicet, Orientales & Occidentales, terribiliter cōcussit, & tam mare quàm
20 Nilum ita coëgit subitò intumescere, quòd tam incolæ, quàm Christiani damna incurrebant irrestaurabilia. Eodemque anno, dedicata est ecclesia sanctæ Mariæ VVigorn. & corpus gloriosi episcopi, & confessoris Vlstani, præsentibus magnatibus regni, tam militū, quàm prælatorum, translatum est, vno eodemque die. vij. idus Iunij, litera dominicali. G. videlicet die Iouis, in septimana Pētecostes, præsidente ecclesiæ Siluestro episcopo, aliquando eiusdem ecclesiæ monacho & priore, magnificè hæc omnia procurante, & consummante. Et cum sanctus ille celebrius honoraretur, locis plurimis diuisæ sunt, & prælatis collatæ plures eiusdem reliquię, de quibus vna
30 costa data fuit abbati Gulihelmo sancti Albani, quæ gaudēter suscepta à cōuentu, cum processione solenni, in capis choralibus festiuis, citò post in auro collocata est artifitiosè, & constitutum est vtrūque festum eius, scilicet depositionis, & translationis, solenniter celebrandum. Circa eosdē dies, clitellis auro & argento refertis, Gualo legatus Romam, postquam electionem Richardi de Marisco plenius procurauerat, & de multis Anglorum ad libitum redditibus disposuerat: remeauit. Ipse verò electus. ix. Kalendas Augusti, munus consecrationis suscepit. Pandulphus electus est in episcopum Norvvi-

†Curtun.

Norvvicensem,qui recedente Gualone legato, successit in legationem eidem,& die lunæ post festum sancti Andreæ,venit London. apud sanctum Paulum.Eodem tempore facta est obsidio plena ciuitatis Damiatæ, compositis tentorijs, fossatis, & stationibus. Ipsis quoque diebus,obijt piæ memoriæ Siluester episcopus VVigorn. apud Rames. postquam omnia de patrono suo sancto Vlstano solenniter, præter feretrum, secundum desiderium suum diu præconceptum, consummauerat, cui successit Gulihelmus de Bleis archidiaconus de Buckingham,& consecratus est apud VVestmonasterium dominica die,in crastino sanctæ Fidis virginis,& circa dies illos,post captam turrim,& obsidionem Damiatæ perfectè præparatam, Saphadinus dierum malorum inueteratus, fratruelumque suorum exhæreditator,ac regni Asiæ vsurpatur nequissimus,dolore cordis affectus intrinsecus,mortuus est,& sepultus in inferno.Cui successit filius eius Coradinus., paternæ nequitiæ imitator indefessus. Rex Henricus proprium sigillum sibi fecit fabricari. Eodem anno Ranulphus prior Norvvicensis factus est episcopus Cicestrensis.

Obijt Gulihelmus,magnus Marescallus,protrahitur obsidio Damiatæ, affliguntur Christiani,perstant tamen,offertur Hierusalem,cum regno, Christianis.

ANno gratiæ.Mccxix.qui est annus regni regis Hẽrici tertij quartus,fecit idem rex ad natale domini apud VVinton. solennitatẽ magnam,quo etiam tempore Gulihelm⁹ Senior Marescallus,regis & regni rector principalis,diem clausit extremum,& Lõdon. apud Nouum templum,in medio ecclesiæ tumulatus est,die Ascentionis dominicæ,videlicet.xvij.Kalend.Aprilis,post cuius mortem memoratus rex in custodia Petri VVinton.episcopi remansit instruẽdus. Eodem tempore,obsidio facta circa Damiatam,& continuata,nunc his,nunc illis,secundum Martios euentus prælij, contulit, vel intulit pericula cum iacturis. Tandem die sancti Leonardi plus miraculo, quàm hominum adminiculo, capta est vrbs Damiatæ, & cultui Christiano penitus restituta.Ipsis quoq; diebus, Ludouic' instinctu patris sui ad partes se conferens, Tholosanas, ipsam vrbem obsidione vallauit.Sed cum ibidem morã inaniter protraxisset & ibidem Simon de Monte forti Comes,egregiusque bellator,ictu, lapidis petrarij obrutus occubuisset,& frater eiusdẽ Comitis simili modo occubuisset & infortunio:Ludouicus cum exercitu suo fame tabefacto,

befacto, inglorius & confusus ad Gallias remeauit. Eodem anno, obijt Hugo de Mapenore, episcopus Herefordensis circiter Pascha, cui successit Hugo Folioth, & consecratus est Cantuar. circiter festũ Omnium sanctorum. Multa eodem anno concilia, & deliberationes habentur apud VVestmonasterium inter barones, adhuc prae hostilitate nondum penitus praeterita, dissidẽtes, & inter Leolinum Northvvalliae principem, & quosdam Angliae magnates. Sed Leolinus semper illaesus per suas versutias permansit. Ipsis quoque tẽporibus, coepit violentior praedicatio instantissimè fideles multos ad
10 susceptionem crucis, contra Albingenses, communiter inuitare.

Translatus est beatus Thomas Cantuar. archiepiscopus, per Stephanum archiepiscopum. Canonizatus est beatus Hugo Lincoln. episcopus.

ANno gratiae. Mccxx. rex Henricus tertius, fuit ad Natale apud Marlebergam, adhuc sub custodia episcopi VVintoniẽsis, Petri custoditus. Quo etiam anno, scilicet consecrationis eius in regem quinto, coronatus est apud VVestmonaster. die Pentecostes, à Stephano Cantuariensi archiepiscopo, decimo sexto Kalendas Iunij, praesentibus domino Pandulpho legato, & episcopis alijs, praelatis, Comitibus, baronibus & maioribus Angliae, à quo archiepis-
20 copo praedicatur ibidem crucis signatio. Deinde in festo sancti Barnabae, conuenerunt ad colloquium apud Ebor. rex Anglorum Henricus, & rex Scotorum Alexãder, vbi inter eos tractatum est de matrimonio contrahendo, inter eundem Alexandrum regem Scotiae, & dominam Iohannam, sororem Henrici regis Angliae, atque ibi foedere confirmato, rex Scotorum ad propria remeauit. Eodem tempore, canonizatus est Romae beatus Hugo Lincolniensis, episcopus, & collegio sanctorum meritò connumeratus, cuius festum celebratur quintodecimo Kalendas Decembris. Translatio quoque beati Thomae Cantuar. archiepiscopi, & martyris, sub Stephano
30 gloriosae memoriae, eiusdem martyris successore in archipręsulatu quarto, magnificè in octauis apostolorum Petri et Pauli celebratur. Sabbato autem sancto, vigilia scilicet Pentecostes, inceptum est nouum opus capellae beatae Marię virginis apud VVestmonasterium, rege Henrico tertio existente ad hoc persuasore, fundatore, & primi lapidis in fundamẽto operis positore. Hoc anno, obierũt Heric⁹ de Boun, Comes Herefordiae, & Saerus de Quenci, Comes VVinton. in itinere peregrinationis suae versus Hierusalẽ. Dominica antẽ

festū.S.Barnabæ apostoli,vīz.vij.Id' Iunij,dedicatur ecclesia.S.Laurentij de Morduna, à Iohāne Arefertensi episcopo honorificè, sub magistro Thomæ de Essex,tum eiusdē ecclesiæ rectore. Hoc etiam anno, imminente tempore Aduentus dominici, orta est contentio grauissima inter episcopum Dunelmen.Richardum,& monachos, eò quòd esset substantiæ ecclesiasticæ indiscretus & prodigus dilapidator. Vnde sub appellatione se protegens episcopus, plus solito profusis opibus,Romam adijt, vbi ecclesiam suam plusquā triginta millibus marcarum onerauit.Prioratus verò,& episcopatus hac cōtinuata cōtrouersia,damna incurrit inpreciabilia. Hoc etiam anno, itineratio iusticiariorum domini regis per totam Angliā.Hoc etiam anno consecratus est in episcopum Eliensem, Iohannes abbas de Fontibus,vir simplex & iustus,ac recedens à malo,apud VVestmonasterium,in crastino sanctarum Perpetuę & Fœlicitatis,dominica,qua cantatur, Lętare Hierusalem. Tunc etiam temporis, VVallenses metas terminorum suorum transgredientes, finitimis inter Angliam & VValliam constitutis,præcipuè Gulihelmo de Brausa, damna cum iniurijs frequenter irrogarunt. Hoc anno Fredericus Secūdus coronatus est Imperator Romæ, in basilica sancti Petri ab Hugolino episcopo Cardinali Ostiense, & Veliterno legato apostolicæ sedis & Honorij. iij. papæ,decimo Kal. Decem. Et depositus est anno Imperij sui quagragesimo primo, per papam Innocētium.iiij.in Consilio Lugdinensi.

Eustachius de Fauconbridge, fit episcopus London.Pandulphus legatus Romam reuertitur.

ANno gratiæ. Mccxxi.rex Henricus tertius,ad natale domini fuit apud Oxoniam,vbi festa natalitia solenniter cum suis magnatibus celebrauit. Eodem tempore,Gulihelmus de sancta Maria, ecclesiæ London.episcopus, resignauit sponte episcopatum in crastino cōuersionis sancti Pauli. Eustachius de Faucūbridge,tunc †scaccarij thesaurarius.v.Kalend.Martij,in episcopum London. eligitur, cuius electio à legato Pandulpho apud Norvvicum confirmatur. Et dominica,qua cantatur Misericordia domini,tunc septimo Kalend. Maij, die videlicet sancti Marci Euangelistæ, apud VVestmonasterium consecratur à Benedicto Roffensi episcopo, gerente vices domini Stephani Cantuariensis archiepiscopi, qui tunc propter spiritualia negotia sanctæ ecclesiæ & regni Angliæ, in partibus agebat trāsmarinis,legato verò præsente. In breui posteà, die Lunę, videlicet proxi-

†domini regis.

cet proxima ante festum beatæ Mariæ Magdalenæ Pandulphus Norvvicen. electus cessit legationi suæ ex mandato domini papæ Honorij, præsentib' Richardo Sarisbur. Petro VVinton. Eustachio London. episcopis, apud VVestmonast. nullo alio tunc ei in legatione succedente. Ille quidē multos bellicos tumultus, nondū congelatos, auctoritate sibi tradita tempore legationis viriliter comprimebat. Idem recessit ab Anglia post festum sanctæ Michaelis. Circa idem tempus, Gulihelmus de Fortibus, Comes de Alba Marla, occupans quædam castra iniustè, ad pacem domini regis nolens redire, excitauit contra eum hostilem rebellionem in Lincoln. vnde episcopo & singulis fautoribus eius à legato Pandulpho & episcopis & clero Angliæ, ob scelus tale perpetratum, excommunicatis, idem Comes irreuerenter coactus est ad deditionem, quibusdam ex suis carceribus mancipatis, quibusdam exilium perpetuū subeūtibus. Henricus rex, dedit Alexandro regi Scotiæ Iohannam, sororem suam seniorem, in vxorem, quæ desponsata fuit in crastino sancti Iohannis Baptistæ, apud Ebor. & nuptiæ, præsentibus ipsis regibus, & multis magnatibus, magnificè sunt celebratæ. Eodem quoque anno Hubertus de Burgo, tunc iusticiarius Angliæ, domino rege præsente cum domino Stephano, Cantuar. archiepiscopo, & alijs terræ magnatibus, sororem dicti regis Scotiæ, scilicet Margaretam, in ciuitate London. duxit in vxorem, dicto archiepiscopo solennitatem desponsationis celebrante. Ciuitas Damiata eripitur à potestate Christianorum in vigilia decolationis sancti Iohannis Baptistæ. Vnde crucisignati, itineris propositum versus eandem ciuitatem exequi volentes, audita Christianorum confusione ab itinere reuertētur. Petrus de Rupibus, episcopus VVinton. cruce signatus est. Eustachius, London. episcopus, petijt ab abbate Gulihelmo, & conuentu VVestmonasterij processionem, procurationē, visitationem, & omnimodam iurisdictionem, propter quæ, ad papā fuit appellatum. Eodem anno, obijt Gulihelmus de Albineto, Comes de Arundel, in partibus transmarinis, à Damiata rediēs, & corpus eius, per Thomam monachum sancti Albani, in Angliam trāsportatur, apud VVimundham, cui ipse Comes patronus fuit, tumulandus. Eodemque anno, propter VVallensium frequentes irruptiones, qui etiam eundem regem paulo ante ad idem opus procurarent, rex Hēricus propter loci oportunitatem castrum munitissimum firmauit, & ipsum à situ loci Montem Gomericum nominauit. Hoc

uit. Hoc anno, ordo fratrum prædicatorum confirmatur.

Reformatur pax inter ecclesiam sancti Pauli Lōdon. & ecclesiam VVestmonasterij.

ANno gratiæ. Mccxxij. rex Henricus tertius, fuit ad Natale domini apud VVintoniam, episcopo ipsius ciuitatis, Petro, omnia sibi necessaria splendidè ministrante. Ipso quoque anno, sedata est controuersia, mota inter Eustachium episcopum London. & capitulū sancti Pauli ex vna parte, & Gulihelmum tunc abbatem, & conuentum VVestmonast. ex altera parte, per Stephanum Cantuar. archiepiscopum, Petrum VVinton. Richardum Sarum episcopos, & Thomam de Merton, & Richardū de Dunestaple priores, in quos ambæ partes, tanquam arbitros & pacis ordinatores consenserunt, Qui monasterium VVestmonast. ab omnimoda subiectione, & iurisdictione episcopi London. penitus exemptum declarauerunt. Et ordinauerunt quòd ecclesia de Stanes, cum pertinentijs suis, in vsus proprios ecclesiæ VVestmonast. conuertatur, & manerium de Sūneberi in proprietates episcopi London. & ecclesia eiusdem manerij cedat in vsus proprios ecclesiæ sancti Pauli in perpetuum. Et ecclesia sanctæ Margaretæ, cum tota parochia, cum omnibus capellis in parochia aliquādo contentis, cum decimis, & omnibus pertinentijs, cum clericis & laicis in ea habitantibus, ab omni prælatione & iurisdictione London. episcopi, & officialium eius, & ecclesia sine omni exceptione, nullo mediante, subiecta sententialiter declarauerunt. Adiacerunt quoque quòd benedictiones abbatis, dedicationes ecclesiarum & capellarum infra limites dictæ parochiæ constructarum, vel in posterum construendarum consecrationes altarium, ordinationes monachorum & clericorum secularium, confirmationes puerorū, oliū & crisma, et si qua fuit similia sacramenta, vbicunq;, & à quocunq; voluerunt episcopo, absq; cōtraditione omnimoda London. ecclesiæ imperpetuum recipiant. Eodem anno .ij. Nonas Martij obijt Gulihelmus Eliensis, Angliæ thesaurarius, & Robertus Manduyt, domini regis camerari, circa festū. S. Barnabę Magister Stephanus de Langeton, archiepiscopus, solenne celebrauit concilium apud Oxon. in quo multa fuerunt statuta ad reformationē status ecclesiæ Anglicanę ac monasticæ religionis, sicut in dicto concilio alias continetur. Ante quod conciliū, paucis diebus cōprehensus fuit quidā impostor, habens in corpore & membris, scilicet in latere, manibus & pedibus, quinq; vulnera crucifixionis. Et in eodē concilio, simul cum eo, alius nebulo vtriusque sexus, eiusdē

erroris

erroris fautor, præsentabatur. Super quo conuicti, & publicè cōfessi, iudicio ecclesiæ sunt puniti. Eodem anno Pandulphus cōseratus est in episcopū Norvvic. Eo ipso anno, obijt Gulihelmus de Humeto, abbas VVestmonast. xij. Kalendas Maij. Cui successit Richardus de Berkinges, eiusdem loci prior, qui eodem anno. xiiij. Kalen. Octob. à domino Petro VVinton. episcopo, in ecclesia VVestmonast. benedictionē accepit. Obijt Ranulphus Cicestren. episcopus, aliquādo officialis Norvvic. & eiusdē ecclesię posteà prior. Cui successit Radulph' de Noua villa, qui cōsensu toti' regni fact' anteà cācellarius, 10 custus & baiulus regij sigilli fidelissim' extiterat. Electus quidē fuit circa festum Omniū sanctorū, sed sequenti anno consecratus. Eodēque anno, quodam luctamine apud hospitale sancti Iacobi Lōdon. occasionem præstante, orta est dissensio & pugna magna, quę tantū instinctu diaboli inualuit, quòd in cōfusionē & opprobriū suspensus est per malitiam quidam de nobilioribus ciuibus Londini, natu & possessione spectabilis, qui, vt impositum fuerat ei, seditionem in ciuitate cum tumultu magno excitauerat, & damna abbati VVestmonast. irrogauerat. Quod suspendium malitiosè procurauerunt Hubertus de Burgo, tunc iusticiarius Angliæ, & Falcasius, tunc po-20 tens in regno dispositor. Vnde licet ipse prædictæ seditionis excitator, qui Constantinus dicebatur, reus esset, & dignus suspendio, tamen ipsi ciues Londin. ipsos, iusticiarium & Falcasium, semper posteà exosos habuerunt, sicut futuri euentus manifestè docuerunt, sicut consequenter suo tempore declarabitur.

Rex, peruerso seductus consilio, quærit diuerticula de obseruandis libertatibus promissis. Quo resiliente resiluit rex Francorum Ludouicus.

ANno gratiæ. Mccxxiij. rex Henricus tenuit curiam suam apud Oxoniam. Et postmodū in octauis Epiphaniæ Londinū veniens cum baronibus ad colloquium, requisitus est ab archiepiscopo Cā-30 tuar. & magnatibus alijs, vt libertates, & liberas consuetudines, pro quibus guerra mota fuit contra patrem suum, confirmaret, & sicut archiepiscopus ostendit euidenter, idem rex diffugere non potuit quin hoc faceret, cum in recessu Ludouici ab Anglia, iurauerat, & tota nobilitas regni cum eo, quòd libertates subscriptas omnes obseruarent, & omnibus traderēt obseruādas. Quod audiēs Gulihelmus de Briwere, qui vnus erat ex consiliarijs regijs, pro rege respōdens, dixit. Libertates, quas petitis, quià violenter extortæ fuerunt, non debent de iure obseruari. Quod verbum archiepiscopus molestè ferens, increpauit eum, dicens. Gulihelme, si regem in veritate

 diligeres,

diligeres, pacẽ regni non impedires. Videns aũt rex archiepiscopũ in iram commotũ, dixit. Omnes libertates illas iurauimus, & omnes astricti sumus, vt quod iurauimus, obseruemus. Et rex protinus habito super hoc cõsilio, misit literas suas ad singulos vicecomites regni, vt per milites. xij. vel legales homines vniuscuiusque Comitatus, per sacramentum facerent inquiri, quæ fuerunt libertates in Anglia tẽpore Henrici aui sui, & factã inquisitionẽ mitterent apud Lõdon. ad regẽ, ad. xv. dies post Pascha. Eodẽ anno, Gulihelmus Marescallus, Comes Penbrok, fuit in Hybernia. Leolinus aũt hæc audiens, in manu forti cepit duo castella eiusdẽ Comitis, & in eis inuẽtos decapitauit. Sed Comes postea, collecto in Anglia copioso exercitu, castra eadẽ viriliter requisiuit, reddens VVallen. de strage talionẽ. Eodem anno, litera dominicali existente. A. ciclo. viij. ix. Kal. Maij, fuit dies Paschalis, die. S. Georgij. Anno ipso. iij. Idus Augusti, obijt Philippus, rex Francorũ, qui suscipiẽs regnũ, patre suo Ludouico viuẽte, anno verò ætatis suæ. xv. regnauit annis. xliiij. Cui successit Ludouicus filius eius, cuius scilicet Philippi mortẽ Cometa ardẽs, & crinita, paulò ante apparens, euidẽter indicauit. Ipsius igitur obitu diuulgato, Henricus rex Anglorũ misit archiepiscopũ Cantuar. cum tribus episcopis ad Ludouicũ, iam in regẽ coronatũ, constanter rogans, vt redderet sibi Normanniã, cum alijs terris transmarinis sicut iurauerat in recessu suo de regno Angliæ, quando pax facta fuit inter ipsũ & regẽ Angliæ, & magnates vniuersos. Ad hæc Ludouicus respondens, dixit, se Normanniã & terras illas iustè possidere, sicut ostendere paratus erat in curia sua, si rex Angliæ ad eam voluerit venire, ibidẽ iuri pariturus. Respondit præterea quod iuramentũ in Anglia factum, ex parte regis Anglorũ fuerat violatũ, dum imprisij sui, qui ad Lincoln. capti fuerant, ad redemptionẽ grauissimã sunt cõpulsi, & Comes occisus Particensis. Ego verò nec iuramenta eorum dudum patri meo Philippo facta, & mihi ab eis obseruanda, non exegi, nec obsides retinui, sed omnia in pace dimisi. De libertatibus autem regni Angliæ, quarum pater eius, & ipse contra iuramentũ suum violatores existunt, & pro quibus barones iustam guerram mouerant, & quæ in recessu meo concessæ fuerant, & ab omnibus iurate, actũ est quòd non solum illæ leges pessimæ ad statum pristinũ sunt redactæ, sed & illis nequiores per totũ regnum Angliæ sunt generaliter constitutæ, nec etiã ecclesiæ sanctæ (domine archiepiscope) libertates, quas in coronatione sua inuiolabiliter se iurauit conseruaturum.

conser-

conseruat. Vnde qui prius pactum violauit, periurus & iniuriosus existit, non ego. Quod audiens archiepiscopus & episcopi, qui cum eo erãt, cum aliud responsum habere nequiuerãt, cõsuli ad propria sunt reuersi, regi Angliæ, quę audierãt, referentes. Ipso quoq; anno, Iohannes de Bresnes, rex Hierusalem, & Magister superior hospitalis sancti Iohannis, venerunt in Angliã circa octauas apostolorum Petri & Pauli, pro auxilio postulando ad terræ sanctæ subsidium. Circa idem tempus, obierunt magister. S. de Apulia episcopus Exoniensis, circa festũ Exaltationis sanctę crucis, & Gulihelm' de Cornhulle, episcopus Cestrensis circa idem tempus. Eodem anno, Leolinus in potestate sua certificatus, & roboratus, crebras in contermi-nos fecit irruptiones, Gulihelmo Marescallo ad partes Hyberniæ diuertente. Quod cum audisset Leolinus, in manu forti cepit duo castella, alia quàm prius. Quidam verò Anglici, scilicet Hugo de Laci, & eius sequaces, eidem Leolino in odium regis adhærentes, & recalcitrantes, contra regem crebris insurgendo expeditionibus, Gulihelmum Marescallum, inprimis Seniorem, posteà autem Iuniorem, & quosdam alios regis barones ad deditionem premere conabantur. Et quoniam bellorum audacia ex præteritis euentibus, successus futuros promitebat, incendijs confinia irreuerenter consumebat. Sed tota regio iam excitata contra ipsos maleficos, eosdem cum eorum sequacibus ad deditionem violenter compulerunt. Et qui facti sunt hostes in capite, corruerunt retrorsum in manu hostili, de qua non potuerunt deinceps ruina resurgere.

Castrum Bedfordiæ capitur, in quo capti suspenduntur.

ANno gratiæ. Mccxxiiij. rex Henricus tertius, ad Natale domini, tenuit curiam suam apud Northampton, præsente archiepiscopo S. Cantuar. cum aliquibus suis suffraganeis, & militia magna. Comes verò Cestriæ cum suis conspiratoribus, apud Leicostr. festum suum tenens, significauit regi contumaciter, quòd nisi ab inceptis desieret exigendo castella sua, & adhærendo consilijs Huberti de Burgo, qui se supra se gerebat, oẽs vnanimiter Angliæ nobiliores in ipsum hostiliter insurgerent, & nolentem seu volentem cogerent humiliari. In crastino autem post missarum solennia, archiepiscopus Cantuar. cum suis suffraganeis, albis induti, candelis accensis, excommunicationis sententiam tulerunt cõmuniter in omnes regis & regni perturbatores, & ecclesiæ violentos inuasores. Interim tamen efficaciter perquirit rex, qualiter in manu potenti eorum

possent insolentiam refrænare, clam mittens nūcios, literas regias deferentes, vt vires suas potenter conuocaret, quod videntes regis aduersarij, timuerunt vtrobique sibi confusionem præparari, propriūque perpendentes defectum, venerunt apud Northampton ad regem vniuersi, & à Comite Cestriæ incipientes, reddiderunt singuli castella, municipia, honores, & custodias regi, quæ ad coronam suā spectare videbantur. Mansit nihilominus eorundem magnatum latens indignatio aduersus regem, quià noluit ad eorum instantiam Hubertum de Burgo, iusticiarium, secus quàm deceret aut expediret regni rempublicam pertractantem, à magistratu suo amouere. Rex autem, licet castra sua cautè, adiuuante ecclesia, sibi mancipasset: corda tamen suorum baronum sibi in vinculo charitatis non conciliauit, quod cùm per exploratores suos Ludouico, iam regi Francorum, & in regni solio confirmato, intimaretur, sumens de diuisione regni Angliæ confidentiam, vt in desolationem præcipitaretur, duxit exercitum grandem ad Rupellam, vt illam, armis vel precio, suo dominatui subiugaret. Quod audiens Falcasius, qui iam regem odio habuit, & vocans eum delirum & fatuum, signauit Ludouico, quòd audacter propositum consequeretur inceptum, quià ipse in medio Angliæ guerram moueret cum nonnullis nobilibus, ad hoc vnanimiter cōsentientibus. Incipiens ergo Falcasius recalcitrare, cepit quasi in hostili guerra vnum de iusticiarijs regijs, scilicet Henricum de Braibrok, in pace regis per stratam regiam itinerantem, & eundem in castellum suum de Bedford abduxit includendum, quod cum sine mora Ludouico fuisset declaratum, confidentius Rupellanos est aggressus, ac ciues audientes iam guerram in Anglia fumigare, & se quasi ab ipso rege derelictos, & de pecunia promissa delusos, à quo sperauerant omnem habere cōsolationem, cum magna mentis amaritudine sese, suamq; ciuitatē, regi Ludouico reddiderūt. Tunc rex, tam in ciuitate, quā in castro suos fideles statuit circa initiū autumni, & consequēter ante Assumptionem beatæ Mariæ omnem ferè Pictauiam, custodes regis Angliæ expellendo, sibi ad votum subiugauit. Audiens verò rex Angliæ, quòd Falcasius iusticiarium suum violenter captum incarcerauerat, & alijs iusticiarijs suis, qui iustitiam exhibuerant, conquerentibus de rapinis eiusdem Falcasij, procaciter est comminatus, & cum omnibus, quos ad consilium de Northampton congregauit, ad obsidionem Bedfordiæ properauit. Falcasio tamen partes vicinas, more insidiantis,

insidiãtis, peragrante. Tandem post varios insultus, duobus circiter mensibus continuatos, captum est castrum viriliter ac violenter, & hostes regis, qui in eo inuenti fuerunt, patibulis ibidem paratis ignominiosè, tam milites quam seruientes, quorum numerus ferè ad centum excreuerat, sunt suspensi. Fascasius interim, mille per meãdros noctiuagus, & profugus petebat diuerticula. Veruntamen manus regis tandem non effugit. Captus est à regijs satellitibus, & transitum facientes, qui eum captum duxerant, per **Bedford**, monstrauerunt ei fratrem suum Gulihelmum de Breant, cum cæteris cadaueribus auræ præsentatis, & ductus London. episcopi custodiæ deputatus est; donec deliberatum foret, quid de tali esset faciẽdum. Tunc quoque tenebat beatus Paulus sub alis ecclesiæ suæ captiuum Falcasium latitantem, qui aliquando apud Bedford ecclesiam suam diruit, ad ædificium castri Bedfordensis construendum. Posteà autem veniente die sui iudicij, non est morti addictus, quià aliquando, tempore guerræ, regi fideliter adhæsit, & seruiuit, sed abiurans Angliam, recessit irrediturus. Vxor autem illius, quia nunquam, vel tyrannidi eius, nec etiam copulæ maritali consensit, cum filio eius Thoma indemnes permanserunt, immunes à pœna, sicut à culpa. Ipse tamen Falcasius Romanam curiam adijt, qui sciebat eam pro pecunia sibi de facili in quacunque causa propiciandam. Sed machinatio sua non est à deo permissa, vel à sanctis, quibus tot irrogauit iniurias, boni finis sortiri consummationem. Multis Angliæ nobilibus causa miserabilis ruinæ fuit ipse dictus Falcasius, mortis scilicet, paupertatis, & degenerationis. De quibus vnus fuit ex vltimis, vir eximiæ nobilitatis, Iohannes Giffardus, miles illustris genere, & corporis elegantia, qui in obsidione castri de Bedeford spiculo balistæ, dum viriliter pro domino suo rege dimicaret, †obijt interẽptus. Eodem quoque anno, consecrantur in episcopos, magister Alexander de †Sauenesbi, in Cestrens. Romæ à domino papa Honorio, die Paschæ. Gulihelmus, nepos Gulihelmi de Bruere Senioris in Exoniẽsem. Radulphus de Nouilla, in Cicestrẽsem, à domino Stephano Cantuar. archiepiscopo in octauis Paschæ. Hoc etiam anno, domino regi pro magnis laboribus, & expensis suis, tam à prælatis quàm à laicis concessum est per totam Angliam carrucagium, de qualibet scilicet carruca, duo solidi. Prædictum autem castrum de Bedford fecit rex intereà solo tenus complanari.

†Confossus interijt.

†Stanesby.

Extor-

Extorquetur quintadecima ab Anglicana ecclesia, suspenditur Baldevvinus imperator Constantinopolitanus per filiam.

ANno gratię.Mccxxv.rex Henricus ad Natale domini tenuit curiam suam apud VVestmonasterium, præsentibus clero & populo,cum regni magnatibus. Ipso anno,facta est generalis exactio quintædecimæ partis omnium mobilium & catallorum, per totam Angliam,tàm super viros ecclesiasticos & religiosos, quàm seculares. Libertates generales tàm forestarum, quàm omniū aliarum libertatum, licet nihil stabile vel solidum adhuc obtinuerint,proclamatę sunt.Richardus,frater regis,factus miles & Comes Cornubię, cum Gulihelmo Comite Sarisburiæ auunculo suo, & Philippo de Albineto, & quibusdam alijs magnatibus in Guasconiam committens se nauigio,dominica Palmarum transfretauit,& apud Burdegalem applicuit cum prosperitate. Eodem anno, obijt Iohannes Eliensis episcopus,aliquando abbas de Fontibus,cui successit †Galfridus de Burgo, archidiaconus Norvvic. & consecratus est die apostolorum Petri & Pauli apud VVestmonast. Eodem tempore, Baldevvinus,Comes Flandrorum,qui, & imperator Constantinopolitanus,post†annalem peregrinationem redijt in Flandriam, homagijs,& fidelitatibus,& dominijs plurimarum vrbium pręstitis,& receptis.Filia verò eius & hæres,regi Franciæ Ludouico, tanquam tutori adhærens, multiplices molitur insidias, vt patrem proprium extingueret,& paternam abnuens cognationem, tandem comprehensum,suspendio fecit interire.Circa eosdem dies Comes Sarum, qui in partibus Guasconiæ cum Richardo Comite Cornubiæ,moram aliquam fecerat, ab inæstimabili maris periculo vix euadens, miraculosè littori restituitur. Nec multo post obijt idem Comes. Vxor autem eius Ela Comitissa, post viri sui obitum, virum omnē respuens,vitam castitatis continuando,in domo religionis,quam ipsa à fundamentis construxerat, post paucorum elapsum annorum, habitum cum velo suscepit sanctissimonialis.

† Radulfus.

†annosam.

Papa petit sibi dari de vnaquaque ecclesia cathedrali & conuentuali, duas præbendas,negatum fuit.Obijt Richardus episcopus Dunelmen.

ANno gratiæ. Mccxxvi. rex Henricus tertius, ad natale domini festum suum apud VVinton.celebrauit. Quo peracto,profectus est ad Marleburgam, vbi graui infirmitate correptus, per multos dies iacuit desperatus. Venit interea terminus concilij, festum scilicet sancti Hilarij,apud VVestmonast. præfixi, vbi rex cum clero, & magnati-

magnatibus regni compareri debuerat, vt domini papæ mandatū audirent. Multis igitur in loco præfato congregatis episcopis, cum alijs prælatis & laicorum turbis, magister Otho, domini papæ nūcius, literas apertè coram omnibus recitauit, in quibus idem papa allegauit scandalum sanctæ Romanæ ecclesiæ, & opprobrium vetustissimum, notam scilicet cupiditatis, quæ radix dicitur omnium malorū, & in hoc præcipuè, quòd nullus potest aliquod negotium in Romana curia expedire, nisi effusa magna summa pecuniæ, & donorū exhibitione. Sed quoniam scandali huius & infamiæ, Romana paupertas causa est, deberent matris inopiam subleuare filij naturales, quia nisi à vobis, & alijs viris bonis, & honestis, dona reciperemus, deficerent nobis vitæ necessaria, quod esset omnino Romanæ incongruum dignitati. Ad istud itaque scandalum penitus eradicandum, per consilium fratrum nostrorum, sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalium, quandam prouidimus formam, cui si volueritis consentire, à scandalo matrem vestram poteritis liberare, & in curia Romana, sine donorum obsequio, exhibitionem iusticiæ obtinere. Forma autem prouisa hæc est. Petimus in primis ab omnibus ecclesijs cathedralibus duas nobis præbendas exhiberi, vnam de portione episcopi, & alteram de capitulo, & similiter de cœnobijs, vbi diuersæ sunt portiones abbatis & conuentus. A conuentibus, quantum pertinet ad vnum monachum, æquali facta distributione bonorum suorum, & tantundem ab abbate. His in hunc modū propositis, persuasit ex parte domini papæ magister Otho, vt consentirent prælati, allegans supradicta incommoda, quæ in literis continentur. Hæc autem omnia audientes episcopi & ecclesiarum prælati, diuertentes seorsum ad colloquendum, cùm super rebus propositis diutius deliberassent, responsum suum in ore magistri Iohannis Bedfordensis archidiaconi communiter posuerunt, qui veniens in præsentia magistri Othonis, per hæc verba respondit. Domine, ista, quæ nobis proponitis, regem Angliæ specialiter tangūt, generaliter autem omnes ecclesiarū patronos regni tangunt, archiepiscopos, & eorum suffraganeos, necnon innumeros Angliæ prælatos. Cùm ergò rex propter infirmitatem, & archiepiscopi, & nonnulli episcopi & alij ecclesiarum prœlati, sunt absentes, in eorum absentia vobis respondere non possumus, nec debemus. Et his dictis venit Iohannes Marescallus, & alij nuncij regis ad omnes prælatos, qui de rege baronias tenebant in capite, districtè iubentes, nè

laicum

laicum feodum suum Romanæ ecclesiæ obligaret, vnde à seruitio sibi debito priuaretur, & sic singuli ad propria remearunt. Circa eadem tempora, Gulihelmus Longa spatha, Comes Sarum, fluctibus marinæ tempestatis iactatus, decubuit grauiter infirmatus. Intrans autem episcopus, qui aduocabatur ad confessionem suam suscipiēdam, intrauit ferens copus domini, vt ipsi Comiti postulanti salutare præberet viaticum, & ipse Comes flens, & eiulans, & ab imo ducens suspiria, nudus omnino præter femoralia, à lecto prosiliens laqueum circa collum habens, sese contra venientem, qui corpus Christi attulit, resupinum postrauit in pauimentum, creatorisque sui se protestans proditorem, omnes circumstãtes ad singultum commouit lachrymarum, nec surgere, vel moueri voluit de loco ipso, donec plenariè facta confessione, cum iugi riuo lachrymarum viuifici sacramenti percepisset communionem. Et sic per dies aliquot in amaritudine pœnitentiæ perseuerans, in breui posteà spiritum contritum fœliciter exhalauit. Contigit autem, quòd, cum de castello ad nouam ecclesiam per vnum circiter miliare corpus eius ad tumulãdum portaretur, cerei qui cum cruce de more portabantur accensi, inter pluuiarum effusiones, & ventorum turbines, non extinguebãtur. Vt, sicut de beato Hugone episcopo Lincoln. & confessore contigit, apertè ostenderent Comitem de peccatis suis tam amarè pœnitentem, ad lucis filios pertinere. Hoc quoque tempore, missus est à domino papa, vt legationis officio fungeretur, in partes Gallicanas, magister Romanus. Qui ibidem, quod legat. Otho ab Anglis, à Francis sibi concedi instantissimè postulauit. Sed in facie negabãtur postulata. Ne igitur nihil fecisse videretur, fecit generaliter prædicari per totam legatiam suam, de cruce contra Comitem Tholosanum assumenda. Rex verò Francorum Ludouicus, impetrata papali prohibitione ad regem Angliæ, ne terras suas, eo absente, deoque militante, hostiliter inuaderet, cruce contra Albingēses signatus est. Qui conuocato exercitu copioso valde, quia additi sunt ei omnes cruce signati, & coacti sequi iter suę peregrinationis, nimis fastigiosè assumpsit. Et dum in girum ciuitatem Auinionis obsedisset, ipsam dolo excogitato sibi expugnatam subiugauit. Sed successibus dolus ille caruit diuturnis. Nam procurãte Comite Campaniæ, qui, vt sinistra fama refert, cum regina Blanchia adulterabatur, rex Ludouicus interijt potionatus. Circa ipsa tempora Falcasius, quo procurante Romana curia corrupta est muneribus & promissis, vt sua

negotia

negotia expedirentur, & hoc maximè per clericũ suum Robertum Passelevve, natione Anglicũ, dum remearet versus Angliã, volens regem & regnũ iteratò perturbare, potionatus apud sanctum Cyriacum, vitã flagitiosam subitò terminauit. Eodemque anno, Richard' de Marisco, moribus, & sequela regis Iohannis, quem ad episcopatum prouexit Dunelmẽsem, apud Burgũ, postquã monachos innumeris vexationibus fatigasset, diem Kal. Maij clausit extremum, ecclesiam suam ferè. xl. millibus marcarum debitis relinquens obligatam. Cui successit Richardus Saresberiẽsis, postulatus, qui iam tunc 10 ad tres ecclesias cathedrales successiuè est assumptus gubernandas. Eodemque anno, defuncti sunt episcopi, Benedictus Roffensis, & Pandulph' Norvvicen. Pandulpho verò successit Thomas de Blõduilla, clericus de Scaccario regis, Huberto iusticiario efficaciter procurante, qui à Stephano Cantuar. archiepiscopo, dominica proxima ante Natiuitatem domini, munus consecrationis suscepit.

Chartæ libertatum post. xv. collectã cancellantur. Obijt papa Honorius tertius. succedit Gregorius nonus, Redijt Comes Richardus de partibus Guasconiæ.

Anno gratiæ. Mccxxvij. rex Henricus tertius, ad Natale domini, apud Radingum festum suum tenuit & celebrauit. Et eisdem 20 diebus natalitijs, ne nil videatur in seculo iocũdum sine doloris admixtione, obijt Gulihelmus, Comes Essexiæ in dolorem, & in lamẽtationem, adolescens in donorum largitate satis profusus. Deinde, iam tyrannizans, rex London. veniens, causatus est ciues graui calũnia, quòd in suum præiudicium dederunt Ludouico regi Francorum, nunc defuncto, quem quasi in sinu suo contra ipsum diu fouerant, quinque millia marcarũ argenti in recessu suo. Vnde compulsi sunt ijdẽ ciues regi persoluere, cauillatorũ concilio, eandẽ pecuniæ, non sine multorum suspirijs & imprecatione, quantitatem. Cepit autem ab eis quintamdecimam partem omnium mobilium suorum, 30 & totius substantiæ suæ, sicut ei prius fuerat ab Anglia tota concessum. De Burgensibus autem Northampton cepit de auxilio millẽ libras, & ducentas, pręter quintamdecimam, quam generaliter omnes de regno Angliæ, sine aliquo fructu, vel regni incremento subsequente, persoluebant. Compulsi sunt etiam viri religiosi, & clerici beneficiati, hanc quintamdecimam dare omnium bonorum suorũ, tam rerum ecclesiasticarum, quam laicarum, nec profuit eis appellatio ad dominum papam interposita, quia suggestum fuit eidem papæ ex parte regis, quòd illa collecta facta fuit ad regni Anglicani

restaurationem, quod ad ipsum iam specialiter spectare videbatur, & ita, qui pater & pastor sperabatur, factus est contra gregem popularem, luporum coadiutor. Ela Comitissa Sarum, relicta Gulihelmi de Longa-spata, monachos Carthusienses, fundatos per maritum suum apud Heithorp, transtulit vsque Hentonam Bathoniẽsis diocesis. Eodem anno, cum iam rex securus fuit de quintadecima soluta, vel persoluenda, mense Februario apud Oxoniam concilio congregato, denunciauit coram omnibus se legitimæ esse ætatis, vt de cætero solutus à custodia, regia negotia ipse principaliter ordinaret, & sic, qui prius tutorem habuit & rectorem, Gulihelmum Marescallum, dum viueret, & postmodum Petrum VVinton. episcopum, excussit se consilio Huberti de Burgo, regni iustitiarij, de consilio & gubernatione dicti episcopi, & suorũ, qui regi fuerant prius quasi pædagogi, ita quòd omnes illos à curia sua amouit. In eodem itaque lugubri consilio, dum idem rex, spreto iuramento multiplici, & omni fœdere violato, fecit cancellari & cassari omnes chartas de prouincijs omnibus regni Angliæ, de libertatibus forestæ, postquã iam per bienniũ in toto regno fuerant vsitatæ, hanc prætendens occasionem, quòd chartæ illæ concessę fuerant & libertates omnes generaliter, signatæq; in chartis scriptis, dum ipse sciolus fuisset, & sub custodia, nec sui corporis vel sigilli aliquam haberet potestatẽ, vnde viribus carere debuit, quod sine ratione fuerat vsurpatum. Facta est igitur super his in cõcilio ingens murmuratio, & dolor amarissim⁹, quòd sententiam tam ardui negotij, pro quo ratificando tam diuturna diligentia impensa est, tantus sanguis effusus, tanta pecunia persoluta, ad nihilum redactã, efflauit consilium malignantiũ, & reguli leuitas puerilis, nec erat qui reclamaret, quià præualuit pars iniuriantiũ. Omnes tamen iustitiarium huius perturbationis suspicabantur authorem. Nam deinceps tanta familiaritate cõiunctus est, vt omnes regni consiliarios, præter ipsum, pro nihilo reputaret.

Tunc verò denunciatum est viris religiosis, & alijs, qui suis gaudere volebant libertatibus, vt innouarent chartas suas de nouo regis sigillo, scientes quòd rex chartas antiquas nullius momenti esse reputabat. Pro quarum innouatione, non iuxta sigillorum facultatem, aut consuetudinem, sed quicquid iusticiari⁹ æstimabat, soluere sunt coacti. Eodem anno, defuncto papa Honorio. iij. successit Gregorius nonus, episcopus Ostiensis quintodecimo Kalen. Aprilis.

Aprilis. A quo, eodem anno, confirmatus est ordo fratrum Minorũ & certa regula scripta, & data, mortuo eodem anno fratre Francisco, in ipso ordine primo. Ad cuius prædicationem volucrum multitudo, cum ab hominibus spemeretur, dicitur conuenisse. In ipsius quoque corpore, postquam beatam animam efflasset, inuenta sunt quasi recentia in latere, in manibus & pedibus, quinq; vulnera per modum crucifixi. Eodem anno, mense Maio, Richardus frater regis Henrici, venit in Angliam rediens de Vasconia. Eodem tempore, Henricus de †Sanfordia. Cantuar. archidiacon', ad Roffensem episcopatũ ritè electus à Stephano Cãtuar. archiepiscopo munus cõsecrationis suscepit. Quo etiam anno, Nonis Februar. Hubertus, Angliæ iusticiarius, gladio accinctus est à rege Comitat' Cantiæ. Illis quoque diebus, facta est motio magna peregrinantium in terram sanctam, & prosperatum crucis negotium, finem fœlicissimum consecutum fuisset, si dominus Imperator, qui transfretaturus naues ascenderat, per morbi incommodum, post quatriduanam nauigationem, reuersus non fuisset. Anno ipso, orta est discordia inter Alexãdrum episcopum Cestriæ, & canonicos suos Lichefeldenses ex vna parte, & priorem & conuentum Couentrensem ex alia, sub forma electionis, & pro quibusdam alijs articulis, vtrique partium nimis dispendiosa.

†Stanfordia

Decisa est contentio inter monachus Couentren. & canonicos de Lichefeld super electione episcopi.

ANno gratiæ. Mccxxviij. rex Anglorum Henricus, festum dominicæ natiuitatis apud Ebor. solenniter celebrauit. Et inde recedens versus London. recto tramite properauit. In quo itinere mensuras bladi, vini & ceruisiæ falsitatis arguens, ipsas iussit comburi. Ipso anno, cassata Romæ electione magistri Gulihelmi Scoti Dunelmensis electi, quià sic regi placuit Richardus Sarum episcopus, ad eundem episcopatum transfertur postulatus. Post cuius translationem, in confinio anni iam transacti, & sequentis, scilicet in aduentu domini, & infra dies natalitios, canonici Sarum tractantes de electione celebranda, magistrũ Robertũ de Bingham, canonicũ eiusdem ecclesiæ, in episcopũ ritè elegerunt. Quo vtique anno, decisa est cõtentio, inter monachos Couentrenses, & canonicos Lichefeldenses, super episcopo eligendo, Romæ per sententiã diffinitiuam, ita scilicet, vt deinceps episcopos alternatim eligant, hoc tamen obseruato, vt prior Couentrensis in electione primam semper habeat vocem.

In qua sententia iuri monachorum plurimum videtur fuisse derogatum, qui anteà semp pontifices elegerant absq; consensu canonicorũ. Eodem anno, dominus Imperator Cõstantinopolitanus humanę naturæ debitũ persoluit, filiũ hæredé relinquens paruulum, & nõ idoneũ ad imperialé dignitaté. Circa dies illos, propter dilationes frustratorias, ne sicut iurauerat transfretaret, papa in dominum Imperatorem sententiam excommunicationis fulminauit, & sententiam per diuersas regiones fecit publicari, ex qua perturbatione Imperator in papam grauiter insurrexit. Rex Francorum misit, super Comitem Tholosanum, expeditionem non modicam militarem. Anno ipso Stephanus Cantuar. archiepiscopus, qui magnificè reliquias beati Thomæ martyris translatas in locello aureo collocauit, & eiusdem martyris festum constituit solenniter celebrandum, ab exilio huius mundi, ad sui antecessoris beati Thomæ migrauit meritò consortium. vij. Idus Iulij, & Cantuariæ sepultus est pridie Nonas eiusdem. Eodem tempore VVallenses prorumpétes, damna finitimis non modica irrogabant, quos rex cum iusticiario Huberto, collecto exercitu copioso, vix firmato quodã castro repressit. Tamé VVallenses insidiantes, nacta temporis oportunitate, illud solo tenus complanarũt. Propter ipsum, castrum Stukitiam Huberti appellarunt. Anni etiam ipsius spatio dominus Fredericus Imperator, mare mediterranium ingressus, vt domino votum peregrinationis persolueret, in vigilia natiuitatis beatæ Mariæ apud Acon applicuit, cui venientes obuiam clerus terræ & populus, cum magno honore, vt tantum decebat virum, receperunt. Suspectum tamen ipsum multi habuerunt propter sentiæ, qua innodabatur, seueritatem. Tunc Imperator grauem toti exercitui reposuit querimoniam, quòd papa iniustè in ipsum tulisset sententiam, eò quòd grauis infirmitas eum redire compulisset. Soldanus autem Babylonię, sciens eum applicuisse, misit ei xenia præciosissima. Inuenit autem dominus Imperator, cum Acon applicuisset, exercitus populi Christiani principales, Ducem de Lenburgo, patriarcham Hierosolimitarũ, archiepiscopos Nazarensem, & Cæsariensem, episcopos verò Angliæ VVinton. & Exoniensem. Magistros etiam hospitalis, & Teutonicorum, qui præerant octingentis militibus peregrinis, & peditibus, quasi x. milibus. Hoc etiam anno, venit in Angliam quidam archiepiscopus Armeniæ Maioris, gratia perigrinationis, ad loca sancta Angliæ oraturus. Literas quoque domini papæ, de personæ

suæ

suæ commendatione, & causa sui itineris secum detulit testimoniales. Qui cum apud sanctũ Albanum, Anglorum prothomartyrem, orandi gratia peruenisset, inter cætera mirabilia, quæ per interpretẽ retulit sciscitantib⁹, aiebat quòd vir, qui Christum in carne vidit, adhuc viuit, eò quòd Christus, cum duceretur ad crucis patibulum, dixerat ei, sic te volo expectare donec iterum veniam. Vnde creditur victurus, donec dominus venerit ad iudicium magnum. Et inter loquendum interrogatus de conceptione beatæ virginis, si ecclesia Orientalis eam solennizat necne, respondit quòd trium solenniter festiuitatum conceptiones recolit ecclesia Armeniæ ad minus, conceptionem scilicet Christi, quæ singulariter priuilegiatur, eò quòd ex spiritu sancto sine macula concipientis consummata est, item cõceptionem beatæ Mariæ virginis, & conceptionem beati Iohannis Baptistæ, eò quòd angelica admonitio interuenit. In ecclesia tamen Orientali, duæ vltimę festiuitates, non sic solenniter recoluntur, sicut prima. Eodem quoq; anni circulo, Eustachius London. episcopus, diem clausit extremum, in cuius loco canonici elegerunt magistrum Rogerium, cognomento Nigrum. Eodemque tempore, obijt Galfridus Eliensis episcopus, cui canonicè electus, successit Hugo, sancti Eadmundi abbas.

Papa nititur supplantare Imperatorem Fredericum, qui iddreo repatriat.

ANno gratiæ. Mccxxix. rex Henricus tertius ad Natale domini tenuit curiam suam apud Oxoniam, vbi venit ad eum archiepiscopus Burdegalensis, missus à magnatibus Guasconiæ, Aquitaniæ, & Pictauiæ. Venerunt etiam ad eum solennes nuncij de Normannia, quorum omnium communis erat suggestio, vt dominus rex ad partes securus veniret transmarinas, sciturus profectò, quòd earũ magnates immutabiliter secũ starent ad oĩa iura sua, quæ ibidem amisit, recuperanda. Quod cum audiret Hubertus iusticiarius, distulit negotia in futurum, donec clementius tempus arrideret. Nuncij verò aliud non habentes in respõsis, ad propria quasi delusi remeabant. Eodem tempore, papa Gregorius molestè ferens, quòd Imperator Fredericus, quasi spreto timore sententiæ suæ, negotia ecclesiæ in terra sancta amplectabatur, desperansq; quòd ad vnitatẽ ecclesiæ non rediret, decreuit, ipso depulso, alium in culmine imperiali subrogare. Constituit igitur Iohannem de Bresne, ducem papalis exercitus, & eidem quicquid ecclesi Romana potuit adiutorij

impendere,in thesauris & armis, & indulgentia de peccatis, & admonitionibus ad prælatos,abundanter impendit.Quod cum Imperatori significaretur,facta pace cum Soldano festinanter & cautè, ne ad eum iste sinister rumor perueniret, ad ecclesiasticum honoré & profectum, cum eodem treugam diuturnam & pacem cõstituit. Acceptaque corona regni Hierusalem, naues parauit ad repatriandum,terræque sanctæ valedicturus,orandi gratia ad flumen Iordanis cum omni humilitate inermis,& paucis stipatus, perrexit, vbi à domesticis,quos putabat amicos,paratas insidias, muniente Babyloniæ Soldano,euasit. Vnde semper posteà, quasi suspectas personas,templarios exosos, & Soldanum habuit amicissimum, fidelitatem sentiens in infidelibus,& fidelium detestans infidelitatem,& ascendens naues in terra sua prosperè applicuit, susceptus cum gaudio,& adhærentibus sibi fidelibus suis,sibi subreptas terras, in breui,imperio restituit viriliter vniuersas, de inuasoribus condignam capiens vltioné.Per idē tēpus Stephanus domini papæ capellan' ad restaurandū papę thesaurū perditū,& ad dictum imperatorē Fredericū deijciendū, omnes decimas rerū ecclesiasticarum,non deductis expensis in tota Anglia,Hybernia, & VVallia, exegit, & permittente rege,extorsit.Vnde Anglia iam multipliciter bonis spoliata, miserabiliter cœpit ad egestatem inclinari, impotens posteà respirare Eodem quoque anno,magister Robertus de Bingham,electus Sarum,apud Septoniā munus consecrationis suscepit. Qui fabricā nouæ ecclesiæ suę non segniter prosecutus,ipsam fœliciter consummauit.Ipso quoque anno,rege,& priore,cum conuentu Cantuariæ dissidentibus de persona in archiepiscopum substituenda,cassatoq; VValtero monacho Cantuar. electus est in curia Romana, procurantibus Alexandro de Stanesby Cestrensi, & magistro Henrico de Sanford Roffensi,episcopis, & magistro Iohāne de Hotost archidiacono Bedford. Magister Richardus cognomento Magnus Lincoln.cancellarius,& in ecclesia sua consecratur. Consecratique sunt cum eo per manum Roffensis episcopi in ea ecclesia, magister Rogerius London.electus,& Hugo Eliensis electus.iiij. Idus Iunij. Eodem anno, obijt Martinus de Pateshulle, decanus sancti Pauli London.xviij. Kalend. Decembr. vir miræ prudentiæ, & legū regni peritissimus. Applicuit eo tempore in Anglia vir inuestigabilis versutiæ, ~~Henricus~~ Petrus Mauclerc, Comes Britanniæ, vt regem Angliæ in partes saluò duceret transmarinas. Quod tamen negotium, vsq; ad sereni-

ad serenitatem vernalis serenitatis,cepit dilationem.Eodemque anno,Richardus archiepiscopus pallium suscepit,à domino papa sibi transmissum.

Absoluitur Imperator.Rex Henricus pergit in Britanniam.Dux Saxonum venit in Angliam.

ANno gratiæ. Mccxxx.rex Henricus ad Natale domini tenuit curiam suam cum rege Scotorum, apud Ebor. quem ad illud festũ inuitauerat,præsente archiepiscopo ciuitatis,cum magnatibus terræ nonnullis. Contigit eodem anno, in die scilicet Conuersionis sancti Pauli,in ecclesia sancti Pauli London. quòd cum episcopus eiusdem ciuitatis in dicta ecclesia ante maius altare staret infulatus, ad celebrandum missam celebriter,vt moris est,congregato multo populo,subitò in aëre facta est nubium densitas, & solis obnubilatio admirabilis,vt vix socius socij discretam haberet agnitionem.Facta est repente tonitrui adeo horribilis concussio, & fulminis choruscatio,vt tota ecclesia,cum turri obrui videretur,nec defuit fœtor intollerabilis. Quo viso,clerus cum populo exijt glomeratim cum festinatione,solo ad altare cum vno diacono remanente episcopo. Eodem anno, restituta ciuitate Hierusalem imperatori Frederico, & populo Christiano cum corona regni Hierosolimitani, qui coronatus est in ipsa ciuitate. De modo, & tempore,regem Anglorum, & alios principes,vt eos exhileraret,per elegãtes epistolas, auro bullatas, certificauit, in quibus continebatur, quod hic summatim perstringam. Soldanus Babyloniæ,vt prætactum est,ciuitatem Hierusalẽ populo, & cultui restituit Christiano, & patria tota libera fuit circumquaque, ita vt pateret liber accessus Christianis peregrinis, ad loca sancta.Præterea restituta est ciuitas Bethlehem, & tota terra media inter Hierusalem & ciuitatem ipsam. Ciuitas quoque Nazareth, & tota terra media inter Acon & ipsam ciuitatem, tota terra Turonis quę largissima est,ac Christianis valde accommoda.Ciuitas Sydonis,quæ vulgariter dicitur Saëra, cum tota planitie, & pertinẽtijs suis,quæ multum fuit vtilis Sarracenis, maximè cum portus ibi sit congruus,& terra adiacens vberrima,& inde arma,& victualia, & multa necessaria ad ciuitatem Damasci,& de Damasco ad Babyloniam portarentur. Et quamuis ciuitatem Hierusalem,sicut melius vnquam fuit,reædificare nobis liceat,secundum pactum,necnon & castrum Iopen,castrum Cesarię,castrum Sidonis,& castrum sanctę Mariæ Teutonicorum, quod fratres ipsius domus in montana Acõ

ædificare ceperūt, & ab olim nullo treugarum tempore permiſſum extitit Chriſtianis: Ipſe tamen Soldanus, vſque ad finem treugarū iſtarum decennalium, quæ inter nos & ipſum per decennium ſunt ſtatutæ, ædificia, vel caſtra aliqua de nouo facere, vel ædificare non debet. Sicque die dominica. xviij. die Februar. nuper præteriti, ad laudem Chriſti, qui à mortuis hac die reſurrexit, concordia huiuſmodi hinc inde extitit iuramento firmata, & in Hieruſalem coronam portauimus. Et ſic viſitauit nos oriens ex alto. Sed quia mūdus iſte ſemper amara dulcibus conſueuit permiſcere, cum ad imperiū noſtrum redeundo veniremus, aditu ad propria vix patente, inimicos noſtros, quos papa, pater noſter, in detrimētū noſtrū exaltauerat, cōtriuimus, & motā vix ſedauimus ſeditionem, & niſi nos ſub tanta feſtinatione negotium hoc reuocaſſet, eccleſiæ ſtatus dei gratia ſolidaretur mirabiliter exaltatus. Cumque hoc mandatum ad aures principum perueniret, & poſteà in populis diſſeminaretur, deum glorificauerunt, qui non permittit ſibi famulantes impediri, vel cōfundi. Eodemque anno, tempore quadrageſimali, dominus Imperator, omni perturbatione complanata, hoſtibus ſuis nec papæ pepercit conſanguineis, quos imperio inuenerat rebellantes. Quod videns Iohannes de Breſne, timens incidere in manus imperiales, fugit in partes Ciſalpinans, nec potuit eum papalis inſtantia reuocare. Intermeātibus igitur ſolennibus amicis, ſedata eſt diſcordia inter ſummum paſtorem, & ſummum principem, quæ nimis fuerat eccleſiæ damnoſa. Per idem tempus, Gulihelmus de Brauſa, vir nobilis & potens, à Leolino principe Northvvalliæ, ſine iudicio, clam eſt peremptus. Eodemque tempore ad exactionem regis, archiepiſcopi, epiſcopi, abbates, & priores, per totam Angliam, regi pecuniam dederunt non modicam, quaſi per eam ſubtracta patri ſuo iura reuocare poſſet in partibus tranſmarinis. Proh dolor, iſta exactio pecuniæ, & papæ de decimis eccleſiæ, conſimilem finem eſt ſortita. Ciues quoque Lōdon. pro eodem negotio, ad redemptionem grauiſſimam ſunt compulſi. Iudæi etiam tertiam partem rerum ſuarum omnium, regi cum feſtinatione perſoluerunt. Eiuſdem anni curriculo, rex, congregato copioſo exercitu, pridie Kalend. Maij, naues aſcendit, & in Britanniam applicuit, apud ſanctum Mauloume. v. Nonas Maij. Eodem quoque anno, facta eſt eclipſis ſolis cōtra morem ſolitum, ſummo mane. Ipſo tempore, pacificati ſunt magnates Franciæ, prius hoſtiliter diſſidentes. Quib' congregatis cū equis, & armis

armis, venerunt cum rege omnes, qui militare seruitium sibi debebant, in Britanniam, vt impetus regis Anglorum reprimerent, qui in vrbe Andegauensi, cum Comite Britanniæ, & alijs Britonibus multis, qui eidem fidelitatem iurauerant, moram traxit longiorem. Eodem tempore, submersus est Reimundus de Burgo, in flumine Ligeri. Circa idem tempus, Dux Saxonum, miles elegantissimus, quem dominus papa in imperium proposuit sublimare, fugit à facie Frederici Imperatoris persequentis, & venit London. vbi aduentū regis de Britānia expectabat. Ipso quoq; tēpore, Fulco Paganellus, & Gulihelmus frater eius, viri nobiles de Normannia, cum quibusdam alijs, quos secum traxerant, venerunt ad regem Angliæ in Britanniam, relictis castris suis cum terris vniuersis, & eidem, dū rex Angliæ in Britannia morabatur, adhæserunt. Eodem tempore, dominus Imperator Romam veniens, cum omnem thesaurum domini papæ exhausisset, solenniter est absolutus, & eodem die, simul in vno palatio coëpulabantur cum gaudio & hilaritate. Illis quoq; diebus, rex Anglorum, cum multo tempore in Britannia iacuisset, & dies ociosos cum infinito thesauro consumpsisset, mortuis nobilibus, multis autē fame & infirmitate attenuatis, & ad extremā inopiam redactis, in Angliam inglorius rediјt, inter quos Gilbertus de Clara, Comes Glouerniæ, diem clausit extremum. Remanserunt tamen post regem in Britannia, Ranulphus Comes Cestriæ, Gulihelmus Marescallus, Gulihelmus Comes Albemarlę, cum alijs viris bellatoribus, donec clitellas penitus euacuassent. Ipso quoque tempore, facta est eclipsis lunæ, remanente sibi breuissima claritate.

Orta est discordia inter regem & archiepiscopum Cantuar. Richardum pro castro de Tonebrige. Obijt idem Richardus.

ANno gratiæ. Mccxxxi. rex Anglorum Henricus ad Natale domini tenuit curiam suam apud Lamhytham, Huberto, Angliæ iusticiario, necessaria ministrante, & ciuiliter procurāte. Per idē tempus, orta est discordia inter regem & archiepiscopum Cantuar. Richardum pro castello de Tonebridge, & alijs quibusdam terris, cum villa etiam de Tonebridge, & pertinentijs eius, quæ ad ius Cantuar. ecclesiæ spectare dicebantur. Eodem anno, mense Aprili, Richardus frater regis, disponsauit Isabellam Comitissam Glouerniæ, relictam Gilberti de Clara, nuper defuncti, scilicet sororem Gulihelmi Marescalli, Comitis de Penbrok, & nuptijs vix completis, idem Comes Gulihelmus, diem clausit extremū, & London. apud

Nouum

Nouum templum sepultus est iuxta patrem suum. xvij. Kalen. Maij. Circa illa tempora, statutę sunt treugæ inter regem Francorum & regem Anglorum, quibus statutis, reuersus est in Angliam Comes Cestriæ cum alijs, quos ibi rex Anglorum dimiserat in Britanniam. Mense verò Iulio, Petrus VVinton. episcop', completo in terra sancta iam ferè per quinquennium magnificè peregrinationis voto, reuersus est in Angliam, Kalend. Augusti, & VVintoniam veniens, susceptus est cum processione solenni, in sua ecclesia cathedrali. Eo ipso anno, Richard' archiepiscopus Romā petijt pro causa iam dicta, vbi pro voluntate negotijs expeditis, rediens, apud sanctam Gemmā, in domo videlicet fratrum Minorū, tertia dieta citra Romam, diem clausit extremum, & sic eo expirante, expirabant cum eo negotia impetrata. Eo tempore proposuit rex ducere in vxorem, regis Scotiæ sororem, indignantibus Comitibus & baronibus suis vniuersis. Non enim, vt dixerunt, decebat, quòd rex duceret filiam natu minorem, cum Hubertus iusticiarius natu maiorem haberet sibi matrimonio copulatam. Sed cum ab hoc proposito per Comitem Britanniæ, qui tunc erat regi pro pædagogo, rex inuitus impediretur, dedit eidem Comiti, multa promittenti sed nihil adimplenti, quinque millia marcarum argenti, ac si tantum defuisset de iactura præterita. Defuncto itaque Richardo Cantuar. archiepiscopo, decreuerunt monachi Cantuar. Radulphum de Nouella Cicestrensem episcopum, videlicet cancellarum regis, sibi in præsulem vnanimiter postulare, quia erat regi & regno fidelissimus, & inconcussa columna veritatis. Sed postquam hæc postulatio domino papæ significata innotuit, facta diligenti inquisitione de moribus eius à magistro Simone de Langeton timens zelum fidelis viri, ne quandoque regnum Angliæ, quod sincero corde diligebat, de iugo tributi, quo tenebatur, niteretur excutere, respondit, quòd rapidus erat in verbo, & præsumptuosus in opere, nec erat talis, dignus tali prærogatiua. Et vt facilius resilirent monachi à proposito, benignè concessit eis licētiam, alium sibi in archiepiscopum eligere vel postulare. Circa eadem tempora, quidam, quos supra modum grauabat intolerabile iugum Romanorum, impetratis quibusdam, quoquo modo, regalibus literis, blados Romanorum distrahentes, Cintium quendam Romanum, ecclesiæ sancti Pauli London. canonicum, hostiliter ceperunt, & post aliquos dies, vacuatis crumenis, abire permiserunt. Sed cum hæc ad regis notitiam peruenissent, papa conquerente, totum cri-

tum cri-

tum crimen hoc in Hubertum iusticiarium refudit, & ipsum ex illo tempore, tanquam quilibet Romanus frater eius esset, qui ipsum regem in multis tribulationibus de regno obtinendo, efficaciter sæpe adiuuit, Hubertum iusticiarium insatiabili corde persecutus est, sicut sequens narratio, legere volentibus, declarabit.

Electus est in archiepiscopum Cantuar. magister Iohannes Blundus. cassato Iohanne priore. Hubertus de Burgo magnam patitur persecutionem.

ANno gratiæ. Mccxxxij. rex Anglorum Henricus tertius, fuit ad Natale domini apud VVinton. cui Petrus eiusdem vrbis antistes omnia necessaria procurauit, & festiua, tam regi quàm suis, exhibuit indumenta cum donatiuis. Per idem tēpus, rex propter nimias expensas, quas effudit in Britannia, auxilium pecuniare sibi postular, tam à militibus quàm prælatis, exhiberi. Eodem tempore à conuentu Cantuar. electus est Iohannes, prior eiusdem ecclesiæ, in archiepiscopum Cantuar. qui cum esset regi præsentatus, & acceptus, profectus est Romam, vt electionem ritè factam impetraret à sede apostolica cōfirmari. Sub eisdem diebus, Henricus Roffensis episcopus, cum in sabbato, quo cantatur: Sitientes venite ad aquas, apud Sidingburne, præsente electo Cantuar. parato transalpinare, ordines celebrasset, astante clero & populo, sermonem faciens, fiducialiter protestatus est, dicens. Gaudete omnes in domino fratres, scientes indubitanter, quòd, vno & eodem die, nuper exierunt de purgatorio, rex quondam Anglorum Richardus, & Stephanus Cantuar. archiepiscopus, cum vno capellano eiusdem archiepiscopi, ad conspectum diuinæ maiestatis migraturi, & in eo die, non nisi illi tres de locis pœnalibus exierunt. Et his dictis meis fidem adhibeatis plenissimam & certam, quia mihi & cuidam alij, tertia iam vice, hoc per visionem reuelatum est, ita manifestè, quòd ab animo meo omnis dubitationis ambiguitas remouetur. Venit eodem tempore Romā prior Cantuar. Iohannes electus Cantuar. vt eius electio à domino papa confirmaretur. Sed quià videbat eum papa nimis senem, & simplicem, & minus idoneum tantæ dignitati, persuasit ei, vt cederet in spiritu lenitatis, quià credidit eum esse sanctum, & bene religiosum. Ipse verò libenter, & in spiritu humilitatis, factæ electioni renunciauit. Tunc papa, concessit licentiam monachis ipsis, quos minus discretos reputauit, vt alium, & talem eligerent, cui onus suum communicare, & curam competenter committere possent pastoralem. Circa dies illos, Leolinus, princeps VValliæ fines baronū Angliæ in-

gliæ ingressus, cœpit more solito vacare incendijs & rapinis. Considerans autem rex diligenter, quid thesauri in ærario regio contineretur, minus multo, quàm crediderat, inuenit in deposito. Exegit igitur à suis ministris districtum ratiocinium, Ranulphumque, cognomento Britonem, cameræ suę thesaurarium, ab officio suo deponés, tenensque in arcto, ad grauissimam compulit redemptionem. Concilioque in his fretus episcopi VVinton. Hubertum de Burgo, iustitiarium regni, ab officio suo, licet chartam regis haberet balliuæ suæ sibi perpetuandæ, rex amouit truculenter, Stephanum de Segraue subrogando. iiij. Kalend. Augusti. Exegitque de thesauris suis ratiocinium, imposuitque ei crimina enormia, obiecto etiam crimine læsæ maiestatis. Insurrexerunt igitur multi in eum, insurgente rege, & eum in multis accusauerunt, inter quos ciues Lōdon. quasi appellantes eum sceleris, super suspendio Constantini, conciuis sui, exigerunt sanguinem suum de manibus suis, postulātes, instantia magna, sibi de tali iniuria iustitiam exhiberi. At Hubertus, cum talia cognouisset, ad ecclesiam Mertonæ fugit, ibidem inter canonicos delitescens. Eodem anno, tempore autumnali, electus est magister Iohannes Blondus, apud Oxoniam studens, & legens in theologia, in archiepiscopum Cantuar. qui à rege susceptus, cum monachis quibusdam Cantuar. Romam profectus est, vt electionem suam confirmari à sede apostolica impetraret. Temporibus sub eisdem, concessa est regi pro debitis, quibus adhuc pro Britannico negotio, Comiti Britanniæ tenebatur astrictus, quadragesima pars rerum mobilium ab episcopis, abbatibus, prioribus, clericis & laicis, sicut ea habuerunt, in frugibus tunc cōgregatis circa festū sancti Michaelis, consilio Stephani de Segraue, extorquenda. Per idem tēpus Hubertus, regiæ iræ cognoscens asperitatem, non est ausus apparere præsentiæ regis die sibi præfixo. Tunc rex iratus, significauit Maiori London. iam hora instante vespertina, quatenus statim visis regijs literis, coniunctis sibi vniuersis ciuibus vrbis, qui arma mouere possent, irent Mertonam, hostiliter inde Hubertum de Burgo viuum vel mortuum extracturus, & eidem præsentaturus. At Maior, signo communi pulsato, cum populo ciuitatis armat' illuc properauit, regijs mandatis pariturus. Quod cum audisset Hubertus, ante maius altare se in orationibus prosternēs, corpus suum, & animam deo commendauit. Dum autem illuc ruerent ciues armati cateruatim, suggestum erat regi, quòd si violata pace ecclesiæ Hubertum, quon-

quondam magistrũ suum, notũ pro fideli omnibus ferè Cisalpinis regionibus, totaliter cõfunderet, omnes, præcipuè Franciæ nationes, in vos conuicijs insurgent & opprobrijs, & fortè, cum ipsa vltrici ecclesia, arma mouebunt. Quo audito, & salubriter intellecto; ante seditionem motãm; ciues furibundos festinanter reuocauit. Post hæc autem, Lucas, archiepiscopus Dublinensis, qui beneficia sibi ab eodem gratanter collata recognouit, eundem Hubertum in domino consolatus, multis precibus impetrauit à rege inducias Huberto, vt tempus haberet deliberandi, vt obiectis commodè posset re-
10 spondere, quæ vix concessa sunt, vsq; ad octauum epiphaniæ. Tunc super his per literas regis Hubertus certificatus, ad sanctum Eadmundum iter arripuit, vbi vxor eius Margareta morabatur, gloriosi regis, & martyris rogaturus de tribulatione consolationẽm, & transiens per Essexiam, hospitatus est in villa quadam, ad ius episcopi Norvvicen. pertinente. Quod cum regi fuisset relatum, ira incanduit vehementi, metuens, si Hubertus ita recederet, perturbationem machinaretur in regno, vnde facti pœnitens, misit post eum Godefridum de †Granecumbe militem, cum. ccc. armatis, præcipiẽs sub pœna suspendij, quatenus illum captum reducerent, & in Turri
20 London. vinctum incarcerarent. At illi cum festinatione profecti, inuenerunt Hubertum in quadam capella, hospitio suo vicina, crucem in vna manu, & in altera corpus domini baiulantem. Erat enim præmonitus de aduentu quærentium animam eius, & surgens de strato, soporatus ad capellam confugit. At Godefridus, cum socijs armatis, capellam ingressus, præcepit ex ore regis, vt exiret de capella, & veniret London. cum rege locuturus. Sed Hubertus, quòd iram regis nimis timebat, respondit, & ideo nullo modo exire ausus extiterat. At Godefridus, & eius complices rapuerunt crucem cum corpore Christi de manibus eius, & vinculis eum con-
30 stringentes adduxerunt London. & ipsum in turri posuerunt compeditum. Quo audito, episcopus London. grauiter conquestus est regi, de tam enormi violatione ecclesiæ, & procurauit audacter, & constanter, vt Hubertus in capella, qua captus fuerat, reduceretur. Fecit igitur rex circumuallari capellam, præcipiens sub pœna suspendij, ne aliquo euaderet ingenio, & ne cibum haberet excubando diligenter, vicecomitibus Hertfordiæ, & Essexiæ, cum copia vigilantium, districtè præcepit. Videns igitur Hubertus mortem turpissimam sibi imminere, sponte de capella exijt offerens se

† Cranecũbe

vicecomitibus,qui eum obseruabant. Dixit enim se potius velle regis misericordiam experiri,quàm tabescere fame detestanda. Eisdē temporibus per regios satellites, Petrum de †Taney, Gulihelmum de Colevvrthe, & Adam filium Gulihelmi,fecit rex colligi per Angliam quadragesimam omniū mobiliū apparentiū, sicut se habuerunt in crastino sancti Mathæi, anno regni sui. xvi. Circa idē tēpus, obijt Ranulphus,Comes Cestriæ,& Lincoln.apud VValingford.v. Kal.Nouembr. De cuius obitu,cum nūciaretur Huberto de Burgo rumor, & diceretur quòd vnus de maximis hostibus suis mortuus esset,assumpto suspirio cum alto gemitu,ait,deus propicietur animæ ipsius,& postulans psalterium,ante crucem stando, sine pausatione ipsum ieiunus psallendo compleuit pro anima Comitis memorati. Eodemq; tempore, audiens rex quòd Hubertus magnam partem pecuniæ apud Nouum tēplum deposuisset sub custodia Templariorū,oīa diripuit, dicēs,omnia hæc & alia dolosè,& furtim ab ærario suo fuisse subtracta.Hoc etiam anno,papa Gregorius constituit visitatores super religiosos,per vniuersum orbem constitutos. Eodemque anno,Rogerius London.episcopus, accusat' inter alios super districtione frugum Romanorum,saltem de cōsensu, profectus est ad sedem apostolicam,vt suam ibi purgaret innocentiam. Qui post multos labores,& spoliationem obiter, & emunctionem loculorum in curia,demum vexatus inaniter remeauit. Nec multo post ægre sustinens vsurarios Christianos quos Caursiuos appellamus, in ciuitate sua habitare,& fœnora sua,variato nomine palliātes, exercere,conabatur eos à diœcesi sua propulsare. Sed ipsi recalcitrantes,Romanæ curiæ fulti patrocinio,ipsi,post multos,quibus eū exagitauerant,labores,silentium imposuerunt. Eodem anno,Ela Comitissa Sarum,fundauit abbatiam canonicarum de Lacok.

†Stancy.

Exegit rex ratiocinium à Petro, episcopo VVinton. Item à Stephano de Selgraue,& Roberto Passelevve.

ANno gratiæ.Mccxxxiij. rex Anglorum Henricus Tertius, tenuit curiam suam ad Natale apud VVigorniam,vbi de consilio Petri VVinton.episcopi,omnes naturales curiæ suæ ministros à suis amouit officijs,& Pictauienses,& alienigenas, eorū ministerijs subrogauit. Gulihelmum de Rodune militem expulit contemptibiliter,qui in curia regis vices gerebat Magni Marescalli, quod idē Richardus Marescallus nimis molestè tulit. VValterum quoque, cognomento Mauclerk, episcopum scilicet Carleolensem, idem rex

Henri-

Henricus per consilium prædictum, ab officio thesaurariæ expellens, centum libras ab eodem exegit, & custodias quasdam, quas eidem per chartam confirmauerat, truculenter subtraxit. Consiliarios autē suos omnes, tam episcopos quàm Comites, ac barones, & quosdam de regno suo nobiles, ita præcipitanter abiecit, vt nulli crederet nisi episcopo memorato, quasi colore ipsum pro deo, charumque suum Petrum de Riuallis. Vnde factum est, vt expulsis castrorum custodibus per totam ferè Angliam, rex omnia sub ipsius Petri custodia commendaret. Tunc idem Petrus, VVinton. episcopus, attraxit
10 in suum consortium Stephanum de Segraue, regno & ecclesiæ nimis infestum, qui dederat prauum consilium magistro Stephano, papæ capellano, decimam collecturo ecclesiarum Angliæ, ne finem faceret cum prælatis Angliæ, sed ipsam decimam, in integrum collectam, diligenter papæ reseruaret, per quod consilium detestabile, ecclesia incurrit damnum inæstimabile multipliciter. Per hoc enim ascendit summa collectæ in duplam ferè quātitatem, & quod peius erat, per hoc patuit Romanæ curiæ cupiditati, numerus, & precium ecclesiarum, præbendarum, & redituum singulorū Anglicanæ regionis, vnde magis ac magis rapinis eorum auidius inhiabant. Sed
20 conditionaliter conuenit inter dictos ipsos Stephanos, quod pro illa proditione obtineret ipse Stephanus de Segraue, ad opus filij sui clerici à sede apostolica indulgentiam, plura beneficia, quot possint ei acquiri, liberè possidendi. Sed caruit successibus fraus illicita reipublicā nequiter machinata. Nam idem clericus, filius Stephani sępedicti, per breue tempus, vltore deo, vitam terminauit. Adiunctus est eis Robertus cognomento Passelevve, qui cum Falcasio domino suo Romæ contra regem & regnum aliquando [illegible], & effusa non minima pecuniæ quantitate, grauamina machinabatur. Hic, sub Petro de Riuallis, thesauros regis custodiuit, sicque
30 factū est, vt totius regni habenę alienigenis, & ignobilibus, spretis alijs, committerentur. Inter nobiles igitur Angliæ [illegible] quasi alter Mathathias, vir nobilis, & miles strenuissim⁹, Comes Richardus, regis Marescallus, zelo iusticię prouocatus, desipientis regis cōstanter increpans simplicitatem. Ipsi quoq; Comiti adhęserunt Gilbertus Basset, VValterus & Philippus fratres sui, & Richardus Sivvardus. Præter dictā causam, discordię fomitē ministrauit, quod rex de consilio alienigenarū, & quorūdā [illegible] indigenarū ipsū blanditijs, & adulationibus infatuantium, [illegible] de [illegible]

in Comitatu VViltesire, dictum Gilbertum Basset iniustè, & sine iudicio disseisiuit, spoliando violenter, & Petrum de Malolacu, Pictauiẽsem, eodem inuestiuit. Quam iniuriam dictus Comes reputans suam, imò publicam, per episcopos, clericos, fratres prædicatores, & minores, insuper per suos pares multoties regem interpellauit, vt dictum Gilbertum Basset, & alios regni naturales, secundum leges, & regni consuetudines tractaret iudicialiter, alienigenarum & prędictorum malignantium praua consilia non sequendo. Quorũ preces & monitiones rex nullatenus exaudiuit, sed ex hoc ira maiori commotus, tam dictum Comitem, quàm complices suos, in VValliam expulsos, fecit vtlagari, terris & possessionib' eorum datis in direptionem, & omnibus bonis confiscatis. Et quoniã magna necessitas ad remedium excogitandum compulit memoratos, elegerunt potius tantę iniuriæ viriliter resistendum, & pro patria pugnandum, quàm iniustam & voluntariam aliquorum exhæredationem sustinere. Et licet in personam regis per casum possent aliquando deseuisse, hoc nolentes, suos per prędas, spolia, incendia, modis omnibus, quibus poterant, damnificauerunt per totam æstatem, & hyemem, dicta guerra perdurante. Eodem anno. x. Kalend. Aprilis, mugierunt horribilia tonitrua, & secuta est per totam æstatem tanta pluuiarum inundatio, quòd vbique viuaria confregit & stagna, atque molendina, per vniuersam ferè Angliam, à suis sedibus violenter euulsit. In campis nempè arabilibus, pomarijs fructiferis, & alijs locis insolitis, proruperunt fonticuli, riuulis discurrentibus, qui pisciculos produxerunt, aptatis ad hos insolitis molendinis. Eodemque tempore. vi. Idus Aprilis, circa horam diei primam, vltrà fines Herefordiæ & VVigorniæ, in cælo quatuor soles adulterini, præter verum solem, cum quibusdã circulis sese prodigialiter intersecantibus, apparuerunt, & subsecuta est strages maxima in cõfinio VValliæ, in partibus cõterminis, & in Anglia incendia miseranda. Hoc anno, mortuus est VVarinus Basset in obsidione, & assultu castri de Kaerdif. Ipso quoque tempore, Romæ cassata est electio magistri Iohãnes Blondi. Scripserat enim pro eo episcopus VVinton. domino imperatori, vt dignaretur iuuare eundem Iohanné, vt promoueretur sine talibus impedimentis; quibus alij, qui ad candẽ dignitatem vocabantur, fuerant præpediti. Papa verò, qui imperatorem sincero corde non diligebat, non adquieuit suæ petitioni, causamq; simulans cassationis suæ, obiecit eidem Iohanni acriter,

quò

quòd sine dispẽsatione duo beneficia, quibus annexa fuit cura, obtinuerat, quę causa, vt ait, satis valida fuit ad ipsius cassationẽ, & ita magis ei obfuit, quàm ꝓfuit, episcopi VVinton. familiaritas, & ipsi' petitio. Eodem tẽpore, elect' est in archiepiscopũ Eadmũdus de Abindune. Per idẽ tẽpus, videns se distitutũ Comes Richardus, confœderatus ẽ cũ Leolino, & alijs magnatibus illius regionis, pręstito iuramento. Et tunc tẽporis, in crastino scilicet beatę Mariæ apud Douerã applicuerunt viri bellicosi multi, ex regionibus transmarinis veniẽtes, & ad regẽ apud Glouerniã peruenerũt. At rex illorũ & aliorum 10 multorũ vallatus cateruis, ad Herefordensem vrbẽ exercitũ suũ promouit copiosum. Eodemq; tempore VValterus Carleolensis, episcopus, quibusdã injurijs sibi à rege illatis, apud Douerã nauem erat ingressus, vt transfretaret. Superuenerunt aũt quidã ministri regis, eijcientes eũ cum socijs suis de naui, & firmiter ex parte ipsius regis prohibebant, ne absq; illius licentia de regno exiret. Applicuit autẽ eo tempore ibidẽ Rogerius Lõdon. episcopus, à curia Romana reuersus, qui vidẽs iniuriã illatã præfato episcopo, excõmunicauit omnes qui in eum manus iniecerant violentas; & inde profectus ad regem, inuenit eum apud vrbem Herefordensem cum exercitu suo, 20 ibique in præsentia regis, & quorundam episcoporum de violentia, Karleolensi episcopo illata, supradictã sententiã innouauit, rege tamem murmurante, & ne talem ferret sententiã prohibente. Episcopo autem London. omnes qui præsentes fuerunt episcopi, fauorẽ præbuerunt. Eodem tempore, rex consilio Petri VVinton. episcopi, Marescallum diffidauit per episcopum Meneuensem. Ipso quoque tempore, Hubertus, qui in castro de Diuises tenebatur incarceratus, præmonitus quòd eum episcopus Petrus fame perimere proposuerat, sponte seipsum ab alto muro misit in fossatum, & intrans in ecclesiam, violenter à custodibus castri extractus est. Sed reclamãte 30 episcopo viriliter, diœcesano scilicet Sarum, in ipsam ecclesiam reductus, non multũ post tempus, per cõplices Marescalli, inde raptus est, & militaribus armis decẽter armat', in VValliamq; ductus, regis hostibus, iij. kal. Nouẽbr. est associatus. Per idẽ tempus, quadã nocte, rex apud Grosmundũ, hostibus ex improuiso proruẽpentibus, magnam cũ magna iactura incurrit confusionem. Et posteà paruo elapso tẽpore, facta est congressio grauissima & hostilis, apud castrum Monumutense, vbi ex parte Marescalli capt' fuit Thomas Sivvard'

 iuuenis;

iuuenis, bellator præclarus: ex parte regis milites. xv. seruientes autẽ quàm plurimi. Acta sunt hæc die sanctæ Caterinæ. Eodem anno, construxit rex domum conuersorum London. errorem Iudaicum relinquentibus, in certis redditibus, pro animæ suæ & patris sui redemptione, illis vitæ necessaria in perpetuum assignauit. Similiter zelo dei tactus, hospitale nobile Oxoniæ, non procul à ponte peregrinis & infirmis, per partes illas transmeantibus, proprijs sumptibus fabricauit.

Perimitur nobilis miles Richardus, Comes de Penbrok, in Hybernia. Eadmundus, consecratus in archiepiscopum Cantuariensem, pacificat fratrem eius Gilbertum regi, simul & alios magnates regni. 10

ANno gratiæ. Mccxxxiiij. rex Henricus tertius, tenuit curiam suã apud Glouerniam ad Natale domini. Guerra, quæ anno præcedenti incepit, hoc anno terminata est. Firmatæ sunt treugæ inter regem & prædictum Comitem, à Purificatione vsque ad Pascha. Infra quod tempus, Richar. Comes de Pembrok in Hyberniã transfretauit. A iustitiario. M. & ab alijs magnatib' Hyberniæ homagiũ, & fidelitatẽ sibi fieri, & castra reddi instãtissimè postulauit, firmiter asserens se à terra ipsa nũquam recessurũ, nisi sibi prius castella reddita essent. Ex quo indignãtes magnates Hyberniæ, in contradictionem conspirantes, sine moræ dispendio, omnibus viribus se suosque ad resistendum parauerunt. Quodam verò die, rerum euentu exigẽte, dicti Comitis magnanimitas, non expectatis suorum auxilijs, pugnã cum ipsis aggreditur, quoniam omnes ferè, quos habebat præsentes, in primo cõflictu ipsũ Comitẽ solũ in cãpo relinquentes, se in fugã conuerterunt, dicto Comite, post multorũ necem, lethali vulnere sauciato, & sic hostes sui victores extiterũt, & ipsum captum, in proprium castrum, vbi post paucos dies diem clausit extremũ, reduxerunt. Et sic consolatio Anglicana, quæ per strenuitatem ipsius Comitis sperabatur respirasse, sorte tenebrosa subitò obfuscabatur. Interim durantibus adhuc huius tempestatis reliquijs, magister Eadmundus de Abendune, dominica, qua cantatur: Letare Hierusalẽ, scilicet. iiij. Nonas Aprilis, consecratur in archiepiscopum Cantuariensẽ à domino Rogerio Londinensi episcopo, apud Cantuariam. Qui quidem pallium suscepit eodem die, per manũ Henrici Roffensis episcopi. Qui tantam gratiam in oculis regis inuenit, quòd ad instantiam suam, mutato consilio alienigenarum, & æmulorum dicti Huberti, omnes magnates, qui Marescallo adhæserunt, simul

& Hubertum, ad pacem regis reduxit, & ipsis reconciliatis, & etiam Gilberto, fratre Richardi Marescalli, in Hybernia, vt dictũ est, perempti, in hæreditate fraterna liberaliter substituto, abiectisque prioribus consiliarijs suis, & in confusionem datis, circa ascensionem domini guerra est pacificata. Eo ipso anno, in confinio imperij, partes Alemanniæ contingenti, non procul à mari, victi sunt quidam noui hæretici, dicti Canini, & de sub cælo penitus in ore gladij sunt deleti. Ipso etiam anno, aperti sunt oculi regis, & relatione fidedignorum certificatus de fidelitate & cõstantia Comitis Richardi Ma-
10 rescalli, & de proditione sibi facta per quasdam adulterinas literas in Hyberniam transmissas, exegit ratiocinium sibi reddi de thesauro suo, simul & de sigillo nequiter custoditis, à Petro VVinton episcopo, & Petro de Riuallis, Stephano de Seigraue, & Roberto Passelevve. At ipsi regis metuentes iracundiam, subito recesserunt. Vndè ad pacem ecclesiæ fugientes, episcopus, & Petrus Riuallis, in ecclesia cathedrali apud VVinton. latitabant. Stephanus verò de Seigraue, in ecclesia sanctæ Mariæ, scilicet abbatia † monialium, vbi se clericum esse, & fuisse palam protestatus est, diliuit. Robertus verò ad latibulum se conuertit incognitum, ita quòd quærentes eum, de-
20 fecerunt scrutantes scrutinio, cui latitanti vix tutum fuit quoddam cellarium apud Nouum templum. Archiepiscopus autem, Eadmũdus, Cantuar. vir miræ sanctitatis, & mansuetudinis, pacem & honorem regis & regni sitienter desiderans, omnem effudit diligentiam pluries intermeando, vt pacem inter regem & suos homines naturales solidaret. Rex autem sciens ipsum sanctum & iustum, animum suum precibus suis multum inclinauit. Tandem interueniẽte pecunia, cum precibus pontificalibus, regiam clementiam prænotatis impetrauit. Et sic fortunalis rota, volubilitate fallibili, curiales & aulicos exagitauit. Eodemque anno, exigentibus meritis suis, datus
30 est in confusionem Comes Britanniæ, per regem Francorum, cui solummodò pro nobilitate sanguinis, ne morte turpissima puniretur, regia pepercit mãsuetudo, quià cũ regẽ Angliȩ multiplici ꝓditione fefellisset, attentauit & regem Francorum nequiter simili decipere impostura. Rex autem Anglorum ab illo proditore abstulit omnes terras & possessiones, quas in Anglia possidebat. Quod cùm audisset idem Comes versutus & fallax, ipsum scilicet vtrobique cecidisse in laqueos, quos tetendit, ex ingenuo Comite factus est pirata nequissimus, insidians Angliæ mercatoribus, in aquis multis

† Canonicorum.

operationem facientibus, multa multis faciens impedimenta. Anno ipso, rex percipiens simplicitatem suam à multis multoties circumueniri, saniori fretus consilio, Hugonem de Pateshulle, clericum, cuius prudentiam & fidelitatem, dum diffinitam pecuniam, à vicecomitibus recepisset, indubitanter expertus est. Transtulit illum, vt suum summum thesaurarium & consiliarium, dicens ei, quia super pauca tibi commissa fuisti fidelis, supra plura te constituam. Pater tuus, vir nobilis, fidelis, & magnæ authoritatis fuit, te precor quoq; patrizare. Ipso quoque tempore, orta dissensione grauissima inter papam & Romanos, idem papa, cum suis cardinalib' recessit Perusium, vbi per aliquod tempus morabatur. Et ipso anno, capta est insula Maiorica, quæ sic dicta est, ad differētiam cuiusdam vicinæ insulæ minoris, quæ Minorica appellatur, quæ sunt in mari mediterraneo inter Hispaniam, & terram regis Marochiæ. Capta est autem per regem Arrogoniæ & ciues Massiliæ, & Christiano cultui restituta. Anno ipso, obijt Hugo Folioth, Herefordēsis antistes, cui successit magister Robertus de Meidenestanes, qui ab Eadmundo Cantuar. archiepiscopo munus consecrationis suscepit.

Obijt Hugo Lincoln. episcopus, succesit Robertus Grossetesle. Petitur Isabella soror regis in Imperatricem.

ANno gratiæ. Mccxxxv. rex Henricus tertius, ad Natale domini tenuit curiam suam apud VVestmonasterium. Eodem tempore vij. Iudæi adducti sunt coram rege apud VVestmonasteriū, qui de Norvvico puerum quēdam, quem furto sublatum iam per annum à conspectu Christianorum absconderant, circumciderunt, vocantes eum Ieremiam, volentes eum crucifigere, vt dicitur, in solennitate Paschali. Sed super hoc conuicti in regis præsentia, confessi sunt rei veritatem, & sic de vita sua & membris in ipsius voluntate sub carcerali custodia remanserunt. Ipso tēpore, obijt Hugo de VVelles, Lincoln. episcopus sexto Idus Februarij, & sepultus est apud Lincolniam in ecclesia cathedrali. Cui successit Robertus, cognomento Grose teste, qui apud Radingum munus consecrationis ab Eadmundo Cantuar. archiepiscopo suscepit. Eodē anno, obijt Gulihelmus abbas sancti Albani, die sancti Matthiæ apostoli, postquam strenuè ecclesiam rexerat annis. xx. & mensibus tribus, cui successit Iohannes prior Hertfordiæ, videlicet cuiusdam cellæ ad ecclesiam sancti Albani pertinentis. Et circa eosdem dies, Henricus de Sanfordia, Roffensis antistes, diem clausit extremum, vi. Kalend. Martij.

Hoc

Hoc etiam anno, qui est annus postquam constitutę fuerant treugę decennales in terra Promissionis, inter Romanum Imperatorem Fredericum & Babyloniæ Soldanum, facta est prædicatio solennis de cruce assumenda per orbem vniuersum, Christiana fide insignitū, ad commonitionem & instantiam dicti Gregorij papæ. Qui literas in diuersas orbis partes prælatis, in theologia & officio prædicandi peritis, per minores & prædicatores, autēticas destinauit, & prosperatum est negotium crucis in manibus eorum. Ipso quoque anno, post Pascha, Imperator Fredericus missis nuntijs in Angliam, petijt 10 à domino rege Henrico Isabellam sororem suam, sibi dari in vxorem. Consilio itaque super hoc cum suis habito, eam cum nuptijs, viris spectabilibus, eidem Imperatori destinauit. Quam quidē venerabiliter acceptam, desponsauit die Pentecostes. vi. Kalend. Iunij. Eodem anno, misit rex solennes nuntios in Prouinciam, vt nomine suo Alienorem, filiam Comitis Prouinciæ, ipsi ducerent in vxorem. Qui sponsalibus inter eos contractis, fecerunt per Robertum Muchegros, militem, nomine regis, per verba de præsenti, die sancti Clementis apud Tarascum cōtrahi matrimonium. Quod postmodum apud Viennam. xviij. Kalend. Ianuar. fuit innouatum. Hoc 20 quoque anno, Corduba, nobilis ciuitas Hispaniæ, à rege Castelliæ capta est, fratre Miramulini ibidem occiso, cum innumerabili plebe infidelium. Eodemque anno, in Aduentu domini, obijt Robertus, filius VValteri. Per idem tempus, Petrus VVinton. episcopus, ad mandatum domini papæ, Romam profectus est. Compositæ sunt sub compendiosa abbreuiatione, decretales Gregorianæ. Huc usque Rogerus de VVindeleshore, crōnicæ sua digessit.

Rex Angliæ Henricus tertius, duxit Alienoram, filiam Comitis Prouinciæ. Oritur discordia inter papam & Imperatorem.

ANno gratiæ, Mccxxxvi. rex Henricus tertius ad Natale domini, 30 tenuit curiam suam apud VVintoniam. Ipso anno, rex Henricus tertius duxit Alienoram filiam Reymundi, Comitis Prouinciæ, in vxorem, qua desponsata apud Cantuariam, nuptias celebrauit apud VVestmonaster. die sanctorum Fabiani & Sebastiani. Eodem anno, xvij. Kalend. Septembris, obijt Thomas de Blondeuilla, episcopus Norvvic. cui successit Radulphus die apostolorum Simonis & Iudæ. Eodemque anno, magister VValterus de Cantilupo, electus est in episcopum VVigorn. Obijt Thomas abbas Eueshamiæ. iiij. Idus Decembris, cui successit Richardus prior Hurley, qui

vij. Ka-

Memorandum Rogerus de windelesshore

vij. Kalen. Octobris, fuit electus, & prima dominica Aduentus proxima sequenti apud Heyvvode à Couentrensi episcopo benedictionem accipiens, in crastino beati Nicolai fuit in ecclesia Eueshamensi solenniter installatus. Diebus etiam illis, rex Henricus tertius, pro salute animæ suæ, & reginæ, & vt deus iocundum principium fine fœlici consummaret, sobolem conferendo fructuosam, concessit apud Merton, & constituit quasdam bonas leges nouas, & iussit eas per regnum suum, in perpetuum inuiolabiliter obseruari. Quę leges, vel consuetudines longis retroactis temporibus ex legibus extiterant & iniuriosè, sicut in scripto tunc super his confecto, poterit diligens indagator plenius edoceri. Circa idem tempus, circiter per tres menses, tanta pluuiarum continuarum abundauit inundatio, quantam nullus se meminit præuidisse. Per idem tempus, orta est discordia nimis dispendiosa inter dominum Imperatorem Fredericum, & viros Italicos, qui communiter ad imperium ab antiquo spectare dinoscuntur. Et quia dominus papa parti Italicorum fauit manifestè, præcipuè Mediolanensium, quorum fama super multis hæresibus, vsuris, & Symonijs laborauit, multorum fidelium circa eum amisit deuotionem. Et eodem anno, in ciuitate Aurelianensi, orta est dissensio inter clerum & ciues, & prosilientibus vtrisque ad arma, commissum est bellum inter eos ciuile & intestinum, & præualentibus ciuibus, post multi sanguinis effusionem, trucidati sunt multi ex scholaribus genere præclari, & mersi in flumine Ligeris. Sed eorum parentes in vltione graui, à ciuibus citò posteà sanguinem occisorum requirebant. Tota verò ciuitas ab episcopo ipsius ciuitatis interdicto est supposita, & totum regnum Francorum grauiter perturbatum, donec magnorum virorum prouidentia seditio quieuit refrenata. Sub ipso tempore ortum est horrendum schisma inter Romanam ecclesiam, & Græcam, ita, vt iubente papa, multi præcipuè per regnū Francorum, ad Græcorum expugnationem cruce signabantur. Circa dies illos inualuit hæretica prauitas eorum, qui vulgariter dicuntur Paterini, vel Bugares in partibus primò Transalpinis, adeo quod fidei puritatem in finibus Franciæ & Flandriæ ausi sunt contagione maculare. Sed diligenti ministerio, & indefessa prædicatione theologorum minorum, & prædicatorum; præcipuè magistri Roberti, fratris de ordine prædicatorum, cognomento Bugre, ab illo errore conuersi sunt, & confusa est eorum superstitio deprehensa; & conuersionem refutantes incendio fecit miseras animas exhalare. Illis

quoque

quoque diebus facta eſt ſtrages maxima Iudæorum in partib' Italicorum, ita vt multi eorum in Franciam & Angliam ad refugium conuolarent. Tunc verò temporis, obijt nobilis miles, Gulihelmus de Albineto. Necnon ſub eiſdem temporibus dominus Imperator Fredericus ad regem Angliæ nūcios ſolennes deſtinauit, pecuniam non minimam, quam ei cum ſorore ſua rex promiſerat, inſtātia magna poſtulantes. Ipſo anno, magni & multi fontes, & riuuli inſoliti proruperunt, piſces fluuiales nutriētes. In craſtino verò beati Martini, & per octauas ipſius, vento validiſſimo, aſſociato tumultu, quaſi tonitruo, inundauerūt fluctus maris, metas ſolitas tranſeuntes, ita, quòd in confinio ipſius maris, & in mariſco, vtpote apud Wisebiche, & locis conſimilibus, nauiculæ, pecora, necnon & hominum maxima perijt multitudo. Circa illa tempora epiſcopus VVinton. venit de partibus tranſmarinis.

Exigitur auxilium pecuniare, & promittitur emendatio.

ANno gratiæ. Mccxxxvij. rex Henricus tenuit curiā ſuam ad Natale apud VVintoniam. Miſit autem continuò per omnes fines Anglorum ſcripta regalia, præcipiens omnibus ad regnum Angliæ ſpectantibus, videlicet archiepiſcopis, epiſcopis, abbatibus, & prioribus inſtallatis, Comitibus, & baronibus, vt omnes ſine omiſſione in octauo Epiphaniæ London. conuenirent, regia negotia tractaturi, totum regnum contingentia. Quod audientes magnates, regijs præceptis continuò paruerunt, credentes ſe papalia, vel Imperialia mandata, communem ſtatum contingentia, contrectare. Couenit igitur die præfixo Londini vniuerſa regni nobilium multitudo, & cùm in palatio Monſterij conſediſſent, regis voluntatem audituri, ſurrexit in medio Gulihelmus de Rale, regis clericus familiaris, in cuius ore rex verba ſua poſuerat, magnatibus ſuis proponenda, & ait: Mandat vobis dominus rex, quòd ſine theſauro eſt, ſine cuius adminiculo regnum non poteſt eſſe ſecurum. Multa enim expoſuit in expenſis ſororis ſuæ Imperatricis. Multa elapſa ſunt in cuſtodijs variorum cuſtodum, quibus quaſi ſibi credidit, qui ſecus quàm decuit, vel expediuit, ſibi credita tractauerunt. Veruntamen quicquid antea fecerit, de cętero ſpretis alienigenis, & eorum conſilijs, quorum cauillationes non ſine multis damnis expertus eſt, ſuorum naturalium conſilijs inclinabit. Auxilium igitur à vobis poſtulat inſtanter pecuniare, vt per regium theſaurum ſtatus regni confirmetur. Quod verbum cum grauiter nimis omnes accepiſſent, reſonuit mur-

nuit murmur cum gemitibus & dolore, eò quòd toties delusa est regis simplicitas, quæ delusio semper in damnum reipublicæ dinoscitur redundare. Insuper quòd tam crebrò ab ipsis, quasi à seruis vltimæ conditionis, sine fructu extorquetur pecunia. Quod cum rex cognouisset, cupiens murmur hoc sedare, pollicebatur sub iureiurando, se nunquam amplius nobiles regni iniuriando lacescere, vel molestare, vel eorum pecuniam talibus exactionibus mutilare, dumodo eidem benignè. xxx. pars mobilium Angliæ concederetur, spontaneaque promisit voluntate, libertates magnæ chartæ suis regni fidelibus ex tunc inuiolabiliter obseruare. Et quia videbatur, non penitus immunis à sententia, quam tulerat archiepiscopus, cum omnibus episcopis Angliæ, in omnes violatores prædictæ chartæ, quam malo consilio fretus in parte violauerat: ne suspectus in posterum haberetur, fecit in publico innouare sententiam prætaxatam in omnes dictæ chartæ contradictores aut violatores, sic vt si ille per aliquem conceptum rancorem fortè eam non obseruaret, in latam sententiam grauius recidiuaret. Vnde factum est, vt hæc audientium corda pacificaret. Concessa est igitur benignè ei sub tali conditione. xxx. pars regni, scilicet mobilium, ad sui dispersi thesauri restaurationem, saluis vnicuique auro suo, & argento, equis & armis, in reipublicæ vtilitatem, impendendis. Eo tempore Leolinus, princeps Northvvalliæ, percussus paralysi, grauiter infirmabatur. Misit igitur, antequã huius rei fama dispergeretur, Herefordensem, & Cestrensem episcopos ad regem Anglæ, rogans attentius in domino, regiæ clementiæ ex tunc sincero corde conciliari, & indissolubili amicitia sub certa forma confœderari. Considerabat enim principatus sui, & corporis debilitatem, & filiorum suorũ inuidiã, Griffini scilicet, & Dauidis, perpendens quòd ipso mortuo, dissiparetur eorum consilium, & in seipsum diuisus principatus iuxta illud euangelicum, magnam indueret desolationem. Sed multi magnatum VValliæ, hæc non acceptantes, ipsius Leolini cor vsque ad tædium vitæ in suam propriam perniciem amaricarunt. Circa eadem tempora, Richardus hæres Comitis Glouerniæ, Margaretam, filiam Huberti de Burgo, Comitis Cantiæ, clam sibi matrimonio, procurantibus eodem Comite & vxore eius Margareta, copulauit. Vnde in ipsum Comitem ira regis vehementer excanduit, & diuortium inter ipsos faciendum pro posse procurauit, proponens ipsum dictum Richardum cum alia vxore maritandum. Eodem an-

dem anno, dominus Imperator Fredericus, ad impetus seditiosos, qui frequenter in vrbe Romana solent oriri, alterum senatorem creari constituit. Et circa illa tempora, dominus papa vocauit Comitem Britanniæ ad suum consilium, sciens illum bellicosum, & in guerræ dolis versutum, & ingeniosum. Sed cum idem Comes thesauro papali vacuos loculos repleuisset, quæsiuit diuerticula, asserens non audere Imperatorem sapientissimum & potentissimũ infestare, ne magnitudinis suæ mole premeretur. Sed si dominus papa ipsum vellet mittere ad expugnandum crucis inimicos, vt potius
10 deberet desiderare, paratus erat patris sui præceptis obedire. Erat autem cruce signatus, & oportuit eum ex crucis acceptæ voto transfretare. Quod cum papa comperisset, dissimulans se laici muscipulari fallacijs, dimisit eum in pace. Ipsis dieb', ingressis viam vniuersæ carnis VVigorn. & Norvvicensi episcopis, elegerunt monachi VVigorniæ magistrum VValterum de Cantelupo in præsulẽ, quẽ cum difficultate dominus papa acceptando, in episcopũ consecrauit. Norvvicenses autem, priorem suum, virum religiosum ac discretũ, sibi in præsulem elegerunt. Cuius electio, licet ritè facta, quia tamẽ regi displicuit, quibusdam ridiculosis exceptionibus, non sine con-
20 scientiæ reatu, est cassata. Sub ipsis etiã temporibus, sublatus est de medio immortalis memoriæ Iohannes de Bresna, quõdã rex Hierusolimitanus, iam penè culmẽ Constantinopolitani imperij adeptus. Frater quoq; Iordanus, prior fratrum prædicatorũ, vir vitę venerabilis, submersus in mari mediterraneo, ab exilio huius mundi ad patriam migrauit claritatis æternæ, qui cũ beato sanctorũ consortio creditur annumerari. Et diebus illis, per papã Gregoriũ, qui his nouis ordinibus fauorabilis extiterat, canonizati sunt, & in sanctorum collegio annumerati, meritis suis exigẽtibus sanctis, ex ordine prædicatorũ frater Dominicus, & sanctus ex ordine minorũ frater Frã-
30 ciscus. Eodem anno, Richardus Dunelmensis episcopus, qui prius duobus præfuit episcopatibus, Cicestren. & Sarum, in secunda hebdomada Passionis dominicæ migrauit ad dominũ, apud Tharentã in VViltesire, ecclesiã monialiũ, quam fundauerat, accipiẽs sepulturam. Monachi verò Dunelmẽses inuocato de supernis auxilio, priorem suum, virum discretũ, & religiosum, in episcopum suum vnanimiter elegerunt. Circa illa tempora Comes Cestrię Iohãnes, cognomento Scotus, potionatus, vt dicitur, obijt, & eiusdẽ pestis genere episcopus Lincoln. præuentus, vix est à portis mortis reuocatus.

Nnn Ipsis

Ipsis quoque temporibus pœnituit regem tot, & tantos honores fratri suo Richardo, necnon & Gilberto Marescallo, & quibusdam alijs, qui sibi videbantur ingrati, contulisse. Misit igitur Romam nũcios secretos, & familiares ad papam, rogans attentius, vt per legatum in ipsum Angliæ regnum, quod sibi specialiter spectare videbatur, quem dignaretur sine dilatione destinare, statum regni periclitantem procuraret reformare. Magister igitur Otho, sancti Nicolai in Carcere Tulliano diaconus cardinalis, venit legatus in Angliã, circa festũ beatæ Marię Magdalenę, qui postea in octauis beati Martini solenne celebreuit conciliũ Lõdon. in ecclesia sancti Pauli, quod per tres dies continuos perdurauit. Conuocatis omnibus prælatis Angliæ & VValliæ, dominis Cant. & Ebor. archiepiscopis, de prima & proxima sessione, à dextris ipsius legati, in dicto cõcilio, multa ad reformationẽ status Anglicanæ ecclesiæ fuerũt agitata & quędã vetera innouata. Et ne videretur nihil fecisse, aut pro nulla ecclesiæ reformatione in Angliã venisse, iussit sub formidabili pœna, vt ecclesiæ non dedicatæ dedicarentur. Hebdomada aũt proxima ante Natale, transfretauit Eadmundus Cantuar. archiepiscopus, Romã aditurus pro quibusdam negotijs, ecclesiam suam contingentibus. Et circa dies illos ditissima ciuitas ac nominatissima, Corduba, in Hispania, super Saracenos capta; per regẽ strenuissimũ ac Christianissimũ Alfonsum, regem castellæ, est cultui Christiano restituta.

Orta dissentione inter scholares Oxoniæ & Romanos, occisus est cocus famulatus legati. Obijt regina Scotiæ. Baldevvinus Imperator Constantinopolitanus venit in Angliam.

A Anno gratię. M ccxxxviij. rex tenuit curiam suam ad Natale domini apud VVestmonaster. vbi in crastino Epiphaniæ, rex Alienoram sororẽ suam, Comitissam de Penbrok, nuptui dedit Simoni de Mõte forti. Propter quod Comes Richardus indignabatur plurimũ. Vnde totum regnũ fuit commotum. Postmodum circa festũ sancti Hilarij proximè sequens, rex Henricus sine consilio baronagij maritauit Richardum de clare, filium Comitis Glouerniæ, Matildi filiæ Comitis Lincoln. vnde maxima succreuit indignatio Richardi Comitis, & ferè omniũ magnatũ Angliæ. Qui ferè omnes, cũ equis & armis conuenerũt apud Suthwerk in octauis sancti Hilarij, volentes irruere in Simonẽ de Mõte forti, & Comitẽ Lincoln. pace totius regni turbata. Quę turbatio cautè per dominũ Othonẽ, tunc legatum & per electum Valentinum Gulihelmum, qui in ipsa

turbatione

turbatione venit de partibus transmarinis, fuit sedata, amotis tunc à consilio regis Comite Lincoln. & Simone de Monte forti. Eodem anno, Otho dominus legatus in festo Paschæ apud Lincoln. extitit, inde post quindenam Paschę, per Oxoniam trãsitum faciens, apud Oseneiam diuertit, vbi familia sua clericos scholares eiusdem villæ ad iurgia & conuicia prouocante, habitus est conflictus inter eos, ita vt ipsis irruentibus in Romanos, & Romanis resistentibus, cocus famulatus domini legati ibi fuit interfectus; pluribus ex vtraque parte lethaliter vulneratis. Dictus siquidem legatus, vsque ad vesperas à clericis obsessus, turrim ecclesiæ ascendens præ timore, secretius misit ad regem apud Abendunam tunc existentem, rogans instanter, vt ipsum ab obsidione liberaret. Qui in crastino per milites suos, vsque VValingeford, conductum præstitit eidem. Vbi omnes, qui in ipsum insultum fecerunt, publicè excommunicauit, & officio & beneficio priuatos denunciauit, & irregulares promulgauit. Omnes nihilominus ecclesias Oxoniæ interdicto supposuit, studium ibidem suspendendo. Quas sententias per VVintoniensem episcopum, & de Euesham, & de Abendonia abbates in crastino apostolorum Philippi & Iacobi, clero, & populo conuocato, cum magna solennitate apud sanctam Fridesvvidam Oxoniæ fecit publicare, & executioni demandari. Rex verò propter pacem suã infractam, magistrũ Odonem de Kilkenni, qui dicto insultui dicebatur interfuisse, cũ. xviij. alijs scholaribus capi fecit, & in carcerem detrudi, priuilegio clericali penitus religato, & sic tota æstate apud Oxoniã, scholaribus dissipatis, studiũ suspendebatur. Tandem abbas, & canonici Oseneię, & magistri Oxon. regentes, discalceatis pedibus, capitibus discoopertis, superioribus vestibus exutis, & discinctis, veniam à legato pluries humiliter petierunt, & sic ad vltimũ per mediam ciuitatem London. vsque ad domum Dunelmensis episcopi, vbi hospitium eius tunc fuerat, proficiscẽtes, veniam cõsequi meruerunt, studio apud Oxoniam restituto, & dictis sententijs relaxatis. Tunc verò temporis, obijt Iohanna regina Scotiæ, soror regis, quæ venerat in Angliã, vt fratrem suum regem visitaret, quæ sepulta est apud † Tharentũ domũ sanctimonialiũ. iiij. Nonas Martij. Illo quoq; anno, data est sententia pro monachis Roffensibus à domino papa, super controuersia mota inter archiepiscopũ & eosdem monachos, de episcopo sibi eligendo. Et confirmatus est electus eorum magister Richardus de VVendoure, die sancti Cuthberti.

† Tapentem

 Eodem

Eodem quoque tempore, Baldevvinus Imperator Constantinopolitanus, expulsus à Græcorum Imperio, venit in Franciam & Angliam, vt à Francorum & Anglorum regibus, amicis suis & cõsanguineis, efficax consilium, & auxilium ad iura sua reposcẽda postulando consequeretur. Tulit autem secum coronam spineam, quam Iudęi plectentes, capiti Iesu Christi crucifixi imposuerãt. Anno quoque eodem, dominus rex Angliæ misit præsidium militare Frederico Imperatori ad sibi subiugandũ rebelles suos in Italia, sub Ducatu Gulihelmi electi Valẽtini, Henrici de Trubleuilla, militis præclari, & Gulihelmi Hardel clerici, sub quibus exercitus Anglorum domino Imperatori per totam æstatem, non sine magno damno Lõgobardorum, imperio rebelliũ, strenuè à rege stipendiatus, militauit. Vnde papa maximã contra Anglos concepit indignationẽ. Eodemq; tempore, Soldanus Persarum potentissimus, & domino Imperatori amicissimus, de quo certè sperabatur, quòd quandoq; baptismi susciperet sacramentũ, viam vniuersæ carnis èst ingressus. Per idem tẽpus, Simon de Monte forti, transtulit se ad curiã Romanam, vbi effusa non minima pecunia, à domino papa impetrauit, vt ratũ haberetur matrimoniũ, quod non sine læsione conscientiæ cõtraxerat cũ Alienora, regis Henrici tertij sorore. Votũ enim solenne fecerat corã Eadmundo archiepiscopo, de continuanda in vita sua castitate. Circa idẽ tempus domino Imperatori circa Mediolanum obsidionẽ continuanti, omnes ferè mũdi principes exemplum à rege Angliæ accipientes, præsidium militare destinarunt. Sed infecto negotio ad Brixentium qui Mediolanensibus indeficienter auxiliabantur, trãstulit obsidionẽ. Eodemq; anno, Eadmundus Cãtuar. archiepiscopus à curia Romana redijt, sub quo etiam tẽpore, prior & conuentus Cantuar. maximam induit confusionem, vnde prior, quasi depositus per legatum, ordinem cum quibusdam alijs fratribus intrauit Carthusiẽsem. Inde electo alio priore, secus quam deceret, ipse electus, & electores cum toto cõuentu supponũtur interdicto, ab archiepiscopo excommunicati. Eo tempore, obijt Petrus VVinton. episcopus. Quod cum rex cognouisset, omnem, quã potuit, abhibuit diligẽtiam, vt inclinaret corda monachorũ VVinton. ad electionem Gulihelmi electi Valentini, vt eundem in præsulatum promouerent. Sed monachi videntes ipsum esse alienigenam, & nobilibus regni suspectum, posseque de facili nocere ipsi regno, cùm frater eiusdem electi Comes sit Flandrensis, & si forte in subuer-

ſubuerſionem regni conſpirarent, alter alteri auxiliaretur, noluerũt aliquo modo conſentire. Vnde rex ipſis damna inceſſanter, & grauamina vndique inferre moliebatur. Ipſi verò maluerunt perſecutionem pati pro iuſtitia, quàm ſoli regi acceptum virum, curæ paſtorali inſufficientem, moribus, geſtu, & literatura incompoſitum, natu alienum, & de effuſione ſanguinis infamem, in ſuarum animarum paſtorem eligere, contra ſuarum conſcientiarum puritatem. Diſſimulantes igitur monachi, ſub inducijs à rege impetratis, elegerunt Gulihelmum de Rale, virum diſcretum, & regi familiariſſimum, quem nullo modo credebant regem velle repellere. Quod cum rex cognouiſſet, iratus valde, nec electionem, nec electum acceptauit, imò ipſum Gulihelmũ electũ à cõſilio ſuo & familiaritate propulſauit. Similiq; epiſcopum Giceſtren. impetu, quem monachi pio ſpiritu poſtularunt, ab officio cãcellariæ priuauit, & ſua familiaritate excluſit. Necnon authoritate domini papæ, miſſis ad curiam Romanã magiſtris Simone Normanno, & Alexandro ſeculari, legiſtis conductitijs, non ſine multæ pecuniæ effuſiõne, caſſari procurauit. Eodem anno, circa feſtum ſancti Mathæi, quidam facinoroſus pſeudoclericus, infatuatũ ſe ſimulãs, donec ſecreta diuerticulorũ exploraſſet in curia regis, nocte quadã apud Wodeſtok clam ingreſſus per feneſtram, rege & regina in alia camera, diuina eos protegente clementia, eadem nocte decubãtibus, ad clamorem cuiuſdam ſanctiſſimæ & generoſæ mulieris, ſcilicet Margaretę Byſet, quæ ſecundum cõſuetudinem ad pſallendũ in pſalterio ſuo excubabat, & poſtea aliarum puellarũ, quas in ipſa camera inuenerat, eſt interceptus. Qui poſtmodum vinculis aſtrictus, ſe ad interficiẽdum regem & reginam, ibi miſſum fuiſſe ore polluto eſt cõfeſſus. Hic, poſt modicum temporis interuallũ, apud Couentre per equos diſtractus, mẽbratim in quatuor partes eſt diuiſus. Cuius partes ad maiores regni ciuitates in tanti ſceleris memoriã miſſæ ſunt diſtrahendæ, & ſuſpendendę. Et tunc temporis, Simon de Monte forti de partibus rediſt tranſalpinis, & factus eſt ſubitò ſummus domini regis cõſiliari⁹. Circa eadem tempora, electus Valentinus Gulihelmus Romam adijt, vocante eum domino papa, ad quem fama ipſius peruenerat, quòd viſerat in negotijs bellicis ſtrenuus, & circumſpectus. Et procurante eodem papa, in curia Romana poſtulatus eſt in electum Leodienſem, & nihilominus tamen, vt electus Valentinus diceretur, & eſſet, mutato ſolummodo nomine; ſcilicet vt diceretur

electus Leodiensis, & procurator Valentinus, vt abusio vocabulorum vitaretur. O monstruosa humanæ cœcitatis ambitio. Adhuc & ad VVinton. non habito tamen respectu ad officium pontificiale, sed emolumentum temporale, rege fauente totis nisibus aspirabat. Eo tempore, quædam gens barbara, & innumerabilis, dicta Tartari, partes Aquilonares Orientis miro vastarunt exterminio, magno pauore omnium Christianorum principes & populos concutiẽtes. Ipso quoque anno, dominus Otho, legatus, ad reformationem ordinis sancti Benedicti, omnes abbates nigri ordinis London. conuocauit. Capta est etiam ipso anno, magna, & famosa ciuitas illa in Hispania, quæ Valentia Magna dicitur, & cultui Christiano mancipata. Circa idem tempus, dedicatæ sunt iuxta statuta cõcilij London. calebrati, nobiles ecclesiæ conuentuales, in Diœcesi Lincoln. in marisco ab episcopo Lincoln. Ramesia, Burgum, & Sautreia. Ecclesia de Ramesia. x. Calend. Octobris. Ecclesia de Sautreia, eadem septimana. Ecclesia de Burgo. iiij Kalend. Octobris. Ipso tempore rediijt Baldevvinus Imperator Cõstantinopolitanus in Græciam, militia stipatus copiosa, vt hæreditatem suam in manu armata à Græcis, qui eum expulerant ab imperio, reposceret. Sed defuit diuinus fauor propositis. Periit enim Francorum in eius exercitu multitudo numerosa. Ipsis quoque diebus claruit fama beati Roberti, quondam hæremitæ, tumba eius oleum resudante. Eodem anno consecratus ẽ electus Roffen. in Cãtuar. in crastino sancti Eadmũdi apud Sanctam Gregorium, quia archiepiscopus suspenderat ecclesiam Cantuar. à diuinorum celebrationem, assistentibus archiepiscopo, Magistris. R. Nigro episcopo London. R. Grosseteste episcopo Lincoln. & domino Hugone, episcopo Elien. & domino. R. de Neuel episcopo Cicestrẽsi, & magistro Simone de Langton archidiacon. Cantuar. & alia multitudine nobiliũ preclaro, præmissa debita postulatione à priore Roffensi Richardo & installatus fuit, in die sancti Andreæ apud Roffam.

Natus est Eadvvardus, filius regis Henrici tertij primogenitus. Imperator Fredericus excommunicatus est à Gregorio papa nono.

ANno gratiæ. Mccxxxix. tenuit rex Natale domini apud VVinton. Die verò sancti Stephani, obijt Alexander episcopus Couẽtrensis, apud Andeuer. Ad quem episcopatum, Gulhelmus de Rale. à monachis Couentrensibus, & canonicis Lichefeldię in capitulo Couentren. ad preces regis, concorditer fuit electus. Qui pendente assensu

assensu suo electioni præstando, cassata electione prioris Simonis Norvvic. in episcopum Norvvic. est electus, & postmodũ consecratus. Predicti siquidem monachi & canonici, ad electionem faciendam iterum conuenientes, Hugonẽ de Pateshulle thesaurariũ regis de scaccario, licet primò non concorditer, precibus tamen regis mediantibus, discordantes ad concordiam reuocati, elegerunt, cuius electio in fine huius anni extitit confirmata. Eodemque anno, captus fuit quidam, qui se participem criminis læsæ maiestatis cum alio proditore, anno pręcedenti ad caudas equorum distracto, confitebatur, qui quosdam magnates Anglię, & præcipuè Ranulphum Britonem, decanum de VVinburne, dicti criminis conscios asserebat. Qui postmodum, contra se spontè de mendacio confessus, ad patibulum ad caudas equorum tractus London. iudicialiter est suspensus. Item eodẽ anno, natus est Eadvvard' dictus Longshankes, domino regi Henrico & Alienoræ reginæ filius primogenitus, apud VVestmonaster. xv. Kalendas Iulij, in nocte sequenti, scilicet, in vigilia sanctorum Marci & Marcelliani, & est Eadvvardus vocitatus. Qui denominationem accepit à glorioso rege & confessore Eadvvardo, cui' corp' gloriosũ in basilica S. Petri VVestmo. requiescit. Qui quarto die post, domino Othone tunc legato, in conuentuali ecclesia ipsum baptizante, à dominis R. London. Gulihelmo Carleolensi episcopis, necnon, & à Gulihelmo Norvvicen. electo. domino R. fratre regis, Comite Cornubiæ. S. de Monte forti Leicestriæ. H. de Boun Herefordiæ & Essexiæ Comitibus, & S. Normanno archiediacono Norvvic. Petro de Malo lacu, Almarico de sancto Amando proceribus, Comitissa de Penbrok, & vxore Bertrami de Krieil, à sacro fonte est eleuat', & eodem die, à domino Eadmundo Cantuar. archiepiscopo est confirmatus. Quam natiuitatẽ cursores principibus, regno Angliæ conterminis, & Angliæ magnatibus nunciantes, reuersi sunt donis pretiosis onerati. Eodem verò anno, dominica Palmarum, excõmunicatus est Imperator Fredericus à papa Gregorio Nono, propter quasdam certas & scriptas causas, quam sententiam cum suis causis in cunctis regionibus per vniuersos prælatos, in singulis ecclesijs sibi subiectis, cum solennitate pulsatis campanis, & candelis accensis, præcepit dominus papa promulgandam. Ipso quoque anno, obijt electus Valentinus & Leodiensis apud Viterbium in reditu à curia Romana. Item magister R. de Meidenestan, episcopus Herefordensis, sponte cedens episco-

patui. xvi. Kalend. Ianuar. habitum fratrum minorum apud Oxoniã suscepit. Ipso anno, obierunt Gulihelmus de sancto Iohanne, & Henricus de Trubleuilla. Pridie verò Idus Iunij cõtigit eclipsis solis ab hora tertia, vsque ad sextam. Hoc autem tempore floruit cardinalis Ostiensis, qui librum, qui Copiosa vocatur, cõposuit. Scripsit eodem anno dominus Imperator senatoribus & populo Romano, asserens quòd quàmplurimum mirabatur super hoc, quod permiserunt ipsum, præcipuum principem principum, in vrbe excommunicari. Scripsit etiam epistolas elegantes & prolixas cardinalibus, & omnibus magnatibus Christianis, præcipuè tamen regi Henrico, & fratri suo Richardo, Comiti Cornubiæ, sororijs suis, se in multis excusans rationibus, & dominum papam multipliciter accusans, & asserens, quòd cùm esset per omnia iuri parere promptus, & paratus, & legatos solennes hæc oblaturos destinasset, papa hæc præsciens, præcipitanter ante aduentum legatorum, in ipsum ex industria sententiam fulminauit. Eodem anno, ingressus est legatus terram regis Scotiæ, non tamen mare transijt. Nullo tamen prohibente, ab omnibus prælatis, & clericis beneficiatis, xiij. partem redditnum suorum, collegit, & domino papę transmisit. Per idem tempus, scripsit domin' papa Cantuar. & Ebor. archiepiscopis prolixam nimis epistolam, conquerens grauiter de enormitate Imperatoris, imponens ei crimen hæresis. Scripsit autem, tam legato quã dictis archiepiscopis, vt ipsam epistolam, per omnes suæ ditioni vel legationi terras spectantes, publicarent, addens quòd ipse Fredericus, dictus Imperator, iam flores ecclesiæ hostiliter inuadens, eas sibi ausu temerario manciparet, tanquàm inimicus ecclesiæ manifestus. Et ipso anno, congregati sunt crucesignati, præcipuè de regno Francorum exercitus numerosus, ex nobilioribus regni apud Lugdunum, tractaturi quam viam magis expediret tenerę, tendentes ad terram sanctam. Et inito consilio, pars per maritima nauigio à Massilia versus Orientem iter arripere tutius, ac cõpendiosius censuerunt. Quod, cum cognouisset dominus Imperator, scripsit eis persuadens amicabiliter, vt non videretur eis graue expectare, donec pacificasset rancorem, & discordiam motam inter eum & patrẽ suum, dominum papam, & rebelles Italiæ iustificasset. Proposuit enim, & firmiter asserebat, esse ipsis Dux & capitaneus, fideliterũ efficax & auxilium ipsis impensurus. Sed ipsi more Francorum impetuosi, & magniloqui, noluerunt Imperialibus cõsilijs obsecundare, vel à

10

20

30

vel à proposito iam inchoato resilire, quia victualia sibi congesserant, naues iam conduxerant, amicis valedixerant. Quod comperiens Imperator, irreuocabilem voluntatem Francorum ægrè tulit. Iussit tamen omnes portus, & trãsitus, per ditionem suam, eis liberè patere, nec aliquod eis impedimẽtum inferri. Ipsis quoque temporibus, accusatus est grauiter Comes Cantię, Hubertus de Burgo, coram rege, & curia tota Lõdon. vbi post multas disceptationes, vt iracundia regis, quæ immoderatè nimis cõtra ipsum excanduerat, quiesceret, adiudicatũ est vt quatuor castra sua charissima domino
10 regi resignaret, vt cętera sibi cum regis beniuolentia in pace remanerent. Resignatorum nomina hæc, Blancum castrum, Grosmunt, Scenefrithz, & Haetfeld. Temporibus autem sub eisdem, intrusit rex quendam priorem, in prioratum VVinton. natione Britonem, cõuentui infestum, vt per ipsum, quem creauerat, corda monachorũ suæ voluntati inclinaret super electione celebranda de suo episcopo. Sed sic eos magis exasperauit. Ipsis diebus Sardinia, insula opulentissima, cessit in ditionem Imperatoris, quam idem Imperator dedit filio suo. Eodemque anno, Alexander rex Scotiæ, desponsauit Mariam filiam Engelrami de Cuscy, cuiusdam excellentis ba-
20 ronis Franciæ. Anno ipso consecratus est Gulihelmus de Rale, electus Norvvicen. in episcopum, in ecclesia sancti Pauli London. ab archiepiscopo Eadmundo. Ipso quoque anno, facta inter se conuẽtione apud Northampton, iurauerunt Comes Richardus, & G. Marescallus, & alij magnates Angliæ quam plures, quòd non amplius quærentes exceptiones dilatorias, quin illo anno ad iter Hierosolimitanum arripiendum, se accingerent. Ipso anno, dominus Imperator iter versus vrbẽ Romæ direxit, & cepit Viterbium, & multas partes adiacentes, petijtque conuocari generale concilium in quo palam innocentiam manifestaret, & suam famam purgatã restau-
30 raret. Circa idem tempus. v. Idus Augusti, dedicata est ecclęsia conuentualis Abendoniæ. Et eodem tempore, dedicatæ sunt ecclesię, de Eueshan, Glouerniæ, Theukesbiriæ, VVinchecumb. Perscore, Alẽcestriæ, & multæ aliæ per regnum Angliæ, iuxta statuta concilij Lõdon. celebrati. Ipsoque anno, circa festum sancti Michaelis, obijt in mari miles egregius, Radulphus de Thony.

Rex Henricus fecit iurari fidelitatem filio suo Eadmundo per totam Angliam.

Anno gratiæ. Mccxl. rex Henricus Tertius tenuit curiam suam

ad Natale

ad Natale domini apud VVinton. vbi Baldevvinum de Riparijs, ipso die Natali, baltheo cinxit militari, & Comitatu Vectę insulę inuestiuit. Eodē tēpore confirmata est electio Hugonis de Pateshulle, electi de Couentre. Et ipso tempore mortua est Comitissa Glouerniæ Isabella, vxor Comitis Richardi, sub partus discrimine nimis dolendo. Et eodem tempore, per totum mēsem Febr. apparuit Cometa in parte Occidentali, emittens radium versus Orientem. Circa illos dies Comes Leicestren. Simon de Monte forti accinxit se ad iter Hierosolimitanum arripiendum. Sub eisdem temporibus, obijt princeps Northvvalliæ Leolinus, idib' Aprilis. Quo mortuo, orta est dissensio inter filios suos Griffinum primogenitum, & principatum ipsa ratione sibi vēdicantem, & Dauidē natu minorē, sed legitimum, & regis Angliæ, ex parte sororis, nepotem, sibi sua ratione principatum vendicantem. Pro quorum dissensione tota regio VValliæ induit confusionem, dissipata & desolata, iuxta euangelicum illud: omne regnum in se diuisum desolabitur. Tandem tamen, interuenientibus amicis, statutus est dies & locus reconciliationis inter ipsos reformandæ. Ad quem locum venit Griffinus pacificè in spe pacis obtinendæ, sub ducatu Richardi episcopi Bangorensis, & aliorum quam plurimorum virorum venerabilium. At Dauid Griffinum in dolo captum custodiæ carcerali impudenter mācipauit. Vnde prædictus episcopus grauem coram rege Anglorum reposuit querimoniam, ipsum quoq; Dauidē vinculo anathematis innodauit. Ipso quoque tempore, rex fecit iurari filio suo Eadvvardo fidelitatem à ciuibus London. & multis alijs regni magnatibus. Sub eisdē etiā tēporibus absoluebantur per prædicatores, & minores (pecunia interueniente) multi cruce signati, in scādalum ecclesię & ordinis ipsorum. Die quoque Ascensionis dedicata est ecclesia Noui templi Londoniarū. Obijt Gulihelmus Comes VVarenniæ London. x. Kalend. Iunij. Ipso eodem anno, archiepiscopus Cantuar. Eadmundus, non minima effusa pecunia, quoddam obtinuit priuilegium, tam regno quam sacerdotio gratissimum, scilicet, vt si ecclesia cathedralis per menses sex vacaret, viduata pastore, per archiepiscopum diœcesanum eidem prouideretur. Sed quia videbatur hoc in præiudicium regiæ dignitatis & iacturæ redundare, cassatum est idem priuilegium, pecunia iterum interueniēte. Vnde archiepiscopus, cum vidisset sic iustitiam manifestè vacillare, & tot labores suos annullari, inconsolabiliter doluit, nolensq; accipere cōsolationem,

solationem, ex illo tempore cogitaui spontaneus exulare. Ipso quoque tempore, imperator se in ira magna accingens ad vltionem super diffamatione magna, qua nomen suum dominus papa in vniuersis finibus Christianorum denigrauerat, Romæ aproquinquās in manu forti, cepit Viterbium cum partibus adiacentibus, & dotes ecclesiæ Romanę suæ subdidit ditioni, vnde ecclesia Romana magnam induit cum desolatione confusionem. Eodem quoque tempore, venit in Angliam Thomas Comes Flandriæ, auunculus reginæ, cui rex occurrens statim cum magna alacritate, cōtulit annuum

10 redditum multi census annui, pro homagio suo. Ipso quoque anno regina Francorum peperit filiam. Et sub eisdem diebus exercitus Francorum crucesignatorum volens impetum facere super Saracenos in Terra sancta apud †Gathre, victus, cōfusus, et captus est, ex quo pars apud Damascum, pars apud Babilonē, pars apud Gaszre vinculis mancipatur. Obijt itaque VVil. Comes VVarrenniæ, Lōdon. decimo Kal. Iunij. Comes Glouerniæ Richardus, valedicens amicis suis, ad iter Hierosolimitanum se accingit, & cum eo multi nobiles Angliæ. Imperator scripsit regi elegantem epistolam, in qua increpat regem, quòd in perniciem regni sui, & imperij, terram suam per

20 papales quæstionarios depauperari, & ipsum solenniter excōmunicari permittit, qui magis rationabilem, quàm alij principes Christiani, haberet excusationem huic præcepto domini papæ resistēdi, eò quòd sororius existit domini Imperatoris. Rex Francorū cum summo honore suscipit Comitem Richardū, & exhibet omnia necessaria magnificè transeunti, & ad Massiliam, cum suo comitatu, saluo perducit, vbi etiam contra prohibitionem papæ naues ascendit. Conuocatur concilium generale, in proximo Pascha celebrandum. Ipso quoq; anno, Kalend. Iulij, consecratus est Hugo de Pateshulle, regis thesaurarius, in episcopum Cestrensem, Gulihelmo de

30 Hauerhulle, canonico ecclesiæ sancti Pauli London. in thesaurario, loco eiusdem Hugonis, subrogato. Et eodem anno, die sanctę Mariæ Magdalenæ, obijt Iohannes Comes Lincoln. Extorquetur pecunia diuersis argumentis à viris, præcipuè religiosis, ad opus papę, quæ nunquam ei profuit, sed obfuit, quia omnia in vsus cedunt imperatoris. Abbates, querimoniam super his coram rege reponētes, pro consolatione desolationem accipiunt, vnde legatus magis desæuit in eosdem. Comes Prouinciæ Reymundus, pater reginarum Franciæ & Angliæ, occurrens cum gaudio Comiti Richardo, impendit ei

†Vathre.

quia pri.

pendit ei trasfretaturo auxilium, quoad potest, liberaliter, & consilium. Mortuo autem Leolino principe Nortvvalliæ, oritur, & orta continuatur dissensio inter filios suos, Griffinum & Dauidē. Tandē vt prædictum est, Griffinum, pacificè vocatum ad consilium, Dauid in dolo capit, & captum incarcerat. Vnde magister Richardus, episcopus de Bangor, in cuius conductu venit dictus Griffinus, recedit quasi exul à VVallia, ipso Dauide in vinculo anathematis compedito. Griffinus autem significat occultè regi, quòd in manu valida ipsum liberet à carcere & fraterna subiectione, & ipse, suus homo legius libenter factus, tenebit de eo terram suam iure hæreditario 10 ipsum contingentem. Insuper thesaurum non modicum ipsi regi largiretur. Episcopus autem de Bangor regi, super hac proditione, prædicta iniuria, iterum querimoniam reponit grauissimam. Vnde rex commotus vehementer, nepotem suum dulciter exhortatur, vt hæc satisfaciendo corrigat, ne manum apponat vltionis. Die sancti Bartholomæi electus est in episcopum Herefordensem, magister Petrus de Egleblanke, quondam clericus Gulihelmi electi Valentini, rege hoc vigilanter procurante. Qui sine moræ dispendio, & aliqua difficultate, quia regi acceptus, ab ipso est receptus, & citò post solenniter in præsentia regis est consecratus. Et circa idem tempus, 20 magister Albertus, natione Coloniensis, apud VVestmonaster. cōsecratus est in archiepiscopum Armachanum. Die sancti Remigij dedicata est ecclesia sancti Pauli London. Et circa illos dies, regina peperit filiam, & vocatum est nomen eius Margareta, eò quòd in discrimine puerperij sanctā Margaretā inuocasset, & quia soror ipsius reginæ, scilicet regina Francorū ipso nomine intitulatur. Eodēq; anno, obijt vir nobilis, & legum regni peritus, Thomas de Moltona, miles. Circa dierum eorundem curricula, venit in Angliam domini papæ familiaris, & consanguineus, magister Petrus Rubeus. Qui citò transijt Angliam, & in Scotiam veniens, ibidem vicesimā 30 ad opus papæ non segniter abrasit. Eodem tempore, magister Petrus de Supino in Hyberniam missus, vt ibidem vicesimam vigilāter meteret, quicquid poterat inde, non fictus papæ quæstionarius, apportauit. Quæ prȩda ad numerum mille & quingentarum marcarum, & amplius dicitur ascendisse. Collecta autem Petri Rubei, quam à Scotorum finibus emunxit, hanc summam creditur duplicasse. Qui postea remeans per Angliam domos religiosorum perscrutans nouis argumentis, pecuniam ad opus papæ argutè nimis exegit,

[margin, handwritten:] dedicatio eccl[esi]e s[anc]ti Pauli London

exegit, cogens eos iurare, quòd illud sacramentum, quasi confessionis arcanum, vsque in dimidium anni celarent. In quo corda fidelium auertit à deuotione, & dilectione Romanæ ecclesiæ, & dolore magno sauciauit. Ipso tempore, reuocatus est legatus per autenticum papale, multum admonitus, vt aduentum suum ad Romanam curiam maturaret, & concilium generale anticipando præueniret, vt fratres, præhabita morosa deliberatione, tractatum haberent simul cum eo de imminente eiusdem ruina, & periculo irrestaurabili, Imperatore iam dotes ecclesiæ inuadente. Eodem anno Mauricius Hyberniæ iusticiarius, venit London. ad regem, vt sine scrupulo maleuolentiæ, vel odij reseruati, Comiti Gilberto Marescallo pacificatus, suam purgaret de morte Comitis Richardi Marescalli, in Hybernia trucidati, innocentiam. Et sub eodem tempore, rex de Cunnach venit ad regem London. & est vtriusq; negotium competenter consummatum. Sub eisdem temporibus, monachi Dunelmenses, procurantibus aduersarijs eorum, Romæ inutiliter commorantes in infirmitate & dolore contabuerunt, & mortui sunt. iiij. ex ipsis, cum clericis suis & ministris. Quod cum audisset eorum prior, condoluit vehementer, & cessit electioni de se factæ spontaneus. Sub eisdem temporibus videns Imperator, quòd papa concilium cōuocauerat ad deiectionem ipsius, per hoc, quod idem papa seculare brachium, & præcipuè hostium imperij publicorum in auxilium eius aduocauit & formam cōuocationis, secus quàm prælocutū fuerat, alterauit, pænituit eum in hoc consensisse, vt concilium conuocaretur. Et resiliens significauit regi Anglorum, vt muniret omnes regni sui prælatos ex parte Imperatoris, ne venirent ad illud generale conciliū, in personis & rebus securitatem in ditione sua penitus denegātis & nolentis, vbi præsidebit inimicus eius capitalis, causam committere dubio foro tam excellentē. Dominus papa ē contra scripsit, significans eisdem prælatis, vt humanis minis postpositis, patri suo spirituali obedienter obsecundarēt, nec omitterēt, quin ad concilium communiter venire ad terminū statutum, properarent. Vnde episcopi fluctuantes in proposito, quid agendū foret, dubitabant. Dum igitur fortunalis rota sic mundanum cursum volubiliter exagitaret, dominus Eadmundus Cantuar. archiepiscopus, qui sponte exulauerat apud Pontiniacū, decubuit grauiter infirmatus. Interim Comes Richard', qui se precibus omnium religiosorum Angliæ commēdauerat, per dei gratiam & precum fideliū

efficaciam,prosperè apud Acon applicuit,& infrà biduum,postquã applicuerat, acclamari fecit in publico,voce præconia, vt nullus pro defectu pecuniæ,cuiuscunq; nationis fuisset, à Terra sancta recederet,quin deo sub clientela sua,ad stipendia sua, fideliter militaret. Quod,cũ audissent Saraceni,quamuis rex Nauariæ,& Comes Britanniç impudenter recessissent,cœperunt nimis prudentiã & potentiam Comitis formidare,tum quia hoc nomẽ,Richardus, adhuc Saracenis inimicũ ipsum intitulauit, tũ quia auro & argento abundauit,tũ quia sororius erat Imperatoris, & amicissimus, tũ quia frater regis Anglorũ nominatissimi,tũ quia Comes erat Pictauiæ & Cornubiæ. Vnde posteà pacẽ fecit toti ecclesiæ honorabilẽ, imò etiã toti Christianitati,quã non poterant vnq̃ aliqui tẽporibus nostris impetrare,sicut sermo sequens luculenter declarabit. Et dũ hæc in Terra sancta deo disponente agerentur, Eadmundus archiepiscopus Cãtuar. à Pontiniaco,gratia melioris aëris hauriẽdi,semot⁹,apud Soeisy grauiter infirmatus, corpus suũ monachis Pontiniacẽsibus delegãs, viã vniuersæ carnis est ingressus,vbi dominus magna miracula dignatus est operari, adeò quòd beatissimi cõfessoris Eadmundi fama iam oẽs partes Cisalpinas sua claritate meretur illustrare. Trãsijt igitur ex hoc mundo ad patrẽ dictus archiepiscopus Eadmundus. xiiij. kal. Decembr. Illis quoq; tẽporibus, nonnulli episcoporũ regni Angliæ, & quidã abbates mare transierunt, vt si aliquo modo pateret trãsitus,vel per terrã vel per mare, veniendi ad conciliũ,præceptis apostolicis satisfacturi illuc properarent. Consecratur Londini apud sanctũ Paulũ, Magister Petrus de Egeblank, in episcopũ Herefordensem. Eodemq; anno, geminato dei beneficio in regno Francorum,delata est in Franciã corona Saluatoris spinea,q̃ quandoq; Iudæi plectẽtes capiti crucifixi apposuerũt. Circa quoq; eadẽ tempora, arctabantur immisericorditer à Saracenis captiui Christiani, qui in vinculis apud Damascum, Babyloniam & Nazre tenebantur. Rex verò Nauariæ, qui & Comes est Campaniæ, Comes quoque Britanniæ, cognoscẽtes Comitis Richardi prudentiã & magnificentiã, inuidia stimulati,& dolentes, si,quod ipsi cũ suis Francis nõ potuerunt ad optatũ effectum perducere, ipse Richardus, quem vocabãt Anglicum impubem & inexpertum in bellicis expeditionibus, cõsequeretur:pacem dolosam cum domino de Nazre inierunt,vt ipse suos captiuos liberos abire permitteret,qui nullam tamen super eos habuit potestatem,vt saltem sic aliquid fecisse in Terra sancta viderentur.

mors archiep.

10

20

30

rētur. Statimq; ante sociorū suorū liberationē.(Francorū captiuorū) naues apud Ioppen clam,& subitò, ad propria redituri, ascenderūt. Et sic suas proprias proditiones manifestè toti mundo detunicauerunt, qui laudes alienas impudenter sibi cupierunt ascripsisse. Hoc etiam anno, obijt Iohannes filius Roberti, vir nobilis & potens, vnus de præcipuis baronibus plagæ borealis.

Impeditur concilium generale, captis prælatis. Eadmundus archiepiscopus claret miraculis. Pax reformatur inter Christianos & Saracenos.

ANno gratiæ. Mccxli. qui est annus regis Hērici Tertij. xxv. tenuit idem rex curiā suam Londonijs apud VVestmon. vbi magnates regni quamplurimi, festa cū eo natalitia celebrarunt. Quarto verò die Natalis, legatus à domino papa reuocatus, prælatis Angliæ valedicens, versus mare iter arripuit transalpinum. Quem rex, cum strepitu tubarum suarum, & innumerabili multitudine nobilium concomitantium, cum prælatis & clericis, pompose nimis vsque ad maris confinia perduxit, & in crastino Epiphaniæ naues apud Doueriam ascendit transfretaturus, mutatis rubeis indumentis. Reliquit autem tàm regnum, quàm ecclesiam in Anglia nimis desolatā, præcipuè tamē Cantuariensem enormiter, quæ in regno Angliæ dinoscitur dignissima, perturbatam: ac si nō pro consolatione, sed potius desolatione aduenisset. Circa eosdem dies, Petrus de Sabaudia, auunculus reginæ, venit in Angliam, cui rex solenniter occurrens, præter Comitatum Richemundiæ, quem ei præconcesserat, munera contulit pretiosa, & sui cōsilij constituit capitalem. Die verò sancti Eadvvardi, quem rex miro cultu de more solennizat, ipsum Petrum cum. xv. iuuenibus, vt tyrocinium suum superstitiosi' serenaret, cingulo militari insigniuit. Et eodē die, quasi imperiales nuptias, in maiori palatio VVestmonaster. cum multitudine conuiuantium, festū suum celebrauit. Temporibus verò sub eisdem, magister Nicolaus de Fernham, electus est in episcopum Dunelmensem, vir quidem moribus & scientia præditus, à rege & omni populo, non tamen sine difficultate, susceptus, est citoque confirmatus. Eodem etiam anno, Iudæi ad grauissimam compulsi redemptionem sub pœna mortis, vel exilij, regi. xx. millia marcarum numerarunt. Verno autem tempore arridente, Gulihelmus de Fortibus, Comes de Albamarla, Petrus de Malo lacu, & multi alij nobiles de regno Angliæ, iter Hierosolimitanum magnificè arripuerunt. Crux quoque sancta, ipso anno, in regnū Francorum est allata, &

cum tanta ſolemnitate & deuotione Pariſijs eſt recepta, quantam ſe nullus meminit præuidiſſe. Noua mœnia conſtructa circa Turrim London. ſicut anno proximo elapſo, & ipſa nocte, admirantibus multis, corruerunt. Ipſo quoque anno, dominus Imperator timens de periculo ſibi imminente, ſi examen papę ſibi nimis infeſti ſubiret in concilio, quod iam imminebat in proximo, mutato conſilio ſcripſit principibus diuerſis. Familiarius tamen regi Angliæ, vt pręmuniret, exhortans diligẽter prælatos terræ ſuæ, ne venirent ad cõcilium ſibi ſuſpectũ, ſcientes liberũ tranſitũ per ditionem imperialẽ tam per mare, quàm per terras in perſonis & poſſeſſionibus ſibi penitus denegari. Quibus prælatis ſcripſit efficaciter dominus papa, vt ſpreto timore minarum Imperatoris excommunicati, ad conciliũ audacter properarẽt. Interim Falencia, ciuitas opulentiſſima, quam ipſe Imperator iam per annum obſederat, violenter capta eſt. Ipſo quoq; tempore venerabilis archiepiſcopi Cantuar. Eadmundi, cuius corpus apud Pontiniacum requieſcit, ſolenne nomẽ, & præclara memoria, miraculis crebreſcentibus, partes Ciſalpinas luculenter perluſtrauit, cuius inſignia tractatus exigerent ſpeciales. Ipſo quoq; tempore, monachi Cantuar. beneficium abſolutionis a domino papa meruerunt obtinere. Et ſub eiſdem diebus monachi VVinton. pro eo quòd conſtanter epiſcopum Norvvic. Gulihelmum, in paſtorem ſibi poſtularent, enormes, procurante priore ſuo intruſo, quodam ſcilicet Britone, perſecutiones viriliter pro Chriſto & executione iuſtitiæ, pertulerunt. Ipſis quoque diebus, fecit rex perſonã Bonefacij electi de †Baleis, magnificando commendari, vt dignus videretur eſſe, vel ad archiepiſcopatum Cantuar. vel epiſcopatum VVinton. quò promoueretur. Sed res effectum non ſortita, eadem facilitate euanuit, licet multorum prælatorum teſtimonijs tituli ipſius roborarentur. Imminente tempore æſtiuali, Otho, quandoque legatus in Anglia, & qui legatus fuerat in Francia, infinitam ſecum prælatorum trahentes multitudinem, naues aſcenderunt apud Genuam ciuitatem, vt ſub ducatu Genuenſium saluò ad concilium peruenirent. Ad quos animandos papa vnum legatum deſtinauerat, qui ab eodem papa poteſtatẽ acceperat, omnes imminenti periculo ſe oppoſituros, ab omnibus peccatis ſuis abſoluendi. Sed cum omnes vaſto mari ſe commendaſſent, venerũt eis obuiam piratæ Imperiales, qui omnes ſub captione miſerabili cõcluſerunt, & multos ex eis vel ſubmerſerunt, vel irreuerenter trucidarunt.

†Baleis.

Quos

Quos autem viuos acceperunt, per longos maris tractus sub caumate intollerabili adustos, sub vinculis & arcta custodia vsq; Neapolim (vbi ex præcepto Imperatoris carceri sût addicti, in toti' ecclesiæ dedecus & ignominiam) pertrahunt. Facta autem fuit hæc infausta naualis congressio, die sancti Marci Euangelistæ. Interim duo papales exactores, Petrus videlicet Rubeus, domini papæ consanguineus, & familiaris (talis enim erat titulus epistolarum suarum) & Petrus de Supino, per Angliam, Scotiam, & Hyberniam, pecuniam infatigabiliter ad opus domini papæ exquisitis argumentis abradere non cessant, rege verò hæc oia malo nimis cõsilio permittente.
Eisdemque temporibus absoluebatur quicunque vellet, pro pecunia crucesignatus, prædicantibus & illud persuadentibus, ex præcepto papæ, fratribus tam Minoribus quàm Prædicatoribus, ita vt multi hodie crucesignati, in crastino à voto suo, data, quam possent, pecunia, non sine multorum admiratione, absoluerentur. Eodemq; anno. v. Kalend. Iunij, obijt Gilbertus Marescallus, Comes de Penbrok extra villam Herefordiæ, toto corpore confractus in quodam hastiludio, vbi milites vires suas infœliciter tentatum sunt experti. Delatum est igitur corpus London, sepeliendum. Post cuius obitũ, quia rex dictum hastiludium prohibuerat, nec pro ipso omissum fuit, VValterus, frater Gilberti Comitis, vix à rege impetrauit, vt hæreditatem sibi debitam obtineret. Circa idem tempus, rex Francorum fratri suo Aldefonso Comitatum Pictauiæ contulit, & cingulo militari solẽniter, excluso Comite Richardo, qui deo in Terra sancta interim militauit, insigniuit. Ipso quoq; tẽpore, memoratus Comes Richard' treugas accepit cum Soldano Babiloniæ ea conditione, vt omnes Franci, qui captiui tenebãtur, liberi permitterẽtur. Hierusalẽ quoque cum locis finitimis, & multis alijs ciuitatibus, & castellis, in libera pace dimitteretur, cũ quibusdã cõditionibus, quæ Christianis honorabiles & fructuosæ sunt, sicut in eiusdem Comitis epistola continetur. In cuius negotij principio, rex Nauarniæ, qui & Comes est Cãpaniæ & Britanniæ, & viri de seditione notabiles, nequiter & formidolosè fugã clãdestinã arripuerunt, apud Ioppen naues, vt ad propria redirẽt, cum nil boni in Terra sancta peregissent, ascẽdentes, & clam atq; subitò sub noctis silentio à facie domini, relictis Francis fratribus suis in vinculis & carcere, fugiẽtes. Ipso aũt anno, Griffinus, filius Leolini primogenit', qui ad cõsiliũ fratris sui Dauidis pacificè venerat, & dolosè capt', in carcere fratris tenebatur, regi

per episcopum de Bangor Richardum, humiliter supplicauit, vt ipsum à fratris sui manibus misericorditer liberaret, & ipse totam terram suam, quæ eum iure hæreditario cõtingebat, ab ipso rege gratanter teneret. Pro eiusdem igitur liberatione, cum rex liberaliter scriberet Dauidi pro ipso supplicando, nec proficeret exauditus, arma parat, & vexilla in VValliam hostiliter dirigit, conuocato exercitu copioso, quem aduẽtantem, cum Griffinus filius Madochi, quidam princeps VValliæ, & magnates de confinio VValliæ, cum pace recepissent, in via ipsius terræ, quam æstus iam per quatuor menses cõtinuatus arefecerat, sine offendiculo pertrãsiens, ita ipsum Dauidẽ cum suis complicibus exterruit, quòd non tãtum fratrem suum Griffinum liberum dimisit, verũ etiam in propria persona ad pacẽ regis, mansuetus & edomitus peruenit, examen curiæ suæ per omnia subiturus. Rex igitur ad votum completo negotio, misit in Turrim London. Griffinum, à fratris carcere liberatum, regis compedibus, donec quid de eo facturus esset deliberasset, vinciẽdum, & ipsum Dauidem in London. vt ad curiam veniret super obijciẽda responsurus, sub saluis fideiussoribus obligauit, & sic cum gaudio rex victor, sine sanguinis effusione, ad propria remeauit. Ipso tempore, Comes Richardus, fœliciter ac magnificè consummato negotio Terræ sanctæ, firmatoque fœdere pacis & treugarum per chartas & iuramenta vtrobique, naues vt rediret ascendit, & post diuturna maris discrimina, apud Trapes in Sicilia applicuit. Cui veneranter occurrentes imperatoris officiales & portuum custodes, ipsum cum magna veneratione susceperunt, habebant tale præceptum à domino suo Imperatore. Eodemque anno, dominus rex aureum feretrum ad reponendum reliquias gloriosi regis, & confessoris Eadvvardi, ex sumptibus proprijs honorificentissimè fecit Lõdon. fabricari. Et circa eosdem dies, apud Bristoliam obijt quondã Comitis Britanniæ filia, in custodia diuturni carceris strictissimè reseruata. In ipsis quoque diebus, Gregorius. ix. papa, quasi conceptos dolores ex vtraq; auditis casibus, quos sibimet suscitauerat, impotens sustinere. xi. Kalend. Septemb. diem clausit extremum, ætate ferè centenarius. Ipso tempore Franci per Comitem Richardum liberati, & in equituris, vestib⁹, ac viaticis honorificè attributi, ad propria cum gaudio reuertuntur. Comes verò cum domino Imperatore, gratia mutuæ visitationis & confabulationis, diu præoptatæ, corpus & cor recreando commorabatur, & nisi mors dominũ papam de

pam de medio surripuisset, pacem gratiosus in ecclesia composuisset. Dum autem cardinales, vt moris est, de electione papali inclusi tractassent, obijt magister Robertus de Somerkote, cardinalis. Electus est autē in papā, Galfridus Mediolanēsis, quē Cœlestinū vocabāt, qui cùm vix. xvii. dieb^9 sedisset, viā vniuersæ carnis est ingressus. Die verò sanctæ Fidis passus est sol eclipsim, quasi viderentur cœlestia statui ecclesiæ concordare. Viduabatur etiam eodem anno, regnū Angliæ præclaris magnatibus, & ecclesia prælatis eximijs. Præter enim prælatos nostros capitales Romanos, videlicet pōtifices ad minus duos, qui ab hoc seculo migrauerunt, obierunt in Anglia piæ memoriæ Rogerius Londoni iiij. Kalend. Octob. & Hugo Cestriæ. vij. Idus Decembris, episcopi, præter etiam Comitem de Albamarla Gulihelmū, & Comitem Marescallum. G. de quibus mentio prælibatur. Obierunt vices agens iusticiarij, Stephanus de Segraue. vi. Idus Nouembris, & etiam vir nobilis & potens VValterus de Lacy circà Pascha in Hybernia. Obierunt insuper Gilbertus Basset, miles nobilis, & in armis strenuus, Iohannes Byset, Angliç prothoforestarius, Robertus Marmion, Petr^9 de Bruis, Guiscardus Leydet. Item migrauerunt ad dominum peregrinantes in Terra sancta, vel eundo vel redeundo, Eudo, frater Comitis Richardi, Hamo, cognomentò Peccham, Baldevvinus le Betun, Iohannes filius Iohannis, dicti Comitis Senescallus, Iohannes de Bello campo, miles elegantissimus, Girardus de Furniuaus, & plures alij, quorum fideliter deo militantium, & vestigia pedum eius adorantium, nomina in libro vitæ indelebiliter annotantur. Eodemq; anno, in partus discrimine obijt Isabella Romanorum Imperatrix, soror regis Angliæ, Anglorum spes, & gloria singularis, Kalend. Decemb. Quod cum imperator, per quandam lugubrem epistolam domino regi Anglorū nunciasset, in fine, quasi dolorem temperauit, ipsius epistolæ, dicens sic. Restat de omnipotentis dono regia soboles, de qua in conspectu patris rex & regina consurgunt, suæ iudices genetricis. Susceperat enim Imperator prolē ex eā prosperam, filium scilicet & filiam. Transijt annus ille regno Angliæ pestifer & turbulētus, Terræ sanctæ inimicissimus, eò quòd Tēplarij hostiliter Hospitalarios impugnarant, nec poterant industria diligentissima Comitis Richardi pacificari, ecclesiæ Romanæ virulentus & hostilis adeò, quòd mortuo papa, & iterum alio electo, et infrà paucos dies ab hoc seculo rapto, omnes fratres corporibus, & cordibus, atque diuersis

locis dissipati, sese inuicem infestabant.

Petrus de Sabaudia, Comes Richemundiæ, resignat castra nobilia, quæ à rege susceperat custodienda ipsi regi.

ANno gratiæ: Mccxlij. qui est annus regni regis Henrici tertij xxvi, tenuit idem rex curiã suam ad Natale domini apud VVestmonasterium, in maiori palatio suo, sicut de cõsuetudine habuit, serenissimam, vbi cum moram per. xv. dies pertraxisset, rumor de aduentu Comitis Richardi, de Terra sancta redeuntis, percrebuit. Quo cognito. P. de Sabaudia, Comes Richemundiæ, castra regni eminentiora & famosiora, quæ susceperat custodienda, in manum regis, vt vir discretus & circumspectus, prudenter resignauit. Intellex itenim quòd magnates Angliç, magnam de eius exaltatione repentina conceperunt indignationem, vnde nimis aduētum Comitis formidabat. Porrò hæc ipsius Petri prudentia, multorum corda sedauit turbatorum. Eodem anno, in Pictauia orta est seditio magna, quæ posteà ruinam maximam, & schisma lethale, necnon & guerram, & damnum generauit irrestaurabile. Comes enim de Marchia, instinctu Isabellæ, quam Franci Iezabel inpijssimam nominant, vxoris eius, matris scilicet regis Angliæ, calcaneum leuauit contra dominum suum regem Franciæ. Indignabatur enim vehementer, quod Aldefonsus, frater regis Francorum, Comes iam Pictauiæ, cui rex Francorum Comitatum eundem nuper contulerat, homagiũ debitũ ab eo exegit. Vnde procaciter respõdẽs dictus Comes de Marchia, cum superbia & abusione, quod de iure debuit, abnegauit. Ascendit igitur super hoc vsque ad regem Francorum querimonia non leuis. Admonebatur Comes talem insolentiã corrigere. Sed multoties admonitus, hoc facere contemnens, & muliebri vtens consilio, significauit regi Angliæ, vt veniret in Pictauiam, non comitatu Anglorum suorum, sed quantitate pecuniæ communitus, & omnes terras suas ei redderet transmarinas. Rex autem consilijs Pictauiensium, quibus prodere proprium est, fidem adhibuit & consensum, & in thesauris & nauigio transitum præparans, nullius amicorum suorum neq; hominum naturalium consilijs, vel precibus potuit retardari. Diebus illis scripsit dominus rex omnibus Angliæ magnatibus, districtè prçcipiens, vt omnes generaliter London. die Martis proximo ante Purificationem beatæ Mariç virginis, de arduis negotijs regni, dilationem non capientibus, tractaturi cõuenirent. Ipso quoque tempore dominus rex de aduentu

fratris

fratris sui Comitis Richardi certificatus, occurrit ei ad mare lætabũdus cum magno comitatu, & ipsum suscipiens cum gaudio & honore, fraterno affectu in amplexus eius ruens, lachrymas fudit exultationis. Et per plures dies commorantes, sese mutuis collocutionibus consolabantur, & epulis recreabantur. Interim non cessabant Pictauienses, regem epistolis & legationibus stimulare & animare, vt ad ipsos transfretando venire non omitteret, sine offendiculo & contradictione iura sua & omnes terras suas vltra marea receptu- rus. Imminente autem Purificatione, & die generalis perleamenti,
10 conuenit tota Angliæ nobilitas, tam prælatorum, quam magnatum apud VVestmonasterium. Innotuit autem iam cunctis, quòd Comes de Marchia, & alij Pictauiæ nobiles, qui omnes de proditione semper fuere notabiles, regem vocabant, vt non manu militari stipatus, sed thesauris instauratus, acsi nullam militiam Angliæ reputarent, sed solam pecuniam desiderarent, ad ipsorum præsidium acceleraret. Iam iam enim eos rex Francorum, quasi manifestos proditores hostiliter inuaserat. Insonuit igitur murmur inter Anglos, & non minimam super hoc indignationem conceperunt, quòd rex serius ad talem suggestionem fidem præbuerat, & consensum. Cũ
20 autem congregarentur, exegit rex cum magna instantia pecuniam ad acquirendam terram suam transmarinam. Et cum non posset rex reuocari à proposito cõcepto, prece vel cõsilio suorũ hominũ fidelium & naturalium, solutum est concilium cum indignatione. Conuenerat autem rex prælatos singillatim, quid quisque ei dare vellet, vsus Romanorum versutia, & sic cum non posset omnes simul congregatos flectere, singulos ad voluntatem suam eneruando, eorum constantiam inclinauit, & sic concessa est ei pecuniæ à prælatis quantitas numerosa. Et exinde militibus, quos nouerat indigere, magnam partem distribuit, vt cum ipso transfretarent. Cum autem
30 rex Francorum de transitu regis Angliæ certificaretur, mare & partes mari conterminas, præcipuè Rupellam, & alia maris confinia versus Pictauiam & Vascon. spectãtia, manu militari communiuit. Eodem tempore, applicuit Comes Sarum apud Doueriam, rediẽs de Terra sancta. Cum autem vidisset Comes Richardus, quòd dominus rex nulla poterit ratione ab incepto reuocari, consensit vt cũ eo transfretaret, & se magnificè ad transitum præparauit: & eodem exemplo excitati multi alij nobiles, cum rege & dicto Comite, se ad transitum præpararũt. Cõmissa igitur regni custodia archiepiscopo

Ebor.

Ebor. VValtero, eò quòd vir discretus & fidelis inter omnes regni reperiebatur, dominus rex comitante regina, & fratre suo Comite Richardo, cum septem alijs Comitibus, & militibus circiter, ccc. naues ascendit Idibus Maij, iter & vela dirigens versus Burdegalim. Ipso quoque tempore, rex Scotiæ Alexander, filiam Engelrami de Cuscy, cuiusdam videlicet potentis baronis ac crudelis de regno Francorum, Margaretam nomine, sibi matrimonio copulauit. Cum verò dominus rex in partibus transmarinis moraretur, quidam nobilis, natione Hybernicus, Gulihelmus scilicet de Marisco, exul & profugus pro quo..ā sibi imposito facinore, in insula Londeie, quæ non multum distat à Bristolia, rapinis, & prædis intendebat. Tandē captus cum. xvij. socijs suis, adiudicatus est crudeli morti, & rege sic dictāte, tractus est cum dictis. xvij. socijs suis ad caudas equorum, ad patibulum London. suspendēdus. Pater ergo suus, quidam de potentissimis Hyberniæ, nomine Galfridus de Marisco, hoc audito, fugit in Scotiam, vix ibidem tutas latebras habiturus. Qui præ confusione, & dolore contabescens, citò post vitam miserabilem optata morte terminauit. Et circa eadem tempora, obierūt quidam nobiles, videlicet Gilbertus de Gaunt, Baldevvinus VVak, Philippus de Kyme, & in partibus borealibus Rogerius Bertram*, cum quibusdam viris præclaris, humanis rebus exempti ab hac luce migrauerunt. Obijt etiam Comes de VVarevvik, vir potēs & genere spectabilis. Et eodem tempore, vnus filiorum Imperatoris Frederici, nomine Henricus, qui exigentibus meritis suis, diuturno carcere, iubente patre, detinebatur, miseram animam exhalauit. Perhibetur enim, seipsum ex tædio vitæ, manu propria, nimis infœliciter peremisse. Ipso quoque tempore, rex Francorum pijssimus, & elegantissimus, spiritu tactus misericordiæ, & tranquillitatis, obtulit domino regi Angliæ optimam formam pacis, eò quòd eius erat cōsanguineus, & vxor eius regina, reginæ Angliæ soror extiterat. Sed rex Angliæ, Comitis de Marchia seductus falsis policitationibus, ipsam penitus recusauit, asserens se nunquam à consilio dicti Comitis, recessurum, què patrem suum de more appellauit. Et statim hostiliter & inconsultè ipsum regem Francorum diffidauit. Pœnituit igitur regem Franciæ, se regi Angliæ sic humiliasse, & euoluta oloflamma, impetum fecit vehementissimum in omnia, quæ Comitis erant de Marchia, & infrà breue tempus adeo prosperatum est negotium Martium in manu eius, vt iam cōtritis hostibus eius, finem

guerra

guerra sua sortita est adoptatum. Occupauerat enim iam castrum dictum Frontenay, quod videbatur Pictauiensibus inexpugnabile, & in ipso filium Comitis de Marchia, cum .lc. militibus occupauit. Inde castrũ, quod dicitur Mouent. Deinde diatim alia castra, necnon & ciuitates, & earum habitatores, præclari ciues & milites, spõte in suam se dederunt potestatem. Tandem ventum est apud prædictam ciuitatem vineis opulentissimam, flumine, quod Tarenta dicitur, lætificatam, quæ Talleburc dicitur, vbi rege existente Francorum, rex Anglorũ ex alia parte cominus flumine extitit, ita vt ad-
10 inuicem alij aliorum papiliones, & signa videre potuerũt, ereptusq; est ibidem rex Anglorum à discrimine confusionis per industriam Comitis Richardi. Nocte igitur fugiens rex Anglorum fœliciter ac prudenter, venit Xantonas, sed eum insecutus est statim rex Francorum, ibique factus est acerrimus conflictus inter Anglos & Francos extra ciuitatẽ, in quo plus laudis Angli promeruisse coacti sunt Francis, licet inuitis confiteri. Accrescẽte autem regis Frãcorum indies exercitu, ad instar stagni ex torrentibus inundãtis, facta est seditio in ciuitate, vnde natis sinistris rumoribus, rex Anglorum repentino auolatu se contulit Blauium, probrosè fugitiuus, vbi per a-
20 liquot dies infirmatus commorabatur. Hæc igitur audiens Comes de Marchia, tactus dolore cordis intrinsecus, misso Comite Britanniæ ad regem Francorum intercessore & mediatore, vix ad pacem regis Franciæ, sed durissimis tamen conditionibus, relicto rege Angliæ, postquam thesaurum eius exhauserat, & honorem exufflauerat, est receptus. Deinde Reginaldus de Pontibus, post quem Gulihelmus, cognomẽto Archiepiscopus, quos sequebantur vicecomes de Thoarz, necnon & alij nobilissimi Pictauiensium, receptis tamen cautè, imo potius proditiosè, regis Anglorum denarijs, quotquot poterant anteà, ad regis Francorum alas conuolarunt. Obijt autem
30 tunc temporis, abbas de Euesham Richardus, cognomento Gras, monachus VVestmonast. vir discretus & circumspectus, iure ciuili & canonico eleganter expeditus, apud Ryolam: vnde rex quia eius specialis extitit consiliarius, & quandoque vices agens cancellarij, doluit vehementer. Et dum rex Angliæ his turbinibus exagitaretur, regina Alienora, proxima partui, apud Burdegalim commorabatur, nec inde recessit donec peperisset filiam, et vocatũ est nomen eius Beatrix, Comitissa prouinciæ, quæ Beatrix vocabatur, sic procurante: nata est igitur in crastino natiuitatis sancti Iohãnis Baptistæ.

Eodem

Eodem tempore, quod non sine sibilo & derisu, cum dolore referunt Angli, quędã mulier singulariter mõstruosa, cuius cadauer vermibus multis hæreditariũ, lecticam vacuã poterat onerare, videlicet Comitissa de Byarde, cũ filio suo Gastone, &. l. militibus, ducta cupidine sterlingorũ, quibus nouerat regẽ Angliæ abũdare, venit ad eũ, & facta cõuentione vt regi pro stipendio militarent, xiij. libras sterlingorũ qualibet die suscepit numeratas. Dicta verò mulier gygãtea, vel filius eius, vel eorum militia, quæ per multũ temporis cum rege moram fecerũt sumptuosam, nunq̃ regi profuerũt, imò potius obfuerũt, & in fine ridiculosè defuerũt. Rex interim Francorum, inito cum optimatibus suis consilio, quia vidit opus Martium in manibus suis ad votum fœliciter prosperari, proposuit regem Anglorum, quem iam nouerat Pictauiensium viribus, & solatio destitutum, & iam in procliuum desperationis declinantem, hostiliter, & non segniter, vsque ad Blauium insequi, & inde vsque Burdegalim, si illuc foret migraturus, & negotium guerræ sine belli vsque ad consummationem indefessa diligentia continuare. Et ecce dominus misertus regis Anglorum, dans quando & pro vt vult, salutem regibus, ne incassum videretur se religiosorum Angliæ in recessu suo orationibus commendasse, corda Francorum intolerabiliter superbientium, quodam dissensionis inter eos exorto schismate, perturbauit. Dicebant enim quidam eorum, quòd non foret expediens Francis, quòd rex Angliæ caperetur, vel confunderetur, ne Anglia Franciæ subiugaretur. Quia si sic eueniret, Franci etiam nobilissimi, si à rege Francorum opprimerentur, vbi profugis pateret refugium, vel Anglis, si similia paterentur? Vidimus enim interdicta Anglia, Franciam episcopis Angliæ, & quibusdam magnatibus, vtpote Roberto, filio Gualteri, sinum refugij & protectionis aperuisse, & Angliam Comiti Bononiæ, Reginaldo. Et qui talia dicebant, erant de his, quos Comes Richardus in Terra sancta redemerat, quos cum audissent alij Francorum, arguebant eos proditionis, & sic orta dissensione, ferè ad intestina bella conuolabant. Præterea alimentorum, pręcipuè aquarum penuria eorũ exercitum, qui numerosus erat, adeò miserabiliter inuasit, vt fame, & siti inualescẽtibus, tumuerũt, & infirmitate cõtabuerunt, & varijs afflicti miserijs animas fatiscentes exhalarunt. Comprouinciales enim puteorũ ora obturauerant, riuos & fontes perturbatos intoxicauerãt, prata cum pascuius arauerant, & amotis pecudibus, annonam cum fructibus elongaue-

elongauerant. Haustis igitur aquis, tam equi quam homines perierunt, & oblatrantibus diebus canicularibus, qui tunc instabant, homines infirmi decubuerunt, & carentes requiei solatio & curatium medicamine, citius obierunt. Mortui igitur sunt de exercitu Francorum magnates, vexilla ferentes, quater. xx. & de pedestri manu circiter. xx. millia. Rege autem Francorum simul grauiter infirmato, cecidit timor grandis cum desperatione super Francos, dicentes quòd elemosynæ regis Anglorum ipsos deiecerant. Formidabant etiam vehementer regem suum, qui tener erat & delicatus, imò e-
10 tiam seipsos morte opprimi repentina, exemplum etiam robustiorum morte præuentorum augebat formidinem. Obierat enim ibidem Robertus Malet, quidam Baro Normanniæ, armis strenuissimus, & singulari dignus præconio. Obijt insuper ibidem, eadem peste Richardus de Beaumund, inter omnes Francos generosus, & gestis magnificis intitulatus. Coactus est igitur rex Francorum, fatis sibi aduersantibus, treugas quinquennes à rege Anglorum postulare, in Franciam, vt aërem solitum hauriret, maturè rediturus, quæ libenter, imò gaudenter sunt concessę postulanti. Receptis igitur homagijs magnatum Pictauiæ, & suis naturalibus homini-
20 bus, ac fidelibus in castris eorum positis ac ciuitatibus, vt ipsis præessent, & eos regerent, rex in Franciam remeauit, & in breui sanitati restitutus, Pictauienses iussit, vltimis traditos conditionibus, artissimè custodiri, vnde datum est eis iam pro lege, vt nec despotui filias suas tradant, nec de vna ciuitate in aliam, sine Francorum licentia. Comes etiam de Marchia, de proditione accusatus & appellatus eodem anno, coram rege Francorum, vix à mortis ignominiosæ dispendio est ereptus. Factus est tamen, quasi cunctis prodigium, id est, signum ad digitum in subsannationem & sibilum vniuersis, eo quòd regem Angliæ tam perniciosè prodidit, in ipsum temere cõfi-
30 dentem. Ex ipso igitur tempore dehonerata est regis Angliæ prodiga sollicitudo, quæ inconsultè Pictauiensibus, quolibet anno vij. millia marcarum, pro eorũ vmbratili homagio, & inutili seruitio, distribuere consueuit. Eodem anno, videlicet in crastino sancti Michaelis, dedicata est ecclesia cõuentualis de VValtham ab episcopo Norvvic. Gulihelmo, solenniter, assistentibus alijs pluribus episcopis & prælatis. Ipso quoq; tempore, exigitur scutagium. Conceduntur & colliguntur ad opus regis indigẽtis, videlicet de quolibet scuto xx. solidi. Cum autem rex pacificè transisset vsque Burdegalim, &

treugis captis inter regem Franciæ & ipsum, moram ibidem traxisset inutilem & nimis sumptuosam, quidam Angliæ nobiles, iam nimis indigentes, & alieno ære obligati, licentiam repatriandi petierunt, nec obtinuerunt. Comes autem Richardus, eodem tempore, non clarè licentiatus, recessit, et in mari repatriando multa passus pericula, & à naufragio vix ereptus, in insulam, non procul à Cornubia ad aridam iactatus, votum vouit domino se domum religiosorum ordinis Cisterciensis fundaturum, quod postea fideliter adimpleuit. Circa eadem tempora, obijt nobilis vir, Richardus de Burgo, multas in Hybernia habens terras & possessiones. Et eodem anno, Hugo de Lacy, in Hybernia bellator nominatissimus, cuius bella & conquæstus tractatus exigerent speciales, ab hac luce migrauit. Ipsis quoque temporibus, episcopus Lincoln. Robertus, vir in Latino & Greco idiomate peritissimus, testamenta, xij. patriarcharum de Greco fideli interpretatione transtulit in Latinum. Quæ per multa tẽpora incognita & abscondita fuerunt per inuidiam Iudæorum, nec ad notitiam Hieronimi, vel alterius interpretis peruenerunt. Manifestæ enim in eis de saluatore prophetię reperiuntur. Eodem quoque anno, Kalendas Decembris, obijt Iocelinus, episcopus Bathon. plenus dierum. Imminente verò festo sancti Michaelis, non permissi sunt abbates Cisterciensis ordinis ad generale capitulum eorum transfretare, eò quòd eodem anno, à rege rogati de lanarum suarum exhibitione eum iuuare noluerunt. Transijt igitur annus ille satis frugifer atque fructifer, Angliæ pacificus, sed terris regno Angliæ pertinentibus vltramarinis bellicosus & damnosus: Terræ sanctæ suspectus: Imperio formidabilis: toti ecclesiæ turbulentus, sede papali adhuc vacante, fratribusque, tam locis quam cordibus inuicem dissipatis, ita vt vix septem vel octo Romæ commorarentur.

Rege Anglorum inutiliter commorante apud Burdegalim, colligitur pecunia in Anglia ad opus eiusdem.

ANno gratiæ. Mccxliij, qui est annus regni regis Henrici Tertij, xxvij fuit idem rex apud Burdegalim, non tamen ad Natale domini: sed hyemans & cõmorãs inutiliter, Comitissa de Biarde &. G. filio suo, & Vasconibus ab ipso rege, quẽ ad votum tenebãt, quotidianas expensas ad placitum, & stipendia non modica extorquẽtibus, nec alicui negotio bellico rex vel Angli intẽdebãt, nisi quòd ne nil ageretur, quędã parua municipia rebellãtiũ in finib' Burdegalis sibi man-

ſibi mancipãtes, quoddam monaſterium, quod Verrines dicitur, in quo quidam rebelles ſe receptauerant, obſederunt. Vbi quidam regis familiaris conſiliarius, Iohannes Maunſel, clericus, dum animoſius omnibus alijs obſeſſos infeſtare, vſque ferè ad exanimationem iactu lapidis contritus, & ſpiculo vulneratus, vix manus effugit inimicas. Qui, quia pro regis honore tam libenti animo mortis ſe oppoſuit periculo, factus eſt de familiari, regi familiarior, & de locuplete locupletior, ita vt ad magnatum nobiliſſimorum attingere meruit celſitudinem. Collocatique ſunt ei redditus opulentiſſimi.
10 Circa eadem quoque tempora, monachi Couentrenſes de morte abbatis de Eueſham, qui pro electo Couentrenſi habebatur, certificati; præcentorem ſuum, dominum Gulihelmum de Monte peſſulano, virum ſanctum, & moribus & ſcientia præditum, conſentientibus aliquibus canonicis Lichefeldenſibus, in epiſcopum & paſtorem ſuarũ animarum elegerunt. Sed dominus rex, ſicut iam ei moris erat, alium malens in ipſum epiſcopatum promouere; ſtatim ſe oppoſuit, neque electionem neque electum acceptans. Et ſtantibus cum eo quibuſdam canonicis de Lichefeldia, & lite ventilata; fiunt vtrobique diſpendia moroſa & ſumptuoſa, videlicet.ccxlv.lib.
20 Eodẽ quoque tẽpore, venerunt quinque Portuũ cuſtodes, & quidã, qui vina & victualia vendebant, alij quoque, qui de ſtipe regia pendebant, inſtantiſſimè ſua à rege poſtulantes ſtipendia. Burdegalenſes inſuper, quibus rex obligatus ex debitis inæſtimabilibus tenebatur, nec iam domino ſuo liberas habere habenas permittebant. Sed iam erat ei ipſa ciuitas ſua Burdegalis pro carcere: arctabant, & ſtimulabant ipſum, vſque ad animæ amaritudinẽ. Et iam, licet ſerò, pœnitens ſe dominus rex ſuorũ naturaliũ hominũ Anglorũ conſilijs non adquieuiſſe, deſiderauit Angliæ gaudere ſecuritate, & VVeſtmonaſter. delitijs exaturari. Ex tunc igitur cogitauit Angliæ portũ
30 repetere, & peritorũ procurante induſtria firmatæ ſunt treugæ, quæ ſubarratæ & initiatę fuerant die ſancti Gregorij. Comes autem Britanniæ diſſimulans, vtpote vir doloſus, & omni vulpecula aſtutior, hoc ſe ſcire, in mari piratic⁹ fact⁹ rapinis imẽdebat, & multos multis bonis ſpoliauit, præcipuè mercatores, qui in præfatis treugis cõfidentes, per fines illos tranſmearunt. Quod, cum conquerente rege Anglorum, ad aures pijſſimi regis Francorum perueniſſet, ait. Ha, quoties illum proditorem redargui, nec correptus corrigitur, ſed diſſimulat ſe, quæ facta ſunt, ne ſcire? Ne ſua ſibi fraus patrocinetur,

 ſpolietur

ſpolietur ſpoliator, et domino regi Anglię reſtituantur ablata, quod & factum eſt. Inſuper ſpoliator, & infamis factus eſt & iuſta punitione condemnatus. Ipſo quoque tempore, congregati ſunt Cardinales, vt papam eligerent, ſignificabantq; Imperatori, quòd iam non leuiter, per totam Chriſtianitatem, famam ſuam denigrauerat. Sparſim enim dictum fuit, quod ipſe Imperator, electionẽ papalem, & eccleſiæ promotionem impediuit, Cardinalium aliquos, & prælatos quoſdam incarceratos retinendo. Et in calce mandati addebant, quòd ipſos, quos ſic tenebat, dimitteret, præcipuè Cardinalem Othonem, vt intereſſet electioni, & fieret ad votum ſuum electio, & ad imperij honorem, pacem, & exaltationẽ. Quibus verbis fidem adhibens Imperator, dictũ Othonẽ Cardinalem, ſimul & prælatos, quos temere tenuerat, liberos abire permiſit. Cum autem ad fratres idem. O. ipſum expectantes perueniſſet, & ſimul omnes de electione papæ contractaſſent: ſeminante diſcordiam Sathana, non poterant conuenire, nec in vnum aſſentire. Vnde Otho Cardinalis, pudore confuſus, propoſuit ad carcerem Imperatoris redire, eò quòd tranſgreſſi ſunt Cardinales, quæ promiſerant incarceratorum liberatori. Quod, cum Imperatori innotuiſſet, acceptãs Othonis fidelitatem, ſignificauit ei, quòd non tantum pro liberato, imò pro amico ipſum habuit, & habiturus erat. Congregato igitur copioſo exercitu, Imperator Albaniam ciuitatem ad eccleſiam Romanam ſpecialiter ſpectantem depopulans, comminabatur Cardinalibus, quòd omnia, quę eccleſiæ Romanę eſſent, ſolo tenus complanaret, niſi concorditer ſine impedimento papam eligiſſent. Mandauitque ſenatori vrbis, & alijs amicis ſuis, vt concluſos electores, arctiſſimè in manu armata cuſtodirent, nec ire permitterent, donec papam creaſſent. Inſuper rex Francorũ, cum tota regni ſui vniuerſitate, epiſtolã efficaciſſimã, preces armatas & imperioſas continentem, per ſolennem nuncium tranſmiſit Cardinalibus, perſuadens vt eccleſiæ prouiderent, ſine moræ diſpendio. Talia igitur mandata formidantes, conſilium inierunt, vt iterum cõgregati, inuocata ſpiritus ſancti gratia, die ſtatuto, non moroſo, electionem ſine impedimento diabolico papalem celebrarent. Dierum illorum curriculis, quòd multi dubitabant, num papalis poteſtas, ſede vacante, ad Cardinalium vniuerſitatem deuolueretur, an non, per quaſdam literas abbati de VVarduna, tranſmiſſas, plenius certificamur, ſic incipientes. Miſeratione diuina. R. Oſtienſis, & Velleter. I. tituli ſanctæ Praxedis

Praxedis. S. tituli sancti Laurentij in Luc. S. tituli sanctæ Mariæ in Cosmodin. E. sanctorum Cosmo & Damiani. O. sancti Nicolai in carcere † Tulliano, sanctæ Romæ ecclesiæ cardinales, religioso viro, abbati de VVarduna, salutem in domino, & cęt. Et in sequentibus dicitur, Nos autem, penes quos potestas residet, apostolica sede vacante, & cæt. Ipso quoque tempore, rex Anglorum, cum diutinam moram in Vasconia consumpsisset, commissa tutela Vasconiæ, quam Senescalliam vocant, Nicolao de † Mueles, militi fideli ac prudenti, inops, extorris, & inglorius rediens versus Angliam, trāsfretauit. Cui magnates Angliæ innumerabiles, ex eiusdē regis mandato, occurrerunt, super littus maris moram damnosam, tediosam, & sumptuosam protrahentes. Tandem ipsum cum sospitate venientē reuerenter susceperunt, & muneribus impræciabilibus simul prælati vt magnates honorarunt, & cum London. peruenisset, cortinis, lampadibusque plateas adornari, & ecclesias cæreorum numerositate iussit choruscare. Et imminente sancti Eadvvardi festiuitate, scilicet iij. Idus Octobr. venit gaudenter VVestmonaster. occurrente processionaliter, in festiuis indumentis, in classico campanarum, & incredibili accensorum cæreorum numerositate, conuentu. Eodem anno, tempore videlicet natiuitatis sancti Iohannis Baptistæ, post multas disceptationes, ac varias ecclesiæ Romanæ tribulationes, mortem papæ Gregorij repentinam, mortem quoque nimis lugubrem magistri Roberti Somerkote, Cardinalis, & alias varias fortunæ aduersantis tunsiones, Cardinales in vnum propter metum Imperatoris congregati, elegerūt Senebaldum Cardinalem in papam, natione Genuensem, virum in decretis, & iure canonico eleganter eruditum, pecuniæ tamen non contemptorem. Creatus est autem Anagniæ, & vocatum est nomen eius Innocētius Quartus, & die apostolorum Petri & Pauli confirmatus est, & confirmatus confirmauit statim sententiam latam à prædecessore suo Gregorio in Imperatorem Fredericum. Vnde Imperator, cùm contrarium suæ spei reperisset, in iram vehementissimam incandens, significauit Romanis, quòd in magnum eorum præiudicium creatus est papa alibi, quàm in vrbe, & in maius, quòd sententiam Gregorij papæ confirmauerat. Vnde statim Imperator nouo papæ moliebatur gravamina, & insidias præparauit, posuitque in transitibus viarum & portuum arctas custodias, & per mare galeas, ne bullarum portitores transmearent, & pecuniam in

† Molis.

 nocu-

nocumentum sui ei reportarent, ita vt nec Prædicatoribus, nec Minoribus, scripta, vel intersignia, vel nũcia baiulãtibus, seueritas parceret imperialis. Eodem tempore, Templarij apud Acon Hospitalarios hostiliter obsederunt, & in eorum contemptum, & contumeliam, treugas per Comitem Richardum cum Soldano Babyloniæ per consilium ipsorum Hospitalariorum prudenter initas, impudẽter infregerunt: & ipsum Soldanum, confœderati alijs Soldanis, fidẽ in infidelibus credentes reperire, non verebantur impugnare. Vnde tantummodo videbatur illa comminatio fulgurantis Euangelij imminere, scilicet: omne regnum in seipsum diuisum desolabitur. Circa eadem tempora, cum episcopus Lincoln. nimis impetuosè, & secus quàm deceret, abbatem de Bardeney deposuisset, & idem abbas ad conuentum Cantuar. penes quem ex suis priuilegijs residet potestas, lites in prouincia Cantuar. exortas, vacante sede papali, terminare, appellasset, noluit dictus episcopus appellationẽ differre: vnde conuentus memoratus dictum episcopum solenniter excommunicauit. Episcopus autem, ad iam creatum papam nuncios destinauit, qui, vix saluo vtriusque partis iure, ad cautelam absolutionis beneficium meruit obtinere. Cõfirmantur in episcopum VVinton. episcopus Norvvicensis, postulatus, & Bonefacius in archiepiscopũ Cantuar. Circa dies illos, videlicet. xviij. kal. Decembr. mater reginarum Franciæ & Angliç, Beatrix, vxor Comitis Prouinciæ, mulier singularis speciei, venit in Angliam rege vocante, & in viaticis nimis sumptuosis totum iter suum, pomposè pcurãte: ipsiusq; aduentum in preciosorum munerum largitione, in cæreorum inæstimabiliũ accensione, in campanarum tinnitu, & tubarum clangore, rex ferè vsque ad mare, cum nobilium multitudine occurrens, alacriter serenauit. Duxit autem secum filiam suam Senchiam, Comiti Richardo maritandam. Cum autem London. venisset, iussu regis, videlicet in octauis sancti Martini, luto & omnibus offendiculis amotis, pallis & cortinis tota ciuitas resplenduit adornata. Die verò sancti Clementis, Comes Richardus desponsauit vxorem suam memoratam Senchiam, filiam Reimundi, Comitis Prouinciæ, & dictæ comitissæ Beatricis, sororem scilicet reginarum Franciæ & Angliæ, apud VVestmonasterium. In cuius desponsatione tanta conuiuarũ multitudo, tantaque nuptialis lætitiæ resplenduit serenitas, vt festum illud generale, speciales exigens tractatus, Hymençum reddidit admirantem. Et dum mundus, multiformis præstigiator, sic mortales exagi-

exagitaret, quidam habitum tantum gestans religionis, monachus vmbratilis, & sophisticus, Iohannes, qui authoritate fultus tantummodo regia, nomen & officium Prioris ecclesiæ VVinton. videlicet Cathedralis, sibi temerè vsurpauerat, postquam illam nobilem ecclesiam diuersimodè, non sine multa dilapidatione, scandalo, & conuentus ipsius ecclesiæ varijs afflictionibus turbauerat, miseram animam exhalauit, viarum suarum fructus recepturus. Rex tamen manum suam diatim aggrauans, prohibuit ne quis Gulihelmum de Ralie, qui se falsò, vt ait, episcopum VVinton. fecit solenniter acclamari, hospitio susciperet, vel eidem in venalibus communicaret, vel victualium necessaria ministraret, & qui ei in aliquo hosti subueniret, hostis regis, imò publicus haberetur. Episcopus autem memoratus Gulihelmus, vt ecclesiam suam visitaret, VVinton. adijt. Maior autem ciuitatis, & suorum conciuium nõnulli, super hoc præmuniti, & præcepto ipsius regis animati, omnes portas ciuitatis cõtra ipsum præclusit. At episcop⁹ nudis pedibus ad vnam portam ciuitatis, posteà ad alios extra ciuitatem cum suis presbyteris & clericis, aditum, vt in pace ecclesiam suam intraret, humiliter ab his, qui supra portas erant in propugnaculis, postulauit. Denegantibus autẽ Maiore & multis ciuibus, & regis ministris, & procaciter obstantibus, episcop⁹ ciuitatem totam, cum ecclesia Cathedrali, & omnibus alijs interdicto supposuit, & omnes monachos sequaces, & fautores Prioris intrusi per potestatem regiam, iam defuncti, vt dictum est, anathematis vinculo innodauit. Eisdem temporibus, pro imperialibus ministris, nimis Viterbienses opprimentibus, ipsa tota ciuitas Viterbij cum partibus adiacentibus, per Reinerum de Viterbio, Cardinalem, cõuersa est ad Romanos, qui partes papæ confouebãt. Et eodem tempore recesserunt ab Imperatoris fidelitate multi nobiles & potentes: qui igitur oderunt eum, extollentes caput, comminati sunt ei, quòd ipsum vsque ad internecionem persequerentur. Humiliatus igitur Imperator secundum illud Dauidicum: (Imple facies eorum ignominia, & quærent nomen tuum domine) formã pacis obtulit ecclesiæ, scilicet vt iuraret se libenter stare censuræ ecclesiasticæ, de iniurijs ei illatis satisfacturum, ita scilicet vt præcognosceret in quibus, & præuisa via, & omnibus præcognitis. Quod cum denegaretur ei, magis solito desæuijt in ecclesiam, & viros ecclesiasticos. Fecit etiam inter alias suas tyrannides, duos fratres de ordine Prædicatorum, & tot de ordine Minorum incarcerari, quia

epistolas inter principes & magnates, in imperatoris & imperij detrimentum, deprehensi sunt baiulasse, qui in carcere ob immanitatem pressurae defecerunt. Temporibus etiam sub eisdem, non tantum partes Orientalium, imò iam mediterraneorum, & etiam Occidentalium conclusit & vehementer perterruit rumor, qui de Tartaris inhumanis, & corũ exterminio ventilatus, omnia climata mũdi peruolauit: ita vt videretur beati Methodij prophetia effectũ veritatis euidenter fortiri. Et sub eisdem diebus quidam, in Alemannia praecipuè, se asserentes vitam & habitum religionis elegisse, in vtroque sexu, sed maximè in muliebri, continentiam, cum vitę simplicitate, profitentes, se voto priuato deo obligarunt. Mulieresque, quas Bigrinas vulgariter vocamus, adeo multiplicatae sunt, quòd earum numer' in vna ciuitate, videlicet Colonia, ad plus quã mille asseritur ascendisse. Et tunc temporis in partibus maximè Vltramontanis, multiplicati sunt haeretici, praecipuè illi, quos Paterinos appellamus, qui temporibus retroactis latuerunt, & deprehensi graui morte puniebantur. Iam non erubescentes, neque punitionem neque censuram ecclesiasticam formidantes, in publicum & recta ceruice proruperunt, ita vt finis mundi à multis creditur imminere, propter diuersas mundi & nouas, de die in diem, emergentes tribulationes, cùm in comminatione Euãgelica intonet dominus dicens: Surget gens contra gentem. & caet. Transijt ergo annus ille ecclesiae periculosus, regno Angliae procellosus, frugifer satis tamen, & fructifer, multos nobiles in Christianitate perimẽs, & perturbãs: Italicis praeliosus: Terrae sanctae suspectus: Templarijs, Hospitalarijs schismatis & scandali generatiuus.

De quodam magno conuiuio Comitis Richardi apud VValingfordiam.

ANno gratiae M.cc.xliiij. qui est annus regni regis Henrici Tertij, xxviij. fuit idem rex ad Natale domini apud VValingfordiã, conuiuia fratris sui, Comitis videlicet Richardi, vbi nimis fastigiose conuiuantes, inuitatis omnibus ferè regni nobilibus, Londinis inchoatarum reliquias nuptiarum consummauerunt, vt reliquiae cogitationum festum peragerent nuptiale. Erant autem praesentes ibidem, preter optimates Angliae, quos perlongum esset enumerare, Beatrix Prouinciae Comitissa, & eiusdem filia, † Senchia, nurus ac noua sponsa, spectabilis. Quibus rex, cum summo conamine se serenum exhibuit, & iucundum. Tandem conuiuij solennitate completa, rex comitante dicta Comitissa Beatrice, cum multis nobilibus

† Cincia.

Angliae,

Angliæ & Prouinciæ vtriusque sexus, instante festo Circumcisionis dominicæ, Londinū properauit, vt ibidē in præsentia & conspectu Prouincialium, solennizans festiuitatem sancti Eaduvardi miro apparatu apud VVestmonaster. speciale suum domicilium magnificè celebraret. Qua peracta, memorata Comitissa, versus mare lora dirigens, ad partes natiuas remeauit, rege cum numerosa regni multitudine vsque ad maris littora pedetentim comitante. Sed antequā apud Doueriam nauem ascendisset, ne mundana gaudia impermixta arrideant mortalibus, occurrerunt ei lugubrium rumorum
10 portitores, nunciantes, Reimundum Comitem Prouinciæ, maritum suum, irremediabili morbo percussum, solum expectare sepulchrū; qui in omni tribulatione efficax Romanæ exclesiæ exhibuit patrocinium, & Imperatori nocumentum. Quod cum audisset dominus rex, inconsolabiter dolens, quod solum potuit, in precibus & eleemosynis, dei misericordiam pro ipso interpellauit. Circa idem tempus, confisus dominus papa nimis de regis simplicitate & patientia, quendam nouum pecuniæ extortorem, non insignibus legati redimitum, sed inauditis potestatibus communitum, nomine Martinum, transmisit in Angliam, qui se in solitum legatorum &
20 papalium nunciorum & clericorum receptaculum, scilicet in Nouum templum Londini, statim recipiens, potestatem suam redditus recipiendi & pecuniam multipliter extorquendi manifestauit, & eam exercuit diligenter, vsque ad multorum cordium summam amaritudinem, & conscientiarum læsionem. Habebat enim potestatem, collationem beneficiorum prohibendi, donec ad votū suum ipsi foret satisfactū. Qui exiles redditus, quasi quisquilias, despiciēs, opimis manus rapidas iniecit. Habebatque potestatem excommunicandi, suspendendi, & multipliciter voluntati suæ, licet impetuosè, resistentes puniendi, & pro voluntate: quasi ipso die in papali can-
30 cellaria, bullatas chartas autenticas more protulisset consueto. Vnde à nonnullis, nec sine causa, dicebatur, ipsum plures chartas bullatas, sed vacuas, ad placitum suum scribendas, quod absit, detulisse. Cœpit igitur memoratus magister Martinus, vndiq; munera, præcipuè palefridos concupiscibiles, & vasa prætiosa imperiosè à prælatis exigere, exigendo extorquere, maximè à religiosis, ad opus suū (stultè enim orat, qui sui obliuiscitur) & ad opus papæ redditus, & prebendas prælectas: vtens hac odibili adiectione, non obstante priuilegio, & cæt. Inter quas, dum præbenda opima quædam Sarum

vacaret,

vacaret, dictus magister Martinus, sedulus explorator, auidas & aduncas manus iniiciens, irrequisito, imò potius inuito, loci ipsius episcopo, contulit ipsam cuidam adolescentulo, domini papę nepoti. Similiter & alias ipsius papæ consanguineis, quibus idem papa mirabiliter abundauit, collegit dictus magister Martinus indefessus, nõ sine multorum peritorũ stupore. Credebant enim multi, & credentes sperabant, quòd Romana curia multipliciter à deo flagellata, fræno moderaminis suam auaritiam solitam, aliquantulum saltem, coerceret. In octauis verò Purificationis beatæ Marię virginis, obijt vas superbiæ, & omnis fomes contumeliæ inter dominum papã & Imperatorem exortæ, Iohannes de Columna; Cardinalis Romæ. Qui vir Martius, & genere præclarus inter omnes Cardinales, castris, & palatijs, necnõ & thesauris, & redditibus instauratus, clarueᵒrat potentissimus. Eodemq; tempore, magister Rogerius, præcentor Sarum confirmatus est in episcopum Bathoniensem. Quidam quoque monachus de gremio ipsius ecclesiæ, Thomas, assumptus, ritè electus est in abbatem de Euesham, & creatus. Anno quoq; eodem, venerabilis pater Cicestrensis, Radulphus de Nouilla, Anglię Cancellarius, columna veritatis, penes quem ipsum regnum erat, basis fidelitatis, Londini in nobili palatio suo, quod à fundamentis construxerat, non procul à Nouo templo, & Domo conuersorum. Kalend. Febr. vitam temporalem terminauit, perpetuam adepturus. Ipso tempore, Otho Cardinalis, qui aliquando legatus fuit in Anglia, factus est episcopus Portuensis. Diebus quoque sub eisdem, Gulihelmus episcopus VVinton. ægrè ferens molestias ei à rege diatim illatas, & multiplicatas, cum apud Suthwerk in domo canonicorum, quasi latens commorabatur. x. Kalend. Martij, claudestinã fugam summo mane arripuit, nauemque Londini ascendit, partes Gallicanas exul & asylum securæ pacis aditurus, & per Thamesim nauigans in alta maris indistanter se recipiens, antequam ad regis notitiam hoc peruenisset, in portu sancti Valerici prosperè applicuit. Indè se ad Abbatis villam transferens, obuium habuit ibidem pijssimi regis Francorum nuntium solennem, qui eundem episcopum ex parte domini sui regis cum gaudio et vultu suscepit serenissimo, in omnibus ei spondens regale patrocinium, & in omni tribulatione consolationem: præcepitque edicto regio, vt Maior Abbatis villæ promtam haberet totam communam ipsius ciuitatis ad eiusdem episcopi defensionem, si forte ipsum insequerentur aliqui ex parte

regis

regis Angliæ ad nocendum, ita scilicet, vt si opus postularet, ad arma conuolantes, hostiliter pro episcopo contra omnes aduersantes dimicarent. Sic igitur exulante VVinton. episcopo, fama regis Anglorum per omnes partes Cisalpinas non mediocriter denigratur. Dicebant enim Franci, Anglorum semper æmuli, materiam sumentes exinde nequiter obloquendi: Eia, eia, ecce rex Angliæ cõtra omnes regni sui inimicos deses & imbellis, omnes sanctos episcopos suos persequitur, & proscribit. Nunc beatum Thomã, nuper gloriosum Eadmundum, Cantuar. archiepiscopos, & in præsentiarũ episcopũ
10 VVinton. qui etiam ei diu diligenter ac fideliter seruiuit, non permittit vel ecclesiam suam ingredi, vel regni sui pace gratulari, malens alienigenas & ignotos promouere. Quod cũ electo Cantuar. Bonefacio innotuisset, dolens de regis Angliæ infamia, ipsum regẽ per amicabilem super hoc corripiens epistolam, admonuit diligenter ipsum regem, vt memoratum episcopum reuocans, in pristinam amicitiam suscipiens & familiaritatẽ, ingredi permitteret in episcopatum suum, & episcopale officium suum liberè exercere, ac libertatibus suis & possessionibus temporalibus gratulari, ne ipsi regi & regno deterius eueniret. Scripsit etiam citò post, dominus papa ipsi
20 regi efficacissimè, vt ipsi episcopo in amicitiam reuocato, sinũ panderet misericordiæ. Scripsit insuper dominus papa reginæ Angliæ epistolam elegantem, in cuius titulo, & tenore asserit eam, nescitur qua ratione, suam esse consanguineam, forte ad cautelam, vt ipsam redderet precibus suis fauorabiliorem. Admonuit igitur diligẽtissimè, vt rigorem flecteret regalem, & rancorem versus episcopum VVinton. conceptum mitigare studeret. Legit enim papa, & didicit hoc nomen, mulier, etymologizare. Dicitur enim mulier, quasi molliens herum. Pro huius enim beficij liberali impensione, paternaque sollicitudine, quam dominus papa pro promotione & pace
30 episcopi diligenter exhibuit, prædictus episcopus VVinton. ne ingratitudinis possit redargui, plura, quàm, vi. millia marcarũ numerasse domino papæ perhibetur: & dominus papa, ne de contemptu valeret corripi, nec vnum denarium reiecisse. Et dum mortales mũdus tot turbinibus concuteret; Griffinus, filius Leolini principis Northvvalliæ, iam defuncti, primogenitus, qui in Turri Londinensi captiuus tenebatur, tædio diuturni carceris & insoliti grauiter afflictus, cogitauit argumentosè, qualiter inclusionem poterat euadere carceralem. Vna igitur noctium, delusis custodibus, ex laceratis

linteami-

linteaminibus, tapetijs, & mappis, funem intricando connodandoque, longum connexuit, per quem cum se perpendiculatim à Turris summitate dimisisset, per alicuius tractum spatij, rupto fune corruens, fractis ceruicibus, expirauit. Erat quippe magnus & ponderosus valde. Per eadem quoque tempora, facta cruentissima congressione bellica in Terra sancta, inter Saracenos, omnium Saracenorum pessimos, Chorosminos, & inter omnes, qui erant ad arma apti, Christianos, & facta strage miserabili, & omnibus seculis deploranda, capti sunt, & in captiuitatem deducti Magistri Templi, & Hospitalis, & ferè omnes Templarij, & Hospitalarij, & alij fratres ordinum diuersorum, vtpote domus Alemannorum sancti Lazari & omnes ferè nobiles Terræ sanctæ vel in prælio ceciderunt, vel in captiuitatem Saracenorum detrudebantur. Soldanus enim Babyloniæ, quem Templarij, rupto treugarum fœdere, per Comitem Richardum inito, expugnarunt, in tantæ iniuriæ vindictam Chorosminos in eorum direxit exterminium. Veruntamen Tartari memoratos Chorosminos à finibus suis in ore gladij prius populsauerant, & sic miseri Christiani præda prædæ & prædonum, peccatis suis exigentibus, facti sunt. Hæc igitur lugubris congressio, & vniuersali damnosa & probrosa Christi ecclesiæ, facta est infausto sydere inter Ascalonem & Gazaram, die sancti Lucæ. Et dum in Syria genus humanum tot turbinibus quateretur, in Anglia & eius confinijs sæuit in humanis diuina potentia rebus. Romana igitur ecclesia, rubore deposito, tempore noui papæ nostri Innocent. iiij. secus quàm sperauimus, non cessabat per prouisiones cotidianas redditus imprudenter extorquere, à via antecessorũ suorũ nõ exorbitando, imò manum super omnes aggrauando. Exijt igitur murmur, licet serò, in cordibus Anglorum diu conceptum & retentum, in manifestam querimoniam, & quasi parturientes loqui, non poterant amplius se continere. Patientia enim eorum desidiosa erat, & humilitas infructuosa est, imò potius & damnosa, & ipsa abutebatur Romana proteruitas insatiabilis. Et in vnum conuenientes totius regni nobiles, regẽ efficacissimè super hoc conuenerunt, asserẽtes se malle mori, quàm amplius tales enormitates tolerare. Non enim eorum, neque antecessorum suorum intentio fuit, quando cõtulerunt bona viris religiosis, & alijs locis pia consideratione constructis, vt ipsa ad arbitriũ papæ viris Italicis ignotis, & eis, quos nouerant simonijs & vsuris pollutos, & vicijs multimodis, quibus non est cura,

est cura, prædicatio vel hospitalitas Christi fidelibus impendenda, contribuerent. Rex igitur non mediocriter ad iram prouocatus, sciens ac sentiens talibus querimonijs inesse veritatem, scripsit domino papæ verbis humilibus, & efficacissimis, vt talia studeret paterna sollicitudine corrigere. Ipsis quoque temporibus, David princeps Northvvalliæ ad alas papalis protectionis confugere proponens, terram suam obtulit ab ipso tenere, reddendo inde sibi vnã certam summam pecuniæ, vt dicitur, quingentas marcas: cui perhibetur dominus papa fauorem præbuisse, in magnum regni Angliæ præiudicium & iacturam. Nouit enim mundus principem VValliç ab antiquo vassallum regis Angliç extitisse. Per eadem tempora, fama beati Eadmundi archiepiscopi Cantuar. & cõfessoris gloriosissimi, omnia Cisalpina climata odore bonç famç repleuit. Tot enim & tanta dominus ipsius meritis operatus est miracula, vt viderentur Apostolorum tempora renouari. Petierunt igitur monachi Pontiniacenses, in quorũ ecclesia dicti præsulis ac confessoris corpus sanctissimũ dinoscitur requiescere, vt à domino papa, facta ritè inquisitione, idem sanctus canonizaretur. Sed dominus papa negotium illud suspendens, promisit se hoc facturum cum aliqua magna ac solennis foret in curia Romana fidelium cõgregatio, & hoc factũ est, vt dicitur instinctu quorunda inuidorum, qui memoratum archiepiscopum viuum in vita sua persequebantur, qui nec defunctũ persequi desinebant. Ipsis quoque temporibus, dominus rex, petitionibus domini papæ, & aliorum magnatum precibus emollitus, cœpit mitius agere cum Gulihelmo, episcopo VVinton. significans ei, quòd si benignè concederet & ratas haberet collationes beneficiorum, quæ clericis suis ipse rex contulerat de episcopatu VVinton. nec exigeret ratiocinium de iam acceptis per ipsum regem maneriorum instauramentis, & sententiã interdicti, in ciuitatẽ VVinton. latam, relaxaret, toleransq; benignè ac patienter priorem, quem ipsę VVintoniæ constituit, & monachos, qui cum rege steterunt, libenter ipsum in pristinam familiaritatem reuocaret. Quod audiens magister Henricus de Susa, regis clericus, qui in curia Romana contra episcopum VVinton. steterat regis procurator, qui maximam à rege pecuniam acceperat ad conterendum dictum episcopum, in partes sui natiuas, subitò & clam diuertit, asportauitq; secum totam dictam pecuniam, & per eam adquisiuit sibi, vtinã nõ comparauit, vnum episcopatum, prouentum ipsius rei nõ officium

desiderans, & nuncius coruo consimilis, in Anglia posteà non cõparuit, praenoscens viam pacis inter dominũ regẽ & episcopũ VVinton. imminere. Has igitur dum annalis orbita temporales mutationes transcurreret, Imperator Fredericus, superbiae stimulis exagitatus, poenitere coepit quòd se vnquã ecclesiae humiliasset, & papae insidiarum laqueos posteà tetendit, quos dominus papa, aliquoties praemunitus, prudẽter declinauit. Et vt partem suam cautius roboraret, quia paucos suae solicitudinis & laboris habuit participes, decem in paruo tempore creauit Cardinales, videlicet magistrum Iohannem, cognomento de Toleto Cisterciensis ordinis monachum, natione Anglicum, literatura eleganter eruditum, & quosdam alios plus generositate quàm virtute morum vel scientiae praeditos, quorum nomina longum esset scripto inserere, ac indignum. Octauo die ante festum natiuitatis beati Iohannis Baptistę, accessit dominus papa ad ciuitatem Castellanam, quae ab vrbe octodecim distat miliaribus, vt ibidem vicinius Imperatori, efficatius de pace tractaret, quae tamen suspecta, imò potius sub desperatione, ex iam auditis, erat suspensa. Vigilia autem apostolorum Petri & Pauli, venit ad Sutrium ciuitatem. Imperator autem iam recalcitrans, significauit ei quòd nihil faceret de conuentis, nisi literis absolutionis prius habitis. Et cum papa respondisset, & diceret hoc fore rationi dissonum, orta est contentio inter nuncium imperatorium & ipsum papam. Papa igitur ex tunc, quasi suae praesagus perturbationis, repentinam & clandestinam fugam arripere satagebat, nullo tamen conscio, ne fugienti dominus Imperator repagula praepararet. Fuerunt tamen, qui dicerent hoc ipsum cogitasse, vt venientibus munerum portitoribus occurreret, quia, qui pecuniam portabant, non ausi erant ad ipsum propter custodias Imperatoris peruenire. In hora igitur primi somni, in vigilia apostolorum Petri & Pauli, dominus papa relictis papalibus ornamentis, se leuibus armis armauit, & ascendens equum velocissimum, manu non vacua, quodam vix cubiculario conscio, clam subitoque discedens solusq;, equinis lateribus & calcaribus acutis non pepercit, ita quòd ante primam, potius raptus quam vectus. xxxiiij. miliaria pertransiuit, nemine comitante, vel ipsum sequi potente. Media autem nocte clamor est in curia: ecce papa sic recessit. Assertiuè quoque dixerat papa die antecedenti, se omnia negotia in curia expedienda, in crastino videlicet die Apostolorum, & honore eorũdem, benignè expediturum, vt sic

vt sic omnes se talia nō facturū redderet certiores. Et venit ipso die ad castrum supra mare, quod dicitur Vetus ciuitas, cui venerant ibidem in occursum.xxiij.galeæ, armis & armatis bene communitę de Genuensibus, parentibus suis, qui prompti erant ipsum assumere & in suam ducere ciuitatem illæsum & indemnem, propter retributionem. Et ante noctem, qui festinè sequebantur, venerant ad eū septem Cardinales, & serò dominus papa intrauit cum illis, vij. Cardinalibus, & paucis clericis, vnam illarum galearum, & in triduo per multa pericula maris, propter Pisanos & alios ei insidiantes, venit ad Portum Veneris, inde tertia die venerunt Genuam lætabundi. Occurrentes verò ciues, se ferè omnes suos esse parentes vel affines iactitabāt. Hinc est, quòd, quia ipsi Genuenses tam prompti in occursum ei ad Veteris ciuitatis portum peruenerant præmuniti, nō fuisse hoc factum præ timore Imperatoris, imò potius, vt occurreret pecuniam afferentibus, asserunt quidam argumentosi. Acclamantibus autem omnibus ciuibus vtriusque sexus & applaudentibus in clangore tubarum, & classico campanarum in ciuitate, in qua natus fuit papa, promisit eos indubitanter se de redditib' præcipuè Anglicanis, & sterlingis desiderabilib', ditaturum, nec fefellit eos promissio. Cum autem domino Imperatori hoc innotuisset, more Satyrico infrenduit, & ait. Fugit impius, nemine persequente, & timet sibi conscius, nemine accusante. Luce clarius video, quare fugit, videlicet vt occurreret Francis & Anglis pecuniam sibi præsentaturis. Doluit tamen Imperator super hoc, & obstupuit vehementer, & suorū portuum & ciuitatum custodes desidiæ redarguit & proditionis. Fecit igitur in circuitu Genuæ, præcipuè versus Galliā exitus viarū, ne ad papā pecunia portaretur, in quam solum cōfidebat, vel bullata litera deportaretur, in qua gloriabatur, arctissimè custodiri, ita vt iam erat domino papæ Genua pro carcere, & patria pro exilio. Ipso quoque tempore, vt partem suam magis roboraret Imperator, nuptui tradidit quandam filiam suam cuidam Græcorum principi potentissimo, nomine Battacon, ecclesiæ Romanæ inobedienti, & ideo scismatico, in domini papæ detrimentum & contumeliam. Et sic diatim, domino irato, malorum cumulus suscepit incrementum. Et dum mundialis procella mortales quateret, & turbaret: VVallenses, nec volentes nec valentes, colla sua legibus ignotis, & dominationi Anglorum submittere, duces sibi constituentes Dauidem, Leolini filium, & domini regis nepotem, & quosdā alios

 potentes

potentes de VVallia, contra regem & eius Marchisios guerram mouerunt cruentissimam. Quibus pro præcepto regio, & terrarum suarum tuitione viriliter restiterunt, dimimicantes crebrius, Comes de Clara, Comes de Hereford, Thomas de Munemue, Rogeri' de Mõthant, & alij Marchisij potẽtes & præclari. Qui in principio certaminum calculum deteriorem reportantes, tandem de aliquibus stium, vt moris est in guerræ †alea, triumpharũt. In primo autem certamine ceciderunt, hinc inde, viri circiter centum. In festo verò sancti Barnabæ apostoli, fuit dominus rex apud sanctum Albanũ triduo commorans, ibique rumoribus crebrescentibus de VVallẽsium insolentia, & aures & cor regis offendentibus, superuenerunt alij rumores, qui tam aures quam cor regium perturbabant, scilicet de Roberti Passelevve, clerici sui, qui corpus & animam regio famulatui exposuit, repentina cassatione: qui ad episcopatum Cicestrensem electus fuerat: & alterius, loco ipsius, videlicet magistri Richardi de VVithz, sine assensu regio, subrogatione. Dominus igitur rex, cui derogatum fuit, iratus valdè, episcopatum cepit in manum suam, non permittens nouum electum aliquem habere ingressum in eundem episcopatum, vel dominium. Insuper magnam concepit indignationem aduersus omnes, qui hæc procurauerant, præcipuè aduersus electum Cantuariensem Bonifacium, quẽ maximè redarguit ingratitudinis, imponens ei, quòd esset læsor regiæ dignatis in principio suæ promotionis. Et ab imò trahens rex suspiria, tacitus tandem ait, meritò hæc patior, quia impediens liberam electionem Cantuar. vbi tot sancti præcesserunt, prorsus indignum ibi censui promouendum. Circa eadem tempora, dominus rex Angliæ aduersus regem Scotiæ graues mouit questiones, imponens quòd in ipsum regem Angliæ & regnum, contra fidelitatem regi Angliæ & regno præstitam, magna de nouo moliebatur grauamina. In cuius rei argumentum, in Laudonia, Angliæ contermina, castra fortissima cõstrui ꝓcurauit. Insuper Galfridũ de Marisco, inimicũ suũ, & fugitiuũ, in terra sua ꝓtexit, & receptauerat. Prçtereà vxorẽ sibi elegit, filiã Ingelrami de Cusy, cuiusdã baronis de regno Francorũ iniquissimi, & regi & regno Angliæ inimicissimi. Misit igitur rex, quòd tamẽ non oportuit, ꝓ Comite Flandriæ, vt ei veniret in adiutoriũ contra regẽ Scotiæ, guerrã sibi cõmoturũ, acsi esset impotens sine eo ipsum inuadere. Vires quoque totius Angliæ nobilitatis, ad hanc guerram commouendam & sustinendam, conuo-

† ala.

10

20

30

conuocatus. Memoratus igitur Comes Flandriæ vocatus, citò venit,
ducens secum Flandrenses, prædam & rapinam, vt mos est eis, aui-
dissimè sitientes: scilicet milites, & centum seruientes, regis denarijs
inhiantes. Rege igitur jam profecto versus partes Angliæ aquilonares,
dictus Comes, qui apud Doueriam applicuerat, expedienter regem se-
quebatur, concomitante fratre suo Cantuar. electo, Bonifacio: qui cum
pertransirent ad sanctum Albanum, pernoctaturi ibidem, prout miserunt,
occurrit eis magister VValterus de Sufeldo, electus Norvvic. & statim
ibidem in episcopum Norvvicensem, ab electo Cantuar. confirmatus
10 est. Rex autem Scotiæ Alex. de hostili aduentu regis Angliæ certifica-
tus, prudentissimè sese præmuniuit omnes conterminos amicos, le-
gatis & epistolis, instantissimè sollicitans, vt ipsum in tanti discrimi-
nis periculo adiuuarent. Vnde inæstimabilem, præcipuè peditum, congla-
uit exercitum. Misit insuper ad Iohannem de Cusy, fratrem vxoris suæ, in
regnum Francorum supplicans eidem, vt sibi contra regem Angliæ certa-
turo potenter subueniret. Ingelramus enim pater dicti Iohannis paulò
ante mirabiliter expirauerat. Corruens enim ab equo suo, quodam sti-
pite faciente offendiculum, pependit à strepa. Equus autem discur-
rens, quendam fluuium intrauit profundissimum; vnde videns Ingel-
20 ramus mortem imminere, conatus est ascendere equum: & ecce euа-
ginato per se gladio, subitò transfossus est. Obijt igitur dictus In-
gelramus, suspensus, tractus, perfossus gladio, & submersus.
Hæc idcircò diuertens à materia mea dixerim, vt mundo innotes-
cat mirabilem Engelrami vitam mirabili fine terminari. Misit igi-
tur filius eius Iohannes, loco eius substitutus, præsidium militare re-
gi Scotiæ per mare. Sed rex Angliæ hoc audito, partes maris per
Quinq; portuum custodes arctissimè iussit custodiri: à quibus territi ver-
sus Scotiam nauigantes per viam, qua venerant, sunt reuersi. Videns autem rex
Scotiæ, regi Angliæ non posse resistere, pacem petijt, & obtinuit cum diffi-
30 cultate. Et sic pax inter reges Angliæ et Scotiæ reformatur. Electo autem
Norvvic. confirmato, electus est in episcopum Landauensem magi-
ster Gulielmus de Burgo, domini regis clericus. Et dum annalis
orbita his temporibus volueretur, rex edicto publicè proposito &
submonitione generaliter edita, fecit notificari per totam Angliam
vt Baro quisque terram tenens à rege in capite, haberet prompta
regali precepto omnia seruitia militaria, quæ ei debebantur, tam e-
piscopi & Abbates, quam laici barones: & profectus est cum exerci-
tu copioso versus Nouum castrum super flumen Tinam: vbi, cum

 postquam

postquàm illuc venerat, venit ad illum Comes Flandriæ cum suis commilitonibus, Esterlingis sitienter inhiantibus. Congregata igitur vniuersitate totius Angliæ nobilium apud memoratum castrum, tractatum est diligenter, super tam arduo negotio consilio habito, circa assumptionem beatæ Mariæ diligentissimè, vbi compositum est inter reges, procurante Comite Richardo, & alijs magnatibus salubriter & prudenter vtrobique crebrius intermeantibus. Dicebant vtique discreti viri & circumspecti, auertat deus ne tot Christianorum sanguis innoxius effundatur, quantum eminens congressio comminatur. Satis, imò nimis, Orientales Christiani trucidantur, sed illi sursum ad dominum, vt pium est credere, subuolarunt. Sed heu quantus dolor si nunc tot militum milia morti succumberent, pro libidine dominandi, & terras ampliores possidendi. Porrò rex Scotiæ vir bonus, ab omnibus, tàm Anglis quàm Scotis amabilis, habebat exercitum numerosum valdè, videlicet mille ad vnguem armatos in equis bonis & electis, licet non Hispanis vel Italicis, & competenter ferreis vel lineis armaturis cōmunitos, peditum verò inestimabilē multitudinem, circiter (vt dicitur) centum milia. Qui omnes vnanimiter confessi, & de peccatis suis absoluti, & prædicantium consolatione, quia pro patria sua iustè forent dimicaturi, animati, mori minimè formidabāt. Ne autem tot Christianorum sanguis fundaretur in congressione hostili, pax fœliciter inter dictos reges est reformata, & charta cōscripta de pacis inuiolabili obseruatione. Quæ quidem cito post, à summo pontifice est cōfirmata, iuramenta quoque & omnimodæ obligationes præstitæ, vt quę erant ibidem vtrobique salubriter prouisa, firmiter forent imperpetuum obseruanda. Interim VVallēses vehemēter pertimescentes, ne rex pace facta cū rege Scotorum super eos cum toto exercitu hostiliter irrueret, siluerunt, & more leporino in pace latuerunt. Rex verò omnibus in partibus Scotiæ conterminis, pacificè compositis, ad pacificas VVestmonaster. delicias, immemor iniuriarum à VVallēsibus sibi & suis illatarum, indistanter remeauit. Quod cum VVallenses intellexerūt ad instar apum, de aluearijs suis scaturientium, exierunt de latibulis suis, rapinis, incendijs, & cedibus haud segniter intendentes, & Anglos turpiter non sine multorum suorum hominum iactura repellentes. Per idem tempus relaxatum est interdictum, quo præmebatur ecclesia VVinton. & omnia in pace honorificè reformata. Consecrat' insuper est tertio Idus Septembris, magister Rogerius, Precentor

centor Sarum, in episcopum Bathoniensem, cuius redditibus iam vacantibus magister Martinus clericus domini papæ, quem quidē multi lepidè loquentes, magistrum Mastiuum, propter suam rapacitatem nominabant, romanus aduncas iniecit, cuidam papæ consanguinio ignoto, tamen conferendis. Die verò sancti Dionisij consecratus est in episcopum Londin. Fulco Basset, Decanus Ebor. Eodemque tempore, obijt episcopus Cuuerensis, Adam apud VVardon, vbi aliquando Abbas extiterat. Obijt quoque eodem tempore episcopus Herefordensis Iohannes, qui priuatus episcopatu suo, apud sanctum Albanum papali iussu perendinauerat circiter. xx. annis. Circa quoque eadem tempora, episcopus Lincoln. pro lite sua terminādæ, quæ mouebatur inter ipsum & Canonicos suos in præsentia domini papæ, curiam Romanam adijt, similiter contra eum Decanus Lincoln. & quidam eiusdem ecclesiæ canonici. Eisdem quoq; temporibus, videlicet die lunæ, proximè ante festum Omniū sanctorum, venerunt ad Synodum Roffensis episcopi quidam, nouæ religionis speciem prætendentes, dicti Cruciferi, à cruce quam quilibet baculo suo baiulabat alligatam. Et eodem tempore se transtulit dominus papa clam à custodibus imperialibus, ad Astensem ciuitatem. Et cito post raptim & noctu Lugdunum se contulit. Extūc igitur cogitauit Cōciliū generale cōgregare, præcipuè vt Imperatorem deponeret, & ibi, vel in inferioribus Galliæ partibus ignominiosè eū ab Imperiali culmine præcipitaret. Rex autem Franciæ comperiēs, quod dominus papa regno suo appropinquauit, sciens quòd de aduentu suo nihil boni regi vel regno proueniret, cōuocauit magnates suos, consulens eos quid super his foret agendū, & cùm conuenissent, ecce papalis petitio directa est ad ipsum regem & proceres, vt liceret ei ad Remensem ciuitatem, quæ tunc suo Antistite viduabatur, se transferre. Quod cum Franci attoniti audissent, statim cōstanter responderunt, Hæc se nullo modo velle tollerare. Rescripsit ergo rex Franciæ domino papæ moderatè, proceres suos nullatenus velle consentire vt in Franciam veniret: timebāt enim ne quasi mus in pera, anguis in sinu hospites suos remuneraret: nec permitterent duo magna luminaria in suo climate apparere, ne, vno aliud absorbente, eclipsis fieret. nec valuit verborum elegantia, in epistola papali composita, vel exemplum de fœlicis memoriæ papa Alexandro sumptum, constantiam Francorum eneruare. Dicebāt enim, quàm dissimilis ille vir huic puero. In crastino autem Animarum conue-

nientes omnes Angliæ magnates, regi instantissimè auxilium pecuniare ab eis sibi concedi postulanti, toties hesi & illusi, contradixerunt in facie. Eodemque anno, significauerat dominus Imperator regi Angliæ & eius magnatibus, per specialem suum nunciũ & consiliarium, videlicet Petrum de Vinea, ne non sineret regnũ Angliæ depauperandum amplius, pecunia sua spoliari, & papam ex ipsa inaniter saginari, & ipse dominus Imperator Angliam à tributo liberaret. Asserebatque memoratus Petrus, omnem pecuniam, quam Anglia effuderat in vsum papæ, dominum Imperatorem in vsus suos suscipisse, vt quæ in Imperij detrimentum donabatur, in eiusdem successus proueniret. Rex igitur propositum habens in VValliam expeditionem mouere, à ciuibus, quasi à seruis vltimæ conditionis, & Iudeis, pecuniam extorsit non minimam, quadam ficta causa contra eosdem prædictos ciues, quod scilicet quendã abiudicatum & exulem, Gulihelmum Buketel, fouerant: qui tamẽ precibus & muneribus fratris sui Andreæ legalis factus extiterat. Die verò sancti Hugonis obijt Margareta soror regis Scotiæ, relicta scilicet Gilberti Comitis Marescalli, Londini: quam rex Angliæ repudiauit: & sepulta est in ecclesia fratrum Prædicatorum. Eodem anno in Aduentu domini, rex Francorum Ludouicus, ex reliquijs corruptelæ quam in Vasconia contraxerat, grauiter infirmatus, in lethalem extasim raptus, iacuit aliquot diebus quasi mortuus, et assertione populorũ circumsedentium penitus exanimatus. Assistebant autem ei iacenti mater eius, nobilis domina Blanchia, & frater eius Richardus, Comes Atrebatensis, & episcopus Parisiensis, & alij, sed pauci de sibi familiarissimis, dolentes quòd iam rex mortuus obriguisset, sed mater Blanchia maternum affectũ impotẽs dissimulare, iussit crucem sanctam cum lancia, & corona, paucis euolutis annis in Franciam delatam, exanimi, imò vt asseritur examinato corpori, applicari, & suspirãs cum singultibus sermonem prorumpentibus, ait. Non nobis domine xpe, non nobis, sed nomini tuo da gloriã. Salua hodie regnum Franciæ, & coronam, quam hactenus gratia tua sustinuisti, Monstra virtutem tuorum insignium, quæ in terra post te reliquisti, in magno iudicio appar itura: in quibus confidentes gloriamur. Mira res: Rex statim oscitans, tibias & brachia ad se trahens, halitus faciens, & suspirans, se signo crucis signari postulauit, vouens se Terram sanctam aditurum. Quod & factum est. Eorundem temporum articulo, David princeps Northvvalliæ, qui ad

Asylum

Asylum papale vt prætactum est fugerat, & fauorem inuenit vt collum de sub iugo regis excuteret, à dño papa, quē elegit, meruit has literas non sine multæ pecuniæ inutili effusione reportare. Innocentius: & cæt. dilectis fidelibus de Alberc. & de Kem. Cisterciēsis ordinis, & Bangoriensis diocæsis, salutem & Apostolicam benedictionem ex parte dilecti filij nostri, nobilis viri Dauidis, Principis Northvvalliæ, & cæt. vt supra. Cum igitur ea quæ vi & metu fiunt, quæ in constantem cadere possunt, carere debeant robore firmitatis, discretioni vestræ per apostolica. s. mādam' quòd inquisita

10 super hæc veritate, si ita est, authoriate nostra prædictum Principē ab obseruatione extorti sic iuramēti penitus absoluentes, sententiam, siqua occasione huius in eius personam vel terram ab aliquo forsan lata fuerit, relaxetis. Hæc autem cum ad audientiam domini regis & suorum magnatum peruenissent, & cito post ad aliorum principum notitiam fama referente peruolassent, indignati vehementer, & Romanam auaritiam detestantes, ipsum regem Angliæ nō attendere huiusmodi mādata papalia tàm iniuriosa persuadebāt, sed potius ad hostile certamen reprimendā tàm ingrati nouam insolētiam conuolare. Quod cum cognouisset papa, hæc omnia conniuen-

20 tibus oculis dissimulando elabi permisit sub silentio. Veruntamen pecuniam Dauidis prodigi, vt sic castigatus melius saperet, nequaquam restituit. Hoc anno frater Vincentius Specula sua terminauit. Transijt igitur ann' ille frugifer, & fructifer, ita vt summa siue quarterium frumenti, ad precium duorum descēderet solidorum. Terræ sanctæ inimicissimus: ecclesiæ Romanæ nubilus & infamis: regno Angliæ turbulentus: regno quoque Francorum formidabilis: ecclesiæ vniuersali suspectus: Italicis bellicosus & timendus.

Iohannes de Gatesdene, de clerico factus est miles, die Natalis domini Edmundus, regis filius, nascitur.

30 ANno gratiæ. Mccxlv. qui est ann' regni regis H. Tertij xxix. fuit idem rex ad Natale domini Londini. Ibique die Natalis Iohannem de Gatesdena clericum, & multis ditatum beneficijs, sed omnibus prius resignatis, baltheo cinxit militari, ad coniugalem vitam quam præelegit conuolantem. Diebus sub eisdem electus Cantuariensis: & VVigorn. & Hereford episcopi consecrati sunt: qui inter omnes Angliæ prælatos erant domino papæ specialissimi, & ad voluntatem eius perficiendam, etiam in detrimentum regni, quia ipse eos creauit, proniores. Electus siquidem Cantuarien. [illegible]

iussit

iussit nemora archiepiscopatus abscidi, & vendi & quasdam tallias & collectas in terris suis fieri. Et constituit quendam suum officialē, natione Pictauiensem, magistrum Hugonem de Mortimer qui diligenter mandata sua exequebatur. Die verò sancti Marcelli regina Alienora peperit domino regi filium, & vocatum est nomen eius Edmundus. In crastino verò Purificationis beatę Mariæ, obijt Comitissa Oxoniæ, Isabella de Bolbek. Et in crastino sancti Valentini, obijt Baldevvinus, Comes Deuoniæ, adolescens primæ indolis, & miles elegantissimus, quem Comitem Insulæ vectæ, id est VVight, vulgariter appellamus. Ipso quoque anno, imminente tēpore quadragesimali fecit dominus papa iterato excommunicari Imperatorem Fredericum per totam Franciam & Angliam, vt nominis infamia per totam volaret Christianitatem, quia nouas in consanguineos suos fecerat inuasiones. Ipsa quoq; quadragesima apud Montgumeri, factæ sunt irruptiones bellicę, inter Anglos & VVallenses, Castellanus autem, positis à tergo insidijs, & fugam cum formidine simul simulans, multos è VValensibus incautè insequentes intercepit, & interceptos absque redemptione trucidauit. Dauid igitur vt iacturam illam redimeret, iussit prę rupta montium arctissimè, per quæ transituri erant Angli, per æditos suos custodiri. Dum igitur illac quidam de Anglia nobilissimus, videlicet Hubertus filius Mathei, pertransiret, infausto sidere iactu lapidis obrutus expirauit. Deinde memoratus Dauid cum suis complicibus castrū, quod Monthaut dicitur, occupauit &, ipsis intus inuentis trucidatis, solo tenus complanauit. Anno eodem circa medium quadragesimę venerunt cursores domini papæ in Angliam, de conuocando cōsilio generali præceptum eius baiulantes, sub hac forma. Innocentius &c. Dei virtus & dei sapiētia, cuius ineffabili maiestati subiecta sunt omnia. & cæt. Per idem tempus, rex enormem, vt sibi suisque videbatur, passus iniuriam, eo quòd plures iam episcopi sine suo assensu creabātur in regno suo, super hoc querimoniam repositurus, & pro suo iure ab antiquis tēporibus obtento allegaturus, ad curiam Romanam magistrum Laurentium, de sancto Martino procuratorem suum destinauit. Excusauerunt se multi in Anglia prælati, tam abbates quam episcopi, alij per petitionem regiam, alij quia senes & valetudinarij, alij per preciosa munera ne ad concilium venirent se excusando, licenter remanserunt. Ipso eodem tempore, obijt Galfrid[a] de Trane, Cardinalis, quo non erat aliquis alius domino papę familiarior

liarior vel vtilior. In Anglia autem obijt quidam nobilissimus, in plaga aquilonari, dictus, Gilbertus de Hunfrantilla. Ipsis quoque diebus Templarij & Hospitalarij ad restaurationem iacturæ suorum fratrum, multos seculares, quos potuerunt eligere, in suum ordinem suscipientes, in Terra sanctam, ad defensionem ciuitatum desolatorum & castrorum, iam obsessionem vel deditionem expectantium, succursum destinarunt. Comes quoque Richardus mille libros ad succursum terræ illius caritatis intuitu transmisit. At cum deuoluerentur illorum dierum curricula, domino papa Lugduni commo-
10 rante, camera ipsius combusta est, cum omnibus in ea contentis. Et fuit multorum assertio, quòd detestabilis illa charta, quæ tempore regis Iohannis de tributo Angliæ, annis singulis ecclesiæ Romanæ soluendo confecta fuit, in cinerem ibidem redacta est. Et tunc temporis cum domini papæ quidam hostiarius, dum secus quàm decuit cuidam volenti ingredi ad papam respondisset, emancabatur. Ipso quoque tempore, obijt magister Elias de Derham Canonicus Sarum. Cuius redditibus vacantibus manus rapaces statim iniecit magister Martinus, præmemoratus domini papæ cõsanguineus, ad destribuendum. Die verò Pentecostes, dominus rex Londini festum
20 tenens serenissimum, Richardum de Clara, iam Comitem Glouerniæ, comitantibus. xl. tyronibus, baltheo cinxit militari: & tirocinij sui initialia festa gaudenter consummauit. Audiens autem dominus rex, multos de proteruitate dicti magistri Martini grauiter conquerendo murmurare, reuersus ad se licet sero, cœpit dolere, quòd tantum tollerasset Romanos alienis bonis saginari, & vbi non seminauerunt tantum messis congregasse. Fecit igitur per singulos Comitatus Angliæ inquiri summam redditum Romanorum, & inuentum est, quod ad tantundem pecuniæ ascendisset, quantum redditus ipsius, videlicet. lx. milia marcarum puri redditus exceptis
30 alijs varijs emolimentis. Admirans igitur rex insatiabilem Romanę curię proteruitatem, misit ad ipsam curiam procuratores suos, vt cõtradicerent de tributo iniuriosè imposito, & vt corã Consilio querimoniam reponerẽt de oppressionibus, & iniuriosis exactionibus, quas dominus papa quotidiè non desinit in Anglia exaggerare. Misitque dominus rex Fulconem filium VVarini, vt diceret prædicto magistro Martino quòd, sibi cautè præcauens, à terra sua citò fugeret. Non enim poterat furorem volentium irruere aliquatenus cohibere. Fulco igitur mandatum regis exequens fideliter, ex parte

vniuer-

vniuersitatis Angliæ dixit eidem magistro Martino, vt ante quartum diem sequentem nullatenus in regno inueniretur, ne extunc in frustra concederetur. Magister igitur Martinus more Romanorum, qui fugantes fugiunt, & fugant fugientes, multum timens pelli suæ, accepto domini regis conductu, ab Anglia ante tertium diem clanculo fugit repentinus. Eodem quoque tempore, Gulihelmus de Monte Pessulano electus Couentren. nolēs amplius iniuriosos impetus, quos à rege diu sustinuerat, tollerare: ius suum in man' papæ paciēter resignauit. In cuius loco magister Rogerius de VVeschā, theologus, videlicet decanus Lincoln. electus est, episcopo Lincoln. procurante, rege penitus irrequisito. Vnde antequam plenam episcopatus sui posset obtinere possessionem, multa sustinuit dispendia & pacis damnosam (nec immerito) dilationem. Simili quoque modo, ipso eodem tempore, irrequisito regio assensu, cassata electione Roberti Pesseleu, elect' est in episcopum Cicestre. magister Richardus de VVithz, vnde ne tanta regis iniuria remaneret inulta, Baronia ad episcopatum pertinēte priuari meruit multo tempore, donec multiplicatis intercessionibus impetrauit, tam ipse quam electus Cestren. vt vterq; ex regis gratia suæ possessionis gauderet plenitudine. Eodem anno, consecrati sunt Lugduni, vbi adhuc dominus papa commorabatur. Bonifacius de Prouincia, in archiepiscop Cantuar. & magister Richardus de VVithz, in episcopum Cicester. & magister. R. in episcopum Cestre. à domino papa, non sine regni Angliæ magno damno ac periculo. Papa enim sic episcopos attraxit, vt magis ei tenerentur obligati, & contempto rege fierent in damnum regni proniores. Intereà Rob. Pesseleu de cuius cassatione mentio prælibata est, adiunctis sibi de auctoritate regia socijs, videlicet Laurētio de sancto Albano clerico, & Galfrido de Langeleia milite, sub quodam colore iusticiæ per noua placita forestę multos, vt regem ditaret, depauperauit. Eodem quoque anno, dominus rex ex deuotione speciali & dilectione beati Eadvvardi gloriosissimi regis & confessoris, ecclesiam beati Petri conuentualem maiori parte dirui fecet, octauo die inchoans Apostolorum videlicet Petri & Pauli, vt decentiorem construeret & ampliorem. In quo opere sumptus non modicas exposuit more Christianissimi regis, indubitāter credens illum thesaurum sibi incorruptum in cœlis reseruari. Insuper ex regia munificentia, sibi innata, contulit dominus rex memorato sancti Petri monasterio, ob honorem eius & sancti

Eadvvardi

Eadvvardi & regalis loci reuerentiā,donaria regalia,vel potius imperialia,in pallijs,gemmis,& vasis mirificis,quæ oculos intuentiū in admirationē,& corda mouerent ad stuporē,ita vt inter oēs ecclesias cisalpinas,& si fas est dicere trāsalpinas, ecclesia VVestmonast. thesauro regali copiosius abūdaret. Eodē tēpore, Galfrid' de Marisco inter nobilissimos Hiberniæ nō extremus, exul & pfug' obijt,miser nec tamē miserabilis. Quē pscriptū ab Hibernia,expulsū à Scotia,fugatū ab Anglia, post filij sui Gulih. de Marisco mortē turpissimā,Fracia suscepit mendicantē,vbi vitā terminauit infœlicē. Hęc idcirco auditorib' scribo plixius, vt perpēdat quisq; quē finē proditio sortitur,& pręcipuè lesę maiestatis crimē. Pater enim in Comitē Marescallū Richardū in Hibernia, & filius eius Gulihelmus,in regē seditionē temerè ac infœliciter ausi sunt machinari. Eodēq; anno circa festū natiuitatis S. Iohannis Baptistæ, fecit domin' rex oēs in regno Anglię, qui ei seruitiū militare debebant, edicto regio submoneri, vt ipsū in VVälliā hostiliter profecturū,fideliter,vt decebat,cōmuniter sequerētur. Nā VVallensiū insolentia nimis iniuriosa ipsum ad hæc cōpellebat. Vndè cito post profecturus, apud S. Paulū Londini licentiā à ciuibus ibidē conuocatis,satis ciuiliter,& a clero orationes humiliter postulauit. Per idē quoq; tēp', domin' rex sano fretus cōsilio,ex quo certificabatur de Cōcilio generali in proximo Lugduni celebrando,nuncios solēnes ad Conciliū destinauit,videlicet Comitē Rog. Bigod, Iohannē filiū Galfridi. Gulih. de Cantilupo, Philippū Basset, Rad. filiū Nicholai, milites, & Gulihelmum de Povvic, clericū, vt domino papæ & toti Cōcilio grauamina exponerēt, quæ regno Angliæ in multis à Romana curia diatim inferuntur: præcipuè de tributo in guerræ tēpore extorto,cui cōtradictū fuit,& apertè per Stephanum archiepiscopū Cant. reclamatū. Quod in posterū ita factū est. Anno quoq; eodē cū domin' papa qui Lugdunū aduenerat, & iā p aliquod tēp' morā ptraxit grauiter cōquest' ē quibusdā magnis prælatis maxime Cluniacēsi & Cister. abbatib', quòd ecclesia Romana multū arctabatur, ere alieno pręgrauata. Vndè ab ipsis tanq̄ à filijs charissimis & specialib', subsidium pecuniare instanter postulauit. Abbas autem Cluniacensis impetrata licentia ac potestate cellas suas depauperandi, vt papam ditaret: multa munera multaque xœnia in equis desiderabilibus & præciosè faleratis papæ contulit, quorum etiam aliqui pecunia erant onerati. Similiter & abbas Cisterciensis, vt videretur & à multis certissimè diceretur vt papa dona afferentibus, potius occurrisset, quam à facie Frede-

rici persequentis aufugisset. Archiepiscopus aũt Rothom. P. & abbas. S. Dionisij, natione Anglus, cũ hæc audissent, volentes priores datores superare, tantã in moneta numerata pecuniã thesauro papali addiderunt, vt hæc scientibus, quantitas & numerus stuporẽ nõ immerito generaret. Vnde archiepiscop' suã relinquẽs ecclesiã, irrestaurabiliter pecunia spoliatã, in Cardinalẽ multùm domino papæ specialẽ, meruit sublimari. Abbas aũt. S. Dionisij in archiepiscopum Rothom. simili cõditione põposius infulari: Abbas verò Cluniaci ĩm ẽpm Lingonensẽ, quod multũ desiderauerat, vt vn' esset ex Paribus Franciæ, incathedrari. Aarchieps verò Lugdunẽsis nolens aliquatenus, vt papã saginaret, suã ecclesiã destruere, imò potius dolẽs quòd papa totã xp̄ianitatẽ & vniuersalẽ ecclesiã turbaturus, illuc aduentasset, & suũ archiepiscopatũ onerasset sua p̄sentia, & ad cõciliũ p̄latorũ vniuersaliũ aduenientiũ oĩa in man' papę spontẽ resignauit. Cuius loco papa ꝓcurãte vir bellicosus, & secularib' negotijs aptior q̃ spiritualibus, subrogatus est, Philippus de Sabaudia, frater archiepi Cant. Bonifacij, vt sic papa tantis viris et tã generosis suã partẽ cauti' roboraret, & genus eorũ Romanæ curiæ astutius cõfederaret: curã aĩamarũ nõ sine multorũ iustorũ oblocutione postponẽdo. Electus igitur Lugdunẽsis, Philippus memoratus, ex papali indulgẽtia opimos redditus, quos in Anglia habuit & multis alijs locis, licenter retinẽs, vt fortius & efficacius papalibus intẽderet & secularib' negotijs, suã diu distulit cõsecrationẽ nec officiũ episcopalæ curabat exercere. Similiter & frater eius, Cãtuar. archieps Bonifacius, suæ immemor ecclesiæ, nec recolens sanctitatis suorũ in ecclesia Cant. prædicessorũ, quasi nauta nauẽ, curã omisit pastoralẽ. Et se ꝑ multũ tẽpus in partibus Lugdunẽsibus multũ à Cant. distantibus cõmorans, absentauit. Vnde ecclesia Anglicana, quæ ꝑ ipsũ sperauerat respirasse, pro cõsolatione induit cõfusionẽ & desolationẽ. Cum aũt iam festũ natiuitatis beati Iohannis Baptistæ aduenisset, cõgregati sunt Lugduni prælatorũ innumerabilis multitudo, Cõciliũ generale celebratura. Multos tamẽ, ne aduenirẽt, impediuit Imꝑator Frederic', præsciẽs quòd ad suũ impedimentũ & dedec' ipsos papa cõuocarat. De Hũgaria vel de Terra sãcta, ꝓpter Tartarorũ & Corosminorũ vastationẽ & ꝓpter regionũ distantiã nullus aduenire valuit, aut voluit. Multi etiã in Anglia prælati tùm propter seniũ, tùm ꝓpter infirmitatem, tum per regias preces in suis ꝓuincijs pacificè remanserũt, sese ꝑ ꝓcuratores suos destinatos rationabiliter excusantes. Imperator verò p̄sciẽs graues fore questiones mouẽdas (nec immerito) cõtra ipsum,

sum, necnõ & papalẽ irã diutinã iam versam in odiũ. Misit ergo ac solennes suos procuratores & prolocutores ad Conciliũ destinauit, viz. Thadeũ de Suessa, Petrũ de Vinea, & magistrũ VValterũ de Ocra, clericos facundos & discretos, & cũ eis milites nobiles & disertos. Cõgregata verò sancta & vniuersali Sinodo, in ecclesia sancti Iusti apud Lugdunũ, proposuit in medio domin' papa graues cõtra Fredericũ querimonias, ita vt intelligerint liquidò oẽs maximè propter hoc Cõciliũ fuisse cõuocatũ. Inter quas graues querimonias grauissima cõtra Impat. F. resonabat, ꝙ prælatos incitari truculenter inuasit, submersit, cœpit, & incarcerauit. Procuratores verò, prout causa eorum tolerauit, satis prudẽter ad obiecta responderũt. Sed cũ rationes papales præualuisset, oẽs ferè in ipsũ Imperatorẽ frenduerãt, Anglici tamen dolentes de sua cõfusione, propter affinitatẽ, quæ inter dominũ ipsorũ, regẽ Angliæ, & ipsũ Imperatorẽ contrahebatur & fœdus amicitiæ inter ipsos initũ, & prolẽ quã ex Isabella Imperatrice, Imperator susceperat, diu dissimulãtes siluerũt. Inualuerũt tamẽ vndiq; insurgẽtes Imperatoris aduersarij, nec poterãt imperiales nũcij vel exaudiri, vel audiri, vnde Thadeus vidẽs dãnationẽ domini sui imminere ait. Verè dies ista, dies iræ, calamitatis, & miseriæ. Gulihelmus de Povvic qui cũ nobilib' domini regis Angliç procuratorib'. Comite Rogerio & alijs socijs pręsens affuit, volens hęc prædicta ꝑ interruptionẽ differre, surgẽs in medio, grauamina regis & regni Angliæ proponẽs satis elegãter, cõquest' est grauiter quod ꝑ curiã Romanã extortũ est tributũ iniuriosè nimis tẽpore guerrę à rege Iohãne, dũ sũma mẽtis angustia torqueretur, cui etiã manifestè contradictũ fuit & ex parte vniuersitatis regni reclamatũ, ꝙ talia nullo modo facere poterat, per os venerabilis Stephani, ' ant. archiepiscopi, quo non erat tunc maior in regno. In quod tributũ nunq̃ patres nostri consenserunt, vel aliquo tẽpore consetient, vnde sibi petit instanter exhiberi iusticiam cum remedio. Ad quod papa non oculos elenãs, nec vocem dissimulauit, donec quæ magis eum angebant primitus exuperasset. Et post paululum magister Gulihelmus proposuit in medio grauissimã quæremoniã de multiformi extorsiõe redditũ. & pecuniæ ꝑ Romanã curiã à prælatis Angliæ, quasi à seruis vltimæ conditionis: hanc elegantẽ ostendens epistolã ex parte vniuersitatis Angliæ. Reuerendo patri Innocentio, dei gratia summo pontifici, magnates & vniuersitas regni Angliæ, recõmendationẽ cũ pedum osculo beatorũ, matrẽ nostrã Romanã ecclesiã, totis visceribus diligimus vt debemus, & cæt. Quã epistolã, omnes ferè papales iniurias

 & tyran-

& tyrannides, Angliæ violenter irrogatas, continenté, diligés inquisitor in regis thesauro si velit poterit reperire. Cum aūt hæc grauamina manifestè in medio ꝓponerētur, asseruit papa hęc morosa indigere deliberatione. Suspendit igitur ad tempus responsioné, licet vrgenter instarent nuncij, postulantes certā super his responsionem. Addebant quoq; idē nuncij priori queremoniā, videlicet de violēta oppressione, & intollerabili grauamine, & impudēti exactione & iniuria, quæ per hanc inuisam adiectioné, papalibus literis frequēter insertam exercetur. (Non obstante & cęt.) per q̄ ius pro nihilo habetur, & autentica scripta eneruantur. Altiori igitur insistens negotio dominꝰ papa, postq̄ se talia ꝓuidè ꝓmiserat correcturū, in dominū Imperatoré Fredericū, sine aliqua palpatione, dissimulatione, vel dilationis indultu, sententiā depositionis in pleno cōcilio, licet Thadeus & eius socij cōstantur reclamassent, plenā satisfactioné pollicētes, terribiliter fulminauit. Quā, quia nihil tam arduum nostris tēporibus est tentatum, huic libello duximus annotandam.

Sententia lata in Imperatorem Fredericum.

INnocētius. & cęt. sacro pręsente Cōcilio ad rei memoriā sempiternam, ad Apostolicè sedis dignitatem, licet indigni dignatione diuinæ maiestatis assumpti, omnium Christianorum curam vigili sedulaque solertia gerere, ac intimæ considerationis oculo singulorum discernere & prouidæ deliberationis statera librare debemus, vt quos iusti †rigor examinis dignos ostenderet, congruis attollamus fauoribus, quos autem reos pœnis debitis depremamus, appēdentes semper meritum & præmium equa lance, retribuendo cuiq; iuxta qualitaté operis, penæ vel gratiæ quantitaté. Sane cū diu guerrarū cōmotio nōnullas professionis Christianę prouincias diutiꝰ afflixisset, nos toto cupientes mentis affectu tranquillitatem & pacem ecclesię sanctę dei, ac generaliter cuncto populo Christiano ad præcipuum principé secularem, huius dissentionis ac tribulationis auctorem, à fœlicis recordationis Gregorio papa, prædecessore nostro, pro suis excessibus anathematis vinculo innodatum, speciales nuncios magnæ authoritatis viros, venerabiles videlicet. P. Albanensem tunc Rothomagensem archiepiscopum & . G. Sabinensem, tunc quondam Mutinensem episcopos, ac dilectum nostrū filiū Gulih. Basilicæ. xij. Apostolorū pręsbiterū Cardinalem, tunc Abbaté sancti Facundi, qui salutem zelabatur ipsius, duximꝰ destinandos: faciētes sibi ꝓponi p ipsos quod nos & fratres nostros, quantū in nobis erat, pacem

†rigor.

pacẽ per omnia secũ habere nitimur, cum omnibus hominibus parati optabamus, sibi & tranquilitatẽ dare ac mundo etiam vniuerso. Et quia prælatorũ, clericorũ, omniumq; aliorũ, quos detinebat captiuos, & oĩm tam clericorũ q̃ laicorum, quos ceperat in galeis, restitutio poterat esse pacis plurimũ inductiua: illum vt eos restitueret, cum hoc idẽ tam ipse q̃ sui nuncij, antequã ad Apostolatus vocati essem' officiũ, promisissent, rogari & peti ab ipso fecimus per eosdẽ, ac proponi insuper quod ijdẽ pro nobis parati erant audire & tractare pacem, ac etiã audire satisfactionẽ q̃ facere vellet princeps pro omnib', pro quibus vinculo erat excõmunicationis astrictus & offerri. Præterea quod si etiã eũ in aliquo cõtra debitũ leserat ecclesia, quod nõ credebat, parata erat corrigere ac in statum debitũ reformare. Et si diceret ipse quod contra iusticiã in vllo leserat, vel etiã quod nos eũ cõtra iusticiã lesissemus, parati eram' vocare reges, prælatos, & principes, tã ecclesiasticos q̃ seculares, ad aliquem tutũ locũ, vbi per se vel per solennes nuncios conuenirent. Eratq; parata etiam de consilio Cõcilij sibi satisfacere, si eũ lesisset in aliquo, ac reuocare sententiã, si quam contra ipsum iniustè tulisset, & cum omni mansuetudine & misericordia, quantum cũ deo & honore suo non poterat recipere de iniurijs & offensis ipsi ecclesiæ suisq;, per eũ irrogatis, satisfactionem ab ipso fieri. Volebat etiã ecclesia oĩs amicos suos sibiq; adherentes in pace ponere, plenaq; securitate gaudere, vt nunquã hac occasione possent aliquod subire discrimen. Sed licet sic apud eum pro pace paternis monitis, & præcum insistere curauimus lenitate, idem tamen Pharaonis imitatus duritiam, & more aspidis obturãs aures suas, huiusmodi præces & monita elata obstinatione ac obstinata elatione despexit. Et licet processu tẽporis in die Cenæ domini proximò nuper præterita præcedente, coram nobis & fratribus nostris, præsentibus charissimo in Christo filio nostro, Constantinopolitano Imperatore illustr. cetuq; nõ modico prælatorũ de sanioribus, populoq; Romano, & iuxta multitudinẽ aliorũ, qui eodẽ die propter solẽnitatẽ ipsius de diuersis mũdi partib' ad apostolicã sedẽ conuenerũt, ꝙ staret mãdatis nostris, & ecclesiæ per nobilẽ virũ Comitẽ Tholosanũ, ac magistros Petrũ de Vinea, & Thadeũ de Suessa, curiæ suæ iudices & pcuratores suos, speciale sup his ab ipo mandatũ habẽtes, præstiterit iuramẽtũ: postmodũ tamẽ quod iurauerat non impleuit. Quin imò eũ intẽtiõe ipm præstitisse pbabiliter creditur, sicut ex factis sequẽtib' colligitur euidẽtius, vt idẽ ecclesię ac nobis il-

 luderet

luderet potius q̃ pareret, cũ anno & amplius jam elapso, nec ad ipsius ecclesiæ gremiũ reuocari potuerit, nec sibi de illatis ei damnis & iniurijs curauerit satisfacere, licet super hoc extiterit requisitus. Propter quod non valentes absq; graui Christi offensa eius iniquitates amplius tolerare, cogimur vrgente nos conscientia, iustè animaduertere in eundem. Et vt ad præsens de cæteris eius sceleribus taceamus, quatuor grauissima quæ nulla possunt cælari tergeuersatione commisit. Deierauit enim multocies: pacem quondam inter ecclesiam & imperium reformatam temere violauit. Perpetrauit etiam sacrilegium, capi faciens Cardinales sanctæ Romanæ ecclesiæ, ac aliarum ecclesiarum prælatos & clericos religiosos & seculares, venientes ad Concilium, quod idem prædecessor duxerat conuocandum. De hæresi quoque non dubijs & leuibus, sed difficilibus & euidentibus argumentis suspectus habetur. Plura siquidem eum commisisse periuria satis patet: nam olim cum in Ciciliæ partibus morabatur, priusquam esset ad Imperij dignitatem electus, coram bonæ memoriæ. G. sancti Theodori diacono Cardinali, Apostolicæ sedis legato, fœlicis recordationis Innocentio papæ prædecessori nostro & successoribus eius, ecclesiæque Romanæ pro concessione regni Ciciliæ ab eadem ecclesia sibi facta, fidelitatis præstitit iuramẽtum: & sicut dicitur, illud idem postquam ad eandem dignitatem electus extitit, & venit ad vrbem, coram eodem Innocentio suisq; fratribus, & alijs multis præsentibus, ligeum hominium faciens, in eius manibus innouauit. Deinde cum in Alemanea esset. Eidem Innocentio papæ, & ipso defuncto bonæ memoriæ Honorio papæ prædecessori nostro, & eius successoribus ac ipsi ecclesiæ Romanæ, præsentibus Imperij principibus ac nobilibus, iurauit honores, iura, & possessiones Romanæ ecclesiæ, pro posse suo seruare ac protegere bona fide. Et quod quęcunque ad manus suas deuenirẽt, sine difficultate restituere procuraret: nominatis expressè dictis possessionibus in huiusmodi iuramento, quod postmodum confirmauit, coronam imperij iam adeptus. Sed horum trium iuramentorũ, temerarius extitit violator, non sine proditionis nota, & læsæ maiestatis crimine. Nam contra præfatum prædecessorem nostrum. G. & fratres suos, commonitorias literas eisdem fratribus destinare, ac dictum. G. apud fratres ipsos, sicut apparet per literas ab eodem tũc directas eisdem, & prout fertur per vniuersum fere orbẽ defamauit, ac venerabilem fratrem nostrum. G. portuẽsem, tunc sancti Nicholai in

lai in carcere Tulliano, diaconum Cardinalem, & bonæ memoriæ I. Prenest. episcopos, Apostolicæ sedis legatos, nobilia & magna ecclesiæ Romanæ membra, personaliter capi fecit, & bonis omnibus spoliatos, ac per diuersa loca non semel ignominiose deductos carceribus mancipari. Priuilegium insuper quod beato Petro & successoribus eius in ipso tradidit domin' noster Iesus Christus, videlicet quodcunque ligaueris super terram erit ligatum & in cœlis, & quodcunque solueris super terram erit solutum & in cœlis. In quo authoritas & potestas Romanæ ecclesiæ consistit, pro viribus
10 diminuere, vel ipsi ecclesiæ auferre satagit, scribens se prefati. G. sententiam non vereri latam ab eo excommunicationis in ipsum, non solum contemptis clauibus ecclesiæ non seruando; verumetiam per se ac officiales suos, & illam & aliam excõmunicationis, vel interdicti sententias, quas idem omnino contempsit, cogendo alios non seruare. Possessiones quoque præfatæ ecclesiæ Romanæ videlicet Marchiam, Ducatum Boneuentum, cuius muros & turres dirui fecit; ac alias quas ac Tusciæ ni Lumbardiæ partibus, & quibusdam aliis obtinebat locis, paucis exceptis, occupare nõ metuens, eas detinet occupatas. Et tanquam ei non sufficeret, quod manifestè cõ-
20 tra iuramenta præmissa, præsumendo talia, veniebat per se vel suos officiales, earũdem possessionum homines deierare cõpulit, ipsos à iuramento quibus tenebantur Romanæ ecclesię de facto, cũ de iure non posset, absoluens, & faciens eosdem fidelitatem nihilominus abiurare prædictam, sibique fidelitatis huius iuramenta patrare. Pacis quoque ipsum violatorem existere plane cõstat. Quia cum olim tempore pacis inter ipsum & ecclesiam reformatæ iurasset coram bonæ memoriæ. I. de Abbatis villa, episcopo Sabiensi, & magistro Thomasio, tunc sanctæ Sabinæ presbitero Cardinali, præsentibus multis prelatis, principibus & baronibus, quòd staret & pareret pre-
30 cisè absque vlla conditione omnibus mandatis ecclesiæ super his, pro quibus erat vinculo excommunicationis astrictus, causis excõmunicationis expressis per ordinem coram eo: & omnibus Teutoniæ hominibus, regni Ciciliæ, ac quibuslibet aliis, qui ecclesiæ cõtra eum adheserant, omnem remittens offensam & penam: & quòd nullo tempore offenderet, vel offendi faceret ipsos pro eo quod ecclesiæ astiterant, patrari in anima sua per Comitem Accrar. faciẽs iuramentum. Postmodum pacem & iuramenta huiusmodi nequaquam erubescens irretiri periuriis, non seruauit. Nonnullos etiam

 ex ipsis

ex ipsis hominibus, tam nobiles quam alios posteà capi fecit, & eis bonis omnibus spoliatis, vxores eorum & filios captiuari, ac terras ecclesiæ contra promissionem, quam eidem. I. Sabinensi episcopo, & Thomasio Cardinali fecerat, irreuerẽter inuasit. Licet ipsi extũc in eundem præsentem si contra veniret excommunicationis sententiam prouulgauerint, & cum idem apostolica sibi authorite mandassent, vt nec per se, nec per alium impediret quin postulationes, electiones, & confirmationes ecclesiarum & monasteriorũ, in regno præfato liberè de cætero fierẽt, secundũ statutum Cõcilij generalis: et quod nullus deinceps in eodem regno, viris ecclesiasticis, ac rebus eorum imponeret tallias vel collectas: quodq; nullus ibidem cleric⁹ vel persona ecclesiastica, de cætero in ciuili vel criminali causa conueniretur coram iudice seculari, nisi super feudis, quando ciuilis haberetur: ac Tẽplarijs, Hospitalarijs, & alijs ꝑsonis ecclesiasticis, de damnis & iniurijs irrogatis eis satisfaceret competẽter: ipse mandatũ huiusmodi adimplere contẽpsit. Liquet namque vndecim ac plures archiepiscopales, & multas episcopales sedes, abbatias quoque, & alias ecclesias ad præsens in regno vacare prædicto: easque, ipso procurante, sicut apartè patet, fuisse diutius prælatorum regimine destitutas in graue ipsarum prçiudicium & periculum animarum. Et licet fortè in aliquibus eiusdem regni ecclesijs electiones sint à capitulis celebratæ, quia tamen per illa eadẽ familiares clerici sunt electi, probabili potest argumento concludi, quòd facultatem non habent liberam elegendi. Ecclesiarum autem ipsius regni non solum bona fecit, prout voluit, accupari, sed & cruces, calices, thuribula, & alios sacros earum thesauros & pannos sericos, velut cultus diuini contemptor auferri, licet vt dicitur, ipsis ecclesijs exacto tamẽ prius pro eis certo præcio, in parte fuerint restituti. Clerici quippe collectis & tallijs multipliciter affliguntur, nec solum trahuntur ad iudicium secularium, sed vt asseritur coguntur subire duella, incarcerantur, occiduntur, & patibulis cruciantur in confusionem & opprobrium ordinis clericalis. Præfatis autem Templarijs, Hospitalarijs, & personis ecclesiasticis, nõ est de damnis & iniurijs eisdem illatis, satisfactum. Eum quoq; certum est sacrilegij esse perpetratorem. Nam cum præfati Portuensis & Prænestinus episcopi, & quam plures ecclesiarum prælati & clerici, tam religiosi quã seculares, ad apostolicã sedem pro celebrando Concilio, quod etiã ipse prius petiuerat conuocari, per mare venirent, vijs terræ ipsius de mandato

mandato eius omnino præclusis. Idem destinato Encio, filio suo, cũ multitudine galearum, & per alias quamplures, longe antea serio præparatas, in partibus Tusciæ maritimis in insidijs positis, cõtra eos vt grauius posset virus euomere præconceptum, ipsos ausu sacrilego capi fecit, quibusdã prælatorum ipsorum & alijs in huiusmodi captione submersis, nonnullis etiam interemptis & aliquibus hostili insecutione fugatis, reliquis autem bonis spoliatis omnibus, & de loco ad locum in regnum Ceciliæ opprobriosè deductis atque ibidẽ diris carceribus mancipatis, quorum aliqui macerati squaloribus, &
10 inedijs pressi miserabiliter defecerunt. Merito insuper contra eum de heretica prauitate suspitio est exorta. Cum postquam excommunicationis sententiam à præfatis I. Sabinẽsi episcopo, & Thomasio Cardinali prolatam incurrit, Et dictus. G. papa ipsum anathematis vinculo innodauit, ac post ecclesiæ, Romanorum Cardinalium, prælatorum, & clericorum, à diuersis partibus ad sedem apostolicam venientium captiones, claues ecclesiæ cõtempserit & contemnat, sibi faciens celebrari, vel potius in quantum in eo est, prophanari diuina. Et constanter asseruit, vt superius est enarratũ, in se præfati. G. papæ sententias non vereri. Præterea coniunctus Saracenis a-
20 micitia detestabili, nuncios & munera pluries destinauit eisdem, & ab eisdem vicissem cum honorificentia & hilaritate recipit, ipsorũque ritus amplectitur, illos in quotidianis eius obsequijs notabiliter secum tenens. Eorundem etiam more vxoribus, quas habuit, de stirpe regia descendentibus, eunuchos, præcipue quos vt dicitur serio castrari fecerat, non erubescit deputare custodes. Et quod execrabilius est, olim existens in partibus transmarinis facta compositione quadam, imò verius collusione, cum Soldano: Machometi nomẽ in templo domini diebus ac noctibus publicè proclamari permisit. Et nuper nuncios Soldani Babilonæ, postquam idem Soldanus Terræ
30 sanctæ & Christianis habitatoribus eius per se ac suos damna grauissima & inestimabiles iniurias irrogarat, fecit per regnũ Ciciliæ, cum laudibus ad eiusdem Soldani excellentiam, sicut fertur, honorificè suscipi & magnificè procurari. Aliorum quoque infideliũ pernicionibus & horrendis obsequijs cõtra fideles abutens, & illis qui damnabiliter vilipendentes apostolicam sedem, ab vnitate ecclesiæ recesserunt, procurans affinitate ac amicitia copulari, claræ memoriæ Ducis Bauariæ specialem ecclesiæ Romanæ, ac filium deuotum, fecit pro certo, vt asseritur, Christiana religione despecta, per Assessinos

sinos occidi: & bacchatio, dei & ecclesiæ inimico, à communione fidelium per excommunicationis sententiam, cum adiutoribus, conciliatoribus, & fautoribus suis solenniter separato, filiam suam tradidit in vxorem. Catholicorum verò principum actus & mores respuens, neglecta salutis & famæ integritate, pietatis operibus non intendit. Quinimo, vt de suis nefarijs dissolutionibus sileamus, cum didiceret opprimere, non curat oppressos iniurijs releuare, manu eius vt decet principem ad elemosinas non extenta, nec ecclesias, nec monasteria, nec hospitalia penitus cõstruxisse, cum destructioni ecclesiarum institerit, & religiosos ac alias ecclesiasticas personas iugi attriuit afflictione. Nunc igitur hæc non leuia sed efficatia sunt argumenta de suspicione hæresis contra eum, cum tamen hæreticorũ vocabulo ius ciuile contineri asserat, & latis aduersus eos sententijs debere succumbere. Qui vel leui argumento à iudicio catholicæ religionis & tramite detecti fuerunt deuiare. Præter hæc, regnum Siciliæ, quod est speciale patrimoniũ beati Petri, quod idem princeps ab apostolica sede tenebat, in feudum tam accantam in clericis & laicis, pœnitus nihil habentibus, & omnibus exinde ferè probris eiectis in examinationem & seruitutem redegit & abire pauperes coegit. Illos autem qui remanserunt, sub seruili conditione viuere ac ecclesiæ Romanę, cuius principaliter sunt homines & vassalli, offendere multipliciter & hostiliter impugnare compellit. Posset & merito reprehendi, quod mille squinatorum annuam pencionem, in qua pro eodem regno ipsi Romanæ ecclesiæ tenetur, per nouem annos & amplius soluere prætermisit. Nos itaque super præmissis & quam pluribus alijs eius nephandis excessibus cum fratribus nostris & sacro Concilio, deliberatione prehabita diligenti, cũm Iesu Christi vices licet immeriti teneamus in terris, nobisq; in beati Petri Apostoli persona sit dictum. Quodcumque ligaueris super terram. & cæt. Memoratum principẽ qui se imperio & regnis omniq; honore ac dignitate reddidit tam indignum, vt propter suas iniquitates, à deo ne regnet vel imperet est abiectus, suis ligatum peccatis adeo ac abiectum, omniq; honore ac dignitate priuatum à domino ostendimus, denunciamus, & nominamus, sententiando priuamus, omnes qui ei iuramento fidelitatis astricti tenentur, ab huiusmodi iuramento perpetuo absoluimus, authoritatate apostolica firmiter inhibendo. Ne quisquam de cætero sibi tanquam Imperatori vel regi pareat, vel intendat, decernendo quoslibet qui deinceps ei, velut im-

lut Imperatori vel regi Consilium vel auxilium præstiterint, seu fauorem, ipso facto excommunicationis vinculo subiacere. Illi autem ad quos in eodem Imperio spectat electio, eligant liberè successorẽ. De præfato verò regno Siciliæ prouidere curabimus, cum fratrum nostrorũ consilio, prout viderimus expedire. Datum Lugduni. xvij. Kalend Augusti. Pontificatus nostri anno tertio. Hæc igitur in medio Concilio prolata, cunctis non mediocren timorẽ incusserũt. Thadeus igitur & alij Imperatoris procuratores confusi recesserũt. De reparatione autem Terræ sanctæ, & de executione iusticiç multa in eodem Concilio duxit statuenda, quæ diligens indagator poterit scripta reperire. Hæc tamen prædictam non arbitror prætereũda vt plenius sciantur causæ quare dominus papa, Innocẽtius quartus, Fredericum ab Imperij solio præcipitauit. Hæc cum ad noticiã Frederici peruenissent, indignatus quam plurimum, scripsit quandam epistolam domino regi Anglorum, & regi Frãcorum, & multis alijs principibus: in cuius epistolæ fine dedit intelligi manifestè, quòd sua fuit intentio nobilitatem & dignitatem vniuersalis ecclesiæ annullare. Et ipsam ecclesiam ad statum reducere pristinæ paupertatis & humilitatis primitiuæ. In quo verbo se volens excusare, impudẽter accusauit. Interim dominus rex apud partes VValliæ cum exercitu suo commorans ipsos VValenses fame & inedia multum coarctauit, & secundum guerrç consuetudinem sepè ipsos damnosè inuasit. In qua inuasione aliunde laudabiliter impetum consummauit. Sæpe tamen deteriorem calculum reportauit. Tandẽ depopulata illa parte, quæ Anglesey dicitur, firmauit vnum castrum inexpugnabile videlicet Connach, & muniuit prudenter ad insult' & discursus VVallensium reprimendos, & sic inde triumphans recessit. Circa eadem tempòra Reimundus Comes Prouinciæ, pater reginarum Francorum & Anglorum, humanæ naturæ debita persoluit. Qui de filiabus magnificè nimis maritatis stuporẽ toti mundo dereliquit. Dominus autem rex à Connaco, vt iam prædictum est, sumptuose nimis communito recedens, Mauricium Hiberniæ iusticiarium, eo quod fictè & tardè auxilium ab Hibernia, domino regi duxerat pereclitanti à iusticiaria deposuit. Loco eius. I. filium Galfridi subrogauit. Eodem quoque anno, postulãte domino rege Francorum, qui vt prælibatum est in mortis discrimine cruce signabatur, missus est à latere papæ quidam legatus, vt negotium crucis prædicando promoueret. Vnde tum propter deum, tum propter

regem

regem infiniti nobiles Franciæ cruce signabantur. Dominus etiam rex Francorum, ab ecclesia in regno suo ex permissione & indultu domini papæ de omni prouentu vniuersaliter, decimam partem ad promocionem suæ peregrinationis procurauit. Cum autem dominus papa pro retributione tanti beneficij ad sustentationem Landgrauij, quem iam elegerat vt succederet Frederico in Imperio, & ad expugnandum ipsum Fredericum, quem deiecerat, ab eodē regno Francorum vicesimam postulauit. Saraceni autem & præcipue Chorosmini, qui iam de Christianis in Terra sancta irato deo triumphauerant, & Terram sanctam vsque ad Acon contritis Hospitalarijs & Templarijs, & nobilibus Christianis, hæc audientes sese fortius munierunt, ne in aduentu Francorum primerentur. Circa idem quoque tempus magister Richardus, Exoniensis ecclesiæ cancellarius, in episcopum Exon. videlicet Kal. Decembris, est consecratus. Et eodem tempore, obijt Comes Marescallus VValterus Londoni. Et citò post, scilicet, Nonis Decēbris, obijt Anselmus frater ipsius, elegans & egregiæ indolis adolescens, ipsum Comitatum cum Marescallia, qui ei iure hæreditario cōtingebat, recepturus: vnde ante mortem Comes appellabatur, & pro Comite habebatur. Et sic oēs filij magni Marescalli Gulihelmi (nescitur quo peccato exigente) iuxta Comitissæ matris eorum vaticinium, sine liberis post se relictis, quasi vmbræ ab hoc seculo migrauerunt. Omnes tamē successiuè Comites (prout mater prædixerat, quasi spiritu prophetico) extiterunt. Et sic nobilis clipeus ille Marescallorum, tot & tantis hostibus Angliæ formidabilis, euanuit. Sed & multi alij in residuo regno Angliæ, præcipuè pro defectu liberorum, multis nobilibus magnoque nobilitate viduato. Interea dominus papa quicquid pecuniæ ex omnibus regnis & ecclesia, & personis maximè ecclesiasticis abradere potuit, misit Landgrauio Thuringiæ, ad eius guerram contra Conradum filium Frederici sustinendam. Iamque archiepiscop' Coloniæ, & alij prælati nobiles & potentes, cum multis Alemanniæ magnatibus, ipsi Landgrauio memorato, papali pecunia saginati, adhæserunt: ita vt debilitato iam ipso Conrado, totū ferè Alemanniæ regnum ipsi Landgrauio cœperat inclinare.

Dominus papa obmurmurat eò quòd Angli conqueruntur de varijs oppressionibus suis, precipuè autem de tributo, quæritque argumenta vltionis.

ANno gratiæ M.ccxlvi. qui est annus regni regis Hērici Tertij. xxx. fuit idem rex ad Natale Domini apud VVestmonasterium: cōuocatus

uocatis etiã multis regni nobilib',præcipuè fratre suo Comite Cornubiæ Richardo, cũ vxore sua, innumerabilibusq; alijs, qui cũ ipso rege in partib' VValliæ æstus & põdera guerræ cũ varijs periculis et magnis sũptibus sustinuerãt: vt qui in tribulatiõe cõsortes erãt, participes fierẽt in exultatione. Ipso tẽpore Bonifaci' Cantuar. archiepiscopus, pastor & prælatus, antecessoribus suis, qui ante ipsũ in ecclesia Cantuar. pluribus fulsere virtutibus, multũ dissimilis, dedit intelligi domino papæ, nõ sine S. Eadmũdi prẹiudicio & dedecore & aliorũ sanctorũ prædecessorũ suorũ, ꝙ prælati qui ipsũ in regimine archie-
10 pisc. Cantuar. præcesserãt, ipsã ecclesiã, licet opimã, ære alieno et debitis inæstimabilibus irremẹdiabiliter obligarũt. Vnde à papa impetrauit literas nimis execrabiles: quarũ sũma hæc est: Dam' venerabili fratri nostro Hereford. epõ nostris literis in mãdatis, vt ipse ꝑ septenniũ, & nõ vltra, omniũ beneficiorũ ecclesiasticorũ quæ deinceps in ciuitate, diocesi & prouincia Cantuar. vacabunt, primi anni ꝓuẽtus vsq; ad. x. M. marcarũ summã: (quẹ si ante dictũ septenniũ haberi poterit, nil amplius exigatur) necnõ. ij. M. marcarũ de ipsius archiepiscopi redditibus colligat annuatim & cõuertat fideliter in solutionẽ debitorũ ecclesiæ memoratæ. Prouiso quòd ꝑsonis seruiẽtibus in
20 eisdẽ beneficijs de prædictis redditibus idẽ episcopus faciat cõpetẽtẽ solutionẽ pro ipsorũ sustẽtatione, ne ipsa debitis defraudẽtur obsequijs, assignari. Per idẽ tẽpus conuocati sunt nobiles regni, vt die, qua cantatur Lætare Hierusalẽ, Londonijs de arduis regni negocijs diligenter, prout necessitas vrgenter postulabat, contrectarẽt. Papa enim indignatione, quã cõcepit contra regẽ & omnes regni nobiles, manum suã ad grauamina quotidiana, diuersis excogitatis argumentis ad emungendã pecuniã extẽdit, & quotidie aggrauauit. Intumuit enim & excanduit ira papalis contra miseros Anglos, eò quod ausi erant de oppressionibus & iniurijs sibi diatim illatis cõ-
30 queri in Cõcilio. Multiplicabãtur aũt sine intermissione in regno iniuriæ: & in conspectu eius, videlicet in curia sua, viluerũt Angli plusquam alij etiam vltimarum nationum. Vnde fertur dixisse: Expedit vt componamus cum principe (.i. cum Frederico) vt conteramus illum regulum Angliæ, vassallum nostrum iam recalcitrãtem. Præterea quia dominus rex obtinuit priuilegium vt non veniat legatus in regnũ nisi rogatus, misit quosdã sophisticos legatos & trãsformatos, habẽtes potestatẽ magnã in extorquẽdis redditib' & pecunia, & in omnib', legatis ꝓteruiores, licet insignia legatorũ nõ haberẽt, nũc clericos, nũc fratres Prẹdicatores, nũc Minores: de quib' papa

 fecit

fecit suos bedellos & thelonearios, in lesioné & detrimentũ ordinis & ꝓfessionis eorũ, qui spõtaneã paupertaté & humilitaté deo vouẽdo promiserunt. Vnde quãplures eorũ, sanas habentes conscientias, præcordialiter suspirãtes doluerunt, dicentes: Heu quàm citò, inuidente diabolo, noster ordo desipit. Per mille annos ordo sancti Benedicti tantũ non suscepit detrimentũ. Misit etiã dominus papa manum ad vlteriora, vt scilicet bona sine testamento decedentiũ, non sine principũ iniuria & iactura, in gremio suæ auaritiæ amplecteretur: etiamsi infirmus, ꝓpter imbecillitaté non potens vel nolens loqui, pro se relinqueret testatorẽ, quæ iniuria & leges dicitur cõtraire. Prętereа, quod est inauditũ, Dauidis, nepotis ac vassalli domini regis Angliæ, terrã sibi iniuriosè vsurpauit, sub graui tributo possidẽdam. Et citari fecit dominũ regẽ, vt eidé Dauidi satisfacturus super quibusdã, vt dicebat, iniurijs sibi ab eodẽ rege illatis respõderet: in multorũ sannã, & sibilũ, & derisiones. Et citò pòst memoratus Dauid medio sublatus, in morte sua pancos pro ꝑditione sua meruit habere lamẽtatores. Conuenerũt igitur (vt præceptũ vrgebat regiũ) magnates Angliæ vniuersaliter, vt de prædictis efficax consiliũ haberent & festinũ, prout necessitas nõ leuis nec mediocris postulauit. Medio verò quadragesimæ, videlicet quãdo cantatur, Lætare Hierusalẽ (vt prælibatũ est) edicto regio conuocata cõuenit ad parliamẽtũ generalissimũ toti⁹ regni nobilitas, vt de statu regni iã vacillantis, ꝓut exigebat vrgẽs necessitas, cõtrectarẽt. Angebat enim oẽs, tã nobiles ꝙ prælatos, grauamẽ intolerabile à curia Romana incessãter illatũ: ꝙ non poterãt sine nota desidiæ & imminẽte ruina diuti⁹ tolerare. Qui eò anxiùs mẽtibus sauciabãtur, quòd papa ꝓmissionis suæ immemor, & potiùs trãsgressor, ꝙ Anglis fecit in Cõcilio, grauiùs ꝙ antè, regnũ bonis suis spoliauit. In primis igitur aggress⁹ est dñs rex ore ꝓprio episcopos ꝑ se, postea Comites & barões, deinde verò abbates & priores, viz. suꝑ his ꝓ quib⁹ miserat nuncios suos solennes ad Cõciliũ Lugdu. et quasdã indulgẽtias et literas papales, quas dicti nũcij reportarũt suꝑ moderamine suarũ oppssionũ, ostẽdit eis: et qualiter papa dictis nũcijs ꝓ rege & regno multa bona ꝓmisit. Sed quia domin⁹ rex post indulgẽtias memoratas & ꝓmissa, magis sẽtit papã, ꝓut cõmuniter audiuit, & verè postea didicit, manum aggrauare, & quasi ꝑ contẽptũ & irritationẽ plùs solito in regnũ ꝓteruire, ecclesiã opprimendo: proposuit & ostẽdit eis manifestè articulos super grauaminibus & oppressionib⁹ ecclesię & regni in scriptis bullatis (quæ diligẽs inquisitor poterit, reperire in regio thesauro) & cõquest⁹ est grauiter

grauiter toti vniuersitati cõgregatę de manifesta papę transgressiõe. Gaudebant aũt vniuersi, sperantes regis constantiã totũ regnũ, necnon & ecclesiam, à papalibus oppressionibus & iniurijs potẽter liberasse. Placuit tandẽ singulis & vniuersis, ob reuerentiã sedis apostolicæ, scribere domino papæ, & per solennes nuncios supplicare vt intolerabilia grauamina sua iã cõsueta & iugũ subtraheret importabile. Eodẽ anno conditæ sunt leges cũ rigoris incremento super his qui furtiuè dãna faciunt in alienis parcis & viuarijs. Et in illo parliamento fuit concessum & sancitũ, vt vindicta in inuentis & cõuictis caperetur: sicut diligens lector ex scriptorũ super hoc confectorũ testimonio pleniùs poterit certificari. Soluto igitur memorato parliamento, scripserunt & omnes episcopi statim per se domino papę, & domin' rex per se, abbates & priores per se, Comes verò Richardus & cum ipso omnes nobiles per se, elegãtissimas epistolas, tam Cardinalibus quam domino papæ, vt parcerẽt regno Angliæ, & solita grauamina reuocarent, ita vt ferrea corda meritò possent emollire. Erant autem grauamina seriatim scripta: quæ in epistolis sedulus perscrutator poterit reperire. Eodem anni tempore, Cõradus Frederici filius, contra archiepiscopum Coloniensem & alios Alemanniæ nobiles Landgrauio & ecclesiæ firmiter adhærentes, guerram continuans, dum impetum in eos faceret fortè repentinum, victus recessit & confusus. Quidam enim potentes Alemanniæ Duces, in quibus confidebat, in arcto belli periculo, censu papali corrupti, ipsum Conradum reliquerunt, aduersæ parti fauentes, & ad ipsius Conradi inimicos nequiter transmigrarunt. Vnde ipse Conradus in belli discrimine periculosè cõstitutus, dum poterat, sese viriliter defendit. Tãdem cæde multorum cruentus, vix se perfugam cum paucis à morte liberauit. Eodemque tempore Fredericus aliquantulum ad se reuersus, humiliatus est, fortè perterritus, & insurgentium insultus pertinescens. Obtulit ergo domino papæ suorum excessuum facere satisfactionẽ competentẽ. Super quo negotio constituit procuratorem & mediatorem dominum regem Francorũ: qui perturbationi imperij & ecclesiæ misertus, partes suas, pietatis intuitu interponens, prouinciã Lugdunensẽ, vbi tunc dominus papa cum suis Cardinalib' morabatur, adijt, nõ parcens expensis & laboribus. Sperabat enim certissimè rãcorẽ papalẽ mitigare, vt Fredericũ tantũ principẽ releuãs, ipsũ ecclesię recõciliaret. Domin' aũt papa, ob reuerẽtiã & honorẽ tãti regis, ipsi aduentãti vsq; Cluniacũ occurrit. Et cum conuenirent, & tractatũ super præmissis haberent diligentẽ,

efficaciter fecit domin' rex verba pro ipso Frederico. Obtulit enim idē Fredericus, vt peregrè in sanctā Terrā abiret, irreditutus in tota vita sua, ibidē deo militaturus, filio suo pro eò & loco eius in imperio constituto. Ad quod papa: Ha, quoties talia ab ipso oblata sunt, nunquā fidē sortita. Et rex: nonne, pater mi, scriptū est in euāgelio, Quòd si peccauerit frater tuus in te, dimittendū est ei vsq; septuagesies septies? Et papa: Fili, Induratū est cor ipsius, alter Pharao est: in omnibus reddidit incredibilē. Cùm aūt nullā gratiā poterat rex Franciæ pijssimus in oculis papæ, quā sperauerat, inuenire, cum indignatiōe & ira recessit, eò quòd in Seruo seruorū nullā reperit humilitatē. Vnde volenti ingredi regnū Franciæ, vt ibidē tutiùs cōmoraretur, domino papæ rex Franciæ introitū denegauit, dicens: Christi pijssimi vicarius nequaquā Christi sequitur vestigia. Dixit enim Christus: Omne quod dat mihi pater, ad me veniet: & eum qui venit ad me, non eijciā foras. Iste aūt humilianti se sinū nō aperuit misericordiæ. Et sic mala malis accumulabātur. Eodēq; anno maritata est filia Reimundi Comitis Prouinciæ iunior, cū Comitatu Prouinciæ, Carolo fratri iuniori domini regis Francorū. Emitq; idē dominus rex & regno suo addidit Comitatū Masconiæ. Et sic fœlix suscepit incrementū ipsū regnū memoratū. Anno quoq; sub eodē amarissimę recordationis gens barbarorū, exterminatis multis p eos regionibus Orientalibus, reuersa est hostiliter super regē Hungariæ, vt terrā ipsius generali exterminio deuastarent. Eodēq; tēpore, cū nuncij domini regis à curia Romana redijssent, responsūq; durū nimis à papa reportassēt, ita vt nullā haberent efficaciā epistolæ tot & tales ad curiā missæ ex parte regis, vel vniuersitatis tā magnatū q̄ prælatorū: doluit domin' rex & indignatus est vehemēter q ipse & nobiles sui, qui tot bona curiæ Romanæ gratāter toties cōtulerant, in sua iusta petitione sunt repulsi. Fecit igitur domin' rex p vniuersos regni sui Comitat' acclamari voce præconia, & per ciuitates & burgos, et p scripta regia denūciari, vt nullus prælatus, vel clericus, vel alius mandato papali in cōtribuendis auxilijs pareret aliquaten'. Sperabatur igitur certissimè quòd rex incæpto suo proposito cōstanter staret, papalibus extorsionibus viriliter, vt cœpit, cōtradicēdo. Sed sibilis ambitiosorū clericorū cōsiliariorū suorū, & quorūdā papaliū episcoporū, quorū cōsilijs dn̄s rex se plùs ęquo inclinauit, eadē qua cōcepta fuit eneruata ē cōstātia leuitate: minas paples adeò ptinescebat & trepidauit timore, vbi nō erat: quia quę iā suscepat viriliter, muliebrit dereliquit. Et sic tot' iste apparat' q̄si nebula à facie solis euāuit coruscantis.

cantis. Hęc tamen, licet infructuosa sint, duxi scribêda, vt posteris innotescat vacillantis regni diuisio, & Anglorũ nobiliũ corda mutantia, nécnon & regis inconstãtia muliebris. Et vt pestis mundũ concuteret generalis, regnũ Francorũ consimili vulnere gemuit sauciatum, vnde multi nobiliũ cogitabãt contra papã stando recalcitrare: vt sequens sermo pleniùs declarabit. Eodẽ tẽpore Comitissa Albemarlę, soror Comitissę VVinton. reb' humanis ẽ exẽpta. Vnde magna Galevvera Comitis VVint. Rogeri cessit dominio. Obijt etiã sub eisdẽ diebus Isabella mater domini regis Angliæ, quondã Anglię regina, diu quoq; Marchię Comitissa. Et dũ eodẽ anno operosa tẽpora Iulij et Autũni agricolas detinerent, tonitrus, cũ coruscationibus, incõparabilis & nimis dãnosus, p vnũ diẽ & noctẽ pdurãs, toti' Angliæ perterruit amplitudinẽ; cuius fulgur multos hominũ pemit & iumẽta. Eisdem tẽporibus Comes Cornubiæ Richardus quandã domũ ordinis Cistercien siũ, nõ procul à VVinchecũbia, loco oportuno, iuxta votũ quod in mari periclitans fecerat, cõpetenter fundauit. Fecitq; aliã ecclesiã, videlicet q̃ pater suus rex Iohannes fundauerat, cui nomẽ Bellus locus (domino rege sic volẽte & iubente) solẽniter dedicari. Eodẽq; anno et eisdem dieb' obijt. I. de Nouilla, Prothoforestarius Angliæ, nõ vltimus inter totius Anglię nobiles annumerandus. Et circa eosdẽ dies ẽps Carleolẽsis, die apostolorũ Petri & Pauli, mutato habitu, se in ordinẽ Prædicatorum præcipitauit. Anno quoq; sub eodẽ, quidã potentissimus de Apulia, nõie Theobaldus Francus, adiunctis quibusdã sibi cõplicibus, ipsũ Fredericũ, quẽ dominus papa nup dãnauerat, & à culmine deiecerat imperiali, proditione disposuit interficere. Qui anteq̃ scelus præconceptũ posset cõsummare, Frederic' fœliciter p fideles suos pręmunit', laqueos euasit insidiantiũ. Sup quo casu scribẽs domino regi Angliæ, & multis alijs orbis principibus, asseruit ipsos facinorosos morti (iuxta merita sua) addictos, cõfessos fuisse, hoc se, dño papa pcurãte & eos animãte, ausos fuisse infœliciter attẽptasse. Vnde nõ mediocriter fuit fama domini papę denigrata. Igitur recesserũt multorũ corda à dilectiõe papæ: qui tum propter odiũ inexorabile quod contra Fredericum obstinatè gerebat etiam humiliatum: tum propter manifesta indicia auaritiæ suæ insatiatæ, & in periculum animarum filialem, quam singuli aduersus eum ferre debuerant, deuotionem in maledictiones & odium conuertebant. Assumens igitur dominus papa ex præteritis audaciam, vt miseros Anglos conculcaret &

conculcatos magis ac magis depauperaret, vidensq; eos dissipatos & effœminatos: solito imperiosius prælatis Angliæ significauit, vt in Anglia omnes beneficiati, in suis beneficijs residentes, tertiã partem bonorum suorum domino papæ per triennium conferrent, nõ residentes dimidiam: multis adiectis duris conditionibus prædictum mandatum restringentibus. Ad quod primo exequendum diligenter, episcopum constituit Londinensem. Episcopus igitur cum alijs quibusdam, quos ad hoc negotium exequendum conuocauerat exponendum, hoc in propatulo in ecclesia sancti Pauli demonstrauit clericis ibidem conuocatis, videlicet de hac contri- 10 butione terribili tractaturus: omnesque audientes in stuporem commouit & dolorem: quia quod à papa iubebatur, impossibile videbatur & erat. Et ecce superuenerunt ex parte domini regis, non potentis ad hoc ampliùs dissimulare, dominus Iohannes de Lexintona miles, & magister Laurentius de sancto Martino clericus, districtè ex parte domini regis prohibentes ne vniuersitates Anglicanæ, tam execrabili mandato papæ aliquo modo consentirent. Quibus talia nunciantibus ipsi libenter paruerunt. Et hæc die sancti Andreæ acta sunt. Scripsit igitur totius Angliæ miserabilis vniuersitas domino papæ, impossibilia & intolerabilia præcipienti, 20 explanans & recolens, solita grauamina corda omniũ grauiter sauciasse: & adhuc sentire vulnera recentia, videlicet de. vi. millibus marcarum, quæ magister Martinus domini papę clericus nuper extorserat. Et sic ad horam quieuit tempestas, citò tamen posteà, vt dicetur, rediuiua. Eodem anni tempore obijt piæ memorię episcopus Saresberiensis, magister Robertus de Bingham, in crastino Animarum, vir sine querela plenus dierum, & virtutibus redimitus. Eisdem etiam diebus obijt piæ recordationis abbas VVestmonasteriensis, Richardus Berking, vir prudens & competenter literatus, & multis moribus decoratus: qui sua strenuitate redditus domus suæ 30 incremento circiter. ccc. marcarum annuatim, prudenter ampliauerat, & multarum libertatum munimentis roborauerat: nulli tamen vicinorum suorum molestus & onerosus. Diebus itaque sub eisdẽ dominus papa vehementer cœpit formidare, ne canonizationẽ beati Eadmundi Cantuariensis archiepiscopi & confessoris, quam diu sibilis obloquẽtium in dies protraxerat, idem grauiter vltione manifesta puniret. Intrans igitur clanculum dominus papa in oratoriũ suum, cum consueta passione, videlicet iliaca, calculo meatus vrinales

nales obturante, torqueretur: flexis genibus, obortis lachrimis, iunctisq; manibus orauit, dicens: domine sanctissime confessor Christi beate Eadmunde, non irascaris satis, eò quod inuidorum oblocutionibus honorem tibi debitum canonizationis tuæ distuli nimis insipienter. Quod enim non adhuc impletur, magnifice tibi indubitanter voueo & polliceor, vita comite, adimplebitur. Fac igitur mecum hanc misericordiam, qui tot infirmis auxiliaris, vt me ab instanti sanes, vel saltem hanc mitiges grauissimam passionem. Quo dicto, statim diuinum sensit medicamen. Et exauditum se sentiens, 10 grates repêdit, certissimè cogitãs honorẽ sancto soluere repromissum. Dominica igitur proxima ante Natale domini, qua videlicet cantatur, Gaudete in domino, dominus papa beatum Eadmundum Cantuariensem archiepiscopum, quem dominus innumeris decorauit miraculis, sanctorum catalogo solenniter duxit ascribendum. Quo fœliciter canonizato, statim fecit missam solenniter celebrari, cuius officium ingressiuum est: Statuit ei dominus. & cæt. Et quia sanctitas eiusdem confessoris totius est ecclesiæ vniuersalis gloria, maximè tamen Anglicanæ nationis: canonizationis eius authenticum, vt deuotio sancta legentium inde semper recens habeatur in 20 memoria, præsenti libello dignum arbitror annotandum.

Authenticum Innocentij quarti papæ de canonizatione beati Eadmundi Cantuariensis archiepiscopi.

INnocentius episcopus, seruus seruorũ Dei, venerabilibus fratribus archiepiscopis, & episcopis, & dilectis filijs abbatibus, prioribus, decanis, archidiaconis, præpositis, archipresbyteris, & alijs ecclesiarum prælatis, ad quos literæ istæ peruenerint, salutem & apostolicam benedictionem. Notum matris ecclesiæ gaudium noui sancti celebritate, iocundæ lætitiæ referimus gaudia à cœlesti collegio, de collegæ noui consortio agi festum exultanti animo nũciamus. Gau-30 det quidem ecclesia se talem ac tantum produxisse filium, qui alios & sacræ conuersationis exemplo dirigat, & percepto iam beatitudinis præmio firmam spem eis tribuat de salute. Lætatur nimirum se tam clara sobole illustratam: quæ digno ab omnibus attollenda pręconio, & deuota veneratione colenda, manifestè declarat ad hęreditatis eternę participiũ admittendos, qui ipsam matrem ecclesiã fide ac opere profitentur: & nullos in supernam posse gloriam, nisi per eam, tanquam regni cœlorum clauigeram, introire. Gaudet cœlestis patria nobilis habitatoris aduentu: expertumque colonũ fidei,

suis incolis nouerit adunari. Exultát ciues coelibes de celebris aggregatione conciuis: de condigno coeli consorte nuper ipsis habito psallant sancti. Exurgite igitur, & vos fidei zelatores, & vnà cum ecclesia matre nostra lætamini de magnificentia & exultatione confratris. Affluite gaudio, & spem tutam assumite de condigena terrenorũ, facto compatriota coelestium; exultate ingenti lætitia quòd nouellus vobis apud deum patron' accreuit, qui adest coram ipso pro salute nostra placidus intercessor. En siquidem beatus Eadmundus archiepiscopus Cantuariẽsis salubriter pensans ad factorem suum facturam affectu dirigi naturali, naturamq; collapsam reparatorem debere recognoscere, proprium creatorem & redemptorem suum affectuosè ac studiosè quæsiuit. Rectę namque intentionis lumen baiulãs, ad ipsum perfectorum operum processit gressibus, salutis semitam alijs & splendore vitæ ac doctrinæ claritate demonstrans. Vnde horum trium, intentionis puræ, perfecti operis, & recti sermonis dulci concordia, velut delectabili psallens tripudio, tribus hostibus, carne, mũdo, dæmone, virtute perseuerantię supatis, dignè meruit, veræ fidei, securæ spei, & feruidæ charitatis ternario insignitus, summæ Trinitatis arce, trino electorum, virginum scilicet, continentium, & coniugatorum, ordine præparata, palma victoriæ honorari. Et nunc de suis actibus aliquid dicamus: licèt ipsius vita, quò pleniùs exponitur, eò relatoris gustui plùs dulcescat, magisque delectet animos auditorum: ab annis teneris filiũ dei tenerè diligens, eum postmodum tenere corde non desijt: quia ipsum tenellæ mentis tabulæ stilo rectæ considerationis inscripsit, quinimò quanto maiori profecit ætate, tanto pleniori cognitione in amorem eius exarsit. Et ne feruor spiritus, suæ carnis extingueretur ardore, sed mortificatione potius accenderetur, ipsius assidui eam asperitate cilicij edomans, eius libitum arctæ abstinentiæ nexibus alligauit: vt non suo ducta voto, sed spiritus voluntate, ad licita tutè pergeret, & prouidè ab illicitis declinaret. Nam districtis corpus macerauit ieiunijs: antiquorum obseruantię nouorum austeritatem, quæ sibimet ipse idem indixerat, superaddens: dum deliciosorum ciborum oblectatione despecta, refectione contentus humilium communium, ieiuniorum temporibus à permissis etiã elegit ieiunare cibarijs, & certis insuper in hebdomada diebus ampliùs abstinere. Somni quoque prolixitatem odiens, diuturnis vacabat vigilijs: excussoque torpore, orationi sedulò insistebat. Cubilis enim spreta mollicie, ne requie delicata lentesceret,

tesceret, illam membris indulgebat iacendo quietem: vt breui sopore refectus, protinus surgeret, seque genuflexionibus & orationibus diutius deputaret. Ab initio autem viarum suarum sic mundè vsque in finem incedere studuit, quòd mundo vitato lubrico, in lutum non defluens voluptatis, mundiciæ nitore præfulsit: quid amplius? contriuit fragile carnis vasculum, vt in eo thæsaurum animæ sibi creditum cantiùs conseruaret. Doctor verò præclarus ac prædicator eximius & auditorum mentibus scientię lumen infudit, & pectoribus fidelium (auulsis vitiorum tribulis) semina virtutũ iniecit:
10 humilitate quippe sublimis, mansuetudine placidus, patientia fortis, benignitate affabilis, pietate condolens, misericordia innocẽs: & multiplici elemosinarum irriguo in subuentionem affluens egenorum. Et vt gestorum suorum multitudinem succincta relatione texamus, sic Iesum firma credulitate cognouit, & agnitum sincero corde dilexit, ac dilectum totis votis ambiuit, quòd mundo & eis quæ in mundo sunt penitus vilipensis, ad cœlestia cunctis studijs inhiauit: satagens se suo nomini actibus coaptare, vt sicut vocabatur Eadmundus, sic se vel à criminum labe mundum, vel ẽ mundo abductum, seu extra mundi amplexus positum, operum testificatione
20 probaret. Vnde tanquam spiritualis homo Eadmundus à carnis cõtagijs in extremis agens, & corpus Christi sibi delatum reuerenter adorans, hæc verba omni attentione notanda, mira protulisse compunctione apertè monstratur: Tu es in quem credidi, quem prædicaui, quem docui. Et tu testis es mihi, quòd nihil aliud nisi te, domine, in terra quęsiui. Sicut tu scis quòd nihil volo nisi quod tu vis, fiat voluntas tua. Verùm cum viuens dei ecclesiam præclaris illuminasset meritis, mortuus suæ claritatis radios non subtraxit: sed quum functus hac vita, veriùs viueret quam vixisset, eam postmodum illustrauit fulgore luminis plenioris. Non enim voluit dominus san-
30 ctitatem mundo supprimi tanti viri: quin sicut pluralitate innotuerat meritorum, sic miraculorum diuersitate pateret: vt qui tota ipsum deuotione coluerat, iam secum regnans venerabiliter coleretur. Nam cœcis lumen restituit. Et, quod est gloriosius, de cuiusdam oculis innatæ cæcitatis tenebras, infusi visus perspicuitate fugauit. Alij cuius linguam natura diutina taciturnitate ligauerat, liberam loquendi tribuit facultatem. Leprosam quandam, squamis lepræ mox decidentibus, subita & mirabili abstersione mundauit: tremula paralytici membra firmauit consolidatione neruorum: cõtractis

artuum

artuum extensione, subuenit: tumentem hydropisim, corporis exenuatione, curauit: & quādā senilis ętatis veteri gibbo imis inflexā, restituit, erecta sursum eius facie, sanitati. His & alijs quam pluribus coruscauit miraculis manifestis: quorum seriem non duximus præsentibus inserendam. Conualescit ex ipsis fides catholica, Iudæorū pertinacia erubescit, confunditur hæreticorum fallacia, & obstupescit ignorantia Paganorum. Cantet itaq; Cantuariensis ecclesia laudis diuinæ canticum, quod inter alias, modernis temporibus, venerabilibus est decorata patronis: vnius quidem rubricata martyrio, & confessione alterius candidata. Exultet pleno gaudio fertilis Cantuaria, quod ab ecclesiæ suæ area tam purum granum transmittit ad horrea sūmi regis. Lætetur & Pontiniacense monasterium, quod & talium & tantorum patrum meruit honorari præsentia: dum vnus ibidem diu degens, illud suæ vitæ moribus nobilitauit: & alter illuc accedens, ipsum, reddita cœlo anima, sui corporis thesauro ditauit. Vt quasi adimpleretur quod ipse gloriosus martyr Thomas videlicet post longam moram, quam exilij sui tempore in eodem continuauit monasterio, cum ipsis monachis de multa honorificētia charitatiuè sibi ab eis exhibita, respondere iuxta voti sui plenitudinem, non valeret, dixisse asseritur, quòd esset sibi alius successurus qui cōdignam ipsis retributionem responderet pro eodem. Porrò quia quos omnipotens deus perpetuæ corona gloriæ in cœlis magnificat, summæ deuotionis studio ab hominibus in terris conuenit venerari (vt, quò solennius fideles sanctorum colunt memoriam, eò digniùs eorum patrocinium promerentur) Nos de sanctitate vitę ac veritate miraculorum eiusdem sancti Eadmundi, curiosæ inquisitionis solennitate ac districti examinis discussione præmissis, plenariam certitudinem obtinentes, ipsum, de communi fratrum nostrorum & prælatorum omnium, tunc apud Apostolicā sedem existentium, consilio & assensu, in dominica de Aduentu, qua cantatur, Gaudete in domino semper: sanctorum cathalogo ascribendū, vel iam ascriptum duximus nunciandum. Ideoque vniuersitatem vestram monemus & exhortamur attentè, per apostolica scripta mādantes, quatenus. xvi. Kalend. Decembris (cum tunc fœlix ipsius anima de carnis liberata carcere, ad astra conscendens, aulam cœlestem adiuerit, paradisi delicijs fruitura) festum eiusdem deuotè ac solenniter celebretis. Faciatisque vos fratres archiepiscopi & episcopi, per vestras ciuitates & dioceses à Christi fidelibus veneratione congrua

congrua celebrari: vt pio eius interuētu & hic ab imminētibus possitis periculis erui, & in futuro salutis præmium consequi sempiternæ. Cæterùm vt ad venerabile eius sepulchrum feruentius & copiosiùs Christiani populi confluat multitudo, ac celebrius eiusdem sancti agatur solennitas: omnibus verè pœnitentibus & confessis, qui cum reuerentia illuc in eodem festo annuatim accesserint, ipsius suffragia petituri, de omnipotentis dei misericordia & beatorum Petri & Pauli, apostolorum eius, authoritate confisi, vnum annum &.xl.dies: accedentibus verò annis singulis ad prædictum sepulchrū
10 infra eiusdē festi octauas. xl. dies de iniūcta sibi pœnitētia relaxam'. Datum Lugduni, iij. Idus Ianuarij, pontificatus nostri anno quarto.

Hæc igitur cum per totius Christianitatis latitudinem publicarentur, gaudium inestimabilem omnium mentibus fidelium, præcipuè tamen Anglorum (quia ipsum sanctum Anglia genuerat & cœlo præsentarat) non immeritò renouatur. Eodem quoque die, quo videlicet memoratus sanctus Eadmundus canonizatus est, magister Richardus de Crokesle apud VVestmonasteriū, eiusdem ecclesiæ archidiaconus, in abbatē VVestmonasterij vnanimi consensu totius conuentus ritè electus est: tum quia ipsi offi-
20 cio idoneus ac sufficiens reperiebatur, tum quòd domino regi (in cuius manu opus ecclesiæ semirutum, immo totius ecclesiæ status dependebat) erat familiaris & acceptus. Electus est, inquam, die canonizationis beati Eadmundi, non sine Dei nutu, vt pium arbitror sentiendum, quatenus ambo vna die & amator & amatus honoris susciperent multipliciter incremētum. Vnde per idem tempus (domino rege impetrante) ampliata est eiusdem abbatis dignitas, vt videlicet pontificaliter per omnia missam celebraret. Erat enim dum adhuc idem abbas archidiaconatus fungeretur officio domin' Richardus memoratus, beati Eamundi deuotus amator ac indefessus.
30 Quod quidem electus recolens, non ingratus retributor, quandam capellam iuxta septentrionale ostium ecclesiæ suæ ad honorē dicti Eadmundi censuit meritò dedicandam. Hic siquidem citò post creationem suam loco Prioris sui, viri sancti ac religiosissimi (qui, propter vitæ sanctæ suę eminentiam, in capella hospitum, quam dominus rex condidit, meruit honorabilem sepulturam) dominum Mauricium pręcentorem, virum approbatum, in honorem Prioratus meritò subrogauit. Huius autē prænotatæ canonizationis gloriosæ veritatem cum dominus rex certiùs audisset, & de manu fratris Io-

tris Iohannis, monachi Pontiniaci, natione Anglici, authenticum bullatum inspexisset & audisset, concepto magno gaudio, praecepit vt, accensis multis cereis, omnes clerici de sua capella, assumptis festiuis indumentis, missam solenniter (cuius introitus foret, Gaudeamus. & caet. celebrarent. Eisdem diebus, canonici Saresburienses, vt praecauerent periculo ecclesiae suae, & domino regi placerent, elegerunt in episcopum & pastorem animarum suarum dominum Gulihelmum de Eboraco, Praepositum Beuerlaci, domini regis clericum familiarem, & legum terrae peritum: qui sine morae dispēdio, sine alicuius contradictione vel impedimento, confirmabatur. Dominus quoque Syluester eodem tempore, qui antè diu non consenserat, fortè reputans se indignum & insufficientem in electionē memoratam, videlicet Carleol. consensit humiliter & cum Dei timore: eo dignior, quo se indignum reputauit. Erat domini regis clericus fidelis, charus & familiaris, eidem in cancellaria primum locum obtinendo ministrans prudēter. Eiusdem anni in decliuum tendente curriculo, praeter eos quorum in hoc volumine tangitur mortis memoria, obierunt magnates quidā Angliae praeclari, videlicet Rhard' de Argētonio, miles strenuissimus, qui in Terra sancta diu Deo fideliter militauerat: in parte verò boreali Henricus de Bailloil, miles: in Hoilandia, Lambertus de Muletina miles: Item Ranulphus Brito, canonicus ecclesiae sancti Pauli Londini, domino regi quondam familiarissimus, &, postpositis multis magnatibus, eiusdem consiliarius specialis. Qui tamen postea adeò regiam gratiam videbatur amisisse, vt incarceratus ridiculosam fabulam in populo generaret. Transijt igitur annus ille, Terrae sanctae suspectus & formidabilis, ecclesiae nociuus vniuersali, aduersarius Imperio, Romanae curiae infamis & inimicus, regnis Francorum & Anglorum exactor hostilis, & praedator turbulentus.

De querimonijs factis papae pro illius crebris exactionibus. Dantur tamen eidem xi. milia marcarum.

ANno gratiae. Mccxlvij. qui est annus regni regis Henrici Tercij, xxxi. tenuit idem rex curiam suam apud VVinton. praesentibus multis regni electis magnatibus. Cui, cum illuc adueniret, occurrit episcop' VVinton. Laetabundus, supplicans attentiùs vt cū ipso epo suo pranderet in crastino Natalis domini: vt sic pateret omnibus offensas omnes pristinas penitus exufflasse, & ipsum episcopum, in praesentia omnium conuiuarum, in pristinas amicitias reuocasse.

Eodem

Eodem tempore, vrgente mandato Papali rediuiuo, de importabili contributione prętaxata, ad quam episcopi in generali Concilio Lugdunensi, clerum infœliciter obligauerant, fecit dominus rex magnates suos, necnon & Angliæ totius archidiaconos, per scripta regia Londinum conuocari. Quò cum peruenissent die præfixo archidiaconi, episcopi omnes sese gratis absentarunt, ne viderentur proprijs factis eminus aduersari. Sciebant enim corda omnium vsque ad animæ amaritudinem non immerito sauciari. Cum verò dierum istorum fluenta prolaberentur, tepuit fidelium deuo-
10. tio: & filialis affectus charitatis, quē quilibet Christianus aduersus patrem suum spiritualem, videlicet dominum Papam, gerere tenetur, non sine animarum periculo læsus deperijt, & in odium execrabile & occultas maledictiones est conuersus. Multi quoque nobiles de regno Francorum contra Papam & ecclesiam vniuersalem conspirabant, iuramento & fidei interpositione confœderati: videlicet, Dux Burgundiæ, Comes Britanniæ, Comes de Sancto Paulo, & multi alij nobiles cum ipsis, ita quòd iam videretur schisma in ecclesia manifestè suboriri. Cuius conspirationis tenor & modus Gallicè conscriptus, ad multorum noticiam, etiam extra regnum
20. Franciæ, spontè ab ipsis conspiratoribus missus & publicatus, peruenit. Erant autem duo scripta, vnum Gallicè, aliud Latinè confecta, vndè vnum terribile, aliud terribilius. Quorum vnum huic libello (quia initia dolorum hæc vt timetur) hic duximus annotandum.

Quià clericorum superstitio non attendens quòd bellicis & quorundam sanguine, sub Carolo Magno & alijs, regnum Franciæ de errore gentilium ad fidem catholicam sit conuersum, primò quadam humilitate nos seduxit; quasi vulpes se nobis opponentes, ex ipsorum castrorum reliquijs, quę à nobis habuerant fundamentum: Iurisdictionem secularium sic absorbent, vt filij seruo-
30. rum secundum suas leges iudicent liberos, & filios liberorum: quamuis secundum leges priorum & leges triumphatorum deberent à nobis potuis iudicari, & per nouas constitutiones non deberet antecessorum suorum consuetudinibus derogari. Cum nos deterioris conditionis faciant quàm deus & voluit esse gentiles, cùm dixerit. Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei, Deo. Nos omnes regni maiores attento animo percipientes quòd regnum non per ius scriptum, nec per clericorum arrogantiam,

ſed per ſudores bellicos fuerit adquiſitum, præſenti decreto omnium iuramento ſtatuimus & ſancimus, vt nullus clericus vel laicus alium de cætero trahat in cauſam coram ordinario iudice, vel delegato, niſi ſuper hæreſi, matrimonio, vel vſuris. (Amiſſione omnium bonorum ſuorum & vnius membri mutilatione tranſgreſſoribus imminente) certis ad hoc à nobis executoribus deputatis. Vt ſic Iuriſdictio noſtra reſuſcitata reſpiret, & ipſi hactenus ex noſtra depauperatione ditati, quibus deus propter ſuperbiam prophanas voluit reuelare contentiones, reducantur ad ſtatum eccleſiæ primatiuæ, & in contemplatione viuentes, nobis ſicut decet actiuam ducentibus, oſtendant miracula, quæ dudum à ſeculo receſſerunt. Huius autem tenor epiſtolæ multos exercuit, qui credebant mutuum conſenſum eſſe inter Fredericum & Francos, preſertim cum vltima huius epiſtolæ ſit Frederici, cuius finalis ſententia hæc eſt. Semper fuit intentio noſtræ voluntatis clericos cuiuſcumque ordinis ad hoc inducere, & maximè maximos: vt tales perſeuerarent in fide, quales fuerunt in eccleſia primatiua, Apoſtolicam vitam ducentes, humilitatem dominicam immitantes. Tales autem clerici ſolebant angelos intueri, miraculis choruſcare, ægros curare, mortuos ſuſcitare, & ſanctitate, non armis, ſibi reges & principes ſubiugare. &c.

Ipſo quoque anno clerus immo potius totius Anglicanæ eccleſiæ vniuerſitas, quærimoniam coram Papa & Cardinalibus repoſuerunt ſuper oppreſſionibus & intollerabilibus grauaminibus, quibus frequenter eccleſia & regnum fatigabatur. Et quia epiſtola ſuper hoc domino Papæ miſſa ex parte vniuerſitatis eccleſiæ Anglicanæ, ex corde omnium prælatorum anguſtiato nimis, & vſque ad amaritudinem ſpiritus prouocato proceſſit, & ne lugubre ſciſma ſubſequatur (vt non minimum formidatur) ipſam huic libello duximus annectendum.

Epiſtola miſſa Papæ.

SAnctiſſimo patri in Chriſto ac domino Innocentio, dei prouidentia ſummo Pontifici, vniuerſitas cleri ac populi in prouincia Cantuarienſi conſtituti, deuota pedum oſcula beatorum. Cum Anglicana eccleſia, à tempore commendatæ ſibi fidei catholicæ, deo & ſacroſanctæ Romanæ eccleſiæ, matri noſtræ, placere ſtudens adheſerit ſemper & ſeruierit deuotè. & cæt.

Et quia

Et quia impossibile & importabile erat inter cętera grauamina, quod voluit tunc dominus Papa, exigens à quolibet beneficiato residente, tertiam redditus sui partem, & à non residente verò dimidiam: adiuncto eo quòd vellet sibi bona intestatorum vsurpare: ipsis Cardinalibus per eosdem nuncios, qui & præscriptam epistolam detulerunt Domino Papæ, & ex parte vniuersitatis Angliæ significatur sub hac forma.

Epistola missa Cardinalibus pro eadem causa.

10. REuerendissimis patribus in Christo & dominis, & sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ Cardinalibus, deuoti sui. & cæt. salutem, reuerentiam debitam, & honorem. Ad vniuersitatem vestram velut ad bases, ecclesiam dei fulciẽtes, humiliter supplicantes cõfugimus, & obnixè deprecamur quatenus pressuras quibus mãcipamur attendere dignantes, opem ferre velitis, vt post repetita grauamina, quæ Anglicanæ ecclesiæ præteritis diebus occurerunt, respirari possit, & ex hoc vobis assurgere teneamur ad debitas gratiarum actiones. A tempore namque vltimi Concilij Lateranensis, primo vicesima triennij in subsidium terræ sanctæ, postmodum decima in subsidium domini Papæ, postmodum pręstationibus a-20. lijs. & cæt.

Quęre quod superest in hijs epistolis ex historia Mat. Paris. pag. 957. & 958.

De contributione. xi. millium marcarum Papæ missa in eius subsidium ab Anglis.

HIs autem auditis infremuit curia Romana, & suam doluit auaritiam tàm redargui q̃ refrænari. Timentes quoque Papa & Cardinales nè sibi, quod comminatione tali imminebat, ingrueret periculosa confusio, non penitus omittebant grauare regnum & ecclesiam Angliæ (non enim permittebat hoc paternæ charitatis inopia) sed rigorem memoratum tali moderamine temperarunt, 30. vt ad. xi. millium marcarum summam, subsidium priùs postulatum restrinxerunt. In quod episcopi Angliæ congregati, & super hoc, consilium cum deliberatione habentes, pro persecutione Romanæ ecclesiæ reprimenda, ad hoc, licet graue sibi videretur, in prædictam pecuniæ summam domino Papæ contribuendæ consenserunt, In ipso tamen concilio (quod omni charitate fraterna ac ciuilitate caruit) excluserunt omnes abbates Angliæ exemptos, voracitati Romanæ curiæ periculosiùs exponendos,

De do-

De domini Iohannis Maunsel multiplici promotione.

ET dum istorum tempora voluerentur euentuum, dominus Iohannes Maunsel, ecclesiæ sancti Pauli Londini Cãcellarius, rege sic iubente, & instanter petente (cuius petitio imperiosa est & coarctans) sigilli regij custodiam suscepit, Cancellarij vices acturus & officium. Collata est insuper memorato Iohanni præpositura Beuerlaci ab archiepiscopo Eboracensi. Quam licèt dominus rex fratri suo vterino, scilicet domino † Aethelmaro doluit non fuisse collatam, tamen quià dictum Iohannem in solicitudinibus suis supportandis inuenit fidelem & necessarium, noluit eum dominus rex pati dispẽdium vel offendi, vel honore sibi collato quomodolibet spoliari. Eodemque tempore misit dominus Papa quosdam de suis clericis in Angliam & Hiberniam, cum magna potestate, vt pecuniam colligerent: nec potuit adhuc, quamuis vndique multiplicarentur querelæ, frænum moderaminis suæ adhibere cupiditati. Missus est eodem tempore in Hiberniam magister Iohannes Rufus, ad pecuniam ibidem diligenter colligendam magnis armatus potestatibus, quasi legatus, non tamen rubris vestibus insignitus, ne videretur dominus Papa dominum regem Angliæ offendisse, qui quodam gaudet priuilegio, videlicet vt non veniat legatus in terram suã, nisi postulatus. Memorat' igitur. I. legatus sophisticus, vigilanter mandato Papali & suæ intendens vtilitati, ab Hibernia circiter sex millia marcarum extorsit: quæ, per conductum religiosorum, in festo sancti Michaelis, fecit Londinum transportari. Pro simili quoque causa missus est à domino Papa magister Marinus London. Electus quoque Bethleemita, magister Godefridus, filius præfecti, non curans de episcopatu ad quem electus fuit, venit in Angliam, à domino Papa obtinens indulgentiam vt quasi episcopus mitratus incederet, & conuersans in Anglia, redditibus acquisitis incumberet & acquirendis. Scotiam etiam in primo aduentu suo impigrè perlustrauit. Anno quoque sub eodem, Idus Februarij, factus est in Anglia per diuersa loca terræmotus, contra terræ illius consuetudinem & naturam, qui ædificia multa concutiens, dãnosus extitit et terribilis: quia vt credebatur significat' aliquid, & insolit' erat his partibus occidentalibus, necnõ & innaturalis: cum soliditas Angliæ cauernis terrestrib' & profundis careat cõcauitatib', in quib', secundũ philosophos, solet terræmot' generari.

† Almerico.

Priuilegiũ Angliæ aduersus Cardinales.

10 20 30

nerari. Subsecuta est igitur continuè aëris intemperies diuturna, solaris ineptus, hiemalis, turbulentus, frigidus, & pluuialis, qui vsque ad festū translationis sancti Benedicti perdurauit: ita vt tam agricolæ quàm hortulani veris in hiemem & æstatis partem potiorem ordine retrogrado congnesti sint fuisse commutatum: & se spe seminum, plantularum, fructuum & segetum frustratos vehementer formidabant. Credebaturque status mundialis propter memoratum terræmotū alia mutatione concutiendus, aliquam quoque Anglis perturbationem parturire. In crastino verò Purificationis beatæ Mariæ obijt 10 Londini Fulco de Castro nouo, miles eximius: cuius corpus, ob reuerentiam consanguinitatis regiæ, ac generositatis, fecit dominus rex, completis exequijs, magnificè in præsentia sua in ecclesia VVestmonasteriensi sepeliri.

De morte Landgrauij noui electi in regem Alemanniæ.

TEmpore quoque sub eodem, ne terræmotus suprà memoratus minaci careret significatione, Landgrauius, quem dominus papa in imperium promouere desiderauit, & in promotione cuius, infinitum thesaurum vndique extortum inaniter effuderat, turpiter victus, viam vniuersæ carnis ingressus, infamis & exosus, curiā Ro-20 manā confusam reddidit ac verecundam. Et sic fœda relinquēs vestigia, tam regnum Alemanniæ quam Imperium salutauit.

Mittuntur legati per diuersas mundi partes in grauamen Frederici.

HOc autem cùm audisset domin' papa, tactus dolore cordis intrinsecus, Cardinales legatos solennes per diuersa mundi climata, plenitudine potestatis sibi concessæ, transmittit armatos, vt ipsum Fredericum & filium eius Conradum, qui ipsum Landgrauiū vsq; ad ignominiosam mortem infatigabiliter persequebātur, pro posse grauarent, & thesaurum ad expugnationem eorum à viris ecclesia-30 sticis, maximè religiosis, abradere non cessarent. Destinauit igitur dominus papa vnum (Octauianum nomine) in Alemanniam, aliū in Italiam, alium in Hispaniam, aliū verò (scilicet Sabinensem episcopum) in Norvvegiā (de quo pleniùs infra dicetur) & præter hos, multos fratres ordinis Prædicatorum, & ordinis fratrū Minorum, magna potestate roboratos, vt vniuersum mundum commouerent contra memoratos, ecclesiæ Romanæ rebelles & hostiles.

Fredericus fecit omnes Calabros, Appulos & Siculos facere homagium Henrico filio suo.

DUm verò horum temporum curricula reuoluerentur, suspectæ memoriæ Fredericus, quem Imperatorem nominare vel dicere prohibemur, fecit omnes Calabros, Appulos & Siculos facere homagium dilectissimo filio suo Henrico, quem de gremio sibi charissimæ Imperatricis Isabellę, sororis videlicet domini regis Anglię, susceperat, ad imperij robur & munimen. Audiens quoque idem Fredericus quòd in diuersas partes legati à domino papa, ad læsionem famæ suæ & status mitterentur, scripsit Ensio regi Sardiniæ, filio suo naturali, vt diligenter Ianuensibus, domini papæ consanguineis & amicis, & legato suo ad illas partes destinato, efficaces pararet laqueos cum insidijs, quod & ipse vigilanter adimpleuit, ne patri videretur inobediens. Similiter quoque significauit Conrado regi Alemannię, vt & ipse legato in Germanię prouincias transmisso, & archiepisco Coloniensi, & omnibus eis auxilium, consilium, aut etiam fauorem impendentibus, potenter prudenterq; resisteret, & clitellas thesauro, quem à viris ecclesiasticis abstulerant, vacuaret. Similique modo omnibus amicis verba transmisit cōsolatoria & admonitoria: quæ multi eorum toto conamine festino effectui mancipare studuerunt. Hæc cum domino Papæ & Cardinalibus innotuissent, commota est curia non mediocriter. Papa verò iram iræ & odium odio stomachat⁹ coaceruans, ipsū Fredericū die Parasceues adeò solenniter ac horribiliter excōmunicauit, vt audiētib⁹ & vidētibus nō tantùm timorē, sed etiā horrorē incusserit vehementem.

De aduentu fratris Iohannis Anglici, ministri Prouincialis, in Angliam.

DIebus quoque sub eisdem venit quidam frater de ordine Minorum, nomine Iohannes, in Angliam, natione Anglicus, missus à domino papa, multiplici armatus potestate, vt ad opus domini papę, à viris ecclesiasticis, & maximè ab abbatibus exēptis, colligeret pecuniam diligēter. Et quia domin⁹ rex priuilegiū dignoscitur habere vt non veniat legatus in Angliam nisi vocatus, missi sunt iam tales legati, sophisticè transformati. Accepit igitur (quia propter honestatem sic oportuit) procurationes satis opimas, teste domino Decano sancti Pauli, qui.xx.solidos ꝓ procuratione eis liberaliter exhibuit. Et quia legati vice fungebatur, eques incessit. Et, quib⁹ fauit, pepercit: & ad voluntatem suam exemptis imposuit in contributione cōditionē. Episcopi aūt exēptos multipliciter vexauerunt, & argumētose pecuniā vndiq; extorserūt ab eisdē, quia priuilegiati & eorū priuilegia sēp sunt eis exosa, & quasi spina in oculo: licèt tales literæ repugnarent manifestè.

Literæ

Literæ vniuersitatis cleri domino Papæ directæ.

SAnctissimo. & cæt. Transmissis ad venerabiles in Christo patres, Cantuariensem & Eboracensem archiepiscopos, ac eorum suffraganeos vir religiosus ac discretus, frater Iohannes, minister ordinis fratrũ Minorũ Prouinciæ, vestræ autoritatis sanctitatis, quasdã nobis de credentia literas detulit apostolicas: eadem authoritate nobis tenus iniungendo, vt tam pro nobis quam pro nostris subditis viris ecclesiasticis, literas obligatorias super certa summa pecuniæ pro subsidio sedis Apostolicæ singuli faceremus. Nos autem super hoc tractatu habito diligenti deliberatione, pariter attendentes quòd si talia contigerit aggredi, ipsis subditis inconsultis, tumultum magnum facerent, nos reputantes fortasse proditores eorundem: & sic ad rebellionem potiùs prouocarentur & scandalum, quam ad promotionem memorati negotij: vt processui ipsius annuere absque consilio & voluntate non poteramus eorundem. Vnde plurimum affectantibus nob' reuerenter mandatis, sicut decet & possumus, apostolicis obedire, pacique & tranquillitati cleri & regni prospicere: in hoc commune habita deliberatione, vt videlicet ad præfatum subsidium (exemptis tribus clericis & exceptis) xi. millium marcarũ quãtitas, tam à dictis archiepiscopis, quam eorũ suffraganeis & subditis, vniuersaliter tribuatur. Ad quod quidem dictos subditos pro nostris viribus inducemus. Quòd si fortè (quod absit) ad hoc inducere non possimus, singuli nostrũ per se suam dabũt pecuniæ quãtitatem, prout variè se extendet possibilitas facultatum. Sanè cum exceptione exemptorum & trium clericorum, in tanti subsidij quãtitate, clerus noster non modicum grauabitur. Timemus quòd si quis inposterũ à subsidio suprànominato excipiatur, clerus memoratus ad consentiendum minimè perducatur. Vale.

Oritur murmur in clero, & in regno querimonia.

EX his & consimilibus insolitis grauaminibus ortũ est murmur in clero & populo, ita vt quicquid contulerunt, inuiti cum imprecationibus, & (vt potiùs verũ non supprimatur) cum maledictionibus contribuerunt: rememorantes etiam domino papæ cum præcordiali querimonia grauamina, & oppressiones importabiles præsentantes.

Nota grauamina ecclesiæ Anglicanæ.

GRauatur intolerabiliter ecclesia Anglicana in prouisionibus infinitis: in decima omniũ bonorũ: in festinato auxilio: in pecunia

pro militibus exacta: in subsidio per Othonem legatum multipliciter extorto: in præstatione .vi. millium marcarum : in vicesima triennij: in subsidio Imperij Romani: in subsidio modò gratis cõcesso: in subsidijs ex parte domini regis & archiepiscopi Cantuariensis petitis. Omnia quidem hæc importabiliter & amaro spiritu portata, & affectu & effectu deuotionis carentia . Et ideò omnia inaniter profusa, & (vt breuiter concludatur) amissa.

Qualiter responsum est fratri Iohanni apud sanctum Albanum & apud VVestmonasterium.

Cvm autem venisset prædictus frater Iohannes ad sanctum Albanum, exegit irremediabiliter ab abbate multum diuersis partibus grauato.cccc. marcas, in subsidium domini Papæ. Et cum per omnia inexorabilis & inflexibilis esset, nihil penitus remittere volens de dicta exactione, abbas memoratus, solus inter omnes exemptos, ad præsentiam domini papæ appellauit de tam intolerabili exactionis grauamine, malens iudicium subire papale, quam alicuius fratris Minoris arbitrio prægrauari. Et dum quidam de fratribus se ad iter præpararet, ille Iohannes frater statim domino papæ nunciauit quod solus abbas sancti Albani inter omnes exemptos, non curans papalibus mandatis obtemperare, appellauit. Vnde frater ille, quem abbas ad curiam destinauit, inuenit dominum papam nimis exasperatum & commotum contra abbatem & eiusdem nuncium. Sed postquam dominus papa, aliquantulum mitigatus, placidam autem narrationi ipsius nũcij accommodasset, & grauamina domus sancti Albani, & super hoc importabilem exactionem fratris Iohãnis seriatim exposuit. Vnde papa & rigorem miseratus tẽperauit, & de prætaxata pecunia magnam minorauit portionem. Frater autem supradictus Iohãnes cũ ad VVestmonasterium pro eadem causa aduenisset, videlicet pecuniam ad opus papæ exacturus: responsum est ei statim in faciem, quòd dominus rex, pro arduis negotijs statum totius regni contingentibus, miserat dominum abbatem VVestmonasterij & dominum Iohannem Mansel (tanquam speciales consiliarios suos) in partes Alemanniæ. Vnde Prior & conuentus nullo modo sine capite eorum ipsi fratri quomodolibet super aliqua exactione, sicut nec iustum erat, responderent. Cum autem ipse frater Iohannes audisset, quòd prudenter & circũspectè, necnon & audacter, & quasi munimine regio septi respondissent, cùm propter dei tum propter domini regis timorem & reuerentiam,

uerentiam, ad horam siluit retrocedens.

Nota illius fratris legati transformati potestatem.

E Odemque tempore, ad maiorem Anglorum depressionem & grauamen, aucta est eiusdem Iohannis fratris potestas, & etiam aggrauata: & magis ac magis à papa stimulatur, vt vigilanter memoratæ pecuniæ intenderet colligendę, & exigeret ampliora, his literis.

Authinticum papæ.

I Nnocentius, & cæt. Intellectis his quæ tuis literis intimasti, præsentium tibi authoritate mandamus, quatenus si pars prælatorũ 10 ecclesiasticorum regni Angliæ, super exhibendo ecclesiæ subsidio, per te authoritate nostra petito, responderit, se exemptos, & cæt. vt maiorem etiam, quam petieris ab eisdem, pecuniæ quantitatem assignes: quibus volueris, pro subsidio memorato infra terminum competentem per censuram ecclesiasticam, appellatione remota, compescendo: quocunque priuilegio seu indulgẽtia qualibet non obstante, licèt præsentes expressam de ipso non faciant mentionem. Datum Lugduni. & cæt. Si quis priores potestates eidem fratri concessas, videre desiderat, ad exemplaria, quæ apud sanctum Albanũ seruantur, recurrat.

20 De vocatione omnium nobilium Angliæ ad parliamentum.

P Er idem tempus, dominus rex, comperiens regnum suum enormiter vndique periclitari, iussit omnem totius regni nobilitatem conuocari, vt de statu ipsius tam manifestè periclitantis, Oxonię, die qua cantatur, Quasi modi geniti, diligenter contrectarent. Prælatos autem maximè ad hoc Parliamentum vocauit arctiùs, quia videbat eos iam frequẽter per papales extorsiones depauperari, quòd frequentia consuetudinem & regni ruinam manifestè minabatur. Sperabatur igitur communiter aliquid salubre ecclesiæ & vniuersitati ibi statuendum: quod tamen omnes fefellit, sicut sermo sequẽs 30 declarabit.

Conrado rege Alemanniæ cassato, eligitur Gulihelmus Comes Holandiæ.

E Isdemque diebus dominus papa, infinita pecunia promissa nobilibus Alemanniæ ad deiectionem Frederici & filij eius Conradi regis Alemanniæ, procurauit diligenter, vt cassato ac reprobato Conrado Frederici filio, rege Alemanniæ, locò illius eligeretur & substitueretur Gulihelmus Comes Holandiæ, archiepiscopo Coloniensi amicitia indissolubili confœderatus, episcopo autem Leodiẽsi consobrinus, nepos quoque Ducis Brabantiæ, & multis Alemannię

magnatibus sanguine, affinitate, vel amicitia coniunctus: adolescēs ætate, viribus integer: & pro ætate, militia illustris, moribus compositus, consilio circumspectus. Quod cum Frederico ac filio suo Cōrado innotuisset, missa expeditione militari non minima ad ciuitatem Aquisgrani, vbi de consuetudine antiqua coronantur reges Alemanniæ, fecit eam arctissimè communiri, ne nouus electus quomodolibet in ipsam intraret coronandus. Archiepiscopus igitur Coloniæ, & archiepiscopus Moguntiæ, & episcopus Leodiensis, cū cateruis legati cruce signatis, & alijs Alemanniæ magnatibus ipsam ciuitatem circumuallantes obsidione, non cessarunt petrarū & iaculorum immissione vigilanter & potenter infestare, & obsessis omne genus victualium præcludere. 10

Applicant quidam aduenæ, vt ditentur.

IPso quoque tempore applicuerunt in Anglia vacui & esuriētes, æri alieno patulis rictibus inhiantes, quidam magnates aduenæ & lōginqui, videlicet Baldevvinus, dictus Imperator Constantinopolitanus, cum quibusdā alijs suis fautoribus, á Græcorum finibus violenter expulsus. Qui paucis annis antè elapsis, omnibus sacris reliquijs, quas in Græcia habere poterat, venditis, & vndecunque mutuo accepta pecunia, imperium Romanum quasi suum vendicans, potenter, non sine multis sumptibus, inuaserat. Et consumpto non minimo thesauro, inhonestè acquisito, victus, pauper, profugus, in omnibus bonis spoliatus, & extorris inde fugit & inglorius: licèt ipsum dominus papa fouere incœpisset, & contra Vastagium generū Frederici, bella mouentem acerrima, missa ei pecuniæ quantitate non minima, efficacissimè inuisset. Egere igitur cœpit dictus Baldevvinus, & paucis antè annis, quando pro simili causa in Angliam aduenerat, expertus domini regis Angliæ liberalitatem, nedum dicam prodigalitatem, iterum venit ad eundem, quem sibi finxerat consanguineum, iuuamen pecuniare petiturus: vnde redijt clitellis refertis desideratis esterlingis. Et sic, multipliciter spoliatis Aegiptijs, Hebræi ditabantur. 20 30

Applicat episcopus Sabinensis Cardinalis in Anglia.

APplicuit quoque tempore sub eodem episcopus Sabinensis, Romanæ ecclesiæ Cardinalis, iturus in partes boreales legatus, videlicet Norvvegiam & Sueciam, & præcipuè vt regem Norvvegiæ Haconem, in regem inungeret & solenniter cōsecraret. Transitum autem fecit de Douera vsque ad Lennam, de licentia domini regis, vt ibidem

vt ibidem ventum prosperum, nauigaturus versus dictas regiones, præstolaretur. Intrans quoq; nauem iussit in ea leuari & ornari vnũ altare, & missam à quodam fratre prædicatore, quem nunquam antea videbant qui præsentes erant, celebrari.

Applicant fratres domini regis vterini.

APplicuerunt etiam tunc temporis tres fratres domini regis vterini in Anglia in eodem portu, scilicet apud Doueram, Guido de Lizinun. miles, & Gulihelmus de Valencia, non adhuc miles factus, & Aelmarus clericus, ex mãdato domini regis vocati: & præ-10 ter hos Alesia soror eorum, videlicet soror eiusdem regis vterina, puella nondum maritata: vt de Angliæ (relicta Pictauia, quam Franci cœperunt cõculcare, & incolas proditores cachinnãdo appellare) diuitijs & delicijs vberimè ditari saginarentur. Quibus aduentantibus rex occurrit lætabundus, & fraternos ruens in amplexus & oscula multiplicata, promisit eisdem honores & possessiones amplissimas, & promissiones suas, sine moræ dispẽpio, vberiùs quàm promisit, fideliter adimpleuit, quod sermo subsequens pleniùs auditoribus dilucidabit.

Maritatæ sunt quædam puellæ quibusdam nobilibus Angliæ.

20 ANno quoque sub eodem, in initio mensis Maij, domino rege propter hoc apud VVodestocke specialiter, videlicet à festo sancti Vitalis vsque in crastinum apostolorum Philippi & Iacobi, commorante, maritatæ sunt duæ puellę vltramarinæ, de partibus Sabaudiæ vel Prouincię oriundæ (per prouidentiã et procurationẽ Petri de Sabaudia, qui propter eos illuc perrexerat) † Eadmũdo Comiti Lincolniæ, & Richardo de Burgo adolescentulis nobilibus, quos dominus rex in palatio suo per aliquot annos educauerat, & moribus instrui fecerat eleganter. De quo maritagio, quia ignotæ & alienigenæ naturalibus regni & indigenis, ignobiles (vt dicebatur) nobi-30 libus, & deformes formosis, & etiam inuitis matrimonialiter copulabantur, murmur & indignatio non minima inter nobiles regni personuit ventilata, timentes non mediocriter ne rex intẽderet nobilitatem Angliæ notha permixtione cogere diatim degenerare.

† Aimundo.

Desponsatur Iohanna filia VVarini de Mutenheinsil.

DIebus quoque sub eisdem, Idibus videlicet Augusti, maritata est Iohanna filia VVarini de Mutenheinsil Gulihelmo de Valencia, fratri domini regis vterino: hoc volente & diligenter ac argumentosè procurante domini regis cõsilio, propter opulentissimam hæredita-

hæreditatem, ipsam Iohannam contingentem, ratione genitricis.

Gulihelmus de Lōga spata & multi alij nobiles cruci signantur.

EOdem quoque anno episcopus VVigorniæ, VValterus; Comes Legiocestriæ Simon de Monte forti, Gulihelmus de Lōga spata & multi alij nobiles de regno Angliæ, exemplo domini regis Francorum & magnatum de regno eius, animati, circa tempora Rogationum, crucem assumpserūt: vt in Terra sancta, Christi vestigia adorantes, & pro eius obtinenda hæreditate viriliter dimicantes, suorum peccaminum veniam consequerentur.

Transfertur beatus Eadmundus confessor apud Pontiniacum.

EIusdem anni sub curriculo, translatus est beatus Eadmundus Cantuariensis archiepiscopus & confessor, apud Pontiniacum in ecclesia conuentuali monachorum Cisterciensis ordinis solenniter, in Christianissimi regis Franciæ Ludouici & innumerabiliū magnatum, tam prælatorum quam aliorum, præsentia. De cuius sāctitate cum constaret omnibus certissimè quòd integer inueniretur: inter omnes sui sexus, eminentissima assistebat obsequijs illius, prout potuit & decuit, domina Blanchia mater domini regis Franciæ. Quæ faciens vigiliam cum ieiunio & oratione, & lumine non minimo, orando deuotissimè replicauit dicens: Domine pater sanctissime confessor Eadmunde, qui mihi supplicanti benedixisti & filijs meis, quando viuus exulans, per me indignam vestri gratia transitum fecisti in Francia: Peto confirma quod initialiter operatus es in nobis: & confirma regnum Franciæ in soliditate pacifica & triumphali. Cuius libertas est ab antiquo, omni exulanti & persecutionem patienti, & prælato maximè, sinū pandere pietatis, protectionis, & asyli. Hoc recolat sanctitas tua non ingrata, tibi hæc & tuo Thomæ fecisse profugo & egenti.

Eiusdem materiæ prosecutio.

DIe verò crastina, videlicet. vij. Idus Iunij, quo translatum est corpus beatissimi episcopi & confessoris Vlstani, amici gloriosi regis & confessoris Eaduuardi, apud VVigorniam (quod factum arbitror diuino nutu) translatum est apud Pontiniacum corpus beati Eadmundi archipræsulis & confessoris, annis quibusdam reuolutis. Sciendum quoque est, immo toti mundo prædicandum, quòd corpus totum eiusdem sancti Eadmundi integrum inuentum est & incorruptum, & odoriferum, & (quod mirabilius est in mortuo) cū omnibus membris flexibile, sicut solet esse in dormiente: naso tantùm

tùm passo iniuriam, qui lamina nimis demissa compressus est, non tamen consumptus. Capilli eius & vestimentum inuiolatum colore & substantia. Et ex tunc procurante, quòd concessa fuit licentia Anglis liberiùs omnibus alijs, alterius nationis, corp' ipsum adire, & videndo orandoq; venerari.

De alteratione monetæ sterlingorum sue formam.

TEmporibus sub eisdem, moneta esterlingorum, propter sui materiam desiderabilem, detestabili circumcisione cœpit deteriorari & corrumpi per illos falsarios monetarum, quos tonsores appellamus: adeò vt vix interiori circulo nummi parcendo, limbum literatum totaliter asportarent. Cum igitur cœpisset supra modum numisma vitiari, cœpit domini regis consilium de remedio tractatum habere diligentem, vt videlicet moneta in forma vel materia salubriter mutaretur. Visum quoque est multis discretis & circumspectis, quòd vtilius foret materiam mutare, quam formam alterare: cum ratione materiæ, non formæ, talem incurrisset moneta mutilationē. Cui rationi Francorum numisma & multorum aliorum principum perhibet testimonium & exemplum.

De extorsione pecuniæ per archiepiscopum Cantuariensem.

Temporibus quoque sub eisdem Bonifacius Cantuariensis archiepiscopus, episcopos Cantuariensis prouinciæ. & cæt.

Reliqua quære in historia Matthei Paris.

Gulihelmus Comes Holandiæ electus est in regem Alemanniæ.

SVb illius anni profluuio, in crastino videlicet Assumptionis, magnates Alemanniæ, ad quos ius spectat electionis pro maiori parte, elegerunt sibi in regem Alemanniæ Gulihelmum Comitem Holandiæ: hoc procurantibus cum summa diligentia, domino papa, & archiepiscopo Coloniensi, & legato, & alijs æmulis Frederici.

De sanguine Christi apud VVestmonasterium allato.

CIrca illos dies sanguis Christi, qui in Terra sancta habebatur thesaurus preciosissimus, datus & missus est domino regi Anglorū per quēdam fratrem hospitalis: qui cum eodem thesauro literas detulit testimoniales de ipsius thesauri certitudine, omni acceptione dignissimas, à domino Patriarcha Hierosolimitano, & à magistris militiæ Templi & Hospitalis, qui omnes vnanimi volūtate & propter deuotione domino regi ipsum thesaurum donantes contulerunt & præsentarunt: & ipse speciali domui suæ, ecclesiæ sancti Petri VVestmonasterij, die scilicet translationis sancti Eaduuardi, ipsum dedit

dedit ex sui sibi innata regia magnificētia ac liberalitate. Impetrauit quoque ab episcopis, qui tunc præsentes extiterant, eadem die, indulgentiam sex annorum, & centum ac. xvi. dierum omnibus sanctas reliquias venerantibus & præsentiam adeuntibus. Eademque die dominus rex Gulihelmum de Valentia fratrem suum vterinum, cum quam plurimis alijs tyronibus, balteo cinxit militari. Eodem tempore dominus Syluester regis clericus, vir quidem modestus & discretus, & consuetudinum curialium, quæ in cācellaria regia exercentur, peritissimus, die sanctæ Agathæ in episcopum Carleolensem consecratur. Die verò sancti Eaduuardi venit Comes Legrecestre de partibus transmarinis. Die verò apostolorum Simonis & Iudæ, redijt Comes Richardus de eisdem partibus, qui ob regia negotia & ardua scilicet arcana illuc destinabatur. Diebus itaque sub eisdem, magister Thomas cognomento VValensis, Lincolniēsis ecclesiæ archidiaconus, electus est in episcopum Meneuensem. Die verò sanctorum, Fœlicis, Symplicij, & Fausti, & Beatricis, qui est dies sancti Olaui regis & martyris, inunctus & coronatus est in regem princeps Norvvegiæ Haco, vir quidem prudens & circumspectus, & eleganter literatus. Obierunt autem eodē anno, die beatę Catherinæ, Gulihelmus Comes de Ferrarijs, vir bonus, & plenus dierum: & citò pòst, vxor eius Comitissa. M. Obierunt quoq; eodē die alij nobiles, Richardus de Burgo, & Gulihelmus filius Hamonis. Transijt igitur annus ille, vberrimus in frugibus, sterilis in fructibus, Angliæ prædatiuus, Terræ sanctæ inimicus, ecclesiæ spoliator, Italiæ cruentus, Imperio suspectus, Alemanniæ Martius, VValliæ conculcator, & toti mundo turbulentus.

Beatrix mater reginæ venit in Angliam: obijt episcopus Bathoniensis.

ANno gratiæ. Mccxlviij. qui est annus domini Hērici regis. xxxij. fuit dominus rex ad Natale domini apud VVintoniam, vbi dies natalitios, Comitātibus multis magnatibus, magnificè celebrauit. In crastino autem, videlicet die sancti Stephani, prandebat cum ipsius ciuitatis episcopo. VV. Eodem tempore Richardus Sivvard (de quo multa prædicta sunt) morbo percussus est paralytico. Eodemq; tempore Beatrix mater reginæ venit in Angliam, dominum regem & filias suas visitatura, Comitante Thoma de Sabandia, quōdam Comite Flandriæ. Tempore quoque sub eodem, videlicet circa festum sancti Hilarij, obijt Robertus episcopus Bathonensis. Sub illius autem anni initialis curriculo, in octauis videlicet Purificationis, edicto

regio conuocata est totius Anglię nobilitas, vt de regni negocijs nimis perturbati & depauperati diligenter contractarent apud VVestmonasterium. Aduenerunt igitur illuc, excepta baronum & militum, necnon & abbatum, & Priorum, & clericorum multitudine copiosa, duo episcopi cum totidem Comitibus. Et cum postulasset dominus rex auxiliũ pecuniare, indignati sunt magnates vehementer: praesertim quia in vltima tali exactione, cui nobiles Angliae vix consenserunt, confecit chartam suam quòd amplius eis talem nõ faceret iniuriã & grauamẽ. Reprehensus est insuper sup indiscreta alienigenarum vocatione: quibus omnia bona regni, in sui depauperationem, prodigaliter distribuit & dispersit: nobiles quoq; regni sui ignotis ignobilibusque maritauit; multoties consensu mutuo (qui solet debitũ matrimoniũ cõplere) irrequisito. Culpat' est insuper, quòd quicquid in esculentis, potibus & robis expendit, rapit violẽter, sine pactione prompta, vel indilata. Redargutus est insuper quod episcopatus, & abbatias, & etiã gardas vacantes immisericorditer depauperat, contra iuramentũ suum, quòd est primũ & praecipuum in coronatione sua. Calumniatur itaq; grauiter, eò quòd sicut magnifici patres & praedecessores sui, scilicet reges Angliae habuerũt, iusticiarium nec cancellarium habet, nec thesaurariũ per cõmune concilium regni, prout deceret & expediret: sed tales qui suam qualemcunq; dummodo sibi ipsis quaestuosam, sequuntur voluntatẽ: nec qui reipublicae, sed singularẽ quaerunt promotionẽ. Haec cum audisset dñs rex, confusus erubuit, & erubescens doluit, se in tot deũ & homines offendisse. Promisit igitur humiliter, certissimè se hęc omnia gratanter emendaturũ. Et cum demissiori vultu & precibus crebrioribus adhuc inclinare attentasset voluntati suae; videlicet de auxilio pecuniari sibi concedendo; non acquieuit vniuersitas, multoties sic delusa: sed vnanimi consensu responderũt: emendationẽ sitienter desideramus, expectabimus adhuc patiẽter: & prout se geret dominus rex, & se habebit versus nos; & nos eidem secundum sua merita respõdebim'. Posita sunt igitur omnia haec in respectũ vsq; ad quindenã natiuitatis sancti Iohannis Baptistę: infra quem terminum sperabãt magnates regẽ molliri posse, & consiliis salubribus cõsiliarijs inclinari. Et hoc salubriter factũ esset (vt dicitur) nisi suorũ conspiratio fuisset, qui formidabant sibi exinde expirare dominium, & illis eneruatum; Fortuna igitur mũdanis [illegible] dũ se illuderet, Penthesilea, qui [illegible] rabili obsidione vndiq; opprimebãtur cõciõe facta, sese deo & [illegible]

Rex in parliamẽto reprehensus

Rogero episcopo London. (quem enormiter, vt dictum est, offenderant) fœliciter humiliauerunt. Vna igitur die ciues audiētes, quòd obsessor eorum & oppressor continuus & proteruus, Fredericus, propter quippiam negocij sese absentauerat, relinquens Thadæo, iudici sui palatij, custodiam exercitus sui & thesauri imperialis, & alijs suis principibus in obsidione commorantibus: inuocato de supernis auxilio, in exercitum Frederici audacter exeuntes, repentinumque impetum facientes, ad votum triumpharunt. Cuius rei seriem, hæc epistola scire volenti plenius dilucidabit.

Literæ super præmissis.

Strenuis & prudētibus viris, domino Bonifacio de Sol. potestati, militibus, & populo Mediolanensi, Philippus vicedominus, potestas, milites, & populus Parmensis, salutem, cum gloria, et honore. Laudes retribuimus deo patri, filioque suo Iesu Christo, & spiritui sancto, trino deo & vni maiestati, & virgini gloriosæ, qui non propter nostrorum exigentiam meritorum, sed propter suam clementissimam pietatem, ciuitatem nostram protegit, defendit, visitat, & gubernat: quod manifestè conspicimus in victoria triumphali, quā die Martis, duodecimo Februarij exeuntis, contulit nobis Deus, genitricis suæ interuentu. Quamuis enim mille quingenti de nostris iuissent inter Coluirum & Bersillum, & præterea duæ portæ in integrum, & ille seuiens draco, qui per tantum temporis obsederat terram nostram, nos omnino crederet deglutire, iam extra suam munitionem cunctis militum & peditum suorum agminibus ordinatis, & suis fidelibus commissis, & ipso parum remoto: nos, inuocato dei auxilio & virginis gloriosæ, cernentes quòd potens est deus deponere superbos, & humiles exaltare, protinus exiuimus cōtra ipsos, populus & milites vniuersi, nequaquā vestigia nostra retardantes, quoad hucusque dimicantes iunximus nos cum eisdem, præcedente vexillo cum forma virginis gloriosæ, cuius regebamur semita & ducatu. Et quamuis aliter à principio restitissent, nos tamen inualescentes, diutiùs in eosdem confregimus, & prostrauimus omnes ipsos, & contriuimus vniuersos. Et cum hoc audisset impius Fredericus, & cogitaret suis succurrere, formidauit nobis occurrere. Et sic fugiens per subterfugia (tanquam latro) dimisit suos & spolia sua penitus vniuersa. Ex quibus tria millia cepimus & plures. Cepimus quoque carrochium Cremonensium. Cepimus etiam ingenia quæ fecerat, & omnia castra sua: & habemus omnia quæ habuerat.

Interfecimus quoque Thadæum iudicem suum, cubicularios & camerarios suos. Nostros quoque bannizatos de suis militibus & populo interfecimus vltra mille quingentos, præter subuersos equorum pedibus & ruina, quos præ multitudine describere non potuimus: alios autem de suis fugauimus vsquequaq;. Tandem in ciuitatem regressi, cum dei laudibus & honore, nostræ disposuimus negotia ciuitatis, confidentes in illo qui est vera salus omnium. Contritis enim amodo brachijs impiorum, amodo nos & nostri pace perpetua potiemur. Et hæc vobis ad gaudium intimamus, magnificentiam vestram deposcentes, quatenus omnes vniuersaliter in nostrum auxilium, mora sublata qualibet, cum carochio nostro accedatis. Quoniam cum deus aperuerit nobis viam, procedere volum' per eam festinanter, vt recuperemus Burgum sancti Dominici, & Bercillum & alias terras nostras: capientes insuper nauigium Cremonensium, inimicos & nostros & vestros, deleamus eos de libro viuentium. Tollite moras omnes, viri prudentissimi, vt constantes: quia post deum & beatam Mariã virginẽ, triũphi nostri vos authores & participes reputamus. Sciatis quòd combusta terra maledicti Frederici, habemus omnes, quos de nostris & Placentinis in vinculis detinebat. Valete. Nunciate hæc amicis nostris & vestris: vt gaudium nostrum, quod est plenũ, omnibus pateat amicis nostris. Diebus quoque sub eisdem, moneta Angliæ per detestabiles tonsores & falsarios adeò intolerabiliter est corrupta (sicut prætactum est) quòd eam nec indigenæ, nec etiam alienigenæ oculo recto, vel illæso corde poterant ampliùs intueri. Prouisum est igitur, non alterato legali pondere, vel literata suprascriptione, crucis brachia in altera parte denarij vsque ad limbum eius duplicia extenderentur, vt quadrifariam deuidi posset competenter hoc modo. Anno quoque sub eodem, VValterus cognomento Mauclerc, quondam episcopus Carleolensis, sed imminentibus diebus decrepitæ senectutis, assumptò habitu fratrum Prædicatorum, vt pauper moreretur, debita naturæ laudabiliter persoluit. Sanæ enim trutina rationis ponderabat, quòd potiùs per dominum regem, quam morum & scientiæ considerationem, in episcopatum seculariter, & irreligiosè in apicem promotus est pontificalem. Hic est ille, quem frequenter Fortuna subleuauit, vt fortiùs allideret: qui se consilijs regalibus arduis, quæ minimè valuit vel voluit adimplere, incantè immiscuit: qui matrimonia

domino regi reprobanda, nunc in Pontino, nunc in Scotiæ partibus inconsultiùs procurauit. Huius quoque consilio, postquam ad ordinem se contulit Prædicatorum, procuratum est, vt nouum & inauditum priuilegium in eorum ordine, à domino papa, fortè pecunia interueniente, extorqueretur. Anno eodem, fratres Prædicatores impetrarunt à domino papa priuilegium, ne alicui fratrum liceret, ab eorum ordine ad alium transmigrare: (licèt constet ordinem S. Benedicti arctiorem esse & excellentiorem, & tempore & authore maioris reuerentiæ & dignitatis, quam regulam S. Augustini, cui Prædicatores subijciūtur.) Nec alicui etiam liceat abbati vel Priori aliquē talē fratrem suscipere: (cum tamen ipsi transfugos monachos suscipere dinoscantur.) Quod videtur esse dissonum rationi, cùm non liceat à rigidiori ad remissiorem descendendo transmigrare: necnon & huic præcepto naturali, prout recitat sanct' Benedictus: quod tibi non vis fieri, alij ne facias. Cum autem multi moribus, scientia, & genere pollentes, & possessionibus amplis abūdantes ad eorum ordinem à seculo conuolarent: nec postea talem formā religionis, qualem se inuenisse sperabant, repererunt: sed, pro claustro, totius regionis circumiacentis latitudinē, præsertim cum in principio regulæ suæ reprobet sanctus memoratus B. id genus monachorum quod Girinagū dicitur, cęperūt dolere & penitere quod ad talem ordinem pertransirent, & subterfugia cautè querere satagebant: vnde cæteri se dolentes derelinqui, qui inter eos maiores esse censebantur, remedium procurarunt memoratum. Episcopus autem sæpedictus, ne cognominis sui sinistra significatio infaustum effectum consequeretur, Prædicatorum habitu præmunitus, fine laudabili meruit fœliciter terminari. Obierunt quoq; eodem anno duo fratres de eodem ordine, quibus maiores non erant, immo nec pares, vt creditur, in finibus Christianorū, in eruditione sciētiæ, præcipue theologiæ, videlicet frater & magister Robertus cognomēto Bacun, & Richardus de Fishakele: qui egregiè plurimis annis in eadem facultate clero legerūt, atq; populo prædicarunt. Sub eodem quoque annali curriculo obijt magister Simon de Langtona, frater præclaræ memoriæ Stephani Cantuar. archiepiscopi, eiusdē ecclesię archidiaconus, qui fratrissare negligens, si eclesiæ suæ persecutor & perturbator extitisset non est mirandū: quinimo regna Francorū & Anglorum, & eorundem regnorū corda & status non mediocriter cōmouit & damnosè perturbauit, sicut suo loco plenius enodatur.

Eodem

Eodem anno obijt magister Iohannes Blundus Eboracensis ecclesiæ cancellarius, inter theologos qui nulli quandoq; secundus habebatur, qui cum scientia & moribus immineret, eligebatur quondam in archiepiscopum Cantuariensem, sed per memoratum magistrum Simonem (quietis nescium) cassatus est, & immerito reprobatus, perturbator igitur & perturbatus ad turbas simul perrexerunt defunctorum. Eodem quoque anno Kalendas Iunij, Luna statim post solis occasum passa est eclipsim ferè generalem, deueniente autem quindena natiuitatis S. Iohannis Baptistę conue-
10 nit London. totius Angliæ ferme nobilitas, credens firmiter ex certa domini regis promissione, vt mutata pristina voluntate & consilio, naturalium suorum se consilijs inclinaret, cui, ab ipso responsio taliter deriuatur. Non videtur mihi quod vestrum sit mihi imponere conditionem, dum quod licet vnicuique vestrum, mihi denegastis. Porro licet cuique & cuilibet, quolibet vti consilio & cuilibet patrifamilias quemcunque de domo sua ille voluerit, vel vlli officio postponere, præponere, vel deponere, elemosinas erogare, mutuo quid accipere, & domū suā, suo vel cuius vult arbitrio gubernari, quod vtique dño ac regi vestro temere præsumitis denegare. Quinimo
20 domini ac principis nutu potius habent dirigi & voluntate ordinari, quicunq; censentur inferiores: nō est enim seruus super dominū, sicut nec discipulus supra magistrum, quoniam papa nec iusticiariū, nec cancellariū, nec thesaurariū vult substitutū habere prout exigitis, vel si substituerentur amouerem. Et cum respondentes asserebant magnates se nihil aliud velle, nisi promotionem regiam & publicam & superfluitatem indiscretam in elemosinarum profusione, & nimia cereorū accessione castigari: nequaq̄ exaudiebatur. Luce igitur clarius videbant hoc ab eorum consilio emanasse quorū si vniuersitas exaudiretur dimidiū exsufflaretur: respōderūt igitur mag-
30 nates se nullo modo velle ampli9 depaupari, vt bonis eorū inutiliter distributis, forent alieni, saginati. Soluto igitur non sine indignatione consilio vnusquisque ad propria (spe fraudatus) remeauit. Cum igitur necesse haberet dominus rex thesaurum habere (quia in breui missurus in Vasconiam erat militaré expeditionem contra Gasconem filium Comitissæ de biarde ingratissimum proditorem qui domini regis terras vastauit) misit sigillatim præces efficacissimas viris religiosis, vt eidem thesauris destituto manum porrigerent largitatis, tempore oportuno gratam vicissitudinem reportaturi,

Quod ipsi animo libenti (licet vndique grauati) ad implere propésius satagebant. Vnde & si de alijs taceamus ab vno solo abbate videlicet Ramesciæ centum libras reportauit. Præceptit præteria vasa & vtensilia & iocalia regni sui vendi pro pondere, non habito respectu ad aurum quo fulgebant argenteæ, vel ad opus licet artificiosum & laboriosum, & quamuis materiam superasset opus. Equinoctio autem autumni temperiem gratam ministrante, dominus rex Francorum acceptis solenniter apud sanctum Dionisium & alia sacra loca solennijs in regno suo, & voto firmato: iter arripuit Hierosolimitanũ, & per Lugdunũ vbi papa morabatur transitum faciẽs, ipsum humiliter ac deuote salutans obnixius deprecabatur, vt saluo in omnibus honore ecclesiastico Frederico iam bene humiliato, & veniam postulanti, gratiam concederet reconciliationis, & Christi in hoc cuius vicarius esse dignoscitur in terris vestigia sequeretur, parue pietatis sinum panderet penitenti saltem, vt pateret via tutior peregrinanti: ad quod cum cerneret dominum papam vultum contradictionis protendentem, dominus rex tristis recessit, dicens: timeo ne cum recessero parentur regno meo propter inexerabilem tui duriciam in proximo, hostiles insidiæ: tibi imputetur si Terræ sanctę negocium (quod absit) impediatur: veruntamen Franciã non permittas infestari imo vt pupillã oculi procures custodiri, vt à qua status tocius dependet Christianitatis. Ne igitur penitus perturbatus rex recideret: prouisum est vt ad dominum regem Angliæ nuncius mitteretur specialis ac solennis, prohibens eum ne aliquid de pertinẽcijs regno Francorũ quomodolibet impeteret hostiliter aut infestaret: ad quod destinati sunt in continenti magister Albertus, domini papæ notarius, & magister Paulus eiusdem domini papæ familiaris. Qui ad dominum regem Anglię venerunt apud VVindelissor in festo Exaltationis sanctæ crucis, dominus autem rex Frãciæ facta domino papæ morosa confessione, & obtentata omnium peccatorum remissione, cum benedictione recedens à curia Romana, versus Marcilinam lora direxit, & vexilla, & cum Aduinioni appropinquaret, ciues ex antiquo odio scintillas adhuc accensas reseruantes: ipsi regi paratis insidijs quãtũ poterant nocumẽta machinabantur. Similiter nacta occasione parua ciues marsiliæ & compatriotæ, impedimenta multa eidem maliciose procurabant: rex autem vix sedato tumultu, ad secam non cũ omnibus qui eũ sequibãtur sed prælectis, nauem ascendit, versus Ciprum vela dirigens sinuosa,

nuosa, vt in ea veluti fertili & temperata quietius hyemaret. Et dum brumalis frigiditas algenti mundo durius immineret, arctabantur obsessi in ciuitate aquisgrani vehementer: denegabatur enim illis vndique exitus & introitus, & omnium collatio victualium, solaque sustentabat eos vmbratilis Conradi consolatio, Cogebantur enim necessario se qualicunque conditione hostibus mãcipare, & eorum arbitrio pertractari. Ciuitatem igitur iam captam victores leti igne diruunt, & Gulihelmus Comes Holandiæ in regem Alemanniæ per manum Conradi archiepiscopi Coloniensis die omnium san-
10 ctorum solenniter coronatur. Conrado ad succursum obsessorum properanti, quidam magnates Alemanniæ filij ecclesię potenter restiterunt, vnde ille victus recessit & confusus. Eoque anno in estate capta est nobilis ciuitas Hispaniæ Sibilla, à victoriosissimo rege castelle. A. nõ sine multorũ Christianorũ admiratione dicentiũ. Quid sibi vult istud? plus acquisiuit iste solus rex ad opus & honorem ecclesiæ Christi, quam domin' papa ac omnes sui (cruce signati) à quibus abradit infinitam pecuniam, omnesque templarij & hospitalarij, qui innumerabiles vndique à Christianitate vindemiant redditus & thesauros. Et admiratæ sunt turbe dicentes, O altitudo diuitia-
20 rum. & cæt. Post festum autem S Michaelis, VValterus de Suthfeld episcopus Norvvicensis transfretauit, de quo transitu idem episcopus, multos in Anglia suspectos reddidit & suspensos. Eodem tempore, misit dominus rex in Vasconiam Comitem Lecestriæ Simõ, & cum eo copiosam militaris manus multitudinem, sed tamen ad alleuiationẽ sumptuum ipsorũ, eodem tempore exegit à ciuibus Lõdoniensis, duo milia librarum, quæ & ipsi domino suo & regi in articulo necessitatis constituto (licet grauati) concesserunt. Transijt igitur annus ille aere temperatus & serenus, horrea frugum replens habundantia, ita vt summa frumenti ad duorum descenderet præ-
30 cium solidorum. In pomeriorum verò fructibus quod pro mirabili habebatur per loca vberima, per loca sterilia, vermibus, cucurbitinis vbiq; pestis se ingessit, omnia virentia in arbustis penitus demolientibus: fluxit quoque annus iste Terræ sanctæ hostilis, Italiæ inimic', Franciæ lugubris, Germaniæ exicialis, Sabandiæ horribilis, curiæ Romanæ infamis, Angliæ vero deprædatiuus, multis quoque argumentis termini mundialis indicatiuus, itaque diuinæ cõminatorius.

Comes de Legecestria redit de VVasconia, Roboratur Freth.
De terræ motu.

ANno gratiæ. MDxlix. qui est annus domini regis Henrici tertij, xxx. fuit idem dominus rex ad Natale domini Londini, videlicet ad speciale sibi domicilium VVestmonasterium, vbi cum dapsili valde conuiuio vt solet dies transegit natalicios, cum multitudine nobilium copiosa; conuocauit tamen multo plures vt festo. S. Eadvvardi quem præceteris sanctis præcordialius diligit & veneratur secum gaudenter interessent. Qui libenter aduenerūt tum propter sancti amorem & venerationem, tum pro Christi sanguinis reuerentia nuper vt predictum est adepti, & venia peccatorum eidem concessa atque fidelibus obtinēda, tum pro domini regis ipsos vocantis authoritate. Erant autem iam præsentes qui aduocati sunt cum rege & regina Comites Richardus frater domini regis & Marescallus Rogerus, cum quatuor alijs Comitibus & episcopi totidem congregati. Et dum apud VVestmonasterium dominus rex moraretur diebus videlicet natalicijs redijt Comes Legecestria à partibus Vasconiæ, cum quibusdam alijs magnatibus, militibus & seruientibus qui illuc destinati domino regi fideliter militarunt. Quorum aduentus ipsum regem & totam eius curiam non mediocriter exhilarauit. Coegerat enim dictus Comes quendam domini regis proditorem nequissimum videlicet: Gasconem filium Comitisse Brardiæ, qui in illis partibus multa damna fecerat, treugas inuitum accipere, & quendam alium publicum prædonem & incendiarium & inimicum domini regis cruentissimum, videlicet Guhihelmum Bretium, dictus Comes captum in turri regule vinculis mancipatum tradidit arctissime custodiendum. Cum autem rota fortunalis talibus mundi mutaretur voluminibus, rumores inauditi ac terribiles Angliæ climata peruolarunt: qui videlicet vt euangelicæ minæ verificentur: quod erunt per loca terræ motus. Quedam villæ in partibus sabaudiæ non procul à communi strata quæ est per valles moriani, circiter. xij. ville cum duabus domibus religiosorum à vicinis montibus sese reuoluentibus & horribiliter corruentibus (cum suis incolis qui bene ad decem milia sunt recensiti) obrutæ perierunt. Diebus quoque sub eisdem episcopus Dunelmensis. N. iam valetudinarius exemplo Carleolensis, VValtero plenius informato, episcopatum suum spōte resignauit, vt sibi liberius in orationibus & contemplationibus vacaret & pauperior moraretur. Verūtamen datis à domino papa prouisoribus archiepiscopo Eboracensi & London. & VVigoren. episcopis: assignatum est eidem

quædam

quædam maneria (Houerdō, Scocton) & de ipso episcopatu, vt tanto viro status & honor pontificalis saluaretur. Festo autem beati Eadvvardi, quod de eiusdem gloriosi regis & confessoris depositione celebratur, dominus rex, iuxta suam talem piam consuetudinem, vigiliam, quæ diem præcedit (quæ vigilia est die tertia ante Epiphaniam domini) in ieiunio panis & aquę et diligēti vigilia, & continuis orationibus, necnon in elemosinarum transegit distributione. In die autem iussit missarum solennia in ecclesia VVestmonasteriēsi, solēniter in holosericis inpreciabilibus, & cereorum multitudine, & 10 conuentus sonora modulatione mirificè adornata, serenissimè celebrari. Præcepit etiā voce pręconia in publico acclamari, vt suspensis alijs nundinis & Londini mercaturis, ibi tenerētur nundinæ per quindenam duraturæ. Diebus quoque sub eisdem, nobilis ciuitas Italiæ Vercell. cum partibus circumiacētibus seditionē ciuium, qui sese odio intestino persequebantur, in Frederici cessit ditionem. Quæ cum audisset dominus papa, doluit inconsolabiliter, & tota curia Romana, horribili igitur anathemate solenniter & frequenter innodauit omnes illos, qui in dicta ciuitate seditionem mouerāt aut proditionem perpetrauerant, per quam ipsa à fidelitate ecclesiæ 20 sequestrabatur, vt cæteri similia perpetrare formidarent. Et dum temporum istorum volumina prolaberentur, Fredericus, vt partem suam vndique aduersarijs vallatam roboraret, per matrimonium sese filiumque suum Conradum, qui filiam Ducis Bauariæ despōsauit, prudenter studuit communire, & fœdere matrimoniali multis magnatibus indissolubili amicitia copulari, filiam namque suam eisdem diebus nuptui dedit Thomæ de Sabaudia, quandoq; Comiti Flandriæ, custodiamque Vercell. & partium adiacētium commisit, & multas terras contulit & redditus opulentos, vt sic sibi totum genus suum redderet gratum & in vicissitudine oportuna firmius ob- 30 ligatum. Quadragesimali autem tempore iam propius imminente dominus rex partes adijt VVintoniēses, latronum & vespilionum repletione non mediocreter infames, vbi paulo ante iusticiarij extiterant itinerantes, qui mundasse debuerant omnes partes illas à peste pręnotata: sed ita cōfederati erant fures memorati quod idem iusticiarij licet diligentes maliciam eorum nequaquam poterant decurtare, nec cessabant deprædationes violentes ac manifestę, resonabantque ascendentes clamores & quærelæ, & vt iniuriæ intollerabilius multiplicarentur, vina domini regis prædationi

latronum

latronum deridentium patuerũt. Cõmotus est dominus rex vsque ad spiritus amaritudinẽ, nec immerito, nec poterat amplius vltionem dissimulare. Facto igitur subtili scrutinio, & arguta inquisitione (quia sic oportuit fieri vt multiformiũ proditorũ ars artem falleret) præcepit dominus rex coram ipso, in aula Castri VVintoniæ, subito conuocari .xij. viros, per quos certius credebat de rei veritate edoceri, & comminatus est eis terribiliter, sub pœna suspendij, vt nomina exprimerent malefactorum quos sciebant. At ipsi semoti longum super hoc tractatum habentes: nulla voluerunt ratione latronum cœtus depalliare. Præcepit igitur dominus rex iratus valde, 10 clausis Castri ianuis, ipsos comprehẽsos continuo incarcerari, & tãquã reos suspẽdij, vinculis & cõpedibus coarctari. Et statim aduocatis alijs .xij. fecit diligẽter inquiri ab ipsis, & eos exhortatꝰ est admixtis minis terribilibus, vt ipsi non sequẽtes priorum vestigia, nomina malefactorum domino regi, (cuius intẽtio summa fuit patriã mundare) expresse reuelarent, qui sepositi, & diffusum tractatum super hijs habentes cœperunt vehementer formidare, ne & ipsi eadẽ qua primi .xij. calamitate inuoluerentur. Omnes igitur illius patriæ malefactores, qui partes illas furto macularunt, expresse nominãdo notauerunt, & notatos accusarunt: compræhensi sunt igitur rei quamplures, 20 tam de ciuitate quam de partibus finitimis, præcipue tamen de Comitatu Suthamtoniæ, circiter. xx. ad minus, quorum quidam potentes fuerant & abundantes, quibus dominus rex confidenter commiserat patriam illam à furibus arcendis custodiendam. Quidam autem adeo nobiles habebantur, vt pares militibus reputarẽtur, & eorum terra ad præcium .xl. vel .l. vel .xxiiij. librarum recenseretur. Quidam autem de familia domini infames, accusati, sunt cõuicti, & ad mortem suspendij adiudicati. Sicque consummatum est in hac parte negocium, vt accusantibus hijs alios, & alijs hos, plusquã xx. suspendio perierunt, præter incarceratos, quorũ sub incerto peri- 30 culum dependebat: & ita sic volente deo, domino vltionum, patria VVinton. per q̃ crebro tũ ꝓpter nũdinas tùm ꝓpter portũ ciuitati ꝓpinquũ, tum propter ciuitatis celebrẽ frequentiã institores tam vltramarini quam cismarini transierunt: à latronũ reciaculis, quibus abũdauit, per dei vltionem & domini regis cautelam liberata est.

Cernis completas hic nostro tempore metas,
Si plus forte petas tibi postea nunciet ætas.

Tempore quoq; sub eodem, die Omnium Sanctorum, cùm magno honore

no honore intronizatus est Bonifacius Cantuariæ archiepiscopus convocatis ad tantam solennitatem rege & regina, & omnibus fere Angliç prælatis. Circa idem tempus conuenerunt abbates nigri ordinis apud Bermundesheie, die S. Calixti. De communi consilio prouisum est inter cætera, quod dominus rex ab ipsis omnibus impetrauit, vt pro ipso & regina dicatur quotidie in missa quæ in veneratione beatæ virginis capitur in eorum ecclesijs, Collecta celebris videlicet. Deus in cuius manu. Eodem tempore fratres Prædicatores quandam attulerunt petram albi marmoris, quæ à tépore Christi in Terra sancta vestigium Saluatoris protédebat. Ipsam impressionem asserunt incolæ Terræ sanctæ fuisse Christi vestigium in cœlū ascensuri. Dominus autem rex idem ecclesiæ contulit VVestmonasteriensi, sicut nuper sanguinem Christi nobile donatiuum. Prima autem dominica Aduentus domini VValterus de Kirkeham electus Dunelmēsis, consecratus est apud Eboracum à b episcopo Eboracensi. VV. cuius idem episcopus est suffraganeus. Eodem anno abbas de Bello loco ecclesiam suam, quam videlicet rex Iohannes à fundamentis construxerat, præsentibus rege. H. & Richardo fratré suo, & multis alijs magnatibus necnon prælatis, solenniter valde fecit dedicari. Abbas insuper memorat⁹. xx. monachos electos & xxx. fratres transmisit ad inhabitandum nouam domum Cistercienis ordinis, quam Richardus Comes non procul à VVinchelcumba nuper fundauerat, votum quod in mare fecerat complendo. Sub eiusdem anni circulo, quinto Nonas Iulij, obijt Alexáder rex Scotorum, vir sapiens & modestus, iram enim voluntariam, quærens seuiendi occasionem, exacuit in quendam de nobilioribus regni sui, nomine Oenum de Argathel, strenuum militem & elegātissimū. Et dūm proponeret ipsum exheredare, imposuit ei notam proditionis, quia anno proximo præterito homagium fecerat regi Norvvegiæ, pro tenemēto cuiusdā insulæ, q̃ pater eiusdē Oeni ab eodē rege tenuerat pro homagio suo in pace multis annis. Oenus igitur nolens offendere regem Scotorum, supplicauit ei ut concederet ei inducias vt homagiū suū simul cū insula memorata regi Norvvegiæ resignaret, quod denegans idem rex, ipsum Oenum vsq; prope Argathel dissidentem nauigando hostiliter insequebatur, stimulatus vt dicitur importunis instigationibus cuiusdam episcopi de Strathenne, fratris videlicet de ordine Prædicatorum. Rex igitur exiens de nau antequam equum valeret ascendere, quasi subitaneo,

morbo

morbo subito & lethali percussus est, & volés innocentem exheredare: inter manus magnatum suorum ex improuiso, cum ipsa ambitione vitæ, spiritum exalauit. Anno quoque sub eodem Hugo cognomento le Brun, Comes de Marchia, cum rex Francorum apud Damiatá applicuisset, rebus humanis exempt' est, qui idcirco minus meruit deplorari, quia priuigno suo, regi Anglorum, in ipsum confidentem, proditionis laqueos in Pictauia præparauit. Eodem anno circa Pentecostē, obijt quidā de nobilioribus baronibus Borialibus Rogerius filius Iohannis, puerum relinqués hæredē: cuius custodiā rex contulit Gulihelmo de Valencia. Fluxit igitur annus ille minus frugifer, tamen abundanter: sed in fine æstatis messes ablatę speciē mentitæ & humani generis prouocationem suffocabantur. Annus Romanæ curiæ infamis, Franciæ & Angliæ turbulentus.

De partu dominæ Senchiæ, vxoris Richardi Comitis Cornubiæ. & cæt.

ANno gratiæ. Mccl. qui est annus domini regis Henrici Tertij, xxxiiij. fuit idem rex apud VVintoniam ad Natale domini, vbi festa natalicia, vt moris est, magnifice celebrauit. Eodem quoque tépore infra Natalicios Comitissa cornubiæ Senchia, vxor Comitis Richardi, peperit ei filium apud Berkhamstede, ad quem baptizandum Comes vocauit archiepiscopum Cantuar. infantis auunculum, & vocatum est nomen eius Eadmundus, ob honorem beati Eadmundi Cantuariæ archiepiscopi & cófessoris. Tempore quoque sub eodem transfretarunt multi nobiles de regno Angliæ, nec patuit causa alicui de populo, videlicet Comes Richardus. Comes Glouer. Hen. de Hastingo, Rogerus de Turkeby, & multi alij nobiles cum illis. Præterea de prælatis, Lincoln. London. VVigorn. episcopi, & cum illis de episcopatu Lincoln, Oxon. & Bedford. archidiaconi, & alij. Comes verò Richardus cum maximo apparatu & comitatus fastigio, per regnum Franciæ transiuit. xl. militibus de nouo vestitis, Robis consimilibus, & in armis deliciosis auro micante resperso phaleratis, & mulis bigis, & l. sūmarijs & familia numerosa, concomitante Comitissa vxore sua, & Henrico primogenito suo, ita vt Francis admirantibus, tam mirabile quam honorabile spectaculū præberet aspicientibus. Suo aduētui honorabili d'na Blanchia regina summa occurrit reuerentia, applaudens & munera offerēs preciosa tanquā cōsanguinea cōsanguineo, immo potius velut mater filio singulari. Causa aūt sōlummodo episcopi Lincolniēs. quare transfretauit, patuit vniuersis, videlicet vt eos quos vocauit ad curiā Romanam, qui

nam qui propter inaudita eis inferenda grauamina & comminata, ad sedē apostolicam appellauerunt, scilicet exempti, Templarij, Hospitalarij, & alij multi: qui postea à domino papa, pecunia interueniente, cautè sibi pacem redimerunt, secundū id ethnici iudicis consiliū: auxiliū sub iniqua lege rogato. Et sic episcop' proposito suo frustratus, confusus ad propria remeauit. Comes Richardus cū maxima gloria & honore trāsfretauit & comitante. H. filio suo primogenito & familia multa nimis regaliter in equis faleratis, & rarissimis vestimentis adornata, Franciā pertransiens Lugdunū peruenit, vbi tunc

10 papa morabatur. Et venienti oēs fere Cardinales reuerenter occurrerunt, episcopus autē Lincoln. iam illuc aduenerat: qui, cū multi sese versus papā vt pacē haberēt redemissent: querulus papā redarguit, dicens: Domine credidi auxiliante præcepto vestro oēs de quibus conquestus sum castigasse, & ab eorū errore potēter reuocasse, & ecce nouissimus error factus est peior priore. Omnes enim se redimunt, & panditis sinū omnibus præmia offerentibus, vnde eneruatur authoritas mea, & propositū irritatur. Cui papa, frater liberasti animā tuā: Quid ad te, de gratia mea fecimus eis gratiam. Nunquid oculus tu' nequam est quia ego bonus sum? Et sic recessit episcop', à suo pro-

20 posito fraudatus, alijs tamen nimium vexatis propter hoc, atque damnificatis. Tempore sub eodem deuicto & afflicto Gulihelmo de Holandia, rege Alemaniæ, licet eū papa multū ditauerat. Fredericus in multos sibi rebelles deseuit triumphādo, & ad tempus multos conterendo peremit, secundum id, ante ruinam exaltabitur cor. Tempore sub eodem, cum venisset Comes Richard' Lugdunum, vt prædictum est, papa ipsum cum summo honore suscepit, supplicans vt cum eo pranderet, & refecti sunt in vna mensa papa & Comes Richardus collateraliter. Hoc atem factum est ante dies Rogationum. Et eodem die cum Soldanus Babiloniæ optimam pacem

30 obtulisset, sed Francorum superbia ad pacem oblatam minime potuit inclinari, commissum est prælium infœlicissimum inter Christianos & Sarracenos, & captus est rex Francorum ab infidelibus, quod nunquam antea contigit. Et se reddiderunt Sarracenis multi nobiles Francorum sine conflictu vel vulnere, tanquam maledicti à domino, & capti multi vltro appostatarūt in ignominiā fidei Christianæ; & totius vniuersalis ecclesiæ opprobrium sempiternū. Et fugit frater regis, Comes Atrabatensis, & submersus perijt in quodā flumine, & dissipatus est totus Christianorum exercitus & cōfusus.

Gulihelmus verò Longa spata pugnauit vsq; ad mortē, & alij quāplures nobiles, natione Angli, exēplo Gulihelmi prouocati, & in domino fideliter animati, videlicet Robertus de Vair., & alij, quorum noia in libro vitæ indelebiliter annotātur. Quod aūt æterna dignū arbitror memoria. Videbatur in nocte præcedenti matri suæ abbatissæ de Lacoc, quōdā Comitissę Sarū quod dictus Gulih. aperto cœlo eleuatus est totaliter armat', cuius armaturā bene nouit, & angelis eū gaudēter suscipientibus intrauit, quo intrāte dixisse videbatur mater, quis est hic? responsū est ei, nonne cognoscis filiū tuum Gulihelmū & eius armaturā? & mater, cognosco vtiq;. Ille est quē tu mater cōtemplaris. Abbatissa verò materna sedulitate tēpus notauit & visionē, elapso aūt dimidio anno sequēte, cum oēs qui casum sciebāt & diu celabant ne mater pro filij funere plus ęquo doleret, tandē prupuerunt in hæc verba domina non expedit diutius celare casū qui accidit filio tuo Gulih. & addentes qua die infausta prælians contra infideles pro Christo martyr detruncatur. At illa comperiēs diem & visionē memoratam rei gestæ respondere, eleuatis manibus gratias ægit deo vultu alacri, dicens. Gratias refero tibi ego ancilla tua domine, quod de carne mea peccatrici talem nasci pręcipisti tuorū hostium expugnatorē. Archiepiscopus Cantuar. Bonifacius, causa visitandi episcopū London. & religiosos in eadē ciuitate, tā contra episcopū q̄ cōtra viros religiosos ciuitatis similiter & cōtra quosdā alios, licet æquitatis ductus ratione, tanta dicitur austeritate processisse, vt ipsis instanter resistentibus, multi eum præcollandantes, de eius tunc mirarētur feritate. Tādem post multas huic inde expensarū effusiones, & laborū diuersas vexationes, determinatū est vt suam archiepiscopus (secundum ius cōmune) rationabilius & tollerabilius exerceret iurisdictionē, & sic visitationē prosequeretur, sub diffinita modificatione, & mota cessauit tēpestas. Diebus sub eisdē videlicet circa festum natiuitatis S. Ioannis Baptistæ, cōmuni vocatione congregati sūt de vniuersis terris toti' Christianitatis, etiā de Terra sancta fratres de ordine Prædicatorum apud domum eorum de Holburne, quæ est Londini, vt ibidē de statu ordinis sui, & eorum officio diligenter inuocata spiritus sancti gratia contractarent, & si corrigenda cernerent reformarēt. Et quia proprias non habebāt facultates, magnates & prælati de partibus vicinis, ex mera liberalitate sua, eis per aliquot dies victualia inuenerunt. Rex autem prima die capituli accessit illuc personaliter, orationum suffragia petiturus ab eisdem, Procuransque eos, pauit vt decuit regaliter. Sequente

die, regina

die regina, deinde episcopus Londinensis, postea dominus Iohannes Mãsel, cõsequẽter alij, vtpote abbas de VValthã, & ciues Lõdon. vt ipsi literatoriè supplicauerant. Erant autẽ fratres.cccc. & amplius. Eodem tempore, cõmissum est sigillũ regni magistro Gulihelmo de Kilkenni, viro prudenti, & circũspecto, ac iuris perito. Eisdem temporibus, quidam miles, quõdam socius, & eiusdem in officiũ custodiæ forestarum successor, nomine Galfridus de Langleia, Boreales partes peragrans, & de forestarum & venationũ transgressionibus perscrutãs, quoscunq; poterat irretire, tam grauiter mulctauit, pecu-
10 niam extorquendo, vt quãtitas thesauri ad opus regis collecti in auditorum cordibus stuporem generaret. Die vero. S. Kenelmi peruenerũt rumores de captione regis Frãciæ, & totius exercitus Christiani confusione, quibus rumoribus nunquam, præcipue in Francia, auditi sunt flebiliores ad noticiã catholicorũ, vnde tota Christianitas merore tabuit & dolore. Eodem anno, mense Octobris, Luna existente prima, die mensis primo cœpit mare densa caligine perturbari & perturbatũ solitos fines pertrãsire, occupansq; partes litteris, quas nunquã se meminit aliquis præuidisse, damna finitimis maxima irrogauit. Anno quoq; sub eodẽ, die videlicet. S. Luciæ, circa ho-
20 ram tertiã, factus est terræmotus in Anglia, & quòd in illa terra euenit maxime cõstat admirandũ, nec est hoc visum tempore cuius non extat memoria. Ipsa enim patria solida est, ac petrosa & minime cauernosa, factus insuper fuit cum ipso terræmotu, tanquam terribilis tonitruus & mugitus subterraneus, quæ dicebantur vel futuram pestem non minimam, vel regnorum mutationem, vel mortem famosi principis præsagire. Obijt igitur eodem anno & die maximus principum mundi stupor, Imperator Fredericus, obijtque eodẽ anno, episcop' VVinton. Gulih. de Rale in partib' transmarinis, videlicet apud Turon. vbi circiter. xij. menses† morã continuerat,
30 monachi aũt VVintõ, ad instantiã dñi regis, eligerunt sibi Aelmarũ fratrẽ suũ vterinũ, in suarũ animarũ pastorẽ. Obijt insuper episcopus Roffensis circa festum. S. Michaelis, & quia sanctus habebatur, procurante rege, sepultũ est corp' eius apud VVestmon. Eodem anno iiij. Kalen. Iunij, obijt Robert' de Lexintona domini regis clericus & consuliarius spiritualis, qui in iusticiarij officio diu commorans amplas sibi cumulauit possessiones, & regis thesauros ampliauit. Cõpleto igitur hoc anno: iã fluxerant ex tẽpore gratiæ. xxv. annorũ quinquagenæ (id est) Mccl. Notãdũ aũt est, nec est leuiter attẽdẽdũ

† mortẽ expectauerat.

quod in nulla viginti quatuor quinquagenarũ antecedētiũ tot euenerũt mirabilia & insolutæ nouitates, quot euenerunt in hac vltima quinquagena, videlicet vicesima quinta: & sũt nonulli historiographi, qui asserũt quod nec in omnibus alijs quinquagenis tot prodigia & nouitates admirãdæ euenerunt, sicut in hac iam terminata. In hac enim quiquagena Tartari, de suis longinquis & inuestigabilib' sedibus erũpẽtes, climata Orientaliũ tam fideliũ quã infideliũ ferali exterminio vastauerũt. Admirall' Muremelin' Africanorũ & Hispanorũ rex potentissim' incredulorũ, fines Christianorũ inuadit, sed ipse cũ vniuerso exercitu suo victus retrocedit. Prædicante Oliuerio in partib' Germaniç, apparuit toti populo manifestè in aëre dñs noster Iesus Christus crucifixus. Recessit Græca ecclesia à subiectione Romanæ, Babrizato Græcorũ potentissimo cismatizante: Damiata ciuitas in introitu Aegipti, opulentissima & munitissima atq; famosissima, bis capta est à Christianis, & bis amissa. In Anglia plures facti sunt terræmotus, & pluries mare prodigialiter terminos suos consuetos transgrediens finitimis inaudita damna irrogauit. Anglia interdictũ passa est per fere septennium, & per tantũdem temporis guerram intestinam tollerauit. Tandemque per inertiam regis Iohannis, tunc regnantis, facta est tributaria. Idem rex Iohannes Normanniam, & multas alias terras vltramarinas amisit. Angliã & Hiberniã, Innocentio. iij. papç iure tributario subiugauit. Priuilegia autem sanctorum patrum romanorum suo Robore priuantur & authoritate (per hanc adiectionem) (non obstante) non sine eorum iniuria & contemptu. Prohibitum est iudicium quod fieri consueuit per ignem & aquam: permissumq; est alicui, in episcopatũ promoto, pristinos redditus retinere. Permissum est in Anglia iam quasi licite vt habitent Christiani vsurarij inter Christianos, papa protegente, cum sit vsura in vtroque testamento condemnata, quos vsurarios vulgus appellat, & ipsi se mercatores papæ palam esse profitentur. Prohibitum est ne quis ecclesiæ patri immediate succedat sine papali dispensatione, vel illegitimus ad dignitatem promoueatur. Moneta per tonsuram corrupta renouatur. Electus est in dominum, & tanquam regem Angliæ Ludouicus primogenitus Philippi regis Franciæ, propter intollerabiles regis Iohãnis oppressiones, tandẽ idẽ Ludouicus fidei trãsgressor & promissorũ, mortuo rege Iohãne inglorius ad patrẽ remeauit. Otho & Fredericus, papæ rebelles imperatores, cõfunduntur: quibus prostratis culmen emarcuit im-

Quæ sequũtur in hac pag. pertinent ad historiam regis Iohãnis.

10

20

30

cuit Imperiale, papa duos in apicem imperij promouere conabatur. Sed antequam eleuarentur elisit eos dominus, videlicet Henricum de Raspen, Landegrauium de Hassiæ & Thuringiæ, & Comitem Souuartzemburgi, ac Gulihelmum Comitem Hollandiæ, filium Florentij quarti Ducis, & Mathildis filiæ Henrici Ducis Brabantiæ. Gulil. tamen cœpit infra memoratā quinquagenā eleuari, sed cito post periit interfectus. Captus est, & totus exercitus eius dissipatus, rex Franciæ Ludouicus, & multarum magnates regionum cum eo, & conuentus Tēpli, Hospitalis, Theutonicorum, & sancti Lazari, & 10 ciuitas Hierusalem cum suis ecclesijs & locis sanctis Christi presentia cōsecratis, bis destructa, nunc à Chorisminis, nunc à Soldano Babiloniæ exterminata. Eclipsis solis bis contigit per triēnium. Terręmotus in Anglia plures, & maris insolita dilatatio. Consiliū generale bis celebratū est, Romę scilicet et Lugduni. In vltimo Inperator Fredericus excōmunicatus & cassatus. Non procul à Ianua, videlicet in mari, multi prælati capti sunt, & nonnulli submersi. VVallia quoq; Leolino principe suo viduata; & postea duobus filijs suis Dauide & Griffino cito præuētis, legib⁹ Anglię & regis dominatui incuruātur. Vasconia per Comitē Simonē edomatur, postea recalcitrās regi in- 20 clinatur, & à vendicatione regis Hispaniæ liberatur. Maxima pars Hispanię Christiano cultui restituitur per regē Castelliæ strenuissimū: & nobilissimæ ciuitates scilicet Corduba, Sibilla, & magna Valentia, & aliæ quamplures, & insulæ opulentissimæ dicto regi mācipantur, & fide catholica fideliter illustrantur. Papa velut exul & profugus, et ab vrbe expulsus, fugit à ciuitate in ciuitatē, locis plurimis latitando, persequente Frederico ipsum Innocentem quartum. Qui tandem Lugdunum veniens, ibi tutius latitauit. Iste tamē nullaten⁹ flagellū domini castigantis recognoscens ecclesiā plus grauabat q̄ antecessores ei⁹ vniuersi. Tres apostolici sederūt infra duos annos, 30 vacauit sedes papalis, per annū &. ix. menses. Suspenduntur prælati à collatione beneficiorū donec illi satisfiat, pro quibus scribit vt eis prouideatur in quantū duxerint acceptandum. Fratres Prędicatores, & Minores ex præcepto domini papæ, vrgente obedientia, fiunt domini papæ thelonarij nuncij, & quasi legati: seduli pecuniæ papalis collectores, prædicando, cruce signando, & iterum facto fine resumendo: infirmis morituris & testamenta condituris assistendo. Omnia ad commodum domini papæ diligentes negotiatores, multimodis armati potestatibus, conuertebant.

Ordines multiplicabantur in Anglia, præter ordines Prædicatorũ & Minorum, videlicet fratres de Monte Carmeli, fratres Crucife-rorum: & quidam qui se appellant fratres de ordine sancti Augu-stini, & multi alij. Item in Alemania & Francia mulieres quæ se Begninas nominant. Multi sancti in Anglia florent, vel de Anglia, beatus scilicet Eadmundus Cantuar. archiepiscopus, apud Ponti-niacum iacens, choruscat miraculis, eiusdemq; frater magister Ro-bertus. Sanctus Robertus heremita apud Knaresburg, virtutibus claret manifestis. Episcopus quoque Londini Rogerius, ad cuius tumbam signa appenduntur quamplurima, beneficiorum collato-rum infirmis testimonialis. Item in Alemãnia, sãcta Elizabeth Lan-degrauea de During. Sanctus Augustinus in Norvvegia, claris pro-batis & approbatis miraculis illustratur. Et extra istam quinquage-nam, cito tamen post, apud Lincoln. Sanctus Robertus eiusdem ci-uitatis episcopus, examinatis miraculis gloriose nimis honoratur, vnde in eadem ecclesia, alij pristini sancti (scilicet) sanct' Remigius & sanct' Hugo, quasi congaudentes & applaudentes nouo confra-tri suo, sancto Roberto, licet non canonizato: sua Christi fidelibus be-neficia miraculorum quasi circa impenderunt, vt eorum testi-monium cannonizationi equipolleret. Et non multos post dies, quẽ-dam puerum circiter annorum trium, quem Iudei circumciderunt crucifixerunt, & post excogitata tormenta in cruce occiderũt in ec-clesia Lincoln. sepultus, multis sanitatis suffragia dicitur contulisse, ita vt ecclesia Lincolniensis beatissima prædicaretur, & à peregri-naliter eam adeuntibus honoraretur. Ipse quoque Cicestriæ Ri-chardus adeo claruit miraculis vt viderentur Apostolorum tempora renouari. Reædificatur ecclesia VVestmonaster, sumptibus domini regis Henrici, & feretrum aureum ad opus sancti Eadvvardi de e-iusdem thesauro fabricatur. Vasa insuper carissima impræciabilia & admiratione digna, cum gemmis & sericis pannis prælectis, & nouis libertatibus, eidem domui à rege conferuntur, ædificauitque dominus rex capitulum incomparabile. Albigensium, Iouinianorum, Bugororum, & aliorum errantium hæreses prædicatorum di-ligentia exulflantur. Interea sancta pars Christianorum (Saracenis ad votum sæpe triumphantibus) non mediocriter infirmatur, sed in Hispania iactura talis fœliciter instauratur. Antiochia turris insurgẽ-tibus arctatur, & vsque quaque ad ciuium vineas & agricultu-ras, & vsque ad muros ab eisdem appetitur & impugnatur. Pascha

hoc

hoc anno, suo loco debito, scilicet. vi. Kalendas Aprilis euenit, quod nunquam ea die euenit anno videlicet quinquagesimo. Omnia verò elementa, quod est notabile & significatiuum, hac vltima annorum quinquagena insolutum & irregulare detrimentum tollerarunt. Ignis quasi fulgur temporibus hiemalibus frequenter reboauit, & terribiliter cecidit, & emicuit cōtra naturæ cursū cōsuetū. Aër quasi pregnans prenotato tonitruo, fulgure, & pluuiarū inundatiōe caligauit perturbatus. Aqua quasi mare solitas metas transgreditur: & in mari vbi profunditas esse consueuit arida aperuit, & loca cō-
10 termina deuastauit. Terra quidam in Anglia, etiam in Cistria terræmotus insolitus pluries perhorruit, & in Sabandia ciuitatū, villarum, montium, castrorum, ecclesiarum: & multorum milium hominum absorptio fuit & terribilis & inaudita.

Virginis à partu iam mille volumina phebus,
Cum bis centenis & quinquaginta peregit
Annua: sed visum non est sub tempore tanto,
Aprilis sexto fuerit quòd Pascha Kalendas,
Dum quinquagenus orbem percurreret annus:
Hoc tamen euenit anno, cui terminus hic est.
20 *Nec quinquagenis alijs, tot digna stupore,*
Scut in hac, vidit quisquis natusué renatus.

Hic quoque proposuit frater Matheus† Commētaria sua terminare propter imminentia quædam pericula. Si enim de potentibus vera dicantur & scripturæ commendentur: bella parantur ei: si taceantur, vel si bona pro malis annotentur, mutilabitur, & de blandimentis, adulationibus, & falsitatibus grauiter opus totale condēnabitur & redarguetur. Libellus iste authori suo ager sterilis potest merito appellari. Nā sudor in cultura laboriosus, in colligēdæ messis tempore, cōmoditatis omnimodæ carentia silex est, & spinæ &
30 tribuli pro fructibus colliguntur. Et quia iuuat in sterili spargere semen humo, sperandum tamen est quòd bona quæ homo non remunerat ingratus dei largitas, plenius recompensabit. Bonum quippe est ad dei laudem euentus rerum notabilium scribēdo perpetuare, vt subsequentes legendo castigentur, mala quæ digna sunt vltione deuitādo, & bonum quod dominus plenè remunerat operando. Dictus autem frater Mathe' Parrisius, dū in proposito fuisset historialem librum suum terminare, sic ait.

† Chronica.

Terminatur hic Mathei,
Chronica: nam Iubilei
Anni Dispensatio
Tempus spendet requiei:
Detur ergo quies ei
Hic & cœli solio. Et paulo post

Siste tui metas studij Mathæe quietas,
Nec ventura petas, quæ postera proferet ætas.

De admirabili tonitruo & coruscatione in vigilia Natalis Domini.

ANno gratiæ. Mcclj. Rex Henricus Tertius, anno regni sui. xxxv. fuit ad Natale domini VVintoniæ. Nocte autẽ Natalis domini tonitrus est auditus & visa choruscatio. Rex quia sperauerat in partes proficisci Orientales peregrinus, vbi aurum cedit in monetam, aureos cœpit desiderare & colligere, vt qui negocia expedire in curea regis desideraret, aurum potius quam argentum ipsi regi largiretur. Mortuo vt prædictum est Frederico: omnes captiuos quos idẽ F. in vinculis tenuerat, fecit fili9 illi9 Cõradus ad vlteriora terræ trãsferri, & ad Palerniam, vel alias Siciliæ ciuitates, vt securior esset de illis: transmitti aliquos tamẽ illorum concessit Henrico filio imperatoris Frederici & nepoti regis Anglorum, redimendi, vel aliter ad arbitrium suum tractandi. Diebus autem sub eisdem mota est discordia inter Saracenorũ potentissimos Soldanos: sed maxime inter Alapensium & Babiloniorũ Soldanos & magistratus. Indignabantur & inuidebant, eo quòd ipse Babiloniorum Soldanus acceperat in bello regem Francorum, famosissimum ac potentissimum: imò plus commouebantur, eo quod ipsum iam redemptum liberũ abire permiserat, & iam tutus apud Acon cum Christianis commorabatur. Summa autem redemptionis regis Francorum, erat sexaginta milia librarum auri primi & purissimi, absq; alijs denarijs communibus, videlicet Esterlingis, Turonẽsibus, & Parisiensibus, qui ad infinitum numerum ascenderunt. Numerus autem interfectorum sexaginta millia, & viginti millia & amplius, exceptis submersis, fugitiuis dispersis, & eis qui vltro hostibus sese reddiderũt, & illi apostatarunt qui plus alijs nobis nocuerunt. Prohibiti sunt Iudæi per regem & regales, sub magna pœna, ne carnes comederent. vi. Feria, vel in quadragesima. Odiosiores enim facti sunt regi Anglorum, quia improperatum fuit regi Frãcorum, quasi pro opprobio & redargutione,

dargutione, quod Christiani sustineant Iudaeos habitare inter se, qui
dominum eorum & deum tot lacessitum iniurijs tandem crucifix-
erunt. Memfredus, filius Imperatoris naturalis, respirans, insurgit
contra papam. Nuchera ciuitas in qua plusquam. xxx M. Sarrace-
norum habitant, quam construxit Imperator, non destruitur, sed à
Mēfredo protegitur. Guido frater regis, vocatus vt dicitur, venit in
Angliā cū alijs fratribus praeditatis. Angli vilescunt & depauperan-
tur, praecipue ciues London. Praelati & viri religiosi, papa iubente, &
rege spoliante, in vltimam seruitutem detrudūtur. Papa venit Peru-
sium. Vix redijt Comes Lecestriae. S. de Vascon. sed multiplicatis
virib' iterū remeauit. Hec detestabilis adiectio (Non obstante) enar-
rat Sanctorum scripta & facta. Cedit episcopus Dunel. Nicholaus,
assignatur ei portio competens, videlicet Stoctona, Houedum, & E-
sentona. Henricus de Bathon. miles, & domini regis Iusticiari' gra-
uiter accusatus & diffamatus coram rege, vix mortem euadit. Co-
mitissa Arundell, fundat vnam ecclesiam sanctimonialium non
procul à Len, quae Marcham dicitur. Rumor increbuit in par-
tibus Occidentalibus, quod Fredericus Imperator obierat die sancti
Luciae. Archiepiscopus Cantuariensis Canonicos London. eo quod
eos visitare vellet, cum maximo grauamine potenter conatur con-
fundere, tandem visitauit, sed cum moderamine. Obijt Gulihelmus
de Cantelupo regis Conciliarius, succedit Gulihelmus filius eius.
VVallia incuruatur legibus Angliae. Confirmantur VVintoniensis
& Roffensis electi. Papa recessit à Lugduno, venit sed vix Mediola-
num. Obijt Paulinus piper regis Dapifer & consiliarius. Obijt Gal-
fredus Dispēsator, miles strenuus. Mirabilis pestis oritur in Francia
de quibusdam nebulonibus videlicet pastoribus ad originem [illegible]
multiplicata. Omnes tamen euanuerunt. Damiata ciuitas à Sarrace-
nis solo tenus complanatur. Papa nouas condit decretales. Equino-
ctiali tempore mare metas suas longo spacio transgressum est. Re-
gina Scotiae, scilicet relicta Alexandri repatriat. Acceptis Tornea-
mentis, apparet odium & inuidia inter Alienigenas & Anglos, &
formidabile suscepit incrementum.

Alexander rex Scotiae desponsauit Margaretam, filiam regis Henrici,
apud Eboracum.

ANno gratiae M.cclij. Rex Henricus Tertius, anno regni sui xxxvi.
fuit apud Eboracum, vbi Alexander, iam rex Scotiae, despon-
sauit filiam regis Angliae Margaretam ad Natale domini, & rex
Angliae

Angliæ, regem Scotorum baltheo ibidem cinxit militari. Et rex Scotiæ fecit homagium regi Anglorum. Cōmittitur custodia regis Scotię, & reginę, & regni, Roberto de Ros, & Iohāni de Baliolo. Iudei grauiter talliātur. Accusatus grauissime Comes Lecestriæ. S. resignat custodiam Vasconiæ regi. Ariditas. iiij. mensibus maxima inualuit. Beneficiati in episcopatu Lincolnię promouentur ad sacerdotium inuiti. Conradus prosperatur in guerra contra papam: nec prosunt papæ rapinæ consuetæ. Obijt Robertus Passelevv vetus Anglicus & inueteratus, quo machinante amiserat abbas Ramesiæ, potissimam partem nundinarum sancti Iuonis. Multorum autem sicut & eius pacem perturbauerat, & minuit possessionem. De ipsius moribus non moralibus, multa in hoc libro præscribūtur. Sopita est discordia, quæ fuit inter abbatem VVestmonasteriēsem, & eius conuentum, rege procurāte. Obijt victoriosissimus rex Hispanię Aldefonsus. Doluit inde rex Angliæ, sed plus Blāchia. Cōfertur Vasconia Eadvvardo, nec fit mētio de Comite, cui quōdā fuerat concessa, & incartata, & ipse in possessione constitutus. Aestus & ariditas maxima & diuturna in æstate. Factū est hastiludiū quod Tabula rotunda vocatur, vbi perijt strenuissimus miles Herualdus de Munteinni. Obijt Gulihelmus de Hauerhulle clericus regis & thesaurarius. Ecclesia Eliensis nobiliter per episcopum Hugonem reperata dedicatur. Obijt Comitissa Margareta de Riparijs. In festo sancta Eadvvardi fuit magnum consilium Londini, vbi rex auxiliū pecuniare postulat: episcopus autem Lincolniæ Robertus primo contradixit, postea alij animati per eum restiterunt. Talliantur ciues Londinen. quos Barones consueuimus appellare, quasi serui vltimæ cōditionis. Galfridus de Langleia, qui multis & iusticiari' de Foresta, supra modum nobiles Boreales fictis de causis pro captura carnis ferinæ depauperatus deponitur à balliua, & vnus de custodibus reginæ Scotorum constitutus ibi, tantum tyrannizauit, vt ipsius impetus nobiles Scotiæ non poterant tollerare, & amouerant eum. Ipse autem ad seruitium Eadvvardi se transtulit, in quo seruitio multos regi & Eadvvardo (sicut dicetur in sequentibus) suscitauit inimicos. Hunc nutrierat & exaltauerat Robertus Passelevv, sed postea more cuculi, nutritus nutrientem supplantauit. Eodemq; anno, venit magister Albertus, domini papæ clericus specialis, & notarius, offerre Comiti Richardo regnum Apuliæ. Sed cum Comes exigisset securitatem, videlicet quædam castra domini papæ & ob-

sides vt

fides vt esset in possessione, et aliqua saltem securitate de papali promisso. Respondit Albertus se papam super hæc conuenire. Albertus interim multa sibi beneficia acquisiuit, quibus acquisitis, transalpinauit, & audita (dominus papa) Comitis respõsione, noluit aliquod propositũ continuare de præmissis. Eodem tempore venit in Angliã archiepiscopus Cantuar. Bonifacius, cuius aduentus paucos prælatos, & multo pauciores laicos (quod inuiti dicimus) letificauit. Ortũ est graue scandalum, & discordia hostilis inter archiepiscopũ Cantuariensem & electum VVintoniæ, eo quod electus Officialem archiepiscopi, magistrum videlicet Eustachium, fecit capi violenter in ecclesia de Lambeth, cum quodam capellano, & indecenter nimis tractari & abduci: vigilanter igitur procurantibus rege pro fratre suo. Aeth. & regina pro auunculo suo archiepiscopo, vix tandẽ tantaque est sedata perturbatio. Eodemque anno, prima dominica Aduentus domini, obijt dominarum domina seculariũ Blanchia, post multas quas pro filijs suis sustinuerat tribulationes. Iohannes Mansel domini regis clericus, & conciliarius specialis, industria sua promerente, ad inestimabiles redditus prouehitur & possessiones. Ipso quoque anno, episcopus Lincoln. Robertus, fecit diligẽter computari alienorum redditus in Anglia, per istum papam scilicet Innocẽtium promotorum, & inuentum est quod nunquam aliquis prædecessorum suorum in triplo aliquos sui generis vel patriæ tot ditauerit. Temporibus quoque sub eisdem permisit rex astutè nimis viros religiosos affligi à nobilibus viris, qui canibus venaticis vtebãtur, eorum vicinis, adeo vt eorum libertates enaruarentur, & culturę conculcarentur. Eodm anno statuit papa Innocentius, vt Cardinales capellis rubeis vterentur.

De perturbatione conuiuij apud VVintoniam.

ANno gratiæ. Mccliij. rex Hẽricus Tertius, anno regni sui. xxxvij. fuit in Natali domini apud VVintoniã, qui iuxta ritum tantæ solennitatis, ciues VVinton. fecerunt xenium nobilissimum. Quos idem rex nuper obligarerat ad ducẽtes marcas eidem in breui persoluẽdas. Quod quidem festum non modico obscurauerat discordia præmota inter archiepiscopum Cantuar. & electum VVinton. rege tantum procurante, pro iniuria quadam magistro Eustachio de Len, officiali suo, facta per eundem electum, & ob hoc excommunicationis sententia innodatum: quam tamen commotionem rege & regina procurantibus in breui commutauerunt in pacem.

Conuocati

Conuocati tunc temporis in præsentia regis prælati Angliæ, & instãter petentes chartas suorum custodiri prædecessorum, regis super hoc quàm citius obtinuerunt assensum. Et data super hoc sententia, candelis accensis hoc manifestarunt in publicum, vnde gratanter annuerunt contributionem, quam ab eis rex petierat, non modicã. Frater quidam de ordine Prædicatorum, Petrus nomine, à Mediolanensibus, pro assertione veritatis, & fidei defensione, eorum vitia, errores, & hæreses redarguens, latenter interemptus est. Quem dominus papa à miraculorum indicijs manifestatum, martyrem duxit magnifice canonizandum. Ciuis quidam Bononiensis Brãcaleo nomine, creatus est in Senatorem Romanum. Qui potestate suscepta, iusticiam in omnibus terribilẽ exercuit, & suspensis malefactoribus commissam sibi vrbem & populum laudabiliter gubernauit. Iudæi non pauci effugantur à Francia, transmisso super hoc de Terra sancta regis Franciæ mandato. Improperabant enim eisdẽ Sarraceni, quòd iniuste eos Christiani impugnant, cum falsos Iudæos Christi sui peremptores inter se degere permittant: iustum enim esset eos prius eijcere, & postea ad alios sibi rebelles festinare. Obijt abbas sancti Augustini, & eorum præcentor eidem eligitur subrogari. Comitis verò Glocestriæ Richardi filius primogenitus desponsauit neptẽ regis Angliæ, filiã scilicet Guidonis Comitis Engolismi, de Pictauia oriundã, ætate paruulã, immo infantulam, procurante hoc rege H. & pro maritagio vsque ad v. milia marcarũ regaliter largiente. Comes Lecestriæ resignauit custodiam Vasconiæ, & eam sibi proposuit rex Hispaniarum vendicare, habẽs de donatione eius antiquam chartam regis. H. sufficientem, ac regum Richardi & Iohannis confirmationem. Hoc cum audisset rex, vehementer doluit prædictum Comitem scilicet ab huius custodia semotum, quippe quia vir potens erat, & in arduis sapiẽs, & defensor tutissimus, cumque studuit amotum restituere, vnde Comes clam secessit in Franciam, onus huius declinans iterum resumere: quem Franci non modice affectabant Senescallũ Franciæ habere, sed minime valuerunt eum ad consensum inflectere. Comes Glouer. Richardus, & Gulihelmus de Valencia, transfretarunt, principaliter vt matrimonium prædictum ad effectum perducerent: secundario vt in quodam hastiludio, tunc tẽporis acclamato, trãsmarino, se suasque vires & audaciam, & equorum suorum ausu probarent temerario celeritatem: qui prostrati, spoliati, & baculati, fomentis & balneis indiguerunt

10

20

30

diguerunt diutiurnis. Tunc temporis, quarto die, visa est Luna antequam esset prima pronunciata. Iuuenes Londin. statuto pauone pro brauio, ad quindenam vires suas ad equorum cursus sunt experti. Quidā autem tirones de familia regis, super hoc indignantes, conuiciabātur eisdem, eis se in certamine opponentes, quos ipsi Lōdinenses cum fragmentis hastarum rubricantes & laniantes ab equis suis dederunt præcipites, & fugauerunt fugientes. Quęrelis igitur super hoc multiplicatis regi, rex ad solitam se conuertens vltionem, magnam à Londinensibus petijt pecuniam. Post paucos dies 10 auditū est, quod Regula in Vasconia, cum sancto Milione, & multa alia castra, capta sunt & amissa, & strages hominum erat non minima. Rex igitur non mediocriter formidans, ne per tales amissiones tota Vasconia pateret discrimini, constituit vt missis breuibus, per singulos comitatus clamaretur vt cuiuslibet arma debita & cōsueta censerentur, & si sufficientia essent monstrarentur, vt scilicet si necesse incumberet, quiuis ad præliandum paratus existeret. Videret præterea vt quicunque .xv. libras terræ haberet, miles efficeretur. Similiter vt excubantes vigiles in qualibet ciuitate constituerētur, qui vicos & plateas, exitus & introitus diligenter custodirent. 20 Prouidit insuper vt si quis à latrone vel ab alijs obiter damnificaretur, ipsi quibus patriæ iminebat custodia, lęso satisfacerent, & malefactores insequentes ab eisdem patriam mundaret. Quæ quia sine communi baronagij assensu prouisa sunt constitui generaliter, minime valuerunt. Obijt magister Richardus de VVitz episcopus Cicestriæ. iiij. Nonas Aprilis, vir eminentis scientiæ & eximiæ sanctitatis, & quandoque beati Eadmundi Cantuar. archiepiscopi clericus & consiliarius specialis. Huius autem Richardi assertionibus & fratris Roberti Bacun de ordine Prædicatorum, certificatus: frater Matthæus Parisiensis, memorati S. Eadmundi vitam à fide dig-30 nis sibi relatam diligenter perscripsit. Post recessum comitis Simonis de Vasconia, cœperunt Vascones bella ad inuicem mouere, alter alterius castra inuadere, homines captiuare, ædificia in fauillas redigere. Ex quibus primus fuit Gasto, dominus Biardæ & Peregoti, qui se transtulit ad regem Hispaniarum, vt inde plus regem Angliæ infestaret. Et sic hostes regis in Vasconia animauit, ita vt Burdegalis, quæ toti Vasconiæ victualia consueuit ministrare, cœpit egere. Dominus rex concessit ecclesiæ de VValtham, & confirmauit, vt quotiescunq; domum illam contigerit vacare, conuentus tam

de Baronia quam de possessionibus ecclesiæ liberam habeat pro voluntate sua disponendi facultatem, duo insuper mercata, & alia bona eidem contulit, & super his chartam suam, licet prius obtentam, iterum confecit. Cum ecclesia Romana sui præsulis & pastoris diutius viduaretur præsentia, rogatus est dominus papa solenniter à Romanis, vt Romam rediret, gregem suum more pastoris gubernaturus: qui tamen retardatus iterum vocatus est & solenniter, hoc adiuncto, vt scilicet tunc veniret aut nunquam. Quo audito dominus papa, de mora timens periculum trahere, à Perusio recedens, Romam vsque properauit. Et licet in multa tenebatur pecunia eisdem, quam pro eo contra Fredericum expenderent, gaudenter & reuerenter ab omnibus susceptus est. In quindena Paschæ, adunato magno parliamento, petierunt prælati ferè omnes, insimul congregati, vt dominus rex chartas conseruans & libertates, quas sepius promiserat, sanctā insuper ecclesiam permitteret suis gaudere libertatibus, maximè de electionibus prælatorum tam cathedralium ecclesiarum, quam conuentualium. Quæ omnia rex se indemniter obseruaturum protestans: eorundem vna cum aliis magnatibus, ad suæ præcipuè peregrinationis subsidium, postulatum de contributione reportauit assensum. Concessa est igitur regi decima pars prouentuum ecclesiasticorum per triennium, à militibus verò scutagiū illo anno, scilicet ad scutum tres marcæ. Rex autem bona fide promisit se omnia inuiolabiliter obseruaturum, quæ & alias multocies iurauerat, & pater suis Iohannes primo affirmabat, & vt certiores fierent de promisso, præcepit super hoc in præsentia sua sententiam proferri in publicum, quod & factum est hoc modo.

Sententia excommunicationis lata contra transgressores libertatis ecclesiæ.

Reliqua quære in historia Matthæi Paris.

Tertio igitur die Maij, in maiori aula regia VVestmon. sub præsentia & ascensu domini Henrici, dei gratia, regis Angliæ. & cæt. Quo facto, prolata fuit in medium charta patris sui. I. in qua iterum concessit idem. I. rex mera voluntate, vnde recitari fecerunt libertates prædictas. Dum autem rex memoratam sententiam audisset: tenuit manum suam ad pectus suum sereno vultu & voluntario: & in fine, proiectis candelis & fumigantibus, dixerunt singuli: sic extinguantur & feteant in inferno omnes huius sententiæ incursores, & respondit rex cum omnibus astantibus, Amen. Amen. Episcopus autem Lincolniæ Robertus, huius rei suspicans instabilitatem, fecit ilico per totam Diocesim Lincoln. memoratā renouari sentētiam.

Tunc

Tunc temporis Burdegalenses significarunt regi, quod nisi festinanter veniret in Vasconiam, omnia foret amissurus, addentes quod per tyrannidem Simonis, Comitis Lecestriæ, multos subditos & amicos perdidisset; quod falsum est quia multocies plures rebelles & proditores edomitos regis subdiderat dominationi. Fecit igitur rex acclamari voce præconia in Vasconia, quod nullus eis tunc Comiti Simoni intenderet vel obediret, addens quod propter oppressiones & querelas eorum deposuit prædictum Comitem, & chartam quam de obtinenda Vasconia; per septennium sequens præfecerat eidem, pretio redemit. Quod Vasconibus quam plurimum placuerat, ex quo sciebant eius dominationem expirasse, seque regi inimicos facilius exhibere. Ernaldus de Bosco, miles, constitutus est prothoforestarius loco Roberti Passevve, scilicet in partibus Australibus Angliæ, vsque ad fluuium qui dicitur Trentā, Iohannes verò de Lexintona, miles, à dicto flumine vsque ad regnum Scotię, loco Galfridi de Langlea. Miracula manifestā celebrantur ad tumbā Richardi, episcopi Cicestrensis. Cuius corpus exanimatū, inuētum est ciliciatū & circulis ferreis constrictum. Eligitur magister Iohannes Clipping, in episcopum Cicestriæ, eiusdem ecclesiæ canonicus. Emanarunt apostolica mandata per circuitum, vt quilibet episcopus, tam transmarinus quàm cismarinus, districtè visitaret monachos omnes, tam exēptos quam non exemptos, in sua Dioecesi cōstitutos, & eosdē cōpelleret ad quosdā articulos obseruādos, qui nec ad regulā S. Benedicti pertinēt, nec de eius substātia existunt, vnde Franciæ monachi, pacē sibi cogitantes præuidere, datis. iiij. milibus librarū Turonensiū domino papæ, huiusmodi impetū cōpescuerūt. Abbas similiter S. Albani, cū cęteris paribus suis & eorū conuentib' ad præsentiā domini papæ appellauit quam citius. Circa kal. Iunij, rex certificatus de desolatione Vasconiæ, milites omnes per Angliā, sibi seruitiū militare debētes, fecit sūmoneri, vt in octauis. S. Trinitatis parati essēt apud Portesmue, in Vasconiam cū rege trāsfretaturi, & eam ad dominiū suum & pacē potēter reuocaturi. Captis interim vsque ad mille nauibus, earum custodes, vento carentes, per tres ibi menses moram protraxerunt, & rex thesauro pro magna parte iam consumpto, à proposito est prępedit', ita quòd transitus ille dei videtur fauore destitutus. Obijt episcopus Landauensis Gulihelmus, cuius obitum cecitas septennis subarrauit. Comes Rogerius Bigotus, Marescallus Angliæ, filiam regis Scotiæ, quam anteà

 spreuerat,

spreuerat, iudicio ecclesiæ salubriter eruditus: ad matrimonium libens accedens & tutus reaccepit in vxorem. Rex autem vento diu desiderato sibi prosperante, viij. Idus Augusti, valedicens Angliæ, Neptuno se commisit, constitutis regni sui custodibus Richardo Comite fratre suo, & regina: commisso eorum custodiæ Eadvvardo primogenito suo. Circa Assumptionem beatæ Mariæ, applicuit rex in Vasconiam apud Burdegalim: occurrētes autem ciues, ipsum vt decuit reuerenter susceperunt. Iussit igitur ilico regulam obsidione vallari, vbi quamplurimi hostium suorum Gastonentium latitabant, ipso Gastone ad regem Hispaniæ confugiente, cuius se fecit amicum, & Vasconiæ (eum vt dicebant contingens) eidem promisit dominium. Audientes Franci quod rex Angliæ in Vasconiā aduentasset, timentesq; ne Pictauenses transfugium facerent ad regem Angliæ dominum eorum; frugalem manum illuc militarem destinauerunt, non permittentes eos habere custodiam castrorum vel ciuitatum: & sic licet inuiti fideles effecti, nec Francis nocuerūt, nec Anglis prodesse potuerunt. Obijt Thomas de Hereford archidiaconus Northumbriæ in octauis sancti Laurentij, fine sancto & beato: hic quandoque beati Eadmundi Cantuarien. archiepiscopi discipulus in schola, & socius extitit familiaris, vnde factus est ei vsque ad mortē secretissimus. Similiter & magister Richardus, postea factus episcopus Cicestriæ, eiusdem sequi nitebatur vestigia. Hic quia pauperū fuerat amator, cuidā pauperimæ domui, fratrum scilicet de Monte Carmeli, corpus suum delegauit. Hunc sanctum archidiaconum Thomam, similiter & episcopum Cicestriæ Richardum, licet non Romæ canonizentur, sancti Eadmundi contubernio credimus indubitanter sociari. Hos igitur tres beatos, Eadmundum, Richardum, & Thomā, dei confessores, Anglia in præsenti produxit gloriosos. Miles quidam de electioribus regis Franciæ, existentis tunc in Terra sancta, non mediocriter accensus de filio suo milite strenuissimo, quem idem rex ipso nesciente fecit suspēdi pro trāsgressione quadam, de quo etiā idem rex fideliter promisit patri suo prębere remedium: cuidam se Soldano, Christianis derelictis transtulit, & de amico factus est eis inimicus, & Paganis aditis factus est apostata formidabilis. Cū dominus papa significasset per apostolica scripta episcopo Lincoln. Roberto, sicut (& multis alijs pluries fecerat) pręcipiēs vt aliquid faceret ꝙ eidē ep̄o videbatur iniustū & rationi dissonū: rescripsit idē ep̄s dn̄o papæ in hęc verba.

Rescribit

Rescribit domino papæ R. Lincolniæ episcopus.

Salutem. & cæt. Nouerit discretio vestra quod mandatis apostolicis affectione filioli deuotè & reuerenter obedio. & cæt.

Reliqua quære in historia Matthei Paris.

Cum hæc epistola ad noticiam papæ peruenisset: ipse dominus papa valde cõmotus, ipsum ꝓposuit mittere in tantã & præcipitare confusioné, vt toti mundo foret stupor & tremoris exemplũ: tandẽ tamen cõsilio saniori emollitus sub dissimulatione permisit trãsire ne maiorem videretur super hoc tumultum excitare. In vigilia assumptionis obijt venerabilis vir Ranulphus abbas Ramesiæ: domum 10 suam & gregam, tam in spiritualibus quam temporalibus, relinquens abundantem. Rex nuncios suos solennes destinauit ad regem Hispaniæ, scilicet episcopum Bathonien. & Iohannem Mansel clericum suum specialem, postulans sororem suam Eadvvardo filio suo primogenito, & hæredi regni Angliæ legittimo matrimonialiter copulari, & vt ipse rex eundem. E. cingulo decoraret militari. Episcopus Lincolniensis Robertus, ægritudinis lecto detentus, in spiritu cognoscens tribulationes ecclesiæ in proximo imminere, recitansque coram clericis suis quædam facta Romanæ curiæ, grauiter redarguit tam fratres Prædicatores quam Minores, dicens 20 quod eorum ordo ideo in paupertate voluntaria, id est, spiritus cõstituitur, vt liberius magnatum error ab eisdem reprehendatur. In hoc autem quod ipsi peccata magnatum audacter non redarguunt eosdem hæreticos dixit esse manifestos, & addidit.

Hæresis quid.

Hæresis est sententia humano sensu electa, scripturæ sacræ cõtraria, palam edocta, pertinaciter defensa. Hæresis enim Græcè electio est Latinè. Dare autem curam animarum paruulo, sententia est alicuius prælati, humano sensu electa propter carnem vel temeritatem, & est scripturæ sacræ contraria, quæ prohibet fieri pastores qui non sunt idonei ad arcendum lupos, & est palam edocta quia manifeste 30 portatur charta sigillata vel bullata, vel est pertinaciter defensa: quia si quis voluerit contradicere suspenditur & excommunicatur. Cui autem tota diffinitio hæresis conuenit, hæreticus est: sed quisque fidelis tenetur se opponere hæretico quantum potest, qui ergo potest cõtradicere & non cõtradicit, peccat, & videtur fautor esse erroris, secũdũ illud Gregorij. Nõ caret scrupulo societatis occultæ, qui manifesto facinori desinit obuiare. Cũ aũt hęc et alia multa lugubria, quęrula voce, de statu ecclæ ꝓposuisset episcop⁹ memoratus, ab hui⁹

mundi exilio, quem semper exosum habuit, in nocte sancti Dionisij, apud Bugden, mannerium suum, fœliciter ad dominum migrauit. In eadem verò nocte, vt dicitur, episcopus Londinensis Fulco, cũ esset prope illud maneriũ, audiuit signum dulcissimum in sublimi pulsari. Fratres etiam quidam Minores versus illum locum properantes, illius mortis ignari, classicum mellitum in sublimi audierunt campanarum, inter quas vnum signũ dulcissimũ articulatim audierunt prælectum. Tandem verò cognouerunt vtrique illam visionis seu auditionis horam extitisse, in qua idem sanctus episcopus fœliciter migrauit à corpore. Iste Robertus episcopus Lincoln. de ima Suffolchiæ gente, in villa de Strodbroke, traxit originem. Obijt Gulihelmus de Vescy, miles quidam de nobilioribus baronibus Borealium partium Angliæ, rege tunc in Vasconia existente, & eandem custodiam Alienigenæ cuidam cõmittente. Defuncto vt prædictũ est episcopo Lincolnię Roberto, orta est discordia inter archiepiscopũ Cantuar. & Canonicos Lincolniæ. Vendicabat enim archiepiscopus potestatem conferendi præbendas & redditus in eodẽ episcopatu tunc vacante. Canonici verò cum multis clericis ius huius non ignorantibus, contradixerunt, vnde archiepiscopus eos & omnes contradictores excommunicauit, sed magister Gulihelmus Lupus ei in faciem contradicens, pro omnibus ad sedem apostolicam appellauit. Alienora regina Angliæ, peperit filiam Londini, die. S. Catherinæ, quæ ab archiepiscopo Cantuariensi baptizata, à die natiuitatis suæ nomen sortita est Catherinæ. Parisijs orta est discordia sumptuosa inter scholares, & fratres Prædicatores. Noluerunt enim ipsi fratres approbatis cõsuetudinibus & iuribus vniuersitatis subiacere, sed pro voluntate propria regere & cessare, aliaque cõmunitati contraria perpetrare, vnde vtrobique Roma petita, consumpta pecunia & labore, vix ẽ pax reformata. In ecclesia verò Lincoln. cumulantur diatim miracula miraculis. Operante enim domino pro prædicto. S. Roberto, alij sancti, qui in eadem requiescunt ecclesia, (videlicet. S. Remigius &. S. Hugo) ad beneficia fidelibus impendẽda suscitantur. Hic verò Robertus bonum habens zelum ad dominum & proximum, licet canonicos suos multum vexauerit, & in religiosos terribiliter & religiosas fulgurauerit, cõfidenter tamen dico quod plus deo placuerunt eius virtutes quàm displicuerũt excessus, quod nũc per miracula ad tumbã eius manifestãtur choruscãtia.

De perendinatione regis Henrici apud Besancium.

ANno gratiæ Mccliiij. rex Hēricus Tertius, anno regni sui. xxxviij. fuit ad Natale domini in Vasconia apud Besanceam, vbi Vasconensibus in vestibus duplicibus, & alijs rebus desiderabilibus, preciosa contulit donatiua. Regina autem surgens à puerperio, domino suo regi de suis redditib' quingētas marcas transmisit. In crastino vero beati Thomæ martyris, Lincolnienses canonici elegerunt sibi in episcopum magistrum Hēricum de Lexintona, eiusdem ecclesiæ decanum, qui transfretans vt regi præsentaretur, corā eo formidabat apparere, quia ipsum & totum capitulum rex præcibus sol-
10 licitauerat, vt episcopum Herefordensem eligerent, quod tamē omnes renuebant: veruntamen rex non inueniens in dicto electo causam reprobationis ipsum admisit. Circa idem temp' vocauerat rex, reginam & primogenitum suum & hæredem Eadvvardum, vt ad eum venire quantocius non omittant, vt ad effectum duceretur quod prælocutum est de matrimonio inter ipsum & regem Hispaniæ contrahendo. Venerunt in Franciam quidam Sarraceni ad fidem Christi conuersi, quorum quidam erant baptizati, quidam verò baptizandi. Et hęc fuit eorum causa conuersionis: viderant enim quondam regem miraculose à manibus potentissimi Bbabiloniæ
20 Soldani liberatum, maximā insuper regis in aduersitate paciētiam, inflexibilē in proposito constantiā, & quòd post captionem suam, morā continuauit, castra firmauit, ciuitates cōtra dei hostes communiuit, quòd pro amore dei sui regnum suum deseruerit, se maris, bellorum, alienorumque regnorum periculis expositurus, pro animabus infidelium lucrandis laborauit. Orthodoxorum insuper informatione didicerāt, quòd Mahumeti lex spurcissima, animarum est intoxcatiua. Attulerant autem regis Franciæ literas patentes, vt de elemosinis regis sustentarentur donec ipse veniret in proprias partes, eis plenius prouisurus. In septuagesima verò applicuerunt na-
30 ues quædam Barbarorum, rabie vētorum agitatæ, magnæ quidem & elegantes, quibus non sunt visæ penes nos consimiles, armamentis naualibus & belicis, victualibusque omnimodis communitæ, & appulsæ sunt non longe à Beruico. Et cum interrogarentur, qui nā essent: noluerunt vel forte nescierunt intelligibiliter intimare, qui, cur, vnde, vel qualiter aduenissent, nec linguam eorum aliquis ex balliuis intellexit, vnde permissæ sunt in pace recedere. Visæ sunt etiam aliæ tales naues super mare. Gasto de Biarde (congregata hostium regis multitudine) temere attentauit ciuitatem Baoniæ

seditiose & hostiliter intrare, eamque occupare. Est autem Baionia sita super mare, secunda in tota Vasconia ciuitas. Sed pluriq; de ciuibus quosdam admittētes de hostibus regis, quia & ipsi eum oderant, comprehensi sunt per regis fideles, & cum alijs proditoribus puniti. Iohannes Hansard non vltimus inter partium Aquilonariū optimates obijt (in expeditione) funere generali. Cessāte aūt frigoris asperitate, quæ fere tota illa hieme inhorruerat cōtinuata, tanta ouiū & ferarum pestis sequebatur mortifera, vt ouilia ouibus, forestę feris vacuarentur: in copiosis autem gregibus vix pars dimidia remaneret. Dominus papa considerans liberales artes iam in mechanicas fuisse poenè conuersas propter lucrum, adolescentesque ętate & scientia satis simplices, cathedras ascendere (indignè) magistrales: vt eleuati timeantur, & facti venerabiliores sine fundamēto ad culmina scandant celsiora: scripsit super hoc elegantem epistolam ad omnes prælatos in regnis Franciæ, Angliæ, Scotiæ, VValliæ, Hispaniæ & Hungariæ constitutos, salubre prouidens consilium contra huiusmodi indiscretam præsumptionem, quam alibi sedulus indagator poterit reperire. Cogitante papa Innocentio, vt generaliter dicitur, ossa episcopi Lincolniæ Roberti extra ecclesiam proijcere, nocte sequenti apparuit ei idem episcopus, vt dicitur, pontificalibus redimitus: vultuq; sereno, & intuitu austero, ac voce terribili ipsum papam affatur, pungens ipsum in latere cuspide baculi pastoralis, et dixit. Senebalde papa, proposuisti ne ossa mea in mei et ecclesiæ Lincolniensis opprobrium extra ecclesiam proijcere? Vnde hæc tibi temeritas? Nullam potestatem in me habere te dominus amodo patietur: scripsi tibi in spiritu humilitatis, vt errores tuos corrigeres, sed tu monita salubria contempsisti: ve qui spernis, nonne & tu sperneris? Sic recedens ipsum papam quasi lancea transuerberatum dereliquit, cum suspirijs ingemiscentem. Quinto Kalendas aprilis, cōfirmatus est electus Lincolnien. videlicet Henricus de Lexintona, Decanus eiusdem ecclesiæ, ab archiepiscopo Cātuariensi. B. Mense autem sub eodem, videlicet tertio, Idus Maij, obijt episcopus Carleolēsis Siluester, supinus corruens de equo, & ossium dissolutis compagibus expirans. Eodem tempore videlicet nono Kalendas Aprilis, obijt Comes de Ferrarijs Gulihelmus, filius Gulihelmi, vir discretus & legum regni peritus: hic in carpento vel lectica vehi solebat, & dum quadam die vehiculum suum super quendam pōtem, videlicet apud. S. Neotum caderet euolutum, ipse contritis mēbris ad

bris ad mortem tendebat velocius. Anno eodē confectum est chrisma in ecclesia sancti Albani, à venerabili episcopo Bangorensi Richardo. Commissum est tunc temporis bellum crudelissimum in confinio Flandriæ & Brabantiæ, inter Francos & Flandrenses ex vna parte, & Comitissam Flandriæ & eius complices, videlicet Gulihelmo de Hollandia regem Almanniæ, & multos alios magnates Brabantiæ & Alemanniæ ex altera parte, prō duobus filijs dictæ commitissæ de viris duobus progenitis. In quo certamine lamentabiliter ceciderunt bellatores strenuissimi; ita vt de vna ciuitate Flandriæ iacuerunt ad decem milia interempti. Tandem cessit victoria Gulihelmo de Hollandia regi memorato & Alemannis. Franci autem victi, vulnerati, & pro maiori parte trucidati, deteriorem calculum subierunt. In abissum igitur dispetationis & desolationis Franci præcipitati, significebant domino regi Franciæ, in partibus adhuc transmarinis commoranti post redemptionē suam, vt ad propria quantocius redire properaret: audentes qualiter coronam Franciæ titubaret per superbiam muliebrem, Comitissæ videlicet Flandriæ, quæ duobus innitens filijs & duobus viris, totū regnum Galliæ repleuit angustijs. Ipso tēpore missus erat pro negocijs regni Angliæ ad partes illas domin'. I. Prior de Nouoburgo. qui super hijs casibus certificatus, hęc scripturę pleni' & processiue cōmendabat. Captorum autem & occisorum magnatū, militum, seruientium, & de copijs armatorum, in illo prælio ad plusquam centena milia dicitur numerus ascendisse. In quindena Paschatis congregati magnates Angliæ ad parliamentum Londini, per tres fere septimanas aduentum Comitis Richardi inaniter expectarūt: quibus rex significauit, quod pecunia & viribus indigebat amplioribus. Responderunt autem omnes quod nequaquam ad succursum domini sui regis corporaliter venire omitterent: si de hostili aduentu regis Hispaniæ, hoc comminantis vt dicebant, plenius certificarentur. Mirabanturque quod idem rex nunquam tempori, quo Comes Legecestriæ Simon, Vasconiæ præfuit, eam vendicauit. Vnde argumentis huiusmodi. Sed per eūdem Comitem qui tunc de partibus redijt transmarinis, veritatem nuntians, super hoc magnates edocti, falsū intelligentes huiusmodi esse mandatū, cū indignatione redierūt. Exigente Comite Richardo non modicam pecuniam, à Iudæis ad opus regis, quamplurimum indigentis: Helias de London. pontifex Iudæorum, respondit pro omnibus. O domini videmus

mus quòd dominus rex nos delere proponit de sub cœlo: det nobis petimus licentiam suam: ecce parati sumus de regno suo exire, & recedemus irredituri. Hæc cum singultibus & lachrimis dicebat amarissimis: vnde magnates, eorum miseriti, eos permiserunt recedere. Irruptio alia hostiliter facta est inter Francos & Alemannos. Frisones, qui neutraliter se habebant, à Gulihelmo de Hollandia hostiliter impetuntur. Tunc temporis, scilicet. xvi. Kalend. Iunij, consecratus est in episcopum, Lincolniensis electus, Henricus de Lexintona, ab archiepiscopo Cantuariensi Bonefacio, in partibus transmarinis. Cùm in exercitu regis in Vasconia VVallenses quidam punirentur à fratribus regis & Pictauiensibus, nulla prius mota querela super hoc coram Comite Herefordensi, qui secundum antiquũ ius Constabularius esse dinoscitur regij exercitus, & super hoc idẽ Comes querimoniam coram rege fecerat, nil nisi subsannas reportaret, indignantes super hoc Angli, proposuerunt in Pictauienses irruere. Rex autem pauescens, veniamque humiliter postulans, vix furorem eorum compescuit quin sanguis latius inundaret. Vndè quidam magnatum videntes pacis firmitatem elongari, de regis tamen licentia, quàm citius redierunt ad propria. Reuocatum est & cassatum immanũ iudicium, quo Henricus De la mare, Iusticiarius itinerans, fecit amerciari domum sancti Albani ad centum libras, eo quòd homines abbatis non venerunt coram eo extra libertatem. S. Albani, sicut nec debuerunt. Vnde impetrauit idem Abbas literas regis super hoc, regina & Comite Richardo existentibus regni custodibus, regeque agente in Vasconia. Concessum est eodem anno à rege Henrico, quòd monachi de VVestmonaster. & eorum successores, coram quibuscunque Iusticiarijs habeant extractas Rotulorum de amerceamẽtis & omnimodis finib⁹ hominum suorum, & de catallis fugitiuorum & damnatorum eorundem. Indè autem fuit prius charta confecta & illis concessa anno gratiæ. Mcclij. Quo etiam anno concessum est eis, quòd conuentus habebit quæcumq; eos contingunt tempore vacationis. Cùm VVinchelsienses reginæ transfretaturæ nauem parauissent sufficientem, Iermuthenses verò Eaduuardo multò pulchriorem, mota est inter eos discordia, ita vt naue pulchriori fracta, nautas inuadentes quosdam vulnerauerunt, quosdam interemerunt. Vnde querela super hoc reposita non modica, ad tantæ transgressionis vltionem omnes vnanimiter intenderunt. Regina autem huiusmodi perturbata contentione, cùm ad transfre-

transfretandum paratis omnibus & ipsa pararetur, ecce aliud mandatum regis priori contrarium aduenit, ne regina transfretaret. Læsa igitur vtrobique & angustiata, quid ageret excogitat. Ad se autē conuersa, à proposito statuit non differre se, sed cum filijs suis & familia nobili, sub ducatu auunculi sui, Cantuariensis archiepiscopi, quarto Kalend. Iunij, apud Portesmue nauem ascendit: pridie autē Kalend. Iunij apud Burdegalim applicuit. Loco autem ipsius reginæ substitutus est regni custos VValterus de Gray, archiepiscop' Eboracensis. Illo autem anno ventus Borialis continuè perstans, vernos
10 flores & fructus per tres menses suffocauit. Circa Kalendas Iulij, tempore solsticiali subita prorupit inundatio pluuialis cum grandine, qualem non præuidimus, durans per vnam horam & amplius, abradens cooperatoria domorū & ramos dilacerans arborū. Mense Maio obijt spes Anglorum & gloria, adolescens miræ speciei & desideriorum, Henricus filius Imperatoris Frederici. Interijt autem (vt asseritur) ipso Conrado procurante. Quod non est credibile, nec videtur: cùm idem rex post prædictam mortem, nunquam vt anteà, vultum ostendit serenum. Sed re vera quidam flagitiosus, Iohannes Maurus, ipsum potionatum & adhuc sub morte palpitantē quo-
20 dam manutergio suffocauit. Orta est grauissima cōtentio inter dominum papam & Conradum regem Siculorum. Accusauit enim eum papa in multis, scilicet de hæresi & homicidio. Ille autem singulis respondit, constanter inficiendo.

Eaduuardus missus est in Hispaniam ad maritandum.

Missus est Eaduuardus filius regis primogenitus, in magna pompa & apparatu, ad regem Hispaniæ Alfonsum, vbi Alienoram iuuenculam, sororem ipsius regis apud Bures desponsauit, & ab eodem cingulo donatur militari. Rediens autem Eaduuardus cū nupta sua ad patrem, detulit secum chartam regis Hispaniæ, quòd quie-
30 tam clamauit totam Vasconiam, pro se & Hæredibus suis, auro bullatam. Contulerat autem illico rex Angliæ filio suo prædicto, & eius vxori Vasconiam, Hiberniam, VValliam, Bristolliam, Stanfordiā, Grantham, cum alijs. Ex ipso tempore cœpit rex reditum in Angliā maturare. Compertumque est certis ratiociniis regem per ipsam in Vasconiam transfretationem consumpsisse in expensis vicesies & septies centum milia librarum, & amplius, exceptis terris, gardis, & redditibus, quos contulit alienis, & triginta milibus marcarum in fratribus suis vterinis consumptis. In translatione sancti Benedicti,

venit

venit episcopus Norvvicensis ad sanctum Albanum, ex præcepto tàm papæ quàm regis, vt bona omnia ecclesiæ illius, excepta baronia, decimaret: secundum quod concessum fuit regi per triennium, condicionaliter tamen, ad Terræ sanctæ subuentionem peregrinanti. Conuocauit igitur omnes ecclesiarum rectores & vicarios, & custodes ecclesiarum de terra sancti Albani, vt bona eorum præstito taxarentur sacramento. Omnesque obediarios eiusdem monasterij fecit bona sua districtè & fideliter taxare, asserens quòd postmodum fieret super eandem taxationem inquisitio cum diligenti & districta excussione. Monstrauerat insuper authentica sua, tàm 10 papalia quàm regalia, & quòd inuitus illa subierat grauamina. Vndè nouitas excreuit inaudita. Consueuerunt hactenus populares prælatis decimas exhibere: nunc ordine retrogrado & peruerso coguntur prælati decimas persoluere laicis & inuiti. Circa Translationem verò prædictam, scililet sancti Benedicti, venit dominus rex Francorum de Terra sancta, vocantibus eum vrgentissimè magnatibus sui regni (vt prædictum est): qui cum prosperè applicuisset in partibus Marsiliæ, quæ non multum distant à Monte Pessilano, ibidem paulisper quiescens commorabatur. Sed suis stimulātibus proceribus ad Franciam venire festinabat, quia vix breues treugas 20 rex Alemanniæ, Gulihelmus prædictus, Francis concessit seu tenuit. Veniens ergo rex memoratus in propria, illicò tractauit qualiter præfatam dissentionem ad vocationis suæ causam (mediante iusticia) pacificaret. Quinto idus Augusti, obijt episcopus Eliensis Hugo, quandoque abbas sancti Eadmundi, qui in vtraque ecclesia circiter .xl. annos laudabiliter deo militauerat. Cui' corpus cū magna veneratione sepultum est in Eliensi ecclesia, in presbiterio nouo, quòd à fundamentis sumptibus proprijs magnificè construxerat. In cuius obitu flos Nigrorum obijt monachorum, qui scilicet abbas abbatum in Anglia extiterat, & episcopus episcoporū choruscauit. 30 In vigilia Assumptionis circa horam primam, comitante inundatione pluuiali, insonuit ictus tonitrui cum fulgure, quod cadens super turrim ecclesiæ sancti Petri, in villa sancti Albani, & eam penitrans cum horribili fragore, maximam quercum quasi plicam contorsit, & quasi in fila minuta dissipando contriuit. Eligitur magister Thomas de Veteri Ponte in episcopum Carleolensem, licet dominus rex pro alio, videlicet Priore de Neuburgo vrgentissimè supplicauit. Venerunt in æstate quidā nobiles de imperio Græcorum

ex auro

eis auro vestiti, cum equis, summarijs, & familia copiosa ad curiam Romanam, qui dominum papā aggredientes, verbis asperrimis imposuerunt ei quod enormiter errauit in fide, & per eum omnes Latini, qui dicunt spiritum procedere à patre & filio, qui tamen à patre procedere asseritur, secundum Graecorum probationem & approbationem, & hic est error antiquus Graecorum. Aliaque inconuenientia redarguebant, quae curia eadem euidentijs exercebat. Papa autem pretiosa eis munera contulit, & fide instructos remisit. Cum magister Albertus ad Romam reuersus respōsum Comitis Richardi domino Papae nuntiasset, missis iterum à papa secretis nuntijs ad regem Angliae, obtulit ei & concessit regnum Siciliae & Apuliae, ad opus Eadmundi filij sui. Vt videlicet ipse eos adquirere festinaret regaliter, & iuuamen parare, quale sine grauamine possit. Rex autem de promisso adeò exhilaratus est, vt praedictum Eadmundum iam regem Siciliae palam vocaret, credens profectò se iam subarratum de regno. Rex igitur quicquid pecuniae habere potuit, misit domino papae vt Conradum & omnes suos Siculos & Apulos expugnaret. Papa autem non modicum congregans exercitum, & eis necessaria copiose distribuit. Cumque defecissent expensae, regi significauit, qui mittens ei literas patentes obligatorias omnia promisit acquietare. Papa autem mādatis huiusmodi acquiescens, recepto ab vsurarijs infinito thesauro innumeros ad exercitum suum congregauit. Quorum multitudo parum papali commodo vel regali profecit. Rex igitur Conradus irruptiones perpessus hostiles, opprobria, & diffamationes, graui coepit dolore contabescere: & lethali lecto decumbere. Dicebatque vae mihi misero, vt quid me genuit pater meus? Imperium quod vsque nunc floruit modo marcescit. Maledicens ergo diei suae natiuitatis, miser migrauit à corpore. Papa autem hoc audiens, & ad vlteriores partes Apuliae se transferens, totum fere regnum vsurpauit. Quod videntes optimates regionis, indignati sunt: & suscitantes quendam filium Frederici naturalem, nomine Memfredum, adheserunt ei: facientes ei homagium, & sic factus est nouissimus error peior priore. Post festum Omnium Sanctorum venit pestis seuissima, quę malum linguę appellatur, & multos equos in Anglia & in Francia interfecit, & multos infirmos & inutiles reddidit, qui vix postea sanari potuerunt.

In crastino verò Assumptionis, arripuerunt iter duo monachi ecclesiæ sancti Albani versus Romam, ad repellendam insolentiam episcoporum, qui visitationem nitebantur facere in eadem ecclesia, secundum apostolica mandata, contra suorum tenorem priuilegiorum, videlicet dominus Gulihelmus de Huntoedon, & dominus Iohannes de Beretun. Eodem anno, cùm hyemali tempore mare omnes terras sibi vicinas occupauit, ita quod nec fruges poterant apparere, nec arbores virescere atque frondescere, adueniente tempore autumnali, inuentæ sunt oẽs terræ illæ licet diligenter cultæ, omni frugum genere carẽtes, salsugine maris debriatæ. Ligna quoque tam siluestria quam fructifera, arefacta sole, patuerunt securibus excidenda. Vnde nautæ in aquis operãtes, veraciter sunt experti quod mare in ista fluctuatione, quasi de alueo suo exiens, arenas in medio sui vbi solet esse altitudo præfecit. Cùm Comes de VVarvvick, Iohannes de Pleysiz, & Guilbertus de Segraue, & alij nobiles Angliæ, cum eisdem, per terram proposuissent à Vasconia repatriare, venissentque ad quandam ciuitatem in Pictauia, quæ Pontes dicitur, occurrentibus ciuibus & applaudentibus, honorifice suscepti sunt. Quibus in securitate vt putabant epulantibus, ecce currentes ciues, celata proditione inter eos composita, dixerunt eisdem: ecce comites vestri, & familia vestra mouerunt iam seditioñẽ in ciuitate. Erant nanq; in ciutate hospitati præter eos viri præclari de regno Angliæ quamplurimi. Et cum clamatum esset ad arma reposcebant arma sua hospitibus prius tradita sibi liberari. Ipsi noluerunt, sed vt prouisum fuit ipsa retinerunt. Irruerunt igitur in eos ciues armati, & immisericorditer captos custodiæ manciparunt carcerali, nec eis valuerunt literæ regis Franciæ de saluo progressu. Rex autem hoc audiens, scripsit pro eis ciuibus eisdem, sed eius contempserunt mandatum. Obijt Gulihelmus de Cautilupo, iuuenis elegans & diues, qui iam tertius fuit Cateluporum, qui infra paucos annos de medio sunt sublati. In festo sancti Eadvvardi, emanauit Breue inauditum à Cancelaria regis, vt inquiratur in manerijs religiosorũ quot sint carucatæ propriæ & quot consuetudinariæ, & si possunt vnam carucatam facere vel maius vel minus, similiter de præcarijs.

Item cuius æstimationis sint quælibet per se cõmunibus annis, de-

ductis expensis. Item cuius æstimationis sint seruitia rusticorum, itē qui & quanti sint redditus eorum; & vt hæc inquisitio fiat per quatuor viros religiosorum fideles, & præpositum loci in singulis maneriis. Suppleuit autē officium Cancellarij magister Gulihelmus de Kilkenni, modeste & laudabiliter, qui & Cācellarius appellatus est. Non multo post, electus est idem magister Gulihelm⁹ in episcopū Eliensem. Circa eosdem dies, obierunt tres abbates in Marisco, videlicet de Croiland, de Thornie & bonus abbas de Ramseie, scilicet Gulihelmus de Hacholt. Xvi. Kalend. Nouembris, rex Francorum ad propria reuersus nullam admittere voluit consolationem, sed oculis in terram defixis cum summa tristitia & crebris suspirijs imaginabatur captionem suam, & per eam Christianitatis generalem confusionem. Tandem quidam episcopus sanctus, consolans eum, ait. Caue domine ne in tale tedium & tristiciam præcipiteris, maximum enim peccatū est, quia sancto spiritui cedit in præiudicium. Reduc autem ad oculos patientiam Iob, tolerantiam Eustachij, & sic de alijs: cui rex si solus opprobrium paterer & aduersitatem, & non redundarent peccata mea in ecclesiam vniuersalem, hæc æquanimiter sustinerem. Decantata igitur missa in honorem sancti spiritus, per dei gratiam monita admisit rex consolationis. Rex quoque Angliæ omnimoda pace composita cum rege Hispaniæ, reditum suum in Angliam maturauit. Qui licentia de rege Franciæ obtenta, per terram magis elegit remeare. Cupiens insuper regnum visitare Francorum missis nuncijs, ad regem, licentiam impetrauit transeundi. Quod audiens Comitissa Cornubiæ, quod rex Angliæ similiter cum regina sorore sua foret transiturus per regnum Franciæ, & quod regina Franciæ altera soror eius venientibus occursaret ex indultu viri sui, scilicet comitis Richardi, vt sorores visitaret, multo stipata comitatu transfretauit. Electus interim VVintoniensis Aethelmarus monachos suos miserabiliter oppressit, ita vt aliqui eorum mentis amaritudinis fatigati, nunquam postea respirarent. Conuentus igitur diuerticula quærens tutiora, dispersus est ad diuersas domus Nigri ordinis gratia perendinandi. Rex autem improperans ei super hoc, quod ingratus dedicus reddidit pro honore, pro beneficiis malicia rependendo. Electus aūt mādatis huiusmodi nō obtēperās, loco eorū qui recesse-

rant, indignos cucullauit. Priore aũt Romã adeũte, Prior nouus per electũ intruditur, qui omni perturbatiõe in eos, pro electi volũtate, fruebatur. Circa festum S. Nicholai, obijt papa Innocẽtius quartus, apud Neapolim, duplici dolore sauciatus. Postquã enim eũ episcop' Lincolñ. Robertus cuspide baculi pupugerat, languore continuo laborabat, & postquã exercitus suus dissipatus est & victus, ipse vix postea respirauerat sospitatus. Eadem verò septimana, facta est visio quædã in somnis cuidã Cardinali de eo, quod corã iudice sedente pro tribunali incuruatus idẽ papa, grauiter accusatus est à quadam matrona nobilissima. Vnde ipse veniã super hoc deprecans, villicationis suę mercedẽ sortitus est finalẽ. Hanc verò visionẽ plenius narrauit euigilans, & publica facta est in partibus illis. Successit autẽ ei alius vir, satisq; benè religiosus, episcopus videlicet Ostiensis, nepos G. papæ. Vocat' est Alexãder quart'. In principio aũt creationis suę scripsit cunctis ecclesiarũ prælatis, postulans humiliter vt orarent pro ipso, vt dominus daret ei potestatem, gratiam, & voluntatem, ecclesiam dei cõgruè gubernare, & vicarius Dei, & Petri successor competenter appellari. Hic nempe quorũdam consilio & persuasu, prædecessoris sui Innocentij guerrã inchoatam contra Fredericales, & præcipuè Memfredum, filium Frederici naturalẽ, continuauit. Et ne rex Angliæ de spe fraudaretur concepta de promissione sibi facta de regno Siciliæ.

De transitu regis Angliæ per Franciam.

TVnc veniẽs rex Angliæ ad domũ nobilem sanctimonialiũ, videlicet Fontẽ Ebraudi, fecit trãsferri corpus matris suæ Isabellæ in ecclesiam, & ibi sepeliri. Similiter veniens ad Pontiniacũ infirmatus, ad feretrũ beati Edmundi oratiõis, & sanitatẽ recepit. Quo in Franciam propalato, iussit rex Franciæ magnatibus terræ, & ciuibus ciuitatũ, per quos idẽ rex foret transiturus, vt omnibus sordibus & offendiculis, oĩa ornamẽtis redimirẽt, & ei obuiãtes & obsequẽtes, reuerenter susciperẽt. Rex aũt idẽ occurrit ei apud Carnotũ. Iussit insup idẽ rex oĩa mensæ necessaria de sumptibus suis dicto regi, dum esset in regno suo, exhiberi: quod rex Angliæ in parte acceptauit. Habuit enim in comitatu suo mille equos pulcherrimos, exceptis bigis & summarijs, & exceptis proprijs assessoribus. Aduenerunt etiam ei obuiam regina Franciæ, & sorores suæ, Comitissæ Andegauiæ & Prouinciæ, vt sororibus suis, scilicet reginæ Angliæ, &

gliæ & Cornubiæ, Comitissa Cornubiæ simul cum rege adueniens [illegible]. Fuerat autem mater earundem ibi præsens, domina Beatrix, quæ Prouinciæ Comitissa vocatur. Scholares autem Parisienses maxime nationis Anglicanæ, dispensis ad hoc solis lectionibus, [illegible] vestibus festiuis, & [illegible], quæ quam habere poterant [illegible] & præparatis cantoribus [illegible] cum cereis, & [illegible] & [illegible] instrumentis, processerunt obuiam venientibus, [illegible] totum diem illum et crastinum, ciuitate tota Parisiis mirabiliter [illegible], in gaudio, & canticis humanis, & [illegible]. Rex autem Angliæ oblato sibi palatio regis Franciæ ad hospitandum, apud vetus Templum hospitatus est, præcipiens illicò vt in crastino summo mane oēs domus eiusdē curiæ pauperibus replerentur reficiendis. Visitatis in crastino honorabilibus locis Parisijs. Epulabatur rex Franciæ cū rege Angliæ, post prandiū verò transmisit idē rex Angliæ, magnatibus Francigenis cuppas nobiles, & alia preciosa donatiua. Interfuerunt eidē conuiuio reges duo, & reginæ duæ, duces xxv. episcopi xij. militum [illegible] præclarorū numerus inæstimabilis, Comitissæ verò xviij. Nocte [illegible] hospitatus est rex Angliæ in palatio regis in medio ciuitatis. Voluit enim ita rex Franciæ. Sicque fuerunt duo reges [illegible] colloquijs recreantes p viij. dies. Quo recedēte cōpertū est [illegible] mille libras expo-suisse in expensis Parisijs. Exceptis donatiuis in [illegible]. Veniens aūt rex ad mare, nec ventū habens prosperū, apud Boloniam moratus est inuit'. Vbi obijt Petrus Chaceporc, natione Pictauensis, reginæ thesaurarius, & regis clericus, & consiliarius specialis.

De graui compilatione Angliæ facta per [illegible].

Anno gratiæ Mcclv. rex H. Tertius, cum rediijt de Vasconia fuit apud S. Mariam de Bolonia, ad Natale dñi, anno regni sui xxxix. ventū expectans prosperū ad transfretandū in Angliā, fecitq; honorifice sepeliri corpus prædicti Petri Chaceporc, qui in vigilia Natalis domini interijt. Hic sexcentas marcas legauit cōparādum terram in Anglia, vt ibi eccl'ia religiosorū canonicorū de Merton [illegible] dificetur, et pro anima eius, & omniū fideliū ibidē deo in perpetuum seruiatur. Die verò dominica, rex transfretans, apud Douerniā prosperè applicuit, cui aduenienti occurrerunt Comes Richardus frater eius, & alij nobiles, ad hoc de longe aduocati, qui simul cum alijs prælatis munera ei obtulerunt preciosa. Cum dominus rex electionem de magistro Gulihelmo de Kilkenni acceptasset, de fidelitate domini Henrici de VVengham confisus. Eidem cōmisit sigilli sui

 custodiam;

custodiam, quam dictus magister Gulielmus electus prius habuit. Londinenses autem regi, quem stricte desideraverant advenienti, obtulerunt [illegible], sed tamen rex hoc pro gratuito requisivit, dicens: hoc tanquam pensum sibi debitum persolvi. Qui cum hoc agnoscerent, vas quoddam pretiosissimum ei superaddiderunt, & sic gratiam reportaverunt. Non diu postea, rex quaestionem movens de Londoniensibus, pro quodam clerico, mortis reo, & incarcerato apud Newgate, & elapso, exegit ab eisdem tria millia marcarum, pro hac transgressione. Qui responderunt, quod rex ipsum incarceratum concesserat episcopo, eo quod clericus esset. Sed quia episcopus idoneum carcerem non habuit, supplicavit civibus, ut eidem carcerem praedictum accommodarent ad praefatum clericum, qui ibidem impositus evasit. Unde talis evasio, deceptis custodib' episcopi, nobis non fuit ascribenda vel imputanda. Cumque sic se juste excusarent, remissionem impetrare a rege non poterant. Obiit Heruaidus de Bosco unus de Prothoscriniariis Angliae, viii. Idus Februarii: sepultus est autem apud Bethelesdene, ante majus altare. Exegit insuper rex a Judaeis octo millia marcarum, sub poena suspendii in brevi solvenda. Ipsi vero petita a rege licentia voluerunt (ut prius tactum est) exire de Anglia, irredituri. Quos tamen rex tradidit Comiti Richardo ad pecuniam extorquendam puniendos. Unde idem Comes regi accommodavit non minimam pecuniam sub pignore auri pretioso. A festo vero sancti Valentini usque ad mensem sequentem ventus vehemens cum pluviarum infusionibus, diebus ac noctibus, inauditam excitavit perturbationem. Ejectaque maris in episcopatu Norwic. quaedam bellua monstruosa nimis, turbinibus fluctium exagitata & interfecta. Quae multo maior balena extitit, verumtamen non balena, sed monstrum dicebatur, quae totam patriam vicinam ditavit. Missus est in Angliam quidam elephas, quem rex Franciae pro magno munere dedit regi Angliae, cum esset in partibus Gallicanis: nec credimus alium unquam visum fuisse in Anglia. Dedit insuper regina Franciae regi Angliae unum pavonem, videlicet vas aureum lapideum mirabile, quod similitudinem pavonis in forma ostendebat: & erat lapis preciosus, qui Perla dicitur, ex auro & argento, & Saphiris, sicut verus pavo orbiculatus. Qui rex ad sanctum Albanu venienes, per vi. dies moratus est ibidem, die qualibet & nocte cum magno luminari beatum visitans martyre, & ei pallas offerens pretiosas & unam capa Choralem. Sub diebus autem Dominicae passionis filius

filius eiusdem militis nomine Iohannes de Seldeford, de militia S.
Albani, qui eiusdem patris sui hereditatem [illegible] quos que regi [illegible]
monem protestatus [illegible] quam aliquando prius [illegible]
tus [illegible] dimisit. Vnde [illegible] Londini
equis ad furcas tractus, cum aliis consanguineis suis [illegible]
suspensus est. Eodem anno in quadragesima, vt pro vero conceptum,
visio quaedam nocturna contigit papae Alexandro, de nouo creato.
Et simile fere, quae prius contigit cuidam Cardinali, vt praescriptum est
de Innocentio Papa nuper defuncto. Iussit igitur pius papa eleemo-
10 sinas pro ipso erogari, & missas celebrari. In quindena vero Paschae
conuenerunt Londini ad Parliamentum omnes nobiles Angliae,
vbi dominus rex multis se debitis conquestus est implicatum, nec se
posse sine eorum auxilio liberari: postulans vt de Baronijs sine qui-
bus de iure fieri non debet sibi concessis, plenam reciperet portionem. Habi-
to igitur inter eos consilio; consensum est quod auxilium sese gra-
uarent pro magnae Chartae obseruatione, [illegible] & de integro Exi-
gebant igitur vt de communi consilio regni sibi iusticiarium, can-
cellarium & thesaurarium eligerent, sicut ab antiquo consuetum est:
qui etiam non amouerentur nisi communi regni consilio, & deli-
20 beratione. Quibus responsum est, quod nullo modo hoc faceret.
Tandem dilationem sumpsit negotium hoc, vsque ad festum sancti
Michaelis, vt interim fidelitatē regis experirētur versus eos, in Chartae
obseruatione, toties promissae & redemptae, & ipsi pro possibilitate
ei studerent subuenire. Tunc temporis tantum erat aer intempe-
stiuus per totum fere tempus vernale floribus & arboribus inimicis-
simus, quod toto mense Aprili nec imber, nec ros, terram arentem
imbuens, vel modicū praestitit refrigeriū. Ebor. archiepisc. VValte-
rus de Graie, in praedicto parliamento cerebrum habens pro coti-
dianis ieiunijs & sollicitudinibus infirmatum, ita vt omnino potestas
30 cōmedendi appetitus supra modū debilitaretur, ad Fulehā, mane-
rium episcopi Londin. diuertit, vbi tertia die post aduentū suū felici-
ter expirauit. Hic sub fere XL annis ecclesiam suam Eboracensem strenuè
rexit, exceptis tribus mensibus & tribus septimanis. Et sic circa Kal.
Maij, viā vniuersae carnis est ingressus. Cuius corpus honorificè de-
latum est Eboracum, et ducatu episcopi Dunelmensis VValteri, suf-
fraganei sui, & in Ecclesia Eboracensi condignè traditur sepulturae. Si-
gnificatumque est capitulo Lincoln. à magistro Hugone de Mortuo
mari, domini Cantuar. Officiali, vt cassato Gulielmo [illegible] quan-

 doque

doque archidiacono Lincolniensi, alium in sine dilatione loco ipsius subrogarent, vel ipse magister [illegible] auctoritate apostolica, & domini sui Cantuariensis, illud faceret, & canonicos de inobedientia puniret. Canonici igitur nouum sibi archidiaconum creauerunt, magistro Guilhelmo prædicto omnia hæc patienter tolerante, & pro ecclesiæ suæ libertate viriliter laborante. Dominus papa Alexander Octauianum Cardinalem destinauit cum magno exercitu ad destruendam ciuitatem Nucheram, cum Menfredo rege, ibidem latitante. Cum igitur Octauianus dispositis agminibus cum quodam ingenioso & potente bellatore Marchisio ad ciuitatem ferè peruenisset. Irruit terror super hos & illos, ita vt nec ciues aduenientes, nec aduenientes ciues auderent hostiliter impetere. Tandem autem Marchisius dixit Octauiano. Domine recedat tertia pars exercitus nostri. Sunt enim quasi obsessi et inclusi Memfredus & eius exercitus, non enim audent exire. Iterum autem idem Marchisius exercitum minuit, ita quod vix duodecim millia de. lx. milibus remanerent. Quo facto, proditor ille Marchisius prædictum Memfredum secretè adiuit, & omnia hæc per se facta, quasi per amicum Frederici fidelissimum intimauit. Exijt igitur Memfredus & eius exercitus, & exercitui papali appropinquantes, Octauiano vix euadente, omnes quasi auiculas illaquearunt, præter familiam Marchisij omnibus trucidatis.

Vt Charta magna obseruetur.

A Cclamatum est in Comitatibus & annunciatum est in ecclesijs, vt magna Charta inuiolabiter teneretur, quam rex Iohannes cõcessit, & iste rex præsens multoties confirmauit, & lata est sententia solenniter in omnes eiusdem violatores, quam tamen rex minimè obseruat, bona ecclesiæ Eboracensis vacantis inhumane distrahens, dicensq;. Quare non obseruāt ipsi episcopi & magnates erga subiectos suos Chartam illam quam tantum clamitant obseruari. Cui responsũ est. Domine deceret vos primitus obseruare, & alij sequerentur. Accusantur Robertus de Ros, & Iohannes de Baliolo, quod regnum Scotiæ, regem & reginã, quorum tutela eisdem fuit cõcessa, infideliter & inhoneste, cõtrectarent. Seminarium huius autem accusationis initium sumpsit à magistro Reginaldo de Bathonia, Phisico, qui in Scotiam destinatus, vt regi & reginæ curam suam apponeret, eorundem cognoscens grauamen, regi Angliæ totum significauit: vnde dictus magister eorundem custodes super hæc

hæc redarguens, ibidem (vt dicitur) non diu post potionatus, lecto decubuit, quamcitius moriturus. Ecclesiæ quædam nobiles in Anglia debitis prægrauantur innumeris, videlicet Cantuar. in quatuor milibus marcarum. Vnde tradiderunt sex maneria sua Iohanni de Gatesdene militi, vt eos à debitis liberaret, et ea sub bonis conditionibus, donec debita [illegible], retineret. Similiter & Roffensis Prioratus inæstimabilibus debitis illaqueatus, se in manus prædicti Iohannis & aliorum creditorum obligauit. Nobilis insuper VVinton. Prioratus, inæstimabilibus iniuriis prægrauatus, suas merito sensit cicatrices, vt prædictum est. Quid ecclesiæ beatæ Mariæ Ebor. cœnobialis, & aliarum nobiliū ecclesiarum enarrarem confusionem? Sed vt hominibus manifestetur dei indignatio, in statu corporum supracœlestium fit discordiæ manifestatio. Luna enim passa est eclipsim insolitam mense Iulij, in nocte post festū sanctæ Margaretæ, quæ ferè per quatuor horas perdurauit. Obijt nobilis Baro, & inter omnes nobiles Angliæ nobilissimus, & sapientissimus, VVarinus de Munchenesy, cuius testamentum ad .cc. milia marcarum dicitur ascendisse. Heredis autem illius custodiam commisit dominus rex fratri suo Gulihelmo de VValentia, qui filiam eiusdē VVareni desponsauit. Iohannes Franciscus, domini regis clericus præcipuus, paralisi percussus, à monachis sanctæ Mariæ Ebor. & de Seleby fusius est lacrimis deplorandus. Iohannes de Grey, miles modestus & discretus, à curia se subtraxit regis, [illegible]. Domin' rex conuocato exercitu, versus Scotiam lora direxit & vexilla, grauem in Robertum de Ros, & Iohannem de Baliolo, mouens quæstionem. Qui regno Scotiæ appropinquans, præmisit Comitem Glouern. & Iohannē Mansel, vt veritatem super præmissis inquirerent. Qui Castra puellarum, in quo rex & regina fuerant, appropinquantes, se posito comitatu sequente, caute intrauerunt. Deinde [illegible] subsequuntur. Accersita igitur à regina veritate super statu suo & præmissis grauaminibus, [illegible] & magnifice consolabatur. Vocantes districtè Robertum de Ros, vt veniret responsurus in curia regis Angliæ ad sibi obiecta. Qui tandem vadens sub certa forma, respondit domino suo regi Angliæ, de omnibus respondere, veruntamen castra, de consilio [illegible] fecit [illegible] terras prædicti Roberti, & [illegible] custodiæ deputauit. Iohannes vero de Baliolo, qui grauiter, sicut & Robert', accusabatur; de pecunia, qua habundauit, regi satisfaciendo, pacem sibi comparauit. Cunctis igitur

pacificatis,

pacificatis, cum dominus rex Angliæ & regina sufficienter cum rege Scotorum, & regina, eorũ filia, colloquium mutuum habuissent, rex versus partes australes Angliæ reditum maturauit. Et cum Dunelmum venisset, quorundam concilio susurronum certificatus de pecunia non minima in ecclesia eadem deposita, videlicet episcopi Nicholai de Fernham, & episcopi Eliensis, Gulihelmi de Kilkẽni, & quorundam clericorum, præcepit igitur rex vt seris & sigillis cõfractis, licet inuitis monachis, pecuniam inuẽtam ad opus suum tollerent ministri sui, non quasi ablatam aut raptam, sed accomodatã, & bene eisdem persoluendam. Consecratus est magister Gulihelmus de Kilkenni, in episcopum Eliensem, in partibus transmarinis scilicet apud Belesmum, die Ascentionis beatæ Mariæ, ab archiepiscopo Cantuariensi. B. Episcopi verò cæteri Angliæ, similiter & conuentus Cantuar. super hoc doluerunt, ne in consequentiam traheretur. Quia semper in Anglia consueuerunt episcopi consecrari. Infra octauas verò Natiuitatis beatæ Mariæ, venit Londinum electus Tholetanus, frater regis Castellæ, Sinchius nomine, ætate. xx. annorum; & cum eo quidã potens de Hispania, Garsias Martinus nomine, qua de causa nesciebatur, sed causa videndi terrarum & gẽtium diuersitatem. Quos dominus rex honorifice præcepit suscipi, et nullum eisdem vel suis offendiculum opponi. Audiens rex Franciæ regem Angliæ prædictum fœdus matrimonij iniisse cum rege Castellæ, suspectam habẽs huius copulationem, postulauit filiam eiusdem regis Castellæ filio suo in vxorem exhiberi, vt tanto plus conditionem suam melioraret quo ipse filium. Rex verò Angliæ sortem optinens, quod ad votum impetrauit. Episcopus Herefordensis, Petrus de Egeblanche, regis auribus instillauit, vt tria vel quatuor sigilla de aliquibus auctenticis Angliæ prælatis habere se faceret. Et ipse industria sua cæteros prælatos vna secum eis ita obligaret, vt regis indigentiæ, quam nouerat, quam citius respiceret. Vnde inclinato rege ad consensum, Romam adiens, dominum papam inuenit mæstum & debitis non modicis irretitum. Cui episcopus. Pater sancte, ne soliciteetur paternitas vestra de quantitate debitorũ, quia ante recessum nostrum ab Anglia de solutione vestra forma prouidebitur certissima, dummodo de fauore & licentia vestra liceat mihi prosequi, quod corde concepi, quo annuente

De sententia lata in transgressores libertatis ecclesiæ Anglicanæ.

Anno

ANno gratiæ. Mcclvj. lata est sententia in omnes transgressores libertatis ecclesiæ Anglicanæ, necnon & Magnæ Chartæ de libertatibus de Foresta in hunc modum: Anno domini Mcclvi. in maiori aula regis VVestmonaster. sub præsentia & assensu domini H. dei gratia regis Angliæ, & dominorum Richardi Comitis Cornubiæ fratris sui, Richardi de Clare, Comitis Glocestriæ & Herefordi, Rogeri Bigoti Comitis Northfolchiæ & Suthfolc. atque Marescalli Angliæ, Humfredi de Bohun comitis de Hereford & Essex, Iohannis de VVaren. Comitis Susex & Surrey, & aliorum optimatum regni Angliæ: nos Bonifacius diuina miseratione Cantuariæ archiepiscopus, totius Angliæ primas, Fulco Londinensis episcopus, Hugo Eliensis, Robertus Lincoln, VValterus VVigorniæ, VValterus Norvvic. Petrus Hereford, Gulielmus Sarum. VValterus Dunelm. Siluester Karl. Gulielm⁹ Bathon. Laurentius Roffensis, sacerdotalibus induti, candelis accensis: transgressores libertatum ecclesiasticarum & libertatum seu liberarum cōsuetudinum regni Angliæ, & præcipue eorum quæ continentur in Charta communi libertatum & Charta Foresta, excōmunicamus, & sententiam solemniter fulminus sub hac forma. Authoritate dei, patris omnipotentis, & filij, & spiritus sancti, & gloriosæ dei genitricis semperque virginis Mariæ, beatorum apostolorum Petri & Pauli, omniumque apostolorum, beati Thomæ archiepiscopi & martyris, & omnium Sanctorum martyrum, beati Eadvvardi regis Angliæ, omniumque confessorum atque virginum, omniumque sanctorum dei, excommunicamus anathematizamus & à liminibus sanctæ matris ecclesiæ sequestramus omnes illos, qui amodò scienter & malitiose ecclesias, & libertates priuauerunt suo iure. Item omnes illos qui ecclesiasticas libertates, vel antiquas regni cōsuetudines approbatas, & præcipue libertates & liberas consuetudines, quæ in Charta communi libertatum & de Foresta continentur, concessas à domino rege, archiepiscopis, episcopis & cæteris ecclesię prælatis, Comitibus, baronibus, militibus, & liberè tenentibus, quacunque arte vel ingenio violarint, infregerint & diminuerint, seu mutarint clam vel palam, facto vel verbo, vel consilio contra illos vel illorum statuta ediderint, vel edita seruauerint, conseruata introduxerint, vel seruabunt introductas. Scriptores vero statutorum, necnon consiliarios, executores, & qui secundum ea præsumpserint iudicare. Qui omnes & singuli superius memorati hanc sententiam se nouerint incursuros ipso facto,

qui

qui scienter aliquid comiserint de prædictis: qui verò ignoranter, nec commoniti infra xv. dies à tempore monitionis se correxerint & arbitrio Ordinariorum plenè satisfecerint de commissis, ex tunc sint hæretica sententia inuoluti. Ad assumptionē beatæ Mariæ virginis, celebrauit rex Hēricus splendide festiuitatem apud VVodstock, inuitatis ad eandem Alexandro rege Scotiæ, cum sua regina regis nostri filia: omnibus etiam Anglorum maioribus ibidem conuocatis cum solennitate magna. Sevvallus electus Eborum, in archiepiscopum consecratur ab episcopo VVigorniæ, & Henricus Prior Euesham, in abbate loci intronizatus ab abbate Persorēsi. In crastino Natalis domini, electus est dictus Richardus Comes Cornubiæ, à Teutonicis in regem Alemanniæ: & Elerius abbas de Persore, Baro factus est de Scaccario regis, initio quadragesimæ. 10

De coronatione Richardi Comitis Cornubiæ in regem Romanorum.

ANno gratiæ. Mcclvij. Henricus Tertius rex Angliæ, anno regni sui xl. curiam suam solennem tenuit apud VVestmonasteriū ad Pascha generaliter, cum omnibus regni maioribus, vbi interfuerūt nuncij proceres celeberrimi, mole corporea & cultuum splendoribus excellentes, ex parte magnatum Alemanniæ, pro domino Richardo Comite Cornubiæ, germano eiusdem regis Angliæ, quem in regem (vt prædixi) elegarunt Romanorum. Qui acceptis obsidibus statuto tēpore tanto dignus ministerio, peruenit Aquisgranū cum honore & gloria, die veneris proxima ante festum Ascentionis dominicæ, occurrentibus eidem ante ciuitatis ipsius introitum omnibus nobilibus & maioribus vniuersaliter clericis & laicis ciuitatis eiusdem, qui eum magnifice & honorifice, cum magno tripudio & iubilo susceperunt. Tandem in die Ascentionis dominicæ, præsentibus archiepiscopis, episcopis, abbatibus & Ducibus, Comitibus, Baronibus, & nobilibus regni innumerabilibus, in sede Magni Caroli, sanctæ vnctionis crismate more regio delibutus, sceptrū Romani regni suscepit & coronam, Senchia consorte sua secum vt decuit solenniter coronata. Eodem anno, VValterus Norvvicen. episcopus obijt, successit magister Simō de VVanton. Et Radulph' de Norvvico, Cancelarius. Hyberniæ à Canonicis Dublini, in archiepiscopum loci canonice electus, à suis procuratoribus in curia Romana nequiter proditus est & cassatus, & Fulconi de Sandford, qui à causa aderat, archiepiscopatus idem confertur. Eodem anno guerra VValliæ detestabilis incœpit. Nam Eadvvardus regis filius, 20 30

cuius dono eam in magna parte nactus est, partes Cestriæ adijt. Vbi malo consilio circūuentus, iugū seruitutis insuetæ VValensibus imponēdo, singulorum corda à se prorsus alienauerat. Leolinus igitur princeps VVal. collecto exercitu, viriliter patriā defēdebat, & paternas libertates sustinendo, Anglis potenter resistebat, ad quē expugnādū missus est Stephan' Bausan, & alij multi milites strenuissimi, qui oēs ferè vno die, vna hora, p quendā, pditorē Rhesum Vachan noīe, seducti & miserabiliter iugulati, corruerūt. Pauci verò ē multis euaserunt coopertis, cc. circiter equitaturis in hoc miserabili cōflictu pditis, & à VValensibus acquisitis. Hæc aūt occisio lōgo retroacto tēpore crudelior & immanior (heu proh dolor) exstitit Anglorū gētis. Henricus ergo rex super hoc nimirū valdè anxius, ingēti collecto exercitu, partes VValliæ adijt in Septemb. vsq; Cestr. & †Samake, ibi per mensē morā faciens, sine congressu aliquo VValensibus, vtpote retrahentibus se, prout semper moris est illis, & in mōtibus, paludibus, seu nemoribus se abscondētibus, nec vnquā cum Anglis in plano dimicare audentibus: nihil tunc dignum magnificētia sua ibidē potuit exhibere. Scutagiū tamē per Angliā, tūc tēporis colligere fecit.

†Gaimilron

De colloquio apud Oxon. facto, & Pictauiensium expulsione.

ANno gratiæ. Mcclviij. quidā, magister Arlotus vocabulo, à papa Alexandro missus, post Pascha venit in Angliā, ad eā excoriendā à rege (vt putabatur) inuitatus. Magnates igitur terræ vidētes regnū vndiq; desolatū, tum ex exactionibus & tallagijs, tàm curiæ Romanæ quàm regis, quam etiā alienigenarū, & precipuè Pictauiensiū elatione præsumptuosā, fauore regio in regno nimiū in sublimi prouecta, tantas in Anglia dominationes sibi vsurpantiū & magisteria, post Pentecosten apud Oxon. colloquiū generale celebrauerūt, super hijs necnon & status regni melioratione efficaciter & exquisitè tractaturi. Quò non sine armis & equis electissimis muniti venerūt, vt si rex & alienigenæ suis prouisionib' & statutis spōtè cōtenerent assentire, rigore apposito cogerēt, aut ipsi alienigenæ vniuersaliter sine mora regnum Angliæ pœnitus euacuarent. Quas quidem puisiones Oxon. & statutā, necnō & magnā Chartā de libertatibus & de Foresta. Tandē domino rege ad sacrū procerū obseruantiā statutorum inclinato, per quendā de suis militibus tactis sacrosanctis iuramētū præstare, xxiiij. prudentium virorum nationis Anglicanæ, quos ad regni gubernationem sub eodem duxerint inter se eligēdos, consilio se commendauit & considerationi. His igitur peractis fidelitatem regi & regno, & ad cōsiderationē suorum, Perinum stare omnes, quotquot in regno commorare vellent, fecerunt iurare.

fuerunt ergo nonnulli, qui ad id tẽpus pro fraterna cognitione regis cõfluxerant. Quos occultabat Anglia, adeò vt ꝑ multitudine sua & elatione †onerosi Anglis videãtur. Aethelmar⁹ videlicet elect⁹ VVinton. Gulih. de Valẽcia, Galfridus, & Guido de Lezen. fratres regis ex parte matris, cũ quibusdã alijs, renitẽtes cõdescẽdere iuratorũ ꝓuisionibus aut iurare. Vnde ab Oxonio discedẽtes indignãter secesserũt in partes VVinton. Quos aũt ꝓceres regni, in irã vehemẽter cõpulsi, cũ equis & armis viriliter sunt insecuti. Veniẽtes demũ domin⁹ rex & magnates vnanimiter VVinton. illic aliud tenuerũt Parliamẽtũ, ꝗ timẽtes præfati Pictauiẽses, iudiciũ expectare nolẽtes, ꝑ clandestinę fugæ pręsidiũ, vna cũ quibusdã eorũ cõpatriotis, cõfestim à regno recedẽtes, Prouinciã expetierũt. Mortuo aũt Iohanne rege, Isabella regina, mater regis. H. Tertij, nupsit Hugoni le Brun. Comiti de Marchia inter Franciã & Pictauiã, quæ peperit ei. v. filios fratres regis. H. vterinos: videlicet Gulih. de Valẽcia, Guido & Galfridus de Lizenẽ, oẽs habẽtes cognomen à loco natiuitatis. Quarttus Hugo le Brun, quint⁹ Aethelmar⁹, posteà VVinton. ẽps. Arlot⁹ etiã domini papę nũcius, Romã rediẜt, infecto negotio ꝓ quo venerat. Nec multum post Comes Glocest. Rich. & Gulih. de Clare frater eius, virulento haustu inuoluti sunt. Cõsul verò celeri iuuamine releuatus cõualuit, sed alter mortis celeritate pręuẽtus est. In vigilia beati. I. Baptistæ, tẽpestas valida pluuiarũ inundantiũ sup̃ riuos aquarũ Sabrinę à Salopia vers⁹ Bristol. qualis nõ est visa nostris tẽporibus, ex cui⁹ inundatiõe quasi ex abditis (vt dicebatur) inferi finib⁹ erũpẽte, oĩa prata iuxta Sabrinã similiter & sata ꝑdita sunt et pœnit⁹ violata. Dimersi sunt etiã in illis aquis vehemẽtibus hoĩes nõnulli, & pueri innumeri, & aĩalia innumerabilia diuersi generis. In eadẽ æstate obierũt multa milia hominũ Lõd. et alibi ꝑ Angliã famę attenuatorũ. Tã tarda subsequebatur frugũ in autũno maturitas pręnimia pluiarũ abundãtia, ꝗ in plurib⁹ regni partib⁹ ad festũ Oĩm Sanctorũ messes recõderẽtur. Hoc anno interfecti sunt ꝓditione iuxta Carmardin Patricius de Chauton, dominus de Kedvvelli, et Hugo de Vyun, milites egregij, et alij multi, tàm equites quàm pedites à VValleñsib⁹ interẽpti. Ad festum. S. Michaelis celebris illa Sarum ecclesia dedicata est, domino rege Hẽrico, & multis nobilibus Angliæ illic tunc præsentibus. Circa Purificationem beatæ virginis, Richardus rex Alemanniæ, frater regis Anglię rediens, applicuit apud Doueria cum sua regina quinto kal. Febr. Qui iurare fecit in animam suam vnum de militibus coram rege nostro & suis nouis conciliarijs, cæterisque magnatibus regni,

apud

apud Cantuar. se ad honorem dei & vtilitatem regis Angliæ, necnõ hæredum suorumq; paraturũ ordinationi & stabilimenti consiliariorũ regis nostri, ad hoc iuxta prouisiones Oxoniæ specialiter iuratorũ.

Rex Alemanniæ venit in Angliam, Comes Leicestriæ redit in Angliam.

ANno gratiæ Mcclix. qui est annus regni regis H. xliij. fuit idẽ rex ad Natale domini Lõdini, vbi magna est tractatum solicitudine de rege Alemanniæ Richardo, qui sitienter desiderabat in Angliã venire. Fuit autẽ aduẽtus eius quibusdam valdè suspect⁹, formidabant enim ne & ipse vindictam refunderet in Barones de exilio fratrum suorũ vterinorũ, & totius regni pposito salubri & fœlici supponeret repagula cõtradictiõis ordinationi. Dũ verò gaudia Natalicia agerentur, ne lætitia huius vitæ eueniat, tristicia impermixta, die sancti Thomę martyris, obijt Philippus Louel domini regis cõsiliarius specialissimus, & thesaurarius, apud Hamesle ecclesiam suã prę dolore mẽtis vt dicitur annullat⁹, eò quòd regi nõ recõciliandus accusabatur sup iniuria & trãsgressione in foresta. Quo defuncto iussit rex omnia bona prædicti Philippi quàm citius cõfiscari. Eodẽ tẽpore monachi VVinton, cõperientes quòd rex nullũ quẽ sibi eligerent in episcopum nisi charissimum acceptasset, eligerunt dominum Henricum de VVenghã, regis Cãcellarium, in episcopũ & pastorẽ suũ. Ipse aũt cõsiderãs rẽ esse litigiosã, noluit ad hoc plene consentire, licet regẽ sibi fauorabilẽ exẽplo possit obtinere. Circa festũ S. Hillarij habito diligẽti cõsilio super aduentum regis Alemanniæ, Barones nũcios solennes in occursũ suũ destinauerũt, videlicet epm VVigorn. abbatẽ S. Eadmũdi, Iohãnẽ Mansel, & Petrũ de Sabaudia, cum allijs, vt ipsos certificaret de causa aduentus sui & mora in regno. Comes aũt Lecest. non sine multorũ admiratione in partibus adhuc morabatur trãsmarinis. Vndè magna in parte fuit cõsiliũ Baronagij mutilatũ. Rex aũt acclamãte præcone iussit ciuitatẽ Lond. mũdatam incortinari, versus mare properando cum magnatum copia, equis & armis ad cautelam communita. Dictum enim fuerat quòd idẽ rex Richardus vnum de fratribus vel plures secum adduceret, quod Baronum communio egrè sustineret. Idẽ verò rex Richardus comitante regina in Angliam velificans, die sancti Iuliani applicuit apud Doueram, & sic remissa numerositate, quam congregauerat, cum priuata familia & castigata intrauit. Cui applicanti occurrit rex Angliæ, eidem vehementer applaudens, cum non modica multitudine. Conuiuantes autem cum archiepiscopo Cãtuariensi B. dies festiuos alacriter peregerunt congaudentes.

Die verò Purificationis venerunt reges & reginæ eorum, cũ multitudine nobiliũ, Londinũ: Quæ in aduẽtũ tantorũ principũ emendata, multis honoribus & varijs ornatibus splenduit serenata, occurrẽtibus eisdẽ aduenientibus ciuibus gaudentibus innumeris. In octauis verò Purificationis, cõgregati sunt nobiles Angliæ ad Parliamẽtũ Londini, prout inter se prius cõdixerant. Comes aũt Lecestr. diutius ab eis absentatus, ibidẽ tunc cõuenerat vna cum Bituriensi decano, de secreto regis Francorũ consilio transmisso. Circa kal. Martij, dominus Gulihelmus de Horton monachus S. Albani, qui nuper in festo S. Catherinæ ex præcepto regis, & abbatis licentia, versus Scotiã iter direxerat, cõpletis negotijs incolumis remeauit. Cui cũ rex Scotiæ & regina & magnates regni, ad Parliamẽtũ quoddã cõuenientes, secundũ quod rex Angliæ per eũ expetijt, cõsensisset, cõsiderantes quod graue esset principẽ regni de regno exire, & se tantis viarũ laborib' & periculis exponere. Tandẽq; miserũt solennes nũcios ad regẽ Angliæ & suum consiliũ. S. Comitem de Bochan, magistrũ Gulih. Cãcellariũ, & dominũ Alanũ hostiariũ, qui regis & reginæ & magnatũ Scotiæ in Angliã deferẽtes respõsa, vna cũ charta prędictorũ magnatum sigillis cõsignata, quã præfatus Gulih. de Horton secũ prætulerat; cõpletis negotijs in breui remiebãt. Eodẽ anno cũ immineret introit' Martij, capti sunt Lond. VValterus de Scotenay, principalissimus cõsiliarius Comitis Glouerniæ & Senescallus, suspectus de potione data eidẽ Comiti, & fratri suo Gulih. De qua potione Comes infectus, vix est à portis mortis liberat': frater verò eius Gilih. interemptus. Similiter Gulih. de Bussaie Senescallus & cõsiliarius principalis Gulih. de Valẽcia. Hij licet anteà sub tuta fuerant custodia fideiussorũ, nunc tamẽ capti & corã iudicib' præsentati, viliori sunt carceri & vinculis mãcipati. Alter enim potione, & ali' iniuriæ cõuincebatur frequẽtatione. Ipso tẽpore obijt Thomas quandoq; Comes Flãdriæ, qui nõ pauca milia marcarũ à simplicitate regis et reginæ obtinuerat. Ecclesiã S. Albani sine causa nup ledebat, dũ discordiã iter eã & regẽ impudẽter seminabat. Circa Kal. verò Aprilis ex pręcepto regis, & toti' Baronagij cõsilio, arripuerũt iter trãsmarinũ ad Parliamentũ magnũ dñi regis Franciæ pro plurib' arduis negotijs regna Franciæ & Angliæ contingentibus, Comes Glouer. & Lecest. domin' Iohãnes Mansel, Petrus de Sabandia, & Robertus Vallerant, milites, habẽtes potestatẽ cõponẽdi et pacẽ inter eos firmiorẽ ineũdi, si idẽ rex Frãciæ pacta præcedẽtia, vt prælocutũ fuerat inter speciales nuncios

nuncios suos & regem Angliæ inuiolabilia satagere conseruare. Eodem tempore, accepta domo quadam cum mansione perpetua, cœperunt fratres prædicatores habitare apud Dunstaple: exemplo edocti fratrũ Minorũ, qui nuper apud S. Eadmundũ mansionẽ, in nõ modicum abbatiæ nocumentum, construxerant. Memorati itaque fratres, priuilegijs Romanæ sedis animati, ecclesiã erexerũt, & solenniter diuina prout desiderauerant, celebrabant. Ipso quoque anno prima quindena quadragesimæ, obijt Comitissa Bononiæ, per cuius tyrannidem tot milia hominum (paucis annis iam elapsis) interfecta occubuerunt. Cum igitur nostri nuncij præfati in partes peruenissent transmarinas, rex Franciæ illuc peruenit, vt illos Comitatus vacãtes siue litigiosos, videlicet Boniæ, Flãdriæ, & Henhoniæ, in suã reciperet potestatem. Prostratis turribus vrbis, congregati sunt tunc temporis Romani cum indignatione & furore, creantes sibi duos nouos Senatores, qui conflantes copiosum exercitum, insurrexerũt in senatorem nuper creatum, auunculũ, scilicet Branchaleonis, ipsumque in castro quodam Romę obsidentes. Ipse tamen confidens de iuramento sibi facto fidelitatis, & de obsidibus quos habuit in sua ciuitate, scilicet Bononiæ, vnde erat oriundus, se strennue defendit, ne à nobilitate sui nepotis & prædecessoris deuiaret. Et sic in se confusã est ciuitas, & in magna parte consumpta. Eadem quadragesima orta est Oxonijs & Cantabrigiæ discordia grauissima inter scholares & burgẽses: eo quòd vnum reũ mortis, carceri addictum, effracto carcere clerici violenter rapuerunt, in ecclesia trahentes ab ea protegendum, similiter & Parisiaca vniuersitas per Prædicatores & Minores non mediocriter est perturbata. Qui secũdum vniuersitatis consuetudinem, scholarium noluerunt cõmunitati adhærere. Ipsis quoque diebus dum Parliamento suspenso statuta salubria p̃uideretur, orta sunt verba contumeliosa inter Comites Glouerniæ & Lecestriæ, ita quòd Comes Lecestriæ, commot⁹ in iram, transfretãs secessit in Galliã. Quod cùm Comes Herefordiæ & alij nobiles de confinio VValiæ audierunt, significauerunt Comiti Glouerniæ quòd statuta communia firmius & fidelius seruaturus, prædictum Comitem reuocaret placatum, nullatenus talibus cõtrouersijs lacessitum: sin autem, ipsum Comitem Glouerniæ vnanimiter studerent impetere. Quo audito, ipse Comes sibi timens, misit Herueum Senescalum suum per totas terras suas ius tenere cõpromissum, & sic pro parte est hoc mitigatum. Pax autem, inter reges prælocuta, me-

Discordia inter scholares & burgẽses Oxon. & Cantab.

diantibus nuncijs solennibus & multis, quorũ nomina prænominãtur, cum in promptu crederentur finienda: ecce inopinatum cepit impedimentum: Comitissa enim Lecestriæ, alijs quieté clamantibus partem suam in Normanniam pro sibijs suis quietam non cõcessit. Vnde subortis inter prædictos Comites verbis honestati contrarijs, ne Franci inde gauderét, cõmunibus amicis sedati sunt. Interim dũ rex Alemanniæ Richardus in pace in Anglia moraretur, paratum est ei iter ad imperiũ libere recipiendum, domino papa hoc (sed sub silentio) callidè procurante, ne manifestus videretur aduersarius regi Hispaniæ, ad hoc anelanti, existere. Rex autem Alemanniæ, vt se thesauris ad hoc sufficientibus præmuniret abundantius, adhuc in Anglia latitauit secretius. Eodẽ tempore, ascendẽte sole in Cancrũ, facta est hominum pestilentia & mortalitas non modica. Oleum enim, vinũ, & annona, generaliter corrũpebantur per regna, & quia mortis rumphea, nulli parcens, nunc hunc nunc illum consumit, in illo peste obijt Fulco Basset, episcopus Londinẽsis, & die sancti Vrbani, in ecclesia sancti Pauli Londin. solenniter est sepultus. Eadem septimana, fuit VValterus de Scoteney, qui se in comitatu posuerat, conuictus de potione fratri Comitis Glouerniæ porrecta. Vnde iudicialiter est ad patibulum per ciuitatem tractus, & VVintoniæ suspensus. Postea verò, scilicet die Iouis post Natiuitatem sancti Iohannis Baptistæ, congregatis Canonicis sancti Pauli Londini, ad eligendum sibi pastorem idoneum, tandemque (disponente domino) vnanimi assensu omnium attributo, eligitur dominus Henricus de VVenghã, domini regis Cancellarius, in episcopũ Londinẽsem, vir quidem curialis, sed quod melius est, moralis & discret⁹, prudẽs & circũspectus. Qui protinus ab amicis exhortatus, vrgẽte canonica electione pro communi ecclesiæ vtilitate gratanter suscepit. Licet prius enim fuerat electus ad episcopatum VVintoniæ, tamen quia alius præelectus, frater scilicet regis, de terra iudicialiter eiectus, in curia stetit Romana super hoc impetraturus: reliquit vt sapiens quod in arbitrio papali pendebat, pro eo quod pace gaudebat tranquilla. Diebus verò sub eisdem dominus Hugo Bigot⁹, vir fidelissimus, capitalisque totius Angliæ iusticiarius, associatis sibi Rogerio de Turkebi, & Gilberto de Preston. cœpit per Angliam circuire, à Comitatu in Comitatum, & à libertate in libertatẽ, omnibus pro meritis impẽsurus iusticiã. Qui quidem in Anglicanis legibus periti, in exercendis iudicijs iustissimi: præ omnibus alijs à communitate

tate terræ ad hoc deputantur idonei. Hij verò (vt prædictum est) præ-
electi & constituti fuerant & coniurati, vt æquanimiter, considerato
diuite & paupere, seruo & libero, peregrino & cognito in omnibus
& singulis, donis omnimodis suspensis (interposita tamen miseri-
cordia) iudicia exercerent condigna: si enim iudicium nō adhibita
pcederet misericordia iustissimi iudicis nequaquàm sequeretur exē-
pla. Sed vt Christi præambuli veri fierēt sequaces & misericordiā mis-
cuerunt iudicio, & iusticiam exercuerunt in publico. Inquisitiones
siquidē nuper factas per quatuor milites in singulis Comitatibus,
10 ad hoc specialiter deputatos, viriliter ac instanter persequentes, quā-
plurimas renouauerunt transgressiones ac iniurias hucusq; à mul-
tis retroactis temporibus inultas & quasi oblitas, spretis omnibus
ius propositum excecantibus strictissimè vindicandas. Nec aliquorū
(licet potentium) promissis cedentes aut præcibus, inquisita instanter
veritate, quàm citius fungebantur vltionibus. Qui cum venissent
ad VVares, Comitatū Herfordiæ discussuri, fecerunt summoneri
omnes homines de libertate sancti Albani; vt quicunque vel-
lent de quibuscunque quærimoniam aut aliquid huiusmodi repo-
nere ibidem venissent coram eis iusticiam accipere & reportare.
20 Quod cum abbati de sancto Albano & eius consilio innotuit eccle-
siæ suæ libertatibus & consuetudinibus existere cōtrarium, non ac-
quieuerunt. Eodem tempore applicuerunt in Angliam nuncij so-
lennes domini papæ, duo scilicet fratres Minores, vnà cum duo-
bus magistris (Cancelario scilicet regis Alemanniæ) qui in curia Ro-
mana diutius extiterat præpeditus, alioque incognito, sed nobili &
discreto: qui ex præcepto papali venerant ad regem Alemanniæ tūc
in Anglia commorantem specialiter allocuturi. Literas eidem pa-
pales tulerunt, & mādata super imperij dignitate Romani, sibi sine
cōtradictione cōcessa & conferenda. Consimilia verò, super eodem
30 negotio, exhortatoria ad omnes Alemanniæ magnates habuerunt
mandata, vt scilicet regem suum iuxta beneplacitum apostolicū ad
promotionem imperialem festinare inducerent. Et ne Memfredus
princeps ad hoc sitienter anhelans, eum præueniendo supplanta-
ret, ipse secundum Romanæ sedis fauorem & auxilium, se præferē-
tendo, imperio sibi oblato viriliter inuestigaret. Quibus honorificè
à rege susceptis ac reuerenter regratiando exauditis, remisit eos idē
rex in regnum suum Alemāniæ, vt sibi iniuncta vberius adimplētes,
cū suis ibidē magnatibus super mādato papali diligēter tractarent,

 certificatis

certificatis ipsomet ad tam laboriosum iter improuisò arripiendum, & ob plura aduersantia inconsultò fortunali rotæ se tradere supponendū. Adquieuit tamē, prout potuit, apostolico obtēperare mādato, & tam excellenti (maximè pro proprio honore) adherere cōsilio. Non diu verò post redierunt nuncij illi solennes regis Angliæ, videlicet, Comes de Clare, Iohannes Mansel, Petrus de Sabaudia, & Robertus Valerant, (Comite tamen Lecestriæ trāns mare remanente.) Qui quidem negotiorum sibi iniunctorum expeditionē ad parliamentum regis Franciæ expositurì, conuocatis Angliæ magnatibus in præsentia regis apud Londinum, responsiones & volūtates Fracorum super negotijs & articulis singulis in publico corā omnibus præsentarunt, pro quibus inter reges & eorum regna confirmandis specialiter transfretauerunt. De quibus articulis postea in ordine suo, cognita veritate, dicerent in publico. Habito igitur super auditis tractatu inter eos diligentiori, communiter & expedienter prouisum est, vt quia aliter alias prędictū vacillauit negotiū ob vtrorumque regum absentiam, subsequenti tunc autumno, dominus rex cū suis magnatib⁹ quibuscunq;, vna cum domino R. fratre suo, rege Alemanniæ, transfretauit, & ad Parliamētum apud Abbeuile præfixum, præsente rege Franciæ cum suo consilio præsentialiter interfuit. Quod & communiter est concessum, & in hoc parliamentū tunc terminatur. Quo facto quia paulo ante sūmoniti fuerunt prę-muniti omnes, qui regi debebāt seruitium, vt ad festum sancti Petri ad Vincula, proximo futurum, parati essent cum equis & armis contra VVallenses pugnaturi. Regisque & regni iniurias vt fideles vindicaturi. Sublato tunc regis aditu & plurimorum suorum potētium, qui cum eo deberent, vt prouisū est transfretare, datæ sunt trēgæ inter prædictos regem & VValenses vsque ad idem festum anno reuoluto. Quia sic oportuit ad hoc quòd vnū negotium perficeretur ad commodum, alterum relinqueretur imperfectum. Circa eiusdē anni curricula in partibus contigit Gallicanis infortuniū lacrimabile, & maximè religosis in æternū lamētabile. In eccl'a sancti Dionisij, Francorum apostoli, fabrica quædam noua, subleuata in altum, linguis fuit connexis & insimul ligatis suffulta quam plurimis. Cunq; die quadā plures de conuentu, associatis sibi & secularibus, causa considerandi laborem subter ambularunt, ecce tonitrus magnus irruit & horribilis, qui vehementer lignorum struem concutiens resoluta iunctura ea funditus diruit, & multos tam religiosos quam

ſos quam ſeculares in terram conquaſſatos extinxit. Vt de multorū relatu aſſeritur aduenientium, quod monachi eiuſdem monaſterij vſque ad quatuordecim, ſeculares verò quamplurimi in illo loco ſunt perempti infortunato. Quare magna (nos miſeri) & inſolita ſuſcitabatur in Frācia lamētatio, cùm vice mutatur in mœrorem nuptiale gaudium & conuertitur in luctum. Anno verò ſub eodem accidit in partibus Tranſmarinis horribile factum, ſed in caput agentis incomparabiliter conuerſum. Engelramus de Curci, vir magnus & quaſi nobilium Franciæ primus, crudelitate ſimul & præſumptione plenus, clericulos duos cum ſuo magiſtro beſtiam quandam vſque in terminos ſuos inſequentes iocando, furibundè apprehendit, & nullo vlterius exquiſito iudicio innocētes ſuſpendit. Qui cum regi Franciæ nunciaretur, aduocato eo clàm, & ſuper hoc facto publicè conuicto, licet plures nobiles pro eo ſupplicaſſent, nec contra eum ſententiam proferre voluiſſent, ipſe rex iuramenti ſui in coronatione recordans, proferēs proprio ore ſuſpenſionis ſententiam, eum fecit incarcerari, tempus expectans propoſitum perficiendi. Nec mirum ſi ipſe alios damnans ſine iudicio, pœna condemnatur conſimili, cū patrem ſequeretur, qui conſimilia faciens, interitu truncabatur non diſpari. Hic bona temporalia relinquens, quę prę omni tenebatur iuſticia, nec vitæ ſatiſfecit, nec animæ remedium ex eis procurauit. Sequente autem menſe, die ſcilicet Mercurij infra octauas Aſſumptionis beatæ Mariæ, venit dominus rex ad ſanctum Albanum, qui vnius tantum noctis ibidem morā tranſegit, & in craſtino Londin. remeauit. Qui mane audito diuino ſeruitio, fecit extrahi feretrum, corpus continens glorioſi martyris Albani, & coram maiori altari ſubleuatum reuerenter collocari. Quo facto, cōuentuque ornanter redimito, venit rex cum ſuis nobilibus ibidem deuotius oraturus. Quibus ſub martyre proſtratis, cātatum eſt ſolenniter ſpeciale canticum de martyre, memoriam itineris regis ſubſequente. Circūſtāte verò cum conuentu populo non modico, factoque inter eos ſilentio, expoſuit frater quidā eiuſdem eccleſiæ cauſam aduentus regis, videlicet quia princeps & caput regni eſſet, & ob eiuſdem regni negotia expediēda tranſfretaturus eſt, fortunæ ignarus pontibus & reditus, idcirco huc venit deuotus à præſenti martyre glorioſo licentiā & auxilium, & à præſenti conuentu & populo orationum humiliter petiturus beneficium. Cui confeſtim conceditur ab omnibus & ſingulis quoad vſque proſpera illius audiatur regreſſio, miſſarum ac

orationum

orationum specialis & quotidiana deuotio. Quibus rex cum suis vehementer regratians, iterum fecit collectos de itineratione super se recitari, & sic deuotior sub fiducia recessit hilariori. Qui cum Londinum venisse nunciatum est ei quoddam secretū ē partibus Gallicanis, quo præsens tunc transfretationis propositum cum alijs obstantibus est præpeditum, vnde deficiēte ea, defecit & oratio repromissa. Tempore sub eodem cum sepe dictus electus VVinton. de terra iudicialiter elongatus, adhuc in curia Romana staret recursum impetraturus, falsasq; sub simulatione veri, & subdolas papali inferret audientię suggestiones, protestans & dicēs quod vi & in iusticia quorundam inuidorum, trium scilicet vel quatuor, tātum inimicorum, thesauris suis spoliatis, ab episcopatu suo eiectus, & contra regis ac communitatis Angliæ assensum de terra est violēter expulsus. Adijciens quod dominus rex, & quàm plures Angli (exceptis illis prædictis) suum libenter pacificum paterentur ingressum. Tādem papalem deceptione subuertens intelligentiā, literas suas impetrauit ad plenariam omnium bonorum suorum in Anglia restitutionem. Vnde frater quidam de ordine Minorum, nomine VValaschus, associatis sibi & alijs, specialiter est ad hoc à latere domini papæ destinatus, habens super hoc præceptum & potestatem, prædictum clericum in episcopatum, & omnia alia ablata, si verum est (vt asserunt) authoritate papali instituere, & omnes contradictores & rerum suarum raptores, & detētores, excommunicationis & interdicti sententiam innodare. Qui cum venisset ac, cōgregatis magnatibus terræ in præsentia regis, veritatē super hoc inquisisset, omnibus & singulis vniformiter consentientibus, nec in aliquo à primo proposito, & suorum nunciorum cōtra prędictum electum præmissorū narratione discordātibus, veraciter cognouit præfatū electū celata pœnitus veritate papalē fraudulenter gratiam pręuenisse. Vnde proclamatum est ab omnibus vna cum rege, & appellatum, ne huiusmodi de iure proscript', sua sit fraudulētia restitut', & ne vlterius huiusmodi negotium in cōmune regni dānum prosequeretur. Renouata nūciorum destinatione, super eodē negotio melius propalando promittitur. Quod audiens prædictus nuncius sponte secessit rediturus, remotiorque à proposito fit de iure electus. Sub eisdem diebus facta est quædam generalis collectio pecuniæ ab vniuerso clero Angliæ, tàm de exemptis, quàm non exemptis. Videlicet tricesimarum omnium prouentuum ecclesiasticorum, & arreragiorum,

rum, decimarum, & aliorum in scriptis episcoporum contentorum, ad soluendum in quindena sancti Michaelis proximò sequentis, tribus episcopis, Bathoniæ scilicet, Eliensi, & Rofensi, qui se obligarunt in curia Romana, in quinque milibus & quingentis marcarum pro rege ad euitandam excommunicationis sentẽtiam, in personam domini regis proferendam & generale regni interdictũ, ob debitum regis non modicum, & non persolutum. De cuius collectione literas papales & episcopales, ab vno ad alterum transmissas, qui videre desiderat, in libro Additamẽtorũ ad hoc signum inuenire præualebit. Postea verò prænotato fratre VValascho, audita causa aduẽtus sui, redire licẽtiato, inquisitũ est districtius qualiter, & cuius authoritate permissus fuit sine assẽsu cõmuni Angliã introire. Cunque compertum esset, eum regia fuisse litera permissum, sigillumque magnum tempore illo in regis camera retentum. Domi- Hugo Bigotus, iusticiarius, quàm citius versus Doueriã properauit, Richardumque de Gray, Constabularium Doueriæ, ac Portus custodem, ita aggressus est. Cum tu Richarde ab vniuersitate terrę cõstitutus sis, quasi fidelissimus Portuum custos, iintrantiumque & exeuntium perscrutator, sitque in tua custodia omnium nostrorum fiducia, cur talem permisisti (licet etiam regis fulciatur concessione) nobis non præmunitis intrare, cum omnium nostrorum communi contraueneris prouisioni, nec non proprium impudẽter violaueris iuramentum? Te susceptum deponere iudicamus officium; & de transgressione tua in cõmune regni periculum cõdignum reportare iudicium. Quo deposito: capitur in manus dicti domini H. iusticiarij, custodia quinq; Portuum Angliæ, vna cum Castello Doueriæ. Circa festum sancti Michaelis, destinatus est eps̃ Bangorensis ad regem Angliæ ex parte Leolini principis VValiæ; & omniũ magnatum ad reformãdam pacem inter eos & stabilitatem, adiungens quod ipsi communi assensu libenter cõferent regi Angliæ xvi; milia librarum argenti, pro pace inter eos & eorum regna habẽda & confirmanda, & vt apud Cestriam placitare possint, sicut antiquitus solebant, patrijsq; legibus & terræ cõsuetudinibus gaudere vtilitatis. Qui ad sanctum Albanum veniens, ibidem morã minimum pertraxit hebdomadarum, demum regem adiens, iniuncta distinctè proposuit, sed quid respõsionis reportauit, ignoratur. Tempore verò quo idem episcopus morabatur apud sanctum Albanum, venit domina regina ad sanctum Albanum, Londinum properans ad festũ sancti

sancti Eaduuardi, associatis sibi episcopo Briacensi à Britannia, Iohanne Mansel, & alijs vtriusque sexus quàm plurimis. Cui hora refectionis venienti, surgens conuentus de mensa, cōpleto tamē prandio, processionem fecerant ei obuiam solennem, factaque nobilissima scilicet, sex pallarū oblatione. Licet eam ægritudo magna detinuit, in crastino tamen tempestate circundata Londinum properauit. Episcopus verò prædictus. lx. dies relaxationis charitatiue indulgens, cum eadem decessit. Aduentus autem eiusdem in Angliā talis dicebatur causa: videlicet quòd ipso mediante, efficaciter expetijt Comes Britanniæ filiam regis, filij sui primogeniti coniugio copulari, & ad negotium huius procurandum eundem episcopum decreuit transmitti. Hic verò super hoc de die in diem instāter prosequendo, nunc regem nunc reginam sequebatur, donec requisito super hoc saniori consilio, certior sibi fiat, exinde responsio. Huius autem copulationis exinde suspicatur oriri postulatio, quòd per hoc idem Comes Cōmitatum & honorem de Richemund, sibi & suis proposuit vsurpare, cuius solebat antiquitus dominio gaudere. Habito autem super hoc rex consilio, et Angliæ valedicente episcopo sepedicto, confestim nuncios in Britanniam destinauit, per quos sui responsa beneplaciti transmisit. Eisdem verò diebus archiepiscopus Cantuarien. in ecclesiā sancti Albani vehementer commotus, decimas de Ringeldon, quæ ad Elimosinarium sancti Albani pertinent sequestrauit, & per vnum ferè quarterium anni intactas retinuit. Mēse eodē. viij. scilicet Idus Nouēbr. obijt. Gulih. de VVestmilun, quondam Senescallus libertatis sancti Albani. Hic iamdudum VVardam de Mikelfeld, à domino abbate Iohanne obtinuit, & pro ea persoluit centum marcas Comiti Cornubiæ Richardo, de quibus eandem terram à Iudaismo liberauit, viginti insuper &. v. libras dedit eidē Comiti pro stauro eiusdem loci. Circa idem tempus, obijt Comitissa Cātiæ, dierum plena, & matura morte deiecta. Hæc autē multū dapsilis & commendata, vxor fuit quondam Huberti de Burgo, quandoque iusticiarij Angliæ & Comitis Cantiæ. Non quia hoc ab hæreditate possedit, sed quia dominus Henricus rex illi comitatum eundem, tunc in manus regis deuolutum, benigne concessit, vnde dominium eius obtinens, nomen retinuit Comitis, & per consequens vxor eius Comitissæ. Tunc tēporis prouisum est Londin. ad Parliamentum generale Baronum de iusticiarijs in proximo itineraturis, & qui in quibus ibunt Comitatibus, ad eorūdem pro-

deinde prouisiones publicandas & statuendas, transgressoresque contra eas quas nuper prouisae fuerant distringendas; ita scilicet quod infra Pascha proximo sequens iusticiarius circueat Angliam, & de omnibus articulis iam repositis plenum faciat scrutinium. Quas Gallicè scriptas per totum Barones, duximus alibi scripturis commendare. Circa festum sancti Martini, dominus rex vna cum regina, & multitudine nobilium numerosa, iter arripuit versus Doueriam, pro negotijs inter se & regem Franciae, et vtriusque regni expediendis in Franciam transfretaturus. Qui commissis (vt dicebatur) regni custodijs archiepiscopo Cantuar. domino Hugoni Bigoto, iusticiario, alijsque caeteris fidelibus, die veneris post praedictum festum, nauem apud Doueriam ascendit, & apud VVhitsande prosperè applicuit. In cuius transitu narratum est quòd nunquam, simul & semel, tanta virorum, equorum, aliorumque maiorum nobilitas ab Anglia dicebatur exisse, quanta tunc egrediebatur. Quod etiam multi eisdē, in partibus obuiantes vltramarinis, asserebant, addentes quod non putabant regem tot secum habuisse homines, tam pedites quàm equestres, quot solum habuit equos summarios, exceptis alijs regis & suorum nobilium palfridis formosissimis, reginaeque & suarum curribus nobilissimis. Habito autem rex Angliae Parisijs cum rege Franciae tractatu super negotio praedicto, illico destinauit in Angliam nuncios suos, scilicet capellanum suum principalem, quondam abbatem cuiusdam domus Cisterciensis ordinis, cum alijs praecipiens districtius, vt quicunque in Anglia ius aut clamium in partibus vltramarinis se credebant habere, ad eum quàm citius festinarent accedere. Quod & factum est. Sed quid exinde sit actum, nobis est ambiguum. Circa idem tempus dominus Papa cupiens prouidere ecclesiae, indignè ab indignis vbicunque ministratae, domino Cantuar. archiepiscopo mandauit in scriptis, & sic alijs (vt dicitur) Metropolitanis, districtè praecipiens vt omnes & singulos rectores seu ministros ecclesiarū, sibi & suis suffraganeis subditarum, qui concubinas siue aliquid huiusmodi illicitum & inhonestum clam ac palam habent, & sic spiritualibus inhonestè ministrant, ab administratione & spiritualiū possessione de caetero poenitus remoueant, in locis eorum alios substituri condignos. Quorum tenorem sedulus poterit indagator alibi reperire. Eodem tempore, regis fatuitate & desidia, in multis opprimebatur Anglia, dominatione Pictauiensium & Romanorum, & praecipuè

Aethelmari VVinton. electi, Guilhelmi de Valencia fratrū regis vterini, & Petri de Sabaudia auunculi reginae, qui tam inciuiliter tam religiosos regni tractabant, quam alios seculares. Sicque si quis ab eis iniuriā passus, ad ipsum Gallicum consilium accessisset, pristinā petiturus, huiusmodi responsa reportabat: Si ego tibi iniuriā facio, quis tibi rectum faciet? Dominus rex vult quicquid dominus meus vult, sed non ē contrario. Sicque nec regi nec magnatum alicui reuerentiam deferebant. Transijt autem annus ille parum frugifer, sed parcius fructifer, & vt apparuit tam quam pluribus anno praecedenti dispar & contrarius. Anglia etenim quamdiu languida, diuersis diuersorum quasi regum potestatibus subiacebat & iniurijs. Hoc coepit in anno noua succrescente iusticia optatis respirare remedijs. Hoc fuit in anno, & maximè autumnali tempore, tanta aëris temperies & siccitas, vt fruges, licet tenuissimę, pro voto tamē colligerentur in tempore. Item cum tanta tunc fuisset messis vt si tota saluaretur, duobus ferè annis sufficeret, sed sic fuit tota corrupta, vt infra annum multis exinde periclitantibus deficeret annona. In hoc quidem anno tanta succreuit in modico abundantia, vt ob messis & temporis siccitatem praestaret ex insperato sufficientiam. Fuit insuper annus ille sicut Anglis parcior in frugibus, ita & Francis in vineis, corruptus à potibus. Attamen Anglis in multis gratus extitit & desiderabilis, Francis verò pacificus & concordabilis. Persistente enim Angliae consilio in incepta viriliter emendatione, dominus rex partibus petitis Gallicanis, pro pace inter reges & regna eorum confirmanda, mora detinebatur diutina.

Comes Britanniae desponsauit filiam regis Angliae. De Romanis interfectis Londini. Discordia magnatum terrae.

ANno gratiae. Mcclx. qui est annus regni regis Hērici Tertij, xliiij. fuit idem rex in Natali domini Parisijs, cum pluribus comitatus sui nobilibus, qui solennitatem tam sublimem celebriter peregit cū rege Francorum & suis magnatibus ipsis inuicem conuiuātibus, ac super pace & alijs necessarijs inter eos & eorum regna instanter pertractantibus. Fuerat enim ibi vtriusque regni non modica sanioris consilij & discretionis multitudo: inter quos fuit dominus Henricus de VVēgham, Londin. electus, & domini regis Cancellarius, qui hebdomada praecedēti ibidē fuerat in sacerdotē ordinat⁹.

Tempore

Tempore eodem facta est pax & concordia finalis inter eosdem reges, Angliæ scilicet & Franciæ, super dominio & potestate Normanniæ, quam quidem rex Franciæ sicut & eius antecessores diutius tenuerat, licet Angliæ rex vt ius suum semper exegisset. Vnde tunc tandem habito inter eos tractatu diligentiori, & conuentione super hoc firmata firmiori, reddidit rex Angliæ pro se & successoribus suis, regi Franciæ & suis successoribus, plenariam Normanniæ possessionem, resignando illi omne ius suum & dominium in eadem: quod patet per titulum Breuium suorum in parte resecatum. Pro qua concessione recepit nomine mutationis quasdam terras, bonas & opulentas, cum summa pecuniæ de Scaccario regis Francorum percipienda. Hoc etiam adiecto quod Pictauia post decessum Ludouici, tunc regis Franciæ, ad regem Angliæ reuolueretur sine contradictione. Conuentio autem hæc & concordia, omni, qua possit excogitari, securitate firmata, quàm plurium est vtriusque gentis magnatum sigillis ac testimonijs ratificata. Sub eisdem diebus rege adhuc cum regina in partibus commorante transmarinis, maritata est Beatrix, filia eius, Comiti Britanniæ, sed quod prius fuit prælocutum, & mediante episcopo Briacensi, ob hoc nuper in Angliam destinato, procuratum. Terra autem quam idem rex nomine mutationis pro Normannia recepit, eidem Comiti in maritagio, magna pro parte, remansit. Mota est tunc temporis contentio quædam inter archiepiscopum Cantuariæ. B. & capitulum Lincolniæ, ipso asserēte se debere & velle iurisdictionē in ecclesia Lincol. sedevacāte exercere, & etiam suos prædecessores libere exercuisse. Cui omnes filij ecclesiæ resistendo contradicebant intrepidi. Addentes quod mox cum vacauerit per archidiaconos & ordinarios ecclesiæ, omnis debet iurisdictio, sicut & solet, procedere, & sine eorum assensu archiepiscopum ad hoc non præualere. Vnde archiepiscopus ambigens super hoc, scripsit omnibus religiosis infra eandem diocesim habitantibus, rogans diligenter inquiri si quid in eorum scripeis aut libris inueniatur manifestum, quod per quemcumque prædecessorum suorum factum, parti suæ possit in hoc articulo proficere & alterius conditionem refrenare. Facto autem apud sanctum Albanum scrutinio super hoc diligentiori, nihil inuentum est ibidem, pro vna parte vel altera, aliorum responsione nobis ignota. Sicut aliquādo solēt mala se bonis, tristicia leticijs admiscere,

eisdem contigit Natalicijs dolor in Francia lamentabilis, Ludouicus etenim, regis Francorum filius & hæres, vir strenuus & & procerus, vniuersis & singulis amantissimus: qui proxima esset in æstate (patre disponente) vxorem scilicet filiam regis Castellæ ducturus, & in regem Franciæ coronandus, viam est vniuersæ carnis ingressus. Quod audiens rex Angliæ, adhuc transmare perendinans, loca tamen conuertens ad Angliam, dolore concepto Parisijs mox rediit, & se tam nobilis viri exequijs præsentauit. Circa Purificationem verò beatæ Mariæ virginis emanauit à Cancellaria Breue domini regis, eo tamen absente, ad omnes vicecomites, in quorum balliuis solebant viatoribus imminere pericula, vt omnes passus periculosos, tam in vijs, cōceaus, & boscis, & Haijs, quam alijs pacis regiæ perturbationibus faciant videri, & incontinenti aut per dominos locorum aut per semetipsos emendari. Cuius tenor, videre desiderantibus, alibi inter Breuia patebit apertius. Tunc temporis, dominus Simon, Comes Leicestriæ, rediit in Angliam, illius præsentiam diutius viduatam. Veniensque die sanctæ Scholasticæ virginis, ad sanctum Albanum, visitandi causa martyrem & conuentum, tumbæ obtulit præciosum Baldekinum, & summo mane iter carpebat inceptum. In crastino verò sancti Valentini martyris, cōsecratus est Londinensis episcopus, dominus Henricus de VVengham, ab archiepiscopo Cantuariensi. B. in ecclesia sanctæ Mariæ de SouthVVarke, præsentibus ibidem episcopis VVigorniæ, Cestrensi, & Sarum, rege Alemanniæ Richardo, & alijs, tàm clericis quàm laicis infinitis, qui ex consuetudine professionem faciens cū iuramēto, huiusmodi verba exceptionis, audiētibus cunctis, instanter proposuit. Hoc iuro & promitto saluis iure & libertate ecclesię Londin, quam pro posse meo defendā, & sustinebo in omnibus. Vnde licet indignante archiepiscopo, & ab officio suo ferè cessante, ad magnam sibi imputata sunt hæc fidelitatem, & tutissimum eiusdem ecclesiæ subsecuturum munimen. Hoc autem idcirco extra ipsum episcopatum dicitur factum, ne si fieret, videretur archiepiscopus sic in eundem habere ingressum, quia lis inter archiepiscopum & capitulū Londinensē sancti Pauli adhuc pendebat determinanda, super iurisdictione habenda in eis vel non habēda. Completo verò, licet cum indignatione, consecratoris officio, remanserunt cum consecrato omnes in mensa, videlicet præfatus rex Aleman-

Alemanniæ, archiepiscopus, & episcopi prænominati, cum multitudine infinita, vnde computari nequibant, hinc inde oblata xenia nobilissima. In crastino verò sancti Mathiæ apostoli, factum est Londini homicidium detestabile, & maximè Anglicis non mediocriter formidabile, tum propter temporis sacri quadragesimalis violationem, tum propter Romanæ sedis stupendum nimis vltionem, necnon ecclesiæ censuram & districtionem. Considerata tamen causa facti eiusdem, prout veraciter didici, processum linealiter transcripsi. Cum piæ recordationis dominus Fulco, quondam episcopus Londinensis, præbendam quandam in ecclesia Sancti Pauli Londinensi, iam dudum contulisset cuidam magistro Rustando, nuncio domini Papæ, in Anglia tunc moranti: eoque posteà suscepto habitu fratrum Minorum ingruente ægritudine de medio sublato in partibus Transalpinis, dominus papa præfatam præbendam cuidam alteri speciali suo in instanti contulit, prædictū contigit episcopum de mundo transire, suumque episcopatum in regiam custodiam venire. Vnde rex de prædicti Rustandi morte certus: papalis tamen collationis ignarus, præfatam contulit præbendam domino Iohanni de Crakehale thesaurario suo, & installari fecit in publico. Quo audito destinatus est in Angliam procurator quidam, Iohannes le Gras nomine, clericus nobilis, & scriptis papalibus munitus, ad prædictam domini papæ collationem nomine procuratorio suscipiendam. Archiepiscopus verò Cātuariensis, hoc exequens, prout iniunctum sibi fuerat, lite inter partes diutius agitata. Comperto tandem, quod papalis donatio regiam antecedebat donationem, eam sententialiter adiudicauit prædicto Romano, thesaurario excluso funditus, licet in ea diutius fuisset vestitus. Quo installato, mox capitale domicilium eiusdem præbendæ subintrare tentatur in ciuitate, negato tamen ingressu, præfatus clericus, viribus cedens & armis, archiepiscopo reuersus est cōquesturus. Quod cognoscentes inclusi, mox eum insequuntur à tergo, & inter transeuntium densitatem caput eius per oculos quidam abrasit: & sic à nemine deprehensus euasit. Similiter & factum est alij eius socio deprehenso fugiendo. Facta autem super hoc inquisitione per totam ciuitatem, & nullo reo reperto, prolata est sentētia, tam ab archiepiscopo quā ab alijs episcopis, in oēs illius sceleris fautores: ita quod audiētes iudicialiter fierent formi-

formidantes. Vnde hoc licet à quibusdã suspiciosis putari posset per dictũ thesaurarium procuratum, ipso tamen innoxio, per inuidos ribaldos est perpetratũ. Indigenabantur enim Anglici Romanos, tot & tam sepe Anglicano ditari beneficio, per quos nec aliquis saltem indigena semel reficiebatur in anno. Et quia terram nimis sibi subiectã (vt eis videbatur) calcauerãt, eos volebant huiusmodi facto exterrere à tam frequenti & regno inutili deinceps aduentatione. Eodem quoque anno, obijt quidam Baro magnus, & in toto regno famosus: videlicet dominus Gulihelmus de Bello campo. Hic cũ in magnis creuisset possessionibus, dei vniuersa largientis nullatenus erat oblitus, suorum namque prædecessorum beneficia confirmans, & augmentando benignè defendens, domorum quarũdam extitit religiosarum patronus, quarum quædam de monachis, quędam de canonicis, & quædam de sanctimonialibus infra suũ erant dominium constructæ: & sicut ab ipso, sic à suis successoribus deinceps annuente domino erunt defendendæ. Circa idem tempus cũ rex protracta in Gallijs perhendinatione diutina, in Angliam redire disponeret, instillata sunt ei nõ pauca sinistra de filio suo Eadvvardo, & alijs nobilibus suis eidem consentientibus. Quæ quia carebant (vt dicitur) veritate, nequaquã præsumo nominatim proferre, Rex tamẽ cum magna cordis amaritudine hæc audiens, & licet falsissima, pro veris tamen attẽdens, de non modica hostilium & armatorum vniuersitate sibi prouidere præcepit vberimè. Quo facto, certificatus est tãdem de falsitate, nec adhuc fidem voluit adhibere. Vnde fluctuans sub ambiguo, partimque exercitum dimittens, & partim retinens, assumptis ad minus .ccc. militibus cum innumeris sequacibus, circa festum sancti Marci Euangelistæ, apud Doueriam applicuit intrepidus. Occurrentibus autem ei magnatibus suis cum prædicto Eadvvardo: reuerenter, prout decuit, ac honorificè susceptus est cum gaudio. Ipse tamẽ rex quibusdam eorum, licet sibi prius specialissimis, nec verba pacis nec oscula præbuit, nec ab eis admisit. Tunc temporis seminata discordia fuerat lethalis inter quãplures regni principaliores, videlicet inter regem & Eadvvardum filiũ suum, vt prædictum est. Item inter regem & Comitem Leicestriæ, Simonem: inter Eadvvardum & Comitem Glouerniæ, necnon inter eosdem Comites prædictos, & alios non paucos. Vnde partibus hinc inde præmunitis, & viribus connexis, in proximo imminebat guerra formidabilis. Conuenientes autem tunc temporis milites ad

Tornea-

Torneamentum apud Blye constitutum, illo hac de causa præpedito, omnes prout ibi conuenerant, armis & equis communiti, instātissime sunt cum alijs sibi connexis Londin. cōuocati. Vnde nisi dominus Richardus rex Alemanniæ, tunc in Anglia perhendinans, se diligenter pro pace interposuisset, concussio non modica succreuisset, sed semper expectato regis aduentu, sic partes ad bonum commonuit: vt furore parumper minorato, rex prout dimisit, regnum in pace reperiret. Veniens autem rex in vigilia apostolorum Philippi & Iacobi, Londin. per quindenam ferè morat⁹ est ad sanctum Paulum in domo episcopi Londin. Portæ namque & plateæ, sed & tota ciuitas ita fuerant solicitè conseruatæ, læthali pro guerra succitata, quòd vix aliquis, licet sublimior, liberè haberent exitum vel regressū, nec aliquis magnatum (vt dicebatur) præter regem, & paucos alios infra muros haberet hospitium, neque rex proprium voluit apud VVestmonasteriū adire palatium, donec verius cognosceret qualē seminata discordia sortiretur effectum. Perdurante verò dissensione prædicta, (sicut semper solet, malum malo comitāter succedere) accusati sunt domino regi abbas & conuentus de Burgo, quod se in non modicum debitum nuper obligarunt, pro domino Eadvvardo suo filio, ad virium suarum contra eum augmentationem, & paternā debellādam potestatem. Vnde rex indignatione commotus, aduocato abbate, præcipiendo rogauit, vt pro se simile mutuationis onus subiret: alioquin regiam indignationem incurreret. Cui cum abbas in propatulo responderet se nullatenus hoc audere, aut domū suam ad hoc sufficere, addens quòd de facto suo in Eadvvardum securitate gauderet sufficienti, nec ex hoc iniuriatum est regi. Licet eidem prius specialissimus, cum magna tamē regis indignatione recessit perterritus: formidabiliter enim minatus est eidem conuentui & ecclesiæ, quod & postea monstrauit cum executione. Postea verò conuocato in præsentia regis apud sanctum Paulum Baronagio, habitoque priùs tractatu de Eadvvardo super iniurijs regi (vt dicebatur) illatis, paratus est idem Eadvvard⁹ se omnium obiectorum probare immunem, & ad duorum regum, scilicet patris sui, & auunculi, prouisionem in emendatione facienda se dare tractabilē: dicens omnes alios Barones & Comites sibi de iure non esse pares, nec suas in eum exercere discussiones. Vnde discussa hinc inde veritate, omniumq; relatorum falsitate probata, pacificato regi concordatus est filius, multiplicatis de iure inimicorum confusionibus.

Cōcordato ergo Eaduuardo, regi & reginæ ac alijs amicis, exceptis Comite Glouerniæ suisque fautoribus, mox querela subsequitur de Comite Leicestriæ, Simone, super pluribus iniurijs, tam citra mare quàm vltra, contra regem (vt dicebatur) perpetratis. Præfixo igitur die ad respondendum, & se de obiectis expurgandū, idem Comes ad dictum diem, licet breuiorem, paratus est quantotius petitis satisfacere, & ad discutiendam super oppositis veritatem, omnium transmarinorum quàm cismarinorum arbitrio obtemperare: exceptis quinque tantum minutis, tàm suæ quàm Eaduuardi discordiæ seminatoribus. Quo audito, Comes Glouerniæ cum suis consentaneis, timens sibi post prædicti Comitis purgationem, grauissimas de se suscitari querelas, vsq; ad aliud Parliamētum, præfatū diē procurauit prorogandum. Vnde tumultu ad tempus sedato, rex proprium adiuit palatium cum gaudio. Articuli verò prætactarū culparum cum suis fabricatoribus plures sunt, & vltra modum transgressibiles, si veri essent. Sed quia incredibiles sunt, & nulla fulciuntur veritate, ne mēdatiorum scriptor dicerer aut fabricator, eos huic paginæ non arbitror annotari. Immo qui eos sitienter audire desiderat, à mendacibus mendacia exhauriet, & me in hoc relinquens alium relatorum exquirat. Mense vero Iunij, Comes de Albamarla transmare pro quodā placito perhendinans, apud Ambianū vitam finiuit. Cuius corpus in Angliam honorifice delatum est, & in quodam monasterio ab eodem constructo sepulturam obtinuit. Cuius hæreditas mox Comiti Glouerniæ tradebatur custodienda, per .xv. adhuc annos secundum ætatem hæredis duratura. Sed quia hoc contra communem regni prouisionem est & iuramentum, computatus est valor per annum, vt de tanta pecunia regi sit exinde annuatim satisfactum. Diebus sub eisdem domin' Stephanus de Lōga Spata miles peritissimus, & totius Hyberniç regis authoritate iusticiarius cū diutius languore grauiori tabesceret, ibidē morte præuentus, viam est vniuersæ carnis cum honore ingressus. Eodem mense, circa festum sancti Barthol. apostoli, dominus Rogerius de Turkeby, regi præcipuus, & nulli in toto regno, maximè in iusticia & terræ legibus secundus: cum omnes præcelleret sensuum & rerū nobilitate & gloria, morte quasi repentina præuentus, omnibus hijs cum seculo Londini valedixit, & fructum nobilitatis & vitç suæ collecturus transmigrauit. Hic (vt communiter dicebatur) vespere lectū iocundus adijt: sed in crastino diu expectatus ad Bancū, sublato spiritu, ca-

ritu, ca-

titu, cadauer extinctum permansit. Vnde eodé mortuo, dictum est communiter, quod per totam quindenam præcedenté, licet semper Bancum iusticiarium tenuerit, tamen quasi in extasi positus, & extra se fuit. Admonitusque à fratribus & aliis de salute animæ, ita respondit: nihil vobis faciam, ite ad iusticiarium. Sic enim solitus fuerat dicere de clamore commotus & precibus se interpellantium. Fas tamen est credere, quod deo dispensante, qui neminem vult perire, omnia iura sua diuinitus accepit. Vnde dolorem de morte, exultatio de salute animæ superauit. Nunciatus est itaque vno eodemq; die obitus istorum trium regi, qui magno se consilio & exoneratione cognoscens destitutum, dolorem non immerito concepit non modicum. Postea vero euenit quædam visio cuidam militi in quodam loco secreto in angulo dormitante. Venit enim ad eum, imperans vt ad dominum Henricum de Ba personaliter adiret: dicens ei quod dominus Rogerius de Turkelbi, iusticiarius, eum vocat, habens vnum placitum in quodam loco placitandũ, & nullo modo sine eius præsentia terminandũ. Quod cum miles quasi negligendo implere dubitasset, secundo & iterum prędictum audiuit præceptum: & nisi hæc faceret, malum in proximo sentiret imminendum. Tandem verò petito domino Henrico prædicto, nunciata est hæc visio, sed pro nihilo ab eo audita & habita, talem est (vt cõmuniter dicitur) finem consequutus continuo. Nam infra proximũ mensé subsequenté, idem Henricus de Ba morté perpessus est corporalem. Templarius quidam, tunc téporis de Terra sancta properanter accedens, in vigilia sancti Botulphi Londinũ aduenit: deferés quam plures literas domino regi, & magistro Templi Londini, & aliis, sed & plures detulit multis tam citra quam vltra montes magnatibus. Qui tanta velocitate tam spatiosam viam transcurrit, quod intolerabili cõpulsus necessitate, die, quo à Terra sancta recessit, eodem ad. xiij. septimanas Londinũ intrauit, faciés vnam dietá à Douera ad Londinũ, sicut alibi se fecisse asseruit cõsimiles. Perlectis autem his literis, tam rex & Templarij, quàm omnes alij hæc audientes, in tantam se dederunt lamentationem & dolorem, qualem nullus priuiderat de huiusmodi priorem. Nunciatum enim fuit quod Tartari cũ innumerabili procedentes potentia, Terram sanctã iam ferè vsque ad Acram destructam occupauerant. Et quod mirum est auditu, durante eorum exercitu per. xl. dietas totam illam terrã occupare proponebant: vt sic deuastata ibidem (quod absit) maiori multitu-

multitudine, facilius possent suam vlterius vastationem dilatare. Adiunxitque idem nuntius, quod omnes ad se cõfugientes vel captos alienos in prima acie belli exponunt: & pugnantes, tam viri quàm fœminę, sicut ante sic & retro bene sagittat. Nec valebit Christianitas eis resistere, nisi potenti manu dei sustulciatur adiutrice. Vastatis etiam iam ferè omnibus ibidem Templarijs, & Hospitalarijs, nisi festinus interueniat succursus, in mundo quam citius (quod absit) horribilis imminebit interitus. Hoc idem (vt dicebatur) significatum est omnibus alijs circa mare Græcorum potentibus. Subsequenti verò die sancti Botulphi dominus R. rex Alemanniæ, cũ per annum ferè & dimidium, in pace perendenasset in Anglia, quosdam ibidem prædiscordes concordans, quosdã sub certa forma pacis constituens, papali sepius aduocatione præmonitus imperiũ recepturus Romam tetendit quantocius. Qui Londini nauem conscendens, vsque ad Grauesende velificauit. Deinde cum regina sua sibi occurrente, & mediocre comitatu arreptum iter transcurrere properauit. Quo absente quàm plures fluctuabant sub ambiguo, quippe cum eius nuper præsentia imminentem guerram præpedisset, formidabant quod pax præloquuta absente illo nullius stabilitatis existeret. Tempore verò æstiuali eiusdẽ anni, magna & enormia euenerunt portenta ab aëre: ita quod nonnulli dicebant extremum iudicium in proximo imminere. Inuentum namque fuit alicubi scriptum, & etiam à multis astrologis, & alijs frequenter prętestificatum, quod eodem anno tanta erit pestis, quod vix inter sex vnus euaderet indemnis, iuxta quod ingruente fame intolerabili, tanta & tam assidua chorus cabant tonitrua, quod vix audente aliquo domum exire, necatis non paucis, domos, blada, & nemora cõsumpsit, aliaque vbique pericula inaudita ingessit. Tantæ etiam tẽpestates erant grandinum, vt non tantum lapilli vt pisæ, sed & lapides grossitudinis trium digitorum, & in quibusdam locis xv. necnõ & in quibusdam (vt iuramento asserebatur) magni lapides, ad subleuamen trium hominum ponderantes inueniuntur cecidisse. Alijs verò in locis fruges, quæ sperabantur fertiliores, ita adnihilabantur quòd vix sufficiebant messores suos remunerare. Vnde hijs & huiusmodi vbique dispersis, processiones indicuntur & ieiunia, orationesque funduntur deuotè, cum delictorum emendatione creberima. Non multum siquidem post, suspicatum est bellum in breui succrescere, mortiferum Angliæ maximè, & VValliæ formidandũ.

Ex [illegible] regem (vt dicebatur) [illegible], ad omnes sibi seruitiũ debentes, [illegible] sibi prouiderent necessaria in VValliã ituros pro [illegible] in armis [illegible]. Et quia prædicti VVallenses hostiles semper ad bellum instructi, nos [illegible] timẽtes, constitutus est cõtra eos dominus S. Leicestriæ Comes, tanquam prudentior bellator Angliæ & validior, Anglorum exercitus dux & gubernator. Qui si inuicẽ sibi occurrissent cum hostibus, occasio pateretur vtrobique. Hoc tamen emergentibus postea impedimentis, pepita treuga differebatur vlterius. In vigilia quidem sancti Laurentij, dominus Gulihelmus de Kirkham, episcopus Dunelmensis, maturus moribus, & plenus diebus, cum ecclesiam Dunelmensem per .xij. annos laudabiliter rexisset, seculo valedicens & corpori, apud Houeden fœlicem animam suo reddidit creatori. Qui illinc reuerenter asportatus, die lunæ sequente, honorificè (vt decuit) in ecclesia sua Dunelmensi est sepultus. Hic licet de mediocribus sublatus & educatus, per totum fuit regnum famosus, & maximè dapsilis & mitis erga omnes comprobatus. Inter alia autem sua beneficia, vbique diffusa, duas ecclesias ad valentiam .ccc. marcarum annuatim, scilicet de Hertebur[n] & Egelingham, in episcopatu Dunelmensi, ecclesiæ sancti Albani appropriauit, & litem inter easdem ecclesias de Dunelmensi & de sancto Albano, diu agitatam, ad pacem finalem vsq; perduxit. Sed dum hæc instrumenta conficerentur, expectato tempore congruo, partes ponere in seisinam rerum, vtrobique confessarum nomine mutationis & pacis, idem episcopus est interim de medio sublatus, & sic de necessitate eidem negotio finis non imponebatur. Confestim autem prædicti episcopatus custodia magistro Iohanni Mansel est à rege contra communem prouisionem collata. Postea verò die veneris post Natiuitatem beatæ Mariæ, dominus Iohannes de Crakehale, thesaurarius Angliæ, & archidiaconus Bedfordensis, cũ vndique sibi arrideret seculum, eidem valedicens, Londini diem clausit extremum. Hic non modica (vt dicebatur) abundans pecunia: xviij. milia librarum, post se reliquit intacta. Ecclesiæ etiam de VVantham non paruam pecuniam sibi debitam dimisit, collatisque eidem aliis beneficiis, corpus suum ibidem tumulandum legauit. Fœlicis siquidem recordationis domino Gulihelmo de Kirkham, episcopo Dunelmensi, de medio sublato, capitulum Dunelmense cauens ne ecclesia sua diutius viduaretur pastore, præfixo die eligendi, dominum Robertum de Stichil, commonachum suum & Priorem de

Finchale,

Pinchale, in crastino sancti Michaelis, vnanimi elegit assensu in episcopum sibi & pastorem, virum quidem elegantem, discretum, & commendabilem: licet enim regia interpellatione requisiti essent pro secularibus, habentes tamen deum pro oculis, nullius fauore vel metu à legitima declinabãt electione in semetipsis. Electus autẽ oblatum sibi diuinitus obtemperanter amplectens honorem, ductus à Priore suo Dunelmensi, confestim regiam adiuit praesentiã. Veniẽs itaq; Londinũ, circa festum sancti Eadvvardi, tempore Parliamenti, resistentibus sibi quibusdam, regem inuenit post aliquantulum sibi contrarium, sed tandem protracta ibidem mora per quindenam, eundem pro libito habebat propitium. Susceptus itaque à rege, & homagium ei de Baronia perficiens, destinatis literis regijs ad praedictam custodem, in plenariam episcopatus sibi instituitur temporalitatem: pro spiritualitate verò archiepiscopi Ebor. adiuit praesentiam. Die verò sancti Eadvvardi, confluentibus ad tam nobile regis conuiuium, tam transmarinorum quàm cismarinorum magnatibus, & aliorum innumeris, dominus rex cingulo dedit militari Iohannem de Britannia, filium Comitis Britanniae, qui nuper filiam eius Beatricem duxerat in vxorem, cum qua & totam terram habuit, quam pro Normannia obtinuit mutandam. Fecit insuper rex & alios nouos milites vsque ad quater viginti, cinctis prius ab Eadvvardo filio suo, duobus filijs Comitis Leicestr. baltheo militari. Qui omnes statuto vltra mare Torneamento cum praedictis Eadvvardo, Iohanne, & Henrico filio regis Alemanniae, quàm citius transfretauerunt, vt vniuscuiusq; vires, vt moris est nouis militibus, ibidem experiantur. Tractatum est quidem ad praedictum Parliamentum de Iusticiarijs Angliae, Cancellario, & Thesaurario, qui anno deberent dominari secuturo. Dominus enim Hugo Bigotus, prius iusticiarius, tunc secessit. Henricus de VVengham, prius Cancellarius, episcopatum Londin. obtinuit. Et dominus Iohannes de Crakhale, prius Thesaurari⁹, paulo ante (vt praedictum est) expirauit. Habito itaque super hoc tractatu non paruo, tandem concordantibus cunctis comissum est sigillum regium magistro. N. archidiacono Eliensi, abbatiq; de Burgo officium Thesaur. & domino Hugoni Despenserio, potestas iusticiarij. Mense verò Octobri, dominus R. rex Alemanniae, papali frequenter aduocatione ad imperium inuitatus, cum nuper ab Anglia Romam petiturus secessisset, clãdestino & inopinato recursu mox rediijt: ita quòd minoratis clientela &

tela & pompa, omnibus tam citra mare quàm vltra admirationem ingessit. Dictum est etiam, eum cum paucis hominibus, equisque paucioribus, prolôgatis dietis, depositisque regalibus pompis, applicuisse. Sed postea citò subsequentibus hominibus suis solito circundari honore, vnde quàm plures asserebant eum à Mainfredo principe, & alijs anhelantibus ad imperium Romanũ praecluso itinere, spoliatis thesauris, & effugatis seruientibus, fuisse praepeditum. Hoc adiecto, quod si vlterius praesumeret Alpes transcendere, quã citius posset cum sequela periculo subiacere. Nec est mirum quòd
10 super hoc non prouisus nec praemunitus, inimicos declinans, lora retraxit quàm citius. Alij verò dixerũt quòd magnatum suorum de Alemannia consilio praemonitus & praepeditus, nec vult nec expedit hoc instanti tempore hiemali, tàm periculosum iter & longum transcurrere: sed poterit transacto hieme sub diebus serenioribus securius pertransire. Hoc adiecto, quod regnum suum Alemanniae, & oẽs incolas habet & habebit in pace: & sibi coadiutores in praedicto negotio sine omni sentiet fictione. Ille verò acquiescens mox in Angliã redijt, vt praedictum est, vt terras suas & possessiones, ibidem minus ritè dispositas, prout sibi & Henrico filio suo expediret, disponeret. Et sic adueniente tempore congruo, minimè redi-
20 turus transfretaret. Item dixerunt alij, quod papali est admonitione reuersus, vt scilicet magister Albertus, nũtius suus, multas ob causas in Angliam destinatus, secretius contra Baronum prouisionem intraret, tam magnum sequens ductorem, & sic expedito papali negotio, idem rex eum sentiret sibi in praedicto negotio fauorabiliorem. Sub eodem verò tempore, orta est discordia intolerabilis in vniuersitate Cantabrigiae, facta enim prius quadam contumelia inter duos garciones, vnum Australem, & alterũ Aquilonarẽ: mox eis succurrunt compatriotae, ita quòd alijs in alios insurgentibus,
30 quàmplures verberati redduntur & vulnerati vtrobique. Sicque tandem tota villa perturbatur, quòd omnes tàm clerici quàm laici, euacuatis domibus, glomeratim ad pugnam conuolarunt. Absentibus itaque clericis quidam de laicis domos eorum clam intrarunt, & bona diuersimoda abinde asportauerunt. Cancellarius enim villae laicos aduocauerat in auxilium ad perturbatorum rabiẽ mitigandam: vnde & raptores alij rapiendi habuerunt fiduciam. Deposita igitur super hoc querela coram rege, Laurentius de Broke

Discordia inter scolares et burgenses Cantabrig.

mox illuc iubetur adire, habitoque super hoc districtiori examine: data sententia, spoliatores vsque ad sexdecim de eadem villa suspendebantur vna die. Alij etiam quamplures, tam clerici quam laici, vel ad ecclesias fugiebant, vel carceri districto mancipati permanebant.

Rex Scotiæ venit in Angliam.

IStis etiam diebus & mense, venit rex Scotiæ Londinũ, causa ductus multiplici, scilicet visitandi regem Angliæ & reginam, & Comitatus sui Huntingdunensis dominium exercẽdi & potestatem. Causam insuper aduentus sui declarans principaliorem, petiuit à rege quatuor millia marcarum sibi reddi, quas dixit sibi quondam in desponsatione vxoris suæ ab eodem promitti.
Item totam terram inter Tynam & Eastvvesdam, quam asserebat suis quondam antecessoribus fuisse donatam. Item virile auxilium à rege & terræ magnatibus, contra inimicos suos, sicut eis quondam promisit cum maioribus Scotiæ per scriptum suum signatum, & per fratrem Gulihelmum de Hortun. procuratum & transmissum. Interfuerant autem tunc Londini reges Angliæ & Alemaniæ: quarè tanta fuit & esse oportuit ibidem sumptuosa põpositas, quòd tota circumiacens patria intolerabiles sustinebat expensas. Quem post paucos dies sequebatur regina sua, partui proxima, causa veniens visitandi regem, reginam, & Angliam, & volente deo, ibidem prope illos pariendi. Ducta verò à venerabili viro episcopo de Candida Casa, occurrente sibi fratre suo iuniore Eadmundo, vespertinali hora, apud sanctum Albanum, solenni cum processione suscipitur, & honorabiliter hospitata. Manè Londinũ proficiscitur. Qua recepta, tunc ibi simul fuerant tres reges & totidẽ reginæ, de quorum apparatu & nobilitate, quis poterit sine admiratione cogitare? Episcopus verò præsentata regina parẽtibus, oneratus prætiosis donis & varijs, in Scotiam redibat quàm citius. Rex etiam expletis vtrinque negotijs, post ipsum redijt, & apud sanctum Albanum in redeundo hospitatus, pallam ibi quandam donauit. Narratum verò tunc fuit, quòd idem rex centum solidos percipiebat quotidiè citra Humbram de bursa regis, tam in veniendo quam in redeũdo: sicut antecessores sui petere consueuerant regio aduocati mãdato. Sed licet hoc fuerit pluries quasi de iure petitum, nunq̃ tamẽ fuit, per plurium assertionẽ, nisi de liberalitate exhibitũ.

Subsequenti

Subsequenti vero mense Decemb. Aethelmarus quondam VVinton. electus, & frater regis Henrici vterinus, cum per tres fermè annos in curia Romana stetisset, gratiam rehabendi episcopatum suũ impetraturus, tandem papali obtenta benedictione, ab eodẽ est (vt dicitur) in episcopũ consecratus. Tendens itaq; cum plena potestate festinanter in Angliam, volẽte domino vitã terminauit in Francia, & Parisijs apud sanctam Geneuefam, honorabilẽ; vt decuit, sepulturam obtinuit. Cuius mors licet quibusdam lugubris, pluribus tamen, & maximè Anglicis, scilicet prouisoribus Oxonij, videbatur salutaris. Quod & pro miraculo magno illis haberetur, quia si episcopatum VVinton. reacciperet pacificè, reuocatis omnibus prę eiectis, prædicta Baronum prouisio tenderet in nihilum, & seuiente vltione in inimicos, nouissim' error fieret peior priore quã plurimũ. Transijt autem annus iste parum frugifer, sed fructuosus abundanter. Nam pomaria, horti, & nemora ita fuerunt in generibus varijs fertilia, quod frugum viderentur paucitatem suppletura, quod bene patebat ad oculum. Nam prætium bladi, quod fuit in fine autumni, dicebatur circa Natale domini hac de causa minorari. Annus etiam iste licet Terræ sanctæ fuerit maximè pro Tartarorum incursione, vt minabantur, formidabilẽ: Anglis tamen & Frãcis mortalitate excepta, bene dinoscitur tollerabilem. Expirauerant autem hoc anno VValterus episcop' Dunel. Aethelmar' elect' VVinton. Comes de Albemar. Gulih. de Bello Cãpo, de Bedford. Rogeri' de Turkelbi, Hẽric' de Ba. domini regis Iusticiar. Iohannes de Crakehale, eiusdẽ Thesaurar. & Stephan' de Longa Spata, Iusticiar. Hibernię, adiũctis & alijs q̃ plurimis, quorũ memoria, & numer' deo est soli retinẽd'.

De amenitate aëris circa Natale domini.

ANno gratiæ. Mcclxi. regis verò Henrici. xlv. tenuit idem rex Natale suum apud VVindeshore: vna cum regina sua, & filia regina Scotiæ, ibidem partum expectando perendinante. Fuerat etiam ibidem rex Alemanniæ Richardus, qui nuper insperata velocitate redierat in Angliam, sed regina eius continuam simpliciter tenuit, tunc apud Berkehamstede, perendinationem. Quo tempore tanta fuit serenitas aëris, & continua blandities, quod æstiuales magis quàm hiemales imminere diceres amœnitates. Contigit autem sub eisdem diebus, quoddam mirum & cunctis audientibus magis magisque admirandum. Duo etenim perpetuo carceri non immerito mãcipati, Rogerius scilicet de Clere, &

Iohannes Ealriche, cùm vnus per annos.xviij. & alius.x.& amplius, ferro onerati, apud Nevvgate Londini incarcerentur, de nocte euaserunt, abductis & alijs sociorũ secũ, qui oẽs vincula non pauca etiam in exeundo sustinebant. Rogerius verò cum quibusdam eorum fugit ad ecclesiam, & Iohannes cum alijs clàm vt potuit se trãstulit extra ciuitatem. Aliud vero insolitum hic est auditoribus enucleandum. Nam circa Purificationem beatæ virginis, cum deberet vernum serenari, tanta fuit niuis & gelu continuatio, per quindenã, quòd nunquam per quàm plurimos annos talem videres temporis & aëris contrarietatem. Dominica verò post festum Sanctæ Scholasticę, scilicet Idus Februar. cõsecratus fuit electus Dunelmẽsis Robertus de Stichille in episcopũ, ab archiepiscopo Ebor. apud Suthevvell, qui celebrato ibidem laudabili conuiuio, sedem petijt episcopalem cum festinatione, quã nunquam post electionẽ dicebatur reuisisse. Sub eisdem diebus regina Scotiæ Margareta, filiam peperit primogenitã, in Castello de VVindesores, vbi morã vnà cùm matre sua traxerat diuturnam. Quod Scoti cognoscentes, nimis molestè ferebant reginam suam extra regnum propriũ peperisse: quam pœnitus ignorabant partui tam proximam in recedendo extitisse. Ipsa enim eisdem hoc & regi cantè occultauerat: vt sic natali solo repetito, liberius ibidem pariendi desiderium adimpleret.

Rex contra iuramentum suum init.

EOdem tempore Februar. dominus rex Angliæ, cum ex toto tẽpore suo haberetur maximè erga alienos largissim', habito secũ cogitatu secretiori, qualiter prouisioni Baronũ suppositus, ex insolito cogebatur manũ retrahere: & eorũ custodiæ ac dispositioni licet vtili adherere vehementer doluit, & se huiusmodi mutaturũ corde firmiori decreuit. Cõuocatis itaq; magnatibus dixit: vos omnes pro communi & regis vtilitate (vt asseruistis) & cõmodo, necnon et pro thesauro meo ampliando, & debito perstitistis minuẽdo. Prouisũq; inter vos vniuersaliter decreuistis, præstitis iuramentis obseruari, cui & me, vna cum filio meo, iuramento alligastis consimili. Nunc autem indubitanter expertus sum vos non tantũ regis & regni, quantum proprijs inhiantes emolumentis pœnitus à pacto resilire, & me non quasi dominũ, sed quasi ministrũ, vestræ subiugasse custodiæ. Thesauro insuper ex insolito minorato, debitũ vbiq; succrescit, liberalitasq; regis & potestas ferè prostrata succũbit. Vnde nõ miremini si vestro non amplius consessurus consilio, vos vobis relinquam de cætero,

emere, & super hoc remedio indulgeam perquirendo. Quo dicto, destinatis ministris Romam pro absolutione, rex specialiter scripsit regi Franciæ, & filio suo Eadvvardo, pro subministrando sibi auxilio. Cui rex infinitos promisit milites per. vij. annos, si necesse fuerit, proprijs sumptibus sustinendos: & Eadvvardus in congregandis vt dicebatur viribus labores adhibuit omnimodis. Studens eundem non iuuenem, sed iam emeritũ, à custodia emere, & more solito regni sui dominum stabilire. Interim rex statuto magnatum neglecto, & consilio deceptus adulatorio, in Turrim se Londinẽsem intrusit, & thesaurum ibidẽ depositum, diruptis seris, ad cõsumendum dispersit. Conductis insuper operarijs eãdem fecit Turrim vbique firmari, ciuitatemque Londinum, firmatis seris & clausuris, mandauit per gyrum communiri. Conuocatisque singulis de ciuitate à. xij. annis, & supra, fecit omnes iurare de fidelitate sibi reseruanda, clamante hoc præcone, vt quotquot vellent regi militare, illius veniant suscipere pecuniam. Quo audito, magnates confluebant vndique cum viribus, hospitati extra muros, hospitijs suis intra omninò negatis. Sicque lethalis vbique suspicabatur guerra, nunquam per multos retro annos tam proxima. Eodem tempore diuulgatum est per circuitum, quòd omnes Angliæ episcopi moliũtur à religiosis, & maximè exemptis, ecclesias sibi appropriatas reuocare, & ad hoc impetrandum procuratores sollicitos Romana in curia generaliter sustinere. Quod & bene putabant impetrare: quia causas petitionis varias & rationabiles assignabãt (vt dicebant) nec pro vlla expensarum numerositate se retrahebant. Vnde vehementer formidabatur, ne sicut inter laicos tunc corporalis imminet guerra: sic & inter literatos, minoratis quorundam substantijs, spiritualis oriretur discordia. Circa idem tempus, dominus papa cum nuper decreuisset Consilium suum generale in quindena Paschæ Romæ celebrare, archiepiscopo super hoc Cãtuariẽsi (vt dicebatur) præmonito, audito tandem viciniori incursu Tartarorum in Christianos, prædictum tunc distulit decretũ, & fratrem VValterũ de Reygate in Angliã misit, super hoc & alia salubriter prouisurũ. Postea verò audiens idẽ papa prædictos Tartaros vsq; ad. lij. milia in Hungariam trucidatos, timensq; residuos sibi, cæterisq; Christianis in breui nocituros, summoneri fecit omnes prælatos transalpinos, & viciniores, vt citra festum apostolorum Petri & Pauli Romæ conueniant, prouisuri qualiter prædictis cautius inimicis resistant.

 Veniens

Veniens itaque prædictus frater VVulterus, fecit summoneri omnes Angliæ prælatos vt in quindena Paschæ coram ipso Londini conueniant, & mandatis auditis papalibus, de responsis salutaribus tractare non omittant. Tunc temporis, circa Pascha, impetrata fuit litera papalis super absolutione regis & Eadvvardi filij sui, de prædictis iuramentis, sed rege hoc acceptante, Eadvvardus se spōte iteratis innodauit sacramentis. Audientes hoc magnates, firmiter in proposito persistentes, destinatis ad regem mediatoribus, obnixè rogabant vt communiter præstitum inuiolabiliter teneret iuramétum. Et si quid sibi displicuerit, eisdem ostenderet ad emendandum. Qui non acquiescens, sed eorum ingressus vix patiens, durè minatur, ac proteruè respondit, dicens, quòd ipsis à conuentione deficientibus non amplius acquiesceret. Sed vnusquisque deinceps proprijs defensionibus prouideret. Tandem tamen mediantibus quibusdam discretis, ad hoc vix mitigatus, inducitur vt duo eligerentur: vnus ex parte vna, & alius ex altera. Qui duo, tertium sibi assumerent, & auditis quærelis regis & aliorum responsis, stabilem vtrobique pacem prouiderent. Quod hinc inde concessum, vsque ad aduentum Eadvvardi conceditur differendum. Andiens autem hoc Eadvvardus, scilicet prædictam in Anglia discordiam per suum citius aduentum pacem sorrituram, adepta de Hastiludio victoria, confestim repatriauit, adductis secum Iohanne de Braines sororio suo, & Gulihelmo de Valencia, de terra nuper elongato. Qui tunc ingressum vix obtinuit, ita tamen vt præstito in ingressu sacramento Baronum prouisioni in omnibus obediret, & singulis contra eum depositis quærelis & deponendis, si necesse fuerit, responderet. Eadvvardus verò super vanis regis consilijs & consiliarijs edoctus, eisdem valde iratus, spontè se à patris absentauit obtutibus, & fideliter, vt præiurauerat, assensit Baronibus. Inquisitis itaque diligenter prædictæ contentionis fautoribus & cognitis, vnanimiter omnes cum Eadvvardo coniurarunt, quòd nunquam regi consentirent in vno, donec quosdam non nominandos à suo amoueret consilio. Addentes quòd per talium pacis perturbatorum suggestiones rex sepe decipitur, & in prætacta papali absolutione prouisio regi & regno salutaris infirmatur. Vnde reuelato eorum secreto, nunquam rex, talium consilio intermediante, suo poterit Baronagio prout decet consentire. Rex verò hoc renuens confestim se infra Turim Londin. cum eis recepit. Et Eadvvardo foris cum magnatibus

gnatibus

gnatibus remanente, concursus in proximo formidolosus exercuit. Comites autem Glouerniæ & Leicestr. prius per verba indecentia discordes, pace sunt tunc firmissima confœderati simul cum Eadvvardo & aliis, contestantes quòd aut prædictorum perturbatorum à rege remouerent cōsortium, aut guerra viciniore suscitanda alterutros se darent in interitum. Timentes itaq; non mediocriter prędicti consiliarij, se infra Turrim Londin. & custodiam diutius receperunt, armis viribusque circumquaque communiti. Qui tandem interueniente regina, vix quibusdam concordati magnatibus, circa
10 Pascha inuicem suscepti sunt in pacis amplexibus. Quo facto dominus rex audati' se extra Turrim exposuit, domino Iohanni Mā-sel infrà dimisso, versusque Doueriam itinerauit continuò. Venienti autem cum mediocri familia, liberum patefecit Castelli introitū: cùm nec eidem ablatum nec vetitum, sed tanquam clauis totius regni, custodiæ esset diligentiori à Baronibus deputatum. Quo rex statim se sentiebat de falsis suggestionibus deceptum, & Baronum suorum fidelitate vbique licet ignoranter suffultū, commendansq; illius custodiā domino R. Valeran. mox Castellum Roffense adijt, & quædam alia, & vbique liberum inuenit introitum & exitum
20 ad commoda. Eodem tempore, destinati sunt iusticiarij itinerantes per Angliam rege præcipiente, sed hoc contra communem prouisionem, & Baronagio minimè consentiente. Quibus venientibus Herefordiam, & comitatu conuocato, die lunæ antē le, Hokeday, sedere volentibus, confestim se ingesserunt quidam ex parte Baronagij, districtius prohibentes né ipsi hoc præsumerent, nec eis alij in aliquo responderunt. Tum quia rationabiles per dies, scilicet, xl. non præcesserunt summonitiones, tum quia secundum generalem prouisionem, non nisi semel in vno Comitatu in septennium sessuri erunt itinerantes. Vnde placito eorum silenter suspēso,
30 mox à rege consilium petierunt super hoc & responsum, & accepto mandato vt desisterent ad Northamptonam iter arripuerunt celerrimum. Mense verò Maij summonitis omnibus Anglię prælatis, vt prædictum est, scilicet archiepiscopis, episcopis & abbatibus, tam exemptis quam non exemptis, Prioribus, archidiaconis, & alijs ecclesiarum Ordinarijs, vt scilicet auditis domini papæ mandatis, certis eidē satisfacerent in responsis. Die lunæ ante festū sancti Dūstani conuenerunt omnes Australes Londini coram archiepiscopo Cātuar. B. & prædicto fratre Gulihelmo, nuntio domini papæ.

Die verò lunæ subsequẽte Aquilonares apud Beuerley corã archiepiscopo Ebor. negotium idem exequente, celebratoque hinc inde consilio super prædictis articulis, statuta quædam tunc noua prouiderunt, hic & ibi, super statu ecclesiæ Anglicanæ, quæ vna cum aliis quondam apud Oxoniã prouisis sanxerunt custodiri. Super his autem & aliis maximè ad resistendum Tartaris communiter prouisis, nuntios discretos & generales prouiderunt Romam dirigere, qui communi eorum bursa victuri, dominum papam possent super eorum respõsis in Concilio prędicto, Romæ celebrando, certificare. Hij (vt communiter dicitur) tunc iurauerunt corã prædictis episcopis, quòd nihil contra ipsos procurabũt, aut patiẽtur pertransire, sed contra religiosos & maximè exemptos studebunt contendere. Vndè ipsi exẽpti, omnibus aliis certa responsa donantibus, ita tunc vna voce responderunt. Vos pro vobis tantum, & contra nos, legatos mittitis ad curiam, & ad hoc nos cogitis vobis contribuere, si nuntios velitis generales pro communi nostrũ vtilitate trãsmittere, vobiscum libenter contribuemus, sin autem, non cõsentimus. Quo audito episcopi suam exinde sumpserunt excusationem, rescribẽtes papæ se propter diuisionem exemptorũ, certam dare non posse responsionem. Ipsi igitur exempti timentes, nuntios post ipsos quàm citius destinarunt speciales, qui contra prædictos procurarent, aut eorum contradicendo annullarent impetrationes. Tunc temporis volens dominus rex à iuramento prius præstito tanquam absolutus resilire, audacter circuit per ciuitates & Castella, volens eorum & totius regni sui plenè possidere dominia. Animat⁹ ex hoc, quòd rex Francię, vna cum magnatibus suis, nuper sibi promisit viriliter succurrere. Vnde & Comes sancti Pauli, & Gerardus de Rodes, cum ingenti aduenerunt in succursum suum numerositate. Hic Comes (vt dicebatur) eidem fecit regi fidelitatem de seruitio, & ob hoc qualibet septimana decem recipiebat marcas de fisco, similiter faciebat prædictus Gerardus, sed cæteri omnes plenam habuerunt ante aduentum suum mercedem de.xl. diebus. Veniens itaque prędictus rex ad VVintoniã, ibidem Castellum suum, vt alibi, liber introiuit, ac festum Pentecostes ibidem cum suis celebrauit. Vocatisque ibidem ad se Iusticiario & Cancellario, nuper institutis à Baronagio, sigillum suum sibi reddi & rotulos de iusticiaria sibi mandauit restitui. Quibus respondentibus se nullatenus hoc facere sine Baronum, vna cum rege, assensu & voluntate, confestim rex commotus,

motus, Baronagio incõsulto, dominum VValterum de Merton sibi præfecit Cancellarium, & dominum Philippum Basset, capitalem sibi & regno Iusticiarium. Quo audito magnates, cõsiderantes hoc sibi & prouisionibus suis contrarium, timentesque ne rex ita præsumeret eorum fundit' eradicare statutum, communiti armis & viribus illuc properabant quantocius. Iohannes verò Mansel hoc audiens, timensque regi, sibi, suisq; cõsentaneis, suscitari exinde periculum, licet vehemẽter formidans, VVintoniam clam adijt, & vt clãdestinò Londinum rediret regem secretius consulendo admonuit.
10 Quo reuerso, rex silenter de Castello (vt dicebatur) se emisit, & cum pauca sequela subsequendo Londinũ alacriter properauit. Eodem anno cum sedes VVinton. per tempus non breue vacauerit, ipsi VVintonienses abbatẽ de Middelton, quondam Priorẽ suum, elegerunt in episcopũ, licet alium prius elegerunt, qui viuente Aethelmaro, & in curia stante Romana, cõtra ipsum impetraturus, ecclesiã suam infinita ibidem obligauit pecunia. Hic quia prius electus dñi Aethelmer' adhuc viuebat, p quẽ & ipse quõdã in Priorẽ VVinton. creatus fuerat, meritò videbatur episcopatũ non debere tenere: vnde ipso Aethelmaro mortuo, ipsum abbatẽ voluerunt contra aliũ subrogare.
20 Mense verò Maij, cum papalis indulgentia (de qua prædicitur) super regis & aliorum coniuratorum absolutione impetraretur, fecit eam dominus rex coram omnibus publicari. Anno verò sub eodem grauis discordia oritur inter regem Henricum & suos Barones, eò quòd eorũ prouisionibus, prout in colloquio Oxoniensi hinc indè præstito iuramento fuerat stabilitum, vlterius assensum præbere renuit. Horum ergo spreto pœnitus cõcilio, seisiuit Castra, quæ in eorum fuerant commissa custodia. Officiales etiam regios vtpote Iusticiarium & Cancellarium, & alios constitutos per Barones amouit: in quorum loca, propria fretus voluntate, alios ad pla-
30 citum subrogauit. Post Pascha. B. archiepiscop' Cantuar. authoritate fretus apostolica, consilium celebrauit prouinciale apud Lambethã, iuxta Londinum, Consilio præsulum prouinciæ suæ, super executione præfati mandati apostolici contra Tartaros, qui iam orbem terræ maxima ex parte grauiter oppresserant, prout superius plenius demonstratur. Ad quod quidem diuinæ indignationis flagellũ deo duce eruendũ, sanxerunt sancti patres, Consilio huic assistentes, ad processiones, & ieiunia, ac alia huiuscemodi pietatis opera recurrendum, per quæ si in spiritu humilitatis, & in animo contrito, domino

offerentur,

offerentur, diuina cessante iracũdia, propter peccata populi ad vindictam succensa, fideles populos fore considerēt misericorditer liberandos. Circa quindenam Paschæ, Comes de sancto Paulo, venit in Angliam, à rege Angliæ (vt dicebatur) inuitatus, lxxx. circiter militibus, totidemq; satellitibus balistarijs cõcomitatus, sed non multũ post, infecto proposito, rediit cum suis ad propria. Et eo tempore Iusticiarij itinerantes sederunt apud Glocestriam, deinde volentes sedere apud VVigorniam in octauis sancti Iohannis Baptistæ, non inuenerunt qui coram eis ad placitandum cõuenirent, aut quicquam tanquam Iusticiarijs responderent, eò quòd suam fecerant itinerationem citra septimum annum, ante cuius completionẽ iuxta prouisionem regni, huiuscemodi nõ licet exercere iudicia. Calumniabantur etiam compatriotæ breuitatem summonitionis, plenarium nec rationabile continentem in se tempus: secundum quod in lege Anglicana salubriter est ab antiquo determinatum. Sexto Kal. Augusti, choruscationes fulgurum, violentiæ fulminum, Occidentales partes exterruerunt. Deniq; apud Euesham ictus ē cœlo emissus ingentem lapidem, in cõfinio anguli altioris materiæ Turris locatum, impulit tanta vi vt in chorum caderet violenter effractus, humũ penitrãdo, fermè monopedali longitudine. Mox etiã tecto Turris ex fulmine de sursum in summitate incenso comburitur per discensum longitudine circiter. xxx. pedum, siue (vt quidam asserunt) l. computato ventilogio, sequutus est fætor teterrimus hominum importabilis naribus. Tandem monachi cum plebe accurrentes, & in Turrim ausu admirando irrumpentes, aquarum aspergine ignẽ extinguere conantur. Sed ad extinguendum & effugãdum inimici præstigias quasi frustra elaboratum est, donec (vt aiunt) radio phebe super ignem fulmineum illucescẽte, eundem deleret omninò & extingueret nutu dei. Eodẽ anno in festo scilicet sancti Vrbani papæ, & martyris, quod fuit. viij. Kalend. Iunij, obijt papa Alexander, & cessauit Romanorum pontificatus tribus mensibus, & binis circiter hebdomadis. Cui tandem successit patriarcha Hierosolimitanus, & vocatus est Vrbanus. Et hoc anno tumultus, & seditio fuit in populo per Comitatus Angliæ pro nouorum Vicecomitum institutione, singulis in pagis per regem positorum: prioribus videlicet, quibus per Barones & communitatem terræ fuerant prius commissi Comitatus, regia remotis indignatione: sed Comitatuum comprouinciales quorundam optimatum regni iuuamine animati ac cõsilio suffulti

lio suffulti, necnon & sagacitate magna edocti, nouos repulere viriliter Vicedominos, nec eis quicquam intendere volebant nec respondere. Propter quod igitur rex Henricus, graui mentis anxietate turbatus, ad deuotionem plebis excitandam & fidelitatem capescēdam, vniuersis Comitatibus Angliæ dirigit epistolas valdè motiuas ad pietatem, populique sibi subiecti reuocandam beneuolentiam, quarum tenor in fine huius libri, vna cum prouisionibus Oxonię, apponetur. Igitur suborta (sicut sepè dictum est) inter regem & Barones magna discordia, & de die in diem plurimū ingrauescēte, 10 conuenerunt Londini, & partibus sibi proximis, Anglorum optimates armata manu, circa festum Omnium Sanctorum. Quorū potentiam super se aggrauatam nimis metuens rex, constitit cum suis in Turrim Londini: qui & seruitium suum militare, cum celeritate, qua potuit, ibidem non distulit ab omnibus generaliter conuocare. Cùm ergo vtriusque partis fuissent congregati consautores, conquieuit tandem per internuntios ipsa perturbatio sub spe pacis reformandæ sine strepitu guerræ, quorundam procerum ad hoc electorum considerationibus parte vtraq; concorditer inclinata. Sicq; Baronum omnis labor, & omne studium præcogitatum diu, quo- 20 rundam (vt putabatur) astutia intermixta, cassatum ęst ad hoc tempus & emarcuit, quià semper nocuit differre paratis. Hoc anno obijt Senchia regina Alemāniæ, & sepulta est apud Hayles, in monasterio, quod dominus suus rex fundauerat. Et Eadvvardus filius regis. H. de partibus redijt transmarinis, ducens secum Gulihelmum de Valencia, & cæteros Pictauienses, qui (vt prædictum est) coacti recesserunt ab Anglia.

Canonizatio sancti Richardi Cicestrensis episcopi.

ANno gratiæ. Mcclxij. Sanctus Richardus, Cicestrensis episcopus Romæ canonizatus est, & sanctorum cathologo ascriptus, cuius 30 dies festiuitatis celebratur. iij. Nonas Aprilis, Intereà Henricus rex absolutionem impetrauerat à papa Vrbano de suæ concessionis obseruatione, quam fecerat Oxoniæ, à iuramentis, & alijs easdem ordinationes seu statuta cōtingentibus: quas quidam prouisiones mox per Angliam dissolui mandauit. Richardus Romanorum rex redijt in Alemanniam, & Henricus rex noster mare transijt, circa translationē beati Thomæ martyris, & in Francia per lōgum tempus perendinauit. Vbi & grauiter infirmabatur, necnō & pœne omnes de familia ipsius febre quartana miserè cruciabantur, sed multi obierunt In-

runt. Inter quos Balduvvinus de insula, Comes Deuoniæ, tanquam in medio dierum suorum ex hac luce substractus est. Et Richardus de Clare, Comes illustris Glocestriæ & Herefordiæ, circa hoc tempus obijt in Cantia, & sepultus est apud Thekesburie. De cuius virtute ac morum prærogatiua, sic de eo illic hæroicè intitulatur.

Hic pudor Hippoliti, Paridis gena, sensus Vlissis
Aeneæ pietas, Hectoris ira iacet.

Et Henricus episcopus Londinensis obijt, cui successit Richardus Talbotus, qui & ipse citissimè post viuere desijt. Magister Iohannes de Exon. ex collatione domini papę episcopatū suscepit VVintoniæ. Cùm iam per sex annos vel eo amplius, frugibus in terra deficientibus deprimeretur Anglia, tandem anno præsenti refloruit terra, redijtque viridentibus aruis annus lætus & frugifer. Sic & cor omnium & caro omnium exultarunt in deum vnum. Circa festum sancti Andreæ apostoli, ventus fuit validus, qui non solum domos & arbores, sed & turres deiecit ligneas & lapideas. Vnde & ecclesia de Croyland, maiori ex parte, vna cum Turri cecidit, & quinq; homines subtus astantes obruit. Et hoc anno Andræas Prior sancti Svvithini, VVinton. suis meritis exigentibus ab episcopo loci captus in capitulo, apud abbatiam de Hyda incarceratur: sed cito post vincula confringens cautè euasit. In aduentu domini VVallenses cum suo principe Leolino, de suis sedibus irrumpentes, terras Rogerij de Mortuo mari hostiliter inuadunt, & depopulantur. Quosdamque nobiles & strenuos, tàm milites quàm armigeros, ad munitionem & defensionem Castri de Kenet, combusti prius ab eisdem, deputatos, intus inclusos obsederunt, & spem victualium eis eripuerunt. Vnde tandem Castrum illud & aliud quoddam fortissimum & insigne ipsius Rogerij reddita sunt illis. Quæ VVallenses (prout eorū mos est) ad solum prostrauerunt, & in planitiem redigerunt. Rogerius igitur de Mortuo mari, fama dignus æterna, in iram nimirum compulsus vehementem, quorundam magnatum Marchiæ manu intus auxiliari, pro loco & tempore eis insidias machinans, crebris excursibus eosdem aggressi, nunc. ccc, nunc quadringentos, aliquādo, d. vel eo plures, vsque ad innumeram multitudinem interimendo, stragem eis victrice manu infert miserabilem: ex intrantibus tamē vna vice marchionibus peditibus, circiter. ccc. fato infœlici ab eisdem proditoriè iugulatis. Eodem anno palatium regium apud VVestmonasterium ignis conflagratione, ex parte maxima, consumptum

sumptum est. Quod quidam omen sinistrũ portendere interpretabantur. At dominus rex, suorum fidelium salubri cõsilio interueniente, ad pacẽ magnatum suorũ, & regni meliorationẽ cõstitutiones Oxoniæ dudũ ęditas de mera ac libera voluntate sua inuiolabiliter obseruari præcepit, easdem cuilibet dirigendo Comitatui. Sed nec dũ per hoc pacificatũ est regnum, prout in sequẽtibus videbitur manifestè. Egidius episcopus Sar. obijt. Successit VValterus. Rich. rex Alemanniæ, exhausto solito more in Teutonia thesauro suo, Angliam repetit. De cuius acquisitione pecuniæ verè dici potest,

Non habet euentus sordida præda bonos.

De expeditione in VVallenses.

ANno gratiæ MCCLXIII. Eadvvardus filius regis H. venit post Pascha in Angliam cum fortitudine magna militũ, tàm alienorum, quos secum adduxit de Gallia validissimos, quàm Anglorũ. Progrediensq; versus Snoudonem, expeditionẽ mouit contra VVallenses per maximã, sed eisdẽ se retrahẽtibus, & nostratib' pro soli inæqualitate, ac nemorũ densitate, paludũq; profundarũ caligine, cũ eisdem cõgredi minimè præsumentibus, sicut rebellionẽ eorũ per hoc adcitã, ita virtutẽ Eadvvardi & suorũ impeditã fore, credendũ est. Sed tandẽ munitionibus in partibus illis, victualib' abundanter, & armatis potenter instauratis, redijt in Angliã reuocatus à patre. Hoc anno obierunt Iohannes abbas de S. Albano, & ... abbas Glocest. Illi successit Rogerus, isti verò Reginaldus. Fuit autẽ conuocatio magna pontificũ & cleri Angliæ post festũ S. Trinitatis apud VVestmonast. ad mãdatum dñi papæ summonita corã Leonardo, & Bernardo, nũtijs eiusdẽ, ad extorquendã pecuniã ab Anglis ad opus Imperatoris Constantinopolitani, à suo imperio iamdudũ eiecti. Quibus nil velle sibi in huiusmodi contribuere, tã à regno quàm sacerdotio, prætensis in publico rationibus multiplicibus, scilicet propter discidiũ regni tum propter depressionẽ, & inopiã quæ iamdudũ gleba deficiente in populo grassata est, tum propter multas alias causas euidẽtissimas responsũ est præcisè domino suo regi & sibimetipsis, in tantæ necessitatis articulo, fore potius subueniendũ quã extraneo principi. Hæc ideo ad instructionẽ posterorũ hic inserere curauimus, quatinus super cautela de prȩhabitis p unitatẽ responsionis à cõmunione mutuæ volũtatis ab huiusmodi vestigabiliũ contributionib' præmuniantur posteri & præseruent. Eodem tempore celebre monasterium & insigne Becci in Normannia cecidit in cineres. Barones Angliæ,

iuramento astricti ad obseruationem (vt sępius dictum est) statutorum Oxoniensium, consilio potiti, & opere suffulti efficaci Simonis de Monte Forti, Comitis Leicester nobilissimi, ac bellicis rebus peritissimi, quod diu super præmissis præcogitauerant, effectui mancipare non differunt. Quippe primò & principaliter in omnes alienigenas, quos rex & regina, necnon & Eaduuardus, eorũ filius, plus æquo diligentes, ac spretis indigenis, eos in altum nimium huc vsque prouehentes, guerram mouent, & prædas vrgent per totam Angliã subito, & nihil tale cæteris præmeditantibus, sed & in domini regis consiliarios, atque omnes quotquot sibi nouerant in aliquo adhęrere, hostiliter insurgũt, maneria eorum, dominica, munitiones, & oppida, bonaque tam ecclesiastica quàm mundana inuadunt vtrobique, & debacchantur. Vnde & Petrus Herefordensis episcopus, natione Burgundus, captus est in ecclesia sua cathedrali, & ductus ad Castrũ de Erdesley: thesauro, quod habuit abundanter, & prędijs direptioni datis & confusioni. Sed & canonici seculares, compatriotæ ipsius, quos in eandem introduxerat ecclesiam, similiter comprehensi, mittuntur cum eodem, custodiæ mancipandi. Exindè progreditur exercitus ille vsque Glocestriam, & Castrum obsedit per quatuor dies, in quo quidam Mathias de Besill. alienigena, cui Comitatus & Castri fuerat à rege commissa custodia, erat cum paucis inclusus. Qui tam diu se tenuit in illo, exercitui obsidenti se reddere pręcise recusans, quousque prima porta versus vrbem combusta, deinde quorundam incarceratorum, auxiliandi gratia à carcere absolutorum, proditione, posterna ex altera Castelli parte ingressui patefacta, intrarẽt subito Barones. Mathias in Turrim fugere compulsus est fortissimam, triplici ostio ferreo ac seris munitam firmissimis. Qui tamen introitus, malleis ferreis & securibus, viriliter tandem confractus; ingrediuntur belligeri, capto sic Mathia, nec tamẽ metu mortis, vel minus hostium, se eis reddere volente, quod ei vtrique, etiam ab inimicis suis, ad laudẽ fuerat notatum. Ductus est ergo ad episcopum prædictum simili sorte cõstringẽdus. Deinde iuit exercitus ad VVigorniã, & eam sine alicuius cõtradictionis obice, licet de villa & ciuitate custodienda literas regias susceperũt ciues, intrauit. A quibus fidelitate recepta, tendit ad Bruges, & regium ibi cepit oppidum, quod ciues Baronib⁹ exclusis primo die nobiliter defensarunt; sed tandem pacto inter eos stabilito, ne videlicet VVallenses (quorum turma ex altera parte vrbẽ assiliens

filiens extitit innumera) intrarent, reddiderunt se die subsequenti. Hoc facto, Barones illi gress⁹ suos versus Australes regni partes direxerunt, assumpto secum Comite prædicto in ducē, per quē regebantur. Augebatur ergò numerus cōmilitonū suorū quotidiè. Nam iam totius regni præstātiores viribus; & nobilitate præpollētes ferè omnes, ad eos confluxerant. Ac deprædationibus & rapinus, suis quiq; prouincijs, super alienigenas miserè debacchati sunt. Tūc erat triste emulis alienigenarū, videre confusionē eorū. Nam quicunq; Anglicū idioma loqui nesciret, vilipenderetur à vulgo, & despectui
10 haberetur. Vndè contigit quòd & multi, tàm religiosi quàm alij, nationis extraneæ, exeuntes per clandestinæ fugę pręsidiū, mortis supliciū seu dispendiosum captiuationis periculū metuentes, fugerent ê regno. Sed &. I. Mausel, multarū in Anglia rector ecclesiarū, seu potius incubator: redditnūq;, quorū nō erat numer⁹, possessor magnificus, ita quòd ditior eo clericus non videretur in orbe, episcopali puta dignitate minimè insignitus, metu Baronū aufugit latenter vltra mare de Turri Londin. in qua rex Angliæ & regina sua tunc tēporis tenuerūt se. Quē cum. H. filius regis Alemannię fugientē insequeretur, & ipse capitur cū applicuisset Bononiæ ab Ingerando de
20 Feenes, procuratione (vt putabatur) reginæ. Interim Eadvvardus regis primogenit⁹, Castrū illud munitissimū de VVindesores, quo nō erat ad id tēpus aliud splendidius infra fines Europæ, muniuit militaribus copijs alienigenarū, quos secū (vt dixi) adduxerat in Angliā, ibidem introductis. Rex autem noster in Turri existens Londinési, videns se circūdatum vndique atque vallatum hostibus, paci Baronum acquieuit, & Oxonij prouisiones obseruare concessit. Sed regina muliebri irritata angore, pro virib⁹ contraire nisa, assensū non præbuit. Vndè cùm de Turri exisset, tendens per Tamesiū versus VVindeshorā, vbi alienigeni erant cōgregati, intercepta est à Lōdi-
30 nensibus, & ab eisdem enormiter blasphemata & exclamata, iactuque lapidum & luti, subtus ponte, vilissimè repulsa. Quòd vtique pacis impedimentum fuerat hoc incentiuum patebit in sequētibus,

Forma pacis.

ET hæc fuit forma pacis, concepta tunc temporis inter regē & Barones suos: videlicet, quòd. H. filius regis Alemanniæ per regē & reginā liberaretur: et quòd Castra regis baronū custodię cōmittātur. Itē quod ꝓuisiones & statuta Oxonij firmiter & inuiolabiliter, tā à rege q̄ ab alijs obseruētur, & ꝙ regnū de cætero ꝑ indigenas fideles

& vtiles sub domino rege gubernetur. Insuper quòd exeant alienigenę à regno, vlterius non reuersuri, exceptis illis, quorũ morã fideles regni vnanimi assensu acceptarent. At illi qui in Castro nobili VVindesor, fuerũt introducti, alienigenæ prædicti, milites strenuissimi, numero quasi.c.& satellites multo plures, munierũt illud & instaurarunt egregiè, patriam deprędantes & deuastantes circũquaq;. Interea cum Simon de Mõte Forti, Consul Leicestr. & Barones, circa partes maritimas pro liberatione dicti.H.filij regis Alemãniæ, fuissent occupati, venit Eadvvardus ad Castrũ Bristollię. Qui cũ illic in opido illo per aliquot moraretur dies, ecce, nulla ex parte ei arridẽte fortuna, oritur inter milites suos & municipes seditio magna, talis profecto quòd vrbs tota, quæ sui debuerat esse dominij, à sua fidelitate & obsequio penitus se subtraheret, ciuibus ad ipsũ obsidendũ iam paratis, de Castelli captione iã securis. Is igitur hinc inde cuncta sibi sinistro omine cedere perpendẽs, eò quòd iã tota Anglia cõtra eum & oẽs alienorũ fautores, vel cõtra Barones recalcitrare nolẽtes, ira exarserit & indignatione: accito ad eum VValtero VVigorniẽsi præsule, qui de latere Baronũ extiterat, sub simulationis pallio cũ eis pacificare velle promisit. Quem cum episcopus accepta securitate (vt putabatur) manucepisset ad hoc fideliter prosequendũ, pactũ quod pepigit, trãsgreditur. Nã cùm versus curiã iter arripuisset, vt promissum confirmaret, immisit se in prædictũ Castrũ cum alienigenis. Igitur ad vincula.S.Petri viribus cõgregatis, proceres regni & prouisionum, ipsi vna cum rege, iam eis per omnia ore tenus hoc intimato, castrum illud assiliendum decreuerunt. Eadvvardus ergo exiẽs è Castro, quasi pro pace tractãda, occurrit patri & Baronibus, quasi à Londino media via, finitoq; tractatu cum redire voluisset, Comitis Leicestriæ ac VValteri episcopi VVigorn. sinistra suspicantium, retentus calliditate, Castrum non est permissus reintrare. Ergo Castrum illud nobile regi redditum est & Baronibus, sub hac tamen forma, quod hij qui intrusi fuerant, saluis sibi equis & armis, saluò exirent de regno, sine spe reuertendi, quos quidam Barones tũc ad mare conduxerunt. Circa illud tempus, Leolinus princeps VValliæ, terras Eadvvardi destruxit in marchia Cestriæ. Et Castrum de Dissard optimum obsedit, cepit, & ad solum cõplanauit. Similiter & castrum de Gannoc, neque forma, neque situ à prædicto secundũ. Eodem anno.iiij.Kal. Augusti signũ quoddã, stupendũ valdè & admirandũ, apparuit in firmamẽto, circa mediã noctẽ, à parte Aquilonari.

Ac

Ac Nonis Augusti scilicet cito post, fuit eclipsis solis post horã nonam mirabili spectaculo videntium oculis. Ad Natiuitatem beatæ virginis maxima coadunatur congregatio Lõdini, procerum & cæterorum prælatorum regni, quanta non est visa longo tẽporis transacto in Anglia. In quo colloquio statuta Oxonij publicè promulgata sunt, & per regnum integraliter iussa obseruari, sed deprædationes & rapinæ, personis illatæ ecclesiasticis, quod vtiq; valdè foret difficile, necnon & quibusdam magnatibus, qui regi fauebant, similiter factæ, pro quo discordiæ scisma inter eos hinc inde suborsũ, 10 multum timebatur in Anglia, statuuntur restitui Petrus Herefordẽsis episcopus à custodia, qua tenebatur absolutus est, & qui cum eo erant, videlicet Matthias de Besill. & cæteri liberati sunt. Circa festũ sancti Michaelis, rex noster, & regina, & Comes Simon de Monte Forti, cum multis nobilibus, mare transierunt, ad colloquium regis Francorũ Ludouici, quod tunc tenuit Bononiæ, occasione perturbationis regni Angliæ. Ex procuratione autem reginæ suique generis processerat istud, quod ex præfato facinore patrato, in Londinenses odij traxerat incentiuum. Et non multum post hoc, magnum celebratum est Parliamentũ Londini, in quo scissura (heu proh dolor) 20 iam præualente inter Barones, iuxta illud Euangelicum. Omne regnum in se diuisum desolabitur, &c. plures eorum qui primo in caluaticijs, & in deprædationibus faciendis acriter exarserunt, iam regi & Eadvvardo magnæ probitatis viro adheserãt, promissionibus cõuersi delinitis, & terris amplis promissis sibi, & collatis. Post hæc iuit rex cum exercitu magno (nam iam potentiores regni in manu forti adherebãt ei) ad Doueriam, vt Castrum alliceret de manu Baronũ, quod non obtinuit. Rediens ergo cum indignatione vehementi versus VVestmonasterium, missisque interim clandestinis quibusdam ciuibus Londinẽsibus literis, vt ianuas custodiẽdo Baronibus 30 interdiceretur ingressus, ferè proditus fuit ille Simon de Monte Forti, qui extra ciuitatem in suburbio Sudvverke, cum suis paucis admodum, regij respectu exercitus, intererat. Dispositis nanque turmis, haud longe ab eo loco ad ipsum assiliendũ, nihil tale præmeditatum, iam appropinquabat exercitus: & ad eum capiendum cum summa securitate progreditur, cùm ecce comperta deceptione irruunt Londinenses, quorum corda habuere Barones valdè propitia, cum impetu fortitudinis magnæ cathenas frangant, portas aperiunt, & ad eum succurrendum cateruatim accurrunt.

 Sicque

Sicque nutu dei Cōsul eo die de manu hostili ereptus est. Nam dominus rex cognita per exploratores numerosa Londinensium multitudine in adiutorium ei venire exercitum suum fecit remeare. Hijs ita gestis, de pace hinc inde componenda elaboratum est, tam à parte regis Franciæ quàm pontificum regni Angliç instanter. Tandem verò submittentibus se per compromissionem rex Angliæ & Barones sui, in dicto & ordinatione regis Franciç super contentionibus, prouisiones Oxoniæ contingentibus, necnon & deprædationibus & rapinis factis hinc inde multipliciter, pro quo diuisio inter multos fuerat (vt dixi) iam suborta, itum est post Natale in Franciam ad recipiendum, quod super hijs dictus rex duxerit ordinandum. Igitur in crastino Vincentij martyris, congregato Ambiani populo innumerabili regum, pontificum & procerum, rex Franciæ Ludouicus, propositis & defensis ac rationibus partium plenius intellectis, protulit dictum suum & sententiam solenniter pro rege Angliæ contra Barones, statutis scilicet Oxoniæ, & prouisionibus, ordinationibus, ac obligationibus pœnitus annullatis. Hanc autem cōuocationem rex Angliæ interfuit, & regina Alienora, Archipræsul etiam Cantuar. Bonefacius, & Petrus Herefordensis episcopus, Iohannes Manusel, qui ab Anglia perturbati, quanta potuere mala Baronibus non cessarunt machinari. Ab hoc verò tempore nouissimus error peior fact⁹ est priore. Interea Rogerius de Mortuo mari prędia dominica Comitis Leicestriæ in Marchia deprædatur. Consul ergo, iā sibi in amicitias prouocato Leolino principe VValliæ, præclarum illuc misit exercitum, qui & terras eiusdem partim destruxit, & Castrum de Radnor cepit & combussit. in cuius succursum, cum Eadvvardus de partibus rediens transmarinis, militari copia stipatus, cōuolasset, Barones insequutus est, nec tamen eos aggressus, quia nullus factus est inter eos congressus. Castra autem Humfridi de Bahun Iunioris. s. Haie & Huntindun, obsedit Eadvvardus & cepit, ac Castrum †Breconię, in deditionē accepit. Quę cum prouincia & appendicijs Rogerio prædicto tradidit ad custodiēda. Et ad illud tēpus Robertus de Ferrarijs Comes Dereb. cum exercitu magno venit VVigorniā. Cui cum ciues muralia ciuitatis & portas custodiendo viriliter restitissent, tādem ex inopinato per vetus Castrum intrauit, qui & villam destruxit ac Iudaismum euertit. At Barones redeūtes de VVallia, vrbem Glouern. non viribus vel obsidione, sed quadā nacti cantela, introierunt. Eadvvardus etiam magna vsus audatia, subito

†Breknoc

ſubito venit à tergo, ponteque celeriter ſuper ripam Sabrinæ reparato, qui & prius à prædictis fuerat combuſtus: intrauit Caſtellum, Baronum præſentia non obſtante, inter quos in craſtino VValtero VVigorniæ epiſcopo intercedente, & Eaduuardi aſtutia vulpeculari interueniente, captæ ſunt induciæ, Baronibus ab vrbe recedentibus. Eaduuardus ergò, vrbe cũ Caſtro ſic adept⁹, Burgenſes incarcerauit: & villã ad mille libras miſerabiliter redemit. Exinde patrem ſuum regem adiuit Oxoniæ, qui iam de Francia reuerſus, ſeruitiũ ſuum militare, ad proficiſcendum ſuper ſuos complices, generaliter conuocauerat per Angliam. Nempe rex vniuerſitatem cleri Oxoniæ euacuare coegit ad tempus. Sed & ſanctã virginem Fridesvvidã perſonaliter & deuotè viſitauit, quod nullus regum Angliæ ante ipſum in perſona propria, procul dubio, auſus fuerat. Interim Eaduuardus & cæteri magnates in partibus illis, Baroneſque partis aduerſæ depopulari, & incendere terras, & maneria alterius cuiuſque non deſtiterunt. Ac Londinenſis cum innumera multitudine ab vrbe ſua irrumpentes, prædia & poſſeſſiones regis Alemanniæ atque Philippi Baſſet, aliorumq; plurium regi adherentiũ, deſtruxerunt & combuſſerunt. Sed & clericos regis, atque Barones de Scaccario, ac Iuſticiar. de Banco, ceperunt & incarcerauerunt. Sic itaque annus iſte inteſtina hoſtilitate, ciuiliq; diſcordia ſautiatus, adeo vt quis cui crederet, quis cui mentis ſuæ ſecreta committeret, neſciretur. Vtpotè hijs & illis diuerſa ſapientibus miſerabiliter finitus eſt.

De captione Baronum apud Northamtoniam.

ANno gratiæ. Mcclxiiij. Circa mediam quadrageſimam habito tractatu rex Angliæ cum proceribus regni apud Oxoniã, adierunt ipſe & Richardus Romanorũ rex, frater eius, ad Northamtonam cum exercitu admirabili, vexillis expanſis, vbi Baronũ pars non modica tunc in vnum erat congregata. Eoſdem ergo in vrbem intruſos acriter aſſiliens, tandem confracto muro intrauit exercitus, & omnes quaſi ſubito cepit Barones vexilliferos. xv. circiter, & milites. lx. cum ſatellitibus quorum non erat numerus. Horum erat præcipuus Petrus de Monte Forti, Iunior, qui ad Caſtrum confugerat, ſed in craſtino rediddit ſe. Erat & inter illos Simõ de Mõte Forti, Iunior, filius Comitis, qui introitu regalium in municipiũ pro poſſe dimicando reſtitit, ob quod famam promeruit ſempiternam. Hoc actum fuit Sabbato primo Paſſionis dominicæ. Omnes ergo captiui abducti ſunt in exercitũ, terris eorum in alterum dominium iam

 tranſla-

translatis. Rex autem Leicestriam tendens, in ea hospitatus est, quā regum nullus præter eum, etiam videre prohibentibus quibusdam superstitiosis, præsumsit. Deinde ad Notingham, & Castrum intrauit, nullo sibi resistente. Nam qui intro fuerant ex parte Baronum obuiam processerunt, & claues ei tradiderunt. Venerunt autem ad regem ibi de partibus Aquilonaribus nobiles in auxilium, videlicet I. de Bailol, Rob. de Brus, & Petr. de Brus, & alij Barones plures, cum multis millibus bellatorum, vbi & dominus rex festum tenuit Paschale. Misit etiam rex filium suum Eadvvardum in Derebishire, & Stafordshire, cum exercitu præclarissimo, qui terras & maneria Roberti de Ferrarijs Comitis Derebie, vastādo atque incendendo, necnon & Castrum eius Totteberie prosternendo, destructionem ei intulit miserabilem. Vbicunque autem progrediebatur exercitus regis & Eadvvardi hinc vel inde, comitabantur eis tres sociæ, prædatio, combustio, & occisio. Fremuit ex hoc quoque, vbi incedebant, prouincia: & commota est velut arundinetum, Zephiro vibrante collisum. Pax in regno nulla, cedibus incendijs, rapinis, & deprædationibus omnia exterminabantur. Clamor & luctus & horror vbique. Ad id tempus Iohannes Giffardus, miræ probitatis & audaciæ miles, cū alijs custodiæ Castri de Kenelvvorth deputatis, quod quidem Comes Leicestriæ mirabili structura ac reparatione firmauerat, ac machinis multimodis, hactenus inauditis apud nos & inuisis, mirabiliter instaurauerat, Castrum VVarevvick dolosè cœperūt, ac Comitem honoris eiusdem, videlicet Gulihelmū Māduit, eò quòd super conuersione sua nuper ad regem suspectus fuerat eisdem, cū vxore sua & familia, adduxerunt captiuos, & incarcerauerunt apud Kenelvvorth Castrum autem VVarevvick, ne Regales confugium haberent ibidem, subuerterunt. Ac in ipsa Passione dominica Iudæi apud Londinū, de quadam proditione Baronibus simul & ciuibus inferenda, deprehensi, omnes ferè trucidati sunt, thesauro incomparabili assumpto in Iudaismo. Post festum Paschæ, Simon de Monte Forti, & cæteri Barones secum persistētes, adiuncta sibi Londinensium manu auxiliari, Castrum Rouecestriæ obsederunt. In quo Iohannes VVarrenniæ Comes, & Comes Arundelliæ, & Henricus filius Romanorum regis, & multi nobiles fuerant introducti, qui & de prędicto colloquio Oxonij ad partes illas regni custodiēdas fuerant à rege deputati. Quo audito rex in partibus existens Aquilonaribus, magna sub festinatione gressus suos retrorsum dirigens, illuc

illuc properauit, gratia obsidionis dissoluēdæ. Quod & factum est. Nam vt regē cum exercitu suo didicerant superuenire, ipsi obsidione Turris fortissimæ, quam bellicis insultibus, & machinarum ictibus, vijsq; subterraneis expugnatam, fuissent in proximo adepturi, protinus dimissa, Londinū repetierūt. Rex igitur proceribus suis ab hostili expugnatione liberatis, partes adijt maritimas, manerijs & possessionibus suorum cōplicum, à dextris & à sinistris, datis vtrobique deprædationi & incendijs. Castrum etiam Gilberti de Clare, quod dicitur Tonebrigge, cepit. Barones verò. v. Portuum partim subdiderūt se regi, partim verò nō, qui puppib⁹ onustis in mari subtraxerunt se. Dum hæc circa marittima agerentur, Simon de Monte Forti, Comes Leicestriæ illustris, & Barones, viribus vndique congregatis, tam Londinensium, quorum exercitus creuit ad. xv. millia hominum, quàm aliorum innumerabilium, illuc tendunt cū impetu fortitudinis suæ. Cōstituti igitur apud Flexinge in Suthsex, sexto circiter miliario à Prioratu de Levves: nudius terti⁹ ante bellū, huiusmodi mandatum dirigunt domino suo regi. Excellentissimo domino suo Henrico, dei gratia regi Angliæ. & cæt. Barones & alij fideles sui, sacramentum suum & fidelitatem, Deo & sibi debitā, obseruare volentes, Salutem & debitum cum omni reuerentia & honore famulatum. Cum per plura experimenta liqueat, quòd quidam vobis assistentes, multa de nobis mendatia vestræ dominationi suggusserint, mala quanta possunt, non solum vobis, sed etiam nobis & regno vestro intendantes, nouerit vestra excellentia, quòd salutem & securitatem corporis vestri totis virib⁹, cum fidelitate vobis debita, volumus obseruare, inimicos nostros non solum, sed & vestros, & totius regni vestri, iuxta posse grauare proponētes. Aliud super prædictis si placet, non credatis. Nos enim vestri fideles semper inueniemur. Et nos Simon de Monte Forti, Comes Leicestriæ, Gilbertus de Clara, ad petitionem aliorum, pro nobis & ipsis, præsentibus sigilla nostra apposuimus. Data. & cæt.

Hanc autem epistolam Baronum suorum contemnens rex, ad bellum totis affectibus exardescit, ac talem eis diffidationis respōsalem misit. Henricus dei gratia, rex Angliæ. & cæt. S. de de Monte Forti, &. G. de Clara, & complicibus suis. Cum per guerram, & turbationem generalem in regno nostro, per vos iam subortas, necnō & incendia & alia damna enormia appareat manifestè, quòd fidelitatem vestram nobis debitam non obseruatis, nec de securitate corporis

corporis nostri in aliquo curatis, eò quòd magnates & alios fideles nostros, nostræ fidei constanter adhærentes, enormiter grauastis, & ipsos, quantū in vobis est, grauare ꝓponitis, sicut per literas vestras nobis significastis, nos grauamen ipsorum nostrum proprium, & inimicos eorum nostros reputamus: præcipuè cùm dicti fideles pro fidelitate sua obseruanda contra infidelitatem vestram nobis viriliter assistant, de vestra securitate vel amore non curamus, sed vos tāquam nostrorum & eorum inimicos diffidimus. Teste meipso apud Levves. xij. die Maij, anno regni nostri. xlviij.

Richardus dei gratia Romanorum rex, semper Augustus: & Eadvvardus illustris regis Angliæ primogenitus, cæterique Barones omnes & nobiles, prædicto regi Angliæ constanter sinceræ fidei & deuotionis operibus adhærentes, Simoni de Monte Forti. G. de Clara, cæterisque vniuersis & singulis, perfidiæ suæ complicibus. Ex literis vestris, quas illustri regi Angliæ, domino nostro charissimo transmisistis, accepimus nos diffidatos à vobis, quamuis huiusmodi verbalis diffidatio satis fuit antè nobis realiter vestra hostili in rerū nostrarū incendijs, & bonorum nostrorum depopulationibus, persequutione iam probata. Nos igitur vos scire volumus, vos à nobis vniuersis & singulis tanquam hostes publicos ab hostibus diffidatos. Qui deinceps personarum vestrarum & rerum dispendijs, vbicunque nobis ad hoc facultas affuerit, totis viribus insistemus. De hoc autem quod falsò nobis imponitis, quòd nec fidele, nec bonum consilium regi domino vestro damus, nequaquam verum dicitis. Et si vos, domine Simon de Monte Forti, vel Gilberte de Clara, velitis hoc idem in curia domini regis asserere, parati sumus securum veniendi ad dictam curiam procurare conductum, & nostrę super hoc innocētię veritatē, & vestrum, sicut perfidorum proditorū mendacium declarare per alium nobilitate & genere vobis parē. Omnes autem nos contenti sumus prædictorum dominorum Sigillis, videlicet Romanorū regis, & dn̄i Eadvvardi. Datū vt prius.

De miserabili & horrendo bello apud Levves commisso.

Cum igitur eorum concordiæ minimè assentiret deus, cōmissum est bellum inter eos apud Levves. ij. Idus Maij detestandum, & omnibus seculis inauditum. Siquidem Barones (apud quos in omnibus, & per omnia, vna fides, vna voluntas, qui sic erant affectione fraterna vnanimes, quod etiam mori pro propria non timerent) venientes summo mane extra Levves, tentoria sua & sarcinas locauerunt su-

runt supra montem. Currus etiam Comitis Leicestriæ, cum vexillo
eiusdem, desuper ex industria deposita infra summ aruum strictissi-
mè collocatur. Disponuntur ergo acies & agmina belli, orationeq;
facta à duce eorum Simone de Monte Forti persuasoria, animan-
tur omnes pro patria pati cum summa securitate pugnaturi.
Præterea omnes confessione præuia, super humeros & pectora cru-
cizarunt se. Rex ergo & cæteri nobiles comperto eorum subito su-
peruentu, per castra expergefacti quantocius in arma colligun-
tur, & ad congrediendum acies bello disponunt, loricatorũ maxi-
ma multitudine collocata. Sed multi ficti, & factiosi, ac omnino fœlici
carentes, eo die dum inordinatius ac præproperè progrediuntur, in-
cautius pugnant, fictius perseuerant. Quin in ipso congressu lo-
ricatorum nobilissimi tam milites quàm armigeri, circiter ccc. ani-
mis diffluentes, terga dantes turpiter fugerũt ad Castrum Penenesel-
li. Et hij erant Comes VVarennæ, Iohannes, Gulihelmus de Valẽ-
cia, Guido de Lizunaeq; ambo fratres regis, Hugo Bigotus, & multi
alij. Acies tamen regalis, quæ signo regio, quod Draconem vocant,
digladiale mortis iudicium prætendente extitit insignita, progre-
ditur, & prælium consertum est. Acies namque regia laxato quan-
tocius cursu equos in hostem audacter admittit, & è conuerso. Sic-
que ictuum immanitate, ac horrendo fragore sibi inuicem acies of-
fenderunt. Igitur Baronum acies hac vice penetrata est & dissolu-
ta, Iohanne Giffardo milite strenuo, qui gloriam primi ictus præri-
pere affectauerat, capto & ad Castrum abducto. Eaduuardus verò
Londinensium miscetur exercitui, eosque fugientes insequitur, no-
bilioribus dimissis itinere (vt ferunt) quatuor circiter millia in stragẽ
eis ingerendo miserimam. Horum namque sanguinem pro mater-
no sitiebat obprobrio, qui (vt prædictum est) genitrici suæ conuitia
tot dudum intulerunt. At pars regij exercitus spolijs & prædis, ac lar-
cinorum direptionibus supra montem interim inhiantes, quosdã
ciues Londinẽses in curru Consulis ex cautela introductos, speran-
tes intro Comitem reperisse, trucidarunt. Sed Comes ille & Gile-
bertus de Clara, ac cæteri Barones, sagaciùs agentes, circa deditionẽ
regis Angliæ ac captionem regis Alemanniæ, cæterorumq; totis vi-
ribus congrediuntur. Apparuit ibi virtus Baronum fulminea, in-
hiantius dimicantes pro patria, tandem victoria potiuntur. Nam rex
Angliæ equo electissimo sub se confosso captus est. Richardus autẽ
Romanorum rex captus est, captiq; sunt & multi alij, videlicet Iohan-
nes de.

nes de Baillol, Robertus de Brus, Iohannes Comin, & cæteri Barones Albaniæ peditibus ferè omnibus, quos secum adduxerant de Scotia iugulatis in numero grandi. Capiuntur & Humfridus de Bohun Comes Herefordiæ, Gulihelm⁹ Bardulfus, Robertus de Tatteshale, Rogerius de Someri, Henricus de Perci, & Philippus Basset, prior iure nominandus, qui præ cæteris eo die cum rege existentibus, in ictibus dandis & recipiendis gloriam promeruit. Item & multi alij, quasi totius regni potentiores, ac in militia præstantiores partim capti sunt, partim verò fugę indulserunt, ad instar quod duo fugarent decem millia, cæteris qui remanserant, ad duo vel plus (proh dolor) interemptis. O miserabile spectaculum morientium. O admiranda mutatio nobiliũ. Agnoscat ergo humana præsumptio, quid homo, quidque vires hominis. Inde tantum sane de viribus suis & potentia, qui & vtique maiores natu ac in militia probatiores extiterant in regno prædicto, quòd non crederẽt hostem eos ausum assilire, quem ipso die nimis propinquum experti, suorũ tot perdidere, nec tamen sine cæterorum discrimine graui, quin ex eis strages magna facta sit, præcipuè ex ipsa inuasione Eaduvardi super Londin. Fertur autem quinque millia hominum in hoc flebile & infœlici conflictu occubuisse ex vtraque parte. Erat inter cæteros miles quidam, Iusticiarius regis, nomine Gulihelmus de VVikona, & Fulco filius VVarini, Baro regis, occisorum in numero excellentiores, alter gladio interemptus, alter verò flumine vicino submersus. A parte verò Baronum, Radulphus Heringãder Baro, & Gulihelmus Blundus vexillarius Consulis. Varios licentiosius poeta vel longius prosequatur euentus, & modos interfectionũ diuersos tractator: nos breuitas lege arctiori continet, nec qualiter sed quid acciderit dixisse indulget. Eaduvardus à cede rediens Londin. licet de patre & auunculo eius rege Romanorum cæteri triumphum reportassent, cum resumptis virib⁹ eos bello aggredi denuò disponit. Cum igitur sibi inuicem ferè offendissent, ecce omnes quasi qui cũ eo steterant fugæ indulserunt. Quidam (vt dicebatur) gladio percutere, nec se in suis ictibus cognoscere valuerunt. Quid ageret Eaduvardus qui commilitonibus, dispersis sic, quasi solus in campo Martio remanserat? Rediens ergo in Prioratũ Levvensẽ, vindictam ad tempora distulit meliora. Nocte verò sequenti pax quædam inter regem †reformata est & Barones: & Eaduvardus, patre annuẽte, & Henricus filius regis Alemãniæ dati sunt pacis obsides, in Castro

†restaurata.

Doueriæ

Douoriæ custodiæ ad tẽpus mancipati. Rex verò Alemanniæ captiuus ponitur in Turrim Lond. cæteriq; captiui ꝑ Castra diuersis locis intrudũtur. Cuius euẽtũ belli, calamitatis, & miseriæ, diei diræ & amaræ valdè, motæq; seditionis, & guerræ inter ciues vnius terræ, signa portẽdere possunt, anno pręterito visa in firmamẽto Nonis & iij. Kal. Augusti, prout in superioribus dictũ est. Nudius tertius ante bellum ꝑmaxima pars ciuitatis Lond. in VVestchepe proditoriè incensa est. Marchiones VValliæ videlicet Rogerius de Mortuo mari, Iacobus de Andeleg, Rogerius de Clifford, Rogerius de Leiburn.
10 Haimo Extraneus, & illi de Turberuilla, cũ plurib' alijs, qui de bello prædicto de Levves, nuper fugerunt, viribus cõgregatis guerrã mouentes in Marchia, Baronibus recalcitrare moliuntur. Simõ ergo de Monte Forti, copulata sibi in amicitias Leolino, principe VValliæ, partes easdẽ adijt cum ingẽti exercitu, & Castrũ intrauit Herefordię & Haię. Terras & prædia dominica, Rogerij de Mortuo mari, igni tradens vbiq; & depopulationi. At Hugo de Mortuo mari coactus reddidit se Baronibus, Castello suo quod dicitur Richar. & cæteris terris custodiæ mancipatis & cõmendatis Iohanni filio Iohannis, & Castrum de Lodelavve redditum est. Exinde progreditur exercitus
20 Anglorum & VVallẽsium ad montẽ Gomericũ, vbi prædicti Rogerius & Iacobus, pacẽ iniere cum Baronibus frustratoriã, prout patuit in fine, datis obsidib' hinc inde. Comes verò Leicestriæ festinauit ad mare contra alienigenas, quorum aduentus multitudine maxima, & fortitudine nimia, ductu reginę & Petri Comitis Sabaudię, aliorumq; pluriũ, quasi totius Europæ malorum, plurimũ in Anglia metuebatur. Quibus nẽpe resistendis cõgregatur Cantuar. & circa partes marrittimas circumquaq; omne robur regni, ab vnaquaque ciuitate, & vrbe, villataq; , regio citatũ edicto. Episcopi etiam in subsidiũ huiusmodi à domib' religiosis, & ecclesiarũ rectorib' de-
30 cimã spiritualiũ receperũt. Videres aũt tũc tẽporis sup Berhãdovvn, tam equitũ quã peditũ, tantã in vnã congregatã multitudinẽ contra alienigenas, quantã in Anglia existere non crederes bellipotentem. Regina verò Angliæ cũ exercitu quẽ habuit collecta plurimarum nationũ, tot Ducũ tot Comitũ, tãtiq; nauigij, quòd vix credibile cuiq̃ videatur, ꝓstitit in Flãdria interim apud Bruges, classi illa ꝑgrandi in portu quidẽ Dan collocata, qui Angliã ingredi quotidiè minabãtur, anhelantes & in feruorẽ prælij ꝓnos, tumescẽtib' oris iactitãdo, se demõstrabant. Quorum aduentum nostrates, & maxime. v. Portus, & piratæ audacter sitiebant, nec eorum potẽtiã, vt videbatur, in

Eeeee aliquo

aliquo metuebāt. Tandē aūt oīs illa cōgregatio nobiliū innumera, tā militū stipendiariorū q̃ aliorū, qui ad ꝓpria fuerāt stipēdia, parentes & amici reginę, ad ꝓpria reuertūtur, voto suo deo dāte penitus frustrati. Fuerūt qui dicerēt, robur eorū & numerū exercitus agnoscētes, ꝙ si liberi applicuissent, terrā hanc præ nimia multitudine sua & fortitudine ditioni suę, ꝓcul dubio, subiugassēt. Sed cōscius secretorū pater misericordiarū, & deus totius cōsolationis, nouit oīa, & corda scrutatꝰ singulorū, populū suū Anglicanū ab alto ꝓspicere dignatus est, dū tātorū corda magnanima cōtabescere iussit, & re imꝑfecta ꝓ qua aduenerant, tot suꝑuenientes hostes repatriarēt, exhausto in vanū & ꝑdito thesauro suo incōparabili: sed hoc tamē ad laudē & magnificētiā nobilis Alienorę Anglorū reginę libet intexere, ꝙ dn̄o suo & E. filio eius, tàm strenuè & tàm viriliter, tāq̃ virago potētissima, succurrēdis fortiter insudauerit. Sūmus itaq; pōtifex Vrbanus, instinctu stimulatꝰ aduerso, in partē alterā declinādo fauorē & aīmū conuertit aduersū Barones, irę & indignationis immēsæ, occasione spoliaciōis ꝑsonis ecclesiasticis illatarū, trahēs incētinū, fertur aūt dixisse, eū nō plꝰ velle viuere q̃ quòd Anglos subiugasset, vndè & legatū direxit versus Angliā, virū summū dn̄m Sabin. epm̄ Cardinalē, ad interdicēdū terrā, & excōmunicandū Barones ꝓuisionū inpresos. Sed cū terrā ingredi, resistētia eorū, ꝓ libitu nō posse persēsisset, citatis primò Ambiani & postmodū Bononiæ quibusdā epīs regni, & alijs quibusdā, sententiā excōmunicationis & interdictionis suꝑ ciuitatē Lond. & v. Portus, necnō & quasdā ꝑsonas illustres & nobiles regni fulminatam, commisit exequendam. At illi sententiā ipsam cōtra iusticiam illatā attendentes, appellarunt ad papā, ad meliora tēpora, vel ad generale conciliū, necnon & supremū iudicem certis de causis & rationibus cōmendabilibus. Quæ posteà appellatio, in Anglia cōgregato apud Radingū Concilio recitata est, & ab epīs & clero approbata & executa. Interdictū aūt licet inuiti suscipiētes à legato p̄dicti epī secū detulerunt. Sed cū applicuissent Douoriæ scrutinio ex more in portu facto, interceptū est à ciuibus, & in minutias dilaniatū, iactatur in mari. Nūcij quidā celebres, tā regis Francorū q̃ Anglorū, viz. P. Camerariꝰ, vir nobilis de Frācia, & H. de Alemānea, cū alijs, applicātibꝰ Bononiæ, cū adhuc p̄dicti pōtifices extiterāt ibidē, ab oppidanis pessimè tractati sūt, multis vulneratis, & ad nouē de Anglijs crudeliter trucidatis, nec deferebatur Frācigenis, eò quod in ducatu & conductu venerant aliorum.

Iam

Iam enim omnis illa regio maritima, imò oĩs ferè Gallia vsq; Alpes instigantibus rege Frãciæ, Petro Comite Sabaudiæ, Bonifacio archiepiscopo Cantuar. & electo Lugdunẽsi, cæterisq; parentibus reginæ nobilibus, in Anglos cõspirauerant cõtra regẽ H. puta cõsistẽtes; sed & alia pars Europæ, scilicet Britanniæ Minoris, Vasconiæ, necnõ & Hispaniæ, cuius terræ regis sororẽ duxerat Eaduuard', simili seditione cõmoti, aduersus eos odio exarserũt & indignatione vehemẽti. Attamẽ inclytus ille Comes Andegauiæ parti Comitis Leicest. fauebat, frater suus vt dicebatur, fidei iuramẽto astrictus, at vir apostolic' prænominat', Vrbanus, anteq̃ votũ cõpleuisset, quod Anglicis dudũ ꝑmiserat: diẽ clausit extremũ, tempore eis oportuno valdè. Et circa hoc tẽpus, Elerius abbas Persoræ, propter infirmitatẽ suã spontè cessit, cui canonicè Henricus successit. Supradicti igitur Marchisi, in rebellionẽ more solito in surgẽtes, rupto pacis fœdere, & cõuẽtione inter eos facta, dum Consul prædict' Leicest. tractis armorũ copijs, Marchiã petierat (vt prædictũ est) perlustrant prouincias vltra Sabrinam & citra cum exercitu suo, rapinis & prædis semper assueto, indigenas circumquaq; timore & tremore nimio concutientes: adeò vt vbicunq; peruagarent, cõpatriotæ ad ecclesias confugentes in cimiterijs domicilia construerent, gratia corporũ & rei suæ saluandæ. Huius mali author fuit ille præcipuus, Hamo Extraneus, præda nominatissimus, qui quãuis in cõgressu militari sæpè fortiter fecerat, tamen tyrannide sua exigente pro nomine tyronis notam Trasonis meritò incurrit. At illi per Castra stabiliti, ab ipsis Marchionibus à Bristollia vsq; Cestriã, & alibi, vtpote qui & eadẽ nomine regis & Eaduuardi nacti detinuerũt, Ad hæc suis quiq; partibus vicinos deprædãdo laxatis crudelitatis habenis miserè debacchati sunt, & Robertus VValerãd' & VVarin' de Bassingborne, custodes Bristolliæ, armata manu veniẽtes diluculo, ad castellũ de VVallingford, in quo R. rex Alemãniæ captiuus, & E. filius regis H. obsides tenebãtur, insultũ dederunt acriter, vt eos raperẽt à custodia. Sed nihil ꝑfecerunt. Nam Castellani quãtocius expergifacti, eos repulerũt. Sperauerant nãq; hi succursu & auxilio potiri ꝑdictorũ Marchionũ, ꝓut inter eos statutum fuit: qui iam versus eos cum exercitu iter arripientes ad Persoram rumore sauciati infausto ex hoc facto & die anticipato reuersi sunt. Comes verò Leicestriæ sæpedictus, ex eorũ rebellione & fide rupta compulsus ad iram, habito super hoc colloquio apud Oxoniũ procerum regni, assumpsit secũ regẽ H. quẽ habuit adeò accliuem, quod nihil arduum ad id tempus sine eo facere poterat.

Venerunt VVigorniã, comitante se innumera militum & aliorũ bellatorũ multitudine, contra Marchisos, tanquã cõtra hostes regni publicos, dimicaturi. Videbatur tamen quòd cor regis vna cum suis familioribus inclinatũ erat ad eos, eò quòd hi pro rege, qui quasi in custodia fuit, necnõ etiã occasione Eadvvardi, filij ei⁹, adhuc obsidis, quẽ multũ dilexerat, guerrá mouerant in populo & seditionẽ. Nam ex bello prædicto Levvési diuisioné ac odiũ traxerãt ad inuicẽ infestiuum. Præfati ergo Marchisi, licet numero pauciores fuissent, tamen de sua audatia præsumentes, vltra fluuiũ Sabrinæ cõtractis viribus restiterunt. Nam pontẽ ciuitatis VVigorniæ fortissimũ, ac cæteros pontes p ripã fregerũt, cimbis & transuectarijs dimersis in profundũ, sed in vanũ laborauerũt cõtra tot nobiles, præcipuè cõtra ipsũ bellatoré sagacissimũ, Simonẽ de Mõte Forti, molientes resistere aut dimicare. Quinetiã Leolinũ, iã à finibus VValliæ egressũ, super eos à tergo pronũ habẽtes supuenturũ, ad pacẽ venire cõpulsi sunt. Igitur vt Eadvvardus egregius ille iuuenis, regis filius, à custodia absolueretur, redire ad pacem aliorũ (licet eis dura fuerit ipsa & exitialis) coactus est. Nã vt eorũ maior pars insulã Britanniæ p annũ euacueret sancitũ est (malũ interim regno vel pceribus minimè molitura) sub pena perdendæ hæreditatis. Et ad hæc firmanda & assecuranda, tradiderunt castra quæ habuerunt in custodia, Comiti Leicest. ferè omnia, quę erãt per Marchiam à Bristollia vsq; Cestriã distincta, sed & Cestria quę fuit Consulat⁹ Palatinus Eadvvardi, facto excãbio cũ Comite prædicto, in alienũ transfertur dominiũ. Herefordia etiam, & alia Castra versus Australẽ plagã VValliæ sita, Petro de Monte Forti, & alijs Baronibus, iam pridem exposita sunt & commissa. His ita gestis rex redijt ad insignę palatiũ, quod dicitur VVodstock vbi Natale dñi tenuit soléniter. Sed et Comes arridẽti ei fortuna in omnib⁹, quæ mẽte cõcepat, idẽ festũ celebrauit in Castro suo de Kenelvvorth, nimis multo milite stipat⁹. Fertur aũt eũ habuisse ex ppria familia ad minus. cxl. milites stipẽdiarios, pter alios innumeros, quãdo iuit in exercitu, deuotiõi suæ deditos. Iã quidẽ oĩs Anglia pter Aquilonẽ vlteriorẽ, quæ adhuc cõspirauerat cõtra eum, instigãtibus rege Scotiæ, & I. de Baliolo, inclinata extitit ei & subiecta. Vt nihil magnum absq; eo in regno ageretur. Omnia per ipsum ordinata sunt, omnia regis Castra eius ditioni sunt commissa. Nec etiam ipse rex, qui iam regnando quinquagesimus extiterat, nisi pro vmbra nominis habebatur, adeo vt terram suam perlustrare vel peragrare non po-

nō poterat, quin in cōductu & dispositiōne totaliter fieret alterius. Mortuo, vt dictum est, papa Vrbano, successit ei Guido Sabiniensis, qui fuerat legatus nuper in Angliā destinatus, & vocatus est Clemens quartus. Atque his diebus Iohannes Maunsel, præpotens ille beneficiorum ecclesiasticorum occupator, vitæ metas attigit vltrá mare. Et Godefridus archiepiscopus Eboracensis transijt, Successit VValterus Giffardus. Habito autē magno tractatū super pace regni assequendo Lōdini, in quadragesima, absoluitur à custodia Comitis prædicti Eadvvardus regis filius, qui à prædicto bello Levvesi tenebatur obses. Non tamen sui iuris fuerat omnino, quin totum tractaretur ad hæc voluntate Comitis & filiorum eius. Quod Eadvvardus dissimulauit pro tempore & loco, eo quòd oportunitatem euadendi expectauerat.

De bello Eueshamia.

ANno gratiæ Mcclxv. qui est annus regni regis Henrici quinquagesimus, Comes Glouerniæ Gilbertus, in iram cōmotus contra Comitem Leicestriæ, qui sibi & filijs suis dominium totius Angliæ vsurpauit, fœdus cum Marchionibus inijt, & exercitum adunauit. Eadvvardus ergò, filius regis Angliæ primogenit⁹, cum suis custodibus extra Herefordiam exijt gratia spaciandi, scandensq; dextrarium, deputatum locum transijt, & aufugit, qui ab exercitu Marchionum cum lætitia est susceptus. Comes Leicest. tandē furore repletus, regem Angliæ circumducens, fultus auxilio principis VValliæ, incendio castra & villas Marchionum destruxit. Rex ergo Angliæ, & Comes Leicestriæ, cum exercitu copioso in noctis silentio Euesham peruenerunt, quos insequebantur Eadvvardus regis primogenit⁹, & Gilbert⁹ Comes Glouerniæ, cum militia promptissima ad conflictum. Pridie igitur Nonas Augusti, in campo extra Eueshā Comes Leicest. & sui complices sunt occisi, & rex Angliæ, remediabiliter vulneratus, per filium subtrahitur à prælio, & sanatur.

REgnante quidem gloriosissimo principe & illustri Henrico tertio, dei gratia rege Angliæ, regnum eius diutius siluit, & quietum, fines eius pacem, princeps pacis, dominus posuit, & frumenti adipe satiauit. Sed introductis in regnum Gallis, Pictauiensibus, & Sabaudijs, quos dicti regis cōsanguinitas, affinitas, & liberalitas euexerūt, ipsisque prout regiam magnificentiam decuit, sine iuris alieni præiudicio sublimatis, quia omnis potestas consortis existit impatiens, inter ipsos consanguineos, affines, & incolas orta est contentionis materia, quis eorum videretur esse potentior, & quis maior,

Erant inter eos Simon de Monte Forti, Comes Leicestriæ, dudum Senescallus Vasconiæ, & Iohannes filius Galfridi, prius Iusticiarius Hyberniæ, à suis officijs reuocati, quos maioris potestatis ambitio, & quædam communis contrà electum V Vintoniensem, & Gulihelmum de Valencia, fratres ipsius regis, contentio stimularunt, & fecerunt participes, imo principes factionis. In diebus illis prouisionum apostolicarū in ecclesiasticis beneficijs Angliæ mulitudo succreuit, & pro commercio regni Apuliæ, exactionis debiti, tam mercatorum quam Romanæ ecclesiæ iugum graue. Hæc sunt illa discordiæ incentiua inter alienigenas & indigenas, tam nobiles quam prælatos, quorum pauci reipublicæ, plures inuidiæ, plures ambitionis mouebantur affectu. Collegerunt etiam pontifices, ne dicā Pharisæi, concilium aduersus Christum domini, regem suum, dicentes, Videtis quia nihil proficimus, si sic regem dimittimus. Veniēt Romani, & tollent nostros loculos cum argento. Constituamus ergo xxiiij. seniores in circuitu throni eius, qui exclusis Parthis, Medis & Elamitis, aduenisque Romanis, liberantes Hierusalem ab Aegiptiaca seruitute, negotia regni singula & vniuersa disponant, primos in cœnis accubitus & salutationes in foro tamen regiæ magnificentiæ reseruantes. Anno igitur regni eiusdē xlij. conueniētibus Oxoniæ militibus, Baronibus & prælatis, edictis publicè euocatis, cum armatorum potenti & innumera comitiua, præsentibus domino rege & domino Eaduuardo primogenito eiusdem, cōmuni deliberatione, imò deliratione, taliter ordinarunt. Vt quia idem regnum reformatione multiplici sui status egebat, dictus rex pro se xij. personas de regno, & tota terræ communitas alias xij. prouiderēt, qui regia potestate suffulti, totius regni curam susciperent, & de Iusticiarijs, Cancellarijs, Thesaurarijs, & cæteris officialibus, ac ministris eligendis ab anno in annum in perpetuum prouiderent, eius Castra per se, & suos facerent custodiri. Cui ordinationi dictum regem, & eius primogenitum metus incarcerationis perpetuæ compulit consentire, pœnam capitalem comminari quibuscunque rebellibus, sine delectu conditionis aut ordinis, per edictum. Dictis Aethelmaro V Vinton. electo, & Gulihelmo de Valēcia, dicti regis fratribus vterinis, & pluribus alijs, inchoatæ factionis exordio resistentibus, expulsis de regno, pariter & bannitis. Vniuersi & singuli alij Prælati, Comites & Barones, de infidelitate huiusmodi fideliter obseruanda, corporale præstiterunt iuramentum, & lata est ab omnibus archiepisco-

chiepiscopis & episcopis regni, excommunicationis sententiam in re-
belles. Porrò qua fronte patres conscripti, senex ille VVigorn. anti-
stes, & quidam alij prælati, conscientiarum patres & iudices, subuer-
sioni regiæ potestatis gratis præstitero consensum, admiratione nõ
caret cum de terreno honore, dicto regi & hæredibus eius seruan-
do, corporale præstiterint iuramentum: quod ordinando ne vnquã
regerent, sed semper ab alijs regerentur, pessimè seruauerunt. Si e-
nim prodigalitas intolerabilis, vel defectus regis ipsius, euidenter exi-
geret operam curatoris: nusquam cauetur diuinis legibus aut hu-
10 manis, vt vitio vel defectu cessante, pœna transeat in hæredem. Ne fi-
lium patris comitetur iniquitas. Ne vlterius sit pœna progrediens,
quàm delictũ. Et vt ad facti seriem redeamus, electis in regno An-
gliæ. xxiiij. capitaneis antedictis, ordinatisque sub ipsis in regno &
curia regia cunctis officialibus & ministris, fuerunt eis Parleamenta
continua, sibi escaetas & VVardas, ac filijs suis & nepotibus, specta-
tes ad patronatum regis, ecclesias prouiderunt. Nihil fiscus, nihil
Christus accepit, nihil Cæsari. Nihil palatio, totum Cæsarianis, & Pa-
latinis accreuit, non in veteribus regijs debitis, sed & in sumptibus
prouisorum totum vacuauit ærarium libertate. Et quia Anglia, sicut
20 & Roma, sustinere non potuit plures reges, inter Glouerniæ & Lei-
cestriæ Comites, capitaneos principales, subitò ortæ sunt inimicitiæ
capitales, in tantum quòd dictus rex ad instantiam dicti Glouerniæ
Comitis, contra Eaduuardum primogenitum suum, cui dictus Co-
mes Leicestriæ tunc adhæsit, de partibus Franciæ duxit exercitum
copiosum. Sed dominis rege Alemanniæ, & Petro de Sabaudia, &
quibusdam solennibus nuntijs illustris regis Franciæ mediantibus,
dicto filio regis ad patris gratiam admisso, expulsus est Comes glo-
uerniæ à capitaneorum numero prædictorũ, & inter ipsum & Co-
mitem Leicestriæ facta est concordia in odium cæterorum. Sicque
30 per potentiam & industriam eorundem Comitum, facta est in An-
glia noua turbatio, peior prima. Videntes ergo proceres antedicti
xxiiij. ad regis & regni regimen sic electi, tot multiplicatis capitibus,
monarchia sublata, continuè difficultatem iugiter inualescere, & con-
fusionis statum, quæ diebus istis euenit, periculum imminere, omnes
præter quinque subscriptos, scilicet, episcopum VVigorn. & duos
Comites prædictos, Hugonem Dispensatorem, & Petrum de Monte
Forti, ad dissoluendũ prouisiones & ordinationes huiusmodi pro-
uisas, & ad reducendum regem in statum debitum, consenserunt.

Et licet, nihil sit adeò naturale quàm vnũquodq; dissolui eo genere, quo ligatur, ideo statuta, communi consensu quantumcunq; licita & vtilia, hominum succrescente malitia, tendentia iam ad noxam, possent omnium statuentium, vel maioris partis eorum, contraria voluntate mutari, vel penitus aboleri (quemadmodum serpentem æneum in deserto, ad salutem populi, domino iubente, leuatum, Ezechias, errante populo, ritè legitur destruxisse) placuit tamen prędictis regi & proceribus, timentibus culpam, vbi culpa minimè reperitur, remissionem interpositi iuramenti ex certa scientia summi pontificis impetrare. Sed dicti quinque in proteruitate concepta, (quod scripsimus, scripsimus conclamando) iugiter persistentes, conabantur astruere huiusmodi pragmaticas sanctiones, cõmuni consensu & iuramento confirmatas, nullo posse consensu cõtrario dissolui, ad relaxationem huiusmodi iuramẽti potestaté apostolicã nullam esse putantes, iuramentumque vinculum iniquitatis existere, cum Herode facientes sibi de propria prudentia cõtra leges & canones, conscientias scismatis & erroris, trahentes secum ad sui erroris fomentum multos pseudoprophetas, lupos rapaces in ouium vestimentis, contra Christi vicarios, & Christum domini, regẽ proprium, murmurantes, non vt spiritus sanctus eloqui, sed vt superioris potestatis abiectus obloqui dabat illis. Verum cum ad enumerationem prouisionum huiusmodi, tempore procedente, cùm per mortem Comitis Glouerniæ, & Iohannis filij Galfridi, tùm per aduentum regis Alemanniæ, & Petri de Sabaudia, dictus rex Angliæ contra sibi rebelles inciperet præualere: dictus Comes Leicestriæ de suæ præsumptionis negocio desperans, ad partes se transtulit Gallicanas, & interim reuocatis in Angliã Burgundionibus, Gallis & Campanis, quos prouisiones Oxonij exules reddiderunt, regis primogenitus ipsos præ suis familiaribus Anglicis honorauit. Illis Castrorum suorum custodiam, illis maiorum domus suæ ministeria delegauit. Quamobrẽ quidam strenui milites, olim familiares ipsius, vehementius indignati, confœderatione facta cum omnibus, quos aliquando regia potestas offendit, veteres carbones reaccendere molientes, dictum Comitem Leicestriæ ad partes Anglicanas reuocarunt. Qui statim post eius ingressum in regnũ, confœderatis sibi VVallensibus, dictorũ regis & regni capitalibus inimicis, & multis nobilibus Angliæ, quos omnes fecit in signum inchoatæ stulticiæ tonsorari, per quosdam nobiles Marchiæ, sibi tunc

temporis

temporis adhærentes, dominum Herefordẽsem episcopum, quem ecclesiarum & monasteriorum Angliæ pro regno Apuliæ obligatio, & subditorum suorum oppressio, reddiderunt omnibus Anglis odiosum, ab ecclesia extrahi fecit, & carcerali custodiæ mancipari: ipso & cæteris omnibus, tam indigenis quam alienigenis, dicti regis familiaribus & amicis, per diuersos eius exercitus, bonis omnibus spoliatis. In his tantæ præsumptionis exordijs, sibi subtili calliditate prospexit, vt, in odium episcopi memorati, sibi populus adhæreret, & adhærentes stipendiaret de bonis huius spoliatis, & vt transgressores huiusmodi, tam de papali quàm regia gratia desperatos, necessitas cogeret ei infallibiliter adhærere. Post, congregato exercitu copioso, ciuitatem Londinensem ingressus, dominum regem Angliæ, per oppressionem, sibi Castrum Doueriæ, Turrim Londin. & cætera sua Castra fortia reddere cõpulit, & in omnibus eius adquiescere voluntati, dicto regis primogenito compulso Castrum de VVindesore, expulsis inde & eiectis de regno omnibus eius familiaribus, de transmarinis partibus oriundis, reddere Comiti antedicto, Iohanneque Maunsel, Præposito Beuerlaci, dicti regis consiliario principali compulso, ob tantę persecutionis incursus, ad partes secedere Gallicanas. Videntes autem dominus rex Alemanniæ, & regis Angliæ primogenitus, & cæteri regis Anglię Consiliarij & amici, per oppressiones, rapinas & deprędationes huiusmodi, factas prælatis & subditis, clericis & laicis indistinctè, confusionem ipsius regis & regni pariter imminere, procurarunt dictum regem Angliæ, à Parliamento VVestmonasterij, vsque ad VVindsoram clanculo se transferre, receptis in eius gratiam, domino Henrico filio regis Alemanniæ, Iohanne Comite VVarrenniæ, Rogerio de Clifford, Rogerio de Leiburne, Hamundo dicto Straunge, & Iohãne de Vallibus, qui prius dicto Comiti Leicestr. constipatis viribus adheserunt. Et cum inter regem Angliæ & adhærentes ei ex parte vna, & Comitẽ Leicestriæ, & complices suos ex altera, per quosdam mediatores solennes, de pace diutius tractaretur, tandem super omnibus controuersijs ortis, occasione prouisionum Oxon. fuit à partibus in illustrem regem Francorum compromissum de dicto eius, ad altum & bassum firmando, corporali præstito iuramento; prout in instrumento super hoc confecto, omnium prædictorum sigillis signato, plenius continetur. Cumque dominus rex Francorum, summi pontificis inhærens vestigijs, prouisiones & ordinationes huiusmodi,

modi, & quicquid statutum fuit ex eis, arbitraria potestate cassasset: Comes Leicestriæ & eius complices & fautores, præsumpserunt eas, vt prius, nihilominus sustinere, dicto regi Franciæ & præceptis eius in omnibus & per omnia resistẽtes, demolientesq; cum VVallensibus Castra domini regis fidelium: contra ipsorum VVallensiũ, regis & regni hostium, incursus inter VValliam & Angliam constituta, associatisque sibi Londinensibus, violationes ecclesiarum, & deprædationes, & macerationes personarũ ecclesiasticarum, Christianorum & Iudæorum cædes & incendia, sine delectu conditionis aut sexus, ætatis aut ordinis, perpetrantes. Et cùm abominationis huius clamor, quotidianis afflictorum gemitibus & quærelis, ascenderet ad prædictos principes sacerdotum, omnes quærentes quæ sua sunt, non quæ Christi, inuenti sunt proculdubio canes muti, valentes sed nolentes latrare. Illis omnibus tam detestabiliter perpetratis, contigit Simonem dicti Comitis filium Northamptonã cum maximo exercitu occupasse, quam dictus rex Anglię, cum eius exercitu præpotẽti, facto insultu, potenter & viriliter expugnauit, captis in ea. lxxx. militibus strenuis, & armigerorum & burgensium multitudine copiosa. Quod cum ad Comitis Leicestriæ notiã perueniret, ipse quasi leo in saltu raptis catulis sæuiens, ad captionẽ Comitis VVarrenniæ, totis viribus aspirans, vnà cum Comite Glouerniæ, qui annum ætatis vicesimum non attingens, ei circũuentus adhæsit, ciuitatem Roffensem obsedit, pontem eius, & turrim ligneã super eum, ignita naue combussit, & demum ciuitatem expugnãs, eam cum exteriori ballio Castri, bellatorum suorum insultibus occupauit. Quo audito, dominus rex Angliæ cum strenua militia Marchiæ, & partium Aquilonarium, ad amotionem obsidionis illius velociter versus partes Roffenses tetendit, & dicti Comites & Barones domino regi rebelles, hoc explorato versus Londinum, Castello Roffensi liberato, iter suum arripuerunt. Et rex versus maritima iter suum dirigens, Quinque portus, prius sibi manifestè rebelles ad pacem suam, quam minimè meruerunt, clementer & misericorditer reuocauit. Interim verò Comes Leicestrię, vnà cum Comite Glouerniæ, & Baronibus suæ partis, & communitate Londinensium, Londino exiens, iter suum in occursum regis Angliæ, domini sui, vexillis explicatis direxerit, & in crastino sancti Pancratij, mense Maij, in vertice montis Levvensis, bellatorum suorum acies ordinauit, positis in curru suo quatuor ciuibus Londinensibus, regi Angliæ

Angliæ fidelibus, arma portare nolentibus contra eum, eiusdem Comitis vexillo desuper eleuato, quò facilius, vice sua, transfoderẽtur lanceis præcursorũ. Et ecce regalis exercitus, tam inopinatè præuentus, inordinatè procedens, occursurus eis decliuum montis ascẽdit, & regis Angliæ primogenitus, primi agminis capitaneus, in primam partis aduersæ cohortem suos impetus dirigens, pluribus eiusdem cohortis nobilibus interfectis & captis, eam penitus dissipauit. Et ad aciem posteriorem directè progrediens, in qua Londinensium, Baronum, & militum, magna fuit multitudo, omnib' ita
10 terrorem incussit, quòd illos, quos fuga non eruit, cruentatus & vibrans gladius interemit. In secundo quidem agmine, exeuntibus duobus regib' antedictis cum simplici & domestica comitiua, Comites Leicestriæ & Glouerniæ, & Barones, in medio sui agminis cõstituti, complicatis & submissis vexillis, à montis decliuo latere venientes, illis viriliter occurrerunt. Prælioque cõmisso, captisq; dicto rege Alemanniæ, Iohanne Comyn, Philippo Basset, qui præ commilitonibus suis strenuè dimicauit, & omnibus alijs maioribus ex parte regis Angliæ memorati, factaque multorum strage, quos pars vtraque duxerat ad conflictum, reuersus est rex Angliæ ad Prioratũ
20 Levvensem, raro satellite sociatus, viris nobilibus, Comite VVarenniæ, Gulihelmo de Valentia, Hugone Bigoto, & alijs quampluribus ad Castellum Peueneseie fugientibus, & mare trãseuntibus pro succursu. Tertia verò, & posterior cohors, habẽs quadringentos satellites loricatos, dominum suum regem in campo, sine culpo, non sine culpa relinquens, ad ecclesias & latebras se conuertit, miserabiliter aufugiens. Et ingressi dicti Comites & Barones villam Levvensem, quos extra Castellum & Prioratum poterãt inuenire, ceperunt, bona pariter & personas. Tandem dicto filio regis, à Londinẽsium & cæterorum fugientium cæde reuerso cum viris de Marchia, & cæ-
30 teris suis familiaribus bellicosis, quorum numerus aduersariorum numero fuerat duplo maior, ipsisque viriliter se parantibus ad congressum, omnes & singulos Comitis Leicestriæ calliditas circumuenit. Per quosdam enim fratres Minores regi Angliæ, & eius filio nunciauit, quod pacem & beneuolentiam dicti regis, & suorum affectans, ne plus humani sanguinis funderetur, causam suam supponerent libenter arbitrio quorumcunque, quos idem rex duxerit eligendos. Et, si rex & eius filius, obliuionis huius moderamine non contenti, vellent congredi cum eisdem, ipsi regem Alemanniæ, Iohannem

hannem Comyn, Philippum Basset, & cæteros captos in prælio trucidarent, capitibus eorum leuatis in lanceis pro vexillis. Quamobrem rex & eius exercitus, moti visceribus pietatis, à suo proposito destiterunt, & habito tota nocte sequenti de pace tractatu, tandem in formam subscriptam fuit à partibus in fine consensum, scilicet quòd rex & adhęrentes eidem ex vna parte, & dicti Comites & eorum complices ex altera, penes illustrem regem Franciæ procurarent, per tres prælatos & tres nobiles Franciæ nominandos, & per ipsum regem Franciæ conuocandos, eligi duos viros de Francia, qui venientes in Angliam, sibi tertium de Anglia, quem eligerent, sociarent, & quicquid ipsi tres, tàm de rege confirmando vel infringendo, quàm de omnibus controuersijs habitis inter partes, & de statu Angliæ ordinarent, ratum & stabile permaneret, præstito super hoc corporali à partibus iuramento, factoque super hoc instrumento, sigillo regis & omnium prædictorum sigillis signato, datis ex parte dicti regis obsidibus dictorum primogenitis antedictis, sicque rex suis hostibus se committens, & dicti hostes cum eo, primo Cantuar. & dictis obsidibus missis ad Castrum Doueriæ, demum Londinum peruenerunt, rege Alemanniæ, & cæteris captis in prælio, in diuersis Castris carcerali custodiæ mancipatis, Baronibus Aquilonaribus & Marchiæ, fraudē dicti Comitis formidantibus, reuersis ad propria sine mora, omnibusque, qui regi Angliæ fideliter adhærebant, & qui ei quocunque tempore seruiebāt, clericis & laicis, omnibus bonis suis mobilibus spoliatis. Post hæc conuenientibus Londini prælatis, Comitibus, & Baronibus partis illius, quæ regem suum tàm seditiosè tenuit captiuatum: compromissi Levvensis, & præstiti iuramenti, imò suæ salutis, immemores, ad nouas ordinationes regni se conuertere curauerunt, inter cætera statuentes, quòd duo Comites & vnus episcopus, ex parte ipsius communitatis electi, nouem personas eligerent, quorum tres regi assisterent, & de concilio eorū trium & nouem, tàm in domo regia quàm in regno procederent vniuersa, & quòd à rege sine illorum, saltem trium, consilio, aliquid fieri non valeret. Sicque Comitibus Leicestriæ & Glouerniæ, & episcopo Cicestrensi, qui contra dominum suum regem præliaturos, die præcedenti, prælium antedictum, ab omnibus peccatis dicitur absoluisse, consiliarijs & Capitaneis principalibus ordinatis: rex comminatione facta sibi de rege alio eligendo, & regis primogenitus, de perpetuo carcere subeundo, si non præstarēt assensum,

assensum, coacti sunt commento fraudis huius consentire: omnibus episcopis, Comitibus, & Baronibus consentientibus, & instrumento super hoc confecto apponentibus signa sua. Missaeque sunt ad dominos, episcopum Sabinensem Cardinalem, tunc apostolicae sedis legatum, & illustrem regem Franciae, literae de compromisso Levvensi penitus reuocando, & de noua pace, amicabili consensu partium, ordinanda. Cumque per Londin. VVinton. & VVigorn. & quosdam alios episcopos Cantuar. prouinciae, dicto domino legato fuisset instantius supplicatum, quòd pacem illam promouere curaret, ipse dictos episcopos, pro eo quòd tantae depressioni regiae potestatis consentire praesumpserant, grauiter reprehendens, quia ei nō patebat ingressus in regnum, publicis edictis Bononiae propositis, eos citare curauit, vt super regni negotijs tractaturi cum eo, tertio die Bononię comparerent. Quibus, dictis die & loco, & vltra diem, diutius expectatis, nec per se nec per procuratorem curātibus comparare, legatus eos à diuinorum celebratione suspendit. In praedictos verò Leicestriae & Glouerniae Comites, & eorum complices, ciuitatem Londin. & Quinque portus, qui transitum eius in Angliam manifestè praesumpserant impedire, excommunicationis & interdicti sententias promulgauit. Sed dicti episcopi, Comites & Barones, & caeteri, grauaminibus quibusdam confectis, ad sedem apostolicam, & si necesse fuerit, ad Cōsilium generale, & ad ecclesiam, tàm triumphantem, quàm militantē, per VVigorn. Cicestren. & Elien. officiales, legis peritos, & scribas vltra legales, & canonicas obseruantias appellantes, appellationes huiusmodi non curarunt, sed de gladij Martialis tuitione confisi, spirituali gladio paruipenso, vsque ad aduentum domini Othonis, Cardinalis, in Angliam, immiscere se diuinis obsequijs praesumpserunt. Regem verò praedictū, quasi captiuum ducentes inter filios saepedicti Comitis Leicest. Hugonem Dispēsatorem, Iohannem filium Iohannis, excluso Comite Glouer. quē solū de regno timebāt posse tantę colligationis laqueos eneruare, oīa castella regis, & castra fortia diuiserunt, oīaq; officia dom' regię capitalib' regis inimicis, vtpote qui contra eū cāpestri prelio dimicare presūpserant, assignātes. De liberatione Eadvvardi, primogeniti regis, ferè per annū facta modica mētione, donec ipse p liberatiōe sua Comitatū Cestriae Palatinū cōtulit Comiti Leicest. memorato, & sic de carcerali custodia caeterorum militum, inimicorum eius, meruit liberari. Statum siquidem nobilium

Marchiæ, persecutionesq;, quas per annũ & amplius sustinebãt, non posset aliquis dilucidè declarare. Sed cũ Comes Leicest. niteretur ipsos Marchiones in Hyberniam relegare, ipsi in vltimis VValliæ finibus, castra primogeniti regis ingressi, deprædatis VVallen. Castrorũ hostibus prædictorũ, sibi necessaria quæsierunt, donec dictus Comes Leicest. capto Comite Ferrario, qui occultè ad partẽ inclinauit aduersã ad captionẽ Comitis Glouer. sæpedicti, quẽ inclinaturũ similiter formidabãt, Glouer. perueniret. Tunc enim in hostilitatis cõmunis occursum confœderatis dictis Marchisijs Comiti Glouerniæ, venientibus Comitib' VVaren. & Gulihelmo de Valencia, cũ magna balistariorũ & militũ comitiua, & applicãtibus in Suthvvallia, innata est maior audacia persecutorũ suorũ incursibus resistẽdo: Comitiq; Leicest. cum suis, regẽ Angliæ, & filiũ eius ducẽtibus apud Hereford. vt captiuos, obuiã eũdi. Qui suo & principis Northvvalliæ stipatus exercitu, & Simon natus secũdus, regalis exercitus per regnũ collecti, rector & ductor, ex duab' partib' veniẽtes, vt Comites Glouerniæ & VVarren. & Marchisios includerent, & interficerent vniuersos. Sed, disponente domino, qui est clauiger carcerũ, redemptio captiuorum, regis primogenitus, die Iouis in hebdomada Pentecostes, campos Herefordiç cum cõmilitonibus & custodibus eius spaciaturus intrauit, & ascensis singulorũ dextrarijs, & admittendo lassatis, is ascendens postremò propriũ, nõ admissum, à socijs petita, licet non obtenta, licẽtia, ad dominũ Rogeriũ de Mortuo mari apud VVigemor laxatis tetendit habenis Et in crastino Comites Glouerniç & VVarren. cum suis, eidẽ Eadvvardo apud Lodelovve occurrentes, remissis iniurijs & inimicitijs, amicitia reuocata, ad diruptionẽ pontiũ & submersionem nauicularum Sabrinç confidenter & alacriter cucurrerunt. Demum crescente militia per familiares dicti Eadvvardi, quos partis aduersæ potestas diu compulit latitare, expugnataq; & capta Glouernia, & vltra modũ acto immisericorditer cum captiuis, coacti sunt Comes Leicest. & eis exercitus, in partibus Herefordiæ, circumclusi, regem suum vocalem, quasi captiuum ducentes, per omnia, quæ nolebat, vitam ducere captiuorum. Et cum Simon, natus eiusdẽ Comitis Leicest. cum multis Baronibus & militibus, paragratis & spoliatis Cantia, VVintonia, & cçteris Australibus Anglorum partibus, Kenelvvortham patri suo, celeriter occursurus, suo infortunio, deueniret, dicti Eadvvardus & Gilbertus, & eorum exercitus, volente domino, præmuniti, die sancti Petri

cti Petri ad vincula in aurora super eos irruentes, omnes præter di-
ctum Simonem & paucos, qui fugerant in Castellum, suis vinculis
manciparunt, & capta præda prædonum, spoliatoresque spoliantes,
diem festum ad noua Vincula celebrarunt. Ista omnia ignorãtibus
Comite Leicestriæ & eius complicibus expeditis, ipsi eadẽ die flu-
men Sabrinæ, exploratis vadis idoneis, occursuri dicto Simoni &
eius exercitui, de Anglia venientibus, in noctis crepusculo transie-
runt, & duobus diebus sequentibus in confinio VVigorniæ mora
tracta, tertia die villã de Euesham ingressi, dũ ad refocillandas aĩas,
fame & siti diutius fatigatas, paucis cibarijs aspirarẽt, exploratores il-
lorũ, dominũ Eadvvardum, & eius exercitum non distantes ab eis
per duo miliaria, nunciabant. Et exeuntes Comes Leicest. & Baro-
nes, vnà cum domino rege, violenter adducto, in cuiusdam collis as-
censu, Eadvvardum & eius exercitum in cacumine collis, nõ distan-
tem ab eis ad iactũ lapidis, properantẽ aspiciunt: factoque congres-
su mirabili, ex parte domini Eadvvardi vno tantum milite, modica
probitate notando, & duobus armigeris interfectis: Simon Comes
Leicest. qui capite, manibus, pedibusq; truncatis, in campo interijt,
Henricus filius eius, Hugo Dispensator Iusticiarius Angliæ, Petrus
de Monte Forti, Gulihelmus de Mandeuilla, Radulph' Basset, Ro-
gerius de sancto Iohanne, VValterus de Creppings, Gulihelm' de
Eboraco, & Robertus Tregos, Barones & milites præpotentes, &
omnes satellites, & equites bellicosi, exceptis. x. vel. xij. nobilib' cap-
tis, in prælio corruerunt. Nomina autem magnatum vulneratorum
& captiuorum sunt hæc, Guido de Monte Forti, filius Comitis Lei-
cestriæ, Iohannes filius Iohannis, Henricus de Hastinges, Humfri-
dus de Boun Iunior, Iohannes de Vescy, Petrus de Monte forti Iu-
nior, & Nicholaus de Segraue. Hæc de prouisionibus, imò de pro-
ditionib' Oxon. Levvens. et Lõdin. dicta sufficiãt, & quę varijs ęqui-
tatis & iusticię fictionibus dealbatæ, intus aũt plenæ versutię, ꝓuiso-
res suos pessimè ꝑdiderunt. Multa siquidẽ, narratione digna, nõ in-
serui, ne epistolæ ꝓlixitas aures offenderet audientiũ, sed illud præ
cæteris oportet inserere, sup quo regia celsitudo miratur, quòd qui-
dam, quorũ conuersatio in cœlis esse describitur, oĩa relinquẽtes pro
Christo, cũ Petro Christũ, in Christi vicario Petrũ, in Petri successo-
re Clementẽ, Christianũ dominũ suũ principẽ sunt hactenus persecuti,
ædificantes à dicti regis rebellibus parietem, quẽ apostolica præcepit
authoritas in sui noui operis initio demoliri, suis prædicationibus &

 approba-

approbationum blanditijs linientes, non attendentes, vt decet, quātis priuilegijs & honoribus ipsos Romana decorauit ecclesia, quā paruulam sui ordinis plantulam, de valle Spoletana translatam, idē rex ad perfectam & spatiosam vineam, in tot Castris & vrbibus dilatatam, fouit, coluit, & rigauit: vtinam, præcisis vitulaminibus spurijs, recipiant palmites incrementum, & cultori suo reddant vuas, de cætero non labruscas. Bello igitur Eueshamiæ viriliter consummato, rex & regni proceres apud VVinton. ordinarunt, quòd ditiores ciuitatis Londinensis, in carcerem truderētur, quòd ciues antiquis libertatibus priuarentur, & quòd stipites & cathenæ, quibus ciuitas fuerat roborata, de medio tollerentur, pro eò quòd Simoni de Mōte Forti, Comiti Leicest. in regis contemptum, & etiam damnum regni, fortiter adhæserunt, quod & totum factum est. Nam potentiores ciuitatis apud Castrum VVindesoram carceri fuerant mancipati, qui postmodum pœna pecuniaria, ad summam nō modicam, mulctabātur. Libertas fuit ciuibus interdicta, & Turris Londin. per stipites, & cathenas ciuitatis, fortior fuit facta. Post hæc apud VVestmonaster. in festo translationis beati Eadvvardi, sententia exhæredationis, in regis aduersarios ferebatur, quorum terras rex suis fidelibus contulit sine mora. Quidam verò exhæredatorum suas possessiones, data pecunia, redemerunt. Alij conglobatis viribus in nemoribus latuerunt, degentes miserabiliter solis spolijs & rapinis, quorum potentior & ad malum pronior fuerat Robertus, Comes Ferrarius, qui ea cōditione fuit in integrum restitutus, vt si quoquo tempore à regis fidelitate recederet, suum perderet Comitatum. His temporibus, Guido & Simon, filij Comitis quondam Leicest. à carcere & custodia euadentes, partes Galliæ petierunt, sperantes, per nouam seditionem, mortem patris sui per alienigenas vindicare, & sibi Angliam subiugare. Sed dei prouidentia, quod inceperant, cōsummare non poterant, eò quòd in vanitatibus & miserijs, dies eorum, sicut patebit, defecerunt. In hoc anno, quinquagesimo regis regni, qui meritò dici poterit iubelæus, quidam eleganti stylo prædictorum bellorum causas perstringens, dicebat. Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem, ducentem riuos lachrymarum, vt die ac nocte populi mei defleam interfectos? O Anglia, olim gloriosa, in regnis inclita & erecta, quasi in superbia Chaldæorum. Naues Tharsis tuis nauibus comparari non poterant, portantibus aromata & vniuersa preciosa per quatuor orbis climata. Fuit tibi

mare pro muro, & portus tuos vt portas Castra munitissima munierunt. In te militia, clerus, & negotiatio floruerunt. Saphirum, Charbunculum, & Smaragdum, de paradisi deriuata fluminibus, tibi Pisani, Ianuenses, & Veneti trãstulerũt. Tibi in bisso & purpura Asia, in Cinamomo & Balsamo Africa, in auro Hispania, in argẽto Germannia seruierunt. Tibi de tua materia vestes præciosas, tua textrix, Flandria texuit. Tibi vinum tua Vasconia ministrauit. Tibi seruierunt omnes insulæ inter Hyades & Arcturum. Tibi interius abundabant feræ siluarum, iumenta in montibus atque boues. Habuisti
10 omnia volatilia cœli: & pulchritudo agri tecum. Abundantia pisciũ cunctas regiones superas. Et licet maris angustata littoribus, breui terræ spacio distendaris, tibi tamen vbertatis tam famosæ per orbem benedixerunt omnium latera nationum, de tuis ouium velleribus calefacta. In te, gladijs conuersis in vomeres, pax & religio viguerunt, vt cæteris omnibus regnis Catholicis spectaculum sisteres & exemplum. Heu cur iam tanta gloria denudaris? Cur in temetipsam collisa succumbis? Cur filiorum tuorum intestina tyrãnide debaccharis, & quasi coniuraueris in teipsam, bellum tibi & non hostibus induxisti? Heu proculdubio tuę pręsumptionis scelera me-
20 ruerunt, quibus ita fascinata iacebas, vt nec ipsa medicinã nec operam medicantis expeteres: imò verius recusares. Propter quæ clamat cotidiè ad dominum per mare per terrã multus innoxius cruor fusus, qui tibi tot & talia præciosa transuexit. Sanè tuæ gentis effrenata cupiditas, ęmula religionis & pacis, superioris aspernata dominium, & regium iugum graue: tuo discrimini, per electionem cõsulens potestatum, eatenus dissidentiæ zizannia seminauit, vt solutis consanguinitatis, affinitatis, & iuramenti fœderibus, in patrem filius, in fratrem frater, in dominum seruus insurgeret, et ouium inaudita ferocitas in pastores. Postremò se inuicem bellorum campe-
30 strium clade conterrerent & crudeliter iugularent. Sicque Charibdim cupiẽs euitare, in Scillæ voraginẽ, proh dolor, incidisti. Quod autem ex circumlocutionibus istis innuitur, in prouisionibus Oxonij supradictis luce clarius inuenitur.

Castrum Doueriæ regi redditur.

ANno gratiæ supradicto, rex Henricus tenuit Natale apud VVestmonasterium, vbi fuerat maximum Parleamẽtum nobilium, in quo fuerat salubriter ordinatum, quòd in quolibet Comitatu sumptibus regijs vnus fieret Capetaneus, qui cum auxilio Vicecomitis ar-

mitis arceret prædonum rabiem truculentam. A rapinis ergo multi, timore perterriti, ceſſauerunt: cœpit poteſtas regia reſpirare, & pax quodammodo pullulauit. Audientes igitur quidam nobiles, qui in Caſtro Douoriæ in carcere tenebantur, quòd domino ſuo regi proſpera contingebant, hauſto ſpiritu fortitudinis turrim caſtri viriliter occupabant, ſuis cuſtodibus reſiſtentes. Quod cum regi & primogenito ſuo Eadvvardo innotuerat, ad Caſtrum Doueriæ properarunt, illud etiam manu valida obſidentes. Cuſtodes igitur Caſtri, aduerſarijs circumſepti, miſerunt legationem ad regem, ea quæ ſunt pacis rogantes: ſaluis ſibi ſingulis, vita & membris, equis & armis, & cæteris neceſſarijs, Caſtrum regi protinus reddiderunt. Inde tranſiens Eadvvardus, miles ſtrenuus, rex futurus, terram maritimam perluſtrauit, quoſdam de habitatoribus Quinque portuum, propter ſua detrimenta puniens, quoſdam terrens, quoſdam verò ad pacem benignè ſuſcepit. Soli municipales de VVinchilſeie ſibi reſiſtere nitebantur, ſed eorum municipium per inſultus validos Eadvvardus obtinuit, ad cuius ingreſſum multus ſanguis noxius eſt effuſus, & parcens multitudini, iuſſit ne de cætero ſpolijs intenderent in piratis. Sic in mari facta eſt tranquillitas magna nimis. Papa Vrbanus quartus obijt: cui Clemens quartus ſucceſſit, qui nuper in minori officio conſtitutus, Guido Cardinalis Sabinenſis vocatus, à papa Vrbano in Angliam deſtinatus, vt ibidem legationis officio fungeretur, iuxta mare in villa, quæ nuncupatur Bononia, traxit moram, eò quòd terram ingredi non poterat Anglicanam propter manifeſtam contradictionem Baronum, & epiſcoporum reſponſionem ſophiſticam: ſententiamque excommunicationis protulit in rebelles, & ad curiam Romanam, vnde venerat, eſt reuerſus. Factus eſt pater patrum, petente rege Henrico, & deſtinauit in Angliam, per conſilium Cardinalium, Ottobonum, ſancti Adriani diaconum Cardinalem, qui cum rubeis in Angliam veniens indumentis, in eccleſia VVeſtmonaſterienſi, congregato concilio, fecit mandata apoſtolica publicari, qui ſuæ legationis fungens officio, ſententiam in regis aduerſarios fulminauit. Proceſſu verò temporis, Henricum Londinenſem, Iohannem VVintonienſem, & Stephanum Ciceſtrenſem, qui partem aduerſariorum regis fouebant, ab officio & beneficio ſuſpendebat, & quia appellationis fungebantur remedio, iuſſit quòd infrà trimeſtre tempus ſe papæ conſpectui præſentarent, qui ad curiam venientes, fortunæ caſus volubiles expectabant. Dominus

Lincoln.

Lincoln.episcopus,fortè sibi pacem redimens propter tempus, misericordiam non iudicium impetrauit.Dominus VValterus VVigorniæ antistes,in articulo mortis positus,se dicebat errasse fouendo partem Simonis de Monte Forti,& super hoc literas ad legatum direxit,petens beneficium absolutionis, quod obtinuit,& decessit. Interim quidam nobiles, exhæredationis sententiam non ferentes,insulam de Haxolm occupauerant, ad quos vndiq; confluxerũt viri,quorum pedes veloces ad sanguinem effundendum,& manus promptissimæ ad rapinam,adiacentem patriam deuastantes. Hos
10 adiens Eadvvardus, miles egregius, eorum colligationes dissoluit, volentes nolentesque ad pacem redire coegit, qui de pace seruanda corporale sacramentũ Londini posteà præstiterunt. Sed iurati quãtocius errauerunt.Totam namque Angliam commotione maxima commouerunt.Rarus aut nullus locus in Anglia fuit tutus,eò quòd terra vespillonibus erat plena. Apud Castrũ ergo de Kenelvvorth quidam incolæ & degeneres,confluxerunt, illud de rapina habitãtium in circuitu munientes, Vexillum Simonis Iunioris, qui in Gallijs morabatur,protinus erexerunt,ipsum illius Castri proclamantes dominum & hæredem. Quibus auditis,rex quendam ad eosdem
20 de suis nuntijs destinauit,mandans per literas regias, vt desisterent ab inceptis. Quem mancum ad regem cum proteruis responsionibus remiserunt. Intereà primogenitus regis Eadvvardus, per syluã de Aultona transitum faciens, quendam militem, Adam Gurdun, de secta exhæreditorum,reperit in eadem insidias transeuntibus facientem,quem subitò præoccupatum cum suis,iussit vt arma sumeret & resisteret sicut fortis. Qui statim filium regis congressu aggreditur singulari,pugnans viriliter cum eodẽ. Finaliter succubuit sauciatus,cuius audaciam commendauit Eadvvardus,iubens apponi cataplasmata vulneribus sauciati, hostem ipsum nõ reputans,sed
30 tanquam hospitem secum ducens. Satellites verò ipsius iussit in arboribus syluæ suspendi. In partibus Borealibus Comes Ferrarius, contra suum sacramentum,nuper præstitum, cum copioso exercitu vagabatur,contra quem dirigebatur dominus Henricus,primogenitus regis Alemanniæ, qui eundem Comitem deuictum, vinctum Londinum secum duxit, sibi acquirens laudis titulum pro triũpho.

De obsidione Castri de Kenelvvorth per regem.

ANno gratiæ. Mcclxvi. Henricus rex Angliæ, Natale suum tenuit apud VVestmonasterium, vbi regionis nobiles conuenerunt in

 vnum,

vnum, de pace regni, more solito, tractaturi. Exijt ergo edictum cōtra Comitem Ferrarium, qui secundum formam suæ obligationis, suo Comitatu perpetuò priuabatur, & Eadmundus filius regis Angliæ, in seisina duorum Comitatuum ponebatur, Derbei scilicet, & Leicestriæ. De VVestmonaster. transiens rex Henricus, & exercitus bellatorum, Kenelvvorthiam peruenerunt, Castrum quantoci⁹ obsidentes, illud volentes, sed non valentes, suis viribus occupare. Parauerunt se exercitus ad insultū, sed interius inuenerunt promptissimos defensores. Mutuis namq; in se congressibus debacchantes, nobiles perierunt. Erigebantur exterius machinæ multæ nimis, nec mora obsessi ad quantitatem aliarum & numerum, similes machinas erexerunt, vnde contigit quòd in emissionibus quandoque lapides inuicem quaterentur. Sed per exteriores machinas, machinæ obsessorum finaliter rumpebātur, nec sic Castrum defensores reddere voluerunt. Maluerunt enim mori fortiter quàm illud reddere violenter. Ipsos namque audaciores reddidit desperatio, quia per frequentes egressus, fecerunt in exercitu regis strages magnas. Hos nec legati præsentis sententia, nec regis potentia, ab inceptis poterant reuocare. Igitur rege fauente, per prouidentiam Cardinalis, apud Kenelvvorth, clerus & populus conuocantur. Eligebantur ibidem. xij. personæ de potentioribus procerū, & prudentioribus prælatorum, quibus dabatur potestas ordinandi super statu exhæredatorum. Electæ personæ iurarunt de vtilibus ordinādis. Rex primò, postmodum clerus & populus iurauerunt, quòd dictum ipsorum inuiolabiliter obseruarent. Dictum ergo Kenelvvorthiæ tale fuit, quòd quilibet exhæredatorum, secundum quantitatem delictorū, pœna pecuniaria mulctaretur, quam possessoribus terrarum suarū persoluerent, ita quòd hæreditatum suarum redemptio non excederet septem annos, nec esset aliquatenus minor anno, exclusis dumtaxat hæredibus Simonis de Monte Forti, & Roberti de Ferrarijs Comitis Derbei, ab hoc dicto. Quòd si terras suas non possent redimere, possessores earum, tàm diu eas in suis manibus detinerent, donec sibimetipsis de fructibus earum esset plenariè satisfactum. Processu temporis, obsessi in Castro Kenelvvorth, fame & miserijs macerati, facientes de necessitate virtutem, illud regi, saluis sibi necessarijs, reddiderunt. His temporibus Carolus frater regis Franciæ Ludouici, Comes Andegauiæ & Prouinciæ, fretus auxilio patris patrum, Memfredum filium Imperatoris Frederici deuicit, & regna

Apuliæ

Apuliæ & Siciliæ, subiecit ecclesiæ Romanæ. Postmodum in regē Siciliæ coronatus.

Exhæredati occupauerunt insulam Eliensem.

ANno gratiæ. Mcclxvij. rex Henricus tenuit Natale suum Conuētriæ. Postmodum veniens ad VVestmonasterium, Parliamentum tenuit cum potentioribus terræ suæ, sperans pacem in cunctis finibus Angliæ confirmare. Et ecce nuntij venientes, regi dixerunt, quòd quidam nobiles exhæredatorum, dicto Kenelvvorth parere nolentes, cum maxima comitiua occupauerant insulam Eliensem, 10 addentes, quòd adiacentem patriam deuastabant. Rex igitur versus Cantabrigiam iter arripiens, ibidem aliquādiu moram traxit, aduersariorum, qui in prædicta insula fuerant, ad tempus impediēs impetum & egressum. Viri ergo sanguinolenti & dolosi, egressum versus Rameliam inuenerunt, qui circumquaque homines & iumēta more solito rapuerunt. His auditis, rex & sui Rameliam clanculo venientes, & inuenientes de malefactoribus multos: quosdam gladio percusserunt, quosdam ceperunt, alij ibant quà poterant fugiētes, positis ibidem custodibus, rex Cantabrigiam est reuersus. Intereà Gilbertus de Clare, Comes Glouerniæ, cum magno exercitu ve- 20 nit Londinum, quasi domino suo regi auxilium præstiturus, verba pacifica loquebatur in dolo, sicque ciuitatem ingressus, ipsam protinus tanquam dominus occupauit, mandans nuncios ad legatum, quod sibi Turrim Lōdinēsem, in qua habitabat, redderet sine mora, & vt posset assequi citius suum velle, prohibuit ne legato victualia venderentur. Legatus siquidem, tanquam bonus pastor à bono pastore directus, veniens ad ecclesiam sancti Pauli, Londini, crucis negotium exposuit coram multis. Quidam ergo corde compuncti, crucem protinus receperunt, inter quos fuerant Thealdus archidiaconus Leodicensis, papa futurus, qui in Angliam venerat cum lega- 30 to, cui valedicens, iter versus Terram sanctam arripuit, & nobilis vir, Thomas de Clare, qui spreto consilio fratris sui, Comitis Glouerniæ regem adijt, & ei fideliter obediuit. Igitur de negotio crucis sermone completo, legatus imperterritus sermonem suum in Comitem Glouerniæ conuertit, monens vt fidelitatem, quam regi debuit & spoponderat, obseruaret, addens quòd sibi pacis reformatori libertas egrediendi Turrim & ciuitatem Londin. nec etiam victualia debuerant denegari. Salubria patris monita, indurati cordis filius non audiuit. Legatus, cum quibusdam nobilibus, regis fidelibus, clam

clam Turrim Londin. est ingressus. Intrarunt etiã Iudæi non pauci, cum vxoribus & paruulis, post legatum. Quibus vna balliua castri fuit commissa, quam non segniter, in arcto positi, defendebant. Legatus postmodum in perturbatores pacis regis & regni, sententiam excommunicationis generaliter promulgauit, & ecclesias ciuitatis Londinensis, & ciuitati contiguas, supposuit interdicto. In domibus tamen religiosis, sine strepitu campanarum & vocis, exclusis pacis perturbatoribus, missas celebrari præcepit. Vndique vallabant regẽ angustiæ, aduersariorum sæuicia, & defectus pecuniæ. Initoque cõsilio, iocalia ecclesiæ VVestmonaster. imagines feretri aureas, & lapides præciosos, in manibus tradidit mercatorum, non modicã pecuniam mutuo recipiens pro eisdem, quæ tamen tranquillitatis tempore restituit ecclesiæ supradictæ. Misit igitur rex pro Scotis, & Frãcigenis, qui se statim, vt ei succurrerent, parauerunt. Exeuntibus interim quibusdam de potentioribus insulæ, prædari volentibus, ne iterum in eadem insula Eliensi redirent, per regis exercitum, sunt præclusi. Illi verò versus Londinum properarunt, multa mala in itinere facientes. In aduẽtu igitur ipsorum, Comes Glouerniæ in maiori superbia eleuatus, Turrim Londin. acriter impugnauit, quam non poterat obtinere. Filij ergo Belial de familijs prædictorum, monasteria inuadentes, in eisdem deposita rapuerunt, alij per terram exercuerũt rapinas. Populares ergo, & maximè viri VVestmonast. quibus dederat audaciam vexatio continua, quàm plurimos de prędictis raptoribus peremerunt. Videntes malefactores ciuitatis, quòd sibi populi vndique resistebant, egredi formidabant. Rex Henricus, vir innocens, timens dominum, & desiderans finem guerrę patienter nuncios suos, qui pro auxilio ierant, expectauit. Veniẽs igitur Cantabrig. ad regem patrem suum, fœlix Eaduuardus, secum duxit de Scotia, & de partibus Borealibus. xxx. M. hominum bellatorum. Dimissis custodibus Cantabrig. rex ad VVindesoram peruenit, vbi de die in diem ipsius creuit exercitus. Inuasores Londinen. iam timentes, à rege pacem per nũcios petierunt, quam in forma petita non poterant obtinere. Indixerunt regi bellum postmodum, planitiem de Hundeslavve assignantes pro loco, quò rex in crastino veniens, resistentem neminem adinuenit. Attendens igitur rex aduersarios suos sibi non posse resistere, Stratfordiam iuxta Lõdinum properauit, ibidem aliquamdiu moram trahens. Malefactores ciuitatis in furorẽ conuersi, & quasi de rege vindicare volentes, deposita

deposita in ecclesia VVestmonaster. abstulerunt, sed per dei prouidentiam monachis, & bonis monasterij pepercerunt. Inde parochialem ecclesiam, & villam VVestmonast. inuadẽtes, labores populi rapuerunt. Et intrantes domos regias, fenestras, & ostia fregerunt, vix manus à combustione totius Palatij cohibentes. Ad regem in Stratfordia commorantem, venerunt de partibus transmarinis Comites Boloniæ, & sancti Pauli, secum ducentes. cc. milites cum sequela. Iuxta Turrim Londin. applicuerunt Vascones cum nauibus multis & magnis, omnibus armamentis nanalibus præmuniti, regis expectantes mandatum. Obsessos itaque regis aduersarij se cernentes, pacem à rege, in arcto positi petierunt, pacemque petitam, saluo in omnibus Dicto Kenelvvorthiæ, obtinuerunt. Ad obstinatos insulæ Eliensis dirigitur dux Eaduuardus, quos misericordia motus, licet inimicos, ad pacem, saluo Dicto Kenelvvorth, reuocauit. Alienigenæ regratiati, & remunerati à rege, reuertebantur ad propria, terraque Angliæ, quæ diu tremuit, iam quieuit. Eodem anno, rex Henricus, ad Montem Gomericum, in VVallia, veniens cum legato, ad instantiam eiusdem legati rex terram, quam VVallen. vocant quatuor Cãcella, receptis. xxxij. millibus marcarum, Leolino principi VValliæ concedobat, sicque facti sunt amici rex Angliæ & princeps VValliæ, Leolinus. Erant enim prius inimici inuicẽ capitales. Cõradus, nepos Frederici Imperatoris, de Theutonia venit in Apuliam cum Henrico fratre regis Hispaniæ, tunc senatore vrbis, & exercitu Romanorum. Quibus occurrit rex Apuliæ & Siciliæ, Carolus, cum auxilio papæ Clementis iuxta Neapolim, & eosdem deuicit. Carolus postmodum per totam Romaniam & Tusciam, obtinuit principatum, qui Guidonem de Monte Forti, vicariũ suum fecit. Hic Guido de consilio Comitis Aldebrãdini, dicti Rubei, cuius filiam duxerat in vxorem, Romanis & Tuscanis multas iniurias irrogauit. His temporibus Græci fidem ecclesiæ Romanæ tempore Clementis papæ, timore Caroli, recepetũt, à qua manefestè postmodum recesserunt.

De contentione inter Comitem VVarenniæ, & Henricum de Lacy, Comitem Lincoln.

ANno gratię. Mcclxviij. rex Henricus tenuit Natale domini apud VVestmonasterium, diuinis laudibus propensius insistendo, eò quòd dominus regnum suum post guerrarum discrimina confirmauit. Rege ergo, regni capite, quiescente, membra regni inuicem

sunt

ſunt colliſa. Inter Iohãnem namque de VVarrennia & Henricum de Lacy, futurum Comitem Lincoln. ſuper quadã paſtura orta eſt contentio magna nimis. Congregatis hinc inde exercitibus, ſe ad prælium parauerunt, tamen congredi timuerunt. Rex direxit iuſticiarios ad eoſdem, qui contentionem prædictam iudicio vel concordia terminarent. Qui, inquiſita veritate per ſacramentum compatriotarum, prædicto Henrico de Lacy eandem adiudicauerunt. Inter Iohãnem etiam de VVarrennia, & nobilem virum Alanum de la Suche, Baronem, ſuper quibuſdam iuribus, atq; terris, coram Iuſticiarijs regis apud VVeſtmonaſter. lites maximæ mouebantur, Dictus verò Comes, attendens quòd iudicialiter ſuccumberet, ſicut prius, in prædictum Alanum, & filiũ eius hæredem, prius conuicijs laceſſitos, in Aula regia irruit violẽter, patrẽ ſæmiuiuum relinquẽs, fugientem etiam filium vulnerauit. Ad Caſtrum ſuum de Riegate fugit ſcelere perpetrato, quem inſequebatur primogenitus regis, Eadvvardus, cum exercitu copioſo, volens læſam vindicare regiam maieſtatem. Comes ſubitò præoccupatus, videns ſe non poſſe reſiſterere, pedes obuius venit ei, petẽs miſericordiam. Quam conceſſit, dummodo ſatiſfaceret de commiſſis. Qui regi poſtmodum per purgationem, & pecuniam ſatiſfecit, parti leſæ multa promittens, proceſſu temporis parum donãns. Miles egregius, dux Eadvvardus crucem à legato pro ſe & patre recipiens, ſe parauit ad procinctum itineris Terræ ſanctæ: regi Franciæ Ludouico impignorauit Vaſconiam, filium etiam ſuum iuniorem, Henricum nomine, eidem obſidem in Franciã deſtinauit, quem remiſit rex Franciæ cum honore. Othobonus legatus, apud ſanctam Paulum Londini, magnum Cõcilium celebrauit, præſentibus vniuerſis prælatis Angliæ, VValliæ, Scotiæ, & Hyberniæ in eodem, & ab Anglia poſt receſſit, In feſto Tranſlationis ſancti Eadvvardi, ad inſtantiam regis Henrici, eundem ſanctum, regni pontifices honorificentius in nouo feretro, quod prædictus rex ex auro præparari fecerat, tranſtulerunt. In huius ſancti præſenti tranſlatione, Benedictus clericus de VVintonia, & Iohannes laicus, qui venerat de Hybernia poſſeſſi à dæmonibus, per ſancti regis merita receperunt priſtinam ſanitatem. Obijt Clemens quartus, papa, circa feſtum ſancti Andreæ.

Eadvvardus princeps iter arripuit verſus Terram ſanctam.

ANno gratiæ. Mcclxix. rex Henricus tenuit Natale ſuum apud VVeſtmonaſterium, in timore domini, & in innocentia vitã ducens.

cens. Huius primogenitus, in armis strenuus & pulcherrimae iuuẽtutis, Eadvvardus, votum, quod vouerat, reddere deo volẽs, mense Maio, versus Terram sanctã iter arripuit, quẽ sequebantur & praecesserant multi nobiles & potentes. Astringebatur simili voto rex Franciae, Ludouicus, qui Eadvvardum praecesserat cum magna militia gentis suae. Hic volens fieri ditior spolijs Barbarorũ, versus regionẽ Thunetis vela direxit. In quã prospero flatu perueniẽs, ciuitatem munitissimã adinuenit, quae Thunes ab incolis nominatur. Ad hanc illius terrae Saraceni fugerant, de Christianorũ subita multitu-
10. dine stupefacti. Eadvvardus noster sulcauit maria versus Acon, & à longè aspiciens insulã Sardiniae, ibidẽ applicuit: rumores certos de morte regis Frãciae Ludouici, & de aduentu Caroli regis Siciliae audiens in eadẽ. Attendẽs Eadvvardus quòd ille senex Carolus nihil aliud voluit, quia nec debuit, nisi iustũ: Thunetem properauit, credẽs quòd esset in senibus sapiẽtia, & in tẽpore necessitatis prudẽtia. Ad quã veniens regionẽ, inuenit praedictũ regẽ cum exercitu copioso. Eadvvardus verò delere volens aduersarios crucis Christi, ciuitatẽ Thunetis cum suis voluit expugnare. Rex Carolus prohibuit eũ, dicẽs, quòd parati fuerant Saraceni satisfacere pro tributo, quod sibi de-
20. bebatur per .xvij. annos, à tempore Frederici. In principio istius prouisionis, imò potius proditionis populi Christiani, rex Franciae Ludouicus, diem clausit extremum: cuius primogenitus Philippus, nomen regis protinus est sortitus. Direxerunt ergo Barbari, regi Siciliae .xxxij. camelos, auro argentoq; non mediocriter oneratos, se & suam ciuitatem ab imminentibus periculis liberantes. Post haec Carolus & Eadvvardus, totusquẽ exercitus Christianus, versus Siciliam nauigabant. Et appropinquantes portui Tripolis ciuitatis, obuijs tempestatibus turbabantur. Rex igitur, & natu maiores, periculum euadentes, ad portum difficillimè peruenerunt, alij in
30. nauibus perierunt cum pecunia Barbarorum, nauibus Eadvvardi, inter alias positis, miraculosè saluatis. Ad has enim angelus domini percutiendas non peruenit, meritò, quia pecuniam Barbarorum non cupiuit, sed terram, aspersam sanguine Iesu Christi, quantum in se fuit, restituere voluit Christianis. Adimpleuit siquidem per effectum, quod conceperat in affectu. Commendauit namque Henricum cognatũ suum, primogenitum regis Alemanniae, Carolo regi Siciliae, & Philippo in regem Franciae coronando. Et singulis valedicens, cum suis sequacibus, quamuis paucis, in ciuitate

Acon applicuit: quam infra quartum diem reddendam didicit à Saracenis. Ciuitatis ergo illius puniit seductores, necnon & quosdam de Venetis, qui Saracenis arma & victualia ministrabant. Soldanus itaque Babiloniæ, spe fraudatus, ciuitatem Aconem viriliter oppugnauit, quam non potuit obtinere. Indè transiens, cepit Hospitalariorum, de Crac & Margat, castra fortissima super mare. Carolus rex Siciliæ, Philippo nepoti suo, regi Franciæ futuro, vsque ciuitatem Viterbiensium fecit conductum, necnon & Henrico primogenito regis Alemanniæ, quem prædicti principes receperant commendatum. Hunc astantem Missarum solennijs, in ecclesia sancti Siluestri ciuitatis prædictæ, Simon & Guido, duo filij Simonis de Monte Forti, quondam Comitis Leicestriæ, gladijs peremerunt. Viterbienses, in memoriam interfecti, modum interfectionis in pariete depinxerunt, quam picturam quidam versificator intuens, sic dicebat.

Regis Teutonici Richardi clara propago,
Sternitur Henricus, velut hæc designat imago.
Dum redit à Tripoli, regum fultus comitiua,
In crucis obsequio patitur sub gente nociua.
Irruit in templum, post Missam, stirps Guenelonis,
Perfodit gladius hunc Simonis atque Guidonis.
Disposuit deus vt per eos vir tantus obiret,
Ne, reuocatis his, gens Anglica tota periret.
Anno milleno domini, cum septuageno,
Atque ducenteno, Carolo sub rege sereno,
Vrbe Viterbina fit in eius carne ruina.
Cœli regina precor, vt sit ei medicina.

Ossa istius in monasterio de Hayles, quod pater ipsius à fundamentis in Anglia construi fecerat, sunt sepulta. Cor vero ipsius in cuppa deaurata iuxta feretrum sancti Eaduuardi in ecclesia VVestmonaster. honorificè collocatur. Vnus de interfectoribus suis, Simon, filius Simonis de Monte Forti, in Castro quodam iuxta ciuitatem Senensem obijt hoc anno, qui nuper, tanquam Cain, maledictus à domino, vagus fuit & profugus super terram.

De conualescentia regis Henrici, post infirmitatem.

ANno gratiæ. Mcclxx. rex Henricus tenuit Natalem domini apud VVinton. qui in quadragesima subsequente apud VVestmonaster. infirmitate valida fuerat fatigatus. Et de conualescentia desperans,

desperãs, se orationibus ecclesiæ cõmendauit. Monachi vero VVestmonaster. tantum patronũ perdere formidãtes, in tempore pluuiali nudis pedibus nouum Templũ Londini, processionaliter petierũt, ibidẽ missam pro rege in honore beatæ Mariæ virginis celebrantes. Eo modo, quo prius, ad propria reuertẽtibus, nunciabatur eisdem, quòd rex cõualuisset de infirmitate. Iusserat namq; suis, vt monachis præciperent, quòd cantarent: Gaudent in cœlis: dicens quòd conualuit precibus monachorum. Hybernici insurrexerũt in Anglos, pro magna parte interficientes & depopulantes eosdem. Eadvvardus, cum magna militia exiuit Acon, transiens per Nazareth, Cako & Caiphas castra, interficiens, quos reperit, Saracenos. Sed reuertebatur quantocius, formidans pericula fratrũ falsorum. Eodem anno obijt Bonifacius archiepiscopus Cantuariæ, Kal. Augusti, cui successit Robertus de Kilvvarby.

Quòd Eadvvardus vulneratus fuit à quodam Assasino.

ANno gratiæ. Mcclxxi. rex. H. tenuit Natale dñi apud VVestmon. Huius primogenitus Eadvvardus, in ciuitate Acon, à quodã Assasino, à Soldano Babiloniæ in modũ nuncij directo, cum cultello toxicato fuerat sauciatus est. Sed cultellũ extrahens de manibus Assasini, eundẽ protinus interfecit. Noluit benignitas Saluatoris suum militẽ perire. Processu namq; temporis à lethalibus vulneribus curabatur. De Terra sancta, quidã nobiles de Hybernia; et nobilis vir; Thomas de Clare, qui secũ captiuos duxit iiij. Saracenos, in Angliã sunt reuersi. His temporibus ciues Norvvicen. suam ecclesiã cathedralẽ in odium Monachorũ, instigante diabolo, cõbusserunt. Hos confestim, cum sapientibus regni sui, adijt rex Henricus, incendiarios trahens, pendens iudicialiter & comburens, iubens catalla fugientiũ fisco regio mancipari. Richardus, rex Alemanniæ, frater regis Angliæ, diem clausit extremum, mense Februario, sepultusq; est in monasterio de Hayles, cuius patronus extitit, & fundator.

De morte regis Henrici Tertij.

ANno gratiæ. Mcclxij. sexto decimo Kalend. Decembris, deuotus dei cultor, illustris rex Anglorum Henricus Tertius, filius regis Iohannis, post quinquaginta sex annos, & dies. xx. coronationis suæ anno ætatis suæ. lx. quinto, ab hac luce migrauit, &. xij. Kalendas eiusdem, die videlicet gloriosi regis & martyris, Eadmũdi, in ecclesia VVestmonast. quam sumptib' proprijs fecerat renouari, inuitis Templarijs, qui corpus regium vendicabant, corã magno altari, sibi

dignã meruit sepulturã. Qui quantæ fuerat innocentiæ, quantæ patientiæ, quantæque deuotionis in obsequio Saluatoris, dominus nouit, & qui ei fideliter adhæserunt. Et insuper quanti meriti in vita sua fuerat apud deum, testantur post ipsius mortẽ miracula subsecuta. Rege igitur sepulto, sicut mos est regibus sepeliri, Gilbertus & Iohannes, Comites Glouerniæ & VVarrenniæ, necnõ clerus & populus, ad magnum altare, ecclesiæ supradictæ, celeriter properarunt, Eadvvardo primogenito regis fidelitatẽ iurantes, qui si viueret penitus ignorarunt. Agebat enim in remotis partibus transmarinis, contra Christi aduersarios bellaturus. Postmodũ ad nouum Templum Londini nobiliores regni pariter conuenerunt. Et facto sigillo nouo, constituerunt fideles ministros & custodies, qui thesaurũ regis & pacem regni fideliter custodirent. Sicque pax noui regis Eadvvardi in cunctis regni finibus proclamatur. Hoc anno, combustio ecclesiæ Norvvicem. Eodem anno, Gulihelmus de Brunhã, renunciauit Prioratui Norvvicensi, cui successit Gulihelmus de Kirkbie. Iste Hericus genuit filios & filias, scilicet, Eadvvardũ, Margaretam, Eadmundum, Beatricem, Catherinam. Hybernici facto congressu cum Anglis, perierunt pariter & fugerunt. Eadmundus filius regis, genitus post Eadvvardum, de Terra sancta rediens, fuit receptus ab indigenis cum honore. Post mortem papæ Clementis, per duos annos, & decem menses, sedes apostolica vacans fuit. Igitur Cardinales, conuenientes in vnum, dominum Theobaldũ, archidiaconum Leodicensem, qui commorabatur in transmarinis partibus cum Eadvvardo, communiter elegerunt. Qui, de sua electione auditis rumoribus, ad curiam properauit, & summum sacerdotium est adeptus. De isto dicti fuerant isti versus.

Papatum munus tenet archidiaconus vnus,
Quem patrem patrum fecit discordia fratrum.

Hic in creationis suæ primordio mandauit literas generales per singulas nationes de Consilio congregando Kalendas Maij, sub anno gratiæ †.Mcclxxij. Vnde dictum fuit de illo.

†1274.

Gregorius denus colliget omne genus.

His diebus, cũ Eadvvardus in ciuitate Acon diutius expectasset Christianorũ & Tartarorũ auxilium, eò quòd proposuisset per manum validam Saracenos delere, videns se ab vtrisque delusum, quia Christiani ad propria recesserunt, & Tartari, qui & Moalli, intestina tyrannide perierunt, dimissis in Acon stipendarijs, mare transijt, applicans

plicans in regno Siciliæ. Cui cum honore rex Carolus obuiauit, ipsum conducens vsque Vrbem veterem, in qua Romana curia residebat. Papç Gregorio, modò domino, nuper familiari suo, exposuit Eaduuardus pericula Terræ sanctæ. Petijt posteà quòd sententialiter condemnaret Aldebrandinum, Comitem, dictũ le Rus, & Guidonem de Monte Forti, qui Henricum primogenitum regis Alemanniæ, cognatum suum, in Viterbio funestis gladijs peremerunt. Papa protinus propter hos mandauit. Comes Rubeus se purgauit. Dominus papa Guidonem de Monte Forti, tam pro contumacia,
10 quàm offensa, anathemate perpetuo cõdẽnauit, et sacrilegij, homicidij, sicarij, & lesæ maiestatis reum pronunciauit sentẽtialiter, & infamem, ita vt neque condere testamẽtum, neque testimoniũ ferre, neque Præses, Consul, vel Potestas esse poterit ciuitatis. Hunc etiã, ab omnibus officijs, dignitatibus, seu etiam ministrationibus ciuilibus, aut publicis, sequestratum & exhæredatum vsq; in quartã generationem decreuit. Quod decretum iussit ab omnibus inuiolabiliter obseruari, quousque idem Guido ad curiam Romanam aduenisset, & se voluntati papæ in omnibus submisisset. Præterea omnes illos, qui eum receptauerunt scienter, excommunicationis vinculo
20 innodauit, & terras eorum supposuit interdicto (mulierib' dũtaxat exceptis, pœnitentijs decedentium, & baptismate paruulorum. His ritè peractis, Eaduuardus secessit à curia, cui communitates ciuitatũ Tusciæ & Italiæ, cum magno tripudio tubis ductilibus obuiarunt, communiter proclamantes, viuat Imperator Eaduuardus. Mediolanenses ei munera obtulerunt, equos electos, coopertos sclauonijs de Scarleto, quos, illis cogentibus, inuitus recepit. Recedens ab Italia, venit in Burgundiam, vbi quendam nobilẽ, qui rapinis, & spolijs intendebat, cum fortissimo castro suo, Comiti Sabaudiæ reddidit, vel inuitum. Prius namque terrenum dominum non habebat,
30 ideo transeuntes liberius spoliabat, quia non erat, qui excessus corrigeret delinquentiũ. Episcopi & abbates, Comites & Barones, de Anglia venientes, dño Eaduuardo in descensu montiũ Burgũdiæ occurrerunt, benedicentes dominum, qui fecit prosperum iter suum. Galli igitur, qui nunquam indignatione & iactantia caruerunt, quorum superbia ad exterminium perueniet, videntes tantam multitudinem domino Eaduuardo obuiã venientem, Torniamentum apud Cabiloniam Burgundiæ proclamarũt. Die statuto, aciebus dispositis, Angli cum Gallis pugnauerunt. Sed fortitudo

Francigenarũ finaliter fuerat dissipata. Eadvvardus primò, postmodum Comites, & Barones, cum laudis titulo recesserunt. In hoc torniamento, conflictus peditum magnus fuit. Angli namque indignationis stimulo agitati, quamplurimos de Francigenis occiderũt, & quia viles erant, parum de eorum interitu curabatur. Erant enim inermes pedites, spolijs intendentes. Eadvvardus verò de Burgundia transiens, venit in Franciam, quem rex Franciæ Philippus, ipsius cognatus, †lætanter suscepit. Erant enim isti, rex Franciæ Philippus, & Eadvvardus, de duabus sororibus procreati, & ideo se inuicem specialius dilexerunt. Cum ergo essent mutuis conuiuijs recreati, Eadvvardus à rege Franciæ terras, quæ sibi iure hæreditario competebant, petijt cum effectu, dicens, se paratum ad singula facienda, quæ iuris sunt. Rex igitur Franciæ petita concessit, & Eadvvardus sub hac forma verborum homagiũ fecit ei. Domine rex, facio vobis homagium pro omnibus terris, quas debeo tenere de vobis. Vnde nonnulli receperunt hanc protestationem, quasi pro Normannia loqueretur. His ritè peractis regi, & Paribus Franciæ valedicto, Aquitanniam properauit. Ad quam veniens, homagia & debita seruitia recepit de suis, castigans & terrens, quos ibidem reperit aduersantes. Interim quidam Angli excandescentes inuidia & furore, quidam de suis alienam pecuniam sitientes, & ex corde proprio prophetantes, dicebant Eadvvardum numquam in Angliam reuersurum. Hi volentes de futuris contingentibus definire, vsque ad numerum. ccc. loricatorum, exceptis peditibus, & inermibus equitibus, in partibus Borealibus conuenerunt. Quos insequebantur nobiles milites & potentes, Eadmũdus frater Eadvvardi, & Rogerius de Mortuo mari, cum armatorum maxima comitiua. Quod cum rebelles audierant coniurati, colligationibus dissolutis, ad propria receptacula redierunt, nihil facinoris vlterius attentantes. His diebus quidam clericus, nomine Reimundus, Vasconus natione, à summo pontifice in Angliam fuit missus. Qui potestatem habuit compellendi ecclesiasticas personas ad decimas, per duos annos, tã de temporalibus, quam spiritualibus Eadvvardo & Eadmundo, filijs regis Angliæ, persoluendis. Hic partem collectæ pecuniæ tribuit nobilibus supradictis, pro expensis suis partem sibi non modicam retinuit, & ad dispositionem papæ, partem maximam reseruauit.

† honorificè

10

20

30

De euasione Gastonis de Bierne.

Anno gratiæ. Mcclxxiij. Eadvvardus in partibus Vasconiæ morabatur,

rabatur, vbi Gastonem de Bierne, quendam nobilem, consanguineum suum, quem fidelissimum amicum habere credebat, inuenit callidissimum proditorem, quem captum, honorificêtius quam debuit, custodiuit. Ipse namque cum custodibus equitans die quodã gratia spaciandi, ascendit dextrarium, quem callidè procurauerat, & aufugit, non longè de suis reperiens multitudinem armatorũ. Eadvvardus insequebatur protinus fugientem, castra ipsius capiens, nõ personam. Comitissa Lemouicensis Eadvvardo restitit, homagium sibi denegans, & seruitia cætera, quæ debebat. Hoc anno, circa festũ
10 sancti Michaelis, obijt Henricus de Sandvvico, Londinẽsis episcopus, cui successit Iohannes de Chishulle, decanus sancti Pauli.

De Concilio Lugdunensi, sub papa Gregorio decimo.

ANno gratiæ. Mcclxxiiij. Kalend. Maij, sub papa Gregorio decimo, apud Lugdunum fuit Concilium maximum celebratum, quod à Kalend. prædictis, vsque ad. xvi. Kalend. Augusti durauit. In hoc Concilio dominus papa Eadvvardum commendauit omnibus, dicens Terram sanctam fuisse deperditam nisi venisset citius ad eandem. In hoc Concilio papa statuit, quòd subsequentes. vij. annos de cunctis prouenientibus ecclesiasticis, in subsidium Terræ
20 sanctæ, decimæ soluerentur. In hoc etiam Concilio de conuersione Græcorum, post schisma, letitia magna fuit. Qui Græci literas auro bullatas cum literis prælatorũ de Græcia attulerunt ad Consiliũ: quarum tenor sequitur.

Literæ Paleologi Imperatoris Græcorum.

SAnctissimo & beatissimo patri, & summo pontifici apostolicæ sedis vniuersali papæ, & communi principi Christianorum omnium, venerabili patri Imperij nostri, domino Gregorio: Michael à Christo deo fideliter, rex, & Imperator, & moderator Græcorum, Ducas, Angelus, Comnenus, Palæologus, & spiritualis filius mag-
30 næ sanctitatis vestrę, decentem honorem & reuerentiam, cum sincera & pura affectione & omni postulatione. Quoniam missi sunt à magna sanctitate vestra ad Imperium meum nuncij, deo placentes, ordinis fratrũ Minorum: Frater Hieronimus de Osculo, frater Reimundus Beringarij, frater Bonagratia de sancto Iohanne in Persiceto, & frater Bonauentura de Mugello: & detulerunt literas magnæ sanctitatis vestrę Imperio meo. In quibus inter alia de confessione fidei, qua docet & prædicat, & confitetur sacrosancta Romana ecclesia, cõtinebatur, & oportebat de his magnis responsionẽ

facere decenter. Ecce hæc facit Imperium meum, habeat autem cō-
feſſio fidei in litera ſic. Credimus ſanctam Trinitatem, patrem &
filium, & ſpiritum ſanctum, vnum deum omnipotentem, totamq;
in Trinitate deitatem, eiuſdem naturæ, coæternam & coomnipotē-
tem, vnius voluntatis poteſtatis & maieſtatis, creatorem omnium
creaturarum, à quo omnia, in quo omnia, per quē omnia quæ ſunt
in cœlo & in terra; viſibilia, inuiſibilia, corporalia, & ſpiritualia. Cre-
dimus ſingulam quamque in ſua Trinitate perſonam, vnum verū
deum plenum & perfectum. Credimus ipſum verbum dei æterna-
liter natum ex ſpiritu ſancto & Maria ſemper virgine cum anima
rationali, duas habentem natiuitates, vnam ex patre natiuitatem æ-
ternam, alteram ex matre temporalem, deum verum & hominem
verum, propriam in vtraque naturam, & perfectum non adopti-
uum nec phantaſticum, ſed vnum & vnicum filium dei, in duabus,
diuina ſcilicet & humana, naturis vnius perſonę vnitatem nō paſſi-
bilem, etiam & immortalem diuinitatę, ſed in humanitate pro no-
bis & ſalute noſtra paſſum vera carnis paſſione, mortuum et ſepul-
tum, & deſcendiſſe ad inferos, ac tertia die reſurrexiſſe à mortuis
vera carnis reſurrectione: die quadrageſimo, poſt reſurrectionem,
cum carne, qua reſurrexit, & anima aſcendiſſe in cœlum, & ſedē-
tem ad dextrā dei patris, inde venturum iudicare viuos & mortuos,
& ſe redditurum vnicuique ſecūdum opera ſua, ſiue bona fuerint,
ſiue mala Credimus & ſpiritum ſanctum, plenum & perfectum, ve-
rumque deum, ex patre filioque procedentem, coęqualem & con-
ſubſtantialem, & coomnipotentem & coæternum per omnia patri
& filio. Credimus hanc ſanctam Trinitatem, non tres deos, ſed vnū
deum omnipotentem, æternum, & inuiſibilem, & incommutabilē.
Credimus ſanctam Apoſtolicam & catholicam vnam eſſe veram
eccleſiam, in qua vnum datur ſanctum baptiſma, & vera omniū re-
miſſio peccatorum. Credimus etiam veram reſurrectionem huius
carnis quam nunc geſtamus, & vitam æternam. Credimus etiam
noui & veteris Teſtamenti, legis & prophetarum, & apoſtolorum
vnum eſſe authorem, deum omnipotentem. Hæc eſt vera fides ca-
tholica: & hanc ſupradictis articulis tenet, & prædicat ſacroſancta
Romana eccleſia, ſed propter diuerſos errores, à quibuſdam ex ig-
norantia, & ab alijs ex malitia introductos, dicit et prædicat eos qui
poſt baptiſmum in peccatis labuntur, non rebaptizandos, ſed per
veram penitentiam ſuorum conſequi veniam peccatorum. Quod

ſi verè

si verè pœnitentes in charitate decesserint, antequam dignis pœnitẽciæ fructibus de commissis satisfecerint & omissis eorum, animas pœnis purgatorijs aut catacterij, sicut nobis frater Iohãnes explanauit, post mortẽ purgari, & ad pœnas huiusmodi releuandas, pdesse eis fidelium viuorum suffragia, missarũ scilicet sacrificia, orationes, & elemosinas, & alia pietatis opera, quæ à fidelibus pro alijs fidelibus fieri consueuerunt secundũ ecclesiæ instituta. Illorum autẽ animas qui post sacrum baptisma susceptum, nullam omnino peccati maculam incurrerunt, illas etiam quæ post contractam peccati maculam, vel in suis manentes corporibus vel eisdem exutæ, prout superius dictum est, sunt purgatæ, in cœlum mox recipi. Illorum autẽ animas qui in mortali peccato, vel cum solo originali decedũt, mox in infernum descendere, pœnis tamen disparibus puniendas. Hæc sacrosancta ecclesia Romana firmiter credit & asseuerat, & quòd nihilominus in die Iudicij, omnes homines ante Tribunal Christi cum suis corporibus comparebunt, reddituri de proprijs factis rationem. Tenet etiam & docet eadem sancta Romana ecclesia. vij. ecclesiastica sacramenta, vnum s. baptisma, de quo dictũ est supra, aliud est sacramentũ confirmationis, quod per manuum impositionem episcopi conferunt, crismando renatos: aliud est penitentia, aliud eucharistia, aliud sacramentum ordinis, aliud est matrimoniũ, aliud extrema vnctio, quæ secundum doctrinam beati Iacobi infirmantibus adhibetur. Sacramentum Eucharistiæ ex azimo conficit sancta Romana ecclesia, tenens & docens quòd, in ipso sacramẽto, panis verè transubstanciatur in corpus, & vinum in sanguinẽ domini nostri Iesu Christi. De matrimonio verò tenet, quod nec vnus vir plures vxores simul, nec vna mulier permittitur habere plures viros. Soluto vero legittimo matrimonio per mortem coniugum alterius, secundas & tertias deinde nuptias successiuè licitas esse dicit, si impedimentum canonicum aliud ex causa alia non obsistat. Ipsa quoque sancta Romana ecclesia summum & plenum primatũ super vniuersam ecclesiam catholicam obtinet, quod se ab ipso domino in beato Petro, apostolorum principe, siuè virtice, cuius Romanus pontifex est successor, cum potestatis plenitudine recipisse veraciter & humiliter recognoscit. Et sicut præ cæteris tenetur fidei veritatem defendere, sic, & si quæ de fide subortæ fuerint questiones suo debent iudicio difiniri. Ad hanc quilibet grauatus, super negotijs ad ecclesiasticum forum pertinentibus, potest appellare, & in

omnibus

omnibus causis ad examen ecclesiasticum spectantibus, ad ipsius potest iudicium recurri, & eidem omnes ecclesię sunt subiectę. Ipsarum prælati obedientiam & reuerentiam sibi dant. Ad hanc autem sic potestatis plenitudo consistit, quòd alias ecclesias, & patriarchales præcipuè, diuersis priuilegijs eadem Romana ecclesia honorauit, sua tamen obseruata prerogatiua. Hęc quidem in generabilibus Concilijs, hæc autem in aliquibus alijs, semper salua subscripta fidei veritate, prout plenè lecta est, & fideliter exposita, veram, sanctam, catholicam, & orthodoxam fidem esse cognoscimus, & eam acceptamus, etiā corde & ore profitemur, quia hanc veraciter tenet, docet, & prædicat sancta Romana ecclesia, inuiolabiliter obseruatura eādem confessionem, & in ea omni tempore perseueraturos, nec ab ea vnquam vllo tempore recessuros quoquo modo, aut deuiaturos vel discrepaturos, promittimus. Quem quidē primatū ipsius sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ, prout in præmissa serie continetur, ad ipsius ecclesiæ obedientiam spontaniam venientes, fatemur & recognoscimus, acceptamus & spōte suscipimus: prædicta siquidem profitentes, & attendentes, & acceptantes, & promittentes nos seruaturos, prout dictum est. Rogamus magnam sanctitatem vestram, vt ecclesia nostra Græcorum dicat sanctum Simbolum, sicut dicebat hoc ante schisma vsq; in hodiernum diem, vt permaneamus in ritibus nostris, quibus vtebamur ante schisma, qui scilicet ritus nō sunt contra supradictam fidem, nec contra diuina præcepta, nec contra doctrinam noui & veteris Testamenti, nec contra sanctum Concilium vniuersalium istorum patrum approbatorum, à sanctis spirituali dominatione sanctæ Romanæ ecclesiæ celebratis. Hoc igitur non graue est vestræ magnæ sanctitati, nec inassuetū, & nobis nunc difficile, propter infinitam multitudinem populi. Comisimus autē & præsentibus nuncijs Imperij nostri, vt prænotata per præsentes literas Imperij nostri confiteantur & attendant vice Imperij nostri coram magna sanctitate vestra. Præsentes literas de nostra recognitione, acceptatione, & confessione, propria manu dei gratia Imperiali subscriptione signauimus, & sigillum nostri Imperij inferius fecimus appendi.

Literę prælatorum Græciæ.

SAnctissimo, reuerendissimo, & beatissimo papæ, antiquo Romanorum domino, Gregorio Magno, pontifici excellētissimæ apostolicę sedis, & venerabilissimo domino & patri nostrę humanitatis. Nos

tis. Nos qui ecclesiasticā complemus ordinationē, vestræ Romanæ sanctissimæ ecclesię salutem, & spiritualis subiectionis affectionem, vbique. Metropolita Ephesius, pręhonoratus Exarchus totius Asię, cum ea, quæ circa me est, sancta Synodo. Metropolita eiusq; intracheia, & præsul honoratorum, cum ea, quæ circa me est, sancta Synodo. Metropolita Calcedoniæ superhonoratus, cum ea, quæ circa me est, sancta Synodo. Metropolita Tionorum, cum ea, quæ circa me est, sancta Synodo. Episcopus Metropolitanus Conconij, cum his, qui circa me sunt, episcopis. Metropolitan⁹ Naupacti superho-
10. noratus, cum ea, quæ circa me est, sancta Synodo. Metropolitanus Aracheæ Ponti superhonoratus, cum his qui circa me sunt episcopis. Metropolitanus Concŏnij, cum hijs qui circa me sunt episcopis. Metropolitanus Karias, cum ea quæ circa me est, sancta Synodo. Metropolitanus Betheritas superhonoratus, cum ea quæ circa me est sancta Synodo. Metropolitanus Athenarum & locum Philipapolitis supplens, cum his qui circa me sunt episcopis. Metropolitan⁹ superhonoratus, & Exarchus insularum Kididadan, cum his, qui circa me sunt episcopis. Metropolitanus Philippēsium, cum his qui circa me sunt episcopis. Metropolitanus Sinnicæ, cum hijs qui circa
20. me sunt episcopis. Metropolitan⁹ Serrorum cum ea. & cæt. Metropolitanus Anāstidas, Metropol. Alaniæ, Metropolitanus Priscę, Metropolitanus Meditarum, Metropolitanus Anidi, Metropolitanus Christianapoleos, Metropolitanus Silibriæ, Metropolitanus Mestbrios, Metropolitanus Aprometus Akinnij. Metropolitanus Parij, Metropolitanus Dedimatici, Metropolitanus Anastasipoleos. Archiepiscopus Bisias, Archiepiscopus Bipsellorum, Archiepiscopus Gatilleris, Archiepiscopus Derkis, Archiepiscopus Præconis, Archiepiscopus Lopodij, Archiepiscopus Pergami, Archiepiscopus Melemerbi, Archiepiscopus Besias. Adhuc autem cum nobis pon-
30. tificibus, & magna Synodo, & Archidiaconus honoratissimus Seuersibilis cum totali venerabili clero, cum his autem & qui clerum complent sanctissimæ ecclesiæ magnæ dei, videlicet magnus conconomus, prothedicus, logotheta, contricius, referendarius, qui super iudicia, qui super secreta, qui super sacrum & dona apostolica, qui præmicerius Patriarchalium notariorū, qui princeps ecclesiarū, qui super petitiones, qui remēmoratorij, qui hostiarij, qui Patriarchales ñotarij, qui prothopapæ, cum toto presbiterio Archidiaconatus ecclesiastici, & qui domestici, cum omnibus psalmistis

& lectori-

& lectoribus. Non solum nunc sed prius beatissimæ & sanctissimæ vestræ ecclesiæ magnam faciebamus diuisionem integritatis, & ecclesiarum Christi totaliter vnitatem dilacerabamus. Quomodo, qui vnius pastoris sumus, non in vnum & inter vnum aggregamur ouile, nec vnum replemus mandatum Christi? sed ea quæ sunt discordiæ magis eligimus, & bono pacis amisso, inuenire non quærimus illud, quod ex bono zelo nobis declarabatur? Nullus autem erat qui coniungeret omnes in vnum, & sufflaret quasi ad vnum flamen singulorum concordiam: quam autem secundū Christi desiderium à deo coronandus sanctus noster Imperator totus ad seipsum, intellectum attendens (vt oportebat) nunc in hac parte dei gratia præhonorabilibus aliquibus deputauit. Prius ipse in seipso laborabat, quo vtique modo non declinaret nec ad remissionem, donec scissuram ecclesiæ ad vnam interim compaginaret vnitatem: deinde non deficiebat communicando nobis, (quod in voluntate habebat semper) & ostendendo qualiter habet suum propositum animæ. Vt autem ad ipsum venerabiles nuncij vestræ sanctitatis apostolicas literas & porrexerunt & præsentauerunt, quā vestra beatitudo desiderantium accelerat coniunctionem, totus exurgit promptius, & prætermittit quod alienum esset, & quasi in secunda consideratione omnis negotia sua reputat, proponēs ea quæ mandatorum vestrorum sunt, & suarum solicitudinum & dispositionum. Conuocat igitur ad seipsum nostrum vniuersum pontificale collegium, & postmodum alios, quotquot maximè spiritualitati adherent, & circa studium ecclesiasticum exercitium habent vnum, & quantus eorum quidem nocturnus & diuturnus eius labor in medio est. Qui instat, quasi totaliter peruigil, qui etiam & studiosè exercuit, & quasi semper in suscepto opere fuit, donec ad vnam & eanden multorum attraheret sententiam, longiore quidem & indigno sermone agitatam, si totum procussum vestræ magnitudini præsentaremus. Quidam tamen nostrum statim conuenerunt, & quæ pacis fuerant, amplexati sunt: quidam verò magis obstinatiores apparuerunt, temporis antiquitatem reuoluentes in mentem, & opponentes alij quasi de necessitate hoc imponeretur eis. Sed à deo coronati Imperatoris diligentia vicit in finem, & habet omnes iam cōcordes ad vnicam hanc vnionem, per quam apostolicæ sedi antiquæ, Romæ (ab antiquissimis attribūtos) Primatus attribuere assentimus. Hoc scilicet dei gratia cooperata est, vt habeat ex

10

20

30

beat ex

beat ex nobis apostolica magnitudo nostræ sanctitatis sententiam agnoscere, qualiterque magnifico Imperatori nostro simul communicauerimus in sententia: & quæ quidem attenderit & vult libenter, & nos acceptamus: breuiter præsentem epistolam annotamus, & ad conspicuam excellentiam vestræ magnitudinis transmittimus. Scitote quid nos volumus, quòd pontificalis sedis tota plenitudo, cum toto venerabili clero, & omnibus officiarijs, sacerdotibus, diaconis, & lectoribus, sanctissimæ ecclesiæ dei conuenit in vnum, vt attribuat promptè vestræ sanctitati & apostolicæ sedi, quod
10. ad honorem pertinet, nec alium primum & summum pontificem ecclesiarum omnium, nominaturi. Sed antiquam internuntiorum confectionem agnouimus, quam & patres nostri semper attenderunt toto præterito tempore vsque ad tempus hoc. Vnde nostrum Patriarcham & subsequenter omnes alios (quotquot conuenerunt) vt in vnum hereant, & sedis ponerent concordiam) obsecrauimus. Ipse verò cum magna instātia tenet quod agnosci debet primus, & posteà (vt indicat) non decidet ab ista voluntate, nec adhuc à prima sententia, quā tenet, cum aliqua intentione mutatus est. Vnde & pluries nos prælati correximus ipsum, ipse nequicquam ad præsens
20. acquieuit. Nos autem & nobiscum potentissimus Imperator iniunximus illi à Patriarchali sede recedenti, omnia in vna forma solicitudinis manere, quæ sunt Constantinopoli monasteriorum, donec nuncij ad vestram sanctitatem accedant, & audiant sermonem vestrum, & si magnitudo vestra ita recipiat, delegat certos delegatos cum nostris reuersis legatis. Et nos hunc finem obtinētes, communiter & interim conuenientes, attrahemus Patriarcham nostrū, vt si recedere ipsum ab intentione contingat, nobisq; inclinauerit, & nos reddet beneuolos esse, quòd præteritis temporibus throno apostolicæ sedis insuper excellens honor attributus est: sic habebi-
30. mus ipsum pontificem etiam spiritualiter, sicut prius præsidentem. Si verò immutabiliter se habeat in sententia, tunc depēdebit omnis necessitas & ipsum deijcere, & Patriarchali principatu priuare. Nos autem constituemus & promouebimus alium, qui vtiq; consentiat nobiscumq; eiusdem voluntatis esse, & reddere conuenientem Primatum summitati sanctitatis vestræ. Hoc igitur proponimus (à deo honorate domine) nos, quos Patriarchalis Constantinopolitanæ sedis sublimos pontifices cum omnibus (qui circa nos) venerabilibus clericis per hoc scriptum nostrum vobis coniungi habes, qualiter si solùm vestra magnitudo, ea quæ legationis sunt admittat, non est

 quod tem-

quod tẽpus teratur,& nos inclinamus prõptè,& magnæ vestræ altitudini submittimus,& valdè gratãter ea que sunt spiritualis subiectionis totius asserim', & nihil eorũ denegamus quæ ante schisma prestabãt patres nostri hijs,qui apostolicã regebãt sedẽ,sed statim & nos attribuimus.Alia quidẽ signabũt nũcij, & gloriosæ vestræ sanctitati notificabũt. Finaliter sicut in spiritualib' potẽtissimus noster Imperator,& nos põtificũ collegiũ epis cõmisimus: sicut cæteri spiritualiter ab Imperiali magnificentia mandatũ acceperunt,de quib' quicunq; ad secularis principatus ptinent gubernationẽ,vestræ sanctitati referabũt à deo coronato nostro Imperatore. Confidim' aũt quòd pacis auctor deus vnitatẽ paterna victus clemẽtia adaperiet, nosq; & magistrat' gratãter suscipiat inclinatos: & vestrã familiaritatẽ inuocãtes & paternitatẽ.Sacramentũ Grecorũ ego nũtius habẽs ab eisdẽ sufficientẽ (ad infrascripta mãdata)subscriptã fidei veritatẽ, prout plenè lecta est & fideliter exposita à me,dei et dñi nostri noĩe verã sanctã catholicã fidẽ esse cognosco,eã accepto, & corde & ore cõfiteor,ipsamq; ꝓut tenet fideliter,docet, & prædicat sãcta ecclesia Romana,inuiolabiliter seruaturũ,& in ea omni tẽpore ꝑseueraturũ,nec ab ea vllo vnq̃ tẽpore recessurũ, vel quoquo modo deuiaturũ,nec discrepaturũ ꝓmitto.Primatũ quoq; ipsius sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ,ꝓut in præmissa serie cõtinetur(ad ipsi' ecclesiæ obediẽtiã spõtane' veniẽs) fateor,recognosco, accepto,et spõte suscipio. Et ipse oĩa præmissa,tàm circa fidei veritatẽ,quàm circa eiusdem ecclesiæ Romanæ Primatum,& episcoporum recognitionẽ, acceptationem,susceptionẽ,obseruantiã,ac perseuerantiã seruaturũ (præstito corporaliter iuramento)promitto & confirmo:sic deus ipsum adiuuet,& hæc sancta euangelia,Scriuarius,Sacrista, Carthaphilax,& magnus Skenephilax sanctissimę eius,qui in Cõstantinopoli est patriarchat',Iohãnes Lector.Græci etiã alias literas, quas propter earũ prolixitatem huic operi non inseruimus,ad Consilium detulerunt. Venerunt etiam post Græcos.xvi.Tartari(qui Moalli)cũ literis regis sui,in Cõcilio publicãtes verbis põposis potentiam Moallorum. Hi non pro fide,sed vt cõfœderationẽ haberent cum Christianis venerunt.Hos Papa benignè suscipiẽs,donis & honoribus ampliauit, & ad petitionem ipsorum, non baptizatos fecit honorificè baptizari. In itinere versus Concilium Lugdunense, venerabilis frater Thomas de Aquino, ordinis Prædicatorum, in quadam abbathia monachorum Cistertiensium,quę Fossa Noua dicitur,diem clausit extremũ.Hic natione Campan',filius Comitis de Aquino,inuitis parentibus

rentibus

rentibus (qui eum monachatum suscipere volebant) Prædicatorum ordinem est ingressus. Eadvvardus igitur, pacificatis quodammodo in Vasconia resistentibus inimicis, post Concilium consummatum ad Angliam properauit. Expectabat enim regni sui prælatos, qui in Concilio fuerant, quia in ipsorum absentia, non poterat coronari. Veniens ergo in partibus Bononiæ super mare, pepigit cum Comitissa Flandriæ, quæ Anglis fecerat multa mala propter pecuniam, quam sibi regina Angliæ debuerat, mater sua. Sic ritè cunctis pactis in partibus transmarinis, mare transiés. viij. videlicet Kal. Augusti, anno dñi supradicto, Angliá est ingressus. Qué Gilbertus & Iohannes, Comites Glouer. & VVar. præ cæteris nobilibus terræ suæ, honorificentius susceperút, sibi per dies multos in Castris suis, de Tonebrege & Reigate, cum non modico apparatu, conuiuium & maximum gaudium facientes.

Coronatio regis Eadvvardi filij Henrici Tertij.

ANnno igitur supradicto, in ecclésia VVestmonast. Eadvvardus in regẽ & Aelionora, soror regis Hispaniæ, in reginã, à Roberto archiepõ Cantuar. xiiij. kal. Septẽbr. pariter coronãtur. Huic coronationi intererãt Alex. rex Scotię, & I. Comes Britãnię, cũ suis vxorib⁹, sororibus quidẽ regis Eadvvardi, quæ p breue spatiũ tẽporis postmodum obierũt, sicq; post magnũ gaudiũ coronationis, magnã tristitiã nobilibus reliquerũt. Erãt enim dominæ multũ famosæ & pulcherrimæ iuuẽtutis. In vigilia. S. Nicholai, terræmot⁹, fulgura, tonitrua, draco igneus & cometa, Anglos terruerunt. Iusticiarij itinerãtes ad Crucẽ lapideã VVestmonast. cõsederũt. Iohãnes de Chishule, diaconus. S. Pauli, consecratus in episcopũ Londinensem. iij. Kal. Maij, statim posteà vocatus fuit ad Consilium prædictum.

De mirabili terræmotu.

ANno gratię. Mcclxxv. rex ad Parleamentũ VVestmon. oẽs nobiles regni sui iusserat congregari. In quo statuta multa ad vtilitatem regni fuerunt publicata, inter quæ Iudæis fuit interdicta effrænata licẽtia vsurãdi. Et, vt possent à Christianis discerni pręcepit rex, quòd ad instar tabularũ, ad vnius palmæ longitudinẽ, signa ferrent in exterioribus indumẽtis. Gasto de Bierna, vir potẽs & nobilis de Vasconia, regis Anglię cõsanguineus, sed eius aduersari⁹ capitalis, per regẽ Francię ad regem Angliæ mittebatur. Qui in carcere diutius tenebatur, remissus ad propria post præstitam cautionem. Circa natiuitatem beatæ Mariæ, rex Eadvvardus in partibus Cestriæ mo-

striæ moram traxit, qui Leolinum, principem VValliæ, personaliter ad se nolentem accedere, citari iussit ad Parleamentum suum VVestmonasterij, ad quod accedere recusauit, dicens se ad memoriam reuocasse mortē patris sui Griffini, qui de Turri Londinēsi cecidit, & fractis ceruicibus expirauit. Obijt hoc anno Iohannes Bretoun, episcopus Herefordensis, qui admodum peritus in iuribus Anglicanis, librum de eis conscripsit, qui vocatur le Bretoun. Cui successit Thomas de Cantalupo. Tertio Idus Septembris, factus est generalis terræmotus inter horam diei primam & tertiam, cuius impetu, ecclesia sancti Michaelis, quæ dicitur de Monte extra Glaston. solo cecidit complanata. De famosis etiam ecclesijs, per Angliam constitutis, per violentiam terræmotus, multa fragmina ceciderunt. Vndecimo Kalend. Ianuarij, obijt Gregori' decimus, papa, apud Aretium, Tusciæ ciuitatem. Post cuius transitum, Petrus de Tarentesia, de ordine fratrum Prædicatorum, Lugdunen. electus Cardinalis, posteà Ostiensis, in summum pontificem est electus, & appellatus est Innocentius quintus. Almericus filius Simonis de Monte Forti, quondam Comitis Leicest. & soror sua Aelionora, iuuencula elegantissima, quæ Leolino principi VValliæ, matrimonialiter debuerat copulari, iuxta Bristolliam in mari sunt capti, & ad regem perducti, dicentem, hoc ex dei prouidentia accidisse, qui noluit cōsanguineam suam suo aduersario maritari. Eodem anno, Christiani à Saracenis multa damna in Hispania pertulerunt, & multos de xpianorū numero occiderūt. Inter hos Santi' archiepiscop' Toletanus, fili' regis Arragoniæ, mēbratim fuit à pfidis Saracenis discerpt'.

Translatio beati Richardi, episcopi Cicestriensis.

ANno gratiæ. Mcclxxvi. post Pascha ad Parleamentum VVestmonaster. multis nobilibus congregatis, pacem suam quondam pacis perturbatoribus rex concessit. Quintam decimam omnium bonorum temporalium, tàm clericorum quàm laicorum, inaudito more ad vnguem taxatam, rex iusserat confiscari. In hoc Parleamento, sicut & in alijs, Leolinus princeps VValliæ vocatus, personaliter noluit comparere. Misit tamen nuncios pro pace habenda, & pro filia Comitis Leicestriæ, quam ducere voluit in vxorem, non modicam offerens pecuniæ quantitatem. Rex verò matrimonio noluit consentire, sed nec pecuniam oblatam recipere, nisi terras, quas inuaserat Leolinus, singulas singulis iustis dominis restitueret, & quòd Castra Angliæ, quæ destruxerat, repararet.

Glorio-

Gloriosus confessor Christi, sanctus Richardus, quondam episcopus Cicestrensis, post multa miraculorum insignia, in vigilia sancti Botulphi abbatis, in ecclesia sua cathedrali Cicestriæ est translatus, præsentibus rege Eaduuardo, & totius Angliæ maioribus natu, cũ multitudine prælatorum. Die sancti Albani, in vrbe apud Lateranũ obijt Innocentius quintus papa, cui successit in crastino translationis sancti Benedicti, Adrianus quintus, qui quondam in Anglia legationis officio fungebatur, vocatusque fuerat Othobonus, sancti Adriani diaconus Cardinalis. Iste, xviij. Kalendas Augusti, diem 10 clausit extremum, cui successit Iohannes. xxi. qui prius vocatus fuerat Petr' de Hispania, qui similiter obijt in hoc anno. Cui successit Nicholaus tertius. vi. Kalend. Decembris. Tempore igitur supradicto, mortuo Henrico rege Nauarriæ, pro dominio regni eiusdem inter regem Franciæ & regem Hispaniæ, dissensio fuit orta. Pro rege ergo Angliæ solennes nuncios rex Franciæ destinauit, mandãs quòd personaliter cum seruitio debito properaret, cõtra regem Hispaniæ dimicaturus. Qui nimium mirabiliter turbabatur, eò quòd à rege Hispaniæ fuerat cinctus baltheo militari, & sororem ipsius Aelionoram duxerat in vxorem, & quia regem Franciæ cõsangui- 20 neum suum, & dominum offendere non audebat, se orationibus ecclesiæ commendauit, & finaliter regi Franciæ respondebat, se nolle seruitium debitum denegare. Sed ad sedandam discordiam inter ipsum & regem Hispaniæ iam inceptam, se velle omnem diligentiam adhibere. Rex igitur Franciæ cum innumerabili exercitu versus partes Hispaniæ est profectus, à quibus citò redijt omni victoria destitutus. His temporibus ad refrænandum irruptiones VVallensium, in partibus Bristoliæ, Mõtis Gomerici, & Cestr. misit rex. ccc. equites loricatos.

De adquisitione VValliæ.

30 ANno gratiæ Mcclxxvij. in quindena Paschę, rex recedens à VVestmonast, versus VValliam properauit cum omni militari seruitio terrę suæ Angliç, Barones de Scaccario, & iusticiarios de Banco, vsq; Salopiam secum ducens, qui placita secundum consuetudines Angliæ audientes, ibidem pro tempore aliquo morabantur. VVallenses igitur regis aduentum & sui exercitus metuentes, ad solita diuerticula Snoudunæ confugerunt, quorum terras rex, fretus auxilio Quinque portuum, vsque Montem Snoudanam, vndique occupauit. Princeps igitur VValliç, Leolinus, intelligẽs sua maneria &

castella combusta, pariter & destructa, assumptis potentioribus terræ suę, circa Natale dñi anno prædicto accessit ad regem, misericordiam, non iudicium, petiturus. Accepit ergo homagium & fidelitatem de potentioribus VVallensium rex Eaduuardus, eorum principem Leolinum vsque VVestmonasterium secum ducens, à quo quinquaginta millia marcarum recepit præ manibus, & pacto firmato de mille marcis singulis annis ad Scaccariũ VVestmonasterij persoluendis pro insula de Anglesеie & pro parte Snoudunæ, vocalem principem, diligenter instructum, ad partes easdẽ redire permisit: successores suos, principatus nomine, sentẽtialiter semper priuans, alias terras VValliæ, quas nuper adquisierat, sibi & successoribus suis Anglorum regibus reseruans. Tartari Moalli Terram sanctam adquisierunt, Soldano Babiloniæ cum multis Saracenorum millibus interfecto.

Rex quædam monasteria libertatibus suis priuauit.

ANno gratiæ. Mcclxxviij. rex Eaduuardus regiam dignitatem cupiens ampliare, multa famosa monasteria, per Angliam constituta, iudicialiter libertatibus vsitatis & antiquis priuauit. Abbas igitur, & conuentus VVestmonaster. in quo idem rex sacramenta baptismatis, confirmationis, & coronationis susceperat, in quo etiam patris sui, bonæ memoriæ regis Henrici, liberorumque eorum corpora sunt sepulta, libertatem de retorno breuium, quam specialiter per chartas dicti patris sui Henrici obtinuerant multis temporib' retroactis, post defensiones legitimas, insistentibus ciuibus Londin. ordinationi regiæ submiserunt, quam tempore subsequenti ecclesiæ supradictæ de speciali gratia rex concessit. Rogerius Noruuic. & VValterus de Marton. Roffensis, episcopi, ex hoc seculo transierunt, quibus, in ecclesia Noruuic. magister Gulihelmus de Middelton. archidiaconus Cantuar. & in ecclesia Roffensi, quidam monachus eiusdem ecclesiæ successerunt. Archiepiscopus Cantuar. Robertus, per Nicholaum tertium, papam, ab archiepiscopatus onere absolutus, vocabatur ad Cardinalatus honorem. Post cuius vocationem, monachi Cantuar. dominum Robertum Burnel, Bathon. & VVellensem episcopum, regis Cancellarium, postularũt, cuius postulatio per summum pontificem quassabatur, & frater Iohannes de Pecham, ordinis fratrum Minorum, vir perfectissim' in doctrina, per Romanam curiam præficiebatur ecclesiæ Christi Cantuar. in pastorem. Mense Augusto, rex Alemanniæ, Rodulphus, in bello

campestri

campestri, regem Boemiæ, suum aduersarium capitalem, cum multis millibus hominum interfecit, regnum prædictum suæ subijciens ditioni. Princeps VValliæ Leolinus, duxit in vxoré, Aelionoram filiam Simonis de Monte Forti, quondam Comitis Leicestriæ, & sororis bonæ memoriæ regis Henrici Tertij. Mense Nouembri capti sunt omnes Iudæi per Angliam vno die, & Londini incarcerati, pro rasura regiæ monetæ, & accusati sunt per Iudæos plurimi Christiani, eorum nequitijs consentientes, & præcipuè nobiliores Londinēsium. De Iudæis vtriusque sexus, occasione prædicta, Londini sunt
10 suspensi ducenti octoginta: in alijs ciuitatibus Angliæ maxima multitudo. Pro redemtione Christianorum habuit rex summam pecuniæ infinitam. Aliqui tamen ex Christianis suspendio tradebantur.

De Comitatu Pontini, regi Angliæ reddito. Et de mutatione monetæ.

ANno gratię. Mcclxxix. qui est annus regni regis Eadvvardi septimus, circa Ascensionem domini mare transijt rex Eadvvardus, vna cum regina. Cuius mater, Comitissa Pontini, quondam regina Hispaniæ, transierat ex hoc mundo. Igitur rex Anglię, veniens Ambianum, à Philippo rege Franciæ, cognato suo, qui eum ibidem ex-
20 pectauerat cum potentioribus regni sui, honorificè est susceptus. Qui regi Anglię, Agennam, Lemouicum, Petragoricū, Santonas, Comitatumque Pontini, qui reginæ Angliæ iure hæreditario competebat, aliasque terras, receptis homagijs à dictis rege Angliæ & regina, tradidit perpetuò possidendas. Sicque inter reges Franciæ & Angliæ, fuit omnis controuersia ex insperato sopita. Nota quòd pro istis terris supradictis, rex Angliæ quiete clamauit Normanniam regi Franciæ imperpetuum; recepturus tamen annuatim de Scaccario Rothomagi in sempiternū. xxx. li. Parisien. Eodem anno, mota fuit discordia inter archiepiscopos Cantuar. & Eborac. eo
30 quòd archiepiscopus Ebor. fecit deferri crucem ante se in prouincia Cantuar. & inhibitum fuit per archiepiscopum Cantuar. ne quis vēderet victualia archiepiscopo Eborac. vel contraheret. Circa festum beati Petri ad Vincula, moneta in melius mutabatur. Nam quia denari' findi in duas partes pro obolis, & in quatuor partes pro quadrantibus consueuit: ordinatum fuit ad tollendam occasionem defalcationis monetæ, quòd rotundi essent denarij, oboli, & quadrantes. Ad rotundam tabulam VVarevvici, multi nobiles & potentes, de partibus transmarinis, & indigenæ conuenerunt. Cuius capita-

neus erat dominus Rogerius de Mortuo mari.

Contra religiosos.

ANno gratię Mcclxxx. rex, pontifices, & principes Anglicani conuenerunt in vnum, statuentes, quòd religiosæ personæ in ampliationibus terrarum non crescerent, dicentes, quòd ad detrimentum regni, & obsequij militaris, feoda militaria, & aliæ possessiones ad religiosorum manum mortuam deuenerunt, intelligere fortè nolentes, quòd potius orationibus Moysis, quam pugna filiorum Israel, Amalechitarum exercitus vincebatur. Mense Februarij apparuerunt octo semicirculi circa solem, dorsatim coniuncti. Vndecimo Kalendas Septembris, obijt papa Nicholaus tertius. Cui successit Martinus quartus, viij. Kalendas Martij, Simon anteà dictus. 10

Concilium celebratum apud Lambethe.

ANno gratiæ Mcclxxxi. post festum sancti Michaelis, frater Iohãnes de Pecham, archiepiscopus Cantuar. apud Lambethe prouinciale Concilium celebrauit, qui contra exemptos, ibidem venire nolentes, libellum famosum edidit sub hac forma. Frater Iohannes permissione diuina Cantuar. archiepiscopus, totius Angliæ primas, venerabili fratri, domino Richardo de Grauesend, Londiniensi episcopo, salutem, & sinceram in domino charitatem. Celebraturi nuper, vt scitis, apud Lambethe prouinciale Concilium, cum coepiscoporum nostrorum venerando collegio, vniuersos nostræ prouinciæ prælatos inferiores, quos Conciliorum tractatibus interesse iubent sancti canones, vocandos decreuimus, ac inter cæteros, religiosæ sanctimoniæ personas præcipuas, abbates scilicet, & priores, non solum episcopali gradui subiectos, iuxta ordinẽ ecclesiasticæ Hierarchiæ, verum etiam alios, ab episcopali obedientia exemptos, ratione saltem ecclesiarum non exemptarum, quas in proprios vsus, permittente domino, detinẽt occupatas, sperantes nos solius dei honori, ac communi ecclesiæ Anglicanæ commodis seruientes, eorum iuuandos potentia, dirigendos consilijs, & sanctitatis suæ meritis promouendos. Exempti verò, tanquam pullos onagri, liberos se putantes, minimè vel modicè cõdolentes suæ sanctæ matris angustijs, cuius viscera multi ex eis plus onerant quàm honorant, quasi per effectum, vel defectum verius, de se dictum illud Iohannis propheticum, in Apocalipsi allegarent: Atrium, quod extra templum est, eijce foras, & ne metiaris illud, nec patiaris parturientium ceruarum audire rugitus, nec ad ipsum Cõcilium in anxietate, matris consiliũ 20 30

& solacium, venire dignati sunt, vtpote filij alieni à semitis claudicantes, quin potius, ne in aliquo detumesceret eorum nimia elatio, nec procuratores ad suæ excusationem absentiæ mittere curauerunt, tàm reuerendum collegium contemnentes. Agar ex parte similes, quæ illustrem despexit dominam, videns se diuisionis filium concepisse, sic agonizante olim dei militia, & se laudabiliter periculis exponente, diuisi à prælantibus Rubenitæ, intra terminos proprias quieuerunt, gregum sibiles delectati. Nos autem, tam ingratæ præsumptionis audaciam, secundum iuris regulas corrigere cupiẽtes, scientes, iuxta saluatoris sententiam, contra nos esse, qui nobiscũ esse despiciunt, seueritati tamen plurimum detrahentes, quam possemus in contemptores huiusmodi, si vellemus, canonicè exercere, in virtute obedientiæ, qua sedi Cantuar. tenemini firmiter iniungendo mãdamus, quatenus omnes ecclesias non exemptas in diocesi, exemptis monasterijs appropriatas, quorum nomina sub sigillo nostro præsentibus sunt appensa, cuiuscunque ordinis existant, authoritate nostra sine moræ dispendio sequestrantes, eas faciatis sub arcto sequestro nihilominus custodiri, donec super hoc aliud receperitis in mandatis. Non exemptos quidem, quorum nomina in schedula, annexa præsentibus, continentur, quos nos propter eorum contumaciam ab ingressu ecclesiæ suspendimus, iusticia exigente, sic suspensos faciatis publicè denunciari. Ab hac sententia per dominos abbates de VVestmonaster. de sancto Eadmundo, de sancto Albano, & de VValtham, fuerat principaliter appellatum. Alij etiam appellauerunt exempti, suam appellationem tepidè prosequentes, pro eo quòd archiepiscop⁹ dissimulauit, quo ad quosdã, executioni suam sententiam demandare. A festo natiuitatis domini, ferè vsque ad Purificationem, gelu, frigoris, atque niuis tanta abundantia fuit, quantam senes & decrepiti illius temporis anteà in Anglia non senserunt. Quinque namque arcus pontis Londinensis & multi pontes alij corruerunt per violentiam glaciei, quę in tantum spissabatur, quòd à Lambethe, vsque ad palacium regium VVestmonaster. quidam vltra Thamesim siccis vestigijs transierunt, pisces in stagnis moriebantur, aues in siluis & campis, præ fame nimia defecerunt.

De guarra VValliæ, & amputationis capitis Leolini principis, & de aduentu Basclientium in Angliam.

Anno gratiæ. Mcclxxxij. qui est annus regni Eadvvardi decim⁹, intem-

intempesta noctis hora Dominicæ in Ramis palmarum, princeps VValliæ, Leolinus, & Dauid frater eius, cum magno exercitu Castra de Rotheland, & de Flynt, circumdederunt, aliaque Castra regis, ad quæ ingressum habere poterant, destruentes, nobilemque illum militem & famosum, dominum Rogerium de Clifford, captum, vulneratum, & vinctum, prius ipsius familiaribus interfectis, ad Montem Snaudunæ transmiserunt subitò & ex insperato, iuuenes & senes, mulieres & paruulos in lectulis occidentes, postmodū cædibus & incendijs magnam partem Marchiæ deuastantes. Rex hæc audiens, sed vix credens, Barones de Scaccario, & Iusticiarios de Banco, misit Salopiam pro regni sui iuribus obseruandis, & exercitu congregato, VValliam contra montes Snaudunę, suæ subdidit ditioni, Comitibus & Baronibus suis, necnon & alijs sibi fideliter adhærentibus, terrarum adquisitarum multas tribuit portiones, eis & eorum hæredibus perpetuò possidendas. Ad regis igitur auxilium de Vasconensibus, atque Basclis multa de partibus transmarinis millia sunt transmissa. Rex igitur vlterius volēs procedere, nauibus sustentantibus, fecit erigi pōtem magnum in aquis de Convvey, quæ fluunt, & refluunt iuxta montes Snoudunæ, quem quidam nobiles de regis exercitu transeuntes, gratia spatiādi, à multitudine & clamore VVallensium superuenientium territi, volētes, sed non valentes, ad insulam de Anglesecie, de qua venerant, repedare, in aquis miserabiliter sunt submersi. Hoc igitur VVallenses, non infortunio, sed miraculo ascribentes, suo principi suggesserunt, quòd viriliter ageret, nec timeret, eò quòd in breui secundum prophetiam Merlini, diademate Bruti debuit coronari. Princeps igitur VValliæ Leolinus, assumpto exercitu copioso, ad campestria descendebat, fratri suo Dauidi montana relinquens. Eadmumdus hæres famosi militis, iam defuncti, Rogerij de Mortuo mari, cum quibusdam Marchionibus irruit in exercitum Leolini, & sine detrimento suorum, magna multitudo VVallensiū est perempta, in quo conflictu caput principis fuerat amputatum, & ad ciuitatem Londinensem deportatum, paloque superpositum, & hædera coronatum per multa tempora super Turrim Londin. fuit erectum, de qua prius pater suus Griffinus cecidit, & fractis ceruicibus expirauit. VVallēses pro morte sui principis territi, & turbati, regi Angliæ omnia castra Snoudunæ reddiderunt. His diebus clerus & populus, primò quintamdecimam, & postmodum tricesimam bonorum suorum

regi suo

regi suo in subsidium concesserunt. Rex Apuliæ, Calabriæ, & Siciliæ, Carolus, die Ascensionis domini, regnum Siciliæ pro maiori parte amisit, de suis ex insperato multis millibus interfectis. Rex Aragonum prædicta regna pro suis heredibus iure hæreditario vendicauit, eò quòd filiam Memfredi, de prædictis regnis per Romanā ecclesiam spoliati, duxerat in vxorem. Non obstantibus igitur inhibitionibus apostolicis, condixerunt præfati reges, quòd pro iure vtrorumq; ducenti milites dimicarent in planitie iuxta Burdegalim, diem partibus assignantes. Quo die adueniente, euanuit condictū principum prędictorum, quia rex Carolus cum centum millibus occurrit regi Aragonum, cum centum tantum militibus venienti.

De constructione Castri de Aberconvvey, & morte miserabili Dauidis, fratris Leolini.

ANno gratiæ. Mcclxxxiij. rex Eadvvardus apud Aberconvvey, ad pedes montis Snoudunæ fecit erigi Castrum forte. Dauid frater principis Leolini, vt supradicitur decollati, malorum inuentor, Angliæ sæuissimus persecutor, propriç nationis impostor, ingratissim' proditor, belli author, cum vxore, duobus filijs, vnà cum septem filiabus, à regis fidelibus est captus, postmodum per potētiores Angliæ iudicatus. O mors misera proditoris, ad caudas equorum per municipium Salopiæ fuit tractus, dein suspensus, posteà decollatus, postmodum truncus corporis in quatuor partes fuit diuisus, & finaliter cor eius cum intestinis fuit combustum, caput Londin. portabatur, quod super Turrim Londinēsem erigebatur super palum, è regione capitis fratris sui. Quatuor Partes corporis ipsius acephali ad Bristoliam, Northampton. Ebor. VVinton. mittebantur. Portio dominicæ Crucis magna, quæ lingua VVallensiū dicebatur Croizneth, domino Eadvvardo regi Anglię, cum multis famosis reliquijs tradebatur. Apud Caerneruon propè Snoudunam, corpus maximi principis, patris Imperatoris nobilis Constantini, erat inuentum, & rege iubente in ecclesia honorificè collocatum. Corona quondam famosi regis Britonum Arthuri, regi Angliæ, cum alijs iocalibus reddebatur. Sic ad Anglos gloria VVallensium, inuitè Anglorum legibus subditorum, per dei prouidentiam est translata. Circa festū sancti Andreæ apostoli, obijt Richardus VVarren, abbas VVestmonast. Thesaurari' domini regis: post cuius obitū in vigilia Circumcisionis per viam cōpromissi frater Gulihelmus de VVenlok, concorditer est electus.

De na-

De natiuitate Eaduuardi, filij regis, & de apparitione Frederici.

ANno gratiæ. Mcclxxxiiij. die sancti Marci Euangelistæ, apud Caetneruon Snoudunę, natus est regi filius, cui nomē Eaduuardus, in cuius natiuitate multi, & maximè Londinenses, gaudebant. Circa idem tempus Alfonsus, regis primogenitus, veniēs ad VVestmonasterium, quandam aureolam, quę fuerat quondam principis VValliæ Leolini, cum alijs iocalibus offerebat, quibus beati regis Eaduuardi feretrum ornabatur. Iste Alfonsus, ferè duodenus, obijt in hoc anno, scilicet. xiiij. Kalend. Septembris, die scilicet sancti Magni regis: cuius corpus in ecclesia VVestmonaster. iuxta feretrum sancti Eaduuardi honorificè collocatur, inter fratres & sorores suos, ibidem præsepultos. Eodem anno, in Alemannia apparuit Fredericus, quondam Imperator Romanus, secundum opiniones diuersas sophisticus, siue vt alij sentiunt verus. Anteà namq; secundum quosdam per. xxxij. annos mortuus dicebatur. Secundum verò relationē ipsius, per tempus prædictum mūdo incognitus latuit in habitu peregrino. Nunc se Imperatorem fuisse ostendit, argumento visibili, & indicijs manifestis, Imperialem vendicans dignitatem. Fredericus itaque, dum Imperio fungeretur, & ecclesiæ aduersaretur Romanæ, per ipsam priuabatur Imperiali nomine & honore, per vniuersalem ecclesiam excommunicationis vinculo innodatus, per Papam Innocentium quartum, in Concilio Lugdunensi. Post cuius deiectionem, in regno Alemanniæ, per electionem regnabant tres Comites successiuè, scilicet Gulihelmus Holandiæ, Richardus Cornubiæ, & Rodulphus, qui in ista apparitione Frederici, possessioni regni Alemanniæ incumbebat, vocationem suam ad diadema Imperij expectando. Inopinatum illud phantasma apperiens in Alemannia, Fredericus, igne combustus, perijt hoc anno. Petrus Aragonum, per Papam sententia maioris excommunicationis ligabatur, præcipiebaturq; sub pœna prædicta, ne quis eum sciēter, & prudenter, regem audeat nominare, pro eo quòd, inconsulta Romana ecclesia, regnum inuasit Siciliæ. Militia Anglicana, & multi nobiles transmarini, circa festum beati Petri ad Vincula, apud Neuyn in Snauduna, in choreis & hastiludijs, Rotundam tabulam celebrarūt.

De obitu Martini quarti, & successione Honorij quarti, Papæ.

ANno gratiæ. Mcclxxxv. de terra Franciæ egrediens rex Philippus, cum innumerabili exercitu bellatorū, Aragoniam properauit, illam proponens suo Imperio subiugare. Ad quam veniēs regionem,

regionem, quaedam castra & villas, fulminis gratia summi pontificis, obtinuit, qui contra Petrum, quondam principem terrae illius, nomine regis priuatum, legatum transmisit ibidem. Hic dictus Petrus Tolet. occidi permisit tam ecclesiasticas quam seculares personas, quae sententiam ecclesiasticam excommunicationis, frequenter repetitam, nullatenus formidabant. Captus fuit prius per Petrum Arragonū, Carolus, princeps nobilis Salernitanus, cuius pater Carolus, magni nominis & honoris, obijt in hoc anno. Obijt etiam Papa Martinus quartus, quarto Kalendas Aprilis, cui post triduum suc-
10 cessit Honorius quartus. Cui pedum ac manuum ferè officium abstulerat aretia aegritudo, vnde sedendo in sella ad hoc artificiose facta missarum solennia celebrauit. Pridie Kalendas Maij, post VVaalliam subiugatam, ad VVestmonasterium veniens rex Eadvvardus, praecedentibus, archiepiscopo Cantuariensi, & suffraganeis suis episcopis reuestitis, cum turmis nobilium & religiosorum & popularium comitiuis, portionem dominicae crucis non modicam, ornatam auro & argento, & lapidibus preciosis, quā de VValia secum tulit, ad VVestmonasterium, cum solenni processione & concentu aduexit. His temporibus, conuocatis potentioribus terrae
20 suae apud VVestmonasterium condidit rex statuta, quę VVestmonasterij secunda dicuntur, inter quae iurisdictionem ecclesiasticorum iudicum defalcauit. Et quia antea statuerat, ne religiosae personae crescerent in possessione terrena: ne decrescerent, nunc sibi placuit ordinare. Apud VVintoniā postmodum, circa festum Natiuitatis beatae Mariae, quaedam statuta fecerat publicari, ad refrenādum praedonum & latronum rabiem truculentam. Rex Franciae Philippus, in Arragonia lethaliter vulneratus, in illa obijt regione. Petrus etiam Arroganiae, similiter vulneratus in bello, postea transiuit ex hoc mundo.

30 Transitus regis Eadvvardi in Franciam, & velatio Aelionorae, matris eius, in monialem.

ANno gratiae. Mcclxxxvi. qui est annus regni regis Eadvvardi xiiij. Philippus, filius Philippi regis Franciae, qui dudum in Arragonia diem clausit extremum, in regem Franciae coronatur. Iste Philippus post regem Angliae solennes destinauit nuncios, maximè pro sedanda discordia, inita inter Francos, Arragones, & Hispanos, temporibus patris sui. Erat itaque hic Philippus, filius sororis Petri, patris Alfonsi regis Aragonum tunc regnantis, qui Aelionoram

primogenitam regis Angliæ, debuit ducere in vxorem. Pro huiusmodi, & alijs negotijs fœliciter consummandis, octauo Kalendas Iulij, mare transijt rex Eaduuardus, cum episcoporum, Comitum, & Baronum, aliorumque nobilium multitudine copiosa. Qui à rege Franciæ, & alijs nobilibus honorificè est susceptus, & iuxta Parisios apud sanctum Germanum deductus, vbi per tempus aliquod moram traxit, & terras quasdam, quas rex Iohannes, auus suus, perdiderat, petijt, & obtinuit à prædicto rege Francorum decem millia librarum Sterlingarum soluendarum annis singulis ad Turrim Londini, sumptibus regis Franciæ, vnà cum quibusdam arreragijs obtinens pro Normannia, quæ sibi iure hæreditario cõpetebat. His diebus Aelionora, generosa virago, regina Angliæ, mater regis, apud Ambresburiam, die videlicet Trãslationis sancti Thomæ Cantuarien. archiepiscopi, habitum religionis, diu desideratum suscepit, dote sua in regno Angliæ sibi perpetuò possidẽda, per summum pontificem confirmata.

Rex cruce signatur, VVallensis arma paratur.

Anno gratiæ. Mcclxxxvij. Pridie Nonas Aprilis in vrbe Romana, obijt Honorius quartus, papa. Rex Angliæ Eaduuardus, apud Blankeforth in Vasconia, iuxta Burdegalim, post conualescentiam de graui infirmitate, cruce signatur, cum multitudine hominum copiosa, & Christianorum exercitus capitaneus est effectus per legatum Romanæ curiæ, ad hoc missum. VVallenses, instigante quodam dicto Rheso filio Meredeth, rebellare cœperunt, stragesque magnas in populo Anglorum fecerunt. Eadmũdus igitur, Comes Cornubiæ, custos Angliæ in regis absentia, versus VValliam cum magno exercitu properauit, volens, sed non valens ceruicositatem VVallensium reprimere per potentiam, quam habebat. VVallenses verò dolositate vulpina se in suis latibulis receperunt: fraudes & dolos, secundum illorum antiquam consuetudinem, machinantes. Angli igitur Castrum de Drosslan viriliter obsederunt, vias subterraneas facientes. Sub muro tandem Castri illius, quidam nobiles gradientes incautè, à muro miserabiliter sunt oppressi. Inter quos famosus miles dominus Gulihelmus de Monte † Taniso oppressus succubuit. Thomas de Catilupo, quondam episcopus Herefordensis, qui pro causa ecclesiæ suæ, vt dicitur, quam contra fratrẽ Iohãnẽ de Pecchã, de ordine fratrũ Minorũ, archiepis. Cãtuar. defẽdere ꝓponebat, in partibus obijt transmarinis. Cuius ossa in ecclesia

† Caniso.

clesia †supradicta fuerũt tradita sepulturæ, miraculis cœpit choruscare, ita quòd infra breue temporis spatium, centum & sexaginta tria miracula pro illo fieri voluit deus. In Bierna, ciuitate Oloraensi, reges Angliæ & Arragoniæ conuenerunt super liberatione Caroli, principis Salerniæ, cognati regis Angliæ, tractatum diligentem habentes, qui cõdicionaliter à carcere extitit liberatus. Iste Carolus, filius regis Caroli, contra Petrũ Arragoniæ regẽ in Siciliã duxit exercitum valdè magnum, qui tandem captus, in Arragonia carceri tradebatur. Pro cuius detentione, rex Arragoniæ vinculo ligabatur excommunicationis. Sed in hac conuocatione regum duorum, per legatum, ad hoc specialiter destinatum, absolutionis gratiam meruit obtinere. In vigilia sancti Iohannis Baptistæ, decem millia Francorum militum, aliorumque virorum fortium, quibus præerat Comes Atrabatensis, cum nauibus & galeis Siciliam ingredi nitebantur, sed dicti regis satellites in piratis, pro magna parte dictam multitudinem submerserunt, quosdam verò viuos ceperunt, & eos in carceribus recluserunt. Rex Siciliæ supradictus, fuit filius, sed nothus, Petri, quondam regis Arragoniæ, frater Alphonsi in Arragonia tunc regnantis. Rex Hungariæ in tanta cordis cecidit cæcitate, vt fide Christianorum relicta, se ad errorem Saracenorum transferret, magis eligens Mahumeto seruire, quam Christo. Qui tanta calliditate est vsus, vt conuocatis fraudulenter, quasi ad Parleamentum, in quadam insula potentioribus terræ suæ, ipsisque ad mensam sedentibus, gratia comedendi, Miramelinus Saracenorum potentissimus superuenit cum viginti millibus bellatorum, regem, vnà cum omnibus Christianis congregatis ibidem, in vigilia sancti Iohannis Baptistæ, secum violenter abducens. Itinerantibus nanque Christianis, tempus clarum in nubilum est conuersum, subitoque grandinosa tempestas multa millia incredulæ & perfidæ comitiuæ occidit, & Christiani ad propria sunt reuersi, cum Saracenis solo rege apostata †gradiente. Hungari igitur ipsius filium coronantes, in fide catholica permanserunt. Eodem anno facta est inundatio maris magna, in magna Gernemuta, & in villis adiacentibus, vt in villis de Martham, de Hikelinge, de Horsey & increuit flumen apud Gernemutam magnam, quod vltra magnum altare in ecclesia eiusdem ville transcendebat.

†sua.

†remanẽte.

Frater Hieronimus, Minor, est mundi modò primus.

Anno gratię Mcclxxxviij. quintodecimo die mensis Febr. frater

Hieronimus, de ordine fratrũ Minorum, sed presbyter Cardinalis, in summum pontificem consecratur, & Nicholaus quartus vocatur. Hic peritus in Græca lingua pariter fuerat & Latina. In confinio Coloniæ Agrippinæ, Iohannes Dux Brabantiæ, cuius filius Iohannes, Dux futurus, Margaretam filiam regis Angliæ duxit postmodum in vxorem, de Comite Geldriæ, viro vtique nobili & potenti, & dicti Ducis aduersario capitali, fortiter triumphauit. In quo conflictu archiepiscopus Coloniæ fuit captus, & armatus carcerali custodiæ mancipatus. Insuper multi famosi milites Teutonici perierunt cum gladijs & fustibus, artificialiter præacutis. Eodem anno primo die mensis Septembris. obijt Gulihelmus de Midiltõ, Norvvic. episcopus, cui successit Rodulphus de VValpole, archidiaconus Eliensis, Eodem anno obijt Gulihel. Prior de Kirkby, cui successit Henricus de Lakenham. 10

Rex redit, est læta gens Anglica laude repleta.

ANno gratiæ. Mcclxxxix. Carolus princeps Salerniæ, per cognatũ suum regem Angliæ, in Arragoniam venientem, datis obsidibus, liberabatur à custodia carcerali. Tartari, qui & Moalli, Poloniæ Ducatũ ingressi, ab eo in captiuitatẽ abduxerũt plusquã sexcenta millia personarũ, paucis videlicet Christianis, septẽ vel octo admodũ, interfectis, & vt fertur, Tartarorũ cõsideratio talis fuit, quòd terras suas steriles redigerent in culturã. Mense Septembr. in Terra sancta, mirabile & flebile infortuniũ cõtigit Christianis. Soldanus namq; Babiloniæ, cum multitudine onerosa, obsedit famosã Tripolis ciuitatem, quã, proh dolor, cepit, & solo tenus finaliter cõplanauit, nõ sine maxima effusione sanguinis Christiani. In vituperiũ insuper & cõtemptũ nominis Iesu Christi, per ciuitatẽ destructã, ad caudas equorũ, sanctorũ imagines iussit trahi. Pridie Nonas Augusti, Eaduuardus rex Angliæ de partibus redijt transmarinis, in quibus morã traxerat per annos tres, mẽses duos, dies. xv. Posteà per Angliã transiẽs, suos iusticiarios & ministros, qui in sua absentia muneribus excæcati, iudicia peruerterunt, & in alijs errauerunt, secundum quantitatem transgressionum puniuit. 20 30

Inclyta stirps regis, sponsis datur ordine legis.

ANno gratiæ. Mccxc. † mense Maio, Comes Glouerniæ Gilbert⁹ Iohannam de Acon, & nono die Iulij Iohãnes filius Ducis Brabantiæ, Margaretam, virgines illustres, filias regis Angliæ, Eaduuardi illustris, in Conuentuali ecclesia VVestmonasterij duxerunt solenniter

† Vltimo Aprilis.

lenniter

lenniter in vxores. Circa hos dies scilicet xxxi. Augusti, Iudæorum exasperans multitudo, quæ per diuersas vrbes & castra fortia habitabat per retroacta tempora confidenter, iussa est, cum vxoribus & paruulis suis, vnà cum bonis suis mobilibus, ab Anglia cedere circa festum Omnium sanctorum, quod eis pro termino ponebatur, quẽ sub pœna suspendij transgredi non est ansa, quorum numerus erat (vt credebatur) xvi. M. dxi. Exierat anteà tale edictũ à laudabili rege Anglorum in partibus Aquitanniæ, à qua omnes Iudæi pariter exulabant. Quinto Kalend. Decembris obiit domina Aelionora, regina Angliæ, vxor regis Eadvvardi, filia quondam potentissimi regis Hispaniæ Ferrandi, & VVestmonasterij, iuxta feretrum sancti Eadvvardi regis & confessoris xvij. Kalend. Ianuarij, tradebatur honorificè sepulturæ: iij. Kal. Decembr. eius aniuersarium celebratur. Tempore quadragesimali huius anni, cum Alexander rex Scotorũ, vxorem suam, filiam Comitis Flandriæ, quam post Margaretã, filiã regis Angliæ duxerat in vxorẽ, nocte quadã perquàm obscura visitare voluisset, cespitante equo lapsus & collisus grauiter, expirauit. Hic de vxore secunda nullã, de prima verò prolẽ geminã, filiũ scilicet Alexandrũ & filiã genuit, nomine Margaretã. Alexander absq; p̃le patrẽ immatura morte præuenit: filia verò Margareta, regi Norvvegiæ desponsata, filiã vnicã peperit, nomine Margaretã, quæ matri mortuæ paulo tẽporis spatio superuixit. Hanc, consulto regi Angliæ, magnates Scotiæ recognouerunt dominã & hæredẽ. Quæ accersita per nũcios regis Angliæ, cum per nauigiũ tenderet in Scotiã, in mari infirmata, apud Orcadas insulas est defuncta.

Subditus est Scotus, sed ab Anglis corde remotus.

ANno gratiæ M.ccxci. magnificus rex Eadvvardus, dominiũ regni Scotiæ est adeptus. Die natiuitatis sancti Iohannis Baptistæ, domina Aelionora, generosa & religiosa virgo, regina Angliæ, mater regis Eadvvardi, quæ in habitu religionis per annos quatuor, menses vndecim, & sex dies, laudabilẽ vitam duxit apud Ambresberi, vbi extitit monialis, diem clausit extremũ: ibique cum honore debito corpus eius sepelitur, cor tamen Londini apud fratres Minores cum solennitate maxima traditur sepulturæ. Circa prædictum tempus amaritudo amarissima omnes inebriauit & singulos, zelatores nominis Christiani. Nam Milcadar soldanus Babyloniæ, Saracenorum graui exercitu congregato, Acon ciuitatem munitissimam, quæ iuxta loca maritima sita fuit in confinio Terræ

ſanctæ, obſedit, obtinuit, & deſtruxit. O dolor, lamentabilior gemitu Hieremiæ prophetæ. Hic deſtructionem veteris Hieruſalē plāxit in threnis, quæ refugium tantum erat proſilitis & Iudæis. Acon autem ſingulare præſidium fuit omnium nationum, orthodoxæ fidei legibus ſubiectarum, venientium de longinquis ad vlciſcendam ſui creatoris iniuriam, qui terram promiſſionis ſuis filijs, ipſius nomine inſignitis, iure hæreditario debitam, pretio ſui ſanguinis irrorauit.

Ordinatio regni Scotiæ.

ANno eodem, die Martis proxima poſt feſtum Aſcenſionis domini, Florentius, Comes Hollandiæ, Robertus de Brus, Iohannes de Bailol, Iohānes de Haſtinges, Iohannes Comin, Patricius de Dumbar, Iohannes de Veſcy, Nicholaus de Seules, & Guilielmus de Ros, ſingulariter ius hæreditarium omnes in regno Scotiæ petentes & clamantes, iuriſdictioni, ordinationi, & ſententiæ domini Eadvvardi, illuſtris regis Angliæ, tanquam ſummi domini præfati regni Scotiæ, vnanimi conſenſu, voluntariè & concorditer, ſe miſerunt, ſub hac forma. Eadvvard, dei gratia rex Angliæ, & c. dilectis ſibi in Chriſto † Priori & Conuentui de Merton, ſalutem. Mittimus vobis ſub ſigillo Scaccarij noſtri, præſentibus appenſo, tranſcripta quarundam literarum, quæ in theſaurario noſtro reſident, tenore, qui ſequitur, continentia.

† Abbati & Conuentui VVeſtmo.

A Tous iceulx, que ceſte preſente lettre verrunt ou orrunt, Florēce Counte de Hollād, Robert de Brus ſeigneur du Val Danaund, Ian Bailol ſeigneur de Galevveie, Ian de Haſtinges ſeigneur de Abergeuenne, Ian Comyn ſeigneur de Badenavv, Patrique de Dumbar, Counte de la Marche, Ian de Veſcy purſ en pece. Nichol de Seules, & Guilaume de Ros, saluz en deu. Com nous entendons d'auer droyt en reyaume d'Eſcoce, & celle droyt munſtrer, chalanger, & auerer deuant celuy, que plus de poer, iuriſdiction, & reeſon, euſt de trier noſtre droyt, & le noble prince Sire Eadvvard, par la grace de dieu, rey d'Angleterre, nous & enforme per bones & ſuffiſaunt reeſons, que aly apent, & auer dict la ſoucreine ſeignorie, du dict reyaume d'Eſcoce, & la coniſāce de oir, trier & terminer noſtre droyt. Nous de noſtre prope volūté, ſans nulle manere de force ou deſtreſſe, volons, otrions, & grantons de receiuer droyt deuant luy, com ſouerein ſeigneur de la terre. Et volons ia lemeins, & promettons, que nous auerōs, etendrons ferm,

& eſtable

& estable son fait, & que celuy emportera le reyaume, a qui droyt le durra deuant luy. En testimoignance de ceste chose, nous auons mis nos seaules a cest escript. Fait & donné a Norham, le Mardi prochein apres la Ascésion. L'an de grace. Mcc. nonante, premerein.

OMnibus qui has literas visuri aut audituri sunt, Florentius Hollandiç Comes, Robertus Brutius, Vallis Anandiç dominus, Iohannes Balliolus Gallouidiç dominus, Iohannes Hastingus Abergeuennæ dominus, Iohannes Cominus Badenavv dominus, Patricius Dumbarensis Marchiæ Comes, Iohannes Vescius, qui patris sui vice fungitur. Nicholaus Soulensis, & Gulielmus Rosses, Salutem in domino. Cum in regnum Scotiæ ius nobis esse intelligamus, idque ius nostrum apud eum qui potestatis, iurisdictionis, & legittimæ authoritatis plurimum ad causam nostram decidendam habet, demonstrare vendicare & probare in animo habeamus. Cumque nobis illustris princeps Eaduuardus, dei gratia Angliæ rex, bonis & iustis rationibus ostenderit summam in Scotia regnum authoritatem, & de iure nostro cognoscendi & definiendi potestatem ad se spectare. Nos nostra omnino volũtate nulla vi aut necessitate coacti, volumus, decernimus, atq; assentimur, vt ab eo, tãquam summa regni authoritate prædito, ius nobis dicatur. Volumus etiam & pollicemur, quod ab illo actum erit, ratum id nos atque inuiolatum obseruaturos. Eumque regni dominum & principem fore, ad quẽ ipso iudice, legittimè deferetur. Ad hanc rem contestandam annulis nostris præsentes literas obsignauimus. Datum Norhami, die Martis post Ascensionem proximo. Gratiæ verò anno millesimo, ducentesimo, nonagesimo, primo.

A Tous iceulx, que ceste presente lettre verrunt ou orrunt. Florẽce, Counte de Hollãd, Robert de Brus, seigneur du Val Danaund, Ian Bailol seigneur de Galevveie, Ian de Hastinges seigneur de Abergeuenny, Ian Comyn, seigneur de Badenavv Patrique de Dũbar, Counte de la Marche, Ian de Vescy, pur s'on pere. Nichol de Seules, & Guilaume de Ros, saluz en deu. Com nous emis otrie, & graunte, de nostre bone volunté, & com vne assent sans nulle destresse, a noble prince Sire Eaduuard, par la grace de dieu, rey d'Angleterre, qu'il come souerein seigneur de la terre d'Escoce pensoir, trier, & terminer nos chalenges, & nos demandes, que nos

 enten-

entẽdõs mũstrer, & auerrer pur nostre droyt en la reaume d'Escoce, & droyt receiuer deuant luy, come souereine seigneur de la terre, ponçuãt ia lemains que son fere autun exendrũ ferme & estable, & qui y l'ẽportera le reyaume, a qui droyt le durra deuãt luy. Mes pur ceo, que l' auãtdict rey d' Angleterre ne pust nule manere conisaũce faire, ne a cõplyer sauns iugemẽt, ne iugemẽt ne dict estre sans execution, ne execution ne peut il feire duement sans la possession, & seysine de mesme la terre, & de chasteaus. Nous volons, otrions, egrantons, que il come souereine seigneur, a par feire les choses auant dictes, & a la seysine de toute la terre, & des chasteaus d'Escoce, fit que droyt soyt feit & perfourmy a demãdans, en telle manere, que auant ceo qu'il, & la seysine auant dicte face bone seurte, & suffisance as demandans, & a gardeins, & a la commune du royaume d'Escoce, a feire la reuersion de mesme la royaume & de chasteaus, ou toute la royauté, dignité, seignorie, franchises, coustumes, dreitures, leys, ysages & possessions, & toute maneres de apurtenances en mesmes, le estat qu' il estoyent, quant la seysine luy fust baille, & liueré, a celuy que le droyt emportera par iugement de la royaume, saue au rey d' Angleterre le homage de celuy, qui serra rey. Issynt que la reuersion soyt faite dedenz les deuz moys aprez le iour, que le droyt sera trié & aformé. Et que les issues de mesme la terre, en le sointenus resceus soyent sauuement, mis en depos, & bien gardez, par le main le Chaumberleyn d' Escoce que ore est, & de celuy, qui serra assigne a luy, de par le rey d' Angleterre, & de souz luy seans saue reuable sustenance de la terre, & des chasteaus, & de ministres du reyaume. En testmoigne de ceste choses auant dicte, nous auons mis nos seaules a ceste escript. Fait & doné a Norham, le Mecredie prochein apres l'Ascension. L'an de grace. Mcc. nonante premerein.

OMnibus qui has literas visuri aut audituri sunt, Florentius Hollandiæ Comes, Robertus Brutius, Vallis Anandiæ dominus, Iohannes Balliolus Gallouidiæ dominus, Iohannes Hastingus Abergeuennæ dominus, Iohannes Cominus Badenavv dominus, Patricius Dumbarensis Marchiæ Comes, Iohannes Vescius, qui patris sui vice fungitur. Nicholaus Seulensis, & Gulihelmus Rossus. Salutem in domino. Nos nostra omnino voluntate & concensu communi, nulla vi coacti, illustri principi Eaduuardo, dei gratia Angliæ

gliæ regi concessimus, vt is tanquam summa regni Scotiæ authoritate præditus, de nostris postulationibus, quibus regnum Scotiæ nobis vendicamus, cognoscat, definiat, & decidat, ab eo tanquam summo regni principe & domino iuris decisionem suscepturi. Polliciti etiam sumus, quod ab ipso actum erit, id nos ratum & inuiolatum habituros, eumque regni principem ac dominum fore, ad quē ipso iudice legitimè deferetur. Quoniam auten Angliæ rex, de quo diximus, huiusmodi causæ cognitionem sine legitimo iudicio habere non potest, iudicium verò sine seruitij executione esse non debet, & seruitium, nisi in regni & locorum quæ munita sunt possessionem mittatur, exequi non valet: volumus, concedimus, atque assentimur, vt is tanquam summa authoritate præditus, quo res de quibus ante diximus efficiat, in possessionem totius regni & arciū Scoticorum, donec petitoribus ius dictum, & res ad exitum deducta erit mittatur. Ea lege vt antequam in possessionem mittatur, petitoribus & Reipublicæ custodibus, ipsęque Reipublicæ Scoticæ iustam & satis amplam cautionem det, se regnum, arces, principatum omnem, dignitatem, dominium, libertates, consuetudines, iura, leges, possessiones, resque omnes ad ea spectantes, in eum statum & conditionem restituturū, quo antequam possessio tradita esset fuerunt. Eique in manus traditurum, cui regiæ dignitatis ius & prærogatiua eo iudicio decernetur. Seruetur regi Angliæ prærogatiua, vt qui rex creabitur, eum superiorem & dominum agnoscat. Atque vt ante duos menses expletos post eum diem, quo ius decernetur & constituetur restitutio fiat. Vt regni redditus, qui in interregno percipientur, in tuto deponantur & conseruentur per Scotiæ Camerarium, qui nunc est, eumque qui per regem Anglię illi adiungetur, ita tamen vt impensæ ad regnum, arces, regnique ministros sustentandos, quas præbere equum erit, deducātur. Ad has res quas ante diximus contestandas præsentes literas annulis nostris obsignauimus. Datum Norhami die Mercurij, post Ascensionem proximo, Gratiæ verò anno millesimo ducētesimo, nonagesimo primo.

Istam regni Scotiæ ordinationem, in foro supradicto ordinatā, dominus rex Eaduvardus pluribus domibus religiosis, & maximè viris religiosis, Priori & Conuentui de Merton, destinari præcepit, vt ad perpetuam rei gestæ memoriam in Chronicis suis faceret annotari. Vnde vobis mandamus, quòd eadem faciatis in chronicis vestris ad perpetuam rei gestę memoriam annotari. Teste magistro Gulihelmo

Sic mandatum fuit ecclesiæ Roffensi. Et de hac materia fusius tractat VValterus Gisburnensis.

Guilihelmo de Marchio Thesaurario nostro apud VVestmonast. nono die Iulij, anno regni nostri decimo nono. Per breue de priuato sigillo.

De coronatione domini Iohannis de Bailol, regis Scotiæ.

A Anno gratiæ. Mccxcij. tertio Nonas Aprilis, Romæ obijt Papa Nicholaus quartus, qui sedit annis quatuor, mense vno, diebus xviij. post cuius obitũ quidam versificator pro Epitaphio sic dixit.

Gloria, laus, speculum fratrum Nicholae Minorum,
Te viuente vigent, te moriente cadunt.

Cuius tempore fratres de ordine Minorum papam pro sole habentes, lunam archiepiscopum Cantuar. nominantes, cœperunt sua cornua erigere in vniuersum orbem, nulli parcentes ordini vel honori in prouincia Anglicana, nam monachos & professores patris Benedicti VVigorniæ & VVestmonaster. opido immisericorditer per potentiam & audaciam infestabant, vt adimpleretur prophetia sanctæ virginis Hildegardis, quæ in tempore beati Bernardi floruit spiritu sancto plena, quo docente exposuit & condidit multos libros, scilicet librum Sciuias, librumque vitæ meritorum, ac librum diuinorum operum. Homelias etiam ad ignotam linguam cum suis literis, cœlestemq; harmoniam cum alijs scriptis, non paucis, atque librum simplicis medicinæ secundum creationẽ, octo libros continentem, librumque compositæ medicinæ de ægritudinũ causis, signis atque curis, qui omnes recepti sunt atque incanonizati à papa Eugenio, in Concilio Treuerensi, præsentibus multis episcopis, tàm Francorum quàm Teutonicorũ, & sancto Bernardo Clarauallensi abbate. Hæc à tempore illo quo erat quinquennis spiritum habuit prrophetiæ, & prophetare cœpit in tẽpore illo, quo erat xlij. annorum, & vij. mensium. Vnde inter cætera prophetiæ suæ opera in libro secundo Speculi temporũ futurorum, siue Pentacronon virginis Hildegardis, sub anno gratiæ. Mcxlij. in titulo de nouis religionib', sic dicebat secũdo capitulo, quod sic incipit. De imminente luce. Iterum audiui vocem dicentem, ô filia Syon, corona capitis filiorum tuorum inclinabitur, & pallium dilectionis diuitiarum eorum minuetur, quià illud tempus non cognouerunt quod eis ad videndum & subditos suos ad docẽdum dedi. Nam & verba ad nutriendum paruulos meos eis data sunt, quæ ipsis recto & congruenti tempore nõ prębent, & inde peregrini filij multi fame defecerunt, quoniã recta doctrina non reficiuntur. Vocem quoq; habent

habent & non clamant, opera in eis data sunt, & non operãtur, gloriam absque merito habere volunt, & meritum absque opere. Qui gloriam cum deo vult habere, proprietatẽ suam abcidat, & qui meritum apud deum habere desiderat, opus ad hoc exhibeat, sed quia non facitis, ad seruos seruorum computamini, & ipsi iudices vestri erunt, ac libertas vestra, à vobis declinabit. Sicut benedictio à Chanaan, ista flagella percurrent. Alia autem, & posteà alia peiora venient. Nam diabolus in semetipso de vobis dicit, escas epulantium & conuiuia omnis voluntatis meæ inueniam. Sed & oculi, & aures, 10 & venter, ac venæ meæ de spurcicijs istorum plena sunt, & vbera mea plena sunt de vitijs eorum. Nam ipsi laborare in deo suo nolunt, sed eum quasi nihilum computant. Quapropter cum eis incipiam militare & iucũdè cum eis ludere: quoniã eos in agro domini sui laborantes non inuenio, quemadmodum deus eorum ipsos iubet. Sed ô vos discipuli & subditi mei, multo plus eis coram populo disciplinati, & quia nunc estis, erigite vos super eos, & omnes diuitias & omnem honorem abstraite ab eis, atque omnino spoliãtes suffocate eos. Hæc diabolus in semetipso dicit, quæ etiam in multis iudicio dei ita complebit. Sed ego qui sum audientibus me dico, 20 in tempore illo, cum illud fiet per quendam errantẽ populum peiorem & errante populo quæ nunc est, super vos præuaricantes, præuaricatores ruina cadit, qui vbique vos persequitur & qui opera vestra non celabit, sed qui ea denudabit, & qui de vobis dicet, isti scorpiones in moribus & operibus serpentinis. Sed & quasi in zelo domini de vobis imperabitur: iter impiorum peribit. Nam vias vestras in iniquitate vestra & intentionem deridebunt & subsannabunt, sed populus iste qui hæc faciet, à diabolo seductus & emissus, pallida facie veniet, & velut in omni sanctitate se componet, ac maioribus secularibus principibus se coniunget. Quibus & de vobis sic 30 dicit, quare hos vobiscum habetis, quare eos esse patimini, qui totam terrã in maculosis iniquitatibus suis polluunt. Isti æbrij & luxuriosi sunt, & nisi eos à vobis eijciatis tota ecclesia destruetur. Populus qui hæc de vobis dicet vilibus capis, quæ alieni coloris sunt, induitur & recto modo tonsus incedit, atque omnibus suis placidum & quietũ hominibus se ostendit. Auariciam quoque non amat, pecuniam nõ habet, atque in oculis suis tantam abstinentiam imitatur, quod vix vllus ex eis poterit repræhẽdi. Diabolus autẽ cũ hominibus istis est, latitare sub fulgore eius se ostendens, velut in constitutione mundi

ante rui-

ante ruinam fuit, & Prophetis aliquantulum se similem fecit, & dicit populo: iucunda loquere scilicet quia rapida & immuda animalia, & velut me eis ostendam, sed nunquam in pennas ventorū fulgurante tonitruo volare volo, & omnibus modis infundere quæ omnem voluntatem meam perficerent, & sic in hominibus istis signa mea omnipotenti deo assimulabo. Nam diabolus per aërios spiritus hæc operatur, qui praua opera in sufflatu venti & aëris, ita innumerabiles circa quosdam discurrunt sicut muscæ & culices, quę in ardore caloris homines præ multitudine sua infestent. Ipse enim homines istos hoc modo infundit, quod castitatem eis non aufert, et quod eos castos permittit cum castitatem habere voluerunt, & iterum intra se dicit, castitatem & cōtinentiam deus diligit, quod ego in istis imitabor. Ac sic idem antiquus hostis per aërios spiritus eos homines inflat ita quod ab incestis peccatis se abstineant: vnde mulieres non amant, sed eos fugiunt, & ita quasi in omni sanctitate hominibus se ostendent ac illudentibus verbis dicent. Cæteri homines qui ante nos fuerunt, & chastitatem habere volebant vt assum piscē torrebant. Nulla autem pollutio carnis & concupiscentiæ nos tangere audet, quia sancti sumus, & spiritu sancto infūdimur. Vah, errantes homines qui nunc sunt nesciunt quid faciunt. Sic nec illi qui in prioribus temporibus præcesserunt, nam alij homines qui eo tempore in fide catholica errant, istos homines timebunt, & seruili officio ministrabunt, & quantum poterunt eos imitabuntur. Tunc de conuersione istorum populus gaudebit, quia eis iusti videbuntur. Cumque isti cursus erroris videbunt hoc modo confirmauerunt, doctores & sapientes qui tunc in fide catholica persistunt vndique persequētes expellent. Sed tamen non omnes, quoniam aliqui istorum fortissimi milites in iusticia dei sunt. Sed & quasdam congregationes sanctorū, quorum conuersatio sancta est, mouere non poterunt. Quapropter principibus & diuitibus consilium dant, vt eosdem ecclesiarum magistros ac reliquos spirituales homines, scilicet subditos eorum fustibus & virgis coercerant, quatenus iusti fiāt & in aliquibus hoc complebitur. Vnde alij veriti contramuscent, secundum illud scilicet, quod Heli dictum est. Multi iustorum seruabunt, qui in erroribus istis non confundentur, vt fundamentis suis destruantur. Seductores autem isti in inceptione seductionis erroris sui mulieribus dicent. Non licet nobis vobiscum esse, sed cum rectos doctores non habetis, & quęcunque vobis dicimus & præcipimus,

pimus, facite & saluæ eritis, & hoc modo fœminas sibi contrahunt et eas in errorem suum ducunt, vt & ipsi in superbia tumentis animi dicant, omnes superauimus. Qui tamen posteà eisdem fœminis secretà fœminea comiscebūtur, & iniquitas & secta eorum denudabitur. Sed qui sunt dico, sic iniquitas iniquitatem purgabit, & super vos ducetur, sicut scriptum est. Posuit tenebras latibulum suum in circuitu tabernaculi † sui tanquam in nubib⁹ aëris. Nam deus opera vestra praua, quæ absque luce sunt, cōstituet ad vindictam, in qua se à vobis sine adiutorio abscondet, quoniam equitatem super nos clamauit, sed vos iniquos dicet. De cœlo enim lex & doctrina est, in quibus habitare debuistis, si ornamentum virtutum & redolens hortus deliciarum essetis. Sed malum exemplum in mentib⁹ hominum estis, cum riuulus bonæ famæ de vobis non fluit, ita quòd nec cibum ad vescendum, nec vestimentum ad cooperiendum in recta respectione animæ habetis, sed iniusta opera absq; bono scientiæ, vnde honor vester peribit, & corona de capite vestro cadet. Sic iniusticia iusticiā prouocat & querit, & perscrutatur omnia scandala, sicut scriptū est: ve homini illi per quē scandalum venit. Nā oportet vt per † tribulationes & cōtritiones praua opera hominū purgentur: sed tamen multæ erumnæ & illis accumulantur, qui alijs impietate sua miserias inferunt. Infideles autem homines isti, & diabolo seducti, scopa vestra erunt ad castigandum vos, quia deum purè non colitis, & tam diu vos cruciabuntur quousque iniusticiæ & iniquitates purgenter. Isti autem deceptores non sunt qui ante nouissimum diem venturi sunt, & cum diabolus in altum volauerit, vt ipse initio contra deum pugnare cœperit, sed præcurrens germen eorum sunt, sed tamen postquam ipsi in peruersitatibus Baal, & alijs prauis operibus sic inuenti fuerint, principes & alij maiores in eos irruent, & veluti rapidos lupos eos occident vbicunque eos inuenerint. Tunc aurora vestra † iniusticiæ & nouissima vestra meliora prioribus erunt ac de præteritis omnibus timorati eritis, & quasi purissimum aurum fulgebitis, & sic per longa tempora permanebitis. Nam prima aurora iusticiæ in † spirituali populo, tunc surget vt primitus cum paruo numero incepit, nec ipsi multas facultates nec multas diuitias habere volunt, quæ animas occidunt, sed dicēt, ve nobis quia peccauimus. Ipsi nāq; de præterito timore, & de præterito dolore, ad iusticiā cōfortabuntur, quēadmodū Angeli in casu

† eius.

† scandala.

† iusticiæ.

† speciali.

diaboli & amore dei confortati sunt, & sic posteà in humilitate viuent, nec prauis operib' deo rebellare cupient, sed à multis erroribus purgati deinceps in fortissima vi rectitudinis persistent. Hic terminatur secundum capitulum secundi libri Pentacronon, siue Speculi temporum futurorum beatæ virginis Hildegardis. Hanc epistolam inseruimus huic operi, quià multi non habent libri superius annotati copiam vel exemplar. Et vt intelligant hanc legentes, quòd spiritus vbi vult spirat, & quæ ventura sunt annunciat per breue spatium temporis sequentis, sole fratrum Minorum obscurato, per mortem papæ, qui erat eiusdem ordinis, vt superius est expressum. 10
Luna paciebatur eclipsim: Archiepiscopus namque Cantuar. cuius sapientia ante obitū suum fuerat totaliter deuorata, qui in prosperitate sua multos abiecerat & contēpsit, & maximè pfessores ordinis beatissimi Benedicti, sine planctu monachorum in hoc anno obijt. In hoc anno à clericis & laicis quintádecimam parte omnium bonorum suorum, tàm spiritualium quàm temporalium domino regi in subsidium Terræ sanctæ rex taxauit, & concessa est & prætaxata ad vnguem. His temporibus est exacta decima, vna cum decima de bonis clericorū ei assignata in Romana curia per sex annos. Rhes' filius Meredeth, VVallensium potētissimus, fidelissimus prius regi 20
Anglorū, posteà seuissimus persecutor, qui diu latuerat inter mōtes VVallie & speluncas, captus a regis fidelibus ad Beruicum in confinio Scotiæ est adductus, ibique secundum sua demerita est punitus. Suscepit nanque punitionem duplicem proditoris & latronis, quià tractus ad caudas equorum suspendio perijt. Hijs diebus quidam nobilis nomine Iohannes Bailol, iura regni Scotiæ, cum corona annuente rege Angliæ per decretum cepit. Ita quod fidelitatē & ligeum homagium regibus Angliæ faceret & sui facerent successores. Obijt piç memoriç dominus. R. Burnel, Bathon. & VVellen. episcopus, & Angliæ Cancellarius. Cui successit magister Gulihelmus de Marchia, Thesaurarius regis de Scaccario VVestmonaster. post obitum Iohannis de Kirkby, episcopi Eliensis. 30

Bellum nauale, fit Normannis generale.

ANno gratiæ. Mccxciij. orta est discordia magna nimis inter Anglos & Normannos. Maritimi etenim Normannorū in impetu furoris sui, siue erroris, quosdam de Anglis diuersis mortis generibus trucidarūt, alios super virgā mali nauis cū canib' suspenderūt. Quod Barones Quinque portuum molestè ferentes, parauerunt celeriter

celeriter naues suas cum omnibus naualibus†ornamentis ad vlciscendam iniuriam Anglicorum. Et transilientes turgida terga maris in multitudine copiosa, aduersarios suos, sibi obuiam venientes, gladijs peremerunt, & in mari, absque delectu conditionis, eorum cadauera proiecerunt, nec vnum solum superstitem dimiserunt, & eorum vasa, vina & alia necessaria continentia, reduxerunt ad propria cum contentis, inter se naues & spolia diuidentes. De quibus rex Angliæ nihil recipere voluit, quasi eorum non consentiens voluntati, pro eo quòd absque eius præcepto, talia perpetrarunt. Francigenæ igitur territi, & turbati, adiuerunt dominum regem suum, auxilium postulantes. Mittuntur igitur nuncij inter reges pro pace firmanda. Sed nondum statim finis potuit suspicari, nisi quòd regnum aduersus regnum insurgeret, instigante fratre regis Franciæ Carolo, viro vtique nobili & potenti. Veruntamen in mari marius præualuit Anglorum. Timentes intereà pellibus Cistercienses abbates, qui sine discordia de termino in terminum, in Burgūdia suū principale monasterium visitare solebant, de partibus Anglicanis venientes ad mare, auditis sinistris rumoribus, ad propria sunt reuersi, à suis patribus licentia non obtenta, pro eo quòd ab episcopo Londinensi & alijs nuncijs regis Angliæ, à rege Francorum reuertentibus, apud Doueriam rumores terribiles audierunt. Sed scholares, Parisijs studentes, cum alijs studentibus Angliç, ad natale solum similiter sunt reuersi. Dum his igitur turbinibus regna Angliæ & Franciæ quaterentur, quidam nobilis Comes, videlicet Barrensis, cuius potestas ex parte magna ab Imperio dependebat, pro domini regis Angliæ filia primogenita, nomine Aelionora, sibi in matrimonio copulanda, non sine nobilium militum, & aliorum multitudine copiosa aduenit, quem rex honorificè suscipiens, per dies aliquot secum circumduxit.

† armamentis

Qualiter rex Angliæ citabatur per regem Francorum, Parisijs.

EOdem anno, circa festum sancti Andreæ apostoli, rex Francorū Philippus direxit regi Angliæ literas citatorias, vt personaliter Parisijs ad Parleamētum suum accederet, responsurus quæstionib' ac legitimis causis, quas idē rex, & sui Pares propositiuri erāt aduersus eū, in hæc verba. Philippus dei gratia Francorū rex, Eadvvardo eadem gratia regi Angliæ, cōsanguineo suo, tenenti Ducatū Aquitaniæ, salutem. Cum notorium sit & manifestum, per rei euidentiam, adeò quòd nulla potest tergiuersatione cælari, quòd homines

†Baronia regni nostri.

de †Baiona, coadunatis sibi quamplurimis alijs, qui de regno vestro Angliæ, assumptis nauibus & armis, ac hominibus armatis in magna multitudine, ibidem palam & publicè collectis, vobis non inscijs, vel saltem probabiliter ignorare non valentibus, exierunt, animo nephãdo homines ac subditos nostros de Normannia, & de quibusdam alijs partibus regni nostri, tàm in terra quàm in mari, in locis etiam nostræ iurisdictioni subiectis, nequiter inuaserunt, innumeros ex eis inhumaniter occidendo, stragemque horribilem eis faciendo, multos ex eis capiendo, & adhuc captos detinendo, ac eosdem nauibus & mercibus, quasi inæstimabilibus, ex diu ante concepta nequitia deprædando, confractis quampluribus ex dictis nauibus, & submersis, spretis & contemptis prohibitionibus, & mandatis nostris, factis & propositis solenniter & publicè, ac palam editis Burdegali & Baioniæ & in multis alijs locis, ne aliquis prædictis, vel alijs quibuscunque specialiter, per terram vel mare vehentibus merces suas, præsumeret forisfacere, seu alias offendere quoquo modo. Naues etiam superstites, & omnes merces ad regnum vestrum Angliæ transuehendo, quas in vestra iurisdictione receptastis, & adhuc receptatis scienter, & per nũcios nostros super eorundem existentium & apparentium restitutione requisitis sufficienter, restitutionem facere non curastis, sed potius contempsistis, licet vobis ex parte nostra fuerit oblatum, quòd si qua existentia, vel apparentia, per homines regni nostri capta detinerentur de bonis subiectorum vestrorum, de his restitutionem vobis fieri faceremus. Cumque notorium sit, & manifestum similiter, quòd quàm plures dictorum hominum de Baionia, adiunctis sibi nonnullis malefactoribus alijs, villam nostram de Rupella proditionaliter inuaserunt, insultus quàmplures in eam facientes & habitatores ipsius, quosdam etiam occidentes ex eis, & alios multipliciter damnificantes: eosdem nos, cum excessus & facinora prædicta non possumus conniuentibus oculis pertransire, vobis vel locum vestrũ in Vasconia, & Baionia tenentibus, quòd certum numerum dictorum hominum de Baionia, per vos, vel prædictos, locum vestrum tenentes, in prisona nostra Petragorum mitteretis infrà terminum iam elapsũ, pro faciẽdo quod ratio persuaderet, & iusticia postularet, præcipimus. Alia quædã mandata super prædictis, per patentes literas nostras sufficienter fecimus iniungi, quibus iniunctionibus & mandatis parere, cõtumaciter & cõtemptibiliter est neglectum.

Cumque

Cumque ex certis & legitimis causis seisiri mandauerimus ciuitatē Burdegalim terram Agendici, & totam aliam terram, quam infrà Senescalliæ nostræ Petragori metas, in Petragorionio, Caturinio, Lemouico, gentes vestræ nomine vestro tenebant, & locum vestrum tenentes in prædictis locis, gētibus nostris dicti mandati nostri sine armis executioni demandantibus inobedientes fuerunt contumaciter, & rebelles, & adhuc in rebellione persistunt, mandatis nostris, & gentibus nostris non parentes. Sed quod grauius est ferendū, ciuitates, Castra, villas, & loca dictæ terræ, cōtra nos muniunt, inforciant, tota die volentes, quasi modo hostili, iustificationi nostræ feodi resistere, nec quædam castella, nec fortalicias, quæ ab eis ex certis & legitimis causis per gentes nostras requiri fecimus, reddere voluerunt, siue ea reddere noluerunt, siue ea reddere contemptibiliter recusarunt, & gentes terræ illius ad resistendum nobis & nostris, in vijs & iteneribus concitauerunt, concitant & inuitant, contra nos gentes ipsas iuramentis proprijs astringentes, & in assisis literas ex parte vestra proposuerūt publicè, & dixerunt, quòd nobis nec gentibus nostris in vllo pareatur. Imò si gentes nostræ iustificando, sicut ad nos pertinet, aliquid seisiant, capiant, vel explectent, vel seisire vellent, capere, vel explectare quod fierent, vel fiant gētib⁹ nostris violēter recussę, quę iam in multis locis intēporabiliter infligendo, gentes nostras cū armis turpiter expellendo, verberañdo, & de terra illa violenter eijciendo, & alios violenter pertractando, in prædictis & pluribus alijs seditionem publicam cōtra nos, & ius nostrum regium facientes, in præiudicium superioritatis nostræ, & læsionem regiæ maiestatis, quæ tam diu, & tam notoriè perpetrata sunt, & adhuc tota die perpetrantur, quòd horum ignorantiam vos habere verisimiliter non potestis. Cumque publica referente fama, ad nos peruenit, quòd post appellationes multas, & à multis locum vestrum tenentibus ad curiam nostram, interposita occasione appellationum in magnum & graue præiudicium superioritatis, & iurisdictionis nostræ contemptum, appellatos ipsos à iurisdictione nostra, propter easdem appellationes exemptos, irrationabiliter & crudeliter, nulla humanitate seruata, sed spreta reuerentia nobis debita, tractauerunt capiendo, & districtis carceribus mancipando, videlicet Grimbaldum de Tysano, Bernardum de Raunhano, Andream de Baysac, Bonafusum de Coceti, dictum Ros, & quāplures alios bonis suis omnibus spoliādo, & de suis domicilijs,

locis & hæreditatibus expellẽdo, mutilando, dictũ Garsiam & quãplures alios suspẽdẽdo, Arnoldũ de Bordis, Bernardũ Pelliternũ, & quẽdã vocatũ Formage, & in gulis eorum furcas imponendo, & apertè post omnes chordis ligando, ne loqui possent, seu appellare, aut appellationes suas renouare, inhibendo sub pœna suspẽdij quibusdam notarijs, requisitis ab ipsis appellantibus vt supradictis appellationibus publica conficerunt instrumenta, ne huiusmodi instrumenta facerent, videlicet magistro Martino Mercerio, & pluribus alijs, aliosque incarcerando, eos detinendo, pro eo quod dicebant, quod à Senescallo vestro Vasconiæ, & de tota terra Agen. ad nos licitum erat appellare, videlicet magistrum Reimundum de Lacussano aduocatum de Agen. & quamplures alios diuersorum tormentorum generibus cruciando. Hinc est, quod vobis præcipimus, & mandamus sub pœnis quas potuistis incurrere, & potestis, quaten' vicesima die instantis Natalis domini, quam vobis peremptoriè Parisijs assignamus, compareatis coram nobis, sicut debebitis, & debetis, & sicut tãtorum facinorum & excessuũ qualitas exigit, & requirit super dictis omnibus, quorũ cognitio ad nos pertinet, & prædicta tangentibus, & quæ possunt sequi ex eis, & omnibus alijs, quæ contra vos proponenda duxerimus, responsuri, iuri pariturі, & quod iustum fuerit audituri, & etiam recepturi. Significantes vobis tenore prę sentium, quod siue dictis, die & loco, compareatis, siue non, nos nihilominus procedemus, prout debemus, vestra non obstante absentia. Datur Parisijs. & cæt. Istud mandatum, quia rex Angliæ minimè est prosecutus, mox vniuersali Parium arbitrio, ab omnibus terris in regno Francorum pręhabitis, extorris abiudicatur & exhæredatur. Sed regis Anglorum fidissimus, ac intrepidus ille miles, videlicet Iohannes de sancto Iohanne, terras domini sui viriliter ab insultu, & ab irruptione Francorũ ad tempus sæpissimè defendebat. Volens igitur rex Angliæ dolores suos remediare, de quodam matrimonio contrahendo mentionem clam facit, gratis offerens partem Vasconiæ, & quædam nominata castella in manus regis Philippi, per spatium quadraginta dierum, si pactum consequeretur effectum. Missisque literis credẽtiæ, per magistrum Iohannem de Lacy, Iohanni de sancto Iohãne, volens, vel nolens, cedit antedictus Senescallus Vasconiæ, subintrat rex Franciæ præconcessa in præiudicium regij honoris pręuaricans. Insuper apponẽs iniquitatem, super iniquitatem, Anglos à finibus Galliæ

Galliæ expellebat. Exulabant ergo dominus Eadmundus, frater regis Angliæ, qui mediator fuerat pacis reformandæ inter vtramque partem, & vxor eius, videlicet regina Nauarriç, cum vniuersa familia Anglicana, dilectas mansiones relinquentes, vsque ad natale solum successerunt. Illo quoq; anno, Iusticiarij itinerantes, in die sanctæ Catherinæ apud Veterem crucem lapideam VVestmonaster. consederunt. Hoc anno, obijt Iohannes de Pecham, archiepiscopus Cantuar. Cui successit magister R. de VVinchilseæ, archidiaconus Essexiæ.

mors archiepi

10 *VVallia calcatur, præsul nouus incathedratur.*

ANno gratiæ. Mccxciiij. Eaduuardus, rex Angliæ, tenuit Parleamẽtum suum apud VVestmonaster. post festũ Pentecostes. Cui interfuerunt Iohannes rex Scotiæ & omnes magnates Angliæ, vbi recitabantur, in auditu ibidem existentium, motiones & continuationes huius guerræ, insuper legationes, & sponsiones pacis Angliæ reformandæ. In quo etiam vnusquisque legatorum domini regis, pro posse suo, manum suam exposuit bona fide. Denique in hoc assentiunt omnes, recupare Vasconiam vi & armis. Tunc rex Scotiæ concessit regi Angliæ, per triennium, omnes terras suas, quæ sibi 20 iure hæreditario competebant in regno Angliæ, in subsidium Vasconiæ adipiscendæ, regno Scotiæ solummodo contentus, Cæteriq; Comites, & magnates de facultatibus suis auxilium pollicẽtur. Interdicitur igitur ilico meatus marinus, hinc mercatores magnũ dispendium incurrerunt, tunc indies augebantur charistiæ annonæ in finibus Anglicanis. Animaduertens autem rex Angliæ potentiã regis Franciæ, nec non Francorum fraudem, malitiã solitam & antiquam, & cogitans apud se ea, quę securitatis sibi sunt, vel esse poterint in futurum, mittit legationes ad comprouinciales, & circumiacentes reges & principes, vt sibi in necessitatibus suis subueniãt, 30 cum locum & tempus viderint oportunũ. Intereà mittit rex Arragonum, quatuor de optimatibus suis, viros vtique nobiles & præclaros, qui per mediam Galliam transeuntes, cum xenijs prætiosis, & si non publicè, tamen cautè, præcedentibus eos, aut sequentibus, nescio, quibusdam in forma pauperum, eorum literas baiulantibus, in Angliam applicuerunt sani & incolumes, domino sic fauente. Qui ante regem adducti, gratissimè sunt admissi, & apertis thesauris suis obtulerunt ei munera prætiosa. Sed, quod magis rex acceptabat, epistolas domini sui signatas annulo regio & sigillo. In

quibus exaratum fuisse refertur, quòd quocunque tempore moueret rex Angliæ exercitum suum contra regem Franciæ, rex Arragonum non immemor iniuriarum patri suo, & regno eius illatarum, à genitore regis Galliæ, ad se vlciscendum cum manu forti militum armatorum, debellaturus Francorum acies, festinaret. Quibus auditis, gauisus est rex, introducensque eos in palatium suum, omnem humanitatem præcepit eis regaliter exhiberi. Cumq; per dies aliquot morarentur, & ex gazophylacio regis affluenter remunerati fuissent, accepto responso à regalibus sedibus, per iter, quo venerant, ne redirent, per aliam viam in regionem Arragonum sunt reuersi. His ita transactis, Eaduvardus rex Angliæ destinauit archiepiscopum Dublinensem, & episcopum Dunelmensem, & quosdam validiores de regno suo, ad regem Alemániæ, cum regijs donarijs, & xenijs prætiosis, vt qui sibi prius affinitate non erat annexus, virtute tamen crucis numimatis indissolubili fœdere suis temporibus vniretur. Quibus illuc transuectis, & à rege honorificè susceptis, ancillante imo principante summa. c.M. li. de Sterlingis, omni difficultatis obice profugato, prosperatum est opus in manibus eorum, pro quo venerant satis bene. Sicque factum est, vt pacto inito & firmato fierent amici, & correlatiuè dilecti, rex Angliæ & rex Alemanniæ, qui prius incogniti fuerant & inuisi. Nuncij verò regis Angliæ, regi Alemanniæ valefacto, in Angliam cum gaudio reuertentes, ea, quæ facta fuerant, domino regi Angliæ nūciarunt. Illo quoque tempore, videlicet Dominica secunda, mensis Iulij, factum est scrutinium execrabile, & sacrilegium horrēdum in ecclesia dei, per vniuersum regnū Angliæ, quale non fuit, nec fuisse creditur multis temporibus retroactis. Quod quidem scrutinium, vt credimus, non emanauit à conscientia domini regis. Sed author potius huius facti, fuit magister Gulihelmus de Marchia, tunc temporis domini regis Thesaurarius, qui in hoc facto non Bathoniensis episcopus dici debuit, sed tyrannus, non defendens ecclesiam, sed offendens. Ille siquidem facit, cuius authoritate fit. Et quia sic templum domini violauit, caueat sibi ab anathemate sancti Pauli, dicētis. Siquis templum domini violauerit, disperdet illum deus. Morabatur autem tunc temporis rex Angliæ apud Portesmuhe, à festo Natiuitatis sancti Iohannis Baptistæ, vsque ad Exaltationem sanctæ Crucis, oportunitatem venti semper expectans. Erat enim per totū prædictum tempus sibi & populo contrarius. Ad augmentādum igitur

igitur rex exercitum suum, mandauit liberationem omnibus vinculatis, profligatisque pacem, & etiam profugis nunciare, si ipsi in prima transfretatione vellent cum regis fidelibus transfretare, qui etiam omnes gauisi vnanimiter spoponderunt. Confluebant quidem mox ad regem multa milia de talibus, & post pusillum murmurantes aduersum patrēfamilias pro denarijs diurnis, recalcitrando discesserunt à regia clientela. Tactus igitur rex dolore cordis intrinsecus, & præcaues in futurum, iurauit ex eo tempore nunquam huiusmodi literas dimissorias talibus concedere sceleratis.

10 Illo quoque tempore, dominus Iohannes de Samford, archiepiscopus Dublinensis, graui ægritudine correptus, viam vniuersæ carnis est ingressus. Eodem quoque anno, monachus quidam, Petrus de Murone, ordinis sācti Benedicti, in solitudine heremi † multis temporibus educatus, in ciuitate Aquiliæ electus, & creatus est in summum pontificem, in die Decollationis sancti Iohannis Baptistæ, & papa Cœlestinus quintus nominatur. Hic vir simplex, rectus, & timens deum, virtutibus choruscabat. Equum, vel mulum versus curiam ascendere non præsumpsit, sed asinum, de quo cum descendisset, & ecclesiam ingressus esset, clamauit quidam contra-

20 ctus, vt ipsum desuper asinum, super quem papa sederat, imponerent intuitu charitatis. Et qui præsentes erant, increpabant eum, vt taceret. Ipse verò multo magis clamabat, amore filij Dauid, qui super pullum asinæ Hierusalem valuas sanctificando intrauerat, quatenus ipsum supra dorsum asini leuarent. Res mira. Impositus contractus, ilico recepit sanitatem, & consolidatis basibus, & plantis, exiliuit, qui claudus fuerat, laudans deum in serui sui meritis Cœlestini. A quo magister Robert' de VVinchelse, Cantuariēsis electus, confirmatus est, & in archiepiscopum consecratus. In vigilia sancti Matthæi apostoli coadunatis clero, & populo apud VVestmonast.

30 postulat rex à tota ecclesia, per totum regnum Angliæ locata, medietatem omnium bonorum, tàm temporalium quàm spiritualiū. Quo audito, & à seculis inaudito, pontifices, & prælati conturbati sunt, & conterriti, & præ angustia spiritus gementes, regemque offendere, & ei contradicere non audentes, sed votis regijs annuentes, ei prædictam medietatem omnium bonorum suorum, vno anno prouenientium, concesserunt. Quam quidem medietatem, si prius prudentius & melius cogitassent, sede apostolica inconsulta, regi concedere non præsumerēt vllo modo. Indictis ergo huius solutionis

† lōgissimis.

lutionis

lutionis certis terminis, & præfixis, ad ꝓpria sunt reuersi. Nec mora, soluta prima portione iuxta taxationem decimę pretaxatæ, præcepit secularium militū bona taxari, & † sibi per Angliā decimari. Mercatoribus, & ciuibus commorantibus in ciuitatibus muratis, & villulis nundinarijs, senarium denariū ex omnibus, quæ possiderant, eius necessitatibus indixit persoluendū. Dicitur etiā quòd magister Gulihelmus de Monte forti, Decanus ecclesiæ sancti Pauli, Londin. sanus & incolumis ad curiam veniens, vt regis animum mitigaret, aut saltem tale iugum importabile seruitutis, sicut bonus ecclesię filius leuigaret, & appropriās ante regem, vt sermonem conceptum, pro quo venerat, exponeret, repente labijs obmutescēs, viribus corporis destitutus, coram rege corruens, spiritum exhalauit. Hoc verò rege conniuentibus oculis prætereunte, & in petitione sua instātius perdurante adhuc absconditum erat quātum persolueret quisquis regi. Hinc diuersis diuersa fabulantibus, ac in dies mutuo, sic vuam acerbam mascicantibus, congregatis tandem in refectorio monachorum VVestmonaster, surgens vnus miles, Iohannes de Hauering dictus, in medio eorum, dicebat: viri venerabiles postulatio regis hęc est. s. ecclesiasticorū vestrorū prouētuum medietas annualis. Cui, si contradixerit quis assurgat in medio cetu, vt agnita persona eius ascribatur, tanquam regię pacis reus. Quibus auditis, cōturbati singuli prælati cupitis protinus paruerunt. His ita gestis, vergente huius flebilis anni cursu ad occasum, Cœlestinus papa, contemplatiuæ vitæ cum Maria optimam partē eligēs, cuius iam pastus dulcedine haud modicè saginatus est, in medio fratrum se obijciēs, biretum & pallium exuens, abrenunciando honori & oneri, fauori, & discrimini, propter mundanarum rerum curas, recusabat diutius præsulatum regere Romanorum, asserens se ipsum minus idoneum in tanto opere prosequendo. Profectò filij huius seculi prudentiores, filijs lucis, in generatione sua sunt. Veruntamen adiurauit eos in nomine sāctæ ac indiuiduæ Trinitatis, vt sine omni dissensionis intercapedine eligerent virum industrium, & vtilem, qui ad honorem dei & propriam salutem, hoc onus susciperet gubernandum. Requisitusque à fratribus de assensu, & iudicio alicuius dignę personæ, quoniam tāquam virum iustum & sanctum ipsum habuerunt, nominauit quendam nomine Benedictum, virum solertissimum præ cęteris, in curia Romana sepius conuersatum. Erat enim iste Benedictus Gagitanus, primo procurator, deinde aduocatus,

† fisco regio

10 20 30

catus, postea notarius, consequenter diaconus Cardinalis tituli sancti Nicholai in carcere Tulliano. Tunc fratres, viso quòd rectè iudicasset, exaltatum Benedictum, in festo sancti Hilarij, in seniorũ cathedra locauerunt, nomine Benedicti de bono mutato in melius, Bonefacius est vocatus. Circa prædictum tempus, dum corda multorum quærerentur, intimatũ est auribus regis, VVallenses iterum malignari, qui toto malignitatis spiritu debacchantes, noua flagitia veteribus addiderũt, tùm pro insueto iugo eis imposito & grauato, tũ pro exhibitione sumptuũ, eo quod minus sufficiens videbatur in
10 oculis quorundam, dum † referetur, ad bellum impetum vnanimiter fecerũt in Centurioem ipsorũ, quendã nomine Rogerũ de Pyuelesdon, & quosdam alios de nostris suspendẽtes, in regis opprobrium non modicum & contemptum, alij villas, & oppida suburbana ignibus incendentes, alij rapinis & cædibus intendentes, plurima damna nostris Anglis intulerunt. Quemque Rogerium, illuc ad exequendum mandatum regium destinatum, expoliauerunt, & eum diu suspensum posteà decollauerunt. Quibus rex auditis, à VVestmonaster. discedens in crastino sancti Britij, versus VValliam properauit, congregans exercitum copiosum, vt gentem
20 illam, tam sacrilegam & prophanam, penitus subuerteret, & suo dominio † manciparet. Et arripiens iter, cum omni festinatione, fortitudine & militia bellicosa, versus Snaudunã mouit exercitum suum, & ordinauit in circuitu VValliæ ad inimicos suos viriliter expugnandos. Ad cuius accessum fugientes, tanquam à conspectu colubri, abdita siluarum diuerticula quęsierunt. De exercitu verò regis Anglię, pro soli inæqualitate, aërisque intemperie, necnon profundarum paludum vligine, lienteria lacessitis, milleni homines deficientes spiritum exhalabant. Veruntamen ex satellitibus VVallensium, extra nemorum densitates repertis, per turmas suas, centenos & cen-
30 tenos, multoque plures, acies gladij deuorauit. Et paulo post, captus est Conanus, incensor malorum, & prædo nominatissimus inter VVallenses, & ad Hereforden. ciuitatem transmissus, in die sancti Matthiæ, caudis equorum tractus, cum duobus alijs, sibi adhærentibus, suspendio expirauit. Similiter & duo alij eius ministri iudicia acceperunt. Post hæc Morganus de tribu VVallensium, qui contra Comitem Glouerniæ calcaneũ suum leuauit, & alter nomine Madocus, vocalis princeps eorum, comperto quòd fortior esset dextra pars regis exercitus, & quòd vires omnes, totumque pondus prælij

† referetur. (marg.: † presens fertur.)

† subiugaret

in ipsos

in ipsos moliretur, amisso latenti effugio, terrore percussi, regem de pace cogitant conuenire. Et primò Morganus ditioni regis ac voluntati se submittens, misericordiam potius quam iudicium est adeptus. Quo viso, pœnitentia ductus Madocus, clementiam regiam similiter requirendo, pacem obtinuit, impunito saltem corpore custodiæ Turris Londin. mancipato. Recessit ergo rex à partibus illis, subiugatis rebellium collis, mulctatis etiam illis sceleratissimis pœna coæquali, qua Rogerium de Pyuelesdune damnarant, firmans locum de Anglesceie nouis turribus. Et quieuit terra paucis diebus. Hęc dum complerentur, cohors procerum, ac robustorum militum de regno Angliæ versus Vasconiā vela dirigens, insulam quādam, cui nomē † Oleron, cū magna difficultate nacta est. Exinde in Vasconiam appulsa, fauentibus † oppidanis, qui adhuc proprio domino suo, regi Angliæ, toto corde adhæserunt, in munitas ciuitates, inuitis Francorum custodibus, est admissa. Ex hoc autem ira excandescens Carolus, frater regis Franciæ, congregata infinita loricatorum manu, municipium de Ryons, in quo pars gentis Anglicanæ sibi asilum construxerat, repentè obsedit, ac obsessos non sine suorū detrimento fortiter expugnauit, captis, proh pudor, militibus circiter xiij. Anglicanis, & Parisijs custodiæ liberali mancipatis. Sed qui non patitur suos, supra id quod possunt anxiari, ostēdit Anglis vnde poterant consolari. Istis nempè diebus, commilitones maritimi Angliæ, dū aduersarios suos longius arcere satagerent, obuiarunt xxvi. Hispanorum nauibus, diuersarum mercium opibus oneratis. Cum quib' cōmittentes præliū, biduo durās, ict' letiferos in alterutrū impresserunt, hinc quidam telis balistarum perforati corruunt, istic alij mole missilium traiecti succumbunt. Et quoniam periculosa est desperatio, & varius euentus belli, nunc hos nunc illos gladius perimebat. Tandem, fauente Marte, cæsis Hispanis, & quibusdam terga vertentibus xv. rates eorum, cum contentis ad tutum portū Angliæ prouexerunt. Hoc etiam anno, lanæ à finibus Angliæ in Alemanniam sunt traducti. Cætera verò dispendia, quæ inexpugnabilis manus Gernemuthensis exercuit, Francigenis inferendo, quis enumerabit? Hi lustrantes confinia Normannorum, nulli parcentes conditioni, sexui, aut ætati, rogo patriam illuminantes, manus prædis & discrimini laxauerunt. In illo tempore non erat rex, neq; lex nautis posita, sed quod quisque rapere, vel ferre valebat, hoc suū esse dicebat. Transijt autem ille annus satis frugifer & fructifer, pluuiosus

† Cleroun.
† incolis.

uiosus tamen valdè, per quod magna pars fructus terræ defuit putrefacta. Transcenderat autem gurges aquarum Thamesis consuetos limites, & planicies de Bermũdesey, & procinctum de Tothille, superficialiter deebriauit. Similiter & casas negotiatorum in nundinis cœmeterij VVestmonaster. attingendo, superius palos figere compellebat, Decursu nempè imbrium nimis præualente, opertæ sunt conualles, pascuis adiacentes, in toto regno per dies non paucos. Eodem anno Dux Brabantiæ, vir magni nominis, fecit Rotundã tabulã in partibus suis, vbi interfuerunt ex Anglis, Francis, &
10 alijs nationib' milites infiniti. Et ipse Dux in primo cõgressu à quodam milite Frãciæ lancea percussus, obijt ipsa die. †Bonus de Clara, germanus Comitis Glouerniç, multarum Rector ecclesiarũ, vel potius incubator, subita nece interemptus est, quià parũ boni fecerat in aperto. Ioh. Dublin. archepiscop', qui regi in oĩbus fauebat, obijt in rediũdo à rege Arragoniæ, cui ꝓ negotijs regis Ang. missus erat.

†Bogo.

Rex prolongatur, plebi plebs insidiatur.

ANno gratiæ. Mccxcv. Robertus, Metropolitanus Cantuariensis iam de curia Romana regressus, in octauis apostolorum Petri & Pauli, conuocatis quibusdam suffraganeis suis in ecclesia sancti
20 Pauli Londin. super ecclesiæ libertatibus, & consuetudinibus tractatum tenuit specialem, & tanquam verus opilio, repagula & mœnia circa parietinarum, seu maceriarum ruinas, ędificare satagẽs cõstitutiones quasdam, à sanctis patribus approbatas, sed per mercenariorum incuriam à vi propria vacillantes, in medium legitimè reuocauit. Necnon & alias ordinationes prioribus adnectens, propter gregis tuitionem, decreuit inuiolabiliter obseruari. Biduo post festum apostolorum Petri & Pauli, missi sunt duo Cardinales à latere domini papæ, vt regna Franciæ & Angliæ inter se intestinis odijs adhuc tumescentia, pacificando sedarent. Quos in regno An-
30 gliæ applicatos excepit plebs debito cum honore, accita per regem apud VVestmonaster. primatum & optimatum suorũ caterua Nonis Augusti. Quibus congregatis, primò coram rege, consedentibus hinc inde Cardinalibus & episcopis, dominus Eadmundus frater regis, & magister Iohannes de Lacy, motiuæ causæ exordiũ exitialis guerræ, & commotionem, in ciuilitatis contemptum, nautis Angliç inconcussum viua voce promiserunt. Itẽ qualiter rex Angliç, de prædebito regi Francorũ homagio exonerauit semetipsũ. Super his autem petentibus Cardinalibus formam pacis, fuit responsum, hoc minimè fieri posse, rege Teutonicorum beneplacito inconsul-

 to. Rur-

to. Rursum petierunt sperandæ pacis treugas, nec eas obtinuerunt. Tertiò, vt tempore medio, manus nautarum procellosa sileret. Neque super hoc effectum aliquod sunt consecuti. Quoniam ipsis pro pace laborantibus ecce intempestę noctis silentio, piratica gens Frācorum Doueriæ dans assultū, quandam domum religiosorum, & quāplures domos, litori vicinas, † facibus succéderunt. Inter alia flagitia quendā monachū, noīe Thomā, perimerūt, innocentis ac puræ conuersationis ab infantia, pro quo dn̄s miracula operatur. Mutata etiam substantia pro accedente, decapitatis his qui ascenderant, præ timore contrabellantis populi in hortis se absconderant & in antris, paucis ē multis exceptis, suas naues clandestinè ingressis. Qui terga versantes, in patria sua adeptos se fuisse claues castri Doueriæ falsiloqui ventilarunt. Proinde Cardinales † imperfecto negotio, pro quo venerant, ad Galliam remearunt, præexhausta pecunia multa nimis, & à viris religiosis duplam pecuniam extorserunt. His ergo diuulgatis in regione Francorum, mox indurati corde, quorum pedes proni fuerant ad effundendum sanguinem, plebem conuocāt, classem parant, & vt regnum Angliæ acciperent, consiliati sunt. Sed opere sunt frustrati. Præmittentes etiam galeam electissimam. ccc. bellatoribus munitam, præstantioribus de regno Franciæ, vt infirmiora terræ, nescio, vel vt ad applicandum locum habilem explorarent. Et quærentes prælium, obstaculum repererunt. Appropinquantibus verò temerè, propè occurrerunt maris vigiles, vallantes galeam apud Hethe minus cautè in sabulo defixā, & homines repertos velut oues in caulis iugulantes, acephalorum corpora madidis pelagi sarcophagis proiecerunt. Ibi enim ceciderunt, qui operantur iniquitatem, expulsi sunt, nec resistere potuerunt. Dominus episcopus Bathon & VVellen. magister Gulihelmus de la Marche. villicus domini regis, videlicet Thesaurarius de Scaccario, diffamatus est apud patrem familias, non quasi dissipasset bona illius, sed subortis varijs quærelis, amotus est à villicatione sua, & alius clericus, domino regi familiarissimus, VValterus de Langetona nomine, in eius officio subrogatur. Monachi alienigenæ à proprijs excluduntur domicilijs, singulis per hebdomadam ad victum. xviij. denarijs deputatis. Die sancti Leodegarij, dominus archiepiscopus Cantuariensis, ibidem inthronizatus fuit, & magister Iohannes de Munemue ab eodem, die non altero, consecratus est in episcopum Landauensem. His diebus Scoti rupto pacis vinculo, quod cum ligio domino suo regæ Anglii pepigerant, cum rege

Franciæ

† ignibus.

† infecto.

Francis fœdus aliud inierunt, quod quidem in autentico scripto v-
triusque partis, inde confecto, legentibus clarius elucescit, & cõspi-
ratione facta, insurrexerunt in regem eorum, spreta eius simplicita-
te, & superioritate contempta. Circumducentesq; eum in interiora
loca Scotiæ, illic eundẽ in quodam Castro abruptis circumsepto mõ-
tibus incluserunt, assignantes milites, qui regulum custodirent. Post
hæc elegerunt sibi, more Francorũ, pares .xij. iiij. episcopos .iiij. Co-
mites &. iiij. proceres, ad quorũ ordinationẽ, cuncta regni negotia
sancirẽtur. Hoc autem totum factum est in ignominiam regis An-
10 gliæ, quia quodam modo reclamantibus Scotis, & nonnullis occul-
tè murmurantibus, Iohannes de Baliol, per regem Angliæ, Scoto-
rum rex fuerat ordinatus. Quidam miles in rebus bellicis exercita-
tus, dictus Thomas Turbevile, vnus eorum qui in obsidione de
Rions capti ducebantur, abijt, & locutus est ad primos & magistra-
tus Francorum, quemadmodum illi regnum Angliæ proditionali-
ter possiderent, & gavisi sunt, & pacti sunt terram & pecuniam illi
dare non modicam. Et spopondit, relinquens ibi duos filios suos ob-
sides, certitudinis argumentum. Sed quoniam timebant plebẽ An-
glorum, quasi peritum in arte pugnę ab initio, cogitaverũt eos cal-
20 lidè circumvenire. Igitur conduxerant quidem Frãcigenæ principẽ
VValliæ denuo resuscitare ad pugnam. Quibus cum rex Angliæ oc-
currisset, Scoti & Galli hinc inde insidiosè prorumperent, vt sic sal-
tem insulam bellatoribus suis destitutam invaderent. Nec mora se-
ductor ille prænominatus, rediens de partibus transmarinis, regi
Angliæ & majorib⁹ tutũ se iniecit, narrans omnibus quomodo cau-
tè evasisset de carcere, & infortunia Franciæ didicisset. Et semper
latuit anguis tortuosus, portans in scutella [illegible] toxicum mellitum, quo
præstigiarentur liniti. Quia cum de omni consilio & ordinatio-
ne regni certificaretur, omnia in scripto redigens, Præposito Parisi-
ensi direxit. Hoc facto commoto impiorum exterminatore, aperitur
fraus eius, quæ regi illico declaratur. Missis ergo apparitoribus, cõfe-
stim captus, loris strictis, ad Prætorium in vigilia sancti Dionysii du-
30 ctus, accusatusque, tantum negare ausus facinus, quod patrarat. Tali ergo
judicio condemnatus: Primò pelle bovis stratus, ascensis sex lictò-
ribus equos, caudis ipsorum distractus per civitatem Londiniẽsem,
vallatus quatuor tortoribus larvatis, & effigiatis in scrabaris, & pel-
licijs interpolatis, improperantibus ei convitia exprobrantur. Bacil-
lis eorum fascinulisque illusus, sic patibulo [illegible] affixus, vt sepulturã

† marthecio

secundum Comitis iussa non recipere, corpus eius, ita, ut praesentes asserentes dicerent. Dictus est Thomas Turbeuille. Cui quidam uersificator epitaphium ascripsit, hoc modo:

Turbat tranquillum clam, Thomas Turbida villa,
Qui quasi scintilla fuit, ac clarus esse fauilla,
Cum fuerat turbis, ut sic scopa fit urbis;
Strauerat polli bonis, frustrauerat Gallica pomis.
Terram conturbauit Thomas, sic hunc cruciauit.
Hunc tormentis strauit, quem his ter equus lacerauit.
Achitophel periit suspensus, Dauid modo quaerit;
Thomam pependit Anglia, dum munera vendit.

In vigilia sancti Andreae, accersito clero, magnatibus, & populo apud VVestmonasterium, de substantiis suis, ad tuitionem regni, petiit rex iterum sibi subsidium exhiberi. Et concessa est ei undecima pars, a quibus anno praeterito decima soluebatur. De quibus autem sexta, nunc vero septima est collata. Porro archiepiscopus Cantuar. induciis sibi concessis ad tractandum cum suffraganeis suis super hac re, tandem unanimi assensu obtulerunt regi decimam ecclesiasticorum bonorum. Quae etiam oblata, sed minime admissa, redierunt inde quique episcopi, super his tractaturi. Terrens igitur rex eorum constantiam, misit ad eos quinquagenarium magnum, videlicet iusticiarium de Banco, & eos qui sub eo fuerant, qui dixerunt. Episcopis haec dicentes, oblatum vestrum nequaquam accepturus, neque acceptabo, sed festinanter descendite, voluntatem eius supplendo, saltem quartam partem vel tertiam concedendo. Robertus autem noster, archiepiscopus, cum clero de loco suo non descendit, nec a consilio declinauit ad dextram, vel ad sinistram, sed fideliter constans permansit. Interim misit rex alium quinquagenarium de Cancellaria sua, & eos qui sub ipso erant, asperiora & duriora quam primo destinati perferebant. At in omnibus his non est clerus motus a proposito suo, sed quoniam prius condescenderant decimam, in eadem perseuerabant. Videns ergo rex suam propositionem vires cleri excedere, nolens eos contristare, in crastino Conceptionis beatae Mariae, decimam gratanter accepit oblatam. Quod accipiens clerus pro omine, ad tabernacula sua recessit laetus.

Rex Eaduuardus tenuit Natale suum apud sanctum Albanum, praeordinatis apud VVestmonasterium ministris solemnitatibus in villa quae Cambray dicitur, praestituendis, quae sita est inter confinia Franciae & Alemanniae, pro pacis colloquio, dicta re solemni. In crastino sancti

Hilarij

Hilarij congregatis apud Plummuthe. ccclij. nauibus cum suis appendicibus, domini Eadmundus frater regis, & Henricus de Lacy, Leicestriæ & Lincolniæ Comites, secundis velis per Armoricanum regnum versus Burdegalim remigarunt. Vt autem appropinquarunt litus villæ sancti Matthæi, gens villana, visa tanta multitudine, rapientes quę sua fuerant, fugerunt. Missisque nuncijs ad eos, vt se regi Angliæ submitterent, spatium consultandi simulatè vsque ad horam diei sextam, petierunt. Quo obtento, interim relicta bonorum suorum portatilium secum penitus asportarunt. Quo viso, gens
10 Angliæ nacta terram, villam ingreditur, pauca bona quæ reperit, asportando, vina confractis dolijs effundens, galeam vnam permaximam concremauit. Post hæc abbatiam sancti Matthæi quamplures ingressi, ecclesiastica vtensilia, cum capite eiusdem sancti ablato. ad dominum Eadmundum ducem exercitus contulerunt. Quæ omnia sequestrata, fecit dominus Eadmundus viris ecclesiasticis restaurari. VVallenses verò fugientem populum persequentes, apprehensos aliquos occiderunt, domiciliaque multorum facibus ardentes, de suis spolijs exultarunt, ex quo in portum, quem le Brest vocant, nauigarunt. Deinde ad sanctum Gillemisium de
20 Boys transuecti, triginta de galeis, & alijs † vasis aquaticis combusserunt, ibique diu morati sunt, vsquequo defecerat illis potus, nec exire poterant de portu, commutante Zephyro flatus suos. Et clamauerunt ad dominum in tribulationibus suis, qui exaudiuit eos in misericordijs suis multis, aperiens corda ipsorum, quasi præcipiens, vt singuli in diuersis locis foderent post thesaurum. Et factum est quasi miraculum in illa die, fossata terra quadam seminata & arata, quadam inculta & arenosa, frumenti copiam in cistis & in arcis absconditam repererunt. Pro quo deo gratias referentes, destinatum nauibus intulerunt. Eodem instanti, prospe-
30 rato ventorum flatu, ad villam de Blayes peruenerunt, vbi dominus Eadmundus terram cum suo exercitu ascendit. Deinde reuertentes vsque ad villam de Castilion, equos suos de nauibus eduxerunt. Vlterius verò versus villam de Sparra adierunt, vbi oppidani obsessione diutina oppressi, Castrum Anglis reddiderunt. Intereà nautica gens Angliæ, in vigilia Paschæ, ciuitati Burdegali dederunt assultum, & occiderunt die illa circiter. xxx. viros iaculis balistarum. Die Mercurij, in hebdomada Paschæ, Francigenæ ciuitatem Burdegalim simul clandestinè egredientes

† nauibus.

contra vesperum, confractis treugis, quas mutuò dederant & acceperant, Anglis in nemore ciuitati vicino commorantibus, nihil huiusmodi meditantibus, prælium intulerunt. Quo comperto per exploratores, cõfestim milites animosi, sumptis armis bellicis, illis obuiam processerunt. Ciues verò, audito tubarum strepitu, visis paucis illis occurrentibus, æstimantes totum exercitum iam paratum ad pugnam fuisse, ciuitatem cursu velocissimo sunt ingressi. Inter quos duobus militibus aduersarios persequentibus, ciuitatem ingressis, ianua citò fuit clausa. † Reliqua pars Francorum foris permanens, gladijs est perempta. Duo verò milites supradicti, qui hostes persequendo ciuitatem fuerant ingressi, hostibus se reddere noluerunt, sed fortiter repugnãtes, maluerunt mori viriliter, quàm turpiter incarcerari. Igitur die Veneris illius hebdomadæ, inito consilio inter nauticam & militarem cohortem, iunctis viribus ciuitatem assilientes, fracto antemurali ciuitatis suburbium intrauerunt, stragem nõ modicam ingerendo. Quo viso, suburbani ædes suas proprias accendentes, intrà muros ciuitatis fugerunt. Affuit inter cæteros tunc quidam filius Belial, turbans totum exercitum, asserens Comitem de Arthois affore apud Langum cum nongentis equitarijs armatis. Qui relicta obsidione Burdegalensi, diuerterunt se illuc, & non inuento Comite, villulam explorarunt. Quæ postea reddita fuit illis. Post quam, villam sancti Macharij sunt adepti, quam non diu post, per falsidicorum inanem superstitionem, nephariè perdiderunt. Mense Martij, primo die mẽsis, rex Eaduuardus apud Nouum castrum super Tinam, exercitum fortem adunauit, ad Scotorum iniuriam expugnandam, proponens eis tria: aut eius censuræ pati se vltro submittere, aut à terra sua exulare, aut ad campestre bellum se parare. Ipsi verò, præposito salubri consilio, prælium elegerunt. Die sancti Gregorij papæ, Cardinalis, Albanensis præsul, cum quibusdam nuncijs de Cambray regressus, apud Doueriam vẽtorum pulsu celeriter est euect⁹. Die dominica in Ramis palmarum, Cardinali apud nouum Templum Londini hospitante, lite mota inter suos & Templariorum scurras, occisus est nepos Cardinalis, vltro se immiscens. Ipse verò ad tempus iram deferens, vsq; Scotiam properauit, regi Angliæ Concilium de Cambray, quòd vel quale fuerit, ostensurus. Obierunt hoc anno domini Iohannes Romanus, Eboracensis archiepiscopus: Gilbertus de Clara, Comes Glocestriæ, post regem potentissimus regni in opere & sermone, immatura morte

† Maxima.

10

20

30

morte præreptus, iuxta patres suos meruit sepulturã. Et Rogerius Couentrensis & Lichefeldensis episcopus, iam grandæuus satisfaciens naturę, à mundi huius voragine est eductus. Cui successi. VV. de Langtona, regis familiaris, in transmarinis partibus per regem Cardinali nuncius assignatus, à quo fuerat consecratus, priuilegiorum Cantuar. ecclesiæ in omnibus statu suo saluo. Eodem anno albæ tunicæ ordinatæ sunt. Eodem anno Iohannes rex Scotiæ, homagij fidelitatis suæ immemor, destinatis ad regem Francorũ núcijs Gulihelmo sancti Andreæ, & Gulihelmo Dunkeliensi episco-
10 pis. Iohanne de Sule, & Ingelramo de Vmfreuile militibus, rege Eaduuardo tunc existente in Flandria, clam contra regem Angliæ fœdus iniſt, petens in affirmationem negotij matrimonium cõtrahi inter filium suum Eaduuardum, ac nobilem puellam Iohannã filiam Charoli germani regis Francorum, spondens se velle regem Angliæ totis viribus impugnare, & à guerra cum rege Franciæ impedire, sicut in scriptis inter vtrosque reges confectis plenius continetur. Per quos, vt in hanc consentirent proditionem, fuit inductus rex Angliæ à rege Scotorum, ignorans proditionem, cum auxilium petisset pro guerra sua instanter, & sibi responderetur in dubium,
20 suspectum habens negotium, rogauit vt ob securitatem vsque ad finem guerrę suę castra tria, videlicet, Beruuici, Edenburgiæ, Rokesburgiæ, traderentur, in manus suas, quæ post guerram suam restitueret, si eos sibi comperisset fideles. Quod cum Scoti facere renuissent, rex de proditione eorum certior, cũ exercitu suo versus Scotiã progressꝰ, disposuit eam vi subijcere, nisi ab ijs quæ referebãtur desisterent: & quæ iam in opere ostendebantur se possunt legitimè excusare.

Bella parans Scotus, regno dolet esse remotus.

ANno gratiæ. Mccxcvi. tertio Kalendas Aprilis, villa & castro de
30 Berevvico, per magnificum regem Angliæ Eaduuardum captis, omnes ibidem inuentos Angli gladio occiderunt, paucis exceptis, qui ipsam villam postmodum abiurarũt. Hominum autem Scotorum promiscui sexus peremptorum, sexaginta milia referuntur. Octauo idus Aprilis, rex Scotorum Iohannes, pro se & Scotis omnibus, tenentibus terram in Anglia quamcunq;, homagium debitum regi Angliæ reddidit per scripturam. Rege verò Anglorum apud Beruuicũ, pro fortificatione fossarum ac murorum villæ eiusdẽ morante, Scoti, scilicet domini de Ros, de Meneteth, & de Asceles

 Comites,

Comites, & dominus Richardus Syvvard, Gulihelmus de sancto Claro, Iohannes Comyn, filius Iohannis Comyn, Gulihelmus de Moneref, & Radulphus frater eius, Barones, & alij quamplures milites, Angliam ingressi, villas de Correbrigge & Hechlesham combusserunt, homines, mulieres & paruulos, sine delectu conditionis humanæ occidēdo. Qui regressi in Scotiam vnà cum domino Roberto de Ketingham, quem rex Franciæ illo anno cingulo cinxerat militari, Castrum Patricij, Comitis de Dumbar, regis Angliæ constantis amici, tunc temporis cum eodem existentis, acriter obsederunt. Ipsi autem in dicto castro custodes, simulatè à rege Angliæ implorantes auxilium, interim dictum Castrum Scotis, in vigilia sancti Georgij reddiderunt. Quo comperto, rex Angliæ in crastino die duo millia coopertorum equorum, cum .xl. vexillis, & multos pedites, ad prædictum castrum, pro oppressione huiusmodi remouenda, mandauit. Hoc viso, Scoti potentes, Comites & Barones remanserunt, cæteri ad quinq; millia abierunt retrorsum. Quinto Kalend. Maij, rex Angliæ cum octingentis equis villam exiens supradictam, versus castrum de Dumbar festinauit. Quo eodem die mane obsesso, prædicti cogitantes perspicatius de sua liberatione, dominos VVarenn. & VVarevvick Comites, & Hugonem le Despenser, & alios de exercitu regis Angliæ maiores rogauerunt, vt dominum Robertum de Ketingham prędictum, ad regem Scotiæ pro ipsius consilio requirendo possent licitè demādare. Pro quo dominos Comitem de Meneteth, & Iohannem Comyn, filium Iohannis Comyn, Comitē de Badenavv, ipsa petitione primitus obtenta, in nostratum manibus obsides tradiderūt. Qui dominus Robertus eodem die post prandium, cum equitaturis quingentis & quadraginta millibus peditum est regressus. De quibus dominus Robertus, & dominus Patritius de Graham, miles strenuus, & filius domini Gulihelmi de sancto Claro, qui vexillum domini regis Scotiæ deferebat, & alij ad minus decem millia ceciderunt in bello, equis viginti quater lucratis, cæteris in fugam ilico reuersis, excepto domino Iohanne de Sumeruilla, qui tunc temporis captus fuit. Die verò crastino, rege Angliæ villam de Dumbar appropinquāte prædictam, dicti tres Comites, &.xxx. ad minus Scotorum milites, regi Angliæ, suæ regiæ voluntati, seque & castrum prædictum planctu lachrymabili reddiderunt. Post hæc insulam de Galevvay subintrans, fugientibus seu fugatis qui atria custodirent, castra singula

viriliter

viriliter [illegible]. Vlterius verò progrediens, ad Castrum Puellarum peruenit, in quo, velut inexpugnabili, ad tutelam generosæ mulieres regni Scotiæ traditæ [illegible] vt appropinquauit rex, disposuit turmas suas ad obsidionem [illegible]. Nolentibus verò custodibus illud reddere, Adhibitæ sunt machinæ bellicæ, [illegible] lapides grandes, domos plures [illegible] dissipantes. [illegible] custodes, Castrum [illegible] regi Angliæ, protinus reddiderunt. Quo in loco [illegible] insignia regalia regni Scotiæ [illegible]. Quæ apud Westmonasterium in [illegible] regis sunt recondita [illegible]. Exinde mare Scoticum [illegible], regem Scotiæ [illegible] edomare anhelans, villas sancti Andreæ, & sancti Iohannis, cum vicinis Castellis, dominio [illegible] Porrò Iohannes [illegible] rex Scotiæ [illegible] defensione [illegible], in crastinum Translationis beati Thomæ martyris, carceri ac vincula [illegible] regi Angliæ se reddidit [illegible] scripturam [illegible] scriptam [illegible]. Et rex Angliæ Iohannem Bailol, qui fuit rex Scotiæ in Turri Londinensi, [illegible] omnes [illegible] Barones Scotiæ [illegible] Castellis [illegible] custodiæ subiugauit. Igitur Eduuardus rex Angliæ [illegible] villis & castellis, [illegible] apud sanctum Edmundum [illegible] magnates [illegible] regni ad suum Parliamentum [illegible] in festo sancti Martini. A quibus [illegible] ciuibus & Burgensibus [illegible] duodecima [illegible]. Clerus [illegible] tulit [illegible]. Quod [illegible] rex, [illegible] respondit [illegible]. Interim [illegible] sigillari omnia [illegible]. Quæ dum fierent, mandauit archiepiscopus [illegible] excommunicationis [illegible] ecclesiasticis [illegible] cathedrales basilicas [illegible]. [illegible] Guillelmus de Valentia Comes de Penbrok, quem [illegible] Marchiæ [illegible] regis Iohannis [illegible] anno [illegible] Westmonasterio est sepultus [illegible] Kalend. [illegible] Beraldus [illegible] Cardinalis [illegible] regis [illegible] apud Westmonasterium [illegible] regis [illegible] super [illegible], ad regem Franciæ

[illegible]

vnà

vnà cum Thesaurario domini regis Angliæ iterum transfretauit. Hoc tempore, Comites Leicestriæ & Oxoniæ, dominus Eadmundus, frater regis Angliæ, in Vasconia, & Robertus de Veer in Anglia, soluentes generale naturæ debitum, ex præsenti sæculo migrauerunt. Illo quoque anno, fugato Comite de Arthois ab obsidione Burgi super mare per Comitem Lincolniensem, accessit alius Comes famosus de Evv, ad villam de Belegarde, cum Præposito de Tolouse, vt receptam ibidem gentem Anglicam expugnaret. Inclusi verò Angli cum villanis, simulata fuga, latentibus insidijs apertas villæ ianuas dimiserunt. Comes autem, vt vidit neminem resistentem, in audacia mentis suæ ingressus est ciuitatem cum paucis, foris residuo exercitu permanente. Et surgentibus Anglis de insidijs, occurrit protinus Comiti vnus, baiulans lanceam, perforans latus eius. Similiter, & qui cum eo ingressi fuerant, gladijs corruerunt. Insuper ciues suspéderant trabes, super quas crates & lapides grandes posuerant super propugnacula muri, ad illaqueationem Francorum. Præpositus verò de Tolouse in elationem cordis super dextrarium fortem pertransiens, cum gladio trahens trabium amputauit, & repentè ruptis resticulis, allidente tota mole capiti suo, penitus est quassatus. Quo viso, cæteri fugam ilico subierunt. Consimiliter Comes Hollandiæ, soluto fidelitatis suæ fræno, quo regi Angliæ præstando constrictus fuerat, dum regis Francorum obtemperaret consilijs, à proprijs domesticis est occisus. Cuius filius & hæres Iohannes, filiam regis Angliæ Elizabethá, sibi in matrimonio copulauit. Intereà quidam miles in regno Franciæ, contra nomen regis Philippi inter eos qui vtriusque terræ famosior atque maior, cessit sibi exhibentibus nautis Anglicis, & conflictum æternum dantibus, nactus in Sandwico portu requieuit. Illo etiam tempore, Comes Flandrensis à prisona Francorum liber egrediens, ad proprium rediit Comitatum. Cuius arrestationis extitit ista causa. Ante initium huius guerræ pepigerant rex Anglorum & Comes prædictus, vt filius regis & filia Comitis legitimo matrimonio vnirentur: idcirco præfatus Comes ad Francorum curiam citabatur. Requisitusque super huiusmodi contractu, respondit rei gestæ vinculum non posse dissolui. Timens autem rex Franciæ huiusmodi confœderationem sibi fore nociuam, cogitauit callidè diuortium faciendum, præcipiens vt suis conspectibus ad custodiam prædicta filia traderetur. Cui alter, abhorrens excommunicationis sententiam

illatam

illatam in perturbatores matrimonij, respondit, postulata se minimè complexurum. Imperatur ergo liberali custodiæ corpus eius. Aderant tunc statim, qui manucaperent virum senem, respuente autem rege Francorum omnem manucaptionem pro eo. Videns Comes, non aliter quàm modo dicto euadere, prædictam filiam illis amaro animo commendauit, sicque liber egredi est permissus. Qui reuersus in terram suam, vocatis commilitonibus suis, iniuriã, quam pertulerat, patefecit. Cui respondit plebs eius. Domine, mercatores sumus, & sine aduentatione Anglorum in Flandriam, &
10 sine transitu Flandrensium in Angliam, negotiari profectualiter non valemus. Fiat ergo pax inter gentem vestrã & suam, cuius suffulti auxilijs, iniurias regis Franciæ illatas, et alias, si quas irrogauerit, aspernamur. His gestis per solennes nuncios regi Angliæ relatis, pollicitis securitatis vinculis, pax inter vtrumque populum per Angliam publicè acclamatur. Associantur ergo nuncij regis videlicet Thesaurarius de Scaccario & alij quamplures nobiles, adducturi obsides huius rei, datis Comiti ad inforcianda Castella sua. xv. millibus† librarum argenti. Die sancti Hilarij, celebrauit archiepiscopus Concilium suum cum coepiscopis suis suffraganeis Londin. in
20 ecclesia sancti Pauli. Quibus tractãtibus per dies octo super postulatione regia, non inuenerunt iter rectum, nec modũ exclusiuæ sententiæ, si aliqui vel quæsito colore, vel aliquo titulo quippiam contulissent, etiam si plurimi clerici, aulici, curialesque accessissent, qui postulatis consilium dederant & fauorem. Quæ omnia regi per episcopos, aliosue nuncios, sunt relata. Qui statim mutatus in crudelem, peruersa regali æqualitate in tyrannidem, licentiatis suis famulis, obuiantium clericorum religiosorumq; virorum, quasi modo hostili, equitaturas sibi arripere meliores, prohibitis insuper placitatoribus, in lege sua peritis, coram Baronibus de Scaccario, seu
30 ante quemuis alium iusticiarium secularé, pro personis ecclesiasticis allegare, ecclesiasticos ministros censuit sua pace indignos. Mandauit etiam singulis ordinatis, sponte offerre sibi suorum prouẽtuum quintam partem, aut inuitè cedere omnibus bonis suis. Huic mandato primitus obtemperauerunt quidam tonsorati, in curia regali prælati, in cura verò animarum Pilati manifesti, vt inducerent pari modo animos cæterorum. Quo facto, seisita sunt protinus per manus vicecomitum omnia bona clericorum mobilia & immobilia, super laicum feodum inuenta, atque fisco regio titulata, cum superabundanti

† marcarum.

abundanti molestia suis ablatis libertatibus, quas prędecessores reges, Christianitatis conseruatores, ecclesijs contulerant, authores bonorum. Et quod nequius est ferendum, appræciabantur ipsorum facultates, emptoribus quantocius exponendæ, nec securi audebant clerici equitare, nisi in maiori cōuentu, ꝓpter militū in clericos violentiā, à rege licētia data. Sed & omnia bona archiepiscopi, mobilia & immobilia, capta sunt in manu regis. Ipse quidem sustinuit pacienter. Igitur clero sicut supradictum est passo in corpore, passus est & rex in animo. Hinc dolor & metus omniū prelatorum. Hi nanque in perplexitate maxima constituti sunt, vt si quicquam concederent, sententiam excommunicationis incurrerent ipso facto, & si non darent, non effugerent immisericordes manus ipsorum prædonum. His madefacti aduersitatibus, pro se ipsis anxij, pro grege sibi commisso inconsolabiliter mœstificati, tanquam non habente alimoniam, ingruente fame, necessariò seculum repetere quæsierunt, protectionem regis facultatibus suis, raciocinio magno, redēptis. Et statim post hæc redierunt quidam nuncij de Vasconia, referētes, qualiter in quodam conflictu inter Anglos & Gallos, aduesperascente iam die, conserto, dilabente turba Vasconēsium, soli equites Anglici resistentes ab hostibus cingebantur. Inter quos primicerius exercitus, Iohannes de sancto Iohanne captus, cum alijs cōmilitonibus circiter duodecim, Parisijs est adductus, applaudentibus de ipso Francigenis, prout quondam Philistinæ de Sampsone. In die sancti Matthiæ apostoli conuenientibus proceribus regni apud Saresburiensem ciuitatem, proposuit rex quosdam de ipsis ad succursum gentis suę in Vasconiam destinare. Quod benignè annuerunt Barones, ita tamen, ipso rege cum eisdem, vno & eodē tempore, in persona propria transfretante. Sed non fecit.

Rex petit alta freta, recipit quem Flandria læta.

ANno gratiæ. Mccxcvij. congregatis archipræsule Cantuar. & quibusdam alijs coepiscopis suffraganeis suis apud sanctum Paulū Londini. xxvi. die Martij, iterum pro statu ecclesiæ consulturis, insurgentes protinus duo causidici, & duo de ordine Prædicatorū fratres, regalē & temporalē fauorem aucupantes, conati sunt argumentis probare clerum ipsi regi, in tempore belli, non obstāte prohibitione apostolica, de suis facultatibus posse licitè subuenire. Insuper prohibito sub pœna incarcerationis, ne quis contra ipsum regem & eos, qui iam pridem suam protectionem quæsierant, excōmunicationis

municationis sententiã promulgaret, prouocatione facta pro se ad Romanã curiã & pro ipsis. Recesserunt igitur omnes, oneratis suis cõscientijs per archiepiscopũ sic dicentẽ; saluet suã animã vnusquisque. Illo tẽpore, voce præconaria, proclamatũ fuit per Angliam, vt possessores lanarũ exponerent ipsas venditioni infra mensem, in ciuitatibus assignatis, alioqui, tanquã forisfactura, cederent ipsi regi. Quæ quidem in die sancti Georgij, quasi modo prælocuto callidè congregatæ, pro forisfactura regis in Flandriã sunt transuectæ. His & alijs extorsionibus turbati Comites & Barones Angliæ, Parleamentum suum per se in foresta de VVyre, quæ est in Marchia, statuerunt. In crastino sancti Botulphi, accedẽs rex ad VVestmonast. obtulit beato regi Eadvvardo, cuius meritis adquisierat regalia regni Scotiæ, tribunal videlicet, sceptrumq; aureũ, cum corona. In crastino translationis beati Thomæ martyris, citatis Comitibus & Baronibus regni Londini, mãdãte rege suo Cõstabulario & suo Marescallo, Comitib⁹ Northfolchię & Herefordię, adunati populi corã ipsis apud. S. Paulũ, adbreuiare quot equitaturas quisq; posset inuenire ipsi regi processuro ad bellũ. Responderunt supplicando, quatenus imperaret alicui alteri de domo sua illud officiũ, eò quòd nõ citati, imo rogati diuerterant ad eundẽ. Et displicuit sermo iste in oculis regis, assignatis interim duobus alijs militibus in huiusmodi officio exequendo. Eodem tẽpore, admisso archiepiscopo Cantuar. in gratiã regis, atq; reddita sibi Baronia sua, pridie Idus Iulij, ante magnã aulã regiã VVestmonast. eleuatus rex super gradũ ligneũ cum filio suo & archiepiscopo, necnon Comite VVarvvic. coram eo astante populo, erũpentibus lachrymis veniã de cõmissis humillimè postulauit, dicẽs se minus benè et trãquillè, quàm regẽ deceret, ipsos rexisse, portiunculas facultatũ suarũ, quas sibi dederãt, seu quas ministri eius ipso inscio extorserãt, ideo acceptasse, vt iniuriosos hostium conatus, sitientiũ sanguinẽ Anglicanũ, sumpta reipublicę particula, massa quietius possidenda, potẽtius expugnaret. Et addẽs, ecce expositurus meipsũ discrimini propter vos, peto, si rediero, suscipiatis me velut in præsentia habetis, & ablata omnia reddã vobis. Quòd si non rediero, in regem vestrum meum filium coronetis. Hæc autem, archipręsule resoluto in lachrymas, pollicẽte se fideliter obseruare, totus populus fidelitatem extensis manibus stipulantur. Absentantibus interea spontè præfatis Comitibus, vsquequo eorũ petitio pro alleuiatione patriæ audiretur. Dixerunt quidã, non fore

 prosi-

†illac.

proficuum regi in Flandriã transfretare, neq; ipsos sibi † illic seruitia, ab antecessoribus suis insueta, præbere, præsertim ipsis Scotis iã dudum more VVallensiũ, adhuc se præsente, recidiuatis ad pugnã. Postularunt etiã, allegata primitus cõmunitatis exinanitione, ne de cętero per Angliã tallagia vsurparet. Rursum, vt libertates contentæ in magna Charta, ac de foresta, in vsu ex tunc efficatius haberentur, & voluntarias super his inductas exactiones de cætero quasi in irritum reuocaret. Super quibus non protinus exauditi, cum indignatione recesserunt dicti Comites & Barones. Quo viso, rex instinctu vnitatis confouendæ, suasuq; victoriæ adquirendæ, articulos in prędictis Chartis contentos innouari, insuper & obseruari mandauit, exigendo pro hac concessione ab incolis octauum denariũ sibi dari. Qui mox concessus est ei à plebe, in sua tunc camera circũstante. Petijt etiam à clero subsidium, qui respondit, se velle summo pontifici literas supplicatorias dirigere pro conferendi licentia obtinenda. Igitur datis inducijs inter regem & Comites, vt vniformes fierent, peracto consultationis tempore, & non præsentantibus se pręfatis Comitibus conspectui regio, cernens ipse mora sua amicis suis in transmarinis partibus, eius aduentum † expectantibus, periculum imminere non modicum, in vigilia sancti Bartholomæi apostoli, paratis quingentis nauibus, cum coessenti populo, equitibus scilicet mille, ac ferme octingentis, peditibus verò quasi inæstimabilibus, ingreditur secundis velis turgida terga maris. Quo etiam die, accedentes præfati Comites & Barones, ad Scaccarium domini regis apud VVestmonast. prohibuerunt Baronib' loci illius, ne leuare facerent per vicecomites octonariũ denariũ à populo Anglicano, dicentes de cõscientia suorũ non emanasse, sine quorum assensu tallagiũ non debet exigi, vel imponi. Comitibus itaq; & Baronib' pariter † cõglobatis, necnõ maioritati populi eis inclinante, factus est timor super habitatores patriæ, & imminẽte periculo, & fauore primatũ & magnatũ Angliæ, Eaduuardus filius regis, locũ eius tenẽs, patre absente, magnas Chartas de libertatib' & de foresta, ac quasdam alleuiationes de iugo patris sui Londini † renouauit, cõsilio senum vsus, easdẽ cõfirmante patre suo apud Gandauum. v. Id' Nouemb. Quo etiã tẽpore vastãtib' Scotis finitima regni Anglię, et maiorem partem Northũbriæ incendentibus, duce Gulihel. VValleys milite. Concessus est Comitibus nouenarius denarius à vulgo, à clero verò denus, ad prædictorum pertinaciam reprimendam.

† præstolãtibus.

† cõfœderatis

† releuauit. reuocauit:

10 20 30

Rex autem

Rex autem transito mari, applicuit apud le Escluse, venitque ad Bruges, ciuitatem famosam. Quo pernoctante, præmunitus de insidijs Francorum, in crastino cantè exiuit villam prædictam, subintrando Gandauum. Medio quidem tempore, VVallenses comitantes regem Angliç, coadunatis quibusdã prædonibus Anglicis, stragem ac prædam magnã, apud le Dam, Gandauum & alios locos regi Franciæ deditos, perpetrarunt. De quibus plures merito ibidem suspendio perierunt. Tandem acceptis iudicijs, & concessis inter reges vtriusque terræ, & sibi confœderatos ab Epiphania domini per
10 biennium, rediens rex Angliæ de Flandria, † .xij. Kalend. Aprilis, applicuit apud Sandvvicum. Obijt dominus Nicholaus de Longespey, episcopus Sarisburiẽsis. Cui successit magister Simõ de Gandauo, editus Londini, vir in arte Theologiæ peritus.

† .xi. Martij.

Pax noua formatur, hostis Scotus laniatur.

ANno gratiæ. Mccxcviij. accedente rege Angliæ ad VVestmonaster. quarto Kal. Aprilis, accensoq; igne vehementi in minori aula Palatij, flamma tecturam domus attingens, ventoq; agitata, abbatiæ vicinæ ædificia cum Palatio regio deuorauit. Rex inde ꝓficiscens, diuertit se ad Ebor. ducens secum Barones de Scaccario, &
20 Iusticiarios de Banco, post festũ. S. Trinitatis, Parleamẽtũ cum maioribus populi habiturus. Exinde se mouens, stipatus agmine Comitũ, Baronũ, & militũ copioso, rebelles Scotos debellare curauit. Porro Scoti, tam tonsorati quàm laici, in vnũ cuneũ adunati, amplius quàm ducenta millia virorũ, mori aut pugnare fortiter sunt inuẽti. Et cõmissum est bellũ terribile in die. S. Mariæ Magdalenę, in cãpo, qui dicitur Faukirke. Et statim disgregati Scoti ceciderũt ex eis equites ducẽti, pedites verò. xl. M. & amplius, cæteris verò ꝓtinus in fugã conuersis, pluribus se in flumen demergẽtibus. Ex Anglis quidem ceciderũt Brianus de Iay, magister Templariorũ in Anglia, & quidẽ peditũ fermè triginta. In vigilia quoq; apostolorũ Petri et Pauli,
30 Romæ pax, per dominũ papã Bonifaciũ, inter regẽ Angliæ & Franciæ, cõformatur, quæ non fuerat totaliter solidata. Illo quoq; anno, per præfatum papam, ad instantiam regis Franciæ, sanctus Ludouicus, quondã Franciæ rex, & tertius ante istũ. s. auus eius, clarescẽtibus miraculis, sanctorũ catalogo est ascriptus, et pridie Kal. Septẽbr. apud. S. Dyonisiũ festiuius est trãslatus. Eodẽ etiã anno, Adolphus rex Alemãnię, vacuus amicus fidutiam in se habẽtibus. & ꝓcipue, ꝙ nequius est dicẽdũ, regis Ang. pactũ ꝑuaricãs, orta dissensionis materia

inter se & Albertum filium Rodolphi, Ducis Austriæ, belloque indicto iuxta Moguntiam, corruit sauciatus, & regnauit idem Albertus pro eo. In die sancti Andreæ apostoli, factus est terręmotus per triduum Romæ. Similiter in Anglia erat terræmotus, in vigilia Epiphaniæ, in crepusculo diei illius. Cometa etiam apparuit in septentrione, emittens radios lateraliter versus Orientem, velut igniuomos, per tres dies post solis recessum, quod cædis magnæ ibidē in proximo futurę fuit prognosticō. Dominica secunda quadragesimæ, citatis magnatib' regni apud VVestmonaster. fecit rex recitari formam pacis bullatam per papam Bonefacium, tanquam arbitrum inter regem Angliæ & Franciæ ordinatū, & alias bullas statū suum tangentes. Cui assensum præbuit plebs omnis, & clerus. Quo facto, petierunt Comites, Barones, & Pręlati, vt magnam Chartā de libertatibus, & illam de foresta, vnà cum deforestatione iam facta, ratificaret, & pro rato & grato haberet. Qui cōfirmatis duabus primis prædictis Chartis, super deforestatione roborāda obturauit auditum, elongans se diluculo ab eis, tanquam se fingens lōgius ire. Ipsi autem sese æstimantes, quasi derelictos cōtemptui, ad loca propria cum indignatione maxima redierunt. Obierunt viri magni cōsilij, dominus Humfridus de Boun, Comes Estsexiæ & Herefordiæ, & Gulihelmus de Bello campo, Comes VVaruuicensis, & magister Gulihelmus de Luda, episcopus Elien. Post quem à maiori parte capituli electus est Prior eiusdem loci: à residuis Iohannes de Langtona, Cancellarius domini regis. Diu verò agitata causa corā archiepiscopo Cantuar. & paulominus pro Priore terminata, appellauit Cancellarius ad apostolicā sedē, personā propriā itineri exponēdo. Et Prior licet multiphariè impediretur à nōnullis, ipse iter est aggressus, causā ecclesiæ defensurus. Quibus in præsentia summi pontificis vnà cū procuratoribus illius collegij Eliensis cōstitutis, ac vtriusq; partis iure in manibus papæ resignato, ipse fauorabilis existens procuratoribus prædictis collegij, annuit eis gratiam eligēdi vnum de abbatibus exemptis illius ordinis, nominatis abbatib' de VVestmon. de S. Eadmūdo, de S. Augustino, & de S. Albano. Quibus abnegantibus tantū oblatū, motus papa de improbitate ipsorū, trāstulit episcopū Noruuic. in sedē Elien. & Priorē Elien. in sedem Noruuic. Defunctoq; tunc temporis fratre Gulihelmo Ottonino, archiepiscopo Dublinensi, in reuertendo de curia Romana, dedit papa eundem archiepiscopatum magistro Richardo de Feringes, archidia-

archidiacono Cantuar. & domino Iohanni de Langtono, Cancellario Angliæ, dedit archidiaconatum prædictum.

Regi sponsa datur, quæ Margareta vocatur.

ANno gratiæ. Mccxcix. Margareta soror Philippi, regis Francorũ, applicuit apud Doueriam in festo Natiuitatis beatæ Mariæ, quã post biduum rex Angliæ, authoritate summi pontificis, apud Cantuariam sibi matrimonialiter copulauit. Dominus Iohãnes de Baillol, rex Scotorum, per regem Angliæ in custodia tentus, de custodia egredi permissus, adiuit regem Francorum. Quo viso, & ipse 10 milites egregios de Anglia, Iohannem videlicet de sancto Iohanne, & cæteros in carcere suo diu detentos, sub conditione, quantocius liberauit. Hoc anno, corrupta insula Angliæ de falsa moneta, quæ dicitur Crokard & Pollard, in Natali sancti Stephani prothomartyris findebatur, id est, pro obolo habebatur. Hinc quidam Lathomi filius, considerans opera patris sui, dum fabricaret ecclesiam, metricè & eleganter dicebat.

Laude decoreris, nostris sterlinge gereris,
Crokar es, æsque peris, fugias as ritè teneris.

Sub his quoque diebus Scoti se iterum parauerunt ad pugnam. 20 Contra quos missus erat dominus Iohãnes de sancto Iohãne, forti stipatus agmine militari. Hoc etiã anno, Philippus rex Francorũ in manu forti ingressus Flandriã, cœpit debellare Flãdrenses, occupãs villas & oppida eorũ, ipsum Comitẽ & eius filios acriter insequendo. Comes aũt iam grandæuus & imbellis, suiq; filij, ad ciuitatẽ Gãdauum fugerũt, sperantes eã inexpugnabilẽ esse. Interim gens Pharisaica verè, quia in se diuisa, iuxta domini sententiã, desolatione digna, quippe quæ aliquãdo regi Angliç se submittẽtes, aliquãdo naturali Comiti adhærentes, demũ spreto & relicto proprio dño, regi Francorũ, hosti in capite, se miserrimè reddiderunt. Igitur ingruẽte terrore regis Francorum, in desperationem lapsi Comes & filij sui, 30 Carolo regis Francorum germano sub iurisiurandi conditione ne incarcerarẽtur, nec exhæredarẽtur, inter angustias miserrimè se dederunt. Cui pacto contradicens rex Franciæ ipsosq; carceri concitò mancipatos, ac subuersis ciuitatũ propugnaculis, quæ cõtra se nouerat rebellasse, sub nouis eos, vtpote proprius dominus, coegit legib' militare. Illis etiam diebus, dominus papa, fidei & orationum quæ erant beati Petri oblitus, assumens quæ non erant eius, tam aurũ videlicet à viduis & orphanis quàm argentũ, non viduis & orphanis,

 sed mi-

ſed militibus bellicoſis illud erogare curauit, contra ſchema quorundam Cardinalium, eos denique degradando, & contra regem Siciliæ guerram mouendo. Sed dicti regis † exercitus, de galeatis turmis domini papæ multa millia viriliter necauerunt: Sed eodem quoque anno, rex Tharſis, & rex Armeniæ, & rex Georgianorum, congregato maximo exercitu, qui fuerunt decies centena milia: & quatraginta millia in equis, inuocato contra Saracænos Chriſti adiutorio, dimicarũt. Et cæſa ſunt ex Saracenis, inimicis Crucis Chriſti, apud Alapiam, Alachemala, Gazaram, & Damaſcum, pluſquã ducenta & quadraginta millia virorum, in vltionem ſanguinis Chriſtianorum, effuſi apud Acon & Tripolim, & cętera loca ſancta. Horum autem Tartarorum, vt fertur, miraculoſa conuerſionis extitit cauſa. Regis Tartarorum, magni Caſſani frater, Paganus, adamauit filiam regis Armeniæ Chriſtianam. Quam à patre petijt in coniugem ſibi dari. Rex autem Armeniæ noluit adquieſcere petenti, niſi gentilitatis deponeret errorem, & fieret Chriſtianus. At ille pręualẽs viribus, diuitijs, & potentia, ſibi intulit minas belli. Et alter, accepto conſilio, quòd meliores ſunt nuptiæ quàm pugnæ, annuit poſtulatis, quærendo aſſenſum puellæ. At illa parcere volens multitudini, & pro ſalute gentis ſuæ, velut Heſter altera, ſe offerens, confiſaque in domino, vltrò ceſſit. Denique ſuſcitata inter eos prole maſculini ſexus, inuentus eſt hiſpidus & piloſus, velut vrſus. Quo patri oblato, dixit non eſſe ſuum, eumque ſtatim iuſſit igne cremari. Mater verò renitens & contradicens, ſibi petijt infantem dari. Quo accepto, multum gauiſa, iuſſit ipſum baptizari, & ſtatim poſt †trinam immerſionem in ſacro fonte, cecidit omnis villoſitas de infante, & apparuit lenis & pulcherrimus puerorum. Hoc viſo, credidit pater, & domus eius tota. Hoc itaque anno, Iohannes Comes Holandiæ, gener regis Angliæ, hauſto veneno per ſuos familiares, proh nefas, & affines ſibi dato, occubuit. Cuius relicta, negata ſibi dote ſua, ad thalamum remeauit paternum. Sub hoc etiam anno, fratres, qui dicuntur Minores, ſeu quod latius publicatur & nequius comprobatur, totius doctrinæ exploratores, ad illicita legis ſuæ aſpirantes, obtulerunt ſummo pontifici quadringenta millia de Florenis aureis, et pecuniam multam nimis, pro terris, prędijs, redditibuſque licitè obtinendis. Quibus dominus papa. Vbi eſt (inquit) illa veſtra pecunia? Et illi dixerunt. In manibus mercatorum. Et datis fratribus inducijs trium dierum reſponſionis habendæ, abſolutis mercatoribus à depoſiti

† ſatellites.

† ternam.

10 20 30

positi custodia, pręcepit dominus papa sub interminatione anathematis pecuniam ipsam eius necessitatibus custodiri. Responditque fratribus, regulam sancti Francisci canonizatam, se nolle sensu aliquo violare, nec fratres ab ea aliquando declinare, sed secundū eam dirigere semper debere. Sicque factum est, quod iniustius adquisierunt, æquissime amiserunt. Hoc anno ventus vehemens & damnosus prostrauit arbores, ædificia, & campanaria multa in regno Angliæ per loca diuersa. Obijt dominus Henricus de Nevverk, archiepiscopus Ebor. Et dominus Oliuerius, præsul Lincol. vir probatę vi-
10 tæ, die sancti Bricij, spiritum inter verba orationis efflauit. Eodem anno, in translatione sancti Thomæ martyris Cantuar. venerunt nuncij papæ, regem rogantes, vt Iohannem, quondam regem Scotiæ, suæ liberaret custodiæ, spondentes quod regem & regnum ab omni, quod per hanc liberationem posset contingere periculo pręseruaret. Quorum petitioni rex condescendens, nuncijs papæ liberauit eum, quem translatum in terram Balioli, quem habuit in regno Franciæ, reliquerunt sub certorum custodia prælatorum.

Charta sigillatur, violans anathema probatur.

ANno gratiæ. Mccc. in vigilia Paschę, quinto Idus Aprilis, moneta,
20 quæ dicitur Pollard, & † Crokard, & aliæ falsæ monetæ per Angliam prohibentur. Kalend. Iunij regina Angliæ peperit filium suū primogenitum apud Brotherestone, & Thomas dictus est. Rex duxit exercitum contra Scotos, & dum appropinquaret eis, dilapsi sunt ab eo, de quibus plures quàm quadringēti homines sunt perempti. Eodem verò tempore accessit dominus archiepiscopus Cātuariensis ad regem, deferens ei mandatum apostolicum, ne Scotos, suæ protectioni submissos, vlterius præsumeret debellare. Quo audito, rex in Angliā est reuersus. In octauis sancti Hilarij, tenente rege Parleamentum suum Lincolniæ, conquesti sunt Comites, &
30 Barones, de tortuosis & violentis deprædationibus, vndique per ministros & familia regis factis. Rursum petierunt, vt libertates, in magna Charta contentæ, ex tunc in suo robore primitiuo in perpetuum perdurarent. Item postulauerunt, vt deafforestationes, pro quibus angustiabantur omnes diuites plebis, à rege sæpius concessas, sed hactenus opere non completas, remota vlteriori dilatione, fieri iuberet decretas. His & quibusdam alijs articulis instantissimè à rege postulatis, procrastinatis quamplurimis diebus, demum videns rex quòd non desisterent ab inceptis, nec adquiescerent sibi in

† Cokedon.

necessitatibus suis, respondit se esse paratum concedere, & ratificare petita, & si qua alia quoquo tempore poscerent, vel ducerent cõfirmanda. Renouatæ sunt igitur Chartæ de libertatibus, & de foresta, sigilloque regio munitæ, in vno quoque Comitatu per Angliam deferuntur. Quibus coram populo diuulgatis, violatores earum maiori excommunicatione dominus archiepiscop' Cantuar. cum cæteris coepiscopis, innodauit. Porro pro hoc confirmationis effectu, concesserunt Comites & Barones regi quintamdecimam partem bonorum suorũ mobiliũ, in festo sancti Michaelis, proximo tunc futuro. Sed Robertus archiepiscopus Cantuar. pro clero nihil voluit concedere, neque de temporalitate annexa ecclesiæ, sine licentia summi pontificis speciali. Rex dedit Eaduuardo filio suo principatum VValliæ, quod VVallensibus multum placuit, eò quòd & in VVallia natus esset, similiter & Comitatum Cestriæ. Concordati itaque rex & Barones, ordinauerunt domino papæ elegantem epistolam, signatam centum sigillis, petitoriam, vt ius Anglorum in regno Scotiæ ab initio habitum, iustè protegeret, & falsis suggestionibus periuratorum Scotorum aurem minimè inclinaret. Vt habetur in anno sequenti. Obijt dominus Eadmundus, Cómes Cornubiæ sine liberis eodem anno, relinquens proximum hæredem regem Anglorum, Eaduuardum.

Nominat Eadmundum, natum regina secundum.

ANno gratiæ. Mccci. quinto die Augusti, die sancti Osvvaldi regis & martyris, regina Angliæ Margareta apud VVodstock filium edidit secundum, quem Eadmundum nominauit. Hoc anno dominus papa decimam omnium bonorum ecclesiasticorum in regno Angliæ per triennium vsurpauit. Porro illis diebus sal terræ, & caput vulgi, in magnam hydropisim ceciderunt. Quanto enim plus pecuniam, humorem nequam, hauriebant, tanto amplius eam sitiebant. Et quod iste de temporalitate, non sponte sua imminutũ, reliquerat, ille non coactus de spiritualitate contaminatum carpebat. Sedit ergo in tristitia fidelium ecclesia, deducta per vocales tutores suos miserabiliter sub tributo. Sub eodem quoque tempore, ducente rege Angliæ exercitum cõtra gentem Scotorum, princeps VValliæ Eaduuardus, regis filius, cum agmine suo bellicoso progreditur ante eum. Sed quia nihil magnificum, vel laude dignum, vix nemine Scotorum resistẽte, peregerant, noster calamus breuiter pertranseat. Hæc dum agerentur, misit rex Franciæ abbatem de Compine,

Com pine, & quosdam alios secum, postulans pacem Scotis, vocans eos amicos suos. Qui, non audito pro libitu respōso, ad propria remeaũt. Hoc anno, orta est dissensionis materia inter papam & regem Franciæ, vtroque confidente de sua potentia magna, ita vt dominus papa diceret nuncio regis Frācorum, Petro de Flote, nos habemus vtramque potestatem. Et ille pro domino suo respōdit. Vtique domine, Sed vestra est verbalis, nostra realis. Et in tantam excanduit ira domini papę, vt diceret mouere se velle contra eum cœlum & terram. Dominus VValterus de Langtona, episcopus Ce-
10 striæ, & Thesaurarius Angliæ, apud dominum papam super varijs facinoribus, & facinorosis criminibus grauiter diffamatus, responsurus in propria persona super eisdem, coram summo pontifici citatur. Qui exhausta in curia non modica pecunia, quoniam nouerant ipsum præ multis bouem valdè pinguem, tamen parum profecit. Remissus namque fuit ad archiepiscopum Cantuar. vt ipse in absentia sua, per certas personas purgationem sumeret accusati, & per eundem VValterum, negotij † inscium, rescriberet summo pōtifici, quid gestum fuerit, quidue factum. Quid plura? Sumpta purgatione sua per archiepiscopum à laicis & ciuibus bonæ opinionis
20 super aliquibus criminibus, & à viris religiosis magnæ famæ de reliquis, prout decuit hos & illos cognoscere, ad papam iterum est reuersus. Papa autem intelligens purgationem episcopi sagacē & ordinatam per Archipræsulem sibi missam, episcopum VValterum famæ pristinæ restitutum cum vberiori gratia remisit ad propria. Porro miles qui eum accusauerat Iohānes, post non multum temporis, & ipse super homicidio & alijs facinoribus accusatur. Conscius vero sibi vendicat ius ecclesiæ. Qui & si sit vxoratus, ait se diaconum fuisse priusquam eam duxisset. Tandem condemnatus, carceri episcopali liberatur, in quo per dies quinque nec amplius su-
30 peruixit. Sumat sibi ex eo speculum malitia laicalis, viros ecclesiasticos accusare, Obierunt hoc anno Eliensis & VVigorniensis episcopi, & electi sunt duo monachi in loco ipsorum. Qui non inuenientes gratiam consecrationis ab archiepiscopo Cantuar. ad sedē apostolicam profecti sunt. Quo cum peruenissent discusso electionis vtriusque ordine coram papa, electio Prioris Eliensis est confirmata, VVigorniensis autem monachi penitus est quassata. Dedit ergo dominus papa episcopatum illum cuidam de ordine fratrum Minorum. Eodem anno papa Bonifacius per Scotos informatus, regi

† certitudine

regi Angliæ literas suas direxit, asserens regnum Scotiæ ad ius Romanæ ecclesię pertinere, regemque Anglię subiectionem eius vendicare contra deum & iusticiam, & in pręiudicium sedis apostolicę, rationes allegans subscriptas. Primo quia cùm rex Henricus, pater istius, auxilium obtinuisset in bello suo contra Simonē de Monte forti à rege Scotorum Alexandro, ne hoc auxilium iure subiectionis cuiuslibet aut debitè petitum aut præstitū putaretur, idem Henricus per literas suas patentes recognouit, non ex debito auxilium recipisse, sed ex gratia speciali. Idem ad coronationem huius regis vocatus per literas, vt ei præsentiam amicabilem in tantis solennijs tanquam amicus exhiberet, non venit ex debito, sed ex gratia speciali. Insuper pro terris de Tindale & Penreth, in regno Angliæ positis, cum rex Scotiæ ad præsentiam regis Angliæ se personaliter contulisset, eidem fidelitatem impensurus pro eisdem terris, tantum in Anglia sitis, non vt rex Scotiæ nec pro regno Scotiæ, fidelitatem eādem exhibuit, quia palam coram populo protestatum erat, quòd pro regno Scotiæ fidelitatem aliquam regi Angliæ facere nō debebat. Item quòd prædictus Alexander rex reliquit puellam hæredem, nomine Margaretam, neptem regis Angliæ, tunc minoris ætatis, cuius custodia non ad regem Angliæ, velut ad dominum supræmum peruenit, sed ad certos eiusdem regni Scotiæ proceres, ad hoc electos. Redarguebat etiam papa regē, eò quòd post mortē dicti Alexandri regis, Scotos tāquam acephalos & ducis suffragiū non habentes, ipsos per vim sibi subiugauit & metum, in præiudicium & grauamen non modicū Romanæ ecclesiæ. Adijciens quòd cum dominus papa officium legationis alicui committit exequendum in regno Angliæ causa solutionis decimæ, vel etiam pro quauis alia causa rationabili, & huius legatio literis & priuilegio speciali apostolicæ sedis ad dictum regnum Scotiæ se non extendat. Resistendum est & obstandum huiusmodi legationi, prout tempore fœlicis recordationis Adriani contigit euidenter. Nam legatus ipse ad præfatum regnum Scotiæ aliquatenus admissus non extitit, donec per literas apostolicas speciales, sibi legationis officium fuit in eodem commissum. Item addidit quòd idem regnum per beati Petri apostoli venerandas reliquias non sine superni dono muneris conuersum extitit ad fidei catholicæ vnitatem. Et qualiter in antiquis temporibus Eboracen. archiepiscopus, qui tunc erat, mota per eum supra iure Metropolitano, aduersus prælatos Scotiæ,

questione

questione, pro se nequiuit sententiam obtinere. His propositis mouit regem, dominus papa per literas suas, quòd episcopos abbates electos, & omnes alios regni Scotię quos detinebat captiuos in carcere liberè abire permitteret, & quòd officiales suos de regno Scotiæ memorato reuocaret, quos in præiudicium, iniuriam, & graue scandalum fidelium populorum, & oppressionem iustorum in dicto regno statuerat, et ordinauerat, ita quod acceptior et gratiosior fieret deo, & fauorem apostolicæ sedis in hoc sibi adquireret plenius. Et si in eodem regno Scotiæ, vel aliqua eius parte; ius aliquod
10 habere se asseret per procuratores & nuncios, ad hoc specialiter cõstitutos cum omnibus iuribus & munimentis, huiusmodi negotiũ tangentibus, ad sedem apostolicam destinaret, super præmissis plenè complementum iusticiæ recepturus.

Papa mandat archiepiscopo Cantuar. quòd præsentet Regi Angliæ literas, quas sibi mittit pro Scotis.

BOnifacius episcopus, seru' seruorum dei, venerabili fratri archiepiscopo Cantuar. salutem, & apostolicam benedictionem. Frequens & inculcata fidedignorum assertio, ac famæ diuulgantis eloquium nostro patefecerint auditui, excessus, molestias, turbationẽs
20 damna, iniurias, & iactúras per charissimũ in Christo filium nostrũ Eaduuardum, regem Angliæ illustrem, & officiales, ac gentem ipsius, contra regnum Scotiæ, ac prælatos, & clericos, & personas ecclesiasticas, religiosas, & seculares, necnon ecclesias, monasteria, & alia religiosa loca, & habitatores & incolas dicti regni, & bona eorum etiam attemptata. Nosque nolentes, sicut nec debeamus, talia sub dissimulatione transire, regem ipsum per literas nostras, quas tibi mittimus, per te præsentandas eidem, seriosas, hortamur faciet, vt episcopos, clericos, & personas ecclesiasticas dicti regni, quos adhuc tenere dicitur captiuatos, restitui faciet pristinæ libertati, & offi-
30 ciales reuocet quos in eodem regno asseritur posuisse, atque ad pręsentiam nostram suos mittat procuratores & nuncios, cum omnibus iuribus & munimentis suis, si crediderit in præfato regno, vel aliqua eius parte ius aliquod se habere. Nihilominus lites, questiones, & controuersias quaslibet, inter ipsum regem & prælibatum regnum Scotiæ, ac prælatos, clericos, & personas seculares, eiusdem regni subortas, & quæ possunt in posterum ex quibuscunque causis præteritis exoriri, totumque negotium ad decisionem & determinationem sedis apostolicæ, per dictas nostras reducimus literas,

& etiam

& etiam reseruamus ac decernimus irritum & inane si secus scienter vel ignoranter à quoquam in hac parte contigerit attemptari. Quocirca fraternitati tuæ per apostolica scripta in virtute obedientiæ, & sub pœna suspensionis ab administratione spiritualium & temporalium districtè præcipiendo mandamus, quatinus præfatas literas nostras eidem regi, sublato dilationis obstaculo, repræsentas, ac ipsum ad ea quæ sibi scribimus, vt in exhortationibus acquiescat efficaciter animes & inducas. Diem quoque quo sibi prædictas præsentaueris literas, & quicquid feceris, quidue ipse responderit & fecerit in hac parte nobis per tuas literas patentes, harum seriem cōtinentes, fideliter & seriosius intimare procures. Datum Anagnini, iiij. Kalend. Iulij, pontificatus nostri, Anno quinto.

Literæ missæ regi Angliæ Eaduvardo Primo, per Bonifacium papam, quòd regnum Scotiæ pertinet ad ecclesiam Romanam.

BOnifacius episcopus, seruus seruorum dei, charissimo in Christo filio Eaduvardo, regi Angliæ illustri, salutem, & apostolicam benedictionem. Scimus fili & longo iam temporis spatio, magistra nos rerum experientia docuit, qualiter erga Romanam matrem ecclesiam, quæ te gerit in visceribus charitatis regiæ deuotionis affectans exuberat reuerentiæ zelus viget, quodque prōptus, & sedis eius veris obtemperas, beneplacitis acquiescis. Quamobrem, firmā spem gerimus, plenamque fiduciam obtinemus, quòd regalis sublimitas verba nostra benignè recipiat, diligenter intelligat, efficaciter prosequatur. Sane ad celsitudinem regiam potuit peruenisse, & in tuæ libro memoriæ nequaquam ambigimus cōtineri, qualiter ab antiquis temporibus, regnum Scotię pleno iure pertinuit, & adhuc pertinere dinoscitur ad ecclesiam supradictam: quodque illud sicut accepimus, progenitoribus tuis, regni Angliæ regibus, siue tibi feudale non extitit, nec existit. Qualiter etiam claræ memoriæ Henricus rex Angliæ, pater tuus, tempore discordiæ siue belli inter ipsum & quendam Simonem de Monte forti, suosque fautores & complices suscitatæ, à recolendæ memoriæ Alexandro eiusdē Scotiæ rege, ac ipsius Henrici genero auxilium sibi petit exhiberi. Et ne huiusmodi auxilium iure cuiuslibit subiectionis aut debiti petitum, seu præstitum notaretur, præfatus Henricus eidem regi Scotiæ suas patentes duxit literas concedendas, per eas firmiter recognoscens prædictum auxilium recepisse, vel se recepturum duntaxat de gratia

de gratia speciali. Præterea cum successu temporis pręfati regis Sco-
tię, tui sororij, tūc viuētis, in tuę coronatiōis solēnijs habere pręsentiā,
affectares, sibi p tuas patētes tenere. lr̄as curasti, q̄ in ipsis solēnijs ei'
habere pręsentiā nō ex debito, sed tantū de gratia intendebas. Et cū
etiā rex ipse p Tindalię ac de Poynerre terris, in regno Anglię posi-
tis, se ad tuā præsentiā personaliter contulisset, tibi fidelitatē solitam
impensurus, idem in præfatione fidelitatis huiusmodi, multis tunc
præsentibus, viuæ vocis oraculo, publicè declarauit, quòd pro terris
eisdē, sitis tantū in Anglia, non vt rex Scotię, neq; pro Scotiæ regno
10 fidelitatē exhibeat eandē, quinimo palā extitit protestatus, quòd pro
regno ipso tibi fidelitatē præstare seu facere aliquatenus non debe-
bat, vtpotè tibi penit' non subiecto. Tuq; sic oblatā fidelitatē huius-
modi admisisti. E tua quoq; non creditur excidisse memoria, qua-
liter eodē rege Scotiæ de medio quondā sublato, Margareta puel-
la, nepte tua, tunc minoris ætatis, hærede sibi relicta, non ad te velut
ad dominū puenit custodia regni memorati, sed certi eiusdē regni
proceres, ad eius custodiam extiterunt electi, quodq; postmodū di-
spensatione ab apostolica sede obtenta super matrimonio cōtrahē-
do inter dilectū filiū nobilē virū Eaduuardū natū tuū, & Margaretā
20 prędictā dū viueret. Si ad id procerū dicti regni accederet vel habe-
retur assensus, tu eisdē pceribus per tua scripta cauisse dinosceris,
priusq̄ velles huiusmodi matrimonio cōsentire, q̄ regnū ipsū peni
tus liberū, nulliq; subiectū, seu quouismodo submissū in perpetuū
remaneret, quodq; in pristinū seu talē ipsius statū restitueretur om-
nino, si ex huiusmodi matrimonio cōtrahendo liberos nō extare cō
tingeret, ac nomē & honorē vt pri' pariter retineret; tàm in suis sibi
seruandis legibus, & præficiendis officialibus dicti regni, quàm
Parliamentis tenendis tractandis causis in ipso, ac nullis eius incolis
extra illud ad iudiciū euocandis. Et quòd in tuis patentibus literis
30 inde confectis hæc plenius & seriosius contineri noscuntur. Præ-
fata insuper Margareta de præsenti luce subtracta, & tandē super
successione dicti regni Scotiæ suborta dissensionis materia inter
partes ipsius regni proceres, metuentes sibi dictoque regno posse
occasione huiusmodi præiudicium generari, nō aliter ad tuam pręe-
sentiam extra ipsius accedere limites voluerunt, nisi per te patenti
scripto caueretur eisdem, quòd id non fiebat ex debito, sed ex gra-
tia speciali. Quòdque nullum exinde ipsius regni libertatibus pos-
set dispendium imminere. Et licet (vt dicitur) super statu eius-
dem regni Scotiæ ac eius prius habita libertate, regno ipso tunc

carente præsidio defensoris, per ipsius regni proceres, tunc velut acephalos, & duos vel aurigæ suffragium non habentes, siue per illum, cui præfati regni regimen licet indebitè diceris commisisse, cōtra morem solitū aliqua fuerint hactenus innouata, ea tamen vtpotè per vim & metū, quę cadere poterant in constantem elicita, nequaquam debent de iure subsistere, aut in eiusdem regni præiudicium redūdare. Cæterum nobis nullatenus venit in dubium, quin potius certi sumus, quòd cū apostolicæ sedis præcellēs authoritas per suas literas in Angliæ ac Scotię regnis simul alicui legationis committit officium exequendum, vel pro quauis causa, quā rationabilem reputat, decimæ solutionem iudicit, huiusmodi apostolicæ literæ ad præfatum Scotiæ regnū se aliquatenus non extendunt, speciali prædictæ sedis priuilegio Scotis indulto penit' obsistente, prout tēpore fœlicis recordationis Adriani papæ prędecessoris nostri, tūc S. Adriani diaconi Cardinalis, & per ipsi' sedis literas simul in regnis ipsis legati, cum quo familiariter tunc eramus, cōtigit euidenter. Nā legatus ipse ad præfatū regnū Scotiæ aliquatenus admissus non extitit, donec per literas speciales apostolicas, sibi legationis fuit cōmissum officium in eodem. Prætereà noscere potest regia celsitudo qualiter regnum ipsum per beatæ Andreæ apostoli venerādas reliquias, nō sine superni numinis grandi dono acquisitū, & conuersum extitit ad fidei catholicæ vnitatē. Qualiter etiam antiquis tēporibus Ebor. archiępiscopus, qui tunc erat, mota per eum super iure Metropolitico aduersus prælatos Scotiæ questione, in qua dictum antiquitas fuisse commemorat. Memento quod sumus tui, vt cætera quę inde sequuntur silentio relinquamus, pro se sententiam obtinere nequiuit, quamuis alia plura & varia, quæ in hac parte rationabiliter proponenda se offerunt, ex quibus ad hæc tibi scribenda mouemur, prætereat calamus, ne inde forsitan sensibus regijs tædium generetur. Hæc profectò (fili charissime) infra claustra pectoris sollicitè considerare tē conuenit, & attendere diligenter, ex quibus nulli in dubium veniat, regnum Scotiæ prælibatum ad præfatam Romanam ecclesiam pertinere, quod tibi nec licet nec licuit, in ipsius ecclesiæ ac multorum præiudicium, per violentiam subiugare, tuæq; subiicere ditioni. Cum autem sicut habet fidedigna, & nostris iam pluries auribus inculcata relatio, famæque præcurrentis affatibus diuulgatur, tu præmissa (vt debueras) non attendens, neq; debita cōsideratione discutiens, & ad occupandum & subiugādum ditioni

regiæ

regiæ regnum ipsum, tunc regis auxilio destitutum, vehementer aspirans, & tandem ad id exercens potentiæ tuæ vires, venerabilibus fratribus nostris Roberto Glascuensi, & Marco Sodorensi episcopis, & nonnullis clericis, & alijs personis ecclesiasticis dicti regni (vt dicitur) captis & carceralibus vinculis traditis: quorum aliquos (sicut asseritur) squalor carceris violentis extinxit. Ac etiam occupatis castris, & (prout fertur) monasterijs, alijsque religiosis locis quamplurimis dirutis, seu destructis, ac damnis grauibus eiusdem regni habitatoribus irrogatis, in eiusdem regni partibus officiales regios posuisti, qui prælatos, cæteros clericos, & ecclesiasticas ac etiam seculares dicti regni personas, multimodis perturbare molestijs & afflictionibus varijs, & diuersis impetere non verentur, in diuinæ maiestatis offensam, sedis memoratæ contemptum, regiæ salutis & famæ dispendium, iuris iniuriam & graue scandalum fidelium plurimorum. Regalem itaque magnificentiam rogamus & hortamur attentè, ac obsecramus in eo, qui est omnium vera salus, quatenus solerter attendens, quòd ex debito pastoralis officij nostris humeris incumbentis, ad conseruanda & gubernanda sollicitè bona iuraque omnia ecclesiæ supradictæ tenemur, quodque homini plusquam deo deferre non possumus, nec debemus, prædictos episcopos, clericos, & personas ecclesiasticas, quos adhuc carcer regius tenet inclusos, pro diuinæ & apostolicæ sedis, ac nostra reuerentia (sublato difficultatis & dilationis obiectu) benignè restitui facias pristinæ libertati, dictosque officiales de regno Scotiæ reuoces memorato. Sic te in hijs prout speramus & cupimus, promptis & efficacibus studijs habiturũ, vt apud cœlestem regem pro minimis grandia rependentem, non immerito reddaris acceptior, gratior haberis, & præter laudis humanę præconium tibi proindè prouenturum, apostolicæ sedis fauorẽ & gratiã possis vberius promereri. Si verò in eodem regno Scotiæ, vel aliqua eius parte ius aliquod habere te asseris, volum⁹ quòd tuos procuratores & nuncios ad hoc specialiter cõstitutos cum omnib⁹ iuribus & munimentis tuis, huiusmodi negotium contingentibus, infra sex menses à receptione præsentium numerãdos, ad nostram præsentiam mittere non omittas, cùm parati sumus tibi [illegible] dilecto filio plenè super præmissis exhibere iusticię complementum, & iura (si qua habes) inuiolabiliter obseruare. Nos enim nihilominus causas, lites, questiones, & controuersias quaslibet, inter te denique & regnum

 Scotiæ,

Scotiæ, ac prælatos, clericos, & personas seculares eiusdē subortas, & quæ possunt in posterum ex quibusuis causis prædictis exoriri, totumque negotium prædicta contingens, aut aliquod eorundem, ad cognitionem & determinationem sedis eiusdem, præsentium tenore reducimus, & etiam reseruamus, decernentes irritum & inane, si secus sciēter vel ignoranter à quoquo in hac parte cōtigerit attemptari. Datum Anagniæ, quinto Kalendas Iulij, Pontificatus nostri Anno quinto.

Certificatio archiepiscopi, domino papæ missa, super negotia Scotiæ. 10

SAnctissimo in Christo patri, & domino suo reue rēdo, si placet, domino Bonifacio, diuina prouidentia sacrosanctæ Romanæ ac vniuersalis ecclesiæ summo pontifici, suus filius deuotus Robertus, permissione diuina Cantuariensis ecclesiæ minister humilis, pedum oscula beatorum, cum promptitudine iuxta posse parendi mandatis papalibus ac præceptis. Mandatum sanctæ & reuerendæ paternitatis vestræ sub Bulla plumbea nuper recepi, tenorem continens infra scriptum. Bonifacius episcopus. & cæt. Frequens & inculcata fidedignorum. & cæt. de verbo ad verbum recitando totam Bullam proximo præcedentem. Cuius delator quasdam alias 20 literas apostolicas nobili principi domino Eaduuardo, dei gratia, regi Angliæ illustri directas; & per me ex iniuncto paternitatis vestræ præsentandas incontinenti exhibuit, quasi sub eodem contextu. Quo quidem mandato vestro, vna cum literis suprascriptis reuerenter admisso, ac statim coram me recitato, præparaui sarciunculas, vecturas, & sumptus, extunc de die in diem, & familiam ordinaui ad veniendum pro expositione & expeditione eorum, quæ mihi per vos mandebantur ad ipsum dominum regem, qui tunc agebat in remotioribus partibus regni sui, versus Scotiam, distantibus, à loco vbi mandatum vestrum receperam per viginti vel circiter moderatas dietas. Et antequam venirem continuatis dietis cum 30 omni festinatione ad ciuitatē Carleolū, quæ est in marchia Scotiæ, ingressus fuit idem rex cum exercitu suo partem regni Scotiæ, quæ vocatur Galuedia. Cūmque diligenter explorando recepissem à viris fidedignis secularibus & religiosis, ipsius patriæ notitiam habentibus, quòd ad regem vsque ad Kriandbright, in arctissimis locis Galuediæ progressum, mihi tutus non patebat accessus, tamen propter Scotos sine capitis regimine existentes, & alios latrunculos

trunculos, prædas & sanguinem Anglorum sitientes, qui cum duce exercitus eorundem occupauerant media loca inter Carliolum & ipsum dominum regem, distantem ab eadem ciuitate ferè per quadraginta miliaria, cum propter victus & hospitij defectum, qui in itinere medio, vastata tota patria, reperire vel per eam asportari nequibant. Ego per obedientiæ necessitatem ex parte vna, & per tanta pericula in tam longinquis partibus de mea diocesi & prouincia, quæ ex altera nimium non vrgebant arctatus, maximè non inuento inter seculares vel religiosos quoquam, qui aduentus mei causam ipsis Scotis verbotenus, vel per literas meas propter mortis periculum auderet deferre, & mihi securum conductum petere ab eisdem, aliud remedium prout potui exquirens, direxi duos de familiaribus meis ad dominum regem prædictum, cum literis meis, nauigio per quosdam periculosos transitus maris, significans sibi per easdem aduentum meum & eius causam, & petens quòd propter reuerentiam sedis apostolicæ, cuius eram nuntius sibi, significaret vbi, qualiter, & quando, ad eum tutè accedere possem propter viarum discrimina, quæ sibi per easdem meas literas nuncioui. Cuius responsio ab eisdem nuncijs, non minima pericula in mari & itinere eundo & redeundo euasis, per literas regias mihi delato, quibus continebatur quòd ipse dominus rex nihil securi pro me sciuit ad vitãda dicta pericula, quàm quòd cum domina regina vxore sua, pro qua miserat, venirem ad partes Gerevvikes, ad locum vbi disposuit eidem dominæ obuiare, deficiente nauigio, quo vna cum equis & familiaribus meis necessarijs vehi possem per mare, quod dum nuncij mei transierunt tam periculosè versus regem, ventis etiam quasi continuè validis & contrarijs existentibus morabar in confinijs Scotiæ, querendo de loco in locum victus sufficientiam potius quàm abundantiam, circa sex septimanas securioris progressus ad regem oportunitatem non tam dispẽdiosè quam anxiè expectando. Denique cum audirem diligentius explorando, quòd idem dominus rex cum exercitu suo in redeundo versus castrũ de Caerlandrok, quod prius ceperat, in Scotia fixisset tentoria, iuxta nouam Abbathiam de Duzquer in Galuedia, malens periculo me meos ac mea exponere, quàm in tàm longinquis partibus quodammodo vacuis, extra meum diocesim & prouinciam diutius sic languere, latitans in quibusdam locis secretis iuxta mare, quod diuidit Angliam & Galuediam, captata tem-

 poris

poris oportunitate,in refluxu maris ductus ab hijs,quos non oportebat viæ transitus ignorasse,transiui per quatuor meatus aquarum maritimos cum equis & phaleris,nomine magis(ratione profunditatis aquarum) quàm litoris & viuorum sabulorũ introitu & exitu periculosos,& quasi inopinatè veni die veneris proximo post festũ sancti Bartholomei apostoli,vltimo iam trãsacto, ad dictum dominum regem,in medio exercitu suo tunc in prandio existentem , & quia non potuit vt dicebat eo die vacare, mandauit mihi illo die in sero per duos de maioribus Comitibus,qui tunc assistebãt ei, quod in crastino,videlicet Sabbato sequẽte , audiret me benignè. Adueniente igitur ipso die Sabbati coram deuotissimo iuueni , domino Eadvvardo filio dicti regis,Comitibus,Baronibus,& alijs militibus sui exercitus,in magna multitudine cõfluentibus, ac dicto domino regi assistentibus,recitato mandato vestro prædicto,mihi transmisso,literas sanctæ paternitatis vestræ præfato domino regi directas, authoritate eiusdem mandati præsentaui eidem,quas ipse dominus rex reuerẽter recipiens,eas publicè legi coram omnibus, & in Gallica lingua fecerat patenter exponi. Quibus auditis patienter à singulis,animaui ipsum & induxi modis quibus potui & sciui quòd vestris exhortationibus,quo ad ea quæ in dictis literis exponebantur,pareret in omnibus reuerenter . Postmodum me secedente ab eo cum clericis meis ad mandatũ suum, dum deliberaret super hijs cum dictis proceribus suis, ac demum reuocato respondit mihi coram eisdem per interpositam personam sub hac forma.

Responsio archiepiscopo Cantuariensi ad literas apostolicas.

Domine archiepiscope,fecistis ex parte superioris & reuerẽdi patris,domini papæ, quandam monitionem,contingentem statũ & ius regni Scotiæ,verum quià consuetudo est regni Angliç,quòd in negotijs contingentibus statum eiusdem regni , requiratur consilium omnium quos res tangit , ac instans negotium regni Scotiæ tangit statum & ius regni Angliæ,pluresque sunt prælati, Comites, Barones, & alij regni Angliæ proceres absentes , qui non sunt nec fuerunt in isto exercitu,quos dictum contingit negotium , quibus etiam inconsultis respõderi non poterit dicto summo patri nostro aut vobis finaliter . In hac parte intendit, dominus noster rex super contentis in literis dicti patris,quam citius poterit commodè eosdẽ absentes & nunc præsentes,simul consulere,& cum eisdem deliberatius tractare , ac per nuncios proprios eidem summo pontifici super

super hijs de communi eorum consilio respondere. Quod quidem responsum, idem dominus rex sic in sua præsentia nomine suo factum ratificauit, ac etiam expresse approbauit. Dum igitur cum tali responso coram tanta multitudine magnatum & aliorum fidedignorum mihi facto, licentiatus diuertissem ab eo, & versus propria reuertissem, audiui quòd idē dominus rex statim infra quatriduū post recessum meum, redijt cum exercitu suo ad partes Angliæ, & singulis quasi de exercitu suo ad propria cum equis & armis remeantibus, idem dominus rex exercitu sic disperso, paucis enim comitantibus & secum retentis, perhendinare disposuit, vt dicebatur communiter, apud quandam abbatiā, quæ vocatur Holmcoltran, in confinijs Scotiæ supra mare. Et sic mandatum vestrum cum omni qua potui diligentia sum reuerēter in omnibus executus. Valeat semper & crescat in domino ad suæ ecclesiæ regimen apostolica celsitudo vestra. Datum apud Otteford. viij. Idus Octobris, anno domini millesimo trecentesimo.

Rex apostolicis literis, ex deliberato apud Lincolniam conuocato Cōcilio pro iure suo declarādo, literas huius tenoris rescripsit.

Responsio Eaduuardi regis Angliæ propter negotia Scotiæ, domino papæ Bonifacio missa.

SAnctissimo in Christo, patri domino Bonifacio, diuina. & cæt. Eaduuardus. & cæt. infra scripta, non in forma nec in figura iudicij, sed omnia extra iudicium pro seruanda sanctæ paternitatis vestræ constantia, vobis transmittimus exhibenda. Altissimus inspector cordium vestræ scrinio memoriæ indelebili stilo nouit inscribi, quòd antecessores & progenitores nostri, reges Angliæ, iure superioris & directi dominij ab antiquissimis retro temporibus regno Scotiæ, & omnibus ipsius regibus & tēporibus annexis, præfuerunt, & ab eisdem pro regno Scotiæ & eiusdem proceribus, à quibus habere volebant, legalia homagia receperunt, & fidelitatis debita iuramenta receperunt. Nos iuris & dominij possessionem continuantes huiusmodi pro tempore nostro, eadem iuramenta recipimus tàm à rege Scotiæ quàm ipsius regni proceribus. Quinimo tanti iuris & dominij prærogatiua super regnū Scotiæ & eiusdem reges gaudebant, quòd regnum ipsum fidelibus suis conferebant. Reges etiam ex iustis causis amouebant & constituerunt sub se loco ipsorum alios regnaturos, quę procul dubio ab antiquo notoria fuisse & esse credūtur apud omnes, licet aliud forsan pa-

forsan paternis vestris aurib' per pacis emulos, & rebellionis filios, falsa insinuatione suggestũ fuerit, à quorũ machinosis & imaginarijs figmentis, vt vestræ sanctitatis oculus auertatur suppliciter quesumus, & paternam clementiam & excellentiam deuotis affectibus exoramus, vt breuitatis causa gestis antiquorum temporum saluis, quiddam exempli causa tangamus. Sub temporibus itaque, Ely & Samuelis prophetarum, vir quidam strenuus & insignis, Brutus nomine, de genere Troianorum, post excidium vrbis Troianæ cum multis nobilibus Troianorum applicuit in quandam Insulam tunc Albion vocatam, à gigantibus inhabitatam, quibus sua et suorum seductis potentia, & occisis, eam nomine suo Britanniam sociosque suos Britãnos appellauit, & ædificauit ciuitatem, quam Trinouantum nuncupauit, quę modo Londinũ nuncupatur. Et posteà regnum suum tribus filijs suis dimisit, scilicet, Locrino primogenito illum Britanniæ partem, quæ nunc Anglia dicitur, & Albanacto filio secundo nato, illam partem quæ tunc Albanea à nomine Albanacti, nunc verò Scotia nuncupatur. Et Cambro filio iuniori partem illam nomine suo tunc Cambriam vocatam, quæ nunc VVallia vocitatur, reseruata Locrino regia dignitate. Itaque biennio post mortem Bruti, applicuit in Albania quidam rex Hunorũ, nomine Humber, & Albanactum fratrem Locrini occidit, quo audito Locricus rex Britonum persecutus est eum, qui fugiens, submersus est in flumine, quod de nomine suo Humbrus vocatur, & sic Albania reuertitur ad illum Locrinum. Item Dũvvallo rex Britonum, Scatarum regem Scotiæ sibi rebellem occidit, & teram eius in deditionem recepit. Item duo filij Dunvvallionis, scilicet Belinus & Brennius, inter se regnũ patris sui diuiserunt, ita quod Belinus senior, diadema insulę cũ Britãnia VVallia & Cornubia possiderit. Brennius verò sub eo regnaturus Scotiam acciperet, petebat enim Troiana consuetudo, quòd dignitas hæreditatis primogenito perueniret. Item Arthurus rex Britonum famosissimus, Scotiam sibi rebellem subiecit, & penè totam gentẽ deleuit. Et posteà quendam nomine Ancelmum regem Scotiæ præfecit. Et cum posteà idem rex Arthurus apud ciuitatem Legionum, festum faceret celiberrimum, interfuerunt ibi omnes reges sibi subiecti, inter quos Ancelmus rex Scotiæ, seruitium pro regno Scotiæ exhibens debitum, gladium regis Arthuri detulit ante ipsum, & successione omnes reges Scotiæ omnibus regibus Britonũ fuerunt subiecti. Succedentibus

dentibus autem regibus Angliæ in prædicta Insula, & ipsius monarchia & dominium obtinentibus subsequenter.
Anno gratię. Dccccvij. Eaduuardus Senior, Alfridi regis filius, dict' filius Chisodi regis Anglię, Scotorũ, Cumbrorum, & Stregevvallorum reges, tanquã superiori domino, subiectos habuit & submissos. Anno gratiæ. Dccccxxxiij. Aethelstanus rex Angliæ, Cõstantinũ regem Scotorum sub se regnaturum constituit, dicens, gloriosius esse regem facere, quam rex esse. Et est in memoria quòd idem Aethelstanus, intercedente sancto Iohãne de Beuerlaco, quondam
10 archiepiscopo Eboracensi, Scotos rebellantes ei deuicit, qui gratias deo deuotè agens, deum exorauit, petens vt interueniente beato Iohanne, ei aliquod signum euidens ostenderetur, quo tàm succidentes quam præcedentes cognoscere possent Scotos iure subiugari regno Anglorum, & videns quosdam scopulos iuxta quendã locum de Dunbar in Scotia pręeminere, extracto gladio de vagina percussit in silicem, qui lapis ad ictum gladij, dei virtute agente, ita cauatur, vt mensura vlnæ posset longitudini coequari. Et huius rei hactenus euidens signum apparet in Beuerlacensi ecclesia, in legẽda beati Iohannis, quasi singulis hebdomadis per annũ, ad laudem
20 & honorem sancti Iohannis, pro miraculo recitatur. Et de hoc extat celebris memoria, tàm in Anglia quàm in Scotia, vsque in diem præsentem. Item Constantinus rex Scotorum, & Euganus rex Cũbrorum, ad prædictum regem Angliæ Aethelstanũ, post aliquam dissentionem inter eos habitam, venientes, se cum regnis suis eidẽ Aethestano dedidere, cui' facti gratia filiũ Cõstantini, ipse Aethelstanus de sacro fonte suscepit. Anno gratiæ: Dccccxlviij. Eadrędo regi Angliæ, Scoti sine bello se subdiderunt, & eidem regi Eadredo, tanquam domino fidelitatem iurauerunt. Item anno gratiæ. Dccccclxxiiij. cum Eadgarus rex Angliæ, regem Scotorum Kinadiũ,
30 & Cumbrorum Malcolmum, regesque plurimarũ insularum, scilicet Maccum, aliosque quinque regulos subiugasset, videlicet Dunvval, Siferth, Huvval, Iacob, Inchel, & remigãdo per flumen Deuæ, in quadam naui prope proram sedisset, fertur ipsum dixisse, successores suos posse gloriari se reges Anglorum esse, cum tanta honoris prerogatiua fruerentur, quòd subiectam haberent tot regum potentiam. Post dictum Eadgarum successiuè regnauerunt reges Angliæ: Dominus Eaduuardus martyr, Aethelredus frater eius, Eadmundus, dictus Ironsyde, filius Aethelredi, & Cnutus anno

gratiæ,

gratiæ. Mxvij. qui eorum temporibus regnum Scotiæ in sua subiectione pacificè tenuerunt, hoc duntaxat excepto, quòd. xv. anno prędicti Cnuti, idem Cnutus Scotos rebellantes expeditione illuc ducta, & regem Scotiæ Malcolmum paruo subegit negotio, subditusque est eidem prædictus Malcolm'. Quibus Haraldus filius Cnuti & Hardecnutus frater eius, vnus post alium, reges Angliæ successerunt, qui sibi sic regnantibus subiectionem regni Scotiæ pacificam habuerunt. Anno gratiæ. Mliiij. sanctus Eadvvardus, rex Angliæ regnum Scotiæ Malcolmo, filio regis Cumbrorum, de se dedit tenendũ. Item anno gratiæ. Mlxxij. Gulihelmus Bastardus, rex Angliæ, cognatus dicti Eadvvardi, à Malcolmo rege Scotiæ, tanquam à suo homine sibi subdito, recepit homagium. Anno gratiæ. Mxci. Gulihelmo Ruso regi Angliæ, prædictus Malcolmus rex Scotorũ iuramento fidelitatis subiectus fuit. Anno gratiæ. Mxcij. prædictus Gulihelmus, Dunevaldum de regno Scotiæ, ex iustis causis, amouit, & Duncanum filium Malcolmi regno Scotiæ præfecit, & recepit ab eo fidelitatem & iuramentum, dictoque Duncano dolosè perempto, dictus rex præfatum Dunevaldum, qui iterum regnum Scotiæ inuaserat, amouit ab eodem, & Eadgarum filium Malcolmi regem Scotiæ constituit, & eidem regnum illud donauit. Cui successit Alexander frater Eadgari, consensu regis Angliæ Henrici Primi, fratris dicti regis Gulihelmi Rufi. Anno gratiæ Mcxxvi. Matildi Imperatrici, filiæ & hæredi Henrici regis prædicti, Dauid rex Scotiæ fecit homagium & fidelitatem. Item regi Angliæ Stephano Henricus, filius dicti regis Dauid, fecit homagium. Item Gulihelmus rex Scotiæ pro regno Scotiæ, & dauid filius eius, Comites & Barones regni Scotiæ deuenerunt homines Henrici, filij regis Henrici secundi, in crastino coronationis prędicti Henrici filij regis Henrici secundi, patre adhuc viuente, & fidelitatem ei iurauerunt contra omnes homines, salua fidelitate debita patri viuenti. Anno verò xx. regni regis Henrici secundi prædicti, dictus Gulihelmus rex Scotorum rebellare incipiens, venit in Northumbriam cum exercitu magno, & exercuit in populo stragem magnam, cui occurrentes milites Comitatus Eboracen. apud Alnevvyke, ipsum ceperunt, & domino Henrico regi Angliæ reddiderunt. Anno (Mclxxv) sequenti, quintodecimo Kalend. Martij, est idem rex Gulihelmus permissus liberè abire. Posteà verò apud Eboracum anno eodem, septimo Kalendas Septembris, idem

Gulihelmus

Gulihelmus rex Scotorum, de consensu prælatorum, Comitum, & Baronum, procerum & aliorum magnatum regni Scotiæ, domino suo regi Angliæ Henrico filio Matildis Imperatricis prædicto, suis literis patentibus cauisse noscitur, quod ipse & hæredes & successores sui reges Scotiæ, episcopi, abbates, Comites & Barones, & alij homines regni Scotiæ, de quibus dominus Henricus habere voluerit, facient regibus Angliæ homagium, fidelitatem, & ligeantiam, vt ligio domino contra omnem hominem, & in signum subiectionis huius, idem Gulihelmus rex Scotorum, capulum lanceam & cellam suam super altare beati Petri Eboraci obtulit, quæ in eadē ecclesia vsque in hodiernum diem remanent & seruantur. Item episcopi, Comites, & Barones dicti regni Scotiæ, conuentionauerunt vt verbis eiusdem conuentionis vterētur domino regi Angliæ & henrico filio suo prædictis. Quòd si rex Scotiæ aliquo casu à fidelitate regis Angliæ, & conuentionē prædicta recederet, ipsi cum domino rege Angliæ tenebunt, sicut cum ligeo domino suo contra regem Scotiæ, quousque ad fidelitatem regis Angliæ redeat. Quā quidem compositionem fœlicis recordationis. Gregorius papa nonus, in diuersis scriptis regibus Angliæ & Scotiæ directis, mandauit firmiter obseruari, continentibus etiam inter cætera, quòd Gulihelmus & Alexander, reges Scotiæ, regibus Angliæ Iohanni & Henrico ligeum homagium & fidelitatem fecerunt, quæ tenentur successores eorum, Comites & Barones regni Scotiæ, ipsis & suis successoribus exhibere. Item quòd idem rex Scotiæ homo ligius sit ipsius Henrici, regis Angliæ, & eidem fidelitatis præstitit iuramentum, quo se principaliter astrinxit quod in ipsius regni & regis Angliæ detrimentum nihil debeat penitus attemptare. Et papa Clemens scribens regi Angliæ, pro Iohanne episcopo sancti Andreæ, expulso ab episcopatu suo per regem Scotiæ, inter cætera rogauit vt Gulihelmum regem Scotiæ moueret & induceret, & si necessariē fuerit, districtione regali, qua ei pater præeminet, & concessa suæ regiæ celsitudini potestate compelleret, vt ipso episcopo omnē rancorem animi remitteret, & episcopatum suum eum habere in pace permitteret. Et post conuentionem prædictam in ecclesia beati Petri Eborac. coram prædictis regibus, Angliæ & Scotiæ, & Dauide fratre suo, & vniuerso populo, episcopi, Comites, & Barones, & milites terræ regni Scotiæ iurauerunt domino regi Angliæ, & Henrico filio suo, & hæredibus eorum, fidelitatem contra omnem ho-

minem

minem sicut legijs dominis suis. Anno (Mcxciij) idem Gulihelmus rex Scotiæ ad mandatum Henrici regis prædicti, venit apud Northamptonam ad Parliamentum domini sui, adducens secum omnes episcopos, abbates, & priores, totius regni sui. Et venit etiam ad mandatum eiusdem regis in Normanniam. Et idem rex Scotorum Gulihelmus post decessum regis Henrici, veniens Cantuariã, Richardo regi Angliæ, filio & hæredi dicti Henrici, fecit homagiũ. Quo Richardo viã uniuersæ carnis ingresso, præfatus Gulihelmus Iohanni regi Anglię, fratri & hæredi prædicti Richardi extra ciuitatem Lincoln. in conspectu totius populi super quendam montẽ fecit homagium, & iurauit ei fidelitatem super crucẽ Huberti, tunc Cantuar. archiepiscopi, & eidem Iohanni domino suo cõcessit per Chartam suam, quod Alexãdrum filium suum, sicut hominem ligium suum maritaret, promittẽdo firmiter in Charta eadem, quod idem Gulihelmus rex Scotiæ, & Alexander filius suus, Henrico filio Iohannis regis Angliæ, tanquam ligio domino suo, contra omnes mortales fidem & fidelitatem tenerent. A quo quidẽ Gulihelmo rege Scotię, postmodum pro eo quod desponderat filiam suã Comiti Bolonię præter regis Iohãnis domini sui assensum, & pro transgressione & temeraria præsumptione huius debitam satisfactionem suscepit. Item Alexander rex Scotię, sororius noster, regi Anglię Henrico, patri nostro, pro regno Scotię & posteà nobis fecit homagium. Vacante deinde regno Scotię per mortem Alexandri regis illius & subsequenter per mortem Margaretæ eiusdem Scotiæ reginę & dominę, proneptis nostræ, episcopi, abbates, priores, Comites & Barones, proceres, & cęteri nobiles, & cõmunitates totius regni Scotiæ, ad nos tanquam ad ligeum defensorem, ducem, aurigam, capitaneum & dominum capitalem eiusdem regni Scotiæ, sic vacantis, gratis & spontanea voluntate accedentes, prout tenebantur, de iure ius nostrum progenitorũ & antecessorũ nostrorum ac possessionem superioris & directi dominij in regno eodem & ipsius regni subiectionem ex certa scientia purè, simpliciter, & absolutè recognouerunt, & præstitis ab eis nobis, tanquam superiori & directo domino Scotiæ, debitis & consuetis fidelitatis iuramentis, ac ciuitatibus, burgis, villis, & cæteris munitionibus eiusdem regni in manu nostra traditis, ad custodiam eiusdem regni certos iure nostro regio officiales & ministros deputauimus, quibus ipsi tẽpore vacationis huius concorditer fuerunt obedientes & intendentes

regijs

regijs nostris præceptis & mandatis. Anno (Mccxci) postmodum autem diuersę personæ super successione in dictum Scotiæ regimé iure hæreditario inter se contendentes, ad nos tanquá ad superioré dominũ regni Scotiæ accesserunt, petentes super successione regni prædicti, sibi per nos exhiberi in regnum prædictum iusticiæ complementum, volentes & expresse consentientes coram nobis, tanquàm coram superiori & directo domino regni Scotiæ, in omnibus ordinandis stare & obtemperare. Ac demum iudicialiter propositis, & sufficienter auditis, rimatis, & examinatis, & diligẽter in-
10 tellectis partium iuribus, finaliter & in pręsentia omnium pręlatorũ & nobilium, quasi totius regni Scotiæ, & de voluntate & assensu expresso eorundem procedentes, Iohãnem de Balliolo debitè præfecimus in regem Scotorum, quem tunc successiuè in eiusdem regni hæredis iura inuenimus habere potiora. Qui quidem prælati, Comites, & Barones, communitates ac cæteri incolæ regni ipsius, sententiam nostram expressè audierunt, acceptauerunt, & approbauerunt, & ipsum Iohannem de mandato nostro, virtute huius iudicij, in regem suum admiserunt. Ac idem Iohannes, rex Scotiæ, pro regno suo prædicto, nobis homagium debitum & con-
20 suetum fecit, & fidelitatis iuramentum præstitit, & ex tunc tàm in Parliamentis quàm Consilijs nostris, de mandato nostro veniẽs, tanquàm subditus noster, sicut alij de regno nostro, interfuit. Et nostri, tanquam domini sui superioris, beneplacitis & mandatis in omnibus obediens & intendens extitit, quousque idem Iohannes rex Scotiæ, & Prælati, Comites, & Barones, nobiles, communitates, ac cæteri incolæ maiores eiusdem regni, ex præconcepta malitia, ac prolocuta, & præordinata proditionem, communicato consilio tunc cum inimicis nostris capitalibus notorijs amicias copularunt, ac pactiones, conspirationes, & coniurationes, in exhæredationem nostram, & hæredum nostrorum, ac regni nostri contra de-
30 bitum homagium, in crimen lesæ maiestatis nequiter incidendo, fidelitatis iuramentum inierunt cum eisdem. Verum cum præmissa, relatione & fama publica cõsentientę, ad aures nostras deuenissent, volentes futuris periculis præcauere, quæ ex his & alijs possint nobis, regno nostro, & regni nostri incolis verisimiliter peruenire, pro assecuratione regni nostri accessimus ad confinium regni vtriusque, pluries mandantes eidẽ Iohanni, tunc regi Scotiæ, vt ad certa loca in cõfinio prædicto ad nos accederet, super præmis-

sis & alijs, assecurationis statum, tranquillitaté, & pacé regni vtriusque contingentibus, tractaturus. Qui spretis mandatis nostris, in sua persistés perfidia, ad bellicos apparatus cum episcopis, Prælatis, Comitibus, & Baronibus regni Scotiæ, ac etiã alijs exteris conductitijs contra nos, regnum nostrum, & regni incolas, hostiliter se cõuertés, accinxit, & ad hostiles aggressus & incursus procedens, regnũ nostrum inuasit, & quasdam villas regni nostri Angliæ, per se & suos deprædatus est, eas vastauit incendio, homines nostros interfecit, & nõnullis nautis nostris per eos peremptis, naues hominum nostrorum regni Angliæ comburi fecit, & è vestigio aggredi, denegatisq; nobis homagio & fidelitate, tàm pro se quàm pro alijs quibuscunque regni sui incolis per literas eiusdem regis, verba offensionum exprimentes, & inter alia, verba diffidationis continentes. Comitatus nostros Northumbriæ, Cumbriæ, & VVestmerlandiæ regni nostri Angliæ, congregato exercitu ingenti, hostiliter per se & suos inuasit, stragem innumeram hominum nostrorum, incendia monasteriorum, ecclesiarũ, & villarũ inhumanè perpetrando, & patriã vndiq; depopulãdo, infãtes in cunabilis, mulieres in puerperio decubantes gladio trucidarunt, & quod auditu horrendum est, à nonnullis mulierib' mãmas atrociter absciderunt, paruos clericulos primam tonsurã habentes, & grãmaticã addiscentes, ad numerũ circiter ducentorũ, in scholis existentes, obstructis ostijs scholarũ, igne supposito cremauerunt. Nos quoq; cernentes tot dãna, opprobria facinora, & iniurias in exhæredationẽ nostrã, & destructionẽ populi nostri ꝓditionaliter, nolẽtes ratione iuramẽti, quo ad conseruationẽ iuriũ coronæ regni nostri sumus astricti, præmissa facinora vlterius concelare, nec iura nostra relinquere indefensa. Cum ꝑ leges ipsũ Iohannẽ, tunc regẽ Scotiæ, gentemq; suã, nobis subditã, iustificare possemus, nec ipsũ regnũ Scotiæ, q̃ à longissim' tẽporibus sicut supꝛius exprimitur, nobis & progenitorib' nostris feodale extitit, in causis præmissis contra dictũ Iohannẽ gentemq; Scotorũ vires potentiæ nostræ extendimus, prout de iure nobis licuit, & processimus cõtra ipsos, tanquam hostes nostros & proditores. Subiecto itaque regno Scotiæ, & iure proprietatis ditioni nostræ subacto, præfatus Iohannes, quondã rex Scotiæ, ipsum regnũ Scotiæ, quatenus de facto tenuit, spõte purè et absolutè reddidit in man' nostras, ꝓditiones et scelera memorata corã nobis et ꝓcerib' nr̃is publicè recognoscẽs. Quo peracto, præfati Comites & Barones, nobiles & cõmunitates

regni

10

20

30

regni Scotiæ, quos ad pacem nostram regiam suscepimus, subsequenter homagia & fidelitatem nobis, tanquam immediato domino & proprio eiusdem regni Scotiæ, fecerunt. Ac etiã redditis nobis eiusdem regni ciuitatibus, villis, Castris, munitionibus, ac cæteris locis omnibus, ad dictum regnum spectãtibus, officiales nostros & ministros ad regimen eiusdem regni Scotiæ præfecimus iure nostro. Et cum iure pleni dominij in possessione eiusdem regni existere dinoscamur, non possumus nec debemus, quin insolentiam subditorum nostrorum rebellium, si quos inuenerimus, præheminentia regia prout expedire viderimus reprimamus. Quia verò ex primissis & alijs constat euidenter, & notorium existit, prælibatum regnum Scotiæ, tàm possessionis quàm proprietatis, ad nos pertinere pleno iure nec quicquã fecimus vel cauerim', scripto vel facto, sicuti nec possemus, per quæ iuri aut possessioni prædictis debeat aliqualiter derogari, sanctitati vestræ humiliter supplicamus, quatenus præmissa prouida præmeditatione pensantes ex illius vestri animi motu degnemini informare, suggestionibus cõtrarijs emulorum in hac parte fidem nequaquam adhibẽdo, quinimo statum nostrum & iura nostra regia supradicta habere velitis, si placet paternis affectibus, cõmendata. Conseruetur paternitas vestra ad regimen ecclesiæ suæ sanctæ, per tempora prospera & longeua. Datũ apud Kynardesey, Idibus Maij, anno. Mccci. & regni nostri. xxix. Quantum verò ad hoc, quòd petiuit papa, quod si rex Angliæ ius haberet in regno Scotiæ, vel in aliqua eius parte, procuratores & instructos mitteret, & fieret ei iusticiæ complimentum. Rex per se noluit, sed hoc cõmisit Comitibus, & alijs terræ proceribus, qui super hęc domino papæ huius tenoris literas rescripserunt.

Literæ, quas Comites & Barones Angliæ miserunt domino papæ, super negotio Scotorum.

SAnctissimo in Christo patri, domino Bonifacio, diuina prouidẽtia sanctæ Romanæ ac vniuersalis ecclesiæ summo pontifici, sui deuoti filij, Iohannes Comes VVarrenn. Thomas Comes Lancastriæ, Radulphus de Monte Hermeri Comes Glocestriæ & Herefordię. Humfridus de Bohun Comes Hereford. & Essex. & Cõstabularius Angliæ, Rogerius Bigot, Comes Norf. & Marescallus Angliæ, Guido comes VVaruvic. &c. deuota pedũ oscula beatorũ. &c. Sancta Romana mater ecclesia, per cuius ministerium fides catholica in suis actibus cum ea vt firmiter credimus & tenemus, magni-

ritate procedit quod nulli præiudicare, ſed ſingulorum iura conſeruari velit illeſa. Sane conuocato nuper per ſereniſſimum dominum noſtrum Eaduuardum, dei gratia, regem Angliæ illuſtrẽ, Parliamento apud Lincolniam generali, idem domin' noſter quaſdã literas apoſtolicas, quas ſuper certis negotijs cõditionem & ſtatum regni ex noſtra parte receperat in medio exhiberi, ac serioſe nobis fecit exponi. Quibus auditis & diligentius intellectis tàm ſenſibus noſtris admiranda quàm hactenus inaudita in eis audiuimus contineri. Scimus enim pater ſanctiſſime, & eſt notoriũ in partib' noſtris, ac nõnullis alijs non ignotũ, ꝙ à prima inſtitutione regni Angliæ, reges eiuſdem regni, tàm temporibus Britonũ quàm Anglorum, ſuperius & directũ dominium regni Scotię habuerunt in poſſeſſione, vel capitanei ſuperioritatis, & rectitudini ipſius Scotię ſucceſſiuis temporibus extiterunt, nec vllis temporibus ipſum regnum in temporalibus pertinuit vel pertinet, quouis iure ad eccleſiam veſtram ſupradictam. Quinimo idem regnum Scotiæ progenitoribus dicti regis noſtri, regibus Angliæ, atque ſibi, feodale extitit ab antiquo, nec etiam reges Scotorum & regnum alijs, quàm regibus Angliæ, ſubfuerunt vel ſubijci conſueuerunt. Neque reges Angliæ ſuper iuribus ſuis in regno prædicto, aut alijs ſuis temporalibus, coram aliquo iudice eccleſiaſtico vel ſeculari, ex præeminentia ſtatus ſuę regiæ dignitatis & conſuetudinis, cunctis temporibus irrefragabiliter obſeruatæ, reſponderunt, aut reſpondere debebant. Vnde habita tractatu & deliberatione diligenti ſuper contentis in literis veſtris memoratis, communis, concors, & vnanimis omnium noſtrum & ſingulorum conſenſus fuit, eſt, & erit inconcuſſè, deo propitio infuturum, quòd præfatus dominus noſter rex ſuper iuribus regni Scotiæ, aut alijs ſuis temporalibus nullatenus reſpondeat iudicialiter coram vobis, nec iudiciũ ſubeat quoquo modo, aut iura ſua prædicta in dubium queſtionis deducat, nec ad præſentiam veſtrám procuratores aut nuncios ad hoc mittat, præcipuè cùm præmiſſa cederent manifeſte in exheridationẽ iuris Coronę regni Angliæ & regiæ dignitatis, ac ſubuerſionem ſtatus eiuſdem regni notoriam, necnon in præiudicium libertatis, conſuetudinum, & legũ paternarum, ad quarum obſeruationẽ & defenſionẽ ex debito, præſtiti iuramenti aſtringimur. Etque in manu tenebimus toto poſſe, totiſque viribus cum dei auxilio defendemus. Nec etiam permittimus, nec aliqualiter permittemus, ſicut non poſſumus nec debemus, præ-

mus præmissa iam insolita indebita, præiudicialia, & alias inaudita prælibatum dominum nostrum regem, etiam si vellet facere, seu modo quolibet attemptare. Quocirca, sanctitati vestræ reuerenter & humiliter supplicamus, quatenus eundem dominum nostrum regem, qui inter alios principes orbis terræ, catholicum se exhibet, & Romanæ ecclesiæ deuotum, iura sua & libertates, & consuetudines & leges prædictas, absque diminutione & inquietudine pacificè possidere ac illibata persistere benignius permittatis. In cuius rei testimonium sigilla nostra, tàm pro nobis quàm pro toto com-
10 munitate prædicti regni Angliæ, præsentibus sunt appensa. Datis & actis Lincolniæ, anno domini. Mccci.

Pugnat Lanificus, Gallus ruit hinc inimicus.

ANno gratiæ. Mccij. alteri filij Israel, burgenses ciuitatis Brugensis in Flandria, vlterius sustinere non valentes, seu nolentes, punctos Scorpionum, exactiones vectigalium, imperia luti & lateris, quibus oppresserant eos ministri regis Francorum, noui Pharaonis, resumpto spiritu, consilioque præambulo, in oppressores suos vnanimiter insurrexerunt, omnes pariter occidendo. Hinc commotus rex Franciæ, vt olim rex Babyloniæ, vt ille solus deus diceretur
20 in terra, & iste solus rex in vniuersis gentibus dominaretur, misit Olofernem principem militiæ suæ, Comitem videlicet de Arthois, nominatissimum inter Christianos bellatorem, cum Ducibus, Comitibus, Baronibus, magistratibus, alijsque potestatibus, cum infinita sequela belligeratorum, equestriũ; loricatorum, instructorũ ad pugnam, florem militiæ Christianitatis, vt putabatur, ad Brugensis ciuitatis exterminium. Et quasi cooperientes superficiem terræ in equis & curribus, incusserunt timorem magnum, ad quas deuenerant ciuitates, resistere non audentes. Porrò Brugenses, pro acephalis habiti, cõstituerunt sibi ducem & præceptorem, nomine Pe-
30 trũ le Coning, qui eos vice Moysi in certamine gubernaret. Egressi ita vrbe propriã, obuiam processerũt Francigenis: Visaq; corũ multitudine indicibili, obstupuerunt, & animas suas deo cõmendantes, dixerunt. Domine tuum est bellum, tuumq; in pluribus vel in paucis saluare. Et eligentes pro patrijs legibus seruandis liberè magis mori, quàm diutius turpiter & seruiliter nimis viuere, discrimini se dederunt. Commissum est igitur bellum, & ceciderunt de Francigenis, Comes de Arthois, Comes de Alba Marla, Comes de Evv, Comes de Drevv, Comes Bolonia, Comes de sancto Paulo, Ra-

dulphus de Neel, Constabularius Franciæ, Guydo de Neel, Marescallus Franciæ. Petrus de Flote, Consiliarius regis Franciæ, velut alius Achitophel, filius comitis Haimoniæ, ac quadraginta Baronetti, cũ populo infinito. Miroq; modo, pedestribus equestres, dñi subditis, lanarum textoribus acies loricata, firmamẽtum formidini, regnum municipio, non audebat nec valebat resistere. Acta sunt hæc. v. Idus Iulij, iuxta Curtray. Hac ergo audita victoria, compatriotæ sui eliminatis Francorum præceptoribus ab eorum ciuitatibus, naturalibus ciuibus adhæserunt. Proinde tyrannizans rex Frãciæ, congregauit exercitum multum nimis, velut arenam, quæ est in litore maris, à mari Græco vsque ad Oceanum, ad debellandas virorum Flandrensium potestates, in quibus affuit idem rex Francorum. Cæteri verò ad defendendum natale solum, non ad impugnandum alienum, apostolica benedictione admoniti, direxerunt aciem contra eos. Dispositoque bello & parum distantibus ab inuicem, non ausus rex Franciæ in Flandriam descendere, Flandrensibus verò nolentibus egredi de patria sua, fatigatoq; populo Francorum de itinere, ac fame nimia exinanito per lõgum tempus, necnon rege Francorum morante apud Atrabatensem † ciuitatẽ, abierunt furtiuè retrorsum plusquam quinquaginta millia virorũ mortis rei. Tandem & ipse rex Franciæ inglorius cum tota sequela sua, ineffabili ignominia, ad sua repedauit. ix. die mensis Octobris. Hęc non ad plenam gestorum historiam, sed ad memoriam perstrinximus futurorum, vt meminerint posteri quomodo conditorum gubernator potentes, de se nimium præsumentes, non desistit humiliare. Ad alia † regem Anglorum tangentia reuertamur. Rex itaq; Angliæ, gestiens pacem bonam fieri in diebus suis, misit nuncios præclaros circa Pascha ad regem Franciæ, vt quid de bello & de pace deliberasset, per eosdem renunciaret. Qui accepto responso, quòd non possunt tam ardua tractari negotia, nisi duodecim Pares plenariè congregarentur, quodque tunc non potuit fieri, ipsis procul propter inopinatas emersiones noui bell in locis varijs occupatis, sed, vt post dies quindecim ista fierent, expectarent. Quo transacto tempore, adunati maiores Franciæ, se nolle diffinire de prædictis, responderunt Anglis, nisi in præsentia Scotorum confœderatorum suorum. Hoc audito, ad Angliam redierunt. Super hoc tenuit rex Parlèamentum suum apud VVestmonaster. Kalendas Iulij. Et recitatis frustratorijs dilationibus & dilatorijs machinationibus,

† vrbem.

† gentem.

nibus, rursum illuc ipsos nuncios, diuulgata iam triumphali victoria per Flandrenses de Gallis, remittere curauerunt. Quibus respōsum fuit quòd rex Angliæ adueniret in propria persona, & inter duos reges adeò benè conueniretur de pace, quòd maiores & superiores regni vtriusque, hoc sibi profuisse applauderent, & mediocres & infimi non dolerent. Igitur rex Angliæ tenuit Parleamētum suum apud VVestmonaster. in festo translationis sancti Eadvvardi regis, vbi ista recitata displicuerunt. Sed ex totius regni consilio definitum est, regem in regno proprio commanere, nec pro mandato vel suggestione regis Francorum ab Anglia egredi est permissus.

Papa Bonifacius moritur, sequitur Benedictus.

ANno gratiæ. Mccciij. qui est annus regni regis Eadvvardi tricesimus primus, Eadvvardus rex Angliæ, hostilium aggressionum magnificus triumphator, ad Scotorum insolentias reprimendas, fidelitatem suam atrociter præuaricantium, cum peremissent fideles suos, pro tuitione regiæ pacis ibidem transmissos, alios sauciassent, alios semiuiuos ratiocinio magno dimisissent: in vindictam malefactorum, & succursum gentis suæ, expeditione militari, circa Pentecosten, Scotiam est ingressus. Post recessum quidem regis Angliæ à regno Scotiæ, & post plures cædes & incendia, ad vltimum Scoti obsederunt manu hostili castrum regis Angliæ, videlicet Striuelin. Ad quod per regem Angliæ defendendum †.lx. viri sagittarij, dūtaxat fuerant deputati, habentes victum parcè satis semensem. Venerunt ergo magnates Scotorum, in multitudine graui, castrum illud fortiter obsedētes. Et contra, obsessi viriliter illud defenderunt. Cumque obsedentes castrum pre soliditate & sublimitate eius, non possent arte, ingenio, tormento, vel quomodolibet deteriorare, statuunt obsessos, fame fatigatos et inedia, aliquando superare. Quod intelligentes obsessi, parcius stauro suo vsi sunt. Et tam diu obsessū est castrum, donec consumptis cibarijs, necessitate cogente, occisis equis & canibus, ederent carnes ipsorum cum sanguine. Et quod miserabilius est ad loquendum, coria ipsorum animalium pransi sunt. Quodque horribilius est ad audiēdum, mures & murilegos, quos decipulæ ceperant, manducarunt. Consumptis proinde omnibus, quæ mādi possunt, dixerunt inter se obsessi. Ecce inimici nostri satagūt nos fame deuincere, & relictum est nobis modicum frumēti, & duæ partes vnius bouis. Sane proijciamus quartam partem

†lxviij.

 stateris

stateris de fruméto, & quartam parté bouis in hostium cuneos, reliquum cras & perendie comedamus & moriamur, si autem nos messe & carnibus abundare, fortè ab obsidione recedent. O laudabilis industria, & si à Iosepho famosissimo quondam Iudæorum bellatore inuenta. Quod cum fecissent obsessi, ludificati dixerunt obsessores: retrocedamus, quia nihil proficimus. En quos sperabamus fame perisse, in eiectione stauri sui, contrariũ experimur. Porrò Scotis recedentibus, miserunt mox obsessi vnum ex suis ad regẽ Angliæ pro victualibus, & remedio citissimè habendo, alioquin Castrum nullaten', diutius posse defendere. Sed qui missus fuerat, currens sponte per deuium, & à tramite bonitatis exorbitans, venit ad exercitum Scotorum, nuncians eis penuriá, quam passi sunt obsessi, & qualiter plures ex eis mortui sunt, & consilium dedit sui faciendi propositi. O proditor, fili Rechab, ignoras mercedem, quam tibi datur' est rex Dauid. Quis restitit ei, & pacé habuit. Quis eum fefellit, & † vicem non luxit. Redierunt igitur Scoti, & castrum iterum obsederunt, & obsessi non habentes vnde viuere, post triduũ castrum reddiderunt domino Iohanni de Soules, & saluos pacti sunt Scoti eos ad regem Anglorum abire. Deputatur proinde custodia illius Castri animoso militi, electo de millib', Gulihelmo Olyfard, habenti subter se trecentos homines bellicosos, in locis varijs constitutos. De quibus. cxx. ad defensionem castri illius secum retinuit. Pro his, & alijs multipharijs iniurijs, ingressus rex Angliæ Scotiam, vt in chamo & frœno maxillas eorum comprimeret, qui non approximantes ad pacem suam, eam infregerant, & dolos machinauerant tota die. Igitur in manu forti occupauit munitiones, & oppida eorum. Et cum appropinquaret castello de Brihyn, quod contra eum erat, ordinauit obsidionem. Defensor autem castri illius, miles audacissim' animo & corpore, nomine Thomas Maille, non veritus regales acies, confidens in fortitudine murorum densorum, nihili pẽdebat impugnationes vallidas machinarum. Quoniam, cùm tormenta valida regis Angliæ iacerent lapides indesinenter contra muros castelli, nec paries cederet, post redundationẽ lapidum, stetit ille miles Thomas cum manutergio, & extersit læsuram de muro in subsannationẽ & derisum totius exercitus Anglicani. Et cum per †. xl. dies castellum strenuè defendisset, in vigilia sancti Laurentij, ipso stante iuxta propugnacula muri, directo tormento ad eundem Thomam, emissi lapidis ictus partem propugnaculi

Margin: † lucem. † xx. 10 20 30

naculi tetigit, & ex sua vi, vltra torrens percussit astantem militem Thomam in pectore, qui quassatus penitus, cecidit mox supinus. Cumque adhuc palpitaret, accurrerunt serui eius quærendo, an adhuc Castellum reddere debuissent. Et † valedicēs eis, in maledictionibus suis pro hoc proposito, expirauit. Et statim post, ipso die, obsessi, omni destituti auxilio, Castellū regi Angliç reddiderunt. Erant autem in Scotia duæ famosissimæ abbatiæ, in facultatibus opulentissimæ, & in ædificijs munitissimæ, Aberbredok videlicet & Dunfermelin. Porrò Dunfermelin infrà procinctum suum ampla erat nimis, continens tres carrucatas terræ, palatia quasi regia continens in se multa, ita vt tres indyti reges, cum eorum sequela, singuli sine alterius improbitate, simul & semel hospitari poterant. Idcirco propter nimiam capacitatem loci, soliti fuerāt maiores natu regni Scotiæ illuc conuenire, & machinationes contra regem Anglorū conficere, & plerumque in tempore belli, velut de latibulis prodeuntes, latrocinalem prædam & cædem, in populum Anglicum frequentabant. Cernens igitur exercitus regis templum domini, non ecclesiam, sed spelūcam esse latronum, quasi sudem in oculo genti Anglorum, misso funiculo exartionis, antra, muros, palatia omnia coæquans terræ, funditus dissipauit, ecclesia duntaxat ab incēdio reseruata, & paucis domibus, monachis regulariter competētibus. Eodē quoque anno, in festo sanctæ ac indiuiduæ Trinitatis, pax diu desiderata inter duo regna, primo in Francia, posteà in Anglia publicatur. Sub quo tēpore restituta est regi Angliæ Vasconia cum omnibus iuribus suis & libertatibus, sub forma qua prius ante initium belli huius eam tenuerat. Die sancti Marci Euangelistæ, Guydo, filius Comitis Flandriç, cum mille viris ingressus Selādiam, non veritus multa millia hominū sibi occurrētium, pedester viriliter dimicauit, hostibusque triumphatis, obtinuit Comitatum. Et quàm sepè addidit furor regis Franciæ irasci, & armatum militem contra Flādrenses emittere, nō est nostrum hic illud inserere. Sed quoties miserit, constat quòd toties perdiderit. Quia, aut in acie belli corruerunt, aut de acie ignominiosè & inglorij redierunt. Et in tantum inclinata est Francorum superbia, vt pro magno haberetur, si cum Flandrensibus vsq; ad certum tempus Francia pacificaretur. Adeo vt dicere possent Frāci, fugiamus Flandrenses. Dominus enim pugnat pro eis. Sub his quoque diebus, obijt magister Richardus de Grauesende, episcopus Londin. & ex vnanimi assensu capituli Decanus

† maledicēs.

canus illius ecclesiæ, magister Radulphus de Baldok, in episcopum est electus. Porrò electionem illam impedierunt tres canonici ipsius ecclesiæ, paulo ante, in visitatione archiepiscopi Cantuar. à præbendis suis priuati & suspensi, appellantes ad sedem apostolicam contra electum, eò quòd prohibebantur die electionis capitulum intrare. Hoc itaque anno, rex Eaduuardus in Scotia hyemauit inter vrsos & tygres, ac cæteros ferarum saltus, dracones non veritus, tanquam leo, cunctas bestias siluæ terrens, miroque modo veluti Dauid circumdatus à Ziphæis, non est læsus ab eis, neque traditus. In fine igitur huius anni, quia Eaduuardus leo, rex bestiarum, decreuerat non se illinc discessurum, nisi totaliter prius aut omnes deuinceret, aut omnino vinceretur, magnates regni Scotiæ, tam Comites quam Barones, superato eorundem rebellionis errore, & ad nihilum minus modicè vi redacto, aduertentes vndequaque grassare facem, & non pacem, se & sua voluntati regis Anglorum submittebant. Qui autem admisit eos ad gratiam suam, nunc hos, nūc illos in misericordijs suis multis, quos constituens sub tributo, pecuniaria pœna mulctauit, & secundum qualitatem & quātitatem cuiusque delicti dies & annos pro certis terminis solutionis inducias relaxauit. Sub his quoque diebus, & hoc anno, quo ista fiebant in Scotia, ea tempestate, in vigilia natiuitatis beatæ Mariæ, papa Bonefacius, procurante, vt creditur, rege Francorum Philippo, inter quos horrenda dissensionis per longum tempus extitit materia, à quibusdā inimicis suis, & specialiter à quodā nomine Sarra de Campania atrocissimè, irreuerēterq; deprædat' fuit in palatio suo, Anagniç ciuitatis, spoliat' fuit bonis suis omnibus, & in carcere p triduū custoditus. Posteà redijt Romā: & ibi tactus dolore cordis & angustia, infra breue temporis spatium vitam finiuit. & rex Angliæ Eaduuardus de Thesauro suo per vnicum latronem in Anglia, propter quod decem monachi VVestmonasterienses fuerunt incarcerati cum iniuria. Verùm quia à seculo non est auditum, postquam pax ecclesiæ per vniuersum mundum est reddita, tam arduum flagitium falsos Christianos, qui se dicunt Christianos & non sunt, in summum commisisse pontificem, ad notitiam futurorum, qui post multa tempora nasciturí sunt non sufficit dixisse (papa Bonifacius spoliatus fuit omnibus bonis suis) & præsumptuosissimus latro per se Thesaurariam domini regis Angliæ † subintrauit nisi modus & forma vtriusque facinoris subnectatur. Rursumque cogitatio hominis

† vsurpauit.

nis semper est ad malum quàm ad bonum propensior, cum audi-
tur .x. monachorum incarceratio pro Thesauris regis Angliæ, subre-
pit statim iniqua suspitionis cogitatio. At cum non declaratur eo-
rum innocentia, auditor cõgaudet contumelijs, nec opprobrijs de-
sinit insultare. Ad hoc, filij qui nascentur & exurgent, nisi super his
fiat declaratio, ac aut desidię vel inertię illos, qui tunc erant, arguent,
vel quod formidolosius est ad dicendum, in omittendo causam e-
stimabunt eos facti culpabiles extitisse. Ad hoc subest alia declarã-
dæ incarcerationis necessaria ratio. Qui in rerum natura cum hæc
10 fierent, nondum erant cum discipulis Iesu, quando tentabatur à
diabolo, & post multas & varias tribulationum præssuras demum
à domino visitatis. Post multas retro generationes nascitur*, forsitã
est dicturus: in regis annalibus cõtinetur. x. monachos pro Thesau-
raria sua incarceratos fuisse. Hoc nomen horroris est, nomen suspi-
cor statim malum. Cum enim incarceratur quispiam, hoc inde con-
uitium, aut ergo inobediens iussis principum, aut transgressor re-
gię pacis erat, hęc responsio. O didime, super te conqueritur vox ec-
clesiæ. Infer digitum tuum huc, & cognosce loca clauorum, & noli
esse incredulus, & maliloquus cum falsi loquis, sed fidelis. Ostendã
20 tibi sũmatim, & alijs maliloquis superbiæ tuæ, ad pręterita falcanda
† in properia, modum & formam spoliationis domini papę in vni-
ca lectione. Necnon loca clauorum, & fossuram lateris muralis in
Thesauraria regis Angliæ, atque causam in carcerationis cum mo-
lestijs, quæ exinde monachis illius loci per viros diabolicos perue-
nerunt, posteris manifestimè derelinquam. Quæ tamen hic omit-
tuntur, quia in præsenti codice nimis prolixum esset inserere. Papa
verò Bonifacio, dignitate papali non obstante, in præiudicium to-
tius ecclesiæ immisericorditer omnibus bonis suis, vt præmissum
est, deprædato, & in carcere per triduum custodito, præ irreuerentia
30 ecclæsiæ Romanæ, & sibi dei vicario illata, tactus dolore cordis, &
angustia, infra breue temporis spatium vitam finiuit, videlicet xij.
die Octobris. Et sepultus fuit in crastino, in ecclesia beati Petri, in
mirifico sepulchro, quod sibi præparauerat adhuc viuens. De quo
quidam versificator sic scripsit.

Ingreditur vulpes, regnat leo, sed canis exit.
Re tandem vera, si sic fuit ecce Chimera.
Alter verò sic,
Vulpes intrauit, tanquàm leo pontificauit.
Exiit vtque canis, de diuite factus inanis.

† improprie

Quo

Quo defuncto & sepulto, in crastino conuenientes in vnum Cardinales, elegerunt episcopum Ostiensem, de ordine Prędicatorum, & decimo die post creatus in summum pontificem, & Benedictus xi. est vocatus.

Anglia leta canis, gens Scotia pugnat inanis.

ANno gratiæ. Mccciiij. qui est annus regni regis Eaduuardi tricesimus secundus, papa Benedictus, dum apud Perusium verbum dei populo prędicaret, inter cętera deplorauit abhominabile exitiũ, in vicarium Iesu Christi & Petri commissum. Nec tamen casum personæ defleuit, quinimò ipsum Christum à militibus Pilati iterũ spoliari asserens, captum, damnandum, & tanquam remortuum, planxit in carcere, velut in sepulchro, triduo à militibus custoditum, non vt dicit apostolus, Christus resurgẽs ex mortuis, iam non moritur. & cæt. Verùm est in carne iam glorificata, sed sicut dixit dominus Iesus Christus, Petro interroganti. Domine quo vadis? ait. Venio Romam, iterum crucifigi. Intellexit hoc Petrus de sua dictũ passione, quod in ea dominus esset passurus, qui patitur in sanctis misericordiæ pietate. Et sicut idem alio loco dicit. Quod vni ex minimis meis fecistis, siue honoris siue dedecoris, hoc noueritis me passurum. Cumque hæc, & plura his similia de occasu papæ Bonifacij recitaret, spoliatores eius, vel omnes ipsis assentientes, vel qui huic conscij extitere, duplici contritione anathematis irretiuit. Insistens, & immoratus quàmplurimum huic verbo. Si quidem in viridi ligno hæc fecerunt, in arido quid facturi sunt? Cumque fulgura & choruscationes diuinæ vltionis flagitiosos viros inopinatè occupare assereret, & se ad hoc electum, & in cathedra seniorum collocatum, vt annunciaret populo scelera eorum diceret vt resipiscerẽt, satisfaciendo de commissis commonuit, alioquin ad radicem maledictionis, & stirpis pestiferæ securim amputationis & euulsionis se positurũ necessariò & quàm citius pręconizat. Huiuscemodi igitur interminationibus exterriti viri venifici, cum alio Caipha captãtes consilium expedire, quòd vnus homo moreretur, quàm tota gens, vel tribus Columnensium deleretur, corrupto per pecuniam pincerna domini papæ, impotionatus non post dies. xv. superuixit. Obijt ergo papa Benedictus in ciuitate Perusij septimo die mensis Iulij, cum sedisset mensibus octo, diebus. xv. Post cuius decessum, oritur inter Cardinales sæua dissensio, ita vt de eligendo pontifice per menses. ix. de ipsis Cardinalibus, non poterant concordare. Sub

eodem

eodem quoque tempore, quo reges solebant ad bella procedere, fortunatissimus rex Anglorum Eaduvardus, peragratis quibusque Scotiæ partibus, calcatis victoriosè cornibus superborum, domitis rebellium fremitibus, deditis eius arbitrio cunctis nobilioribus regni Scotiæ, ac etiam debellatis, adhuc restabat vnum Castellum fortissimum expugnandum, videlicet **Striuelin**. Ad quod cum peruenisset rex, statim obsidionem disposuit. Defensor autem Castri, miles satis magnanimus, dictus Gulihelmus Olyfard, cernens tam elegantem expeditionem, se & suos circundarei, mittit legationem, petens à rege sibi licere magistro suo Iohanni de Soules, transmittere in Franciam, experiri certè an deberet spontè, & sine resistentia regi reddere Castellum, vel contra eum, quàm diu poterat, illud defendere. Cui rex, nequaquam. Quinimo, si salubrius æstimauerit, Castrum defendere, quàm illud nobis reddere, ipse viderit. Quo responso accepto, recordatus est Gulihelmus iuramenti, quod fecerat magistro suo, agenti tunc in Francia cum quibusdam Scotis, gratia defensionis habendæ. Sed quia non aderat auxiliator, neque qui ferret iuuamen, ad resistendum aciei regiæ se præparat, quantum potest. Aestimabat autem se non regi obnoxium esse, si Castellum defenderet contra eum, pro eo quòd fidelitatem vel homagium nunquam sibi corporaliter præstitisset. Sed quomodo vnà cum magistro suo terram alterius, & Castrum regis fraudulenter inuaserat, non sanè prospexit, aut noluit intelligere, vt benè ageret. Porrò rex Angliæ, animauit populum suum ad bellum, replicans qualiter post obitum Alexandri, regis Scotiæ, Comites & Barones illum, in principalem dominum elegerunt, fidelitatem & homagium sibi dantes, corporali præstito sacramento pro se, & pro cunctis maioribus & minoribus regni, tàm præsentibus quàm futuris, vt discusso iure singulorum vendicantium coram eo, ille coronam susciperet, quem ipse iudicauerit amplius habere iuris ad regnum. Quique præcauentes sibi in futurum, vt rex Angliæ, non quasi vocalis eorum, & regni, & regis Franciæ dominus, quicquam constitueret, verum etiam ipsum tanquam aduocatum dominum, & realem possessorem, omnibus Castellis, ciuitatibus, burgis, Marescallijs, Senescallijs, ac cunctis alijs proprietatibus, quæ ad regnũ pertinent, ipsum per dies. xl. pacifice seisiarunt, ne in † vanum currerent, aut in irritum factum proprium reuocarent, prout in patenti eorundem instrumento, inde confecto, plenius continetur.

† vacuum.

Postmodum electus eorum rex & coronatus, contra ligium dominum suum, regem Angliæ, mouens bellum deuincitur, & carceri mancipatur. Peremptisque. c. M. viris & amplius in bello, apud Beruicum & Dunbar, insuper captis Baronibus, Comitibus & militibus regni Scotiæ, & in Anglia incarceratis, ipse conquæstor & monarcha duorum regnorum efficitur lege belli. Denuo dimissis illis misericorditer repedare ad Natale solum, & iterum bellum suscitãtibus occurrens rex cum armato milite, regnum Scotię, aliàs in ore gladij adquisiuit, occisis in bello iuxta Faukirke. lx. M. viris de Scotis. Dixitque rex. Cum igitur iam tertiò rebellionis filios claua potentiæ nostræ bellicosè domuerimus, & non sit qui resistat nobis, nisi alter Siba, filius Botrij, cõmilitiones optimi, seruate titulos laudis vestræ, vt expugnato nociuo vermiculo, honor vester propensius augeatur. Perorauerat ista rex, & legionis vel exercitus probatur assensio. Proinde tenduntur balistæ, eriguntur machinæ, fabricantur tormenta ad lapides iaciendos. Ex aduerso autem restabat Castrum firmissimum & altum, quia iuxta ripam maris super rupem solidissimam extitit fabricatum. Ad quod vnus introitus, cuius & exitus. Deintus verò viri egregij quos desperatio reddidit fortiores. Vtrobiq; pugnatur, subsannant hi in arce inferiorum ictus missilium, impugnationes machinarum retorquẽtes super Anglos ex alto, inuisa iacula balistarum, & lapides, quibus plurimos sauciarũt, & alios necauerunt. Et exeuntes aliquando de Castello, strages in exercitu faciebant. Porrò motus super his rex, iubet vt erectis immensis tormentis, lapides torrentes ad murum, & vltra murum cõtinuè iaciantur. Sed qui contra murum † impingebant, aliquando in vanum resiliunt. Qui verò vltra murum circumferebantur, ruentes in Castrum, multum eis nocebant. Nam adeo assiduè faces & lapides intra Castrum tormentarunt, quousque aceruos messis eorum cremarent, cunctaque Castri ædificia funditus prosternerent sua mole. In omnibus autem his, non est auersus furor obsessorum maledictus, quia pertinax, non secessit robur obsedentiũ Anglorum, quia efficax. Erãt autem infra Castellum in rupe cauernæ & speluncæ concauæ, vel cauatæ, & desuper murus fortissim', & in muro arcus & antra, in quibus reconderant victualia, quæ habebant, in speluncis ad ictum lapidis delitescentes. Cumque transissent nonaginta obsidionis dies, nec castellani se redderent, ait rex. Viuit dominus, non recedemus hinc, quousque debellauerimus

† expugnabant.

cos,

eos,aut ipsi nos hinc fugauerint. Cui alius,confortans regē,ait. Domine mi,fac quæcunq; sunt in corde tuo,quia dominus est tecū. Et verè dominus erat secū, admirantissimè corā omni populo seruans eum. Nam cū animaret exercitū suū ad prælīū, illeq; semper prim⁹, & sæpius,& propius iuxta Castelli murū accederet,& inermis super dextrariū equitaret,ecce angelus Sathanę misit in cor hominis Scoti,vt mitteret manū in Christū domini,qui de turri regē aduertens, tensa balista,emissum spiculū direxit ad cor regis. Sed angelus domini ictū frustrat. Audi miraculū. Telū diaboli iacitur super Christum domini. Sed ô Sathan sagittasti regem, nō mactasti regē. Robam regis perforasti,in nihilo carnem lædens. Sed neq; iumentum sessoris vales perimere, dum per medium lori auolas horribilibus sibilis. Sellam perforas,nec cutem depilas. Et frequenter in obsidionis cōtinuatione,hi in arce ab alto ad regem inermem spicula crudelissimi tormenti, quod Anglicæ dicitur **Springold**, iaciunt perimendum. Sed dei nutu,nec regem, nec sonipedem eius læserunt. De populo quidem plurimos necauerunt. Et cum dissuaderetur,ne amplius sic inermis procederet, propter auolantium quasi de tenebris spiculorum infortunium,à quibus velut à dęmonio meridiano metueret,respondit. Cadent à latere meo mille, & decem millia à dextris meis,ad me autem nocendum non appropinquabunt. In nomine domini suscepimus bellum iustum,propterea non timebimus quid faciat nobis homo, quoniam à dextris nobis est, idcirco minimè cōmouemur. Altera die, cum rex equitaret inermis cominus iuxta murum,ex quo timuit omnis Anglorum exercitus,effrænati hostes lapidem miræ magnitudinis submittunt, vt regem opprimerent. Res stupenda nimis,ex turbine molæ violētissimo,quasi ad ictum tonitrui,dextrarius regis resupinatis pedib⁹ corruit, quasi asina Balaam,dans locum exterminatori. Et accurrentes commilitones,traxerunt regem per decliuum montis,increpantesque dixerunt. Domine quare proprius cæteris inermis ad murum acceditis, vt præliamini? An ignoras quòd multa desuper ex muro tela mittātur? Quis percussit Abimelech filium Ierobaal? Nonne mulier misit super eum fragmentum molæ de muro, & interfecit eum in Thabes? Manete amodo in papilionibus. Siue enim fugerimus, non magnopere de nobis ad eos pertinebit,siue media pars de nobis ceciderit, non satis curabunt,quia sola persona vestra pro decem millibus cōputatur. Melius est igitur vt sitis nobis aliorsum in præsi-

dio. Quibus rex. Viuit dominus, non dimittam vos, siue in vitam siue in mortem abieritis. Proinde iussit rex Arietem fabricari, quem †Græci Nicontam vocāt, quasi vincentem omnia, & Lupum belli. Verùm Aries indecens & incompositus, parum aut nihil profuit. Lupus autem belli, minus sumptuosus, † inclusis plus nocuit. Audi inaudita, immensa quidem tormenta ictu vnius lapidis, duos antiparietes de arce, in vertice rupis fūdatos, quasi sagitta per filum aduolans, perforarunt. Plures autem lapides minorum machinarum densiores muros impingentes, † frustatis obuijs lapidib' in muro, locum commorabilem quasi victorij vendicabant, in signū perpetuæ victoriæ, & magni triumphi magnifici regis indeléda vestigia relinquentes. Et de regis sapientia, non est obmutescendum. Cum igitur quàm plura iacula ipsū à dextris & à sinistris ex obsessis circundarent, & in cassum deciderent, volentes Anglos tela colligere, prohibuit rex, ita fatus. Paruipendite & transite. In non colligendo spicula æstimabunt, ea vsque nos minimè peruenisse. Si verò ipsa collegeritis, animaduertent illa propius accidisse, & animosius erga nos tela sua dirigent. Proinde obsessi videntes alia machinamenta, leuata superius quàm Castri murale, ex tunc præ timore inuisibilium missilium sub diuo progredi non audentes, scientesque quoniam consummata sunt omnia quæ infrà Castellum illud erant ad sustentationem, & Castelli & sui infrà triduum captionem, maiores exercitus regij alloquuntur, pollicentes se Castellum reddere, ita quòd pœnam proditorum & homicidarum non luerent. Spondent reliqui quantum in eis foret. Exeuntes igitur de Castello singuli, rei mortis, die sanctæ Margaretę virginis, venerunt ad regem more furum discincti, discalciati, aspersi cinere capita, funiculos in manibus & in collis perfidè portantes, huiuscemodi se benè meritos ostendentes, gratiam regis petentes. Quibus rex. Nequaquam ad meam gratiam, quià indignè vos recipiam, sed ad meam voluntatem. Cui rei. Domine, ad vestram voluntatem nosipsos submittimus. Quibus rex. Equidem meæ voluntatis est, vos membratim distrahi & suspendi, si quo minus, permittam vos saluos in Castellum redire. Cui Gulihelmus Olyfard, † humi prostratus, cum singultibus, ait. O domine rex, scim' quia maior est nostra iniquitas, quàm vt veniam mereamur. Neque enim fuit familia mea ista, nisi obnoxia domino nostro regi. Veruntamen, rex pietatis, deprecamur ineffabilem clementiā vestrā, quam siue cōsequimur indigni, siue nō, habetote

†Hæbræi. †obsessis. †frustratis †solo.

habetote nos omnes tanquam mortuos super terram. Cumque eiulatu magno fleret, rex alijs paricidis dicebat. Quid petitis & vos? Et illi gemebundi clamauerunt. Rei sumus mortis. Ad vestram voluntatem suscipiatis nos domine. Motus ergo rex super tantis clamore & fletibus, auertit se parumper, sed etiam totus populus circumstans ad lachrymas compunctus est. Proinde iussit rex eos suscipi, & diuersis Castellis Angliæ singulatim incarcerari, nullum ex eis perimens, nullum damnans. Proditor autem ille prophanus, cuius fraude Scoti illud Castrum adquisierant, capitur, caudis equorũ
10 trahitur, demum laqueo est suspensus. Et sic cessauit quassatio tanti belli, porrò rex adhuc post redditionẽ Castelli, fecit meliorare Arietem. Cui alij dixerunt. Domine, vt quid perditio hæc? Iam Castellum redditum est nobis. Respondit rex. Quod facio nunc, non est destructio, sed post me bellantium aut regnantium hostilium Castrorum doctrinalis quassatio. Proinde victoriosissimus rex Angliæ Eadvvardus, deputatis in Castello illo, & in cæteris locis Scotię, viris nobilibus, qui triumphalem pacem suam cunctis indigenis seruarent, comitantibus eum Comitibus & Baronibus Scotiæ, in signum deditionis & rebellionis debellatæ, ad Angliam lora di-
20 rexit. Tenuit igitur rex Natale suum apud Lincolniam, & præcepit procuratoribus domus suæ, ita splendidè & permagnificè administrare, quæ necessaria erant, pro tanti iocunditate festi, sibi & comitiuæ suæ, tanquam monarchæ, regi, & domino duorum regnorum. Ibique refocillans suos Comites & proceres in multis delitijs per dies multos, virtutes bellatorũ laudum præconijs attollebat. Quos condignis muneribus gratificatos, & pro laboribus commendatos, lætos dimisit ad propria & iocundos.

Papa prius moritur, hic Clemens papa creatur.

ANno gratiæ. Mcccv. ad Annunciationem dominicam, aderat
30 rex Eadvvardus cum magnatibus populi sui apud VVestmonaster. acturus deo gratias, & beato Eadvvardo, pro triumpho de Scotis potito. Compassusq; super iniusta incarceratione monachorum VVestmonast. iussit mox fieri liberationem eorũ. Sed superabundante peruersorum iudicium malitia, prolongantiũ iniquitatẽ suam, vltra præceptũ regis tenuerũt per octo dies monachos in carcere. Quo audito, præcepit rex iusticiarijs suis, vt omissis cæteris curis, incarcerati monachi eorum abbati continuò redderentur. Sub illo quoque tempore, Nicholaus de Segraue, miles, vnus de pręstã-

tioribus de regno, pro tali causa arestatus fuerat coram rege. Alius quidam miles, Iohãnes de Crombevvelle, ipsum de proditione arguerat. Ille autem in defensionem, obtulit se duello. Rex propter bella sua noluit ista pati. Ille verò non licentiatus, & cõtra prohibitionem regis, mare transiuit, persequens accusatorem, ipso rege adhuc inter hostiles acies constituto. Idcirco reputat eum rex in iudicio vitæ suæ contemptorem, nec per ipsum stare, quin rex ab hostibus interiret. Et ille in regis gratiam se submisit. Cui rex. Iusticiam fieri volo in iudicio. Proinde iusticiarij, triduo super hoc consultantes, responderunt regi, huiusmodi hominem reum esse mortis, & omnia bona sua mobilia & immobilia regij iuris esse. Verũtamen propter generositatem sanguinis addiderunt, non hunc in regis contemptum ab Anglia egressum fuisse, sed propter iram se de suo criminatore vindicandi. Regis autem esse, posse facere misericordiam cum eodem. Quibus rex. O diu consultati sed inconsulti. Equidem meum est posse, & velle cõferre gratiam, & cui voluero, miserebor. Nec propter vos amplius, quam pro cane. Quis in gratiam meam se submisit, & repulsam passus est? Veruntamen vestrum iudicium in scriptura redigatur, & pro lege amodo teneatur. Proinde dictus miles ad carcerem ducebatur, ne impunitus armaret audaciam, & rigor cæteris timorem incuteret contemnendi. Et post paucos dies, elaborantibus multis nobilioribus regni, & † ostendentibus se. xxx. suis paribus, cinctis gladijs, corpus pro corpore, & bona pro bonis, vna in solidũ, quoquo die rex eum vocauerit, nec adesset, liberatus est, & per regem cunctis facultatibus suis restitutus. Circa eadem verò tempora processit in publicũ, nouum inquisitionis Breue, quod Anglicè dicitur **Traylebaston**, contra intrusores alienarum terrarum, qui propter timorem conquerẽtium, ipsas terras, vel prædia, in manus potentium alienarant. Et cõtra conductitios hominum vapulatores, qui ab vno viro conducti, volebant, propter vnam summam pecuniæ, alium vapulare, & iterum à vapulato propter duplum censum, vel amplius, reuapulare nequius conductorem. Et contra conductitios, promptos ad capiẽdas seisinas, contra iusticiam, vi & armis, in ecclesijs, terris & alijs tenementis. Contra huiuscemodi pacis infractores, raptores, incendiarios, murdratores, pugnatores, & falsos assisatores, deputantur per Angliam diuersi iusticiarij per hoc Breue, ad faciendum vindictam in nationibus inopibus, increpationes in populis locupletatis. Per hoc qui-

† offerentib⁹

10 20 30

hoc quidem Breue, multi perempti, multi noxij, pauci innoxij sunt inuenti. Adeò quidem rigidè processit huius coercionis iusticia, quòd pater proprio filio non parceret, sed increpans castigaret. Præ timore autem multi exterriti, spontaneè exulabant, & per fugam & redemptionem pecuniæ creuit fiscus. Illis autem diebus Cardinales Romani, dum ad inuicem dissentirent super electione apostolica, tandem aspicientes à longè, iniecerunt mentis aciem vltra Alpes ad archiepiscopum Burdegalensem, Bertramum de Angeous, ipsum in summum pontificem die Pentecostes vnanimiter elegerunt, & Clemens quintus vocatur. Circa festum Assumptionis beatæ Mariæ, quidam Scotus, dictus Gulihelmus VValeis, refuga pietatis, prædo, sacrilegus, incendiarius, & homicida, Herode crudelitate immitior, Nerone vesania debacchantior, qui pudenda hominis, quæ deus cælari voluit, faciens eis perizomata, cum Chanaan maledicto discooperuit, cogens quamplures viros ac mulieres Anglicos, mixtim charolare nudos, & psallere ante se, constitutis à tergo tortoribus cum scorpionibus & aculeis, flagellantibus incuruãtes, & pungentibus vti cederent in directum. Qui infantes in cunis vagientes, & quosdam pendentes ad vbera euiscerauit. Qui pueros in scholis & in ecclesiis, ad magnum numerum incendio cõflagrauit. Qui dum collegisset exercitum Scotorum in bello de Foukirk, contra regem Anglorum, & vidisset quòd nequiret resistere tam forti exercitui, ait Scotis. Ecce adduxi vos ad annulum, charolate, vel tripudiate vos sicut melius scitis. Et aufugit è prælio, populum suum in occisione gladij derelinquens. Hic vir Belial, post innumera flagitia, tandem per ministros regis capitur, & Londinum volente rege de ipso fieri iudiciũ, adducitur, ac per nobiliores regni Angliæ, in vigilia sancti Bartholomei, morte crudelissima, sed dignissima, condemnatur. Primò per plateas Londini ad caudas equinas tractus vsque ad patibulum altissimum, sibi fabricatum, quo laqueo suspẽsus, posteà semiuiuus dimissus, deinde abscissis genitalibus, & euisceratis intestinis, ac in ignem crematis, demum abscisso capite, ac trunco in quatuor partes secto, caput palo super pontem Londinẽsem affigitur. Quadrifida verò membra, ad quatuor partes Scotiæ sunt transmissa. Ecce finis immisericordis hominis, quem immisericordia sic finiuit. In octauis Natiuitatis beatæ Mariæ, adunatum est Cõsilium regis Eaduuardi ad Nouum Templum Londini, cui interfuerunt episcopi Cestrensis & VVigorniensis de Anglia, &

episcopi sancti Andreæ & Glasconẽsis, de Scotia, & abbates VVestmonaster. & VVauerleie, & duo de Scotia, & duo Comites de Anglia et duo de Scotia, et alij Barones, tàm Scoti quàm Angli. vbi per. xx. dies consiliati sunt super firmanda pace regia in Scotia, qualiter melius, firmius, & quietius, tàm pro Scotis quàm pro Anglis, pax summa & tranquillitas optima perpetuis stabiliretur temporibus. Isti Scoti, per assensum totius regni Scotiæ, & quorum ordinationi stare spospondit reliqua † pars tota, ad Angliam sunt transmissi. Et per assensum & ordinationem vtriusque partis, constituti sunt iusticiarij & clerici vltra & citra mare Scoticum, bini & bini, qui suis in locis pacem patriæ † consouerent, lites deciderent, & pugnas sedarent. Hoc disposito, venerunt ad regem prænominati viri, & recitata ordinatione eorum in audientia, placuit regi in omnibus, vnico duntaxat articulo, de quodã iudicio Scotico, penitus annullato. Tunc iurauerũt episcopi, abbates, Comites, & Barones Scotiæ pro se, & hæredibus suis, & reliqua gente superstite & futura in Scotia, stare ordinationi prædictæ, & secundum modum & formã dispositionis huiuiuscemodi, tàm potentes quàm ignobiles, præsentes & futuros, velle semper degere, & debere. Hoc autem apud manerium de Sheene super Thamesim, Scoti prædicti tactis sacrosanctis Christi corpore, & euangelijs, & alijs reliquijs, spoponderunt. Gauisus igitur rex ob spem firmæ futuræ pacis in Scotia, fecit misericordiam cum eisdem, vt qui pro peccatis suis redemptionem fecerant, videlicet, qui valorem terrarum suarum ad certos annos, per duos, tres, vel quatuor, regi debuissẽt soluisse, duos in quatuor, tres in sex, & quatuor in octo annos, pensatis cuiusque conditione & statu, vt haberent vnde honestè viuerent, voluit hoc ratiocinium prolongari. Post hæc licẽtiati Scoti, cum honore in regionem suam alacriter sunt reuersi. Igitur dum rex speraret omnia sui regiminis negotia in pace moderari optata, quia tempus tacendi præterijt, in quo siluit, tacuit & patiens fuit, & aderat tempus loquendi, conuenit cautè Comitem, Marescallum super quodam dedecore, et cõspiratione, quam archiepiscopus Cantuariensis, & plures Comites & Barones, contra eum machinauerant, ipso tunc agente in Flandria. Qui nequaqam valens ista contradicere, gratiam regis petit. Pro qua obtinenda, constituit regem hęredem suum vniuersorum, quæ habuit, & sic mortem perdidit, & vitam inuenit. Et rex remunerans eum, vitæ Comitis mille libratas terræ adaugendo concessit.

Et sic

† plebs.

† cõstituerẽt

10 20 30

Et sic facti sunt amici rex & Comes. Similiter rex singulatim singulos conueniens, qui huic facto consenserant, pecuniaria pœna mulctauit. Ac si diceret. Nolo mortem proditorum meorum, sed conuertantur, & redimãtur per bona sua temporalia, sicque viuant. Ad vltimum archiepiscopus conuenitur, & arguit eum rex de peccato consimili. Suffusus rubore archiepiscopus, pallium regi tendit, in misericordia eius se & bona sua submittendo. Cui rex. Non per me, sed per Pares tuos coepiscopos de facto tuo æquitas decernatur & iudicium. Et addidit. Quoties scripsi tibi in visitatione tua, clericos meos angarianti, mecum coessentes, vt non procederes contra eos nostri reuerentia, vsquequo belli fremitus finiretur, nec exaudisti me. Verùm non obstante illorum appellatione, ipsos in eorum absentia de ecclesijs suis priuasti. Noui quidem superbiam cordis tui, rebellionem, & † astutiam. Semper enim contentiosè contra me egisti, & commotioné commouisti. Hæc & multa alia conuitia dixit illi. Porrò archiepiscopus adeò erat confusus, vt peteret benedictionem à rege. Cui rex. Non sic decet pater, sed ego à te debeo benedici. Et benedixit eum in eodem loco. Intereà constituit papa diẽ coronationis & solennitatis suæ Lugduni, in crastino sancti Bricij. Quò conuenerant singuli Cardinales præter duos, qui non venerant præ nimia senectute, & duo alij itinerando mortui sunt. Mox ipso die dominico, creauit alios Cardinales, sex de Vasconia, duos de Francia, vnum de Anglia, scilicet Thomam, fratrem ordinis Prędicatorũ, & Petrum abbatem sanctæ Crucis iuxta Burdegalim, ordinis sancti Benedicti, creatum similiter Cardinalem, Vicecancellarium suum constituit. Petrum & Iacobum de Columna, depositos & prædamnatos per papam Bonifaciũ octauum, de nouo Cardinales creauit. Hinc aliqui è fratribus murmurarunt. Cumq; post missarum solennia equitaret de ecclesia ad palatium, quidam murus lapideus & luteus, vetus & semirutus, cui incumbebat populus multus, vt papam videret, repentè corruit super turbã, & duos Comites, qui mulam papæ per frænum ducebant, vnum oppressit, videlicet Andegauensem, alterum Britanniæ interemit, & bis binos viros inclytos, multis alijs sauciatis. Sed papa mirabiliter saluat' est. Quod infortunium, alicuius futuri mali prognosticũ, plurima gens notauit. Die sancti Clementis, Cum papa primò missarum solennia celebrasset, post prãdium orta lite & mota pugna inter clientes papæ & Cardinalium, vnus de fratribus summi pontificis occisus est.

† immisericordiam.

Alterum

Alterum fratrem suum cinxit rex Franciæ baltheo militari, & multam aliam munificentiam in ciuitatibus, & Castellis suis contulit papæ rex Francorum, per quod in omnibus negotijs suis expediendis gratiam multam promeruit & fauorem. Rex autem Anglorū misit domino papæ singula vtensilia, quibus ministraretur ei in camera & in mensa, omnia auro purissimo, per episcopos regni sui, videlicet Lichfeldensem & VVigorniensem, & Comitem Lincolniæ. Ad eandem verò solennitatem de Anglia plures viri egregij abierunt. Porrò episcopum Dunelmensem, dominum Antonium de Bek, propter dapsilitatem & magnificentiam cordis, quam in eo inuenit, Patriarcham Hierosolimitanum creauit, & electos Eboracensem & Londinensem, dimisit ad propria cōfirmatos. Papa quidem constituit celebrari curiam suam apud Burdegalim. Erat autē in principali porta ciuitatis prophetia hæc scripta, in duobus versibus aureis literis & latinis, sed per puluerem incedentium fuerant obfuscati, ita vt non apparerent nisi hæ duæ dictiones, Altera Roma. Verùm constituta ibi curia, viri ciuitatis, diducto puluere, inuenerunt sic scriptum.

Dic tu qui transis, & portæ limina tangis,
Altera Roma vale, nomen geris imperiale.

Scribebantur autem ibi hi versus ante mille annos. Porrò Senatores Romani miserunt ad Papam, vt veniret Romam, & statueret curiam suam ibi, sicut prædecessores sui, summi pontifices, consueuerant. Noluit papa adquiescere postulatis, sed dixit se missurum illuc quempiam, qui eis satisfaceret vice sua. Hoc insuper anno, fuit tanta vredo, pariter & aurugo, & siccitas in æstate, quòd in maxima parte deficeret fœnum terræ, & bestiæ agri præ inopia morerentur, ac duplus feruor, sole existente, tàm in Libra quàm in Leone, homines perurgebat. Hinc adolescentium, iuuenum, diuitum, & pauperum corpora variola & morbillus prostrauit, & lentiginosa scabies maculauit. Sed & plurimi iuuenes & virgines mortui sunt hoc morbo. Et subitò subsecuta est hyems frigidissima, mortales præmens, & durante gelu, & niue glaciali, à. xviij. Kalend. Ianuarij, vsq; ad. viij. Kalend. Februar. pisces in stagnis, aues in siluis, & pecora in campis mortua sunt. Adeo exinaniti fuerunt plures volucres cœli, quòd sine reti, vel laqueo, manu hominis, vt domesticę, caperentur. Hoc stridens gelu exufflauit pluuialiter triduani Austri flatus. Et cum putarent homines hyemem euasisse, iterum aër cogebatur in

nubes &

nubes,& flante Euro assiduè, redijt gelu, & durauit ab Idibus Februarij vsque ad Idus Aprilis. Circa festum Purificationis beatæ Mariç, latrones quidam, explorato thesauro cuiusdam militis, in ecclesia fratrum de Carmelo Londini condito, assentiente eis quodã Iuda de fratribus, venerunt, & rapuerunt quadringentas libras argenti. Et ligatis atrocissimè manibus Prioris & singulorum fratrũ, ac vno perempto, ilico discesserunt. Cum quibus abijt ille Iudas, citò post laqueo suspendendus. Et postquam hæc omnia ita consummarentur, oritur denuo in Scotia noui belli turbatio. Comes enim de Carrik, Robertus de Brus, conuenit primò clàm, posteà palàm aliquos de nobilioribus Scotiæ, dicens eis. Vos nostis qualiter iure proximitatis hæreditariæ ad me pertinet regnum istum, & qualiter gens ista patrem meum in regẽ proposuerat coronasse, sed astutia regis Angliæ à desiderio suo fuerat fraudata. Si ergo coronaueritis me in regem, bella vestra præliabor, & regnum istud cum populo à seruitute Angligæna liberabo. Hæc dixerat, & multorũ periuratorum aderat mox consensus. Et cum sciscitaretur à Iohanne Comym, nobili milite vtique & potenti, an assentiret & ille, respõdit constanter quòd non, & ait. Norunt siquidem nationes vniuersæ, regem Anglorum, gentem & terram nostram quatuor vicibus subiugasse, & nos omnes, militia cum clero, fidelitaté & homagiũ, pro præsentibus & futuris, sibi iurasse. Absit hoc à me. Profecto nunquam assentiam huic rei, ne periurus efficiar. Suadet ille, dissuadet iste. Minatur ille, stupet iste. Et ille extracto gladio, inermé militem percussit in capite. Cumque volentem tollere gladium de manibus percussoris, eum subtus se prostrasset (erat enim fortis valdè) accurrentes famuli proditoris, cõfoderunt eum cum gladijs, suũ dominum liberantes. At dominus Iohãnes, prout potuit, euasit ad altare. Quem Robertus insequens, nec assentire volentem, immolauit ibi hostiam piam vir impius & crudelis. Acta sunt hæc in ecclesia fratrum Minorum apud Dunfreis quarto Kalendas Februarij, anno proximo sequenti. Ecce principium homicidæ, aspirantis ad regnum per effusionem sanguinis Abel iusti. Post hæc fecit sibi currus & equites, qui præcederent se, & instaurauit Castra multa, coegitque multos diffidere regem Anglorum, nolentesque quos potuit, trucidauit. Angli verò custodes regiæ pacis, præ timore exterriti, fugerunt ad municipium Beruici, regi suo super his omnibꝰ plenariè nunciantes. Obierunt hoc anno, magister Iohannes de Pountoyse,

Pountoyse, episcopus VVinton. & magister Gilbertus de sancto Leopardo, episcopus Cicestren. pater orphanorum, consolator mœrentium viduarum, in grabatis & in tugurijs decubantium pius & humilis visitator, inopum plusquam diuitum affluens recreator. Cuius vitæ sanctimoniam, subsecuta mox crebra miracula protestātur. Obijt etiam magister Thomas de Corebrigge, archiepiscopus Ebor. Successit VVinton. Henricus, Prior eiusdem loci, Cicestrensi Iohannes de Langtona, archidiaconus Cantuariensis & Eborac. magister Gulihelmus de Grenefeld, Cancellarius regis Anglorū.

Ecclesiæ nauis, titubat regni quià clauis. 10
Errat: rex papa facti sunt vnica capa,
Hoc faciunt do des, Pilatus hic alter Hærodes.

De coronatione pseudo regis Roberti de Brus.

ANno gratiæ. Mcccvi. Clemens papa Burdegali existente, episcopum Pictauiensem, qui sibi dum archiepiscopus fuerat aduersabatur, à pontificali deposuit dignitate. Primatum etiam Aquitaniæ de Bituriensi ad Burdegalensem ecclesiam transtulit. Die Annuntiationis beatæ virginis, feria sexta, paricida Robertus de Brus, inuasor alterius regni, in abbatia Canonicorum regularium apud villam de Schone, præsentibus aliquibus Comitibus, Iohāne de Ascella, & de Meneteth, & duobus episcopis, de sancto Andrea & Glasconensi, & abbate de Schone, & multis militibus, iuxta morem patriæ fecit se, velut Adonias, à conspiratoribus coronari diademate. Absentantibus se sponte à coniuratoribus, de Bouuhan & de Ros Comitibus, Alexandro Comyn, & Iohanne de Moubray, militibus, & nonnullis alijs, qui iuramentum regi Angliæ factum irrefrænabiliter conseruarunt. Dominica verò sequente, quæ erat in Ramis palmarum, fecit se denuo coronari à quadam adultera, desponsata Comiti de Bouuhan. Quæ transgresso maritali thoro, exarserat in speciem & concupiscentiam fatui coronati. Et mutauit nomen eius impositū in baptismate, nominans illum Dauid. Cumque domum redisset, fertur vxori suæ dixisse. Heri vocabamur ego Comes, & tu Comitissa, hodie verò ego rex & tu regina vocamur. Cui illa. Aestimo quòd rex æstiualis sis, forsitan hyemalis non eris. Timeo autem ne tanquam flos agri, qui hodiè est, & cras in clibanū mittitur, sic effloreas, ac ne pro periurio fidei, per vocabulum regiū, Comitatum simul perdas & regnum. Qui se irrisum à muliere existimans, voluit eam gladio peremisse, sed ab astātibus detentus est.

Nihilo-

Nihilominus illam exilio relegans, in Hyberniā transmisit ad patrem suum Comitem Vltoniæ. A quo ad regem Angliæ destinata, in honore est habita. Eodem quasi sub tempore, rex Angliæ Robertum Cantuar. archiepiscopū apud dominū papā accusauit super eo, quòd pacem regni sui perturbauit, sibiq; rebellātes defendit & fouit. Propter quæ citatus à summo pōtifice, licentiatusq; à rege, quasi valedicens illi, versus Burdegalim transfretauit. Vbi ab executione officij sui suspēsus fuit, quousq; de sibi impositis legitimè se purgarent. In hebdomade Paschæ, fecit rex publicari Bullam apostolicā
10 super absolutione iuramenti præstiti super deafforestatione, iampridem facta & seruanda, excommunicando iusiurādum illud obseruare volentes, dirumpentes vero illud approbat, & absoluit. Eodem anno. vi. die Maij, domina Margareta regina Angliæ, apud VVintoniam peperit filiam, nomine Aelionoram. Illo quoque tēpore, papa Clemens concessit regi Angliæ per biennium decimas ecclesiasticorū prouentuum pro negotijs Terræ sanctæ, sed in vsus alios expendebantur. Ipse verò papa videns insatiabilem quorundam episcoporum Angliæ auaritiam, importunè postulantium primas vacantes ecclesias per annum in suis diocœsibus sibi concedi,
20 aduertensque, quia quod postulat inferior, potest & superior, appropriauit sibipsi per biennium omnes prouentus de primo vacātibus ecclesijs in Anglia, videlicet de primo anno, primos fructus, tàm de episcopatibus, abbatijs, prioratibus, præbendis, rectorijs, & vicarijs, quàm de cæteris minutis beneficijs. Sub eodem quoque tempore, rex Eadvvardus, vergens iam in senium, conquerentibus ad eum quibusdam famulis domus suæ, nondum promotis ad habitum, facta inquisitione, quæ cœnobia monastica, seu canonica, per progenitores suos fuerant fundata, in ipsis singulis, nō simpla corredia monasterialia, sed sicut in regia equitabant, cum vno equo,
30 vel bino, ita & illis, dum viuerent, ab illo die erogauit. Sed voluit corredia cum necessarijs erogari. Illis siquidē diebus misit rex Angliæ Aemericū de Valētia, Comitē Penbrochiæ, Robertū Clifford, & Henricū Percy, in Scotiā, cū manu valida et armata, vt nouis motibus resisterēt, & nequiter coronatū cū psidis expugnarēt, ac gentē fidā protegerēt. Ad augmentandū igitur pfectionē suā in Scotiā, fecit rex p Angliā publicè pclamari, vt quotquot tenerentur fieri milites successione paterna, & qui haberent vnde militarēt, adessent apud VVestmonast. in festo Pētecostes, admissuri singuli omnē or-

 natum

natũ militarẽ, præter equitaturã, de regia Garderoba. Cõfluentibus itaq; trecentis iuuenibus, filijs Comitũ, Baronũ & militũ, distribuebantur purpura, bissus, syndones, cyclades auro textę, effluentissimè, prout cuiq; competebat. Et quia Palatiũ regale, etsi amplũ, tamen ad tot occurrentiũ turbã angustũ fuit, apud Nouum Templũ Londin. succisis lignis pomiferis, prostratis muris, erexerũt papiliones & tentoria, quo tyrones deauratis vestibus se singuli decorarẽt. Ipsa quoque nocte in Templo prędicti tyrones, quotquot poterat capere locus ille, suas vigilias faciebant. Sed princeps VVallię, præcepto regis patris sui, cum præcelsis tyronibus fecit vigilias suas in ecclesia VVestmon. Ibi aũt tantus clangor tubarũ & tibicinũ, & exaltatio vocum præ gaudio exciterat clamantiũ, quòd conuentus de choro ad chorũ, non audiretur iubilatio. Die aũt crastina cinxit rex filium suum baltheo militari in palatio suo, & dedit ei Ducatũ Aquitaniæ. Princeps ergo factus miles perrexit in ecclesiam VVestmon. vt cõsotios suos militari gloria pariter venustaret. Porrò tanta erat ibi præssura gentium ante magnũ altare, quòd duo milites morerẽtur, quamplures syncopizarent, etiã cùm quilibet ad minus tres milites ad se ducendũ & tuendum haberet. Princeps autem propter turbã comprimentẽ, non secus, sed super magnum altare diuisa turba, per dextrarios bellicosos, socios suos cinxit. Tunc allati sunt in pompatica gloria duo cygni, uel olores, ante regẽ phalerati retibus aureis, vel fistulis deauratis, desiderabile spectaculũ intuentibus. Quibus visis, rex votũ vouit deo cœli & cygnis, se proficisci in Scotiã, mortẽ Iohannis Comyn, & fidẽ læsam Scotorum, viuus siue mortuus vindicaturus. Adiurans principem, & cæteros præcelsos viros terræ, fide sibi debita, si ipse prius in fata decederet, corpus suum secum in Scotiam in bello deferrent, nec sepelirent illud quousque dominus de perfido coronato, & gente periura dedisset victoriã & triũphum. Spoponderunt igitur cuncti fide bona, se paratos secum in vitam regis, & in mortem cum principe in Scotiam proficisci, votũ regium expleturos. Exinde omnes animæquiores effecti, salutato rege, in crastino sanctæ Trinitatis de VVestmonasterio recesserũt, ad regem in quindena sancti Iohannis Baptistæ in Scotiam affuturi. Pro hac autem militia filij regis, concessus est regi trigesimus denarius à populo & à clero. Mercatores verò vicesimũ concesserũt. Intereà quidem facta est multa concertatio inter populum Scotorum & Anglorum, quis eorum in certamine videretur esse maior.

Interim

Interim Robertus de Brus circuiens terrã, & homagia multorum recipiens, coadunato exercitu copioso, in crastino sancti Iohannis Baptistæ appropinquauit ad villam Sancti Iohannis, in cuius præsidium nuper aduenerat Aemaricus de Valentia. Equites autem Scotorum omnes lineis camisijs super armaturam suam, ne discernerētur, induti erãt ex iussu noui principis sui. Inuitatus ab eo Aemericus ad congressum, respondit quòd cum eo non die illo sed in crastino dimicaret. Subtrahente verò se Roberto cum suis ad spatium vnius miliaris, & se reficere volente, hora appropinquante
10 vespertina, Aemericus cum suis egreditur armatis, & subito iuxta Methsen Scotis superueniens, prælium aggressus est. Et ceciderunt in die illo, in ore gladij, plures de Scotis, qui pseudoregi adheserũt. Quinimo ipse idem ter à dextrarijs prostratus est, & per Simonem de Freysel, bellatorem egregium, ter leuatus, tandem per fallaciam candidæ camisiæ euasit de prælio. Nam cum aliquandiu Robertus cœterique qui se cum celeritate armauerant, resisterent, tandem præualentibus Anglis fugere sunt coacti. Quos insecutus Aemericus cum suis vsque in insulam de Keyntyr, Castrum illius loci, putans Robertum se recipisse in eo, obsedit. Expugnato tamen Castro
20 eum non inuenit, quia ad extremas regionis insulas fugerat, sed fratrem suum Nigellum de Brus, cum alijs quibusdam ibidem cepit, quos omnes vsque Beruicum fecit adduci. In prælio autem supradicto capti sunt hi viri, Thomas filius Ranulphi, Dauid Inkemartyn, Iohannes de Sumeruile, milites, Hutting Marescallus, & vexilifer pseudoregis, & Hugo capellanus. Qui nihilominus, cum prædictis, & cum multis alijs, quorum nomina hic non recitentur ne pagina his vilescat, patibulo ante cæteros primit' est affixus, quasi diceret. Ego presbyter tale vobis præbeo iter. Post hæc autem adueniente rege Angliæ in Scotiam, cum principe VValliæ, & mag-
30 natibus populi sui, quidam Scoti eum honorificè admiserunt, quidam abierunt retrorsum, nonnulli abdita siluarum diuerticula petierunt. Exercitus tamen regius discurrens per totum regnum Scotorum, cœpit persequi fugitiuos, & plures peremerunt, & aliquos viuos comprehenderunt, vtpote episcopos & abbatem, prædictos, loricatos & armatos subtus exterius tegumentum. Duorum igitur episcoporum culpa magna, sed episcopi sancti Andreæ maior. Nam die congressionis inter Anglos & Scotos apud Methsen, iuxta sanctum Iohannem, misit armatam cliētelam suam in succursum Sco-

 torum.

torum. Ipse verò callidè se reddidit interim Anglis, vt si Scoti de Anglis triunpharent, ipsum de illorum potestate eruerent, tanquā vi captum, pro defectu tutelæ. Si autem Angli triumpharent, sibi parcerent, eò quòd derelictus à familia sua fuit, quasi non consentiens factis illorum. Isti ergo periurati prælati in arctissimis carceribus, forma & habitu, quibus fugiendo capti fuerant, retruduntur, quousque per apostolicam sedem dispositum sit, quid de his fuerit faciendum. Capitur etiam & illa impijssima coniuratrix de Bovvhan, de qua consultus rex, ait. Quia gladio non percussit, gladio non peribit. Verùm propter illicitam coronationem quam fecit, in domicilio lapideo & ferreo, in modum coronæ fabricato, firmissimè obstruatur, & apud Beruicum sub dio forinsecus suspendatur, vt sit data, in vita & post mortem, speculum viatoribus, & opprobrium sempiternum. Illo quoque tempore, captus est Symon Freysel, in quo pēdebat Scotorum tota fiducia, in tantum quòd incarcerati nobiles Scoti, inuincibilem incompræhensibilemque illum asserebant, nec illo viuente Scotos posse deuinci putarent. De cuius magnanimitate præsumens quidam Scoticus miles, in Turri Londinensi vinculatus, in elogium Anglorum, sed proprium dispendium, caput proprium regi dedit, quocunque die captus fuerit, amputandum. Nomen autem huius Herebertus de Norham, vir cunctis Scotis formosior, & statura eminentior, tamen propter trinam proditionem, quam regi Angliæ fecerat, & secundam dimissionem, tertiò captus, vnà cum patre & armigero, in Turri Londinensi ferreis compedibus nexi erant. Post hæc Symon Freysel ad Turrim Londinensem mittebatur, vt illo viso, voti præstiti Scotus alius recordaretur. In crastino igitur, id est, in vigilia Natiuitatis beatæ Mariæ, educti de Turri Londinensi, Herebertus, & Thomas de Boys, armiger eius, capitibus sunt truncati. Symon autem Freysel, propter pluralitatem proditionū, quas fecerat, sic dānatur. A Turri Londinensi per viculos & plateas distractus vt proditor, suspensus eminus quia latro, truncatus capite vt homicida, refixus equuleo per dies. xx, igne quoq; finaliter est cōbustus. Huius autem caput super pontem Londinensem iuxta caput Gulihelmi VValeis, super lanceam cunctis nationibus perhorrendum spectaculum, est afflixum. Circa festum sancti Michaelis reuersus est Robertus de Brus ad Keyntyr, & Henrico de Percy in propinquo existenti superueniēs, quosdam de familia eius occidit, equosq; dextrarios & alia spolia multa

multa cepit: ipſumque Henricum in Caſtro eiuſdem loci obſedit, quouſq; robore exercit' miſſo à rege, obſidionẽ dimittere cõgeretur. In diebus illis, fecit rex Angliæ inquirere per totã Scotiam, per fidedignos homines, quot & quanti intererant interfectioni Iohannis Comyn, & coronationi Roberti de Brus. Et fermè omnes cepit, & morti tradidit, aut vltro ſe reddentes regiæ voluntati, diris carceribus mancipauit. Poſt hæc captum eſt Caſtrum de Lochder, in quo inuẽtus eſt Chriſtoferus Setonus, ſororius Roberti de Brus, quem cùm nõ Scotus ſed Anglus eſſet, iuſſit rex deduci vſq; Dun-10 freis, vbi quendam militem de parte regis prius occiderat, ibique iudicium ſubire coactus, tractus ſuſpenſuſque eſt, ac vltimo decollatus. Iohannes verò Setonus Chriſtoferi germanus, apud Nouum Caſtrum ſuper Tinam tractus, ſuſpenſus, atque decollatus, horribiliter vitam terminauit. Erant enim ambo armigeri pſeudoregis, amboque conſenſerãt neci Iohannis Comyn. Vxorem verò Chriſtoferi, & filiam Roberti de Brus, in diuerſis monialium monaſterijs collocauit. Et dum exerceretur indies in populo ſcelerato talis vindicta, fugit ad montana peſtifer coronatus. Proinde timens ſibi Iohannes, Comes de Aſceila, fugam quærit, ſed dei prouidentia ti-20 mor quem timebat, euenit ei. Nam, cùm in mari nauigando fugeret, ſubitò orto vento contrario, ad terram repulſus, ab aduerſarijs captus erat. Quo audito rex Angliæ, etſi grauiſſimo morbo tunc langueret, leuius tamen tulit dolorem. Comes autem iſte, de ſtirpe regali ſibi originem vendicauit. Idcirco quidã Palatini, ipſum cum iniquis iudicandum, indecens indecorumque cenſebant. Quibus rex, non ſanguinis lineam, ſed iuſtitiæ iudicium attendens, dicebat. Quanto gradus altior, tanto lapſus grauior eſſe conſtat. Sed cæteris parricidis generoſior in ſanguine, altius cęteris ſuſpendatur pro ſcelere. Nec vos latet quoties voluit prodidiſſe nos in Anglia, in 30 Scotia, & in Flandria. Habete illum vos, & Londini iuſtiſſimè iudicetur. Quo cum perueniſſet. vij. die Nouembris, apud VVeſtmonaſterium in aula regis, vtique condemnatur. Verùm, quia de regali ſanguine fuerat oriundus, non eſt tractus, ſed aſcenſo equo, in equuleo quinquaginta pedum ſuſpenſus eſt. Poſteà ſemiuiuus demiſſus, vt maiores cruciatus † ſentiret, crudeliſſimè decollatur. Truncus verò illius, præaccenſo in conſpectu eius vehementi igne, vna cum carne & oſſibus, in fauillas & cineres funditus conflagrãtur.

† ſuſtineret.

tur. Caput autem istius, inter alia proditorum capita, super pontem Londinésem, in superlatiuo gradu, quia de regali stémate, est affixū. Rex apud Lauercost iuxta Caerleolum commorans, misit Beruicum Iusticiarios, quorum iudicio Nigellus de Brus, miles pulcherimæ iuuentis, pro eo quòd consenserat factionibus fratris sui, & cæteri qui cum eo capti fuerant, tracti sunt atque suspensi, & vltimo decollati. Et cum strages huiuscemodi grassaretur in Scotia, eodem quasi sub tempore inter regem Francorum & Parisienses ciues, seuerior orta est dissensio, hac de causa. Erat autem in ciuitate prædicta, vir illustris prosapia, præ cunctis conciuibus permaximè locupletatus, nomine Stephanus Barbet. Hic accedens ad regem Franciæ, sic fatus est. Domine, numisma census vestri minoratur in duplo, quàm valet. Hinc mercatores lucrum deportant, & vos detrimentum patimini. Iubeto ergo in moneta suum triplum valorem amodò supercrescat. Et velut dolosus & cupidus, ilico assenserunt in vnum. Nec diu latuit ciues reliquos dolus iste. Qui dixerūt Stephano. Tu inclytus in ciuitate, tu locupletior cunctis burgensibus es effectus. Ecce rex noster iniuriosè super nos aggrauat iugum suum imponendo regno tributum, cunctis retro regibus Franciæ insuetum. En quamplura ædificia cōstruximus, quæ, si triplicatur census, inconductibilia in solitudinem redigentur, & passeres solitarij in tectis pro hominibus habitabunt. Ah deus, priusquam hæc fiant, relictis omnibus quæremus dominum meliorem. Tu ergo, cum sis vnus ex nobis, assentire nobis. Alioquin incendemus te & domum tuam. Quià dictum est, quòd suggestione tuæ versutiæ factum est hoc. Qui resondit eis. Iuxta condictum faciam, quod populus hic hortatur. Discedens verò ab eis, soluit clam regi Franciæ censum, quem pollicitus erat ei. Coniuratione itaque facta, conciues insurrexerunt in Stephanum, demolientes & solo tenus conplanantes vniuersa ædificia, quæ in ciuitate & prope ciuitatem habuerat, prætiosamque eius supellectilem concremantes, pueros cum pecudibus gladijs occiderūt. Ipso quoque die bigas regis, in quibus victualia, quæ pro mensa eius empta, & locata fuerāt, distrahentes, in fori medio sparserunt, pedibus omnia despicabiliter conculcando. Nec sic quieuit tam sæua rabies, sed furibundi venerunt ad templum, quo rex tum temporis morabatur. Et clamabant. Trade nobis Stephanum, alioquin, incendemus te & templum. Quibus rex cautè respondit.

ſpondit. Ecce repentinè irruiſtis ſuper me. Reuertimini in ciuitatē, dieque ſexto redite ad me. Supplebo enim tūc, quod petitis, & quę-relas veſtras, pollicens emendas, exaudiam. Illis autem repedantibus, rex ſeceſſit in alium locum procul ab vrbe. Et ſic fruſtratoriæ dilationis interpoſitione deluſa eſt conquerentium ſolicitudo burgenſium. Poſt hæc autem Carolus, germanus regis, accerſitis ad ſe duodecim de præſtantioribus ciuibus, vt pacificè loqueretur eis, ſub dolo torquebat eos diuerſis pœnis, vſquequo præuaricatores prodidiſſent. De quibus certificatus rex, leuatis patibulis ante portas ciuitatis, nunc denos, nunc vicenos ſublimius fecit ſuſpendi. Porrò Flandrenſibus edixit, vt tributum, quod illi debebant, ſoluerent adauctum tripliciter. Qui reſponderunt. Non amplius cōferemus. Quòd quicquam contulimus, hinc dolemus. Reſtituat nobis rex collata, aut vi conquiremus extorta. Illo quoque anno, quidam hæreticus, apoſtata & pſeudo propheta ſurrexit in Venetia, nomine †Dunſinus, prædicans plurima contra fidem, vtpotè de imperio ſuſcipiendo, de omnium morte Cardinalium, & papæ Clementis, infra hunc annum, & finem mundi infra triennium nunc inſtare, fallaciter, vt veraciter, prædicauit, coadunans ſectæ ſuæ vniuſcuiuſque ordinis gentes apoſtatrices, aſſerens inter cætera ſuæ prædicationis nephanda, hominem quemuis cum muliere quauis commiſcere, non eſſe peccatū, & mulierem renuentem cuiuſuis hominis amplexum, dignam ignibus concremari. Plura enormia euomendo aſſeruit, quæ quoniam à fide diſcrepant orthodoxa, ſcribere perhorreſco. Qui nō diu poſt, die ſcilicet Cœnæ domini captus à Chriſto fidelibus, igne combuſtus eſt. Rex Francorum à domino papa oſſa Bonefacij prædeceſſoris ſui petijt ad comburenda, tanquam hęretici, inſtantia oportuna. Petijt etiam ſanctorum catalogo aſcribi fratrē Petrum de Murone, qui quondā fuerat papa, dictus Cæleſtinus quintus. Rex Angliæ Petrum de Gauerſtone, apud ſe de diuerſis accuſatum, regnum Angliæ abiurare coegit.

†Dolcinus.

Parliamentum fit Caerleoli. Comes Glouerniæ obſidetur à Scotis. Rex Eadvvardus Primus moritur.

ANno gratiæ. Mcccvij. in octauis ſancti Hilarij, rex Parliamentum tenuit Caerleoli, in quo per maiores graues depoſitę ſunt quęrimoniæ de oppreſſionibus eccleſiarum & monaſteriorum, multiplicibus extorſionibus pecuniarum, per clericum domini papæ, ma-

gistrum Gulihelmum Testa nouiter in regnum inductis, praeceptumque est eidem clerico de assensu Comitum & Baronum, ne de caetero talia exequatur. Ordinatum etiam erat quòd pro remedio super hijs obtinendo, ad dominũ papam assignati mitterentur nũcij. In eodem Parliamento edita sunt statuta quaedam tangentia religiosos, qui domos suas principales in alio regno habebãt. Venitque ad illud Parliamentum, circa festum Cathedrae sancti Petri, quidam Cardinalis Sabinensis, magister Petrus Hispanus, missus à latere papae in Angliam ad perficiendum ordinatum matrimoniũ inter primogenitum regis Angliae Eadvvardum, & filiam regis Francorum Isabellam, secundum quod à papa Bonefacio, tãquam pacis mediatore, prius ordinatum fuerat. Cui per regem responsum est, paratum se implere quae ordinata sunt, dummodo rex Frãcorum velit ex parte sua, quae ad ipsum pertinent, adimplere. Dederat enim rex Francorum, dum Vasconiam tenuerat, Castrum quod Mali leonis dicitur, cuidam militi, qui illud adhuc detinebat, nec ad mandatum regis Francorum illud curabat restituere. Ob quam causam fertur illud matrimoninm hactenus fuisse dilatum. Redijt itaque Cardinalis Londinum, vt super his certitudinem expectaret, & ecclesias Anglicanas depilaret. Nam per bullam habere voluit à cunctis Cathedralibus, Conuentualibus, Regularibus & irregularibus ecclesijs, & Prioratibus, duodecim marcas Sterlingorum. De Rectorijs verò † octo denarios de qualibet marca. Contra hanc autem exactionem appellatum est à clero Angliae. Et ordinatum est per Consilium regis, istum Cardinalem non plus debere habere, quàm acceperat olim Ottobonus Cardinalis, & legatus in Angliam, scilicet dimidium postulati. Hoc itaque anno, nono die Februarij, quidam Scotus de Galuedia, Duncanus Magdoil nomine, occurrit nauigio magno, repleto septingentis bellatoribus, applicantibus super terram suam, cum trecentis, non multis eo amplius viris, & peremit ferè omnem exercitum, hos in acie, hos in saltu, hos in portu, hos in fuga: & plures submersi sunt in † mari. Sed hos praecipuos de interfectis in praelio obtulit domino regi, videlicet Malcolmi Makail, domini de Kentir caput, & duorum regulorum Hyberniensium capita, Reginaldum de Craunford, & Thomam de Brus, milites, & Alexandrum de Brus, † germanum pseudo regis, sauciatos, & semineces praesentauit. De quibus Thomas tractus,

† quatuor.

† ponto.

† germanos.

tractus, suspensus, & decolatus est, cæteri simpliciter suspensi & truncati apud Caerleolum referuntur. Testimonium huic perhibent eorum capita super Castellum, & super portas vrbis confixa. Post Pascha, Robertus de Brus, aucto iam suo exercitu, congressus cum Aemerico de Valentijs, ipsum compulit in fugam, paucis de his qui erant cum eo peremptis. Infra triduum etiam sequens, fugauit Comitem Glouerniæ, multisque hinc inde occisis, ipsum obsedit in Castro de Are, quousque per exercitum à rege missum, fuit obsidio dissoluta. Extunc autem insequentibus eum Anglis, fugit
10 ad loca palustria & nemorosa, in quibus latibula quæritantem cōprehendere minimè potuerunt. Rex missis in Angliam nuntijs, pręcepit sub graui pœna, vt omnes, qui ei seruitium debebant, parati essent apud Caerleolum in tres septimanas post festū sancti Iohannis Baptistæ: filium verò suum remisit in Angliam, vt secundum ea, quæ de rege Franciæ audiret, proficisceretur ad connubiū cum filia eiusdem contrahendum. Post cuius discessum cœpit rex vexari dissenteria. Mouit tamen nihilominus de Caerleolo, quinto nonas Iulij, paruis dietis versus Scotiam proficiscens. Pridie verò Nonas Iulij, venit vsque Burgum super Sabulo, vbi inualescente
20 infirmitate, die crastina, scilicet sexta feria, præsenti vitæ valefaciens, dies suos in bono, & annos suos in gloria consummauit. Regnauit autem annis triginta quatuor, mensibus septem, diebus viginti vno, compleuitque ætatis suæ annos sexaginta octo, & dies viginti. Hic Eadvvardus fuit strenuus in armis per totam vitam suam in omni statu, adeò quòd totam Angliam de manu Simonis de Monte forti, Comitum & Baronum eidem Simoni adherentiū, qui etiam regem Henricum patrem suum, & seipsum tenuit in carcere, adquisiuit, sicut superius in Chronicis continetur. Totam etiam VValliam de manibus Leolini princis & Dauidis fratris eius,
30 Aquitaniam de manu regis Franciæ extorsit. Scotiam sibi sepius subiugauit, sicut superiora gesta testantur. Sed capta Scotia proditiosè per Robertum Brusium, vt supra proximo capitulo continetur, ipse idem inter exercitum in lecto mortis iacens, ex magnanimitate cordis mandauit & iussit corpus suum ibi remanere non sepultum, sed deferri in exercitu, quousque tota Scotia esset finaliter acquisita. Sed hoc mandatum non potuit effectui demandari. Fuit corpus itaque delatum in Angliam, & sepultum VVestmonasterij,

anno

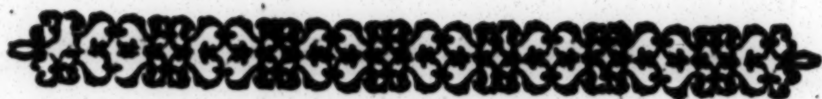
†xvij. anno proximo sequenti, † xviij. die Octobris, iuxta sanctum Eaduuardum, ad caput patris sui, per manus venerabilium patrũ, domini Anthonij Patriarchæ Hierosolimitani & Dunelmensis episcopi, & Gulihelmi archiepiscopi Eboracensis, cum cæteris episcopis, abbatibus, & prælatis, totius regni. De quo scripsit quidam versificator sic.

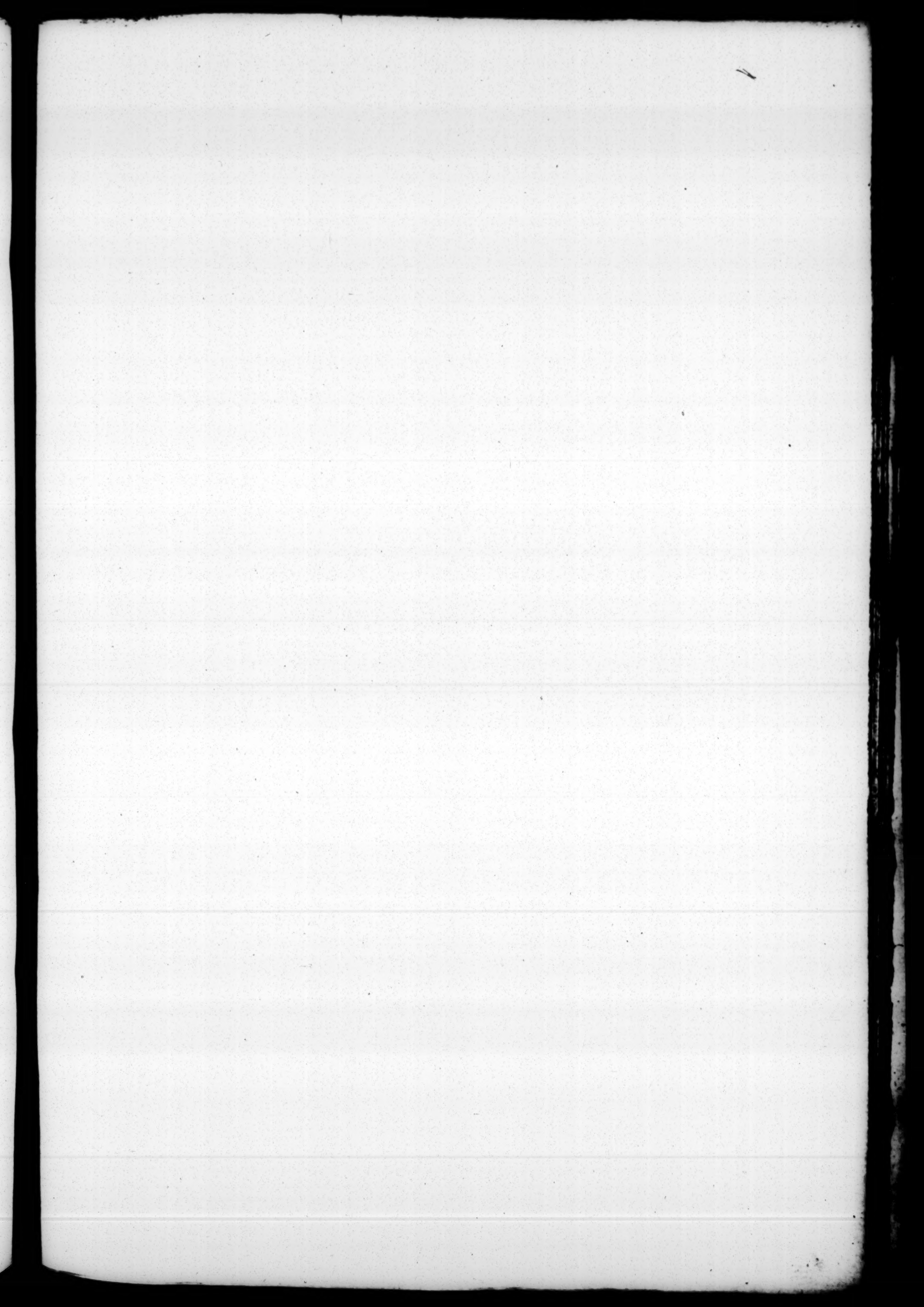
Dum viguit, rex, & valuit tua magna potestas,
Fraus latuit, pax magna fuit, regnauit honestas.
Scotos Eaduuardus, dum vixit suppeditauit,
Tenuit, afflixit, depressit, dilaniauit.

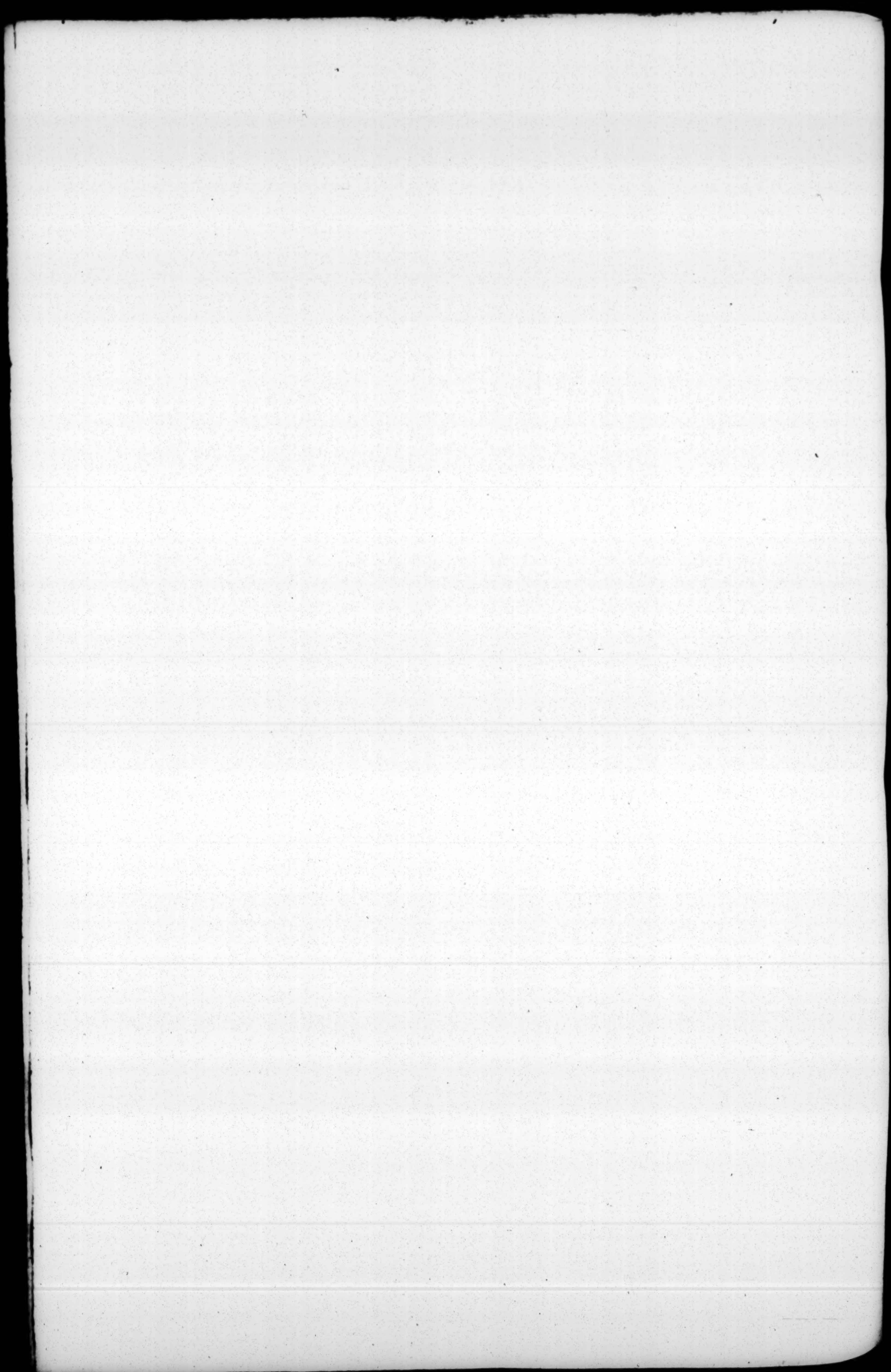
FINIS.

Continuationem huius historiæ ab anno. Mcccvij. ad annum Mccclxxvij. vide in fine historię Ranulphi, monachi Cestrrensis.

LONDINI.
Excudebat Thomas Marshius,
secundo die Iunij, anno gratiæ. 1570.

INDEX ALPHABETICVS RERVM

MEMORALIVM IN HAC HISTORIA: PRIMVS NVmerus paginam, secundus lineam, tertius verò vel ætatem mundi vel nostræ salutis annum indicat.

A.

Archiepiscopi Cantuarienses eo ordine quo sedebant.

* Brith-

Domina-

Reges Britanniæ.

Reges Angliæ.

Reges martyres.

Reges ordinem. S. Benedicti ingressi.

Reginæ monachæ factæ.

INDEX.

Ventus

FINIS.

ERRATA.

Prior numerus paginam indicat, posterior lineam.

Lege in Præfatione.			*Lege.*		*Lege.*		*Lege.*
4.21.	1268	34.7.	millia	22.	effluxis		cessauit sedes dieb⁹.6
25.	an.44	35.1.	exactos,	74.23.	existentibus	26.	in Cantia apud
42.	veresimile	37.1.	omnino	78.25.	quod	Tonge.	
5.14.	1272	9.	sub iugo	82.33.	gloriatus	174.33.	frusta
		39.33.	partem	84.4.	pietatem	178.12.	velocitate
IN LIBRO		40.18.	quod	87.16.	die	181.6.	cæteri
primo.		44.19.	decertatione	88.18.	absciditur	184.23.	anno
2.9.	Decebat	45.20.	fine	91.25.	argento	27.	in
3.30.	.Dc.	46.21.	nomine	95.36.	& Aruiragus in	29.	anteà
4.13.	exorta	47.8.	venundetur	97.4.	vociferantem	185.33.	deindè
34.	nomina	21.	videatur	111.14.	abhominantur	186.37.	montem
5.31.	alijs	50.16.	prætereà	114.6.	ad deuorandum	195.13.	probabilior
6.4.	brachia	52.5.	suscepisset	120.26.	cessauit	197.11.	eodem
16.	se cum	53.29.	familiaritatem	121.20.	celebratur	202.36.	pulchra
8.26.	sibi	54.18.	innumerabilibus	122.31.	Romana	203.24.	quod
10.2.	Diminuta	21.	effecti	125.2.	virtute	205.27.	cunque
10.17.	tempestate Prometheus fuit, quem prætereà.	55.9.	Senatorum	129.13.	visceraq;	206.16.	gladijs
		56.26.	eiusdem	18.	constantiam	207.10.	reb⁹ aduersum
		57.14.	fratres	131.37.	interfectis	30.	quodam
12.6.	Prætereà	19.	perierunt	133.17.	Dedit	208.6.	patris
13.31.	Iupiter	21.	Intereà	134.10.	muneris	11.	subiunxit
33.	fertur	58.23.	peditum	25.	basilicam	28.	xxiij.annis
14.8.	secum	59.32.	atrociter	141.33.	stantem	209.3.	plurimorum
15.12.	partem	61.2.	germani	142.21.	qui episcopos	15.	omnium
15.	sexcentis	4.	proconsulare	143.10.	disponunt	27.	demandaret
17.29.	vocabulum	62.36.	circunduxissent	27	reuersi	33.	da ei
19.5.	sacerdotio fungebantur.	36.	pretereà	147.32.	dei	211.14.	sanctius
		65.4.	Romanorum	148.1.	ferro	23.	cum
31.	concordi pace	23.	cui	12.	insulam	214.14.	contubernio
20.1.	regis	66.16.	intereà	154.24.	insulam	215.1.	illum
9.	intereà	67.2.	cepissent	155.22.	totius	216.20.	frusta
22.14.	igitur	35.	milites	32.	minimis	223.23.	humilitatem
23.22.	mirabiliter	70.27.	abundare	168.27.	caput	224.18.	Christo inesse
29.20.	toti	35.	ætate	28.	superabit	226.20.	esset
30.30.	procreauit	72.14.	versutia	34.	cruore	227.37.	pontifex
33.15.	Senatui	18.	deprehensis	171.20.	diebus.vij. &	231.3.	centiès

10. [illegible]

Lege.

10. inundantiam.
232.5. auxilio.
233.20. monachis.
23. seruirent.
235.28. ecclesia.
237.6. qui.
238.20. filiam.
242.9. Cœnobium.
246.2. dormienti.
247.5. dictum est.
13. perdere.
23. transiret
248.19. dierum
257.33. perpulchrum
263. 2.Headda nomine
271.16. eruditus
276.13. casæ
285.22. eius
28. ieiunio
32. discriminis
38. coniunctas
289.32. amburebat
290.1. tres circuli
293.5. castus
300.1. totam
306.3. fragmenta
307.32. Iudetham
310.12. Cantiam
312.34. Pagani
29. arrepta
31. memorabile
36. mutilatas
318.25. virorum
25. commilitonum
322.36. planitiem
328.19. aceruus
330.7. deserto
336.31. vidiq́ue
343.38. indagator
344.6. imperitiam
360.24. idololatriæ
364.13. protinùs
32. protinùs
369.30. filiam
370.38. Cœnobio
371.33. adeò
381.14. ignitis
402.35. sororem
403.29. eligitis
406.28. ostenso
411.33. cum
425.16. iuueni
439.28. augurium
440.28. maximè tamen

IN LIBRO SE-
cundo.

1.1. 1067
6. Mlxvij
11. munus
13. suscipere
36. Mercherus

Lege.

& VVelterphus.
2.10. benedicitur
24. castellani
33. imperpetuum
3.27. monasteria
5.4. priuilegijs
7.29. militari
8.28. iugera
9.3. Thoma
5. decollatus
29. exufflasset
35. immiserabilis
13.18. plaga quæ
14.9. tum vi,tum
12. astutus
16.33. exercitum
17.13. ecclesiæ
37. enumerare
19.7. humeros
21. terram
21.10. excederet è vita
32. Archiepiscopatū
25.7. rex pater
28.36. celebrarunt
30.12. simpliciter
31.4. cœpit
32.28. lancea
33.4. cecidit
14. transtulit
37. Henrici
35.27. dotibus
28. ex qua genuit du-
as filias.
41.15. regis Henrici
41.34. Gulihelmus
45.18. Sed
48.5. in fine
30. Henrici
49.26. iunior
51.17. primogenitam
23. facta
53.36. Ianuarij sol
54.24. suam
59.16 episcopatum
67.17. fuerat
9. qui
21. distincteq́;
68.14. angustia
69.19. certamine
71.8. possideret
9. vallauit
73.20. Galfridus
81.21. noctem
25. Francorum
84.24. regni
88.31. instabilis
95.24. rex
96.11. miles
19. quam
100.30. clarissimæ
103.24. meruit
30. reuocauit

Lege.

105.38. persoluit
108.13. vsurpator
111.7. sancti
112.25. imposterum
27. siqua sunt
28. contradictione
31 camerarius
113.10. custos
115.20. promittebat
116.7. nihilominus
117.32. Noua villa
118.7. religiosos
119.32. patronos
120.6. corpus
123.22. monachos
25. celebrauit
124.24. venientes
26. sententiæ
125.38 ecclesia
128.21. Cisalpinas
130.23. Cancellariū
136.3. Quam iniuriam
5. Prędicatores
29. intersecantibus.
33. Iohannis
141.27. prouinciæ
142.10. poterit
143.6. promiserat
26. monasterij
144.24. Angliæ
150.13. celebrati
24. sanctum
25. celebratione
154.35. dignitatis
155.1. cogitauit
22. resistendi
158.23. transitus
164.12. intellexit enim
165.26. suam eneruādo
176.29. rex
177.23. multipliciter
180.17. propulsauerāt
183.24. imperator
186.34. segniter
187.21. imperatorem
188.12. Londinensibus
28. lancea
38. curriculo
189.34. conuolantem
190.4. exequebatur
10. imminente
191.5. desolatarum
196.14. constanter
203.11. prædicta
204.12. premerentur
207.30. pertimescens
212.29. libidinem
223.21. Et circa idem
tempus.
26. quæ
225.16. dispendio
228.11 Leicestriæ

Lege.

229.9. grauamen
233.32. vnusquisq;
234.3. præcepit prætè-
reà.
5. licet
21. totius
235.26. Londinensibus
236.38. assignata sunt
240.7. confidenti
246.11. testimonialia
36. turribus
247.29. carentia est: si-
lex. &c.
248.4. spondet
21. redimendos
22. tractandos
249,31. acceptis
250.23. sancti
253.26. sanctitatis
257.10. gregem
258.3. migrauit
260.2. plerisq;
261.14. significabant
17. corona
266.29. Cantilupo
30. Cantiluporum
267.31. amaritudine
269.30. ad &c.
34. aduentanti
38. commisit
270.26. fluctuum
272.31. primitùs
273.28. castrum
274.27. instillauit
275.19. omnipotentis
276.21. elegerunt
277.32. è regno eua-
cuerentur.
278.28. fame
278.36. virginis
281.3. exemplo
31. secessit
283.35. inuestiret
284.34. lignis
286.24. sententia
287.10. à prænotato
13. cumq́;
18. intrantiumq́;
289.11. prædictum
21. Angliam
290.7. magnatum
292.10. virginis
295.12. haberet
298.27. domo
299.3. ituris
8. petita
9. VValterus
25. necessitate
33. paruam
303.20. formidabilis
21. tollerabilis
304.21. cautè

Lege.	
305.6	omnimodos
35.	Hungaria
307.1.	formidolosos
311.13.	turri
312.2.	medio
314.17.	abundanter
31.	minis
315.6.	rapinis
16.	latenter
318.18.	Huic conuocationi.
22.	machinari
30.	Bohun
35.	illud tempus
39.	cautela
319.2.	combustus
5.	vrbe excedentibus
16.	Londinenses
34.	reddidit
321.24.	intendentes
322.36.	patria
323.2.	deposito
14.	delituere
21.	se inuicem
325.13.	copulato
326.7.	qui nouit omnia
20.	inprisos
35.	applicante
327.14.	Marchisij
8.	Andegauiæ Carol'
21.	prædo
22.	expergefacti
328.2.	Marchisios
4.	familiaribus
7.	intestinum
8.	Marchisij
331.17	Cæsari, nihil
332.26.	desperans
38.	Marchiq;

Lege.	
334.19.	notitiam
31	Quinq;
36.	direxit
337.8.	legato
341.31.	euitare
342.15.	illi
343.15.	vespillionibus
345.4.	Couentriæ
36.	egrediendi & ingrediendi.
346.21.	alij in galeis per aquam. &c.
347.19.	Cantredas
348.7.	adiudicauerunt pasturam.
17.	resistere
351.11.	& interficiens
23.	An. gratiæ. 1272
352.5.	sepeliri
9.	ignorarent
10.	crucis Christi
354.22.	nunq;
355.38.	magis
28.	fidelis
365.14.	in duabus & ex duabus.
1[illegible].	diuinitate
357.34.	vertice
37.	diffiniri
358.11.	obseruaturum
29.	commisimus
360.30.	processum
21.	omnia
363.20.	sororibus
365.13.	Nauarræ
367.11.	redemptione
35.	ordinatum
369.7.	præliantibus
8.	proprios. sibilis.

Lege.	
36.	guerra
370.7.	Snoudunæ
370.35.	cecidit
372.21.	vniuersam
373.11.	arthritica
32.	xiiij
374.35.	Cantilupo
375.4.	Arragoniæ
378.21.	consideratio
381.25.	infirmata
29.	virago
378.16.	submiserunt
384.15.	sanctitate
17.	castitatem
386.11.	eclipsim
390.17.	debuistis
392.15.	numismatis
393.8.	præcauens
397.8.	Archiepiscopus
9.	incubator
398.39.	regi Angliæ
399.33.	patrarat
401.5.	littus
403.6.	statu, saluo
405.8.	thesaurario
9.	archiuis
16.	penè
406.25.	nomen
411.3.	cautè
413.32.	exhęredarent
415.5.	acquisiuerunt
416.28.	hydropisin
417.29.	amplius
418.21.	supremum
419.27.	hortamur
421.20.	dum viueret, si
[illegible].22.	consentire
422.11.	indicat
423.28.	habearis

Lege.	
424.28.	mandabantur
30.	circiter
425.7.	diœcesi
28.	nunciaui
36.	Diœcesim
428.16.	Albania
25.	terram
27.	Brennus
431.30	necessarium
433.27.	prælocuta
28.	amicitias
434.18.	cunabulis
27.	indefensa, cum
29.	longissimis
445.11.	præmissis
17.	dignemini
21.	longæua
25.	complementū, rex
436.9.	partibus
13.	rectitudinis
23.	debuerunt
32.	exhæredationem
36.	Et quæ
437.5.	tota cõmunitate
438.32.	belli
440.2.	autumnent
441.24.	tempore
443.13.	visitatus
23.	incarcerationis
445.9.	circumdari
31.	Angliæ
446.12.	commilitones
449.34.	indicum
455.16.	Angligena
35.	regi
457.34.	perfidis
458.22.	retibus
462.5.	iuuentutis
26.	respondit

